

॥ ॐ ॥

वृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकः ।

भगवता सूर्यनारायणेन निगपरमभक्ताय स्वसा-
रथयेऽरुणाय ऐहिकाऽऽमुष्मिकवृजिनजनि-
तदुःखार्णवसंतरणार्थं परमकारुण्येन
प्रश्नोत्तरव्याजमवलम्ब्य वर्णितः ।

आरम्भः शोधयित्वा

खेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठिना,

स्वकीये "श्रीवेङ्कटेश्वर" स्टीम्-मुद्रणालये

मुद्रणोक्तं प्रकाशितः ।

वर्ष १९१६, मास १०३१.

सर्वप्रमाणेन "श्रीवेङ्कटेश्वर" मुद्रणालये प्रकाशितः
एव सर्वप्रमाणेन ।

प्रस्तावना.

भगवत् सुविदितं समस्तसज्जनविद्वज्जनानां पुरतः, इह खलु जगति विशुद्धविज्ञानमयवाङ्मयप्रचारप्रसारेण सकलजनाः समुपाकियन्ताद्यथावदन्तावधिं कालमारभ्य श्रुतिप्रतिपाद्योन्मेषावतरधारिणा परमेश्वरेणेति । तत्र च श्रुतिस्मृतिपुराणाद्यष्टादशमहाविद्यामयस्य वाङ्मयस्य बहुशः शाखाः प्रशाखाश्च समंततो विस्तार्यमाणाः सकलमहर्षिप्रमुखैः संसेवनेन सनाधीक्रियमाणाश्च सकलसारिकजनानिजविज्ञानमयच्छायास्तफलेः समुप-
 लुर्वन्तीति सार्धजनानेमवैतन्महर्षिजनानां सौजन्यं कस्य सहृदयस्य मनो नाह्लादयेत् । अथ तत्रापि प्रत्यक्ष-
 फलप्रदर्शकानि सायच्छास्त्राणि साक्षाददर्शरूपाण्येव जायन्ति तामा । नैतादृशानि खलु शास्त्राणि सर्वसामान्य-
 जनमुद्यमाधिगमानि, किन्तु तीव्रतरतपोबलराधितमगव्यसादसमधिगतासारबुद्धिभवाधिगम्यान्वेषेति निपुणं
 धिमुशन्तु सन्तो महान्तः सज्जनाः । तादृशशास्त्राणां भूतले प्रचारेऽपि तावद्भूतलनिवासिनामस्मादीनां भूयसो
 भाग्योत्कर्षादेवेति बाह्यं प्रतिभाति । अन्यथा तु दरिदर्यते केवाचिदमूल्यजनसारगणानि शास्त्रपुस्तकानां
 मूर्खहस्तपतितत्वादिदोषेण विनाशशक्तोऽपरिमितशास्त्रप्रत्यक्षिचललेखनप्रयासविनाशोऽस्या भारतवर्षमुन्धरायाः
 सत्पुत्रैः कतिपयैः सज्जनैर्विचष्टमयं निराश्रितगणोऽपि । अस्तु, एवं स्थितेऽपि 'सन्ति सन्तः कियन्तः'
 इति न्यायेन तानि महार्थरुतानि शास्त्रपुस्तकानि गोपायन्ति कतिचन सज्जना इति महद्भाग्येन भूतलनिवा-
 सिनां सकलसज्जननामिति साक्षरः कर्मभित्तद्वयोऽनेकविधप्राचीनप्रत्यक्षरक्षणवद्वपारिकरान्तसज्जनशिरो-
 मणान् । अथ चेदं तावत्पर्युतं प्रस्तुतः—सकलशास्त्रपुस्तकानां प्रकाशनेन भूतलनिवासिनां यावच्छब्दं सेधा
 विधातव्येति मनसि निधायायथावन्मथाऽनेके श्रुति—स्मृति—पुराणतिहास—वैश्वन्त—याय—मीमांसा—धर्मशास्त्र-
 काव्य—अलंकार—चन्द्रो—नाट्य—चन्द्र—वैद्यक—ज्योतिष—भक्ति—नीति—प्रभृतिशास्त्रग्रन्था भाषाग्रन्थाधारी समुद्र
 प्रकाशिताः सन्ति तात्कमेणावमर्ष्यः श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थोऽपि समस्तसज्जनानां पुरतः प्रकाश्य
 समुपस्थापितोऽस्ति । अस्मिन्ग्रन्थे च—भगवत् श्रीसूर्यनारायणेन निरूपरमभक्त्या अख्याय स्वसारथये सर्व-
 प्राणिनां भूतभविष्यद्वर्तमानकालिकसुखदुःखादिफलप्रदायकशुभाशुभकर्मविपाकः सम्प्रगुपदिष्टोऽस्ति । एतस्य
 कर्मविपाकस्य भूतले प्रसिद्धिर्ह—सूर्यो यगायोपादिशत्, यमः शुक्राय, तथा सूर्यो बृहस्पतये, तथैव
 सूर्यो याज्ञवल्क्याय, तथैव गुरुसंप्रदायपरंपरया तेषां यमादिभ्यो गन्धर्वसिद्धनागादिपरंपरयेति । इत्यमयं
 कर्मविपाकः प्रसिद्धिं भूतलां प्रचयं चाशाय समस्तसारिकजनानुपकरोति । तदेतत्कुटुम्बैरेतद्व्यथाचनेन
 स्थादेव विद्वज्जनेधिति किं विशेषोल्लेखनेन । नहि हस्तस्थिते कंकणे मुकरनिरीक्षणेऽत्र स्मृद्भवेच्छुभ्रतताम् ।
 सोऽयमेतादृशः सर्वजगदुपकारको ग्रन्थोऽथावधि कापि नामुद्यत न प्राकाश्यत चेति समवलोक्यस्माभिरेत-
 द्ग्रन्थप्रकाशनेच्छा प्रकाशिता । अथ चेतस्यातिप्राचीनस्य श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थस्य हस्तलिखित-
 पुस्तके देशदेशांतरस्थितान्यां परमान्यायेर्महोदययोः प्राचीनसत्त्वलीभाङ्गाराभ्यां समुपलभ्य, तयोरादर्श-
 पुस्तकयोः साहाय्येन प्रतिपुस्तकं जयपुरस्यकेदारनाथद्वारा—संलिख्य समानीय पण्डितश्रीनन्दलालशास्त्रिर्भद्रार-
 महता परिश्रमेण संशोध्य भूयसा द्रव्यव्ययेन च स्वकीये “श्रीविद्वत्ेश्वर” मुद्रणालये मुद्रयित्वा सकलसज्जनानां
 पुरतः सोऽयं ग्रन्थः प्राकाशयमानोऽयत । अथ चात्र समस्तसज्जनविद्वज्जनमहजनसदृहस्थान्ताञ्जलिग्रन्थं विज्ञापयामो
 यदेनं सर्वथा सर्वतो दुर्लभं श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थं संगृह्य सकलसारिकजनानां भूतभविष्यद्वर्त-
 मानकालिकत्रिविधजनमहनुभो भूयमानशुभाशुभकर्मजनसुखदुःखरूपफलविपाकपरिज्ञानपूर्वकमशुभकर्मरुतनिर-
 सनपुरःसरशुभकर्मफलदयसमुचितजपतपोदानानुष्ठानविधिनार्थमुपयुज्यन्तु—इति शम् ।

श्रीमतां कृपाकारि—

सेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठ “श्रीविद्वत्ेश्वर” मुद्रणालयाध्यक्षः—सुवर्द्ध.

अभिनन्दनपूर्वकं धन्यवादः ।

एतत् श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकग्रन्थस्य दर्श (प्रति) पुस्तके ययोर्महोदययोग्यदारचरितयोः प्राचीनसरस्वतीभाण्डागारादुपलब्धे तयोरेभिन्नन्दन महताऽऽनन्देन प्रकाशयितुमुत्सहतेऽस्मादीय मानसम् ।

१ पञ्जाब्देशीयलाहोरराज-गंगानिवासिनां राजासाहिबदयालुश्रीश्रीदाकुमहानूचद्विभियेयानां प्राचीन-पुस्तकान्यादेकं प्राचीनपुस्तकमुपलब्धम्,

२ अन्यच्च-पर्वतप्रदेशस्थितातिमृहत्तरप्राचीनपुस्तकभाण्डागारात्तदधिपतेः सनाशास्त्रमागतम् ।

एताभ्याम्युदारचरिताभ्यां सज्जनभ्यां श्रीवृद्धसूर्यारुणकर्मविपाकस्य प्राचीने प्रति (आदर्श) पुस्तके मुद्रणोपयोगिसंशोधनार्थं मिलिते । तद्वारेपुस्तकगठकम् समुपगृह्यस्माभिरेतद्रुस्तकं सद्यः परिदृश्य मुद्रितम् । प्रोक्तमहाम्युदयस्य प्राचीनपुस्तकप्रदानसाहाय्येन वयमयुपकृता स्म । अस्त्यो सशिरकाम-भिनन्दनपूर्वकमन्ता-न्यगदान्सध्यायामहे । एतादृशपरोपकारिणोर्विमला कीर्तिर्जगत्पुनरिति शम् ।

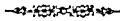
श्रीमतामुपकारस्मर्त्ता-

खेमराज श्रीकृष्णदासश्रेष्ठी

“श्रीवेङ्कटेश्वर” मुद्रणालयाव्यक्ष-मुम्बई.

अथ बृहत्सूर्याखण्डकर्मविपाकविषयानुक्रमणिका प्रारम्भ्यते ।

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१	मङ्गलचरणम्, नृणां कर्मविपाकं धर्माधर्मौ च वेत्तुं तत्पञ्चमत्तरुणं प्रति तत्तपसा संतुष्टस्य स्वरेतेन्द्रात्रप्रतिपादनोपक्रमः, बृहत्सूर्याखण्डस्य स्यास्य शास्त्रस्य श्रवणोपासनादधिक कर्तव्यकथने तत्पूजणपठनफलवर्णनञ्च । १	१	परिज्ञानम् । २३		
२	उत्तरीत्या गणितं विधाय मन्त्रचरणं साधनात् पूर्वजन्मस्यैव जन्मस्यैव जातिवयःसहायादिपरिज्ञानसंति-कथनम् । ... ३	२	१०	साधितसौरेर्जीवस्यैव जन्मनि जन्मान्तरे च आयुर्माननिरूपणम् । २८	
३	व्याख्याधिकृतकाणां सोपपत्तिकनिरूपणम् । ४	३	११	साधितसौरेर्जीवस्य जन्मनि जन्मान्तरे च आचरितपापानां परिज्ञानम् । ३१	
४	भारतवर्षप्रसादादूर्तं साधितसूर्यात् प्राग्भवेऽत्र जन्मनि च जीवस्य जन्मदेशपरिज्ञानम् । ... ५	४	१२	साधिकात्केतोर्जीवस्य प्राग्जन्मनि इह शुभकर्माचरणाचारिण्यपरिज्ञानम् । ... ३५	
५	साधितचन्द्रात् प्रग्भवेऽत्र जन्मनि च जातिज्ञानम् । ९	५	१३	वानगुत्सापस्मारादिरोगनिवारणार्थगणेशमूर्तिदानम्, गणेशमूर्तिनिर्माणप्रकारश्च । ३८	
६	साधितभौमात् जीवस्य प्राग्भवे इह जन्मनि च यास्यकस्यासुयानि शुभाशुभकर्माणि विरचितानि तासां वात्स्यायनस्थानां परिज्ञानम् । १२	६	१४	विद्याहरणजात्यापात्समुत्पन्नस्य मूकत्वरोगस्य परिहाराय सुवर्णसरस्वतीमूर्तिदानम्, सरस्वतीकृतनिरूपणञ्च । ३९	
७	साधितबुधात् जीवस्य प्राग्जन्मन्यत्र च ह्यपुनपुनसकृत्वादिज्ञानम् । १६	७	१५	लक्ष्मीहरणजात्यापात् समुत्पन्नद्वारप्रस्य निवारणाय लक्ष्मीमूर्तिदानम्, लक्ष्मीस्तनिरूपणञ्च । ४१	
८	साधितगुरोः प्राग्भवे अत्र जन्मनि च जीवस्य शुभाशुभकर्मकरणे सहायानां निरूपणम् । १९	८	१६	समन्त्ररूपसंसाधनस्यर्णप्रतिमादानतन्मूर्तिनिरूपणम् । ... ४२	
९	साधितगुक्तात् जीवस्य इह प्राग्जन्मनि च श्रदादुत्तया समानारित्यार्थ-	९	१७	विप्रशोडाजनितदोषोत्थरोगादिनिरसनाय चन्द्रमूर्तिदानम्, तन्मूर्तिनिर्माणकथनञ्च । ४०	
			१८	भूमिमुत्तस्य मूर्तिनिर्माणतद्वृत्तजनदानविधिकथनम्, दानादिफलकथनञ्च । ४३	
			१९	सर्वकार्यसिद्धयर्थं बुधमूर्तिप्रदानम्, बुधमूर्तिनिरूपणञ्च । ४४	
			२०	गुरुवादिजात्यापात् समुद्भूतानां नानाविधाशुमानां निवृत्त्यर्थं गुरुमूर्तिप्रदानम्, गुरुमूर्तिनिरूपणञ्च । ४५	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२१	प्रणेतृमैत्रिनिर्माणे शुक्रम् मूर्तिदानं शुक्रमूर्तिनिर्माणम् । ४१	४१	२६	शरीरमरुतनिर्माणकथनम्, शरीर- मूर्तिदानकथनम् । ४६	४६
२२	सूर्यपुत्रस्य शनिधर्म्य पूजादानविधि- निरूपणम्, शनिमूर्तिनिर्माणम् । "	"	२७	भैरवमरुतनिर्माणकथनम्, भैरव- मूर्तिदानम् । ४७	४७
२३	राष्ट्रदानपूजाविधिकथनम्, राष्ट्र- मूर्तिनिर्माणम् । ४२	४२	२८	मन्दमूर्तिदानकथनम्, मन्दमरुत- निर्माणम् । ४८	४८
२४	केतुदानपूजाविधिविर्णनम्, केतु- मूर्तिनिर्माणप्रकारकथनम् । "	"	२९	वीरगात्रनामो गणस्य मूर्तिदानकथ- नम्, वीरभद्रमूर्तिनिर्माणम् । "	"
२५	इन्द्रनक्षत्रनित्यवाचकतदुत्पत्त्यवधि- दुःपापरिहारायेंद्रमूर्तिदानविधिः सम- ग्रस्य निरूपणम्, इन्द्रमूर्तिनिर्माण- कथनम् । ४३	४३	३०	काश्यपस्यमूर्तिनिर्माणकथनम्, का- श्यपस्य समंस्कृतानिधिनिरूपणम् ४७	४७
२६	अग्निदाहनिर्माणेनित्यवाचकतदुत्पत्त्य- मूर्तिदानम्, अग्निमूर्तिनिर्माणम् । "	"	३१	अथर्वस्यमूर्तिनिर्माणकथनम्, का- श्यपस्यमूर्तिनिर्माणप्रकारेण च । ४७	४७
२७	यमस्वरूपनिर्माणकथनम्, यमरूपदा- नविधिविर्णनम् । ४४	४४	३२	चातुर्धिकादिमरुतनिर्माणकथनम्, अ- ग्निमूर्तिनिर्माणप्रकारेण च । ४८	४८
२८	निर्गतिरूपनिर्माणकथनम्, निर्गति- मूर्तिदानविधिविर्णनम् । ४४	४४	३३	अर्चायां दानकर्मणि शान्तिके वा परमोदयुक्तग्रहमूर्तिनिर्माणकथनम् । "	"
२९	वरुणस्वरूपनिर्माणकथनम्, वरुण- मूर्तिदानं विधिविर्णनम् । ४५	४५	३४	प्राग्मेघे स्त्रीहस्तस्य पुच्छासमुद्भ- वादिष्टनिवारणाय ब्रह्माण्डमूर्तिदानं, प्रक्षालीधरस्य निर्णयकथनम् । ४५	४५
३०	वायुपाण्डानिधारणाय वायुमूर्तिनिर्मा- णकथनम्, वायुमूर्तिदानविधिश्च । "	"	३५	स्त्रीपाणिनो गर्भहस्तस्य दोषनिवृ- त्तये प्रज्ञासतिमूर्तिदानविधिकथनम्, प्रज्ञापतिस्वरूपनिर्णयकथनम् च । "	"
३१	धनापनिवारणाय कुबेरमूर्तिप्रदानं कुबेरमूर्तिनिर्माणकथनम् । ४६	४६	३६	नानाविधनेत्ररोगनिवृत्त्यर्थं विष्णु- मूर्तिदानविधिकथनम्, विष्णुस्वरूप- निर्णयकथनम् च । ४६	४६
३२	विमोहहिंसनपापनिवारणाय शिव- मूर्तिपूजनदानविधिः समग्रस्य नि- रूपणम्, शिवमूर्तिनिर्माणकथनम् । "	"	३७	कामदाम्पत्येनरोगनिवारणाय गरुड- मूर्तिदानविधिः कथनम् गरुडस्वरूप- निर्माणकथनम् च । ४७	४७
३३	सर्वपापनिवृत्तये पंचवक्त्रदानम्, तन्मूर्तिनिर्माणप्रकारकथनम् । ४७	४७	३८	मानवितोद्भवरोगनिवारणाय उग्र- मूर्तिदानविधिः कथनम् उग्रमूर्तिनिर्माणकथनम् च । "	"
३४	आकाशास्वरूपनिर्माणकथनम्, आका- शदानकथनम् । ४८	४८	३९	श्रद्धाहत्यादिपापनिवृत्तये गायत्री- जपसंख्याकथनम् । ४९	४९
३५	भूमिमूर्तिनिर्माणकथनम्, भूमिमूर्ति- दानविधिश्च । ४९	४९			

वृ० कर्मविपाकाविषयानुक्रमणिका ।

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
५०	मोक्षदिकामनासिद्धये गायत्रीजप- विधिसंख्यातिरूपणम् ।	५१	६६	अष्टविधमूर्तिनिर्माणकथनम् ।	५६
५१	जपं कर्तुं स्वपमशक्तस्य ब्राह्मणश- राजपकरणम् ।	"	६७	पूजनदानादिषु मूर्तिमान्तरकथनम् ।	"
५२	आजन्मोपाजितविधिविधनापधिना- शाय प्रयुक्तस्य गायत्रीजपस्य निय- मकथनम् ।	"	६८	सर्वदेवदानां प्रतिष्ठाविधिकथनम् ।	"
५३	सर्वपापविशोबनाय गायत्रीमंत्रवदि- ष्ट्युमंत्रजपकथनम् ।	५२	६९	देवप्रतिष्ठांगभूतहोमतर्पणादिकथनम् ।	५७
५४	पापमूलहाररिष्टहरमृत्पुंजयजूजावि- धानम् ।	"	७०	शक्तियुक्तमहादेवशक्तीवापयणादो- नां मन्त्रकथनम् ।	"
५५	मृत्पुंजयमूर्तिविधाय तदग्रे सर्वा- रिष्टनिरसनाय मृत्पुंजयमंत्रजपप्रयो- गकथनम् ।	"	७१	अप्रतिष्ठितदेवतापूजनादौ दोषकथनम् ।	"
५६	कागविषकापस्यधकमृत्पुंजयमंत्रा- न्यप्रयोगकथनम् ।	५३	७२	पंचगव्यपंचामृतकथनम् ।	५८
५७	अयंकमंत्रजपशुद्धशाश्वतोमार्थं बहि- कुंडादिनिर्माणप्रकारकथनम् ।	"	७३	देवतापूजने पुष्पगन्धपूषदोषकथनम् ।	"
५८	फलद्रे मृत्पुंजयदेवाहते द्वापदेवतानां कथनम्, मृत्पुंजयदेवताविसर्जनम- न्त्रकथनं च ।	"	७४	उपवीतवस्त्रनैवेद्यार्घदानकथनम् ।	५९
५९	पूर्वोक्तसांगमृत्पुंजयजाप्रयोगस्य फल निरूपणम् ।	"	७५	षोडशोपचारसमर्पणेपुरुषसूक्तमंत्रक- थनम् ।	"
६०	पापशोधनाय विनिर्दिष्टानां नाना- विधदानानां फलस्वाशक्ततासिद्धये- द्रव्यमानकथनम् ।	५४	७६	दानविधिसाक्ष्यार्थं संकल्पादिकथनम् ।	"
६१	सप्तधान्याष्टदशधान्यसप्तोषधानां वि- वरणम् ।	"	७७	सामान्यतः प्रायश्चित्तविहीनानां व्याधिरूपेण पातकचिह्नकथनम् ।	६०
६२	सर्वोषधिसप्तद्रुकसप्तशतुपचरत्रस- र्वगातृनां विवरणम् ।	"	७८	पातकनिरसनाय ब्राह्मणोक्तप्राय- श्चित्तकरणम्, तत्प्रसंगेन ब्राह्मणानां महत्त्वकथनम् ।	"
६३	दानकर्मण्युपयुक्तानां द्रव्याणां वित- रेण देयतानिरूपणम् ।	५५	७९	ब्रह्महत्यागर्भघातसूत्रमारणैः क्षयरोगा- वाप्तिः तस्य निरसनाय प्रायश्चित्त- कथनं च ।	६१
६४	भूमिदानप्रकरणे भूमिमानकथनम् ।	"	८०	शूलरोगस्य निरसनार्थं शूलदानम् । नेत्रमूलनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	६२
६५	सर्वदेवतामूर्तिमानकथनम् ।	"	८१	शीतज्वरादिनिदानम्, उपहरपूर्व- चित्तपातकप्रायश्चित्तकथनं च ।	६३
			८२	कफधासोष्णज्वरपित्तरोगाणां निद्रा- नकथनम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
			८३	शोकरोगनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	६४
			८४	पाण्डुरोगनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनं च ।	"
			८५	शीतोष्णज्वरपित्ताज्वररोगनिदा- नम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"
			८६	मल्लकादिषु जायमानव्रणरोगनिदा- नम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	६५

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८७	प्रीतिद्वेषद्वन्द्वमगतिनिदानं तन्प्राप्यधित्तरूपं च ।	६६		तुलनेन भविदानम्, तन्प्राप्यधित्तरु- पं च ।	७१
८८	पुनरावधारणमुक्त्वा तन्प्राप्यधित्त- कथनम् ।	"	९७	द्वन्द्वे उत्पन्नस्य भूमिनिर्माणद्वन्द्व- जस्य वदुर्भावेऽप्युद्देश्यस्युद्देश्यस्य धीनतो धनहीनतानिदानम्, तन्प्राप्य- धित्तरूपं च ।	७२
८९	शतद्वन्द्वनिर्णयदेहाभूषणस्य विवृणोक्त्यु- त्सर्गनिमित्तं जातपुत्रविनाशनिदानकथन- म्, पुत्रजीवनापप्राप्यधित्तरूपं च ।	६६	९८	पर्यन्तधित्तरूपो जनविनिर्माणद्वन्द्वे उ- त्पन्नस्य पुत्रस्य वदुर्भावेऽप्युद्देश्यस्य तद्दोषविनिर्णयस्य धीनते पाप्मद्वन्द्व- धनिदानम्, तन्प्राप्यधित्तरूपं च । "	"
९०	ऐरावततीक्ष्णमुत्पन्नस्य विवृणोक्त्यु- त्सर्गनिमित्तं सद्दोषधनेर्हनिमित्तं ब्राह्मण- स्य जानपुत्रविनाशनिदानकथनम्, पुत्रजीवनप्राप्यधित्तरूपं च ।	६७	९९	शतद्वन्द्वनिर्णयदेहाभूषणस्य पुनरावधार- णद्वन्द्वस्य व्यथित्तस्य धित्तरूपस्य द्वि- भावेऽप्युद्देश्यस्य पुनरावधारणनिदानकथनम्- तन्प्राप्यधित्तरूपं च ।	७४
९१	जागृतेऽपि रामद्वन्द्वस्याप्युत्सर्गनिमित्तं सुखसंयमस्य दृष्टस्य संतिविराहित्य- निदानम्, तन्प्राप्यधित्तरूपं च ।	६८	१००	सदाचारसंयमस्या भर्तृभक्तिमत्याः विषया स्तत्रावादि जातोदरसंयमस्य क्षितिचतुःपञ्चमासेषु कर्मविधिविषया- सं गमननिदानम्, तन्प्राप्यधित्त- रूपं च ।	"
९२	सत्सङ्गस्या धान्यभागेऽप्युत्सर्गनिमित्तं पुत्रविनाशनिदानम्, तन्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	"	१०१	पतितेऽपि चरन्त्याः सहगमनपुण्यक- लप्रशंसापूर्वकं ब्रह्मद्वन्द्वजातायाः सा- ध्याधारितरूपं च ।	७५
९३	विषयविषयदेहाभूषणस्य विवृणोक्त्यु- त्सर्गनिमित्तं सद्दोषधनेर्हनिमित्तं ब्राह्मण- स्य जानपुत्रविनाशनिदानकथनम्, पुनरावधारणमुक्त्वा तन्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	६९	१०२	पूर्वजन्मनि स्वेच्छया ब्रह्महत्याकर्तुं क्षयरोगसमुत्पत्तिस्तन्प्राप्यधित्तरूपं च ।	७६
९४	शतद्वन्द्वनिर्णयदेहाभूषणस्य विवृणोक्त्यु- त्सर्गनिमित्तं सद्दोषधनेर्हनिमित्तं ब्राह्मण- स्य जानपुत्रविनाशनिदानकथनम्, पुनरावधारणमुक्त्वा तन्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	७०	१०३	अकामतो ब्राह्मणवातादसौ क्षयप्राप्ति- तोऽपि भवति, तस्य कुरुक्षेत्रादिषु सत्यादि सर्वस्वदानप्राप्यधित्तरूपं च । "	"
९५	सौताद्वन्द्वस्य पुनरावधारणमुक्त्वा तन्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	"	१०४	कस्यचिद्विषयस्य सदाचारकुलद्वन्द्वस्य देवादिनिर्णयकस्य धीनते पाप्मद्वन्द्व- धारणस्या धीनते श्रुतहीनतानिदान- कथनम्, तन्प्राप्यधित्तरूपं च । "	"
९६	रामद्वन्द्वस्याप्युत्सर्गनिमित्तं सद्दोषधनेर्हनिमित्तं सुखसंयमस्य दृष्टस्य संतिविराहित्य- निदानम्, तन्प्राप्यधित्त- कथनं च ।	"	१०५	पूर्वजन्मनि सदाचारद्वन्द्वस्य धीनते ब्रह्महत्या कर्मक्षयादत्र क्षयिष्यति-	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	मातादितं तस्य क्षयरोगसमुत्पत्ति- कथनम्, तत्प्राप्यधित्तमात्रकथनं च । ७७		११८	कस्यचिद्विप्रशुलजस्य उदरगतवात- रोगस्य अक्षिपाण्डूदरादिपेयुक्तस्य मृतकस्ताया मार्श्यायाः कथं स्थिरमर्थं त्वं इति अरुणप्रश्नः । "	
१०६	अयोध्यायां समुद्रजस्य क्षत्रियावमस्य युवायस्यायानेन क्षयरोगसंप्राप्तिस्त- त्प्राप्यधित्तकथनपूर्वकं पूर्वनिदानक- थनम् । ७८		११९	मृतकस्तावनिदानकथनम्, तत्प्राप्य- धित्तकथनम् । "	
१०७	पूर्वजन्मनि कामतो ब्रह्महत्यायां- कृतायां स्त्रीदेहेन्द्राश्रित्य विनाप्राप्य- धित्तं क्षयरोगेण मृतिकथनम् । "		१२०	प्राग्जन्मनि काकवातादत्र कूर्चही- नत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ८१	
१०८	पुरुषस्य पूर्वजन्मनि स्मृतावातादत्र व- धिरात्रं तत्प्राप्यधित्तकथनं च । "		१२१	काकवातादत्र जन्मनि स्त्रीणां कृ- चोत्पत्तिस्तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ८२	
१०९	अशानाद् ब्रह्मघातकरणात् विद्या अत्र जन्मनि क्षयरोगपीडा तत्प्राप्य- धित्तकथनम् । "		१२२	प्राग्जन्मनि भक्षितादमृश्यादत्र किमिलोदरत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "	
११०	कामतोः पूर्वजन्मनि आतृधाताक्षि- ष्ठातिरहितमृकृत्संप्राप्तिकथनम् । "		१२३	स्त्रीणामपि तथा । "	
१११	नार्याः प्राग्जन्मनि मोहाक्लृप्तस्य चुम्बुटवधस्य दोषेण नासाधकत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "		१२४	प्राग्जन्मनि दुष्टस्पर्शं जातेऽपि मोहा- दन्नमोक्तुः कृशोदरत्वं तत्प्राप्यधित्त- कथनम् । ८२	
११२	गंगायाः प्राक्परदेशेदातयोजनसंमिमे जानस्य शूद्रस्य बलवतो धर्मशटस्य सपत्नीकस्य अपुत्रतानिदानकथनम्, तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ७९		१२५	स्त्रीणामपि तथैव । "	
११३	विराट्देशे जातायाः क्षत्रियकन्यका- या बाल्ये क्षयरोगयुतायाः प्राप्यधित्त- रहितं पुत्रराहित्यनिदानकथनम् । "		१२६	गंगायाः पूर्वभागे द्विजधंससमुद्रवस्य मृगपुत्रकालनिदाननिरूपणं तत्प्रा- प्यधित्तनिरूपणं च । "	
११४	प्राग्जन्मनि सारिकाहन्तात् स्खलि- तवानत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनम् । ८०		१२७	पुष्पसंततिर्हानाया शुभभाषणं क्षय- रोगनिदानं तत्प्राप्यधित्तकथनं च । ८३	
११५	स्त्रीणामपि सारिकाहन्तात्स्खलित- वानत्वं तत्प्राप्यधित्तनिरूपणम् । "		१२८	पूर्वजन्मन्युच्छिष्टभोजनाद्ब्रज रात्र्यन्ध- त्वं तत्प्राप्यधित्तम् । "	
११६	प्राक् यकहन्तात्कंठरोगोऽञ्जयाते तत्प्राप्यधित्तकथनम् । "		१२९	स्त्रीणामपि तथैव । "	
११७	स्त्रीणामपि तथैव । "		१३०	विडालोच्छिष्टभोजनाद्वाञ्छन्धत्वं त- त्प्राप्यधित्तकथनं च । "	
			१३१	स्त्रीणामपि तथैव । "	
			१३२	पूर्वजन्मनि चाण्डालीगमनादज्ञा- नत्वं मूढत्वं च तत्प्राप्यधित्तनिरूपण- मपि । ८४	
			१३३	स्त्रीणामपि तथैव । "	
			१३४	प्राग्जन्मनि परान्विघ्नकारिणमंजी- र्णरोगप्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तकथनं च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१२९	स्त्रीणामपि तथैव ।	८४	१४९	मूर्च्छितस्वप्नादत्र सुषरोगमन्वाप- क्षितम् ।	"
१३१	प्राक्पण्यजुःश्लेष सदाचार्यो दृष्टिफासनेत्रतोदरोपयो प्राक्पण- स्य भार्याया मृत्युस्तत्तन्निदानं तत्प्रा- यश्चित्तार्जनं च ।	"	१५०	प्राक् पानिप्रतर्पणान्नादत्र श्रव- णोदेन नार्याभ्यां सह शिरशेकाधि- गमः ।	"
१३२	प्राक्पण्यमनि शिष्ये प्राक्पण्यहन्नात् अत्र निष्कृतिं पिता शरीरसंगेण मरणकथनम् ।	८५	१५१	भार्यायाणां मृत्युं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
१३८	स्त्रीणामपि तथैव ।	८६	१५२	कम्पचिदपि यंचनादत्र नार्या अद- स्मारोर्गर्भाडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१३९	प्राक्पण्यमनि परस्मै शिष्यानां नार्या- प्लुष्टिर्गोलास्तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१५३	कम्पचिद्विज्ञस्य शिष्यानां धर्मोपनिष्ठ- स्य दृष्टकण्ठशिरःप्रमोहयोग्युतस्य प्रदग्- दिताया भार्याया मृत्युस्तत्तन्निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४०	पंचनददेशे समुत्पन्नाया यस्या अन्त- र्याः सुर्यधर्ममन्त्रितायाः पुत्रसन्ता- नराहिन्यनिदानम्, तत्प्रायश्चित्तकथन- म् च पूर्वोक्तानुसारात् मृत्यु- तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१५४	बह्मयोगमन्त्रितायाः पुत्रान्वितायाः पनिसेनरतायाः क्षत्रियनार्याः क्षयरो- गनिदानम्, तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	८९
१४१	स्त्रीणां संतानोपायार्जनम् ।	"	१५५	पूर्वमेव लोकवंचनादत्रापस्मारोर्गर्भा- प्रतिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४२	गंगाधरपर्वने जानम्य बहुद्वन्द्वान्नि- तस्य वादस्य एव पाण्डुरोगोत्पत्ति- निदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१५६	चन्द्रवदनाया गौराङ्गायाः पतिगृहमा- याः स्वर्णकार्या धान्यधनयुतायाः पुत्रहीनान्विदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
१४३	पूर्वोक्तस्यापि शिष्यानां नार्याप्लुष्टिर्गो- लास्तत्प्रायश्चित्तं च ।	"	१५७	पूर्वमेव वादस्य तत्प्रायश्चित्तम् तत्प्राय- श्चित्तकथनम् ।	"
१४४	गंगापूर्वभागे समुपगतस्य क्षत्रियस्य बहु- द्वन्द्वपराक्रमस्य बहुद्वन्द्वस्य मृतपुत्र- त्वनिदानम्, तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	८७	१५८	पूर्वदेशे समुत्पन्नायाः पुत्रपौत्रधन- धान्यगजाश्वोद्विद्युत्तात्त्रियाः यन्त्रालनिदानम् ।	९०
१४५	व्याभिचारकरणप्रायश्चित्तं ततो निष्ठ- फलकथनं च ।	"	१५९	वेदविद्वद्विज्ञस्य प्रप्रागे समुत्पन्नस्य धनपुत्रयुतस्य क्षयरोगनिदानपूर्वक- प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४६	प्राक्पण्यवचनादपस्मारोर्गर्भाप्रत्य- यश्चित्तकथनं च ।	१६०	यमुनातीरजातस्य धनमित्रमुत्प्रेष्य- मतिस्त्रीभोगयुतस्य क्षत्रियभार्यायाः मृत्युनिदानम्, तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
१४७	नार्थं भर्तृघातात् मृत्युं तत्प्रायश्चि- त्ताभ्याम् ।			
१४८	पूर्वोक्तस्याप्यपराक्रमस्य विज्ञातिर्यो- धनेत्रोर्गर्भाप्रतिस्तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् ।	८८			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६१	उत्तमजातिजातस्य वंशुसौख्ययुतस्य संपत्समन्वितस्य जातसंततिदुःखनि- वारणाय प्रायश्चित्तकथनम् ।	९१	१७६	अज्ञानास्त्रीहंतुरत्र जन्मनि कार्य- दीर्घस्यप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९५
१६२	प्राग्भवे कस्यचिद्व्यातादस्यो तनो शूद्ररोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९२	१७७	बालघातिन्या अत्र नार्था अष्टवर्षा- दवर्गमेव पुत्रमृतिस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	"
१६३	पूर्वजन्मनि मित्रघाताद्यायुरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तवर्णनम् ।	"	१७८	पुरा ज्ञानवर्जितब्राह्मणव्यातादत्रकुष्ठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९६
१६४	गोत्रघातादत्र स्त्रीणां क्षतारोगसम्प्रा- प्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९	प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहरादत्र वायु- पीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६५	खेदहरणात् राजपद्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनम् ।	"	१८०	देवगारे पुरा मलमूत्रोत्सर्गकारण्या नार्था अत्र जन्मनि गुदरोगप्राप्ति- स्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१६६	प्राग्देहे जारमाश्रित्य विधेण पतिमा- रणादत्र बालवैधव्यं तत्प्रायश्चित्तं च । "	"	१८१	विद्यावन्समन्वितस्य नानाकलाकुश- लस्य विष्णुमक्तिरतस्य प्रयोगे प्रह- णे सर्वस्वदानात् पुण्यतंषाकस्यापि द्विजस्य क्षत्रियागमनात् अन्यजन्मनि विपास्तानिकटे वैश्यरत्नप्राप्तिः, तस्य धर्मक्ये कंडूरोगस्तत्प्रायश्चित्तं च । "	"
१६७	पूर्वे देवगारदाहादत्र रक्तातिसाररोग स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९३	१८२	काममोहितः कामात्यतिव्रतो हन्ति तस्य कार्यरोगेण विना प्रायश्चित्तं मृति कथनम् ।	"
१६८	प्रायागनिकटे देशे जातस्य नाना- मनोरथैः पूर्णस्य धनधान्यसमेतस्य ब्राह्मणस्यापस्माररोगेण पुत्रद्वयमरण- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१८३	कन्यकावध्यादरिमज्जन्मनि कन्यकास्तं- ततिजननं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९७
१६९	प्राग्भवे गर्भपातनपातकादत्र नार्था- गर्भपातदुःखं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८४	नार्थाः प्राग्जन्मनि देवद्रव्यापहरणा- दत्र वायुपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
१७०	देवगारदाहान्नार्था अतस्तारपीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८५	गंगापमुनयोर्मध्ये समुत्पन्नस्य क्षत्रि- यस्य भूरुर्कर्मण उद्यमशालिनः कुष्ठ- रोगनिदानम् ।	"
१७१	प्राग्जन्मनि ब्रह्महत्याकरणादत्र कुष्ठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	९४	१८६	कस्मिंश्चिदपि पर्वते क्षात्रकुले समुत्प- न्नाया राज्ञा बाल्ये आधिव्याधियुत- त्वस्य वार्षिक्यं पुत्रनाशस्य च निदा- नकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७२	पतिमित्रघातनान्नार्था वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१८७	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य कस्यचित्सदा- चारश्चेतो दशान्वितस्य क्रयकर्तृ- नैस्य भार्याया मृतपुत्रकानिदाननि- रूपणम् तत्प्रायश्चित्तम् ।	९८
१७३	प्राग्भवे अज्ञानादोतुहंस्या क्षतारोग- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"			
१७४	ब्राह्मणकुलोत्पन्नस्य वानपिचयुतस्य शिरोरोगयुतस्य मुखिनो घीमतो ध- र्मवत्सलस्य द्विजस्य भार्यायाः काकव- न्यात्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"			
१७५	देवगारे शक्रमृशेत्सर्गादत्र जन्मनि गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	९५			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८८	प्राग्जन्मनि राजघातादत्र राजपक्ष- रोगस्तत्प्राप्यधित्तत्र । ९८		२००	परगर्भधातिन्या नार्था विशेषतो जलोदरपीडा तत्प्राप्यधित्तत्र । "	
१८९	पुरा जन्मनि गर्भहननादत्र जलोदर- रोगस्तत्प्राप्यधित्तत्र । "		२०१	पूर्वजन्मनि वाटिनो वाक्त्रिरोगादत्र मृत्त्व तत्प्राप्यधित्तकथनत्र । १०२	
१९०	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य पुन- रात्र एव कुष्ठस्य निदानं तत्प्राप- यधित्तं च । "		२०२	सुम्वर्जनायाः शूद्राः पुत्रहीनत- निदानं तत्प्राप्यधित्तकथनत्र । "	
१९१	प्राग्वैश्यपत्न्याः पातिप्रतपालनादत्र काश्यां ब्राह्मणात्वं प्राप्य सुखभोगो- त्तरं सहगमनात्स्वर्गप्राप्तिः पत्युः पार्थिवत्वप्राप्तिश्च । "		२०३	प्राग्जन्मनि मूर्खनिद्राप्रवृत्त्यादत्र खन्वा दत्वं तत्प्राप्यधित्तत्र । "	
१९२	शूद्रगृहे द्विजभार्यायाः कामसेवनार्थं प्रवेशेनात्र जन्मनि क्षारुणवातपीडा तत्प्राप्यधित्तत्र । १००		२०४	पुरा राजबन्धादत्र नार्थाः क्षयरोगेण विना प्राप्यधित्तं मरणकथनम् । "	
१९३	नार्थाः प्राग्जन्मनि गर्भपातादत्र जलो- दरपीडा तत्प्राप्यधित्तत्र । "		२०५	भर्त्रो सह शक्तिरोगादत्र मृत्त्वप्रा- प्तिस्तत्प्राप्यधित्तत्र । "	
१९४	कामिन्याः प्राक् चौर्येण पक्कलत्रो- दनादत्राष्टवर्षद्विगोत्रे मृतपुत्रत्व त- त्प्राप्यधित्तत्र । "		२०६	प्राग्जन्मनि देवताप्रतिमाभगादत्र ना- र्याः सर्वत्राप्रतिष्ठा तत्प्राप्यधित्तत्र । १०६	
१९५	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणघातादत्र नार्थाः कुष्ठेन मध्यवयसि पीडा, शनाच्छते सनि गलकुष्ठेन विना प्राप्यधित्त मरणत्र । "		२०७	मथुरामंडले देशे जातस्य धनमान- रूपबहुदेशाधिकारवतो द्विजस्य स- न्तानहीनत्वादिकप्रतिनिदानं तत्प्राप- यधित्तत्र । "	
१९६	त्रिपासानिकटे ससयोजनसंमितदेशे जातस्य बहुलोभिनी देवतातिथिदूष- कस्य बहुभार्यस्य भ्रातृपुत्रहान्त्वनि- दानं तत्प्राप्यधित्तकथनत्र । "		२०८	वाताधिकशरीरस्य कृशागस्य स्वय- वृत्तोद्विजस्य पतिभक्तिसंरायणायाः शुभाचारायाः प्रियाया मृतापत्यव- निदानं तत्प्राप्यधित्तत्र । १०३	
१९७	पूर्वजन्मनि अन्नहारिण्याः त्रिपा अजर्णरोगसंप्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तक- थनं च । १०१		२०९	परनिदाकरणाभार्याः खल्वाट्यहृद्रो गसंप्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तत्र । १०४	
१९८	देववर्तिसंगादत्र जन्मनि अप्रतिष्ठत्वं तत्प्राप्यधित्तत्र । "		२१०	प्राग्जन्मनि अभक्ष्यभक्षणादत्र गंडमाला- रोगस्तत्प्राप्यधित्तत्र । "	
१९९	पूर्वत्र राजबन्धादत्र राजपक्ष्मणः समु- हस्तत्प्राप्यधित्तत्र । "		२११	कुष्ठघाताद्वनपुत्रहीनत्वं प्रयागक्षेत्रे सततनिवासारब्धप्राप्यधित्तत्र । "	
			२१२	सभायां ब्राह्मणपटुघातात् जन्मन्यत्र पक्षाघातरोगः । "	
			२१३	अभक्ष्यभक्षणाभार्या गंडमालारोग- स्तत्प्राप्यधित्तत्र । १०५	
			२१४	गौडजातस्य सर्वकलमित्रस्य नाना शास्त्रविदो बहुबोयुतस्य पुनस्तति-	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	होनस्य क्षयरोगनिदानं तन्प्राय- श्चित्तम् । १०५		२३० रौप्यहरणादस्मिञ्जन्मनि चित्रकुण्ड- प्राप्तिस्तन्प्रायश्चित्तम् । १०६		
२१५	प्राग्भवे सुरापानादत्र मूत्रकृच्छ्ररोग- स्तन्प्रायश्चित्तकथनम् । "		२३१ तिस्रोः पश्चिममार्गे नानाभोगसम- न्वितस्य पुत्रह्रासहितस्य स्तेच्छस्य नृपतेः पञ्चाशद्वेदशिरप्रप्राप्तिस्तन्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "		
२१६	पापक्रान्ते महोत्ते दृष्टक्षत्रविवाता- य मधुरायां हरेरुत्तारः । "		२३२ पूर्वजन्मनि पुरुषमन्यं रममाणाय नार्या अत्रोन्मादरोगस्तन्प्रायश्चित्तम् । "		
२१७	स्वर्णापहरणादत्र कुनखित्यं तन्प्राय- श्चित्तम् । १०६		२३३ त्रपुहरणादत्र श्लेष्मरोगप्राप्तिस्तन्प्रा- यश्चित्तम् । ११०		
२१८	राज्ञो घातादत्र नार्या राजपद्मरोग- संभवस्तन्प्रायश्चित्तम् । "		२३४ पत्न्यौ विद्यमानेऽपि जारादूर्ध्वधारण- तांश्च गर्भधारणाभावस्तन्प्रायश्चि- त्तम् । "		
२१९	निस्पृहाधिनो वैश्यस्य हननादक्ता- वृद्धरोगप्राप्तिस्तन्प्रायश्चित्तम् । "		२३५ आर्येण विना हस्तिघातादत्र सर्व- कार्येष्वसिद्धिकथनम् । "		
२२०	मेरोः समागताया मधुराम्बुजं प्रा- प्ताया नार्या अत्र अद्भुतकार्याणि कृत्वा पुनः स्वस्थाने प्रापणकथनम् । "		२३६ त्रपुहरणादस्मिन् जन्मनि श्लेष्मरो- गस्तन्प्रायश्चित्तम् । "		
२२१	अन्यजन्मनि वैश्यहननादत्र रक्ता- वृद्धरोगः "		२३७ विप्रवंशे समुत्पन्नस्य किञ्चिद्रोग- समन्वितस्योदरांतितो नार्या मृत- पुत्रान्निदानकथनं तन्प्रायश्चित्तम् । "		
२२२	पुत्राभवे सुरापानान्नार्या अत्र मूत्र- कृच्छ्ररोगस्तन्प्रायश्चित्तम् ।		२३८ ताम्रहारिण्या अस्मिञ्जन्मनि औदुम्ब- राख्यरोगस्तन्प्रायश्चित्तम् । १११		
२२३	कस्यचिद्विद्वस्य कास्त्रवास्तार्दितस्य कृषिवाणिज्याभ्यां श्रयविश्रयकारिणो पस्मारोगप्राप्तिस्तन्प्रायश्चित्तम् । १०७		२३९ आसन्नगर्भाऽजामातभक्षणादत्र ज- न्मनि गर्भधारणाभावस्तन्प्रायश्चि- त्तम् । "		
२२४	शालग्र्याः सुरापानादत्र प्रदररोग- स्तन्प्रायश्चित्तम् । १०८		२४० मृगयायां गजराजवचादस्मिञ्जन्मनि गजचर्मरोगस्तन्प्रायश्चित्तम् । ११२		
२२५	पोतः पुन्येन प्राग्जन्मनि सुरापाना- न्मजन्मपर्यन्तं मूत्रकृच्छ्रेण मृन्पु- रानतः कारणे तन्प्रायश्चित्तम् । "		२४१ परसिद्धाहरेणादत्र जन्मनि शूद्र- रोगप्राप्तिस्तन्प्रायश्चित्तम् । "		
२२६	सारस्वतदेशे समुत्पन्नायाः क्षत्रिया- याः युवमात्रे क्षयरोगस्तन्प्रायश्चित्तम् । "		२४२ यमुनातटे समुत्पन्नस्य चारणस्य- गोवधप्रायश्चित्ताकारणे पट्टिमिते वर्षेऽरिष्टप्राप्तिकथनम् । "		
२२७	अयोध्यायां वरलीकागमन्या अत्र यौ- वने उन्मादरोगस्तन्प्रायश्चित्तम् । "		२४३ शतद्रुनिकटे निवसन्तो वज्रकारणे शूद्रकन्यादूषणकर्तुः शूद्रस्य पण्ड- त्वकथनम् । "		
२२८	परस्वर्णापहरणादत्र नार्याः कुनख- रोगस्तन्प्रायश्चित्तम् । "				
२२९	वैश्यहत्या नार्या आत्रावृद्धरोग- प्राप्तिस्तन्प्रायश्चित्तम् । १०९				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
२४४	मार्गे परलुब्धतादत्र जन्मनि पादरो- गस्तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	११२	२५६	माथुरमण्डले जातायाः सुखदुःखत- माकातायाः क्षत्रियस्त्रियो जातसं- ततिनाशनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तम् । ११७	
२४५	पर्वतभागे जातस्य वामनस्य सम्पन्न- परस्य राजसम्मानयतो महोपस्य- क्षत्रियस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रा- प्यश्चित्तम् ।	"	२५७	पुरा जन्मनि शुनो वशादत्र चक्रसा- दरोगमन्तप्राप्यश्चित्तकथनम् ।	"
२४६	क्षेत्रवशासमुद्भवस्य गुल्माद्युदरपी- डितस्य द्विभार्यस्य निष्कलव्यापारस्य स्त्रीगर्भस्थिरीभवनोपायकथनम् । ११३		२५८	प्राग्भवे शूद्रवातादन्तपातनरोगनि- रूपणं तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	११८
२४७	वेद्यांगनाया नानाविभूतिपशुमुख- भोगयुताया वर्षत्रयपर्यंतं गर्भमोच नदुःखाकुम्भवं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । ११४		२५९	शुनो वशान्नारीणां अस्मिन्नग्ननि- चक्रपादरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	
२४८	त्रिपारागिकटदेशे समुत्पन्नस्य द्वि- जस्य बहुवर्धनसंयुक्तस्य जातपुत्र- विहीनत्वनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथ- नम् । ...	११५	२६०	शूद्रवातादत्र नार्या दन्तपातनज- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् ।	"
२४९	पूर्वजन्मन्यजाहन्तादत्राधिकांगव्यत- ट्याप्यश्चित्तकथनम् ।	"	२६१	गोदावरीतीरे जातस्य शूद्रस्य पूर्व धनिनो मर्येष्टे च दुःखिनो मध- मवर्णस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् ।	"
२५०	पूर्व लोहहरणादत्र जन्मनि वर्षराज्ञा- स्यरोगपीडा तत्प्राप्यश्चित्तम् । ..	"	२६२	पूर्वजन्मनि वधुवातादत्र वधुमंडल- रोगपीडा तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	११९
२५१	राजकुलजाया विलासातुपभुज्य सर्व कुटुंबगतानां मरणविशेषकन्दुःखा- द्यनुभवः ।	"	२६३	पूर्व नानागिर्वर्जावाधप्रपन्नदाहादत्र नार्याः शूद्रया जातसततिहीनव्यं कुष्ठरोगश्च नक्षिहृतये प्राप्यश्चित्तक- थनम् । ...	"
२५२	पुरा अजमुत्तंशच्छादत्र नार्या अगा- धिकृत्य तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	११६	२६४	पूर्व शशवातादत्र कुन्जवर्णत्व तत्प्रा- प्यश्चित्तकथनम् ।	"
२५३	प्राग्भवे लोहहरणादत्र नार्या वर्षा- राज्ञान्वित्व तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	"	२६५	भग्न्याः पण्णिकीकर्मत उपजी- वनादस्मिन्नग्ननि पट्टव्यं तत्प्राय- श्चित्ताभावश्च ।	"
२५४	मोहात्प्राग्यवर्षाज्जिरो अंजा साप्रा- विकांगी तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	"	२६६	पूर्व नकुलवातादत्र जन्मनि वधु- मण्डलरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । ..	"
२५५	आनकुलोत्पन्नस्य गुल्मवातादंशरामय- स्य धनशान्यसमान्तिस्व नारीद्वय युतस्यापि पुत्रसंततिराहित्यनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	"	२६७	क्षेत्रकुले जातम्योदरातिमुतस्य कटिपृष्ठोत्पत्तौ वात्ये प्रहर्णाग्- मुतस्य भार्यायाः सन्ततिहीनवं तत्प्राप्यश्चित्तम् ।	१२०
			२६८	स्त्रीणांमपि तथा ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
२६९	प्राजन्मनि दिवाभीतयातादत्र पा- ण्डुरोगस्तप्रापश्चित्तकथनम् ।	१२१	२८२	अनिर्दिष्टाया गोः पयःपानेऽस्फोटारोग- स्तप्रापश्चित्तम् ।	१२८
२७०	गंगायाः प्राक्परदेशे जातस्य शूद्र- स्य अपुत्रत्वनिदानं तप्रापश्चित्तम् । "	"	२८३	स्वामिदोहाद् देवब्राह्मणधनहरणाभा- स्मिन्नन्मनि वातरोगस्तप्रापश्चित्तक- थनम् ।	"
२७१	शतश्रोः पूर्वभागे क्षत्रकुण्डोत्पन्नस्य भ्रातृमित्रधनपुत्रस्य मौम्यस्य स्त्रीद्व- ययुतस्य नार्या मृतप्रपञ्चनिदानं तप्रापश्चित्तम् ।	१२२	२८४	सवर्णागमनाद् वातरक्तारोगः लघुन- गृजनतालफलाशानाद्वातापित्तारोगस्त- प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
२७२	कुक्ष्येवाद्यामे जातस्य वैद्यकुल- जस्य बहुपुत्रसमन्वितस्य जातपुत्र- विहीनत्वनिदानं तप्रापश्चित्तम् । "	"	२८५	वैद्यशास्त्रमदादौपमन्यथा कृत्याप्रयु- जानस्य रक्तपित्तारोगस्तप्रापश्चित्तक- थनम् ।	१२९
२७३	पंचनददेशसमुत्पन्नस्य द्विजस्य पि- ताधिकस्येष्टमनोरथर्हानस्य पुत्रसं- ततिदुःखनिदानं तप्रापश्चित्तम् । १२३	१२३	२८६	अपुहरणादत्र छेभ्रमारोगस्तप्रापश्चित्त- कथनम् ।	"
२७४	ऐरावतीनिकटे त्रिशयोजनान्तर्देशे जातस्य वैद्यस्य मनोदुःखसमन्वितस्य यौवन एव नेत्ररोगस्तप्रापश्चित्तम् । १२४	१२४	२८७	धूर्तताकरणादप्राप्तमारोगस्तप्राप- श्चित्तकथनम् ।	"
२७५	गंगायाः सप्तयोजनसंमितपश्चिमभागे जातस्य वणिक्कुमुतस्य जातसंतति- नाशनदानं तप्रापश्चित्तम् च ।	"	२८८	नागहरणाच्छीर्षरोगस्तप्रापश्चित्तक- थनम्, गुरुवरोवाच्छीर्षरोगस्तप्राप- श्चित्तकथनम्, ब्रह्मचारिणो भिन्नपा- त्रभोजने शिरारोगस्तप्रापश्चित्तम् । "	"
२७६	कुलजांगले जातस्य ब्राह्मणस्य शिष्य- नाशनदानं तप्रापश्चित्तम् च ।	१२५	२८९	धर्मकर्मण्युपक्रम्य मध्ये तत्त्यागागमू- तिवन्नरोगस्तप्रापश्चित्तम् ।	१३०
२७७	शतश्रोः समीपे बटिषु जातस्य गौरस्य श्रद्धान्वितस्य भार्याया गर्भधारणाभा- वनिदानं तप्रापश्चित्तम् च ।	१२६	२९०	पक्षान्नहरणाजिह्वारोगस्तप्रापश्चित्त- कथनम् ।	"
२७८	शतश्रोः पूर्वभागे जातस्य शूद्रस्य पूर्व- जन्मनि ब्राह्मणगमनदोषस्यापनम् । "	"	२९१	आमान्नहरणादन्तर्वाटारोगस्तप्राप- श्चित्तकथनम् ।	"
२७९	पूर्वजं ब्रह्महरणादस्मिन्देशे गन्धार्डो मस्तप्रापश्चित्तम् ।	१२७	२९२	पेर्यां निष्ठुरचनान्तररोतिहास्यवार- णाच्च मूल्य तप्रापश्चित्तम् ।	"
२८०	भोजनसमये चाण्डालच्यवःश्रवणा- पित्तोद्रेकपाण्डुरत्यारोगस्तप्रापश्चित्तम् । "	"	२९३	लघुगन्धस्यापहारणात् घ्राणादग्निपाणि- शोणैर्बवंगम्वस्त्वगतप्रापश्चित्त- कथनम् ।	१३१
२८१	पुरावरकादिमांसभक्षणादत्रस्फोट- रोगस्तप्रापश्चित्तम् ।	"	२९४	कुलकुटहननाद्वन्नान्तिस्त्वान् तप्राप- श्चित्तम् ।	१३२
			२९५	देवद्विजगृहे मूत्रपुरीषकरणद्वारोग- स्तप्रापश्चित्तकथनम् ।	१३३

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
२९६	प्राग्जन्मनि ब्रह्मवातात्पाण्डुद्वारोग- स्ताप्रायश्चित्तकथनञ्च । . . .	१३४		तिमतो रत्नचयाप्यितस्य वर्मदाम्ब्र- कियाहान्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च ।	१४२
२९७	इक्षुविकारहरणादुदरगुल्मरोगस्ताप्रा- यश्चित्तनिरूपणञ्च ।	"	३११	नर्मडातटे जाताया राज्ञरन्याया यक्या महाविभूतिपुताया पुत्रभातृ निर्हानायाः पूर्वपरिजन्मकथनम् ।	१४३
२९८	गर्भपातनायकृतप्लीहाजलोदररोग- स्ताप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	३१२	सिधुमण्डले स्थपर्यते जातस्य सुखे- श्वर्यवान्निजास्य पदव्यनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
२९९	मन्दोदरि रोगजनकपातननिरूपणत- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१३५	३१३	पुष्करात्प्राक्परदेशे जातस्य महाभूमि- भुजा मृच्छाना वशे समुत्पन्नस्य प्राक्पुखलोक्तिनिर्णयकथनम् ।	"
३००	वेदाध्ययनसमये गुण्याननुयातस्य प्रहाहान्त्यजटत्यनप्राप्तिस्तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"	३१४	भर्ता सहायुगामिनीना नारीणा गति- वर्णनम् ।	१४४
३०१	मूत्रकुच्छरोगजनकपातकथनत- त्प्रायश्चित्तञ्च ।	"	३१५	कामतो ब्रह्महत्याकाष्णाक्षयरोगो ज- न्मत्रयात्पापमुक्तिरुपनञ्च ।	"
३०२	चाण्डाल्य गमनात्पनेरोगसंप्राप्तिस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१३६	३१६	पूर्वजन्मवैज्ञानतो ब्रह्मगतेऽपि क्षय- रोगस्ताप्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३०३	मातृगमने हित्नाशार्थादालीगमने हीनकुट्टरोगश्च, समासेन तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् ।	"	३१७	कस्यचित्पितासाधोश्चारुर्णस्य दिज- स्य स्वाचारकुलधर्मज्ञस्य भार्यायाः पातिव्रतपराया ऋतुहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३०४	गुदरोगजनकदोषकथनं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	१३७	३१८	प्राक् सोमागदे ब्राह्मणवातादत्र क्ष- यित्वमासाद्यजीनस्य पुत्रमरणोत्तरं क्षयरोगेण स्वमरणकथनम् ।	१४६
३०५	स्मार्तग्निशामनकृष्णादिनिसाररोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च, हरिश्वाश्रयनि- धिनिरूपणञ्च ।	"	३१९	अयोध्यानिबन्धे समुत्पन्नस्य वैश्यस्य गौरवर्णस्य दक्षस्य महोद्यमिना युव- भागे क्षयरोगप्राप्तिनिदानकथनं त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
३०६	चतुर्विंशत्यवस्थापनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च ।	१३८	३२०	कामात् पूर्वजन्मनि श्रमवातादत्र नार्याः क्षयरोगेण मरणकथनम्	"
३०७	स्त्रीणां यद्रूपमनिदानकथनतत्प्राय- श्चित्तनिर्णयकथनञ्च ।	१३९	३२१	स्वसुवातादमिजन्मनि वार्षिकरोग- स्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	१४७
३०८	रजस्वगमनतदुच्छिष्टप्रयोजनजनित रोगकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च अर- ण्यशर्मागव्यकारणनिरूपणञ्च ।	१४०			
३०९	कलौ साक्षाज्जातिस्मरत् कस्येति प्रश्ने श्रीहृण्णासत्ताकथनम् ।	१४२			
३१०	गंगासमीपदेशे राजकुलोत्पन्नस्य म-				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
३२२	पुरा अज्ञानतो ब्रह्मवातादत्र नार्याः क्षयरोगप्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	१४८	३३८	कस्याधिद्विजभार्यायाः पुत्रसंतति- हानायाः क्षयरोगनिदानं तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	१५१
३२३	प्राग्जन्मनिमोहात्युक्तकुटुम्बात्तादत्र नार्या नासाधकत्वतो गस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	३३९	पूर्वजन्मनि श्लेष्मिष्ठप्रभक्षणाद्रात्र्यं- धत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
३२४	गंगायाः प्राक्परदेशे जातस्य शरीरस्य अपुत्रत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	३४०	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३२५	विराटदेशे जातायाः क्षत्रियापावात्ये क्षयरोगयुताया अनपत्यायाः पूर्ववृ- त्तकथनं तस्यापिना प्रापश्चित्तं त्रयो- विधे यपे मरणनिरूपणञ्च ।	१४८	३४१	विटालेच्छिष्टप्रभोजनादपि रात्र्यंधत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
३२६	पूर्वं जन्मनि सारिकाघातादत्र जन्मनि स्वच्छिन्नावाक्यं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	३४२	स्त्रीणामपि तथा ।	१५२
३२७	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४३	चांडालोगमनादजगत्वं गूढत्वं च, तत्प्रापश्चित्तनिरूपणमपि ।	१५३
३२८	यकाघातादत्र जन्मनि लम्बकण्ठत्वं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	३४४	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३२९	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४५	पूर्वभवे परानविक्रमणादत्र जन्मनि अजीर्णरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
३३०	कस्याधिद्विजकुलजस्य धर्मिष्ठस्य वि- त्तवतो गुल्मादिवातारोगयुतस्य शोभि- पीडायुतस्य भार्याया मृतवत्सत्वाभि- दाने तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	३४६	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३३१	पूर्वजन्मनि काकवातादत्र कूर्चहीनत्वं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	१५०	३४७	द्विजकुलोत्पन्नस्य धर्मवत्सलस्य कि- लासदद्गुण्ण्णादिारोगयुतस्य भार्याया वातव्यथायुताया मृतवत्सत्वाप्रश्नः ।	"
३३२	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३४८	पूर्वाव्यायोक्तद्विजभार्याया मृतवत्सा- त्यनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
३३३	पूर्वभवे अभक्ष्यभक्षणादत्र कुमिलो- दस्य तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	३४९	प्राग्जन्मनि ब्राह्मणवातार्थे विपदा- नादत्र छर्दिरोगेण विनाप्रापश्चित्तं मृत्युकथनम् ।	१५४
३३४	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३५०	स्त्रीणामपि तथा ।	"
३३५	दुष्टस्फुटकार्यभक्षणादत्र जन्मनि कुटोदरस्वरोगस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	३५१	द्विजंतराप विपदानादपि छर्दिरोग- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
३३६	स्त्रीणामपि तथा ।	"	३५२	कामतो भ्रातृवाते विनाप्रापश्चित्तं मृत्युम् ।	"
३३७	गंगापूर्वभागे जातस्य द्विजस्य वधु- स्त्रीतौह्ययुतस्य भार्याया गर्भ- दोषनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	३५३	पञ्चदशे जातायाः सुलेक्ष्यस- मन्विताया यकथाः पुत्रसंततिरा- हित्यनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
			३५४	देवदव्यापहरणादत्र जन्मनि पाण्डु- रोगप्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
३५५	कस्मैचिदपि पूर्वमेव विपदानान्त्या अत्र जन्मनि छर्दिरोगस्तत्प्रापश्चित्तञ्च । १५५		३६९	अन्नहरणादजीर्णरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च । १५८	
३५६	गंगायादशपोजनसमिते क्षत्रियकुले जातस्य बहुकन्यायुतस्य जातपुत्रभृ- तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तनिरूपणञ्च । "		३७०	प्राग्जन्मनि मोहतो भ्रातृघातादत्र नार्या मूकत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
३५७	पूर्वं व्यभिचारेण नरकघातना उप- भुज्य पुनस्तत्र व्यभिचारस्तायाः का- शीनिवासप्रापश्चित्तकथनञ्च । "		३७१	पूर्वजन्मनि बालघातादत्र मृतपुत्र- त्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
३५८	प्राग्जन्मनि द्विजवंचनादत्रापस्मार- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "		३७२	पुत्रपौत्रधनधान्यगजादयोश्चाह्लादि युतस्या यवन्याः पूर्ववृत्तकथनम् । "	
३५९	पूर्वमेव भ्रातृघातादत्र जन्मनि नार्या मूकत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १५६		३७३	कस्यचित्सर्वविद्याविशारदस्य धनपुत्र- युतस्य द्विजस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
३६०	क्षत्रियस्य अक्षिप्रर्षाडितस्य पूर्वज- न्मनि देवद्रव्यापहरणाद्विरोधेन- व्यतीति देहभंगस्तत्प्रापश्चित्तञ्च । "		३७४	कुम्भेवाद्दशपोजनोत्तरभागे जातस्य क्षत्रियस्य शोभनवर्षाभृत्यमुत्प्रेक्ष्यना- नाबाहनभोगभुजो जातपुत्रविनाम निदानकथनं तत्प्रापश्चित्तञ्च । "	
३६१	सक्नेहहरणादत्र जन्मनि क्षयरोग- प्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "		३७५	सर्वपापविशोभनप्रापश्चित्तम् । १६०	
३६२	पूर्वव्रज्यादरतस्य पतिव्रताया भार्या- याः पतिदोषात् मानुषत्वं तस्मा च्छिब्रलोकप्राप्तिश्च । "		३७६	तार्थिमाते ब्राह्मणलुट्ठनादनलुब्धव्रा- ह्मणमरणे रात्रिः पुत्राभावास्तत्प्रापश्चि- त्तकथनञ्च । १६१	
३६३	प्राग्भवेज्ज्ञानाद्भानुवधकारिण्या मूक- त्वं तत्प्रापश्चित्तनिरूपणञ्च । "		३७७	पूर्वजन्मनि उद्धकघातानार्याः पाण्डु- रोगोत्र जन्मनि तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
३६४	पूर्वं कस्यचिदपि वंचनानार्या अप- स्यारोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "		३७८	लोहितनदसमीपे स्म्यस्थब्धदेशे जात- स्य प्रियाधनवुद्धियुतस्य द्विजस्य मनोदुःखनिदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च । "	
३६५	कस्यचिद् ब्राह्मणस्य उदरे वायु- रोगयुतस्य शिरःपीडायुतस्य भार्याया मृगवसावनिदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च । "		३७९	सर्वरोगनिवारणाय परमायुःकामस्य शान्तिपुष्टिकप्रयोगकथनम् । "	
३६६	पूर्वजन्मनि खेहरणानार्याः धव- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६७		३८०	खेहरणादत्र जन्मनि राजयक्ष्मरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६९	
३६७	पूर्वमेव धौन्येन लोकवंचनादत्राप- स्यारोगस्तत्प्रापश्चित्तञ्च । "		३८१	प्राग्भवे जगामश्रेण विपदानान्पति- न्या नार्या अत्र बान्धव्य विधवाश्च तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
३६८	स्यर्णहरणानार्याः सुवर्णकारत्वात्वं तत्र पुत्राभावे प्रापश्चित्तकथनञ्च । "		३८२	पुरा देवागारदाहादत्र रक्तानितार- रोगतत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६२	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
३८३	प्रयागनिकटे जातस्य सर्वशस्त्रार्थको- विदस्य विविधधनधान्ययुतस्य द्विज- स्य संततिदुःखनिदानं तत्प्रापश्चित्तञ्च । १६२	१६२	३९७	पूर्वमेवे कन्यावधादत्र कन्याप्रजयं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६५	१६५
३८४	प्राग्जन्मनि गर्भपातनपाप्मात्रायां अ- त्र गर्भपातदुःखं तत्प्रापश्चित्तञ्च । ”	”	३९८	देवद्रव्यावहरणादत्र नार्यां वातपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६६	१६६
३८५	प्राग्दवागारदाहकन्यां नार्यां अत्रा- तिसारपीडा तत्प्रापश्चित्तञ्च । १६३	१६३	३९९	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणलुट्टनात्तन्मरणे अत्र जन्मनि क्षत्रियस्य कुष्ठरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनञ्च ”	”
३८६	पूर्वजन्मनि पतिमित्रवतादत्र नार्यां वायुरोगपीडा तत्प्रापश्चित्तञ्च । ”	”	४००	क्षत्रकुले समुत्पन्नायाः पतिप्रिय- रतायाः सुलैश्वर्ययुतायां वार्धक्ये पु- त्रवर्जननिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । ”	”
३८७	पुरा अज्ञानाद्वैज्याताकरणे नार्यां अत्रद्वाररोगपीडा तत्प्रापश्चित्तञ्च । ”	”	४०१	विप्रकुलजस्य सदाचारवतो दयानि- यमतत्परस्य क्रयविक्रयकर्तुर्भार्यायाः पतिभक्तिपरायणायां मृतपुत्रत्व- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६७	१६७
३८८	अल्पद्रव्यस्य पित्तवायुपीडितस्य सवृ- त्तस्य सुखिनो द्विजस्य शुभाचारा- या भार्यायाः काककन्यात्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । ”	”	४०२	राजवातादत्र राजपक्ष्मरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च । ”	”
३८९	पूर्वजन्मनि देवतागृहे शङ्खमूत्रकर्तु- र्गुदरोगार्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६४	१६४	४०३	पुरा गर्भपातनादत्र जन्मनि जलो- दररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६८	१६८
३९०	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि स्त्रीवातकस्य बलनाशकार्श्यरोगस्तत्प्रापश्चित्त- कथनञ्च । ”	”	४०४	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य वेदा- न्यासकरणसुकुष्ठक्षयप्राप्तिस्तन्नि- दानकथनपूर्वकं प्रापश्चित्तकथनञ्च । ”	”
३९१	प्राग्मेघे बालवातित्या अत्राष्टवर्षा- दर्वाक् बालमरणं तत्प्रापश्चित्तञ्च । ”	”	४०५	कादयो पातिव्रतपरायाः सर्वसौख्य- युतायां भर्तृनोपिण्याः सद्भृतिकथ- नं पूर्ववृत्तकथनञ्च । ”	”
३९२	ब्राह्मणव्रतादत्र कुष्ठरोगस्तत्प्रापश्चि- त्तकथनञ्च । ”	”	४०६	पूर्वशूद्रगृहाश्रितास्त्वहननेऽत्र वात- रोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १६९	१६९
३९३	देवद्रव्यहरणादत्र जन्मनि वायुपीडा तत्प्रापश्चित्तनिष्पन्नञ्च । १६५	१६५	४०७	प्राक्स्वर्गभूतनामात्र जलोदररोग- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । ”	”
३९४	देवागारे मूत्रपुरीषासर्गादत्र नार्यां गुदरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । ”	”	४०८	पूर्वजन्मनि भक्षणाथं फलचौर्यका- रिण्या नार्यां अत्र अष्टवर्षादर्वाक् पुत्रनिधनं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । ”	”
३९५	विषाणानिकटे सतयोजनदूरे जात- स्य क्षत्रियाभ्रमस्य सर्वसौख्ययुतस्य- वार्धक्ये काण्डुरोगनिदानं तत्प्राप- श्चित्तञ्च । ”	”	४०९	पूर्वं ब्राह्मणवातादत्र जन्मनि त- स्मिन्नेव वयसि कुष्ठरोगेण मृतिः । ”	”
३९६	कामास्ताभ्यर्क्षीवातकार्येहजन्मनि कार्श्यरोगेण मरणकथनम् । ”	”			

ख०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४१०	विप्राशानिकटदेशे जातस्य शूद्रस्य भ्रातृपुत्रविहान्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तञ्च । १६९	१६९	४२४	प्राग्जन्मनि अभक्ष्यभक्षणादत्र जन्म- निर्गन्धमालारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
४११	पूर्वजन्मनि पराजहरणादत्र देहे ना- र्या अर्जणरोगस्तत्प्रायश्चित्तञ्च । १७०	१७०	४२५	पुरा कुट्टयानिन्या अत्र संस्कारोपना- या धनपुत्रहनिष्यं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	"
४१२	देवागारे परस्वापितां मूर्तिं भङ्ग्या सर्प- प्राप्रतिष्ठाप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	४२६	पूर्वमेवे अभक्ष्यभक्षणाभ्यां अत्र ग- न्धमालारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
४१३	मोहाद्राजवधे कृतेऽत्र राजयश्मर्षाडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	४२७	ब्राह्मणार्थे ब्राह्मणहननादत्र जन्मनि पुत्रसंततिरहितस्य क्षयरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । १७४	१७४
४१४	पूर्वमेवे पराभार्यां पातनेऽत्र जलोदर- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	४२८	पूर्विनापराव परपक्षयातिन्या नार्या अत्र पशुवातरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	"
४१५	पूर्वजन्मनि वादिना वाग्विरोधेनात्र मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । १७१	१७१	४२९	पूर्वजन्मनि सुरापानाद्विधायाना- ज् जन्मन्यत्र मूत्रकृच्छ्ररोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
४१६	पुरासप्तर्त्नगर्भपातनादत्र नार्याः शस्त्रदेहगतयाः सर्पदुःखादितायाः सुताभावस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	४३०	मथुराया जातविष्ण्वतस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १७५	१७५
४१७	पूर्वे राजनवादन नार्यास्तस्मिन्काले क्षयरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	४३१	पूर्वमेवे स्वर्णपहरणादत्र कुनखित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
४१८	प्राग्मेव परनिंदाकर्तुः प्रायश्चित्तक- थनम् । "	"	४३२	पुराभवे राजघातकारिण्यानार्या अत्र तस्मिन्वयसि राजयश्मरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	"
४१९	पूर्वमेवे मर्तुवीथिवोधिनी अत्र मूका भवति तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	४३३	पुराभवे अनागसं वैद्यं हत्वा अत्र रक्तार्बुदरोगतः पीडनं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	"
४२०	पुराभवे देवागारस्थितमूर्तिभेदनात्वा- र्या अत्र प्रतिष्ठाभावस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	"	४३४	मेरोः समागतानां मथुरामण्डलजानां प्रशस्तासमन्वितं पुनस्तत्रैवगमनम् । "	"
४२१	प्राग्जन्मनि द्विजद्रव्यापहरादस्मिन् भये सुरुषस्त्रिसुखोन्निस्तस्य सतान सुखहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १७२	१७२	४३५	अन्यजन्मनि मोहाद्वैश्यघातेनात्र रक्तार्बुदरोगपीडनं तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	"
४२२	वाताधिक्यशरीरस्य क्षामाङ्गस्य नेत्रतो- दयुतस्य द्विजकुलोत्पन्नस्य भार्यायाः पतिभक्तियुताया मृतापत्यवनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	४३६	पूर्वजन्मनि सुरापानानार्या अत्र मेरो मूत्रकृच्छ्ररोगपीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	"
४२३	पूर्वमोहात्परनिंदाकरणेऽत्र नार्याः रा- त्वाटलं तत्प्रायश्चित्तञ्च । १७३	१७३			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४३७	कस्यचिद्विप्रस्थायचित्तस्य कासम्भा- सोदरपोडाद्युत्स्य क्रयविक्रयकर्तुः प्रियायाः स्वभावप्रतिपादन्या रजो त्वा पीडिताया अपत्यमृतिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १७६	१७६	४४७	पुराभवे परंपुरेण स्त्री कृतायामत्र नार्या उन्मादरोगस्तप्रापश्चित्तक- थनञ्च । १७८	१७८
४३८	मोहात्प्राग्जन्मनि सुरापानादत्र जन्मनि नार्याः प्रदरोगपीडा तत्वि- रसनाय प्रापश्चित्तकथनञ्च । १७७	१७७	४४८	पत्नी पुत्रे च विद्यमाने जारादूर्ध्वाधा- रणे अत्र नार्याः शृङ्गा गर्भधारणा- भावस्तप्रापश्चित्तकथनञ्च । १७९	१७९
४३९	पुराभवे त्रिविधसुरापानादस्मिन्नम- नि मूत्रावरोधरोगेण मृत्युप्राप्तिः, सप्तमे जन्मनि सान्त्वनाख्यप्राप- श्चित्तकथनं प्रतिजन्मनिसुरापान- चिह्नकथनं च । १७८	१७८	४४९	मृगयां पिनां हस्तिमारेणं अत्र जन्म- निसर्वकार्येष्वसिद्धिस्तप्रापश्चित्तञ्च । "	"
४४०	प्राग्भवे अकामतो वैद्यक्यादत्र नार्या रक्ताबुदरोगस्तप्रापश्चित्तक- थनञ्च । १७९	१७९	४५०	बलौत्कर्षेण आक्षेपागमनाद्गोन्मा- दरोगस्तप्रापश्चित्तकथनञ्च । "	"
४४१	प्राग्जन्मनि कंठ्याशादिसंभवदुस्तर- पापादत्र क्षयरोगस्तप्रापश्चित्तक- थनञ्च । १८०	१८०	४५१	पूर्वजन्मनि वपुहरणादत्र श्लेष्मरोग- स्तप्रापश्चित्तकथनञ्च । "	"
४४२	प्राग्जन्मनि बालौत्कर्षणात् परस्त्री- कामिनोऽगोन्मादरोगस्तप्रापश्चि- त्तकथनञ्च । १८०	१८०	४५२	धनवान्यसम्पन्नस्य द्विजस्योदरार्ति- मतो बहुकल्पस्य भार्याया मृतपुत्र- त्वनिदानं तप्रापश्चित्तकथनञ्च । "	"
४४३	पुरा परद्रव्यापहरादत्र नार्याः कुल- खल्वरोगस्तप्रापश्चित्तकथनञ्च । "	"	४५३	पूर्वजन्मनि ताम्रहरणाद्गोदुर्वरोग- स्तप्रापश्चित्तकथनञ्च । १८०	१८०
४४४	पूर्वभवे वैद्यहन्तनादत्र नार्या रक्ता- बुदरोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १८०	१८०	४५४	आसन्नप्रसवजावधादत्र जन्मनि ना- र्या गर्भधारणाभावस्तप्रापश्चित्तक- थनञ्च । १८१	१८१
४४५	पूर्वभवे रीत्यहरणादत्र चित्रकुष्ठस्त- प्रापश्चित्तञ्च । १८१	१८१	४५५	पूर्वजन्मनि परसिद्धान्तरहणादत्र मू- त्ररोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १८१	१८१
४४६	सिन्धोः पश्चिमभागे शन्योजनसं- मिते म्छेच्छेदरासमुद्रवस्य यवन- स्य राजैश्वर्यभोगिनो पञ्चाशेऽब्देऽ- रिष्टप्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तक- थनञ्च । १८२	१८२	४५६	नैत्ररोगार्दितस्य जातसंततिनाश- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	"
			४५७	पूर्वभवे रीत्यपहारकस्यात्रपिगलाक्षत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १८२	१८२
			४५८	पूर्वजन्मनि खरहन्नादत्र खररोमत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १८२	१८२
			४५९	प्राग् गर्भपुष्टयर्थमंडभक्षणादत्र संक- रजारीः समुत्पन्नं न गर्भधारणं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । १८३	१८३
			४६०	पूर्वभवे खरहन्नादत्र नार्या अपि ख- ररोमत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	"

अ०	प्रिया	पृ०	अ०	प्रिया	पृ०
४६१	पुरा रीतिहरणादस्मिन् भने नार्या प्रियाश्चित्तकथनञ्च ।	१८३	४७७	पुरा गर्भवातरुणादन नार्या गर्भ पातनदृग् त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१८६
४६२	प्राग्जनि परिसिद्धान्नहरणादन ना र्या शूलरोगस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४७८	क्षान्पुल्ल समु पन्नस्य पाण्डुरधुतेर्मा त्ये ग्रहणारोगिणो भार्याया गर्भा स्थिरत्वनिदान त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४६३	पुरा उद्वातादत्रविकृतस्वरत्वं त प्रा यश्चित्तकथनञ्च ।	"	४७९	पूर्वजमनि तुरावातादन धनकटरो गस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१८७
४६४	वध्याया सन्ततिजनकोपय ।	"	४८०	पुराभने शृगालघातादन पादघात स्तत्प्रीडानिवृत्तये प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४६५	प्राग्जनि कांस्यहरणादन शीर्षरोग स्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८१	गगातारे समुत्पन्नस्य शूद्रस्य धनपुत्र सम्पन्नितस्य युग्मभावे चक्षुर्हानत्वनि दान त प्रायश्चित्तञ्च ।	"
४६६	पथनददेश जातस्य क्षत्रियाधरस्य सुखैश्वर्यधनयुतस्य नहुकन्यस्य ज्येष्ठ भार्याया मृतपुत्रत्वनिदान त प्रायश्चि त्तकथनञ्च ।	"	४८२	पूर्वजमनि शृगालघातादन नार्या ऊ र्ध्वपतनात्पादभागस्तप्रायश्चित्त कथनञ्च ।	१८८
४६७	पूर्व कांस्यहरणाच्छीर्षरोगस्त प्राय श्चित्तकथनञ्च ।	१८४	४८३	यमुनातारे समुत्पन्नस्य क्षत्रियस्य धनसौख्ययुतस्य पितृमातृविहानन निदान त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४६८	छाणामपि तथा ।		४८४	पूर्वजमनि बलात्कारेण शूद्रकन्या दूषणादनतस्य पण्डितकथनं तप्रायश्चि त्तञ्च ।	१८९
४६९	पूर्वजमनि कांस्यहरणाच्चार्या मिहृत स्वरत्वं त प्रायश्चित्तञ्च ।	"	४८५	पुरा मार्गे परलुटनादन पादरोगस्त प्रायश्चित्तञ्च ।	"
४७०	पूर्वभने मोहात्परपृथुतहरणेन नेत्ररोग स्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८६	पुराभक्षणार्थमजाघातादग्नाधिकत्य त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४७१	प्राग्भने स्वशरीरविकृदर्थं मृगभक्षणा द्वायत्रालक्षणञ्च ।	१८५	४८७	परचित्तस्य लुटनादस्मिन्नानि पुनर्ही नन त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४७२	पुरा गुडहरणानाम् अत्र गुल्मरोगस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८८	क्षान्पुल्लसमु पन्नस्य गुल्मादिनातपी डितस्य भार्याद्वयमता मृतपुत्रत्वनि दान त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
४७३	पूर्वजमनि स्त्रापारत्यागादन स्त्राग्नि वर्धितत्वं त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	४८९	पुरा बालवसनादन जन्मन्यद् प्रयेऽरिष्टप्रातिस्तान्निवृत्तये प्रायश्चित्त कथनञ्च ।	१९१
४७४	मृगया विना मृगवेधेऽत्र तस्मिन्काटे पण्डित्य त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"			
४७५	पूर्वभने पतिलापहरणादन कण्डूरो गस्त प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	१८६			
४७६	पूर्वजमनि राजामात्यस्य राजपन्या गर्भधारणादन जाह्नवदेशे जातस्य शूद्रस्य पण्डित्यम् ।	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
४९०	विषाशानिकटे जातस्य द्विजस्य जातपुत्रविहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९१	१९१	५०३	बभ्रुहननादस्मिन्नग्निं बभ्रुमंडल- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९५	१९५
४९१	पुरा अज्ञासुतहततादवाधिकाहृत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९२	१९२	५०४	कस्याश्चिच्छूद्रा जातसंततिही- नायाः कुश्रोगनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । "	"
४९२	लोहहरणादस्मिन्नग्निं वर्धराह्यरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	५०५	शराघातादत्र भवे कुब्जकर्णरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"
४९३	राजकुलजायाः शतद्रुसमीपे समुत्प- न्नाया अष्टोत्तरशततमे वर्षे वंश- ज्ञानं मरणोत्तरं मृतिनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तम् । "	"	५०६	पुरा पृथ्वशालायां स्थापिताया पान्याः पण्यस्त्रीकर्मत उपजीवनात् पंडत्यम् । "	"
४९४	पूर्वजन्मनि लोहहरणात्प्रायां वर्धरा- स्वरोगस्तन्निधारणाय प्रायश्चित्तम् । "	"	५०७	पूर्वजन्मे नकुलहननात्प्रायां अस्मिन्- न्मनि बभ्रुमंडलरोगस्तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । "	"
४९५	प्राग्भवेऽजघातान्प्रायां अधिकांगत्वं तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् । "	"	५०८	क्षारकुलजस्य वातपांडितस्य मेहा- र्दितस्य वाल्ये ग्रहणीगदवतो भा- र्यायाः सदाचारवत्या पितृमातृमुखो- ज्जितायाः सन्ततिहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९६	१९६
४९६	क्षारकुलसमुत्पन्नस्य गुल्मघातोदरा- मयस्य धनधान्ययुतस्य बहुकुन्यस्य- पुत्राभावादिनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । "	"	५०९	प्राग्भवे उत्कृष्टघातात्पाण्डुरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । १९७	१९७
४९७	माधुरमण्डलजायाः क्षत्रियनार्याः सुखदुःखाकान्ताया जातसंतति- नाशविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । १९३	१९३	५१०	नार्या अपि तथैव । "	"
४९८	पूर्वजन्मनि शुनो घातादत्र चक्रपा- दरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९४	१९४	५११	लोहितनद्रसमीपे जातस्य द्विजस्य नार्या गर्भधारणाभावनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "	"
४९९	प्राग्भवे शूद्रघातादन्तपातनजत्रो- गात्पांडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	५१२	पूर्वजन्मनि सीमावादे भूमिदोभाद्रा- क्षणहनन्तोत्र क्षत्रियदेहे क्षयरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९८	१९८
५००	पुराभवे शुनो नाशार्थार्पा अपि च- क्रापादरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	५१३	अयोव्यादेशे जातस्य क्षत्रियस्य महोध्यनिनो दक्षस्य यौवने क्षयरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १९९	१९९
५०१	प्राग्जन्मनि शूद्रघातान्प्रायां दन्त- पातनजरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	५१४	कामतो द्विजघाते कुतेऽत्र नार्या अपि क्षयरोगतो मृतिनिरूपणम् । "	"
५०२	गोदावरीसमीपदेशसमुद्भवस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"	५१५	पूर्वजन्मनि स्वतृघातादत्र बाधिर्यरो- गस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
५१६	पुरा अकामतो द्विजघातेननार्याः क्षयरोगेतिप्रासावपि तत्रिरसनायप्रा- यश्चित्तकथनम् । १२९	१२९	५३२	गंगापूर्वभागे समुत्पन्नस्य द्विजकुलज- स्यैव मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् १३२	१३२
५१७	पुरा भ्रातृघातिनोऽत्र अनुपि जीवस्य मूकत्वं कामतः कृते प्रापश्चित्तक- थनम् । १३३	१३३	५३३	विप्रनार्याः पुत्रसंततिहोनायाः क्षय- रोगस्यनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १३४	१३४
५१८	पूर्वकुलकुटुम्बघातेऽत्र पंगुत्वतत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । १३०	१३०	५३४	उच्छिष्टाक्षमक्षणाद्राज्यवत्वं तत्प्राप श्चित्तविचारम् । १३५	१३५
५१९	गंगायाः प्राक्प्रेतदेशे शतपौजनतः परं जातस्य शूद्रस्य पितृविकारिणः स्वस्यवित्तस्य भार्याया मृतकस्तत्त्वनि- दानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ... १३६	१३६	५३५	पूर्वजन्मनि विटालोच्छिष्टभोजना- द्राज्यवत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १३७	१३७
५२०	विराट्देशे समुत्पन्नायाः क्षत्रियाया अपुत्राया यौवने क्षयरोगतो मृति- निदानम् । १३७	१३७	५३६	क्षत्रियमपि तथैव । १३८	१३८
५२१	सारिकाहननादस्मिन्नमनि स्वछित्त- वाक्यं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ... १३८	१३८	५३७	क्षत्रियमपि तथैव । १३९	१३९
५२२	स्त्रीणामपि तथैव । १३९	१३९	५३८	ग्राममे चाण्डालीगमनादवाजगर्- त्वमुदत्वे तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १४०	१४०
५२३	वक्रवातादिह भवे लंबकण्डत्व तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । १४०	१४०	५३९	स्त्रीणामपि तथैव । १४१	१४१
५२४	नार्याऽपि वक्रवातात्कठोरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । १४१	१४१	५४०	द्विजकुलोत्पन्नस्य सदाचारसाधुसेवा- परस्य निवासददृक्पण्डितस्य भा- र्याया वातोदरपण्डिताया मृतकस्तत्त्व- निदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १४२	१४२
५२५	कस्यचिद्विजकुलजातस्य गुस्माद्युदर- रोगवतो धनसम्पन्नस्य भार्याया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । १४३	१४३	५४१	विपदानेन द्विजघातादत्र जन्मनि छर्दिरोगेण निष्कृतिं विना यौवने मृतिः । १४४	१४४
५२६	पुरा काकघातादत्र जन्मनि कुर्चही- नत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १४५	१४५	५४२	स्त्रीणामपि तथैव । १४५	१४५
५२७	स्त्रीणामपि तथैव कुर्चोत्पत्तिः १४६	१४६	५४३	विपदानेन द्विजेतरघातादिह छर्दि- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १४६	१४६
५२८	अभक्ष्यभक्षणादत्र जन्मनि कुमिष्टो- दरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १४७	१४७	५४४	पूर्वभवे भ्रातृघातादत्र मूकत्वं ज्ञान- तः कृते भ्रातृवधे प्रापश्चित्तभावश्च १४८	१४८
५२९	स्त्रीणामपि तथैव । १४८	१४८	५४५	ग्राममे पुत्राभिष्टापाद्यनसंसर्गोऽत्र यकनीत्वे अपत्यताहिषं तत्प्राप्यु- पायकथनम् । १४९	१४९
५३०	दुष्टसृष्टान्नमक्षणादिह जन्मनि कृ- शोदरत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १४९	१४९	५४६	देवद्रव्यापहारोपात्र भवे पाण्डुरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । १५०	१५०
५३१	स्त्रीणामपि तथैव । १५०	१५०	५४७	पूर्वजन्मनि कस्मैचिदपि विपदाना- दत्र नार्यादछर्दिरोगेण षोडा तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । १५१	१५१

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१४८	गंगायाः पूर्वभागे दशयोजनसंमित- दशे जातस्य क्षयिष्य जातपुत्र- मृत्तिनिदानकथनं तत्प्रापश्चित्तक- थनम् । २०७	२०७	१६०	पूर्वजन्मनि सिद्धाग्रहरणादत्र जन्मनि अर्जाणिरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २१०	२१०
१४९	पूर्व कृतव्यभिचारेण नरकयातना उपमुञ्चात्रागतयाः पुनर्व्यभिचारे नार्याः प्रवृत्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम्, पूर्वतः प्रवृत्तया ब्राह्मणपचनादत्राप- स्माररोगेण मृतिश्च । २०८	२०८	१६१	अज्ञानान्नार्याः पूर्वभागे भ्रातृवातादत्र मूक्तत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५०	भ्रातृवातादिह भवे नार्या मूक्तत्वं शाल्या छते प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६२	प्राग्जन्मनि बाह्यवातादत्र मृतपुत्रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५१	पूर्वजन्मनि देवद्रव्यापहरणादत्र नेत्र- पीडा तत्प्रापश्चित्तविधिकथनम् । "	"	१६३	कमलः सूकरनिपादशूरेदेहानासाय चरमदेहे नार्यास्तैरिषाजसेयनादना- दिसंप्राप्ताः पूर्वपापधनौत्वप्राप्ति- कथनम् । "	"
१५२	सर्वज्वेहरणादिह भवे क्षयरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६४	प्रयोगे स्थितस्य द्विजस्य धनपुत्रयु- तस्य क्षयरोगनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । "	"
१५३	पूर्व ब्रह्मवादात्ताया नार्याः पतितोपा- न्मालुपीतनुमाश्लित्य भोयभोगाणि- वपदावाप्तिकथनम् । २०९	२०९	१६५	यमुनाप्रदेशे ब्राह्मणादधो जातस्य पित्ताधिक्यस्याप्रातमनोरथस्य जात- पुत्रविनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । २११	२११
१५४	अज्ञानात्पूर्वजन्मनि भ्रातृवातेनात्र मूक्तत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६६	सर्वपापविशेषविशोधनम् । २१२	२१२
१५५	लोफचंचनदिह जन्मनि नार्ये अप- स्माररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१६७	जात्युत्तमानां जनुषि सदासंपत्त- मुद्दिमते जातवैषम्यवामतिपरिपत्त- नस्य जातसंततिविनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५६	कस्यचिदतिश्रेष्ठवर्णस्य शिरोर्तिमतो ददुकंडुयुतस्य प्रदरातिमत्या भार्याया मृतवत्सत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । "	"	१६८	प्राग्भवे पुरुषधातानार्या अत्र शूल रोगपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । २१३	२१३
१५७	सर्वज्वेहरणादस्मिन्नन्मनि नार्याः क्षयरोगप्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् २१०	२१०	१६९	अज्ञानात्पूर्वभागे सुतमित्रघोषति- नात्र वायुरोगेण पीडनं तत्प्रापश्चे- त्तकथनम् । "	"
१५८	भूतकर्मणा लोफचंचनादत्रापस्मार- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	१७०	गोत्रवातादिह क्षताल्यरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
१५९	स्वर्णहरणादत्र नार्याः स्वर्णकारखी- त्यमापन्नायाः पुत्रहीनत्वं तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । "	"	१७१	पुराभावे ज्वेहरणादस्मिन्नन्मनि राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
			१७२	पूर्वजन्मनि जारमाश्लित्य पतिप्रत्या- नार्या अत्र बाह्यवैषम्यं तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । "	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१७३	पूर्वं देवागारदाहादत्र रक्तितसार- रोगस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	२१४		नसंयुतस्य बार्धक्ये कंडूरोगनिदानं तत्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७४	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजस्य सर्व- मक्षस्य स्वल्पपापस्तस्यापसाररोगे- ण मुत्तद्वयमृतिनिदानं तत्रापश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	१८८	देवागारे मृत्पुरोपोत्सगादिनं गुदरो- गस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७५	पूर्वं नार्या गर्भपातपश्चेत्तद्देहे गर्भ- पातनदुःखं तत्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१८९	प्राग्निमोहेहितस्य कामान्ताश्चोत्रोया- तिनोऽत्र काश्चैवेव मृतिकथनम् । २१८	
१७६	देवागारदाहेनेह जन्मनि नार्या अती- सारतः पीडा तत्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९०	कन्यावधद्रुहकन्यात्वं तन्निवृत्तौ प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७७	पूर्वजन्मनि ब्रह्मघातादत्र जन्मनि तस्मिन्वयसि परपीडा । ...	२१५	१९१	देवद्रव्यापहारेणात्र शरीरे वायुपीडा तत्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७८	प्रतिमित्रवातादत्र नार्या वायुरोग- स्तद्व्यापश्चित्तं च । ..	"	१९२	गंगायमुनयोर्मध्ये जातस्य क्षूरकर्मणो महोद्यमिनः कुष्ठरोगप्राप्तिनिदानं तत्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१७९	गोत्रघातकृष्णादत्र नार्या क्षूनाम्परो- गस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च । ...	"	१९३	क्षेत्रबुलभवाया राक्षसा अपुत्राया- बार्धके कुष्ठरोगपीडानिदानं तत्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"
१८०	द्विजकुलोत्पन्नस्य यातपितृपुत्रस्य शिरोर्तिमतो भार्यायाः काकवन्ध्या- त्वनिदानं तत्रापश्चित्तं च ।	"	१९४	निप्रसूतोद्भवस्य प्रत्यपिक्रमकर्तुः सदाचारस्य भार्याया असृग्मातृग- दात्या अपुत्रत्वनिदानं तत्रापश्चि- त्तकथनञ्च ।	२१९
१८१	देवमंदिरे शङ्खमूरपारित्यागादुदररोगे स्तद्व्यापश्चित्तञ्च ।	२१६	१९५	पूर्वभूते मृषघातादत्र राजयक्ष्मरो- गस्तद्व्यापश्चित्तकथनञ्च ।	२२०
१८२	अज्ञानात्प्राप्तिनोऽत्र देहे वलरहि- तस्य काश्चैरोगस्तत्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६	प्राग्जन्मनि परार्भपातादिह देहे जलोदररोगस्तत्रापश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१८३	पुराभूते कालघातादस्मिन्नन्मनि नार्या मृतपुत्रत्वं तत्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९७	स्वजातीयस्यान्यस्य वा वृत्तिलोपा- दत्र जन्मनि कुष्ठरोगस्तत्रापश्चित्त- कथनं च ।	"
१८४	ब्राह्मणहन्नादिह कुष्ठरोगस्तत्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	२१७	१९८	पातिव्रतपरायाः कन्याश्चिद्वैश्य- न्याः स्वर्गलोकप्राप्तिकथनम् । २२१	
१८५	देवद्रव्यहरणादत्र वायुपीडातत्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	१९९	गृहाश्रितशूद्रघातादत्र वायुरोगेण दाह्यापीडा तत्रापश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१८६	देवागारे मृत्पुरोपोत्सगादिनार्या गुद- रोगस्तद्व्यापश्चित्तञ्च ।	"	२००	पापमोहात्सर्वभूतेनेह जलोदर- पीडा तदासन्नप्रीतिनियारकप्राप- श्चित्तञ्च ।	"
१८७	विषाणनिकटे देशे क्षत्रियादयो- जातस्य किञ्चित्पापतास्य स्त्रीपुत्रव-				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
६०१	सर्गाभायाः फलव्याख्यायाः फल- चोर्यादिह जन्मानि पुत्रहानत्वं तत्प्रा- पयित्तकथनम् । २२१			किंचित्कैशकारिण्या भार्याया मृता- पत्यवनिदानं तत्प्रापयित्तकथनम् । २२४	
६०२	प्राग्भवे ब्राह्मणघातादत्र जन्मानि तस्मिन्नेव वयसि, कुष्ठरोगप्राप्तिस्त- त्प्रापयित्तम् । "		६१६	परनिदाकरणादत्र नार्याः खल्व्वाटवं द्विप्रोगश्च तच्छमनाय प्रापयित्तमपि । २२५	
६०३	विषादानिकटे जातस्य शूद्रस्य देव- तातिथिपूजकस्य भातृपुत्रहानत्वं निदानं तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६१७	पूर्वभवे अभक्ष्यमक्षणादिहगंडमाला रोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
६०४	पूर्वभवे पराव्रह्मणादत्र नार्या अजी- र्णरोगपीडा तत्प्रापयित्तकथनम् । २२२		६१८	कुलहननादत्र जन्मानि नार्या धनपुत्र- विहीनत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
६०५	देवतागारे परस्थापितमूर्तेर्भगवत्सर्व- त्राप्रतिष्ठा तत्प्रापयित्तम् । "		६१९	प्राग्भवे सभायां ब्राह्मणपक्षपातात् पक्षाघातरोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । २२६	
६०६	मोहान्पूर्वभवे राजवधतोऽत्र राज- वधरोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६२०	अभक्ष्यमक्षणाजन्या गंडमालाख्य- रोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
६०७	पूर्वजन्मानि परगर्भवातादिह नार्या जलोदररोगस्तत्प्रापयित्तम् । २२३		६२१	पूर्वजन्मानि द्विजपुत्रहननादिह भवे क्षयरोगपुत्रसंततिनाशीतत्प्रापयित्त- कथनम् । "	
६०८	वादिनां वाग्विरोधकरणेनाव देहे मू- कत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६२२	विनापराधं परपक्षयातिन्या नार्याः पक्षाघातरोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
६०९	सप्तन्या गर्भनाशतोऽत्र जन्मानि सुत- राहित्यं तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६२३	प्राग्जन्मानि सुरापानादत्र जनुपि मूत्रकृच्छ्ररोगतः पीडा तच्छिवार्थं प्रापयित्तकथनम् । २२७	
६१०	पुराभवे परनिदाकरणाखल्व्वाटता तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६२४	वेतुंदादागतस्य वारे काले दुष्कारं कर्म कृत्वा पुनर्वेतुं दे प्रयाणकथनम् । "	
६११	प्राग्भवे राजवधादिह नार्याः क्षयरोग पीडा तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६२५	स्वर्णापिहरणात् प्राग्भवे अत्र कुल- स्वित्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
६१२	पूर्व भर्तृवाग्विरोधादिह नार्या मूकत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६२६	नार्या राजवधनिवारणार्थं प्रापयि- त्तविधिकथनम् । "	
६१३	पूर्वभवे परस्थापितप्रतिमागंगादश्राप्र- तिष्ठा तत्प्रापयित्तकथनम् । "		६२७	विनापराधं वैश्यहननादिह रक्तार्जुद- रोगेण मरणम् । "	
६१४	प्राग्जन्मानि पद्मन्यापहारात् संतान- सुखहीनत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । २२४		६२८	मेरोः समागतस्य कलिपुत्रे अद्भुतक- र्मणि कृत्वा स्वस्थाने गमनम् । "	
६१५	कस्यचिद्भूमिदेवकुलोत्पन्नस्य वाता- धिकशरीरवनो देवतातिथिभक्तस्य		६२९	मोहाद्वैश्यघाते छते रक्तार्जुदरोगस्त- त्प्रापयित्तकथनम् । "	
			६३०	ब्राह्मण्याः प्राग्भवे सुरापानाम्मूत्रकृ- च्छ्रतः पीडा तत्प्रापयित्तकथनम् । २२८	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६३१	कासद्वयासादिपीडासुतस्य किंचिद्विस्त- सुतस्य मयविनयकर्तृद्विजस्य भार्या- या रजोदोषात् पण्डिताया अवल्य- मरणनिदानं तदप्रापश्चित्तकथनम् । २२८		६४३	आलेटं विना हस्तिघातादत्र सर्प- कायंयु अतिद्विर्विशन्तिन्दे काल- शङ्काभृतिश्च ।। २३१	
६३२	ब्राह्मण्या मोहात्सुतापाने कृते अत्र नार्याप्रदरोगातः पीडा तदप्रापश्चि- त्तकथनम् । २२९		६४४	पूर्व ब्राह्मणीगमने उन्मादरोगस्तप्रा- पश्चित्तं च । "	
६३३	पूर्वजनानि निप्रस्य सुगपानादत्र मृत्वावरोधरोगस्तप्रापश्चित्तम् । "		६४५	प्रपुहरणाभ्यां इह जन्मनि श्लेष्मरो- गस्तप्रापश्चित्तकथनम् । "	
६३४	अकामतो नार्या वैश्यघातादत्र रक्ता- शुद्धरोगस्तप्रापश्चित्तकथनम् । "		६४६	पूर्वजन्मनि द्रव्यलोभात्स्वकन्याया वृक्षार्पणतो जन्मातरो मृतपुत्रत्वं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् । २३२	
६३५	नार्याः कठपाशादिसंभवपापतः पर जन्मनि क्षयरोगेण पीडा तदप्राप- श्चित्तम् । "		६४७	पूर्व ताम्रहरणादिह औदुम्बररोगस्त- त्प्राप्तिनिवारणाय प्रापश्चित्तम् । २३३	
६३६	अतिबलोलोत्कर्षपरत्वीकामत इह जन्मनि यौवने उन्मादरोगस्तप्राप- श्चित्तकथनम् । २३०		६४८	पूर्व गर्भोत्सर्जनाभक्षणाभ्यां इह गर्भधारणाभावास्तप्रापश्चित्तकथनम् । "	
६३७	नार्याः सुवर्णाभहरणादत्र भवे कुल- खित्यं तदप्रापश्चित्तकथनम् । "		६४९	मृगयायां गजराजनधादिह गजवर्च- रोगस्तप्रापश्चित्तकथनम् । "	
६३८	वैश्यहंभ्या नार्या इह रक्ताशुद्धरोगातः पीडा तदप्रापश्चित्तविधिश्च । "		६५०	परसिद्धाभहरणादत्र जन्मनि शूलरो- गतः पीणां तदप्रापश्चित्तकथनम् । "	
६३९	रौप्यहरणादिह जंतोश्चिन्नुल्लस्तप्रा- पश्चित्तकथनम् । "		६५१	बालवत्स्वकधादिह जातसंततिदुश्चा- तेत्वं तदप्रापश्चित्तकथनम् । "	
६४०	श्लेष्मरुल्लोत्पन्नस्य स्वधर्मनिरासस्य केरुल्लदेशगतस्य स्वाभिधर्मपरस्यापि प्रजापीडनादग्निमभवे पंचाशोऽन्दे रिष्टप्राप्तिस्तप्रापश्चित्तम् । "		६५२	पूर्वजन्मनि रीतिहरणादत्र भवे पिण- लाक्षत्वं तदप्रापश्चित्तकथनम् । २३४	
६४१	स्नेष्टया यौवने बलान्कारेण परपुत्र- पतो रतिकारिण्या अग्निजन्मनि नार्या उन्मादरोगस्तप्रापश्चित्तकथनम् । २३१		६५३	खरहन्नादत्र जन्मनि खररोमत्वं- तदप्रापश्चित्तकथनम् । "	
६४२	पूर्वभवे त्रपुहरणाच्छ्लेष्मरोगस्तप्रा- पश्चित्तम् । "		६५४	गर्भपोषणायकुडुम्बोदभक्षणादत्र गर्भ- धारणाभावस्तप्रापश्चित्तकथनम् । "	
६४३	विद्यमाने भर्तारि जारादूर्ध्वधारिण्या इह गर्भधारणाभावस्तप्रापश्चित्तम् । "		६५५	स्वर्णकारकुलजस्य नानाचौर्षे क्रिया- युतस्य लोकवचनतात्परस्य नाना- स्त्रीसुखसंयुतस्य पुत्रविवर्जननिदानं तदप्रापश्चित्तकथनम् । "	
			६५६	पुराभवे रीतिहरणाभ्यां पिणाक्षि- त्वं तदप्रापश्चित्तकथनम् । २३५	
			६५७	पूर्व परसिद्धाभहरणादत्र जन्मनि- नार्याः शूलरोगस्तप्रापश्चित्तकथनम् । "	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
६५८	पूर्वजन्मपुष्ट्यातादत्र जन्मनि विवृत- स्वरत्नं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२३५	६७३	पुरावृषभमुष्कनिकुट्टनतोऽत्र भवे प- ष्ठत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२३९
६५९	पूर्व गर्भपातस्ताया अत्र भवे नार्पा कन्यात्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	६७४	पूर्व मोहापरच्युतहरणे नार्पा नेत्रो- गस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६०	प्राक्कांस्यहरणादिह शीर्षरोगस्तत्प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	२३६	६७५	पूर्वभवे महिषीवधादत्र भवे कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६१	पञ्चनददेशे जातास्य बाहुजाऽथमस्य जस्तपुत्रविनाशकथननिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	"	६७६	धनभूत्यादिस्वर्षवत्याः दृष्ट्या गौरव- र्णाया पुत्रसंनतिहोनत्वनिदानं त- त्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२४०
६६२	प्राग्भवे कांस्यहरणादत्र शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२३७	६७७	प्राग्जन्मनि दुग्धहरणादत्र बहुमूत्रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६३	कन्यायाः पुत्रविधापकप्रापश्चित्तक- थनम् ।	"	६७८	स्त्रीणामपि तथा ।	"
६६४	सती स्वभार्या परमा संयज्य परस्त्री- गमनात् ग्रहणीरोगः द्विजर्लोगमने तु प्रापश्चित्तभाव एव ।	"	६७९	पुरा नद्यीवनमहिषीवातकस्येह कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६५	प्राग्भवे कांस्यहरणानार्पाः शीर्षरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	६८०	पूर्व द्विजमुष्कनिकुट्टनादत्र निष्क- तिरहितं पण्डितम् ।	"
६६६	उष्ट्रघाताचार्या अत्र भवे विवृत- स्वरूपत्वं तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"	६८१	पूर्वजन्मनि पशुघ्नफलानां पाताप- हारतः परजनुपि पुत्रहीनता तत्प्रा- पश्चित्तकथनञ्च ।	"
६६७	परच्युतहरणादिमज्जन्मनि नेत्ररोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	६८२	पुराभवे महिषीवातनानार्पाः कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२४१
६६८	स्वपतिं परित्यज्य पुष्टमन्य संगताया इह जन्मनि ग्रहणीरोगस्तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	"	६८३	वृषभनस्तप्रेवशादत्र भवे नास्तम- च्छेदः ।	"
६६९	पूर्वजन्मनि परपृतापहारादिह नेत्र- रोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	२३८	६८४	सिंहोः पश्चिमभागे महाभूमिभुजां कुट्टे समुत्पन्नस्य सुविश्वस्यसमायुक्त- स्य पंचपंचाशे वर्षे रिष्टनिदानं त- त्प्रापश्चित्तं च ।	"
६७०	विप्रकुलेत्यन्नस्य किञ्चिद्विस्तसमन्वि- तस्योदरे वातरोगिणो भार्यायाः पति- व्रताया भृतापत्यन्मनिदानं तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	"	६८५	पूर्व तरशुघातेऽत्र जन्मनि नेत्रका- नत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
६७१	कन्यायाः सुपुत्रजननयोगविधिः ।	२३९	६८६	पुरा देवाद्येव परस्थापितदीपाप- हरणादिह चक्षुःपीडा तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च ।	२४२
६७२	पूर्व देवद्व्यापहरणादत्र भवे विश- तिवर्षे व्यतीते नेत्रमहस्तत्प्रापश्चि- त्तकथनञ्च ।	"	६८७	पूर्व तरशुघातादिह भवे नार्पाः का- तराक्षीयं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
६८८	ब्राह्मणस्य मुष्कमेदास्तजन्मपर्यंत पण्डितं तत्प्राप्यधित्ताभावश्च ।	२४२	७०२	त्रिप्रवर्णकुलोद्भवस्य उदरे जात- वानोर्व्याडस्य किंचित्कोयलोभवि- त्ततोऽत्र सदाचारवत्या भार्याया मृतपुत्रकन्वनिदानं तत्प्राप्यधित्तक- थनञ्च ।	२४५
६८९	क्षेत्रकुलभवस्य शौर्षादिगुणवतो भार्यायाः सत्प्राप्यधित्तं मृतापत्यनि- ग्लपणम् ।	"	७०३	धनभृत्याश्रमोगायेयितायाः शूद्री- समाया गौरवर्णायाः पुत्रसंततिहीन- त्वनिदानं तत्प्राप्यधित्तञ्च ।	२४६
६९०	ग्रामभवे मोहान्माक्षिकहरणेनात्र नार्या दुर्गन्धाद्वयत्वं तत्प्राप्यधित्तञ्च ।	२४३	७०४	ग्रामभवे दुग्धहरणादत्र बहुमृशरोग- तः पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"
६९१	अगम्यागमनातिसेवनादिह वधवध- नादिषु कृतकर्मसु निषोमप्राप्तिः ।	"	७०५	खाणामपि तथैव ।	"
६९२	जन्मान्तरे विपदानेन सप्तशकुमार- घताद्विर्तायमभवे कन्यावध्यायमेव कुष्टान्वितत्वं तृतीये यन्मोक्षमासाय चतुर्विंशतिमिनेऽभिदाहः ।	"	७०६	ग्रामभवे महिर्भवातादिह कृष्णमुल्म- रोगस्तत्प्राप्यधित्तञ्च ।	"
६९३	पूर्वे वाराहहन्तरेऽत्र दन्तुत्वरोगस्त- त्प्राप्यधित्तकथनं च ।	"	७०७	पुरा ब्रह्मपुत्रस्य मुष्कनिरुष्टनतोऽत्र भवे पण्डितं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	२४७
६९४	पुराभवे गुच्छरणादत्र गुल्मरोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	२४४	७०८	पूर्वे फटापहरणादास्मिन्भवे नार्याः पुत्रविहीनत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"
६९५	यसुतानन्दोत्तरे जातायाः शूद्रया वा- त्यययसि कुष्ठरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथ- नञ्च ।	"	७०९	पूर्वे दधिहरणादत्र मेदसा परिपीड- नं तत्प्राप्यधित्तञ्च ।	"
६९६	पूर्वभवे वृषभस्य नासाग्रभागान्मुष्क- भगाच्च सिन्धुमेढले पण्डित्यन्तदेह- प्राप्तिस्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"	७१०	पुराभवे महिषावातादास्मिन् जन्म- नि नार्याः कृष्णमुल्मरोगस्तत्प्राय- धित्तञ्च ।	"
६९७	पुरा नार्या वाराहनाशे कृते दह दन्तु- रत्वं तत्प्राप्यधित्तञ्च ।	"	७११	वृषभानां नासाग्रैर्वादिह जन्मनि नासाग्रेऽस्ताप्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"
६९८	पूर्वे तेलहरणात्केशरोगस्तत्प्राप्यधि- त्तकथनञ्च ।	"	७१२	सिरोः पश्चिमभागे जातस्य मृच्छ- वंशभगवत् सर्वविद्याविशारदस्य सु- खैर्धनवान्वाहनसंयुतस्य पंचपंचाशे वर्षे रिष्टकारणकथनं तत्परिहारो- पायश्च ।	"
६९९	विना प्रयोजनं स्वक्षात्यागादत्र नपु- सक्तं तत्प्राप्यधित्तद्वये प्राप्यधित्ता- भावश्च ।	"	७१३	पूर्वे दधिहरणादिह नार्या मेदःपीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	२४८
७००	स्वभक्षार्थं मृगवधादत्र भवे वायुपी- डा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	२४५	७१४	तस्मिन् हन्ते नेत्रकातरत्वं नाप्राप्यधि- त्तकथनञ्च ।	"
७०१	स्वपतिं परित्यज्य परपुत्रास्तत्वा इह ग्रहणरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७१९	नानाधातुमर्दापपात्रहरणादत्र च- क्षुःपीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । २४८		७२९	पूर्वजन्मनि स्त्रीपरित्यागादत्र पेटत्वं प्रापश्चित्ताभावश्च । २५१	
७१६	पूर्व मधुरहणतोऽत्र दुष्टग्रंथयुतत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "		७३०	स्वमक्षणार्थं मृगयधादत्र खड्गतारो- गस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
७१७	तरक्षुघातादिह नार्योद्धरणेण कातराक्षित्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "		७३१	पुरा गुडहरणाच्चाप्यो अत्र गुल्मोदर- पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
७१८	पूर्व द्विजाण्डच्छेदात्सतजन्मसु पण्ड- त्वं प्रापश्चित्ताभावश्च । "		७३२	पुरा स्थित्तिपरित्यज्य परदारगमना- दत्र स्त्रीवर्जितत्वं तत्प्रापश्चित्तक- थनञ्च । "	
७१९	क्षेत्रकुलजस्य शोषोर्द्वयशोभनय- शोयुतस्योदरे किंचिद्व्रतविकारस्य भार्याया यौवने पुण्यदान्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । २४९		७३३	नृपं विना प्राड्मृगयधादिह मृग- हंतुः खड्गत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । २५२	
७२०	पूर्वभवे माक्षिकहरणादत्र नार्यो दुर्ग- धाटवत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "		७३४	परतैलापहरणादत्र नार्यो कंठरोग- प्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
७२१	आगम्यागमनादिह जन्मनि पेटत्वं तत्प्रापश्चित्ताभावश्च । २५०		७३५	पूर्वभवे राजपत्न्या गर्भधारणादत्र वृद्धदेहे पण्डत्वं तत्प्रापश्चित्ताभावश्च "	
७२२	पूर्व धनलोभात्सपत्नीसुतस्य विपत्तो घातादत्र बाल्ये कुष्ठरोगतो नार्यो अविवाहात्वं तत्प्रापश्चित्ताभावश्च । "		७३६	स्वगर्भापलनार्थं पूर्व मृगघातादत्र नार्यामनद्वातफाले खड्गत्वं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च । "	
७२३	बराहस्य घातेनेह जन्मनि दन्तुरत्व तत्प्रापश्चित्तवर्णनञ्च । "		७३७	क्षेत्रकुलसमुद्रवस्य पाण्डुरद्वयुतर्दा- नदाभ्रिष्वपरस्य ग्रहणघातपीडित- स्य भार्यायाः सदाचारवत्या गर्भा- स्थिरतानिदानकथनम् । "	
७२४	प्राग्भवे गुडापहरणतोऽत्र गुल्मोदर- रोगस्तत्प्रापश्चित्तं च । "		७३८	पुरा नानागर्भविहंसनादत्र वक्ष्यात्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । २५३	
७२५	यमुनानदोत्तीरजाया कम्पाक्षिच्छू- षा बाल्ये कुष्ठप्राप्तिनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनञ्च । "		७३९	पूर्व तुरंगघातादत्र वक्रकंठरोगस्त- त्प्रापश्चित्तकथनञ्च । २५४	
७२६	पूर्वभवे वृषस्य नासासुष्कच्छेदनादत्र यक्वदेहे पण्डत्वं तत्प्रापश्चित्ता भावश्च । "		७४०	प्राग्भवे शृगाळघातादिह पादहानित्वं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च । "	
७२७	पूर्व वराहघातादस्मिन् भवे नार्यो दन्तुरत्व तत्प्रापश्चित्तञ्च । २५१		७४१	गंगानदि ज्ञातस्य शृगाळारस्य वार्य चिच्छूद्रस्ययुवभावे चक्षुर्हानित्वं तत्प्रा- पश्चित्तञ्च । "	
७२८	तैलहरणादत्र कण्डूरोगस्तत्प्रापश्चि- त्तकथनञ्च । "		७४२	पूर्व शृगाळघातादस्मिन्भवे नार्यो ऊर्ध्वतः पातात्पादभग्नत्वाय श्चित्तञ्च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७४३	पुरा अश्वघातादिह नार्या धक्कट रोगस्तप्रायश्चित्तम् । २९४		७९६	अजवधानार्या इहाधिकाहत्वं तप्रा- यश्चित्तकथनम् । २९९	
७४४	यमुनातीरे क्षत्रियकुलप्रवृत्तस्य धन- सौम्याग्निव्रतस्य पूर्वकृतदोषचिह्नको बहुर्लोकस्य । पुत्रवृद्धयभाषनिदाने तप्रायश्चित्तकथनम् । "		७९७	क्षत्रकुलजस्य गुन्योदरामर्षादि- तस्य कृपणस्य वित्तवतो दायादेः शत्रुवर्षाडितस्यमृतपुत्रनिदानंतप्रा- यश्चित्तकथनम् । "	
७४५	कस्यचिच्छूद्रस्य प्राप्तसर्वमनोरथस्य पण्डितनिदानं तप्रायश्चित्तम् । २९५		७९८	माथुरमंडले जाताया क्षत्रियपत्न्या- जातसंततिनाशननिदानं प्रायश्चि- त्तम् । "	
७४६	पुरा मार्गे धनलोभेन फलवृक्षस्नेह पादसंभवमहार्घाडा तप्रायश्चित्त- कथनम् । "		७९९	ग्राममेव शूनो वधानार्या इह चक्र पादरोगस्तप्रायश्चित्तकथनम् । २९०	
७४७	पूर्वतभागे जातस्य बाहुजस्य महो- प्रस्य वामनस्य मंत्रपासगस्य पुत्रही- नत्वनिदानं तप्रायश्चित्तकथनम् । "		८००	पुरा शूद्रवधादिह भवे दन्तपातन- जरोगस्तप्रायश्चित्तकथनम् । ... "	
७४८	क्षत्रकुलजस्य गुन्याश्वदरर्षाडावक्तो निष्फलोद्यमस्य भार्याद्वययुतस्य मृत- वस्त्वनिदानं तप्रायश्चित्तकथनम् । २९६		८०१	ग्राममेव शूनो वधानार्या इह चक्र- पादरोगस्तप्रायश्चित्तकथनम् । "	
७४९	वेदपांगनाया नानाविभूतियुतायाः सुखमोगकत्या युवभावे गर्मती दुःख- निदानं तप्रायश्चित्तविधिकथनम् । २९७		८०२	पुरा शूद्रघातादिह नार्या दन्तपात- नजरोगस्तप्रायश्चित्तकथनम् । २९१	
७५०	विवाशानिकटे जातस्य द्विजस्य जातपुत्रविनाशननिदानं तप्रायश्चि- त्तम् । "		८०३	स्वजात्यां धीर्यदानादत्र जातपुत्र- विनाशस्तप्रायश्चित्तकथनम् । ... "	
७५१	अन्नामादजामुतवधादिहाधिकां- गत्वं तप्रायश्चित्तम् । २९८		८०४	बंधुनाशादत्र जन्मनि बंधुनामकरो- गस्तप्रायश्चित्तकथनम् । "	
७५२	लोहहरणाद्युर्मन्त्र बर्बरास्वरोगस्त- प्रायश्चित्तम् । "		८०५	शूद्रकुलकत्या जातासंततिहीनत्व- निदानं तप्रायश्चित्तकथनम् । "	
७५३	ग्राममेव नकुलवधादिह सर्ववंशायम- रणदुःखनिरोक्षणम् । "		८०६	स्वपत्न्याः पण्यशालाम्यापन्तावस्थ- स्त्रीकर्मतः स्वोपजायन्तश्चेह पण्ड- त्वं तप्रायश्चित्तमावश्च । २९२	
७५४	अजनंदनघातादिह गौधिकाव- प्राप्तिः । २९९		८०७	पूर्व नकुलघातादत्र नार्या वधु- मंडलरोगस्तप्रायश्चित्तम् । "	
७५५	लोहहरणादिह बर्बरास्वरोगतः गोडा तप्रायश्चित्तकथनम् । "		८०८	क्षत्रकुलोद्भवस्य नानात्कानिद- पाडितस्य भार्यायाः संपत्तिहीनता- निदानं तप्रायश्चित्तम् । "	
			८०९	ब्रह्मघातात्क्षमरोगस्तप्रायश्चित्तविधि- कथनम् । २९३	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
७७०	अन्तर्हरणादिह जन्मनिशूलरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	२६३	७८४	पूर्व सवर्णागमनेऽत्र वातस्तृक्विकार- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	२६९
७७१	पूर्वजन्मनिकूरकर्मनिषेवणाच्छीतम्- रपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	२६४	७८५	पुरा विनावैद्यशास्त्राध्ययनं कृष्णीप- धप्रदानादत्र रक्तपित्तरोगो मय्या- नादपि, तदोपशमनाय प्रायश्चित्तक- थनम् ।	"
७७२	कृतप्रस्य देहान्तरे कफस्थासावि- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	७८६	पूर्व त्रपुहरणादिह जन्मनि श्लेष्मरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	२७०
७७३	राजमार्गनदीतीरादौ मूत्रकरणादि- ह शिरोतिष्ठत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	२६५	७८७	पुरा धूर्ततया जनवंचनादत्रापस्मा- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
७७४	देवद्रिजश्चन्द्रहरणादन्त्यजाममनाधेह पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	२६६	७८८	पुरा भवे नागापहरणादस्मिन्भवे शीर्षरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
७७५	प्राग्भवे यज्ञविप्रकरणादिह अन्तर्ह- द्रिरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	७८९	धर्म क्रमादुपक्रम्य तस्य मध्ये परि- त्यागादत्रातिचक्रास्वरोगपीडा त- त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
७७६	पूर्वभवे जात्युत्तमस्त्रागमनात् अत्र ह- दयग्रणरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	७९०	पूर्व पक्वज्वहरणादिह नरस्याशुजि- ह्वारोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	२७१
७७७	अतिमानातिम्रोधातिजिह्वभयासर्म- निश्चयज्ञानान्यथाकरणेन प्रयशोगि- तवणरोगतः परमपीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् ।	२६७	७९१	पूर्व छात्रवर्गीय विद्याऽप्रदानादिह छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
७७८	पुरा परेषां मर्मभेदान्मुष्टिपातादत्पाय- वचनादत्र भवे हीहारोगतः पीडा तदुपरि प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	७९२	पूर्वमात्रापहरणेनात्र दन्तपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
७७९	परद्रव्यहरणाद्गुणवंचनादभक्ष्यभक्ष- णाधेह गण्डमालारोगस्तत्प्रायश्चि- त्तम् ।	२६८	७९३	परेषां कटुवचनतः पीडकाप्येह क्ष- स्त्रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
७८०	चाण्डालवचःश्रवणेऽपि भोजनादिह पाण्डुरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	७९४	पूर्वभवे लवणापहरणादिह कर्करस्त्र- त्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	२७२
७८१	पुराभवे त्वरकाकादिमांसभक्षणादि- ह स्फोटारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	७९५	पुरा जन्मनि कुत्तुकुटहननादत्र धक- नासत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
७८२	अनिर्देशया गोः पयः पीत्वेह स्फो- टवान्भवति तण्डुलनाय प्रायश्चित्तक- थनम् ।	२६९	७९६	ददुरोगोपशमनाय प्रायश्चित्तविधे- र्विस्तारेण निरूपणम् ।	२७३
७८३	पूर्वभवे देवब्राह्मणधनापहरणात्था- निद्रोहाच्च वातरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"	७९७	पूर्व विनिहतेऽश्वेन यत्रत्तण्डवं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	२७४
			७९८	पारावतप्राणघातादिह जन्मनि पा- णिहीमत्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
			७९९	इक्षुधिकाहरणादनेदो गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम्	२७५

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८००	पुरा गर्भपातनतोऽत्र यकृल्लीहज- लोदरतः पीडा तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २७५		कनेऽपि पुणनाशस्तप्रायश्चित्त- कथनञ्च । २८१		
८०१	मन्दाम्निरोगजनकदोषतप्रायश्चित्त- कथनम् । २७५		८१५ पूर्वभवे विषवागमनात् अत्र रक्तविदु- रोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २८१		
८०२	पूर्वभवे सिद्धान्तहरणतोऽत्र मंदाम्नि- दज्जोर्णरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २७५		८१६ दधिचौर्यतो जातस्य क्लिप्तिपास्या- पहाराय प्रायश्चित्तं सर्वान्वेदना- निदानरूपनपूर्वकं तप्रायश्चित्तक- थनञ्च । २८१		
८०३	पूर्व गुणोत्तुब्धमनवाप्य वेदाध्ययन- कारणादिह प्रहाहानित्वं तप्राय- श्चित्तञ्च । २७६		८१७ शतश्रेः पूर्वभागे समुत्पन्नस्य भ्रातु- मिश्रधनयुतस्य द्विजस्य ज्येष्ठभार्या- या मृतापत्यत्वादिनिदानं तप्रायश्चित्त- कथनञ्च । २८४		
८०४	पूर्व गुरुजायामिगमनतोऽत्र मृदुल- तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २७६		८१८ कुरुक्षेत्राद्याम्भभागे कस्यचिद्वाणि- मुत्तस्य स्वल्पवित्तस्य वातपित्तद्वययु- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च । २८५		
८०५	पूर्व मातृगमनादिह जन्मनि लिगवि- नारास्तप्रायश्चित्तकथनञ्च २७७		८१९ पवनददेशे जातस्य गौरवर्णस्य पित्ताधिकस्य पुत्रसंततिदुःखनिदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २८६		
८०६	सुरालये जलेऽप्यत्र वा शत्रुभूजकर- णादत्र गुदरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २७७		८२० ऐरावतीनदीतीरे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रदारधनयुतस्य योनेः नेत्ररोग- निदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २८७		
८०७	पूर्व स्मार्ताग्निशमनादिह भवेऽतिसार- रोगप्राप्तिस्तच्छमनाय प्रायश्चित्तवि- धिनिष्पणञ्च । २७८		८२१ यामुनदेशभवस्य कस्यचित् बाहु- जस्य पुत्रसौत्यप्राप्त्यनिदानं त- प्रायश्चित्तकथनञ्च । २८७		
८०८	पुरा वत्सविषाजोऽत्र चतुर्विधव- ध्यात्वं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २७८		८२२ कुम्भज्जातस्य द्विजस्य जातविदु- नारादिनिदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २८८		
८०९	अनन्यासिक्तकामदुष्टं भार्या विना प्रयो- जनं परित्यज्य व्यवहर्तुं प्र ग्रहणी- रोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २७९		८२३ सप्तशतिकात् जातस्य बंदिनो मधुर- वचसो लोके पुत्राभावादिनिदानं तप्रा- यश्चित्तञ्च । २८८		
८१०	हरिणादिपशुहन्ते इह जन्मनि खञ्ज- त्वादिरोगस्तप्रायश्चित्तानि च । २८०		८२४ शतश्रेः निरुद्धे जातस्य शूद्रस्य धनयः पितृभक्तियुतस्य भेकत्री- भोगसंयुतस्य मृतापत्यनिदानं तप्रायश्चित्तकथनञ्च २८९		
८११	ज्येष्ठभार्यादिह त्वन्दोपस्तप्रायश्चि- त्तकथनञ्च । २८०				
८१२	मातृपितृगुरुदेवप्राप्त्यनिदानाद्यथात्- कर्णाम्भामत्र प्रयशोनिप्रसन्नस्तप्रा- यश्चित्तकथनञ्च । २८०				
८१३	पुरा ब्रह्महन्तुरिह जन्मनि पण्ड- कुप्यरोगस्तप्रायश्चित्तकथनञ्च । २८१				
८१४	क्षुत्पिपासातुरतया भर्तात्मन्मय- स्वयं मिश्रलभक्षणादिह नार्या यो-				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८९९	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य पितृमातृमुग्धहीनस्य जातपुत्रवि- नाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९०			थायुक्तस्य विदामितायुक्ते महारि- प्रप्राप्तिस्तत्रिष्टुतिश्च । २९९	
८९६	ऐरावतीतरे जातस्य द्विजस्य मृत- पुत्रश्चनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		८३५	शतद्रुनिकटे जातस्य क्षत्रियस्य भार्यायाः सुनेहायाः सदाचाराया उदरे रक्तस्रावात्पांडावत्या गर्भा- स्थिरतानिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । २९७	
८९७	रामहृदायाम्ये जाड्गण्डदेशसमुद्रव- रस्य शूद्रस्य सन्ततिराहित्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९१		८३६	कुलक्षेत्रे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्रवि- वर्जितस्य यौवने क्षयप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । २९८	
८९८	सत्स्रव्या धाम्यमागे जातस्य स्वप्नघनस्य चिन्तापरस्य जातपुत्र- विनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		७३७	शूद्रस्य कस्यचित् छान्नित्रसंयुतस्यै- श्वर्यपतो मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "	
८९९	विषाशादेशे जातस्य क्षत्रियस्य पूर्वजन्मनि ब्राह्मणस्य यत्र यत्र कृता घातास्तत्र तत्र कुप्योगे युतस्य स्त्रीपुत्रहीनत्वकथनं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । २९२		८३८	विषाशैरावतीमध्ये क्षत्रियस्य स्वल्प- वित्तस्य बहुभार्यस्य जातपुत्रविना- शनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९९	
८९०	जतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य वित्त- कफान्वितस्य भार्याद्वययुतस्य ज्येष्ठ- भार्याया अपुत्रश्चनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । २९३		८३९	पर्वते जातस्य क्षत्रियस्य देवब्राह्मण- पूजकस्य भार्याद्वयव्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
८९१	सीराष्ट्रदेशे जातस्य द्विजस्य दुःख- समन्वितस्य राजोपसेवकस्य पुत्रही- नत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् २९४		८४०	रामहृदायाम्ये दशयोजनाभ्यन्तरे जातस्य वणिजो घनिनां कुले समु- त्पन्नस्य जातसन्ततिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३००	
८९२	रामहृदायाम्ये पट्टियोजनसीमितदेशे जातस्य वणिक्सुतस्य स्वल्पवित्तस्य भार्याया गर्भदुःखाकुलत्वं तत्प्राय- श्चित्तम् । "		८४१	पर्वते दृष्टक्षत्रियकुलजस्य विद्याभ्या- सरतस्य सुखैश्वर्यपतो भार्याद्वयस्य- पुत्रविहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । ३०१	
८९३	पर्वतोपरि भूमिपालकुलजस्य बहु- व्ययपरस्य बहुभार्यस्य सुतान्धि- तस्य पुत्रेभ्योऽपि दुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । २९५		८४२	पुष्करसमीपे जातस्य क्षत्रियस्य सुखिनो विद्याक्तो वाग्धिनः पंच- चत्वारिंशे वयसो वर्षे महारिष्टिनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनं च । ३०२	
८९४	पर्वताश्रितसत्तपोजनविस्तीर्णप्रदेशे जातस्य भूपस्य वयसो द्वादशवर्षे राज्याधिकृतस्य यौवने पादोदरव्य-		८४३	पञ्चनददेशे जातस्य ब्राह्मणस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तम् । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८४४	सरस्वतीपरमागे जातस्य क्षत्रियस्य पुत्राभाविनिदानं तत्प्राप्यश्चित्तकथनं च । ३०३	३०३	८५९	प्राग्भवे काश्यहरणात् शीर्षरोगस्त- प्राप्यश्चित्तकथनं च । ३०९	३०९
८४५	पुरा तिर्यग्गमनादिह शूलप्रमेहरोगी तत्प्राप्यश्चित्तम् । ३०४	३०४	८६०	कन्यात्वहरप्राप्यश्चित्तम् । ... "	"
८४६	पूर्वभवे निषादनाङ्गलकहननेन ना- र्या अत्र स्यन्दुर्भूतत्वप्राप्यश्चित्तम् । "	"	८६१	सर्ता स्त्रिया र्परित्यग्यान्वन्नाग- मनादन ग्रहणीरोगस्तत्प्राप्यश्चित्तम् । ३१०	३१०
८४७	प्राग्भवे फसौक्तिकहरणादिह पुत्रमु- त्पादास्तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । . ३०६	३०६	८६२	काश्यहरणादिह नार्याः शीर्षरोगस्त- प्राप्यश्चित्तम् । "	"
८४८	पूर्व रीत्यपहरणादत्र जन्मनिषिद्धा- क्षत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । . ३०७	३०७	८६३	पूर्व मोहादुष्टस्य नारो ब्रूतेऽत्र नार्या त्रिकृतस्वरत्वं तत्प्राप्यश्चित्तम् । "	"
८४९	पुरा खरहन्नादत्र खररोमत्वं तत्प्रा- प्यश्चित्तकथनम् । .. "	"	८६४	पुरा घृतहरणादिह नेत्ररोगयुतत्वं तत्प्राप्यश्चित्तम् । "	"
८५०	पूर्व गर्भपुष्ट्यर्थं कुम्भकुण्डभक्षणादि- ह सकरजाताया नार्या गर्भधारणा भास्तत्प्राप्यश्चित्तम् । . . . "	"	८६५	पूर्व स्यक पतिं परित्यज्य परपुरास्तेन नादिह जन्मनि नार्या ग्रहणीरोगस्त- प्राप्यश्चित्तम् । ... "	"
८५१	स्वर्णकारकुले जातस्य लोमपस्य धूर्तस्य राजजनप्रियस्य सुखैर्धन्यवन- युक्तस्य पुत्रहीनत्वं तत्प्राप्यश्चित्तं च । "	"	८६६	विप्रर्णकुलेऽप्यनस्य रक्ताक्षदर्शनस्य उदरेवातरोगयत् विविद्वित्तमन्वि- तस्य भार्याया घृतपुत्रत्वनिदानं त- त्प्राप्यश्चित्तकथनम् । "	"
९२	पूर्व खरहन्नादिह नार्याः खररोमत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । ३०८	३०८	८६७	कन्यात्वहरप्राप्यश्चित्तस्य प्रसारान्त- रेण निरूपणम् । ३११	३११
८५३	पुरा रीत्यपहरणादिह भयं नार्या पिङ्गाक्षत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । "	"	८६८	देवद्रव्यापहरणादत्र विशदार्पोत्तर ने- त्रभङ्गस्तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । "	"
८५४	पूर्व परिसिद्धान्नहरणादिह शूलरोगस्त- प्राप्यश्चित्तम् । "	"	८६९	पूर्वभवे श्यमस्य मुष्णनिष्कुटनादिह पण्डित्यम् । ३१२	३१२
८५५	पुराभवे उष्णातादिह विरुनस्वरत्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । . . . "	"	८७०	पूर्वजन्मनि परघृतहरणादिह नार्या नेत्रपीडा तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । "	"
८५६	गर्भपातस्ताया इह भवे कन्यात्वं तत्प्राप्यश्चित्तम् । "	"	८७१	पूर्वभवे माहिरीहन्नादत्र कृष्णमुष्म- रोगस्तत्प्राप्यश्चित्तम् । "	"
८५७	पूर्व काश्यहरणादत्र शीर्षरोगस्त- प्राप्यश्चित्तम् । "	"	८७२	धनभूयाश्चमोगाथैर्युताया शूद्रया- पुत्रसन्निहीनत्वनिदानं तत्प्राप्य- श्चित्तम् । "	"
८५८	पञ्चनददेशे जातस्य वैश्यस्य सुखे- र्धनयुतस्य जातपुत्रीत्याशकत्वं त- त्प्राप्यश्चित्तम् । ३०९	३०९	८७३	पूर्वजन्मनि दुग्धहरणादिह बहुमूत्र- त्वं तत्प्राप्यश्चित्तकथनम् । "	"
			८७४	काणामपितथैव । ३१३	३१३

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
८७५	पूर्वं नवयौवनमहिषीवातादिह कुष्ठ- गुल्मरोगस्तप्राप्यधित्कथनम् ।	३१३	८८८	क्षेत्ररुहजस्य वातरक्तपीडितस्य भार्याया एकापत्यानंतरं पुष्पविनाश- निदानं तप्राप्यधित्कथनम् ।	"
८७६	वृषस्य मुक्कनिकुण्डनादिह भवे पण्ड- त्यं ज्ञानाज्ञानद्वयेऽपि प्राप्यधित्ता- भावश्च ।	"	८८९	पूर्वमेवे मादिकहरणादिह नार्यां ह- र्गन्धादयत्वं तप्राप्यधित्कथनम् । ३१७	३१७
८७७	पूर्वमेवे प्रमादेन पण्डहरणादिह नार्याः पुत्रहानित्वं तप्राप्यधित्- कथनम् ।	"	८९०	अगम्यागमनतः पूर्वमेव पण्डत्यं त- प्राप्यधित्ताभावश्च ।	"
८७८	दधिहरणादत्र भवे मेदोरोगस्तन्म- नार्थं प्राप्यधित्कथनं च ।	"	८९१	पुरा सप्तम्याः कुमारस्य विषेण क- तादातादिह नार्यां वात्ये कुष्ठस- मुत्पत्त्यनम् ।	"
८७९	पूर्वजन्मनि महिषीवातादिह कृष्ण- गुल्मरोगस्तप्राप्यधित्कथनं च ।	"	८९२	वराहवातादत्र जन्मनि दन्तुरत्वं त- प्राप्यधित्कथनम् ।	"
८८०	शुभागां नातामृच्छेददिह युष्य- भ्यासां नामाच्छेदस्तप्राप्यधित्कथनम् । ३१४	३१४	८९३	पुरा भवे गुडहरणादत्र गुल्मरोगेण पीडा तन्मनोपायकथनम् ।	"
८८१	गंगापथिंभभागे सापापूरं जातस्य द्विजस्य गजस्यस्य विष्णुभक्ति- पत्त्यं पुत्रविहीनत्वनिदानं तप्राप्य- धित्कथनम् ।	"	८९४	यमुनातीरे जातयाः शूद्रयाः पति- सेवापराया वात्ये कुष्ठरोगनिदानं तप्राप्यधित्कथनम् ।	"
८८२	महाभूमिभुजां वेदो जातस्य यवनस्य सर्वविद्याविशारदस्य सुनैश्वर्यसमा- युक्तस्य पञ्चपट्टिमिनर्थं महारिष्ट- निदानं तप्राप्यधित्कथनम् । ..	३१५	८९५	तंतुमंरुले जातस्य यवनस्य सुशैश्व- र्यधनापित्तस्य पण्डत्यं तस्य सद्गतये प्राप्यधित्कथनम् ।	३१८
८८३	पूर्वमेव तरधुवातादिह नेत्रेषु कात- त्यं तप्राप्यधित्करुणम् ।	"	८९६	पुरा वराहवातेन दन्तुरत्वं तप्राप्य- धित्कथनम् ।	"
८८४	पुरा देवमदिरागतवानुमयदीपभावा- पहरणादिह नार्याधिशुःपीडा तन्नि- वृत्तये प्राप्यधित्कथनम् ।	"	८९७	पूर्वं तैलहरणादिह नार्याः कण्टुसो- गस्तप्राप्यधित्कथनम् ।	"
८८५	पुरा मधुहरणादत्र जन्मनि दुग्माध- त्यं तप्राप्यधित्कथनम् । ..	"	८९८	पूर्वं स्त्रीपाप्यागादिह जातस्य पण्डत्यं तप्राप्यधित्कथनम् ।	"
८८६	पूर्वं तरधुवाताजन्यां इह कातरा- क्षीत्वं तप्राप्यधित्कथनम् । ...	३१६	८९९	पुरा स्वभक्ष्यार्थं मृगघातादिह अर्थ- तप्यजत्वं तप्राप्यधित्कथनम् ।	"
८८७	पुरा धिरस्य मुक्कनिकुण्डनादत्र भवे जातस्य गृहस्य पण्डत्यं तप्राप्यधि- त्ताभावश्च ।	"	९००	पूर्वं गुडहरणादिह जन्मनि गुल्मो- दरोगस्तप्राप्यधित्कथनम् ।	"
			९०१	पर्वतदेशे समुत्पन्नमहाविगवपुतस्य श्रीप्राजित्यनिदानम् ।	३१९
			९०२	नृपं किना मृगघातादत्र गृहत्वं तप्राप्यधित्कथनं च ।	"

अ०	विषय	पृ०	अ०	विषय	पृ०
९०३	परतोत्पहरणादिहमये कङ्करोगस्त प्राप्यधित्तरुनम् ।	३१९	९१६	मग्नचारकुले जातस्य सुपेक्ष्य धनयुक्तस्य स्त्रीसुखितो लोभनच कम्प पुनरहिताननिदान तप्राप्य धित्तरुनम् ।	"
९०४	पूर्व राजपत्न्या गर्भधारणादिह निना प्राप्यधित्तरुनम् ।	"	९१७	पुत्र गम्वातादिह भवे नार्या मरोमन तप्राप्यधित्तरुनम् ।	३२३
९०५	स्वगर्भधारणाय पूर्व मृगव्यादन नार्यास्तद्वातकाले त्वन व तप्राप्य- धित्तरुनम् ।	"	९१८	पूर्व रान्यपहरणादिह नार्या पिङ्गा निन तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"
९०६	क्षान्तुभनस्य तानाक्षिप्यवम्य मेहादिपाडितस्य भाषाया सदाचार वया गर्भास्थिराननिदान तप्राप्य धित्तरुनम् ।	३२०	९१९	ग्राम्भन परसिद्धान्तहरणादिह नार्या शृङ्गोमस्तप्राप्यधित्तरुनम् ।	३२१
९०७	पूर्वनामनि क्षुण्णवातादिह धनक ण्डव तप्राप्यधित्तरुनम् ।	३२१	९२०	पूर्व मृगवाताग्र नार्य विम्वन् रन तप्राप्यधित्तरुनम् च ।	"
९०८	पूर्व शृङ्गाड्यानेनात्र भवे पादहीनत्र तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"	९२१	पूर्व गर्भपाताग्र धनवीरं प्राप्य मथ्यात्र तप्राप्यधित्तरुनम् च ।	"
९०९	गगातारे नाभ्य शङ्खस्य ननुना निनास्य युग्मभवे चतुर्हाननात्र यधित्तरुनम् ।	"	९२२	रान्यपहरणादिह नार्य शार्ङ्गिका तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"
९१०	पूर्व शृङ्गावातादिह भवे नार्या पादभगस्तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"	९२३	पञ्चनददेशे जातस्य रान्यस्य सुग्न शर्यधनयुक्तस्य जातपुत्रनिनाशनम् निदान तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"
९११	पुत्र शान्तिवातादिह नार्या धनकठव तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"	९२४	पूर्व कास्यहरणादिह भवे शीर्षोम स्तप्राप्यधित्तरुनम् ।	३२५
९१२	यमुनातारे क्षत्रियशभनस्य धनसो रान्योभनतो मितप्रदस्य बहुला कस्य विशेषतो युद्धिमत् पुत्राभा निदान तप्राप्यधित्तरुनम् ।	३२२	९२५	कन्यायाः पुत्रस्तनोत्पत्तिविना नयनम् ।	"
९१३	पूर्व रान्यपहरणादिह भवे मग्नवाता तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"	९२६	साध्या स्वभार्या परित्यज्य पद्वार गमनादिह भवे ग्रहणीरोगस्तप्राप्य धित्तरुनम् ।	"
९१४	पुत्र पुरवाताग्र पुरोमत्व तच्छ- मनाय प्राप्यधित्तरुनम् ।	"	९२७	पुत्र जमनि कास्यहरणादिह नार्या शीर्षोम तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"
९१५	ग्राम्भे गर्भपुण्यर्थं युक्त्याडम्ल पादिह नार्या गर्भधारणाभास्त प्राप्यधित्तरुनम् ।	"	९२८	पूर्व नार्या उग्रवाताग्रपादत्र विहृत रान्य तप्राप्यधित्तरुनम् ।	"
			९२९	पूर्व परवृतापहरणात् अत्र भवे नेत्र रोगस्तप्राप्यधित्तरुनम् ।	३२६

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९३०	स्वर्पाति परित्यज्य पूर्वमेव परपुत्र- प्रगमनात् नार्या ग्रहणीरोगस्तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । ३२६	३२६	९४९	पूर्व दग्निहर्ष्या नार्या अत्र मेदोरो- गतः परमर्षाटा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३२९	३२९
९३१	विप्रवर्णकुण्डोत्पन्नस्य उदरे वातपी- डितस्य आदिपुत्रविनाशोत्तरं अप- त्याभावनिदानं तत्प्रापश्चित्तं च । "	"	९४६	पूर्वमेव तरुहृन्नादत्र नेत्रेषु कात- रत्वं तत्प्रापश्चित्तवर्णनम् । "	"
९३२	वृषस्य मुष्कनिवृद्धनतोत्र नरस्य पण्डलं तत्प्रापश्चित्तमावयम् । ३२७	३२७	९४७	पुरा देवालयस्थधातुमयदीपपात्र- हरणादिह नार्यास्थितुःपीडा तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । "	"
९३३	मोहात्परपुत्रप्राशनत इह नार्या नेत्र- रोगगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	९४८	पुरा मनुहरणादत्र जन्मनि नरस्य पूतिगन्धित्वं तत्प्रापश्चित्तवर्णनम् । ३३०	३३०
९३४	पूर्वमेव महिषीयवाद्यत्र कृष्णगुल्मरो- गेण नरस्य परमपीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । ३३१	३३१	९४९	पूर्व तक्षुघातादत्र भवे नार्याः कातराक्ष्य नेत्रपीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । "	"
९३५	प्राग्गोवातादत्र भवे नार्याः पुत्रसंत- तिहीनत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	९५०	पञ्चनददेशे जातस्य शूद्रस्य सकटै- श्वर्यसंपन्नस्य पण्डित्यनिदान- कथनम् । "	"
९३६	प्राग्मेव दुग्धहरणादत्र नरस्य बहुमूत्र- रोगस्तत्प्रापश्चित्तम् । ३३२	३३२	९५१	क्षेत्रकुञ्जस्य शीर्षाद्विषयो- धनयुतस्य वातपीडावतो नार्यायाः शुभाचारव्याख्या पुण्यनाशनिदानं तत्प्रापश्चित्तवर्णनम् । "	"
९३७	पूर्वमेव परदुग्धहरणादिह नार्या वहु- मूत्ररोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३३८	३३८	९५२	पूर्वमेव बाक्षिकहरणादत्र नार्याः पूतिगन्धित्वं तत्प्रापश्चित्तकथनं च । ३३९	३३९
९३८	मोहान्महिषीवातेनात्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ... "	"	९५३	पुरा अगम्नागमनादत्र नरस्य पण्डलं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
९३९	वृषस्य मुष्कनिवृद्धनतोत्र भवे पण्ड- लं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ... "	"	९५४	सप्तार्याः सुतस्य विपदानेन प्रण- हरणादिह भवे नार्या बाल्ये कुष्ठरो- गप्राप्तिधनुर्विज्ञानिते कपे मरणम् । "	"
९४०	पञ्चकलाहरणादिहात्यंतं पुत्रविना- शस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ... "	"	९५५	पूर्व वराहहृन्नादिह नरस्य दन्तु- रत्वं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
९४१	पूर्व दग्निहरणादिह नरस्य मेदोरोगेण पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	९५६	पूर्व गुडहरणादिह नरस्य गुल्मोद- राक्षययोगप्राप्तिस्तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । "	"
९४२	पूर्वमेव महिषीवातादिह कृष्णगुल्मरो- गतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	९५७	यमुनतीरस्त्रायाः शूद्रस्य बाल्ये कुष्ठ- रोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । ३३२	३३२
९४३	पूर्वजन्मनि वृषभानां नासाप्रच्छेदा- दत्र नरस्य नासाप्रच्छेदस्तत्प्रापश्चि- त्तम् । ३३९	३३९			
९४४	भूमिभुजो म्लेच्छानां कुले जातस्य पञ्चपञ्चाशत्तमे वयसि महारिष्टप्रा- प्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९५८	पूर्वताश्रितसिधुमंडलेजातस्य यव- नस्य सुखैर्भयपनाशितस्य पण्ड- त्तनिदानकथनम् । ... ३३२	३३२	९७०	पूर्वजन्मनि तुरंगवातादिह जन्म वन्नरपृथक् तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३३५	३३५
९५९	पूर्वभवे घराहवातादत्र नार्या दन्त- स्य तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	९७१	पुराभवे शृगालघातादत्र विशेषतः पादहानिन् तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
९६०	पूर्व तेजहरणादत्र नरस्य कण्डूरोग- स्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । . . . "	"	९७२	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्र- ममन्वितस्य युवावस्थायां चक्षुर्ही- नत्तनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	"
९६१	पूर्वभवे विनापराधं भार्यापणित्या- दत्र पण्डित्यं तत्प्रापश्चित्तकथना- भावश्च । "	"	९७३	पूर्वजन्मनि शृगालघातादत्र नार्या ऊर्ध्वपातात्पादभंगस्तत्प्रापश्चित्तक- थनम् । "	"
९६२	पुरा मयभक्ष्यार्थं मृगहननादत्र नरस्य स्वजन्म तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"	९७४	पूर्वमरुवातादिह नार्या वन्नकण्डव- तच्छमनाय प्रापश्चित्तकथनम् । ३३६	३३६
९६३	प्राग्भवे मोहात् परगुडापहरणादत्र नार्या गुल्मोदरपीडा तत्प्रापश्चित्त- कथनम् । ३३३	३३३	९७५	यमुनातीरे जातस्य क्षत्रियस्य मृत- पुत्रत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
९६४	शुमान्नं सुस्वरूपां स्वस्त्रियं परि- त्यज्य परदारगमनादन स्त्रीविश्रं- तत्त्व तन्निष्कृतिकथनम् । "	"	९७६	कामतः प्राग्भवे ब्रह्मवातादत्र नर- स्य क्षयरोगप्राप्तिकथनम् । "	"
९६५	रूपं विना मृगवातादत्र तद्वातकाळे मृगहन्तुः खंजलं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । "	"	९७७	पूर्वजन्मनि मोहादकामतो द्विजवाता- दत्र क्षयरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३३७	३३७
९६६	पुराभवे परतैलापहरणादत्र नार्याः कण्डूरोगतः पीडातन्निष्कृतिकथनम् । "	"	९७८	भर्तुर्मरणान्तरं सहगमनतः स्त्रीणां गतिर्जनम् । "	"
९६७	पुरा राजपत्न्यां गर्भधारणादत्र भवे मर्त्यधर्मब्रह्मकृतिनरपण्डित्यं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । ३३४	३३४	९७९	कुमडप्रोपरि जातस्य क्षत्रियस्य क्षयरोगप्राप्तिनिदानं तदप्रेक्षयरोगे- ण पुत्रादिस्वजननगणप्राप्तिश्च । "	"
९६८	भगर्भपाठनार्थं पुरा मृगहननादिह नार्यास्ताकाळे खंजलं तन्निष्कृति- कथनम् । "	"	९८०	विशेषतो बृहस्य जिनसत्त्वभूपस्य अयोध्याभिधेद्रे जातस्य क्षत्रियस्य युवभावे क्षयरोगोत्पत्तिनिदानं त- न्निष्ठरूपकथनम् । "	"
९६९	क्षत्रकुलसमुत्पत्त्य दानदाक्षिण्यपत्त्य मेहादिविकारपीडितस्य गार्वाया गर्भस्थित्याऽभावनिदानं तत्प्रापश्चि- त्तकथनम् । "	"	९८१	पूर्वभवे मोहात्कुलुटव्यादत्र नार्या नासावस्थं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ३३८	३३८
			९८२	पुराभवे ब्राह्मणहननान्नार्या अत्र क्षयरोगस्तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"
			९८३	पुरा स्वसृवातादत्र नरस्य वधित्व- तत्प्रापश्चित्तकथनम् । "	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
९८४	प्राग्ग्रावातजवापादिह नार्या क्षय- रोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३३८	९९९	पुरा विटलोच्छिद्यभोजनतोऽत्र नर- स्य राज्यं च तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	
९८५	गंगायाः प्राक्सरदेशे जातस्य सूक्ष्म- स्य स्वल्पवित्तस्य जातपुत्रविनाश- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१०००	स्त्रीणामपि तथैव । ३४३	
९८६	विगटदेशे जातायाः पतिशुभ्रपण- परायाः धनधर्मत्यायाः क्षयरोग- वशाः पुत्रभावनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । ३३९		१००१	चांडालीगमनादजागरवन्मृतत्वं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
९८७	पूर्वजन्मनि सारिखापातादत्र नरस्य स्वलिताशक्त्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१००२	पूर्व चांडलिपुरुषसंगमादिह नार्या अ- जागरवन्मृतत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
९८८	नार्या अपि तथा । "		१००३	परान्नविग्रकरणादिह भवे अजीर्ण रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
९८९	पूर्वजन्मनि वक्रघातादत्र नरस्य छं- दकण्ठत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३४०		१००४	परान्नविग्रकरणानार्या अजीर्णरोग- स्तत्प्रायश्चित्तविधिकथनम् । "	
९९०	स्त्रीणामपि तथैव । "		१००५	द्विजकुलोद्भवस्य क्लियसदृशकुं- नेत्रतोदयतो भार्याया मृतवत्सत्य- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
९९१	कस्यचिद्विजकुलजस्य वातपीडापतो धर्मनिष्ठवतो वित्तपुत्रस्य भार्यायाः सदाचारवत्या मृतवत्सनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "		१००६	पूर्वजन्मनि द्विजाय वातार्थं विषद- नादत्र च्छर्दिरोगेण यौवनस्य प्राण- हानिकथनम् । ३४५	
९९२	पूर्वममक्षयमक्षयतोऽत्र नरस्य कुमि- तादरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ३४१		१००७	पुरा द्विजाय विषदानादिह नार्या च्छर्दिरोगेण यौवनस्य मरणकथनम् ।	"
९९३	स्त्रीणामपि तथैव । "		१००८	द्विजेतरस्मै कस्मैचिदपि विषदाना- दिह च्छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । "	
९९४	दुष्टस्पर्शादत्र नार्याः कृशोदरीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१००९	भ्रातृघातान्मूकत्वम् । "	
९९५	गंगायाः पूर्वभागे द्विजवंशसमुद्भवस्य बन्धुस्त्रीमुक्तयुतस्य मृतपुत्रत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१०१०	पुत्राभिलाषापूर्वं यवनपुरुषसंभोगादत्र यवनीत्ये पुत्रसंततिर्वाजितत्वं तत्प्रा- यश्चित्तम् । "	
९९६	द्विजभार्यायाः क्षयाव्तितायाः पुत्रसं- ततिर्हानित्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । ३४२		१०११	गंगाश्रयपर्वते जातस्य भूपस्य भू- तदयावतो वाल्ये पांडुरोगप्राप्ति- निदानं तत्प्रायश्चित्तम् । "	
९९७	उच्छिष्टमक्षणादत्र नरस्य राज्यं च त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१०१२	पूर्वमेवे द्विजेतरस्मै विषदानादत्र ना- र्याच्छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । ३४६	
९९८	पूर्वमेवे रसलोभादुच्छिष्टमक्षणातो नार्या अपि राज्यं च तत्प्रायश्चि- त्तम् । "		१०१३	गंगायाः पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य वदुद्रव्यपराक्रमस्य जातपुत्रविनाश-	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	निदान तच्छमनाय प्रायश्चित्तकथ- नञ । ३४६		१०२६ यमुनाया जातस्य क्षत्रियस्य धनमि- श्रमुत्तेर्यपनानास्त्रीभोगयुतस्याप्रा - प्तमनोरथस्य जातपुत्रविनाशानिदा- न तत्प्रायश्चित्तकथनञ । ३४९		
१०१४ क्षत्रियकुम्भनाया दुःखाकुलाया दयितोज्झिताया कन्यात्वनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ । ... "			१०२७ जाल्युत्तमाना जनुधि प्राप्तस्य सर्व- सप्तसमृद्धस्य कपुसौम्ययुतस्य जा- तस्ततिदुःखनिदान तत्प्रायश्चित्त- कथनञ । ३५०		
१०१५ भ्रातृघातकरणादत्र नार्या मूकत्वम् । "			१०२८ पूर्व पुरुषघातादत्र नार्याः शल्यो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "		
१०१६ देवद्रव्यापहरणादक्षिणीडातो निश- तिपीतं नेत्रभगत्तादुपायकथनञ । ३४७			१०२९ पूर्वजननि नद्यातादा मित्रघाता- दत्र वायुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ । ३५१		
१०१७ सर्वस्नेहहरणादत्र भवे नरस्य क्षय- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "			१०३० ज्ञानपूर्वकर्मकर्तृभोगादेव कर्मणः क्षयकथनम् । ३५१		
१०१८ पूर्वभवे ब्रह्मवादस्ताया इह किञ्चि- त्पतिदोषात्तनुमर्गाकृत्यान्ते पार्वती- समीपताप्राप्तिरुपनम् । .. "			१०३१ पूर्वभवे स्नेहहरणतो नरस्य क्षयरो- गतः पीडा तच्छमनोपायवर्णनञ । "		
१०१९ अजानात् पूर्वभवे भ्रातृघाततो मूक- त्व-नरस्य पुत्रसंतानलाभाय प्राय- श्चित्तविधिरूपणञ । . "			१०३२ पुरा जाराश्रयात्पतिहत्या नार्या अत्र भवेवान्ये वैधव्यकथन तदुपाय कथनञ । ३५२		
१०२० क्षत्रियकुलभनाया धनभोगवत्या नार्याः पुत्रान्वितायाः क्षयरोगप्रा प्तिस्तच्छमनप्रायश्चित्तञ । . "			१०३३ पूर्व देवतामारदाहादत्र रक्तातासार- रोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च । "		
१०२१ धूर्तकर्मणा लोकवचनादत्र भवे अ- पसमारोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त कथनञ । ३४८			१०३४ प्रपागान्कटे जातस्य सर्वसास्त्रार्थ- कोविदस्य दिजस्य सन्ततिदुःखनि- दान तच्छान्त्युपायवर्णनञ । ३५३		
१०२२ पूर्वभवे स्वर्णापहरणादिह पुत्रहीन- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "			१०३५ पुरा गर्भपातनपापकल्पादत्र नार्या गर्भपातनदुःखं तदुपायश्च । ... ३५२		
१०२३ पुरा बालघातादिह नरस्य मृतपुत्र त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ । ... "			१०३६ देवागारघातादिह नार्या अतिसा- रतः परमपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ । "		
१०२४ पूर्वदोषात्सूकरादियोनिरुपमुख्य य- वनीत्वमापन्नाया नार्या भर्त्रा सह तीर्थराजसंभारार्त्तद्विर्यप्राप्ति वध नम् । ३५४			१०३७ कुष्ठरोगप्राप्तिनिदान तत्प्रायश्चित्त- कथनञ । ३५५		
१०२५ पूर्व स्नेहहरणादिह प्रयागे जात- स्य धनपुत्रतो वेदवक्तुर्द्विजस्य क्ष- यरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ । ... ३५५			१०३८ पूर्वभवे पत्युर्भवेवचातिन्या नार्या अत्र वायुरोगपीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ । ३५६		

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०३९	पुरा भवे गोत्रघातकरणाभार्या छ- त्तरोगपीडा तन्निवृत्त्युपायकथनञ्च । ३९२		१०५१	पूर्व शूद्रगृहाश्रितस्य नरस्येह भवे- वातरोगेण पीडा तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ३९७	
१०४०	द्विजकुलोत्पन्नस्य वातपित्तयुतस्य किञ्चिद्विचक्षणमन्त्रितस्य भार्यायाः पतिव्रताया काकवध्यात्यनिदानं त- दुपायवर्णनञ्च । "		१०५२	पूर्व पापमोहनाद्रभंहञ्ज्या नार्या अत्र जलोदरपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३९८	
१०४१	पुरा नारीघातादिह कृशस्य नरस्य वलयिवर्जित्वं तच्छमनविधिवर्ण- नञ्च । ३९३		१०५३	पूर्व फलचौर्यादिह भवे नार्याः फल- हीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१०४२	श्रावर्ताचन्द्रभागात्तो जातस्य द्वि- जस्य नातिवित्तयुतस्य सरूपस्य पुत्रनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनं च । "		१०५४	पूर्वजन्मनि द्विजघातादत्र नार्याः कुष्ठरोगावाप्तिकथनं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	
१०४३	श्रावर्ताचन्द्रभागात्तो जातस्य द्वि- जस्य नातिवित्तयुतस्य सरूपस्य पुत्रनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनं च । "		१०५५	विषादानिकटे देशे सन्तुष्टकुलजस्य देवतातिथिपूजकस्य संततिराहित्य- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१०४४	पूर्व विप्रद्रव्यापहरणादत्राधिव्याधि- पीडा तच्छमनाय प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१०५६	पूर्व पराजहरणादिह जन्मनि नार्या उदरे अजीर्णतो रात्रिनिमतिपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
१०४५	राजकुलोत्पन्नाया मुख्यवृषांगनायाः प्रजापीडनपराया वातपित्तादिरोग- पीडिताया अपुत्रत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "		१०५७	पुरा देवामारस्थितवृत्तिभंगतोऽत्र न कापि प्रतिष्ठा तदुपायकथनञ्च । ३९९	
१०४६	पुरा स्वगोत्रजनार्या धीर्यनिषेकादिह संततिराहित्यं तदुपायकथनञ्च । ३९५		१०५८	प्राङ् नृवधकरणादिह नरस्य क्षय- रोगतः पीडा तन्निवृत्तये प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	
१०४७	द्विजद्रव्यापहरणादिह जन्मनि मृत- पुत्रत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... ३९६		१०५९	प्राजन्मनि परमर्मवातादिह नार्या जलोदरतः पीडा तच्छमनार्थमुपा- यश्च । "	
१०४८	राजघातादिह भवे राजवधरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । ३९७		१०६०	पूर्वजन्मनि वादिनो नाग्विरोधकरणा- दिह भवे मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथ- नञ्च । "	
१०४९	शतह्निकटे जातस्य द्विजस्य युव- भावे कुष्ठरोगनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तकथनञ्च "		१०६१	पूर्व सप्तमीगर्मनाशादिह जन्मनि नार्या वन्ध्यात्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ३६०	
१०५०	भर्तृमुहुरचनमेव परमर्ममभिमन्यमा- नायाः पतिव्रताया मायिकुलजात्य- कथनम् । "		१०६२	पुरा परनिद्राकरणादिह खल्याटवं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
			१०६३	पूर्वभवे राजवधकरणाभार्या इह क्षय- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	
			१०६४	पूर्व भर्तृयाग्विरोधादिह कामित्या मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०६९	देवागारे पस्थापिताया देवप्रति- भाया भ्रमररणादिह नार्या अग्र- तिष्ठा तदुपायश्च । ३६०	३६०	१०७७	पूर्व राजघातकरणादिह नार्याः क्षयरोगतेः पीडा तच्छमनोपायश्च । ३६३	३६३
१०६६	मयुरामंडलदेशे जातस्य दिजस्य मुखपल्लोमुत्तोलितस्यमुतासौख्य- हेतुकथनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१०७८	ग्रामभवे विनापराधं वैद्यघातकर- णादिह रक्ताक्षुर्दुरोगतः पीडा तदु- पायश्च ३६४	३६४
१०६७	दिजकुलजस्य कृशांगस्य देवब्राह्म- णभक्तस्य कस्यचित् पतिप्रताया भार्याया मृतापत्यत्वनिदान तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ३६१	३६१	१०७९	पुरा मोहद्वैश्यघातेन नरस्य रक्ता- क्षुर्दोषादिदर्शन तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"
१०६८	ग्रामभर परनिंदाकरणादिह नार्या खल्वाटव्यं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ३६२	३६२	१०८०	कस्माक्षिजानार्याः मेरोः समागत्य माथुरमंडले स्थित्वा सर्वपापविन- शितं देशं कृत्वा च पुनः स्वलो- कागमनम् । "	"
१०६९	अभक्ष्यभक्षणादिह गडमाशरोग- मदुपायश्च । "	"	१०८१	पुरा भवे सुरापानादत्र नार्या मृत- कृत्तुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च । "	"
१०७०	पूर्व, कुट्टघातादिह सस्तरानुपा- न्यमाश्रित्य धनपुत्रविहीनत्व नार्या- नात्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१०८२	कस्यचिदिप्रसूयालद्रव्यसमाश्रितस्य कासद्वारासादिबाधितस्य कृषि- वाणिज्यकर्तुः प्रियाया अत्र य- मणेनिदान तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"
१०७१	पुरा सभाया ब्राह्मणस्य पक्षाघा- तघातणादिह पक्षाघातरोगस्तदुपा- यकथनञ्च । "	"	१०८३	पूर्वसुपान्नादत्र भवे नार्याः प्रद- रोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च । ३६५	३६५
१०७२	पुरा अभक्ष्यभक्षणादिह नार्या गंडमाशरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१०८४	पुरा त्रिविधसुरापानादिह विप्रस्य भूतकृत्तुरागतः पीडा । ... "	"
१०७३	कस्मिंश्चिद्गृहदेशीयस्य भगवान्य युतस्य सकलकलशार्वाविशार- दस्य पुत्रमंगलितरहितस्य क्षयरोग- भ्रमरप्रायश्चित्तकथनञ्च । ... "	"	१०८५	अकामतः पुरा भ्रमरघातादिह नार्या रक्ताक्षुर्दुरोगमग्न्यायश्चित्तकथनञ्च । "	"
१०७४	पूर्वभवे दिजघातप्रतिषिद्धसुरापाना- नादिह मृतकृत्तुः तत्प्रायश्चित्तक- थनञ्च । ... ३६६	३६६	१०८६	भक्तिरोगैर्कार्यापराधकामना इह नम्योन्मादरोगस्तदुपायश्च । . "	"
१०७५	वेदुंटाशगतस्य मधुराया जातस्य भारान्तरणं कृत्वा पुनर्विण्णोः सर्वागमनम् । "	"	१०८७	ग्रामभवे भ्रमरप्रायश्चित्तनादिह नार्या खल्वाटव्यं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ... ३६६	३६६
१०७६	पुरास्त्राणोपहरणादत्र पुनर्विचित्रं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१०८८	भवे पूर्व वैद्यघातं नार्या अत्र विरो- धतः रक्ताक्षुर्दुरोगेण पीडा मन्त्रा- निराश्रयः । "	"
			१०८९	पूर्व सौम्यगणादिह पुनश्च चित्र- कुष्ठरोगतः शरीरवैयर्थ्यं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । "	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०९०	म्लेच्छदेशसमुद्भवस्य म्लेच्छस्य राज्ञः स्त्रीपुत्रस्तहायतः सुखमुपभुज्य मरणोत्तरं सद्भक्तिकथनं तत्पूर्वजन्मवृत्तकथनञ्च ।	३६७	११०४	क्षत्रियस्य पर्वतभागे जातस्य मन्त्रपा- रास्य महोपस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३७०
१०९१	यौवने स्वेच्छया परपुरुषसंगमकर्त्र्या नार्या इहोन्मादरोगस्यानुपायक- थनञ्च ।	३६७	११०५	क्षत्रवंशसमुद्भवस्य निष्कटव्यापार- स्य गुल्माद्युदरपीडावतो भार्याद्वय- स्याऽपि मृतवन्त्यानिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	३७१
१०९२	पूर्वं त्रपुहरणादिह क्षेमरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०६	कस्याधिदैवस्याङ्गनाया नानाभूषणा- दिभिर्भुक्ताया गर्भमोचनाभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७१
१०९३	पुरा विद्यमानेऽपि भर्तुर्गर्भजारादूर्ध्व- धारणादिह नार्या गर्भजाराणांभावस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०७	विषाणानिकटदेशे जातस्य द्विजस्य शूरेचेष्टस्य महारोगेभिरःपुत्रहीनत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७२
१०९४	आखेट विना हरितवातादत्र कार्या- सिद्धिस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०८	अज्ञानादन्नाहन्तुरत्र भवे अधिका- मवनिग्लयणं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७२
१०९५	पुत्र त्रपुहारिण्या नार्या अत्र श्रेष्म- रोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	११०९	पुरा लोहहरणादत्र जलुपि वर्षरा- त्यरोगतो महादुःखं तदुपशमनो- पायश्च ।	३७२
१०९६	पूर्वं कन्याश्रित्यकरणादिह मृतपुत्र- त्व तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६७	१११०	पूर्वं नकुलकुलघातादिह भवे नार्याः स्ववंशमरणदुःखदर्शनं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	३७३
१०९७	पूर्वमेव ताम्रहरणादिहोद्वारोगत पीडा तन्मृतोपायश्च ।	३६८	११११	स्वर्गभोग्यार्थं पक्षिमांसभक्षणत इह गंधिकादेहप्राप्तिः प्रायश्चित्ता- भावश्च ।	३७३
१०९८	पूर्वं गर्भासन्तानांमक्षणतोऽपि नार्या गर्भजराणांभावस्तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३६९	१११२	पुरा भवे लोहहरणादत्र नार्या घर्ष- रात्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७३
१०९९	मृगयायां गजराजघातादिह गज- चर्मवर्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३६९	१११३	तर्धेजहन्ननादिह गंधिकात्यप्राप्ति- स्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७३
११००	परसिद्धान्नहरणादिह शूलरोगत उदरे पीडा तदुपायकथनञ्च	३६९	१११४	क्षत्रकुलसमुद्भवस्य गुल्मवातोद- रामपयतो धनधान्यमुखोपेतस्य कृप- णस्य नारीद्वयतो बहुकन्यस्य पुत्राभावनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	३७४
११०१	यमुनातटे जातस्य चारणस्य घर्मेनि रुस्य पुत्राप्रतिनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	३७०	१११५	माथुरमण्डले जातायाः क्षत्रियायाः मुखदुःखसमाप्तान्त्याया जातसंत- तिनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७४
११०२	परकन्यापहरणतोऽपि भवे पण्डुत्व तत्प्रायश्चित्ताभावश्च ।	३७०			
११०३	मार्गलुठनतत्पस्थेह जन्मनि पादुत- गतः पीडा तदुपशमोपायकथनञ्च ।	३७०			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१११६	पूर्वं शुनो वधादिह नरस्य चक्रपाद- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७५	११२९	मृतं पतिं विलोम्प तेनेतः परलोफ- गमनायोदात्ताया गतिवर्णनम् ।	३८०
१११७	पुरा शूद्रघातादिह भवे नरस्य दन्त- पातनपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"	११३०	पुरा ब्रह्महत्याकरणादिह क्षयरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१११८	पुरा शुनो घातादिह नार्याश्चक्रपाद- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	११३१	कस्यचिदिप्रस्य चार्ष्वर्णस्याचारकु- लवर्णस्य देवानिगुल्यत्सत्स्य कि- चिन्नेशकारिण्या भार्यायाः पुत्रही- नत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	"
१११९	शूद्रघातकरणादिह नार्या दन्त- पातनास्परोगस्तच्छमनोपायश्च । ..	"	११३२	पूर्वं सीमावादप्रसंगतो ब्राह्मणघा- तादिह नरस्य पश्चिमिमतर्पणं तिष्ठ- प्राप्तिरुपनम् ।	३८१
११२०	गोदावरसमीपे जातस्य शूद्रस्या- तिचिन्तायुतस्य दाने स्वल्पमते जातपुत्रविनाशकत्वेनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	११३३	अयोव्याभिषेदो जातस्य वैश्यस्य महोरामितो युवभावे क्षयरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
११२१	पुरा बहुहन्तानरस्येह बहुमंडल- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७६	११३४	स्वेच्छया ब्रह्मघातादिह नार्याः क्षय- रोगतो नाशकथनम् ।	"
११२२	शूद्रजातिमापन्नाया कुष्ठरोगवत्या जातसंततिनाशनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च ।	"	११३५	पुरा भवे स्मृताघातादिह नरस्य वाधिर्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ..	३८२
११२३	चरमावस्थायां पुत्रशोकाकुलकारि- दोषनिरूपणम् ।	"	११३६	नार्याः कस्याश्चित्पूर्वभावे ब्राह्मण- घातादिह क्षयरोगस्तत्प्रायश्चित्त- कथनञ्च ।	३८३
११२४	गंगायाः परदेशे जातस्य शूद्रस्य पैतृकस्वल्पवित्तप्रतो बहुभृत्यसम- न्यतस्य पुत्रराहित्यनिदानं तन्नि- ष्कृतिकथनञ्च ।	३७७	११३७	पूर्वं जातुघातादिह नरस्य मूकत्वम् । ..	"
११२५	पुरा मुरापानाद्ब्रह्मण्या अत्र प्रद- रोगतः पांडा तत्प्रायश्चित्तञ्च । ..	३७८	११३८	पुरा कुम्भटुघातादत्र वक्रनासात्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
११२६	शनदुस्तरस्यतीक्ष्णदेशे जातस्य द्विजस्य स्त्रीपुत्रयनयुकस्य तिष्ठे- नुदानमहणतः कासरोगस्तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च ।	"	११३९	गंगायाः प्रादेशे जातस्य शूद्रस्य सप्तनीकस्य वन्धुभृत्ययुतस्यापुत्रत्व- निदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
११२७	पूर्वं शूद्रघातत्र पाददुःखपीडनं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	३७९	११४०	कस्याश्चिनार्याः पूर्वं द्विजगृहदोहो तत्पुत्रमारणेनेह वात्यमारम्य क्षय- युताया अपुत्रत्वं त्रयोविंशेऽरिष्टेन मरणञ्च ।	३८४
११२८	पुण्ये मेच्छर्वेदसामुद्रकस्य सक- लैश्वर्यविताडयस्य धर्मोक्तो बहु भृत्यस्य वयसः पंचषष्ठांशे वर्षे रिष्टप्राप्तिनिदानम् ।	"	११४१	पुरा सारिकाहननादिह नरस्य खडितवाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ..	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
११४२	पुरा नार्याः सारिकाहननादिह स्फुलितवाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३८४	११५७	त्रिडालोच्छिष्टभोजिन्या नार्या अपि रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३८८
११४३	पुरा भवे वकवातादिह नरस्य छेदकंठत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११५८	पुरा चाण्डालीगमनादिह नरस्या- जगरवन्मूढत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
११४४	वकहननान्नार्या अपि छेदकंठत्वं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११५९	पूर्वभागे चाण्डालसंगमादत्र नार्या अपि मूढत्वमजगरयत्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
११४५	द्विजकुलजस्य धार्मिकस्य वित्तपु- तस्य स्वस्यवर्षस्य सदाचारवत्या भार्याया मृतवत्सात्वनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् ।	३८५	११६०	पूर्व परान्विग्रहकारणादिह नरस्याजी- र्णोस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
११४६	काकानां प्राणघातादिह नरस्य क्षुब्धहृत्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६१	परान्विग्रहकारिण्या नार्या अजीर्ण- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
११४७	काकवातान्नार्या अपि क्षुब्धहृत्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३८६	११६२	द्विजकुलजस्य सदाचारवतः साधु- सेवकस्य भार्यायाः स्त्रीधर्मव्रतकारि- ण्या मृतवत्सात्वं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"
११४८	पूर्वभागे अभक्ष्यभक्षणपादत्र नरस्य किमिलोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६३	परस्मै विपदानादिह नरस्य छर्दिरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३९०
११४९	पुरा अभक्ष्यभक्षणपादत्र नार्याः कि- मिलोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६४	पुरा भ्रातृघातादिह नरस्य मूकत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनमावधम् ।	"
११५०	दुष्टस्पृष्टसिद्धान्नभक्षणपादत्र नरस्य कुशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	११६५	पुत्राभिलाषाद्यवनसंगताया अत्र यव- नीत्वमासाद्य पुत्रसंततिवर्जितत्वं त- त्प्रायश्चित्तम् ।	"
११५१	दुष्टस्पृष्टसिद्धान्नभक्षणपादत्र नार्या अपि कुशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् ।	"	११६६	गंगाश्रये पश्यते जातस्य क्षत्रियस्यसर्व- संपत्समन्वितस्य पाण्डुरोगनिदानं तदुपायम् ।	"
११५२	गंगापूर्वभागे जातस्य द्विजवंश- भवस्य मृतपुत्रकत्वं तत्प्रायश्चित्त कथनम् ।	३८७	११६७	यस्य कस्यापि विपदानादत्र नार्याः परमच्छर्दिपीडा तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् ।	"
११५३	पुरा द्विजद्रव्यपहरणादिह नार्याः पुत्रहर्तृत्वं तदुपायकथनम् ।	"	११६८	गंगायाः पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य बहुद्रव्यपराक्रमस्य पुत्रान्नातिनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	३९१
११५४	पूर्वभागे उच्छिष्टभोजनात् अत्र नर- स्य रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तविधि- कथनम् ।	"	११६९	पुरा कृताव्यभिचारतोऽत्र नार्या कन्यात्वकथनम् ।	"
११५५	पुरोच्छिष्टान्नसेवनतो नार्या अपि रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	३८८			
११५६	त्रिडालोच्छिष्टभोजनतः सर्वथा नर- स्य रात्र्यंशत्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
११९६	पूर्व ब्राह्मणघातादिह नरस्य कुष्ठ- रोगान्निवर्तनं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च ।	३९८	१२१०	भर्तृप्रियकरणात्नार्याः सद्गुणिलाभक- थनम् । ४०२	४०२
११९७	पुरा देवद्रव्यापहरणादि वायुपीडा तदुपशमोपायश्च । "	"	१२११	पुरा शूद्रगृहाश्रितात्रभक्षणादिह न- रस्य वातरोगस्तत्प्राप्यधित्तञ्च । "	"
११९८	देवामारे मृतपुरीषव्यागिण्या गुदरोग- गस्तदुपायश्च । "	"	१२१२	पूर्वभवे स्वगर्भपातनादिह नार्या ज- लोदरपीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । "	"
११९९	विषादानिकटदेशे जातस्य क्षत्रियो- द्भवस्य स्त्रीपुत्रजनसंयुतस्य वार्धके कंदूरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । "	"	१२१३	सदा भर्तृपरायणाया दानधर्मरतायाः सुभगाया नार्याः पुत्राभावनिदानं तत्प्राप्यधित्तञ्च । "	"
१२००	पुराभवे देवामारे मृतपुरीषोत्सर्गा- दिह नार्या गुदरोगस्तत्प्राप्यधि- त्तकथनञ्च । ३९९	३९९	१२१४	जन्मान्तरे ब्राह्मणघातादिह नार्याः कुष्ठरोगतः पीडा । "	"
१२०१	पुरा कामात् पापविमोहितस्य स्त्रीघातादत्र प्राणहारककार्यरोग- स्तत्प्राप्यधित्तमायश्च । "	"	१२१५	विषाशानिकटं शूद्रकुलजस्य बहुलो- भिनो बहुध्वंसस्य पुत्रसंततिराहित्य निदानं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । "	"
१२०२	पुरा जन्मनि कन्याघातादिह कन्या- संवर्तिस्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । ... "	"	१२१६	पुरा भवे परान्नहरणादिह नार्या अ- जीर्णरोगतः पीडा तच्छमनोपायश्च । ४०३	४०३
१२०३	पूर्व देवद्रव्यापहरणादिह नार्या वायुपीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । "	"	१२१७	देवामारस्मितदेवमूर्तेर्मगतोत्र नरस्य कुत्रापि प्रतिग्रामावकथनं तदुपायश्च । "	"
१२०४	गंगावसुनयोर्मथ्ये जातस्य क्षत्रियस्य महोद्यमवतो द्विजवाताकुष्ठरोगस्त- त्प्रशमोपायश्च । "	"	१२१८	राजश्वभक्ष राजयश्मतः पीडा तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । "	"
१२०५	पर्वते जातायाः क्षत्रियपत्न्याः पति- प्रियस्तायाः सन्ततिवर्जितवनिदानं तदुपायश्च । "	"	१२१९	गर्भघातादिह नार्या जलोदरतः पी- डा तदुपशमोपायश्च । ४०४	४०४
१२०६	विप्रकुलजस्य सदाचारस्य क्रयविक्र- यकर्तृभार्याया मृतपुत्रवनिदानं त- त्प्राप्यधित्तञ्च । ४००	४००	१२२०	वादिनो वाग्विरोधकस्योद मूकत्वं तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । "	"
१२०७	ग्रामभवे राजघातादिह नरस्य राज- यश्मरोगस्तत्प्राप्यधित्तकथनञ्च । ४०१	४०१	१२२१	सपत्नीसुतनाशनादिह नार्या कन्या- त्वं तदुपायश्च । "	"
१२०८	पूर्व परगर्भघातिनो नरस्येह जलोदर- रोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्तञ्च । "	"	१२२२	परनिन्दाकरणादिह नरस्य सुखा- टत्वं तत्पिच्छतिश्च । "	"
१२०९	शतद्विनिकटे जातस्य द्विजस्य युवाव- स्थायां कुष्ठक्षयप्रोक्तस्तत्प्राप्यधित्तक- थनञ्च । "	"	१२२३	पुरा राजश्वकक्ष्या नार्या अत्र त- त्काल एव क्षयरोगतः पीडा । "	"
			१२२४	भर्त्रा सह वाग्विरोधेतिन्या अत्र नार्या मूकत्वं तत्प्राप्यधित्तञ्च । "	"
			१२२५	देवप्रतिमामनादिह नार्या अप्र- तिष्ठा । ४०५	४०५

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१२२६	मधुरामंडलनस्य द्विजस्य लोभिनः कृतस्य मंतानसुगर्हणनिदानं न- निष्कृतिरुपनय । ४०६	४०६	१२४०	मोहवशाद्दृश्यतादात्र रक्तार्थु- द्वेगताः पीडा तन्प्राप्यक्षित्तत्र । ४०८	४०८
१२२७	पुरा भवे द्विजद्रव्यापहरणादिह सं- नानामावर्तप्रतीकारश्च । "	"	१२४१	मेमेमथुरामंडले सर्वोपनासय समा- गतायाः शक्तः कल्पियुगे अङ्गुतानि हृत्वा पुनः प्रयाणम् । ४०९	४०९
१२२८	कृत्यचिद्विजस्य देवब्राह्मणभक्तस्य भार्याया मृतापत्याया उदरस्थित- गर्भस्य वृद्धिपतनाभाविनाशनं त- त्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । "	"	१२४२	मोहान्मृगपानकृत्या नार्था अत्र मृदुहृद्भ्रूरोगस्तत्प्राप्यक्षित्तत्र । "	"
१२२९	परनिन्दाकरणादिह नार्थाः गन्धा- टलं तन्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । ४०७	४०७	१२४३	कम्पचिद्विप्रस्य किंचिद्विचित्रतः कासस्तृप्तसर्पिडितस्य भार्यायाः प्रि- ये प्रेमपरायाः कदाप्यमुदिताया यौवनं संनानिताया रजोदोषात् परमर्षादिनिदानं तत्प्राप्यक्षित्तकथ- नञ्च । "	"
१२३०	अमस्यभक्षणाशानाविशेषां डाफर गंडगाछारोगस्तत्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । "	"	१२४४	ब्राह्मण्याः प्राग्जननि मुरापानादिह प्रद्वरंगस्तदुपायकथनञ्च । ४१०	४१०
१२३१	कुलवातादत्र धनपुत्रहीनत्वं नार्था- स्तानि कृतिकथनञ्च । "	"	१२४५	शूरजन्मनि यौवनोन्मादात् कृतमुरा- पानतो मृदुहृद्भ्रूरोगतः पीडा तत्रा- प्यक्षित्तकथनञ्च । "	"
१२३२	ब्राह्मणस्य पक्षवातादिह पक्षवातरो- गस्तत्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । "	"	१२४६	अनामतो वैश्यवातादिह नार्था रक्तार्थुद्वेगताः पीडा । "	"
१२३३	अमस्यमदाशानार्था अत्र गलगंड- रोगस्तत्प्राप्यक्षित्तञ्च । "	"	१२४७	सारस्वतेदसममुद्रवाया नार्था पुन- भाये क्षयरोगनिदानं तन्प्राप्यक्षि- त्तकथनञ्च । "	"
१२३४	विप्रवालकवातादिह पुत्रसंततिरहि- तस्य नरस्य क्षयरोगकुलत्वं तदु- पायवर्णनञ्च । "	"	१२४८	पुराभवे परलोकामुकस्य पुरुषस्ते- होन्मादरोगस्तत्प्राप्यक्षित्तत्र । ४११	४११
१२३५	विनाशराधं परपक्षवातादिह नार्थाः पक्षवातेन पीडातत्प्राप्यक्षित्तकथ- नञ्च । ४०८	४०८	१२४९	पूर्व स्वर्णापहरणादत्र नार्थाः हुनव- त्वं तत्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । "	"
१२३६	वेकुंदादागतस्य मधुराग्रामवतीर्य भूभाहरणोत्तरं भगवतः पुनर्वेकुं- दगमनम् । "	"	१२५०	पुरा वैश्यवातादत्रापुनस्य नरस्य रक्तार्थुद्वेगतास्तत्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । "	"
१२३७	पुरा स्वर्णापहरणात्कुनाशित्वं तत्प्रा- प्यक्षित्तकथनञ्च । "	"	१२५१	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य कास्य- चिन्मेलभ्रूपस्य हृत्पत्यसौहृद- युतस्य बहुविधाविशारदस्य पंचा- शत्तमेऽब्दे शुक्लमेघेऽप्रीष्टप्राप्तेनि- दानं तदुपायश्च । "	"
१२३८	पुरा राजवातकरणादिह नार्था रा- ज्यक्षमरोगस्तत्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । "	"			
१२३९	विनाशराधं वैश्यहन्नादिह नरस्य रक्तार्थुद्वेगतास्तत्प्राप्यक्षित्तकथनञ्च । "	"			

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१२५२	व्याकारेण यौवने जरेण कृत- संभोगाया नार्या इहोन्मादरोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४१२	१२६५	ऐरावतावरमागे जातस्य क्षत्रियस्य मुखस्य राजजनाप्रियस्य स्त्रीपुत्र- मुखहीनतानिदानं तत्प्राप्यधित्- कथनम् ।	४१६
१२५३	पूर्वे वपुहरणादिह श्रेयस्रोगस्तत्प्रा- प्यधित्कथनम् ।	"	१२६६	वैपश्चित्तदेशजस्य क्षत्रियस्य बहु- होपुत्रमित्रादयस्य सुखैश्वर्यसमन्वि- तस्य मनोदुःखप्राप्तिनिदानं तत्प्रा- प्यधित्कथनम् ।	४१८
१२५४	पत्न्या जीवति : जारादूर्ध्वधारिण्या अत्र शूद्रया गर्भधारणामावस्त- प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१२६७	सरस्वतीपरदेशे जातस्य क्षत्रियस्य गौस्य मुक्तस्य व्यापारनिरतस्य भार्यायाः पुत्रविवर्जितत्विनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१२५५	आनेटे विना हस्तिहनादिह सर्व- कर्मस्वसिद्धिस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१२६८	गंगायाः प्रान्तरदेशे जातस्य भूपतेर्भ- गुलचरा धनवान्यमुताग्नितस्य सुत- नाशनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४१९
१२५६	व्याकारेण ब्राह्मणारमणादिह नर- स्य महोन्मादरोगतो मरणम् ।	"	१२६९	मृगयायां गजयवादिह नरस्य गज- चर्मरोगस्तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४२०
१२५७	पुत्र- जन्मनि प्रपुहणादिह नार्याः श्रेयस्रोगस्तच्छमनोपायम् । ...	"	१२७०	परसिद्धाजहरणादिह नरस्य शूल- पीडा तदुपायकथनम् ।	"
१२५८	पित्र्यंशसमुल्लस्य धनवान्यमुक्त्वा- युतस्य किञ्चिदवाधिसमन्वितस्य भार्याया मृतपुत्रत्विनिदानं तत्प्राप्य- धित्कथनम् ।	४१३	१२७१	यमुनातटे जातस्य चारणस्य बहु- श्रव्ययुतस्य जातसंततिदुःखनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१२५९	पुरा ताम्रहरणायां इहोदुःखरोग- तः पीडा तदुपायम् । . .	४१४	१२७२	पूर्वमेव गीत्यपहरणादिह नरस्य पिग्मन्दाश्वं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४२१
१२६०	पूर्वे दिवाज्ञताडनादत्र दह्ररोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"	१२७३	पुरा खरवातादिह नरस्य खररो- मनं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	"
१२६१	गंगामान्ते जातस्य क्षत्रियस्य पेतु- कस्यधित्कथनम् वन्धुभृत्यमुखान्वि- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तन्नि- ष्ठातिरूपनम् ।	"	१२७४	भगर्भपुष्ट्यर्थमेडभक्षणतोऽत्र नार्या गर्भधारणामावस्तत्प्राप्यधित्कथ- नम् ।	"
१२६२	कस्यचिद्वणिजः स्त्रीमुखान्वितस्य पितृमातृमुखहीनस्य जातपुत्रना- शनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनम् ।	४१५	१२७५	स्वर्णकाकुलस्य नानाचौर्यतो लोकवंचनापरस्य सुवैश्वर्यस्त्रीवतः पुत्रविवर्जितत्विनिदानं तत्प्राप्यधित्- कथनम् ।	४२२
१२६३	प्रभातदेशे जातस्य शूद्रस्य राज- कर्मरतस्य ब्रह्महीनस्य पुत्रसंततिदुः- खनिदानं तन्निष्ठातिरूपनम् ।	४१६			
१२६४	कस्यचिच्छूद्रस्य शुभाचारस्य ब्राह्मणी- गमनाजन्मान्तरे शुभयोगतो ब्राह्म- णस्येक्षिते यैश्चक्षुरोगतो देहपातः-	"			

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१२७६	पूर्वजमनि खरगारणादिह नार्या नरोमत्त तप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४२६		पुनपुननिदान नप्रापश्चित्त कथनञ्च ।	"
१२७७	पुरा रतिहरणादिह नार्या विगा क्षोत्त तप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२९१	नार्याया पुनजननप्रयत्नकथनम् ।	४२६
१२७८	पपसिद्धाभहरणादत्र नार्या शूरो गत पाटा तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"	१२९२	पुरामत्र देवद्वयापहरणात्त्र नर- स्याक्षिपाटा तन्निष्कृत्युपायकथनञ्च ।	"
१२७९	पूर्व राट्वातादिह जमनि नरस्य मिहृतस्वस्व तप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४२७	१२९३	पूर्व वृषमुष्कनिष्ठुनादिह नरस्य पण्टनकथनतप्रापश्चित्तञ्च ।	"
१२८०	पूर्वमनिगर्भपातादत्र नार्या वार्या तन्निष्कृतिनिष्पणञ्च ।	"	१२९४	पुरा परधृतहरणतोऽत्र नार्या त्रेत्र समत पात्रा तदुपायकथनञ्च ।	"
१२८१	कास्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोगस्त प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"	१२९५	पूर्वमत्र महिषीनादिह नरस्य लघु गुम्भयुतत्वं तप्रापश्चित्तञ्च ।	"
१२८२	पञ्चनदद्वय जातस्य वैश्यस्य यौजन मुक्तेर्भयन्तस्थानयुतस्य जात पुनमिनाशनिदान तप्रापश्चित्त कथनञ्च ।	"	१२९६	शूद्रनाया कम्पाक्षिन्नभूषादभा गादिनानामिभयसुताया पुनहा नरनिदान तप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	४२७
१२८३	पूर्व काम्यहरणादिह शीर्षरोगस्त प्रापश्चित्तञ्च ।	४२४	१२९७	पुरामत्र दुग्धहरणादिह नरस्य बहु मूत्रन तप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१२८४	नार्याया प्रापश्चित्तमिधिनिक पणम् ।	"	१२९८	नार्या पुरा दग्धहरणादत्र वस्त्रमत्र तप्रापश्चित्तञ्च ।	"
१२८५	सर्परागापत्ता स्वस्त्रिय विहाय पर नारस्तस्यात्र ग्रहणारोगतो मृगुक थनम् ।	"	१२९९	पुरा महिषावातादिह वृष्णागुल्मो गस्तप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१२८६	प्राग्भन कास्यहरणादिह नार्या गामरोगस्तदुपायकथनञ्च ।	"	१३००	वृषमुष्कनिष्ठुनात्ताऽत्र नरस्य पण्ट न तप्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१२८७	पुराट्वातादत्र नार्या मिहृतस्व स्व तदुपायकथनञ्च ।	"	१३०१	पूर्व फलहरणादत्र नार्या कण्ठान तप्रापश्चित्तञ्च ।	४२८
१२८८	पुरा भय परधृतहरणादिह नरस्य नररागस्तदुपशमनसाधनकथनञ्च ।	४२९	१३०२	पूर्व दग्धहरणादत्र नरस्य मदोरा गत पात्रा तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"
१२८९	स्वपति पालयन पुत्रपुत्रारामना नार्या इह ग्रहणारोगस्तप्राप श्चित्तञ्च ।	"	१३०३	पुरा महिषीहनावाप्या अत्र कृष्ण गुम्भरागस्तप्रापश्चित्तञ्च ।	"
१२९०	निप्रवर्णनस्य किञ्चिद्विज्ञतो वात रोगस्त पतिभक्तिपराया भार्याया	"	१३०४	पूर्व वृषनासाप्रयत्नादिह नरस्य नामा लघुकथनम् ।	"
			१३०५	तिवा पश्चिमभाग म्हेच्छायाभय स्य सत्रविद्याविशारदस्य सुलेश्वर्य समायुतस्य पञ्चपञ्चाशत्तम वर्गेऽ रम्भकथनतप्रापश्चित्तञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१३०६	दधिहरणानार्था अत्र भवे मेदोरोग- स्तप्रायश्चित्तकथनम् ।	४२९	१३२०	पुरा वाहनहननादत्र नार्था दन्तुस्त्वं तत्रितृत्तिकथनम् ।	४३२
१३०७	पूर्व तरुहृणनादिह मेदस्तातस्त्वं तप्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१३२१	पुरा तौहृहरणादिह नरस्य कण्डूरोग- संश्रुतिनिवृत्तिकथनम् ।	"
१३०८	चण्डिकांमंदिरे दीपदानादत्र पुत्रा- दिमुत्पत्तिः, तत्रत्यदीप्ताहरणा- दिह नार्थाशक्तुःपीडा तप्रायश्चित्तक- थनम् ।	"	१३२२	पुरा विनाशरात्रतो नार्था परित्यज्येह भवे नपुंसकत्वकथनम् ।	"
१३०९	पूर्व मधुहरणादिह नरस्य प्रतिगंधिवं तप्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१३२३	स्वभक्ष्यार्थं पुरा मृगघातादत्र नरस्य संज्ञत्वं तप्रायश्चित्ताभावश्च ।	"
१३१०	तरुधुवानादिह नार्था कान्तपत्रिवं तप्रायश्चित्तम् ।	"	१३२४	पूर्वभवे गुडहरणादत्र नार्था गुल्म- रोगतः पीडा तदुपायकथनम् ।	"
१३११	पत्रनदेदरो शूद्रकुलजस्य विवर्णस्य पापमतेः पण्डत्यनिदानम् ।	"	१३२५	कस्यचिद्राज्ञो महाविभक्षसेयुतस्य देशेदेशप्रतिधिष्यतास्य स्त्रोत्रिवर्जि- न्यनिदानं तप्रायश्चित्तम् ।	"
१३१२	कस्यचिदक्षत्रिकुलजस्य नानातोष्य- रास्य किञ्चिज्जातवातोदरशोडस्य पत्न्या दानदाभिष्यशास्त्रिन्याः प्रिय- भक्तिरतायाः संनतिराधनिदानं तप्रा- यश्चित्तकथनम् ।	४३०	१३२६	विना श्रुतं मृगघातादत्र मृगघात- काले नरस्य संज्ञत्वं तप्रायश्चि- त्तम् ।	४३३
१३१३	पूर्व मांसिकहरणादिह नार्थाः प्रूति- गंधिवं तप्रायश्चित्तकथनम् । ..	"	१३२७	परमेलापहरणादिह नार्थाः कण्डूरो- गस्ताप्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१३१४	विपदानेन मयानुमुत्पन्ननादिह यव नाये चतुर्विंशे वीं अभिराहत नर- णकथनम् ।	"	१३२८	राजपत्न्यां गर्भारणयादत्र नरस्य पण्डत्यकथनम् ।	"
१३१५	पुरा अगमपागमनादत्र नरस्य पण्ड- त्यनिरूपणम् । ...	४३१	१३२९	स्वगर्भवातानार्थं मृगघातादत्र नार्था सन्नातकाले कुतश्चित्पतनात्संज्ञत्वं तदुपायश्च ।	"
१३१६	पुराभवे यराहहननादिह नरस्य दन्तुस्त्वं तप्रायश्चित्तकथनम् । ..	"	१३३०	क्षत्रकुलभवस्य कस्यचिद्रताचारायाः पत्न्या रक्तलायादिपीडापत्न्या गर्भा- म्यितानिदानं तप्रायश्चित्तक- थनम् ।	"
१३१७	पूर्व गुडहरणादिह गुल्मरोगस्तप्राय- श्चित्तकथनम् ।	"	१३३१	पूर्वभवे तुरंगघातादत्र नरस्य यत्र- वन्तत्वं तप्रायश्चित्तकथनम् ।	४३४
१३१८	यमुनातीरे शूद्रादिहमापन्नया वाप्य एव कुष्ठरोगसमन्वितत्वं नदुपायश्च ।	"	१३३२	पुरा शगालघातादिह नरस्य पादहो- नत्वं तप्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१३१९	सिन्धुमंडले जातस्य यवनस्य मुले- श्वर्यसमन्वितस्य पुरुषस्य पण्डत्य- निदानं तप्रायश्चित्ताभावश्च ।	"	१३३३	गंगोतीरे जातस्य शूद्रस्य धनपुत्र- समन्वितस्य युयमाये वधुर्हानिव- निदानं तप्रायश्चित्तकथनम् ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१३३४	पूर्वशृङ्गादवातिन्या नार्या अत्र पाद- भेगस्तदुपायकथनञ्च ।	४३४	१३४८	पुरा जन्मानि नोहहरणादिह नार्या वर्षरामत्वं तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	४४०
१३३५	पूर्वमद्वहन्नादत्र नार्या वक्रकण्ठत्वं तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	"	१३४९	विधिवर्जिताजवातादिह प्राप्यश्रिता- करणे नार्या अग्रे गोविद्यान्वं तत्प्रा- प्यश्रितकथनञ्च ।	"
१३३६	यमुनातीरजस्य क्षत्रियस्य धनसौ- म्यसमन्वितस्य बहुवर्त्तिकस्य बुद्धि- मत्तो मनोदुःखसमन्वितस्य पुत्राभाव- निदानं तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	४३५	१३५०	क्षत्रकुलजस्य गुल्मवातोदरामयेभ्य धनवान्ययुतस्य पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	"
१३३७	क्षत्वापा वडात्कारेण दूषणादिह नरस्य पण्डितकथनम् ।	४३६	१३५१	मथुरामंडलजातायाः क्षत्रियायाः सुगन्धुसमाक्रान्तायाः सन्ततिनाश निदानं तत्प्राप्यश्रितञ्च ।	४४१
१३३८	परचुंदनार्थं मार्गहन्तुः पादरोगस्त- त्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	"	१३५२	पुरा शुनो वातादिह नरस्य चक्रपा- दरोगतः पीडा तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	"
१३३९	भक्ष्यार्थमजवातादिह नरस्याधिकां- गव्यकथनम् ।	"	१३५३	पूर्वभवे शूद्रवातादिह नरस्य दन्त- पातनपीडा तदुपायकथनञ्च ।	"
१३४०	पर्वतभागे जातस्य क्षत्रियस्य महो- ग्रस्य मन्त्रनिपुणस्य पुत्रहीनान् तत्प्राप्यश्रितञ्च ।	"	१३५४	पुरा भवे शुनो हननादत्र नार्याश्चक्र- पादरोगतः पीडा तदुपायकथनञ्च ।	"
१३४१	मुल्मरोगवतः क्षत्रियस्य निःफलव्या- पारस्य नार्याद्वयुतस्य पुत्रहीनत्वनि- दानं तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	४३७	१३५५	पुरा भवे शूद्रवातकरणादिह नार्या दन्तपातरोगस्तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	४४२
१३४२	वेद्यांगनायाः सौम्यसुगन्धितया युवभावे पूर्णगर्भेऽपि प्रसूत्यभावा- निदानं तत्प्राप्यश्रितञ्च ।	४३८	१३५६	गोदावरीसमीपदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रिनाशरूपेण निरुपपन्नं तदु- पायश्च ।	"
१३४३	विपादानिकरुदेशे जातस्य क्षत्रि- यस्य बहुवर्त्तिन्युतस्य जातपुत्रवि- हीनत्वं तदुपायश्च ।	"	१३५७	पूर्व बहुहन्नादिह नरस्य वक्रमंडल- रोगपीडा तदुपायश्च ।	"
१३४४	पूर्वभवेऽजसुतयातादत्राधिकाङ्गत्वं तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	४३९	१३५८	क्षत्वाधिच्छूद्रा जीववातदोषावू- र्वजन्मीपात्कष्टरोगवत्या जातसंन- विहीनत्वं तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	"
१३४५	पुरा छोहहरणादिह जन्मनि नरस्य वर्षरामरोगस्तत्प्राप्यश्रितञ्च ।	"	१३५९	पुरा शरीवातादिह नरस्य कुम्भ- वर्णत्वं तत्प्राप्यश्रितकथनञ्च ।	४४३
१३४६	पूर्व सलुलकुलनिहंतनादत्र नार्याः सर्वस्यजन्मणदुःखमनुभूयाद्योत्तर- शततमे वर्षे मरणकथनम् ।	"	१३६०	द्रव्याभावास्वस्त्रोपपन्नः स्वोदरप्र- णादिह नरस्य पण्डितं तत्प्राप्यधि- चाभावश्च ।	"
१३४७	स्वर्गमोषणार्थं कृताजानंदनवत्त- दत्र गोधिकारत्वप्राप्तिः ।	४४०	१३६१	पुरा जन्मानि नकुम्भवातादिह नार्या बभ्रुमंडलरोगान्दुःखमनुभूयधिकथन- ञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१३६२	श्रवणकुण्डजस्य नानाविधात्परोम- यनः मदाचारकथा भार्यायाः म- न्तनिर्हीन्यनिदानं तन्प्रापश्चित्तनयः ।	४४३	१३७७	पूर्वभवे मोहात्कुण्डजस्येऽत्र नासायक- नं तदुपायकथनं च ।	४४८
१३६३	पूर्वमुद्गवातादिह नस्य पाण्डुरोग- स्तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	४४४	१३७८	पुरा पारायनयातादत्र नस्य पीतपा- णिंविनिदानं तन्प्रापश्चित्तकथनयः । "	"
१३६४	पुरोद्गवातादित्या नार्था अत्र पाण्डुरो- गस्तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	"	१३७९	कस्यचिद्देश्यकुण्डजस्य विष्णुभक्तस्य ब्रह्मणाश्रितस्य प्रियाया पतिभक्ताया कन्यात्वनिदानं तदुपायधः ।	"
१३६५	यथैष्टं क्रतुमती पारित्यय विना क्रतु- कनिष्ठासंयोगेनाप्रापुष्यन् तन्प्रापश्चि- तकथनयः ।	४४५	१३८०	पूर्व मृषकथयादिह नार्थाः कुञ्ज- तन्निष्ठतितकथनयः ।	४४९
१३६६	उद्गवातादत्र नस्य पाण्डु रोगनि- दानं तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	"	१३८१	पुरा मयूखातादिह नस्य बभ्रुमण्डरोगात्वं तन्प्रापश्चित्तक- थनयः ।	४५०
१३६७	पुरा कुण्डजवादात्र नस्य नासाय- कत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	"	१३८२	शुकप्राणयातादिह नार्थाः स्फुरित- वाक्यं तन्निष्ठतितकथनयः ।	"
१३६८	पुरामये चटकनाशित्या नार्था अत्र पाण्डुरोगतः पांडा तदुपशमविधिश्च ।	"	१३८३	मयूखानादिह नार्थाः कृष्णमण्डल- रोगस्तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	"
१३६९	पूर्व मार्जसवातादिह नस्य पिण्ड- क्षणत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः । ...	"	१३८४	पुरा रंजनातादत्र नस्य श्वेतमण्डल- गन्तप्रापश्चित्तकथनयः ।	"
१३७०	कस्यचिद्देश्यकुण्डजस्य वातरक्त- पाण्डित्य भार्यायाः मदाचारकथा मृतकसात्वनिदानं तन्प्रापश्चित्तक- थनयः ।	४४६	१३८५	पूर्व पारायनयातादत्र नार्थाः पीत- पाण्डित्यथा तन्निष्ठतितकथनयः । "	"
१३७१	पुरा मार्जसवातादिह नस्य पिण्ड- क्षणत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः । ...	४४७	१३८६	पूर्व हसनातादत्र नार्थाः श्वेतमण्ड- लरोगतः पांडा तन्प्रापश्चित्तकथनयः । "	"
१३७२	पूर्वजन्मनि मार्जसवातादत्र नार्थाः विगमोत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः । "	"	१३८७	पुरा पितृघातादिह नस्य चेतनार- हित्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	"
१३७३	पुरामये शुक्रवातादत्र नस्य स्वप्राप्ति- वक्यत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः । "	"	१३८८	गवायाः प्रान्तरे देशे जातस्य भूपस्य मयूखात्वां यौक्यविधुतस्य पुत्रमरणदिदुःखनिदानं तन्निष्ठति- कथनयः	४५१
१३७४	गोदावरसमपि जातस्य श्रवणस्य सर्वभर्ययुतस्य मृतपुत्रत्वनिदानं त- न्प्रापश्चित्तयः ।	"	१३८९	पण्यशालायां पण्यस्रोतर्मणा नार्था उपजोषिकाकरणादत्र नस्य पण्ट- कम् ।	"
१३७५	शशकवादात्र नस्य कुञ्जवर्णत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	४४८	१३९०	नकुण्डयातादत्र नार्था बभ्रुमण्डलरोग- स्तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	"
१३७६	पुरा मोहतो मृषजवातादत्र कुञ्ज- कथनं तन्प्रापश्चित्तयः ।	"	१३९१	अज्ञानान्मातृहत्या नार्था अत्र चक्षु- विहीनत्वं तन्प्रापश्चित्तकथनयः ।	४५२

अ०	विषयः	१०	अ०	विषयः	१०
१३९२	पूरी सुगण्डोभित्तयाजहणपाटन वि- क्षारविपातनः पीडा तत्राप्राधिकृत- कथनम् । ४२२		१४०६	पुण्ड्रकामिन्या नार्था तत्रपादुरो गम्यप्राधिकृतकथनम् । ... ४२०	
१३९३	नार्गद्वेष्टे जातस्य पणिसमुत्तम्य सुगण्ड नसमारुगम्य जातपुत्रविना- शनिदानतदुपायश्च । " ..		१४०६	पूरी व्यभिचारवर्णादिह मनुष्यस्य पुत्रजनना तत्राप्राधिकृतकथनम् ।	
१३९४	पूरीभरे मातृयातास्मजन्मपर्वण नेत्राभ्यक्षयम् । ४२३		१४०७	यमुनाप्रान्तादेशे जातस्य श्रावणस्य सुगंधर्वसमायुतस्य जातपुत्रिणां शफयोगकथनं तत्राप्राधिकृतम् । ४२४	
१३९५	पुरा भवे पलायनवर्णादिह नार्था- परमजहोतन तत्राप्राधिकृतकथनम् । "		१४०८	पूरीभरे सुगणानाटन नार्था प्रदरो- गन पीडा तत्राप्राधिकृतकथनम् । "	
१३९६	अज्ञानान्मातृघातकरणेन नार्था ने त्राभ्य तत्राप्राधिकृतकथनम् । ... "		१४०९	चक्रभागेतन्नाप्रान्ते जातस्य श्राव- णस्य व्याख्यातगण्डव्यत्रय यो- गने त्रीदुःखगतो बहुपत्यवस्थ पुत्रसुगमागनिदान तत्राप्राधिकृतम् । ४२५	
१३९७	होपुरुषयो राजसुतजयोपसमा- दिपीडितयो राधा यौनेनेतिदुःख- प्राप्तिनिदान तत्राप्राधिकृतकथनम् । "		१४१०	कस्यचिद्विजस्य त्रेताचिन्तामीया- व्यस्य भार्याया मृतप्रजातनिदान तत्राप्राधिकृतकथनम् । ४२६	
१३९८	पूरी गर्भपातनादिह नार्था पुत्रमना- नाभासतदुपायकथनम् । . ४२४		१४११	सत्सतीदेशे जातस्य यदिनः सुग- णस्य पितृसौगंधिर्जनिनस्य पुत्रमी- रपरादि यनिदानं तत्राप्राधिकृत- कथनम् । "	
१३९९	कस्यचिद्विजस्य देवानिदिजस्य- भस्याचारकुटुम्भमजस्य पतिप्राणाया मुननकाक्षिण्या कतुर्हानिचनिदान तत्राप्राधिकृतकथनम् । ४२६		१४१२	पेरान्तेदेशे जातस्य विजस्य कि- चिज्जटर्षाटावत पुत्रमननिर्ग- तानिदान तत्राप्राधिकृतकथनम् । ४२७	
१४००	पूरीजन्मनि शयद्रातातन नरस्य कु- ञ्जकर्णत तत्राप्राधिकृतकथनम् । "		१४१३	पेरान्तेदेशे जातस्य विजस्य पि- तृमातृपितृर्जनिनस्य सुदुरे क्षयरोग- पीडानिदान तत्राप्राधिकृतकथनम् । ४२८	
१४०१	पण्यशाशया पलायनपणत उरजो- विकारवर्णादिह नरस्य पण्डित त- त्राप्राधिकृतकथनम् । ४२९		१४१४	आचारसु कुटुम्भस्य देगनिदिज- स्यस्य किचिद्विजस्य पन्था- पुत्रजीवनोपायकथनम् । "	
१४०२	पूरीभरे नकुट्रगणहरणादन नार्था बभ्रुमटसोगत पीडा तत्राप्राधिकृत- पायश्च । "		१४१५	कस्यचिद्विजस्य सुशम्य क्षयरोग- गतो बहुपुत्रमरणनिदान स्य क्ष- येण मरणम् । ४२९	
१४०३	कस्यचिद्विजस्य सुशम्य नानास्यु- दरपीडावत कटिद्वेष्टेदर्शितस्य मर्त्याया पतिविषायाः सतिहोतन- त्विनिदान तत्राप्राधिकृतकथनम् । "		१४१६	अयोध्याभियेदेशे जातस्य वैश्यस्य पुत्रभागे क्षयरोगप्राप्तिनिदान तत्राप्रा- धिकृतकथनम् । ४३०	
१४०४	पूरीमुद्रकातादिह नरस्य पांडुरो- गस्यप्राधिकृतकथनम् । .. ४३०				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१४१७	पूर्वभवे ब्राह्मणावातादत्र नार्याः क्षय रोगतो मरणकथनम् ।	४६४	१४३३	दृष्टसृष्टिसिद्धान्तमक्षणादत्र नरस्य कशोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ४६८	
१४१८	स्वस्त्रीवातादत्र नरस्य वधिरत्वं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् ।	४६५	१४३४	दृष्टसृष्टिसिद्धान्तमक्षणादत्रा नार्या इह कृ- शोदरीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	
१४१९	पुरा आत्मघातकारिण्या नार्या अत्र क्षयरोगपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	"	१४३५	गंगापाः पूर्वभागो जानस्य द्वित्रभ्य बन्धुक्रान्तुवन्तो मितदस्य मृतपुत्र- त्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	
१४२०	पुराभवे भ्रातृघातादत्र नरस्य मूकत्व तत्प्रायश्चित्तकथनं च ।	"	१४३६	कस्याश्चिद्विप्रपत्न्याः पुत्रसंततिही- नाया युवभावो अयरोगप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४६९
१४२१	पूर्व कुबकुटघातफरणानार्या इह ना- साकृत्कथनं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	"	१४३७	पुरोच्छिष्टान्तमक्षणादिह नरस्य रा- त्र्यंघत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४२२	गंगाम्रातरेदेशे जातस्य शूद्रस्य पेतु- कत्वस्य धित्तकतोऽपुत्रत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१४३८	विद्यालोच्छिष्टभोजनादत्र नरस्य रा- त्र्यंघत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४२३	कस्याश्चिद्विप्रियनार्याः पतिसुश्रूषण- कारिण्याः क्षयरोगप्राप्तिपुत्रराहित्य निदानं त्रयोविधे कथं क्षयतो मरणम् । ४६६		१४३९	विद्यालोच्छिष्टभोजिन्या नार्या अत्र रात्र्यंघत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ४७०	
१४२४	पूर्व सारिकाहननास्येह स्वलित- वाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	"	१४४०	चाण्डालीगमनेनात्र नरस्य अजगर- वन्मृदत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४२५	पुराभवे सांकाशावातादत्र नार्याः स्वलितवाक्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	"	१४४१	चाण्डालगमनतो नार्या अत्राजगर- वन्मृदत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१४२६	पूर्व काकहन्तुर्नरस्येह भवे खत्रकण्ठ त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१४४२	द्विजकुलमध्यस्य कस्याचित्सायुसेव- कस्य भार्याया मृतवत्सात्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१४२७	पूर्यजनुपि बकहन्त्या नार्या इह फंट- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१४४३	विप्राय विपं दत्तवतो नरस्यात्र छर्दि- रोगतः पीडा तन्नैव मरणम् ।	४७१
१४२८	कस्याश्चिद्विप्रकुलजस्य भार्यायाः सदा- चारवत्याः संतोषप्रियकारिण्या मृत- वत्सात्यनिदानं तदुपायश्च ।	"	१४४४	पुरा द्विजाय विपं हत्वा तत्प्राणहर- णतो नार्या अत्र छर्दिरोगेण मरण- कथनम् ।	"
१४२९	काकघातादिह नरस्य कूर्चहीनत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	४६८	१४४५	अन्यस्मि विप्रदानादिह नरस्य छर्दिरो- गतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ४७२	
१४३०	पुरा काकघातादिह नार्याः कूर्चयु- क्तत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१४४६	पूर्व भ्रातृघातादिह नरस्य मूकत्वम् । ..	"
१४३१	पुराभवे अभक्ष्यमक्षणादत्र नरस्य किगिलोदरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ..	"	१४४७	पूर्वस्मिन्भवे पुत्राभिलोषेण यवनसं- गादत्र यवनील्यप्राप्तायपि पुत्रराहि- त्यकथनं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१४३२	अभक्ष्यमक्षणादत्र नार्या अयुदरे इह किमिपीडा तदुपायविधिश्च ।	"	१४४८	पुरा देवद्रव्यापहणादिह नरस्य पांडुरोगकथनम् ।	"

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१५०९	पुरा स्वर्गभाषातादत्र जलोदरोडा तत्प्रापयित्तकथनम् ।	४८९	१५२४	परनिदाकरणादत्र नार्याः स्वख्याः रोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	४९३
१५१०	सुमुख्याः सदा भर्तुर्सेवनपरायाः सुभगाया नार्याः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रापयित्तम् ।	"	१५२५	पूर्वकृतव्यभिचाः शोषतः संकरजासु- त्पन्नाया धनपुत्राविहीनत्वं तदुपसम- कथनम् ।	"
१५११	पूर्वजन्मनि ब्राह्मणाघातादिह तस्मि- न्वयासि जाताद्रुक्कुष्ठानरणकथनम् ।	"	१५२६	सभायां ब्राह्मणस्य पक्षघातनरणा- दत्र पक्षघातरोगमन्त्राप्रापयित्तम् ।	"
१५१२	विप्राशानिकटे जातस्य शूद्रस्य म- होद्यमिनः पुत्रसन्ततिराहित्यनिदानं तत्प्रापयित्तम् ।	"	१५२७	पूर्वमभक्ष्यमक्षणादत्र नार्या गन्तव्या रोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१५१३	देवागारास्थितदेवमूर्तिभेगादिहाप्र- तिष्ठा तत्प्रापयित्तकथनम् ।	४९०	१५२८	पूर्व ब्राह्मणबालकघातादत्र क्षयरो- गयुतस्य नरस्य पुत्रसन्ततिराहित्य- निखण्डनं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१५१४	पुरा राजवधादत्र नरस्य राजयक्ष्म- रोगस्तत्प्रापयित्तम् ।	"	१५२९	पूर्व विनाप्राधं परपक्षघातिन्या ना- र्या अत्र पक्षाघातद्विषाडा तत्प्राप- यित्तकथनम् ।	४९४
१५१५	परगर्भघातादत्र नार्या जलोदरोराग- स्तदुपशमकथनम् ।	"	१५३०	पूर्व त्रिविधसुरापानादत्र मूत्रकृम्य- तत्प्रापयित्तम् ।	"
१५१६	पूर्वजन्मनि वादभर्तुर्वस्तिरोधादत्र मूत्रत्वं तत्प्रापयित्तम् ।	"	१५३१	मथुरायां जातस्य भगवतः क्षत्रि- याणां भारमवतार्य पुनः स्वलोकप्र- याणम् ।	"
१५१७	पूर्वभवे सप्तत्या गर्भघाताद्ब्रूव्रीच- मापन्नाया नार्याः मुतराहित्यं तदुपशयम् ।	४९१	१५३२	पूर्व श्वर्णापहरणादत्र कुलप्लवं तत्प्रा- पयित्तम् ।	"
१५१८	परनिदाकरणेनात्र नरस्य स्वयंरागत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१५३३	राजघातकरणाचार्या अत्र तन्मिन्म- मे क्षययोगमन्त्राप्रापयित्तम् ।	४९२
१५१९	राजघातादत्र नार्याः क्षयरोगत- प्राणनाशकथनम् ।	"	१५३४	मेगेः समागताया दृष्टनाश कृत्या पुनः स्वस्थानगमनम् ।	"
१५२०	नार्या भर्तुर्वर्गिविरोधिन्या अत्र मूक- त्वं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१५३५	मोहादित्यघातादत्र नरस्य स्तब्धदो- गमन्त्राप्रापयित्तकथनम् ।	"
१५२१	अपम्यापितदेवमूर्तिभजनादप्राप्र- तिष्ठा तदुपशयकथनम् ।	"	१५३६	मोहासुरापानो नार्या अत्र मूत्र- नद्वेगस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१५२२	मथुरामण्डले जातस्य द्विजस्य मूत्रप- क्षीसुरोगेभिरास्य सन्तानमुपशान- ननिदानं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१५३७	कस्यचिद्विप्रस्य कस्यचिद्विप्रस्य क- पिवाणिज्यविक्रम्य भार्याया अ- पयमृतिनिदानं तत्प्रापयित्तकथ- नम् ।	"
१५२३	द्विजकुलमस्य स्वयंवृत्तिजायन्तस्य पत्न्याः पातिव्रतपराया मृताख्या- या उदरस्थितगर्भस्य प्रसूतिपतना- भाविनिदानं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	४९२	१५३८	नार्या मोहासुरापानतोऽत्र प्रदर्यो- गस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	४९६

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१५३९	पूर्व त्रिविधसुराशनादत्र नरस्य मृता- यरोधरोगस्तप्राप्यशिक्षितकथनम् ।	"	१५५४	पूर्व मातृग्रहणादत्र नार्या औद्वेग- रोगोऽस्तप्राप्यशिक्षितकथनम् ।	५००
१५४०	पुरा वैश्यवातादत्र नार्या रक्तावृद्धतो मृत्युप्राप्तिकथनम् ।	४९७	१५५५	गर्भसत्रमकुल्यैवाविधिना गर्भधारणा- दत्र गर्भधारणाभाप्यस्तप्राप्यशिक्षितम् । "	"
१५४१	देशे सारस्वते जायमानाया बाहुजा- याः क्षपरोगनिदानं तत्प्राप्यशिक्षितक- थनम् ।	"	१५५६	मृगयायां मज्जराजशब्दादत्र नरस्य गजचर्मत्वं तत्प्राप्यशिक्षितकथनम् । "	"
१५४२	यौवनावस्थायां नरस्योन्मादरोगनि- दानं तत्प्राप्यशिक्षितम् ।	"	१५५७	पूर्व परसिद्धान्तहरणादत्र शूलरोगतो नरस्य पीडा तत्प्राप्यशिक्षितकथनम् । "	"
१५४३	पूर्व परस्यर्णापहरणादत्र नार्या जुन- सात्वं तत्प्राप्यशिक्षितकथनम् ।	"	१५५८	कल्पनिर्धारणस्य बहुद्वयसमन्वि- तस्य नेत्ररोगान्वितस्य जातसंतति- मरणदुःखनिदानं तत्प्राप्यशिक्षितक- थनम् ।	५०१
१५४४	पूर्वभवे वैद्यहंस्या नार्या अत्र रक्ता- वृद्धरोगस्तप्राप्यशिक्षितकथनम् ।	"	१५५९	पूर्व रीत्यपहरणादिह नरस्य विगला- क्षित्वं तत्प्राप्यशिक्षितम् ।	"
१५४५	पूर्व रीत्यपहरणादत्र नरस्य चित्रकुट- स्तप्राप्यशिक्षितकथनम् ।	"	१५६०	पुरा खरवातादत्र नरस्य खररोमत्वं तत्प्राप्यशिक्षितकथनम् ।	"
१५४६	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य म्लेच्छ- स्य सर्वभोगैश्वर्ययुतस्य पंचाशद्वदे रिष्टप्राप्तिनिदानं तत्परिहारोपायश्च । "	"	१५६१	स्वर्गभट्टद्वयैव कुक्कुटोडगक्षणातोऽत्र संकरजात्युत्पन्नाया नार्या गर्भधार- णानावस्तप्राप्यशिक्षितम् ।	५०२
१५४७	पूर्व स्वेच्छया पशुरूपेण सह सममा- णाया अत्रोन्मादरोगस्तप्राप्यशिक्षित- कथनम् ।	४९८	१५६२	स्वर्णकारकुले जातस्य महाभिमा- निनो राजकुलप्रियस्य मुलैश्वर्ययुत- स्य पुत्रराहित्यनिदानं तत्प्राप्यशि- क्षा ।	"
१५४८	पूर्व प्रपुत्रणादत्र नरस्य श्लेष्मरोग- स्तप्राप्यशिक्षितम् ।	"	१५६३	प्राग्भावे खरहननादत्र नार्याः खर- रोमसमानरोमत्वं तत्प्राप्यशिक्षितम् । "	"
१५४९	पूर्व विद्यमानेपि पत्न्यौ जातौ गर्भ- धारणादत्र नार्या गर्भग्रहणाभावरत- त्प्राप्यशिक्षितम् ।	"	१५६४	पुरा रीतिहरणादत्र नार्याः पिङ्गा- क्षित्वं तत्प्राप्यशिक्षितम् ।	"
१५५०	मृगयां विना हस्तिवातादत्र नरस्य कुत्राप्यसिद्धकार्यस्य विरोधेऽप्ये शास्त्रा- वातान्मृतिः ।	४९९	१५६५	परसिद्धान्तहरणादिह नार्याः शूल- रोगतः पीडा तत्प्राप्यशिक्षितम् ।	५०३
१५५१	वज्रोत्कर्षेण ब्राह्मणपरिमणादत्र नरस्य महोन्मादरोगतः प्राणनाशः ।	"	१५६६	केदारमंडले जातस्य क्षत्रियस्य सर्व- कार्यविचक्षणस्य रोगक्रेशयुतभार्यस्य मृतपुत्रत्वनिदानं तत्प्राप्यशिक्षितकथनम् । "	"
१५५२	प्रपुत्रणादत्र नार्याः श्लेष्मरोगस्तप्रा- प्यशिक्षितकथनम् ।	"	१५६७	हिमालये जातस्य द्विजस्य मनोदुः- खसमाकांतस्य वातगूढपंडितोदर- स्य पंचाब्देनिदानं तत्प्राप्यशिक्षितक- थनम् ।	"
१५५३	विप्रवैश्यस्य धनवान्ययुतस्य मेहरोग- यतो भार्यायाः सदाचारवत्याः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्राप्यशिक्षितम् । "	"			

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१५६८	धाराणसाक्षेत्रे जातस्य ब्राह्मणस्य पि- तृमातृभ्रातृगर्भादिरहितस्य पुत्रस्त्री मुखवर्जितत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तक थनञ्च ।	५०४	१५८०	विप्रशशसमुद्भवस्य किंचिद्विचित्रतो वातरकाक्षिदर्शनस्य मृतपुत्रत्वनि दानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	५१२
१५६९	गंगातीरे केदारमण्डले जातस्य क्षत्रि यस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा श्चित्तञ्च ।	५०६	१५८१	धर्मात्त्वनिवारकप्रयोगाणां सक्षेपतो विवरणम् ।	५१३
१५७०	पूर्वपुण्यबोधेन धनिना कुले जातस्य नरस्य पूर्ववपसि चरतो महापीडां तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	५०७	१५८२	पूर्व देवद्रव्यापहरणादत्र भवे नरस्य विशतिवर्षेनेमृतौ नेत्रभगस्तत्प्राप- श्चित्तञ्च ।	"
१५७१	केदारदेशे जातस्य देवद्विजपराय णस्य स्त्रीपुत्रमुखहीनयनिदानं त त्प्रापश्चित्तञ्च ।	५०८	१५८३	पूर्वमेव वृषस्य मुष्ठाग्निकुहनतोऽत्र नरस्य हत्व तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	५१४
१५७२	केदारमण्डले जातस्य राजकार्यतत्प रस्य बहुपुत्रमुखहीनस्य परकार्यनि नाशफलादिनिदानं तत्प्रापश्चित्तक थनञ्च ।	५०९	१५८४	पूर्व परपुत्रहरणादत्र योषितो नेत्र रोगस्तदुपायध ।	"
१५७३	गंगायां पूर्वभागे राज्ञा वशमवस्य बहुभृत्ययैर्धर्ममुखान्नहनसपुत्रस्य विचास्थैर्यनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ- नञ्च ।	५१०	१५८५	पुरा जनुषि महिषाघातादिहनस्य कृष्णगुल्मरोगस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
१५७४	केदारमण्डले जातस्य बाहुजस्य राज- समानिन किंचिद्विचित्रमन्त्रितस्य मृतपुत्रनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ नञ्च ।	५११	१५८६	कस्याश्चित्कृद्वा गौरवर्णया धन भृत्याधमोपाधैर्धर्मया सततिर्ही- नत्वनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनञ्च ।	"
१५७५	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५८७	पुराभवे दुग्धहरणात् नरस्य बहु मूत्रञ्च तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
१५७६	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५८८	पूर्व दुग्धहरणादत्र नार्या बहुमूत्रो गाकुलञ्च तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
१५७७	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५८९	नववीर्यमहिषीघातादत्र कृष्णगुल्म रोगस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	५१५
१५७८	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५९०	वृषमुखानि कुहनतोऽत्र नरस्य यद त्वकथनम् ।	"
१५७९	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५९१	पूर्व कलापहरणात् नार्या सत तिर्योस्तत्प्रापश्चित्तञ्च ।	"
१५८०	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५९२	दधिहरणा मेदेरोगस्तदुपायध ।	"
१५८१	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५९३	प्राग्भवे महिषीघातादत्र नार्या कृष्ण गुल्मरोगत पीडा तत्प्रापश्चित्तक थनञ्च ।	"
१५८२	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५९४	वृषनासाप्रवेष्टान्ते नरस्य नासाद्ये दकथनम् ।	"
१५८३	पुरासती स्वभार्या परित्यज्यभन्यस्त्री गमनतोऽत्र नरस्य प्रहणीरोगवस्तन्म रणञ्च ।	५१२	१५९५	तिष्ठोऽपश्चिन्मभगे यवनराजकु सभयस्य सर्वैर्धर्मनौन्यभाज पक्ष	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	पंचाशे षष्ठेऽरिष्टप्राप्तिनिदानं तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । ५१६	५१६	१६११	पुरा भवे तैलहरणादत्र नरस्य कंठ- रोगस्ताप्रायश्चित्तम् । ५१९	५१९
१५९६	दधिहरणतोऽत्र नरस्य मेदोरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६१२	स्वदारपरित्यागदोषादत्र नरस्य पं- ण्डत्वं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । "	"
१५९७	पूर्वमेवे तरक्षुहृन्नादिह नेत्रकातस्य तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६१३	स्वभक्ष्यार्थं मृगघातादिह नरस्य पण्डत्वम् । "	"
१५९८	देवागारस्थधातुमपान्यस्थपितदीप- पात्रहरणादत्र नार्षोक्षक्षुःपीडा तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "	"	१६१४	पूर्वमेवे परस्य गुडापहरणादत्र नार्षो- अत्र गुल्मोदरपीडा तदुपायश्च । "	"
१५९९	पूर्वं मधुहरणादिह नरस्य दुर्गन्धि- युतत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	"	१६१५	शुनाचारं स्खलितं परित्यज्य पर- स्त्रीगमनतोऽत्र नरस्य स्त्रीवर्जितत्वं तदुपायश्च । "	"
१६००	तरक्षुघातान्नार्थं अप्यत्र कातरा- क्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५१७	५१७	१६१६	नृपं विना मृगघातादत्र नरस्य तद्वा- तकोले पण्डत्वं तत्प्रायश्चित्तम् । ५२०	५२०
१६०१	गजक्रियाभित्तस्यात्र नरस्य पण्डत्व- कथनम् । "	"	१६१७	परतैलापहरणादिह नार्षाः कंठ- रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	"
१६०२	क्षत्रकुलजस्य नानासौख्यरतस्य शु- भाचाराया भार्याया एकपुत्रप्रसवो- त्तरं पुष्पनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	"	१६१८	राजपत्न्या गमनतोऽत्र नरस्य पण्ड- त्वं तत्प्रायश्चित्तम् । "	"
१६०३	प्राग्मेव माक्षिकहरणादत्र नार्षो दुर्ग- न्धादप्यत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५१८	५१८	१६१९	गर्भवत्यधोवातादिह नार्षाः ख- ञ्जत्वं तन्निष्कृतिकथनम् । "	"
१६०४	पुरा अगम्यागमनान्नरस्यात्र पण्डत्व- कथनं तत्प्रायश्चित्ताभावश्च । "	"	१६२०	क्षत्रकुलजस्य दानदाक्षिण्यपरस्य मेहादिपीडितस्य भार्याया सदाचार- कथाः सत्या गर्भोत्थित्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । ५२१	५२१
१६०५	द्रव्यलोभेन सप्तर्षीमुतवातादिह नार्षा बाल्य एव कुष्ठरोगतः पीडा । "	"	१६२१	पूर्वमेवे तुरंगघातादिह धक्कण्डरो- गस्तन्निष्कृतिकथनम् । "	"
१६०६	पूर्वजन्मनि वराहघातादत्र नरस्य दन्तुरोगस्तदुपायकथनम् । "	"	१६२२	मृगालघातादिह नरस्य पादहिन- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५२२	५२२
१६०७	गुडहरणादत्र गुल्मरोगस्तत्प्रायश्चि- त्तम् । "	"	१६२३	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य युवभाव- चक्षुर्हीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "	"
१६०८	यमुनातीरजातायाः शूद्रया बाल्ये कुष्ठरोगप्राप्तिस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	"	१६२४	यमुनातीरभवस्य क्षत्रियस्य धनही- न्यस्तमन्वितस्य अपुत्रत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तम् । "	"
१६०९	सिंधुमंडलजातस्य यवनस्य सुखे- श्वर्यधनान्वितस्य पण्डत्वनिदानं त- त्प्रायश्चित्तम् । "	"	१६२५	गंगायाः पूर्वभागे जाताया ब्राह्म- ण्याः किशोरवस्थाप्राग्मेव पतित्यक्त- त्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ५२३	५२३
१६१०	वराहघातित्या नार्षा अत्र दन्तुत्वं तत्प्रायश्चित्तम् । ५१९	५१९			

अ०	विषया	पृ०	अ०	विषया	पृ०
१६२६	पुरा बलात्कारेण कन्यादूषणादिह नरस्य पण्डित्य तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	१२४	१६४०	मोहात्पूर्वमेवैजघातेनात्र नार्था अ प्यधिकज्ञात् तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	१२०
१६२७	परलुप्टनतत्परस्य मार्गहस्तुर पाद रोगस्तन्निष्कृतिकथनञ्च ।	"	१६४१	क्षत्रकुलभक्त्य गुल्मातोदरामयस्य धनं न्यमुखोपेतस्य पुनस्तत्तिराहि त्यनेद न तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१६२८	अज्ञानादजघातेनात्र पुरुषस्याङ्गाधि न्य तत्प्राप्यक्षितञ्च ।	"	१६४२	माधुमदले जाताया क्षत्रियपत्न्या जातस्तत्तिनाशनिदानं तत्प्राप्य क्षे त्तकथनञ्च ।	१२१
१६२९	गगाया पूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य चपलस्य रोगयुक्तत्वनिदानं तदुपाय कथनञ्च ।	"	१६४३	पूर्वमेव हुनो वधादिह चक्रपादरोग स्तत्प्राप्यक्षितञ्च ।	"
१६३०	हिमालये गगापूर्वभागे जातस्य वणि वसुतस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तदुपायकथनञ्च ।	१२५	१६४४	पुरा शूद्रघातादत्र नरस्य दन्तपात नजरोगत पीडा तत्प्राप्यक्षितञ्च ।	"
१६३१	हिमालये गगापूर्वभागे ज तस्य द्वि जस्य धनयरोगतो बहुधौकस्य पुत्र विनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१६४५	पूर्व हुनो घाताचार्या अत्र चक्रपाद- रोगत पीडा तत्प्राप्यक्षितञ्च ।	"
१६३२	पर्वतभागे जातस्य पादजस्य मन्त्र पारगस्य राजमानवतो मृतपुत्रत्वनि दानं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	१२६	१६४६	शूद्रघातफाणादत्र नार्था दन्तपात नजरोगास्तत्प्राप्यक्षितञ्च ।	"
१६३३	क्षत्रशमनस्य निष्कृत्यवहारवतो भार्याया गर्भन्या मृतप्रजाया प्रसू तिक्षरणाभावनिदानं तत्प्राप्यक्षितञ्च ।	१२७	१६४७	गोदाधरातमीपदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राप्यक्षि त्तञ्च ।	१२२
१६३४	कस्याधिचूडभार्याया नानाविभव वया गर्भधारणाभासनिदानं तत्प्रा यक्षितवर्णनञ्च ।	१२८	१६४८	पुरा बहुहन्नादिह नरस्य बहुमदले रोगातिव तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१६३५	विप्राशानिकटे जातस्य ब्राह्मणस्य मानभोगमुखैश्वर्यगतो ज तपुत्रवि- नाशनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१६४९	कस्याधिश्यादगाया जातस्तत्तिरा नाश अत्र कुष्ठरोगस्तत्प्रतीकारश्च ।	"
१६३६	शूर्पमशनादजघातेनात्र नरस्याधि काङ्क्ष च तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	१२९	१६५०	पूर्व शशना प्रदत्र नरस्य कुम्भकर्ण स्य तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१६३७	पूर्व व्याहरणादत्र वर्धराख्यरोगत पीडा तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१६५१	पूर्व स्वसत्या पण्यशास्त्राधारणे पण्यस्त्राकमतो जात्रिकान्तुरेन पण्डित्यम् ।	१३३
१६३८	पुरा तमुलकुलनाशादत्र सर्वस्वजन मरणदुःखमनुभूय दुःखेन मरण कथनञ्च ।	"	१६५२	ननु उवाता हि नार्था बहुमदले गस्तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१६३९	छाहरणादिह नार्था अत्र वर्धराख्य निरुपणं तदुपशमोपायकथनञ्च ।	"	१६५३	क्षत्रकुलभक्त्य नानाहस्यातिजाम- वतो भार्याया सततिहीनत्वनिदानं तत्प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
			१६५४	पूर्वन्मनि दानं घातादत्र पुरुषस्य पाण्डुरोगस्य प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	१३४

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६१५	उद्धकवातानार्या अयं पंडुरोगतः पीडा तदुपायकथनम् ।	५३४	१६७०	सारिकाहन्त्या नार्या इह भवे स्खलि तत्प्रत्यक्षं तदुपायकथनम् ।	५३९
१६१६	ऋतुप्राप्तामपि ज्वरत्रिपं परित्यज्य कनिष्ठायामनतोऽत्र नरस्य स्त्रीवशित्वं तदुपायकथनम् ।	"	१६७१	पूर्व वकवातादत्र नरस्य लेवकंठत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६१७	कामतो ब्रह्मघातादत्र नरस्य क्षय- रोगतः प्राणनाशस्तदुपायकथा- भावश्च ।	"	१६७२	पुरा वकवातादिह नार्या अपि छं- कंठत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६१८	अकामतो द्विजघाते क्षयसंगस्तदुप- शमाय प्राप्यकथनम् ।	"	१६७३	कस्यचिद्विप्रमुलभवस्य वित्तवतो भार्यायाः सदाचारवत्याः संतोषप्रिय- कारिण्या मृतवत्सात्यनिदानं तदु- पायकथनम् ।	"
१६१९	कस्यचिद्विप्रस्य सदाचारकुलधर्म- ज्ञस्य वातपित्तसंयुतस्य भार्यायाः सदाचारवत्या ऋतुहीनत्वनिदानं तदुपायकथनम् ।	५३५	१६७४	काकघातादत्र कूर्चहीनत्वं तदु- पायकथनम् ।	५४०
१६२०	कस्यचिद्विप्रस्य कुलभवस्य क्षयरोग- वतो मृतपुत्रवनिदानम् ।	५३६	१६७५	पुरा काकवधकरणादत्र नार्याः कूर्च- युक्तत्वं तदुपायकथनम् ।	५४१
१६२१	कस्यचिद्विप्रस्य पापमस्यायोऽप्यप्रदेशे जातस्य युवभावे क्षयरोगनिदानं तदुपायकथनम् ।	५३७	१६७६	पुरा अमध्यमक्षणातोऽत्र नरस्य कु- मिष्ठोदरत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२२	ब्रह्महत्याकरणादत्र नार्याः क्षयरोग- प्राप्तिकथनम् ।	"	१६७७	नार्या अप्यमध्यमक्षणातोऽत्र कुमि- ष्ठोदरत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२३	पूर्व स्वसृज्वातादत्र नरस्य वधिरता- प्राप्तिस्तदुपायकथनम् ।	"	१६७८	दुष्टपृष्ठान्नमक्षणातोऽत्र नरस्य कुशो- दरत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२४	प्राग्भावे अज्ञानतो ब्रह्मघातानार्याः क्षयरोगस्तदुपायकथनम् ।	"	१६७९	द्विजभार्यायाः पूर्व दुष्टपृष्ठान्नमक्ष- णातोऽत्र कुशोदरत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२५	पूर्व भ्रातृघातादत्र नरस्य मूलत्वकथनम्	"	१६८०	ज्येष्ठा भार्या ऋतुमती परित्यज्य कनिष्ठा संगमतोऽत्र नरस्य मृतपुत्रत्वं तदु- पायकथनम् ।	"
१६२६	पूर्व कुलदुष्टघातादत्र नार्या नासाव- क्रत्वं तदुपायकथनम् ।	५३८	१६८१	विप्रकुलजायाः कस्याश्चिनार्याः क्ष- यान्धितायाः पुत्रहीनत्वनिदानं त- दुपायकथनम् ।	५४२
१६२७	गंगाप्राप्तदेशे जातस्य शूद्रस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तदुपाय- कथनम् ।	"	१६८२	उच्छिष्टान्नमक्षणादिह नरस्य रा- त्र्यंशत्वं तदुपायकथनम् ।	"
१६२८	किराटदेशे जातयाः क्षत्रियवत्याः पतिविवाहपराया बाल्ये क्षयरोगप्राप्ति- निदानं तदुपायकथनम् ।	"	१६८३	शोच्छिष्टमक्षणातोऽत्र नार्या स्तंभ- धता तदुपायकथनम् ।	"
१६२९	पुरा सारिकाहन्नादत्र नरस्य स्ख- लितवत्त्वं तदुपायकथनम् ।	५३९	१६८४	पूर्व विहालोच्छिष्टान्नमक्षणातोऽत्र पुरुषस्य गता वता तदुपायकथनम् ।	"
			१६८५	विहालोच्छिष्टान्नमेकतोऽत्र नार्या अपि नक्तं वता तदुपायकथनम् ।	"

ध०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१६८६	पुराम्बे चाण्डालीगमनतोऽत्राजग- रकम्भुद्वयं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	५४३	१७०१	भातृघातादत्र नार्था मूकत्वं तत्प्रा- पयित्तकथनम् । ५४६	
१६८७	पूर्व चाण्डालसंगानार्था अयत्राज- गरकम्भुद्वयं तदुपशमोपापकथनम् ।	"	१७०२	पूर्व देघद्रव्यापहरणादत्र नरस्य विशति वर्षानन्तर नेत्रभगस्तत्प्रापयित्तक- थनम् । "	
१६८८	परान्नविभक्तकरणादिह नरस्याजीर्णरो- गस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१७०३	पुरा द्विजघातादत्र नरस्य क्षयरोग- स्तत्प्रापयित्तकथनम् । ५४७	
१६८९	पुराम्बे परान्नविभक्तकरणात्रार्था अय- जीर्णरोगोत्र तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१७०४	ब्रह्मवादादरताया नार्था अत्र किंचिदो- पवशात्कीलमाप्येतः शिवलोकग- मनम् । "	
१६९०	कस्यचिदिष्टकुलभवस्य सत्यनित्यस- दाचारस्य भार्याया मृतवत्सात्वनि- दानं तदुपापम् । "	"	१७०५	अज्ञानाद् भातृघातिनोऽत्र नरस्य मूकत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
१६९१	पुरा विप्राय विपदानादत्र नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तनैवात्स्य देहना- शम् । ५४४		१७०६	धूर्ततया परवचनकर्त्र्या नार्था दोष- निवृत्तये प्रापयित्तकथनम् । "	
१६९२	विप्राय विपदानादत्र नार्था अपि छ- र्दिरोगतो नाशकथनम् । ५४५		१७०७	कस्यचिद् द्विजस्य धर्मिष्ठस्य प्रीति- पराया भार्या ाः प्रदराताया मृत- वत्सात्वनिदानं तत्प्रापयित्तकथ- नम् । "	
१६९३	ब्राह्मणेतराय विपदानादिह नरस्य छर्दिरोगतः पीडा तत्प्रापयित्तक- थनम् । "	"	१७०८	धीत्येन लोकनेचनादत्रापसारोग- स्तत्प्रापयित्तकथनम् । ५४८	
१६९४	पूर्व भातृघातादिह नरस्य मूकत्व- कथनम् । "	"	१७०९	पूर्व स्तर्णपिहरणतोऽत्र नार्थाः स्व- र्णकार्या, पुत्रहीनत्वं तत्प्रापयित्तम् ।	"
१६९५	पुत्राभिलाषाद्वाह्यस्त्रायावेनगमनादत्र यवनोत्प्रेषि पुत्रहीनत्वं तत्प्रापयि- त्तकथनम् । "	"	१७१०	अनहरणतोऽत्र नरस्य त्रिशोपतो जठरे अर्जुनीता तत्प्रापयित्तम् ।	"
१६९६	पूर्वजन्मनि देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य वात्स्य एव पाण्डुरोगस्तत्प्रापयित्तम् ।	"	१७११	मोहतो भातृवधकारिण्या नार्था अत्र मूकत्वं तत्प्रापयित्तकथनम् । "	
१६९७	पूर्व द्विजेतराय विपदानानार्था अत्र छर्दिरोगस्तत्प्रापयित्तकथनम् । "	"	१७१२	पुराम्बे बाउघातादत्र नरस्य मृत- पुत्रकथनं तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"
१६९८	गंगापूर्वभागे जातस्य क्षत्रियस्य बहु- द्रव्यपराक्रमस्य बहुकन्यस्वापुत्रत्व निदानं तत्प्रापयित्तकथनम् । .. ५४६		१७१३	पूर्व नानाप्रियपातककारिण्या अपि नार्थास्तर्थात्राजसेवनाद् यवनो- त्प्रेषि धनपुत्रैश्चर्यमुखयुक्तकथनम् । ५४९	
१६९९	पूर्व व्यभिचारपराया अत्रापि व्यभि- चारप्रवृत्तिस्तत्प्रापयित्तकथनम् ।	"	१७१४	खेहहरणतोऽत्र नरस्य क्षयरोगेप्र- सिस्ताप्रापयित्तकथनम् । "	
१७००	पुरा धूर्ततया द्विजवचनादत्र नरस्या- पसाररोगतः प्राणनाशः । "	"	१७१५	कुरक्षेत्रतमोपे जातस्य क्षत्रियस्य धा- न्यमनसंग्रहातः सुखीभूत्यादौर्ध्वगतो	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । १४९		१७२९	पूर्व देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य वायु- पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ... ११३	
१७१६	पूर्वतंचितपातकविनाशनोपायवर्ण- नम् । ११०		१७३०	देवानारे मूत्रपुरीषोत्सर्गकरणात्तार्था अत्र भवे गुदरूपीडा तत्प्रायश्चि- त्तम् । "	
१७१७	पूर्वभवे स्नेहहरणादत्र नरस्य राज- यक्ष्मपीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१७३१	विषादानिकटे जातस्य क्षत्रियावर- स्य स्त्रीपुत्रभनयुतरस्य वार्धके पाण्डु- रोगस्तदुपायश्च । "	
१७१८	पुरा जारमाश्रित्य पतिहन्त्या नार्या अत्र बाल्य एव विधवात्वं तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "		१७३२	देवानारे मूत्रपुरीषोत्सर्गतो नार्या अत्र मुदुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ११४	
१७१९	देवाख्यविदारकस्यात्र नरस्य रक्ता- तिसाररोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "		१७३३	पुरा स्त्रीघातादत्र नरस्य जन्मतः कासरोगास्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१७२०	प्रयागनिकटे जातस्य द्विजस्य धन- धान्ययुतस्यापस्माररोगतो मृतापुत्र- द्वयस्यापुत्रत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । १११		१७३४	कन्यानाशादिह जन्मनि नरस्य कन्या संततिवृद्धिस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१७२१	पुरा गर्भपातनकारिण्या नार्या अत्र गर्भपातनदुःखं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । "		१७३५	गंगाधमुनयोर्मध्ये जातस्य द्विजहन्तुः क्षत्रियस्य क्रूरकर्मणः कुष्ठरोगस्तत्प्रा- यश्चित्तकथनम् । "	
१७२२	देवागारादाहादत्र नार्या अतिसारो- गतः पीडा तदुपायकथनम् । "		१७३६	क्षत्रियकुलजाया वृषपत्न्या कुष्ठव्या- धियुताया वार्धके मुखराहित्यनिदानं तदुपायकथनम् । ११५	
१७२३	मज्जहन्तुस्तिर्यक्त्वमुपभुज्य नरदेहे कुष्ठरोगतः पीडाकथनम् । "		१७३७	कस्यचिद्विप्रकुलनस्य सदाचारस्य भार्याया असूयातगदार्ताया मृत- पुत्रत्वनिदानं तदुपायश्च । "	
१७२४	पत्युर्मित्रघातादत्र नार्या वायुरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ११२		१७३८	पुरा भवे राजघातादत्र नरस्य राज- यक्ष्मरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ११६	
१७२५	अज्ञानतो गोत्रघातादिह नार्या क्षतारोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१७३९	ज्ञानवर्जितस्य पराभहतनादिह नर- स्य जलोदररोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "	
१७२६	द्विजकुलभवस्य वातपित्तवतो धर्म वत्सलस्य शुभाचाराया भार्यायाः काकधन्यात्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । "		१७४०	शतद्रुनिकटे जातस्य द्विजस्य कुष्ठ- क्षयान्वितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तक- थनम् । ११७	
१७२७	देवानारे शङ्खन्मूत्रकरणादत्र नरस्य गुदरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । ११३		१७४१	वैद्यकुलभवयाः पतिव्रताया अभि- मवृत्तकथनम् । "	
१७२८	पूर्वभवे नारीघातादिह बलविर्वाजित- स्य नरस्य कुराचरोगस्तत्प्रायश्चित्त- विधरणम् । "		१७४२	शूद्रगृहाश्रितस्य तदनसेवनतोऽत्र नरस्य वातरोगतः पीडा तत्प्राय- श्चित्तकथनम् । "	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१७४३	गर्भव्याः पूर्वं चैर्यतः पाठभक्षण- दत्र सदाचा"त्या अपि पुत्रराहित्य तदुपायश्च । ११७	११७	१७५९	पुरा भवे कमक्ष्यभक्षणतोऽन नरस्य गंडमालाख्यरोगस्तत्प्राप्यक्षितश्च । १६१	१६१
१७४४	निपाद्यानिकटे जातस्य शूद्रस्य देव- तातिथिपूजकस्य पुनस्ततिर्वाजितस्य निदानं तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"	१७६०	पुरा कुष्ठद्वय्या नार्या अत्र धनपुत्रा- दिहीनस्य तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । १६२	१६२
१७४५	पराजहरणादन नार्या अजीर्णरोग- स्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । ११८	११८	१७६१	अभक्ष्यभक्षणोत्तर मिना प्राप्यक्षित मृताया अत्र पुनर्गंडमालारोगस्तत्प्रा- प्यक्षितश्च । "	"
१७४६	देवागतरिष्यतदेवतामूर्तिभवात्सर्वत्र प्रतिष्ठा तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"	१७६२	गौडदेशे जातस्य द्विजस्य धनवान्य- युतस्य क्षयरोगाबुध्यस्य पुनस्तति- वर्जितस्य निदानं तत्प्राप्यक्षितकथ- नश्च । "	"
१७४७	मोहापूर्वं राजघाततोऽन नरस्य रा- जपक्षभरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"	१७६३	मिनापराध परमक्षरगतोऽन नार्याः पक्षावातरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"
१७४८	परगर्भवातिन्या नार्या अत्र भवे जलोदररोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । ११९	११९	१७६४	पुरा त्रिविधमुत्पापानादिप्रस्य भूत- कृच्छ्ररोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । १६३	१६३
१७४९	परगर्भघातादनजोदराख्यरोगतो नार्याः पीडा तदुपायकथनश्च । "	"	१७६५	वैकुण्ठादागतस्य मधुराया जातस्य भूभारक्षत्रियसहस्रोत्तर भगवतो वैकु- ण्ठे पुनः प्रयाणम् । "	"
१७५०	वादिनो वागिनोऽपकरणादिह नरस्य मूकत्वं तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । . . "	"	१७६६	स्वर्णापहरणादिह नरस्य कुन्तलित्व तत्प्राप्यक्षितश्च । "	"
१७५१	पूर्वसपत्नीगर्भनाशादन नार्याः सुत- वर्जितस्य तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"	१७६७	पूर्वभवे राजघातकरणात् नार्या इह तस्मिन्वयसि राज्यक्षमान्वितस्य त- त्प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"
१७५२	परनिदाकरणजन्मदोगनिनारणाय प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"	१७६८	मिनापराध वैश्यहन्नादन रक्तावु- दरोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । ... "	"
१७५३	पूर्वजन्मनि राजघातकारिण्या नार्या अत्र तत्समस्य एव क्षयरोगप्राप्ति- कथनम् । "	"	१७६९	सर्वभूतोपकाराभ भरो समागताया शक्तिर्मायुरमडलेऽद्भुतकार्याणि कृत्रा पुनरपि तत्रैव गमनम् । "	"
१७५४	भर्तृवर्गविरोधतोऽन नार्या मूकत्व तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । "	"	१७७०	मोहादिश्यहनेनान नरस्य रक्तावुद- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । . . १६४	१६४
१७५५	मंदिरे परस्थापितदेवमूर्तिभगकरणा- नार्या अभयप्राप्तिष्ठा तत्प्राप्यक्षितश्च । १६०	१६०	१७७१	ब्राह्मण्या गुराणानादिह मूत्रकृच्छ्र- रोगस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । ... "	"
१७५६	मधुरामट्ठजातस्य द्विजस्य संतान- स्त्रीमुखराहित्यनिदानं तत्प्राप्यक्षि- तकथनश्च । "	"	१७७२	कस्यचिद्विप्रकुष्ठमवस्थं छपिसणि- अस्युतस्य भार्याया मृतापत्याया रजोदोषादुदरार्तिनिदानं तत्प्राप्यक्षि- तकथनश्च । "	"
१७५७	वाताधिकाररीरस्य द्विजकुष्ठभनस्य भार्याया मृतापत्याया गर्भस्य पतन- प्रसूत्यभावनिदानं तदुपायश्च । "	"			
१७५८	पूर्वं परनिदाकरणादन नार्या वागि- न्द्रियविनाशस्तत्प्राप्यक्षितकथनश्च । १६१	१६१			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१७७३	सुरापानाद्वाहण्या अत्र प्रदररोगतः पाडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१६५	१७८९	गर्भकस्या आसन्नप्रसवजात्रासम्भ- क्षणादेहं नार्था गर्भधारणाभाव- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१६९
१७७४	त्रिविधसुरापानादिप्रस्य मयेऽस्मिन्- श्वरोऽस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९०	यमुनातटे जायस्य कस्यचिच्चारणस्य बहुद्रव्यसमन्वितस्यनेत्ररोगान्वितस्य चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वस्तन्तु- नाशनदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१७७५	पूर्व वैद्यघातकरणादत्र नार्था रक्ता- युदरोगस्तत्प्रायश्चित्तभावश्च ।	"	१७९१	पूर्व रीत्यपहारकस्य पित्र्यशिक्षित्वं त- त्प्रायश्चित्तम् ।	१७०
१७७६	सारस्वतदेशमवायाः क्षत्रियायाः क्षयरोगोऽप्यतिस्तारुण्य एव तन्निष्क- तिश्च ।	"	१७९२	पुरा खरहननादत्र नरस्य खरोरामत्वं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१७७७	पूर्व स्वर्णापहरणादत्र नार्थाः कुन- सत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१६६	१७९३	गर्भपुष्टयर्थं कुकुटांडभक्षणादिह ना- र्या गर्भधारणाभावस्तत्प्रायश्चित्तक- थनम् ।	"
१७७८	पूर्व वैद्यहन्त्याः पतिव्रताया अपि रक्तवृद्धरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९४	कस्यचिस्त्वर्णकारकुञ्जस्य भूतस्य लोमस्तत्स्वराजजनप्रियस्य नानास्त्री- मुखयुतस्य सन्ततिहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७७९	रीत्यहरणादिह नरस्य चित्रकुण्डलं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१७९५	प्राग्भवे खरघातान्नार्था अथवा खर- रोगत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१७१
१७८०	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य म्हे- च्छस्य बहुविधाविशारदस्य पृथिवी- पतेः पुत्रपौत्रयुतस्य पंचाशेऽर्द्धेऽरिष्ट- योगनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१७९६	रितिहरणादिह नार्थाः पिगाक्षित्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८१	परपुरुषस्मरणान्नार्था अत्रोन्मादरोग- स्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१६७	१७९७	पूर्व परसिद्धान्नहरणान्नार्था अत्र श- य्यरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८२	पूर्व व्रपुहरणादिह नरस्य श्लेष्म- स्तत्प्रायश्चित्तवर्णनम् ।	"	१७९८	पूर्वभवे उष्ट्रघातादत्र नरस्य विकृत- स्वत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८३	पत्न्यो जीवमाने जाराद्रुग्भारणतोऽ य नार्था गर्भधारणतत्प्रायश्चित्तम् ।	"	१७९९	पूर्व गर्भपातनादत्र नार्था वन्ध्यात्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८४	आलेष्टं विना हस्तिनां घातादत्र नरस्य सर्वकालं कार्यगतिद्विविशल्यन्दे परणं च । ...	"	१८००	प्राग्देशे जातस्य बाहुजावरस्य मुखैर्धर्मधनस्थानयुतस्य जातपुत्र- विनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८५	दन्तकारणेन ब्राह्मणीगमनादिह नर- स्योन्मादरोगतः प्राणनाशकथनम् ।	"	१८०१	कांस्यहरणादत्र नरस्य शर्पिरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१७२
१७८६	पूर्वभवे व्रपुहरणादत्र नार्थाः श्लेष्म- रोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"	१८०२	कांस्यहारिण्या नार्था अथवा शर्पि- रोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	"
१७८७	विप्रकुलसंभवस्य सुव्रतस्य धनधान्य- संयुतस्य भार्यायाः सदाचारवत्या- बहुकन्यकायाः पुत्राह्वयनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	१६८	१८०३	मोहादुष्टघातित्या नार्था अत्र वि- कृतस्वत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् ।	"
१७८८	पुरा ताम्रहरणादत्र नार्था ओदुम्ब- ररोगस्तत्प्रायश्चित्तम् ।	१६९			

अ०	विषय	पृ०	अ०	विषय	पृ०
१८०४	पुरा पद्महृत्पादिह नरस्य नेत्र रोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७३	१८१९	देमाडयस्थितानुमयदीपानापर णादिह नरस्य नार्या वा चक्षु षोडा तदुपायश्च ।	५७६
१८०५	स्कन्ध पतिं परित्यज्य परपुण्यमा नार्या अत्रप्रहणीरोगस्तप्राप्यक्षित कथनञ्च ।	"	१८२०	पुरामने मधुहरणादत्र नरस्य वृणी गधिव्य तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१८०६	विप्रकुलमवस्थ वातरोगान्तो लो भिन किंचिद्विच्छयुतस्य भार्याया पतिनताया मृतपुत्रनिनिदान तप्रा प्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२१	तस्कुनाशादिह नार्याधिपुषो रोग त वक्षराक्षित्य तप्राप्यक्षितक थनञ्च ।	"
१८०७	कस्याश्चिदुद्रया धनभृत्याथभोगा दिभिन्नसमुताया पुत्रसततिहीनव तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७४	१८२२	पयनददेशे जातस्य अमरद्वयस्य मिर्गस्य पण्डित तप्राप्यक्षित मात्रञ्च ।	
१८०८	पुरा दुग्धहरणादिह नरस्य बहम् नञ्च तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२३	कात्रकुम्भस्य शौर्यदार्पणशोधन- वत किंचिद्वतपीडागतो भार्याया शुभाचारयन्या एक पुत्र प्रनुय पुष्पनादास्य निदान तप्राप्यक्षितञ्च ।	५७५
१८०९	दुग्धहरणानार्या अपि बहम्न तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२४	अगम्यामनतोऽत्र नरस्य पण्डित तन्निष्कयमात्रञ्च ।	
१८१०	मोहा महिषीवातादत्र नरस्य कृष्णगु- ममेगस्तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२५	सप्तनीपुत्रस्य निषदानेन नाशादत्र नार्या बाल्ये कुष्ठरोगपाथतुर्गिंशे वर्षे मरणकथनम् ।	"
१८११	पुरा भजे वृषभमुक्कनिकुङ्गादिह नरस्य पण्डितकथनम् ।	"	१८२६	पूर्वमेने वराहवातादिह नरस्य दहुर त्व तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७८
१८१२	पूर्व फलापरहरणोद्यदोपतोऽत्र नार्या पुत्रनिहीनव तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७५	१८२७	प्राग्भजे गुडहरणादत्र नरस्य गुल्मा दत्र तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"
१८१३	दधिहरणतोऽत्र नरस्य मेदोरोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२८	यामुन्तीरभनया शङ्खया बाल्ये कुष्ठरोगप्राप्तिनिदान तप्राप्यक्षित कथनञ्च ।	"
१८१४	पुरा महिषीवातादिह नार्या कृष्ण गुल्मरोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८२९	पुरामने वराहवातानार्या अत्र दन्तु रत्य तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	
१८१५	वृषनासाग्रनेषादिह नरस्य पुत्रभावे नासाच्छेदस्त प्राप्यक्षितामात्रञ्च ।	"	१८३०	तेलहरणादत्र नरस्य कडोरोगस्तप्रा प्यक्षितकथनञ्च ।	"
१८१६	सिंघो पश्चिमभागे जातस्य भूमि भुजा स्नेष्टाना कुलमवस्थ सर्व नियकुलारस्य सुखैश्वर्यतो धनपु तस्य पचपचादो वर्षे रिष्टनिदान तदुपायश्च ।	"	१८३१	विनापराध भार्यापारत्यागात्रस्य पण्डित्य तप्राप्यक्षितामात्रञ्च ।	"
१८१७	दधिहरणानार्या अत्र मेदोरोगस्त प्राप्यक्षितकथनञ्च ।	५७८	१८३२	स्वमक्षार्थ मृगहननादिह नरस्य रा- जव तप्राप्यक्षितामात्रञ्च ।	५७९
१८१८	तरङ्गघातादत्र नरस्य नेत्रकातरन तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"	१८३३	पूर्वमेने गुडापरणादत्र नार्या गुल्मोद रपीडा तप्राप्यक्षितकथनञ्च ।	"

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८३४	स्वस्त्रियं परित्यज्य परांगनारतस्य गर- स्पह भवे स्त्रीविवाजितत्वं तत्प्रायश्चि- त्तकथनम् । १७९		१८४९	क्षत्रवंशमभवत्स्य गुल्मानुदरवाधावतो निष्फलोयमस्य भार्याद्वयुतस्य मृत- वास्तवनिदानं तत्प्रायश्चित्तं च । १८३	
१८३५	वृषं विना मृगवातादिह नरस्य मृग- वातकाले न्यजत्वं तत्प्रायश्चित्तकथ- नम् । "		१८५०	पूर्वजन्मनि खरवातादिह नरस्य खर- रोमत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८५	
१८३६	पूर्वभावे परित्येलापहरणादत्र नार्याः कंदुरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५१	गर्भपुष्ट्यर्थं कुतकुटादभक्षणादत्र नार्या गर्भधारणाभावस्तत्प्रायश्चित्त- कथनम् । "	
१८३७	राजपत्न्यां गर्भधारणतोऽत्र नरस्य सर्वधर्मवहितृप्तस्य पण्डित्यकथनम् । १८०		१८५२	स्वर्णकारकुलजस्य पूर्वस्य राजसंनान- नीयस्य नानाचौकीक्रियायुतस्य पुत्रव- जितत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८३८	स्वगर्भपोषणार्थं मृगवातादत्र नार्याः संजायागर्भपातनदुःखप्राप्तिस्तदुपा- यश्च । "		१८५३	पुरा खरवातानार्याः खररोमत्वं तदुपायश्च । "	
१८३९	क्षत्रकुलमभवत्स्य कस्म्यचिन्मेहादिपी- डितस्य भार्यायां गर्भास्थिरत्वनि- दानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५४	पूर्वभावे रीत्यपहरणतोऽत्र नार्याः पि- डाक्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८६	
१८४०	पूर्वभावे तुरंगवातिनो नरस्याप्रकृक- पट्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८१		१८५५	प्राम्भवे परसिद्धाग्रहरणादत्र नार्याः इह शूलरोगस्तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४१	प्राम्जनुपि शृगालवातादत्र नरस्य पादहानिन्त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५६	उष्ट्रवातादिह नरस्य विरुतस्वरत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४२	गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य नानाधि- भवसंपन्नस्य युवभावे चक्षुर्हानिन्त्वं निदानं तत्प्रायश्चित्तम् । "		१८५७	पूर्वं गर्भपातनपराया अत्र नार्या व- न्यात्वं तत्प्रायश्चित्तम् । "	
१८४३	पूर्वभावे शृगालवातादनुबानाद्वाऽत्र नरस्य नार्या वा खंजत्वं तदुपायक- थनम् । १८२		१८५८	पुरा कांस्यहरणात्पुरुषस्य शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४४	पूर्वमभवातादत्र नार्या यक्रकण्ठ्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "		१८५९	पंचनददेशमभवत्स्य बाहुजाधरस्य कु- लेष्टस्य सुखैश्वर्यधनस्यानवतो जन- प्रियस्य जातपुत्रविनाशकत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४५	यमुनातीरे जातस्य बाहुजस्य धन- सौख्यसमन्वितस्य स्त्रीपुतस्यानप- त्यत्वनिदानं तदुपायश्च । "		१८६०	कांस्यहरणादत्र नरस्य शीर्षरोगस्त- त्प्रायश्चित्तम् । १८७	
१८४६	बलात्कारतो बालिकासंभोगादत्र नरस्य पण्डित्यं तत्प्रायश्चित्तकथनम् । १८३		१८६१	वन्ध्यात्वनिवृत्तये प्रायश्चित्तविधिव- र्णनम् । "	
१८४७	पुरा परितुष्टनतत्परस्य मार्गहन्तुः पादरोगस्तत्प्रायश्चित्तम् । "		१८६२	सतीं स्वभावां परित्यज्य प्रमादतो- न्वर्त्तमानमनारस्यात्र प्रहणीरोगस्त- त्प्रायश्चित्तकथनम् । "	
१८४८	पर्वतभागे जातस्य क्षत्रियस्य राजस- म्मानिनो बुद्धिमत्तः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्रायश्चित्तम् । "		१८६३	पूर्वं कांस्यहरणानार्या इह शीर्षरोगतः पीडा तत्प्रायश्चित्तकथनम् । "	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८६४	मोहात्पूर्वमुद्रावातानार्था अत्र विरु- तत्सम्यक्तत्वायधित्तकथनम् ।	५८८	१८७९	मोहात्पूर्वभवे गुडापहरणादत्र ना- र्या गुल्मोदरविपत्तिमन्त्रायाधित्त- कथनम् । १९१	१९१
१८६५	पूर्व परधृतापहरणादत्र नरस्य ने- त्ररोगस्तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"	१८८०	वन्ध्यायाः स्वदोषानिवृत्तिपूर्वकम- नुष्ठानविधित्तकथनं तत्प्रापयधित्तकथ- नम् ।	"
१८६६	स्वपतिपरित्यागपूर्वकपरपुरुषसंगमा- नार्था अत्र ग्रहणारोगस्तत्प्रापयधित्त- कथनम् ।	"	१८८१	देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य चक्षुः- पीडा तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	५९२
१८६७	दिनकुटुम्बस्य किञ्चिद्विचित्रता वात- रोगपीडितस्य पतिमक्तिप्राया भा- र्यायाः पुत्रहीनत्वनिदानं तत्प्राप- यधित्तकथनम् ।	"	१८८२	वृषभमुष्कनिकुहनादत्र नरस्य पण्ड- त्वं तत्प्रापयधित्तभावधत्तम् ।	"
१८६८	ब्रह्मस्वभक्षणदिह जन्मनि नरस्य संततिनाशकथनं तत्प्रापयधित्तक- थनम् ।	५८९	१८८३	पूर्व परधृतरणादत्र नार्या नेत्ररोगतः पीडा तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"
१८६९	प्राग्भवे माक्षिकहरणादत्र नार्या दु- र्गन्धादृत्वं तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"	१८८४	पुराभवे महिषीवातान्न नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"
१८७०	नार्या द्रव्यलोभात्सप्तजन्मसुतस्य विषप्रदानेन मारणादत्र बाल्ये कुष्ठ- रोगान्वितायाधृतुर्धरे वर्षे अग्नि- दाहेन मरणं तत्प्रापयधित्तम् ।	५९०	१८८५	धनभृत्यभोगाद्यैर्भयव्याः शूद्रयाः पुनस्तत्तिहीनत्वनिदानं तत्प्रापयधि- त्तकथनम् ।	"
१८७१	पूर्वभवे वरुणावातदिह नरस्य दन्तु- रत्वं तत्प्रापयधित्तम् ।	"	१८८६	पूर्व दुग्धापहरणादिह नरस्य बटुमू- त्ररोगस्तन्निवृत्तये उपायकथनम् ।	"
१८७२	पूर्व गुडापहरणादत्र नरस्य गुल्मोद- ररोगस्तत्प्रापयधित्तम् ।	"	१८८७	दुग्धापहरणादत्र नार्या अपि बटुमूत्र- रोगस्तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	५९३
१८७३	यमुनातीरे जातायाः शूद्रया बाल्ये कुष्ठरोगनिदानं तत्प्रापयधित्तम् ।	"	१८८८	मोहान्नाहिपीषातेनान्न नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"
१८७४	पर्वताश्रितसिधुमण्डले जातस्य यव- नस्य पण्डित्यनिदानं तत्प्रापयधित्तम् ।	"	१८८९	वृषभस्य मुष्कनिकुहनादत्र भवे नरस्य पण्डित्यं तत्प्रापयधित्तभावधत्तम् ।	"
१८७५	वराहवातिन्या नार्या अत्र दन्तु- रत्वं तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	५९१	१८९०	पूर्व फलापहरणादत्र जाताया नार्याः पुत्रविहीनत्वं तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"
१८७६	शूरे नेत्ररोगादत्र नरस्य कण्डूरोगतः पीडा तत्प्रापयधित्तम् ।	"	१८९१	पूर्वभवे दन्तिहरणादत्र नरस्य मेदो- रोगस्तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"
१८७७	स्याहनिपरित्यागादिह नरस्य पण्डित्यं तत्प्रापयधित्तभावधत्तम् ।	"	१८९२	पूर्व महिषीवातान्नानार्था अत्र कृष्ण- गुल्मरोगतः पीडा तत्प्रापयधित्तक- थनम् ।	"
१८७८	शूराक्षयार्थं मृगमातादिह नरस्य ख- ञ्ज्यं तत्प्रापयधित्तकथनम् ।	"	१८९३	रूपनासाप्रवेधकण्ठाक्षरस्यात्र जन्म- नि युवावस्थायां नास्तच्छेदस्तत्प्राप- यधित्तकथनम् ।	"
			१८९४	सिंधोः पश्चिमभागे जातस्य महामही- भुगवनवंशीयस्य सर्वसुरपुतस्य	

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
	पंचपंचाशे षण्षेऽरिष्टनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । ५९४			अकारणोद्देशकतो दैववलात्पुत्रान्त- रमुखाभावविषयनिदानं तत्प्रायश्चि- त्तञ्च । ६०१	
१८९६	पूर्वदधिहरणानामोऽहं मेदोतोगमन- त्प्रायश्चित्तञ्च । "		१९०८	मद्वर्गान्यां परद्रव्यापहरणात्परश्रो- त्राभितापाचात्र नरस्य दुर्धरज्वर- पीडा तदुपशमोपायश्च । ६०२	
१८९६	पूर्व तस्त्रुहननादत्र नरस्य नेत्रकाल- त्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१९०९	मदमास्तस्यैतः सत्कर्मोपरोधकरणा- दिह नरस्य गहौघशतैरविप्रतिकर्तु- मशक्यज्वरप्रातिस्तनिष्ठैतिकथनञ्च । ६०३	
१८९७	देवाद्येषु परेऽंशपितृभानुमयीष- पात्रहरणानामोऽहं चक्षुःपीडा त- त्प्रायश्चित्तञ्च । "		१९१०	अस्थिसंधिशोषेषु वेदनादिनामावि- धलक्षणलक्षितज्वरवतः पूर्वसंचित- कर्मप्रकाशनं तन्निष्कृत्युपायकथनञ्च । "	
१८९८	मधुहरणदोषतो नरस्यात्र जन्मनि पूतिगंधिव्यं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "		१९११	अत्रेण प्रतप्तागस्य वेदनावतो दिवा रात्रौ क्षणमप्यसुषुप्तो होनयलस्यो- पत्रैरप्यशान्तज्वरस्य पूर्वकर्मप्रकाश- स्तदुपायकथनञ्च । ६०४	
१८९९	तस्त्रुहृत्या नामो अत्र भवे कालरा- क्षीत्वं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ५९५		१९१२	चित्तव्ययमयार्दितस्य पितृदेवार्चने संकोचकरणादत्र ज्वरप्रातिस्तत्प्राय- श्चित्तञ्च । ६०५	
१९००	पद्मनददेशे जातस्य शूद्रस्य सकलै- श्वर्यसंपन्नस्य षण्डव्यकथनं तदुपाया- भावश्च । "		१९१३	एकाहिकचातुर्थिकपाक्षिकमासिका- दिज्वरप्राप्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्त- विधिप्रधानञ्च । "	
१९०१	क्षेत्रकुलभवस्य कस्माच्छोषोदार्या- दिगुणवतो यातपीडितस्य भार्यायाः शुभाचारवत्या एकापत्योत्तरं पुण्या- शनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ... "		१९१४	नानाविधज्वरपीडानिदित्येषु भूताना- थादिभ्यो वरिष्ठानविचारस्तमंत्रक- थनञ्च । ६०६	
१९०२	जन्मान्तरोपार्जितदोषमोक्षणाय सौ- म्यकरदानप्रतर्कनिरूपणम् । ५९६		१९१५	गंगापूर्वभागे हिमाख्यसमीपे जा- तस्य क्षत्रियस्य सर्वलोकप्रियकर- स्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्राय- श्चित्तकथनञ्च । "	
१९०३	कस्यचिद्विप्रस्य धनधान्यसमायुक्तस्य श्रुतेवभार्यस्यान्यभायातः परमपीडा तन्निदानं तदुपायश्च । ... ५९७		१९१६	गंगापूर्वभागे हिमाख्यसमीपे जातस्य शूद्रस्य धनराहनभोगभुजो नैफल्ली- युतस्य ज्वरपीडा तन्निष्कृतिकथनञ्च । ६०७	
१९०४	कस्यचिच्छूद्रकुलजस्य पुत्रपुत्रीयुत- स्य किंचिद्विस्तृतः प्रियभार्यस्य हेमंतप्रावृषोः स्वासयुक्तस्य शिरोर्तिनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ५९८		१९१७	पावनेऽग्निष्टोमपत्रे आपिपास्यादन्नसो- गपाननिन्दाकरणादज्ञाकस्माच्चरस्यच्छे- च्छत्वस्वीकारस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ६०८	
१९०५	हिमालये जातस्य शूद्रस्य महावि- भवसंयुतस्य बहुप्रामाथियस्य चिता- ङ्कशमयपुत्रान्तस्तुल्यहानितनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ६००		१९१८	गोदावरीदक्षिणतीरे जातस्य दिज- स्य विद्यावतो धर्मरत्नस्य घनेश्वर्ययु- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तत्प्रा-	
१९०६	दिजयोपित-धेनु-तपस्वमिप्रभृ- तीनां पादहननतो नानाविधकेशनि- रूपणं तत्प्रायश्चित्तञ्च । ६०१				
१९०७	हिमालये अगाव्यवंशजस्य घनेश्वर्य- युगान्मृतस्य चित्तकेशमनोयुक्तस्य				

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१८६४	मोहापूर्वमुद्रातानार्था अत्र विरु- तस्मत्तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	५८८	१८७९	मोहापूर्वभवे गुडापहरणादत्र ना- र्या गुल्मोदरविपक्षितताप्राप्यधित- कथनञ्च ।	५९१
१८६५	पूर्व परधृतापहरणादत्र नरस्य ने- त्ररोगस्तप्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८८०	बन्ध्यायाः स्वदोषनिवृत्तिपूर्वक- मुद्रानविधिकथनं तत्प्राप्यधित्कथ- नञ्च ।	"
१८६६	स्वपतिपरित्यागपूर्वकपरपुरुषसंगमा- नार्था अत्र ग्रहणरोगस्तप्राप्यधित्- कथनञ्च ।	"	१८८१	देवद्रव्यापहरणादत्र नरस्य चक्षुः- पीडा तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	५९२
१८६७	दिनकुटुम्भस्य किञ्चिद्विचित्रतां वात- रोगपीडितस्य पतिमक्तिपरया भा- र्यायाः पुनर्हीनत्वनिदानं तत्प्राप्य- धित्कथनञ्च ।	"	१८८२	वृषभमुष्कानिकुहनादत्र नरस्य पण्ड- त्वं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"
१८६८	ब्रह्मसमज्ञादिह जन्मनि नरस्य संततिनाशकथनं तत्प्राप्यधित्कथ- नञ्च ।	५८९	१८८३	पूर्व परधृतहरणादत्र नार्या नेत्ररोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"
१८६९	प्राग्भवे मासिकहरणादत्र नार्या दु- र्गन्धाढ्यत्वं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८८४	पुराग्भवे महिषीघातादत्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तप्राप्यधित्कथनञ्च ।	"
१८७०	नार्या द्रव्यलोभात्स्वसर्पलासितस्य विषप्रदानेन माण्डादत्र बाल्ये कुष्ठ- रोगान्वितायाश्चतुर्विधे वर्षे अग्नि- दहेन मरणं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	५९०	१८८५	घनभृत्यभोगाद्यैर्धर्मव्याः श्रेष्ठ्याः पुनर्तततिर्हीनत्वनिदानं तत्प्राप्यधि- त्कथनञ्च ।	"
१८७१	पूर्वभवे बराहघातादिह नरस्य दन्तु- रत्वं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८८६	पूर्व दुग्धापहरणादिह नरस्य बहुम- त्ररोगस्तन्निवृत्तये उपायकथनञ्च ।	"
१८७२	पूर्व गुडापहरणादत्र नरस्य गुल्मोद- ररोगस्तप्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८८७	दुग्धापहरणादत्र नार्या अपि बहुम- त्ररोगस्तप्राप्यधित्कथनञ्च ।	५९३
१८७३	यमुनातीरे जातायाः सृष्टया बाल्ये कुष्ठरोगनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८८८	मोहान्महिषीघातनात्र नरस्य कृष्ण- गुल्मरोगस्तप्राप्यधित्कथनञ्च ।	"
१८७४	पर्वताश्रितसिन्धुमण्डले जातस्य यव- नस्य पण्डत्वनिदानं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८८९	वृषभस्य मुष्कानिकुहनादत्र भवे नरस्य पण्डत्वं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"
१८७५	बराहघातिन्या नार्या अत्र दन्तु- रत्वं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	५९१	१८९०	पूर्व फलापहरणादत्र जाताया नार्याः पुनर्निहीनत्वं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"
१८७६	दूरीनेत्ररोगादत्र नरस्य कान्तरोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८९१	पूर्वभवे दधिहरणादत्र नरस्य मेदो- रोगस्तप्राप्यधित्कथनञ्च ।	"
१८७७	स्नानापरित्यागादिह नरस्य पण्डत्वं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८९२	पूर्व महिषीघातनान्नार्या अत्र कृष्ण- गुल्मरोगतः पीडा तत्प्राप्यधित्कथ- नञ्च ।	"
१८७८	इन्द्रदयार्थे धृमघातादिह नरस्य ख- ञ्ज्यं तत्प्राप्यधित्कथनञ्च ।	"	१८९३	वृषभास्राप्रेषकणान्नरस्य जना- नि युवानस्यायां नासाच्छेदस्तप्राप्य- धित्कथनञ्च ।	"
			१८९४	सिन्धोः पश्चिमभागे जातस्य महामही- सुम्बवनवंशस्य सर्वसुखतुल्य	

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
	पंचपंचाशे वर्षेऽरिष्टनिदानं तन्प्राप- थितकथनम् । १९४	१९४		अकारणोद्देश्यतो देवव्रतानुप्राप्त- गुण्वाभावविषयनिदानं तन्प्रापथि- त्तम् । १०१	१०१
१८९६	पूर्वदक्षिणानार्थाऽहं मेदेमंगम- न्प्रापथितम् । "	"	१९०८	मदगर्वानां परद्व्यापहरणात्परद्वो- दाभिनापाचात्र नस्य दृष्टेरन्व- पाटा तदुपद्रामोपायम् । ६०२	६०२
१८९७	पूर्व तरुहृन्नादत्र नस्य नेत्रकान- त्वं तन्प्रापथितकथनम् । "	"	१९०९	मदमात्मनः सन्ध्यापरोधकरणा- दिह नस्य महोपशान्तविप्रतिफल- मशन्यवरप्रान्तिमत्तिवृत्तिकथनम् । ६०३	६०३
१८९८	देवादेव परमाधिपतातुमपदोप- पात्रहरणानार्थाऽहं चक्षुःपाटा त- न्प्रापथितम् । "	"	१९१०	अधिसंप्रिदांश्च वेदनादिनानावि- धतश्चण्डित्तम् अतः पूर्वसंचित- कर्मप्रकारानं तन्निष्कृत्युपायकथनम् । "	"
१८९९	मनुहरणदोषतो नस्यात्र जगनि पुतिगीधनं तन्प्रापथितकथनम् । "	"	१९११	अरेण प्रनमाम्य वेदनायतो दिवा गत्रो धणमन्यमुनिनो हानयत्यसौ- परीरयन्तान् अतः पूर्वकर्मप्रकारा- स्तदुपायकथनम् । ६०४	६०४
१९००	तर्ह्यहन्त्या नार्था अत्र भवे कान्ता- धानं तन्प्रापथितकथनम् । १९६	१९६	१९१२	चित्तव्ययभयादित्तम् विवृतेवार्चने मंकोचकृणादत्र अवरप्रान्तिस्वाप्राप- थितम् । ६०५	६०५
१९०१	पथनददेशे जातस्य नृपस्य सारदे- श्यासंपन्नस्य पंठव्यवचनं तदुपाया- भावम् । "	"	१९१३	एकादिकचातुर्थिकयाश्चिकमासिका- दिस्वरप्रान्तिनिदानं तन्प्रापथित- थितकथनम् । "	"
१९०२	ध्यातुक्रमस्य कपचिच्छोर्षोर्षोर्षा- दिगुणयोः धातुपीडितस्य भार्गवा- नुभाचाख्यपाएकापयोत्तरं पुपना- शनिदानं तन्प्रापथितकथनम् । .. "	"	१९१४	एकादिकचातुर्थिकयाश्चिकमासिका- दिस्वरप्रान्तिनिदानं तन्प्रापथित- थितकथनम् । ६०६	६०६
१९०३	जगन्तरोपार्जितदोषमोक्षणाय सो स्यसरदानप्रतर्कमिच्छयगम् । १९६	१९६	१९१५	नानाविधस्वरपीडानिद्वयं भूतना- शदिभ्यो वरिष्ठान्निचारात्मन्मंत्रक- थनम् । ६०६	६०६
१९०४	कस्यचिद्विप्रस्य धनधान्यसमायुक्तस्य श्रेष्ठभूमिस्थानमायातः परमश्रीदा नभिदानं तदुपायम् । १९७	१९७	१९१६	गंगापूर्वभागे हिमाद्रयसमीपे जा- तस्य शत्रुपस्य सर्वलोकप्रियकर- स्य जातपुत्रविनाशनिदानं तन्प्राप- थितकथनम् । "	"
१९०५	कस्यचिच्छूद्रकुलजस्य पुत्रपुत्रीयुत- स्य किंचिद्विजितः प्रियभार्यस्य हेमंतप्राप्तोः श्वासयुतस्य शिरोतिनिदानं तन्प्रापथितकथनम् । १९९	१९९	१९१७	गंगापूर्वभागे हिमाद्रयसमीपे जातस्य शूद्रस्य धनवाहनभोगमुजो नेकस्त्री- युतस्य अरिपीडा तन्निष्कृतिकथनम् । ६०७	६०७
१९०६	हिमालये जातस्य शूद्रस्य महावि- भक्तयुतस्य बटुप्रामादितस्य चिता- क्रेमन्यपुत्रान्तरमुलहानिनिदानं तन्प्रापथितकथनम् । ६००	६००	१९१८	पावनेऽग्निदोमयेऽभिमियास्थादनसो- मराननिन्दाकरणाद्वाक्स्मात्परस्यमे च्छस्वस्वीकारस्तन्प्रापथितकथनम् । ६०८	६०८
१९०७	द्रिजयोनि-धेनु-तप्तस्वप्तिरभू- तानां पादहननतो नानाविधोऽग्नि- रूपं तन्प्रापथितम् । ६०१	६०१		गोदावरीदक्षिणतीरे जातस्य द्विज- स्य वियावतो धर्मरतस्य धनेर्धन्यु- तस्य जातपुत्रविनाशनिदानं तन्प्रा-	
१९०८	हिमालये अमात्यवंशजस्य धनेर्धन्य- सुगन्धिनस्य विचक्षेयमनोयुक्तस्य				

अ०	विषयाः	पृ०	अ०	विषयाः	पृ०
१९४५	आधिव्याव्यादिमहादुःखप्रदकर्मणां विचारस्तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२१	१९५९	केदारमण्डले जातस्य वैश्यस्य धनवाहनमोगवतो राजमान्यस्य सन्तानसुखरातीह्यनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२
१९४६	काश्यां जातस्य द्विजश्रेष्ठस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"	१९६०	हिमाख्ये जातस्य वैश्यस्य धनवाहनमोगवतोऽतिधर्मविदः, सन्तानसुखर्जितत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२९
१९४७	कश्यपिच्छत्रियस्य काशिकानिवासिनः सन्तानसुखवर्जितत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२२	१९६१	खशप्रान्ते जातस्य ब्राह्मणस्य धनवाहनमोगयुतस्य बालभरणनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६३०
१९४८	वाराणसीक्षेत्रे जातस्य धनवतो वैश्यस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६२	हिमाख्ये जातस्य गौरवर्णस्य बाल्ये पितृसुखयुतस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	"
१९४९	वाराणस्यां जातस्य शूद्रस्य मृतापत्यत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२३	१९६३	हिमाख्ये जाताया नार्याः पतिभक्तिपरायणाया देवद्विजपराया मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३१
१९५०	काश्यां द्विजकुलभवस्य धर्मकर्मविदो मृतपुत्रत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६४	हिमाख्ये जातस्य ब्राह्मणश्रेष्ठस्य भक्तिमतो राजमान्यस्य पितृमातृसुखोज्जितस्य पुत्रशोककुलत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३२
१९५१	काश्यां जातस्य क्षत्रियस्य धनवाहनमोगयुतस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च ।	६२४	१९६५	हिमाख्ये जाताया नार्याः पतिभक्तिपरायणाया धनवाहनमोगाद्याया ब्राह्मण्या मृहगर्भतानिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३३
१९५२	काश्यां वणिक्कुलजस्य लोभवतः पापरतस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"	१९६६	पर्वतप्रदेशे जाताया ब्राह्मण्याः पतिभक्तिपरायणाया धनवाहनमोगवत्याः स्वगर्भविनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"
१९५३	काश्यां जातस्य शूद्रस्य चितोद्देशसमायुतस्य बाल्ये पितृसुखोज्जितस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । ...	६२५	१९६७	यमुनायाः पूर्वभागे जातस्य राजवंशभवस्य नातिविदो राजप्रियस्य पितृसुखोज्जितस्य चित्ताहार्यवतो वातारोगवतः शूलरोगनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६३४
१९५४	वाराणस्यां जातस्य ब्राह्मणस्य मृतवत्सत्त्विनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च । "	"			
१९५५	काश्यां जातस्य क्षत्रियस्य भार्याया गर्भनाशनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२६			
१९५६	काश्यां जातस्य वणिक्पुत्रस्य भूल्यधनवाहनयुतस्य गन्तानामावनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	६२७			
१९५७	काश्यां जातस्य द्विजस्य विदुषः सर्वजनप्रियस्य वंशच्छेदनिदानं तत्प्रायश्चित्तकथनञ्च ।	"			
१९५८	खशप्रान्ते जातस्य वणिजो भ्रातृपुत्रकुलत्रादियुतस्य धनवतः शत्रुभयपुत्रशोकनिदानं तत्प्रायश्चित्तञ्च । "	"			

अ०	विषयः	पृ०	अ०	विषयः	पृ०
१०६९	प्राग्भवे कांस्पर्हणान्तर्यामि इह शोभ- रोगतः पीडा तत्प्रापश्चित्तकथनम् ।	६३९		तायाः सर्वकार्येषु शोभानुदायाः पुनरोक्तिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथ- नम् । ६४१	६४१
१०७०	हिमालये पर्वतविशेषाद्वंशजाया नार्या गतानुकांक्षित्याः स्नानदान- पत्तया विषयाया एकादशा दरिद्रा- याः पतिमरणचिन्तादिनिदानं तत्प्रा- पश्चित्तम् । ६३९	६३९	१०७९	नानाविधपातकावशेषतोऽपेक्षानां रोगाणामुपशमाप दानयोग्यब्राह्मण- कथनं दानप्रकारकथनं मंत्रकथनम् ।	६४२
१०७१	हिमालये द्विजकुलजाताया धर्मकर्म- युताया विधवाया निदानं तत्प्राप- श्चित्तम् । ६३९	६३९	१०८०	भावितः कर्मणः पुनः निमित्तानि भ- वन्ति तेनैव सर्वेषां सुखदुःखादिप्रा- प्तिरुच्यते । ६४४	६४४
१०७२	पुं व्यभिचारस्ताया नार्या अत्र व्यभिचार एव प्रमुक्तिकथनम् ।	६३९	१०८१	गृहमेधिनो गृहे स्थितानां शन्यानां संवेदनं दुःखोत्पत्तिस्तद्विचारश्च । "	"
१०७३	हिमालये जातस्य शनिगुरुलभस्य राजनान्यस्य सन्निविष्टादिवचुरस्य वनराहनभोगादृष्यस्य शाहणाति- विषूजस्य शत्रुसोडासर्वागव्यथा- युक्त्यादिनिदानं तत्प्रापश्चित्तक- थनम् । "	"	१०८२	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य राजमा- न्यस्य शूद्रस्य धनवाहनभोगयुक्तस्य चिन्ताद्वेषरोगपुनः स्वादिनिदानं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् । ६४६	६४६
१०७४	हिमालये जातस्य द्विजस्य धनवा- न्यादियुक्तस्य सन्तानमुपार्जितव्या- दिनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनं च ।	६३८	१०८३	गोदावरीतीरे जातस्य कस्यचिन्नस्य ब्राह्मणातिविषूजस्य तर्धियातापर- स्य स्त्रीपुत्रमुक्तराहस्यनिदानं तत्प्रा- पश्चित्तम् । ६४६	६४६
१०७५	कंदारमंडले जातस्य ब्रह्मणस्याधि- कारप्रसंगेन निजद्वयजिनाशक्तो बुद्धिमतः कनिष्ठपुत्रमरणनिदानं तत्प्रापश्चित्तकथनम् । ६३९	६३९	१०८४	हिमालये जातस्य क्षत्रियस्य देवप्रा- क्षणाभक्तस्य विद्याभ्यासरत्तस्य राज- मान्यस्य स्त्रीपुत्रजितस्य द्विजप्रां- स्यादुत्पन्नलक्षणनिरूपणं तत्प्रा- पश्चित्तकथनम् । "	"
१०७६	कालदेशे जातस्य द्विजवशभवस्य धर्मकर्मविदो नरनारायणाग्रमे देवपू- जकस्य सकलदेवैर्व्रतः स्त्रीपुत्रजनक- सुगन्धानस्य देशान्गनिदानं त- त्प्रापश्चित्तकथनम् । ६४०	६४०	१०८५	हिमालये जातस्य महाज्ञानिना मेधि- विप्रहादियुक्तस्य देवप्राक्षणापूजकस्य- पुत्रमरणदुःखितस्यैतद्दुःखनिदानं तत्प्रापश्चित्तम् । ६४७	६४७
१०७७	मथुरामण्डले संकरजान्युत्पन्नस्य महा- विभवविभक्तस्य धर्मकर्मविदः षष्ट- त्वनिदानं गंगायां मरणतः पापक्ष- यकथनम् । ६४१	६४१	१०८६	हिमालये गंगातीरे जातस्य शूद्रस्य व्यभिचारकृतस्य निन्दकस्य पापपु- द्गैर्वीतरागाजडप्रांनिदानं तत्प्राप- श्चित्तकथनम् । ६४८	६४८
१०७८	हिमालये जातस्य क्षत्रियाया नार्याः पतिभक्तिपराया राजकार्यकारिण्याः कापञ्चयुतायाः शत्रुभीत्या दुःखि-		१०८७	हिमालये पुष्पदेशे जातस्य द्विजस्य धनाढ्यास्यातिप्रियंवदस्य रक्तगौरव- र्णस्य मानिमतो राजमान्यस्य श्रुता- पिनः पिच्छांगतः पीडा निदानं तत्पि- वाण्याय प्रापश्चित्तकथनम् । "	"

॥ इति श्रीबुद्धसूर्यारण्य-कर्मविपाकविषयानुक्रमणिका समाप्ता ॥

ॐ

अथ

* बृहस्पतिरुणकसर्वपाकः *

पूर्वं सूर्यादिभक्तानां धर्मशास्त्रानुवर्तिनाम् । वेदाभ्यासाद्युक्तपुण्याजातिस्मृतिवतां नृणाम् ॥ २७ ॥
 अत्र जन्मपरिज्ञानमन्येषां भ्रान्तिरेव च । शैशवे यूनि वार्द्धक्ये यत्र पुण्यबलादिह ॥ २८ ॥
 लक्षितो लक्षणैश्चोक्तेर्जावस्तत्रैव पृच्छति । कम्पन्ति त्रिविधाः पापाः पूर्वजन्मसमर्जिताः ॥ २९ ॥
 धर्माः समुदयन्त्यत्र भ्रुते सूर्यारुणेऽण्डज । यः शृणोति नरश्चास्मिन् स्वाध्यायं विधिनाण्डज ॥ ३० ॥
 सोऽत्र जन्मजपापेभ्यो मुच्यते नात्र संशयः । श्रुत्वेन पुस्तकं यः प्राक् प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ३१ ॥
 तस्य सर्वाणि कार्याणि प्रसिद्ध्यन्ति ममाज्ञया । पुत्राद्यौ लभते पुत्रं दारायां लभते स्त्रियम् ॥ ३२ ॥
 राज्यभ्रष्टो लभेद्राज्यं क्षीणयुग्मिष्यते-न-च । मुच्यतेऽत्र महारोगी कुष्ठादिभ्यः प्रपीडितः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते मृत यथोक्तैरेव जन्मनि । यथोक्तपापोपशमात्सर्वान् कामानिहानुयात् ॥ ३४ ॥
 मध्यान्मध्यफलं मृत कनिष्ठात्पापशोधनम् । सर्वस्वं च महापापं तदर्थमुपपातके ॥ ३५ ॥
 तूर्यांशं सर्ववित्तस्य पातके पापशोधनम् । द्रव्याशुद्धौ महाभाग विधिपात्रविवर्जिते ॥ ३६ ॥
 कृत्स्नं फलं तदामोति द्विजं त्रिजं त्रियोजयत् । अकृत्स्नं यथाशक्त्वा प्रायश्चित्तं करोति यत् ॥ ३७ ॥
 काम्यं कामं च तत्सर्वं भस्माभवति दारुवत् । तस्मात्पूर्वं प्रयत्नतः कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ ३८ ॥
 पापनाशो तथा जाते पश्चात्काम्यं प्रसिद्ध्यति । प्रायश्चित्तं तु यः कुर्यादत्र त्रिजं चतुर्गुणम् ॥ ३९ ॥
 सोऽचिरंण्ये कालेन सर्वान् कामानिहानुयात् । श्रुतेऽपि पापबाल्यादवस्थान्तरभेदतः ॥ ४० ॥
 कार्यसिद्धिर्न चेदत्र शृणुयाद्विधितपुनः । वारद्वयं महाभाग प्रायः पापविशोधनात् ॥ ४१ ॥
 कार्यसिद्धिरवश्यं स्यादिति मे परमं वचः । तत्ते सर्वं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनम् ॥ ४२ ॥
 नातः परतरं तज्ज्ञः प्रायश्चित्तमुदाहृतम् । नैव शृणोति यो मोहादाधिव्याधिप्रपीडितः ॥ ४३ ॥
 तमेवेहि महापापैराक्रान्तं देववर्तितम् । न यस्य कस्याचिदर्थं ज्ञानं भुद्रे च दुर्जनैः ॥ ४४ ॥
 हीनसत्त्वे दुराचारे दद्याच्चिन्मिफलं भवेत् । पावण्डारैर्कृत्यतु यः श्रावयति ब्रह्मणः ॥ ४५ ॥
 सांयाति नरकं घोरं यः शृणोत्येवमेव वा । न चास्यालोकितं कायमकार्यं विन्तासुतः ॥ ४६ ॥
 अकार्यं दृष्टवान् मृत प्रायश्चित्तो भवेत्ततः । सूर्यारुणोक्तं विल्यात् त्रिजं लोकेषु चादृतम् ॥ ४७ ॥
 अध्यायैः शतसोहस्रेभ्युक्तं स्वर्गं प्रतिष्ठितम् । प्रमाणमस्य ग्रन्थस्य चतुर्विंशं चतुर्गुणम् ॥ ४८ ॥
 लक्षमेकं तु मातुष्ये जीवावत् मणोदितम् । तस्मिन् पुण्यकृता जन्म लक्ष्यं पापात्मनामपि ॥ ४९ ॥
 तत्राष्टादशसाहस्रं होरांशाखमनुत्तमम् । गमोद्यानादिदेहान्ते शुभाशुभनिरूपणम् ॥ ५० ॥
 पञ्चविंशतिसाहस्रं स्वर्गारोहणसंज्ञकम् । जातिस्मरं तु लक्षाधौ जीवानामण्डजोत्तम ॥ ५१ ॥
 शुद्धं कर्मविपाकार्थं वक्ष्येऽहं शृणु तत्त्वतः । पुरा कृतयुगस्मान्ते ममो नाम महासुरः ॥ ५२ ॥
 भक्त्या प्रपच्छ प्राप्तो मां त्रिस्कन्धं गणितभिर्यम् । सहस्रप्रभितं सर्वं दिवा गणितसंयुतम् ॥ ५३ ॥
 तस्मै ददावहं प्रीत्या चित्स्कन्धययं मुतः । विदित्वा ह्यादिपुरुषात्स्वर्णगमः सनतितनः ॥ ५४ ॥
 ज्योतिःशास्त्रं समग्रं मां प्रादान्मयैव संस्थितः । ब्रह्मणे चाप्यहं वेद्या ऋषिभ्योऽयम् एव चाप्यहं ॥ ५५ ॥
 सूर्यः पितृमहो व्यासो वशिष्ठोऽत्रिः पराशरः । ऋषयो जमदग्निश्च भृगुर्गोऽङ्गिरा मुनिः ॥ ५६ ॥
 शातातपो मनुदक्षः कश्यपो नारदस्तथा । ययनो आश्विश्चैव भारद्वाजो यतस्त्वमी ॥ ५७ ॥
 ऋष्याऽन्येपि कालज्ञा ज्योतिःशास्त्रप्रवर्तकाः । न शिष्येन च न ज्ञेयं न वारं कारणे तथा ॥ ५८ ॥
 अपिशिवं कृत्वा मृतं यदातः परिपृच्छति । न चेज्यो नृणां सिंहस्यो वृद्धो बालस्तथास्तमः ॥ ५९ ॥
 शुक्रो वाप्यतिचारस्यो मलमासोपशोषः । तथैव मापोपशमे देशं कालं न चिन्तयेत् ॥ ६० ॥
 रात्रौ नितमन्यणं कुर्यात्पुस्तकं मय्यर्पयत् । राजन्यां त्वैकते तस्मिन् दिवा कुर्यात्तथोक्तविना ॥ ६१ ॥

गन्धपुष्पाक्षतफलनयेद्यविधेस्ततः । दीपावाचित्राविधना धूपनानाविधेस्तथा ॥ ६२ ॥

ॐ सुधारुणाभ्यामिति नमोऽन्तेन प्रपूजयेत् । वेष्टयेच्छुभवेष्टेण रुक्मं तत्र निधापयेत् ॥ ६३ ॥

देवैश्च पूजयेत्पश्चाद्वन्धपुष्पफलाक्षतः । वस्त्रद्युग्माङ्गुलीयाद्यैर्मूषणिविविधैः शुभैः ॥ ६४ ॥

पश्चात्पुष्पाभ्यामन्त्रमाचार्यः पृच्छकाय वै ।

ॐ नमः सुयाय मम कर्म प्रकाशाय प्रकाशाय सत्यं ब्रूहि ब्रूहि स्वाहा ॥

स्त्रीशुद्धौ पृच्छकं सतं त्विदं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ६५ ॥

सर्वसाक्षिन् नमस्तुभ्य जगदानन्दवर्धन । विश्वरूप त्रिलोकेश भगवत्पुष्पदीधिते ॥ ६६ ॥

विभुस्त्वं पुण्यपापानां सर्वं कर्म प्रकाशय । साक्षी त्वं सर्वमृतानां धर्मावमानुवर्तिनाम् ॥ ६७ ॥

एवं निमन्त्र्य विधिना परेहान् स्वगन्धर । देवज्ञमन्दिरं प्राप्य निजं कार्यं निवेदयेत् ॥ ६८ ॥

तोदने प्रातरुत्थाय स्नात्वा प्रयतमानसः । फलाक्षततिलैः पुष्पदीधद्वाकुलैः शुभैः ॥ ६९ ॥

सरस्वच्चन्दनरोमैः सुगन्धाद्यैः प्रदापयेत् । ताल्लग्नमन्त्राविधिवज्रमस्कृत्य च भास्करम् ॥ ७० ॥

देव्यं पाषाणं तत्र घृतपूर्णं सदीक्षणम् । आहूय मनसा कुम्भे पातकान् पूर्वजन्मजान् ॥ ७१ ॥

स्थापयेच्च गणेशादीन् कलशं चैव पूरयेत् । पात्रं तोम्रमयं श्रेष्ठं पलैः शतमितैः शुभम् ॥ ७२ ॥

तस्याय च तदधं वा शक्त्या वार्धं प्रकल्पयेत् । वेष्टयेत् पटवस्त्रेण कुशवारिसमन्वितम् ॥ ७३ ॥

अर्घ्येद्वन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । खेस्तु प्रतिमां कार्यां पलेनार्धवलेन वा ॥ ७४ ॥

मातृद्वादशाभिरपि तद्वर्धयेत् वा पुनः । हिरण्यमौक्त्याकारं लेख्यां पद्मोपमापि वा ॥ ७५ ॥

पूजनीया च विधिवदुपचारैश्च षोडशैः । अष्टोत्तिरेण मन्त्रेण स्थाप्या वै कलशोपरि ॥ ७६ ॥

मन्त्रः-ॐ नमो नारायणाय ।

तदग्रे वाचयेद्यन्तापुस्तकं सूर्यदेवतम् । त्रिचक्राय प्रदद्यात् सा श्रवणान्तं विधानतः ॥ ७७ ॥

गां दद्याद्विधिवत्तस्मै वस्त्राण्याभरणानि च । भृशस्याश्वासनादीनि शक्त्या च प्रतिपादयेत् ॥ ७८ ॥

अत्र जन्मजपापेभ्यो मुक्तः स्यान्नात्र संशयः । सुखानेन विधानेन विधिज्ञं तं विसर्जयेत् ॥ ७९ ॥

अत्र चावाहयेद्विद्वान् वेदशास्त्रसमन्वितान् । देवज्ञाश्चर्चयेद्ब्रह्मविधिवर्माणैः शुभैः ॥ ८० ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंग्रहे कर्मविपाके शास्त्रोपासनाव्यायः प्रथमः ॥ १ ॥

लब्धं नियोजयेत्पङ्कः शेषोऽर्को बीजसंस्कृतः । द्विस्था वेदगुणा भक्त्या ह्यष्टोत्तरशतेन सः ॥ ६ ॥
 लब्धान्विता पुन शेषे चन्द्रो ज्ञेयो मनीषिभिः । द्विस्था साष्टवचन्द्रः १०८ सा लब्धा युक्तावशेषके ७
 भौमो ज्ञेयस्तु तत्काले स्फुटो बीजान्वितः सदापङ्क्तिर्द्विधा द्विगुणिता गजपूर्णन्दु १०८ भाजिता ८
 लब्धेन सा पुनर्योज्या शेषे तद्वद् वृषः स्फुटः । श्रेण्यधः स्वापनीया तु साङ्गष्टाभ्रनिगाकर्तः १०८ ॥ ९ ॥
 लब्धान्विता ततः शेषे गुरुर्वीजेन संयुतः । द्विधा खेन्दुहता श्रेणी रसोनाष्टाधिकेन तु ॥ १० ॥
 शतेनाप्तयुता शेषे शुक्रो बीजान्वितो निर्तः । द्विस्था पङ्क्तिः शरैर्निघ्रा विहृता साष्टखेन्दुभिः ॥ ११ ॥
 लब्धान्वितावशेषे तु शनिर्वीजान्वितः स्फुटः । सा द्विधा सप्तगुणिता गजपूर्णन्दुभाजिता ॥ १२ ॥
 लब्धान्विता पुनर्भक्ता तैरेव विहोश्वर । स्वबीजसंस्कृतौ शेषो राट्कृत् स्फुटो स्मृतौ ॥ १३ ॥
 राशेर्नवांशकाद्वापि बीजान्युक्तानि तद्वलात् । नवांशकानां संख्याद्वमष्टोत्तरशतं त्विह ॥ १४ ॥
 विचार्य स्वमूर्णं कृत्वा साधयेत् खेचरान् फुटान् । सूर्याद्विंशस्य विज्ञानं चन्द्राजातेस्तथैव च ॥ १५ ॥
 भौमाच्च वयसो ज्ञानं युगात्स्त्रीपुंनपुंसकम् । जीवात्सहाया विज्ञेयाः शुक्रात्पाधर्मनिर्णयः ॥ १६ ॥
 मन्दादायुस्त्वगोः पापं केतोरीष्टं च गूचितम् । ग्रहशेषैर्मयमर्कादयं चन्द्रहीनं कुजान्वितम् ॥ १७ ॥
 बुधघ्नं गुरुशुक्राभ्यां युक्तं मन्दोर्नितं तथा । दशघ्नं चन्द्रसंयुक्तं पूर्णनैर्बर्हत् सुत ॥ १८ ॥
 तत्स्वावशेषं कादित्त्रं स्वबीजोनयुतं च यत् । अध्याये तन्मिमे वत्स दैवज्ञो हि प्रकाशयेत् ॥ १९ ॥
 स्नानं दानं जपं होमं स्वाध्यायं देवतार्चनम् । गोविमगुरुवृद्धानामतिथीनां च पूजनम् ॥ २० ॥
 गयाश्राद्धं व्रतं चैव पुण्यतीर्थाविवासनम् । पापघ्नं सर्वमित्यायं स्वाध्यायोक्तं य आचरेत् ॥ २१ ॥

तत्कार्यं तस्य जीवस्य सर्वं सिध्यति नान्यथा ।

सूर्यारणोक्तमिति यः शृणुयान्मनुष्यः स्वाध्यायजं निखिलमन पुराभवोत्थम् ।

सर्वश्रुताध्ययनजन्यफलान्यत्राप्य सतीडयत्यमरवत्सिमिरारिलोके ॥ २२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाके गणिताध्यायो द्वितीयः ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चर्णस्वरांशान् क्षेपांशानां विध्याविस्तरूपजान् । वक्ष्येऽहं मन्त्ररूपांस्तान् सर्वतरेषु सिद्ध्यति ॥ १ ॥

कराश्विनाणाष्टनवाष्टस्य रामाश्विचन्द्राद्विरसाः स्वरांशकाः ।

नगांगपातालकुदलदत्ता वाणाष्टपञ्चाङ्गहगमिवेदाः ॥ २ ॥

कुमसतर्का नगतैवेदाः कुनन्दस्य शरनगणाणाः ।

अष्टाश्वरामाश्विपुष्यताश्च वर्णाकसंरया क्रमशश्च कार्ता ॥ ३ ॥

अथ व्याध्याधिक्षेपकाः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

मष्टुक्तितमा योज्या क्षेपा व्याध्याविजाः सुतःप्रश्ने द्वित्रिचतुर्योक्ति योज्याः क्षेपाश्च तन्मिताः ॥ ४ ॥

क्रमशो वक्ष्यमाणाश्च नामसंकीर्तनादिह । आयुर्भये राजयक्ष्मकस्तत्स्वातभगदगाः ॥ ५ ॥

शूलशोकराणां गण्डमालाच्छर्शसंज्ञकाः । क्षेपास्तेषां मया श्रोक्ताः शृणु पुत्र प्रयत्नतः ॥ ६ ॥

विशोत्तरं शतं पञ्च वेदविधसुर्विर्मिताः । नराष्टमनुदिष्टुद्राविद्याश्च क्षेपका मताः ॥ ७ ॥

ततः पाण्डुरपरमारपित्तातृफलाभियाः । मन्दाग्न्यजीर्णप्रदराः काश्यपैर्माहमरीयुताः ॥ ८ ॥

क्षेपा मूषेन्द्रतियथश्रुताशीतिसंमिताः । जिनधृतिरूतिनिशहश्रयाः पञ्चदिक्रमगाः ॥ ९ ॥

पुनर्वसर्पिप्रहणीकृच्छ्रवल्मीकसंज्ञकाः । शिरोमुखनसाचक्षुःकर्णकण्ठमुखाग्निजाः ॥ १० ॥
 तत्क्षेपकाश्चाष्टमिता द्वाद्याद्यैर्विभान्तकैर्हताः । वातरक्तोदरव्याधयोः क्षेपको नयद्विह्वमितौ ॥ ११ ॥
 गुदलिङ्गरजोरत्र क्षेपकाः पष्टिसंमिताः । दुस्त्वग्दृश्वर्मदङ्गूणां क्षेपः पङ्कजचटपङ्गुणः ॥ १२ ॥
 सर्वकुष्ठे महाभाग क्षेपास्त्वष्टादश स्मृताः । सर्वाङ्गरोगजश्चात्र पङ्कजमिति संगुणः ॥ १३ ॥
 तदर्थोन्मादजः सत् तत्स्यार्धः सर्वदुःखजः । भूतविशादिकस्त्रिभूतः स एव क्षेपकः स्मृतः ॥ १४ ॥
 कार्यासिद्धेस्तथा पञ्चैकादशान्नः प्रकीर्तितः । एकादशमितेर्निघ्नास्त्वैकादशमिताः सुत ॥ १५ ॥
 महत्पदाप्त्यै क्षेपोऽयं पूर्वपुण्यैः प्रसिद्ध्यति । एकादशमिता द्विघ्ना लक्ष्मीक्षिपस्तथैव च ॥ १६ ॥
 स त्रिघ्नः पक्षिशार्दूल क्षेपः सर्वसुखावहः । तथा नवगुणाः पञ्च क्षेपाः पुत्र सुखार्थकाः ॥ १७ ॥
 एवं सप्तगुणाः सप्त स्त्रीमुखक्षेपकाः स्मृताः । सप्ताष्टगुणितक्षेपो विचारे भर्तृजेऽण्डज ॥ १८ ॥
 स्त्रीदोषानप्यहं वक्ष्ये विशेषाद्गुरुडाग्रज । अपुण्यसंभवो वन्ध्या गर्भरक्तश्राव तथा ॥ १९ ॥
 कन्यामूर्ध्नवत्सत्ता च वन्ध्या त्वेकमुता तथा । बालवत्सता मृतोत्पन्ना सप्तदशैरपुत्रिणी ॥ २० ॥
 दोषक्षेपाः क्रमात्पंच-हतास्त्वैकादशसक्तैः । एषा ते कथिता मूत क्षेपकोत्पत्तिरुत्तमा ॥ २१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यायनसंवादे कर्मविपाके क्षेपकाध्यायस्तोत्रोपः ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

जन्मदेशपरित्यागं प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । तदाचक्ष्व त्रिलोकेश कथं सूर्यस्फुटास्स्फुटम् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

किराता यस्य पूर्वोऽन्त्ये पश्चिमे यवनाः स्मृताः । उत्तरं यत्तमुद्रस्य हिमाद्रेश्चैव दक्षिणम् ॥ २ ॥
 वर्ष तद्भारतं नाम कर्मक्षेत्रं भुवि स्थितम् । शुभाशुभानि कर्माणि तस्मिन् वीजानि चाण्डज ॥ ३ ॥
 सुखस्वर्गापसर्गाणां प्राप्तिः पुण्यफलं स्मृतम् । तिर्थङ्गरकटुःखानां भोगः पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 पूर्वादिदिक्कामादेन्द्रं तावत्पर्वणं गभस्तिमान् । वारुणं खण्डकं तस्मिन् गान्धर्वयय नागकम् ॥ ५ ॥
 सौम्यं कशेरुखण्डं स्यादेतु सर्वोऽन्त्यजाः स्थिताः । मध्ये कुमारिकाखण्डमत्र वर्णेष्ववस्थिताः ॥ ६ ॥
 जातिस्मराणां सततं प्रसूतिरिह जायते । पूर्वपुण्यवर्धनेन कदाचिद्गुरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 एतत्ते सर्वमारुह्यातं कर्मक्षेत्रं हि भारतम् । मागत्र क स्थितिश्चास्मिन्नन्तूनामन्यथोच्यते ॥ ८ ॥

१ "त्वैकादिजा तथा" इति त्वसंज्ञकपुस्तकस्थपाठः । २ अत्रेदं स्पष्टम्—आयुः १२०, भय ९, राजयक्ष ४, कासधास १३, भगन्दर ३३, शूल २, शोफ ८, वग १४, छर्दि ११, अर्यो १२, पाण्डु १६, अपस्मार १४, पित्त १५, वात ८४, कफ ४, मंदाग्नि १८, अजीर्ण २०, प्रहर ३०, कार्श्य ५०, प्रमेह १००, अमरी ७०, यिसर्पि १६, संग्रहिणी २४, मूत्रकृच्छ्र ३२, वार्षिक ४०, आस्थपाकतालुव्रणजिह्वास्तम्भ-जिह्वाग्रदन्तरोगसंखल्लङ्घाणीत्यादिसंग्रहः । क्षेपक एकविध एव । नासारोग ६४, नेत्ररोग ७२, कर्णरोग ८०, कण्ठरोग ८८, सुखरोग ९६, पादरोग १०४, मातस्त २५, उदररोग १०, गुदलिङ्गरोग ६०, त्वग्रोग ३६, दुग्धर्म १२, दहुरोग ४८, सर्वकुष्ठ १८, सर्वाग्ररोग ४८, उन्माद २४, सर्वदुःखभय १२, भूतावेशादि ३६, कार्यासिद्धि ५५, महत्पदाप्ति १२१, लक्ष्मीमुख १२२, सर्वसुख ६६, पुत्रसुख ४५, स्त्रीसुख ४२, भर्तृमुख्यादिविचारक्षेपः ५६, अपुण्यसंभवक्षेपः ९, वन्ध्या १०, गर्भरक्तश्राव १५, कन्याप्रसूति २०, मृतवत्सता २५, एकादिद्विघ्ना ३०, बालवत्सतामृतोत्पन्नादिः ३५, इति रोगसमक्षेपः । कार्यसमक्षेपश्च द्वित्रिप्रश्नान्मित्रक्षेपाः ।

मानुषां तनुमाश्रित्य यस्मिन् देशेऽजनि स्वयम् । जीवोऽयं प्राग्भवे त्वं नानार्कर्मफलैः ॥ ११ ॥
 तद्देशजन्मकर्मादिव्यवस्था क्रमतो भूतम् । सूर्यादिभ्यो मया प्रोक्ता विनतानन्दवर्धन ॥ १२ ॥
 सूर्याभिधे तु प्रथमे रवौ हि गरुडाम्बज । प्राग्भवेऽयं मयागोभृत्कार्या जातोऽत्र जन्मनि ॥ १३ ॥
 अर्षमाख्ये द्वितीये तु देशे पञ्चनदेजनि । स्वयं प्राक्तनभवे सत मधुराया तु संमतम् ॥ १४ ॥
 तृतीये तु भवे नाम्नि पूर्वजन्मन्यभूत्सुत । प्रादुर्भूतस्त्वयोध्यायां कामरूपेऽत्र जन्मनि ॥ १५ ॥
 हस्तिवन्धे पुरा जातो ह्यमवत्त्वाग्रसंज्ञके । कोशलारूपेऽत्र जनुपि, प्रादुर्भूतश्चतुर्थके ॥ १६ ॥
 स्वयं प्राड् मिथिलाजातो जातश्चात्र भवेऽण्डज । वनवासामिधे देशे पञ्चमे प्रपञ्चके ॥ १७ ॥
 पट्टेऽर्कमंज्ञके ह्यासीत्प्राग्भवे जनितस्त्वत्ता । भृचक्रदेशेऽत्र भवे-साण्विष्वन्तिके तथा ॥ १८ ॥
 किरातदेशे प्रागासीत्सवितर्षत्र जन्मनि । प्रादुर्भूतो विदर्भेऽस्ती सप्तसरये च-सुनक ॥ १९ ॥
 पूर्वोऽजनि स्वयं जन्तुदेशे खेदपुरामिधे । जन्मन्यत्राष्टमे जात सिंहले रविमंज्ञके ॥ २० ॥
 गभस्तिहस्तेऽन्यमे मलयाचलमाश्रिते । देशे जातः पुरा सत कान्यकुब्जेऽत्र जन्मनि ॥ २१ ॥
 ताप्याश्रिते महादेशे प्राग्भूदत्र जन्मनि । गौडे जातोऽजसंज्ञे दशसंख्ये स्वगेश्वर ॥ २२ ॥
 कालारये प्राग्भवे सत खेकादशमिते ह्यसौ । प्रकाशसंज्ञके देशे मागधे चात्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 मृत्युनामन्यभक्तपूर्वे भवे द्वादशसंज्ञके । वङ्गदेशेऽत्र जनुपि कंङ्गणे गुर्जरे तथा ॥ २४ ॥
 नासिकारूपे महादेशे पुरासीदजनिसंज्ञके । प्रादुर्भूतस्त्वत्ता देशे मालवारूपे त्रयोदशे ॥ २५ ॥
 अथो ममाकरे नाम्नि चतुर्दशमितेऽण्डज । स्त्रीराज्ये प्रागासौ जातश्चोडिपाणामिधेऽधुना ॥ २६ ॥
 ततः पञ्चदशे सत पृथिव्यारूपे पुराभवे । पुलिन्दसंज्ञके जात इदानीं यमुनाश्रिते ॥ २७ ॥
 प्राड् मद्रदेशे ह्यभवज्जातो लाटामिधे त्वत्ता । जनुत्र भवे चाभ्युसंज्ञके षोडशेऽण्डज ॥ २८ ॥
 ततस्तेजसि सज्ञे प्राग्भूत्सप्तदशे सुत । पाण्डुदेशेऽयं कामाख्ये चात्र अर्हपिसंज्ञके ॥ २९ ॥
 नेपालसंज्ञके सत सोऽयमैव जन्मनि । ऊनविशन्मिते वत्त वाखाख्ये पूर्वसंभवे ॥ ३० ॥
 खेनामन्यष्टदशे जातो जलदेशे पुराभवे । जातः सिंहलसंज्ञेऽसाविदानीं स्वसप्तसंज्ञके ॥ ३१ ॥
 परापणामिधे विशन्मिते प्राग्गरुडाग्रज । संभूतो भृगुदेशे तु किष्किन्ध्यायामिहाण्डज ॥ ३२ ॥
 ततः सोमाख्यकेऽप्येकाविंशत्तरपेऽजनि स्वयम् । श्रीकण्ठेऽत्र भवे देशे गजने वामराटके ॥ ३३ ॥
 द्वाविंशन्मितके जातः माक्षपारतामिधेऽधुना । युगंयरेऽथ वा देशे कट्यसंज्ञे बृहस्पती ॥ ३४ ॥
 शुक्राख्ये प्राड् त्रयोविंशन्मिते जन्माभवत्सुत । देशे भोजानिधे गङ्गाश्रितेऽत्र जनुपि ध्रुवम् ॥ ३५ ॥
 केरलाख्ये पुरा देशे प्रादुर्भूतोऽत्र जन्मनि । स्त्रीराज्ये वृषसंज्ञे तु चतुर्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ३६ ॥
 प्रागासीन्मलये सत नागिके चात्र जन्मनि । पञ्चविंशन्मिते जन्तुर्गंगारे विनतात्मज ॥ ३७ ॥
 षोड्विंशन्मितके त्विन्द्रनाम्नि जातः पुराभवे । करहाटामिधे देशे जन्मन्यत्र च पर्वते ॥ ३८ ॥
 कुन्तलारूपे महाभाग प्रादुर्भूतो भवत्पत्ता । रेवातटेऽत्र जनुपि सप्तविंशे विवस्वति ॥ ३९ ॥
 अष्टाविंशन्मिते जातो देशेऽस्ती ववरे पुरा । चिरेन्द्रचामत्र जनुपि जीवोऽस्ती कश्यपात्मज ॥ ४० ॥
 पाण्डाले प्राग्भवे जीवः सतश्चात्र भवेऽण्डज । विष्णुसंज्ञे महादेशे ऊनविशन्मिते शुचौ ॥ ४१ ॥
 त्रिंशन्मिते मौरिसंज्ञे ह्यासीत्पूर्वभवे सुत । संभूतः पाण्डुदेशेऽस्ती सैराट् चात्र जन्मनि ॥ ४२ ॥
 एकविंशन्मिते जन्माभवद्देशे किरातजे । शनैश्चरेत् जनुपि सिद्धपीठे सगाविप ॥ ४३ ॥

द्वात्रिंशन्मितके जातः पूर्वजन्मनि-गुर्जरे । ब्रह्मसंज्ञेऽत्र जनुपि देशे-सारस्वते-ह्यसौ ॥ ४२ ॥
 त्रिंशन्मितके विष्णोः मालवे पूर्वजन्मनि । संभृतः सांप्रतं सूतकाश्वमेरि जनितः स्वयम् ॥ ४३ ॥
 नेपालसंज्ञके जातः प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । देशे शतद्रुके रुद्रे चतुर्विंशन्मितेऽण्डज ॥ ४४ ॥
 पञ्चविंशन्मिते स्कन्दनाम्नि पूर्वभवे त्वसौ । ततः कर्णाटके देशे प्रयागे सांप्रतं सुत ॥ ४५ ॥
 जालंधरे महापीठे जातो वैश्रवणे पुरा । ऐरावतीप्रदेशे तु पदविंशत्प्रामितेऽधुना ॥ ४६ ॥
 यमाख्ये प्राग्भवे सप्तत्रिंशत्संख्ये पुरा सुत । जनने खुरसाणाख्ये देशे-मत्स्याभिधेऽधुना ॥ ४७ ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते नान्नि वेदुते जनितस्त्वसौ । प्राग्भवे त्वद्देशेऽभूदत्र पञ्चनदे सुत ॥ ४८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते उने कामदेशेऽजनि स्वयम् । प्राग्भवे गुजराख्ये तु सांप्रतं जट्टाभिधे ॥ ४९ ॥
 ततोऽग्निसंज्ञके सूत चत्वारिंशन्मिते पुरा । मादृभृतस्त्वसौ ताप्यामिदानीं जङ्गलाभिधे ॥ ५० ॥
 गौडदेशे पुरोत्पन्नस्त्वत्र केदारमण्डले । चत्वारिंशन्मिते काढ्ये त्वेन्धनाख्ये स्वगेश्वर ॥ ५१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते द्वाचाढ्ये तेजसां पितृसंज्ञके । प्राग्जातः सार्णवे भोजे चात्र वेनवतीतटे ॥ ५२ ॥
 काश्यां पूर्वभवे ह्यासीज्जननं यामुनेऽधुना । चत्वारिंशन्मिते व्याढ्ये नान्नि धर्मध्वजेऽण्डज ॥ ५३ ॥
 चत्वारिंशत्तुयुक्ते वेदकर्मरिसंज्ञके । भूचक्रदेशे प्राग्जातश्चान्तर्वेद्यां तु सांप्रतम् ॥ ५४ ॥
 पंचदीनेऽयं पंचाशन्मिते वेदाङ्गसंज्ञके । वरुणीके प्रागसौ सूत पीठे जालंधरेऽधुना ॥ ५५ ॥
 चत्वारिंशन्मिते सूत पट्टयुक्ते वेदवाहने । बंगदेशे पुरोत्पन्नो मरुतसंज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 पंचाशन्मितके ध्युने कृतसंज्ञे पुराभवे । संभृतः कौड्यकणे देशे सांप्रतं हस्तिवंधने ॥ ५७ ॥
 प्रादुभूता विदेहसौ देशेऽयोध्याभिधेऽधुना । पंचाशन्मितके द्व्यूने त्रेतासंज्ञे च पुत्रक ॥ ५८ ॥
 द्वापरे चोपपंचाशन्मिते प्रारंभवत् स्वसे । गङ्गायामुत्तयोर्मध्ये देशे जातस्तु सांप्रतम् ॥ ५९ ॥
 आसीत्पूर्वभवे सूत पंचाशन्मितके कला । दण्डकारण्यकेऽत्रैव जातोऽसौ सिन्धुमण्डले ॥ ६० ॥
 कलाभिदेकपंचाशन्मितकेऽभूत्पुराभवे । स्त्रीराज्यदेशे जनितस्त्वत्रावन्त्याभिधेऽण्डज ॥ ६१ ॥
 द्विपंचाशन्मिते जातः सौराष्ट्रे प्राग्भवे ह्यसौ । मिथलायां महाभाग काष्ठाख्ये चात्र जन्मनि ॥ ६२ ॥
 प्रादुभूतैऽजनि व्याढ्ये पंचाशन्मितके सुरा । सरस्वतीसूर्यपुत्र्योरन्तर्देशेऽत्र जन्मनि ॥ ६३ ॥
 चतुराढ्येऽयं पंचाशत्संख्ये प्रागजनि स्वयम् । भोजदेशे क्षपाख्येऽत्र पाण्डुसंज्ञेऽयं ककये ॥ ६४ ॥
 यामाख्ये पंचपंचाशत्संख्ये सूत पुराभवे । द्रूपदेऽत्र भवे जातो देशे त्वैरावतेऽण्डज ॥ ६५ ॥
 क्षणाभिधे तुःपट्टयुक्ते पंचाशत्संख्येऽभूत् । कुन्तले प्राग्विदेहाख्ये देशे जातोऽधुना सुत ॥ ६६ ॥
 संवत्सरको ध्यूने पठिसंख्ये ह्यभूत् स्वग । गौडदेशेऽत्र जनने देशे सूकरसंज्ञके ॥ ६७ ॥
 अश्वत्थसंज्ञके द्व्यूने पठिसंख्येऽजनि स्वयम् । देशे नासिकसंज्ञे प्राहमद्रदेशेऽत्र जन्मनि ॥ ६८ ॥
 कालचके तथा ध्यूने पठिसंख्ये पुराजनि । जर्वरे यावने देशे कर्मनाशातटेऽत्र च ॥ ६९ ॥
 प्राग्जातकण्ठे देशे जन्मन्यत्र च धर्वरे । जीवोऽयं चाङ्गदेशे वां पठिसंख्ये विभावसी ॥ ७० ॥
 एकपठिमिते त्वासीत्पुरुषाख्यो पुराभवे । जनितो गुर्जरे देशे शूस्तेनाभिधेऽधुना ॥ ७१ ॥
 प्रभूवः केरले देशे प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पाञ्चाले जनने व्याढ्ये शास्त्रते पठिसंमिते ॥ ७२ ॥
 योगिसंज्ञे त्रियुक्तेऽभूत् पठिसंख्ये पुराजनि । गान्धारादेशे संभूतो गवायामत्र जन्मनि ॥ ७३ ॥

द्यक्ताद्यक्ते चतुर्थं पश्चिंस्त्वे पुराजनि । देशेऽर्जुदे पुनः सिन्धौ जातो मध्याभिर्वेऽधुना ॥ ७४ ॥
 पश्चाद्वे पश्चिंस्त्वे प्राग्जीवोऽयं जनितोऽण्डज । देशे द्रविडसंज्ञे तु द्वारावत्यां तु सांप्रतम् ॥ ७५ ॥
 पड्युक्ते पश्चिंस्त्वे तु कालाध्यक्षे पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो गिरौ रम्ये विपाशाख्येऽत्र जन्मनि ॥ ७६ ॥
 न्यूनं सप्ततिसंख्ये प्राक् प्रजाध्यक्षेऽजनि स्वयम् । पाण्डुदेशे पुनः काश्यामार्यावर्तेऽथवाण्डज ॥ ७७ ॥
 अष्टपश्चिमि ते जातः प्राग्भवे विश्वकर्माणि । पाश्चात् त्वान्द्रदेशे तु कलिङ्गे वात्र जन्मनि ॥ ७८ ॥
 नवपश्चिमि ते ह्यासीत्प्रयागे प्राक्तमोनुदे । ताप्यामत्र भवेज्जन्म दृषद्वामयापि वा ॥ ७९ ॥
 अथ सप्ततिसंख्ये प्राग्वरुणे जननं ह्यभूत् । देशे मालवसंज्ञे तु सरयूनिक्तेऽधुना ॥ ८० ॥
 गंगायां प्राक् सागरांशे कुसप्ततिमितेऽजनि । शतद्रुकसरस्वत्योरन्तरे चात्र जन्मनि ॥ ८१ ॥
 द्विसप्ततिमिते ह्यासीज्जाम्बूते जननं पुरा । सौराष्ट्रे केरले त्वत्र काश्चिकायामयापि वा ॥ ८२ ॥
 त्रिसप्ततिमिते जातो जीवने प्राग्भवे त्वसा । भूचरे चोलदेशे वा चर्मण्ययां तु सांप्रतम् ॥ ८३ ॥
 चतुःसप्ततिसंख्ये प्रागरिहाख्ये पुराभवत् । कोजले कौरिहाटेऽत्र देशे सेटपरेऽथवा ॥ ८४ ॥
 भूताश्रये तु पञ्चोन्विशीति संख्ये पुराऽभवत् । प्रादुर्भूतो जले देशे ब्रह्मावर्तेऽत्र जन्मनि ॥ ८५ ॥
 पदसप्ततिमिते जातः पुनः भूतपती सुत । गन्वादेशे जननं सांप्रतं सिन्धुमण्डले ॥ ८६ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये प्राक् सर्वदेवनमस्कृते । मूत केकयदेशे तु चन्द्रभागाश्रितेऽधुना ॥ ८७ ॥
 द्व्योन्विशीतिमिते चासीत्सर्धाख्ये पूर्वसंभवे । जातो नेपालदेशेऽसौ जन्तुश्च विराटके ॥ ८८ ॥
 नवसप्ततिसंख्ये तु संवर्ते प्रागभूद्ययम् । जन्तुः पुलिन्ददेशेऽत्र कीरे वा कौशिकीतटे ॥ ८९ ॥
 अयाऽशीतिमिते बहिसंज्ञकेऽभूत्पुरा जनुः । यायुने जनितो देशेऽत्र भवे च हिमाश्रये ॥ ९० ॥
 कशीतिमिते सर्वस्यादिसंज्ञे पुराभवत् । कीरदेशे समुत्पन्नः कुरुक्षेत्रेऽत्र जन्मनि ॥ ९१ ॥
 कलिङ्गे लोलये जातो द्व्यशीतिमितेके पुरा । शतद्रुकविपाशान्ते देशे चापैव जन्मनि ॥ ९२ ॥
 ततो मनसि संज्ञे प्राक् त्र्यशीतिमितेकेऽजनि । मिहलाख्येऽत्र जनुपि देशे ब्रह्मर्षिसंज्ञके ॥ ९३ ॥
 सुपर्णारये चतुर्दशोन्विशीति संख्ये पुनःभवत् । काश्मीरे कामदेशेऽत्र कावेर्यां जनितोऽथवा ॥ ९४ ॥
 भूताद्विंशते जातः पञ्चाशीतिमिते पुरा । देशे पंचालसंज्ञेऽसौ जन्तुर्वर्षाशिकेऽधुना ॥ ९५ ॥
 पडशीतिमिते त्वासीच्छीघ्रगे जननं पुरा । पुलिङ्गे गण्डकीतिरे कर्णाटे चात्र जन्मनि ॥ ९६ ॥
 न्यूनं नवतिसंख्ये प्राक् प्राणाधारेऽजनि स्वयम् । स्वसदेशे महाभाग द्रविडे सांप्रतं ह्यसौ ॥ ९७ ॥
 धन्यन्तरो पुरा जातस्त्वशाशीतिमितेऽण्डज । देशे नेपालसंज्ञेऽत्र जाङ्गले कुन्तलेऽथवा ॥ ९८ ॥
 नवाशीतिमिते सत धूमकेतौ पुराभवत् । देशे पुलिन्दसंज्ञे तु पुष्कराश्रितेऽधुना ॥ ९९ ॥
 प्राग्माग्न्यारेऽजनि त्वादिदेवे नवतिसंमिते । पुरावतीचन्द्रभागामध्यदेशेऽत्र जन्मनि ॥ १०० ॥
 पुरादितिसुते सूत फाट्ये नवतिसंमिते । कान्यकुब्जेऽत्र वाहीकदेशे वामरकण्ड्वे ॥ १०१ ॥
 द्वाचदशे नवतिसंख्ये प्राक् द्वादशात्मन्यभूजनुः । आन्ध्रे वर्णरदेशे वा गोदावर्यां तु सांप्रतम् ॥ १०२ ॥
 आन्विते त्वरकिन्दाक्षे जातो नवतिसंमिते । प्राक् पर्वते किरातेऽत्र वितस्ताश्रितेऽथवा ॥ १०३ ॥
 चतुर्नवतिसंख्ये प्राक् पितृनामन्यजनि स्वयम् । केदारो दक्षिणे देशे त्वत्र वा हस्तिनापुरे ॥ १०४ ॥
 पंचोने शतके लाटदेशेऽभून्मातृसंज्ञके । जननं त्वत्र भूचके मायापुर्यामयापि वा ॥ १०५ ॥

१ पुराण्डज-खपु० १२ जनि स्वयम्-गपु० १३ पारिहाटे-गपु० १४ मद्रारये-गपु० १५ जात-खपु० १

६ यैथासके-खपु० १ ७ कौरिहा खपु० ८ कामिक-गपु० १

पितामहे चतुर्भूने शतसंख्ये पुराजनि । देशे द्रविडसंज्ञे च गान्धारे वात्र केरले ॥ १०६ ॥
 ज्यूने शतमिते तस्य स्वर्गद्वारे पुराभवत् । स्वर्गभूमिजन्पुर्जाद आर्यावर्तेऽत्र जन्मनि ॥ १०७ ॥
 प्रजाद्वारे पुरा जातो द्यूने शतमिते सुत । नासिकारूपेऽत्र जनुषि कुरुक्षेत्रप्रदेशके ॥ १०८ ॥
 कूने शतमिते चासीन्मोक्षद्वारे पुराभवे । च्युतोपवर्गादधुना मध्यदेशेऽजनि स्वयम् ॥ १०९ ॥
 त्रिविष्टपारूपके सूत शतसंज्ञेऽभवत्पुरा । संभूतः कच्छदेशेऽसौ पुष्करारूपेऽत्र जन्मनि ॥ ११० ॥
 कुयुक्ते शतसंख्ये प्राग्वहे कर्तारिसंज्ञके । जनितो वधरे देशे नैमिषारण्यकेऽधुना ॥ १११ ॥
 द्रुणद्वये शतमिते सूत प्रशान्तात्मनि वै पुरा । देशे मागधसंज्ञेऽभूदत्र गङ्गाश्रिते खग ॥ ११२ ॥
 विश्वात्मनि पुरा जातरूपान्विते शतसंज्ञके । देशे भूचक्रसंज्ञे तु जलाधीशश्रितेऽधुना ॥ ११३ ॥
 चतुर्धुक्ते शते पूर्वसंभवे विश्वतोमुखे । रेवातटेऽधुना जातो मध्यदेशेऽयथा खग ॥ ११४ ॥
 चराचरात्मन्यभवद्गंडे पञ्चोत्तरे शते । विषाशैरावतीमध्यदेशे जातोऽत्र जन्मनि ॥ ११५ ॥
 पटुत्तरशते त्वासीत्सूक्ष्मात्मनि पुराभवे । अङ्गदेशे समुत्पन्नः सांप्रतं यमुनाश्रिते ॥ ११६ ॥
 मंत्रेण मलये सूत सप्तोत्तरशते पुरा । चन्द्रभागावितस्तान्ते देशेऽसौ चात्र जन्मनि ॥ ११७ ॥
 कुन्तले प्रागभवे जातः शतट्टनिकटेऽधुना । अष्टोत्तरशते सूत करुणान्वितसंज्ञके ॥ ११८ ॥
 एष ते कथितो वत्स देशभागविनिर्णयः । जातिस्मरणां जन्तूनां भूयः किं परिपृच्छसि ॥ ११९ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके जन्मदेशनिर्णयध्यायश्चतुर्थः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

चन्द्राज्ञातिपरिज्ञानं यत्त्वयोक्तं पुरा विभो । तन्मे ब्रूहि महाभाग श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्यां जातौ बभूव प्राक्सांभवे चात्र जन्मनि । यस्यां व्यवस्थितः सूत जीवोऽयंते पृथक्पृथक् ॥ २ ॥
 हिमांशुपूर्वे विज्ञेय वक्ष्यामि त्वां पतञ्जलि । हिमांशुसंज्ञके ह्याये जीवोऽसौ ब्राह्मणोऽभवत् ॥ ३ ॥
 प्राक्संभवे जनुष्यत्र जातो वै ब्राह्मणोऽण्डज । चंद्रारूपके द्वितीये प्रागासीद्वैश्यकुलोद्भवः ॥ ४ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो वाहुजः कथितस्त्वसां । ततस्त्वृतीयके सूत शूद्रः पूर्वभवेऽभवत् ॥ ५ ॥
 जन्मन्यत्र पुनर्वैश्यो जातश्चंद्रमसि त्वसां । प्रागिन्दुसंज्ञके शूद्रो बभूव विनतात्मज ॥ ६ ॥
 तथा चतुर्थके जातः सांप्रतं पादजोऽण्डज । ततः कुमुदवधौ प्रागभवत्त्वनेश्वरः ॥ ७ ॥
 पंचमे त्वत्र संभूतो यवनानां महाकुले । बिभुसंज्ञे ततः पष्ठे वाहुजः पूर्वसंभवे ॥ ८ ॥
 ह्यभवदत्र जनुषि जातो मूर्धाभिषिक्तकः । सुर्घांशो सप्तमे सूत शूद्रोऽभूत्पूर्वजन्मनि ॥ ९ ॥
 सांप्रतं जनितोऽम्वष्ठो विनतानन्दवर्धन । औपवीशेऽष्टमे जातः पूर्वजन्मनि वै द्विजः ॥ १० ॥
 जन्मन्यत्र महीपालः संभूतो महतां कुले । अयो नवमिते ह्यासीच्छुभ्रांशो पादजोऽण्डज ॥ ११ ॥
 निपादश्चात्र जनुषि जीवोऽयं जनितस्त्वयम् । निशापती द्विजश्चासीत् प्रागभवे गरुडाग्रज ॥ १२ ॥
 दशसंख्ये पुनर्वैश्यो जातोऽसौ चात्र जन्मनि । अञ्जाल्यके भवच्छूद्रस्त्वेकादशमितेऽण्डज ॥ १३ ॥
 यवनानां कुले जात इदानीं कश्यपात्मज । द्वादशे पोक्षशाईल नाम्नि जैवातुकेऽभवत् ॥ १४ ॥
 प्रागभवे मागधश्चात्र संभवेः मागधः स्मृतः । सोमनाम्नि बभूव प्राक्संभवे ब्राह्मणस्त्वसौ ॥ १५ ॥
 त्रयोदशमिते शूद्रकुले जातस्तु सांप्रतम् । मृगाङ्गसंज्ञके सूत चतुर्दशमिते पुरा ॥ १६ ॥

१ शर्तारि-खपु० । २ सूतात्मनि-खपु० । ३ प्राक्सिद्धानां तु कुलोद्भवः-खपु० । ४ जनिवः २२२२-

खपु० । ५ दशमस्थे-खपु० ।

क्षात्रे कुलेऽभवज्जन्मं चोपसंतोऽत्र जन्मनि । ग्लौनाभिः पञ्चदशके वाहुजः पूर्वसंभवे ॥ १७ ॥
 द्विजवंशे वरे जातः इदानीं कश्यपात्मजः । अथो कल्याणिधौ नाम्नि पौंडरीः प्राम्भवेऽभवत् ॥ १८ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जातः करणो विनतात्मजः । व्यूने विशन्मिमे सूतः द्विजराजबभूवुरा ॥ १९ ॥
 क्षत्रियश्चात्र जनपि पादजः परिकीर्तितः । ततोऽष्टदशके विमः प्रागासीदण्डजोत्तमः ॥ २० ॥
 यवनश्चात्र संभूतो द्विजराजामिधेऽधुना । कूनविशन्मिमे सूतः द्विजः प्राक्संभवे पुत्रात्तारक्षणी ॥ २१ ॥
 क्षपाकोऽत्र जनुपि सूतपुत्रः प्रकीर्तितः । ततो विशन्मिमे ह्यासीच्छ्रीतांशीः पूर्वजन्मनि ॥ २२ ॥
 पादजश्चात्र जनुपि संभूतः क्षत्रियोऽण्डजः । काट्ये विशन्मिमे शीतरश्मिसंज्ञो बभूव तुमा ॥ २३ ॥
 वैश्यः प्राक्संभवे जातो वैदेहश्चात्र जन्मनि । ततो हिमको तन्नाभिः द्वाविशन्मिमे सुरा ॥ २४ ॥
 शूद्रोऽभूदत्र जनुपि चण्डालः कथितस्त्वसौ । तुहिनांशौ त्रयोविशन्मिमे प्रागण्डडप्रजः ॥ २५ ॥
 वैश्योऽभवदिदानीं तु पादजः परिकीर्तितः । तमोप्राप्ते चतुर्विशन्मिमे जगत्पुत्राभवे ॥ २६ ॥
 क्षत्रियो मागवश्चात्र संभवे संभवः सुतः । ततस्तुहिनरश्मौ तु पञ्चविशन्मिमेऽभवत् ॥ २७ ॥
 वैश्यः पूर्वभवे विप्रो भवेदत्र पतत्रिणः । जैवावृकेऽथ पट्टिशन्मिमे शूद्रः पुराभवत् ॥ २८ ॥
 बन्दीजन इति ख्यातः संभूतश्चात्र जन्मनि । व्यूने विशन्मिमे सूतः निर्मलांशौ पुराभवे ॥ २९ ॥
 बभूव वाहुजो जातश्चात्र जन्मनि वै वणिक् । व्यूने विशन्मिमे ह्यासीच्छ्रीतांशीः प्राम्भवेऽभवत् ॥ ३० ॥
 शूद्रः क्षत्तर इत्येव संभूतश्चात्र जन्मनि । कूनविशन्मिमे सूतः रात्रिपे प्रागवणिकसुतः ॥ ३१ ॥
 बभूव यवनस्त्वत्र संभवे विनतात्मजः । क्षपेशसंज्ञके विशन्मिमे त्वासीत्युत्तमवे ॥ ३२ ॥
 क्षत्रियो यवनश्चात्र संभूतो गरुडाग्रजः । क्षपापतौ महाभाग त्वेकविशन्मिमे पुरा ॥ ३३ ॥
 बभूव पादजश्चासी जीवः संगति वै द्विजः । द्वाविशन्मिमे त्वासात्कलानाथे पुराभवे ॥ ३४ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे सुतः संभूतो रथकारकः । तारापतौ पुरा जीवस्त्रिंशन्मिमे ह्यभूत् ॥ ३५ ॥
 वाहुजश्चात्र जनुपि संकरः कथितस्त्वसौ । उडुपे प्राक्चतुर्विंशन्मिमे तु गरुडाग्रजः ॥ ३६ ॥
 ब्राह्मणोऽभूदिदानीं तु जातो बन्दीजनस्त्वसौ । द्विजाविपतिसंज्ञे प्राक्पंचविंशन्मिमेऽण्डजः ॥ ३७ ॥
 पादजोऽभूदयो जन्मन्यत्र मुखजः स्मृतः । पदविशन्मिमे ह्यासीच्छ्रीतांशौ पूर्वजन्मनि ॥ ३८ ॥
 वैश्योऽथ पादजो जातः सांप्रतं विनतात्मजः । चत्वारिंशन्मिमे व्यूने द्विजपे प्राक् खगाधिपः ॥ ३९ ॥
 वैश्यो बभूव जीवोऽसौ जन्मन्यत्र वणिकसुतः । चत्वारिंशन्मिमे व्यूने पुत्र पूर्वभवेऽभवत् ॥ ४० ॥
 मृधामिपिको जीवोऽसौ जन्मन्यत्र खगाधिपः । नवविंशन्मिमे वत्स द्विजेश पूर्वजन्मनि ॥ ४१ ॥
 ब्राह्मणो ह्यभवदत्र जातो वैश्यस्तथाण्डजः । चत्वारिंशन्मिमे सूतः तारिणे प्राम्भवेऽभवत् ॥ ४२ ॥
 अमृतश्चात्र जनुपि पादजः कथितोऽण्डजः । क्षत्ता तु प्राम्भवे ह्यासीदत्र जन्मनि चोत्तमः ॥ ४३ ॥
 द्विजनाथेऽयुक्ते तु चत्वारिंशन्मिमे सुतः । तथोडुपतिसंज्ञे प्राक् चत्वारिंशे पुराभवे ॥ ४४ ॥
 द्वियुक्ते त्वमवच्छेदो निपादश्चात्र जन्मनि । चत्वारिंशन्मिमे व्याघ्रके संपाद्यशे खगेश्वरः ॥ ४५ ॥
 पूर्वजन्मपतौ क्षत्री ह्यभवद्ब्राह्मणोऽधुना । चत्वारिंशत्तुल्युक्ते ताराध्वशे बभूव तु ॥ ४६ ॥
 वैश्यः पूर्वभवे चात्र संभवे मागधोऽण्डजः । पंचहीनेऽथ पंचाशन्मिमे संपत्तौ पुरा ॥ ४७ ॥
 ह्यासीच्छूद्रोऽत्र जनुपि पादजः कथितो भृशम् । चत्वारिंशन्मिमे सूतः पड्युक्ते रात्रिपेऽभवत् ॥ ४८ ॥
 वाहुजः पूर्वजनुपि जन्मन्यत्राश्रकः सुतः । पंचाशन्मिमे व्यूने ब्राह्मणेशे पुराभवत् ॥ ४९ ॥
 ब्राह्मणश्चात्र जनुपि वाहुजः कथितो ह्यसौ । पंचाशन्मिमे व्यूने भूदेवशे बभूव तु ॥ ५० ॥

नागश्चासौ पुरा चात्र ब्राह्मणः कथितोऽण्डजः । चत्वारिंशन्मिते सूत नवाढ्ये पूर्वजन्मनि ॥५१॥
 जातोऽसौ यवनश्चात्र वामिनीशे तु संकरः । अथो ब्राह्मणप सूत पञ्चाशन्मितेऽभवत् ॥५२॥
 कर्णः प्राग्भवे जन्तुरत्र जन्मनि बाहुजः । कुपश्चाशन्मिते सूत भूदेवपतिसंज्ञकः ॥ ५३ ॥
 प्रागासीदुरुजो वैश्यश्चात्र जन्मनि काड्यपः । रजनीदे पुरा सूत द्विपञ्चाशन्मितेऽभवत् ॥ ५४ ॥
 क्षत्रियः बाहुजश्चात्र संभवे तु खगश्चरः । रात्रीशे त्र्याधिके पञ्चाशन्मिते पूर्वजन्मनि ॥ ५५ ॥
 वैश्यश्चासीन्महाभाग जातः शूद्रायसंभवे । चतुर्थोक्तोऽथ पञ्चाशन्मिते प्रागग्रुडाग्रजः ॥ ५६ ॥
 क्षणदेशे भवे विमः प्रागग्रोऽरुजवंशजः । बाहुजः प्राग्भवे जन्तुर्वयनश्चात्र संभवे ॥ ५७ ॥
 क्षपानाथेऽत्र पञ्चाढ्ये पञ्चाशन्मितेऽण्डजः । षट्पञ्चाशन्मिते सूत रात्रिनाथे पुराभवत् ॥ ५८ ॥
 पादजा ब्राह्मणश्चैव जातोऽसावत्र जन्मनि । विभावरीशे प्राक् ज्यूने सूत पष्टिमितेऽण्डजः ॥ ५९ ॥
 वैश्योऽभवत्पुनश्चैव चण्डालश्चात्र संभवे । तमीपती महाभाग द्यूने पष्टिमितेऽभवत् ॥ ६० ॥
 क्षत्रियः प्राग्भवे त्वत्र संभवे पादजः स्मृतः । तमिषेशे महाभाग कूने पष्टिमितेऽभवत् ॥ ६१ ॥
 दिव्योऽयं पूर्वजनुषि जनुष्यत्र च बाहुजः । अथ पष्टिमिते कस तमीशेऽभूद्विजोत्तमः ॥ ६२ ॥
 प्राग्भवेऽत्र भवे चायं संकरः कथितो भृशम् । काड्ये पष्टिमिते सूत तमीनाथेऽभवत्पुरा ॥ ६३ ॥
 यवनः प्राग्भवे जन्तुर्वयनश्चात्र जन्मनि । पद्मयावसौ पूर्वं द्वाढ्ये पष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६४ ॥
 ब्राह्मणश्चाण्डजश्चेष्ट जातो बन्दीजनोऽधुना । त्रिपष्टिसंज्ञके पूर्वभवे भुवैशिवन्दिदे ॥ ६५ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जातो मागधः कश्यपात्मजः । तुषारांशौ चतुःपष्टिसंमिते विन्तात्मजः ॥ ६६ ॥
 वभूव बाहुजः पूर्वं ब्राह्मणश्चात्र जन्मनि । वारिजे प्राक् महाभाग पञ्चपष्टिमिते ह्यभूत् ॥ ६७ ॥
 वैश्यश्चात्र भवे जन्तुर्जातो वैश्यकुलोद्भवः । षट्पष्टिसंमिते ह्यासीत्प्राक् समुद्रसुतेऽण्डजः ॥ ६८ ॥
 बाहुजश्चात्र जनुषि बाहुजः कथितोऽधुना । सप्तपष्टिमिते कस पीयूषांशौ पुराभवे ॥ ६९ ॥
 ब्राह्मणोऽभूदिदानीं तु संभूतो ब्राह्मणस्त्वसौ । सुधाकरे पुरा ह्यासीदष्टपष्टिमितेऽण्डजः ॥ ७० ॥
 शूद्रः पूर्वभवे चात्र संभवे यवनो महान् । ऊनसप्ततिसंख्ये तु सुधांशौ पूर्वजन्मनि ॥ ७१ ॥
 मागधोऽभूत्तया जातः श्रवयोगोऽत्र जन्मनि । अथो सप्ततिसंख्ये प्रागभूद्वैश्योऽत्र संभवे ॥ ७२ ॥
 रथकारपुत्रे जातस्त्वमृतांशौ खगाधिपः । कुत्सपष्टिमिते सूत सुधाकरे पुराभवे ॥ ७३ ॥
 बाहुजश्चाभवत्सूत ब्राह्मणस्त्वत्र संभवे । द्विसप्ततिसंमिते सूत रोहिणीशे तु पादजः ॥ ७४ ॥
 प्रागासीद्यवनश्चार्यं संभूतश्चात्र जन्मनि । त्रिसप्ततिसंमिते चन्द्रे नाम्नि प्राक्संभवे ह्यभूत् ॥ ७५ ॥
 वैश्योऽसौ जन्तुरत्रैव बाहुजः कथितोऽण्डजः । चतुःसप्ततिसंख्ये तु हरिणांकाभिर्वैऽभवत् ॥ ७६ ॥
 ब्राह्मणः प्राग्भवे जन्तुरिह जन्मनि वै द्विजः । अश्विजे प्राग्भवे ह्यासीत्पञ्चसप्ततिसंमिते ॥ ७७ ॥
 पादजश्चाण्डजश्चात्र संभवे गुरुडाग्रजः । वैश्यः पूर्वभवे सूतः संभूतो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ७८ ॥
 षट्सप्ततिसंमिते जन्तुरत्रिसूतो पतत्रिणा । सप्तसप्ततिसंख्ये प्राग्रोहिणीशे वभूव तु ॥ ७९ ॥
 संसृतश्चारणो जीवो बाहुजश्चात्र जन्मनि । अष्टसप्ततिसंख्ये तु प्रागभूदश्विजे द्विजः ॥ ८० ॥
 जन्मन्वत्र महाभाग ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । जलांशौ प्राग्भवे चासीन्नवसप्ततिसंमिते ॥ ८१ ॥
 जातो वैश्यो महाभाग इदानीं रथकारकः । क्षत्रियः पूर्वसंभूतो यवनश्चात्र जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतिमितके जन्तुरत्रिषुत्रे च पुत्रकः । कशीतिमितके नाम्नि शिशिरांशौ पुराभवे ॥ ८३ ॥
 वभूव दिव्यजातोऽसावत्र जन्मनि चोरुजः । अशीतिमितके नाम्नि तारकेशे पुराऽभवत् ॥ ८४ ॥

वैश्योऽत्र संभवे सून मंकरः कथितस्त्वसौ । सुवातनौ महाभाग पञ्चाशीतिमितकेऽभवत् ॥ ८१ ॥
 शूद्रः प्राक्संभवे वैश्यो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुरशीतिके गीतवृष्णा भूत्प्राम्भवे सुत ॥ ८२ ॥
 सूनो ब्राह्मणश्चासावप्यष्टात्रसंभवे । सुवामये महाबाहो पञ्चाशीतिमितकेऽभवत् ॥ ८३ ॥
 पादजः प्राम्भवे त्वत्र बाहुजः कथितस्त्वसौ । पडशीतिमिते नाम्नि सुधोमे प्राम्भवे ह्यत्र ॥ ८४ ॥
 ब्राह्मणो बाहुजः पश्चाद्वैश्योऽसावत्र जन्मनि । बाहुजः प्राम्भवे ह्यासीत् क्षत्रियश्चात्र जन्मनि ॥ ८५ ॥
 सुवामयूखसंज्ञे तु सप्ताशीतिमितेऽण्डज । जडाशुसंज्ञकेऽत्यष्टाशीतिसंख्ये वभूव तु ॥ ९० ॥
 शूद्रः प्राक्संभवे त्वत्र संभवे सकरस्त्वसौ । नराशीतिमिते सुत जडरश्मपभिवेऽभवत् ॥ ९१ ॥
 वैश्यः प्राग्जनुपि त्वत्र जातो बन्दिजनस्त्वसौ । जडोन्नाख्ये नवतिके प्रागासीदुत्तरोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 जन्मन्यत्र महाबाहो ब्राह्मणः कथितस्त्वसौ । काढ्ये नवतिसंख्ये प्रागासीत् क्षात्रकुलेऽभवः ॥ ९३ ॥
 पुनर्जन्मनि वै विप्रः शूद्रश्चात्र जेडाशुजे । क्षत्री पूर्वभवे भूतश्चारणश्चात्र जन्मनि ॥ ९४ ॥
 केतुप्रासाभिधे द्वाढ्ये नवत्याख्ये च पुनरक । द्वाढ्ये नवतिसंख्ये प्राक्संभवेऽभूत् रसाधिप ॥ ९५ ॥
 तुपाराशौ वणिग्विप्रो जातोऽसावत्र जन्मनि । चतुर्युक्ते नवत्यारपे केतुभुक्ते पुराभवत् ॥ ९६ ॥
 नूनो ब्राह्मणश्चायमत्र जन्मनि वै द्विजः । पंचोने शतसंख्ये तु तुपाराशौ पुराभवे ॥ ९७ ॥
 आमीत् क्षात्रकुलोत्पन्नो जन्मन्यत्र वणिग्सुतः । पण्णवनिमिते शूद्रस्त्वभवः पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतभानौ महाभाग सूतश्चात्रैव जन्मनि । क्षत्री पूर्वभवे सुत ह्यनवद्यात्र बाहुजः ॥ ९९ ॥
 ल०मीपन्थौ खगश्चेष्टयूने शतमिते ह्यसौ । द्यूने जतमिते ह्यासीत्सिन्धुजे प्राग्भवेऽण्डज ॥ १०० ॥
 शूद्रः क्षत्री पुनर्जातो जन्मन्यत्र भवेऽर्जुन । द्यूने जतमिते वत्स ज्वेतभानौ पुराभवे ॥ १०१ ॥
 वभूव बाहुजो जातश्चात्र सूर्याभिपित्तरुः । शतसंख्येऽभवद्वैश्यः प्राम्भवे विनतात्मज ॥ १०२ ॥

वयोनिर्णयः ।

जडभानवसावत्र पादजः परिकीर्तितः । एकोत्तरशते सूत पादजश्चाभवत्पुनः ॥ १०३ ॥
 शुद्धभानौ तथा चात्र संभवे बाहुजस्त्वसौ । द्वाढ्ये शतमिते पूर्वजन्मन्यासीच्च बाहुजः ॥ १०४ ॥
 ब्राह्मणः कथितस्त्वत्र संभवेऽसौ समुद्रजे । हिमभानौ महाभाग द्वाढ्ये शतमिते ह्यभूत् ॥ १०५ ॥
 दिव्यः पूर्वभवे चासावत्र जन्मनि पादजः । शूद्रः प्राक्संभवे चासीद्द्यूरोऽप्यत्रैव जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्युतशते त्वत्र नाम्नि सागरजे त्वसौ । पंचोत्तरशते सूत श्रीपन्थो पूर्वजन्मनि ॥ १०७ ॥
 वभूव वैश्योऽसौ जीवो बाहुजश्चात्र जन्मनि । पडुक्ते शतसंख्ये प्रागाहुजः पूर्वसंभवे ॥ १०८ ॥
 पुनरसीद्विजः सूत बाहुजश्चात्र जन्मनि । सप्तोत्तरशते नाम्नि मासगर्भे पुराभवत् ॥ १०९ ॥
 बाहुजः कथितो जन्तुरत्र जन्मनि पादजः । अष्टोत्तरशते भूत कुमुदेशेऽभवत्पुनः ॥ ११० ॥
 ब्राह्मणश्चात्र जनुपि बाहुजः परिकीर्तितः । एतत्सर्वमुपाख्यातमुत्तमाधममध्यमम् ॥ १११ ॥
 जातिस्वरूपं जीवानां पञ्चात्मिकं कथयामि ते ॥ ११२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्माणिपावे जतिस्वरूपवयोनिर्णयाव्यायः पद्यम् ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

नर्वसाक्षिखिलोक्तिः देवदेवनमस्कृतः । श्रीमात्रं वयसो ज्ञानं कथं ज्ञेयं मयाऽयुता ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बाल्यावस्थाः संप्राप्य जीवोऽयं प्राग्भवेऽण्डज । चक्रे शुभाशुभं यच्च योः प्राप्तेऽत्र प्रयच्छति ॥ २॥
 ताः सर्वा भूमिजेभ्यस्तु वक्ष्यामि त्वां पतात्रिण । पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ चक्राख्ये प्रथमे कुजे ॥ ३॥
 बाल्ये शुभाशुभं चक्रे बाल्ये चात्र प्रयच्छति । प्रागास्तंजके भौमे द्वितीये कृतवानयम् ॥ ४ ॥
 शुभाद्यं खलु कौमारे न्यून्यत्र पृच्छति स्वयम् । सदाद्यं प्राकृतं सूत बाल्ये कूरट्गामिधे ॥ ५ ॥
 कौमारेऽत्रैव वयसि पृच्छति स्वं मनोरथम् । आवनेये चतुर्थे प्राग् यूनि सर्वं यद्वर्जितम् ॥ ६ ॥
 जीवने स्वेच्छया सूत मध्ये पृच्छति सांप्रतम् । अथो क्षितिमुते बाल्येऽकारि सर्वं परे भवे ॥ ७ ॥
 स्वयं पृच्छति बार्द्धक्ये पूर्वकर्माविचोष्टितम् । पष्ठे पृथ्वीसुते नाम्नि मध्ये प्रागर्जितं च यत् ॥ ८ ॥
 स्वेच्छया विहिताद्यं तु न्यून्यत्रापि प्रपृच्छति । कुसुते पूर्वजनुपि सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ९ ॥
 कैशोऽथै त्वत्र कैशोऽथै स्वयं पृच्छति यत्नतः । भूम्यात्मजे महाभाग प्रागकारि शुभाशुभम् ॥ १० ॥
 मध्ये वयसि जीवोऽयं मध्ये प्रष्टाऽत्र जन्मनि । पूर्वकर्माश्रितं सर्वं तत्र पृच्छति सांप्रतम् ॥ ११ ॥
 कौमारे भूमिजे यच्च न्यून्यत्र कृतवान् पुरा । क्रूराक्षसंजके भौमे दशमे विनतात्मज ॥ १२ ॥
 वृद्धा यद्वर्जितं कर्म बाल्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । धरासुते पुरा सूत कौमारे कृतवानसौ ॥ १३ ॥
 बार्द्धक्येऽत्रैव जनुपि परिपृच्छति वाञ्छितम् । पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ यच्चक्रे यौवनेऽण्डज ॥ १४ ॥
 यौवनेऽर्कमिते त्वत्र धरासूतो प्रपृच्छति । जीविनानेन यत्पूर्वं कृतं यूनि शुभाशुभम् ॥ १५ ॥
 कूरलोचननाम्न्यत्र बाल्ये प्रष्टुं समुद्यतः । चतुर्दशे धराजे प्रागकारि गरुडाग्रज ॥ १६ ॥
 यत्कर्म वृद्धौ जीवोऽयं वृद्धौ पृच्छति जन्मनि । धरात्मजे तु प्राग्यूनि कृतवान् यच्छुभाशुभम् ॥ १७ ॥
 यौवने सांप्रतं सर्वं जीवः पृच्छति च स्वयम् । क्रूरेनेत्रे पुरा वृद्धौ यदकारि शुभाशुभम् ॥ १८ ॥
 मध्ये प्रष्टाऽत्र जनुपि जीवोऽयं स्वेच्छयाऽनिशम् । भूजाभिधे सप्तदशे चकार प्राक्शुभाशुभम् ॥ १९ ॥
 कौमारे मध्यवयसि जीवः पृच्छां करोत्यसौ । क्रूरचक्षुषि यच्चक्रे सदाद्यं शैशवे पुरा ॥ २० ॥
 तन्मध्यमे स्वचरितं सांप्रतं परिपृच्छति । पृथ्वीजनाम्नि भौमे प्राग्वदकारि शुभाशुभम् ॥ २१ ॥
 कौमारे बालभावेऽत्र तत्सर्वं प्रष्टुमुद्यतः । रुधिराख्ये पुरा भौमे मध्येऽकारि यद्विच्छया ॥ २२ ॥
 बाल्ये पृच्छति यत्सर्वमत्र विंशन्मितेऽण्डज । भूपुत्रेऽकारि यद्वृद्धयेर्कविंशन्मिते पुरा ॥ २३ ॥
 यूनि च पृच्छको यूनि सांप्रतं प्रष्टुमुद्यतः । प्राक्संभवे कुजाख्ये तु मध्यमाये यद्वर्जितम् ॥ २४ ॥
 प्रश्नं करोति यत्प्रष्टा कौमारेऽत्र पतात्रिण । महल्ले महल्लायं तु जरायां प्राकृतं च यत् ॥ २५ ॥
 यौवने चात्र जनुपि तत्सर्वं परिपृच्छति । चतुर्विंशन्मिते सूत क्षितिमूर्ता पुरा कृतम् ॥ २६ ॥
 मध्येऽत्र जनुपि प्राप्ते जरसि प्रष्टुमुद्यतः । पूर्वजन्मनि यच्चक्रे प्राप्ते त्वङ्गरके हयम् ॥ २७ ॥
 यूनि वृद्धा पुनर्युनि प्रष्टात्र कृतकर्मणाम् । कुसंभवे पुरा सूत शुभाद्यं यदि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
 परिपृच्छति जीवोऽयं बार्द्धक्ये चात्र जन्मनि । प्राग्भवे भूमिजाते यत्कृतवान् यौवने पुनः ॥ २९ ॥
 कौमारे वयसि प्राप्ते बार्द्धक्ये पृच्छकोऽधुना । रक्ताङ्गसंजके त्वष्टा विंशत्संख्ये पतात्रिण ॥ ३० ॥
 यच्चक्रे बालभावे प्राग् बाल्ये प्रष्टात्र जन्मनि । कूतत्रिंशन्मिते ह्यारे कौमारे पूर्वजन्मनि ॥ ३१ ॥
 कृतवानत्र तत्सर्वं यौवने परिपृच्छति । उग्राभिधे तु बाल्यायामवस्थायां परे भवे ॥ ३२ ॥
 यद्वर्जितं तु कौमारे पृष्ठवानत्र सांप्रतम् । क्षोणीजेऽत्रैव जनुपि मध्येऽसौ पृच्छति स्वयम् ॥ ३३ ॥
 यच्चक्रे यौवने सूत सदाद्यं परसंभवे । ज्यामूर्ता बालभावे प्राक् शुभाशुभमुपार्जितम् ॥ ३४ ॥

तस्य सर्वस्य प्रशयमत्र जन्मनि यौवने । इलापुत्रे पुरा चने मध्ये वयसि चाण्डज ॥ ३५ ॥
 तत्सर्वं यौवने प्राप्ते सांप्रतः प्रष्टुमुद्यतः । चतुर्विंशन्मिते कर्म यच्च क्षितिभवे पुरा ॥ ३६ ॥
 कैशोय कृतवानत्र कोमारे परिपृच्छति । मृत्सूना मध्यमयसि पंचविंशन्मितेऽण्डज ॥ ३७ ॥
 मार्गोजितं मध्यमभावे तस्य प्रष्टाऽत्र जन्मनि । पदविंशन्मितके कूरनयने यौवने पुरा ॥ ३८ ॥
 यद्वर्जितं शुभाद्यं तत्कोमारे परिपृच्छति । उर्वजाख्ये जरायां प्राङ् शुभाद्यं कृतवानसौ ॥ ३९ ॥
 बालभावे च तत्सर्वं पृच्छति स्वमनोगतम् । छुपुने पूर्वजनुपि कोमारे भृशमार्जितम् ॥ ४० ॥
 वृद्धौ शुभाद्यं तत्सर्वं पृष्ठवानस्ति सांप्रतम् । चत्वारिंशन्मिते कूने प्राङ् पृथ्वीमुखसंज्ञके ॥ ४१ ॥
 यत्सदाद्यमसौ चक्रे यूनि यून्यत्र पृच्छति । क्षमासुते युवभावे पूर्वजन्मार्जितं सुत ॥ ४२ ॥
 जेशवे तत्समस्तस्य प्रष्टाऽयं गरुडाग्रजः । रसात्मजे पुरा सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ४३ ॥
 वार्द्धकेषु जरासि प्राप्ते सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । प्राग्भावे त्वचलाजेशं बाल्ये चक्रे यदिच्छया ॥ ४४ ॥
 शुभाशुभं यदत्रैव यौवने परिपृच्छति । लोहिताने पुरा सूते यत्कृतं सदसत्पुरा ॥ ४५ ॥
 वार्द्धकेषु मध्यमभावेऽत्र सर्वं प्रश्नं करोत्यसौ । चत्वारिंशन्मिते सूत चतुर्गुप्ते महीभावे ॥ ४६ ॥
 कोमारे कृतवान् यं प्राङ् मध्ये संप्रति पृच्छति । पिङ्गलोख्ये पुरा वरत बालभावे शुभाशुभम् ४७
 यत्कृतं तस्य प्रष्टाऽयं मध्यमभावेऽत्र जन्मनि । रसापुत्रेऽत्र जनुपि बाल्ये पृच्छति च स्वयम् ॥ ४८ ॥
 कुमारवयसि प्राप्ते यच्चक्रेऽसौ शुभाशुभम् । जत्वारिंशन्मिते पूर्वे सप्तगुप्ते च मध्यके ॥ ४९ ॥
 मेदिनीजे कृतं कर्म बाल्येऽयं प्रष्टुमुद्यतः । पृथ्वीसूना पुरा वृद्धौ कृतवान् सदसत्सुत ॥ ५० ॥
 स्वयं यून्यत्र जनुपि परिपृच्छति यत्नतः । पञ्चाशत्संख्यके कूने क्षमाजे मध्ये पुरा कृतम् ॥ ५१ ॥
 शुभाद्यं पृष्ठवानस्ति जन्मन्यत्र कुमारके । महीभावे पुरा वृद्धौ पुनर्गुप्ते शुभाशुभम् ॥ ५२ ॥
 यच्चक्रे यौवने तत्र प्रष्टाऽयं गरुडाग्रजः । क्षोणीसुतेऽत्रुपश्चात्संख्यके पूर्वजन्मनि ॥ ५३ ॥
 मध्यमभावेऽर्जितं वृद्धौ चारं प्रश्नं करोत्यसौ । द्विपञ्चाशन्मिते भौमे वृद्धौ मार्गोजितं च यत् ॥ ५४ ॥
 सदाद्यमधुना सूत कोमारे परिपृच्छति । ज्यासुते प्राग्भावे सर्वं सदाद्यं कृतवानसौ ॥ ५५ ॥
 पृष्ठवानस्ति तत्सर्वं जरायामत्र जन्मनि । इलाजनाम्नि प्राग्यूनि कोमारे पुनरप्ययम् ॥ ५६ ॥
 यच्चक्रे सप्तसत्कर्म वृद्धौ प्रष्टाऽत्र जन्मनि । कुम्भे बालभावे प्राङ् कृतं यच्च शुभाशुभम् ॥ ५७ ॥
 बालभावेऽयना सूत परिपृच्छति चेच्छया । क्षमानन्दने पुरा सर्वमर्जितं यत्कुमारके ॥ ५८ ॥
 तदन जनुपि प्राप्ते युवभावे अपृच्छति । कल्लुसंतके सप्तपञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ५९ ॥
 बालभावे कृतं चारं यूनि प्रश्नं करोत्यसौ । पञ्चाशदष्टमितके पृथ्वीप्रे पुगभावे ॥ ६० ॥
 यौवने कृतवान् यच्च मध्येऽसौ प्रष्टुमुद्यतः । पुनोनपष्टिसंख्ये प्राग्बालभावे रसाभवे ॥ ६१ ॥
 चक्रे सदाद्यं यत्सर्वं जरायां पृष्ठानिह । क्षौणेये पष्टिसंख्ये प्राङ् मध्यमभावे यद्वर्जितम् ॥ ६२ ॥
 युवभावेऽत्र जनुपि परिपृच्छति चाण्डज । सूर्यक्षणे ह्यपचितं पुरा सर्वं शुभाशुभम् ॥ ६३ ॥
 तारुण्येऽप्यत्र कैशोयं प्रष्टाऽसौ गरुडाग्रजः । द्विपष्टिमितके भूमिसूना प्राक्संभवेऽत्र च ॥ ६४ ॥
 मध्ये यद्वर्जितं सर्वं मध्ये पृच्छको ह्यमी । क्षित्यात्मजे पुरा यूनि शुभं वाशुभमर्जितम् ॥ ६५ ॥
 यत्परिपृच्छत्यसौ जीशः कोमारेऽत्र जन्मनि । चतुःपष्टिमिते वृद्धौ यत्कृतं प्राग् घाग्भावे ॥ ६६ ॥
 पृष्ठवानस्ति तत्स्यारं कर्षणः दैशवे फटम् । भृमुते प्राग्भावे सूत कोमारे कृतवानसौ ॥ ६७ ॥

यत्कर्म तस्य प्रष्टव्यं जरायामत्र जन्मनि । ज्यापुत्रसंज्ञके पूर्वं यच्चक्रे यौवने शुभम् ॥ ६८ ॥
पापं वा काश्यपेयात्र यौवने परिपृच्छति । महीसूनौ पुरा सर्वमर्जितं यौवनेऽयुता ॥ ६९ ॥
बालभावे महाभाग तस्य पृच्छां करोत्यसौ । कुनन्दने पूर्वभावे शुभाय यच्च साचिवम् ॥ ७० ॥
जरायामत्र जनुषि वार्द्धके पृच्छको ह्ययम् । कुनंसतिमिमे पूर्वं माहेवे कृतवानसौ ॥ ७१ ॥
वाल्मेयश्च यूनि वयसि स्वेच्छया परिपृच्छति । मातृभूमितनये सर्वं जरायां समुपाजितम् ॥ ७२ ॥
मध्यमे वयसि प्राप्ते पृष्ठवानस्ति सांप्रतम् । उर्वीसूनौ पुरा सर्वं शुभाय यदुपाजितम् ॥ ७३ ॥
कौमारेऽथैव वयसि मध्ये मश्रं करोत्यसौ । स्थिरात्मजे पूर्वजन्मन्यशुभं वा शुभं च यत् ॥ ७४ ॥
बालभावेऽर्जितं त्वत्र मध्यमे प्रष्टुमुद्यतः । महीसुते यत्कौमारे कृतवानिच्छया पुरा ॥ ७५ ॥
बालभावे च तत्सर्वं परिपृच्छति चाण्डजं । चतुःसप्ततिम मध्ये यच्चक्रे ह्यमासुते पुरा ॥ ७६ ॥
पृष्ठवानस्ति तत्सर्वं बालभावेऽत्र जन्मनि । स्थिराभावे पुरा सूते पंचसप्ततिसंख्यके ॥ ७७ ॥
यत्कर्म कृतवान् वृद्धो यूयत्र प्रष्टुमुद्यतः । रसासुते माह्नमध्ये यत्कृतं कर्म सदादिकम् ॥ ७८ ॥
कौमारे स्वेच्छया तस्य पृच्छका सांप्रतं हसति । सप्तसप्ततिमे वृद्धाशुविपुत्रे पुराभावे ॥ ७९ ॥
पुत्रपूनि कृतं कर्म यौवनेऽत्र परिपृच्छति । इलाभावे पुरा सर्वं मध्यमे यत्समर्जितम् ॥ ८० ॥
जरायामत्र जनुषि सर्वं मश्रं करोत्यसौ । कुने भूतनयेऽशीतिमिति जरसि यत्कृतम् ॥ ८१ ॥
कौमारे वयसि प्राप्ते प्रष्टव्यं चात्र जन्मनि । ज्यात्मजेऽशीतिसंख्ये प्रायुर्वभावे यदर्जितम् ॥ ८२ ॥
सर्वं तत्कर्मणः पाकं वृद्धो पृच्छां करोत्यसौ । ततो भूमेसर्वं पूर्वभावे सर्वमुपाजितम् ॥ ८३ ॥
कौमारे सदसत्सुत वृद्धो पृच्छति सांप्रतम् । बालभावेऽर्जितं कर्म स्वेच्छया विनतात्मज ॥ ८४ ॥
माम्भवे शैशवे चात्र कुम्भे परिपृच्छति । व्यशीतिमतिके नाम्नि क्षितिपुत्रे पुराऽण्डज ॥ ८५ ॥
कौमारे कृतवान् कर्म यौवने प्रष्टुमुद्यतः । इलात्मजे पुरा सूते यच्चक्रे शुभमन्यया ॥ ८६ ॥
शैशवे चात्र कौमारे सर्वं मश्रं करोत्यसौ । पंचाशीतिमिति सूते भूमिपुत्रे पुरार्जितम् ॥ ८७ ॥
यौवने सदसत्कर्म मध्ये प्रष्टव्यं जन्मनि । क्षोणीसूनौ पुरा वाल्ये शुभं वाशुभमर्जितम् ॥ ८८ ॥
युवभावे च तत्सर्वमत्र प्रष्टुं समुद्यतः । सप्तशीतिमिति नाम्नि रराजे प्राग्भावेऽण्डज ॥ ८९ ॥
यच्चक्रे सदसन्मध्ये यूनि प्रष्टव्यं जन्मनि । ह्यमापुत्रे प्राग्भावे सर्वं कौमारे यदुपाजितम् ॥ ९० ॥
कैशोर्ध्वे चात्र जनुषि परिपृच्छति चेच्छया । कुने नवतिसंख्ये प्राग्जितं यत्पुराण्डज ॥ ९१ ॥
मध्ये प्राप्ते स्थिरासूनौ मध्ये मश्रं करोत्यसौ । रसासूनौ कृतं यच्च यौवने पूर्वजन्मनि ॥ ९२ ॥
सदाद्यं तस्य प्रष्टव्यं कौमारे गरुडाग्रज । उर्वीसूनौ कुनवतिमिति प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९३ ॥
यच्छुभाद्यं च तत्सर्वं शैशवे प्रष्टुमुद्यतः । अयो भूमिपुत्रे पूर्वं कौमारे कृतवांश्च यत् ॥ ९४ ॥
वार्द्धके पृच्छकाश्चासौ जन्मन्यत्र पतत्रिण । यच्चक्रे यौवने कर्म प्राग्भावे च शुभाशुभम् ॥ ९५ ॥
क्षोण्यात्मजेऽत्र नवतित्रियुते यूनि पृच्छति । ज्याभावे यत्पुरा यूनि कृतवान् पृच्छको ह्यसौ ॥ ९६ ॥
सदाद्यं तत्समस्तं तु वाल्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । क्षितिजे पंचनवतिमिति प्राग्जरसि कृतम् ॥ ९७ ॥
यच्छुभाशुभं सूते वृद्धो प्रष्टव्यं जन्मनि । पण्णवत्या मिति पूर्वं महीपुत्रे यदर्जितम् ॥ ९८ ॥
वाल्मेय शुभाशुभं यूनि स्वेच्छया परिपृच्छति । व्यूने शतीमिति यत्पाकं ह्यमासुते कृतवानसौ ॥ ९९ ॥
वृद्धभावेऽत्र जरसि स्वेच्छया पृच्छतऽण्डज । नवत्यष्टयुते पूर्वं चक्रे चोव्यात्मजे शुभम् ॥ १०० ॥
पापं वा सूते कौमारे मध्येऽत्र प्रष्टुमुद्यतः । नवत्यष्टयुते भूजे त्वर्जितं शुभमन्यया ॥ १०१ ॥

मध्यमे वयासि प्राप्ते प्रष्टव्यं चात्र जन्मानि । महात्मजे प्राक्कोमारे शतसंख्ये कृतं च यत् ॥१०२॥
 शुभाद्यं शैशवेऽत्रैव पृष्ठवानस्ति काश्यप । उर्वामवे कृत्युक्ते भाग्यौवने शतसंख्यके ॥ १०३ ॥
 यच्चके सदसत्तस्य यूनि प्रष्टव्यमण्डज । वृद्धो यदर्जितं कर्म दियुक्ते शतसरयके ॥ १०४ ॥
 प्राग्भवे पृच्छकश्चात्र यूनि भूमिभवेऽण्डज । अरुणाहे पुरा सर्वं शुभाद्यं कृतवाच्यं यत् ॥ १०५ ॥
 मध्ये वयासि संप्राप्ते कोमारे पृच्छति स्वयम् । चतुष्काद्व्यशते ज्येष्ठे प्राक्कृतं जरासि ध्रुवम् १०६
 पुनर्गूनि शुभाद्यं च यदसौ पृच्छकोऽयुना । क्षोणीजाते पुरा सूत मध्ये यद्यत्सर्मजितम् ॥ १०७ ॥
 प्रष्टव्यं कर्मणस्तस्य वृद्धो संप्रति चाण्डज । पश्यते शतसंख्ये प्राग् यच्चके शुभमन्यथा ॥ १०८ ॥
 रक्ताक्षे जनुपि प्राप्ते कोमारेऽत्र प्रपृच्छति । अरुणाक्षे पुरा यूनि यत्कृतं स्वेच्छयाण्डज ॥ १०९ ॥
 युवभावेऽत्र जनुपि पृच्छकः पूर्वकर्मणाम् । अष्टयुक्ते शते रक्तचक्षुस्तंजे पुराभवे ॥ ११० ॥
 यच्चके यूनि कोमारे त्वत्र वृद्धो प्रपृच्छति । वाल्ये द्वादशवर्षान्तः किञ्चोरो द्वियुगस्तथा ॥ १११ ॥

अथ वाल्याद्यवस्थामाह-

द्व्यनपञ्चाशदब्दान्तस्तरुणः परिकीर्तितः । पञ्चपष्टिमाब्दान्तो मध्यमः कथितोऽण्डज ॥ ११२ ॥
 तत्परो जीवनान्तस्तु वृद्धो ज्येष्ठो मनीषिभिः । एतत्ते कथितं सर्वं वयोमानं नृणां सुत ॥ ११३ ॥
 लक्षणीयं सदा विज्ञः पुनः किं परिपृच्छति ॥

इति श्रीवृद्धस्यारुणसंवादे कर्मविपाके वयान्निर्वाच्याय पट ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

नामनिर्वहुभिर्चन्द्रा वृधाश्च दिवसेश्वर । नाम्ना केनात्र विज्ञेयास्त्रिधा स्त्रीपुंनपुमकाः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच-

स्त्रीपुंनपुमके भावे संभूतः प्राग्यथाचरन् । जीवोऽयमत्र जनुपि यत्र रूपे व्यवस्थितः ॥ २ ॥
 तत्स्वरूपान्महाबाहो पापपुण्यसमुद्भवान् । वक्ष्येऽहं क्रमतो यन्नाद वृथादिभ्योऽत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
 पूर्वजन्मनि जीवोऽसौ प्रथमे बुधसङ्गके । बभूव पुरुषः सृष्ट जन्मन्यत्रास्ति व नरः ॥ ४ ॥
 जसङ्गके द्वितीये प्राग्जन्मनि स्त्री पतत्रिण । स्त्री बभूव पुनर्जन्मन्यत्र नारी च जन्मनि ॥ ५ ॥
 आसीत्प्राज्ञसंभवे नारी तृतीये रजनीशजे । सर्वसाधनतत्त्वज्ञः पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ६ ॥
 विन्नाम्नि पूर्वजनुपि ह्यभूत् पण्डित्युत्थकः । नररूपधरः पश्चादस्त्यनापि नर्पुंसकः ॥ ७ ॥
 चास्त्रिरुपाते पुरा पण्डो बभूव विनतात्मज । पूर्वपापादत्र चास्ति सायत वै नर्पुंसकः ॥ ८ ॥
 पष्टे हिमाशुजे सूत प्राग्भवे ना ह्यभूदयम् । पुनर्जन्मनि वै पण्डे वनितात्रैव जन्मनि ॥ ९ ॥
 सप्तमे बोधनारूपे तु पूर्वजन्मन्यभूत्पुमान् । वनितात्रैव जनुपि जीवोऽभावस्ति चाण्डज ॥ १० ॥
 पूर्वं चन्द्रसूते सूत बभूव वनिताष्टमे । पूर्वजन्मनि वै नारी पुत्रोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 सोमारूपे नवमे जीवः पुत्रोऽभूत्पुन्याण्डज । जनुप्यत्राप्यसौ पण्डो जातः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
 अथेन्दुभवसङ्गे प्राग्जन्मे वनिता पुनः । सभवे योषिता सूत साप्रतं च नर्पुंसकः ॥ १३ ॥
 सुधाशुजे कुक्ष्ये पण्डः पूर्वभवेऽभवत् । अत्र जन्मन्यसौ जीवः पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ १४ ॥
 वत्स सोमात्मजे नास्ति द्वादशे प्राग् नरो ह्यभूत् । पुनर्जन्मन्यसौ नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १५ ॥
 शशाङ्कपुत्रे नार्थासीत् प्राग्भवे तु त्रयोदशे । नपुमकोऽत्र जनुपि विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥

नपुंसकः पुरा भूत ग्लौमुते च चतुर्दशे । पुनर्योषा पुनर्नारी जन्मन्यत्र विनिर्णयात् ॥ १७ ॥
 पंचयुक्ते दशमितेऽज्जभवे पूर्वजन्मनि । योपिदासीत्पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
 शुभ्रांशुपुत्रे ह्यभवत्प्राङ्नारी पुनरप्यसौ । पुरुषश्चात्र जनुषि वनिता वनितात्मज ॥ १९ ॥
 पण्डः प्राक्संभवे सूत सुधांशुसुतसंज्ञके । दशसप्तमिते नारी जाताऽसौ चात्र जन्मनि ॥ २० ॥
 इन्दुजेश्ठादशे पण्डः पूर्वजन्मन्यथ पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुषि पुरुषश्चास्ति काश्यप ॥ २१ ॥
 सोमपुत्रे नरोऽभूत्प्राक्पुरुषश्च पुनर्भवे । एकोनविंशतिमिते पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ग्लौभवे पूर्वजन्मन्यसौ पण्डो ह्यभवत्सुधीः । विंशन्मिते महाभाग प्ररुपस्त्वत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 शुभ्रांशुसूने वनिता प्राग्भवे ना पुनर्भवे । तृतीये संभवे नास्ति काढ्ये विंशन्मितेऽण्डज ॥ २४ ॥
 द्वाविंशन्मितके पातपीतजे पूर्वजन्मनि । पूरुपोऽयमभूत्पुत्रो वनिता चात्र जन्मनि ॥ २५ ॥
 विधुपुत्रे त्रयोविंशे पूर्वजन्मनि मानद । पुरुषोऽयं पुनः पण्डश्चासीदत्रैव संभवे ॥ २६ ॥
 चतुर्विंशन्मिते चेन्दुसंभवे परजन्मनि । नपुंसकोऽयमभवद्वनितात्रैव संभवे ॥ २७ ॥
 अञ्जपुत्रे महाभाग पञ्चविंशतिसंमिते । प्राङ् नारी क्लीवसंज्ञश्च वभूवात्र पुनर्नरः ॥ २८ ॥
 शशाङ्कसूने पण्डविंशन्मिते प्राक्पुरुषोऽभवत् । जन्मन्यत्र पुमानस्ति वनितातन्न्दर्वधन ॥ २९ ॥
 रोहिणेये पुरा पण्डः सप्तविंशात्मके पुनः । वभूव पण्डो जीवोऽयमिदानीं वनिताण्डज ॥ ३० ॥
 अष्टाविंशन्मिते ब्राह्मणसंभवे गरुडाग्रज । पूर्वजन्मन्यभून्नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततः शशाङ्के ह्यासीत्कूने त्रिंशन्मिते पुरा । पुरुषो नर एव प्राक्संभवे सांप्रतं नरः ॥ ३२ ॥
 राश्रीशपुत्रे प्राक् त्रिंशन्मितके गरुडाग्रज । वनितासीत्पुरा नारी जातासौ भर्तृवल्लभा ॥ ३३ ॥
 शीतरश्मिभवे पुत्र वभूव प्राङ् नपुंसकः । नारी परभवे विज्ञा पुरुषोऽस्त्यत्र जन्मनि ॥ ३४ ॥
 क्षपेशपुत्रे प्रागासीत्पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । नपुंसको महापापात्पूर्वजन्मकृतात्सुत ॥ ३५ ॥
 त्रिंशन्मितके पूर्वभवे सूत द्विजेशजे । ना वभूव पुनर्नारी पुनः पण्डोऽत्र जन्मनि ॥ ३६ ॥
 क्षपाकरसुते पण्डश्चतुर्विंशन्मिते ह्यभूत् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ३७ ॥
 वत्स चन्द्रभवे ह्यासीत्पुरुषः पूर्वसंभवे । स्त्री पुनः संभवे चैव वनिताप्यत्र संभवे ॥ ३८ ॥
 पुनरैन्दवसंज्ञे प्राक् पट्टात्रिंशन्मितकेऽण्डज । वनिता प्राग्भवे जन्मन्यत्रैवास्ति नपुंसकः ॥ ३९ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र पण्डो विधुसुते ह्यभूत् । नारी पुनर्भवे क्लीवः सर्वधर्मवहिष्कृतः ॥ ४० ॥
 सुधांशुसंभवे इन्दूने चत्वारिंशन्मिते पुरा । वभूव पुरुषः सूत सांप्रतं पुरुषस्त्यसौ ॥ ४१ ॥
 कूने शुभ्रांशुजे चत्वारिंशत्संख्ये पतत्रिण । वनिता प्राग्भवे क्लीवः पुनरस्ति नपुंसकः ॥ ४२ ॥
 पण्डोऽज्जसूनी प्राक्सूत चत्वारिंशन्मितेऽभवत् । वनितावेषधृक्चास्ति जीवोऽयं त्वत्र जन्मनि ॥ ४३ ॥
 सोमजे पक्षिशार्दूल कुचत्वारिंशके पुरा । पुमान् पण्डः पुनर्जन्मन्यस्त्यसौ पुरुषोऽत्र च ॥ ४४ ॥
 चत्वारिंशन्मिते द्वयाढ्ये ग्लौपुत्रे प्राङ् नपुंसकः । जन्मन्यत्र महाभाग पुरुषोऽस्ति पतत्रिण ॥ ४५ ॥
 शशाङ्कपुत्रे त्रियुते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । प्राग्योपाभूत्पुनः पण्डश्चात्र जन्मनि वै नरः ॥ ४६ ॥
 रोहिणीजे महाभाग पूर्वजन्मन्यसौ भवेत् । पुरुषो वनितावेषी जन्मन्यत्र परिस्फुटः ॥ ४७ ॥
 ब्राह्मसूने पुरा ह्यासीत्जीवोऽयं च नपुंसकः । पुरुषश्च परे जन्मन्यत्र जन्मनि योपिता ॥ ४८ ॥
 हिमांशुसूने पडयुक्ते चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । वनिता प्राग्भवे ह्यासीदत्र जन्मनि योपिता ॥ ४९ ॥

श्वेतांशुपुत्रे सप्तादये चत्वारिंशन्मिते पुरा । पुरुषः पुरुषश्चासीद्वनिता चात्र जन्मनि ॥ ५० ॥
 शशाङ्कसूनौ द्वयूने प्राक् पश्चादशन्मितकेऽण्डज । पूर्वजन्मन्यसौ पण्डश्चासीत्कृवीऽत्र जन्मनि ॥ ५१ ॥
 पश्चादशत्संख्यके द्वयूने ह्यसूच्छीतांशुजे पुरा । वनिता पुरुष पश्चात् कृवीऽप्यस्त्यत्र जन्मनि ॥ ५२ ॥
 रात्रीशत्संभवे सूत पश्चादशन्मितकेऽभवत् । पूर्वजन्मन्ययं जीवः पुरुषोऽत्र नपुंसकः ॥ ५३ ॥
 क्षपेशसूनौ प्रागासीत् पण्डश्चापि परे भवे । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ ५४ ॥
 पञ्चाशद्व्यन्विते पूर्वभवे योपाऽभवत्सुत । द्विजेशपुत्रे नास्त्यत्र विनता नन्दवर्धन ॥ ५५ ॥
 चन्द्रजे प्राग्भवे ह्यार्षात्रिपश्चादशन्मितेऽण्डज । पुरुषः पुरुषोऽप्यस्ति जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ ५६ ॥
 क्षपाकरजसंज्ञे प्राग्वनिताभूत्पतत्रिण । चतुरादये तु पश्चादशन्मितकेऽग्रतपुंसकः ॥ ५७ ॥
 पश्चादशत्पञ्चयुक्ते प्राग्भव व पुरुषोऽण्डज । चन्द्रसूनौ जनुष्यत्र नररूपधरोऽस्त्वसौ ॥ ५८ ॥
 * पट्पश्चादशन्मिते सूतेन्द्रात्मजे वनिताऽभवत् । प्राग्जन्मन्ययं योपासीदत्र जन्मनि योपिता ॥ ५९ ॥
 ध्यूने पटिमिते जन्मन्यभूद्योपा पुराण्डज । विधुसूनावसावत्र जीवोऽयं नररूपधृक् ॥ ६० ॥
 द्वयूने पटिमिते पण्डः पूर्वजन्मन्यभूत्पुनः । सुधांशुपुत्रे पुरुषः कृवीश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६१ ॥
 कूनेऽञ्जजे पटिमिते प्राग्भवेऽभूत्तपुंसकः । जन्मन्यत्र पुनः पण्डो जातोऽसौ विनतात्मज ॥ ६२ ॥
 सीमसूनौ पुरा सूत पटिसंख्ये भर्षेत्रः । कृवीः परभवे नारी जन्मन्यत्रास्ति मुन्दरी ॥ ६३ ॥
 ग्लौजे कुपटिमितके पुरुषः पूर्वजन्मनि । जन्मन्यत्र महाभाग जीवोऽयं स्त्रीस्वरूपधृक् ॥ ६४ ॥
 शशाङ्कसुतसंज्ञे प्राग्द्विपटिमितके पुरा । वभूव वनिता नारी पुनत्र च वै नरः ॥ ६५ ॥
 रोहिणीपुत्रसंज्ञे प्राक् त्रिपटिमितके ह्यभूत् । नररूपधरो जीवः पश्चादेन नपुंसकः ॥ ६६ ॥
 ब्राह्मजे वनिता ह्यासीत्पूर्वं जन्मनि मानदः । पूर्वजन्मनि योपाभूत् कृवीश्चात्रैव जन्मनि ॥ ६७ ॥
 हिमांशुसंभवे सूत पञ्चपटिमितेऽभवत् । पण्डः प्राक्संभवे चात्र संभवे पुरुषोऽस्त्ययम् ॥ ६८ ॥
 श्वेतांशुसूनौ पट्पटिमिते कृवीः पुराभवे । वभूव वनिता चापि पुरुषश्चात्र संभवे ॥ ६९ ॥
 शशाङ्कात्मजसंज्ञे प्राक् सप्तपटिमितेऽभवत् । नारी तथात्र जनुषि पण्डरूपधरस्त्वसौ ॥ ७० ॥
 अष्टपटिमिते पूर्वभवे शीतांशुपुत्रके । पण्डोऽमृद्वनिता पश्चात्नारी चात्रैव जन्मनि ॥ ७१ ॥
 कूने सप्ततिसंख्ये प्राग्वनिता विनतात्मज । जन्मन्यत्रास्त्यसौ जीवः स्त्रीस्वरूपधरो भृशम् ॥ ७२ ॥
 शीतरश्मिभवे पूर्वभवे सप्ततिसंमिते । वभूव नारी ना पश्चात्नारी चानैव जन्मनि ॥ ७३ ॥
 अमृतांशुसूते सूत कुसमातिमिते पुरा । नपुंसको भवेजीवो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ७४ ॥
 द्विजशूनौ पण्डः प्राक् द्विसप्ततिसंमितेऽण्डज । पुनर्जन्मन्यभूत्पण्डः पुरुषश्चात्र संभवे ॥ ७५ ॥
 द्विजराजात्मजे नाभूत् प्राक् त्रिसप्ततिसंख्यके । ना परे जनुषि प्राप्ते पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७६ ॥
 चन्द्रपुत्रे पुरा सूत चतुःसप्ततिसंख्यके । पण्डो वभूव जीवोऽप्यत्र जन्मनि वै नरः ॥ ७७ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्यके वनितेऽमुसूते पुरा । नरो ह्यासीत्पुमान्पश्चाज्जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ ७८ ॥
 विधुजेऽभूत्पुमान्पूर्वं पदसप्ततिसंमितेऽण्डज । वनितारूपश्चासावत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ ७९ ॥
 सुधांशुसूनौ प्रागासीद्वयूनेऽशीतिमिते पुमान् । पश्चात्पण्डोऽत्र जनुषि कृवीऽसौ चास्ति मानदः ॥ ८० ॥
 शुभ्रांशुसंभवे द्वयूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । नपुंसकेऽभवत्चात्र योपिता विनतात्मज ॥ ८१ ॥
 अनात्मजे पुरा योपा कूनेऽशीतिमितेऽभवत् । नपुंसकस्तथा पश्चात्पुमानैव जन्मनि ॥ ८२ ॥

अथाऽशीतिमिते पूर्वभवे सोमभवेऽण्डज । वभूव पुरुषो जन्मन्यत्रायं नररूपधृक् ॥ ८३ ॥
 एकाशीतिमिते सूत ग्लौसूनौ प्राग्भवेऽभवत् । नपुंसकः पुनः पण्डो वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ ८४ ॥
 शशांकभवसंज्ञे प्राग् वभूव वनिता ह्यसौ । नररूपधरो जीवश्चात्र जन्मनि सुव्रत ॥ ८५ ॥
 अथो व्यशीतिमितके रोहिणीसुतसंज्ञके । प्रागासीत्पुरुषः पश्चान्नरः प्रतिभवे नरः ॥ ८६ ॥
 ब्राह्मात्मजे चतुर्थ्युक्तेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । वभूव वनिता सूत जन्मन्यत्रास्ति योपिता ॥ ८७ ॥
 हिमांशुपुत्रे प्रागासीत्पञ्चाशीतिमितेऽण्डज । नपुंसकः पुनर्नारी पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ ८८ ॥
 पडशीतिमिते पूर्वभवे शीतांशुसंभवे । पुरुषोऽभूदसौ जीवो जन्मन्यत्र नपुंसकः ॥ ८९ ॥
 रात्रीशमूनौ सप्ताद्व्येऽशीतिसंख्ये नरोऽभवत् । पुनर्जन्मनि नारी च पण्डः संप्रति पुत्रक ॥ ९० ॥
 शीतरश्म्यात्मजे चासीदष्टाशीतिमिते पुरा । नपुंसकोऽत्र जनुपि नपुंसोऽस्ति पतत्रिण ॥ ९१ ॥
 नवाशीतिमिते वत्स द्विजराजसुतेऽभवत् । पुरुषः प्राग्भवे नारी पश्चान्नार्थत्र जन्मनि ॥ ९२ ॥
 चन्द्रात्मजे महाभाग नार्यभूत् प्राग्भवे पुनः । नपुंसकोऽत्र जनुपि जीवोऽयं गरुडाग्रज ॥ ९३ ॥
 कुमुक्तनवतिप्राप्ते चन्द्रपुत्रे पुराभवे । पण्डोऽभवत्पुरा नारी पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ ९४ ॥
 ग्लावात्मजेऽथ नवतिद्वियुक्ते पूर्वजन्मनि । वभूव पुरुषः सूत जन्मन्यत्र नरोऽस्त्यसौ ॥ ९५ ॥
 रोहिणीसंभवे नारी पूर्वजन्मन्यभूदसौ । नपुंसकः पुनः ह्यीवो जन्मन्यत्र च पुत्रक ॥ ९६ ॥
 ब्राह्मपुत्रे पुरा पण्डः पट्टने शतसंख्यके । वभूव वनिता त्वत्र विनतानन्दवर्धन ॥ ९७ ॥
 श्वेतांशुजे महात्माहो पंचोने शतसंमिते । प्राग्भवे पुरुषो ह्यासीत् पण्डो नाप्यत्र जन्मनि ॥ ९८ ॥
 शीतांशुसूनौ प्रागासीच्चतुर्दशे शतेऽण्डज । पण्डः प्राक्संभवे ह्ययं संभवे पुरुषोऽस्त्यसौ ॥ ९९ ॥
 ज्यौने शते महाभाग शशाङ्कतमजसंज्ञके । प्राङ्नारी त्वपरे पण्डो वभूव रूपस्ति सांप्रतम् ॥ १०० ॥
 द्यूने शतमिते सूत चन्द्रसूनौ पुराभवे । आसीन्नरः पुनर्नारी जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 रोहिण्यात्मजसंज्ञे प्राङ्गूने शतमितेऽण्डज । पण्डोऽभवन्नरः पश्चाद्वनिता त्वत्र जन्मनि ॥ १०२ ॥
 शतसंख्येऽभवत्सूत पुरा श्वेतांशुसंभवे । वनिता वनिता पश्चाज्जीवोऽयं चात्र जन्मनि ॥ १०३ ॥
 शशाङ्कसंज्ञके सूत कुमुक्तेः शतसंमिते । वभूव पुरुषः पूर्वं ना पुनर्वनिताऽयुता ॥ १०४ ॥
 ततो ब्राह्मभवे ह्यासीत्प्राग्भवे द्वियुते शते । नपुंसको महाभाग-सांप्रतं च नपुंसकः ॥ १०५ ॥
 तमीनायभवे वत्स त्रियुक्ते शतसंख्यके । प्राग्योपा ना भवेत्पश्चात्पुनः ह्यीवोऽत्र जन्मनि ॥ १०६ ॥
 चतुर्थ्युक्ते शते सूत पुरा ब्राह्मसुतेऽभवत् । पुरुषः पण्ड एवास्ति जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरशते ह्यासीदमृतांशुजसंज्ञके । पण्डः प्राक् पुरुषः पश्चादत्र जन्मनि वै नरः ॥ १०८ ॥
 पडुत्तरशते सूत कलानायजसंज्ञके । वनिता प्राग्भवे ह्यासीत्पुरुषश्चात्र जन्मनि ॥ १०९ ॥
 अमृतांशुसुते पूर्वं सप्तोत्तरशतेऽभवत् । जीवोऽयं पुरुषो जन्मन्यत्रास्ति पुरुषोऽण्डज ॥ ११० ॥
 कलानायसुते त्वष्टयुशतेऽसौ पुरा भवे । वनिताऽभूदयो सूत पण्डश्चात्रैव जन्मनि ॥ १११ ॥

इति श्रीबृहत्सर्ष्वरगसंज्ञादे कर्मविपाके ब्रह्मपुनर्जन्मसंख्यविनिर्णयाध्यायः सप्तमः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

जीवात्सहायाः कथिताः प्राग्भवे त्वत्र-जन्मनि । सव्यवस्थाः कथं देव नियोज्या वक्तुमर्हसि ॥ १ ॥

पंचपष्टिमिते वत्स सुपर्णेज्ये चकार यत् । प्राग्भवे चोरसंगात् तद्व्यवस्था वृणोम्यहम् ॥ ६८ ॥
 पड्युक्ते पष्टिसंरये यत्सदाद्यं प्राक् समाजितम् । सहायोस्त्रिभिरप्यत्र वृषामात्ये त्वेनेहि तत् ॥ ६९ ॥
 सप्तपष्टिमिते सूत शक्रामात्ये पुराभवे । सहायाद्भजजात्सर्वं यदकारि च तच्छृणु ॥ ७० ॥
 वृन्दारकाहं प्राग्जन्मन्यष्टपष्टिमितेऽण्डज । सहायराहितश्चासौ चक्रे सर्वं शुभाशुभम् ॥ ७१ ॥
 कूने सप्ततिसंरये प्राङ् मघवाहं यदजितम् । तद्व्यवस्थां शृणुष्याय यतश्चात्रैव जन्मनि ॥ ७२ ॥
 अथ सप्ततिसंरये प्राक् त्रिदशेज्ये चकार यत् । सदायमत्र जनुषि शृणु मत्तो व्यवस्थितिम् ॥ ७३ ॥
 कुसप्ततिमिते वत्स प्रागस्वर्माचिते च यत् । कृतवान् वेष्णवाना तु प्रसङ्गादत्र तत्स्फुटम् ॥ ७४ ॥
 न च सङ्गात्परा सूत यदकारि शुभाशुभम् । द्विसप्ततिमितेऽस्यप्रामात्ये त्वत्र व्यवस्थितिम् ॥ ७५ ॥
 योगीश्वराणां सङ्गाच्च शुभं सर्वमकारि वै । त्रिसप्ततिमिते त्वत्र सुरराजपुरोधसि ॥ ७६ ॥
 चतुःसप्ततिमे सूत देवेशेज्ये पुरा कृतम् । व्यवस्थितिं पुनस्त्वत्र धर्मिष्ठानां च सङ्गमात् ॥ ७७ ॥
 पंचसप्ततिमे सर्वमजितं यत्पुराभवे । देवेशपूज्ये सकलं विनुषानां प्रसङ्गतः ॥ ७८ ॥
 शैवानां खलु संगमात्प्राजितं सदसत्पुरा । पड्युक्तं सप्तविमिते देवेशाहं परित्स्फुटम् ॥ ७९ ॥
 स्त्रीपुंसोः संगमात्सूत सप्तसप्ततिमेऽजितम् । सर्वं सुरपतीज्ये तद्व्यवस्थां चात्र जन्मनि ॥ ८० ॥
 सूर्यभक्तिपराणां यत्सङ्गमात्समुपाजितम् । द्व्यूनेऽशीतिमिते सूत ज्ञेयं त्रिदशमंत्रिणि ॥ ८१ ॥
 पुरुहूताचिते कूने प्राग्भवेऽशीतिसमिते । कुटिलात्संगमात्सर्वं यदकार्यत्र जन्मनि ॥ ८२ ॥
 अशीतिमिते सूत मरुतेपूज्ये पुराभवे । शाक्तानां सहयोगप्रभु यत्कृतं तद्वृणोम्यहम् ॥ ८३ ॥
 वारस्त्रीयोगतः पापं यच्चक्रे पितृसङ्गमात् । शुभं कशीतिमिते मरुदीज्ये परित्स्फुटम् ॥ ८४ ॥
 पुंस्त्रीसङ्गान्महाभाग यदकारि पुराभवे । द्व्यष्टदशेऽशीतिमितेऽनेनेहि पुरुहूतप्रियेऽनुना ॥ ८५ ॥
 साहाय्योद्भवभक्तानां यत्पुण्यं समुपाजितम् । तान् सहायानहं वक्ष्ये शक्राचार्यं त्व्यशीतिके ॥ ८६ ॥
 संक्रन्दनेज्ये प्राक् सूत चतुरादये त्वशीतिके । रजकासंगतश्चक्रे यदत्र शृणु पुनः ॥ ८७ ॥
 मातृसङ्गात्सदा सप्तमजितं पूर्वजन्मनि । आत्तण्डलाहं निखिलं पञ्चाशीतिमिते शृणु ॥ ८८ ॥
 राजपत्नीप्रसङ्गाद्यच्चक्रे शुभमथाशुभम् । पडशीतिमिते त्वत्रावेहि वृद्धश्रवार्हके ॥ ८९ ॥
 सप्ताशीतिमिते पूर्वभवे नाकेनावन्दिते । म्लेच्छसङ्गात्कृतं यद्यच्छुभाद्यं शृणु पुनः ॥ ९० ॥
 परस्त्रीसङ्गमात्पूर्वभवे सर्वं यदजितम् । तत्सर्वं पुरुहूतस्यामात्येऽनेनेहि पतञ्जिणि ॥ ९१ ॥
 दृतीसङ्गात्पुरा चक्रे पाप पुण्य द्विजन्मनः । वज्रिवन्द्ये नवाशीतिमिते सर्वं विवेचितम् ॥ ९२ ॥
 अथो नवतिसख्ये प्राक्पर्णधारसहायतः । यत्पापं कृतवानत्र मरुद्वन्द्येऽप्यवेहि तत् ॥ ९३ ॥
 ब्राह्मणस्य साहाय्यं प्राग्यच्छुभं समुपाजितम् । निर्जरेज्ये स्फुटं ज्ञेयं कुनवत्या मितेऽण्डज ॥ ९४ ॥
 अथो बह्मिस्त्राहो तु द्विनवत्या मितेऽण्डज । नदीसाहाय्याद्यत्किंचिदजितं प्राग्वादाम्यहम् ॥ ९५ ॥
 अन्त्यजासङ्गतश्चक्रे यत्पापं भ्रातृतः शुभम् । त्रिनवत्या मिते जिष्णुमान्ये तच्छृणु पुनः ॥ ९६ ॥
 स्वेरिणीसङ्गमाद्वत्स कृतवान् पूर्वजन्मनि । जिष्णुवन्द्ये तु सर्वं तत् पडूने शतके स्फुटम् ॥ ९७ ॥
 दिवस्पतीज्ये पञ्चोने शतसंरये पुराभवे । सवर्णस्त्रीसाहाय्याच्च यत्कृतं शृणु तत्त्वम् ॥ ९८ ॥
 स्त्रीपण्ड्योगात्सततं साहाय्यात्पूर्वजन्मनि । सुपर्वाणांचिते वक्ष्ये पण्णवत्या मितेऽण्डज ॥ ९९ ॥
 पितृमातृसाहाय्यारम्भकं शुभं वाप्यशुभं कृतम् । लेखाचार्ये त्रिहनिऽत्र शते सर्वं मयोदितम् ॥ १०० ॥
 अमत्यर्पज्ये नितिरं शुभाशुभमुपाजितम् । राजपत्नीसाहाय्यात्प्राग् द्रुने अतमिते स्फुटम् ॥ १०१ ॥

कूने शतंभिते सूत प्राग्भवे यत्समर्जितम् । अमृतान्धसमान्ये तत्सहायाभ्यां प्रदर्शितम् ॥ १०२ ॥
 ततोऽमृत्यांचिते सूत शतसंख्ये पुराभवे । सहायैर्वद्भिर्युक्तश्चासिद्धिदक्षे व्यवस्थितिम् ॥ १०३ ॥
 ऋभुपूज्ये कुयुक्ते प्राक् शतसंख्ये पतत्रिण । सहायैः शतशोयुक्तः प्राग्भूतृच्छकस्त्वसौ ॥ १०४ ॥
 द्वियुक्ते शतसंख्ये यदुरुसंगाच्च पुत्रक । कृतं शृणु पुरा सर्वमत्रास्वमार्हिके स्फुटम् ॥ १०५ ॥
 गुर्वङ्गनासाहाय्याच्च चक्रे पापं शुभं च यत् । ऋभवेः पूज्यजीवे प्रागत्र सर्वं प्रतिष्ठितम् ॥ १०६ ॥
 सहायान्मित्रसंवन्धादार्जितं प्राग्भवेऽण्डज । चतुर्युतशते ज्ञेयं सर्वं गीर्वाणपूजिते ॥ १०७ ॥
 पंचोत्तरशते पूर्वभवे तु ऋभवांचिते । गुर्विण्यास्तु साहाय्याद्वै यत्कृतं शृणु पुत्रक ॥ १०८ ॥
 षडुत्तरशते सूत वृषपूज्ये पुराभवे । महापातकिनां संगायज्जातं शृणु सांप्रतम् ॥ १०९ ॥
 सप्तोत्तरशतेऽकारि यत्पूर्वं सदस्तसुत । विषदातृसहायाद्वै संगद्विरिहरार्चनम् ॥ ११० ॥
 अष्टोत्तरशते पुत्र लेख्ये यत्कृतं पुत्र । परवंचनसंगाद्वै जन्मन्यत्र प्रवच्यथ ॥ १११ ॥
 स्वाध्याये लक्षणीयं सहायानां व्यवस्थितिः । येषांते कथिता यत्नात्पुनः किं श्रोतुमर्हसि ११२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यीरणसंवादे कर्मविपाके सहायनिर्णयाध्यायोऽष्टमः ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

दृढकर्माजितो धर्मः प्रागानूके दिवाकर । शुक्राज्ज्ञेयः कथं सर्वविवेकादद सांप्रतम् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मो बहुविधः सूक्ष्मो दुर्विज्ञेयो नैर्यतः । तथापि धर्मतत्त्वज्ञानिणीतश्च यथा शृणु ॥ २ ॥
 यस्तर्केणानुसन्धाने धृतिस्मृत्यविरोधतः । स धर्मः परमो ज्ञेयो ह्यवर्मस्तद्विपर्ययात् ॥ ३ ॥
 वेदेषु बहुधा गीतं धर्म एव सतां गतिः । ज्ञात्वेत्यं विविधोऽलोकान्प्राप्नुयाद्विचारतः ॥ ४ ॥
 धर्मादायुस्तथा राज्यं धर्मात्पुत्रविवर्धनम् । धर्मादर्थस्तथा कामो धर्मादरिष्टनाशनम् ॥ ५ ॥
 धर्माद्यशोनिवृद्धिः स्याद्धर्मात्पापक्षयस्तथा । धर्मात्स्वर्गोपवर्गश्च धर्माद्रोगविनाशनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्सुखं महाबाहो तस्माद्धर्मं समाचरेत् । मानुषीं तनुमाश्रित्य देहभृत्कृतवानसौ ॥ ७ ॥
 यद्धर्माञ्छ्रद्धया युक्तः प्राग्भवे गतडाग्रज । तत्त्वमेकमना भूत्वा मत्तो धर्मभृतां वर ॥ ८ ॥
 शृणुष्वभावहितः सर्वं शुक्रेभ्यश्च पृथक्पृथक् । शुक्रे दानं कुरुक्षेत्रे कृतवान् प्रथमेऽण्डज ॥ ९ ॥
 हिरण्यभूतिलानि प्राग्जीवोऽयमयनद्वये । भार्गवे त्वपरे पूर्वभवे प्रादात्कुटुम्बिने ॥ १० ॥
 वस्त्रान्नपानगोभूमिफलानि विविधानि च । तृतीये प्रददौ जन्तुः सर्वस्वं च पुराभवे ॥ ११ ॥
 गङ्गायां मकरे प्राप्ते सूर्ये दैत्यपुरावसौ । काव्ये चतुर्थसंज्ञे प्राग्ददद्वैसहस्रकम् ॥ १२ ॥
 दानं ब्रह्मांडसंज्ञं च विश्वचक्रं तथा सुत । कामरत्नाभिधे धेनुमहाभूतघटाभिधम् ॥ १३ ॥
 कल्पवृक्षमसौ जीवो नर्मदायां खगेश्वर । तथोशनसि संज्ञे प्राक् पंचमे प्राणधारकः ॥ १४ ॥
 ददौ सोपस्करं रम्यं ददौ वेदविदेऽण्डज । कविसंज्ञे पुरा षष्ठे कण्ठोद्वाहे विधानतः ॥ १५ ॥
 चकार विविधैर्द्रव्यैर्ब्राह्मणुष्यविवर्धनम् । सिद्धान्नदानं बहुधा मिथुनैर्भ्यश्च शक्तितः ॥ १६ ॥
 ततो ददावसौ दासीदासदानं च केवलम् । धृतपकं च पात्राणि वस्त्राण्याभरणानि च ॥ १७ ॥
 रविसंक्रमणे पुण्ये व्यतीपातेऽन्यपर्वसु । सप्तसंख्ये भृगौ जन्तुः पूर्वजन्मनि मानद ॥ १८ ॥
 आस्फुजितसंज्ञके चाष्टमिने प्रादात्पुराभवे । गोयूथं धनधान्यानि यानशय्यासनानि च ॥ १९ ॥

सप्तसामरकं दानं हिरण्याभरथादिकम् । संनिहत्यां कुरुक्षेत्रे राहुग्रस्ते दिवाकोरे ॥ २० ॥
 न.भे भृगुपुत्रे प्राक् चोऽसौ गरुडाग्रज । गवाश्राद्धं च विधिवत् पितॄणां प्रीतिकारकम् ॥ २१ ॥
 तत्र काम्यानि श्राद्धानि विविधानि फलाप्तये । दानान्यपि च विप्रेभ्यो यथावित्तानुसारतः ॥ २२ ॥
 ततो दशमिते प्रादादसुरेज्ये पुराभवे । रथं वृषयुगोपेतमन्नपूर्णं तुरंगमम् ॥ २३ ॥
 सासनं चामरोपेतं सुवर्णाभरणैर्द्युतम् । सांकुशं मत्तमातङ्गं करटीपञ्चभिर्द्युतम् ॥ २४ ॥
 प्राप्ते मृगमुखे भार्ता प्रयागे गरुडाग्रज । विधाय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २५ ॥
 अथैकादशके दैत्याविपत्तौ पूर्वजन्मनि । पञ्चपर्वसु विप्रेभ्यो गोम्यश्चैवाशनादिकम् ॥ २६ ॥
 सहिरण्यान्नवस्त्राणि विचित्राण्यदत्तसुरा । फलैश्चैश्वर्यसोपेतैर्भक्ष्यैश्च हिजमोजनम् ॥ २७ ॥
 ततो द्वादशकं चक्र ब्रह्मारायनकं परम् । तीर्थाटनं प्रकुर्वन् स त्रयी भृगुसुते पुरा ॥ २८ ॥
 दनुजाधिपतौ प्रादात्रयोदशमितेण्डज । दानं कल्पलतासंज्ञं सहस्रद्विजमोजनम् ॥ २९ ॥
 तुलापुरुषदानं च प्रागजन्मनि स्वर्गेश्वर । ततश्चतुर्दशे वत्स भृगुनन्दनसंज्ञके ॥ ३० ॥
 ब्राह्मणस्य विवाहेन कन्यावाधं पुराभवे । जीवेनानेन सततं प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ३१ ॥
 लेखारीज्ये पुरा चक्रे विमाणां प्रतिपालनम् । पूजनं पायिकानां च रुद्राणां श्रद्धया तथा ॥ ३२ ॥
 जन्तुः पञ्चदशे चासौ विधिवत्कश्यपात्मज । षोडशे भृगुजे सूत चकारासौ प्रयत्नतः ॥ ३३ ॥
 गोरोगमञ्जनं दिव्यैरौषधैः पूर्वजन्मनि । सत्पात्रेषु तथा दानमन्नवस्त्राभ्युपार्जनम् ॥ ३४ ॥
 ततः सप्तदशे प्रादादानवेज्ये पुराभवे । कार्तिक्यां पूर्णिमायां तु अश्राद्धग्रहणेऽण्डज ॥ ३५ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्त्राणि सुवर्णाभरणानि च । द्वादशैष्टादशे सूत दैत्यपूज्ये विधानतः ॥ ३६ ॥
 कल्पवृक्षं च सिद्धान्नं भिक्षुके पुराभवे । गोप्रदानं सुविधाय हेमवस्त्रसम्पत्तिम् ॥ ३७ ॥
 तुलाराशिगते सूर्यं जीवोऽसौ श्रद्धयान्वितः । कूर्मविशन्मिमे वत्स दानवाविपत्तौ पुरा ॥ ३८ ॥
 कृतवान् पुण्यतीर्थादीं स्नानं दानं च शक्तिनः । ततो विंशन्मिमे सूत भृगुसंभवसंज्ञके ॥ ३९ ॥
 गोदानं विधिवच्चक्रे तथा प्राक् पितृपूजनम् । विंशन्मिमे कुपुक्ते प्राग्दैत्यामात्ये विधानतः ॥ ४० ॥
 धर्मोपदेशं प्रददौ शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । पुराणश्रवणं चापि चकारासौ पुराभवे ॥ ४१ ॥
 अथो सुरेज्ये द्वाविंशन्मिमे पूर्वभवेऽण्डज । प्राददद्विधिवच्छ्राद्धं गवायां च पुनःपुनः ॥ ४२ ॥
 भोजनं चापि विमाणां दानं हव्यं च शक्तिनः । देवारिकन्द्ये विधिवत्त्रयोविंशन्मिमे पुरा ॥ ४३ ॥
 प्रददौ कपिलादानं पूर्वजन्मनि मानद । कार्तिके च तथा स्वर्णं विप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ४४ ॥
 दीर्घांश्च मथुरायां वा घृतेनापूर्य बोधितान् । चतुर्विंशन्मिमे प्रादादित्यमान्त्रिण पुत्रक ॥ ४५ ॥
 सत्पात्रेषु पुरा दानमन्नवस्त्रवनादिकम् । परोपकारकरणं तथा धर्मोपदेशनम् ॥ ४६ ॥
 कृतवान् विष्णुभक्तिं च जीवोऽसौ कश्यपात्मज । पञ्चविंशन्मिमे सूत शक्ररीज्ये पुराभवे ॥ ४७ ॥
 घटशय्यासनादीनि पक्वान्नि च शक्तिनः । दत्तवान् भोजनं विमान् गोदानं च पत्रत्रिण ॥ ४८ ॥
 पद्मिने प्राग्भवे प्रादाद्धैर्म हस्तिरथं शुभम् । कुङ्कुमागुरुकैर्भूचन्दनानि फलानि च ॥ ४९ ॥
 द्राक्षादीन्यपि चाम्पूनि पुष्पाणि सुरभीणि च । दैत्याचार्यं च रत्नानि गङ्गासागरसङ्गमे ॥ ५० ॥
 दनुजेज्येऽदत्तपर्वभवेऽसौ श्रद्धयान्वितः । धान्याचलं विधानेन ब्राह्मणाय तपोस्विने ॥ ५१ ॥
 सप्तविंशन्मिमे चापि सुवर्णाब्धं गजं तथा । शक्रार्यमात्ये प्रदादष्टाविंशन्मिमे पुरा ॥ ५२ ॥

वस्त्रभूषणभक्ष्याणि फलानि विविधानि च । सत्पात्रेषु तथा दानं पर्वस्वप्यण्डजोत्तम ॥ ५३ ॥
 त्रिंशन्मिते तथैकोने सिताख्ये कृतवानसौ । कृष्णाजिनमहादानं स्वर्णमर्भे तथा पुरा ॥ ५४ ॥
 सुरारिबन्धे ह्यदत्तपूर्वजन्मन्यसौ सुत । विविधानानि विप्रेभ्यस्त्रिंशत्संज्ञके च पर्वसु ॥ ५५ ॥
 चक्रे शिवार्चनं तद्वच्छिवभक्तिपरायणः । एकत्रिंशन्मिते वत्स दानवाहं च दत्तवान् ॥ ५६ ॥
 मधुधेनुमसौ तद्वच्चकार हरिपूजनम् । द्वात्रिंशन्मितके प्रादाद्दानवाचार्यसंज्ञके ॥ ५७ ॥
 रत्नाचलं पुरा दानं सिद्धान्नानि द्विजेष्वपि । लेखायमात्ये त्रिंशन्मिते प्राग्ददात्स्वयम् ॥ ५८ ॥
 घृतधेनुहिरण्याश्वगोभूम्यन्नानि शक्तिः । देवारीज्ये चतुस्त्रिंशन्मिते प्राकृतवानसौ ॥ ५९ ॥
 घृतमिष्टान्नभक्ष्यादिदानान्यपि हरेर्ग्रतम् । नासाविन्द्रार्यमात्ये प्राग्दानं चक्रेऽण्डजाधिप ॥ ६० ॥
 हरभक्तिरतश्चासीत्पञ्चत्रिंशन्मिते तदा । दैत्यबन्धये पट्त्रिंशन्मितेऽसावददात्पुरा ॥ ६१ ॥
 तिलधेन्यन्नभाण्डानि तथा चोभयतोमुखीम् । सप्तत्रिंशन्मिते प्रादात्तदा भृगुभवे पुरा ॥ ६२ ॥
 रत्नरूप्याचले तद्वद्दुडाचलतिलाचले । दशवेन्वाभिधं दानं विप्रेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ६३ ॥
 अयने विपुवे चैव व्यतिपातादिपर्वसु । देवार्यमात्ये द्व्यूने प्राक् चत्वारिंशन्मिते ह्यदात् ॥ ६४ ॥
 सस्वर्णं गोप्रदानं च वस्त्रान्नभरणानि च । लवणाज्येषुजातानि पर्वस्वपि च शक्तिः ॥ ६५ ॥
 नवत्रिंशन्मिते वत्स दनुजाहं पुरामवे । शतधेनुप्रदानं प्राग्ददावन्नं चतुर्विधम् ॥ ६६ ॥
 सूक्ष्माणि पट्टवस्त्राणि विप्रेभ्यश्चायनद्वये । ततो मृगात्मजे चक्रे चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ६७ ॥
 गोशय्याघटपक्वान्नवस्त्रान्नोपानहोऽण्डज । छत्रं दण्डं च विधिवदानं वै विप्रतर्पणम् ॥ ६८ ॥
 चत्वारिंशन्मिते काढ्ये सुराचार्यं प्रदत्तवान् । प्राग्भवे पुस्तकं सान्नं चामरं व्यजनं पुरा ॥ ६९ ॥
 ददावसौ महाभाग सस्वर्णं धेनुपंचकम् । भृगुसूनी तथा द्व्याढ्ये चत्वारिंशन्मिते पुरा ॥ ७० ॥
 त्रियुक्ते प्रागसौ प्रादाच्चत्वारिंशन्मितेऽण्डज । विविधानानि गोदानं चक्रे च शिवपूजनम् ॥ ७१ ॥
 पूजनं चातिथीनां च वत्स दैत्यपुरोवासि । चत्वारिंशन्मिते सुत चतुर्युक्ते पुरामवे ॥ ७२ ॥
 विद्यादानं च विप्रेभ्यो प्रादाद्धेखारिवान्दिते । पञ्चहीने चकारासौ पञ्चाशन्मितके पुरा ॥ ७३ ॥
 विधिवत्कपिलादानं तथा सूर्यप्रपूजनम् । तद्रताचरणं पुण्यममराग्रिप्रजिते ॥ ७४ ॥
 ततो देवगृहं चक्रे प्रतिमास्थापनादिकम् । पक्वान्नदानं विप्रेभ्यस्तथा श्रद्धासमन्वितः ॥ ७५ ॥
 पदचत्वारिंशके मर्त्यारीज्ये पूर्वभवेऽण्डज । पञ्चाशन्मितके व्यूने दैत्यामात्ये शिवालये ॥ ७६ ॥
 स्थितिं चकारासौ सूत रुद्रभक्तिपरायणः । ददौ द्विजानामशनं स्वेच्छया याचितं तथा ॥ ७७ ॥
 विविधानानि चान्धेभ्यः पूर्वजन्मनि निश्चयात् । पञ्चाशन्मितके द्व्यूने मर्त्यारिविभुसंज्ञके ॥ ७८ ॥
 शालग्रामशिलादानं चक्रे सोपस्करं तथा । अस्त्रमशत्रुबन्धे प्राग्ददानमहिर्षी युवाम् ॥ ७९ ॥
 वस्त्रैरामरणैर्युक्तां तथा शय्यासनादिकम् । जीवोऽसौ कूनपञ्चाशत्संमिते विनतात्मज ॥ ८० ॥
 पञ्चाशन्मितके वत्स तथेन्द्रारिप्रपूजिते । संन्यासग्रहणं तत्र ब्रह्मचर्यादिधारणम् ॥ ८१ ॥
 तीर्थयात्रं चकारासौ प्राग्भवे कश्यपात्मज । कुपञ्चाशन्मिते प्रादाद्धेखाचार्यरिपौ पुरा ॥ ८२ ॥
 बहुपुस्तकदानं च कृतवांश्च शिवालये । स्थापनं शिवलिङ्गस्य ब्राह्मणानां च तर्पणम् ॥ ८३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते चासौ स्वधर्मपरिपालकः । वभूव प्राग्भवे जन्तुरतिथीनां तथैव च ॥ ८४ ॥
 सुरारिपूज्ये विधिवद्दानप्रत्ये समाश्रितः । त्रिपञ्चाशन्मिते प्रादाद्दानवर्षं पुरामवे ॥ ८५ ॥
 शर्करापर्वतं साङ्गमिष्टानानि चाण्डज । खेटयज्ञादिके यानि ऋत्विग्भ्यः कथितानि च ॥ ८६ ॥

ततो वृषारिवन्धे प्रागददात्माणधारकः । नानाफलानि द्रव्याणि सुगन्धीनि च पर्वसु ॥ ८७ ॥
 भक्ष्याण्यन्यानि सुमहत्पुष्पाणि मुरभीणि च । चतुराष्टये तु पञ्चाशन्मितेऽसौ कश्यपात्मजः ॥ ८८ ॥
 इन्द्रार्पेहं तु पंचाशन्मिते पंचाधिके पुरा । रुद्रभक्तिं चकारासौ श्रद्धया द्विजपूजनम् ॥ ८९ ॥
 सोपस्कं गृहं दानं चान्ते तीर्थाधिसनम् । पदपंचाशन्मिते सूत कृतवान् पूर्वजन्मनि ॥ ९० ॥
 गोदानं विप्रमुख्याय विधिवच्चण्डिकार्चनम् । गणेशपूजनं चापि पुण्यं शकारिवन्दिते ॥ ९१ ॥
 देवारिमान्ये सप्ताष्टये पंचाशन्मितके पुरा । विधिना कन्यकोद्वाहमकरोन्मनुजोऽण्डज ॥ ९२ ॥
 वैवाहिकानि द्रव्याणि ददौ तत्र प्रयत्नतः । वृषारिमंत्रिणि द्यूने पष्टिसंख्ये पुराददात् ॥ ९३ ॥
 वस्त्रान्नपानमुष्णीपमुपवीतं च वैधृती । रुद्रवीर्यं तथा कूने पष्टिसंख्ये ददावसौ ॥ ९४ ॥
 विष्णुपूजोपकरणं तथैवातिथिपूजनम् । सावित्र्याश्च जपं चक्रे विधिवत्कुरुमण्डले ॥ ९५ ॥
 ततो दानवन्धे प्राक् पष्टिसंख्ये पुरामवे । प्रादात् षोडश दानानि विभेभ्यः श्रद्धयान्वितः ॥ ९६ ॥
 सर्वपर्वेषु जीवोऽसौ वस्तूनि विविधानि च । चन्द्रसूर्योपरान्ते विधिवद्विनतात्मज ॥ ९७ ॥
 अमरारीज्यसंज्ञे प्राक् कुपष्टिमितकेऽण्डज । चकार पंचदेवानां पूजनं पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 वस्त्रान्नपानभक्ष्यं विविधैर्द्विजपूजनम् । दीपदानं च कार्त्तिक्यां नानास्थानेष्वथ ददौ ॥ ९९ ॥
 वृषारिमान्ये प्रददौ द्विपष्टिमितके पुरा । विविधानि च वस्त्राणि राजोपकरणानि च ॥ १०० ॥
 नानामृगाश्चाज्यानि विविधानि फलानि च । त्रिपष्टिमितके वत्स मुरारीज्ये च दत्तवान् ॥ १०१ ॥
 सूर्यग्रहेऽतिदानानि पितृवृत्तिकराणि च । हव्यानि च यथाशक्त्या जीवोऽसौ पूर्वजन्मनि ॥ १०२ ॥
 चतुःपष्टिमिते प्रादाच्छुभां शय्यां सतूलिकाम् । इन्द्रारिमान्ये प्रागन्नपात्रभक्ष्यासनानि च ॥ १०३ ॥
 वृषारिपूज्ये ह्यददत्तचपष्टिमिते ह्यसौ । पुरा तैजसपात्राणि सुवर्णाभरणानि च ॥ १०४ ॥
 राजतानि च विषेपु नानापर्वसु चाण्डज । पदपष्टिमितके प्रादात्सप्तानाथं सतूणकम् ॥ १०५ ॥
 सत्रार्हं कृषिधूमि च शस्त्राणि विविधानि च । पुरादनुजमान्येऽसौ जीवश्चन्द्रग्रहे सुत ॥ १०६ ॥
 सप्तपष्टिमिते दानं कृतवान्सर्वरतसि । प्राग्भवे चान्नवस्त्राणि पुनर्जन्मनि मानद ॥ १०७ ॥
 ददावसौ गयाश्राद्धं पितृणां तुष्टिहेतवे । अथाष्टपष्टिसंख्ये प्रागददद्गृहसंभवे ॥ १०८ ॥
 दानं सर्वरसोपेतमन्नं विविधसंस्कृतम् । सुगन्धीनि च द्रव्याणि तथा दनुजपूजिते ॥ १०९ ॥
 कूनसप्ततिमे प्रादादिन्द्रारीज्ये पुरामवे । सोपस्कं गृहं रम्यं शालग्रामं सकाञ्चनम् ॥ ११० ॥
 ततः सप्ततिमे सूत दत्तवान् पूर्वजन्मनि । नानाधातुमयाँल्लिङ्गान् जीवोऽसौ श्रद्धयान्वितः ॥ १११ ॥
 विधिवद्विजपूजान्ते विभेभ्यो भोजनं तथा । शिवयागसमारंभे चान्ते वृन्दारिमान्ये ॥ ११२ ॥
 कुसप्ततिमिते चक्रे दानमात्मप्रियं शुभम् । दिवौकमश्च सौवर्णान् ददौ पूर्वमेवेऽण्डज ॥ ११३ ॥
 शरारिपूज्ये विधिवदानं चोभयतो मुनीम् । द्विसप्ततिमिते वत्स शिववीर्यं पुरामवे ॥ ११४ ॥
 नित्यदानमसौ चक्रे श्राद्धं च द्विजतर्पणम् । सप्तोन्नीतीतिसंख्ये तु कृतवान् श्रद्धयान्वितः ॥ ११५ ॥
 लक्षधेनुप्रदानं प्रागनुजीवारिमंत्रिणि । ततो देवारिवन्धे प्रागददात्पूर्वजन्मनि ॥ ११६ ॥
 मधुधेनुं तथा दानं धेनुं कापांसंभवाम् । विद्यापुस्तकदानं च चतुःसप्ततिमेऽण्डज ॥ ११७ ॥
 वृषार्यमात्ये प्राग्भवे पंचोन्नीतीतिसंमिते । नानावाहनदानं च शक्रदान्दोलनादिकम् ॥ ११८ ॥
 भक्ष्यं चतुर्विधं चान्नं भूशय्यासनमद्भुतम् । गोवत्सं भृपणादीनि वटमूल्यानि पर्वसु ॥ ११९ ॥
 सत्पात्रेषु च विषेपु सुगन्धान्यददात्पुरा । ततो लेखार्यमात्ये प्राक् पदसप्ततिमिते सुत ॥ १२० ॥

आपादयां पाणमारयां च दत्तवाञ्छदयान्वितः । वृत्तयुक्तानि पात्राणि स्नानानि च धनानि च १२१
 मर्ददौ भर्तृदानं च जीवोऽसौ कुरुजाह्नवे । मघवेज्यरिषौ दृष्टूनेऽशीतिसंख्ये पुराम्भवे ॥ १२२ ॥
 विप्रः प्रार्थितवस्तूनि तथैवात्महितानि च । दत्तवाञ्छिविकादीनि भक्ष्याणि विविधानि च ॥ १२३ ॥
 तीर्थस्नानादिपुण्यानि देवतायतनानि च । चक्रे स्वशक्तितश्चासौ जन्तुः श्रद्धासमान्वितः ॥ १२४ ॥
 कूनेऽशीतिमिते प्रादात्प्राग्भवे कक्ष्यपातमजः । सर्वस्तनानि विविधदौषधानि च यतन्तः ॥ १२५ ॥
 विद्यापुस्तकभाराणि तथैवास्त्रानि पर्वसु । इन्द्रारिक्न्ये विप्रेभ्यश्चातिथिभ्यश्च संक्रमे ॥ १२६ ॥
 अयाऽशीतिमिते सूत वृषारीज्ये पुराम्भवे । सूक्ष्माणि पट्वस्त्राणि सस्वर्णानि ददावसौ ॥ १२७ ॥
 विप्राणामपिधैश्चापि कृतवान् रोगभञ्जनम् । कुयुक्तेऽशीतिसंख्ये प्राग्दानेनन्द्रे मर्दत्तवान् ॥ १२८ ॥
 सोमपाने महायागे नानावस्तूनि शक्तितः । विप्रेभ्यः संस्कृतं चात्र वस्त्रादीन्यपि शक्तितः ॥ १२९ ॥
 वलिपूज्ये महाभाग दद्याद्व्येऽशीतिमिते पुरा । अनायवाह्नगोदाहं कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ १३० ॥
 तस्मै प्रादान्महाभाग शय्यान्त्रोपस्कराणि च । त्रिपुक्तेऽशीतिसंख्ये प्राक् शम्भुरेतसि शक्तितः ॥ १३१ ॥
 कृतवान्पितृभक्तिं च गयाश्राद्धं विधानतः । वहूनि तत्र दानानि पितृवृत्तिकराणि च ॥ १३२ ॥
 भृगुद्वे चतुर्युक्तेऽशीतिसंख्ये पतत्रिण । विप्रेभ्यः श्रद्धयेपेतः प्रादाच्चासौ पुराम्भवे ॥ १३३ ॥
 वृषमान् स्वर्णशृङ्गाद्व्यान् वस्त्रोपेतान्श्च पर्वसु । तथा तिलमर्थां धेनुं वज्रकाश्चनसंयुताम् ॥ १३४ ॥
 प्राप्ते चन्द्रग्रहे सूत विप्रार्थ्य कुटुम्बिने । लेखारिपूज्ये पश्चाद्व्येऽशीतिसंख्ये पुरा ददौ ॥ १३५ ॥
 पक्षिणामभयं दानं भूस्वर्णाम्बरवाहनम् । पडशीतिमिते चासौ कृतवान् पूर्वजन्मानि ॥ १३६ ॥
 परिक्रमणं धूमेस्तीर्थानां दर्शनं तथा । स्नानान्ते तु महाभाग जपं होमं विधानतः ॥ १३७ ॥
 सुरारिमन्ये च तथा ब्रह्मचर्यस्य धारणम् । वलिबन्धेऽण्डजश्रेष्ठ सप्ताशीतिमिते पुरा ॥ १३८ ॥
 चक्रे गङ्गादितीर्थेषु वसतिं प्राददात्तथा । धनानि विविधान्येप वस्त्राण्याभरणानि च ॥ १३९ ॥
 भक्ष्यान्सर्वरसोपेतान् ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पूर्वदेवाधिपेऽष्टाद्व्येऽशीतिसंख्ये शिवाचनम् ॥ १४० ॥
 कादयां चक्रे यथा शम्भोर्दानानि प्राग्भवे ह्यसौ । कूने नवतिसंख्ये प्राङ् मघवारिज्यकेऽण्डज ॥ १४१ ॥
 सर्वस्वमर्ददात्पूर्वं विप्रेभ्यः कृतवानसौ । ग्राह्ययोगकर्माणं साधनं गुरुपूजनम् ॥ १४२ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसौ शूक्रेज्यरिपुसंज्ञके । शुश्रूषां मातृपिशोश्च चकार प्राग्भवेऽण्डज ॥ १४३ ॥
 करुणां सर्वभूतेषु तथा दानं स्वशक्तितः । काढ्ये नवतिसंख्ये प्राक्चक्रे चासुरपूजिते ॥ १४४ ॥
 रुद्रस्याराधनं तद्वदतिथीनां च पूजनम् । स्त्रीदानं भूषणोपेतं जीवो वेदविदेऽण्डज ॥ १४५ ॥
 ऋषुपूज्यरिषौ सूत दद्याद्व्ये नवतिसंख्यके । स्वधर्मसाधनं तद्वत्पुण्यतीर्थाधिवासनम् ॥ १४६ ॥
 जपहोमादिकं चासौ कृतवान्प्राग्भवे ह्ययम् । ततोऽपर्यार्यमात्ये प्राक्कृतवानिष्टसाधनम् ॥ १४७ ॥
 नानोपकरणैर्वत्स स्वधर्मपरिपालनम् । धर्मेऽपदेशनं चापि दद्याद्व्ये नवतिसंख्यके ॥ १४८ ॥
 स्मृतिधर्मानुचरणमादितेयारिन्दिते । स्नानं गङ्गादितीर्थेषु दानं तत्र स्वशक्तितः ॥ १४९ ॥
 चतुर्नवतिसंख्ये प्राक्चकारासौ महातपः । विधुधेज्यरिषौ तद्वत्पञ्चोने शतसंख्यके ॥ १५० ॥
 दानं विप्रवेभ्यः प्राग्दत्तवान्श्च स्वशक्तितः । वेदस्य श्रवणं चापि चक्रे भृदेवपूजनम् ॥ १५१ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य व्रतमाचरणं तथा । तीर्थस्नानं च विधिवत्कृतवान् प्राग्भवे ह्यसौ ॥ १५२ ॥

१ हस्रो—खपु० । २ कार्त्तिक्यां वनितादानं यथोपस्करसंयुतम् । ज्यूनेऽशीतिमिते पूर्वदेवेभ्ये प्राग्भवे
 ऽण्डज । कृतवान् कन्यकोदाहं ब्राह्मणस्य विधानतः । नानादिव्यानि वस्त्राणि भक्ष्याण्याभरणानि च । इति
 श्लोकद्वयमाधिकम्—खपु० । ३ काश्यप—खपु० । ४ पूर्व—खपु० । ५ कृतवन्ति—खपु० ।

पण्णक्त्या मिते जीवे बोलमान्ये पतत्रिण । ज्यूने शतमिते सूत लेखायेंहे पुरामये ॥ १५३ ॥
 विष्णोः सन्तोषणं दानैर्ब्रह्मचर्यादिधारणः । पुनर्जन्मनि पक्षीन्द्र संन्यासग्रहणं तथा ॥ १५४ ॥
 चकार विधिवत्तत्र सर्ववर्ममहोत्कटम् । मुरार्यमात्ये भास्मूत द्व्यूने शतमितेऽद्भुतम् ॥ १५५ ॥
 रथाश्वगजभृदानं गोकन्यागृहमद्भुतम् । दास्यारामसुवर्णाद्यं ग्रहणे चन्द्रसूर्ययोः ॥ १५६ ॥
 कृने शतमिते प्रादात् प्राग्भवे बलिमात्रिणि । सूर्यग्रहे कुरुक्षेत्रे शक्त्या दानं पतत्रिण ॥ १५७ ॥
 स्नानं च विधिवच्छ्राद्धं दानं पुण्यविवर्धनम् । ततः शतमिते सूत शकार्यहे पुरामये ॥ १५८ ॥
 दत्तवान्वनितादानं सर्वस्वं च स्वशक्तितः । सोमग्रहे महापुण्ये विधिवत्कश्यपात्मज ॥ १५९ ॥
 एकोत्तरशते सूत दानवेन्द्रगुरो पुरा । दुष्टानां दण्डनं चक्रे प्रजायाः परिपालनम् ॥ १६० ॥
 न्यायेन कोशशृङ्गं च पापिनां धातनं तथा । द्व्यादये शतमिते वत्स पुरा बलिपुरोधनि ॥ १६१ ॥
 चकार विधिवज्जीवः संन्यासग्रहण पुरा । वृषोत्सर्गं तथा चक्रे सुरमन्त्रिणि संज्ञके ॥ १६२ ॥
 त्र्यादये शतमिते सूत पितृणा तृप्तिकारकम् । दानवामात्यसंज्ञे प्राक्चतुर्युत्तशते पुरा ॥ १६३ ॥
 धारणं ब्रह्मचर्यस्य कृतवान्पृच्छको ह्यसौ । अमर्त्यारिगुरो सूत पंचोत्तरशते पुरा ॥ १६४ ॥
 नानादेवप्रतानां तु चक्रे ह्याचरणं सुधीः । अस्त्रमेज्यरिपौ पूर्वं षडुत्तरशतेऽण्डज ॥ १६५ ॥
 वानप्रस्थमसौ जीवः कृतवान् विविपूर्वकम् । ऋभ्वारीज्यसंज्ञे तु गृहस्थपदनिश्चयम् ॥ १६६ ॥
 चकार वनितादानं सर्वोपकरणैर्युतम् । सप्तोत्तरशते वत्स तथैवातिथिप्रजनम् ॥ १६७ ॥
 अष्टोत्तरशते तद्वन्निरैरारिगुरावसौ । तीर्थाटनं विधानेन कृतवान्वर्मसाधनम् ॥ १६८ ॥
 एतत्ते कथितं सर्वं विधिवं प्राणिना पुरा । धर्मस्याचरणं सूत पश्चात्तिक श्रोतुमिच्छति ॥ १६९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाके धर्मनिर्णयव्याघो नमः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

आयुर्ज्ञानं यतः सर्वं लोका भ्रान्ता दिवस्पते । तस्मान्मन्दात्कथं ह्यायुर्ज्ञातुं शक्तोमि यत्नतः ॥ १॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

देहेऽस्मिन्नण्डजश्रेष्ठ यावत्प्राणपरिस्थितिः । तदुक्तं जीवनं विज्ञेस्तावत्तस्य शुभाशुभम् ॥ २ ॥
 सौरमानेन जीवानां वर्षपर्यावन्मनेरिह । भोगः शुभाशुभानां च कर्मणां श्रोतुमर्हति ॥ ३ ॥
 आद्ये शनैश्चरे नाम्नि विनतानन्दवर्धन । आयुर्वर्षशतं प्रोक्तमेकादशसमन्वितम् ॥ ४ ॥
 सूर्यपुत्रे द्वितीये च चतुर्पंचाशदब्दकम् । जीवनं प्रोक्तमयाष्टादशद्वयं शतं त्विह ॥ ५ ॥
 कुपष्टिमतवर्णान्तं कथितं प्राणधारणम् । तृतीये शनिसंज्ञे तु षडुरात्रैव जन्मनि ॥ ६ ॥
 सूर्यसूनाविनिख्याते चतुर्थे गरुडाग्रज । धापुर्बलं मया प्रोक्तं ततः पंचाशदब्दकम् ॥ ७ ॥
 पंचमे त्वसिने नाम्नि द्विपंचाशत्समान्तकम् । जीवनं कथितं जन्तोः स्फुटमत्र पुरातनः ॥ ८ ॥
 सूर्यात्मजे पुनः षष्ठे ह्यायुरात्रैव जन्मनि । कूनपष्टिमिताद्धान्तं कथितं तत्त्वदर्शभिः ॥ ९ ॥
 त्वाष्ट्रे सप्तमिते सूत वर्षः पंचदशान्वितम् । शतमत्र स्फुटं प्रोक्तं प्राणिना प्राणधारणम् ॥ १० ॥
 ततोऽष्टसंख्यके प्रोक्तमायुः सूर्यसुतेऽण्डज । त्रिपञ्चाशन्मिताद्धान्तं भोगाय विनतात्मज ॥ ११ ॥
 पातद्विसंज्ञके त्वत्र नवसंख्ये खगाधिप । नवोत्तरशताद्धान्तं जीवनं त्वत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 ततो दशमिते सर्वमायुः प्रोक्तं मनीषिभिः । सूर्यजे पञ्चिंशद्बलं षोडशाद्वयं शताब्दकम् ॥ १३ ॥
 सौरनाम्नि महानाहो त्वेकादशमितेऽयुना । हायनानां शतं सैकं जीवनं कथितं मया ॥ १४ ॥

पीपे द्वादशसंख्ये तु स्थितिरत्रैव जन्मनि । जन्तोः पष्टिमिताब्दान्तं नियतं विनतात्मज ॥ १५ ॥
 अथार्कितंज्ञके सूत त्रयोदशमितेऽधुना । भोगः प्रोक्तस्तु संसारे वर्षाणां विंशतिं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 चतुर्दशैर्ज्ञके नाम्नि जीवोऽयं कश्यपात्मज । त्रिंशन्मितानि वर्षाणि जन्मन्मथ च तिष्ठति ॥ १७ ॥
 ततः पञ्चदशे प्रोक्तमजपुत्रे खगाधिप । चत्वारिंशन्मिताब्दान्तमायुरत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 षोडशैर्ज्ञकेसुते ह्यायुर्दायमुक्तं मनीषिभिः । चतुःसप्ततिवर्षान्तमाखिलं त्वत्र संभवे ॥ १९ ॥
 सावित्रसंज्ञके वत्स दशसप्तमिते स्फुटम् । पटुत्तरं शतं त्वायुः पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ २० ॥
 ततोऽष्टादशसंख्ये तु ज्यूनं शतमितं स्थितिः । वर्षाणां रविजे नाम्नि जनुष्वत्र स्फुटं स्मृतम् ॥ २१ ॥
 अथार्कभूर्ना सततमायुर्दायं चिन्तनैः । कूने विंशन्मिते प्रोक्तं कूनं शतमितं त्विह ॥ २२ ॥
 ततोऽर्कसंभवे विंशन्मितेऽत्रैव पतत्रिण । जीवनं कथितं स्पष्टं पञ्चोनं शरदां शतम् ॥ २३ ॥
 रविपुत्रे महाभाग त्वेकाविंशन्मिते ध्रुवम् । पञ्चसप्ततिवर्षान्तमायुरत्र प्रकीर्तितम् ॥ २४ ॥
 ततोऽजने स्थितिर्जन्तोरत्रोक्ता शरदां शतम् । पटूनमाखिलं सूत द्वाविंशन्मितके ध्रुवम् ॥ २५ ॥
 त्रयोविंशन्मितेऽत्रैव कालजे गरुडाग्रज । ज्यूनं सप्ततिवर्षान्तमायुरुक्तं मनीषिभिः ॥ २६ ॥
 अजात्मके चतुर्विंशन्मिते त्वत्र पतत्रिण । षडशीतिमितिः प्रोक्ता स्थितिर्जन्तोर्न संशयः ॥ २७ ॥
 पञ्चविंशतिसंख्ये तु जन्तुरत्रैव तिष्ठति । कशीतिमितवर्षान्तं भोगाय रविसंभवे ॥ २८ ॥
 ततोऽजसुतसंज्ञे तु पाँड्वशे विनतात्मज । त्रिसप्ततिरिहायुः स्याच्छरदामग्रजन्मनि ॥ २९ ॥
 सप्तविंशन्मितेऽत्रैव रविमूर्तो पतत्रिण । त्रिपष्टिवत्सरान्तं हि स्फुटमायुः प्रकीर्तितम् ॥ ३० ॥
 अष्टविंशन्मिते प्रोक्तं कालपुत्रे च पुत्रक । कुपञ्चाशन्मिताब्दान्तं जीवनं त्वत्र जन्मनि ॥ ३१ ॥
 ततो रविमुते सूत कूने त्रिंशन्मितेऽखिलम् । प्रोक्तमायुर्विष्वर्षान्तं त्रियुक्तं वासरं स्फुटम् ॥ ३२ ॥
 त्रिंशत्संख्येऽजसूनां तु प्राणिनां प्राणसंस्थितिः । चतुरशीतिरब्दान्तं भोगायार्त्रव संभवे ॥ ३३ ॥
 काढ्ये त्रिंशन्मिते वत्स मृत्युपुत्रेऽत्र पुत्रक । जीवनं त्वष्टवर्षान्तमथ विंशोत्तरं शतम् ॥ ३४ ॥
 कालात्मजे महाभाग द्वात्रिंशन्मितके ध्रुवम् । हापनानां नवाशीतिः स्थितिः प्रोक्ता ऽत्र जन्मनि ॥ ३५ ॥
 त्रिंशत्शतमिते प्रोक्तमायुर्दायं पुरातनैः । मृत्युसूनां शताब्दान्तं द्यूनमेवैव जन्मनि ॥ ३६ ॥
 ततो मृत्युसुते नाम्नि चतुर्विंशन्मितेऽण्डज । षडपष्टिभितवर्षाणि कथितं प्राणधारणम् ॥ ३७ ॥
 कालसूनां महाभाग पञ्चात्रिंशन्मितेऽधुना । द्वादशाब्दान्तमाखिलमायुर्जन्तोः प्रतिष्ठितम् ॥ ३८ ॥
 षडत्रिंशन्मितके सूत नाम्नि मृत्युभवे त्विह । जीवनं कथितं सर्वं षडब्दान्तं मनीषिभिः ॥ ३९ ॥
 अथो कालमुते ज्यूने चत्वारिंशन्मिते सुत । अष्टादशमिताब्दान्तमायुरुक्तं मयाऽधुना ॥ ४० ॥
 अष्टत्रिंशन्मिते धाम्नो भवे तु प्राणसंस्थितिः । त्रयोदशमिताब्दान्तं तैर्युतं वा शतं त्विह ॥ ४१ ॥
 चत्वारिंशन्मिते कूने मृत्युजेऽद्भ्युत्पन्नकम् । प्राणस्थितिरमितकालवर्षत्रयैव जन्मनि ॥ ४२ ॥
 धातृपुत्रे महाभाग चत्वारिंशन्मितेऽधुना । आयुः पञ्चमिताब्दान्तमथ पञ्चोत्तरं शतम् ॥ ४३ ॥
 प्रमाकरमुते प्रोक्तं जीवनं त्वत्र संभवे । चत्वारिंशन्मिते काढ्ये नववर्षाण्यसंशयम् ॥ ४४ ॥
 धातृसूनां द्वियुक्ते च चत्वारिंशे पतत्रिण । चतुर्दशमिताब्दान्तमथवा तैर्युतं शतम् ॥ ४५ ॥
 आयुर्वेदमिताब्दान्तमथवाष्टोत्तरं शतम् । दीप्तांशुजे त्रियुक्ते तु चत्वारिंशन्मितेऽण्डज ॥ ४६ ॥
 धातृजेऽत्र चतुर्युक्ते चत्वारिंशन्मिते सुत । पञ्चविंशतिवर्षाणि प्रोक्तमायुर्वलं त्विह ॥ ४७ ॥
 शुचिपुत्रे दशाब्दान्तं वा दशादयं शतं स्थितिः । चत्वारिंशन्मिते युक्ते पञ्चभिः परमायुः ४८ ॥

चत्वारिंशन्मिते ज्ञेय पट्टयुक्ते धातुसंभवे । पञ्चात्रिंशन्मिताब्दान्तं प्रोक्तमायुः पुराणैः ॥ ४९ ॥
 प्राभाकारं तथा ऋते पञ्चाशत्संख्यके स्थितिः । सप्तवर्षमिताब्दान्तं गतं सतीतं तथा ॥ ५० ॥
 ब्रह्मपुत्रे महाभाग जीवनं कथितं त्विह । षोडशाब्दमितं द्यूने पञ्चाशत्संख्यकेऽखिलम् ॥ ५१ ॥
 शुचिजे कूनपञ्चाशत्संख्यके विनतात्मज । हायनैः स्यूने विशद्विंशत्युत्तरे प्रतिष्ठितम् ॥ ५२ ॥
 विष्णुपुत्रे स्थितिर्जन्तोर्गोक्ता शतवत्सरम् । चतुर्वर्षयुतं मृत पञ्चाशत्संमितेऽखिलम् ॥ ५३ ॥
 शुचिसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्रथमाब्दक्रमम् । द्वाद्याहं गतमितं वापि कुपञ्चाशन्मितेऽखिलम् ५४
 द्विपञ्चाशन्मिते ह्यायुर्वर्षेकादशैस्त्विह । ब्रह्मजे तैर्द्वयं वापि शतमत्र प्रकीर्तितम् ॥ ५५ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मितेऽयुक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । कूनविशत्समान्तं हि मुनिभिः शुचिसंभवे ॥ ५६ ॥
 दशपञ्चमिताब्दान्तं जीवोद्देशेऽत्र तिष्ठति । चतुर्धुक्ते हि पञ्चाशत्संमिते ब्रह्मसंभवे ॥ ५७ ॥
 ब्रह्मसूनौ मया प्रोक्तमायुर्वलमशीतिकम् । पञ्चवर्षयुतं पञ्च पञ्चाशत्संमितेऽधुना ॥ ५८ ॥
 पट्पञ्चाशन्मिते वत्स ब्रह्मसूनौ हि जीवनम् । जन्तोरेकयुतं विंशत्समान्तं चात्र जन्मनि ॥ ५९ ॥
 ऋते पथिमिते त्वत्र सौद्राख्ये गरुडाग्रज । कूनविशत्समान्तं हि निर्याणं प्राणिनामिह ॥ ६० ॥
 पञ्चाशदष्टयुक्ते तु मन्दगे विनतात्मज । त्रिचत्वारिंशदब्दान्तमायुश्च प्रकीर्तितम् ॥ ६१ ॥
 कूने पथिमिते रुद्रसंभवे गरुडाग्रज । द्वियुक्तं विंशदब्दान्तमिह लोके स्थितिर्मता ॥ ६२ ॥
 अथो पथिमिते सूत विष्णुजे जीवनं मतम् । द्यूनपथिमिताब्दा तं ध्रुवमत्र परिरुद्धम् ॥ ६३ ॥
 रुद्रपुत्रे महाभाग कुपथिमितके तथा । त्रयोविंशतिवर्षाणि ह्यायुर्नलमुदाहृतम् ॥ ६४ ॥
 आयुर्द्वयं दृढं प्रोक्तं कूनपञ्चाशदब्दकम् । मन्दाख्येऽत्र महाभाग द्विपथिमितेऽखिलम् ॥ ६५ ॥
 त्रिपथिसंख्यके सूत कथितं रुद्रजेऽधुना । ह्यष्टाविंशतिवर्षान्ते मरण प्राणिनामिह ॥ ६६ ॥
 कोणसंज्ञे मया प्रोक्तं चतुःपथिमितेऽण्डज । निधनं सप्तपञ्चाशदब्दान्ते नात्र संगमः ॥ ६७ ॥
 पञ्चपथिमिते सूत रुद्रसूनौ च जीवनम् । सप्तविंशतिवर्षाणि नात्र कार्या विचारणा ॥ ६८ ॥
 रुद्रात्मजेऽय पट्पथिमिते ह्यायुरुदीरितम् । द्यूनपञ्चाशदब्दान्तं जन्ममन्यत्र परिरुद्धम् ॥ ६९ ॥
 सप्तपथिमिते त्वत्र यमजे कश्यपात्मज । पार्द्विंशतिवर्षाणि ह्यायुर्द्वयमुदीरितम् ॥ ७० ॥
 द्यूने सप्ततिसंख्ये तु नास्मि रुद्रसुतेऽण्डज । चत्वारिंशन्मिते काहये वर्षान्ते निधनं स्मृतम् ७१ ॥
 यमात्मजे महाभाग कूने सप्ततिसंमिते । प्रोक्तमायुश्चतुर्विंशदब्दान्तं प्राणिनामिह ॥ ७२ ॥
 अश्वत्थजे तथा चोक्ता स्थितिरत्रैव संभवे । प्राणिनां तु नवविंशत्समान्तं पूर्वसूरिभिः ॥ ७३ ॥
 कृतात्मजे महाभाग कुमरतिसंमितेऽधुना । त्रिंशन्मितवर्षाणि जीवनं कथितं मया ॥ ७४ ॥
 दिसप्ततिसंमितेऽश्वत्थसूनावत्रैव संस्थितिः । षोडशविंशत्समान्तं हि प्राणिना विनतात्मज ॥ ७५ ॥
 कृतसूनौ तथा प्रोक्तं जीवनं प्राणधारणाम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दान्तं त्रिसप्ततिसंमितेऽधुना ॥ ७६ ॥
 आयुर्नलं मया प्रोक्तं पट्टनेऽशीतिसंमिते । द्यूनपञ्चाशदब्दान्तं कृतजे त्वत्र संभवे ॥ ७७ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्येऽत्र यमसूनौ च पुत्रक । जीवन प्राणिना प्रोक्तं द्वित्रिंशद्वयान्तकम् ॥ ७८ ॥
 पट्चत्वारिंशदब्दान्तं कथितं प्राणधारणम् । पट्सप्ततिसंमिते त्वत्र कृतपुत्रे च पुत्रक ॥ ७९ ॥
 यमपुत्रे महाभाग द्यूनेऽशीतिसंमितेऽधुना । त्रिंशत्कयुक्तवर्षान्ते निर्याणं परिकीर्तितम् ॥ ८० ॥
 द्यूनेऽशीतिसंमितेऽश्वत्थपुत्रेऽत्र कथितं ध्रुवम् । द्विचत्वारिंशदब्दान्तमखिलं प्राणधारणम् ॥ ८१ ॥
 कूनेऽशीतिसंमिते भेतासुतेऽत्र जनुषि ध्रुवम् । अष्टत्रिंशत्समान्तं हि जीवनं कथितं स्फुटम् ॥ ८२ ॥

कृतवीर्यं महाभाग त्वायुर्दायमुदीरितम् । चतुर्विंशन्मिताब्दान्तमशीतिमितके ध्रुवम् ॥ ८३ ॥
 अशीतिमितके त्रेतासूनावत्र च पुत्रक । चत्वारिंशच्चतुर्युक्तमब्दान्तं प्राणधारणम् ॥ ८४ ॥
 त्रेताजे तु मया प्रोक्तमायुर्धलमिह स्फुटम् । एकोनविंशदब्दादयं शतसंख्यं द्व्यशीतिके ॥ ८५ ॥
 त्र्यशीतिमितके सूत कालजे जीवनं स्मृतम् । पञ्चोनमत्र पञ्चाशदब्दान्तं त्वखिलं ध्रुवम् ॥ ८६ ॥
 चतुर्युक्तेऽशीतिमिते त्रेतापुत्रे पतञ्जिण । दशसप्तान्वितं चायुर्वलं हि शरदां शतम् ॥ ८७ ॥
 कलिसूनौ महाभाग पञ्चाशीतिमितेऽण्डज । द्विपष्टिमितवर्षाणि प्राणिनां देहधारणम् ॥ ८८ ॥
 ततस्त्रेताभवे नाम्नि पट्टशीतिमिते खग । द्वादशाब्दाधिकं प्रोक्तमायुर्दायं शतं स्फुटम् ॥ ८९ ॥
 सप्तान्वितेऽशीतिमिते द्वापरात्मजसंज्ञके । पदपञ्चाशन्मिताब्दान्तं निर्वाणं कीर्तितं त्विह ॥ ९० ॥
 अथ त्रेतात्मजे सूत ह्यष्टाशीतिमितेऽधुना । हायनानां शतं युक्तं चतुर्भिर्जीवनं स्फुटम् ॥ ९१ ॥
 कूने नवतिसंख्येऽत्र त्रेताजाते परिस्रुटे । द्व्यशीतिमितवर्षाणि देहिनां देहधारणम् ॥ ९२ ॥
 चतुःषष्टिमिताब्दान्तं जीवनं कथितं त्विह । तथा नवतिसंख्ये तु कलिपुत्रेऽत्र पुत्रक ॥ ९३ ॥
 मित्रसूनौ कुयुक्ते नवति संख्येऽत्र काश्यप । अशीतिमितवर्षाणि प्रोक्तमायुः पुरातनैः ॥ ९४ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽत्र द्व्यादये मित्रात्मजेऽण्डज । प्रोक्तं सप्ततिवर्षान्तं निधनं देहधारिणाम् ॥ ९५ ॥
 भृतादिसूनौ कथितं त्र्यादये नवतिसंमिते । प्रोक्तमायुर्महाभाग सप्तानं शरदां शतम् ॥ ९६ ॥
 पट्टने शतसंख्ये तु मित्रपुत्रेऽत्र पुत्रक । शूनं नवतिवर्षान्तं कथितं देहधारणम् ॥ ९७ ॥
 भृतादिपुत्रे कथितं पञ्चोने शतसंख्यके । पञ्चषष्टिमिताब्दान्तं स्फुटमायुर्मनीषिभिः ॥ ९८ ॥
 पण्णवत्या मिते सूत निधतं मित्रसंभवे । कुसप्ततिमिताब्दान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ ९९ ॥
 शून्ये भृतात्मजे त्वत्र शतसंख्ये पुरातनैः । प्रोक्तमायुर्वलं सूत कूनाशीतिमितवर्षकम् ॥ १०० ॥
 द्रुहने शतमिते वत्स मित्रजे जीवनं स्मृतम् । अष्टषष्टिमितान्ध्र वर्षाणि परमं स्फुटम् ॥ १०१ ॥
 भृतादिजे महाबाहो कूने शतमितेऽधुना । प्रोक्तमायुर्वलं प्रहुरष्टेन शरदां शतम् ॥ १०२ ॥
 त्रेताजसंज्ञके प्रोक्तं शतसंख्ये खगेश्वर । ह्यष्टाशीनिमिताब्दान्तं प्राणिनां प्राणधारणम् ॥ १०३ ॥
 कुयुक्ते शतसंख्येऽत्र मेत्राख्ये शरदां शतम् । चतुर्भिरूनं कथितमायुर्दायं परिस्रुटम् ॥ १०४ ॥
 दीप्तांशुजेऽण्डजश्रेष्ठ द्वियुक्ते शतसंख्यके । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं चात्र जन्मानि ॥ १०५ ॥
 मित्रजाते त्रियुक्ते तु शतसंख्येऽत्र संभवे । कूनसप्ततिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०६ ॥
 अशीतिमितवर्षाणि कथितं देहधारणम् । चतुर्युक्ते शतमिते नाम्नि धर्मांशुजेऽण्डज ॥ १०७ ॥
 दीप्तांशुसूनौ सततं पञ्चादये शतसंख्यके । द्रुहनाशीतिमिताब्दान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १०८ ॥
 ततो नवतिवर्षान्तं देहिनां देहधारणम् । धर्मांशुसूनौ पट्टयुक्ते शतसंख्येऽत्र जन्मानि ॥ १०९ ॥
 सप्तयुक्ते शतमिते नाम्नि तीक्ष्णांशुजेऽण्डज । पदसप्ततिमिताब्दान्तं कथितं जीवनं त्विह ॥ ११० ॥
 तीक्ष्णांशुसूनावष्टादये शतसंख्ये खगाधिप । काठयं नवतिवर्षान्तमायुर्वलमुदाहृतम् ॥ १११ ॥
 एतदायुर्वलं प्रोक्तं मनुजानां परिस्रुटम् । बह्वल्यं पुण्यपापाम्भ्यां भूयः किं प्रष्टुमर्हसि ॥ ११२ ॥
 इति श्रीवृहत्सूर्यारण्यसंज्ञके कर्मविपाके आयुर्निर्णयाध्याये दशमः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

तमसोद्भवपापानि कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ । तानि मे हूहि भगवन्पूर्वजन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गादिः पतनं पापात्पापादायुःप्रणाशनम् । तिर्यक्लं प्राप्नुयात्पापात्पापाच्च नरकं व्रजेत् ॥ २ ॥

पापाद्रिष्टं भयं पापात्पापास्तंततिनाशनम् । राज्यभङ्गस्तथा पापात्पापाद्रोगविवर्धनम् ॥ ३ ॥
 धनरुपाद्यद्युभं पापात्पापान्द्वधनसङ्कटे । पापाद्दुःखं महाभाग तस्मात्पापं न वाचरेत् ॥ ४ ॥
 अर्वाग्रादश्वपेभ्यः पापान्यज्ञानतस्तथा । प्राक्पापान्वाग्यसौ जन्तुस्तान्धल्पान्यल्पशोधनैः ॥ ५ ॥
 तीर्थस्नानादिकैश्चात्र दग्धवान्यवदण्डज । नश्यन्त्येव प्ररोहन्ति न पुनर्जन्मानि ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 व्याध्यादिरूपं यत्पापं गणितेन दृढोदितम् । मत्कृतैः शोधनैरेवं नास्माद्याति नान्यथा ॥ ७ ॥
 भोगाद्वापि महाभाग नात्र कार्या विचारणा । तान्यहं यत्नतो वक्ष्ये राह्यादिभ्यः पतत्रिण ॥ ८ ॥
 राहाख्ये प्रथमे वत्स जीवोऽसौ कृतवान्पुरा । राजघातं छलेर्दुष्टरतिलोमसमन्वितः ॥ ९ ॥
 गते तमासे संज्ञे प्राग्विद्वतीये विनतात्मज । अमक्ष्यभक्षकश्चासौ परदास्विमहकः ॥ १० ॥
 सूचकः परन्त्रस्य बभूव विनतात्मज । अगुसंज्ञे तृतीये तु मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ ११ ॥
 परद्रव्यापहारी च पूर्वजन्मनि चाभवत् । चतुर्थे ह्यसुराख्ये प्राग्देवद्रव्यापहारकः ॥ १२ ॥
 परस्वहारको वत्स त्वासीत्स्वामिदुहान्वितः । पञ्चमे त्वानराख्ये तु परपुंसि रता ह्यसौ ॥ १३ ॥
 पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्र बभूव विनता सती । तथा सिंहीसुते षष्ठे महापातकसंयुतः ॥ १४ ॥
 स्वभावात्पूर्वजनुपि विनतानन्दवर्धन । सप्तमे चन्द्रहाख्ये तु चक्रे पूर्वभवेऽण्डज ॥ १५ ॥
 अदण्डचदण्डनं पापं गवां पीडाप्रदायकम् । वक्राख्ये त्वष्टमे वत्स जीवोऽसौ स्थापितं धनम् ॥ १६ ॥
 परेण नाददात्पूर्वं तथा घातितवान्नरम् । ततो नवमिते मृतं नाम्नि सूर्यान्तके पुरा ॥ १७ ॥
 आततायी बभूवासौ प्राणवान् कश्यपात्मज । अयो दशमिते राहौ मुखसंज्ञे स्वगाधिप ॥ १८ ॥
 त्वच्छा पूर्वभवे योनि मुखे मधुनवानसौ । सोमहाख्ये पुरा जीव एकादशमितेऽण्डज ॥ १९ ॥
 चक्रे ब्रह्मवधं घोरमपराधविवर्जितम् । जीवोऽसौ प्राग्भवे दुष्टो गृहीत्वा लोभतो धनम् ॥ २० ॥
 शास्त्रार्थमन्यथा चक्रे द्वादशे रविमहने । चन्द्रान्तके तथा पूर्वभवे विश्वमितेऽण्डज ॥ २१ ॥
 जीवोऽयं शूद्रमवधीच्छलेन गरुडाग्रज । संकल्पितोप्रदानं च वलादाकृत्य भक्षणम् ॥ २२ ॥
 निक्षेपहरणं चापि पापं मिश्रसमुद्भवम् । कुनवान्पुच्छकश्चासौ सिंहीजे मनुसंमिते ॥ २३ ॥
 ब्राह्मणस्याद् दुःखं पूर्वजन्मनि निर्भयः । वत्सासौ प्राणवान् पञ्चदशसंख्ये विधुंतुदे ॥ २४ ॥
 चकार स्त्रीवधं घोरं महापापं च पुनर । सोमान्तके प्राणधरः षोडशे पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
 ततः सप्तदशे वत्स धृष्टलोचनसंज्ञके । महर्षेण कृतवान्पापं व्यभिचारसमुद्भवम् ॥ २६ ॥
 शीर्षभारसमुत्पन्नं पापमाचरितं पुरा । जीवितानेन सततं शीर्षास्थेऽष्टादशेऽण्डज ॥ २७ ॥
 श्रमार्जारादिसंरक्षे कृतवान्भोजन त्वसौ । गुरोर्वाक्यविरोधं च पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ २८ ॥
 कूने विशन्मिते सिंहीमनुनाम्नि पतत्रिण । परावहारी जीवोऽसावभवत्पूर्वजन्मनि ॥ २९ ॥
 सूर्यारिसंज्ञके विशन्मिते तु गरुडाग्रज । एकविशन्मिते भानुरिपुसंज्ञे पुराभवे ॥ ३० ॥
 दानविघ्नकरश्चासौ बभूव विनतात्मज । परस्त्री दृष्ट्वाग्रां चोदयास्तगतं रविम् ॥ ३१ ॥
 गृध्रकः प्राग्भवे वत्स द्वाविधे वदनानिधे । गर्भघातकरी चासावभवत्पूर्वजन्मनि ॥ ३२ ॥
 अकार्तके त्रयोविशन्मिते प्राणी पतत्रिण । स्वामिद्रोहं महापापं चकार मदसंयुतः ॥ ३३ ॥
 प्राग्भवे तु चतुर्विंशन्मिते दैत्येन्द्रमंज्ञके । पथविशन्मिते मृतं सूर्यहारेण पुरा भवे ॥ ३४ ॥
 निजनिगानसौ वेश्यमपराधविवर्जितम् । शान्वन्तके महाभाग पण्डितोऽन्तके ह्यसौ ॥ ३५ ॥
 विपप्रदोऽभवत्पूर्वभवे पापविमोहितः । सप्तविंशन्मिते मृतं मित्रशर्मा पुराभवे ॥ ३६ ॥

अगम्यागमनं जन्तुः कृतवान् पूर्वजन्मनि । शुक्रान्तके क्युक्ते प्राग्जीवोऽसौ पटिसंज्ञके ॥७१॥
 चक्रे ब्रह्मवर्धं धोरं ब्रह्मस्वहरणं तथा । शस्त्रघातेन हननं शास्त्रबाह्योपजीवनम् ॥ ७२ ॥
 द्विपटिमितके चक्रे भास्करच्छादकेऽण्डज । आक् परेषां फलानां च हरणं लोभसंयुतः ॥ ७३ ॥
 सुवर्णहरणं श्रुतं कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ । त्रिपटिमितके पूर्वं प्रभाकारविमर्दनं ॥ ७४ ॥
 चतुःपटिमिते सूत नद्यादौ कृतवान् पुरा । छीवनं च शकृन्मार्गे विघ्नं परकृतौ तथा ॥ ७५ ॥
 जीवोऽसौ पापवान्मोहाद्भानुशत्रौ पतत्रिण । ततः शशिरिपौ वत्स पञ्चपटिमिते पुरा ॥ ७६ ॥
 मातृपितृगुरुणां च विप्राणां भक्तिवर्जितः । निन्दाश्रावी बभूवासौ जीवो विप्रियकारकः ॥ ७७ ॥
 ततः सोमरिपौ पूर्वभवे पट्षष्टिमिते । नित्यानुष्ठानरहितश्चासीद्व्यापहारकः ॥ ७८ ॥
 व्यूने सप्ततिसंख्ये तु प्राग्भवे शुचिघातिनि । पितृघाती महाभाग जीवोऽसौ चामवत्सुधीः ॥ ७९ ॥
 बालघाती तथा वत्स जन्तुर्वै भिन्नघातिनि । द्यूने सप्ततिसंख्ये तु बभूव परसंभवे ॥ ८० ॥
 कूने सप्ततिमे वक्त्रे शुचिमर्दनसंज्ञके । धातूनां हरणं मोहात्प्राप्यसौ प्राग्भवेऽण्डज ॥ ८१ ॥
 अयं सप्ततिमे वत्स भिन्नदिदंसंज्ञके पुरा । चकार स्वेच्छया दुष्टो गुरोर्विप्रस्य घातनम् ॥ ८२ ॥
 कुसप्ततितमे चक्रे शाकादिहरणं पुरा । नास्मिन् स्कन्दरिपौ मोहाद्दिनतानन्दवर्धन ॥ ८३ ॥
 पक्षपातं सभायां वै चकाराधर्मतः पुरा । द्विसप्ततितमे तत्र पाताख्ये च पतत्रिण ॥ ८४ ॥
 ततो यमरिपौ सूत त्रिसप्ततितमिते पुरा । बहुविप्रविरोधं च कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ ८५ ॥
 जीवोऽसौ रसहारी प्राग्बभूव विनतात्मज । चतुःसप्ततिसंख्ये तु धूमकेतो प्रयत्नतः ॥ ८६ ॥
 पञ्चसप्ततिसंख्ये तु दानवाख्ये पुराभये । चक्रे भ्रातृवधं गेहोत्पापं मोहाच्छलादसौ ॥ ८७ ॥
 विप्ररत्नापहरणं कृतवान् पूर्वजन्मनि । सूर्यचन्द्ररिपौ सूत पदसप्ततिमे छलात् ॥ ८८ ॥
 सप्तसप्ततिसंख्ये प्राग्बभूवपापसमुद्भवः । निशाचरो बभूवासौ पृतनाग्रहविग्रहः ॥ ८९ ॥
 हंसान्तके नया द्यूनेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । पक्षिघातनयुक्तोऽसौ बभूव विनतात्मज ॥ ९० ॥
 स्वचराख्ये तथा कूनेऽशीतिसंख्ये चकार वै । दक्षापहरणं पूर्वं तथा वेदस्य विक्रयम् ॥ ९१ ॥
 अष्टष्टेऽशीतिसंख्ये प्राग्दृष्टवान् कामतः स्त्रियम् । परदृष्टिविनाशं च कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ ९२ ॥
 प्रदीप्तारौ क्युक्ते चाशीतिसंख्ये पतत्रिण । प्रारब्धस्य व्रनस्यापि त्यागी पूर्वभवेऽभवत् ॥ ९३ ॥
 धूम्रवर्णाभिरे दद्याद्वेऽशीतिसंख्ये पुराभवे । दुष्टमतिग्रहं जीवः कृतवान् कन्यकात्मज ॥ ९४ ॥
 परसन्तानहरणं चक्रे पूर्वभवेऽप्यसौ । अग्नीभवे किले ज्वाढवेऽशीतिसंख्ये च पुत्रक ॥ ९५ ॥
 घनरूपे चतुर्युक्तेऽशीतिसंख्ये ततोऽण्डज । अविक्रयाणां सततं विक्रीयी चाभवत्पुरा ॥ ९६ ॥
 पञ्चाशीतिमिते वत्स तिलाङ्गाख्ये पुराभवे । पापकर्मरतश्चासौ बभूव प्राणधारकः ॥ ९७ ॥
 अमेध्यदानं सततं सर्पाघाती तथाभवत् । पडशीतितमे प्राणी सर्पाख्ये पूर्वजन्मनि ॥ ९८ ॥
 व्यूने नवतिसंख्ये प्राग्बभूव प्राणधारकः । धूर्तो बभूव सततं कन्यकाविक्रयी तथा ॥ ९९ ॥
 चन्द्रारिसंज्ञके चासीत्पिशुनः पूर्वजन्मनि । अष्टाशीतिमिते प्राणी विनतानन्दवर्धन ॥ १०० ॥
 हिमांशुः शत्रुसंज्ञे प्राङ् नवाशीतिमिते पुरा । परवध्वपहरणं कृतवान् पृच्छकस्त्वसौ ॥ १०१ ॥
 ततो नवतिसंख्येऽसौ घनान्ते परसंभवे । अनिवेद्य सुरादिभ्यो भोक्तासीन्न पतत्रिण ॥ १०२ ॥
 शीतदीधिनिशमौ प्राकाढ्ये नवतिसंख्ये । निर्वाणं कृतवांश्चातावधं मृत्युवशेन वै ॥ १०३ ॥
 काढ्ये नवतिमंख्ये तु जटाराप्रा पुराभवे । जीवोऽयं चामवत्सुत देवद्रव्यापहारकः ॥ १०४ ॥

धर्मध्वजरीषी पूर्वरीषो सप्तोनिवे सति । पतिघातकराश्री वभूव प्राणधारकः ॥ १०५ ॥
 यज्ञविघ्नकरः प्राणी प्रागासीदुद्विर्जितः । शुक्राङ्गश्चतुसंवे तु चतुर्नवतिसंमिते ॥ १०६ ॥
 माण्डुःखदायी ह्यभवत्पूर्वजन्मनि चाण्डज । अजरिसंज्ञके जन्तुः पञ्चाने शतसंख्यके ॥ १०७ ॥
 कृष्णाङ्गे च चतुर्हीने शतसंख्ये पतत्रिण । नीचस्त्रीमंगमाजीविश्वके पापे पराभवे ॥ १०८ ॥
 परदुःखप्रदानं च तथैवानृतभाषणम् । छेदनं परजिह्वायाः कृतवान् पृच्छकस्त्वयम् ॥ १०९ ॥
 ऋणे सप्तमिते मृत जिह्वाख्ये पूर्वजन्मनि । इक्षुने शतमिते पुत्र नीलवर्णे पराभवे ॥ ११० ॥
 मद्यपानरतश्चासी जीवोऽभूत्पापमोहितः । तथा शुक्राङ्गके कूने शतसंख्येऽभवत्कुर्वी ॥ १११ ॥
 देवद्विजोपाधिकारी प्राण्यसी परसंभवे । ततः शतमिते मृत महीरूपे विधानतः ॥ ११२ ॥
 सुगन्विहरणं पापं कृतवान् पूर्वजन्मनि । महापातकसंयुक्तोऽसावभूत्पूर्वसंभवे ॥ ११३ ॥
 आकाशसंज्ञके वत्स त्वेकोत्तरशते तथा । द्वियुक्ते शतसंख्ये प्राग्बुध्नाक्षे कृतवानसी ॥ ११४ ॥
 कूटसाक्ष्यजपापं च परमर्मप्रकाशनम् । देवशाघी महाभाग वभूव परसंभवे ॥ ११५ ॥
 त्रियुक्ते शतसंख्ये तु देवशत्रौ च पृच्छकः । मातृहामो पुरा जीवो भगच्छादकसंज्ञके ॥ ११६ ॥
 शतसंख्ये चतुर्युक्ते महापातकसंयुतः । पञ्चाढ्ये शतसंख्ये तु ग्रहेन्द्रे पूर्वजन्मनि ॥ ११७ ॥
 नानामिश्रितपापेभ्यो महाप्रदसमाकुलः । जात्युत्तमस्त्रीगमनं चक्रेऽसी प्राणधारकः ॥ ११८ ॥
 प्राक्संभवे तथोत्पाते षड्युक्ते शतसंख्यके । सप्तोत्तरशते त्वासीद्गुरुरूपे पतत्रिण ॥ ११९ ॥
 जीववातकराशासवभत्पूर्वजन्मनि । अष्टोत्तरशते पूर्वभवे तु धमसंज्ञके ॥ १२० ॥
 पशुचोरोऽभवत्वासी जीवोऽयं गरुडाग्रज । एतत्सर्वशुपाख्यातं पापमाचरणं नुत ॥ १२१ ॥
 यस्मिन्ने परमं दुःखं जीवो यात्यकृते सुखम् ॥ १२२ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसंहितायां कर्मविपाके पापनिर्णयव्याख्ये एकादशः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

केतो रिष्टं त्वया प्रोक्तं तददम्ब दिवस्पते । मत्प्राप्त्युपि महाभाग कथं मृत्युः प्रजायते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ज्ञानाज्ञानकृतं पापं दृढं मानदृढं तथा । रिष्टं तद्विविधं ज्ञेयं दृढमप्यदृढं पुनः ॥ २ ॥
 उभयोः काश्यपेयात्र प्रायश्चित्तैः क्षयो भवेत् । प्रायश्चित्ते कृते मृत रिष्टं नैव प्रशाम्यति ॥ ३ ॥
 नश्येदायुर्वलं तत्तु दीपो वाध्यादिना यथा । रिष्टयोगे समुत्पन्ने चतुर्धा मुनिभिः स्मृतम् ॥ ४ ॥
 स्वनाशः पुत्रनाशो वा स्त्रीनाशश्चार्थनाशनम् । अष्टोत्तरशतानां तु केतूनां गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
 नामतुल्यान्यरिष्टानि खड्गादिष्ट यथाक्रमम् । वक्ष्ये यथायथाकाले तानि त्वं श्रोतुमर्हसि ॥ ६ ॥
 स्वङ्गाभिधे महाकेतो प्रथमे विनतात्मज । चतुर्विंशन्मिमे वपं रिष्टमशतिदारुणम् ॥ ७ ॥
 क्षुस्तंज्ञे द्वितीये च काश्यपेयात्र जन्मनि । रिष्टं षड्विंशदध्दे तु शुश्रूषन्नात्र संशयः ॥ ८ ॥
 घनाभिधे तृतीये तु रिष्टमत्र प्रकीर्तितम् । पञ्चविंशन्मिमे वपं घनगर्जसमं नुत ॥ ९ ॥
 श्यामनाम्नि महाबाहो चतुर्थ्यैव जन्मनि । द्वाविंशन्मिमे वपं रिष्टं प्रोक्तं खगाधिप ॥ १० ॥
 पीताभिधे पञ्चमेऽत्र केतो तु विनतात्मज । चतुर्विंशन्मिमे रिष्टं हायने चात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 पाण्डित्ये कृष्णवर्णारूपे कालरूपेऽत्र संभवे । षोडशविंशन्मिमे मृत हायने रिष्टमधूनम् ॥ १२ ॥

यमामिधे महारिष्टं यमरूपं पडब्दके । सप्तसंख्येऽत्र कथितं विनयानन्दवर्धन ॥ १३ ॥
 मुद्राख्ये महाघोरमष्टमेऽत्रैव जन्मनि । यमस्य मुद्गरं घोरमष्टमे कश्यपात्मज ॥ १४ ॥
 शौसनारख्ये महाकेनौ नवसंख्ये पतत्रिण । पङ्क्तिशान्मितके वर्षे रिष्टमत्र प्रकीर्तितम् ॥ १५ ॥
 उल्काख्ये दशमे वापि वत्साष्टाविंशद्बद्धके । रिष्टं तद्वीरवाकारमत्र जन्मनि मानव ॥ १६ ॥
 ततो वज्राभिधेऽत्रैव रौद्रे रुद्रमितेऽण्डज । ह्येकोनविंशद्बद्धे तु रिष्टमुक्तं मनीषिभिः ॥ १७ ॥
 बायुवाख्ये तथा ज्ञेयं द्वादशे गरुडाग्रज । ज्यूने त्रिशान्मिते रिष्टं हायनेऽत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
 केतुभिधे तथा चोक्तं त्रयोदशमितेऽण्डज । अष्टादशमिते सूत हायने रिष्टमद्भुतम् ॥ १९ ॥
 शीर्षसंज्ञे मनुमिते प्रोक्तमत्र खगाधिप । षोडशाब्दमिते रिष्टं शीर्षपातनवद्बद्धम् ॥ २० ॥
 पुच्छसंज्ञे ततः केतौ तृतीयेऽब्दे त्वरिष्टकम् । सर्पाख्ये पञ्चादंभर्षं ह्युत्पातोऽत्र महान् सुत ॥ २१ ॥
 गुदाभिधे ततोरिष्टं वर्षे द्वादशसंमिते । अष्टादशमिते सूत रिष्टं मनुमितेऽब्दके ॥ २२ ॥
 चापाख्ये प्रथमे वर्षे रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना । केता विशान्मिते सूत वाणसंज्ञेऽत्र जन्मनि ॥ २३ ॥
 द्विचत्वारिंशद्बद्धे तु रिष्टं देहान्तरुद्भवत् । कुन्ताभिधे महाबाहो कालरूपं नवाब्दके ॥ २४ ॥
 लम्पके रिष्टमत्रोक्तं द्वितीयेऽब्दे न संशयः । घटसंज्ञे त्रयोविंशे केतावैत्रैव जन्मनि ॥ २५ ॥
 वेदवेदमिते वर्षे रिष्टं हि गरुडाग्रज । ततो गुह्याभिधे सूत मृत्युर्वर्षं चतुर्मिते ॥ २६ ॥
 विषगर्भेऽण्डजश्चेष्ट पञ्चाविशान्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशान्मिते वर्षे त्र्यधिके मरणं स्मृतम् ॥ २७ ॥
 ततः कालाभिधे सूत रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना । चत्वारिंशान्मिते वर्षे पञ्चयुक्तेऽत्र पुत्रक ॥ २८ ॥
 ग्रहान्तके महाबाहो ऋक्षसंख्ये त्वरिष्टकम् । पञ्चाशदेकह्रीनेऽब्दे जन्मन्यत्रोदितं ध्रुवम् ॥ २९ ॥
 ध्वजसंज्ञेऽधुना प्रोक्तमष्टाविंशान्मितेऽण्डज । रिष्टमष्टाधिके चत्वारिंशद्बद्धे भयानकम् ॥ ३० ॥
 कुन्तान्शान्मिते तत्र क्षत्राख्ये गरुडाग्रज । द्विपञ्चाशान्मिते वर्षे रिष्टं सर्वहरं स्मृतम् ॥ ३१ ॥
 वृक्षसंज्ञे तथा केता त्रिशसंख्येऽण्डजाधिप । पञ्चाधिके तु पञ्चाशद्बद्धे प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३२ ॥
 गहाधिपे तथा तत्र नाशः प्रोक्तो मनीषिभिः । पञ्चाशदेकयुक्तेऽब्दे चतुर्धा तत्त्वदर्शभिः ॥ ३३ ॥
 योणारख्येऽत्र महोत्पाते द्वात्रिंशान्मितसंख्यके । रिष्टं च दारुणं प्रोक्तं त्रिपञ्चाशान्मितेऽब्दके ॥ ३४ ॥
 श्याब्दे त्रिशान्मिते केतौ नर्तनाख्येऽत्र पुत्रक । द्यूने पष्टिमिते वर्षे रिष्टं स्थान्तर्तनोपमम् ॥ ३५ ॥
 भुदङ्गसंज्ञके जन्मन्यत्रैव ध्रुवमद्भुतम् । चतुःपञ्चाशद्बद्धे तु पुनारिष्टं मयोदितम् ॥ ३६ ॥
 पाशसंज्ञेऽत्र जनुषि पञ्चात्रिंशान्मितेऽण्डज । रिष्टं पाशसमं प्रोक्तं पञ्चाशत्सप्तवत्सरे ॥ ३७ ॥
 पुष्पनाम्नि महाबाहो केतौ पद्मिंशसंख्यके । पडन्विते तु पञ्चाशद्बद्धे प्रोक्तमरिष्टकम् ॥ ३८ ॥
 फलाभिधे महापुच्छे रिष्टमुक्तं मया चलम् । एकोनपष्टिवर्षं तु जन्मन्यत्रैव दारुणम् ॥ ३९ ॥
 यष्ट्याभिधेऽत्र ध्वजके त्वष्ट्रिंशान्मितेऽण्डज । एकाधिके तु पष्ट्यब्दे जन्मन्यत्र भयानकम् ॥ ४० ॥
 शीनाङ्गे काश्यपेऽत्र महारिष्टं मयोदितम् । द्विपष्टिमितके वर्षे वन्यनार्थैर्भवानकम् ॥ ४१ ॥
 मुरजे तु गहोत्पाते चत्वारिंशान्मिते ध्रुवम् । चत्वारिंशान्मिते वर्षे सप्तयुक्ते त्वरिष्टकम् ॥ ४२ ॥
 अन्तकारख्ये तथा केतौ त्रिपष्टिमितवत्सरे । महारिष्टं मया प्रोक्तं पतत्रिण यमोपमम् ॥ ४३ ॥
 केतौ रोचरसंज्ञे तु रिष्टं वर्षेऽष्टपष्टिके । यथाकाशात्प्रपतने तथा रिष्टमिहाण्डज ॥ ४४ ॥
 चरवाग्निरान्मिते श्याब्देऽनन्ताख्ये कथितं त्विह । चतुःपष्टिमिते वर्षे पुनानन्तभयप्रदम् ॥ ४५ ॥
 शय्याभिधे ततः प्रोक्तं रिष्टमत्र खगाधिप । चत्वारिंशान्मिते वर्षे त्वेकादशे नात्र संशयः ॥ ४६ ॥

पञ्चवेदमिते त्वत्र पत्रसंज्ञे त्वरिष्टकम् । चतुर्विंशन्मिते वर्षे जायते विनतात्मज ॥ ४७ ॥
 केतौ भूचरसंज्ञे तु ह्येकहीने पतत्रिण । वर्षे त्रिंशन्मिते रिष्टं दारुणं कथितं मया ॥ ४८ ॥
 अन्तरिक्षाभिधे तद्वर्षे त्रिंशन्मिते ध्रुवम् । रिष्टं स्यादत्र जनुपि विनतानन्दवर्धन ॥ ४९ ॥
 केतौ रज्ज्वाभिधे सूत द्वाविंशन्मितवत्सरे । रज्जुबन्वादिक् रिष्टं जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ५० ॥
 हरिताख्ये महाकेतौ रिष्टमत्र मयोदितम् । पञ्चाशन्मितके नूनं ह्यष्टविंशन्मितेऽब्दके ॥ ५१ ॥
 नीलसंज्ञे महोत्पाते रिष्टमुक्तं तु काश्यप । पञ्चात्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ ५२ ॥
 नीलाङ्गाख्ये महाकेतौ सूत रिष्टं प्रकीर्तितम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे ह्येकहीनेऽत्र जन्मानि ॥ ५३ ॥
 द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे सुसलाख्ये पत्रत्रिण । रिष्टं सुसलवत्प्रोक्तं वर्षे पष्टिमितेऽण्डज ॥ ५४ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिते केतौ बन्धनाख्ये त्वरिष्टकम् । विंशन्मितेऽब्दे बन्धायेर्द्धादधे पष्टिमिते मृत्तिः ५५ ॥
 पीताङ्गसंज्ञके सूत ततश्चोक्तमारिष्टकम् । चत्वारिंशन्मिते वर्षे पट्टयुक्तेऽत्रैव जन्मानि ॥ ५६ ॥
 कृष्णाङ्गसंज्ञके केतावत्रारिष्टं प्रकीर्तितम् । एकादशमिते वर्षे काश्यपेयमहादभुते ॥ ५७ ॥
 श्यामाङ्गसंज्ञके सूत महाकेतौ महादभुतम् । रिष्टं निगदितं वर्षे दशसप्तमितेऽण्डज ॥ ५८ ॥
 गौराभिधे ततश्चोक्तं पष्टिसंख्ये त्वरिष्टकम् । त्र्यदधे त्रिंशन्मिते वर्षे जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ ५९ ॥
 गौराङ्गनाम्नि सुमहदरिष्टमुदितं मया । सप्तात्रिंशन्मिते वर्षे चात्र जन्मानि काश्यप ॥ ६० ॥
 धूमवर्णे महाकेतौ पञ्चाशन्मितवत्सरे । रिष्टमुक्तं मया चात्र विनतानन्दवर्धन ॥ ६१ ॥
 नीलवर्णाभिधे सूत प्रोक्तं पष्टिमिते ध्रुवम् । पञ्चपष्टिमिते रिष्टं हायनेऽत्रैव जन्मानि ॥ ६२ ॥
 त्रिशूलसंज्ञके केतौ जन्मन्यत्र पतत्रिण । सप्तसप्तपष्टिमिते त्रिणा रिष्टं त्रिशूलवत् ॥ ६३ ॥
 चतुःशूलाभिधे सूत द्वाचदधे पष्टिमिते ध्रुवम् । पट्टपष्टिमितेऽब्दे तु रिष्टमत्र चतुर्विधम् ॥ ६४ ॥
 पञ्चशूले तु पञ्चाब्दे रिष्टमुक्तं मनीषिभिः । धूमध्वजे तु विश्वाब्दमिते मृत्युः खगाधिप ॥ ६५ ॥
 चन्द्राग्रीसंज्ञके वर्षे त्रयोविंशे त्वरिष्टकम् । अर्कान्तके सप्तमेऽब्दे रिष्टं चार्कग्रहोपमम् ॥ ६६ ॥
 धूम्राक्षेऽब्दे दशमिते कालरिष्टं प्रकीर्तितम् । सोमहाख्ये तथा केतावष्टपष्टिमिते ध्रुवम् ॥ ६७ ॥
 रिष्टं तु त्रिंशदब्दे तु सोमग्रहसमं सुत । शूलाङ्गनाम्नि केतौ तु वेददिङ्मितवत्सरे ॥ ६८ ॥
 महाशूलोद्भवं रिष्टमत्र जन्मानि कीर्तितम् । शूलाभिधे तथा केता रिष्टमत्रैव जन्मानि ॥ ६९ ॥
 वर्षे सप्ततिसंख्ये च एकसप्ततिसंख्यके । द्विसप्ततमिते वर्षे रिष्टमुक्तं भयानकम् ॥ ७० ॥
 सोमपाख्ये ध्वजे सूत कुसप्ततमितेऽधुना । सप्तायुधाख्ये सततं रिष्टं प्रोक्तं खगाधिप ॥ ७१ ॥
 एकोनसप्ततमिते वत्सरे चात्र जन्मानि । सप्तशूलाभिधे केतौ रिष्टं शूलवद्दभुतम् ॥ ७२ ॥
 चतुःसप्ततितमे वर्षे त्रिसप्ततमितेऽधुना । वज्रासने हि ध्वजके रिष्टं वज्रप्रपातवत् ॥ ७३ ॥
 वर्षे सप्ततितमे सूत कुयुक्ते नात्र संशयः । मुद्गराख्ये महाकेतौ रिष्टं मुद्गरपातवत् ॥ ७४ ॥
 सप्तसप्ततितमेऽब्दे तु कालरूपे पतत्रिण । पट्टसप्ततितमिते सूत मुद्गराङ्गे त्वरिष्टकम् ॥ ७५ ॥
 त्रिसप्ततितमिते चात्र हायने गरुडाग्रज । रक्ताङ्गसंज्ञके पुच्छे सप्तसप्तमितेऽधुना ॥ ७६ ॥
 पञ्चसप्ततितमे वर्षे रिष्टं रक्तप्रवर्षणम् । भीमाङ्गसंज्ञके केतावष्टसप्ततिसंमिते ॥ ७७ ॥
 तस्मिन्वर्षे तदामोति रिष्टमत्रैव दारुणम् । तमोरूपाभिधे सर्पं वर्षेऽशीतमिते सुत ॥ ७८ ॥
 जायतेऽत्र महारिष्टं ध्रुवं पापसमुद्भवम् । तमोव्यापकजे नाम्नि पुच्छे वेदाष्टकेऽब्दके ॥ ७९ ॥
 दुष्टरिष्टं मया प्रोक्तमशीतमितकेऽण्डज । नवसप्ततिवर्षान्ते रिष्टं पष्टिमितेऽप्यवा ॥ ८० ॥

एकाशीतिमिते केतौ चन्दनाङ्गाभिवे सुत । उपग्रहे महारिष्टं पदसप्ततिमितेऽब्देके ॥ ८१ ॥
 वायुरूपे तथा प्रोक्तं पंचादशेऽशीतिवत्सरे । वेदाशीतिमिते केतावनिष्ठाकसंज्ञके ॥ ८२ ॥
 सप्ताशीतिमिते वर्षे रिष्टं श्रोतमिहाण्डज । नभोगसंज्ञके रिष्टमेकाशीतिमितेऽब्देके ॥ ८३ ॥
 पञ्चाशान्मितके वापि पञ्चाशीतिमितेऽधुना । ग्रहारिसंज्ञकेऽशीतिवर्षे नवमितेऽण्डज ॥ ८४ ॥
 सप्तात्रिंशन्मिते वापि रिष्टमत्र खगाविप । भ्रमाभिधाने चारिष्टं वर्षे नवतिसंमिते ॥ ८५ ॥
 देवारिसंज्ञकेऽशीतिद्वियुक्ते हायने भयम् । नवाशीतिमिते केतौ कालरूपाभिधानके ॥ ८६ ॥
 वर्षे ह्यशीतिमितके कालरूपं न संशय । संहारसंज्ञके पुच्छे महारिष्टं मयोदितम् ॥ ८७ ॥
 वर्षे नवतिसप्तादये संहारोऽत्र यथा तथा । मृत्युनाम्नि महोत्पाते रिष्टं मृत्युसमं सुत ॥ ८८ ॥
 पडशीतिमिते वर्षे पदात्रिंशत्संमितेऽथवा । भ्रमसंज्ञे ततो रिष्टं प्रोक्तमत्रैव जन्मनि ॥ ८९ ॥
 द्वयोत्तरशते वर्षे चतुर्विंशन्मितेऽथवा । अष्टसंज्ञके पुच्छे चतुर्नवतिसंमिते ॥ ९० ॥
 अधिके शतवर्षेऽत्र त्वष्टादष्टमदभुतम् । ध्वजके घोररूपेऽत्र रिष्टं घोरं प्रकीर्तितम् ॥ ९१ ॥
 कुयुक्ते तु नवत्यब्दे त्रिपञ्चाशन्मितेऽथवा । अष्टमे तु तथा सूत रिष्टमत्रैव जन्मनि ॥ ९२ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दे वा वर्षे नवतिपट्टते । मणिवर्णे शते ज्यौने केतौ सप्तोत्तरे शते ॥ ९३ ॥
 चतुःपञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रैव जन्मनि । जलाभिवे ध्वजे सूत वर्षे नवतिसंमिते ॥ ९४ ॥
 द्वियुक्तेऽत्र तरो रिष्टं चतुर्विंशत्समे तथा । भयानके कूनशते रिष्टमत्र भयानकम् ॥ ९५ ॥
 चतुर्नवतिसंख्येऽन्दे ह्यष्टविंशतिमेऽपि वा । पातसंज्ञे अतामिते रिष्टं प्रोक्तं मयाऽधुना ॥ ९६ ॥
 पटुत्तरशते वर्षे त्रिचत्वारिंशकेऽथवा । कादये शते घोररूपे रिष्टं नवतिवत्सरे ॥ ९७ ॥
 त्रिसंयुक्ते महाभाग ज्यौने वा पष्टिसंमिते । वामनारूपे शते व्यादये द्वाभ्यामूने शतेऽब्देके ॥ ९८ ॥
 द्वादादये पञ्चाशदब्दे वा रिष्टमत्रातिदारुणम् । घोरकाले महाकेतौ वर्षे शतमिते ध्रुवम् ॥ ९९ ॥
 रिष्टं घोरं महानाहो पद्मिशेऽन्दे तथाऽधुना । दाहसंज्ञे शते द्वागदये रिष्टं दाहोपमं स्मृतम् ॥ १०० ॥
 पञ्चाधिके नवत्यब्दे ह्यष्टत्रिंशन्मितेऽथवा । पञ्चोत्तरशते केतौ प्रलयाख्ये पतत्रिण ॥ १०१ ॥
 द्व्यूने शतमिते वर्षे रिष्टं त्रिंशन्मितेऽपि च । दिग्दाहः पटुत्तरशते वर्षे चक्रोत्तरे शते ॥ १०२ ॥
 द्व्यूने विंशन्मिते वापि रिष्टमुक्तं खगाविप । संहाराख्ये सप्तशते रिष्टं संहारस्तुत ॥ १०३ ॥
 पञ्चोत्तरशते वर्षे पञ्चाग्न्याधिकेऽपि वा । अष्टोत्तरशते केतौ महाप्रलयसंज्ञके ॥ १०४ ॥
 प्रलयान्तोपमं रिष्टं त्वष्टोत्तरशतेऽब्देके । शिर्शनां रिष्टजं ज्ञानं पित्रोः प्रभविलम्बतः ॥ १०५ ॥
 ज्ञेयं द्वादशवर्षान्तं स्वाधिकारस्ततः परम् । मातुरिष्टमृताः केचित्पितृरिष्टैस्तथा परे ॥ १०६ ॥
 केचित्पुत्राद्यरिष्टस्तु त्रियन्ते नात्र संशयः ॥ १०७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यगणसंज्ञादे कर्मविपाके रिष्टनिर्णयाध्यायो द्वादश ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अणु सूत प्रवक्ष्यामि देहरूपविनिर्णयम् । यत्राद्योराश्रिता देवा दाने पूर्णकालमदाः ॥ १ ॥
 विभ्राराजः प्रकृतव्यो गजप्रकृतुर्भुजः । शूलं तथाक्षमाला च तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
 जलपूर्णं तथा पात्रं परशुश्च वामतः । दन्तश्चास्य प्रकृतव्यो गर्भाग्रिष्टनिपूदनः ॥ ३ ॥
 जलपूर्णं पुनः पात्रे करामे तस्य कारयेत् । लम्बोदरस्तथा कार्थो मूपकोपरिर्हितः ॥ ४ ॥

१ प्रशस्तिमिते-उप० । २ नवतिसंज्ञके-उप० । ३ कृते-उप० । ४ संभूतारिष्टज्ञानम्-
 उप० । ५ यन्ताधार-उप० । ६ नवत्यं पुन पात्र काले तस्य कारयेत्-उप० ।

व्याघ्रचर्माम्बरधरो व्यालयज्ञोपवीतवान् । उपविष्टोऽथवा कार्यः पद्मासनसमन्वितः ॥ ५ ॥
 कृत्स्नैव विधिवद्द्याद्विनाशार्थं प्रयत्नतः । नापमृत्युमयं चापि सर्वविघ्नविनाशनम् ॥ ६ ॥
 वातगुल्मविनाशार्थं यो दद्याद्विनाशकम् । विमुच्यते महारोगादातरोगात्पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अयापस्मारयुक्तस्तु प्रदद्याच्छिवनन्दनम् । बहुरस्नेः समायुक्तं मन्त्रैरभ्यर्च्य यत्नतः ॥ ८ ॥
 सोऽपस्मारान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अथ भाद्रपदे शुक्ले चतुर्थ्या गणनायकम् ॥ ९ ॥
 पूजयेन्मोदकाहारैः कृत्वा रूपं हिरण्मयम् । देयस्तत्र विधिज्ञाय भयेभ्यो मुच्यतेऽधुना ॥ १० ॥
 नित्यं पूज्यो गणाध्यक्षः कामेष्वपि विशेषतः । अनर्चितो विघ्नकरः सर्वकार्येषु यो नृणाम् ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके गणेशनिरूपणाध्यायस्तयोदशः ॥ १३ ॥

: श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्भुजा तथा कार्या सर्वाभरणभूषिता । देवी सरस्वती स्तुतं सुमुखी सा समुच्छिता ॥ १ ॥
 पुस्तकं चाक्षमालां च तस्या दक्षिणहस्तयोः । वामयोश्च तथा कार्या वैष्णवी च कमण्डलुः ॥ २ ॥
 समपादप्रतिष्ठा च कार्या सर्वाङ्गशोभना । पूजयित्वा शुभैर्गन्धैर्वस्त्रैर्मन्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 (सा देवा वेदविदुषे शुभमुद्दिष्टिवृद्धये । अथवा शक्तितो दद्याद्देवीं वा राजतीं शुभाम् ॥ ४ ॥
 प्रतिमां पक्षिशार्ङ्गल सरस्वत्या विधानतः । जपेत्स्रं च तन्मन्त्रमर्थं वायुतसंख्यकम् ॥ ५ ॥
 विद्याहरणजात्पापान्मुच्यते पूर्वसंभवात् । मृकत्वहरणं प्रोक्तं दानमेतत्पतत्रिण ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेद्भक्त्या विधिना भारती नरः । धनविद्यान्वितश्चात्र ज्ञानवानपि जायते ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके सरस्वतीरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्दशः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसः समीपे कर्तव्या लक्ष्मीस्तु द्विभुजा ततः । दिव्यरूपाम्भुजकरा सर्वाभरणभूषिता ॥ १ ॥
 श्वेताम्बरधरा देवी रूपेणाप्रतिमा भुवि । पृथक् चतुर्भुजा कार्या देवी सिंहासने स्थिता ॥ २ ॥
 सिंहासनेऽस्याः कर्तव्यं कमलं चारुकीर्णकम् । अष्टपत्रं महाभाग कर्णिकार्या तु सा स्थिता ॥ ३ ॥
 लिखित्वा शोभने पत्रे हिरण्यादये प्रयत्नतः । पूजयित्वा तु विविधैस्तन्मन्त्रैश्चोपचारकैः ॥ ४ ॥
 जपित्वा विधिवत्तत्र लक्षार्घं होमयेत्ततः । ब्राह्मणाय विधिज्ञाय सा देवा शक्तितोऽण्डज ॥ ५ ॥
 लक्ष्मीहरणजात्पापात्पूर्वजन्मसमर्जितात् । मुच्यतेऽत्र महाभाग दसिद्वत्बहुरं परम् ॥ ६ ॥
 नित्यं यः पूजयेत्लक्ष्मीं दीपायत्नां तथा निशि । लक्ष्मीवृद्धिर्भवेत्तस्य जन्मन्यत्रापरे तथा ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके लक्ष्मीरूपनिरूपणाध्यायः पञ्चदशः ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्यः कार्यः शुभाकारः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महातेजाः कवचेनापि संवृतः ॥ १ ॥
 रश्मयस्तस्य कर्तव्या वामदक्षिणहस्तयोः । एकचक्रेऽथ सप्ताश्वे पटारे वा रथोत्तमे ॥ २ ॥
 उपविष्टस्तु कर्तव्यो देवोऽर्कोऽरुणसारथिः । ययोक्तेन विधानेन कृत्वा धातुमयं रथम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य रक्तपुष्पैस्तु सूर्यमन्त्रेण मन्त्रवित् । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च भ्रमदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥

सूर्यमन्त्रः ।

“ॐ नमो भगवते भास्कराय सर्वलोकप्रकाशनाय मम हादि प्रकाशं कुरुकुरु स्वाहा ॥”

यो जपवा विधिना मन्त्रं कोट्यर्घार्घसंमितम् । होमयेत्तिलमध्वाज्यैः शक्त्या संपूज्य भास्करम् ॥
स प्राप्नोति परं सिद्धिं मन्त्रतन्त्रसमुद्भवात् । सप्तम्यां माघशुक्लायां विशेषात्पूजयेद्विम् ॥ ६ ॥
वाञ्छितायां भवेच्छीघ्रं मम मन्त्रप्रभावतः । अथार्चयेन्नरो नित्यं भक्तिमान्मामिहाण्डज ॥ ७ ॥
रूपारोग्यमुखैश्वर्यदुनः स्यान्नात्र संशयः । अष्टपद्मदलाकारं लिखित्वा च प्रपूजयेत् ॥ ८ ॥
ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च सर्वरोगापनुत्तये । यस्य पञ्चतभावस्थो रविः पुनर्विनाशकृत् ॥ ९ ॥
स्त्रीभयं नष्टनाशस्थः स्त्रीणां पतिभयंकरः । पित्रोश्चतुर्थदशमे सहजे चाग्रजे भयम् ॥ १० ॥
तेनाराध्यो महाभक्त्या जपहोमार्चनादिभिः । हिरण्यमस्तथा देशे विधिज्ञाय विधानतः ॥ ११ ॥
तस्य पुनर्विबुद्धिः स्यादवश्यं विनतात्मज । नार्चयेद्यस्तु मां नित्यं इदो ज्ञानविवाजितः ॥ १२ ॥

जन्मजन्मन्यसौ रोगी शोकभागजायते नरः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमहादे कर्मविपाके सूर्यरूपनिर्णयान्याय षोडश ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चन्द्रः श्वेतवपुः कार्यस्तथा श्वेताम्बरो विभुः । चतुर्बाहुर्महातेजा सर्वभरणवास्तथा ॥ १ ॥
उमुदी द्वी तथा कार्या तस्य देवस्य इस्तयोः । चिद्रं तथास्य सिंहाङ्गं वामपार्श्वेऽर्क्षद्वयेत् ॥ २ ॥
केयूरमुकुटाढ्यं च दिव्यरुक्मरथे स्थितम् । यः कृत्वा विधिवत्सोमं सौवर्णं राजतं तथा ॥ ३ ॥
गृत्रयित्वा शुभैर्गन्धैर्धूपैर्दिव्यैर्विशेषतः । विप्राय दद्याद्विधिवत्पातकेभ्यः प्रमुच्यते ॥ ४ ॥
विप्रपीडादिजं पापं पृथैजन्मसमुद्भवम् । तत्क्षणान्मुच्यते चापि दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ५ ॥
नित्यं यश्चार्चयेच्चन्द्रं द्विजराजं महाबलम् । न तस्य ग्रहा पीडा भविष्यति कदाचन ॥ ६ ॥
पौर्णमास्यां च यो दद्याद्विमांशुं प्रयतः शुचिः । सोपवासान्वितो भक्त्या सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ७ ॥
द्व्ययुक्तस्तथा चन्द्रो जन्मन्यत्र यदा भवेत् । मनोजातसमुद्भूताचिन्ताशङ्कतुरो भवेत् ॥ ८ ॥
तदोपशमनायैव दद्याद्देवं निशकर्मम् । संपूज्य मन्त्रैर्विधिवैजंस्वा हुत्वाऽयुतादिकम् ॥ ९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसहादे कर्मविपाके चन्द्ररूपनिर्णयान्याय सप्तदश ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भौमोऽग्निरूपः कर्तव्यः संस्थितः काश्वने रथे । किरीटी द्विभुजः कान्तस्त्रिकोणे वा रथे स्थितः ॥
तन्मूर्तिं पूजयेद्यस्तु रक्तपुष्पैर्विशेषतः । धूपैर्निवेदनीर्दिव्यैः कुङ्कुमाक्षतचन्दनैः ॥ २ ॥
न जायत ऋणप्रस्तश्चात्र जन्मानि सुव्रतः । भौमवारे च यो दद्याद्ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
न च भौमप्रहान्पीडापीडितश्चात्र जन्मानि । सोपवासी नरो यस्तु कृत्वा भौमं हिरण्यम् ॥ ४ ॥
पूजयित्वा विधानेन ब्राह्मणाय निवेदयेत् । स रक्तजान्महादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ५ ॥
अथ पञ्चमभावस्थो भौमः पुनर्विनाशकः । आलोकयति तद्भावमपि दुष्टप्रदो भृशम् ॥ ६ ॥
सप्तमस्थः स्त्रियं हन्ति स्त्रीणां पतिविनाशकः । लग्नान्तिमान्ततुर्यस्थो द्वयोर्द्वेषणकारकः ॥ ७ ॥
ज्ञात्वा भौमं महाभाग कृत्वा शुद्धं हिरण्यम् । पूर्वोक्तविधिना रूपं तथा जपवायुतादिकम् ॥ ८ ॥
हुत्वा संपूज्य तन्मन्त्रै रक्तगन्धाम्बरान्वितैः । तं च दद्याद्विधिज्ञाय सर्वारिष्टविनाशनम् ॥ ९ ॥
अनेन विधिना भौमं योऽर्चयेद् शुद्धिमाप्नोति । सर्वं भौमफलं दुष्टं तत्क्षणमेव नश्यति ॥ १० ॥

अथ भौममहादानं वक्ष्यामि त्वां स्वर्गेश्वर । तरुणं वृषभं रक्तं समुवर्णमलंकृतम् ॥ ११ ॥
प्रवालतान्नसद्गन्धैर्मणिभिर्बुधुभिर्भुजम् । रक्तपुष्पैश्च तदोर्णी कृत्वा चोभयपार्श्वयोः ॥ १२ ॥
गोधूमाक्षममूराभ्यां पूरितां सगुडां सुत । तं दद्याद्द्विद्विदुषे भौमरूपसमन्वितम् ॥ १३ ॥
भौमारिष्टविनाशाय भवत्येव न संशयः ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके भौमरूपनिर्णयाध्यायोऽष्टादशः ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विष्णुतुल्यो युवः कार्यः सौवर्णः स्पन्दने स्थितः । भौमवद्वा प्रकर्तव्यो चलः पीताम्बरावृतः ॥ १ ॥
दद्याच्च विप्रमुख्याय कृत्वा रूपं विधानतः । सर्वरोगहरः सीम्यः सर्वकार्यार्थसिद्धिदः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके वृषरूपनिर्णयाध्याय एकोनविंशः ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ततजाम्बूनदाकारो द्विभुजश्च बृहस्पतिः । पुस्तकं चाक्षमालां च करयोस्तस्य कारयेत् ॥ १ ॥
सर्वाभरणयुक्तश्च तथा पीताम्बरैर्वृतः । अष्टाश्वे काञ्चने दिव्ये रथे हृष्टिमनोहरे ॥ २ ॥
महापर्वसु चो दद्याद्गुरुं हेममयं शुभम् । विप्राय वेदविदुषे विविज्ञाय प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
गुरुवादादिजात्यापातपूर्वजन्मसमर्जितात् । मुच्यते नात्र संदेहो वाक्शुभत्वं च जायते ॥ ४ ॥
सर्वरोगहरं चैतदानमुक्तं गुरोः परम् । यः कृत्वा विधिना सूत पूजयेच्च बृहस्पतिम् ॥ ५ ॥
नित्यं शुभमना भूत्वा गुरुपीडां न पश्यति । चापमीनौ सुतस्यौ च जीवो वा सुतगो बली ॥ ६ ॥
पुत्रविघ्नप्रदः प्रोक्तो महद्भिस्तत्त्वदर्शभिः । तद्योपशमनार्थे च दद्याद्धेममयं गुरुम् ॥ ७ ॥
विविज्ञाय सुसंपूज्य जपहोमायुतादिभिः । प्रयोगोज्यं महाभाग पुत्रपौत्रमुखप्रदः ॥ ८ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके गुरुरूपनिर्णयाध्यायो विंशः ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुक्रः श्वेतवपुः कार्यः श्वेताम्बरधरस्तथा । द्वौ करौ कथितौ तस्य विधिपुस्तकसंयुतौ ॥ १ ॥
दशाश्वे च रथे कार्यो राजतो भृगुनन्दनः । संपूज्य विधिना मन्त्रैर्वैदिकैश्चोपचारकैः ॥ २ ॥
देवो विप्राय शक्त्यात्र प्रमेहान्मुच्यते गदात् । संस्थाप्य कलशे शुक्रं राजतं च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्जपहोमैर्विशेषतः । क्षीराज्यवस्त्रान्युतं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ ४ ॥
न चाशुभफलं पश्येन्नारीसंमुखशुक्रजम् । दक्षिणस्थात्तया चास्तगतो पात्रं यत् फलम् ॥ ५ ॥
अथवा पूजयेद्भक्त्या राजतं भृगुनन्दनम् । नित्यं नाशुभमामोनि शुक्रदोषसमुद्भवम् ॥ ६ ॥
तावत्पूजयेद्देवं यावन्नोदयेते पुनः ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके शुक्ररूपनिर्णयाध्याय एकविंशः ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादहीनस्तथा कृष्णः शनिः कार्यः शिराततः । दण्डाक्षमालासंयुक्तः कर्द्वितयभूषितः ॥ १ ॥
काष्णोपस्थे रथे लोहमये चाष्टतुरङ्गमे । पूजयित्वा शनिं देवं नित्यं गन्धादिभिः सुत ॥ २ ॥
प्रदद्याद्द्विद्विदुषे सर्वदोषापनुत्तये । अधोमुखं शने रूपं कृत्वा स्वर्णमितं शुभम् ॥ ३ ॥
वरयेद् ब्राह्मणान्विज्ञान्वस्त्राभरणकाञ्चनैः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः षोडशरूपचारकैः ॥ ४ ॥

संस्थाप्य कलशे पूर्णे नीलचैलसमावृते । कोटिलक्षायुतं जप्त्वा शनिमन्त्रं प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 तद्वेप होमयेद्यत्नात्स्वगृह्योक्तविधानतः । मापैस्तिलैः सर्वपञ्च घृतेनापि शमीफलैः ॥ ६ ॥
 जपोपकल्पितां दद्याद्दक्षिणां च हिरण्यमीम् । पूर्णाहति ततः कुर्यात्कर्ता शुचिरलंकृतः ॥ ७ ॥
 बलालोभ्रतिलैः कृष्णैः शतपुष्पघनाञ्जनैः । सलाजं पुवनं कुर्याद्दोहपात्रसुसंस्थितैः ॥ ८ ॥
 शनिदोषोपशान्त्यर्थं यजमानः प्रयत्नतः । कृष्णां गां विधिवद्दद्यात्कपिलां च पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 सालंकारां सुवर्णाढ्या अनेन प्रीतिक्तां पराम् । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्भवेत्पादद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १० ॥
 ना य एवं प्रकुरुते शनिशान्तिं विधानतः । न तस्य दुरितं किञ्चन शनश्चरजं भयम् ॥ ११ ॥
 जन्माष्टदादशे तुर्थे द्वितीये गोचराभितः । महावित्रकरः सौरो दुष्टाष्टद्वयोऽपि भाषितः ॥ १२ ॥
 क्षेत्रे सिंहासने दुर्गे देशे कर्माश्रितेऽपि च । राज्यभङ्गप्रदो लघात्पञ्चमे पुनर्वित्रकृतः ॥ १३ ॥
 सर्वमेतत्फलाद् दुष्टाष्ट दुष्टाद्यापि चतुर्विधात् । न किञ्चिद्भयमाप्नोति शनियोगप्रभावतः ॥ १४ ॥
 राज्यभ्रष्टो लभेद्भ्रातृप्य सुखी स्यात्सर्वतो नृगम् । अथ लोहमयं सर्वमष्टाष्टगुलमितं सुत ॥ १५ ॥
 लिखित्वा तु नराकारं पादहीनमधोमुखम् । स्नापयित्वा तु तलेन नीलचैलसमावृतम् ॥ १६ ॥
 श्यामपुष्पैस्तिलाद्यर्घ्यैर्नैर्वेदनैः शुभैः । संस्थाप्य तैलपात्रे तु शनिमन्त्रेण धीमता ॥ १७ ॥
 एवं प्रपूजयेन्नित्यं शनिवारं विशेषतः । जप्त्वा दुक्त्वा प्रयोगान्ते ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ १८ ॥
 अनेन विधिना यस्तु सूर्यपुत्रं प्रपूजयेत् । तृष्टिं याति न संदेहः पीटां मुक्त्वा शनश्चरः ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके शनिमन्त्रनिर्णयः पाद्यो द्वाविंशः ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राहुर्धूम्रवपुः कार्पो रयेऽष्टाश्वे तु राजते । सस्थिनो द्विभुजः तूरश्वोर्ध्वकरो भयानकः ॥ १ ॥
 दक्षिणं तु कर्तुं शून्यं वामं पुस्तकसंयुतम् । संपूज्य राहुमनेन ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ २ ॥
 अष्टागुलाधिकं काश्यपात्रं शकैर्या युतम् । पञ्चतनान्वितं दद्याद्ग्राहोः प्रीतिकरं परम् ॥ ३ ॥
 नृपजन्मर्क्षगो राहुः केतुर्वा यदि चाण्डजः । दुर्गनामर्क्षगो वापि जन्माष्टदादशेऽपि वा ॥ ४ ॥
 राज्यभङ्गप्रदो जेत्यो देशवेधकरस्तथा । उपरव्याध्यादिरोगाश्च दुष्टारिणं करो यसां ॥ ५ ॥
 तदोपशमनायैव दद्याद्देसमयं त्वगुम् । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ ६ ॥
 कोटिलक्षायुतं जप्त्वा दुक्त्वा च तिलसर्पिः । जापकेभ्यः प्रदद्याच्च दक्षिणा व हिरण्यमीम् ॥ ७ ॥
 यथा ब्रह्मस्तथाचार्यः पूजनीयः प्रयत्नतः । पट्टवस्त्राश्चरन्तान्त्रिमूर्णैर्दुग्धैर्भिर्युते ॥ ८ ॥
 य एवं कुरुते शक्त्या राहुपूजां नृपोत्तमः । राहुरिष्टमयं घोरं न पश्यति ममाज्ञया ॥ ९ ॥
 न तस्य देशभङ्गः स्याच्च च दुःसमवाप्नुयात् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके राहुमन्त्रनिर्णयः पाद्यावन्त्रये विंशः ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उल्लसतस्थं कर्तव्यः केतुर्मूर्ध्ना विवर्जितः । द्विभुजो दक्षिणः अन्यः करो वामः सपुस्तकः ॥ १ ॥
 अष्टाश्वे वा रथे दिव्ये सस्थिनो भौमवचस्य । वातव्याधिबिनागाय यो दद्यात्काञ्चनं ध्वजम् ॥ २ ॥
 वातव्याधिभयान्मुक्तस्तत्क्षणाज्जायते नरः । तथा केतुकृते रिष्टे दद्यादेवं तथा कृतम् ॥ ३ ॥
 राजतं वा यथाशक्त्या जप्त्वा दुक्त्वा विधानतः । भोजयेद्ब्राह्मणास्तत्रशक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ४ ॥

दृष्टाद्भुतं नृपो माहात्र कुर्यात्केतुपूजनम् । नृपविन्नकरं ज्ञेयं षण्मासान्तं न संशयः ॥ ५ ॥
 राज्ञां रिष्टकरं ज्ञेयं प्रयोगेष्विदमद्भुतम् । यस्मिन् कृते महाभाग शमयेत्केतुजाद्भुतम् ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके केतुस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्विंशः ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूरेश्वरस्तु कर्तव्यो गजराजोपरिस्थितः । सर्वाभरणसंगुक्तः सुवर्णाभश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
 नीलपट्टाम्बरधरस्तथा तिर्यग्दशः प्रभुः । किरीटी दक्षहस्ता तु पद्माङ्कुशविभूषिता ॥ २ ॥
 शचीपृष्ठगतं वाममपरं वज्रभूषितम् । वामभागे शची दिव्या सर्वाभरणभूषिता ॥ ३ ॥
 पार्श्वयोरुभयोर्द्वे तु दिव्यव्यजनसंगुते । यो दद्यात्स्वर्गकामस्तु महेन्द्रं विनतात्मज ॥ ४ ॥
 हेमं कृत्वा पलमयं स नरः स्वर्गभाग्भवेत् । पुत्रकामस्तु यो दद्यादेवेशं पलसमितम् ॥ ५ ॥
 संपूज्य विधिना सूत जप्त्वा हुत्वा विशेषतः । सप्तम्यामुपधात्मी तु लभेत्पुत्रं न संशयः ॥ ६ ॥
 मन्त्रः ।

ॐ नमो विश्वरूपाय शचीपतये स्वर्गकामफलप्रदाय मम कामफलं कुरुकुरु स्वाहा ॥

इन्द्रक्षं रोगमापन्ने कृतेन्द्रं हेमजं सुत । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्निद्रमन्त्रेण मन्त्रयित् ॥ ७ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय सर्वरोगापनुत्तये । जनितश्चेन्द्रभे बालः स दुःखाय न संशयः ॥ ८ ॥
 तद्वोपशमनार्थेव हेमं कुर्यात्सूरेश्वरम् । जपित्वा शकमन्त्रेण शक्त्या हुत्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 तदधे पूजयित्वा तु गन्धपुष्पाक्षतैरलम् । स्नात्वा च देवतेर्मन्त्रैः सर्वापविसमन्वितः ॥ १० ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय तस्माद्वोपात्प्रमुच्यते । इन्द्रक्षं शान्तिं मनुजो यो न कुर्याद्विधानतः ॥ ११ ॥
 चतुर्थपादजातस्य पितरिष्टकरं भवेत् । कुले ज्येष्ठस्य रिष्टं वा सहजानामयापि वा ॥ १२ ॥
 तृतीये मातृपक्षस्य द्वितीये धननाशनम् । प्रथमे शुभदं शोक्तं शान्त्या च गरुडाग्रज ॥ १३ ॥
 ज्येष्ठान्त्ये पट् कला निन्त्या नान्या रिष्टकराः स्मृताः ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके इन्द्रसूक्तिनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ २५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्पोज्जटाधरं वीरं रक्ताङ्गं धूम्रवातसम् । ज्वालाकुलं महासौम्यं नेत्रत्रयविभूषितम् ॥ १ ॥
 चतुर्भुजं श्मश्रुयुक्तं चतुर्दंष्ट्रं महाबलम् । चतुर्भिश्च शुक्ययुक्ते रथे धूमाङ्किते शुभे ॥ २ ॥
 वायुसारथिसंगुक्ते संस्थितं विनतात्मज । अप्रेष्वभिगता स्वाहा रत्नपात्रकरान्विता ॥ ३ ॥
 नित्यं यः पूजयेदग्निं कृत्वा हेमस्वरूपकम् । गन्धाद्यैरोग्रमन्त्रेण दत्त्वा विमाय धीमते ॥ ४ ॥
 निर्धनो धनमामोति प्रयोगस्य प्रभावतः । अथवाग्नेर्महाश्रुतिं सौवर्णीं यः प्रयच्छति ॥ ५ ॥

स चाग्निदाहजात्यापानमुच्यते नात्र संशयः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अग्निस्वरूपनिर्णयाध्यायः षड्विंशः ॥ २६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नीलाम्बुदाभः कीनाशस्तप्तचामीकराम्बरः । महिष्यस्तु कर्तव्यः सर्वाभरणभूषितः ॥ १ ॥
 दण्डखड्गावुभौ हस्ता ज्वालामालाविभूषिता । वामोत्सङ्गता कार्या धूम्रोर्णा दिव्यरूपिणी ॥ २ ॥
 तस्य दक्षिणभागे तु चित्रयुतं निधापयेत् । द्विभुजं सौम्यवदनं लेखनीपत्रसंयुतम् ॥ ३ ॥
 वामे पाशधरः कार्यः कालो विकटदर्शनः । सौवर्णीं प्रणिमां यस्तु धर्मगजस्य चाण्डज ॥ ४ ॥

दशम्या च चतुर्थ्या वा पूजयित्वा विधानतः । दद्यात्ता वेदविदुषं यथा रिशोपशान्तये ॥ ५ ॥
महापर्वसु यो दद्याद्यमरूपं हिरण्यम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रैरर्चनैः शुभम् ॥ ६ ॥
न पश्यति महाघोरा विविधां यमगासनाम् । भुक्ता भोगान्महाभाग स्वर्गस्थो नात्र संशयः ॥ ७ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके यमस्वरूपनिर्णयध्यायः समाप्तः ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऊर्ध्वकेशः श्वश्रुयुक्तो द्विबाहुर्भीषणाननः । विवृतास्यो विरूपाक्षः प्रायुर्दंष्ट्रोज्ज्वलाननः ॥ १ ॥
कृष्णरक्ताङ्गवर्णश्च कृष्णाम्बरधरस्तथा । सर्वभरणभूपादयो दण्डपाङ्गधरस्तथा ॥ २ ॥
भार्या च तस्य कर्तव्या देवी निर्ऋतिवामगा । अपमृत्युभयं घोरं नैव पश्यति मानवः ॥ ३ ॥
रोगातो मुच्यते रोगादानाद्वा पूजनाच्छुभम् । मृज्ज्जातस्य बालस्य सर्वदोषोपशान्तये ॥ ४ ॥
जपित्वा निर्ऋतेर्मन्त्रमयुतायं विधानतः । हुत्वा निर्ऋतिमन्त्रेण स्नात्वा मन्त्रेस्तु वारुणैः ॥ ५ ॥
प्रतिमा या प्रयत्नेन निर्ऋतेर्गृह्णताम्रज । ब्राह्मणाय च ता दद्यान्मूलदोषाऽपनुत्तये ॥ ६ ॥
मूलारिष्टहरं स्रत परं दानं मयोदितम् ॥ ७ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके निर्ऋतिरूपनिर्णयध्यायोऽष्टमः ॥ २८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ईषत्प्रलंबजठरो मुक्ताहारविभूषितः । सर्वभरणवात्राजा महाकायश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
सप्तहस्ता रथे कार्या वरुणो यादसापतिः । वैदूर्यमणिसंकाशः श्वेताम्बरधरः प्रभुः ॥ २ ॥
पद्मपाशौ तथा कार्या देवदक्षिणहस्तयोः । शंखं च रत्नपात्रं च वामयोस्तस्य कारयेत् ॥ ३ ॥
वामभागे तथा कार्या तद्गार्या वारुणी शुभा । वामदक्षिणयोर्भागे यमुना जाह्नवी तथा ॥ ४ ॥
जलराजं महाभाग यो दद्याद्धर्मजं शुभम् । राजतं वा शुभं रूपं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ५ ॥
जलजातकृतात्पापाप्युर्वेजान्मुच्यतेऽधुना । यो नित्यं पूजयेद्देवं वरुणं श्रद्धयान्वितः ॥ ६ ॥
पूर्वपापविशुद्धात्मा स गच्छेद्भारुणं पदम् ॥ ७ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके वरुणस्वरूपनिर्णयध्यायः एकोनविंशः ॥ २९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वायुर्महाबलः कार्थो द्विसुजो मृगवाहनः । नीलाम्बरधरो देवस्तथाकारस्तु शीघ्रगः ॥ १ ॥
चतुश्चक्रे रथे स्रताश्वे वा स्थितः प्रभुः । मुद्गरादिभे हस्ते द्वितीये चापसंयुतः ॥ २ ॥
वायुपीडान्वितो यस्तु ददाति पवनं सुत । हैमं शक्त्या यथाकारं ब्राह्मणाय विधानतः ॥ ३ ॥
स वायुजान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । अथवा कारयेद्धेम हरिणं वायुवाहनम् ॥ ४ ॥
शृङ्गे च राजते कार्थे पर्वत्रयसमन्विते । पत्रे लेख्यं प्रयत्नेन सर्वरत्नविभूषितम् ॥ ५ ॥
कास्त्यपात्रे स्थितं चैव तण्डुलोपरि सस्थितम् । भूषितं पट्वस्त्रेण पलार्धाध्वनं समितम् ॥ ६ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्वायुमन्त्रेण धीमता । हुत्वा तेनैव भूमेण जपत्वा पूर्वविधानतः ॥ ७ ॥
दद्यादिप्रवरायैव महाबातोपशान्तये ॥ ८ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके वायुस्वरूपनिर्णयध्यायः त्रिंशः ॥ ३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चामीकराभो वरदः कर्तव्यो नखाहनः । लम्बोदरश्चतुर्बाहुर्वापिङ्गललोचनः ॥ १ ॥
 गदाशक्ती च कर्तव्ये वामदक्षिणहस्तयोः । शङ्खपद्मनिधी कार्या वामे च धनदस्य च ॥ २ ॥
 उदीच्येष्वेवः कवची हारी च विनतात्मज । द्वे च दंष्ट्रे मुखे तस्य कर्तव्ये श्मश्रुसंयुतः ॥ ३ ॥
 योऽर्चयेत्प्रत्यहं सूत निधिनार्थं प्रयत्नतः । गन्धपुष्पोपचारैश्च स दारिद्र्यं न पश्यति ॥ ४ ॥
 स्वरूपवांश्च धनवाञ्जायते बहुजन्मनि । दरिद्रो लभते लक्ष्मीं धनदस्य च पूजनात् ॥ ५ ॥
 धनापदामस्ततुषो दद्यान्नखाहनम् । सौवर्णं सर्वरत्नाढ्यं लक्ष्मीं प्रामोत्यसंशयः ॥ ६ ॥
 धनेश्वरं महाभाग सौवर्णं रत्नसंयुतम् । यो दद्यादत्र संपूज्य मन्त्रैर्विप्रवराय च ॥ ७ ॥
 स पूर्ववित्तहरणात्पापाञ्जलिं मुच्यते ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके कुबेरस्वरूपनिर्णयाध्याय एकाविंशः ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शिवः कार्यस्त्रिनेत्रस्तु जटामुकुटमण्डितः । चतुर्भुजो वृषारूढश्चन्द्रशेखरः प्रभुः ॥ १ ॥
 वामो भागो युतो देव्या चांपरो वरदस्तथा । गङ्गाधरोऽतिभस्माङ्गो गजचर्माम्बरान्वितः ॥ २ ॥
 वामोलङ्घगता कार्या शिवा परमसुन्दरी । स्त्रीपुत्रैः सहितो वापि रहितो वापि कुत्रचित् ॥ ३ ॥
 उक्तस्वरूपं यः कृत्वा हैमं वा राजतं शिवम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः शिवमन्त्रेण धीमता ॥ ४ ॥
 जप्त्वा हुत्वा विधानेन देवो विप्रवराय च । घोराजीववधात्पापात्प्राग्जातान्मुच्यतेऽभुता ॥ ५ ॥
 स्त्रीपुत्रकामो यो दद्याच्छिवं स्त्रीपुत्रसंयुतम् । संपूज्य पूर्वविधिना चतुर्दश्यामुपोषितः ॥ ६ ॥
 हैमं पलमितं कृत्वा तदर्धार्धमितं तथा । स्त्रीपुत्रपौत्रवृद्धिः स्याज्जन्मन्मृत्यु पतत्रिण ॥ ७ ॥
 अथोपयान्वितं देवं सौवर्णं च स्वशक्तिनः । यो दद्याद्देविदुषे गन्धपुष्पैः प्रपूजितम् ॥ ८ ॥
 विमाद्गर्हिंसनात्पापात्पूर्वजन्मरामर्जितात् । नाशगायाति स क्षिप्रं ददुरोगश्च दारुणः ॥ ९ ॥
 कृशत्वहरणं चापि दानमेतत्परं त्विह ॥ १० ॥

‘ॐ नमः शिवाय’ इत्याखिलशिवस्वरूपपूजने मन्त्रः ॥

‘ॐ जैतुः’ इति जपार्दा महाशिवहरस्मृत्युत्तममन्त्रः ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके शिवस्वरूपनिर्णयाध्यायो द्वाविंशः ॥ ३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदेवं महादेवं वृषारूढं तु कारयेत् । तस्य वक्राणि कार्याणि पञ्च भो गरुडाग्रज ॥ १ ॥
 सर्वाणि सौम्यरूपाणि दक्षिणं विकटं मुखम् । कपालमालिनं भीमं जगत्संहारकारकम् ॥ २ ॥
 त्रिनेत्राणि च सर्वाणि वदनं तूत्तरं विना । जटाकलापे महति तस्य चन्द्रकला भवेत् ॥ ३ ॥
 तस्योपरिष्ठद्वन्द्वं पश्चमं तु विधीयते । यज्ञोपवीतं च तथा वार्ष्णेकं तत्र कारयेत् ॥ ४ ॥
 दशबाहुस्तथा कार्या देवदेवो महेश्वरः । अक्षमाला त्रिशूलं च चर्म दण्डमयोत्पलम् ॥ ५ ॥
 तस्य दक्षिणहस्तेषु कर्तव्यानि महाभुज । वामेषु मातुलिङ्गं च चापादशौ कमण्डलुः ॥ ६ ॥
 तथा चर्म च कर्तव्यं देवदेवस्य शूलिनः । कुण्डलश्चास्य कर्तव्यश्चन्द्रांशुसहस्रभभः ॥ ७ ॥
 सर्वप्रापतिनिधिं पञ्चवक्त्रं महेश्वरम् । यो दद्याद्विधिना सूत तस्य सर्वं प्रतिद्वयति ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके पञ्चमसंस्मरणनिर्णयाध्यायपञ्चविंशः ॥ ३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथातो रूपनिर्माणं वक्ष्येहं गगनस्य तु । नीलात्पलामं कर्तव्यं तद्वद्भस्वरधारि तत् ॥ १ ॥
 द्विभुजं मौम्यवदनं चन्द्रसूर्यनिर्भूषितम् । चतुर्भुजं भवेत्सुत्रं ततो वृत्तं स्वगोचरं ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके आकाशस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुर्विंशः ॥ ३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभवर्णा मही कार्या दिव्याभरणभूषिता । चतुर्भुजा सौम्यमुखः चन्द्रार्कशुभमावृता ॥ १ ॥
 रत्नपात्रं सस्यपात्रं पात्रमापवसंत्युतम् । पद्मं कतेऽथ कर्तव्यं पृथिव्या विनतात्मज ॥ २ ॥
 दिङ्नागानां चतुर्णां च भूमिं पृष्ठे ततो न्यमेत् । सर्वोपधियुता देवी शुक्लवर्णा ततः स्मृता ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके पृथिवीरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चविंशः ॥ ३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गौरी कार्या दिव्यरूपा श्वेतवस्त्रपरा शुभा । द्विभुजा दिव्यपीठस्या सर्वाङ्गामगणान्विता ॥ १ ॥
 गन्तद्वाग्धरा देवी कौडोववसना तथा । पद्मप्रकाशसंकाशा कुमुदोत्पललोचना ॥ २ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखवृद्धयर्थं सा देया कार्यनाथनी ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके गौरीस्वरूपनिर्णयाध्यायः षट्त्रिंशः ॥ ३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महात्मनो भैरवस्य रूपं दृष्टुं हि पुत्रक । लम्बोदरं च कर्तव्यं कृष्णपिङ्गललोचनम् ॥ १ ॥
 दंष्ट्राकरालवदनं कुलनासापुटं तथा । कपालमालि वै गेहं सर्वतः सर्वभूषणम् ॥ २ ॥
 व्यालेन त्रासपत्तञ्च देवीं पर्वतनन्दिनीम् । मज्जलाम्बुदसंकाशं गजचर्मोत्तरच्छदम् ॥ ३ ॥
 बाहुभिर्वहुमिव्याप्तं सर्वभूषणविभूषणम् । बृहच्छालप्रतीकाशं तथा तीक्ष्णमुखैः शुभम् ॥ ४ ॥
 साचीकृतमिदं रूपं भैरवस्य प्रकीर्तितम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके भैरवस्वरूपनिर्णयाध्यायः सप्तविंशः ॥ ३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुमारः पद्ममुखः कार्यः सर्वाभरणभूषितः । चतुर्बाहुर्महाभुजः कवचेनाभिसंवृतः ॥ १ ॥
 रक्ताम्बरधरो रम्भो मयूरखवाहनः । कुङ्कुटश्च तथा घण्टा तस्य दक्षिणहस्तयोः ॥ २ ॥
 पताका वैजयन्ती च शक्तिः कार्या च वामयोः । कृत्वा हिरण्मयं स्कन्दं राजतं वा स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
 संपृज्य विधिवद्वन्द्वैः स्कन्दमंत्रेण धीमता । इत्यग्नेऽष्टोत्तरशतं तिलैर्वा गौरसर्पपैः ॥ ४ ॥
 जप्त्वा पूर्वविधानेन देवोऽसौ विजयप्रदः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके स्कन्दरूपनिर्णयाध्यायः अष्टविंशः ॥ ३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दी कार्यास्त्रिनेत्रस्तु चतुर्बाहुर्महाभुजः । मिन्दूरारुणवङ्काशो व्यालचक्षोःपीतकः ॥ १ ॥
 त्रिशूलभिन्दिपाले च करयोस्तस्य कायेत् । शिगतनं वृत्तीयं तु बर्जयन्तं तथाऽपरम् ॥ २ ॥
 आलोक्यान् कर्तव्यं दूरादावजिह्वं जनम् । अनेनैव तु रूपेण वीरमदं विदुर्वृथाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके वीरमदस्वरूपनिर्णयाध्यायः एकोनचत्वारिंशः ॥ ३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कालः करालवदनो वृद्धकणो द्विपाद्विभुः । दीर्घदंष्ट्रो विरूपाक्षो दिग्भुजश्च त्रिलोचनः ॥ १ ॥
 कृशोदरो विरूपाढ्यः सर्पयज्ञोपवीतवान् । सर्पवृश्चिकरोमाढ्यः कर्णं स्वर्णविभूषितः ॥ २ ॥
 मुक्ताहारवरः कण्ठे तथा चोन्नतनासिकः । नीलपट्टधरो देवो नरमानोन्नतम्रितः ॥ ३ ॥
 द्विहस्तो हस्तमात्रो वा सहस्रपलसंमिनः । मध्यः श्रेष्ठो द्विगुणितः कनिष्ठश्च तदर्धकः ॥ ४ ॥
 यत्तुस्तस्यादिमे हस्ते द्वितीये लोष्टभेदनम् । चर्मसूत्रं तृतीये तु तुर्ये वाणं मनोहरम् ॥ ५ ॥
 पञ्चमे शृङ्गला लाही दक्षहस्ते तु वामके । गृहं चादिमे खड्गं द्वितीये च तृतीयके ॥ ६ ॥
 पाशं चतुर्थे मुसलं पञ्चमे स्वर्णकुम्भकम् । कुर्यात्तस्य नखाप्राणि तीक्ष्णानि च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 माणिक्यानि च नेत्रेषु स्थापनीयानि यत्नतः । दन्ताश्च राजताः कार्या जिह्वा कार्या हिरण्मयी ८
 लिङ्गे वज्रं प्रदातव्यं पुष्परामं तथाण्डयोः । नीलं च निर्मलं सूतं गुदरन्ध्रे प्रदापयेत् ॥ ९ ॥
 एवं लक्षणसंयुक्तं कुर्यात्कालनरं तथा । तस्य संयन्त्रजाः सर्वाः प्रतिमा ब्राह्मणादिकाः ॥ १० ॥
 धातुजास्तास्तथा कार्याः स्वस्वमानसमन्विताः । स्वर्णादिधातुजाश्चोक्ता योज्याः कालनरे सुत ११
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः कालमन्त्रेण धीमता । बलिदाने पशुः कार्यः स्वदेहरुषिरं तथा ॥ १२ ॥
 उभे ते प्रतिमे देये कालारुघनरधातुजे । ब्राह्मणाथ विविज्जाय ह्येकस्मै च कुटुम्बिने ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय कर्मप्राकाशिकाय च । तत्र दाता पठेन्मन्त्रमुत्तमच्छ्रद्धयान्वितः ॥ १४ ॥

प्रतिग्राही पठेन्न मन्त्रं कालस्य कालवित् ।

ॐ नमः कालपुरुषाय सर्वभूतभयंकराय यजमानोपकाराय मां रक्षस्व स्वाहा ॥

गृहीत्वा प्रतिमे द्वे तु मन्त्रेणानेन वै द्विजः ॥ १५ ॥

तेनैव च्छेदयेद् दृष्टी द्वयोरपसन्मुत । स्वर्णपूर्वैश्चतुर्याशं विधेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ १६ ॥
 जप्त्वा शक्त्याथ गायत्री शुद्धो भवति तत्क्षणात् । स्वर्णमूर्तिषुते कालदाने त्वेप विधिः स्मृतः ॥ १७ ॥
 स्वर्णादन्यस्वरूपाढ्ये केवले वा समन्विते । स्वस्वमानमिमे स्वर्णपलैः कार्ये न कुत्रचित् ॥ १८ ॥
 ऊने तत्क्षमिमे स्वर्णपलैर्देये खगेश्वर । नैवं विधानं यः कुर्याल्लोमान्मोहाद्दिशेपतः ॥ १९ ॥
 अपि दातृप्रतिग्राह्योर्वर्णान्ते भरणं भवेत् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्वस्त्राभरणकाञ्चनैः ॥ २० ॥
 गजाश्वशस्त्रविधैर्ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् । नालोकयेन्मुखं तस्य नर्विण्ण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २१ ॥
 तन्मुखालोकेने रिष्टं भवत्येव न संशयः । एवं कालनरं दद्यात्तत्वारिष्टप्रशान्तये ॥ २२ ॥
 दिव्यभौमान्तरिक्षेषु चोत्पातेषु च यत्कलम् । रिष्टं तन्नाशमायाति दत्ते कालनरे सुत ॥ २३ ॥
 महादानमिदं चैतद्वानां मस्तके स्थितम् । नदीदणं मया प्रोक्तं दानं रिष्टहरं परम् ॥ २४ ॥

इति श्रीबृहन्नारदसंवादे कर्मविपाके कालपुरुषरूपनिर्णयः ॥ ४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ते सांप्रतं सूत कालचक्रविनिर्णयम् । वक्ष्ये चक्राकृतिं सूत सौवर्णं राजतं तथा ॥ १ ॥
 सुवर्णदशकं श्रेष्ठं मध्यं पलमितं सुत । तदर्धं च कनिष्ठं स्यादपकृष्टं तदर्धकम् ॥ २ ॥
 रश्मिशुक्तं शुभाकारं मद्गरूपसमन्वितम् । सूर्यरूपं च तन्मध्ये माणिक्यादि यथाक्रमम् ॥ ३ ॥
 संपूज्य कालमन्त्रेण गन्धपुष्पोपचारकैः । तच्च दद्याद्विज्जाय सर्वरोगापनुत्तये ॥ ४ ॥
 यजमानो महाभाग मन्त्रमेतमुदीरयन् । “इदं ते हेमजं चक्रं रत्नजालसमाकुलम् ॥ ५ ॥
 अपमृत्युविनाशाय ददामीनि शुभं कुरु ।” स्वगृह्योक्तविधानेन स्थाप्यस्तत्र हुताशनः ॥ ६ ॥

जुहुयात्कालमन्त्रेण मितमष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा तथा जप्त्वा मन्त्रं मृत्युंजयाभिधम् ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तपा पश्चादद्याच्च दक्षिणाम् । देयमेतन्महाभाग सर्वरोगभयापहम् ॥ ८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके कालचक्ररूपदाननिर्णयाध्याय एकत्रारिंश ॥ ४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रोगराजस्य यत्नेन रूपं शृणु हि पुत्रक । यत्स्वरूपं गजा इष्ट्वा नाशमायान्ति तत्क्षणात् ॥ १ ॥
 ज्वरस्त्रिपादः कर्तव्यो दीर्घरूपो भयानकः । वृद्धिनेत्रैर्दनेस्त्रिभिश्च दशनैर्दण्डः ॥ २ ॥
 भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिवाहुर्याकुलेक्षणः । ऊर्ध्वकेशो महाकायो ज्वलत्कान्तिर्यमोपमः ॥ ३ ॥
 पलार्धार्धमिते हेमपत्रे लेख्यः स वै बुधैः । प्रोक्तश्चोष्णज्वरो रौद्रः शीतलो वैष्णवज्वरः ॥ ४ ॥
 ज्वरमूर्तिं च यो दद्यात्सौवर्णो शक्तिर्दोषण्डज । महापर्वम् संपूज्य गन्धपुष्पाक्षतैरलम् ॥ ५ ॥
 स मुच्यते महारौद्राज्वररोगान्न संशयः । शिवोऽपि पूजनीयोऽत्र ज्वरदेवः प्रयततः ॥ ६ ॥
 अथाष्टम्या चतुर्दश्यामेकादश्या विशेषतः । संपूज्य वैष्णवैर्मन्त्रैर्गन्धैर्विष्णुमन्त्रयम् ॥ ७ ॥

ज्वरं हेमं तथा सूत स्वमन्त्रेणोपचारकैः ।

मन्त्रः—ॐ नमो महाज्वराय विष्णुहृदगणाय भीममूर्तये सर्वलोकभयंकराय मम तापं हरहर स्वाहा॥
 संपूज्य जप्त्वा हुत्वा च तिलैर्वा गौरसर्पैः ॥ ८ ॥

भोजयित्वा द्विजान्शत्तपा दद्याद्देवीं च दक्षिणाम् । एवं कृत्वा च यो दद्याद्रोगराजमिहाण्डज ॥ ९ ॥
 विषाय वेदविदुषे ज्वराच्छीतात्प्रमुच्यते । अयं ताम्रमयं कुम्भं पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ १० ॥
 कुर्याच्छतपलैर्वापि तद्वर्धार्धमितं तथा । अशक्तो मृन्मयं वापि रक्तवर्णं सुगोभनम् ॥ ११ ॥
 धृतेन मधुना वापि गुडशर्करायापि च । पूरयित्वा च तं तत्र विन्यसेत्तण्डुलोपरि ॥ १२ ॥
 प्रमाणं तण्डुलानां तु पञ्चद्वीगणमुदाहृतम् । वेष्टयेत्पट्टवस्त्रेण गन्धार्थश्च प्रपूजयेत् ॥ १३ ॥
 ज्वरमूर्तिं तथा हेमी ज्वरमन्त्रेण वृद्धिमान् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः स्थापयेत्तद्वदोपरि ॥ १४ ॥
 ज्वरदेवो तथा पूज्यो विष्णुः स्मरहृत्श्च तौ । स्वस्वमन्त्रविधानेन धूपगन्धादिभिस्ततः ॥ १५ ॥
 पूर्वं जप्त्वा च तन्मन्त्राज्वरमन्त्रं च यततः । होमयेद्विष्वक्कुण्डे स्थण्डिले वा विधानतः ॥ १६ ॥
 दत्त्वा स्वर्णं जापकैभ्यो भोजयित्वा द्विजस्तथा ।

ज्वरदानमन्त्रः—“भस्मप्रहरणो रौद्रस्त्रिगिरासन्धूर्ध्वलोचनः ॥ १७ ॥

दानेनानेन मुनीतो ज्वरः पातु तदा मम । एकान्तरं सन्निपातं तार्तीयिकचातुर्थिकौ ॥ १८ ॥
 पाक्षिकं मासिकं वापि सावत्सरिकमेव च । नाशयेतां मम क्षिप्तं वासुदेवमहेश्वरौ ॥ १९ ॥
 इत्युच्चार्य ज्वरा दद्याज्वरमूर्तिं खगेधर । न तस्य ज्वरजा पीडा भवेत्येव ममाज्ञया ॥ २० ॥
 चातुर्थिकेऽतिविषमे कृत्वा प्राक् पापशोधनम् । पश्चाद्विदिरयं यस्मात्पापजो मृत्युकृज्ज्वरः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके -सर्वरूपनिर्णयाध्यायो द्विचत्वारिंश ॥ ४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्माणं कारयेद्विद्वान्देवं साम्ब चतुर्मुखम् । वल्लपद्मान्न तुष्टं तथा कृष्णाजिनाम्बरम् ॥ १ ॥
 जटाधरं चतुर्बाहुं चतुर्दशे रये स्थितम् । वामे न्यस्तेतरकरं तस्यैकं दक्षिणे भवेत् ॥ २ ॥
 एकस्मिन्दक्षिणे पाणावक्षमाला गुभा तथा । कमण्डलुर्द्वितीये च सर्वाभरणधारणम् ॥ ३ ॥

सर्वास्यं श्मश्रुयुक्तं च शान्तिरूपं तथाण्डज । पद्मपत्रदलाग्रामं ध्यानसंमीलितेक्षणम् ॥ ४ ॥
अर्चायां कारयेद्देवं दाने वा शान्तिकर्मणि ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मस्वरूपनिर्णयाध्यायत्रिचत्वारिंशः ॥ ४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ ब्राह्मी चतुर्वक्त्रा पद्मभुजा हंससंस्थिता । पिङ्गाभा भूषणोपेता मृगचर्मोत्तरीयिका ॥ १ ॥
चक्रं सूत्रं म्रुवं धत्ते दक्षबाहुत्रये क्रमात् । वामे च पुस्तकं कुण्डं विभ्रती चाक्षमालिकाम् ॥ २ ॥
यः कृत्वा ब्रह्मणो रूपं सौवर्णं राजतं तथा । सखीकं शक्तितोऽभ्यर्च्य पर्वस्वपि च पशती ॥ ३ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय लभेत्पुत्राञ्छुभानिह । अनेन विधिना दद्यात्स्त्रीकामो वा स्त्रियं लभेत् ॥ ४ ॥
स्त्रीनाशे च महोत्पाते पुत्रनाशे च दारुणे । यो दद्याद्ब्रह्मणो रूपं सभार्यं विनतात्मज ॥ ५ ॥
न तस्य पुत्रजं रिष्टं न च भार्येद्भवं तथा । भविष्यति महाबाहो नात्र कार्या विचारणा ॥ ६ ॥
स्त्रीयाती प्राग्भवे यस्तु बालयाती तथैव च । शक्त्या दद्याच्च विशेषं हेममभ्यर्च्य यत्नतः ॥

स्त्रीवाउद्यातजात्यापान्मुच्यते पूर्वजन्मजात ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ब्रह्मणीस्वरूपनिर्णयाध्यायश्चतुश्चत्वारिंशः ॥ ४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ प्रजापतेर्मूर्तिं वक्ष्यामि त्वां पतत्रिण । हंसयानश्च कर्तव्यो न च कार्यश्चतुर्भुजः ॥ १ ॥
ब्रह्मोक्तं परमं रूपं सर्वं कार्यं प्रजापतेः । स्त्रीत्यागी पुरुषो यस्तु भूणहा च परे भवे ॥ २ ॥
कृत्वा प्रजापतेर्मूर्तिं सौवर्णीं रत्नसंयुताम् । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्नैवेद्यविधिस्तथा ॥ ३ ॥
दद्याद्विप्राय विदुषे प्राक्पापान्मुच्यतेऽधुना । ब्रह्मरूपमथाश्वत्थं रविवारेऽथ पर्वसु ॥ ४ ॥
योऽर्चयेन्मासिमास्वत्र वर्षमेकं पतत्रिण । फलेरष्टोत्तरशतैरष्टविंशतिकैरथ ॥ ५ ॥
अष्टभिर्वा प्रयत्नेन परिक्रम्य संपूजयेत् । गन्धैः पुष्पैर्धूपद्विपैः फलेर्द्विविंशोपतः ॥ ६ ॥
मृतपर्वकस्तथा विप्रान्भोजयेच्च स्वशक्तितः । जपित्वा ब्रह्ममन्त्रेण वर्षान्ते होमयेत्ततः ॥ ७ ॥
दक्षिणां शक्तितो दद्यात्सर्वकार्यप्रसाधिनीम् । अनेन विधिना यस्तु प्रजेशं पूजयेत्सुत ॥ ८ ॥

प्रजाविद्वृद्धिस्तस्य स्यात्प्रजेशस्य प्रसादतः ।

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाके प्रजाप्रतिस्वरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चचत्वारिंशः ॥ ४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवदेवं तथा विष्णुं कारयेद्गृहध्वजम् । कौस्तुभोद्भासितोरस्कं सर्वाभरणधारिणम् ॥ १ ॥
राजलाम्बुद्वच्छायामं पीतादिव्याम्बरं तथा । मुखाश्च कार्याश्चतारो बाह्वो द्विगुणाः स्मृताः ॥ २ ॥
सौम्येन्दुवदनं पूर्वं नारसिंहं तु दक्षिणम् । कापिलं पश्चिमं वक्त्रं तथा वाराहमुत्तरम् ॥ ३ ॥
तस्य दक्षिणहस्तेषु बाणाकंमुसलादयः । पद्मेन्दुचापचर्माणि वामेषु वनमालिनः ॥ ४ ॥
कृत्वा हिरण्मयं विष्णुं शंखचक्रगदाधरम् । योऽर्चयेद्विष्णुमन्त्रेण षोडशोरूपचारकैः ॥ ५ ॥
स याति परमं स्थानं यद्गत्वा न निवर्तते । अथ विष्णोर्महामूर्तिं हेमो कृत्वा सुशोभनाम् ॥ ६ ॥
द्वादश्यां श्रवणार्धे वा महापर्वसु वा तथा । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तन्मन्त्रेण स्वगाधिप ॥ ७ ॥

मृन्मये कलशे स्थाप्य गन्वपुष्पैरलंकृते । गर्भस्य रक्षणार्थं तां ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ८ ॥
 न तस्य गर्भपतनं जायतेऽस्य प्रसादतः । कृत्वा तु वैष्णवीं सूतं प्रतिमां राजर्तौ शुभाम् ॥ ९ ॥
 हेमां वा शक्तितोऽभ्यर्च्य गन्वाद्यस्तंदुले स्थितम् । दद्यात्स मुच्यते नेत्ररोगान्नक्तान्वज्रादिह ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविभाके विष्णुस्वरूपनिर्णयाध्यायः पञ्चत्वारिंशः ॥ ४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तार्यो मारकतः प्रोक्तः कौशिकाकारनातिकः । चतुर्भुजस्तु कर्तव्यो वृत्तनेत्रमुखस्तथा ॥ १ ॥
 गृध्रोऽरुजानुचरणः पक्षद्वयविभूषितः । पक्षां स्वर्णमयीं सूतं कलापेन विवर्जितः ॥ २ ॥
 छत्रं च पूर्णं कुम्भं च कार्योत्तस्य कारयेत् । कण्ठयं तु कर्तव्यं तथा विरचिताञ्जलिः ॥ ३ ॥
 यदास्य भगवान्पृष्ठे छत्रकुम्भधरा करौ । न कर्तव्यौ च कर्तव्यौ देवपादधराभौ ॥ ४ ॥
 किञ्चिद्व्योदरः कार्यः सर्वाभरणभूषितः । कृत्वा तार्क्ष्यं महाभाग पलेनार्धपलेन वा ॥ ५ ॥
 तद्वाप्या तु संपूज्य गन्वपुष्पाक्षतैः शुभैः । तं दद्याद्दानमन्त्रेण नेत्ररोगात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

दानमन्त्रः ।

श्रीकृष्ण परमानन्द जगतः परिपालक । तव वाहनदानेन नेत्ररोगः स कामलः ॥ ७ ॥
 नाशमायातु वरक्षिप्रं पूर्वपापसमुद्भवम् ।

गरुडगायत्री ।

ॐ गरुडाय विद्महे पक्षिराजाय धीमहि । तन्नो गरुडः प्रचोदयात् ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविभाके गरुडस्वरूपनिर्णयाध्यायः सप्तचत्वारिंशः ॥ ४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लक्ष्मीनारायणौ कार्यौ संयुक्तौ दिव्यरूपिणौ । दक्षिणस्या विमोर्ध्वतर्लक्ष्मीमूर्तिस्तु वामगा ॥ १ ॥
 दक्षिणः कण्ठलग्नोऽस्य वामो हस्तः सरोजधूम्रः । विभोर्वामकरो लक्ष्म्याः कुक्षिमागस्थितः सदा ॥ २ ॥
 सर्वावयवसंपूर्णा सर्वालंकारशोभिता । सिद्धिः कार्या समीपस्या चामरयाहिणी शुभा ॥ ३ ॥
 उक्तप्रकारा कर्तव्या पलेनार्धार्थमानतः । सौवर्णां प्रतिमां सूतं राजर्तौ वा यथोक्तवत् ॥ ४ ॥
 तन्मन्त्रेण च संपूज्य षोडशोरूपचारकः । देवा वेदविधिज्ञाय सर्वकार्यप्रसाधिनी ॥ ५ ॥
 योऽर्चयेन्नित्यमव्यक्तं लक्ष्मीनारायणं विभुम् । मन्त्रैः पुरुषसूक्तैश्च स याति परमां गतिम् ॥ ६ ॥
 हिरण्यं च यो दद्याद्भक्ष्मीनारायणं त्विह । संपूज्य विधिवद्देवं मन्त्रैस्तर्हि गजैरलम् ॥ ७ ॥
 वातपित्तोद्भवाद्भोगान्मुच्यते नात्र संशयः । सौवर्णं राजर्तं वापि दद्यात्पलभितं त्विह ॥ ८ ॥
 नारायणं विधानेन विद्धि रोगविनाशकृत् । स्वाध्यायेोक्तप्रमाणेन सौवर्णं राजर्तं तथा ॥ ९ ॥
 लक्ष्मीनारायणं देवं यः कुर्यात्पापशोधनम् । संपूज्य विविक्तत्रयं जप्त्वा द्रुत्वा विशेषतः ॥

स्तुत्वा नारायणं देवं मन्त्रेणानेन बुद्धिमान् ॥ ११ ॥

“देवदेव जगन्नाथ जगदानन्दकारक । देदेऽहं त्वां त्रिलोकेश सर्वकामप्रदो भव ॥” १२ ॥

इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापान्मुच्यते । सर्वान्कामानिहामोति दानस्यास्य प्रभावतः ॥ १३ ॥

लक्ष्मीनारायणं दानं पुत्रपौत्रविवर्धनम् । सर्वारिष्टहरं पुण्यमतदुक्तं मनीषिभिः ॥ १४ ॥

ॐ लक्ष्मीनारायणाय सर्वकामफलप्रदाय मम दुःखं भञ्जयमञ्जय ॐ लक्ष्मीनारायणाय नमः ॥ (इति मूलमन्त्रः ।)

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविभाके लक्ष्मीनारायणस्वरूपनिर्णयाध्यायोष्टादशः ॥ ४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मयोगं शृणु सावित्र्याः सर्वकामफलप्रदम् । रहस्यं परमं पुण्यं महापातकनाशनम् ॥ १ ॥
 ब्रह्महा कोटिमर्कं तु जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । तथैव पक्षिशार्दूलं पितृमातृवधो यतः ॥ २ ॥
 सुवर्णहारी सततं मद्यपश्च विशेषतः । गुरुतल्पगतो यस्तु लक्षं जप्त्वा विशुद्ध्यति ॥ ३ ॥
 महापातकिनां सङ्गी सोऽपि लक्षात्रमुच्यते । गोघ्नः कृतघ्नो बालघ्नः स्त्रीघाती द्विजद्रव्यहृत् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मण्यां च स्वगोत्रायां व्यभिचारपरो नरः । जप्त्वा नस्तु सावित्र्या लक्षार्थं शुद्धिमाप्नुयात् ॥ ५ ॥
 व्यभिचारी स्वगोत्रघ्नो बन्ध्याघातनतत्परः । स्वामिद्रोहादिपापेभ्यस्तदर्धान्मुच्यते ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 परस्वभूमिहरणात्परपीडाप्रदानतः । जीवघातान्महापापादग्निदाहकृतात्तेषां ॥ ७ ॥
 दुष्टप्रतिग्रहात्पापाद्देवघ्नान्मदादृतः । कूटसाक्ष्यप्रदानाच्च नित्यलोपादिपापतः ॥ ८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वा शुद्धिं लभेद्विह ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिव्याख्यः एकौनपञ्चाशः ॥ ४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं काम्यं प्रवक्ष्यामि गायत्रीजपमुत्तमम् । मोक्षकामो जपेत्कोटिं लक्षं वा स्वर्गकामतः ॥ १ ॥
 लक्षार्थं धनकामश्च पुत्रस्त्रीकामस्तथा । जपेत्कोटिं श्रयत्नेन राज्यकामस्तथाण्डज ॥ २ ॥
 श्रीकामः शान्तिकामो वा पुष्ट्यायुर्वाष्टिकामुकः । जपेद्द्विशतित्साहस्रमधिकारोदयेषु च ॥ ३ ॥
 महाविकारकृत्यादीं लक्षं वाद्वै जपेत्सुधीः । पञ्चविंशतित्साहस्रं सर्वरोगोपशान्तये ॥ ४ ॥
 नानारिष्टोपशमने जपेद्द्विशतसहस्रकम् । लक्षमर्धं तदर्धं वा जपेद्बन्धनपीडितः ॥ ५ ॥
 सर्वार्थसाधने तद्ब्रह्मयेच्च दशांशतः । शतम् वा होमयेत्कुण्डे तिलाज्ययवतण्डुलैः ॥ ६ ॥
 भोजयेच्च द्विजाञ्शक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिव्याख्यः पञ्चाशः ॥ ५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अशक्तो ब्राह्मणद्वारा जपं कुर्याद्विधानतः । आसनैर्भूषणैर्वस्त्रैः पात्रै रत्नैश्च पूजयेत् ॥ १ ॥
 स्वशक्त्या दक्षिणां दद्याद्यथोक्तां कार्यसाधिनीम् । अयुतस्य जपस्यात्र सुवर्णमितिर्संयुताम् ॥ २ ॥
 प्राङ्मुखश्चोदङ्मुखो वा दिवांसाः शुद्धमानसः । प्रशस्तमालया विद्वाञ्जपं कुर्याद्विधानतः ॥ ३ ॥
 तर्जन्या न स्पृशेन्मालां करत्रयां न कारयेत् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके गायत्रीविधिविधाननाम्न्याख्यः एकपञ्चाशः ॥ ५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

न काम्येच्छित्तो ग्रीवां दन्तानैव प्रकाशयेत् । उपलिप्ते शुचौ देशे निराहारो जितेन्द्रियः ॥ १ ॥
 एवं जप्त्वा तु सावित्रीं सर्वकामान्प्रसाधयेत् । अकामतो जपेद्यस्तु सूर्यलोकमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
 कामतः साधयेत्सर्वान्कार्यान्नात्र विचारणा । न सावित्र्याः परो मन्त्रो मुनिभिः सप्रदाहृतः ॥ ३ ॥
 यो जप्त्वा विधिना मन्त्रं गायत्र्यास्तु विधानतः । कोटिलक्षं तदर्धं वा होमयेत्स्वदशांशतः ॥ ४ ॥
 गामेकां कपिलां दद्यात्सर्वस्वार्थं तदर्धकम् ॥ दक्षिणां ब्राह्मणेभ्यश्च स याति परमां गतिम् ॥ ५ ॥
 आजन्मोपाजितं पापं त्रिविधं नाशमाप्नुयात् ॥ ६ ॥

शोचनं सर्वपापानां प्रयोगमिदमद्रुतम् । अकृत्वा शोधनं चैतत्पङ्के गौरीव सीदति ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके मायत्रीविषयव्यासो द्विपञ्चाश ॥ ५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एवमष्टोत्तरं मन्त्रं जपेद्विष्णोर्विधानतः । होमयेदुक्तविधिना तथा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १ ॥
विमेष्यश्चाण्डजश्रेष्ठ सर्वपापान्विशोधयेत् । प्रयोगं वैष्णवं चैतत्सर्वपापप्रणोदनम् ॥ २ ॥
स्वर्गमोक्षप्रदं चैतत्सर्वं विष्णोः प्रसादतः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके विष्णुमन्त्रजपनिर्णयाध्यायस्त्रिपञ्चाश ॥ ५३ ॥

अरुण उवाच ।

नश्यन्त्यखिलरिष्टानि पापमूलानि भास्कर । यत्कृते तदहं त्वत्तः श्रोतुमिच्छामि तत्त्वतः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महारिष्टहरं पुण्यं मृत्युंजयविधानकम् । अणु सूत प्रवक्ष्यामि सर्वदुःखविनाशनम् ॥ २ ॥
वरयेद्वाद्वाणान्भक्त्या फलवस्त्रविभूषणैः । कारयेन्मण्डलं तत्र शुचिदेशे विधानतः ॥ ३ ॥
चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिरेखं पदार्थमितम् । हस्तत्रयप्रमाणं तु तण्डुलैर्मण्डलं लिखेत् ॥ ४ ॥
भैरवीभैरवान्सिद्धिदिशानागानुप्रवहान् । पीठोपपीठसंयुक्तदिक्पालादिसमन्वितान् ॥ ५ ॥
देवतानां चतुर्षष्टि लिखेत्पद्मे सुशोभने । एकैकपद्मपत्रेषु वसुसंख्या दलेदले ॥ ६ ॥
प्रणवादिनमेन्तेस्तु नाममन्त्रैः प्रयोजयेत् । गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपदीपनैवेदनादिकैः ॥ ७ ॥
अर्चयेत्पद्मपत्रेषु सर्वकार्यप्रसाधकान् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके मृत्युजयपूजाध्यायश्चतुःपञ्चाश ॥ ५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौपर्णं न्यम्बकं कुर्यात्तपलेनार्धपलेन वा । गोमयेन गुडेनापि यथा वित्तानुभारतः ॥ १ ॥
मृत्युंजयेन मन्त्रेण पूजयेदुपचारकैः । सौम्यद्वारे महाभाग देवदेवं धृते न्यसेत् ॥ २ ॥
जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं तदग्रेऽष्टसहस्रकम् । देवीसूक्तं जपेत्तावद्द्राध्यायं विवशतः ॥ ३ ॥
अथवा बहुभिर्बैभैः कोटिलक्षाघृतादिकम् । जपका पूर्वं विघ्नराज सर्वकार्यप्रसाधनम् ॥ ४ ॥
पण्मासं राज्यकामस्तु पुनःकामस्तथैव च । शतनाशनकामश्च वर्षान्तमपि कारयेत् ॥ ५ ॥
यण्मासं पूजयेद्विद्वान्महातरुणैः प्रपीडितः । मासमेकं तु मासार्धं कुर्याद्रोगाकुलीकृतः ॥ ६ ॥
वन्दिषेऽमनि दुर्गे वा चन्द्रो मुच्येत वन्धनात् । पाण्मासिकप्रयोगाच्च द्विगुणान्त्रात्र संश्रयः ॥ ७ ॥
महारिष्टभयग्रस्तः प्रयोगमिमाचरेत् । न चारिष्टभयं घोरं मानुषादिति मे वचः ॥ ८ ॥
महापापसमुद्भूतं दृढकर्मसमर्जितम् । चतुर्भिर्व महारिष्टं मनुक्तं मरुडाग्रज ॥ ९ ॥
स्वाध्यायोक्तेन विधिना कृत्वा तच्छोधनं त्विह । प्रयोगाद्वयम्पन्काराख्याञ्च न चारिष्टभयं क्वचित् १०
एतन्मण्डलमध्यस्थोऽभिषिक्तः पुरुषो यदा । ततः प्रभृतिमुद्रेषु शत्रून्प्रयति निश्चितम् ॥ ११ ॥
राज्यभ्रष्टो लभेद्वाज्यं क्षीणायुस्त्रिपते न च । सुकस्वो पीडा ग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः १२

प्रयोगस्य प्रभावेण नाना कार्या विचारणा ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाके मृत्युजयप्रयोगाध्यायः पञ्चपञ्चाश ॥ ५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रयोगं परमं वक्ष्ये रहस्यं व्यम्बकाभिषम् । सर्वार्थसाधकं पुण्यं सर्वोपद्रवनाशनम् ॥ १ ॥
 यत्कृते सर्वराजानो राजपुत्राश्च मन्त्रिणः । राष्ट्रस्थाः सर्वलोकाश्च तक्षणात्तद्रशेजुगाः ॥ २ ॥
 अवस्था वक्ष्यतां यान्ति दुष्टस्त्रीशुद्रजनत्वः । वीरिणो वशमास्तस्य प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ ३ ॥
 सिद्धचन्त्यखिलकार्याणि दुर्लभान्यपि तस्य तु । तद्वादी पूजयेद्वै गणेशं विधिवत्सुधीः ॥ ४ ॥
 लिङ्गानेकादशमितान्पूजयेद् गुडसंभवान् । पार्थिवान्वा प्रयत्नेन तदलाभे प्रपूजयेत् ॥ ५ ॥
 रक्तयस्त्रैस्तथा गन्धैरुपचारैः रामन्त्रैकैः । पूजयेच्च तथा देवीं पठेच्चण्डां विधानतः ॥ ६ ॥
 कोटिलक्षार्घ्यं जप्त्वा मन्त्रं मृत्युञ्जयाभिषम् । ॐ जूं स इति वै मन्त्रस्यैव्यम्बकारुण्यः सनातनः ॥ ७ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके व्यम्बकप्रयोगाध्यायः पट्पद्याशः ॥ ५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुण्डे पडसंतुष्टुक्ते व्यये वा विधिवत्कृते । स्वगृह्योक्तविधानेन स्थाप्य तत्र हुताशनम् ॥ १ ॥
 होमयेत्तद्देशेन मध्याह्न्यतिलसर्पिषः । आलिखेन्मण्डलं तत्र तण्डुलैः शोभनं कुचैः ॥ २ ॥
 चतुरस्रं चतुर्द्वारं त्रिस्रं पद्मगर्भितम् । साधकस्य त्रिभिर्हस्तैर्भितं हीनाधिकं न तत् ॥ ३ ॥
 तन्मध्ये शोभनं पद्मं कृत्वा वाष्टदलान्वितम् । एकैकपद्मपत्रे तु वसुसंख्या दलेदले ॥ ४ ॥
 भैरवीभैरवान्सिद्धिप्रदात्रागानुप्रदाहन् । पीठोपपीठसंयुक्तान्दिकृपालैरष्टभिर्गुप्तान् ॥ ५ ॥
 चतुःपष्टिमितान् देवान्चिना स्थाप्य तण्डुलैः । गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यविधिस्तथा ॥ ६ ॥
 प्रणवादिनमोर्नैश्च नाममन्त्रैश्च पूजयेत् ॥ ७ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके व्यम्बकप्रयोगाध्यायः सप्तपद्याशः ॥ ५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वद्वारे गणेशेन्द्रो शिवमुत्तरतस्तथा । वरुणं पश्चिमे देवं यमं चाम्बरे विभुं तथा ॥ १ ॥
 ऐशान्यां फलशं स्थाप्य तीर्थवागिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 मृत्युञ्जयेन मन्त्रेण शनवाराभिर्मन्त्रितम् । संपूज्य विधिवद्वाजा विसर्जनमथाचरेत् ॥ ३ ॥
 यान्तु देवगणाः सर्वे प्रजामादाय मामकीम् । इष्टकामफलाचार्या पुनरागमनाय च ॥ ४ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके व्यम्बकप्रयोगाध्यायोऽष्टपद्याशः ॥ ५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभिपिद्येत्ततो वीरं संग्रामे विजयी भवेत् । एतन्मण्डलमध्यस्थोऽभिपिक्तः पुरुषो यदा ॥ १ ॥
 ततः प्रवर्तिते युद्धे शत्रून्जयति निश्चितम् । राज्यत्रयो लभेद्राज्यं क्षीणायुर्जियते न च ॥ २ ॥
 मुक्त्वा पीडां ग्रहाः सर्वे शान्तिं कुर्वन्ति नित्यशः । श्रद्धयापि कृते ह्यस्मिन्प्रयोगे व्यम्बकाभिषे ॥ ३ ॥
 यथेप्सितमवामोति फलं रुद्रप्रभावतः । अश्रद्धयात्पकरणात्फलमरुपं प्रजायते ॥ ४ ॥
 यथाविभवतश्चापि महदैश्वर्यमाप्नुयात् । ऋत्विग्भ्यो दक्षिणां दद्यात्प्रयोगस्य प्रसिद्धये ॥ ५ ॥
 यथाशक्तिस्तथा दद्यादाचार्या विशेपतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया स्वयं भुञ्जीत मानवः ॥ ६ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके व्यम्बकप्रयोगाध्यायो एकोनविष्टितमः ॥ ५९ ॥

अरुण उवाच ।

पापशोधनकं सर्वं ब्रूहि मे परमेश्वर । दानस्याक्षयकृद्भैव विधानं वदतांवर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग दानस्याक्षयकारकम् । द्रव्यमानं च द्रव्याणि तद्देवांश्चापि पूजनम् ॥ २ ॥
विधानं स्नानदानार्घ्यं वच्म्यथो पापशोधनम् । यवद्रव्यस्य गुञ्जास्यान्मापो गुञ्जा एकस्य च ॥ ३ ॥
सुवर्णो दशमापः स्यात्ते चत्वारः पलं स्मृतम् । सुवर्णकर्षौ तुल्यौ स्तो माने रजतकाञ्चने ॥ ४ ॥
तुला पलशतैर्ज्ञेया भारः स्वाद्रिंशतिस्तुलाः । एवं ताम्रादिधातूनां मानं प्रोक्तं मनीषिभिः ॥ ५ ॥
वक्ष्यामि सर्वधान्यानां मानमत्र सगोश्वर । पलद्वयं तु प्रसृतं द्विगुणं कुडवं स्मृतम् ॥ ६ ॥
चतुर्भिः कुडवैः प्रस्थः मस्थाश्चत्वार आढकः । आढकैस्तैश्चतुर्भिश्च द्रोणस्तु कथितो बुधैः ॥ ७ ॥
कुण्डो द्रोणद्वयं प्रोक्तः खारी द्रोणास्तु षोडश । मापटङ्काक्षविल्वानि कुडवप्रस्थमाढकम् ॥ ८ ॥
राशिगोष्ठी तथा खारी यथोत्तरचतुर्गुणाः । पलमेकं तथा मुष्टिः कुञ्चिदष्टौ तु मुष्टिकम् ॥ ९ ॥

तेऽष्टौ पुष्कलसंज्ञं तैश्चतुर्भिः पूर्णपात्रकम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके द्रव्यमाननिर्णयाध्यायः पष्ठितमः ॥ ६० ॥

सप्त धान्यानि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंगुस्तथैव च । श्यामाकं चणकं चैव सप्तधान्यमुदाहृतम् ॥ १ ॥

अथाष्टादश धान्यानि ।

यवगोधूमधान्यानि तिलाः कंगुलिकस्तका । मापमुद्गमसुराश्च निष्पावाश्च सुमर्षपाः ॥ २ ॥
गवेषुकाश्च नीवारा आढकाश्च सतीनकाः । चणकस्तथान्दगदका धान्यान्पष्टादशैव तु ॥ ३ ॥
यवाभावे तु गोधूमा त्रीहिणामपि शालयः । आज्यद्रव्यमनादेशे जुहोतिषु विधीयते ॥ ४ ॥

सप्तौषधयः ।

त्रीहयः शालयो मुद्गा गोधूमा अणवस्तिलाः । यवार्थौषधयः सप्त विपदो घ्नन्ति काश्यप ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकपष्ठितमः ॥ ६१ ॥

सर्वौषधिगणः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरा मांसी वचा कुटं शैलेयं रजनीद्वयम् । साठी चम्पकमुस्तं च सर्वौषधिगणः स्मृतः ॥ १ ॥

रसपट्कम् ।

मधुरोऽश्वश्च लघणः कपायस्तित्त एव च । कटुकश्चेति पक्षीन्द्र रसपट्कमुदाहृतम् ॥ २ ॥

सप्त धातवः ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता आरकृष्टं तथैव च । लोहं त्र्यु तथा सीतं धातवः नप्त कीर्तिताः ॥ ३ ॥

पञ्च रत्नानि ।

सुवर्णं रजतं मुक्ता राजावर्तं प्रवालकम् । रत्नपञ्चकमाख्यातं शेषं वसु ब्रवीम्यहम् ॥ ४ ॥

सर्वधातवः ।

मोलकं च शिला वज्रमञ्जनं श्याममेव च । काशी कार्तिलमाक्षीकं गौरिकं सर्वधातवः ॥ ५ ॥
इति श्रीब्रह्मसूक्त्याख्यादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपटितः ॥ ६२ ॥

द्रव्यदेवताः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यामाणोक्तद्रव्याणां सांप्रतं देवताः शृणु । प्राजापत्यो गजः प्रोक्तस्तुरगश्चाकंदेवतः ॥ १ ॥
महिषश्च तथा याम्यश्चोष्ट्रो वै यमदेवतः । राक्षो धेनुविनिदिष्टा छागो वै चाग्निदेवतः ॥ २ ॥
एडकं वारुणं विद्याद्राहो विष्णुदेवतः । आरण्याः कथिताः सर्वे पशवो वायुदेवताः ॥ ३ ॥
जलाश्रयाणि सर्वाणि वारिधारा कमण्डलुः । कुम्भं च कर्कं चैव वारुणानि विनिदिशेत् ॥ ४ ॥
समुद्रजातरत्नानि सामुद्राणि तथापडज । आग्नेयं कनकं प्रोक्तं सर्वलोहानि वा पुनः ॥ ५ ॥
प्राजापत्यानि तस्यानि पर्कानि विशेषतः । ज्ञेयानि सर्वगन्धानि गान्धर्वार्णवे विचक्षणैः ॥ ६ ॥
वार्हस्पत्यं स्मृतं वासः सौम्यान्वय रत्नानि च । पक्षिणश्च तथा सर्वे वायव्याः परिकीर्तिताः ॥ ७ ॥
विद्या ब्राह्मी विनिदिष्टा विद्योपस्कणानि च । सारस्वतानि रागाणि पुस्तकाद्यानि वै स्वम् ॥ ८ ॥
सर्वेषां शिल्पिनां जाने विश्वकर्माधिदेवतम् । द्रुमाणामय पुष्पाणां शकानां हरिणां स ह ॥ ९ ॥
फलानामपि सर्वेषां देवो यत्र वनस्पतिः । मत्स्यमांसं विनिदिष्टं प्राजापत्यं तथैव च ॥ १० ॥
अनयं सर्वदेवतं पृथिवी विष्णुदेवता । दासी दासस्तथा कन्या प्राजापत्याः प्रकीर्तिताः ॥ ११ ॥
छत्रं कृष्णाजिनं शय्या रथमासनमेव च । उपानहौ तथा यानं यच्चान्यत्प्राणवर्जितम् ॥ १२ ॥
उक्ताश्चांगिरसस्त्वेतत्प्रतिगृह्णीत मानवः । पर्जन्या ये तथा मीरः शस्त्रचर्मध्वजादिकम् ॥ १३ ॥
रणोपकरणं सर्वं कथितं शक्रदेवतम् । गृह्णन्तु सर्वदेवतं ताम्बूलं नागदेवतम् ॥ १४ ॥
यदनुक्तं महाभाग तज्ज्ञेयं विष्णुदेवतम् । यस्य दवस्य यद्वपुं प्रतिमासु खगेश्वर ॥ १५ ॥

सा ह्येव देवता तस्य दानकाले समुच्चरेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्याख्यादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपटितः ॥ ६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यवोदरैष्टसंख्यैरंगुलं परिकीर्तितम् । पङ्कगुलं पदं प्रादुर्वितस्तिर्द्विगुणा स्मृता ॥ १ ॥
वतस्तिमितो हस्तो ब्रह्मतीर्थ्यादिचेष्टनैः । चतुर्हस्तो मवेष्टण्डो मानकाले खगेश्वर ॥ २ ॥
क्रोशो धनुःसहस्रे द्वे गव्यूतिर्द्विगुणा स्मृता । योजनं द्विगुणं तस्मात्प्रोक्तं मानं खगाधिप ॥ ३ ॥
दशहस्तेन दण्डेन त्रिंशदण्डैर्निवर्तनम् । दश तान्येव गोचर्म भूमिमानामेतीरितम् ॥ ४ ॥
इति श्रीब्रह्मसूक्त्याख्यादे कर्मविपाके अध्यायधनुःपटितः ॥ ६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रमाणं सर्वदेवानां मूर्तिनां शृणु चाण्डज । मुनिनागामुराणां च मनुष्यपशुपक्षिणाम् ॥ १ ॥
गजोन्माना गणेशस्य नरमाना शिवस्य च । लक्ष्मीनारायणौ तदन्नरमानोच्चसंमिता ॥ २ ॥
प्रासादस्थास्तु ताः सर्वास्त्रिहस्तमितिकाः सुत । द्विहस्तमितिकाः केचित्केचिद्रस्तमिताः शुभाः ॥ ३ ॥

प्रासादस्था महानाग गृहस्था न च शोभताः । सतांगुलात्समारभ्य यावच्च द्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 गृहेष्वर्च्याः समाख्याताः प्रासादे वाधिकाः शुभाः । स्थापनेऽप्यत्र लिङ्गानां व्यवस्थितिरियं स्मृता ५
 नहि लिङ्गार्चनात्सूत पुण्यमभ्यधिकं कश्चित् । शालग्रामशिला चैव नर्मदोन्था विशेषतः ॥ ६ ॥
 यथा लभस्तथा ग्राह्या मानहीनाधिका हि सा । सर्वकामप्रदा कर्तुंरन्ते स्वर्गफलप्रदा ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठितमः ॥ ६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिमाश्रयिष्ये सून सौवर्णा राजती तथा । ताम्री रत्नमयी कार्या रीत्या धात्वन्विता तथा ॥ १ ॥
 ताम्रकांस्यमयी चैव शुभदारुमयी शुभा । वितस्तिमानं यावत्स्याद्गुष्ठात्पर्वसंमिता ॥ २ ॥
 गृहेष्वर्च्या शुभा प्रोक्ता नाधिका गरुडाग्रज । गोब्राह्मणेण वायव्यौ हृदि स्वे प्रतिमासु च ॥ ३ ॥
 शालग्रामे रवी वापि पूजनं शुभदं पटे । दाने स्वभावजा लेख्या घटितेति त्रिधाण्डज ॥ ४ ॥
 सर्वपापहरा ज्ञेयाः सर्वकामफलप्रदाः । लेख्या चतुर्विधा प्रोक्ता श्रेष्ठा मध्या कनिष्ठिका ॥ ५ ॥
 अपकृष्टा तु फलदा तत्क्रमान्नात्र संशयः । दैर्घ्ये त्वेकाङ्गुला श्रेष्ठा विस्तारेऽष्टांगुला मता ॥ ६ ॥
 मध्याष्टांगुलिका दैर्घ्ये विस्तारे च षडङ्गुला । षडङ्गुला तदा दैर्घ्ये हीना वेदाङ्गुलायते ॥ ७ ॥
 चतुर्हलिका दैर्घ्ये चायामे चापकृष्टिका ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पट्पष्ठितमः ॥ ६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अङ्गुष्ठपर्यन्निमित्तो हीना दानेन शोभना ॥ पलाभ्यां प्रतिमा न्यूना श्रेष्ठा कार्याल्पिकापि चेत् ॥ १ ॥
 वक्ष्यमाणस्वरूपा वा देवादीनां विधानतः । एवं सर्वा द्विजातीनां कार्याः स्वर्णादिधातुजाः ॥ २ ॥
 नराकाराः समालेख्याः सर्वावयवसंयुताः । श्रेष्ठामध्याकनिष्ठाश्च तथा चैवापकृष्टिकाः ॥ ३ ॥
 सर्वा वितस्तिमानोना विस्तारे तास्त्रयः स्मृताः । स्त्रीपुत्रसहिता कार्या रहिता वायु कुत्रचित् ॥ ४ ॥
 चतुष्कोणा सुघटिता मन्त्रैरावतनादिकैः । अनाज्ञया द्विजानां वै न तासां घटनं स्मृतम् ॥ ५ ॥
 एवमश्वराजोद्गाष्टाणां गवादीनां च पक्षिणाम् । स्वाकाराङ्गुल्याश्च सततं कार्याश्चाप्यविधानतः ॥ ६ ॥
 पत्रे लेख्या सुवर्णाद्ये वेदाङ्गुलिमिताधिके । सुगन्धैर्विधिवैर्वापि लेख्या कार्या प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 प्रणवादिनमोऽन्तेन नाममन्त्रेण चाण्डज । आवर्तनं च घटनं प्रतिष्ठाऽऽवाहनादिकम् ॥ ८ ॥
 पूजनं प्रतिमानां च स्वेस्वैर्मन्त्रैश्च कारयेत् । प्रासादे चातिफलदा पूजनीया प्रतिष्ठिता ॥ ९ ॥
 देवताः सफलाः सून पूजने च प्रतिष्ठिताः ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपष्ठितमः ॥ ६७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां श्रद्धा मेऽत्र दिवाकर । यां कृत्वा विधिना पूर्णं देवपूजाफलं लभेत् ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठां सर्वदेवानां कारयेत्कमतो नरः । नारायणादयो देवा निवसन्ति सुरालये ॥ २ ॥
 भक्तानुग्रहतो मर्त्ये समायाति च भूतले । मन्त्रायापने सिते पक्षे गृहशुक्रोदिते दिने ॥ ३ ॥
 सुमूर्ते यजेद्देवानानाविभवाविस्तरीः । वारयेद्वालगान्पूर्वं चत्वासनविभृपणैः ॥ ४ ॥

१ रे-खपु० । २ कार्यान्विकरितं चेत्-उपु० । ३ पठनं-खपु० । ४ देवाः स्वर्गलदाः सूत-उपु० ।

जप्त्वा तद्देवमन्त्रांश्च कोटिलक्षायुतादिकान् । स्नात्वा पञ्चामृतैर्नैव दिव्यैस्तीर्थोदकैस्तथा ॥ ५ ॥
 लिप्त्वा सुगन्धैर्विविधैर्माल्यैर्वस्त्रैश्च दीपकैः । धूपैर्नैवेदितैर्मधुयैः फलेस्तदनुसर्गैः ॥ ६ ॥
 तथा मङ्गलदीपैश्च व्यजनैश्चामरैः शुभैः । नानावाद्यैर्मनोज्ञैश्च प्रीतिमुत्पादयेत्सुरान् ॥ ७ ॥
 देवात्रे च स्वपेष्टमावशक्ती जागरे निशि । ततः प्रातः समुत्थाय स्नातः शुचिरलङ्कृतः ॥ ८ ॥
 देवमावाहयेन्मन्त्रैस्तल्लिङ्गैः प्राग्वदचयेत् । षोडशोरूपचारैस्तु नान्यथा देवतां विशेत् ॥ ९ ॥
 ज्ञात्वा देवांश्च घटितान्मुषणाद्यैर्विनिर्मितान् । शालग्रामशिलादौ वा जीवमन्त्रसमावृतान् ॥ १० ॥
 पत्रे लेख्यांस्तथारूपाञ्चाल्लक्ष्णलक्षितान् । स्वकीयासनसंस्थांश्च स्वस्वोपस्कन्संयुतान् ॥ ११ ॥
 एतन्वै त्वेव वै चेति मन्त्राभ्यां सुप्रतिष्ठितान् । कुर्याद्देवान्विधानेन ततः कामफलप्रदाः ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथाष्टाष्टतमः ॥ ६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवात्रे होमयेन्मन्त्रैर्दशांशेन प्रयत्नतः । तर्पयेच्छ्रद्धया चानुशतया विमांश्च भोजयेत् ॥ १ ॥
 जापकेभ्यः प्रदद्यात् सुवर्णमयुतस्य च । तत्र दानानि देवानिः देवप्रीतिकराणि च ॥ २ ॥
 गावो वस्त्राणि चान्नानि रत्नानि विविधानि च । यथा देवं द्विजं तद्वद्विषिञ्च वेदपारगम् ॥ ३ ॥
 तोषयेन्मृदुभिर्वह्निर्गोभूयश्वासनादिकैः । विविधैर्भूषणैर्दिव्यैर्ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥
 प्रार्थयेच्च तद्ग्रेष्ठं मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ ५ ॥

देवाधीनं जगत्सर्वं मन्त्राधीनाश्च देवताः । ते मन्त्रा ब्राह्मणाधीनास्तस्माद् भूदेवता द्विजाः ॥ ६ ॥
 तत्प्रसादादिमे देवास्तिष्ठन्तु मम मन्दिरे । पूजां गृह्णन्तु मे नित्यं कुर्वन्तो ममनोरथान् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथाष्टाष्टतमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्तियुक्तं महादेवं प्रतिष्ठेदेवमेव हि । लक्ष्मीनारायणं वापि मन्त्रमेदात्तयेव च ॥ १ ॥
 वक्ष्ये मन्त्रांस्तु वेदाक्तान्सुराणां भावितात्मनाम् । मन्त्रो विष्णोरिदं विष्णुर्नमस्त इति शाम्भुः ॥ २ ॥
 ब्रह्मणो ब्रह्मजज्ञानमम्बेऽम्बायाः प्रकीर्तितः । आकृष्णोति सहस्रांशोर्मन्त्रः प्रोक्तो मनीषिभिः ॥ ३ ॥
 श्रीशत इति लक्ष्म्यास्तु पार्वत्याः शचिपारिणकम् । गणानां त्वेति मन्त्रस्तु विघ्नराजस्य कीर्तितः ॥ ४ ॥
 विष्णोराडिति वा मन्त्रः प्रोक्तः सनातनः । समुद्रायेति शंखस्य रुद्राक्षस्य च त्र्यम्बकम् ॥ ५ ॥
 दिक्पालानां तथा मन्त्रास्त्रातरेत्यादिकाः स्मृताः । नवग्रहाणां मन्त्राश्च श्रुतौ देवाधिदेवताः ॥ ६ ॥
 बह्विस्तरतः प्रोक्ता ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः । लक्ष्मीनारायणायाम्नां च नमोन्त इति कीर्तितः ॥ ७ ॥
 सरस्वत्यादिकानां च मन्त्राः प्रोक्ताः सविस्तराः । मन्त्राः गुरुपसूक्तोत्थास्तथा नरहरेः प्रभोः ॥ ८ ॥
 यन्त्रोद्गारे प्रतिष्ठायां मन्त्रास्तल्लिङ्गदैवजाः । अथवाष्टाक्षरो मन्त्रो द्वादशाक्षर एव च ॥ ९ ॥
 नारायणप्रतिष्ठायां योऽर्च्यो धर्मार्थकामदौ । प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैर्यथोदितैः ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथाष्टाष्टतमः ॥ ७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठातो हि देवानां सर्वकामफलं स्मृतम् । अथवाऽऽगमजैर्मन्त्रैः प्रतिष्ठेत्सर्वकामदैः ॥ १ ॥
 तैर्मन्त्रैश्च जपं कुर्यात्पूजान्ते धर्मवित्सदा । अनेन विधिना मन्त्रैर्यस्तु देवान्प्रतिष्ठयेत् ॥ २ ॥

१ देवासिन्धयेत्-खपु० । २ ब्रह्मणे ब्रह्मजज्ञानमम्बेयायाः प्रकीर्तितः-खपु० । ३ प्रतिष्ठे सर्वदेवानां-खपु० ।

प्रासादस्या महाभाग गृहस्या न च शोभनाः । सप्तांगुलात्समारभ्य यावच्च द्वादशांगुलम् ॥ ४ ॥
 गृहेष्वर्च्याः समाख्याताः प्रासादे वाधिकाः शुभाः । स्थापनेऽयत्र लिङ्गानां व्यवस्थितिरियं स्मृता ५
 नदि लिङ्गार्चनात्सुत पुण्यमभ्यविकं कश्चित् । शालग्रामशिला चैव नर्मदोन्मथा विशेषतः ॥ ६ ॥
 यथा लाभस्तथा ग्राह्या मानहीनाधिका हि सा । सर्वकामप्रदा कर्तुरन्ते स्वर्गफलप्रदा ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठितम ॥ ६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिमाद्यविधा सून सौवर्णी राजतो तथा । ताम्री रत्नमयी कार्या रीत्या धात्वन्विता तथा ॥ १ ॥
 ताम्रकांस्थमयी चैव शुभदारुमयी शुभा । वितस्तिमानं यावत्स्यादगुष्टात्पर्वसंमिता ॥ २ ॥
 गृहेष्वर्च्या शुभा प्रोक्ता नाधिका गरुडाग्रज । गोब्राह्मणेपु वायव्या हृदि स्वे प्रतिमासु च ॥ ३ ॥
 शालग्रामे खौ वापि पूजनं शुभदं पटे । दाने स्वभावजा लेख्या घटितेति त्रिधाऽहज ॥ ४ ॥
 सर्वपापहरा ज्ञेयाः सर्वकामफलप्रदाः । लेख्या चतुर्विधा प्रोक्ता श्रेष्ठा मध्या कनिष्ठिका ॥ ५ ॥
 अपरूढा तु फलदा तत्कमान्नात्र सदायः । दैव्ये त्वकाङ्गुला श्रेष्ठा विस्तारेऽष्टांगुला मता ॥ ६ ॥
 मध्याष्टांगुलिका दैव्य विस्तारे च षडङ्गुला । षडङ्गुला तदा दैव्ये हीना वेदाङ्गुलायते ॥ ७ ॥
 चतुरङ्गुलिका दैव्य चाग्रामे चापरूढिका ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपष्ठितम ॥ ६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अङ्गुष्ठपर्वेन्मित्रितो हीना दानेन शोभनाः पलाभ्यां प्रतिमा न्यूना श्रेष्ठा कार्याल्पिकापि चेत् ॥ १ ॥
 वक्ष्यमाणस्वरूपा वा देवादीना विधानतः । एवं सर्वा द्विजातीनां कार्याः स्वर्णादिधातुजाः ॥ २ ॥
 नराकाराः ममालेख्याः सर्वविषयसंयुताः । श्रेष्ठामध्याकनिष्ठाश्च तथा चैवापरूढिकाः ॥ ३ ॥
 सर्वा वितस्तिमानोना विस्तारे तास्रयः स्मृताः । स्त्रीपुनसहिता कार्या रहिता वायकुत्रचित् ॥ ४ ॥
 चतुष्कोणा सुघटिता मन्त्रैरावतनादिकैः । अनाजया द्विजानां वै न तासां घटनं स्मृतम् ॥ ५ ॥
 एवमश्वजोष्टाणां गवादीना च पक्षिणाम् । स्वाकाराङ्कवाश्च सततं कार्याश्चाचोविधानतः ॥ ६ ॥
 पत्रे लेख्या सुवर्णाद्ये वेदाङ्गुलिमिताविके । सुगन्धैर्विविधैर्वापि लेख्या कार्या प्रयत्नतः ॥ ७ ॥
 प्रणवादिनमोज्ज्वलेन नाममन्त्रेण चाऽहज । जावर्तनं च घटनं प्रतिष्ठाऽऽवाहनादिकम् ॥ ८ ॥
 पूजनं प्रतिमानां च स्वेस्वमन्त्रेश्च कारयेत् । प्रासादे चातिफलदा पूजनीया प्रतिष्ठिता ॥ ९ ॥
 देवताः सफलाः सत पूजने च प्रतिष्ठिताः ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपष्ठितम ॥ ६७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रतिष्ठा सर्वदेवाना द्यूहि मेऽत्र दिवाकर । यां कृत्वा मिथिना पूर्णं देवपूजाफलं लभेत् ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठा सर्वदेवाना कारयेत्क्रमतो नरः । नारायणादयो देवा निवसन्ति मुरालये ॥ २ ॥
 भक्तानुग्रहतो मर्त्ये समापान्ति च भूतले । मौम्यायने मिते पते गुरुशुक्रोदिते दिने ॥ ३ ॥
 सुमहते यजेद्देवानानाविभवाविस्तरैः । वरयेद्ब्राह्मणा-पुत्रं नम्वासनविभूषणैः ॥ ४ ॥

१ खे-पु० । २ कार्याधिकस्ति चेत्-पु० । ३ पटन-पु० । ४ देवा, रत्नमयी स्त-पु० ।

५ पूर्व-पु० ।

जप्त्वा तद्देवमन्त्रांश्च कोटिलक्षायुतादिकान् । स्नात्वा पञ्चामृतेनैव दिव्यैस्तीर्थोदकैस्तथा ॥ ५ ॥
 लिप्त्वा सुगन्धैर्विविधैर्माल्यैर्वस्त्रैश्च दीपकैः । धूपैर्निवेदितैर्भक्ष्यैः फलेस्तदनुसंभवं ॥ ६ ॥
 तथा मङ्गलार्चनं च व्यजनेश्वरैः शुभैः । नानावाद्यैर्मनोज्ञैश्च प्रीतिमुत्पादयेत्सुरान् ॥ ७ ॥
 देवाग्रै च स्वपेष्टमावशक्तीं जागरे निशि । ततः प्रतः समुत्थाय स्नातः शुचिरलङ्कृतः ॥ ८ ॥
 देवमावाहयेन्मन्त्रैस्तल्लिङ्गैः प्राग्वदर्थयेत् । षोडशरूपचारैस्तु नान्यथा देवतां विशेषत् ॥ ९ ॥
 ज्ञात्वा देवांश्च घटितान्मुवर्णाद्यैर्विनिर्मितान् । शालग्रामशिलादीं वा जीवमन्त्रसमावृतान् ॥ १० ॥
 पत्रे लेख्यांस्तथारूपाञ्चशास्त्रलक्षणलक्षितान् । स्वकीयासनसंस्थांश्च स्वस्वोपस्कर्मयुतान् ॥ ११ ॥
 एतन्ते त्वेप वै चेति मन्त्राभ्यां सुप्रतिष्ठितान् । कुर्याद्देवान्विधानेन ततः कामफलप्रदाः ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्ततितमः ॥ ६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवाग्रै होमयेन्मन्त्रैर्दशांशेन प्रयत्नतः । तर्पयेच्छ्रद्धया चानुशक्तया विमांश्च भोजयेत् ॥ १ ॥
 जापकेभ्यः प्रदद्यात् सुवर्णमद्युतस्य च । तत्र दानानि देवानिः देवप्रीतिकराणि च ॥ २ ॥
 गावो वस्त्राणि चान्नानि रत्नानि विविधानि च । यथा देवं द्विजं तद्वद्विष्वजं वेदपारगम् ॥ ३ ॥
 तोषयेन्मृदुभिर्वस्त्रैर्गोभूष्यश्वासनोदकैः । विविधैर्भूषणैर्दिव्यैर्वाहणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥
 मार्ययेच्च तदग्रेऽथ मन्त्रमेनष्टुदीरयेत् ॥ ५ ॥

देवाधीनं जगत्सर्वं मन्त्राधीनाश्च देवताः । ते मन्त्रा ब्राह्मणाधीनास्तस्माद् भूदेवता द्विजाः ॥ ६ ॥
 तत्प्रसादादिमे देवास्तिष्ठन्तु मम मन्दिरे । पूजां गृह्णन्तु मे नित्यं कुर्वन्तो मन्मनोरथान् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः एकोनसप्ततितमः ॥ ६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्तियुक्तं महादेवं प्रतिष्ठेदेवमेव हि । लक्ष्मीनारायणं वापि मन्त्रभेदात्तथैव च ॥ १ ॥
 वक्ष्ये मन्त्रांस्तु वेदोक्तान्सूत्राणां भाविनात्मनान् । मन्त्रो विष्णोरिदं विष्णुर्नमस्त इति शाम्भवः ॥ २ ॥
 ब्रह्मणो ब्रह्मजज्ञानमभ्येष्मवायाः प्रकीर्तितः । आकृष्णोति सहस्रांशोर्मन्त्रः प्रोक्तो मनीषिभिः ॥ ३ ॥
 श्रीश्चत इति लक्ष्म्यास्तु पार्वत्याः शचिपार्णिकाम् । गणानां त्वेति मन्त्रस्तु विघ्नराजस्य कीर्तितः ॥ ४ ॥
 विष्णोस्त्राडिति वा मन्त्रः प्रोक्तः सनातनः । समुद्राधेति शंखस्य रुद्राक्षस्य च त्र्यम्बकम् ॥ ५ ॥
 दिक्पालानां तथा मन्त्रास्त्रातारण्यादिकाः स्मृताः । नवग्रहाणां मन्त्राश्च श्रुतौ देवाधिदेवताः ॥ ६ ॥
 वह्निर्विस्तरतः प्रोक्ता ऋषिभिस्तत्त्वदर्शिभिः । लक्ष्मीनारायणारण्यं च नमोन्त इति कीर्तितः ॥ ७ ॥
 सरस्वत्यादिकानां च मन्त्राः प्रोक्ताः सविस्तराः । मन्त्राः पुरुषसूक्तोत्थास्तथा नरहरेः प्रभोः ॥ ८ ॥
 यन्त्रोद्गारे प्रतिष्ठायां मन्त्रास्तल्लिङ्गदेवजाः । अथवाष्टाक्षरं मन्त्रो द्वादशाक्षर एव च ॥ ९ ॥
 नारायणप्रतिष्ठायां योज्यां धर्मार्थकामदै । प्रणवादिनमोन्तैश्च नाममन्त्रैर्यथोदितैः ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्ततितमः ॥ ७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रतिष्ठातो हि देवानां सर्वकामफलं स्मृतम् । अथवाऽऽगमजैर्मन्त्रैः प्रतिष्ठेत्सर्वकामदैः ॥ १ ॥
 तैर्मन्त्रैश्च जपं कुर्यात्पूजान्ते धर्मवित्सदा । अनेन विधिना मन्त्रैर्यस्तु देवान्प्रतिष्ठयेत् ॥ २ ॥

स याति परमं स्थानं यद्वत्सा न निवर्तते । इह लोके परे चापि नाशुमं तस्य विद्यते ॥ ३ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवांश्च पूजयेद्यस्तु मूढधीः । न तत्फलमामोति स नरो देवदूषकः ॥ ४ ॥
 अप्रतिष्ठितदेवानां दानेऽप्यल्पफलं भवेत् । दाने बहुफला देवा मन्त्रमात्रप्रतिष्ठिताः ॥ ५ ॥
 पूजारम्भेऽत्र देवानां पादस्पर्शं तथाद्भुते । विकारे प्रतिमायां च स्पृष्टे म्लेच्छजनैस्तथा ॥ ६ ॥
 महापातकिभिः स्त्रीभी रजोयुक्ताभिरेव च । अपूजये वा चिरं देवे ह्येवमेव गृहे स्थिते ॥ ७ ॥
 कुर्याद्देवप्रतिष्ठां च न कुर्यान्निरयं व्रजेत् । सर्वदुःखानयामोति नात्रः कार्या विचारणा ॥ ८ ॥
 विवाहोत्सवयज्ञेषु महादाने तथैव च । देवतायाः प्रतिष्ठायां ग्रहपूजां च कारयेत् ॥ ९ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्ततितमः ॥ ७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उपलिप्ते शुचौ देवे कर्ता शुचिरलंकृतः । आचामेत्पञ्चगव्येन ततः शुद्धेन वारिणा ॥ १ ॥
 पञ्चगव्यम् ।

गोमूत्रं गोमयं क्षीरं दधि सर्पिः कुशोदकम् । पञ्चगव्यमिति प्रोक्तं पवित्रं कायशोधनम् ॥ २ ॥
 विष्णुवह्नीन्द्रवार्यवर्क्यं देवतानि यथाक्रमम् । कुशोदकस्य पक्षीन्द्र पितरो देवताः स्मृताः ॥ ३ ॥
 पञ्चामृतम् ।

दधि क्षीरं मधु घृतं सिता च गरुडाग्रज । पञ्चामृतमिदं प्रोक्तं पवित्रं पापनाशनम् ॥ ४ ॥
 पलानां द्वे सप्तये तु महाक्षानं प्रकीर्तितम् । (क्षाने पलशतं दद्यादभ्यङ्गे पञ्चविंशतिः ॥ ५ ॥
 यथाशक्त्यायवा सूत स्नापयेच्छुद्धयान्वितः । पदत्रिंशद्द्विगुलं पात्रमुत्तमं परिकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 चतुर्विंशतिकं मध्यं कनिष्ठं द्वादशाङ्गुलम् । वस्वद्गुलं विहीनं तु न पात्रं कारयेत्कचित् ॥ ७ ॥
 सौवर्णं राजतं ताम्रं पात्रं मणिमयादिकम् । प्रशस्तपुटकाद्यं तु शुभमदं देवपूजने ॥ ८ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्ततितमः ॥ ७२ ॥

अथ पुष्पाणि ।

श्रीसूर्य उवाच ।

निर्गन्धीन्युग्रगन्धीनि कुसुमानि विवर्जयेत् । गन्धहीनमपि ग्रहं पवित्रं यत्कुशादिकम् ॥ १ ॥
 पुष्पैरारण्यसंभृतैः पत्रैर्वा पर्वतोद्भवं । अपर्युषितनिर्लिप्तैः प्रोक्षितैर्जन्तुवर्जितैः ॥ २ ॥
 आत्मारामोद्भवैः पुष्पैः प्रजयेत्प्रतिमां सुधीः । दत्त्वा दश सुवर्णस्य निष्कानां लभते फलम् ॥ ३ ॥
 तदेकैकवीरेण सूर्याय विनिवेदयेत् । रक्तैश्च कर्त्तव्यैश्च यस्तु पूजयते रविम् ॥ ४ ॥
 कल्पकोटिसहस्राणि सूर्यलोके वसेन्नरः । कर्त्तव्यैश्च तैर्नैव यो मे मालां प्रयच्छति ॥ ५ ॥
 स याति शिवलोकं तु मोदते तत्र देवरात् ॥ ६ ॥

अथ गन्धः ।

चत्वारः कौडकुमा भागाश्चन्दनस्य च षोडश ॥ ६ ॥
 कस्तूरिकाया द्वौ भागौ कर्पूरस्य चतुष्टयम् । सर्वगन्धमिदं सप्त देवाङ्गे लेपयेत्सुधीः ॥ ७ ॥
 अथ धूपः ।

कर्पूरमशुहं चैव चन्दनं गुग्गुलं तथा । गुग्गुलं सर्वदेवानां साङ्गं चैव सितायुरम् ॥ ८ ॥
 ममभागपुञ्जीरं च धूपो देवमियः सुत ।

अथ दीपः ।

दद्यादीपांश्च देवाग्रे गोघृतेन प्रपूरितान् ॥ ९ ॥

अथवा तिलतलेन सार्धपिणाप्यभावतः । अन्यत्रैर्देवैस्तर्प्यैश्च दीपान्नैव प्रशोधयेत् ॥ १० ॥

दीपदश्च शुभलोकान्याति दीपशतैर्वृतः ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अन्यायविरसतितमः ॥ ७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तयोपवीतदानेन सुरभ्यो ब्राह्मणाय च । जातः पृथिव्यां कालेन भवेद्विप्रः पतिर्भुवः ॥ १ ॥

दद्याद्वस्त्राणि देवेभ्यः श्वेतपीतारुणानि च । क्षामानि विविधान्येव बहुवर्णानि चाण्डज ॥ २ ॥

दिव्यवस्त्रान्वितो दाता स्वर्गलोकमवाप्नुयात् ॥ ३ ॥

अथ नैवेद्यम् ।

संयावकृशरापूपपायसं यावत्कं तथा ।

दध्मोदनं रसालांश्च मोदकान्मुटपूपकान् । शालितण्डुलकं प्रस्थं कुर्यादन्नं सुसंस्कृतम् ॥ ४ ॥

फलानि विविधान्येव देवाय च निवेदयेत् । सर्वदुःखविनिर्मुक्तः स नरः स्वर्गभागभवेत् ॥ ५ ॥

अथार्घ्यदानम् ।

आपः क्षीरं कुशाग्राणि दध्यक्षततिलास्तथा । यवाः सिद्धार्थकाश्चयमवोऽष्टाङ्गाः प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

पूजादौ भानवे ह्यर्घ्यं गायत्र्या च प्रदापयेत् । नमो विवस्वते ब्रह्मज्ञाति मन्त्रेण चाण्डज ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके पूजोपकारणाध्यायधृतः सप्ततितमः ॥ ७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयोपचारान् पूजायाः षोडश दृष्टुं पुत्रक । आघेनावाहयेद्देवं मन्त्रेण पुरुषोत्तमम् ॥ १ ॥

द्वितीयेनासनं दद्यात्ततः पाद्यं प्रदापयेत् । चतुर्थेनार्घ्यदानं च ततश्चाचमनीयकम् ॥ २ ॥

पष्ठेन स्नपनं दद्यात्सप्तमेनापि वाससी । अष्टमेनोषवीतं च नवमेन विलेपनम् ॥ ३ ॥

दशमेनैव पुष्पाणि दद्यादेवस्य चाण्डज । एकदशेन मन्त्रेण धूपं चैव प्रदापयेत् ॥ ४ ॥

दीपं द्वादशकेनैव त्रयोदशमितेन वै । नैवेद्यं विविधं दद्याद्भक्ष्यं भोज्यं च पायसम् ॥ ५ ॥

चतुर्दशेन मन्त्रेण दद्यात्सुमनसांऽञ्जलिम् । ततः पञ्चदशेनैव कारयेच्च प्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

वाद्यादीनि च तेनैव षोडशेन विसर्जनम् । स्नानोपवीतवस्त्रेषु नैवेद्ये कश्यपात्मज ॥ ७ ॥

दद्यादाचमनीयानि सर्वदेवेभ्यश्च विधिः । स्वैर्स्पर्धमन्त्रैर्विधानेन देवांस्तत्र प्रसादयेत् ॥ ८ ॥

गन्धपुष्पे तथा धूपदीपनैवेदनानि च । अक्षतौ पञ्च वा कुर्यादुपचारांश्च पूजने ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके पूजोपचाराध्यायः पञ्चसप्ततितमः ॥ ७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्नात्वा नित्यक्रियां कृत्वा कर्ता शुचिरलंकृतः । ब्राह्मणान्देववस्तूनि गन्धार्घ्यैश्चर्चयेत्तु ॥ १ ॥

दानं ददेऽहममुकं दद्यादिप्रकृते जलम् । ददस्वेति द्विजेनोक्तमिति दानविधिः स्मृतः ॥ २ ॥

अतस्तत्पूर्वमुच्चार्य गृहीत्वा तु करे जलम् । सविलकुदाहस्तस्तु कालज्ञानं समुच्चरन् ॥ ३ ॥

प्राङ्मुखश्चोदङ्मुखो वा पैत्रे यान्ममुखः स्थितः । वामेन पाणिना स्पृष्ट्वा स्मरेत्तद्वस्तुदेवै ॥ ४ ॥

१ दुग्धोदनम्—खपु० । २ समुच्चरेत्—खपु० ।

विप्रायामुक्तगोत्रायामुक्तकामो ह्यहं ददे । नमस्तेत्युत्तुजेदेतद्विजहस्ते जलं खग ॥ ५ ॥
 स्वस्तीत्युक्तेन विप्रेण दानमक्षयतां नयेत् । संप्रदानमिति प्रोक्तमन्यव्यागमिति स्मृतम् ॥ ६ ॥
 कन्यादानं त्रिपुरुषगोत्रोच्चारणपूर्वकम् । गोकन्याप्रतिमा शय्यास्त्वक्केतस्य प्रदापयेत् ॥ ७ ॥
 विभक्तविधिना दाता न तत्फलमवाप्नुयात् । प्रतिष्ठासर्वदानानां स्वर्णमक्षयकारकम् ॥ ८ ॥
 दानमक्षयतां याति संप्रदानेन यत्कृतम् । अभावे ब्राह्मणादीनां दानमल्पफलं भवेत् ॥ ९ ॥
 तीर्थार्थां त्यागविधिना संप्रदानसमं फलम् । तावदेतनु धेनुत्वं देवत्वं प्रतिमासु च ॥ १० ॥
 यात्रादिषु न गृहीयात्स्वस्तीत्युक्तेति तद्वत् ॥ १ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाके दानविधानाध्याय परसप्ततितमः ॥ ७६ ॥

अरुण उवाच ।

सामान्येन विनियं ब्रूहि सर्वलोकहिताय वै । पापिनां कर्मदृष्टानां प्रायश्चित्तं परं वद ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तविहीनानां का गतिः परमेश्वर । श्रोतुमिच्छाम्यहं त्वत्तः सर्वज्ञस्त्वं यतः प्रभो ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तविहीनानां महापातकिनां नृणाम् । नरकान्ते भवेज्जन्म चिद्वाङ्मिदं शरीरिणाम् ॥ ३ ॥
 प्रतिजन्म भवेत्तैषां चिद्वं तत्पापसूचकम् । प्रायश्चित्ते कृते याति पश्चात्पापवतां पुनः ॥ ४ ॥
 महापातकजं चिद्वं सप्तजन्माभिजायते । उपपापोद्भवं पञ्च त्रीणि पापसमुद्भवं ॥ ५ ॥
 दुष्कर्मजा नृणां रोगा यान्ति चैव क्रमाच्छ्रमम् । जपः सुरार्चनैर्होमैर्दानैस्तेषां समं भवेत् ॥ ६ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं नरकान्ते परीक्षयेत् । बाधते व्याधिरूपेण तस्य कृच्छ्रादिभिः शमः ॥ ७ ॥
 कृतकर्मक्षयो नास्ति कल्पक्रोदितशरीरे । अवश्यमेव भोक्तव्यं कृतं कर्म शमाशुभम् ॥ ८ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं व्याधिरूपेण तिष्ठति । कुपुं च राजयक्ष्मा च प्रमेहो ग्रहणी तथा ॥ ९ ॥
 मृषकृच्छ्राश्मरीकासा अतीसारभगन्दराः । दुष्टघ्नं गण्डमाला पक्षाघातोऽग्निनाशनम् ॥ १० ॥
 इत्येवमादयो रोगा महापापोद्भवाः स्मृताः । जलोदरयक्ष्मरिद्व्यश्लोफघ्नगास्तथा ॥ ११ ॥
 श्वासाजीर्णज्वरच्छोदिभ्रममोहगलग्रहाः । रक्ताउदविसर्पाद्या उपपापोद्भवा गदाः ॥ १२ ॥
 दण्डपातकिनश्चित्रवपुःकफविचर्चिकाः । वाल्मीकिपुण्डरीकाद्या रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ १३ ॥
 अशंकाया नृणां रोगा अभिगापाद्भवन्ति हि । अन्ये च बहुधा रोगा जायन्ते दोषसंकाशः ॥ १४ ॥
 उच्यन्तेऽयं निदानानि प्रायश्चित्तानि च क्रमात् । महापापेषु सर्वस्वं तदर्थं तूपातके ॥ १५ ॥
 दद्यात्पापेषु षष्टांशं तुर्यं चाथ स्वर्गेश्वर ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाके सामान्यविचारध्याय सप्तसप्ततितमः ॥ ७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दश पञ्चाथ चतुर् उपदेश्य द्विजान्ब्रूमान् । तेषामनुज्ञया सर्वं प्रायश्चित्तमुपक्रमेत् ॥ १ ॥
 विधाय वैष्णवं श्राद्धं संकल्पं निजकाम्यया । धेनुं दद्याद्द्विजैर्भ्योऽयं दक्षिणाश्च स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 अलंकृत्य यथाशक्त्या वस्त्राङ्कुरणैर्द्विजान् । याचेत् दण्डवत्प्रस्था प्रायश्चित्तं यथाचितम् ॥ ३ ॥

१ आदर्शमुस्तक एतदध्यायान्ते प्रथमुद्धृत इत्युक्तम् । अन्यउच्यतेस्तु गृहितप्रथमस्यालम्बनिरप्य
 यैस्सामान्यैरनुदितोपमं प्रथमं । यदिगृहितप्रथमस्य प्रथमेन वैश्विन्मन्त्राद्यैरनुदितं क्रियेत तर्हि द्वितीयावृत्तौ च
 प्रथमं स्वस्थे संनिवेश्य मुद्रयिष्याम इति । २ सप्तजन्मानि-न्यपु० ।

व्रतच्छिद्रं तपश्छिद्रं यच्छिद्रं यज्ञकर्मणि । सर्वं भवति चाऽच्छिद्रं यस्य चेच्छन्ति वै द्विजाः ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणा यानि भाषन्ते मन्यन्ते तानि देवताः । सर्वदेवमया विप्रा न तदचनमन्यथा ॥ ५ ॥
 उपवासो व्रतं चैव स्नानं तीर्थफलं तपः । विर्गः संपादितं यस्य संपन्नं तस्य तद्वेत् ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणा जह्मं तीर्थं निर्जलं सार्धकामिकम् । तेषां वाययोदकेनैव शुद्धयन्ति मलिना जनाः ॥ ७ ॥
 संपन्नमिति यद्वाक्यं वदन्ति क्षितिदेवताः । प्रणम्य शिरसा धार्यमग्निशोमफलं भवेत् ॥ ८ ॥
 तेभ्योऽनुज्ञामिति प्राप्य प्रपद्येत यथाऽऽशिपः । भोजयित्वा द्विजाञ्छक्तया भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥ ९ ॥
 गोदानं च तथा तेषु कर्तव्यं पापशोधनम् । एका कृच्छ्रेऽति कृच्छ्रे द्वे तिस्रश्चान्द्रायणे व्रते ॥ १० ॥
 गैवामभावे निष्पावा साक्षीतिः शतकृच्छ्रशः । पाद्धार्षिके महाभाग प्रायश्चित्ते यथोदिते ॥ ११ ॥
 अशीत्युत्तरदातं कृच्छ्राणां भवति ध्रुवम् । त्रिविधा हि महाबाहो कर्मजा दोषजास्तथा ॥ १२ ॥
 तयोभयसमुद्भूता नृणां दोषाः पतत्रिण ॥ १३ ॥
 कर्मप्रकोपेण कदाचिदेते दोषप्रकोपेण भवन्ति चान्ये ।
 तथा परे प्राणिषु कर्मदोषप्रकोपजाः कायमनोविकारात् ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्तमकृत्वा तु न कुर्यात्कर्म किंचन । अनिस्तीर्यमयं नित्यं वर्धते द्विगुणं पुनः ॥ १५ ॥
 दानैर्देवाभिरतिथिर्द्विजदेवतागोदेवार्चनप्रणतिभिश्च जपैस्तपोभिः ।
 इत्युक्तपुण्यनिचयैरपचीयमानं प्राक्पापजातमशुभं प्रशमं नयति ॥ १६ ॥
 निष्कृत्वा कर्मजन्मस्थो दोषजस्तथौपधेन हि । उभयाज्जायमानस्तु निष्कृत्यौपवसेवया ॥ १७ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके दोषविभागव्यायोऽष्टततितमः ॥ ७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादेति वेदविदो विदुः । धर्मशास्त्राद्विज्ञाय प्रायश्चित्तं ददाति यः ॥ १ ॥
 राजयक्ष्मा भवेत्तस्य रोगपीडातिदारुणा । क्षयी स्याद्दर्भघातेन तथा क्षेत्रस्य मारणे ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्य शृणु यत्नेन चाण्डज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदलीं दिव्यां पर्णाः सर्वत्र संयुताम् । फलपूगेन संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन तु ॥ ४ ॥
 ययाविभवतः कुर्याद्भस्त्रेणावेष्ट्य सूत्रकैः । ब्राह्मणान्भोजयेच्चापि भक्ष्यैर्नानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदलीं दद्याद्ब्रह्मालंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दरिद्राय घृत्तस्थायात्मवेदिने । धर्मज्ञायातिदान्ताय मन्त्रेणानेन तत्क्षयी ॥ ७ ॥
 दानमन्त्रः ।

“हिरण्यगर्भं पुरुषं परात्परं जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो” ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्वेदपारंगैः । शिष्टैरिष्टैर्वन्धुभिश्च सहभोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥
 जपहोमौ यथाशक्ति पूजामन्त्रश्च त्र्यम्बकम् । राजहा राजयक्ष्मी स्यादोपात्तस्यातिनिष्कृतिः ॥ १० ॥
 गोमूहिरण्यमिष्टान्नजलवस्त्रप्रदानतः । मृतयेनुप्रदानेन तिलकुम्भप्रदानतः ॥ ११ ॥
 दातव्यानि समस्तानि व्यस्तानि चाप्यकलपतः ॥ १२ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके क्षयरोगाध्याय एकोनशतितमः ॥ ७९ ॥

१ सर्वकामदम्-खण्ड० । २ अथवा पलमेकं तु सुवर्णं गोसमं फले इत्यधिक-खण्ड० । ३ हेतुः पलैर्वै
 द्यमितैर्वैदिः कार्यो द्विजातिभिः । जपं लक्षमितं वहेः सर्वेषां कार्यसाधकम्, इत्यधिकम् । खण्ड० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

शूली स्यादन्नहर्ता च जन्मन्यत्र पतत्रिण । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
पलायनं तदर्थं तदर्थेनापि वा कृतम् । सौवर्णं राजतं वापि शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २ ॥
ताम्रेण वाऽयसा वापि वदरेणाथवा पुनः । शुभवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं च यथाशक्त्या प्रजपेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ ४ ॥
ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तिः । दद्यात्सदक्षिणां तत्तु माङ्मुखो वाष्पुदङ्मुखः ॥ ५ ॥
त्वं शूलं ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशने । दैत्यानां दानवानां च शङ्करस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
कुक्षिस्थमथ पार्श्वस्थमथवा पृष्ठसंगतम् । शूलं विनाशय त्वं मे महादेवेन राधितम् ॥ ७ ॥
ततः स्नात्वाथ भुञ्जति ब्राह्मणैः सह बन्धुभिः । नमः शिवायेति केचित्प्रणवादि पठन्ति च ॥ ८ ॥
(व्यम्बक्ते यजेति । अरुचिशूले अद्वाहीनो धनवान् दानेष्वरातिस्तामसदानाद्वा यः सोऽरुचिमान्
शूला जायते तत्रायं विस्तरः ।)

साक्षाद्वन्ति गवादीनि यः पुनर्जननान्तरे । शिरोरोगी श्रोत्ररोगी शूली चारुचिमान्भवेत् ॥ ९ ॥

(अत्र गोहननं यज्ञसाधनत्वादिगुणविशिष्टगोहननं प्रायश्चित्तस्य गुरुत्वात् ।)

विश्वस्तं विपदाता च ग्रीह्वाज्जायते नरः ।

(वा-चै-शब्दाच्छूली च जठरशूले ।)

श्रुत्यध्ययनसम्पन्नं याचितारमकिचनम् ॥ १० ॥

ब्राह्मणं दान्तमाहूय दानार्थं न ददाति यः । स भवेज्जठरे शूली तथाध्मानी च काहंचित् ॥ ११ ॥
पूर्वजन्मानि नास्तित्वपातस्यलेशाद्व्यशब्दवान् । निष्कर्विशतकं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १२ ॥
विष्णुप्रकाशकान्मन्त्राञ्जपेद्भोगोपशान्तये । अपामार्जनपाठेन मन्त्रितं स जलं पिबेत् ॥ १३ ॥

भोजनं ब्राह्मणेभ्यः ।

नद्यां परस्त्रियं दृष्ट्वा सूर्यं वास्तमयोदये । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेक्षितुं क्षमते दृष्ट्वा ॥ १४ ॥
वचो मे देहि मन्त्रेण होमः स्यादयत्रायुतम् । वयः सुवर्णं इति च नेत्रे सिञ्चेच्च वारिणा ॥ १५ ॥
वक्षीभ्यां त इति जपेन्नेत्रशूलं प्रशाम्यति । (परस्त्रियं दृष्ट्वेति कामतस्तथा सूर्यमपि ।)

वचोदा आसि वचो मे देहीति दशाक्षरी मन्त्रः ।

सर्वेषु स्थलेषु । होमकाले स्नाहान्तः ।

मृपरोपरता येन जायते वपुयातनः । (?) ॥ १६ ॥

सोऽन्नदानं प्रकुर्वीत तथा रुद्रं जपेद्बुधः । अनुक्तेषु च रोगेषु रोगाग्निज्ज्वलितेक्षणम् ॥ १७ ॥
सुभद्रभीषणं शक्तिं शूलं पाशाङ्कुशौ दधत् । चक्रखड्गगदावज्रशरैश्चरुहूनि च ॥ १८ ॥
नासाग्रन्यस्ततर्जन्या तर्जन्यनारिपार्श्वगान् । दंष्ट्रादंष्ट्राधीरपुटं दूरात्पाणिमदक्षिणम् ॥ १९ ॥
उद्यन्तमभिमुखं धावत्प्रहृतं पार्श्वयोः कृशम् । विशीर्णवैशरोमाणां प्रतिरूपं प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥

१-२-३ टीकाग्रन्थोऽयं मूले पठित इति प्रतिभाति । ४ सत्यशब्दान्-ग्रन्थे ५ टीकाग्रन्थोऽयं मूले पठित इति प्रतिभाति ।

शान्तं तस्यार्धमर्थं वा हेमो निष्कानि तेन तु । तदेव प्रतिमामानं कर्मशान्तिष्वपि स्वतः ॥ २१ ॥
येये रोगाः प्रधावन्ते देहस्थाः सततं तु माम् । गृहाण प्रतिरूपं तु सह रोगैर्दिनोत्तम ॥ २२ ॥

मन्त्रेणानेन तं दद्यात्पूर्वरीत्या कृतार्चनः ॥ २३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके शूलरोगाध्यायोऽशीतितमः ॥ ८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ये पुनः कूस्कर्माणः पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवन्तस्तदेनसः ॥ १ ॥
मङ्गलेषु च कार्येषु सततं कोपमाचरेत् । उष्णज्वराभिभूतस्य तत्पापस्यापनुत्तये ॥ २ ॥
जातवेदसमन्त्रेण ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सुरामांसोपहासयिष्वलिः सर्वत्र शस्यते ॥ ३ ॥

सहस्रकलशस्नानं शतभोजनमेव च ।

रोगैर्गुरुलघुभावेन जपे गुरुलघुभाव इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । सुरादिभिर्वलिधिकारभेदेन ॥
उष्णज्वरे महेशस्य प्रकुर्यादभिषेचनम् ॥ ४ ॥

रुद्रेण शतरुद्रेण नमकानुवाकैरित्यर्थः । अत्र मृत्युञ्जयस्याप्युपलक्षणम् ॥

देवरवहरणाच्चैव जायते विविधज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव रौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रे महोज्वरे । महारुद्रं जपेद्रौद्रे वैष्णवे तु द्वयं जपेत् ॥ ६ ॥
(अथवा 'तच्छब्देन बुद्धिस्थानि वैष्णवा विष्णुहृदयस्तोत्राणि परामृश्यन्ते ।)

आगारदाही ज्वरवाच् जायते तत्र निष्कृतिः । नवकुम्भं समानीय मृन्मयं चाव्रणं दृढम् ॥ ७ ॥
लोहितं काष्ण्वरहितं स्थापयेत्तण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ८ ॥
विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुनाऽप्ययवाज्येन खण्डेनाथ गुडेन वा ॥ ९ ॥
तेलेनाप्यम्भसा वाथ पूजयेच्छक्तितो नरः । श्वेतपुष्पैरर्चयेत्तं गन्धपुष्पोपहारकैः ॥ १० ॥
होमश्च पूर्ववत्कार्यः समिदाज्यचरुत्कटैः । सुवर्णेन यथाशक्त्या ब्राह्मणाय निवेदयेत् ॥ ११ ॥
तस्मै कृतवते वृत्तश्रुतशीलाय सत्कृतम् । मन्त्रेणानेन विधिवत्पूजयित्वा ज्वरी नरः ॥ १२ ॥
महेश देवदेवेश वासुदेव परात्पर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशाम्यतु ॥ १३ ॥
एकान्तरं संनिपातं वृत्तीयकचतुर्थकी । पाक्षिकं मासिकं चापि सांवत्सरिकमेव च ॥ १४ ॥

नाशयेतां मम क्षिप्रं वासुदेवमहेश्वरं ॥ १५ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकाशीतितमः ॥ ८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतघ्नो जायते मर्त्यः कफवाच् श्वासकासवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पित्तरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पञ्चाशद्विभोजनम् । अग्निं वृताख्यसूक्तेन जपं कुर्याद्विज्ञोत्तमात् ॥ २ ॥
पूजयेद्भोजयेद्वात्तन्मना नान्यमानसः । कृच्छ्राकरणे गोदानं तद्विष्णोः पामं पदम् ॥ ३ ॥
तत्र देयं मधुसर्पिर्हरण्यवासांसि । अग्निदूतं वृणीमहे होतारं विश्वेदेसम् । (अस्य यज्ञस्य शुक्रं तु ।)

कुरुक्षेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृहीयान्निषिद्धान्ययवा स्वयम् ॥ ४ ॥
अपात्रभूतो दातृभ्यो निषिद्धेभ्यश्च मानवः । सपामाश्वासकासश्च कुक्षिषु कुमिभिस्तथा ॥ ५ ॥
कण्डूत्या चैव पीड्यते तद्रोगस्य प्रशान्तये । महर्षिं यमदेवत्यां दद्याद्विज्ञानुसारतः ॥ ६ ॥
(स्वयमपात्रभूतो वेदनिष्यकान्तुष्टानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्धेभ्यो दातृभ्यः ।)

१-२-३-४-५ टीकाप्रयोगं मूले पठित इति प्रतिभाति । खपुस्तके इतोपधिको दृश्यते ।

काममृत्युस्वरूपा तां महिषीं नक्तपृषणाम् । सालंकारा प्रदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु ॥ ७ ॥
पिशुनो नरकस्यान्ते जायते श्रामकासवान् । घृतं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंरयया ॥ ८ ॥

उद्यन्नद्य जपः कार्यो होमश्चर्वाज्ययोसि ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके श्वासरोगहरणव्याधौ द्योतितम् ॥ ८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमार्गे नदीतीरे छायायां पुष्टिं नरः । मृत्रं पुरीषं वल्मीके पायुं मुञ्चेज्जलेऽपि वा ॥ १ ॥
अययुव्याधिमाप्नोति ह्येवमाह सदाशिवः । शोफी कृच्छ्रनयं कुर्याद्वायव्या अयुतं जपम् ॥ २ ॥
तिलहोमसहस्रं च जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । विघ्नकर्ता भवेत्कूरः शोफी भवति मानवः ॥ ३ ॥
तस्य कर्मविपाकोऽल्पव्याधिनाशनमुत्तमम् । क्षौमवस्त्रं समानीय बहुमूल्यं च यद्रवेत् ॥ ४ ॥
मुक्ताफलानि वध्नीयाद्वस्त्रप्रान्ते समन्ततः । कुङ्कुमेनांकितं सम्यक्पूरागरुधूपितम् ॥ ५ ॥
तण्डुलोपरि संस्थाप्य तण्डुलाश्च स्वशक्तिः । जाचार्यायाय तद्वस्त्रं दद्यात्तच्च सदाक्षिणम् ॥ ६ ॥
ऋषीणां प्रवरोऽगस्त्यो लोपामुद्रापाति प्रभुः । क्षौमवस्त्रप्रदानेन तुष्टो व्याधिं व्यपोहतु ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके शोषहरणव्याकृपशीतितम् ॥ ८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजद्रव्यहारी पाण्डुरोगी भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमतन्दिनः ॥ १ ॥
कुर्यात्कुष्माण्डहोमं च स्वर्णचन्द्रेण वाससी । ब्राह्मणेभ्यो यथादासक्ति पाण्डुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
[चन्द्रेण राजतेनेत्यर्थः]

अग्निष्टोमादिकर्माणि प्रश्नस्य न समापयेत् । स पाण्डुरोगी भवति शिरोवेदनवास्तथा ॥ ३ ॥

अन्यजागमने मर्त्यः पाण्डुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके पाण्डुरोगहरणव्याकृपशीतितम् ॥ ८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उन्नान्यन्याणि जायन्ते वैश्यहन्तुस्ततः परम् । ज्वरो शीतोष्णकी दाहस्त्वेषाने तन्निवर्ते ॥ १ ॥
कृच्छ्रातिकृच्छ्रं कुर्याच्च शतब्राह्मणभोजनम् । उद्यन्नृचाजपश्च स्यादयुतत्रयसंख्यया ॥ २ ॥
अन्तस्तेन चर्वाज्यं जुहुयाच्छतमष्ट च । अथवा महिषी दद्यात्पतिरूपेण काश्चीनाम् ॥ ३ ॥
यज्ञविघ्नकरो मर्त्यो जायते चाप वृद्धिमान् । कुर्यात्स्वर्णमधी मूर्तिं शुभां नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
व्यावहारिकनिष्ठाभ्रामेकेनापि तदर्धतः । नारायणश्चतुर्गुणः शंस चक्र तयोस्तरे ॥ ५ ॥
दक्षिणे तु गदा पद्म नीलजीमूतसन्निभः । वामे श्रीवलकीहस्ता पुष्टिः पद्मरुज भरा ॥ ६ ॥
प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन स्थापयेत्कुङ्कुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य गन्धमार्त्यैः समचपेत् ॥ ७ ॥
उपचारैः षोडशभिराचार्यैः वैष्णवः शुचिः । सर्वशान्तार्थतत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यायु निष्ठितः ॥ ८ ॥
होमं च कारयेत्तत्र ह्यग्नेय्यां दिशि द्वादशतः । समिदाज्यतिलैश्चैव जुहुयान्मूलमन्त्रतः ॥ ९ ॥
रोगी तथाचपेदेवं नारायणमनामचम । मूलमन्त्रेण विधिवन्नेवेद्यं चरतिष्यते ॥ १० ॥
नमोजन्मताय सोङ्कारं मूलमन्त्रः प्रकीर्तितः । ततस्ता प्रतिमां दद्यात्माहमुखाय ह्युदङ्मुखः ॥ ११ ॥

नारायण जगन्नाथ शंखचक्रगदाधर । पूर्वजन्मनि यज्ञादीं विघ्नं यद् कृतं मम ॥ १२ ॥
अत्र वृद्धिमहारोगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्त गदापाणे शमयाशु जगत्पते ॥ १३ ॥
विप्राणां भोजनं दद्यात्प्रात्वा भुञ्जीत बन्धुभिः । एवं कृत्वा समाप्नोति निरोगत्वं नरो भुवि ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके वृद्धारण्यायः पंचाशीतितमः ॥ ८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाज्जायते मस्तकव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
कर्मकाले कुकुटं च खरादीन्पाप ईक्षते । स नासिकाव्रणी च स्यादाद्रिनेत्रश्च जायते ॥ २ ॥
[तत्रैव स्वर्णहरिणीदानं धेनुदानं वा ।]
स्वजातिजायागमने जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥
[स्वजातिजायागमनमित्यस्यार्थः ब्राह्मणस्य ब्राह्मणी एवं क्षत्रियोदेरपि क्षत्रियादिः, स वं-
शपुरुषस्तस्य भाग्येत्यर्थः ।]

जलाग्निवन्धनप्रायनिमित्तेन त्रियेत यः ॥ ४ ॥

भवेदुरासि दुष्टं हि व्रणं तस्यापि निष्कृतिः । स दद्याद्गोद्वयं तस्य पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ५ ॥

दक्षिणां च यथाशक्ति मुक्तो भवति रोगतः ।

[अनधिकारिणाऽविहितमार्गेण जलादिमरणे ।] पितृष्वसाभिगमने वामाङ्गे तु व्रणी भवेत् ।

तेनापि निष्कृतिः कार्या अजादानेन यत्नतः ॥ ६ ॥

मातृष्वसाभिगमने वामाङ्गे तु व्रणी भवेत् । तेनापि निष्कृतिः कार्या सम्यग्दासीप्रदानतः ॥ ७ ॥

[शैत्यनुसारेणालंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।]

अदण्डबास्तर्जयेद्यो वै स वा गुल्मव्रणी भवेत् । जपहोमादिकं कार्यं धेनुदानं प्रयत्नतः ॥ ८ ॥

हीनजातिस्त्रीगमनाज्जायते चरणव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥

मृते भर्तारि या नारी ब्रह्मचर्याभिवातिनी । सा भवेद्भ्रूणदोषेण संभोक्तुं क्षमते न च ॥ १० ॥

संभोगान्नृतनं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्यान्नीलवृषांस्त्रीन्वे मधुरासिंस्तिष्ठानपि ॥ ११ ॥

[चक्षुर्दन्तस्त्रीपुंसयोरपि तीव्रवेदना भवतीति ।]

लोहितो यः सवर्णेन मुखे पुच्छे च पाण्डुरः ॥ १२ ॥

श्वेतः खुरविपाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते । योगंहित्वा द्विजो मोहान्निमुक्तो धर्मनिश्चये ॥ १३ ॥

भगन्द्रो भवेत्तस्य ह्यधर्मं वदतो मुखे । आर्यभार्याभिगमने भगन्दरुतो भवेत् ॥ १४ ॥

[अत्र प्रतिकृतिमाह ।]

माणिक्यं पद्मारामं च वज्रवैद्यमिव च । गोमेदं च मरकतं पुष्परामं च मौक्तिकम् ॥ १५ ॥

हरितं च नवैतानि स्वर्णपात्रोपरि न्यसेत् । अथवा राजते ताम्रे गदाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १६ ॥

स्वलिङ्गैश्चैव मन्त्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाहूय सर्वशास्त्रार्थकोविदम् ॥ १७ ॥

आदित्यादिग्रहाः सर्वे नवरात्रमवसानतः । विनाशयन्तु मे दोषान्निशममेव भगन्दरम् ॥ १८ ॥

अनेन कर्मणा नूनं यथावीद्विहितं तु । ततो नैरुध्यमाप्नोति निःसंदिग्धं भगन्दरी ॥ १९ ॥

[हरितं हस्तिरत्नम् । यस्मिन् स्वर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं गव्येनाज्येन पूरयित्वेति ग्रहणम् ।]

स्वर्गोत्थीमसङ्गेन जायेत च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या भेषीदानेन यत्नतः ॥ २० ॥

[तत्र रजतमयो भेषः स्वर्णपुरादि च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिमानादतिक्रोधादतिस्नेहाद्द्रवादिपि । यो धर्मेनिश्चयज्ञानमन्यया कुरुते नरः ॥ २१ ॥

स पूयशोणितपुद्गली तच्छान्तयेऽयं तु । अतिकृच्छ्रं मकुर्वान्न तिलमस्यमदो भवेत् ॥ २२ ॥

होमश्चरुघृताभ्यां च तिलैरष्टौचरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके वृणाद्यध्याय पटशतितम ॥ ८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषा मर्मभेदेन मुष्टिघातेन चैव हि । असत्यवचनाच्चैव स्त्रीहस्त्रीपदयुग्मं भवेत् ॥ १ ॥

नाडीत्रयश्च जायेत तद्गोमस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं वातिचान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

कृष्माण्डहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके श्रृङ्गाद्यध्याय सप्तशतितम ॥ ८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुण्यादिवं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । पूर्नः सकन्योऽतिशयश्चिन्तादुःखसमन्वितः ॥ १ ॥

ब्राह्मण्या धीर्यदानात्प्राक् तद्व्यान्मृतपुत्रैकः । लक्ष्मैतदत्र लग्नाच्च सोमः पापान्वितो रिपौ ॥ २ ॥

गोमन्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । स्त्रीसहायकृततापापात्पूर्वं गर्भसमुद्भवात् ॥ ३ ॥

अत्र जन्मनि सा नारी ज्येष्ठा सन्ततिवर्जिता । लक्षितो लङ्घनेऽशोकेः पृच्छकश्चात्र जन्मानि ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् । ब्राह्मण्याः प्रतिमा कार्या पर्ल्लेखदमितिः शुभा ॥ ५ ॥

हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या प्रयत्नतः । तदर्धार्थमिता वापि णिषु विचानुमारतः ॥ ६ ॥

संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका । सुवर्णैरुमितं दद्याच्छिञ्च पापप्रणाशनम् ॥ ७ ॥

राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायन्पष्टसहस्रं च होमयेत्तद्दशाशतः ॥ ८ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्ममुत्थये । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ९ ॥

तस्य पुत्रविशुद्धिः स्वास्त्रीभ्यामत्रैव जन्मानि । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १० ॥

न जीरन्ति मुनास्तास्मिन्जीवन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पटशतमिताच्छकम् ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृतेरिष्टं वर्षं पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके पुत्रजीवनाध्यायोऽष्टशतितम ॥ ८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यभूव वाहुजः कश्चिद्दामाध्यशो विराटजः । दत्तानि तेन दानान् गोभूम्यश्वादिभ्यानि च ॥ १ ॥

ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अयान्यद्रामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥

पक्रुत्तस्त्र पुत्रो वै भुजमूले पुराऽन्य । घानितस्तेन पक्षेन निजग्रां चार्यकर्मणा ॥ ३ ॥

समस्तस्तेन दुःखेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृता दुःखमरीडिता ॥ ४ ॥

वस्मावर्तेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुविधे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्त्वा पापान् नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यमभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 शतद्विगुणं देशे मेपेकं शनितं युते । पितृमातृसुखैर्हीनो भूत्यर्त्तचिन्तयुसंयुतः ॥ ७ ॥
 पात्रदानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु । पूर्वं बालवयापापादिह जन्मनि चाण्डज ॥ ८ ॥
 द्विवेदमितवर्णान्ते जातपुत्रविनाशकः । तथा प्राग्बाहुजवधाद्रामबाहुविवर्जितः ॥ ९ ॥
 लक्षणैर्लक्षयेदैतैः पृच्छकं चात्र जन्मानि । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १० ॥
 पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां सर्वारिष्टविनाशिनीम् । पलपथमिति कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यम् ॥ ११ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णां सुवर्णकामितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं तद्भ्राजतं त्रिपलतमकम् ॥ १२ ॥
 तन्मितां राजतीं गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रवृजिताम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्भिरंशं वा शतावृत्तिविधानतः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विधिपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १५ ॥
 वेदेवेदीमतेऽरिष्टं वपं चैव प्रकीर्तितम् । यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् । एकाशीतिमितायुः स्याच्चैत्रादौ घटभे मृतिः ॥ १७ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्युक्त्यादे कर्मविपाके अथवा एकोननवतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्क्षेत्रे कुले सुधीः । विप्रोत्सङ्गतस्तत्र प्रयागे भक्रे यत्नः ॥ १ ॥
 कृतवान् विधिवत्स्नानं दानं स्वल्पं स्वशक्तिः । देवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्री गमनकार्यसां । स्त्रियां तु हासयुक्तेन पापमाचारितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरौषधैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वमिलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुविधे काले प्राप्तास्ते यमशासनम् । मुक्त्वा पापफलं पापात्युण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजमभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे ह्यीरावतीतिरे नात्युच्यो न लघुवृष्णी । शिलशवाक् स्वल्पधर्माढ्यः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधनेर्हीनो जातः पुत्रविनाशकः । परदारभिरगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वकृतात्सूत लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्याचया सूत प्राग्पापात्सुपाजितात् ॥ ९ ॥
 तेनैका तत्र पत्नी या तयोः पुत्रं शुचान्विता । तथैका बहुपापाचक्रातुः पत्न्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तविहीनात्र पूर्वपापात्प्रदृश्यते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ११ ॥
 सार्धवेदमितिः स्वर्णैः पशं कुर्याद्विरण्यम् । सनालमष्टपत्राढ्यं शुभं तद्भ्राजदेवतम् ॥ १२ ॥
 पूरयेत्पारदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्यादेद्विदे सूत विधिना संपठन्सुधीः ॥ १३ ॥
 ब्रह्मयोगिनिमिदं पद्ममार्गं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भधारणपापोत्यदोपनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्द्वं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद्ब्रह्माणं तन्मितां सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाऽण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च यथाशक्त्या जपेद्भैषधमर्पणम् । नैवं विधानं यः कुर्याद्विधान्मोहाद्विदोषतः ॥ १७ ॥

[हरितं हरितरत्नम् । यस्मिन् स्वर्णादिपात्रे च स्नानानि स्थापितानि तत्पात्रं गव्येनाज्येन पूरयित्वेति ग्रहणम् ।]

स्वर्गोत्थीप्रसङ्गेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या मेयीदानेन यत्नतः ॥ २० ॥

[तत्र रजतमयो मेपः स्वर्णखुरादि च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अतिमानादतिक्रोधादतिशेहाद्रयादपि । यो धर्मनिश्चयतानमन्यथा कुरुते नरः ॥ २१ ॥

स पूषशोणितनृग्रणी तच्छान्तयेऽयं तु । अतिकृच्छ्रं प्रकुर्याच्च तिलमस्थप्रदो भवेत् ॥ २२ ॥

होमश्चकृत्तुभ्यां च तिलैरष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतिभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाके व्रणायथ्याय पट्योक्तितम ॥ ८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां मर्मभेदेन मुष्टिघातेन चैव हि । असत्यवचनाच्चैव स्त्रीहस्त्रीपदयुग्मं भवेत् ॥ १ ॥

नाडीप्रणयं जायेत तद्गोमस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं वातिचान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

कूष्माण्डहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाके व्रणायथ्याय सप्तशतितम ॥ ८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः सकन्योऽतिशयश्चिन्तादुःखसमन्वितः ॥ १ ॥

ब्राह्मण्या वीर्यदानात्प्राक् तद्व्यान्मृतपुत्रकः । लक्ष्मैतदत्र लग्नाच्च सोमः पापान्वितो रिपौ ॥ २ ॥

गोस्त्रीविप्रयथाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । स्त्रीसहायकृतात्पापात्पूर्वं मर्नस्तमुद्रवात् ॥ ३ ॥

अत्र जन्मनि सा नारी ज्येष्ठा सन्ततिवर्जिता । लक्षितो लक्ष्मणेशोक्तैः पृच्छकश्चात्र जन्मनि ॥ ४ ॥

वदयामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधिनीम् । ब्राह्मण्याः प्रतिमा कार्या पर्यवेदमितैः शुभा ॥ ५ ॥

द्विष्टमयी सगर्भा च पत्रे लेख्या प्रयत्नतः । तदर्धाव्यमिता वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ ६ ॥

संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा भन्त्रपूर्विका । सुवर्णैरुमितं दद्याच्छिन्नं पापप्रणाशनम् ॥ ७ ॥

राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्वपलात्मकम् । गायत्र्यष्टसहस्रं च होमयेत्तद्दशांशतः ॥ ८ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ ९ ॥

तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नैवं करोति यो मोहात्प्रापश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १० ॥

न जीर्णतं सुतस्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पट्योक्तिमिताब्दकम् ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्तैः कृतैरिष्टं वर्षे पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाके पुत्रजीवनाध्यायोऽष्टशतितम ॥ ८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धभृव बाहुजः कश्चिद्वामाध्यक्षो विराट्जः । दत्तानि तेन दानान् गोभृम्यथादिकानि च ॥ १ ॥

ब्राह्मणेण गृहस्थेण सत्यानेन विशेषतः । अयान्पद्मामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥

एकत्रयस्य पुत्रो वै भुजगृहे पुत्रऽन्यत्र । दानितस्तेन रक्षेन् निशायां चौर्यैर्कर्मणा ॥ ३ ॥

समतस्तेन दृष्ट्वेन भाविनोऽयस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मुना दुःखमर्षादिना ॥ ४ ॥

वत्भावस्तेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 शतद्विनिकटे देशे भेषकं शनिसंयुते । पितृमातृसुखैर्हीनो भृत्यस्त्रीचन्द्रसंयुतः ॥ ७ ॥
 पात्रदानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु । पूर्वं बालवधत्पापादिह जन्मनि चाण्डज ॥ ८ ॥
 द्विवेदमितवर्णान्ते जातपुत्रविनाशकः । तथा प्राग्बाहुजवधादामबाहुविवर्जितः ॥ ९ ॥
 लक्षणैर्लक्षयेदैतः पृच्छकं चात्र जन्मनि । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ १० ॥
 पुत्रवृद्धिकरं धन्यां सर्वारिष्टविनाशिनीम् । पलपद्ममितं कुर्याद्बाहुजं च द्विरण्यमयम् ॥ ११ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं सुवर्णकामितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं तद्भद्राजतं त्रिपलात्मकम् ॥ १२ ॥
 तन्मितां राजतीं गौरां दद्यान्मन्त्रैः प्रपूजिताम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदष्टाक्षरं तथा ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्तिविधानतः । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विधिपूर्वकम् ॥ १४ ॥
 यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चितम् । न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १५ ॥
 वेदवेदमितेऽरिरे वषं चैव प्रकीर्तितम् । यः कुर्याद्विधिवत्सूतं प्रावृत्तिं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् । एकाशीतिमितायुः स्याच्चैत्रादौ वटमे स्मृतिः ॥ १७ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्थरत्नसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकोनशतितमः ॥ ८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीरदेशे समुत्पन्नः कश्चित्क्षेत्रे कुले सुधीः । विशोत्सङ्गतस्तत्र प्रयागे मकरो वसत् ॥ १ ॥
 कृतवान् विधिवत्स्नानं दानं स्वरूपं स्वशक्तिः । देवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्षं दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्री गमनकार्यसी । स्त्रीभ्यां तु हासयुक्तं पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरप्यैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वैर्मिलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तास्ते यमशासनम् । सुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 भृगे तैरावतीतीरे नात्युच्ये न लघुघृणी । झिलष्टवाक् स्वरूपधर्माढ्यः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधनेर्हीनो जातः पुत्रविनाशकः । परदारानिगमनार्द्रभपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वकृतात्सूतं लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूतं प्राक्पापात्समुपाजितात् ॥ ९ ॥
 तेनैका तत्र पत्नी या तयोः पुत्रंशुचान्विता । तथैका बहुपापाद्यशतः पत्यमयस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रभर्तृविहीनात्र पूर्वपापात्प्रदृश्यते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूतं पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ११ ॥
 सार्धवेदमितैः स्वर्गैः पदं कुर्याद्विरण्यमयम् । सनालमष्टपत्राढ्यं शुभं तद्ब्रह्मदेवतम् ॥ १२ ॥
 पूरयेत्पारदेनैव तस्य नालं प्रयत्नतः । दद्याद्वेदविदे सूतं विधिना संपठन्सुधीः ॥ १३ ॥
 ब्रह्मयोनिमिदं पद्ममाद्यं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भवारणपापोत्ययोपाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्गृहं विप्रसुरव्याय पूर्वपापविशुद्धये । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्समाहोपात्रमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद्ब्राह्मणं तन्मित्रं सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधानाण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च यथाशक्त्या जपेन्मैत्राघमर्पणम् । नैवं विधानं यः कुर्यात्लोभान्मोहाद्विशेषतः ॥ १७ ॥

न जीवन्ति सुतास्तस्मिञ्जीविते नात्र संशयः । श्रुत्वेन विधिवत्कुर्याद्विधानकं समाहितः ॥ १८ ॥
न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विंशमितम् ॥ १९ ॥

रिष्टं पष्टिमितेऽप्ये तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्याये नवतितम ॥ ९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्वाजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मनि यो मुने । धनवान्यसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोऽण्डज ॥ १ ॥
दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वापि च शक्तितः । अयो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
तद्गृहे स्थापितं द्रव्यं पुनर्दत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
स च कालवशं प्राप्य भुक्त्वा पापफलं महत् । पुण्यात्पुण्यफलं तत्र स श्रेष्ठो जाइलेऽधुना ॥ ४ ॥
देशे रामहृदायाम्ये तत्तयोजनसम्मिते । कृष्णस्तनौ सुते यस्मात्कूराः पश्यन्ति पापिनः ॥ ५ ॥
ह्रस्वो मध्यधनाढ्यस्तु श्रेष्ठोऽमितसुखान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखभागिना ॥ ६ ॥
ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमतिर्धूर्तः पापात्सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥
अयो भ्रातृसहायात्तु ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः पृच्छको विनतासुत । तन्निष्कृतं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ९ ॥
लक्ष्मी च राजती कार्या पलैर्दशमितैः शुभा । सर्वावयवसंयुक्ता पीतवस्त्राविभूषिता ॥ १० ॥
ब्राह्मणाय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । "लक्ष्मि त्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥
पूर्वजन्माजितात्पापान्मा रक्ष शरणागतम् ।" इत्युच्चार्य नरो दद्यादिप्रद्रव्याघनाशनम् ॥ १२ ॥
तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोत्तरूपवत् । पलद्वयमितैस्तद्वद्वनाधिपदिनेश्वरा ॥ १३ ॥
पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यदेयात्सर्वान्दिव्यभक्तितः । जपेत्पञ्चनदस्त्रं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छया शिवभक्तान्विधानतः । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥
तस्यात्र पुत्रपुत्रगल कन्यैका च भविष्यति । न करोति च यो मोहाद्विधिवत्पापशोधनम् ॥ १६ ॥
पञ्चपञ्चमिताब्दान्तं न च पुत्रसुखं त्विह । आयुश्चात्र तदब्दान्तं प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥

प्रायश्चित्ते कृते चायुरुयाधिका सप्तातिः समाः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्याये एकत्रिंशतितम ॥ ९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अर्भुदंश्यकुलोत्पन्नो धनवान्यसमन्वितः । सरस्वत्याश्च निकटे विष्णुधर्मरतः कश्चित् ॥ १ ॥
दत्तानि बहुदानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः । सर्वोण्यपि च तेनैव श्रद्धाहिनेन चेतसा ॥ २ ॥
दैवादजां द्विजस्थाप्य प्राप्ता वै गर्भसंयुताम् । वैरिभावाद्वातयित्वा भुक्त्वा तेन विजानता ॥ ३ ॥
तत्सुतश्च तथा सूत पापमाचरित्वैतिदम् । धर्मायर्मफलं भुक्त्वा गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यवशात्सूत स जातः पादजोऽधुना । सरस्वत्या याम्यभागे विशद्योजनसंमिते ॥ ५ ॥
स रक्तकृष्ण क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिसमन्वितः । पिताधिकोऽस्वल्पधनी स्त्रीभ्रातृसुखसंयुतः ॥ ६ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाज्जातः पुत्रविनाशकृत् । स्त्रीसाहाय्यागतो यस्मात्सा स्त्री पुत्रमपीडिता ॥ ७ ॥
तस्य चिह्नमिदं ज्ञेयं मेघः पञ्चममावगः । पापयुक्तस्तथा दृष्टो राद्वेकादशे स्थितः ॥ ८ ॥

लक्षणेर्लक्षितं प्रोक्तरेवेहि गरुडाग्रज । (निष्कृतिं वद मे स्वाभिन्तर्वारिष्टनिषूदनीम् ॥ ९ ॥
इह पुत्रवर्ती धन्यां लोकानां हितकाम्यया) । निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥
पल्लवादिशभिः कार्या मेपी गर्भसमन्विता ।

दानमन्त्रः ।

“ब्राह्मणस्य ददाम्यस्मान्मेपी रीष्यमयीं शुभाम् । देवो वैश्वानरो यस्मात्पशुघातात्प्रमुञ्चतु” ११ ॥
यथा वैश्वानरो देवो देवो वर्धप्रमाणतः ॥ १२ ॥

जपेद्धौताशनम् ।

तण्डुलाज्ययवान्द्रुत्वा तिलान्संमिश्र्य यत्नतः । ब्राह्मणाभोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् १३
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् । तस्य वंशप्रवृद्धिः स्यादकृते वंशनाशनम् ॥ १४ ॥
मेपीवच्चाण्डजश्रेष्ठ नात्र कार्या विचारणा । पुत्राणां सुखवृद्धिः स्यादायुर्वृद्धिश्च सप्ततिः ॥ १५ ॥
प्रापश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पद्मेदमितकेऽन्दके । यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ १६ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विचतितमः ॥ ९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चिद्विप्रोऽभक्तपूर्वं बह्वदेशेऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पित्रोः सुखसमन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेषु च शक्तितः ॥ २ ॥
सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूर्वेन चेतसा । मृगयायां गतो विप्रः कदाचिद्देवयोगतः ॥ ३ ॥
घोरकर्म कृतं तेन प्रारम्भे यौवनस्य च । लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र प्रहारेर्दुःखितो भृशम् ॥ ४ ॥
हतोऽध्यायुर्वलेनैव न स मृत्युवशं गतः । ब्रह्मस्वमिति तज्ज्ञात्वा न भुक्तं केनचिद्बुद्धे ॥ ५ ॥
तेनैव भक्षितं सूत येन विप्रः प्रपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु मुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
पात्रदानवशात्सूत स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे विपाशिके लभे चापसंज्ञे ष्त्वग्रे रत्नौ ॥ ७ ॥
मेपगे राहुयुक्तेऽथ सोमर्क्षेविधुमंयुते । स गौरो दर्शनीयाक्षः सप्तैवं स्वल्पचित्तमाक् ॥ ८ ॥
यमं चाल्पमतिमानी मातृपितृसमन्वितः । दानादिकं गृहस्थेषु फलं पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
यत्रयत्र कृता घाताः प्रामभ्ये ब्राह्मणस्य च । इह जन्मानि तत्रास्ति वास्ये कुष्ठगदान्वितः ॥ १० ॥
अथौ स्त्रीपुत्रहीनोऽत्र जायते गरुडाग्रज । यौवनेऽपि च बार्दक्ये तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
एमिश्र लक्षणेः सूत लक्षणीयोऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १२ ॥
आयत्रीं विधिना जप्त्वा कोटिं शुद्धिमवाप्नुयात् । प्रयागे निवसन्वीरः कार्या वा कुरुजाज्ञले ॥ १३ ॥
अथवाष्टसहस्राणि जप्त्वा कुर्यादिदं विधिम् । हिरण्ययो सोमविप्रौ कार्यौ स्वर्णाष्टकाबुभौ ॥ १४ ॥
पत्रेऽर्धेनैव वा लेख्यौ सर्वलक्षणसंयुतौ । देवौ द्विजाय विधिवत्पूजयित्वाऽथ यत्नतः ॥ १५ ॥
प्रापश्चित्ते कृते भैतकुष्ठहानिः प्रजायते । स्त्रीपुत्रसुखमग्रेव भवत्येव न संशयः ॥ १६ ॥
प्रापश्चित्तं न कुर्याच्चेद्भवेद्भोगविवर्धनम् । न पुत्रसुखमाप्नोति स जीवति कदाचन ॥ १७ ॥
रिष्टं ह्यत्रिशद्व्ये तु जीवनं ह्यष्टसप्ततिः । आनन्त्यात्कलु जीवानां विस्तारो नोदितो मया ॥ १८ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिचतितमः ॥ ९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विनतासुनो दानधर्मरतोऽभवत् । वंद्यः पूर्वभवे स त व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
 दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणार्जविधिपूजकः । तद्गृहे धान्यपराशि तु भक्षयन्ती धुधार्तिनी ॥ २ ॥
 आसन्नप्रसवा स त सुरभिः कालमोहिता । भृशं तेन हता कुशो लोमोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 बालवत्सो मृतस्तत्र गर्भस्यश्चातिताडनात् । तद्दुःखेन मृता सा तु धेनुराक्रन्दती पुरा ॥ ४ ॥
 एवं निवसतस्तत्र मृतः स यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं बहुभोगान्भुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 शतद्वनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लघ्नगते सौरौ गुरौ मीनेऽप्यर्लो रवौ ॥ ६ ॥
 कुलग्रणीः कार्यकरो गुणी पितृकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान्द्रिभार्यो याति संयुतः ॥ ७ ॥
 चन्द्रे पापयुतेऽस्त्युग्रे कन्यायां समवस्थिते । गोबालवत्सकवधात्पापात्पूर्वादुपश्रवः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मन्यभृदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र कोनेष्टायां भविष्यति ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वाभिन् येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेदान लोकानां हितकाम्यया ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वथ खगेश्वर । सुवर्णदशका स त धेनुः कार्या सर्गार्थिका ॥ ११ ॥
 सर्वालंकारयुक्ता च पत्रे लेख्या यथोक्तवत् ॥ १२ ॥
 तदर्धार्धप्रमाणा वा यथाविज्ञानुसारतः । संपूज्य नाममन्त्रैस्तु सा देया ब्राह्मणाय गौः ॥ १३ ॥
 मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि पापं गोधातवर्जं कृतम् । तदत्र पापनाशाय ददेऽहं गां हिरण्यमीम्” ॥ १४ ॥
 मन्त्रमेनं समुच्चार्य दद्याद्रिप्राय धीमते । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् ॥ १५ ॥
 आसन्नप्रसवामेकां दद्याद्रा भोजयेद्विज्ञान् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
 तस्य संततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनिर्वै सुत । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृतो नरकमाप्नुयात् । एकहनिष्य पञ्चाशन्मृत्युरब्दे ज्वरेण वै ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते स्वायुः पष्टिस्त्वङ्मयुताः समाः । कन्यागते रवौ चन्द्रे मीनस्थे मरणं ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायधनुर्निरातमः ॥ २४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुले स्पन्नः पूर्वजन्मन्यथान च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि स न दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च तेन वाध्यापिता ब्राह्मणाः स्वगाः ॥ ३ ॥
 अयं भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे स्वर्णं लोभमुक्तं तत्र दत्तवान् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्ममुपेयिवान् । स्वर्णापहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यमभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे कृशो नातिलघुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभदुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्मात्प्रगः सुतगः शशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्ज्योऽधुनाऽण्डजः ॥ ८ ॥

यौवने स्त्रीमुखं त्वमे द्विपञ्चाशन्मितेऽब्देके । भृशं पुत्रमुखप्राप्तिः पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्थौ सूर्यजीर्वा तस्माद्भोजोपसेवकः । सुवर्णहरणादोपात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनखी ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वहिकैरसौ । अयो भ्रातृसहायात् ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पञ्चाशन्मितके ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रे रिष्टं विजानीयात्स्वदेहे वापि निश्चितम् ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पुत्ररिष्टविनाशिनीम् ॥ १३ ॥

त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पलपञ्चपुवर्णादद्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

तदर्धाधेयुतां वापि श्रेष्ठमध्यकनिष्ठिकाम् । त्रिषु वित्तानुसारेण न न्यूनाधिककल्पना ॥ १५ ॥
 सुवर्णहरणात्पापोदानान्मुच्यतेऽधुना । पदपञ्चाशत्तमे वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णायुर्जायते नरः । सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्यार्द्रांगतेऽण्डज । वृषलगे च नियनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्युपादे कर्मविपाके अध्यायः पंचमवतितमः ॥ ९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिद्वैश्यो धर्मपरायणः । मथुरायां महाभाग भिषग्वृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भञ्जिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वजातिविनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्राभवद्गर्भः पातनं हि चकार सा । महौषधैश्छेदनजैः परीषदादद्याण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्रातः सप्तहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनात्र वणिक्सुतः । जातो रामहृदायाम्ये पट्टियोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 नात्सुखः श्यामलो भव्यः स्वल्पविचसमन्वितः । व्यापारनिरतः क्रोधी बलवुद्धियुतोऽग्निणीः ॥ ८ ॥
 भ्रातृयुक्तः पितृमुखाद्धीनः स्त्रीप्रियसंयुतः । गर्भपातनजात्पापाध्यागत्र सुतवर्जितः ॥ ९ ॥
 चिद्रमज्ञातपथमे तु शुभदोष्टविवाजिते । चन्द्रे मिथुनराशस्थे भौमहृष्टे च पुत्रकः ॥ १० ॥
 सहायलक्षणं सर्वं शृणुष्वत्र खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीद्गर्भपातनकर्मणि ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाकुलात्र च । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्या सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 मापैस्त्रिंशन्मितैरत्र कार्या वैश्या हिरण्यमी । अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चित्रिता सुत ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुमानतः । सा देया तु विधिज्ञाय मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“वैश्यामेनां च सौवर्णीं वस्त्रादद्यां विविदेवताम् । देवेऽहं विप्रमुख्याय पूजिताय विधानतः ॥ १५ ॥
 गर्भपातनजादोपात्पूर्वपापविशुद्धये” । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विनतासनो दानधर्मरतोऽभवत् । वक्ष्यः पूर्वभवे सून व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
 दानयज्ञरतो नित्यं ब्राह्मणाऽतिथिपूजकः । तद्गृहे धान्यपराणि तु भक्षयन्ती धुवार्तिनी ॥ २ ॥
 आसन्नप्रसवा सुत सुरभिः कालमोहिता । शृशं तेन हता कुक्षौ लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 बालवत्सो मृतस्तत्र गर्भस्यश्चातिवाडनात् । तद्दुःखेन मृता सा तु धेनुराक्रन्दती पुरा ॥ ४ ॥
 एवं निवसतस्तत्र मृतः स यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं बहुभोगान्मुक्ता पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 शतद्वनिकटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लग्नगते सौरौ गुरौ मीनेऽप्यलौ रवौ ॥ ६ ॥
 कुलाग्रणीः कार्यकरो गुणी पित्तकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान्दिभार्यो याति संयुतः ॥ ७ ॥
 चन्द्रे पापयुतेऽत्युद्ये कन्यायां समवस्थिते । गोबालवत्सन्नधात्पापात्पूर्वादपुत्रकः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र कानिष्टायां भविष्यति ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशान लोकानां रितकाम्यया ॥ १० ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वाय तगेश्वर । सुवर्णदशका सुत धेनुः कार्यं सगर्भिका ॥ ११ ॥
 सर्वालंकारयुक्ता च पत्रे लेख्या यथोक्तवत् ॥ १२ ॥
 तदर्धार्धप्रमाणा वा यथाविचानुसारतः । संपूज्य नाममन्त्रेस्तु सा देया ब्राह्मणाय गौः ॥ १३ ॥
 मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि पापं गोधातजं कृतम् । तदत्र पापनाशाय ददेऽहं मां हिरण्यमीम्” ॥ १४ ॥
 मन्त्रमेनं समुच्चार्य दद्याद्दिभाय धीमते । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् ॥ १५ ॥
 आसन्नप्रसवमेकां दद्याद्वा भोजयेद्दिज्ञान् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥
 तस्य संततिवृष्टिः स्यादत्र जन्मानि वै सुत । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृतो नरकमाप्नुयात् । एकहर्निऽथ पञ्चाशन्मृत्युरब्दे ज्वरेण वै ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते स्वायुः पश्चिस्त्वङ्गयुताः समाः । कन्यागते रवौ चन्द्रे मीनस्थे मरणं ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यशदे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्नवतितमः ॥ ९४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुले त्वन्नः पूर्वजन्मन्ययात्र च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्यपि च तेन बाध्यापिता ब्राह्मणाः खगाः ॥ ३ ॥
 अथ भाविवलासूत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्यापितं तद्गृहे स्वर्णं लोभयुक्तं तत्र दत्तवान् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्ममुपेयिवान् । स्वर्णपहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे कृशो नातिलयुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभदुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्माद्ग्रगः सुतगः शशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्ज्ञेयोऽधुनाऽण्डजः ॥ ८ ॥

यौवने स्त्रीमुखं त्वमे द्विपञ्चाशन्मितेऽब्दके । भृशं पुत्रमुखप्राप्तिः पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्यौ सूर्यजीर्वा तस्माद्वाजोपसेवकः । सुवर्णहरणादेपात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनखी ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणेस्त्वहिकैरसौ । अथो भ्रातृसहायात्तु ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षं पञ्चाशन्मितके ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रे रिष्टं विजानीयात्स्वदेहे वापि निश्चितम् ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पुत्ररिष्टविनाशिनीम् ॥ १३ ॥

त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पलपञ्चसुवर्णाढ्यौ गां दद्याद्वाह्मणाय वै ॥ १४ ॥

तदर्धार्धपुतां वापि श्रेष्ठमध्यकनिष्ठिकाम् । त्रिषु वित्तानुसारेण न न्यूनाधिककल्पना ॥ १५ ॥
 सुवर्णहरणात्पापाद्दोदानान्मुच्यतेऽधुना । पदपञ्चाशत्तमे वर्षे रिष्टं चाकृतवनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णयुजायते नरः । सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्यार्द्रगतेऽण्डज । वृषलये च निवनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चनवतितमः ॥ ९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिद्देश्यो धर्मपरायणः । मथुरायां महाभाग भिषग्भृत्तिविशारदः ॥ १ ॥
 भञ्जिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वर्षिं च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वजातिविनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्रासवदहर्भः पातनं हि चकार सा । महौषधैश्छेदनजैः परीवादैर्दद्याण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपाजितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनात्र वणिक्प्रभुतः । जातो रामद्वयाद्याम्पे पठियोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 नात्युच्चः इयामलो भव्यः स्वल्पवित्तसमन्वितः । व्यापारनिरतः क्रोधी बलशुद्धियुतोऽर्जुणीः ॥ ८ ॥
 भ्रातृपुक्तः पितृमुखाद्धीनः स्त्रीप्रियसंयुतः । गर्भपातनजात्पापाप्यागत्र सुतवर्जितः ॥ ९ ॥
 चिद्रूपङ्गात्पथमे तु शुभदृष्टिविवर्जिते । चन्द्रे मिथुनराशस्थे मौमहटे च पुत्रकः ॥ १० ॥
 महायलक्षणं सर्वं शृणुष्वत्र त्वगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायाऽऽसीदभर्पातनकर्मणि ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य तु सा नारी गर्भदुःखाकुलात्र च । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्या सर्वपापमणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 मापैस्त्रिंशन्मितैरत्र कार्या वैश्या हिरेण्मयी । अपि गर्भयुता लेख्या सुगन्धैश्चित्रिता सुत ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुमानतः । सा देवा तु विविज्ञाय मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“वैश्यामेनां च सौवर्णीं वस्त्राढ्यां विधिदेवताम् । ददेऽहं विप्रमुख्याय पूजिताय विधानतः ॥ १५ ॥
 गर्भपातनजादोपात्पूर्वपापविशुद्धये” । इत्युचार्य नरो दद्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥

सार्धं सहस्रद्वितयं गायत्री व्यम्बक तथा । जपेद्भुत्वा दशांशेन पूर्वपापप्रणोदनम् ॥ १७ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया दद्याच्चैव तु दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् ॥ १८ ॥
उत्पत्तिर्जायते तस्य संततेर्नात्र संशयः । न कुर्याद्विधिवत्तत्र लोभान्मोहाद्विशेषतः ॥ १९ ॥
इह जन्मन्धपुनर्यत्वं जायते चान्यजन्मनि । पञ्चतन्मितायुः स्यात्प्रमायश्चिन्तेऽकृते सति ॥ २० ॥

चत्वारिंशन्मिमे रिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाके अष्टाव्य पण्यनतिनम् ॥ ९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं क्रूरकर्मा प्रतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि वङ्गदेशे वसन्सदा ॥ १ ॥
चाचकेभ्यः प्रदत्तानि गोभृम्पश्वादिकानि च । अयो भाविबलात्सुत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
सीन्नि वादे (हेतं द्रव्यं ब्राह्मणानामवर्मतः । द्विजैकेन सहायेन कृतं तत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
भूमिवादे) मृतस्त्वत्र संग्रामे कालनोदितः । भुक्त्वाभोगाञ्चक्षुभान्स्वर्गे पापात्पापफलानि च ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वतेऽमुना । मिपालकुलेऽत्युग्रे सिंहलगे गुरावजे ॥ ५ ॥
सूर्यं मेघगते चेन्दो चापस्थे पापसंयुते । गौरः शूरो महोग्रस्तु वरुकन्यः कृती शुभः ॥ ६ ॥
ददाति शक्तितो धोमात्रात्युच्चो बन्धुसंयुतः । बहुव्ययपरो नित्यं पैत्तिकः प्रियैर्वागृणी ॥ ७ ॥
बहुभार्या यशस्वी च भृत्यवाहनसंयुतः । अष्टमिंशन्मिमे वपे स्वल्पपुत्रसुखान्वितः ॥ ८ ॥
ह्यन्तरायोद्भवः पुनैरतिदुःसप्तमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं धनहीनोऽत्र दृश्यते ॥ ९ ॥
सहायद्विजयुकश्च पूर्वैर्भूदिनतात्मज । तुलाया सोऽनुजो जातो जन्मन्वत्राल्पपुत्रकः ॥ १० ॥
शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृति पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
पुण्येऽद्वि विप्रकायिते धेनूनां पञ्चकं सुत । दद्याच्च वृषमं गौरं पृष्ठयस्त्रयुगान्वितम् ॥ १२ ॥
सुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितियुतं शुभम् । सन्नेणानेन विप्रेभ्यः प्रष्टा श्रद्धासप्तमन्वितः ॥ १३ ॥

मन्त्रः ।

“भूमिभागयुतं गौरं वृषमं रुद्रदैवतम् । ददेऽहं सीन्नि द्रव्योत्पपापनाशाय वै द्विज” ॥ १४ ॥
अयो स्वर्णद्वयाद्वचं हि शुभं दद्यात्तुरङ्गमम् । कर्मप्रकाशकायैव मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“सोपस्करं काञ्चनाढ्यमश्वं तुभ्यमहं ददे । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानघ” ॥ १६ ॥
एवमुच्चार्य दद्याच्च पृजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वहरणाद् ध्रुवम् ॥ १७ ॥
शृणुपाद्वरिवंशं च त्रिरावर्त्य विधानतः । होमयेदशसाहस्र ब्राह्मणानां च पूजनम् ॥ १८ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्याद्विहैव फलमश्नुते ॥
नेमा कुर्याच्च वित्तस्योरिष्टाद्वारिद्वजं भयम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मनिपाके अष्टाव्य सप्तमतिनम् ॥ ९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोऽयमयोध्यायामभूच्छूद्रश्च वार्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृवल्लभः ॥ १ ॥

१ वाचकेभ्यः—खपु० । २ () पाठेय नास्ति—खपु० । ३ बलसंयुत—खपु० । ४ प्रियान् गुणी—खपु० । ५ वित्तस्यारिष्टारिद्वजं भयम्—खपु० ।

गयायां द्वादशे वर्षे गतो मात्रा सहेव च । सानुजश्च सपत्नीकः महायत्रयसंयुतः ॥ २ ॥
 कृतवांश्च गयाश्राद्धं नानाविधविविस्तरैः । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तानि गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 तस्य पुत्रप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः । अयागत्य गृहं वर्षे चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 कृतवान्दारुणं कर्म यौवने काममोहितः । स्वज्ञातिजं धर्मशीलं शूद्रं हत्वा महोपधेः ॥ ५ ॥
 पत्नीत्वे स्थापिता तस्य भार्या कामविमोहिता । सर्वस्वं तस्य यत्किंचिद् गृहीतं विविचिञ्छलेः ॥ ६ ॥
 तस्याः पुत्राश्च ये जाता ते हतास्तस्य भार्यया । सापत्न्यभावदुःखेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ७ ॥
 पृच्छकस्य तु या माता तस्याप्यनुमतं त्विदम् । त्रिसहायान्वितस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातः पृथिवीपतिः ॥ ९ ॥
 दशयोजनविस्तीर्णं देशे पर्वतमाश्रिते । पितृभक्तिविशेषात्तु चैहिकं लक्षणं त्विदम् ॥ १० ॥
 पितृमे जननं चास्य गुरुचन्द्रो ह्यसिंहगौ । वृषराशिगते भार्या धर्मे शेषा नभश्चराः ॥ ११ ॥
 जनुषो द्वादशे वर्षे राज्यप्राप्तिर्न संशयः । जातोऽत्र रक्तहृष्णोऽसौ देवब्राह्मणपूजकः ॥ १२ ॥
 पितृभक्तिरतो विद्वान्गीतनृत्यप्रियः कविः । देशेदेशे तु विरुधातो दाता भोक्ता बलान्वितः ॥ १३ ॥
 पित्रवाताधिको भीरुर्ह्रस्वः स्थूलोऽतिचञ्चलः । चौरेशः शिथिलः कार्ये लोभी पापरतः क्वचित् ॥ १४ ॥
 सभायां चतुरो दक्षो बहुबन्धुसमन्वितः । सहोदरविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुप्रियः ॥ १५ ॥
 बहुभायो यशस्वी च क्षयवृद्धिप्रदान्वितः । पादजस्य यथात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १६ ॥
 पाप्युदरव्यथायुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहायैर्युतः पूर्वं शृगुष्वाय स्वर्गेश्वर ॥ १७ ॥
 या धर्मपत्नी पूर्वासीत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । बालयातकृतं यस्मात्पूर्वं विनतासुत ॥ १८ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनुषि गयायां च सहायकः । स जातः कर्कटे जीवे पृच्छकस्य सुतोऽधुना ॥ १९ ॥
 वमुषे मिथुनस्थेऽङ्के सोऽपि राजा भविष्यति । याऽभवत्पूर्वजनुषि मातास्य विनतासुत ॥ २० ॥
 पापस्यानुमतात्पूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता । पूर्वजन्मनि या शूद्रं हत्वा नीता शुभानना ॥ २१ ॥
 शूद्रस्य चाय सर्वस्वं तस्य कर्मफलं शृणु । अत्र जन्मानि सा नारी मृता त्रिंशन्मितेऽङ्के ॥ २२ ॥
 कुचत्वारिंशके वर्षे शूद्रयातः कृतः पुरा । जन्मतस्तन्मिते वर्षे मृष्टमृत्युर्भविष्यति ॥ २३ ॥
 देशोत्पातो भृशं तत्र हाहाकारश्च लुण्ठनम् । अथवा सर्वं ज्येष्ठस्य सुतस्य मरणाद्भवेत् ॥ २४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिनः पूर्वपापनिपूदिनी । कथ्यतां दिव्येस्तान् लोकानां हितकाम्यया २५

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः ॥

यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह रिष्टात्प्रमुच्यते । श्रुत्वेनं पुस्तकं पुत्र मष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ २६ ॥
 पूर्वं चाज्येष्वटं दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् । वृषगेहे शुचि स्थाने स्नात्वा तु विमले जले ॥ २७ ॥
 देवान्पितॄन्समभ्यर्च्य सुमनाः सुसमाहितः । पूजयित्वेष्टदेवं च पश्चात्काम्यं समाचरेत् ॥ २८ ॥
 शूद्रस्य प्रतिमा कार्या पलेः शतमितैः शुभा । हिरण्यमी यथोक्ता हि तदर्धाङ्गनं वा पुनः ॥ २९ ॥
 एवं कालस्य शतैश्च कार्या लोहमयी शुभा । द्विजाय प्रतिमे देवे मन्त्रेणानेन धीमता ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“काममोहात्कृतं पूर्वं यन्मया शूद्रघातनम् । तस्मान्निष्कृतिं विप्र ददेऽहं तुभ्यमत्र च ॥ ३१ ॥
 कालं त्वं सर्वभूतानां भवद्भ्यः क्षयकः । मां रक्ष पूजितोऽसि त्वं रिष्टात्पापसमुद्रवात्” ॥ ३२ ॥
 दिक्पालानां हिरण्ययो मूर्तयश्चाष्ट भो खग । अष्टानामिह ता देया विप्रेभ्यो दोषनाशकाः ॥ ३३ ॥
 अथ रुक्ममयी मूर्तिर्विष्णोर्दद्यात्पलत्रिका । विप्राय वेदविदुषे ततो विभांश्च भोजयेत् ॥ ३४ ॥
 शिवस्य पूजनं कुर्यात्पूर्वपापविशुद्धये । पुत्रपौत्रघनैर्युक्त इह जन्मनि जायते ॥ ३५ ॥
 श्रुत्वेन पुस्तकं मृत नेमां कुर्याच्च वः कृतिम् । इह पुत्रविहीनः स्यादेकवेदमितेऽन्धके ॥ ३६ ॥

द्विसप्ततिमिते वर्षे मृत्युश्चाकृतनिष्कृतेः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवतितमः ॥ ९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्द्विराष्टे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
 स्वल्पविन्युतस्त्यागी बन्धुमान्योऽतितामसः । स्ववर्णधर्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
 अथो तस्य गृहे कश्चिद्भिजः स्थापितवान्धनम् । तस्मै द्विजाय लोभाद्दि पुनर्दत्तं न तदसु ॥ ३ ॥
 दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् ॥ ४ ॥
 फलं भुक्त्वाऽधुना जातः शतद्रुनिकटे खग । रत्नां केतुयुते चन्द्रे मेपराक्षिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
 मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः । रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी बन्धुरतः सदा ॥ ६ ॥
 धूर्तो व्ययान्वितो वाग्मी वातपित्तविवर्जितः । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ ७ ॥
 कृतवान्दारुणं कर्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । अत्र जन्मनि सा नारी मुक्ता सा बहुकन्यका ॥ ८ ॥
 पुत्रहीना च विरोऽन्दे मधुर्ब्रह्मस्वभक्षणात् । ततो द्विभार्यः पूर्वभार्यां मुक्ताभ्यां विनतासुत ॥ ९ ॥
 हीनो ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । ब्रह्मस्वभक्षणात्सूत द्रव्यततोऽत्र दृश्यते ॥ १० ॥
 पूजनादतिथीनां प्राक् स्वल्पसन्तापसंयुतः । प्राग्वर्णधर्महीनस्वाजातोऽयं ब्राह्मणादथ ॥ ११ ॥
 एतैर्लक्षणसंयुक्तो जायते नान्यथा पुनः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १२ ॥
 पलत्रिकार्थार्थनाश्यां त्रिषु विस्तानुसारतः । कपिलां गां सुवर्णेन सर्वाभरणमृपिताम् ॥ १३ ॥
 संप्रदद्यात्तु विप्राय पूजिताय प्रयत्नतः । तथैकस्मै विविज्जाय मन्त्रमेतत्पठन् सुधीः ॥ १४ ॥
 प्राग्धृतं ब्राह्मणस्य स्वं लोभोपहतचेतसा । स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव तस्येमां पापशोधनीम् ॥ १५ ॥
 निष्कृतिं कपिलां देवा ददेऽहं ब्राह्मणाय वै । इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ १६ ॥
 ततः ममूति पुत्राणां वृद्धिरत्र भविष्यति । धनवृद्धिस्तथात्रैव जायते गरुडाग्रज ॥ १७ ॥
 न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । स पुत्रघनशोकाभ्यां दुःखितो म्रियतेऽधुना ॥ १८ ॥
 एतत्सर्वमुपाख्यातं प्रायश्चित्तं विधानतः । पञ्चपञ्चमिमे वर्षे रिष्टे चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तं कृते ह्यायुः समाः स्युः पञ्चसप्ततिः । ज्येष्ठे मासि सिते पक्षे त्रयोदश्यां दिनोदयो ॥ २० ॥

ककलसे तु नियाणं कीर्तितं विनतासुत ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकोनशततमः ॥ ९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः पूर्वजन्मनि मानद । धनधान्यसमृद्धोऽपि देशे स्त्रीराज्यके मुन ॥ १ ॥
 मोहादिपीडितो नित्यं कृद्गात्रः पाण्डुरद्युतिः । ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्येभ्यः प्रदृणीगदः ॥ २ ॥

१ निष्कृतिम्-खपु० । २ मातादिगा-खपु० ।

तस्य भार्या सदाचारा सुस्नेहा भर्तृभक्तितः । रक्तस्रावादिना पीडा जायते चोदुरानिलः ॥ ३ ॥
तस्याश्चोदुरतो गर्भपातं कुर्याच्च पृथुतः । दिव्यश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा ॥ ४ ॥
केने कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् ॥ ५ ॥

व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः । अतिकष्टार्द्रनेतेय गर्भपातः कृतो यतः ॥ ६ ॥
अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः । नानाद्रव्यापहर्षा च कुलटा वाक्यलङ्घनात् ॥ ७ ॥
भर्तुस्तच्चौरिणीवृत्तिरिष्टसंगतिचारणात् । तेन दुष्टेन यद्रव्यं हतं तस्कारघुदिना ॥ ८ ॥
भुक्तं ताभ्यां येनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि । कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहैः ॥ ९ ॥
यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मानुषतां गता । किंचित्पुण्यप्रभावेण चात्रेयं जन्मतो भुवि ॥ १० ॥
इदं च तृतीयं जन्म गर्भपातोऽभिजायते । उभाभ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं शूढि विवेक्ष येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभं भृष्टदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्रतण्डुलः ॥ १३ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्नौ शुभलक्षणम् । मुनीतसलिलैः पूर्णं सरत्नोपवपल्लवम् ॥ १४ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वेशजं वर्तुलाकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्रव्यविनिर्मिताम् ॥ १५ ॥
सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवदादिनैः । प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् ॥ १६ ॥
संकष्टान्मोचयेद्देवेन्द्रं दद्यात् दम्पती च तौ । एवं कृतविवेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ १७ ॥

इति श्रीद्वन्द्वसूर्याकणसनादे कर्मविपाके अष्टादशोऽध्यायः ॥ १०० ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भुतम् । सदानुगामिन्या नार्या गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं प्रतीक्ष्य भर्तारं या विशेष्टि दुताशनम् । तत्सार्व सा महापुण्या ज्ञेयाञ्च सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं यात्र विदेशस्यं प्रतिव्रता । तद्वर्णेन विशेदग्नौ सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
धर्मात्प्रान्विता पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अथैकाभून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेऽण्डज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्नौ विधिना मृतं कृत्वा पूजां हरेर्भूषम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्वत्त्वं न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लतातल्लघातिन मूर्च्छितोऽभूद्यमाधिपः । तत्काले च तदा पृष्टो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वदन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽयुना ॥ ९ ॥
तमुवाच ऋषिश्रेष्ठ गतेयं या शुभानना । सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥

मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वक पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकरथं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
साऽऽगमिष्यति चेवात्र पतेः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

काश्या मृत्युस्तयोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ।

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाके अध्याय एकाधिकशततम ॥ १०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्या नरायणः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
घोराद्ब्रह्मज्ञापापाद्वातकर्मकृतात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाके अध्यायो द्व्यधिकशततम ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं धातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि भानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टयुज्यन्ते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादितोर्थेषु सत्यानेषु विधानतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाके अध्याय त्र्यधिकशततम ॥ १०३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्रिपो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो वायुपितृभ्यां किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिदुत्कृष्टकारिणी ॥ २ ॥
पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । ऋतुहीना कयं जाता कस्येवं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदम् । यद्वा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भं समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनेन्दुषेः प्रलेपैर्दृष्टभक्षणीः । सर्वाहनेस्तथा धातुरन्वैर्वा वस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र सशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विमर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
नार्या तपे ध्याया चैव संततेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थे कल्पिते गदः ॥ ८ ॥
सपत्नेः प्रेरयामास विविधान्येव तद्वदः । तथा वै ऋतुभावाच्च तद्वदं पीतं महोपधम् ॥ ९ ॥
पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिजन्मनि मानद । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधा रुजा ॥ १० ॥
वेदना जायते नित्यमसृग्वातोदरामयः । पुष्पे नष्टे फले नष्टे कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
एतत्कर्म कृतं तत्र त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलहन्त्रीणां द्वितीयं सुकृतं कृतम् ॥ १२ ॥
लुब्धा वा दुष्टयुद्ध्या च कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वस्तु विविधाः पुष्पबन्धनाः ॥ १३ ॥
गर्भाण्यमधीश्रत्य सब्रते शोणित बहु । छिद्यन्ति इव चान्त्राणि सूचीभिरिव तुल्यते ॥ १४ ॥
वेदनायाः पुरा भगवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीय तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
तावानेव च तद्वर्गः पतिद्वा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
एकवासा विधिं चैव दम्पती तीर्थसंगमे । शुश्रुभे भूपदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
मंत्रप्राज्ञाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैततः । प्रौष्ठपशा वृत्तीयाया शुक्राया व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

यत्नेन गार्भिकं संज्ञमुपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्ररचयेद्गिरिजामियम् ॥ १९ ॥
 केतकैर्भसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णीं राजतीं तार्त्रां मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारतूपुष्पकुण्डलाभरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपतिष्ठेत् विधिवद्भवानीं प्रियवल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्वीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलेनानाविधैर्धनं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोषितमज्जनं मूर्ध्नि निक्षिपेत् । नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशम्रिये ॥ २४ ॥
 गृहाणार्घ्यमिदं देवि पुत्रान्मम ह्यं यशस्विनः । पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते ॥ २५ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतपातःक्रिया सती ॥ २६ ॥
 देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः । नानाविधैर्मक्ष्यमोज्यैर्वाहणानय पोडश ॥ २७ ॥
 प्रत्येकं वेषणं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्योष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां च गां दद्याद्विमाय गुणशालिने । अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणामुपार्जितम् ॥ ३० ॥
 यद्ययं बन्धयताहेतुस्तस्मान्मुश्चय चाम्बिके । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः शुभगामिनः ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विमं विसर्जयेत् । एवंव्रतेन नार्या वं गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 जायन्ते पुत्रपौत्राद्याः स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रमुखं लभेत् ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं खवेद्यादि । रजस्तस्य पलाभ्यां वं कौशं गर्भाशयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३५ ॥
 यदिदं बन्धकृत्प्राप्तं तस्मान्मुश्चयेज्जन्मनि । जन्म जात्यादिकं वस्तु न वदेदिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थ्यैव जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसहिता येन न सा गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणादीह जन्मनि । यस्याः प्राक् पतिवो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितः ॥ ३८ ॥
 दीनानायविरोधः स्यात्सविरोधात्तया सुत । अनुमन्त्रितयोक्ता तु पितृमातृमुखोऽज्ज्ञता ॥ ३९ ॥
 बन्धुसंततिदुःखेन मर्यादायनवस्थितिः । शोकः स्यादुदरे चाद्या तावत्स्त्रीहादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरास्पन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । पाणौ मुष्टितलावातजानुनी सविजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषजो वाग्निजो वापि शम्भुजोऽस्मादिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्या सर्पिष्यात्पानमीक्षयेत् ॥ ४२ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायश्चतुर्विंशतितमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सोमावावृतः कश्चिद्वाहणः पूर्वजन्मनि । तेन तव द्विजः सूत द्यातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाबोराक्षरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा च तिर्यक्तं सूत विशुज्याधमतः स्वयम् । कर्मक्षये हि पुण्यात्प्राक् सोऽज्ज्ञातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कुशो दुःखतुरो भृशम् । लभे कुम्भामिवे सूत भौमचन्द्रयुतेऽण्डजः ॥ ४ ॥
 रिष्टं यष्टिमिते वयं जायतेऽकृतनिष्कृते । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुपो भङ्गो दृष्टपापान् निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चाधिकशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा अष्टपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो बृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो ममाज्ञया सर्वा भुक्ता नरकपातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधमः । देशेऽप्योध्याभिषे गौरी लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवनाथे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि या कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवाना मूर्त्यस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशाना सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
 यथावित्तानुसारेण वित्तगाढं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्री विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्विष्टं विशन्मि तेऽदके ॥ १० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चमस्ततम ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुग्नुना ॥ १ ॥
 तत्तस्याः पापशमनं मयोक्तं न पतत्रिण । महापापकृतद्वेगान्मृत्युर्गैव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय सप्ताधिकशततम ॥ १०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृवाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वयिरो जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चान्द्राण्यनं कुर्यात्सुवर्णकर्मसंयुतम् । पुस्तक विधिना दद्यात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तिः ।
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाधिकशततम ॥ १०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातजम् । अज्ञानाद्न जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्वेराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयोगं मकरस्त्रेऽर्के स्नानादनैव जन्मनि । काश्वा वासाक्षया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्यायो नवधिकशततम ॥ १०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूव भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्यायो दशाधिकशततम ॥ ११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजराङ्गना । पतिमिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 नारी याऽघातयत्पूर्वमेव मोहाच्च कुण्टम् । नासावस्त्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥

हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वस्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकादशाधिकशततमः ॥ १११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनेदं पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विप्रोत्सङ्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स ज्ञातो मृगगे भानौ धूर्तः कर्मक्रयोदितः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसितं स्थान्यक्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुराण्य । तत्रैका कत्तरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स ज्ञातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः भाक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्वर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पशिश्नभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पापात्पूर्वादत्र शृणु द्विज ॥ ८ ॥
गोवालवत्सक्यवाजीवघातादपुत्रकः । सत्वेदमितान्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविमवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गौराशिगे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायास्त्रीनृवत्सञ्च सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूतनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्गमिता कार्या सुरमी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तदधमितिहा यापि द्वयोर्विचक्षणस्ततः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रेदं विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
मार्पर्वद्विर्मितेदंस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बह्विर्जिवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मेन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे विधानतः । यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १७ ॥
जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्धत्र भभाज्ञया । नेवं कुर्याच्च यः शतत्रिंशेकं पापशोधनम् ॥ १८ ॥
न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १९ ॥

सत्वेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ।

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वादशाधिकशततमः ॥ ११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवराङ्गना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगता सदा ॥ १ ॥
वैरभावेस्तथा सूत गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तस्मिन् दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
सहायात्स्वामिनः सर्वे माग्भवे सगुपार्जितम् । तत्पार्पजं महापापात्फलं प्राप्य विप्रोनिजाम् ॥ ३ ॥
सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्या पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता बाल्ये चालवातादपुत्रिणी । महाग्निदग्धपुत्राच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । सहायात्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोदशाधिकशततमः ॥ ११३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्मरिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

दद्याद्विरण्मयी तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥

पूर्वपापाद्विमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्दशधिकशततम ॥ ११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीनारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्खलिताण्डज ॥ १ ॥

तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापात्प्रमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्याय पचदशधिकशततम ॥ ११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वकषोती च पूरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्डः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्याय षोडशधिकशततम ॥ ११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुषि घातयेद्गुह्यभ्रज । वकं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

गां दद्याद्विधिवत्सुत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्कारसंगुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्याय सप्तदशधिकशततम ॥ ११७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विमकुले जातो धर्मिष्ठो विचसंगुतः । उदरे वाजता रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्ययाः ॥ १ ॥

मेहाद्याः स्वल्पवीर्याश्च अक्षिपाण्डूदरामयः । जायते दीर्घजा पीडा बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥

शरीरे जायते चिद्रुमुपघातव्रणादिकम् । पौत्राणां मातुलानां तु विधिवार्तिः स्वप्नादिषु ॥ ३ ॥

दायादाच्छत्रुवर्षाडा भूमिद्रव्यविलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि जायन्ते तस्य वर्णमणि ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोपवादिनी । गौरवर्णा रम्यवाणी संतोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥

मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदस्तौख्यभाक् ॥ ६ ॥

येन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टदशधिकशततम ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्री संजाता विनतामुत ॥ १ ॥

अज्ञानतिमिरान्धेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पनात् ॥ २ ॥

सर्वभूतेषु चात्मानं स्याबरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा ॥ ३ ॥

तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चानपूर्वकम् । पातालक्रीडनपरा गेहे संकलिता भृशम् ॥ ४ ॥

तप्तेषु बालकान्पुत्रानुतसमस्मचयादिषु । अविक्षिता तदा चाग्रौ प्राक्षिपत्पापचेतसा ॥ ५ ॥

बालगर्भाशया बालानभियष्टाखिलेन्द्रियान् । तद्दृष्ट्वा त्यजते माता बालानामनुकम्पया ॥ ६ ॥

मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाभिता तदा । अन्यतद्गर्भिणां हृष्टा क्षिप्यन्ते वद्विभस्मसात् ॥ ७ ॥
 विनिव्रन्ति प्रमादाद्यैर्भेदसंततिदुःखभाक् । संततिर्दुःखितायास्तु नानादुःखं प्रजायते ॥ ८ ॥
 अनयाग्निं समासाद्य तेषां वेनाज्ञानाय च । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ ९ ॥
 त्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्याग्नेर्दोषचिद्धिताः । पाताले ज्वलिते ताभिर्बहवो लघुपाणिनः ॥ १० ॥
 गर्भयुक्ता मृता मातृक्षमयापि तथा तथा । मार्गो न लभ्यते तत्र मृतास्ते दुःखजन्तवः ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा चाद्या प्राप्यते जन्तुरन्तरे ॥ १२ ॥
 जन्तवो गर्भिणो ये के स्वकृतं कर्मबन्धनात् । उभयोः कर्मणो हेतून्वश्यावश्यं प्रयोजकम् ॥ १३ ॥
 इदं तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्यपुत्रहीना पतत्रिण ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायवे । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुदिष्टे समनुभासे ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदयप्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ १६ ॥
 तत्रोपर्याधिकं तीर्थं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमार्गं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूयेत् ॥ १७ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्वतः शिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ १८ ॥
 शुद्धतोयं भृशं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पत्रं तन्मध्ये पल्लोर्निमितम् ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च सप्तनीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । दण्डं साक्षात्करे दक्षे वामे चायं कमण्डलुम् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्दन्धपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २१ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विवेधैर्नैः ॥ २२ ॥
 ततस्ते तु सप्तनीकं मुनीनां विन्मयेदिति । सदक्षिणं जगत्स्रष्टा पत्नी च तपसो बले ॥ २३ ॥
 सा मया तिलैरुपावदयो भीस्तीव्रवेदनम् । लङ्घितास्त्रीजनाचारामर्द्धानत्वाद्यात्मकम् ॥ २४ ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवि प्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 सप्तनीकस्य सौवर्णोर्निमित्तं सम्यगर्चितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिनैः ॥ २६ ॥
 एवमामन्त्र्य ता मूर्तिः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥ २७ ॥
 दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ।

मन्त्रः ।

न्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया । कृतं चाऽप्यशुभं स्वार्मिच्छिन्वि तद्विष्टकारणम् ॥ २८ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याये एकोनविंशत्यधिकशततमः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महामाग प्राग्भवे चात्र जन्मानि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विविनाऽत्र खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक् चात्र जन्मानि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याये विंशत्यधिकशततमः ॥ १२० ॥

१ स्वल्पजन्तवः—खपु० । २ जलसंख्या—खपु० । ३ मम कृत्वा दद्यात्माना—खपु० । ४ नशाय तस्य—खपु० ।

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूचंयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णवेनुप्रदानेन ययोक्तं गरुडाग्रज । पूर्वकर्मविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुवन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्याय एकाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यमक्षको यस्तु भवेत्मादया नवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते क्रिमिलोदरः ॥ १ ॥
सभीष्मपञ्चकादत्र घनात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगात्तुष्टात्स क्रिमिलोदरात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमक्ष्यं भक्षये नारी ग्रामभवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः क्रिमिजोत्यरुजा सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चत्रं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च ग्राम्तस्य दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्याधिकशततमः ॥ १२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नानि पुरा स्रुत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुप्रान्नामहाप्रण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशत्याधिकशततमः ॥ १२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुरा स्रुत सिद्धान्नं दिजभार्यया । दुष्टास्पर्शेन सततं सात्र स्यान्न कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवप्रनात्पुण्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यया नश्येत्तत्पापस्य गणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाविंशत्याधिकशततमः ॥ १२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दिजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । समार्यो नर्मदातीरे धनसारूपसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तिः । वेदयुक्तेषु विप्रेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
यया पापं नृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमासां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ च विमोहितः । ततो यमपुरे प्राप्तः सप्तहायो दिजोत्तमः ॥ ४ ॥
भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलानि च । श्रद्धादानवशात्तोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
लघुवृणो त्वमित्तो दिजवंशसमुद्रयः । सर्वमेतत्कलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ६ ॥
स्त्रीत्यागी भूगहा लोके इति पौराणिका निदुः । येषां साहाय्यतः पूर्वं शृणुष्व विनतासुत ॥ ७ ॥
ग्रामभवे या कनिष्ठामृत्ता ज्येष्ठान् गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेत् लक्ष्मणलक्ष्मणस्य ॥ ८ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुप्यत्पल्लवंदमितेगणेशं विप्रनाशनम् ॥ ९ ॥
तदर्धार्धमिते देवं त्रिषु विक्तादिमं पठन् । त्यक्त्वा वरानना शुद्धा पूर्वं पापं समन्विनम् ॥ १० ॥
तत्पापस्य विनाशाय ददेद्दं गणनायकम् । मापसप्तमितां लक्ष्मीं शुभां लेखनां हिरण्यमीम् ॥ ११ ॥

ददेऽहं विप्रमुख्ये वै वेदशास्त्रविशारे । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥
एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वेन शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोवनं गदे ॥ १३ ॥
स पुत्रान्नैव चाऽऽप्नोति रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १४ ॥

अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चिंशदधिकशततमः ॥ १२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्रं जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्यात्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्वयं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
न तदत्तं पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तद्दुःखेन ध्रुवितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशमापन्ना सुक्ता तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
पुत्रसंततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनाम् ॥ ५ ॥
सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
दानेनानेन सुप्रतिता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तविंशदधिकशततमः ॥ १२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्च्छतया गोमूत्रं प्राशयेत्तया । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्यत्वान्न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टविंशदधिकशततमः ॥ १२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्या जायते ह्यत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्यरोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकोनविंशदधिकशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छतया दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्ध्यरोगात्सर्वतं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशदधिकशततमः ॥ १३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुङ्क्ते नारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यन्ध्यरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनात्तया । विमुच्यते प्राक्पापात्तु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशदधिकशततमः ॥ १३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमनात्पूर्वमेव च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रतादत्र शतावृत्तिकृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धशुद्धिर्मवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वाविंशदधिकशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदंधमा नारी ग्राममेव विनतासुत । चण्डालं प्राप्नुयात्सात्राजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
 प्राजापत्यव्रतवलात्कृतात्पश्चात्पर्वतैः । मुच्यते पृथ्वीपापात्ता जन्मन्यत्रपतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रयोविंशदधिकशततमः ॥ १२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराशविघ्नकारी यो भवेद्दे पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुर्विंशदधिकशततमः ॥ १२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । पराश्वेषु रादा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
 अजीर्णैव रोगेण वाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशदधिकशततमः ॥ १२५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्पसदाचारः साधुसेवकसंयुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिद्रं पापजं चात्र जन्मनि । किलासा दद्रुकण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
 किञ्चिद्दः प्रजायेत तद्भूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीवर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
 तस्याः कुक्षौ व्यया वतिर्मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृता तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्रापतारिता ॥ ५ ॥

बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता । शूद्रायान्ते च संवन्धो बहुकालो गतागतः ॥ ६ ॥
 बन्धोन्मं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो यथा गतः । उभयोः कर्मणो हेतुर्वनापहरणं यतः ॥ ७ ॥
 तयोः शूद्रोऽभवद्योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणधृतः ॥ ८ ॥
 धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तस्याय मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुर्गतिर्ता ॥ ९ ॥
 द्वित्रिवर्षस्तथा मासैर्वयसा च समन्विता । धनलोभवशासौ वै दुष्टचित्तेन संगता ॥ १० ॥
 अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमशासनम् । तद्रेहमुद्रसं जातं ब्राह्मणस्य ततः स्वयं ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितौ भृशम् । पश्चात्पानुपमापन्नौ व्रतदानमभावतः ॥ १२ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म मृतापन्थं स्वर्गेश्वर । द्वित्र्यादिमासैर्जीवानां मृतिर्द्वित्र्यादिहायनैः ॥ १३ ॥
 मृतः पुत्रो भवत्यत्र जातोजात स्तथैव च । इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च दुक्च ॥ १४ ॥

जाताजाता विनश्यन्ति न कृता तस्य निष्कृतिः। एवं यदि चिरं स्थित्वा नाऽचिरान्निवृत्ते परम् १५
सुगुणाश्च सुरूपाश्च ललनाच्चाटुकारिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च ॥ १६ ॥
व्याध्यन्तरे भवेद्याधिगम्यस्तो व्यसनवानयम् । नास्ति सौख्यलवोऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः ॥ १७ ॥
धनमस्ति तथाप्यत्र परापत्यानि पश्यतः । लक्षणानि पुरोक्तानि चास्येभान्यपि कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
सोदरे क्षियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते । मृतवत्सोद्वयं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥
स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः । दीर्घमनस्य महानाधिः शोकसंघः प्रजायते ॥ २० ॥
अष्टगुणलवण्या अष्टातनकान्तयः । क्षियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिरिह कर्मपाशनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् ॥ २३ ॥

निष्कृतिं विधिवचाक्षर्य संततेः सौख्यहेतवे । यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमचरेत् ॥ २४ ॥
पठद्भिः शान्तिमूक्तानि ब्राह्मणेः सहितोऽर्थवित् । सिद्धार्थाक्षतद्व्याभिः कृतक्षः प्रतिष्ठितः ॥ २५ ॥
स्नापयेदौषधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुमुक्तिभिः । सुदिने सुशुभे देशे गोमयाक्षुपलितके ॥ २६ ॥
तत्रोपर्याबिकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा । द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् ॥ २७ ॥
स्थापयेद्वाजतं पञ्च तन्मध्ये पलनिर्मितम् । सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालसंयुताम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्रार्णां मूर्तित्वशुभलक्षणैः । अर्चयेद्ब्रह्मपुण्याद्यैरुपचारैर्यथाविधि ॥ २९ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी । आहूय विदुषो विप्रांस्तथैव वेदवादिनः ॥ ३० ॥
अलोलुपान्तदाचारान्संपृज्याऽध्यादिकेश्वरान् । “पूर्वजन्मार्जितं पापं ब्रह्ममापाद्य बालके ॥ ३१ ॥
भूमिद्रविणहेमाद्यालिप्स्तथा तद्भि नश्यतु । नाशयत्वस्य पापस्य फलं ह्यशुभलक्षणम् ॥ ३२ ॥
ततस्तु मम संप्राप्तं मृतसंततिजं यक्षम् । तस्मान्मोच्या महाभागार्पितगोदानतोपितः ॥” ३३ ॥
इति तं त्रिःपरिक्रम्य प्रार्थयेत् विचक्षणा । अग्नेनमेति मन्त्रेण विमुञ्च्य प्रीतमानसा ॥ ३४ ॥
येषु दद्यात्सत्वरसां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् शतं सत्रं यथाविधि ॥ ३५ ॥
सर्पिण्यान्मानमालेख्य भोजयेद्विष्णुवन्वान् । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं मातृवन्बुधसुखोदितम् ॥ ३६ ॥
स्वसुतागुस्वसौरूपानां मतेषो निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः क्रियान् ॥ ३७ ॥
विकारो विकृता लीयाद्गमने पादविकृतम् । पैतृजा मातुलान्यां तु कासगुल्मभवा व्यथा ॥ ३८ ॥
मृतापत्यादीवस्तस्याः पतिः पापादिभेदतः । तथातयात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुदुर्मुहुः ॥ ३९ ॥

पूर्वकमार्जितं पापं चिह्नं तस्य च वर्मणि ।

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पटत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्वातायै पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र च्छर्द्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥

निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्द्दिरोगेण सततं यूवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्मात्त दानैरपि सहस्रशः ।

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमनात्पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मृदो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणप्रतादत्र शतावृत्तिकृतास्तुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धजुद्धिर्मवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्वात्रिंशदधिकशततम ॥ १३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी ग्रामभवे विनतासुत । चण्डालं प्राप्नुयात्साम्राजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
 भ्राजापत्यप्रतनलाकृतात्पञ्चापवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यनपतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रयोविंशदधिकशततम ॥ १३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविघ्नकारी यो भवेद्दे पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादन जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्विंशदधिकशततम ॥ १३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रं प्रकुरुते मृत या नारी पूर्वजन्मनि । परान्नेषु सदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
 अजीर्णैव रोगेण बाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चविंशदधिकशततम ॥ १३५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनित्यसदाचारः साधुसेवकसंयुतः ॥ १ ॥
 तस्य दहे भवेच्चिद्रं पापज चात्र जन्मनि । किलासा ददृक्कण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
 किंचिद्दः प्रजायेत तद्भूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीवर्मप्रवचारिणी ॥ ३ ॥
 तस्याः कुक्षौ व्यया वातर्भृष्टे पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृता तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्य कथय आस्कर ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना म्रिया शूद्रापतारिता ॥ ५ ॥

बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता । शूद्रायान्ते च संवन्धो बहुकालो गतागतः ॥ ६ ॥
 अन्योन्य प्रीतिवशतः किंचित्कालो यथा गतः । उभयोः कर्मणो हेतुर्धनापहरणं यतः ॥ ७ ॥
 तयोः शूद्रोऽभवद्योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥
 धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽप्यस्य वै बलात् । तस्याथ मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥
 द्वित्रिवर्षस्तथा मासैर्व्यसा च समन्विता । वनलोभवशक्तौ वै दुष्टचित्तेन मगता ॥ १० ॥
 अचिराच्च मृतौ तत्र गता वै यमशासनम् । तद्रेहशुद्धं जात ब्राह्मणस्य ततः सग ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितौ भृशम् । पश्चान्मातृपुत्रपुत्रौ प्रतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म मृताप्य खगेभ्यः । द्वित्र्यादिमासेर्जाताना मृतिद्वित्र्यादिहायनैः ॥ १३ ॥
 मृतः पुत्रो भवत्यत्र जातोजात स्तथैव च । इदं जीवेदिद जीवेदित्याशामपि च सुवत् ॥ १४ ॥

जाताजाता विनश्यन्ति न कृता तस्य निष्कृतिः। एवं यदि चिरं स्थित्वा नाऽचिरान्निव्रियते परम् १५
सुगुणाश्च सुरुपाश्च ललनाच्चाटुकारिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मेषु तेषु च ॥ १६ ॥
व्याध्यन्तरे भवेद्याधिग्रस्तो व्यसनवानयम् । नास्ति सौख्यलघोऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः ॥ १७ ॥
धनमस्ति तथाप्यत्र परापन्यानि पश्यतः । लक्षणानि पुरोक्तानि चास्येमान्यपि कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
स्वोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते । मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥
स्वर्गशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः । दीर्घमस्य महानाधिः शोकसंघः प्रजायते ॥ २० ॥
अदृष्टगुणलाघव्या अदृष्टाननकान्तयः । म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिरिह कर्मपाशनिपुदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् ॥ २३ ॥

निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं संततेः सौख्यहेतवे । यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् ॥ २४ ॥
पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणेः सहितोऽर्थवित् । सिद्धार्थाशतदूर्वाभिः कृतोक्षः प्रतिष्ठितः ॥ २५ ॥
स्नापयेद्दीपयेन्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः । सुदिने सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके ॥ २६ ॥
तत्रोपर्याधिकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा । द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् ॥ २७ ॥
स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् । सैवर्ण्यं प्रतिमां तत्र बालगोपालसंयुताम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां सूर्तिवशुभलक्षणेः । अर्चयेद्भस्मपुष्पाशेरुपचारैर्यथाविधि ॥ २९ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी । आहूय विदुषो विप्रस्तयेव वेदवादिनः ॥ ३० ॥
अलोलुपान्सदाचारान्तं पृज्याऽप्यादिकेश्वरान् । “पूर्वजन्मार्जितं पापं द्रोहमापाद्य बालके ॥ ३१ ॥
भूमिद्रविणेहेमाद्यलिप्सया तद्धि नश्यतु । नाशपत्नस्य पापस्य फलं ह्यशुभलक्षणम् ॥ ३२ ॥
ततस्तु मम संप्राप्तं मृतसंततिजं यकम् । तस्मान्ममोच्या महामागार्पितगोदानतोषितः ॥” ३३ ॥
इति तं त्रिःपरिक्रम्य प्रार्थयेत् विचक्षणा । अग्नेनयेति मन्त्रेण विसृज्य प्रीतमानसा ॥ ३४ ॥
धेनुं दद्यात्सवस्तां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक् ज्ञतं सार्धं यथाविधि ॥ ३५ ॥
सर्पिण्यात्प्रामानमालोक्य भोजयेदिष्टयान्यवान् । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं मातृवन्मुसुखोदितम् ॥ ३६ ॥
स्वमुतासुखसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियान् ॥ ३७ ॥
विकारो विकृतां लीयाद्भ्रमे पादवेकृतम् । पैतृजा मातुल्यान्यां तु कासगुरुममवा व्यया ॥ ३८ ॥
मृतापत्यादितस्तस्याः पतिः पापादिभेदतः । तथानयात्र दुःस्वानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः ॥ ३९ ॥

पूर्वकर्मार्जितं पापं चिह्नं तस्य च वर्ष्मणि ।

इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्यादातार्यं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पक्षिन्द्र च्छोदरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥

निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं यूवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरापि सहस्रशः ।

इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंज्ञादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्रिंशदधिकशततमः ॥ १३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विषं दद्याद्विजातये । छर्द्दिरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधात्तस्य प्रापश्चित्तं क विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोऽष्टाविंशदधिकशततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै या विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्द्दिरोगेण सात्रैव बाध्यते पीडया मुहुः ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । मुच्यते च्छर्द्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतात्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोऽष्टाविंशदधिकशततमः ॥ १३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देगे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी यस्मादभजघ्ननं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैर्धर्मतमन्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा चैदं विष्णुभक्तिरता भवेत् । तेन पुत्रसुखप्राप्तिर्नियया गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
मृकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रापश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोऽष्टाविंशदधिकशततमः ॥ १४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोटिः कोट्यध्वं लक्षं वा रुद्रपूजनजाद्रतात् । पुत्रपात्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
वयवा हरिवंशस्य सातावृत्तेर्विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय एकोऽष्टाविंशदधिकशततमः ॥ १४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वस्तकाश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजार्तो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येणापहृतं द्रव्यं गतिस्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिद्वारणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तवान्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनाद्वरेः ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाले हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्सतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । तवनां सागरोत्पेठां सप्तद्वीपां वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्दिमाय धीमते । पाण्डुरोगाद्विमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय द्विचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि काश्यप । सात्र जन्मनि रोगेण च्छर्द्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
धनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवतां कपिलां दद्यात्सा तदोपादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाके अध्याय त्रिचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्चासावुद्गाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानात्पत्वान्महाभाग चकारात्पविधानतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ २ ॥
 काचित्सुनयना सूत प्राप्ता भाविबलात्तदा । नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता ॥ ३ ॥
 सा लुण्ठिताऽत्र त्रसिता तेन पापविघाण्डज । सहार्पैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला भृशम् ॥ ४ ॥
 तद्रमोद्दि च्युतौ पुत्रौ पापमाचिरितं त्विदम् । ततो धर्मपुरं प्रातः पुण्यपापसमन्वितः ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण । परकन्याविबोहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । गौरस्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपरामक्रमः ॥ ७ ॥
 पित्तधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रैर्मृतेस्त्वत्र पूर्वपापात्तथाण्डज ॥ ८ ॥
 विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पलायार्थमितेनैव कार्या सुवर्णिता सुत ॥ ९ ॥
 बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता । पूर्वपापविनाशाय सा देवा ब्राह्मणाय वै ॥ १० ॥
 गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वैधसं तत्र सौवर्णा सुवर्णैकमितं शुभम् ॥ ११ ॥
 दद्यात्पेच मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र युतास्तण्डुलसप्तर्षिः ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तन्भ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्वरिवंशं वा शतावृत्त्या विधानतः ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्मादोपात्प्रमुच्यते । तस्मात्पुत्रसुखं लाभश्चात्र जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 रिष्टं पश्चाद्वन्दे तु प्रायश्चित्तेऽङ्कुरे सुत । वेदस्तप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं यात्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्गौरादसती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तं शतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृष्टात् । वाराणस्यां चतुर्वर्ण्यां शिवपूजनमाह्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वोऽप्यत्रापि बाहुजा । बन्ध्या प्राग्जायते दुःखाकुला साऽत्रापि पक्षिराट् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं बध्येद् ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मारोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनता सुत । सात्र जन्मानि मृकृत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृतात्र चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ २ ॥

सप्तजन्मनि मृकृत्वं जायते महदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ १४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्राग्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विशद्वर्षे व्यतीते च नेत्ररोगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्वपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महानाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्विष्णवाञ्छुद्धया मुत ॥ ४ ॥
 कृत्वाऽनेन विद्यानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायेऽष्टचाशदधिकशततमः ॥ १४८ ॥

॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चियोऽभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगममन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्थाशमागतः । कालचक्राभिर्घ्नं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राख्यदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याये एकोनपचाशदधिकशततमः ॥ १४९ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वेष्वभूत्यतिव्रता । पतिप्राप्तप्रभाशक्तु गतिं प्राप्य हि मानसीम् ॥ १ ॥
 त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुनक्ति भोगान्सर्वान्धै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
 गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याये पचाशदधिकशततमः ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्स्तु प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूर्खत्वं लभते कापि मानवः ॥ १ ॥
 चान्द्रायणघ्नं कुर्याद्विविक्तपापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
 एवं यः कुरुते सुत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽत्र मूकत्वं कदाचिद्भिनतामुत ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याये एकपचाशदधिकशततमः ॥ १५१ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

या धूर्ता वञ्चयेत्कापि लोभात्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणाऽपस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं मुत । ब्रह्मकूचं नयं कुर्याद्विद्यादेतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याये द्विपचाशदधिकशततमः ॥ १५२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विजोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाङ्गिशरोऽतिश्च प्रजायते ॥ १ ॥
 शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्वर्णसमाञ्चितम् । दद्वक्कण्डूकिल्बसाणां गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिचिह्नं तस्य सहायितम् । भार्या भीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
 रोपयुक्ता मिताहारा प्रदरातिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विमः कुलीनो बहुयचक्रः । गतश्चैव महारण्येऽवर्तत गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
 वह्मोऽन्ये समायताः शत्रुभिः पण्डिषिता । तत्र भीता तदा स्त्रीणां त्रस्यन्ती च महावने ॥ ६ ॥

गर्भपातोऽभवत्तत्र सत्वरं च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्तेऽस्या हि बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं मृत । बहुकालो भवेत्किञ्चिन्मृतिविह्वं प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेवं जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो यश्च एष सुदुर्लभः । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं भार्यश्चिताघनाशनम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णाढ्यं सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विषं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वरत निष्कृतिस्तस्य कर्मणः ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनवान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहालोभाढा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण भूमिं जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्राप्नोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मव्यभूतकाचिन्नारी भर्तृमियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्येव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्य च शूद्रस्य गृहाग्नीतानि मानद । सर्वमेहानि चौर्येण सर्वशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुवादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वं कर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तुः शुश्रूणे स्ता ॥ ४ ॥
क्षयरोगाकुला जाता तथा स्नेहह्रा यतः । निष्कृतिं चास्य पक्षीन्द्र पूर्वपापघनाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्यांशभागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
दद्याद्विद्विधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ।

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्काश्चित्पुरा धूर्तस्तु कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोचनात् ।

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्वयं चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्गुभा । धनवान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्गुभा । स्वर्णोपहारजात्पापादत्र सा स्वर्णकारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारणात् । कुरुक्षेत्रे शशिग्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
तदत्वाशु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै मुत ।

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनेतेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥

श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्वाहनांश्च पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥

जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरे याऽभवत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पथनदे जातात्र विनतासुत ॥ १ ॥

पुत्रपौत्रधनेर्धान्यैर्गजाघोष्ठादिवाहनेः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥

भर्तृसङ्गयुता पूर्वं पूर्वं तद्धितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः सप्तपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरयः ॥ १ ॥

तुलाधृतानि ज्वेहानि विमाणां ज्वेहमागिनाम् । गृहीतवान्स चायं लोभोपहृतचेतसा ॥ २ ॥

यस्माद्दानकृतं चैव प्राग्भवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥

धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानार्त्तार्थेषु च प्रयत्नतः ॥ ४ ॥

सो देयात्र विधिज्ञाय मन्त्रमुच्चारयन्निमम् । ब्रह्मणा निर्मिता देवी पापमाचरितं मया ॥ ५ ॥

तत्पापशमनार्थैव त्वां देवेहं हिरण्मयीम् । ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छति तद् भृशम् ॥ ६ ॥

सोमं च राजतं दद्यात्तन्मानं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हेमं सौवर्णसंमितम् ॥ ७ ॥

गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तद्भजन्त्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ ८ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ ९ ॥

लक्षरुद्रं त्रिगुणितं नानाविधविस्तरैः । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिबुद्धिः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ११ ॥

ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षं पश्चिमि ध्रुवम् ॥ १२ ॥

आयुर्नवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्व्यपरेकं न कुर्यात्लोभमोहितः ॥ १३ ॥

न भवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ १४ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ १५ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन गतं विप्रांश्च भोजयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १६ ॥

य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ १७ ॥

नाथयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टभयं कश्चित् । नैवं करोति यो मोहालोभात्पापविशोधनम् ॥ १८ ॥

न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चविंशन्मिमे वर्षे रिष्टं देहधनान्तकम् ॥ १९ ॥

त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततापिनाम् ॥ २० ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डजः ॥ २१ ॥

दोषात्स्वल्पपातकल्युक्ती जीवेद्वर्षशतं ध्रुवम् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः एकोनपञ्चाशदधिकशततमः ॥ १५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चमूव ब्राह्मणः कश्चिद्ब्रह्मदेशे वसन्तुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन विप्रैर्मन्यो दानान्यल्पानि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्वपि विधानतः ॥ २ ॥

पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्तथा तत्र कृतं तद्गर्भपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्वत् काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापात्र नरकं पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेन स जातो ब्राह्मणादयः । यमुनायां महाभाग गौरः पिताधिको घृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रमुखैश्वर्यमातेस्त्रीभोगभागरः । दक्षः कार्येषु चार्वेङ्गो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमान्प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभापापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 पूर्वः शठः क्रोधेपरो धनवृद्धिस्तयान्वितः । चिन्तातुलः पापशेषादत्राप्राप्तमनोरयः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राक् तथा तद्गर्भपातनात् । अत्र पञ्चाशद्वद्वान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 चिद्रमङ्गगृहे सूत चन्द्रः सूर्यगृहाश्रितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तेऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्री सहाया तथा पुंवं सात्र संततिदुःखिता । लक्ष्मिर्भेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्यात्र ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपर्लभिता । तद्वर्धार्थमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
 पात्रे गर्भान्वितां भव्यां बहुभूषणसंयुताम् । गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्वस्त्रैः पूजां समाचरेत् ॥ १४ ॥
 एवं कृत्वा यथा पक्षिर्गर्भपापात्ममुच्यते ।

इति श्रीब्रह्मसूयारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठ्यधिकशततमः ॥ १६० ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश च्छिन्धि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
 जात्युत्तमानां जनुषि सदा संपत्तयः शुभाः । पूर्वजन्मनि पुण्यत्वात्सुखसंपत्तमन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामतिसौख्यं च वैष्णवी मतिरत्र च । जातसंततिदुःखातः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रवाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 बहुभिस्तार्धमेतेन तस्या आभरणं हृतम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ।

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं क्षयं त्वियात् ॥ ६ ॥

एतद्वि विस्तराद्दि लोकानां हितकाम्यया ।

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासा विधिं कुर्याल्लक्षपूजां ततः परम् ॥ ७ ॥

सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं शतसंमितम् । गर्भाशयगतो गर्भो निपेकः समयादनु ॥ ८ ॥
 पञ्चमे वाय पष्ठे वा मांसि पातः स्वश्च यः । तयोः कर्मविशेषाश्च कथयिष्यामि योषिताम् ॥ ९ ॥
 सा चापि मृतकल्पा स्यादुत्पन्नैः सूतिकामयेः । शोकदामोदरे दोषः शूलं गौरवकम्पनम् ॥ १० ॥
 रक्तसावाद्वि वर्णाऽस्माज्जायते कर्मणेरितांता । रजस्तस्याः पलाभ्यां तु कोशं गर्भाशयाकृतिम् ॥ ११ ॥
 कुमुद्वैवर्धितं तेन रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुना पूरयेच्च शलाका रूपवर्तिता ॥ १२ ॥
 तन्मध्ये हेमशकलान् क्षिपेत्तदपि यत्नतः । दद्याद्विधाय विविधयथाश्रुतिनिरूपितम् ॥ १३ ॥

“यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतो हि यः। एतद्वानं विशुद्धचर्यं गर्भकोशं ददाम्यहम्॥ १४॥
मया वृद्धेन यद्धेतोर्निषिद्धाचरणं कृतम् । ततोऽनपत्यत्वं प्राप्तं तन्मान्मा मोक्षय ममो” ॥ १५॥
एव कृतविधेः सुत गर्भपाताधनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्गां दद्याच्च मवत्सकाम् ॥ १६ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह वंशभिः ।

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय एकपट्यधिकशततम ॥ १६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
स्ववर्णदानाद्विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय द्विपट्यधिकशततम ॥ १६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रव्रजन्मानि योऽज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महावाहो मन्त्रैस्तद्वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्गन्धमक्षैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय त्रिपट्यधिकशततम ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि दूतादृवा भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानव्रतादीनि निष्फलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वं कृतात्पापाद्गोत्रादेवक्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय चतुर्पट्यधिकशततम ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोशेच्छूद्रो महाभाग कथं प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतिं खेह तथा तेन मिलित्वा चार्धसौरिणाम् । लोभात्कालेन तस्मिन्ने खेहे मौल्याधिके सुत ॥ २ ॥
शेषपापफलाद्गोत्राद्भ्रमत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्ता पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
शुद्धः पुण्यरुलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः प्रवं राज्यक्षमप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वज्ज्ञातिदानाद्दे स्ववित्ततुर्धमागतः । स्वर्णदानात्तया चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चपट्यधिकशततम ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप दत्त्वा पतिं सुत प्राग्या जराश्रिताऽसती । पतिग्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादेव गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभा सा प्राप्नोति क्रमकृच्छ्रोपमेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ।

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाके अध्याय षट्पट्यधिकशततम ॥ १६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽश्व जन्मनि ॥ १ ॥
तदेयदानादिप्राप स्यापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चमधिकशततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धोभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आवेदकतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गद्गर्भस्थौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्भ्यां युतेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून् वदून् । घातितः सोऽपि वदुभिः प्रहरैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधानभोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागानिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेनानाविधैर्युक्तो गीराङ्गे रक्तलोचनः । शिवपूजनजातपुण्यात्प्राकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्चाश्व जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्सुप्रश्न पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥
भूतः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणमतः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा मुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राबुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यपस्मारेण रोगेण मृती चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभोजनपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
हिरण्यमौ तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्वृषगन्धार्धैर्नानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तविमुक्तस्य न च पुत्रमुखं भवेत् ॥ १५ ॥
रिष्टेन मरणं चापि वर्पे वेदाभिकेऽण्डज । प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १६ ॥

चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्रायां गरुडाग्रज ।

इति श्रीबृहस्पतिर्षसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपञ्चमधिकशततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रैवं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्वै विधिवद्वात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वती दद्यादेवौ दशमुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्धार्थमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजास्तुतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकौनसतत्पञ्चमधिकशततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । सार्जतिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोश्च दानतः । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चमधिकशततमः ॥ १७० ॥

“यन्मया पूर्वतः स्वाभिन् गर्भपातः कृतो हि यः । एतद्भानं विशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १४ ॥
मया मृदेन यद्वेतोर्निपिद्धाचरण कृतम् । ततोऽनपत्यत्वं प्राप्तं तस्मान्मा मोक्षय श्रमो” ॥ १५ ॥
एव कृतविधेः सूत गर्भपाताद्यनाशनम् । ब्राह्मणान्नोजयेत्साम्यगा दद्याच्च नवत्सकाम् ॥ १६ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह वंशुभिः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एवमष्टाधिकशततम ॥ १६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यां नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छहरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एवमष्टाधिकशततम ॥ १६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानान्नरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यं हनुमक्षैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एवमष्टाधिकशततम ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि दूतादद्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानत्रादीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वं कृतात्पापाद्भोगादेवक्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एवमष्टाधिकशततम ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रो महामाग वभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारानिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतिं स्नेहं तथा तेन मिलित्वा चार्घ्यसौरीणाम् । लोभात्कालेन तस्मिन्ने स्नेहे मालयाधिके सुत ॥ २ ॥
शेषपापफलाद्भोगाद्भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्ता पुण्याजातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजपक्ष्ममपीडितः ॥ ४ ॥
संस्नेहातिदानाद्दे स्ववित्ततुर्धभागतः । स्वर्णदानात्तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एवमष्टाधिकशततम ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सूत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिंती सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराश्रयनादेव गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभा सा प्राप्नोति ब्रह्मच्छ्रेयमेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महामाग परत्र च शुभा गतिः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एवमष्टाधिकशततम ॥ १६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्वय पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेयदानादिप्राप्य स्थापनाद्वा विद्यानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकशततमः ॥ १६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुवीः । राजसेवी महाशूर आवेत्करतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गद्गर्भस्यो हतो तत्र शुभा द्वौ मृगशावका । सहाय्याभ्यां युतेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून् वधून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविद्याभोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिष्ठे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्यै हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेर्नानाविधैर्युक्तो गीराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातुष्यात्माकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानामनोरथैश्चापि पूर्णश्राव्रव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्युग्रश्च पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥
भूतः शटः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणमतः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याभ्यां मिलित्वा मुक्तो द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभोजनपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
हिरण्यमथैव तथा देव्यो द्वावत्र मृगशावका । पूजयेच्च तथा वायुं विविता मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
तन्मन्त्रैर्भूषण्धायिनानामर्क्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तवियुक्तस्य न च पुत्रमुखं भवेत् ॥ १५ ॥
रिष्टेन मरणं चापि बर्षे वेदाधिकेऽण्डज । प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततितम् ॥ १६ ॥

चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गरुडाग्रज ।

इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकशततमः ॥ १६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहाद्दे विधिवद्वात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैव भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वतीं दद्याद्देवीं दशमुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्धार्थमितां घापि पूजयित्वा विद्यानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजातम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकशततमः ॥ १६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाहयेजारी देवागारं पतत्रिण । साऽतिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानान्नूतेर्विष्णोश्च दानतः । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकशततमः ॥ १७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा ग्राम्भवे सृत् तिर्यक्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्द्वारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेऽतिकुष्ठेन ह्यस्मि न्वयसि पीडितः ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकसप्तत्यधिकशततम ॥ १७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिटातयेन्नारी पतेमित्रं च ग्राम्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं प्रतीक्ष्य विमोदेः सर्वस्वार्थार्थजेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विसप्तत्यधिकशततम ॥ १७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथ या नारी गोनवातकरी पुरा । वधूव सततं चात्र लूतरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादिनिहासानां प्राजापत्यप्रनात्सुत । लूतरोगं न पश्येत् सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायसप्तत्यधिकशततम ॥ १७३ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विस्तृतमन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रखेदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमात् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । त्रगो रेखांशिरा वापि वाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
कण्ठपृष्ठभिन्नातादृचो त्रगो वाताग्निदर्शनम् । परोक्षमपवादं च ब्रुवते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती त्रतपरायणा । काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैष्णोऽथ भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । यातो वेडम तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ १ ॥
अप्रसता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमैः ॥ २ ॥
अज्ञानात्काममिच्छन्ती वधूवाऽथ वलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनिताऽथवान् ॥ ३ ॥
स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । तां तथा धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ४ ॥
व्यभिचारवशात्तत्र अन्यतस्तद्वतं धनम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तया लोभचेतसा ॥ ५ ॥
ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके विस्तार्य विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽसौ ब्राह्मणीं चात्यजत्पुरा ॥ ६ ॥
निर्विशोऽभूच्छदा तत्र ब्राह्मणश्च खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ७ ॥
पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् । इदं द्विवीर्यं जन्मास्य ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ८ ॥
प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमत्र च ।

अरुण उवाच ।

प्रागश्रितं कथं स्वाभिन्त्येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमर्षं दुःखमनपत्यमर्षं तथा ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षं शुभे मासि गुरुपक्षादितः खग ॥ १० ॥

मृत्युक्षं सुतसौख्योत्पन्नं तु प्रतिवासरम् । षोडशाब्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
गौरीव्रतमिदं दीप्तं सुतसौख्यफलप्रदम् । प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् ॥ १२ ॥
अयार्हं शिवयोः प्रीतिमाचारिण्ये शुभव्रतम् । स्थाप्योपवासनिस्ता निशि जागरतत्परा ॥ १३ ॥
ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी । परिधायाचयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीः स्त्रियः ॥ १४ ॥
कुंकुमैः कज्जलेभिः करणीः पुष्पमालया । ताम्बूलैस्तु सक्तपूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुभिः ॥ १५ ॥
ततश्चास्तमिते भानी वतिं षोडशतन्तुभिः । विधाप्य तिलतलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः ॥ १६ ॥
गीतवादित्रनिर्वापैः पुराणश्रवणादिभिः । नैवेद्यं विधिवद्वाद्यदृष्टपतिलतण्डुलैः ॥ १७ ॥
तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वैनवानि च । पतिपुत्रमुखस्यैव पूजयन्ती गिरिः सुताम् ॥ १८ ॥
भोजयेत्षोडश नारीः शुभास्ताः पतिसंयुताः । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्भूमतीञ्जुभान् ॥ १९ ॥
नानामोर्जयेस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । दीनान्वकृपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् २० ॥
एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षं समाचरेत् । एवं कृते विद्यां सुत प्राप्यते पुत्रपौत्रकाः ॥ २१ ॥
नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये ॥ २२ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चात्र जायते । स्वसुमातृस्वसुवीर्यं सप्तधाः शोकास्तभवः ॥ २३ ॥
उदरार्तिरमृक्स्त्रावः पार्श्वे पादकगादिषु । मिथ्याभिर्गन्धं कानि वातदोषो घनच्युतिः ॥ २४ ॥

स्वज्ञातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ।

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शकृन्मूत्रं मृजेद्यस्तु देवान्गरे नराधमः । शुद्गोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
मासैकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्भूमिधुनं सुत ॥ २ ॥

न पठ्यते तदा पीडां शुद्जामत्र जन्मनि ।

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
शर्करायेतुदनेन दशसंस्मेन चाण्डज । विमुच्यते कृशास्त्राच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमात्स्वस्त्ययनाच्चापादायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानाद्वाज्यदानाहली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्सप्तत्यधिकशततमः ॥ १७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां वातिनीं चैयमभवत्पूर्वजन्मनि । तेनाष्टाब्दमिताहर्षादवर्गवालो न जीवति ॥ १ ॥
क उपायोऽत्र कर्तव्य इति चिन्तयती ध्रुवम् । न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्तयाण्डज ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय जीवेद्युपेन तत्सुताः । श्रवणाद्धरिवंशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर ॥ ३ ॥
पञ्चव्येकमितावद्वर्षात्पातपूर्वकृतादिह । मुच्यते नात्र संदेहः सत्यं सत्यं वचो मम ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकशततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितम् । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायेतऽत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
दद्यात्कालनरं सतः सर्वोपस्करसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥

सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टतम्यधिकशततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्वयं हरेत्सुतं पूर्वजन्मानि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरान्वितः ॥ १ ॥
प्राप्यश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वक्ष्यमहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकोनाशत्यधिकशततमः ॥ १७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृद्वं पुरीषं च भोहादत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
गुदरोगान्विता सापि नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टोत्तम्यधिकशततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव सुखजः कश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
ग्रहणे वै प्रयागे तु सर्वस्वमददात्पुरा । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
धर्षिता क्षत्रिया गृणा कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः प्रतितस्तस्यास्तेन देवहेतुन तु ॥ ३ ॥
ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभं चातिदारुणम् ॥ ४ ॥
अन्वजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादयः । देशे विपान्नानिकटे सप्तयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
सुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता मयानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
किंचित्पापरतो धूर्तो मनो दुःखाकुलो भृशम् । क्षत्रियाधर्षणात्पूर्वं भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
गार्धक्ये कण्ठरोगातो निश्वादाच्च जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्यगौ ॥ ८ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापग्रोधनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्थं पलेन वा ॥ ९ ॥
हिरण्यं सुवर्णं सर्वभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
दीर्घैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनाथं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमायकम् ॥ ११ ॥
एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोवनम् । न तस्य ददुः कण्ठश्च तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १२ ॥
अत्रालम्बरणं तस्य प्राप्यश्चित्तेऽङ्गोऽत्र च । प्राप्यश्चित्ते कृते त्वज्जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकाशत्यधिकशततमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं साध्वी कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र काश्यं भजति जन्मानि ॥ १ ॥
तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेर्णय पतात्रिण । प्राप्ते गिष्टेऽत्र नष्टा पुर्जायते महेदनतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकाशत्यधिकशततमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजातपूर्वं पापात्कन्यामजा भवेत् । जन्मन्ध्र महाभाग तस्माज्जातमिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लभ्रद्राणां तदर्थाणां च पक्षिराट् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरान्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सूत तडागोत्तर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोपदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुशीत्यधिकशततमः ॥ १८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्रायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं सुरुचिरं कृत्वा मस्याप्य देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र वै विप्रान्वायुभ्रीत्यै पतत्रिण । दानं वित्तानुसारेण वित्तशार्द्वं न कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुशीत्यधिकशततमः ॥ १८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्क्षत्रकुले सूत पूर्वजन्मन्ध्रभृष्टयेम् । गिरिवासी महादुष्टश्चौर्यकर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गं संताडितो भृशम् । संताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते धनुतिये काले स जातो ब्रह्माऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये कूटकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक् शिवाराधनास्पृश्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशनीम् ॥ ४ ॥
 सर्वस्वस्य समः काप्यो वृषभोज्ञ हिरण्यः । क्षीमवस्त्रयुतो भव्यो शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादाद्वै कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकशततमः ॥ १८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्गर्तुः मियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 तथा देवास्ता तुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददाद्विषं चैतद्दशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तदनं तथा । तद्दुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रश्चान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं चोषं स्वपुत्रवधमज्ञात्म् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्वत्पापफलं सूत घोरान्नकर्मज्ञकात् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यव्रासित पतत्रिण । सा मृत्तमोगा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरा खग ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्थां सुशोला गौरवान्विता । नातिगणयुता पुण्या स्वकुलेषु प्रियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिमियरता चोद्या मुखैश्चयनान्विता । पुण्यादिर्न तथा पापाजोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वल्पपापरता वार्ये चाधिव्याधिसमन्विता । यौने भर्तृसंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्पतत्रिण । लक्षणेरेभिरादद्याः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः शतैर्मपैः सौवर्णां विश्वयोनिभृत् । तद्वन्नेहेश्वरं कुर्याद्वन्यैः पुष्पैरलंकृतम् ॥ ११ ॥
 देवौ विभेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुचये । जपेदष्टशतं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥

गायत्रीं च अपेक्षद्दद्याद्वाश्च तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विद्यानतः । सपत्नी पुत्रवधस्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विप्राणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवन् कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्तविम् ॥ १६ ॥
 रिष्टं पष्टिमितादब्दाद् ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशतपञ्चमः ॥ १८६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढावयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्वापाखान्मुवि । तस्य मिया शुभाचारा पतिमक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपुत्रं विना सा च पोषिता भर्तृमातुलैः । अमृम्यात गदातीया वाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टादमशस्त्राद्यैर्वीतश्च कपादयोः । बहुपुत्रप्रसूता च अपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रमृताः केचित्केचित्त्वैगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टानना वापि मृतपुत्रोऽग्निमासकः । रक्तप्लावो भृशो पीडा मासेमासे कृताऽनघ ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु पग्विचापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो नानालोकमिदम्बहम् । ग्रामावीशोऽभक्तोऽपि तेन राज्ञे प्रभाषितम् ॥ ९ ॥
 एकग्रामे वसन्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुत्र्यः पञ्च तया सप्त चापुत्रो विचसंत्युतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रः सर्वस्वं तस्य नीतवान् । निराधाराः सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ ११ ॥
 क्रियाकर्म कृतं नव सप्त राज्ञा हतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्री जातो विशा सह ॥ १२ ॥
 गते तु किञ्चित्काले वै अचिरात्स मृतस्तदा । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १३ ॥
 केचित्कोविद्विप्रच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना केचिद्विह जन्मानि मानद ॥ १४ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्ना भवन्ति चेह जन्मानि । इदं तु द्वितीयं जन्म त्रिप्तत्वं जायते भुवि ॥ १५ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १६ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापोश्चतं वद स्वामिन् येन पुत्रांश्चरं भवेद् । कन्यापत्यमशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यमथवा ह्यजिनं शुभम् ॥ १९ ॥
 छादयेच्छुद्धवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यवेत्प्राघं ताघ्रं दशपलारमरुम् ॥ २० ॥
 स्थापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णां शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीतादद्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
 दानानां करगुमेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । इमं द्वादशभागे तु त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २२ ॥
 सौवर्णीं स्थापयेत्सुतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । एवं तौ दम्पती सप्तदशपदेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठिताणीं पूजयेद्विधेयगुणैः । रत्नगर्भं फले देयं नानापुष्पैः समर्चयेत् ॥ २४ ॥
 अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रभेनमुदीरयेत् । जन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां हि हतं धनम् ॥ २५ ॥

द्वीकमानुरक्तेन वायव्यदोषादि यत्कृतम् । तत्सर्वं क्षम्पतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ॥ २६ ॥
 अदिति च प्रणम्याथ कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । “अदिते विश्वमातरत्वं शरण्यं शरणाधिमान् ॥ २७ ॥
 प्रजादुःखौघसंततहृदयं मामिहेश्वरि । संमणाशय दुःखौघं प्रजां देहि यशस्विनीम् ॥ २८ ॥
 एवं कृतविसर्जोऽयं ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २९ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं यस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादे व्रणो भवेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंधादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताशीत्यधिकशततमः ॥ १८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्त पुरुषः प्राग्भवेऽण्डजः । स राजघट्टमरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्विद्युज्यते । महापापोद्भवद्रोगेण चोक्तं विन्मयं मयी ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतं पापं रिष्टरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुषमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंधादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकशततमः ॥ १८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चिद्वैज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र मपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानेन विविना गरुडाग्रज । ताम्ररीप्यमुवर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंधादे कर्मविपाके अध्याय एकोनव्यधिकशततमः ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिकृदेद्वपारगः । स्वजातीयस्य चानेन वृत्तिलोपः कृतः खलु ॥ १ ॥
 तत्संबन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्ता यत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटेऽधुना । सर्वं जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवमावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासतः सोऽयं पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठशृङ्गिरवास्ति तत्कृते शमनं भवेत् । जीवेत्पृष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वर्गेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंधादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकशततमः ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । वभूव भर्तृसखदा तदाज्ञापालिलनी सती ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विमा काश्यां जाता हि पुत्रक । व्रतदानपराऽपि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रविशत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्तौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराज कुले जातिवार्तिकः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यनुसंधादे कर्मविपाके अध्याय एकोनव्यधिकशततमः ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि पश्चाद्या किल शूद्रशूहे स्थिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापान्मुक्तये ॥ २ ॥

पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजरस्त्वह ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याये द्विनवत्यधिकशततमः ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गमर्षपातात्पूर्वं या नारी पापविमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्यर्णताम्राणां दानाद्गोविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायछिनक्त्यधिकशततमः ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत तदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा फललालसा । त्रोटितं च फलं पक्वं भक्षार्यं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अवांग् वर्षाद्विषाण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारोऽण्डजश्चेद्द निमन्त्र्याश्वत्थकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पठ्यां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैः सपूर्व रससंयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाऽश्वत्थप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायश्वतृनेत्यधिकशततमः ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन मध्ये वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते त्रिपते या च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतत्पूर्वात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचनवत्यधिकशततमः ॥ १९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुने ह्यांसीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शोकटेन कुटुम्बस्य जानता पातकं कृतम् । एकस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
बलदिवस्य संपाप्ता जीवा दग्धा महाकुलाः । वन्धुसाहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मनिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभानि शुक्ताऽय पापाच्च नरकास्तथा । विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमते ॥ ४ ॥
भय्यो महोद्यमी गौरः कृगाद्गो लोचनेऽल्पदृक् । बहुलोमी बहुल्लोको देवताश्रित्यिदृषकः ॥ ५ ॥
आवृहीनः शय्ये धूर्तः पुत्रसंततिर्वाजतः । पञ्चमे भवने साधुर्भोमयुक्तोऽल्पसंततिः ॥ ६ ॥
दृक्षणेर्लक्षितश्चात्तरिर्वहि गरुडाग्रज । वन्धुसाहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् ॥ ७ ॥

तस्मात्पुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापमक्षमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदम्भविनाशनम् । वनदेवी वरा कार्या यत्नेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभा लेख्या पत्रे तञ्चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कायो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय मर्षपापपनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देवः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्थं वा तदर्धं वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन भोजनं तद्दशांशतः । तथोमितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विप्रभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्ममुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्म पुत्रविवृद्धिश्च इह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं पदपञ्चके तथा ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽब्दानां जीवनं नवसप्ततितम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चवत्यधिकशततमः ॥ १९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽग्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रभ्यो भोजनं दद्याच्छततया दद्याच्च दक्षिणाम् २
 होमयेच्च तथाऽन्नानि गायत्र्या त्र्यम्बकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापांश्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सतनवत्यधिकशततमः ॥ १९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भग्नं कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्यात्पतां यदि ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेद्भ्रूजन्मन्यथ खगाधिप । वर्षत्रयं तथाश्वत्थपूजनत्वापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचोद्ग्राज्यधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिश्रान्नतिलवस्त्राजदानतः ॥ २ ॥
 घृतपेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्धाधिकमेव च ॥ ३ ॥
 देयं दिजववादी तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तथा चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽनवनवत्यधिकशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोद्ग्रेणे रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकैः सृगे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो द्विशततमः ॥ २०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । मोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सुत दयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं स्म्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य चन्वनः शुद्धैः क्षौमजैर्गरुडाग्रज । तत्प्रापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशतिशततमः ॥ १०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसा चन्ध्या प्राग्भवे विनतासुत । अयोध्यायां तु सुमुखी धनमर्तुसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजोत्रेव दुःस्वार्ता मुक्तावर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वात्र विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
व्रतेर्दानमहापुण्येनानां विभवाविस्तरैः । शिवरात्री ततः पश्चाद्दीपमालादिनाण्डज ॥ ४ ॥
अर्द्धरात्रे महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पत्रत्रिण ॥ ५ ॥
या चैवं कुरुते सूत तस्याः स्यात्संततिर्द्युवम् ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशतिशततमः ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तुः यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्याद् दुर्मतिमापन्नः खल्वाद्यो जायतेऽगुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशतिशततमः ॥ १०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणात्र क्षयं याति घातवः क्षयरोगिणाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्मादोक्तः प्रतत्रिण । पापनाशकरः कश्चित्पापस्त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशतिशततमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्माच्चान् जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्प्रापनाशनं दानं दद्याद्वेदस्य पुस्तकम् । ब्रह्मणे वेदविदुषे प्रवृत्तपात्रपुरयन्ते ॥ २ ॥
होमयेच तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशतिशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
जमतिष्ठान्विता सा च जायते वै पत्रत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्प्रापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशतिशततमः ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यसीद्ब्रह्मे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद् । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥

स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तदनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो दि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं सुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुखोऽमितदो घृणी । बहुदेशाधिकारी च पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
 लोभी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमान्वितः । सन्जानसुखहीनस्तु स्वरूपस्त्रीसुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ८ ॥
 कुवेरप्रतिमां रैक्मीं पञ्चस्वर्णमेतां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
 लेख्यं पत्रे पवित्रं च पुत्रवततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते तत्र चागुः सप्तवित्ससम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धमूर्त्यार्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्ताधिकद्विशततमः ॥ २०७ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णभिः स्वल्पवृत्तिश्च जिवति ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करपादकुशलेण दंष्ट्रिशृङ्गविघातनः ॥ २ ॥
 ब्रह्मत्वं जायते दीर्घनेत्रस्तोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च श्रुवेत् लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अतृप्तं वदते किञ्चिर्किञ्चित् क्लेशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्याजि मृतानीह एको वा द्विस्त्रयोऽपि वा । वपंत्रयमिता बाला त्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्या तु याञ्जय । एकोदरे स्थितो गर्भो न मसृत्विर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेव कुर्मातृणां मृतापत्या प्रजापते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं येनतेय तृतीयेऽर्धे जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानवतदद्यायुक्तः मियाप्रीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको वै पादचारस्तु तृतीयस्तु स्तनं वयः । गर्भयुक्तश्चतुर्यस्तु पिता मृत्युवशंगतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्म कृतं पुत्रोर्वत्तेन सदृशं खग । मासस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तैर्ज्येष्ठैर्नैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । पुत्रदुःखेन शोकात्ता हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिधाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठश्वरेण घातितः ॥ १३ ॥
 इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजापते । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थानां मृतापत्येऽल्लूनामलघुश्च यः ॥ १५ ॥
 तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातुक्कूलग्रहे दिने । सप्तनीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चाण्डज ॥ १७ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ व्रतस्यानुदिते रवा । सुरभैर्वै सगर्भाया गोमयेनानुलेपयेत् ॥ १८ ॥

सुशुभे भूतदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचरिते । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
 उपचारः शुभैर्गन्धैर्वृषैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संपूतान्प्रद्युम्नाद्यास्तथार्चयेत् ॥ २१ ॥
 चारुदेहं सुवेषं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इभवाहं चतुर्बाहुं सुचारुं पूजयेत्कृमात् ॥ २२ ॥
 पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोविदेः । पुष्पस्रग्भूषणवाहवेरचंयादिविवेर्गुणैः ॥ २३ ॥
 तद्विप्रे चाय तद्विष्णौ रतो देवांश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च ॥ २४ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् । “यन्मया पापकर्माणि कृतानि पूर्वजन्मानि ॥ २५ ॥
 सपत्नानां पञ्चकं तु जिवांस्तान् कृतवानहम् । स्वकुलहननाद्वापि भूमिद्रव्यादिलिप्तया ॥ २६ ॥
 लघूनामलघूनां च हन्ता वै पूर्वजन्मानि । ततोऽयं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २७ ॥
 तत्तदनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् ॥ २८ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विप्रभोजनम् । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शतनम् ॥ २९ ॥
 काष्ठलोथादिशस्त्रैर्धैर्वातः स्याद्दालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिना वाधा व्रणो वा तस्य जायते ३०
 स्त्रीणामङ्गे च विकृतिवर्षाधिस्वनवगादिकम् । पैत्रो वै भानुलनीनां नेत्रस्वेदो विरश्मिता ॥ ३१ ॥
 स्वसुमार्तुष्वसुर्वापि बाल्ये वैधव्यताऽपि च ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० अष्टाधिकाद्विंशततम ॥ २०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्राह परनिन्दां च कारयेत् । खल्वाटा हृद्गुजायुक्ता जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभागे विधियुक्तां सकम्पलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० नवविंशतिशततम ॥ २०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्ष्यं भक्षयेद्यरतु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण स युक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्पलं शुद्धं नवं तद्देवादिभिः ॥ २ ॥
 कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापमुत्तमम् । गण्डमालां हस्त्येतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० दशाधिकाद्विंशततम ॥ २१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पृथक्कृतात्पुण्यान्मातृपौ संकरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे सततं मुत ॥ २ ॥
 वासात्पेषं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० एकादशाधिकाद्विंशततम ॥ २११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्ष्मवातं तु यः कुर्यात्सभाषां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोत्र च जायते ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाके अ० द्वादशाधिकाद्विंशततम ॥ २१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं यां नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्ता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्ममुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायबोधोद्देशाधिकारिशततमः ॥ २१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कञ्चिद्भालकं चाहन्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वङ्गदेशे वसन्पूर्वं सोऽत्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धारः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । यनयान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रतन्त्रतिवर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःस्वैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 रक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पडसे चतुरङ्ग वा कुण्डे चाज्यतिलान्धुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्दिमाञ्शैवान्काशारलङ्घुकेः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथार्चयेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्यादुद्ग्रीविकं तया । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । चतुर्दश्यामथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सून नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेद्दर्शपाद्यार्घ्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं च तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वगेश्वर । आयुर्व्याध्याः शवं प्रोक्तं पञ्चशीर्षं न संशयः ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यत्नात्पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण घालंघातेन निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगनिवर्तने ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायबोधोद्देशाधिकारिशततमः ॥ २१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो विप्रः प्राग्भवे मोहात्सुरां त्रिविधजां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गृहीत्वानुसारेण पलेनार्धपलेन वा । कुर्याद्विष्णुमयं पञ्चं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणं ग्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यदद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायबोधोद्देशाधिकारिशततमः ॥ २१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मधुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥

१ ब्राह्मणान् भोजयेन्नित्यं-खपु० । २ सप्तजन्मसु निधयात्-खपु० । ३ अन्वर्धलोकोऽयं नास्ति-
 खपु० । ४ अर्धलोकोऽयं नास्ति-खपु० । ५ अमक्षिमोऽयमव्यायद्वि प्रतिभाति ।

घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्तिं महीतले । भारवतारणार्याय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥

कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाके अष्टादशविंशतिशततमः ॥ २१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥

सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्गोपाविनाशनम् । चान्द्रायणघ्नं कुर्यात्तथाः तद्गोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाके अष्टादशविंशतिशततमः ॥ २१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी शोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजपक्षमान्विता गात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥

प्राचीश्वत्तं परं तस्याः शृणुष्याथ स्वर्गेश्वर । यत्कृते विविना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णगोधूममिष्टान्नघृतधेनुतिलानि च । देवानि श्रद्धया स्तुत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥

रिष्टं विंशन्मतेऽन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाके अ० अष्टादशविंशतिशततमः ॥ २१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निरपराधं यः कंचिद्द्वैश्यं चाहन्यतत्रिण । प्राग्जन्मन्यथ युक्तोऽसौ रक्ताबुद्धरुजा भृशम् ॥ १ ॥

भविष्यति न संदेहस्तस्य मृत्युः खगापिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥

विशद्वैश्यं महारिष्टं रक्ताधिकयान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाके अ० एकविंशतिशततमः ॥ २१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भैरोः समागता येयं प्राप्ता मायुरमण्डले । सर्वभूतेपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥

प्राप्ते कलियुगे घोरे सर्वपुण्यविवाजिते । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाके अष्टादशविंशतिशततमः ॥ २२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेद्द्वैश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्ताबुद्धसमन्वितः ॥ १ ॥

प्राजापत्यचतुष्केण त्रेतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग क्षयः स्यात्पापकृद्भुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाके अ० एकविंशतिशततमः ॥ २२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि वै मृत्युच्छ्रेणातिनिपीडिता ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुपूजिताय विप्राय सत्तैर्तां गां निवेदयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाके अष्टादशविंशतिशततमः ॥ २२२ ॥

१ गोभूमि-खपु० । २ अथपि भगवतांऽप्यप इति प्रतिभाति । ३ यत्रेन-खपु० । ४ तद् द्रव्यं निवेदयेत्-खपु० ।

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमां जातः किञ्चिद्विस्तमन्वितः । कासश्वासादिना वावा उद्गर्तितः प्रजायते ॥ १ ॥
क्रयेविक्रयकर्ता च कृपेवाणिज्यशासनः । मिया प्रीतिपरां नित्यं व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
किञ्चित् क्रोधश्च जायेत अवाक्यं वाक्प्रकारिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोऽर्तिर्नव्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
अपस्मारी भवत्येव एकद्विच्यन्तरे दिने । केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र गंशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानदः । स्वपृष्ठे धान्यतशि सा भक्षणायानयत्पुरा ॥ ६ ॥
सर्वसा ब्राह्मणस्य गौर्नित्यं जग्धवती च तम् । तथा गृहीत्वा लकुटीं भृशं कुक्षीं प्रताडिता ॥ ७ ॥
सगर्भायाः सुरभ्या वै गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतोऽसौ गर्भमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥
शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाकन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥
पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म मृतापत्यं स्वगेभर ॥ १० ॥
सप्तजन्म प्रजायेत गौक्षीव्रतप्रवातिका । नानादुष्कर्मणा सा च नानापत्यार्थदुःखभाक् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नमसि संप्राप्ते सानुकूलग्रहेऽहनि । सप्तमीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्वृतः ॥ १३ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यां च भक्तिः । पाणिमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रत्नं ॥ १४ ॥
सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयनानुलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं लिखेत्तत्र दिवानिशम् ॥ १५ ॥
धर्हणाद्युपचारैश्च कुंकुमाद्युपचारयेत् । कुर्यादष्टदलं पञ्चं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥
तत्रोपरि न्यसेद्द्वयं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सीवणं राजते पत्रे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥
उपचारैः शुभेर्गन्धैर्वृषैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियाः सूक्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैश्चैव विधेर्गुणैः । रुद्रकादशभिश्चैव जपेद्द्वं विवानतः ॥ १९ ॥
पूजालक्ष्मिदं पुष्पमर्चयेद्ब्रह्मवारीभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायतेन च ॥ २० ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्च समिवाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् । “यन्मया कर्मवशात् पुरा जन्मन् दुरात्मना ॥ २२ ॥
गोसगर्भोपघातनां लकुट्या कुक्षिताडनम् । तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् ॥ २३ ॥
मृतसंततिदुःखानि प्राप्स्यन्ते महदेनसः । तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संपददे त्विदम्” ॥ २४ ॥
स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽडादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य अन्यान्वै तोषयेद्विजान्
भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुराभि दद्याद्देर्मा द्रव्यादिशक्तितः ॥ २५ ॥
अहर्भोजं ततः शोषं भोजयेद्विष्वन्धुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २६ ॥

काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्हतः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गिणां चोषघाताच्च जायन्ते व्रणजातयः ॥ २८ ॥
जलाकुलोत्थः स्यद्वाग्निस्तादृशस्तत्र जायते । स्त्रीणांऽग्रे विकृतिर्व्याधिस्तिष्ठन्नपेयमयादिकम् २९ ॥
पैतृजामातुलानीनां वैवर्ण्योत्तः स्वसादिषु ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिवेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं पर तस्याः प्रदरस्य निवारकम् । दद्याद्दुग्धमयं पत्रं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय मुशीलाय प्रजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिवेत् । मूत्राविरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं नयेत् ॥ १ ॥
चिह्नेन श्यावदन्तेन लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्पावपापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयेऽवशेषे च कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च बाहुजा । देशे सारस्वते ब्राह्म्यो सर्वधर्मोन्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापाद्दुस्तरात्सूत कण्ठपात्रादिसंभवात् ॥ २ ॥
निष्कृति कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्सत शिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयकृता तस्या अपि प्राणयणाशिनी ॥ ४ ॥

आयुर्वर्षाणि तच्चोक्तान्यत्र सप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौत्कर्पात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अधुना यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्पुण्यार्पितं देवं सौवर्ण्यं शक्तिरौण्डज । मृतं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विद्यानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत ह्यनुमादानमुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्भवे सूत परस्वर्णोपहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुन्नेन निपीडयते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णग्रन्थकं विपाय विनतात्मज । सुवर्णस्तेमपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्कार्तिके मासि शोभने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायस्योर्विंशत्यधिकद्विशततमः ॥ २२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यत्री या भवेत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्तावुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तावुद्विनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अथवा एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चिकुष्ठी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धचर्यं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूतं चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अथवा एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले ह्यभृद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमी स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महाभागा साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
यातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवाभीत्युक्त्वा मृतयती तथा ॥ ६ ॥
तदुष्णादन्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता स भर्तुका । भुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वान्स्वामिना सह ॥ ७ ॥
नानाप्रजावातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणपुण्या तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रता ॥ ८ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शनयोजनसंमिते । गौरः गुरुषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगसुरैर्युक्तो गजयूथः समावृतः । पच्यश्चरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
महोद्यपुत्रपौत्रादयश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
स्त्रीसहाय आत्मभोगी तयां पुत्रसहायतः । सुखैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशादिह ॥ १२ ॥
प्राक्सहायश्च सोऽप्यत्र सपुत्रश्च महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिण ॥ १३ ॥
स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥
पञ्चाशीतिमितायुश्च न चारिष्टे भवेन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु स्वदेहान्तसमं सुत ॥ १५ ॥
शस्त्रमहारेर्षिविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १६ ॥
दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्वज्रं शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
कुरुक्षेत्रादित्थिपु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं द्व्यमेतच्च पुत्रक ॥ १८ ॥
महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं स्वयम् । नानापरतरं किञ्चिद्दानं कालनरात्कथित् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अथवा एकोनत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
तत्पापशमनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हंसं च बाह्वनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मादभावं दानप्रभातः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याङ्गसंवादे कर्मविपाके अथवा द्वान्त्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतानुव ॥ १ ॥
 दयात्तत्पापनाशाय त्रुपुं विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं तस्मात्तस्माद्गोमाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अव्यापयप्रवृत्तिशतद्विशततमः ॥ २३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने पतौ पुत्र जाराद्वै धृतं पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दग्धद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तं यथोदितम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्देके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पडशीत्यब्दजीवितम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अव्यापयप्रवृत्तिशतद्विशततमः ॥ २३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मानि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथाकाले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मूर्तिं वदेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अव्यापयः पंचत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहात्रुपुं हरेत् । सात्र जन्मानि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 अतत्रयपलं दद्यात्त्रुपुं तस्यापनुत्तये । तस्मिन्पापे क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अव्यापयः पञ्चत्रिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्भेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तो विगालैश्चाग्नोजितः ॥ १ ॥
 सत्रयः शक्तिमानधीरः किंचिद्व्यावृत्तमन्त्रितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा गेहानां जायते मृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरसुभवातः किंचिद्वै प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचार्य पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजा लोके ब्रह्मानामनुकाङ्क्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किंचित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वापि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु से जातः पञ्चमे त्विह । तस्य गेहे च प्रवृत्ता कन्यायाः प्रौढता दृढम् ॥ ६ ॥
 भूतिद्रविणलोभेन बृद्धविप्राय दापिता । तद्वत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुताधिनी ॥ ८ ॥
 किंचिद्वै व्यतिक्रान्ते तावद्वैमो मृतश्च सः । सा बाला विधवा जाता पत्युपत्यर्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । बहुवर्षस्तथा यावन्निर्यमः शोषितं वयुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूतिरि त्वर्षितं च तथा मृशम् । किंचित्कालवशात्प्राप्ता मूर्ति सा ब्राह्मणी खगा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्युदर भूत्वा सागमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृता हि वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वकन्या बहुमजा । तस्य भर्तुर्भवेद्भर्मायातो मृत्युमिच्छति ॥ १३ ॥

१ सम्पन्न-पु० । २ घातयेन्नरः-खपु० । ३ शक्तिमिध्व शताजितः-खपु० । ४ मृतपत्यार्थदुःखिनी-खपु० । ५ शतमृच्छति-पु० ।

पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च शीखरे नरके मतः ॥ १४ ॥
 यातनां बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मातुपमापन्नो व्रजदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 चतुर्थं त्वत्र वै जन्म बहुपुत्रा प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भभवति हि ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्या मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्ब्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मनृपयक् त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथयपातमेज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चेत्यं चिन्तासमाकुला । दशाव्दाशैव मानाय यथा भावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणाय च विविना दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापार्षद्विश्वमेन कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महादानविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिः कार्या च सर्वत्र विस्तारैर्हविर्गादिभिः । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्ययोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु संपूर्णं अन्नवस्त्रादि चोत्सृजेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशाख्यं कन्यापत्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानविधिः स्मृतः । नाशयेत्तत्कृतं पापं द्विजानां चैव पूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् । विनश्यत्काम्बिकामूर्तीर्हिमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेन्नाऽसौ नानाकर्मावशान्तये । षोडशैकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वास्तनादन्तोष्ठग्रयो यातादिदोषकृत् । नृपचाराग्निहानिश्च विस्तं यातमितस्ततः ॥ ३१ ॥
 तथ्यमानेन मनसा दूयते मृशनाधिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तमितीरितम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके सप्तत्रिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिनः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति तत्सृणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टत्रिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया भुक्तं पूर्वजन्मनि मानद । आसन्नगर्भा जायास्तु मासं गर्भस्य धारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा राज्ञ कीर्तिता । पूर्वजन्मन्यसौ विप्रः न च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्याश्चात्र सर्वावमोचनम् । कृत्वाऽजां गर्भसंयुक्तां राजर्तौ पट्पलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पश्चमापैर्द्वैरुपमयः । पूजयेत्त्वां ततो दद्याद्द्विजाय विविनाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविद्वद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके एकोनचत्वारिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं चाध्येत विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपुं विधाय धीमते । पलानां त्रिशतं तस्मात्तस्माद्गोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अव्यायश्चतुर्विंशदधिकद्विशततमः ॥ २३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने पतौ पुत्र जाराद्धर्मं धृतं पुरा । सा चात्र पादजा दृष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 कादयां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रदिग्गपालनात् ॥ २ ॥
 श्रायिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तं यथोदितम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मित्रेऽन्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सुत पटशीत्यन्दजीवितम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अव्यायश्चतुर्विंशदधिकद्विशततमः ॥ २३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तथाकाले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विशन्मित्रेऽन्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मूर्तिं वदेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अव्यायः पञ्चविंशदधिकद्विशततमः ॥ २३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहात्रपुं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्तंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्रपुं तस्यापनुत्तये । तस्मिन्पापे क्षये सुत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अव्यायः पञ्चविंशदधिकद्विशततमः ॥ २३६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रप्रेते समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारंगः । धनधान्यसमायुक्तो विशालेश्रामनोजितः ॥ १ ॥
 सत्रनः शक्तिमानधीरः किञ्चिद्व्याविसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा गेहानां जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरातिरसृग्नातः किञ्चिदेहं प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचाग पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्स्त्यजा लोके व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । वटुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्तुवा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अयमा मृतपुत्रा च पुत्रीए जीवितास्वापि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सं जातः पञ्चमे त्विह । तस्य गेहे च प्रवृत्ता कन्यायाः प्रौढता दृढम् ॥ ६ ॥
 भूमिद्विगणलोभेन वृद्धविधाय दापिता । तद्वत्तदाहृतं विचनं सर्वस्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरायै गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतायिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिद्वर्षे व्यतिक्रान्ते तावद्विप्रो मृतश्च सः । सा बाला विधवा जाता पत्यवत्यर्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामतुकाङ्क्षिणी । वटुवर्षस्तया यावत्त्रेयर्मः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूयि तर्पितं च तथा भृशम् । किञ्चित्कालवशात्तस्मा मूर्तिं सा ब्राह्मणी खगा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री क्षुद्र भूत्वा सागमज्जन्मजन्मनि । कन्या वटुविधास्तस्य निराधारा मृता हि वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वकन्या वटुमजा । तस्य भर्तृवर्षेवैवर्षमायातो मृत्युमिच्छति ॥ १३ ॥

१ सम्पद-पु० । २ घातयेन्नरः-खपु० । ३ शालिभिश्च शताजितः-खपु० । ४ मृतपत्यार्थदुःखिनी-खपु० । ५ शतमृच्छति-पु० ।

पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके मृतः ॥ १८ ॥
 यातनां बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभाक्तः ॥ १९ ॥
 चतुर्थं त्वत्र वै जन्म बहुपुत्री प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भभवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्या मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मनृपृथक् त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चेत्यं चिन्तासमाकुला । दशाब्दशश्चैव मानाव यया भावं ययामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां ययाशक्तिं वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणाय च विधिना दद्याच्च वेददक्षिणाम् । महापापैश्च शपनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महादानविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विवानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिः कार्य्या च सर्वत्र विस्तारैर्द्विविगादेभिः । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वपं वपं तु संपूर्णं अन्नवस्त्रादि चोत्सृजेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशारूपं कन्यापत्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानविधिः स्मृतः । नाशयेत्कृतं पापं द्विजानां चैव पूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकामूर्तीर्होमानिष्कममाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय दद्यात्तत्रोक्तं नानाकर्मावशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वास्सनादन्तोष्ठग्रन्थो वातादिदोषकृत् । नृपचौराग्निहानिश्च विना यातमिवस्ततः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानेन मनसा दूयते भृशमायिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रापश्चित्तमितीरितम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टविंशदधिकद्विशततमः ॥ २३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन तान्त्रं दद्याच्च शक्तिनः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके अष्टविंशदधिकद्विशततमः ॥ २३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया भुक्तं पूर्वजन्मनि मानद । आसन्नगर्भा जायास्तु मांसं गर्भस्य धारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मन्वर्त्ता विप्रान् च गर्भं दधात्यलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्याश्चात्र सर्वविमोचनम् । कृत्वाऽर्जां गर्भसंयुक्तां राजर्तां पद्मलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमापैर्हरणमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विविनाण्डज ॥ ४ ॥
 यैव कुर्याद्विधानेन सर्वपापान्नोदनम् । तस्याः पुत्रविद्विद्धिः स्याद्विह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाके एकोनचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भृगवां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधात्पुरा । जायते गजचर्मार्धे स नरोऽर्धेव जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशप्रतिमां दद्यात्सर्विणीं द्विपलत्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनाथस्य लक्षजार्घं विधानतः । होमयेत्तद्दशांशेन मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्यायारिशदधिकद्विशततमः ॥ २४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हेतुपरसिद्धान्नं प्राक् क्षुत्पीडाग्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक् पीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्राणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्येत शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रापान् कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्याय एकचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याभिषिक्तः प्राक् सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराट्देशे निवसन् राजकार्थं रतः सदा । कृतवान् गोगृहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृतातत्र पुरे तस्मिन् खगोत्तम । पापमाचारितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्त्वा भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुपापात्ममुच्यते । एवंकृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
तेन पुत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्माति जायते । अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं यथोचितम् ॥ ६ ॥
रिष्टं पष्टिभित्ते वर्षं दारुणं शत्रुवैकुलम् । प्रायश्चित्ते कृतेऽज्जानां जीवनं पञ्चसप्ततितम् ॥ ७ ॥
जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्याय द्विचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकृत्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । सुकृतातिक्रमलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
स चायं मम पुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्राग्गत्रापि च पश्चिनात् ॥ ३ ॥
गण्डहस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । महोद्यमी महोत्साही महाविभवविस्तरः ॥ ४ ॥
मृत्युश्चाभ्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् । भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्याय त्रिचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पत्रत्रिण । न पश्यति महापीडां पादजां चाण्डसंभव ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टाध्याय चत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोदधश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विविधानि च । गोमूत्रमृत्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान् धीरान् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् स्वर्गान्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोद्धुता ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानो महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परविचित्रस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदवदान् सूत सौवर्णान् घृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशविधानेन शृणुयाद्वक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्यात्तत्पुण्यवर्धनम् ॥ ८ ॥

आयुरर्थात्तयाशीतिर्वर्षाणां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकद्विशततमः ॥ २४५ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ह्यदरे वायाः शिरोऽर्तिर्जायते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्यादयं चास्ति किञ्चिद्वक्तिपरायणम् २ ॥
 अन्योन्यद्वेषेभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 पृक्को गर्भः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केनोपायेन तन्मुक्तिः कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवव्रतपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विधिततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तद्वित्तं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लङ्घनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्याया सह । भर्त्सनेस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं च न दापितम् ॥ ८ ॥
 कतिपर्ययेन शूद्रेण चान्येभ्यो विनतामुत । म्लेच्छात्सत्यं तदा ज्ञात्वा ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदयमपि संकुद आत्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृथतोऽङ्गवान् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्कालेन शूद्रोऽपि तेन म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रशः । पाचितो नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवं ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा युक्त अपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

रावत्सरं तीर्थसेवा एकाचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावत्यां क्रियया भूयः क्रमेणानेन चस्तदा । मुशुमे भूपदेशे तु गोमयाद्युपचरिते ॥ १७ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं मुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं मायवं कलशेऽवधेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृषैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जननीसहिताभूयः प्रद्युम्नायांस्तथावधेत् । चारुदेहं चारुवाडं चारुगुप्तं यदास्थिनम् ॥ २० ॥

१ भोव्यभाष्येति-खपु० । २ 'एकोऽपरे स्थिरीभूते' इति-खपु० । ३ म्लेच्छेति-खपु० । ४ तावन्निय
 यतो भूय इति-खपु० ।

श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं मुचार्त्तं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुभक्तैः तथा श्रीरसक्रोर्विदः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः सगन्धवृक्षैश्च चार्चयेद्बृहदार्चणैः । तद्विभासोऽथ तद्विष्णो विष्णोः क्रमत नित्यदाः ॥ २२ ॥
 शैवतो देवाग्निं तथो विष्णो रैता देवाभिपद्मवेतो । गतमद्योत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २४ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे सदा वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हृतं द्रव्यं नीतं वै भक्षणे वलात् ॥ २५ ॥
 द्रव्यापहरणात्मातं दुःखं नानामवान्तरे । स्थिरगर्भं मृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्मणः फलम् ॥ २६ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । स्वस्त्यास्तिवति च तत्रोक्ता कोऽशदिति विसर्जनम् ॥ २७ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टान्भवान् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २८ ॥
 हृद्दुःखं दीर्घनिःश्वासी लोचने साश्रुकर्पिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्निस्तादृशं द्रव्यसंनवाः । क्षीणाङ्गो विकृतिर्व्याधौ विलक्षणमुखादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजा मातुलान्यास्तु विधवातिः स्वस्त्रादिषु । स्वकुले भेतजा पीडा दुःखं वै पश्वपत्यजम् ॥ ३१ ॥
 कर्मनुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकम् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः ॥ ३२ ॥
 एवं तु लक्षयित्वा वै प्रायश्चित्तं ततो बदेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाके अष्टाध्याय षड्यत्वारिंशदधिशद्विंशततम ॥ २४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूँः ह्याभीरजा काचिद्भृद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोर्धनैर्युक्ता गवा पालनवत्परा ॥ १ ॥
 गायस्त्रपार्वः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संभाषे वद्विर्गामजलाशये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । गवैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै । तत्रैकाऽति लुपायुक्ता गर्भभारान्विताऽपि या ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं मृतं ताडितापि भृशं तथा । तस्मिन् काले तदा मृतं पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तच्छाडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचोष्टवमिदं यस्या सैषा वैशपाङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिर्संयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैर्वात्नैर्वोऽज्जिह्वातार्थैस्तमान्विता ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं प्राप्तं फलं त्विदम् । अयात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे स्वगाधिप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं दुःखेनाकुलिता भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमब्दत्रयं मृतं बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यनस्त्वं सर्वदर्शक ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्गं कपिलमेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपशमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णाद्विमिता तद्वल्लेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्वेदविद्विद्विद्याय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
 भोजयेच्च तथा शक्त्या विप्रान् वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाके अष्टाध्याय सप्तचत्वारिंशदधिशद्विंशततम ॥ २४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिपरो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः ॥ २ ॥
 देशच्छत्रुग्रहं गत्वा कृतं कर्म रूपा सुत । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि दत्त्वा शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विषादानिकटे देशे वृषलन्ने विद्युस्थिते । श्यामांगो धूतरस्तीक्ष्णः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
 वेदस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रमित्रवदान्वितः । मानभोगसुखाढश्च मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 आतपुत्रविहीनोऽतविह जन्मानि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पलैर्देशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 स्त्रीजनं तत्सुतं वापि तन्मातरमसंयुताम् । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने । पलपञ्चमितं रौक्मं कुर्याद्द्विरिह्रात्मकम् ॥ १४ ॥
 तथैव गणनायं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्द्यात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 गायत्रीं पञ्चसाहस्रं दुष्टपापविमोचनीम् । कुर्याद्दोमं दशंशेन पश्चाद्ब्राह्मणमोजनम् ॥ १७ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यवाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पङ्क्तिशब्दं प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥
 पञ्चवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अ० अष्टचत्वारिंशदधिकद्विंशततमः ॥ २४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीद्यश्च पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्पुत्रं पुरुषो ह्यधिकान्गः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सख्यं च मुच्यते महद्देनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्य सवादे कर्मविपाके अ० एकोनपञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मानि जायते । वर्वराङ्गारूपरोगेण पीडितो वाऽत्र जन्मानि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापर्यं चरेदेकं ततो वाऽनशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वधर्मनिरर्थेषु काचिद्दासीन्मनोहरा । प्राम्भवेऽण्डज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलनां विले कृत्वा चातितप्तं हि बालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्भातार्थं पत्रत्रिण ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशां प्राप्ता भुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥

श्रीवत्साङ्गं पीत्वस्य सुचारं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुभक्तेन तथा श्रीरसकोविदः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः सगन्धधूपैश्च चार्चयेद्बहुवार्यैः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णो विष्णो क्रमत नित्यशः ॥ २२ ॥
 शोइतो देवाग्निं तथो विष्णो रेता देवाभिपद्मवेतो । अतमद्योत्तरं दृत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् । यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २४ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे सदा वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हृतं द्रव्यं नीतं वै भक्षणे बलात् २५ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे । स्थिरगर्भं मृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्मणः फलम् ॥ २६ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संप्रददे त्विदम् । स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्ता कोऽज्ञादिति विधर्जनम् ॥ २७ ॥
 सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्धवान् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २८ ॥
 हृद्दुःखं दीर्घनिःश्वासी लोचने साश्रुकर्पिते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शेऽग्निस्तादृशा व्रगसंभवाः । क्षीणाङ्गो विवृतिर्व्याधौ तिलव्रगमुखादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजा मातुलान्यास्तु विधवातीः स्वस्त्रादिषु । स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्यत्यजम् ॥ ३१ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिद्वं तस्य सहायकम् । स्वकुले केषां वर्तन्ते पतिताचारचारिणः ॥ ३२ ॥
 एवं तु लक्षयित्वा वै प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीदृढसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अष्टाव्य. पञ्चवारिंशदधिशद्विशततम. ॥ २४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूँत्याभीरजा काचिदभृद्भर्तृपरायणा । महद्भिर्गोर्धनैर्युक्ता गवां पालनवत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्गमाज्जलाशये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शूनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृष्टेन वै । तत्रैकाशति तृपायुक्ता गर्भभारान्विताऽपि या ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत ताडितापि भृशं तथा । तस्मिन् काले तदा सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादुद्युष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचोष्टतिमिदं यस्या सैषा वैश्याङ्गनाऽयुता ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता । सुखभोगवर्णैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थैस्तमन्विता ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं प्राप्तं फलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णत्वे युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं दुःखेनाकुलिता भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमव्द्वयं सूत बालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यनस्त्वं सर्वदर्शक ॥ ११ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्गं कपिलमेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषजमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णश्रेणितां तद्वल्लेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देवविधित्वाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
 भोजयेच्च तथा शक्त्या विमानैः होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपात्ताय कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीदृढसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अष्टाव्य. सप्तचवारिंशदधिशद्विशततम ॥ २४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव पार्थिवः कश्चिद् गुजरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 चित्रभक्तिपरो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः ॥ २ ॥
 देशच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा सुत । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
 कुत्सेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि दत्त्वा शार्पं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलमे विधुस्थिते । श्यामांगो भूतरस्तीक्ष्णः प्रभुर्दंशाटने रतः ॥ ८ ॥
 वेदश्रीधनसंयुक्तो भिन्नप्रियंवदान्वितः । मानभोगमुखद्वन्द्वश्च मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लिदेशमितैः कुर्याद्भजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 स्त्रीजनं तत्सुतं वापि तन्मातरमसंयुताम् । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः षोडशरूपचारकैः ॥ १३ ॥
 सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने । पलपञ्चमितं सौम्यं कुर्याद्भरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
 तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्द्यात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 गायत्रीं पञ्चसाहस्रं दुष्टपापविमोचनीम् । कुर्याद्धोमं दशशिन पश्चाद्ब्राह्मणमोजनम् ॥ १७ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न मामोनि तदा रिष्टं पङ्क्तिशब्दं प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥
 पञ्चवेदमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यात्मनोवादे कर्मविपाके अ० अष्टचत्वारिंशदधिकाद्विंशततमः ॥ २४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीश्वरं पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्पुत्रं पुरुषो ह्यधिकान्गः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सबन्धं च मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यात्मनोवादे कर्मविपाके अ० एकोनपञ्चाशदधिकाद्विंशततमः ॥ २४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्वराङ्गाख्यरोगेण पीडितो वाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चेदेकं ततो वाऽनशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यात्मनोवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशदधिकाद्विंशततमः ॥ २५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्पुक्ता काचिदातीन्मनोहरा । प्राग्भवेऽण्डजं तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलनां विले कृत्वा चातितप्तं हि बालुकम् । प्रगितं च तथा सर्वं तद्गतायै पत्रत्रिण ॥ २ ॥
 सूतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥

पूर्व शतद्वेदशोत्था ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 प्राग्दानवतजापुण्यात्ततः पापफलाच्छृणु । सर्वं तद्देशजाः सूत तः प्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापावृद्धाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एवमचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र धातयेदजनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायतेगाधिका तु सा ॥ १ ॥
 भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायो द्विपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति याऽन्यस्य नारी बुद्धिर्विजिता । अत्र अन्मनि सा नारी वर्जराङ्गान्विता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्पलजतं लोहं सप्तवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्भर्वराङ्गाभिधातुतु ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राणयाज्वधीत्सत नार्यजां विविजितम् । साङ्गाधिकात्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
 अजां दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुताम् । सवस्त्रां वेदविदुषे तद्दोषशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायश्चतु पचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुटे समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयः । वित्ततः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
 धनधान्यसमोपेतः किञ्चिज्जापारवान्भुवि । दायादाच्छत्रुत्पतीडा भियः क्रेशश्च जायते ॥ २ ॥
 तस्य नारीदयं चास्ति संजातं चात्र जन्मनि । बहयः पुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥
 कदाचिज्जातगात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्करा ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि सै क्षत्रः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अवततार्थेऽर्ह्यः स ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममव्ये स्तुति चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुत्र्यः पंच तथा सप्त ह्यपुत्री वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
 कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निराश्रयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान्स्वयम् ॥ ८ ॥
 क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्र मृता सग । क्षत्रियेण चिन्तावित्ता नीतिं द्रव्यमपुत्रिणः ॥ ९ ॥
 निराधाराः मृता जाता पित्रभावेन दुःखिताः । सर्वस्वहरणाद्वापि मृताः कन्या इनस्ततः ॥ १० ॥
 गृहस्य तस्य चोदासः संजातस्त्वत्र कर्मणा । क्षत्रियस्य गृहे पुत्रो जातः सर्वोद्भुतन्दरः ॥ ११ ॥
 यो सात्रगृहे पुनः स वै ब्राह्मण इति । एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तमशुक्तं क्षत्रियायमः ॥ १२ ॥

पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह भानवेः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यो मृतः सुतः ॥ १३ ॥

तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः कथ्यते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । संततिं लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया १५
श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारभेद्भरिभक्तश्च संवत्सरविधिं सुत ॥ १६ ॥

प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेद्विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥

कुङ्कुमागरुकर्पूश्चैन्द्रेस्तुलसीदलेः । अर्चयेद्विधिः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥

भौमाप्यनाभस्तस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १९ ॥

अर्चयन्ती हरिं पूर्णवर्षावधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥

शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्भरिभक्त्यर्च्यं ऋग्भिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥

विधिवद्द्विमास्थाय अर्चयेद्वैष्णवं चरुम् । आज्यभागावसानेन कपिलज्याहुतिस्ततः ॥ २२ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसामिद्यस्तिस्रो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २३ ॥

पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यथ । होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥

हिरण्यभूमावासांसि घेतुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि ॥ २५ ॥

दक्षिणां प्रतिपाद्या च्छलकैर्दिव्यवर्जिताम् । प्राश्नीयात्तद्विदेशं सह परन्वा हरिं स्मरेत् २६

इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वै ध्रुवम् । सुभगा च मुरूपा च भवेद्विगतकिल्बिषा ॥ २७ ॥

ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मानुसारतः । गुल्मार्शं उदरे बाधा गुदान्तवृषणार्तयः ॥ २८ ॥

वातरक्ताक्षिशिरसो नेत्रे कर्णेर्जतिपुत्रगणः । स्तनेर्जतिगौरवं ददुः सौमन्ते पादवैकृतिः ॥ २९ ॥

जनश्रुतिर्विनिन्द्या च जायते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशो जराभयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥

सर्वैः सुखैः सदोषेता सर्वसंपत्तिसंप्रुता । तया कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥

समीपे वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निना सृत वैरभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥

तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहान्तगा । कृत्वन्तर्दग्धभुतं कर्म मुक्ता तु नरकान्स्रुत ॥ ४ ॥

दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलश्लोपलक्षिते ॥ ५ ॥

मुखदुःखसमाक्रान्ता जातसंततिनाशकृत् । दुःखैरेकैर्धुक्ताऽत्र मध्यभावात्स्वगाधिप ॥ ६ ॥

प्रावृश्चत्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्राधिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पदपञ्चाशदधिकद्विंशततमः ॥ २५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि वै मोहोदधे शुनि पतत्रिण ॥ १ ॥

१ वैष्णवमिति खपु० । २ करे पादे च वैकृतिरिति खपु० । ३ कृतमिति-खपु० । ४ कथाच्छान
मिति-भवेत् ।

निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरिणसभादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
दद्याद्धेतुं सत्तत्सां च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरिणसभादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मानि सा चात्र चक्रपादेन पीडिता ॥ १ ॥
तया तडोपशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विधाय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरिणसभादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचाशदधिकद्विशततमः ॥ २५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रवातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मानि दुःखात्वा दन्तपातनजाददात् ॥ १ ॥
विधिवद्धेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्वातादेकात्समात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरिणसभादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पचाशदधिकद्विशततमः ॥ २६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतानिधिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
तेनैकदा महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृते तु तत्रैव चासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्यल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण न जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशेऽन्यास्मिन्कलाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः आदिभागे धनी भोगी मध्यमेऽन्ते न सौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तादिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशवान् । लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट जन्माङ्गात्पृष्ठभागः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरैरितारुचस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पल्लवमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंतुक्ता सीवर्णभूषणाञ्चिता ॥ ११ ॥
तद्व्याधिर्मिता गात्रे त्रिषु वित्तानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्यादोपापनुत्तये ॥ १२ ॥
मायः सतमितेदैयो भौमः स्वर्णमयेः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा च्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्देशेनैव कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सत प्रायश्चित्ताधर्माशनम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्वयत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहालोभात्पापविशेषयनम् ॥ १५ ॥

१ कामदुर्युक्त इति-खपु० । २ नासीदिति-खपु० । ३ मध्यमेऽन्तेतिसौख्येति-खपु० । ४ कपिलैक ।
प्रदापयेत इति-खपु० ।

न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नाविते नात्र संशयः । आयुःष्टाद्विर्वाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽब्दे ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यथ वभुं महाभाग हन्यान्मोहान्नरायणः । बभ्रुमण्डलरोगातः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥

निष्कद्वयदिरण्यस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । बभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्याय द्विपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्वाचिचारणना नारी बभ्रुव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥

तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जमितं फलम् । तत्र दानवशात्पूर्वादन सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥

जीवयतास्तथा पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुसुरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥

घटयित्वा विधानेन नानारूपा महोरगाः । शक्त्या संभोज्य विभेन्द्रास्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्रेयंघाती महाभाग कुब्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य दृष्टुं चात्र पतत्रिण ॥ १ ॥

शक्त्या सोपस्करं दद्याद्वेदवेदाङ्गपारमे । तस्मादोपात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुःपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्वाचिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥

देवद्रव्यविहीनोऽभूत्कृतं कर्मापि चाद्भुतम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पण्यस्त्रीकर्मतश्चासी चकार ह्युपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥

प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च वर्तते । शूद्राधमोऽयं वै पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥

निष्कृतिस्तस्य पापस्य दृढत्वान्हि भाषिता ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्विनतासुत । सात्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥

पापेद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भृष्टं निष्कद्वयस्य च ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्पट्यधिकद्विंशततमः ॥ २९६ ॥

अरुण उवाच ।

कोश्चत्स्रात्रकुले जातो नानावृत्तिनिरोधकः । नानासन्धौ भवेद्वाधौ उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहं वै वुरुते नित्यं नेत्रे तोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशेषु बाल्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा वित्तिया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥
केन संततिहीना च कथं पापेन लिप्यते ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णाक्षरे जातस्तत्स्कारो वस्त्रहारकः । निपादैः सह संभूय तत्स्करैः कर्मतत्परः ॥ ४ ॥
यनानामन्तरे प्राप्तः कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ५ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तत्स्क्रोऽमौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ६ ॥
स पश्चात्तरके धोरे पातितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मातुपमापन्नः किञ्चित्पुण्यभावनः ॥ ७ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं जन्म चतुर्यं हि बन्ध्यत्वं चोपजायते ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥
बन्ध्यत्वं पुनर्हीनत्वं सूत जन्मनिजन्मनि ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं ब्रूहि देव बन्ध्याया हितकाम्यया । आप्नुयात्संततेः सौख्यं येन पापक्षयो भवेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे मासे शुभतीर्थादिसंगमे । विधिवद्विरितं पूर्वैः कृतं स्मृत्योपभाषितम् ॥ ११ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विमयाचकारम् ॥ १२ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणे किल । पुण्याहे विधिमातिष्ठेदपत्याविनाशनम् ॥ १३ ॥
सुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलवस्त्रिते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १४ ॥
परितो रत्नमात्रं तु द्रोणमानैश्च तण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतोर्वेव देवद्रुमाविभूषितो ॥ १५ ॥
ततस्तौ दम्पती शुद्धौ ज्ञातावहतवाससी । दयानौ शुभवेष्टादौ चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १६ ॥
सूर्योदये च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णमुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १७ ॥
हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलुम् । अदितेरपि केयूरहार्यवेपथूषिताम् ॥ १८ ॥
तदर्धार्धविभागेन तैर्नौ तस्याः शुभाकृतिः । श्रेयसीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वीमनरूपिणः ॥ १९ ॥
तन्मूर्तिप्रितयं सम्पक्कं कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणं ज्ञातकर्माथ पुत्रित्रयोः ॥ २० ॥
बाललीलाधरं विष्णुं वामनं परिचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं प्रापणकांक्षया ॥ २१ ॥
ततस्तदाश्रमतटात्सुमेरोस्तिलवर्षेतात् । प्रत्यगिगर्हि प्रगच्छन्तं मार्गैः स्वपद्भूषितैः ॥ २२ ॥
आदीर्तं तमपश्यन्तौ विरहाकुलचेतसम् । रुदन्तीमिति तं द्रष्टुमर्हयन्तौ परान्मुनीन् ॥ २३ ॥
एवं ध्यात्वाय तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणैः । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २४ ॥
तद्विमासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुस्तद्भगामिनीम् २५ ॥
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थगुणलक्षणम् २६ ॥

१ मोहो वै-खपु० । २ बाते-खपु० । ३ प्रथामे-खपु० । ४ धाज्यैः-खपु० । ५ पर्वतोर्वेव-खपु० ।

६ स्तनौ तस्याः शुभाकृतिः-खपु० । ७ गिरीमन्त-खपु० । ८ विह्वला-खपु० ।

पुत्रेण सहितां देवीमर्चयेद्विवैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २७ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः श्रुताम् । यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने ॥ २८ ॥
 चौराणां संगमे पापं प्राप्तेमेवोत्तमं महत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्प्यहम् ॥ २९ ॥
 सौवर्णां प्रतिमामेनामनवीहं भवेदिति । भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपञ्चमधिकदिशततमः ॥ २६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातेन पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद् भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं चैकं दद्याद्दिपाय पर्याणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणम् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चमधिकदिशततमः ॥ २६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादत्र विधित्वाय फलमेकं पतत्रिण । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरोगनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षष्ठ्यधिकदिशततमः ॥ २६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव चाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे पुरा । धनधान्यसामायास्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गगतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स सातो मृगगे भानी धूर्तो धर्मक्रियोज्जितः ॥ २ ॥
 संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यास्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुरानथ । तत्रैका वत्सरी दद्या जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स मृत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽशुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्वर्धं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पतितः स्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यमुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादत्र शृणुष्व च ॥ ८ ॥
 गोवालवत्सकवधाज्जीवयातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्जान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकता यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पष्टे जीपे मृगस्थिते ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं वा स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पूर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रशुद्धिकर्तुं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या मुराभिश्र हिरण्ययी ॥ १३ ॥
 तदर्धमिमेका वापि देया वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिजनमन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥

मापैर्वाक्षिमंतदेयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा वह्निर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विविना सुत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्ने प्रयत्नतः । शृणुवाद्भरिर्विशं वा दशागृत्तिविवानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्भिवित्सूत प्रायश्चित्तं त्रिवामतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाब्रवा ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या विष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽनुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वणिक् पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मपरायणः । द्विभार्यः सिद्धपीडस्यो घनधान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 दानानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तिः । ब्राह्मणेषु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 अयात्र कृतवान्पापं कमलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा तु संप्राप्तां सुशीलां भियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो मृत्युवशं प्राप्तः ससहायो वणिक्सुतः ॥ ४ ॥
 मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विधिपुण्यवशात्सोऽत्र शतद्रोः पूर्वमागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्थेऽर्कसुते कीटे जीवे सिद्धे भूगे विधौ । स रक्तगौरो मतिमान् पितृमातृसुखान्वितः ॥ ६ ॥
 आठमित्रवर्नैरुक्तः सौम्यः पितृवचोऽनुगः । घृणी हस्वोऽय मितदः क्षत्रवंशसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भ्रूणहा यथेदिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतः पूर्वं दृणुष्वथ रामेश्वर । प्राम्भवे या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र मृतमजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरतां चेति लक्षणेर्लक्षयेत्सुत । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापापनोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्पलै रसमिदं ब्रह्माणं कमलोद्भवम् । विश्वमूर्तिं त्रिलोकेशं सौवर्णं लिखितं शुभम् ॥ ११ ॥
 तदर्घार्धमितं देवं त्रिषु विष्ठादिमं पठन् । “ त्यक्त्वा वराहनां शुद्धां यत्पूर्वं पापमजितम् ॥ १२ ॥
 तेनाहमत्र प्रहाणं प्रायश्चित्तं ददे द्विजः ” । गौरी तु राजती देया द्विपलार्कश्च तन्मितः ॥ १३ ॥
 मापपञ्चमितां विष्णोः सौवर्णां ब्राह्मणाय वै । हिरण्मयी तथा लक्ष्मीर्देया मापाष्टका शुभा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्वरयेत्पश्चाद् गृह्यज्ञं समाचरेत् । भोजयेच्च ययाशक्त्या ब्राह्मणान्गरुडाग्रज ॥ १५ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । ज्येष्ठायां च कनिष्ठायां नात्र कार्या विचारणा ॥
 श्रुत्वेन शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्य रिष्टं वेदत्रिकेऽब्दके ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र पुत्रपौत्रविवर्धनम् । भविष्यति तथा ह्यायुः सप्तसप्तमिताः समाः ॥ १८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः एकसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रवशदेनो ह्यभूत्कश्चिच्छूद्रो धर्मप्रियस्ततः । विवाहं कृतवान्सुत कन्यायाः पूर्जन्मनि ॥ १ ॥
 दाने स्वल्पमतिस्तस्माच्चकाराल्पविवानतः । चर्यैरुर्मतः सोऽपि कदाचिद्द्वेषगतः ॥ २ ॥
 चचार पर्वते सुत मार्गलुण्टनतत्परः । अयो भाविमलास्तुत प्राप्ता काचिद्वरानना ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भसमायुक्ता नानामरणभूषिता । सा लुण्डिता भयग्रस्ता तेन नूरुविपाण्डज ॥ ४ ॥

१ यस्मादिति-तपु० । २ द्विज-खपु० । ३ धर्मप्रिय-खपु० । ४ एने-तपु० ।

सहायस्तु परित्यक्ता ताडनान्महदाकुला । तस्या गर्भच्युतौ तत्र कन्यापुत्री बभूवुतुः ॥ ५ ॥
 असहायेन तेनैव पापमाचरितं पुरा । ततो यमपुरं प्राप्नो धर्माधर्मसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेण स जातोऽत्र वणिक्सुतः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्याभ्यभागे त्रिंशद्योजनसंमिते । स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गः स्वल्पवित्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 वातपित्तसमद्बद्धो बहुपुत्रीभिरन्वितः । प्रियस्त्रीसंयुतो लोभो पितृभक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जातपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चिद्रमङ्गादिदं सूत चन्द्रो मिथुनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति सुते कर्क लभे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्बहुत्वं कन्याया न च पुत्रसुखं क्वचित् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशेषीनाम् । शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलायार्धमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेख्यो गर्भच्युतौ वालौ तौ वरौ भूषणान्वितौ । सा देया तु विविज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 देवः पञ्चमितीमांसेत्ययो वेदनिधिः सुत । जपेच्च वेधस्तो मन्त्रं वैष्णवं व्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् । होमपेच्च तिलांस्तत्र सवृत्तान्स्थण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
 स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् । ब्राह्मणान्मोजयेद्भक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
 ततो रुद्रव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निराहारो रुद्रपूजनतत्परः ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्यान्नैव पुत्रसुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्देक ॥ १९ ॥

कृते त्वायुश्चतुरशीतिश्चतुर्भिर्दशिकाः समाः ॥ २० ॥

इति श्रीशृङ्गसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टाधो द्विसप्तत्यधिकद्विंशततमः ॥ २७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्ब्रह्मदेशे द्विजो धनी । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चाल्पानि दानान्यापि विजानता । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे तान्नमये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 सर्वैर्भिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिस्त्रिभिः । ततो यमपुरं प्रातः सप्तहावो द्विजोत्तमः ॥ ५ ॥
 भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसौ ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे पञ्चनदे प्राप्य गौरः पिताविको घृणी । वाचा मधुरया युक्तो राजसश्वतुरः सुधीः ॥ ७ ॥
 दर्शनीयो नातिहस्यो नात्युच्चः क्रोधवर्जितः । सुखस्तीमानसंयुक्तः स दासोऽतिधनैर्युतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्धेत्नी पापस्तः क्वचित् । धूर्तः शत्रोऽल्पदो मन्दः स्वल्पवर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
 ईष्टमनोरथैर्हीनः पुत्रसंततिदुःखदः । ब्रह्मस्वभक्षणोत्पूर्वं फलमग्रास्ति निश्चितम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलग्नात्सुते राशौ घटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वर्गेश्वर । पुत्राभावो भ्रातृहीनः स्त्रीसुताल्पत्वंयुतः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णद्विमितः शुभः । तदर्धं वायु सौवर्णं देयं वित्तानुसारतः ॥ १४ ॥
 स्थापयित्वा घटे ताम्रे सद्युते वस्त्रवेष्टिते । संपृज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय मदापयेत् ॥ १५ ॥

चतुर्विंशत्सहस्राणि गायत्री च जपेत्ततः । होमयेच्च यथाशक्त्या कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे ॥ १६ ॥
 घृतमिश्रांस्तिलांस्तत्र शक्त्या विप्रश्च भोजयेत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरेद्भूतमुत्तमम् ॥ १७ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मानि ॥ १८ ॥
 नवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्याधिनाशनम् । पुत्रतीरप्रस्य लाभो न न तस्य परमा गतिः ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽग्निष्टं पश्चादग्निमतकेऽब्दके । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसोत्तमिताब्दकम् ॥ २० ॥

जन्मादिभरणान्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसन्वादे कर्मणिपात्रे अष्टाध्यायिस्तत्पथिकदिशाननम् ॥ २०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गान्धारदेशेऽभूत्कश्चिद्बाहुजो धर्मतयुतः । ग्रामाधिपश्चोग्रदण्डो ब्रह्मभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 स गत्वा तु कुरुक्षेत्रं सर्वस्व विधिनाऽददात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सुत विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । यौवने धार्पिता विप्रपत्नी चातिशुभानना ॥ ३ ॥
 कामलोभेन सततं पतिस्तस्याः प्रपीडितः । एवं नियतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजावरः ॥ ५ ॥
 ऐरावत्यास्तु निकटे त्रिशथोजनसमिते । शूरैः सुरूयो मतिमात् यशस्वी प्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
 पुत्रदास्यनैर्युक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । राजसेव्यतिविख्यातः सुवैश्वर्ययुतो नृपः ॥ ७ ॥
 देशदेशधिकाराद्य आचन्ने सुखभागिह । दाता भोक्ता प्रधानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 धर्मादिदं तथा पापात्क्रोधी दण्डरतोऽव्ययी । पूर्वस्त्रीमुखहेतोस्तु मनोदुःखममन्वितः ॥ ९ ॥
 वर्षणाद्विजयोत्पायाः प्राक् पतेत्तत्र ताडनात् । यौवने नेत्ररोगाद्यश्चात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १० ॥
 चिद्धमद्गादिदं चन्द्रो भूमयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
 हेमः पल्लवंदमिति शिवः कार्यो विद्यानरः । सर्वोपचारैः संपूज्य दद्याद्विप्राय धीमते ॥ १२ ॥

गोभूहिरण्यदानानि कृत्वा च सुखमेधते ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसन्वादे कर्मणिपात्रेऽष्टाध्यायस्तत्पथिकदिशानतम ॥ २०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुखेन पालयते तेन कुटुम्बः शकटादिना । दैवात्स च वनं गत्वा ददाह वनमरूपकम् ॥ १ ॥
 तस्मिन्दाहे तु निर्देया जीवास्तत्र खगाधिप । पापमाचारितं काष्ठसंख्याद्भाविनो बलात् ॥ २ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गं तथाण्डज ॥ ३ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र वणिग्यमुतः । गङ्गायाः पश्चिमे भागे सप्तयोजनसमिते ॥ ४ ॥
 स रक्तगौरो वाचालो धूर्तो मध्यमरूपधूरः । स्वरूपवित्तयुतो लोभी सभायो बुद्धिमान्नरः ॥ ५ ॥
 द्विपश्चादग्निमतान्द्वान्तं जातमंततिनाशकृत् । तस्य चिद्धमिदं प्रोक्तं पापदृष्टयुतः सुतः ॥ ६ ॥
 पापमांशगतश्चन्द्रः पापालोऽनसंयुतः । लक्ष्मणैर्भक्षितं चोत्तरवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्योदयात्पापपादामुक्ता पूर्वजन्मनि । तस्मात्सा योषितां त्वत्र मृतपुत्रा प्रपीडिता ॥ ८ ॥

१ गौर इति—खपु० । २ सप्तयोजन इति—खपु० । ३ दण्डना इति कपु० । ४ यो वात्से—खपु० ।

५ विपक्षे त्रै भौमैश्चैतज्जिनीपति—खपु० । ६ योनिं येतद्विचिन्त्य ।

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्पुत्रदुःखनिपूदनीम् । रिष्टात्पाक् दिवसाध्यक्ष लोकानां हितकाम्यया ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि जीवदाहविमोचनीम् । यां कृत्वा विधिवत्सुत वंशवृद्धिः प्रजायते ॥ १० ॥
पद्पले राजते पत्रे वेदाङ्गुलमिताधिके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चमिर्युताः ॥ ११ ॥
सर्पवृश्चिकगोधादद्याः पक्षिणश्च पलोन्मिताः । देया विमाय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १२ ॥
तदर्धमितकैर्वापि देया वित्तानुसारतः । वनदेवी तथा कार्या स्ववेदमितमार्पकः ॥ १३ ॥
मापद्वयद्विण्येन तथा कुर्व्यादुताशनम् । संपूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ १४ ॥
“वनान्तरगताः पूर्वं ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्याविदानात्तु गच्छन्तु मम पातकाः” ॥ १५ ॥
इत्युच्चार्य नरः सर्वं ब्राह्मणांय निवेदयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा शिवावर्त्य विधानतः ॥ १६ ॥
जपेत्सहस्रद्वितयं देव्या मन्त्रमथोक्तवत् ॥ १७ ॥

मन्त्रः—“ॐ ह्रीं वनान्तरागतये नमः ॥” मम जन्मदिने पश्चादाचरोद्विधिना व्रतम् ॥ १८ ॥
एवं यः कुरुते सूत त्रिषु पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिस्तुः जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ १९ ॥
नेवं कुर्याच्च यो मोहात्तस्य पुत्रविनाशनम् । द्विपञ्चाशन्मते रिष्टमायुषश्चाद्रिवत्सराः ॥ २० ॥
इति श्रीब्रह्मसूयारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यविकटशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रोऽभवत्पूर्वं धर्मकर्मपरोषणः । गौडदेशेऽस्तितेजस्वी चोग्रदण्डः प्रतापवान् ॥ १ ॥
सप्तविंशत्तमे वर्षे गयाश्राद्धमकारि च । काम्यश्राद्धानि तत्रैव दत्तान्यल्पविधानतः ॥ २ ॥
स मन्त्रविदयो शूरो राज्ञः शशोः पुरं गतः । स्वाभिवर्धर्मतो देवात्कृतवान् गोगृहं पुरा ॥ ३ ॥
तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नप्रसवा हता । तेनाज्ञप्तेन केनापि ताडिता गर्भदुःखिता ॥ ४ ॥
शल्यंगतेन दुःखेन मृता सा कालनोदिता । गर्भस्थोऽपि मृतोवत्सो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ५ ॥
प्रतापलोभयुक्तेन पापमुग्रमुपाजितम् । सहायैकसमायुक्तः स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
पापात्पापफलं मुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः कुरुजाङ्गले ॥ ७ ॥
द्विजो मध्यमरूपादयः पितृभक्तः कुलाग्रणीः । सुखैश्वर्ययुतो दाता महाधनसमन्वितः ॥ ८ ॥
देशेदेशेऽधिकारादयः स्त्रीभोगभ्रातृसंयुतः । मध्येऽन्तेऽतिवर्धयुक्तो मतिमौल्योऽकविश्रुतः ॥ ९ ॥
प्राक् श्राद्धनिवर्णोऽयं जातपुत्रसमन्वितः । गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १० ॥
कूटचेष्टोऽतिदुष्टात्मा दुर्वर्षः क्रोधसंयुतः । नेककन्यो महालोभी धर्मपूर्णोऽस्ति चाण्डलः ॥ ११ ॥
गोवालवत्सकवधात्पृच्छकः क्षिणुनाशकः । यस्मात्प्रतापलोभेन गोभ्यो दत्तं भयं पुरा ॥ १२ ॥
तस्मात्प्रतापकालान्ते मध्ये वापि भयं त्विह । श्राद्धस्याल्पविधानात्प्राग्यनहानिः प्रजायते ॥ १३ ॥
चिद्रमेतच्छशी लोभे शुभपापान्वितोऽस्तगः । योऽभूदस्य सहायः प्राक् पृच्छकस्य सुतस्त्वह ॥ १४ ॥
लक्षितो लक्षणैस्त्वंतरेवं हि मरुडाग्रज । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १५ ॥
पल्लैर्कर्मितैः कार्या धेनुत्रय द्विण्मयी । पत्रे लेख्या सवत्सा च तदर्धार्धमिता तथा ॥ १६ ॥
सा देया तु विधिज्ञाय गन्धपुष्पैरलंकृता । तथा पशुपतिर्देयः सुवर्णकर्मितः प्रभुः ॥ १७ ॥

नागयणगणेशार्क देयास्तद्वन्मितास्तथा । गायन्त्यष्टसहस्रं तु व्यम्बकं दिवसहस्रकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशांशेन शक्त्या विमोक्ष भोजयेत् ॥ १९ ॥
 ततः शिवं सदा ध्यायेत्सर्वकार्यार्थासिद्धिदम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
 न चास्य दुरितं व्याप्यर्न च शत्रुभयं क्वचित् । पुत्रपौत्रवनादीनां वृद्धिरत्रैव न क्षयः ॥ २१ ॥
 नैव विधानं यः कुर्याल्लोभान्मोहादप्यन्ततः । न च पुत्रवनादीनां वृद्धिरत्र प्रजायते ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र रिष्टं पष्टिमितेऽब्दके । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसप्ताः स्युरायुषां त्विह ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायः पदसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रव्रजन्मन्यसौ वैश्यो बभूव कुरुजाङ्गले । बहुभृत्यसुत्वैर्युक्तः क्रोधी वित्तसमन्वितः ॥ १ ॥
 विवाहं कृतवान् पूर्वं कन्याया ब्राह्मणस्य च । हठी धर्मक्रियाहीनो दुःसहायसमन्वितः ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां स्त्रियं धर्मयुक्तां सुशीलां रूपसंयुताम् । परित्यज्याकरोयत्नाद्विवाहं भयसंयुतः ॥ ३ ॥
 ऋतुपाप्मा तदा तां च परित्यज्य शुनाननाम् । प्राददात्तमार्कं कनिष्ठायां रति कामातुरोऽप्ययम् ॥ ४ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता पापं शुभं फलम् । सहायद्वययुक्तश्च जातो बन्दिजनोऽपुना ॥ ५ ॥
 शतश्रेष्ठ समीपे तु गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायादयोऽल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजार्चकः ॥ ६ ॥
 वाचा मसुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविर्जितः । ग्रामभवे यः सहायोऽभूत्तोऽत्र पुत्रविर्जितः ॥ ७ ॥
 सहजः पृच्छकस्यापि मृतो भ्राताऽपुनाण्डजाया स्त्री प्राक्तु तु सहायासीत्कनिष्ठा साध्यपुनिणी ॥ ८ ॥
 अत्र जन्मानि भार्या सा गर्भं नैव दद्यात्पत्नी । लक्षणेनैवैतं सर्ववेदि गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुःषष्टिपलात्मकम् ॥ १० ॥
 तदर्घ्यावपलैर्वापि द्विजाय विधिपूर्वकम् । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैः पुत्रपौत्रविवर्धनम् ॥ ११ ॥
 कलशे स्थापयेत्ताम्रे नानाहर्मिन्मथ प्रयुजिते । तदग्रे होमयेद्धीमास्तिलानथाक्षरेण तु ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं यः कुरुते सूत मुच्यते भूणहृत्यया ॥ १३ ॥
 पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मानि चाण्डज । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन प्रायश्चित्तं खगेश्वर ॥ १४ ॥
 तस्य जीवेच्च संतानं भविष्यति न संशयः । पञ्चाशदष्टवर्षं तु रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिमितायुः कीर्तितं मया । ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां निर्याणं कथितं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासत्त्रिभुवः कश्चिज्जाङ्गले च प्रतापवान् । धर्मशास्त्रक्रियाध्यक्षो ग्रामाध्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वपि च विभेभ्यः श्रद्धापूतेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तन्नैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विषं मुक्ता तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भं चोत्पातपीडनात् । सहायैकयुतेनैव कृतं प्राङ्गर्भं दातुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्रातः सहायादयो हि बाहुजः । गत्वा चान्द्रमसं लोकं मुक्ता भोगाश्च शाश्वतान् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा नरकांश्चातिदारुणात् । महापापकृताहोपादृतिर्वै क्षत्रियादधः ॥ ७ ॥
 जनद्वोः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रस्थानं जन्मनि ॥ ८ ॥

सुकर्माभिरतः साधू रक्तः श्यामश्च मध्यमः । धनी सूर्याः पितृभक्तोऽनेकस्त्रीभोगसंयुतः ॥ ९ ॥

आयन्तसुखयुक्तश्च मतिमौल्योऽकविश्रुतः ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अथापोऽष्टसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगण्डगलो द्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्प्रतीकारं वक्ष्यामि शृणु चाण्डज ॥ १ ॥

अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्य गुरुस्तथा ॥ शिष्यो गुरुं वञ्चयित्वा योऽधीते तस्य तस्य च ॥ २ ॥

जायते गलगण्डारुघो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अमक्ष्यभक्षपापी वा गण्डमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं वा वज्रं मौक्तिकमेव च । वैडूर्यं पुष्परामं च वज्रं मारकतं तथा ॥ ४ ॥

एभिर्मालां प्रकुर्वीत तत्र मध्येऽत्र राजतम् । अलम्भे मौक्तिकीं मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ६ ॥

यद्वा तद्वर्मेवं स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्वाह्मणवेदपारमैः ॥ ७ ॥

आचार्यस्तु शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतविचोपसंपन्नः सर्वप्राणिहिते रतः ॥ ८ ॥

एवंविधं पूजयित्वा वस्त्रमाल्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तेन समिधाज्यचरुत्कटम् ॥ ९ ॥

आसत्येन तथा मन्त्रः सोमराजानमित्यपि ।

मन्त्रः ।

“मालेयं सर्वदेवत्या ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥ १० ॥

इन्द्रादिलोकपालैश्च तथा सर्वानामपि । इयं मे कण्ठमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् ॥ ११ ॥

ब्राह्मणेभ्यः प्रदानात्तु गलगण्डं व्यपोह्युः ।” प्रदृशान्तिः कृता येस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अथापोऽष्टात्यधिकद्विशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो मुञ्चानस्तथैव हि । भुङ्क्ते स पाटलतनुः पित्तोद्रेकी च जायते ॥ १ ॥

प्राणवानपि वा दद्यात्तिलान्वेदविदे तथा । मम सुक्तेन विमेन्द्र सर्पिषा मञ्जुसूदने ॥ २ ॥

सहस्रं जुहुयादन्नं मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन् भोजनं दीपजं मतम् ॥ ३ ॥

अत्र वृद्धगौतमवचः ।

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमन्त्रदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽथापोऽष्टात्यधिकद्विशततमः ॥ २८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिमांसानां भक्षकः स्फोटवान्भवेत् । पार्श्वयोस्तत्रिदृश्यथ कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥

चाण्डालकृतवापीषु तडागो कूपकादिषु । स्नात्वा पीत्वा च सर्वाङ्गे दाहवान्हस्तपादयोः ॥ २ ॥

स्फोटयुक्तश्च स भवेत्कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छक्त्यानुसारतः ॥ ३ ॥

नारायणगणेशाकां देवास्तद्वन्मितास्तथा । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं दिवसहस्रकम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं जपेत्तद्वत्पूर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १९ ॥
 ततः शिवं सदा ध्यायेत्सर्वकार्यार्थोत्पत्तिदम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ २० ॥
 न चास्य दुरितं व्याधिर्न च शत्रुभयं क्वचित् । पुत्रपौत्रघनादीनां वृद्धिरत्रैव न क्षयः ॥ २१ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याद्लोभान्मोहादप्रयत्नतः । न च पुत्रघनादीनां वृद्धिरत्र प्रजायते ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र रिष्टं पष्टिमितेऽद्दके । प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिसप्ताः स्युरायुषां त्विह ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकद्विंशततमः ॥ २७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्पत्नी वैश्यो वभूव कुरुजाङ्गले । बहुभृत्यमुखैर्युक्तः क्रोधी वित्तसमन्वितः ॥ १ ॥
 विवाहं कृतवान् पूर्वं कन्याया ब्राह्मणस्य च । हठी धर्मक्रियाहीनो दुःसहायसमन्वितः ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां स्त्रियं धर्मयुक्तां सुशीलां रूपसंयुताम् । परित्यज्याकरोयत्तनाद्विवाहं भयसंयुतः ॥ ३ ॥
 ऋतुप्राप्तां तदा तां च परित्यज्य शुभाननाम् । प्राददात्तथा कनिष्ठायां रतिं कामातुरोऽप्ययम् ॥ ४ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता पापं शुभं फलम् । सहायद्वययुक्तश्च जातो वन्दिजनोऽयुता ॥ ५ ॥
 शतद्वेक्ष समीपे तु गौरः श्रद्धान्वितः सुखी । सहायादयोऽल्पवित्तश्च त्यागी देवद्विजार्चकः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तः पुत्रोत्पत्तिविर्जितः । प्राग्भवे यः सहायोऽभूत्सोऽत्र पुत्रविर्जितः ॥ ७ ॥
 महजः पृच्छकस्यापि मृतो भ्राताऽधुनाण्डजाया स्त्री भारु तु सहायासीत्कानिश्च साप्यपुत्रिणी ८
 यत्र जन्मनि भार्या सा गर्भं नैव दद्यात्पत्नी । लक्ष्मणरहितं सर्ववेदि गरुडाग्रज ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् । लक्ष्मीनारायणं दद्याच्चतुःषष्टिपलात्मकम् ॥ १० ॥
 तदर्घ्यार्पणलेखापि द्विजाय विधिपूर्वकम् । पूजयित्वा तु गन्वाचीः पुत्रपौत्रविधनम् ॥ ११ ॥
 कलशे स्थापयेत्तान्ने नानाद्रुग्भिश्च प्रयुजिते । तदग्रे होमयेद्धीमांस्तिलानश्लेष्णेन तु ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुच्यता दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं यः कुरुते सूत मुच्यते भूणहृत्तया ॥ १३ ॥
 पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन प्रायश्चित्तं स्वर्गेश्वर ॥ १४ ॥
 तस्य जीवेच्च संतानं भविष्यति न संशयः । पञ्चाशदष्टवर्षं तु रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽशीतिमितायुः कीर्तितं मया । ज्येष्ठकृष्णचतुर्दश्यां निर्याणं कथितं ध्रुवम् ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तसप्तत्यधिकद्विंशततमः ॥ २७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागसीत्क्षत्रियः कश्चिज्जाङ्गले च प्रतापवान् । धर्मशास्त्रक्रियाध्यक्षो ग्रामाध्यक्षो धनान्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ति सोमग्रहे युत । पर्वस्यापि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासन्निरस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विषं भुक्ता तु सा मृता ॥ ४ ॥
 अर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भं चोत्पातपीडनात् । सहायिकयुगेनैव कृतं प्राकार्यं दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युपणं प्राप्ताः सहायादयो हि बाहुजः । गत्वा चान्द्रमसं लोकं भुक्ता भोगांश्च आश्वतान् ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता नरकांश्चातिदारुणान् । महापापकृताहोपादतिर्वि क्षत्रियादयः ॥ ७ ॥
 शतद्रोः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते । देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रश्चाय जन्मनि ॥ ८ ॥

सुकर्माभिरतः साधू रक्तः श्यामश्च मध्यमः । धनी सुधीः पितृभक्तोऽनेकस्त्रीभोगसंयुतः ॥ ९ ॥

आद्यन्तसुखयुक्तश्च मतिमालोऽपि विश्रुतः ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अव्यायोऽष्टसप्तत्यधिकद्विशततमः ॥ २७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगण्डगलो द्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्पत्नीकारं वक्ष्यामि शृणु चाण्डज ॥ १ ॥
अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्य गुरुस्तथा । शिष्यो गुरुं वक्ष्यतिवा योऽधीते तस्य तस्य च ॥ २ ॥
जायते गलगण्डारुधो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यभक्षपापी वा गण्डमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं वा वज्रं मौक्तिकमेव च । वैदूर्यं पुष्परामं च वज्रं मारकतं तथा ॥ ४ ॥
एभिर्मालां प्रकुर्वीत तत्र मध्येऽत्र राजतम् । अलाभे मौक्तिकां मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपञ्चकमिष्यते ॥ ६ ॥
यद्वा तदर्धमेवं स्यात्स्वशक्त्या वापि कारयेत् । महाशान्तिं तथा कुर्याद्वा द्वाणैर्वेदपारंगैः ॥ ७ ॥
आचार्यस्तु शुचिर्दशः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतवित्तोपसंपन्नः सर्वेप्राणिहिते रतः ॥ ८ ॥
एवंविधं पूजयित्वा वस्त्रमालयानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तेन समिधाज्यचरुत्कटम् ॥ ९ ॥

आसत्येन तथा मन्त्रः सोमराजानमित्यपि ।

मन्त्रः ।

“मालेयं सर्वदेवत्या ब्रह्मविष्णुशिवादिभिः ॥ १० ॥

इन्द्रादिलोकपालैश्च तथा सर्वाग्निमैरपि । इयं मे कण्टमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
ब्राह्मणेभ्यः प्रदानात्तु गलगण्डं व्यपोहेत् ।” ब्रह्मशान्तिः कृता येस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाः ॥ १२ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अव्यायोऽष्टोत्तरीत्यधिकद्विशततमः ॥ २७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो भुञ्जानस्तथैव हि । मुंक्ते स पाटलवनुः पित्तोद्रेकी च जायते ॥ १ ॥
प्राणवोनपि वा दद्यात्तिलान्वेदावेदे तथा । मम सूक्तेन विम्रेन्द्र सर्पिषा मधुसूदने ॥ २ ॥
सहस्रं बुद्ध्यादन्नं मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन् भोजनं दौषजं मतम् ॥ ३ ॥

अत्र वृद्धगौतमवचः ।

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमज्जदानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽव्यायोऽष्टोत्तरीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिर्मांसानां भक्षकः स्फोटयान्मवेत् । पार्थिवोस्तन्निवृत्त्यथ कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥
चाण्डालकृतवापीषु तडागे कूपकादिषु । स्नात्वा पीत्वा च सर्वज्ञे दाहवान्हस्तपादयोः ॥ २ ॥
स्फोटयुक्तश्च स भवेत्कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छतयानुसारतः ॥ ३ ॥

अवमन्य तु भर्तारं जारमालिङ्गयतेऽनय । सार्यं क्रीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यापि ॥ ४ ॥
तस्यास्तु स्तनयोः स्फोटो जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्ते लयति तद्रोगस्य प्रशान्तये ॥ ५ ॥
दद्याद्वा पञ्चलवर्णं हरिद्रा धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पूजयेच्च घने सति ॥ ६ ॥

निष्कट्टादगकं दद्यात्पेन्नाममिसूक्तकम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अथाय एवाग्रीयधिकद्विशततम ॥ २८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिर्दश्या गोः पीत्वा पयः स स्फोटवान्भवेत् । उपवासत्रयं कुर्याद्रोगवेद्दिशति द्विजान् ॥ १ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अथायोऽप्यधिकद्विशततम ॥ २८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवानां ब्राह्मणानां वा घनाहरणतस्तथा । स्वामिद्रोहाद्वातरोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥

कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ २ ॥

[अत्र हिरण्यदानं कर्मविपाके ।]

शुर्वग्रीतिक्रो यस्तु वातरोगी भवेन्नरः । नामत्रयेण कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥

होमयित्वा पराजं तु भुङ्क्ते वस्तु विमर्हितम् । सोन्मादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं तथा ॥

कुर्यात्तारस्वतं मन्त्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् ॥ ४ ॥

अनिच्छर्त्तमिच्छती यामुपभुङ्क्ते परस्त्रियम् । बलादाक्रम्य स नरः सर्वसन्निधु वेदनाम् ॥ ५ ॥

तीव्रामामोति रुग्ण्य चतुर्वीतयुता भवेत् । परी तदुपनुत्यर्थं महिषीदानमाचरेत् ॥ ६ ॥

कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् । उद्यन्नयजपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् ॥ ७ ॥

नामत्रयं जपेन्मर्त्यो रोगशान्त्यर्थमात्मनः । सहस्रनामकं वापि स्तोत्रं सम्पत्तिवधानतः ॥ ८ ॥

अच्युतान्त गोविन्देयेतन्नामत्रयं द्विज । अच्युतत्रितयावृत्त्या जपेद्रोगस्य शान्तये ॥ ९ ॥

पुरुषसूक्तं जपेद्द्विवास्ततो रोगात्ममुच्यते ॥ १० ॥

[अत्र महिषीदानम् ।]

सभायां पक्षपाती च जायते पक्षपातकः । स्याच्चतुर्भाषकः स्वर्णः सनिष्कष्टश्च एव हि ॥ ११ ॥

योऽकृत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते स्नानहोमजपादिकम् । स द्विक्त्ररोगसंयुक्तस्तत्पापस्यापनुत्तये ॥ १२ ॥

चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्गीनकृच्छ्राश्च समाचरेत् । ताम्रशिवर्णामिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अथाय एवाग्रीयधिकद्विशततम ॥ २८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाज्रायते नरः ॥ १ ॥

[अत्र लक्ष्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । पादघातपितृहननार्थमिदं दानम् ।]

लघुनं शृङ्गनं बालफलं वात्रानि यो द्विजः । स वातपितरोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधिव्यतिरेकेण लघुनादिभक्षणे चान्द्रायणम् ।]

रक्तवस्त्रप्रवालानां हारी स्याद्रक्तवातवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यादेतद्रोगस्य शान्तये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रमदायस्तु कृतोपधमयान्यथा । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥
कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्यं तथा ब्राह्मणभोजनम् ॥ २ ॥

[गोदानम्]

मद्यपो रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्सर्पिपो घटम् । मधुनोर्ध्ववटं चैव सहिरण्यं विशुद्धये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च पुरुषो जायते श्लेष्मणः सदा । उपोष्य दिवसं सोऽपि दद्यात्पलशतं त्रपु ॥ १ ॥
नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । पराभवं समामोति चेत्याह भगवान्यमः ॥ २ ॥
तच्छान्तये मासमेकं यावत्कं भक्षयेन्नरः । सहस्रनामपाठश्च होमश्चाष्टोत्तराष्टुतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धूर्तोऽपस्माररोगी स्यात्स तद्दोषोपशान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा धेनुं दद्यात्सदक्षिणाम् ॥ १ ॥
[ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रप्रकरणे दर्शितम् ।]
गुरो यो गर्ववद्गृष्टा प्रतिकूलं समाचरेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चान्द्रायणं नरः ॥ २ ॥
[विनायकप्रतिमादानम् ।]
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सत्ताशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च सततं पुरुषः शीर्षरोगवान् । सीसं पलशतं दद्यादुपोष्य स तु वासरम् ॥ १ ॥
गुरुपरोधी शिरसि रोगवाञ्छायते नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापि वा ॥ २ ॥
ओषधानि मद्याच्च तिलपात्रं तथैव च । प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकारणात् ॥ ३ ॥
शिरोरोगयुतो भूयात्तिलप्लुक्तिरयोच्यते । गोहत्यायां व्रतं कुर्यात्पञ्चाशद्विप्रभोजनम् ॥ ४ ॥
[कूष्माण्डसंभवः ।]

ब्रह्मचारी यदाशनीयाद्विन्नपात्रे विशेषतः । एकांशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥
अक्षीभ्यान्त इत्येव सूक्तमष्टोत्तरं शतम् । जपेच्चरुघृताभ्यां यो जुहुयाच्च तथैव हि ॥ ६ ॥
[भिन्नपात्रे भिन्नकांसे भोजनमित्यर्थः ।]
ओषधस्यापि हरणात्सूर्यावर्तः प्रजायते । तेन सूर्यः प्रदातव्यो निष्कैकस्य यथाविधि ॥ ७ ॥
[अत्र चोपवीतदानं संशन्ति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टाशीत्यधिकद्विशततमः ॥ २८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्मकर्माण्युपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा परेषां यः प्रकाशयेत् ॥

स भवेत्प्रतिवक्त्रस्तु कुर्याच्चान्द्रायणं व्रतम् ॥ १ ॥

धूपसूक्तचन्दनादीनि सुगन्धीनि च शक्तिनः । दद्यादिप्रायः पञ्चाशद्ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा ॥ २ ॥

अनु च ।

परवाचां विघ्नकर्ता मुखरोगी प्रजायते । धर्मोद्घाटनतोऽन्येषां मुखरोगः प्रजायते ॥ ३ ॥

भुक्तं मार्जारसंस्पृष्टं भुक्त्वा दुर्गन्धवान्भवेत् । पीत्वा त्रिरात्रं गोभूतं भोजयेद्ब्राह्मणत्रयम् ॥ ४ ॥

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेद्दन्त्ररोगी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रैः कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥

कुर्यात्कूपमाण्डहोमं च गायत्रीमयुतं जपेत् । दद्याद्विरण्यं त्रीर्होत्रं मुखरोगस्य शान्तये ॥ ६ ॥

वाग्विरोधं गुरौ कृत्वा मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दानेन विहितो गजरूपकस्तद्भुतः ॥ ७ ॥

[स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाके अध्याय एकोननवत्यधिकद्विशततमः ॥ २८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्वान्नहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायत्र्याः स जपेद्भक्षं दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकरणात्सर्वदानृतभाषणात् । जिह्वाच्छेदात्तथाऽन्येषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥

जिह्वारोगी भवेदास्थे त्रणी चैवाभिजायते । पराकटितयं चैव होमः कूपमाण्डसंज्ञकः ॥ ३ ॥

कथानश्चिनसूक्तस्य जपहोमस्तथैव च । ग्रीष्मादीनां तथा दानमौषधस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥

इत्यसौ छर्दिरोगी स्याद्वा च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ५ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमन्त्रजपश्च समुच्चीयत इति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाके अध्यायो नवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमात्रहरणे चैव दन्तपीडा प्रजायते । स दद्यादाश्विनौ हेमनिष्कद्वयविनिर्मितौ ॥ १ ॥

सूकरे निहते चैव दन्तुरो जायते नरः । स दद्यात्तद्विशुद्धचर्षं घृतकुम्भं सदक्षिणम् ॥ २ ॥

सुरापी श्यावदन्तः स्यात्प्राजापत्याष्टकं चोत् । शर्करापास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥

जपित्वा तु महासूद्रं दशांशं जुहुयात्तिलान् । ततोऽभिषेकः कर्मण्यो मन्त्रैरारुणदेवैः ॥ ४ ॥

[आत्मसमाः शर्करातुला दद्यादित्यर्थः ।]

मंत्रः ।

“त्वं तुले सर्वभूतानां परिमाणं प्रकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारादुद्धरस्व नमोऽस्तुते” ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाके अध्याय एकोननवत्यधिकद्विशततमः ॥ २९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रेषां तर्ककरान्निष्ठोक्तिः प्रजायते । खरोक्तिहास्यकरणाद्व्यान्मीक्तिरुकाश्चने ॥ १ ॥

[खरोक्तिर्निरसोक्तिः, गर्दभस्य खवद्रवो यस्य, स्वपरोद्देगजनकस्य वा ।]

मूकौ भ्रातृवधाच्चैव तस्येयं निष्कृतिः परा । तेन कर्मविशुद्धयर्थं व्रतं चान्द्रायणत्रयम् ॥ २ ॥
 व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे वस्त्रेण तद्युतम् ॥ ३ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदेवते । दुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि ।” ॥
 स्वरोपवाती वार्चा च हर्ता मूकः प्रजायते ॥ ५ ॥

[वार्चां हर्ता शुर्वनुज्ञामृते वेदादिहर्ता पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलायनं तदर्धतः । यथास्वविभवं सम्पत्तिशालिना न कारयेत् ॥ ६ ॥
 रक्तवस्त्रेण सेवेष्ट्य ताम्रपात्रे परित्यजेत् । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं विदुः ॥ ७ ॥
 आढकक्षितं मानं विलराशी प्रयत्नतः । उपचारेः षोडशभिर्मन्त्रैश्च सर्वशास्त्रवित् ॥ ८ ॥
 रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणानेन पूजयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोर्भितनाभिज्ज । अतिप्रीतिकरो भानोस्तथा रुद्रस्य चैव हि ॥
 पूजां मम गृहाण त्वं सर्वक्लेशविनाशक” ॥ १० ॥

आग्नेय्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मन्त्रपूर्वकः । समिदाज्यतिलैश्चैव समिधाद्यक्षरेण तु ॥ ११ ॥
 [चित्रमित्यनयार्चा ।]

तस्मै द्रुतयते पद्मं दद्यात्समृत्वा चतुर्मुखम् । यत्प्रणयार्चां निरोधेन वैरूप्यं मम देहजम् ॥ १२ ॥
 स्वरोपवातजं तीव्रं दुःखं रोगकरं तथा । तत्सर्वं नाशयन्त्वद्य ब्रह्मविष्णुशिवाग्रयः ॥ १३ ॥
 त्रिदशादयश्च ये देवा हविष्मन्तस्तथा भुवि । एवं दत्त्वा तु तत्पद्ममाचार्यायातिभक्तितः ॥ १४ ॥
 पृष्ठतस्तु ह्यनुग्रज्यं स्वरभेदादिमुच्यते ॥ १५ ॥

[आज्यहोमे ‘चित्रं देवानाम्’ इति मन्त्रः ।]

वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयाद्विजो नरः । अधीतं तस्य नायाति जिह्वायां शबलं भवेत् ॥ १६ ॥
 अपरिस्फुटवक्त्रो वा जिह्वायां व्रणवानपि । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वति चान्द्रायणमयापरम् ॥ १७ ॥
 सूक्तं ताम्रमिवर्णित्यं जपेच्चैवायुतत्रयम् । दद्याद्विरण्यं विभेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥

[वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति भृतकाध्यापक इत्यर्थः ।]

वाग्विरोधं गुरोः कृत्वा भवेद्ब्रह्मदवाह नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसरस्वतीदानम् ।]

उद्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्वरः । स तत्पापविशुद्धयर्थं कृच्छ्रमेकं चरेद्बुधः ॥ २० ॥
 कर्पूरस्य पलं दद्यात्क्षीरद्रव्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रार्णसंवादे कर्मविपाके अन्यायो दिनक्याधिकादिशततमः ॥ २९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लवणस्यापहर्ता च शीर्णग्राणाङ्घ्रिपाणिकः । बर्चस्सखांश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥

उद्यन्नद्यमृचं चैव जपेत्तिष्ठस्त्रिरायुतम् । जुहुयाच्चरुसर्पिभ्यां रक्तयोसांसि दापयेत् ॥ २ ॥
 दद्यादेवद्विजगर्वां कुर्यात्पूजा च शक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिनवत्यधिकाद्दिशततम ॥ १९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुङ्कुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रदातव्यो ब्राह्मणाय प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 परदृष्टिविधानेन भिषङ्मिथ्याचरेण च । कामात्परस्त्रियं हृष्ट्वा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
 चान्द्रायणं पराकं च पञ्चाशद्विप्रभोजनम् । वचोदा इति मन्त्रं तु जपेदाज्यं सकाञ्चनम् ॥ ३ ॥
 दद्याद्विप्राय विधिवन्नेत्ररोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

[एतच्च भोजनं मुद्रमधानम् ।]

मुद्राञ्च ब्राह्मणं दद्यान्नेत्ररोगापनुत्तये ॥ ५ ॥

दम्पतिभ्यां प्रवृत्तं तु मधुनं यो निरीक्षयेत् । स नेत्रप्रयुक्तः स्वादक्षिभ्यामिति मन्त्रतः ॥ ६ ॥
 जपहोमौ च कुर्वीत शक्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशैः स्नानं रवेः कुर्याद्विजोत्तमः ॥ ७ ॥
 [अतिप्रचुरद्वीपा पूयमित्यभिधीयते ।]

घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संप्रदद्याद्दे घृतधेनुं विधानतः ॥ ८ ॥
 [अन्यत्वं प्रतिबद्धदृष्टित्वं नोत्पादितनेत्रत्वं रात्र्यन्वत्वं वा ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहान्यश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ९ ॥
 [चेतनाहीनो निश्चेष्टो निर्बुद्धिश्च, अस्यापि वक्ष्यमाणम् ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत त्रिशच्छास्त्रविधानतः । व्रतान्ते कायेन्नेत्राव सुवर्णपलसंख्यया ॥ १० ॥
 स्तम्भं रौप्यमयं चैव ताम्रपत्रं च पूर्ववत् । नौका द्विजाय दातव्या सर्वोपस्करसंयुता ॥ ११ ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिमा च दातव्या सोपस्करोति । उपस्करो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव ।]

मन्त्रः ।

“वामदेव जगद्धन्य सर्वभूताशयस्थित । पापार्णवे सुमग्नं मा तारयाश्चिततारक” ॥ १२ ॥
 इत्युदीर्घं प्रणम्याथ ब्राह्मणं तं विसर्जयेत् ॥ १३ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेऽपि ।]

आकहारी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमाण्डयम् ॥ १४ ॥
 कपिलाक्षित्वे-

रीतिहृत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्यं दिवसद्वयम् । रीतेः पलशतं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १५ ॥
 [रीतिनाम ताम्रप्रकृतिको धातुविशेषः पित्तलमिति ।]

उच्छिष्टः सन्य आदित्यं पश्यन्नयन्तमम्परे । मध्वर्गमन्तमथास्तं च जातमुच्छिष्ट एव सन् ॥
 नक्षत्राण्यथवा चन्द्रं स भवेन्मन्ददृष्टियुक् ॥ १६ ॥

घृतेन चरुणा नेत्ररोगहीनो हुताशने । जुहुयादधुतं सम्पागिति शास्त्रस्य निश्चयः ॥ १७ ॥
 दद्यादक्षं वरं कृत्वा वासांसि व्याधिशान्तये ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अध्यायस्त्रिनवत्यधिकाद्दिशततम ॥ १९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुर्यान्मृतं पुरीपं यो दद्रुरोगच्युतो भवेत् । शक्त्या तत्पापशान्त्यर्थं दद्याच्छुद्धं हिरण्यमम् ॥ १ ॥
 देवद्विजगृहे तीर्थे पुण्यस्याधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं तु द्विभुजानुमां कुर्याद्विचक्षणः ॥ २ ॥
 लक्षणैः सोऽपि संयुक्तो वित्तशार्थं न कारयेत् । वृषोऽपि रूप्यजः कार्यो घण्टासालंकृतो भवेत् ॥ ३ ॥
 वस्त्रैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्मूलमन्त्रेण पूजयेत् । ततो ब्राह्मणमाहूय दरिद्रं धर्मकोविदम् ॥ ४ ॥
 श्रुतवित्तोपसंपन्नं ज्ञातं चैवात्मवेदिनम् । वस्त्रांगुलीयकैस्तस्य पूजां भक्त्या प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तेन समिदाज्यतिलैरपि । मन्त्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ ६ ॥

रुद्रगायत्री लिंगपुराणे विहिता यथा—

“ सर्वेश्वराय विद्महे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥ ”

यद्वा ज्यम्बकमन्त्रेण समिधो जुहुयात्सुधीः । कष्टादुदेति मन्त्रेण जुहुयादाज्यमावृतः ॥ ७ ॥

[मूलमन्त्रः—पञ्चाक्षरी वा रुद्रगायत्री वा ।]

कैलासवासी भगवानुमया सहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो दद्रुरोगमाशु व्यपोहतु ॥ ८ ॥
 ततश्च ब्राह्मणान्सम्यक् प्रणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ९ ॥
 एवं दत्त्वा महादानं दद्रुरोगात्प्रमुच्यते । गोत्रहा लूतकी चैव प्राजापर्यं समाचरेत् ॥ १० ॥

ग्रतान्ते भेदिनीं दद्याच्छृणुयाच्चैव भारतम् ॥ ११ ॥

[भूमेरभावे भेदिनीप्रतिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेणेति ।]
 लोहहारी च पुरुषो भवेद्देववराङ्गकः । लोहं पलशतं दद्यादुपोष्य शतवाससम् ॥ १२ ॥
 कारुकाणां वधे कृष्णो रूक्षाङ्गश्च प्रजायते । तेन तत्पापशुद्धयर्थं दद्याद्देवृषभं सितम् ॥ १३ ॥

[कारुकाः शिल्पिनः ।]

तैलचीर्येण भवति नरः कण्टकयनः सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलघट्टद्वयम् ॥ १४ ॥
 वस्त्रहारी च शीर्णाङ्गः स प्रदद्यात्तुशोभनम् । हेम निष्कत्रयमितं वस्त्रयुग्मं च दातयेत् ॥ १५ ॥
 स्वाम्यङ्गनामिगमने जायते दद्रुमण्डलः । कृत्वा लोहमयीं घेतुं पलत्रयप्रमाणतः ॥ १६ ॥
 कार्पासभारसंयुक्तां सप्तधान्यसमन्विताम् । दद्याद्विप्राय विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ १७ ॥
 विश्वस्तभार्यागमने गजचर्मं प्रजायते । तत्पापस्य विनाशाय प्राचश्चित्तं विधीयते ॥ १८ ॥

[विश्वस्तभार्यागमने गुरुतल्पगमनाश्चितादि दोषवशात् प्राचश्चित्तेन निष्कृतिरभिधीयते ।

सा च कृच्छ्रादितपोदानरूपा । तत्र साङ्गं गोदानम् ।]

मयूरघातेन चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमिता देवा तेन स्वर्णमयी शिखी ॥ १९ ॥
 हंसघातो भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्वेतमण्डलम् । रौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धये ॥ २० ॥
 अमेध्यस्य प्रदाता च विसर्पिव्याधिमान्भवेत् । मासं पयोव्रतं कुर्यादद्याद्धेतुं पयस्विनीम् ॥ २१ ॥

[तत्र सर्पिर्मूर्तिदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणादुर्गन्धाङ्गः प्रजायते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ २२ ॥

स दद्यान्मधुघेतुं च उपोष्याय द्विजातये ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याह्मणसंवादे कर्मविपाके अष्टाध्यायः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ २९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मरा नरकस्यान्ते पाण्डुकुक्षी प्रजायते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥

[प्रायश्चित्तं पाद्धार्षिकं कुर्वीत पापस्योपभोगेन क्षयत्वात् । पश्चात्कृते प्रायश्चित्ते-]

चत्वारः कलशाः कार्याः पञ्चपल्लवसंयुताः । पञ्चरत्नसमायुक्ताः सितवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥

[अत एव स्थानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन पूरिता युता इत्यर्थः ।]

गजे विनिहते वाग्ने कृमिकुक्षिः प्रजायते ॥ ३ ॥

मृते भर्तारि या नारी नीलं वस्त्रं प्रवारयेत् । सा मृता नरकं याति कृमिकुक्षिस्ततः परम् ॥ ४ ॥

[नरकभोगादनन्तरं मनुष्यशरीरमाप्ताद्येत्यर्थः ।]

स नीलवृषभान्पञ्च दद्याच्चान्द्रायणं व्रतम् । कुर्यान्निशदिजा भोज्या दद्याच्छक्त्या तदीषधम् ॥ ५ ॥

नीलवृषभलक्षणं भगव्रणहरे-

भुक्ता वा स्पृश्यमस्पृश्यं जायते स कृशोदरः । विराजं वैष्णवं कुर्यात्पातकाद्दे प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसहादे कर्मविषाके अध्यायः पञ्चवयधिकद्विंशततमः ॥ २९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इक्षोर्विकारस्य हारी भवेदुदरगुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तेन दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥

गुरुमत्यर्थितां यातो गुल्मवाजायते नरः । आचरेत्तन्निवृत्त्यर्थं मासमेकं पयोव्रतम् ॥ २ ॥

[वातगुल्मवानित्यर्थः ।]

शुद्धामि त्वेति सूक्तेन धृत्वेन चरुसर्पिणा । जुहुयादयुतं सम्यग्वात आवातु भेषजम् ॥ ३ ॥

एतत्सूक्तं जपेद्वादनदानं च शक्तिः ॥ ४ ॥

[वात आवातिविति सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसहादे कर्मविषाके अध्यायः सप्तनवत्यधिकद्विंशततमः ॥ २९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनजा रोगा यकृतप्लीहजलोदराः । तेषां प्रगमनार्थाय प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥

एतेषु दद्याद्विषाय जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूप्यताम्राणां पलत्रयसमन्विताम् ॥ २ ॥

मृतकाध्यापको यस्तु कन्यादूषणतत्परः । प्लीहवान्स भवेद्विप्रो जपेच्छ्रीसूक्तमेव हि ॥ ३ ॥

अयुतनयसंख्याकं ग्रीहोदरविमुक्तये ॥ ४ ॥

यो ब्रह्मविष्णुब्रह्मणां भेदं युक्तिकदंबकैः । साधयेदुदरव्याधियुक्तो भवति मानवः ॥ ५ ॥

कुर्यात्कृच्छ्रातिरूच्छ्रे तु चान्द्रायणमयाऽपरम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् ॥ ६ ॥

जपेदयुतसंख्याममुच्यन्नेत्यर्थं तथा । राज्ञा कर्मातिमुक्तेन नियुक्तो धर्मानिश्चये ॥ ७ ॥

पुरोहितः स्वाधिकारात्सचिवश्चान्वयाचरेत् । जलोदरत्वमाप्नोति तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् ॥ ८ ॥

पयसा वर्तयेन्मासत्रिवयं व्रतमुत्तमम् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् ॥ ९ ॥

उदरव्याधियुक्तस्तु भवेद् गुर्वेदनागमे । कुर्यात्तु मकरं सम्यग्वाजतं तान्नमेव वा ॥ १० ॥

[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय दद्यादित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसहादे कर्मविषाके अध्यायोऽष्टनवत्यधिकद्विंशततमः ॥ २९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मन्दोदराग्निर्भवति शतिद्रव्येण वै जपेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्सततं दिजान् ॥ १ ॥

[शतिद्रव्यं कदम्बमिति पाठः ।]

गोमांसखादको मन्दजठराग्निर्भवेन्नरः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमापयति यः पुनः ॥ २ ॥

त मन्दाग्निर्भवत्येव मृतकः स्वल्पकालतः । अग्निमान्यं भवेत्तस्य यस्मैताप्रिविनाशकः ॥ ३ ॥

[तत्र मेघदानं स्वर्णस्य तण्डुलदानं च ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहर्ता त्वजीर्णान्नो भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवास्तत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमयापि वा ॥ ४ ॥

जुहुयाच्चरुसर्पिर्भ्यामाग्निमग्नीतुचाऽनया । परान्नविन्नकरणौदजीर्णमपि जायते ॥ ५ ॥

लक्षहोमं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायो नवमः सप्तविंशतितमः ॥ २९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुणा नानुयातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥

[चरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

यक्ष्यामि तत्पतीकारं शुद्धकांस्यमयीं दृढाम् । शोभनां कारयेद्दृष्ट्वां शुभरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥

पलैस्तु कुर्याद्विशत्या त्रिंशत्या वा तदर्धतः । सुस्वरां चायतीं शृङ्गणां पञ्चगव्येन स्नापयेत् ॥ ३ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवीतां तण्डुलोपरि विन्यसेत् ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देयं मन्त्रस्तु ब्रह्मजज्ञानमिति ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहांधश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥

[अस्य प्रायश्चित्तं नेत्ररोगहरणप्रकरणेऽन्वत्वहर प्रपञ्चितम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टविंशतितमः ॥ ३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रः प्रजायते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शास्त्रदृष्टेन वर्त्मना ॥ १ ॥

[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैकादशप्राजापत्यादिघ्नतरूपा । अपरा प्रतिमादानजप-

होमब्राह्मणभोजनरूपा ।]

स्यापयेत्कुम्भमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छन्नं नीलमाल्यविभूषितम् ॥ २ ॥

तस्योपरि न्यसेद्देवं लोहपात्रे प्रचेतसम् । सुवर्णनिष्कपट्केन निर्मितं यादृशां पतिम् ॥ ३ ॥

यजेत्पुरुषरूपेण वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[वरुणमूर्तिः पाशवदकरा मकरबाहना च भवति ।]

“यादसामधिपो देवो विश्वेषामपि पापनः । संसाराग्निघ्नकर्णधारो वरुणः पावनोऽस्तु मे” ॥ ५ ॥

इमं मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्वा मूत्रकृच्छ्रप्रशान्तये ॥ ६ ॥

१ स्वल्पकमयात् इति-कपु० । २ हरणात् इति-कपु० । ३ पितृत्वचेतनाहीनोहीनो मातृत्वजायते इति-कपु० ।

पशुयोनी च गमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव स दद्यादात्मशुद्धये ॥ ७ ॥
तत्र तिलपात्रदानमाह ।

ताम्रपात्रे तिलान्कृत्वा पलषोडशकल्पिते । सहिरण्यं स्वशक्त्या वा विप्राय प्रातिपादयेत् ॥ ८ ॥
नागयेत्रिविधं पापं वाइमनःकायसंभवम् । तिलपात्रं त्रिधा प्रोक्तं कनिष्ठाधममध्यमम् ॥ ९ ॥
स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमे तद्वत्सुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १० ॥
मत्सरी गुरुणा यश्च विधयामधिगच्छति । सभवेन्मूत्रकृच्छ्री तु गुरुतल्पार्धमाचरेत् ॥ ११ ॥

[गुरुतल्पार्धप्रायश्चित्तं पाद्वार्षिकमित्यर्थः । पद्मदानं वा देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमने जायते चाइमरी गदः । स तु पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १२ ॥
[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विप्राय विदुषे मधुवेतुं यथोदितम् । तिलद्रोणशतं चैव हिरण्येन समन्वितम् ॥ १३ ॥
दुग्धचौरस्तु पुरुषो जायते बहूमृत्रवान् । स दद्याद्दुग्धवेतुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १४ ॥
सोदर्यागमने रोगो जायते बहुमृत्रता ॥ १५ ॥

[पराक्राद्वितयं ब्राह्मणभोजनं सहस्रात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तितः पाठः कार्यः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालीगमनात्सर्वः प्रमेहव्याधिमान्भवेत् । क्षुत्पिपासातुरश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याच्चयमध्यं तथा पदम् । तिर्यग्गामी सशूलेन प्रमेहेन युतो भवेत् ॥ २ ॥
कुर्यात्सान्त्तपनादीति प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वव्यायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ ३ ॥
वातप्रमेहयुक्तः स्यात्सूर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ४ ॥
पितृभार्याभिगामी च जलमेही नराधमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यावशुभेरीति निश्चयः ॥ ५ ॥
[पितृभार्या सपत्नजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं क्रमात् पद्वर्षाण्यथ पञ्च च । अब्दमित्थाचरेत्सम्यक्त्वतो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
ब्राह्मणः स्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । धेनुं स्वर्णमर्या कुर्यात्पूवेण विधिना ततः ॥ ७ ॥
[तत्र विष्णुप्रतिमा यथोक्तदानम् ।]

मंत्रः ।

“चक्रं सुदर्शनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हरतु क्षिप्तं विष्णुर्गण्डवाहनः ” ॥ ८ ॥
• तपस्विनीप्रसङ्गेन प्रमेहो जायते गदः । मातं रुद्रजपं कुर्याद्दद्यात्तं च काश्यपम् ॥ ९ ॥
[प्रसङ्गेन गमनेनेत्यर्थः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेद्यो हि लिङ्गं तस्य विनश्यति ॥ १ ॥

चाण्डालीगमने चैव हीनकुष्ठः प्रजायते । तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं कुम्भमुत्तरतो न्यसेत् ॥ २ ॥
[उत्तरतः शुद्धलिप्तदेशस्योत्तरदिग्भागे उदकादिपूरितं कच्छं स्थापयेत् । कलशस्या पनवि धिनेत्यर्थः ।]

कृष्णवस्त्रसमाच्छन्नं कृष्णमारूपविभूषितम् । तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रे देवं धनेश्वरम् ॥ ३ ॥
सुवर्णनिष्कपद्मेन निर्मितं नखाहनम् । यजेत्पुरुषसूक्तेन धनदं विश्वरूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत्पूजयेत् ।]

“निधीनामधिपो देवः शङ्करस्य प्रियः सखा । स देवाधिपतिः श्रीमान्मम पापं व्यपोहतु” ॥ ५ ॥
इमं मन्त्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुप्रीं लिङ्गनाशी च शुद्धयति ॥ ६ ॥
दुष्टवादी तु पण्डः स्यात्स दद्याच्च द्विजातये । रूप्यं पलत्रयं दुग्धघटत्रयसमान्वितम् ॥ ७ ॥
नृपो भृत्यादिहस्तादीनपरायं विनैव यः । छेदयेत्तस्य देहस्तु भवेद्भग्व इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापृष्ठसदृशश्च स्रवणश्चापि जायते । रुधिरं प्रसवेत्पश्चात्तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ ९ ॥
शस्तरुद्रं जपेत्सम्यग्गणोत्तस्तद्वस्त्रकम् । यतिचान्द्रायणं धेव कुर्याद्दद्याच्च गां ततः ॥ १० ॥
जायते घृणगौपम्यव्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं मुच्यते रुद्रसंहिताम् ॥ ११ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्वयधिकविंशततमः ॥ ३०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुरालये जले मार्गे सकृद्विष्टां करोति यः । गुदरोमो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
मांसं मुरार्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । प्राजापत्येन चैकेन शमयेद्गुदजा रुजः ॥ २ ॥
[यद्यपि मुरार्चनमिति सामान्येनाभिहितं तथापि सूर्यप्राधान्येन रुद्रविष्णु पृथग्यौ ।
‘अरोपयं भास्करादिच्छेत्’ इति स्मृतिः ।]

प्रसवगुदरोमे ।

विष्णुमूर्त्तसर्जनं कृत्वा यः कृत्वा शौचकर्म तु । मुह्ये जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्स प्रसवाशुदः ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकः । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तथा च क्षीरसर्पिणा ॥ ४ ॥
अक्षीभ्यामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाद्विभः । उद्यन्नद्यतुचं धेव जपेत्पूर्वोक्तसंख्यया ॥ ५ ॥

अध्यापयेच्च जुहुयाजपेद्वाशौयुतो भवेत् ॥ ६ ॥

[तन्निवृत्तौ मकुर्वीत कण्ठं चैव विष्णुहृदयं जपेत्तथा]

तामग्निवर्णामिति च जपेत्सूक्तं समाहितः । हिरण्यं सघृतं दद्याच्छ्रौत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ७ ॥

[तत्र धेनुदानं च प्रशंसन्ति वीधायनः गोपालदानम् ।]

दानमन्त्रमाह ।

“वर्हापीडकसंघुक्तं वेषुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परितृप्तं वनपुष्पावतंसकम् ॥
ददामि प्रीतये तस्य सर्वपापहरं परम्” ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायद्वयधिकविंशततमः ॥ ३०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्तार्थं शमयेद्यस्तु सोऽग्निसारयुतो भवेत् । अग्निशमीतपृचं जप्त्वा दशांशं जुहुयाच्चित्वा ॥ १ ॥
सर्पिणा चाश्रुतं दद्याद्विरण्यं ब्राह्मणाय च ।

[स्मार्तार्थं विरौपासनाग्निः ।]

अत एवासुमादाय चित्तं त्रैमासि दम्पत्योरनुकूले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्त्यनुसारेण पूजां विधाय 'पुत्रकामनया हरिवंशश्रवणं करिष्ये' इति संकल्पयेत् । 'दम्पत्योः श्रवणकर्तृकत्वेन करिष्यावहे' इति प्रयोगो वा । अन्यतरकर्तृकत्वे कारयिष्ये एवं संकल्प्य । श्रुताध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणं विभवानुसारेण वस्त्रमुद्रिकाकुण्डलादिभिः संपूज्य तं श्रावणे वृणु 'एभिश्चन्दनतान्मूलादिभिर्हरिवंशश्रवणे त्वामहं वृणे' इति प्रयोगः । ततश्च प्रतिदिनमव्यसनप्रतिबन्धे स्नातावलंकृतौ दम्पती तदेकचित्ततया शृणुयाताम् । नारिकेलपूगादिना शमदम्बान्प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् । अन्ते च स्वलंकृतां गां पयस्विनीं सवस्तां स्वर्णशृङ्गां रोष्यखुरां ताम्रपृष्ठां कांस्यदोहनां सवस्तां सदक्षिणां च दद्यात् । संकल्प्य स्वर्णादिमहादानानि दद्याद्यथाशक्ति । गोदानमन्त्रः गोदानविधौ । विनायकशान्तिस्तु शान्तिसारे । प्रकृतमनुसरामः । ब्राह्मणोद्गाहनमेकं प्रायश्चित्तम् । अपरं हरिवंशश्रवणं परिशेषान्महारुद्रं रुद्रमीप तृतीयं प्रायश्चित्तम् । अत एव वचनस्थिताः स्वशब्दार्थाः । एतानि त्रीण्यपि शक्त्याद्यपेक्षया व्यस्तानि समस्तानि वा योज्यानि । महारुद्रलक्षणं दशांशहोमप्रकारो रुद्रानुवाकानामार्यादित्ववैपरिभाषा रुद्रविधाने समुपवर्णिता । एकादशपशून् परत्र गौः रुद्राय गामिति श्रुतौ । दुर्मनाश्चैव जायेत तस्य निष्कृतिः परा ।

कृच्छ्रचान्द्राद्येण सूर्याद्धोमः कूष्माण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमविधिश्च स्वर्णदानं तथा परम् ॥ २ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं कुर्वीत यत्नतः । सहस्रनामजाप्री च न चेदेवं विशुद्धयति ॥ ३ ॥

एतान्यष्टकादिश्राद्धरहितादीनि पञ्चापि पृथक्पृथङ्निर्मितानि । अतो यावद्व्याधिप्रमोक्तत्वात् तसहस्रनामस्त्वोत्रं पठेत् ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्याय पञ्चाधिरुश्रिततमः ॥ ३०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्विधा तु या वन्द्या भवेद्भस्तावियोजनम् । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं त्रिनोद्ययेत् ॥ १ ॥
मृतवत्ता भवेत्काचित्काषेदिकमसूतिका । कन्यामसूतिरूपा च क्लारुवन्ध्या चतुर्थिका ॥ २ ॥

[अपसूतेत्यर्थः]

सर्वस्ताः, पापघारेण जायन्ते पूर्वजन्मानि । मृतवत्ता द्रव्यहरणादेकसूताऽमुघातनात् ॥ ३ ॥

कन्यामजर्णसंन्यातकाकवन्ध्याविरोधतः ।

[तत्र स्वर्णधेनुदानम् ।]

हिरण्येन यथाशक्त्या सवस्तां कारयेद्दशम् ॥ ४ ॥

धेनुं यत्नेन वत्तं च पादेन गुरुरब्रवीत् । धेनुं रूप्यखुरां रत्नं तस्याः पुरच्छे नियोजयेत् ॥ ५ ॥
घण्टा गलेन बन्नीयात्ताम्रं पृष्ठं निघापयेत् । सर्वोपचारैः षोडशभिर्नैवेद्यं पापसं भवेत् ॥ ६ ॥
मोदकं च तथा पूर्णं गुडं लवणमेव च । जीर्णं च सुविस्तीर्णं शूपं वैशुमये ददे ॥ ७ ॥

धेनेरेवं प्रदातव्यं ब्राह्मणसिषु चैव हि ।

[मोदकादिपरिपूर्णपात्राणि पट्टी दश वा दद्यात् ।]

ब्राह्मणं सर्वशास्त्रज्ञं कुशलं धर्मवेदिनम् ॥ ८ ॥

विद्याविनयसंपन्नं शान्तं च विजितेन्द्रियम् । अलोलुपं सर्वजनप्रियं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥
आहूय भक्त्या संपूज्य वस्त्रार्चैर्गन्धपुष्पैः । तेनैव कारयेत्पूजां मातृतो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥

होमं च कारयेत्तत्र समुच्चार्य ततः पुनः ।

“अस्य गौतम ऋषिर्धनुर्देवताऽनुष्टुप् छन्दः । विनियोगः ।”

प्राङ्मुखायोपविष्टाय प्रदद्यात्समुदङ्मुखः ॥ ११ ॥

मन्त्रेणानेन विधिवत्पुच्छे हस्तं निधाय च ।

सार्धद्वयेन ।

“धेनुर्योगिरसामन्त्रेण प्रतिष्ठा सुरस्ये वा । दुहिता या तथा भानोरस्येश वरुणस्य च ॥ १२ ॥

यांश्च गावः प्रवर्तन्ते वनेषूपवनेषु च । प्रीणन्तु ता मम सदा पुत्रपौत्रसुखप्रदाः ॥ १३ ॥

प्रयच्छन्तु दिवारात्रमविच्छेदं च शान्तये ।” एवं दत्त्वा च तद्दानं प्रणिपत्य विसर्जयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यस्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविक्रितस्तमः ॥ ३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

[अत्र कर्माणि स्त्रीपुंसयोर्भिलितयोः प्रत्येकं वा यथा नियतमधिकारः । अथ गर्भस्त्रावे यज्ञोपवीतदानम् ।]

स्रवद्रर्भा भवेत्सा तु बालकं हन्ति या विपैः । यज्ञोपवीतं कुर्वीत काश्चनं तु स्वशक्तिः ॥ १ ॥

अत्यन्तवर्णपेक्षेण राजतं चोत्तरीयकम् । पलधेनं तदधेनं तदधेनाथवा पुनः ॥ २ ॥

ग्रन्थिप्रदेशे देयं तु मौक्तिकं वज्रमेव च । प्रक्षाल्य पञ्चगव्येन गायत्र्या ताम्रमाजने ॥ ३ ॥

द्रोणप्रमाणं तस्मिन्स्तु निःक्षिपेत्तद्विप्रमध्यतः । ताम्रस्योपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुपूजितम् ॥ ४ ॥

गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्नैवेद्यापि भक्तिः ॥ ५ ॥

[दधि ताक्षमाजनीपरि आज्यं तत्प्रमाणं यथालाभोपपन्नं वा आज्यमुपवीतं स्थाप्यं महोत्तरीयं च ।]

ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् । तिलैराज्येन मधुना मिश्रैरष्टोत्तरं शतम् ॥ ६ ॥

तस्मै हुतवते देयं वस्त्राद्यैः पूजिताय तु । मन्त्रेणानेन विधिवत्प्राङ्मुखायोपवीतकम् ॥ ७ ॥

“उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विवृतं पुरा । भवनीकामदानेन गर्भं संधारयाम्यहम् ।” ॥ ८ ॥

[अपमर्धः—संसारे द्विजकर्मा ।]

धनान्यन्यब्राह्मणेभ्यस्तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुव्रज्य तया कार्यं प्रणिपत्य समापयेत् ॥ ९ ॥

गर्भस्त्रावकरादौपादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

[अस्मिन्कर्माणि स्त्रियोऽधिकारः ।]

मासोपवासिनी नारी यतः प्रभावयेद्यदि । यदि संपर्कदोषेण जायत सान्यजन्मनि ॥ ११ ॥

स्रवद्रक्ता सदा योनी तस्मिन्कृतिरिहोच्यते । मासोपवासं कुर्वीत तथा मासं पयोव्रतम् ॥ १२ ॥

क्षीरं मुष्णाति या नारी पूर्वजन्मनि सुवत । जन्मान्तरे तु तस्या वै क्षीरं न वितरेत्स्तने ॥ १३ ॥

क्षीराक्षं भोजयेद्विप्रान् साज्यं सममुपगृहकम् । अनुलिम्पेच्च तेनैवाग्निदिगन्तः स्वशक्तिः ॥ १४ ॥

विप्रपादोदकैश्चापि क्षालयेत्कुचमण्डलम् । सुरामांसघृतक्षौद्रघृतैर्वा गन्धपुष्पकैः ॥ १५ ॥

भूतभ्यश्च बलिं दद्याद्भूतान्यत्र च संशृणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमाल्यो ह्यचिन्तकः ॥ १६ ॥

भूतभेद्यः स्वशक्तिश्च भूतानां पञ्चकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मध्वादीनां विशेषणम् । अत्र सुरादीनि बलिद्रव्याण्यविहितानि तेषु ब्राह्मणादिभिर्निषिद्धान्येवावाह्याणि ।]

उज्ज्वलाभ्यामनूदे तु यो वोदहति च स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीक उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥
प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्वै च त्रयमेव च । तामग्निरिति चाचैनं चरुणाष्टोत्तरायुतम् ॥ १९ ॥

जुहुयाद्रोजयेद्विप्रानेवं पापादिसुच्यते ॥ २० ॥

मित्रभार्याभिगामी च मृतभार्योभिजायते । तस्य पापविशुद्धयर्थं द्विजमेकं विवाहयेत् ॥ २१ ॥
धर्मपत्न्यां सुव्रतायां मुखमैथुनकारिणः । पत्न्या विराक्तिर्भवति सुवर्णकलशेन सः ॥ २२ ॥
उमामहेश्वरं देवं रुद्रैकादशनीजपम् । ज्ञापयेच्छुद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नाम्बुधारया ॥ २३ ॥

[त्र्यम्बकमिति मन्त्रः । अथ यथाशक्त्या सुवर्णेनोमामहेश्वरप्रातिमां रजतवृषारूढां कारयित्वा स्थापयित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ द्वांस्त्रिचहरधनद्यूतदानम् ।

दरिद्रो जायत मर्त्यो दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं सायते येन कारिणा तच्छृणु प्रभो ॥ २४ ॥
पलायनं तदर्थेन चतुर्थांशेन वा पुनः । धनस्य प्रातिहृतिं कुर्याद्वैमर्त्या शुभाम् ॥ २५ ॥
द्विसुजां बाहोनेपेतां नयनानन्दकारिणीम् । शङ्खपद्मानिधिभ्यां च युक्तां तच्छङ्खयोर्द्वयोः ॥ २६ ॥
श्वेत्स्वखेण संवेष्ट्य तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परीमाणं भवेद्रोणमितं शुभम् ॥ २७ ॥
ऋणं दत्त्वाधिकां वृद्धिं गृह्णीयाद्यश्च योभयम् । उत्पादयति चान्येषां पापाणेन प्रहारतः ॥ २८ ॥

[अधिवृद्धिग्रहणं नाम शास्त्रव्रतादिग्रहणम् । भयमुत्पादयतीति निमित्तमन्तरेण भयोत्पादनम्]
तलप्रहारकृच्चैव जातो वै धनिनां कुले । धनेन रहितः प्रायो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥
महाक्लेशो बह्वेगो उदावर्तो भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ३० ॥
कुर्याद्विष्टचरुभ्यां च होमो व्याहृतिभिस्तथा । यत्किंचिदमितं सूक्तमयुतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥
अन्यायवृत्तिचपतेः सेवनादिप्रार्थनात् । महादानसमादानादुरुभार्याविमर्दनात् ॥ ३२ ॥
द्विष्टभ्यश्चाथ मरणादपमृत्योश्च निन्दया । वेदवाहस्य शास्त्रस्य पाठनात्कर्मसेवनात् ॥ ३३ ॥
विषोद्वन्धनशस्त्रार्थमरणादिपितृनात् । उदासीनः सभामध्यभङ्गात्स्वर्गमनात्तथा ॥ ३४ ॥
श्रुताध्ययनसंपन्नश्चोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासीनः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु दारुणम् ॥ ३५ ॥
परीक्षासमये प्राप्ते भुक्ताध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराज्ञां तु स्वर्णोपहरणात्तथा ॥ ३६ ॥
अरण्ये निर्जले देशे ब्रह्मरक्षः प्रज्वालते । गयाश्राद्धं तु कृत्यपि जपहोमादिभिस्तथा ॥ ३७ ॥
देवतातीर्थसेवाभिः कन्यादानेन चैव हि । ब्रह्मरक्षसपैशाच्यान्मुच्यते मनुष्यवीत् ॥ ३८ ॥

[ब्रह्मरक्षसत्वं पिशाचस्याप्युपलक्षणम् । तत्र निष्कृतिर्ब्रह्ममनुशेक्ता पुत्रादिभिः कार्या । जपो वेदपारायणं पवमानादिसूक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिस्त्वोत्रजपश्च होमोऽयुतहोमादिः तत्र गोमूहिरण्यदानं साङ्गमिति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकविंशततमः ॥ ६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रजस्वलागामिनं च तदुच्छिष्टस्य भोजनम् । प्रजाग्रहः प्रगृह्णाति ततः स ज्वरवान्भवेत् ॥ १ ॥
अतिसारी च कुष्ठौ च गात्रे सर्वत्र वातवान् । स्त्रियश्चैर्धर्मेनाशः स्यादत्रेयं निष्कृतिः परा ॥ २ ॥
कृच्छ्रं चान्द्रायणं चैव कुर्यात्सांतपनत्रयम् । अष्टोत्तरसहस्रं तु सर्पिणा जुहुयात्तथा ॥ ३ ॥

पुनर्मर्मतुमन्त्रेण जपेत्पुरुषसूक्तकम् ॥ ४ ॥

तत्र बलिदानमाह ।

कांस्यपात्रे नवे व्रीहितण्डुलानाढकोन्मिताम् । निक्षिप्य जलकुम्भेन सार्वं नीत्वा चतुष्पथम् ॥ ५ ॥

गन्धपुष्पादिभिस्तत्र समभ्यर्च्य बलिं क्षिपेत् ॥ ६ ॥

मन्त्रः ।

“मृगह्नीष्व बलिं चेमं प्रजाग्रहं महाव्रत । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं प्रजाग्रह” ॥ ७ ॥

रजस्वलां च चाण्डालीं यो गच्छेत्तं उग्रग्रहः । गृह्णाति तेन सन्तापघोरी भवति मानवः ॥ ८ ॥

चान्द्रायणं सातपथं कुर्याच्च मधुमिश्रितः । रत्नालपल्लवैर्होमो जातवेदसमन्वितः ॥ ९ ॥

नाम्नां सहस्रं तु जपेद्युतं जातवेदसम् । शक्त्या हिरण्यदानं च ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा ॥ १० ॥

पायसं कांस्यपात्रे तु ध्वजः श्वेतः परिष्कृतम् । निक्षिप्य गन्धपुष्पाद्यैर्ग्रहपूजां विधाय च ॥

देवालये क्षिपेद्दिद्वान्निर्गक्षिपेच्च चतुष्पथे ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“मृगह्नीष्व बलिं चेमं दाहरूपं महाव्रत । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छ त्वं महाग्रह” ॥ १२ ॥

तस्मिन्नेतौ यो महापाणिर्हितको निर्दयाश्रवः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

केन कर्मफलेनाहमर्थाङ्गवसुपागतः । वक्तुमर्हसि देवेश श्रोतुमिच्छामि यत्नतः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजस्तपोयुक्तो विरक्तः प्राक्पूजितः । यभूव मातरं तपक्ता ह्येकपुत्रां तपस्विनीम् ॥ १५ ॥

स कदाचित्कुरुक्षेत्रे प्राप्य सूर्यपरायणः । गायत्रीजपमास्याय तपस्तेषु सुदुश्चरम् ॥ १६ ॥

ऊर्ध्वबाहुरभूत्तस्य पुनरासीदधोमुखः । तस्य कर्माद्भुतं दृष्ट्वा पीडिता सा जनन्यभूत् ॥ १७ ॥

वर्जितोऽपि तया तत्र तद्वाचा न कृता रूपा । स्थापयित्वा क्षिरो भूमौ सोऽर्वाङ्गेन तदातपत् ॥ १८ ॥

तस्मै शार्पं ददौ माता जन्मजन्मनि भो सुत । शरीरमर्थे संप्राप्य ज्वलत्पावकाग्निभम् ॥ १९ ॥

तमोमये महाकाशे गच्छ भ्रमवतां गतिम् ॥ २० ॥

एवं संज्ञापितो विप्रो जनन्या स्वल्पपापकृत् । तत्क्षणादत्यजतत्र योगेनात्मकलेवरम् ॥ २१ ॥

प्राप्येवं मद्भिर्धौलैकान्न विनतायामिहाण्डज । प्रयागे कश्यपाज्जातः सर्वदेवबलाधिकः ॥ २२ ॥

सौद्रूपो महाकाषो दुधेर्पाण्ड्वंशरीरभृत् । संप्राप्य कश्यपाज्ज्ञानं प्राप्तस्त्वं मे पदं ध्रुवम् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

मातृशपथविकृतिं ब्रूहि मे वदतांवर । यत्कृत्वा सर्वसौख्यानि सुलभान्वत्र जन्मनि ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

न काचिन्निष्कृतिः स्तुत मातुः शपथविनाशिनी । तथापि तत्ते वक्ष्यामि शृणु शुभं परंतप ॥ २५ ॥

स्यन्दनानि महावाहो मदीयान्यद्भुतानि च । दुर्लभानि च देवानां गन्धर्वैरगरक्षसाम् ॥ २६ ॥

तान्यहं प्रेक्ष्य शून्यानि स्तुत हीनानि काश्यप । तावदेव मया दृष्टस्त्वं मे भक्तिपरायणः ॥ २७ ॥

स्थापितोऽसि रथे यस्मात्सर्वशास्त्रविदारद । नानासौरगणैस्सार्धं ममाग्रोदयकारकः ॥ २८ ॥

त्वां दृष्ट्वा मां प्रपश्यन्तु भूलेकादितमाश्रिताः । त्वं निष्पापोऽसि पक्षीन्द्र मम सांनिध्यमक्तितः॥
यस्मान्मम पदे प्राप्ते सर्वकल्मषनाशने । जन्तुर्न लिप्यते पापैः पद्मपत्रमिवाम्मसा ॥ ३० ॥
एतत्ते कथितं वत्स तव कर्मफलं त्विदम् । सर्वकर्माश्रयं स्वर्गापवर्गाख्यं शुभाशुभम् ॥ ३१ ॥

अतः परं किमन्यत्त्वं श्रोतुमर्हसि तद्वद ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसारादे कर्मविपाके अभ्यायोऽष्टाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३०८ ॥

अरुण उवाच ।

साक्षाज्जातिस्मरो देव कलौ कोऽपि भविष्यति । प्रादुर्भूतस्तथा त्वं मे ब्रूहि कः पुरुषोत्तमः॥ १॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि कथां पौराणिक्नीमिमाम् । यथा जातः कलौ धोरे साक्षाज्जातिस्मरः प्रभुः॥
तत्र भाद्रपदे मासि कृष्णाष्टम्यां च पुत्रक । मथुरामण्डले पुण्ये निशीथे रोहिणीयुते ॥ ३ ॥
विजयारख्ये सुहृते तु सूर्ये सिंहगतेऽण्डज । भारवतरणार्थाय कंसादीनां ववाय च ॥ ४ ॥
देवक्यां वसुदेवाच्च नररूपी जनार्दनः । गङ्गस्वचक्रधरो देवः श्यामाङ्गः कमलेक्षणः ॥ ५ ॥
चतुर्भुजो महाबाहुर्वनमालाविभूषितः । सकीर्तुभ्यो गदापाणिः प्रादुर्भूतो भविष्यति ॥ ६ ॥
व्यदितिर्देवकी तत्र वसुदेवश्च कश्यपः । ताभ्यां जातोऽण्डजश्रेष्ठ तस्मात्स पुरुषोत्तमः ॥ ७ ॥
स एव जातिं स्मरति कलौ साक्षात्पतत्रिण । नान्यः कदापि देवोपि शरीरं प्राप्य मानुषम् ॥ ८ ॥
तत्र पुण्यप्रभाषेण नानादेवद्विजार्चनात् । प्राकृताद्देददानाच्च जातिं सूर्यारुणात्स्मेत् ॥ ९ ॥
साक्षाज्जातिस्मरो विष्णुर्वस्मात्स पुरुषोत्तमः । कृत्वाऽद्भुतानि कर्माणि त्रिदशैर्दृष्टकृतान्यपि १०
भारोद्धारं पृथिव्याश्च गमिष्यति पदं स्वकम् । तस्य जन्मदिने सूत यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ११ ॥
त्रयोपवासं संपूज्य जन्मविज्ञैर्जनादर्नम् । स गच्छेत्परमं स्थानं यत्र विष्णुः सनातनः ॥ ११ ॥
पुनः कलियुगस्यान्ते स एव भगवान्हरिः । अवतारं स्वकं कृत्वा कलिकसंज्ञं तदाद्भुतम् ॥ १३ ॥
क्षयं नीत्वा जनान्दुष्टान्मलेच्छान्धर्मपराङ्मुखान् । प्रकाश्य वेदधर्माश्च गमिष्यति परं पदम् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसारादे कर्मविपाके अभ्यायो नवविंशतिस्तमः ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षीणात्पुण्यादयो कश्चिदपतत्सिद्धपुरात्सुत । स एवाऽयं महाभाग जातश्चैवान् जन्मानि ॥ १ ॥
देशे गङ्गासमीपस्थे पुण्ये पुण्यजनाश्रिते । महीपालकुलेऽस्त्युये महेश्वरः पृथिवीपतिः ॥ २ ॥
लघुस्वरूपो मतिमान् नानास्त्रचयान्वितः । महामार्त्यैर्दृष्टैर्भुक्तो भूपालानां भयमदः ॥ ३ ॥
तपःशेषान्महापुण्यात्सर्वमेतत्फलं सुत । पापावशेषात्पापिष्ठः कामी लोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
धर्मशास्त्रक्रियाहीनः शास्त्रवर्ती पतत्रिण । गङ्गास्नानान्महाबाहो प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
यत्र गङ्गाऽण्डजश्रेष्ठ प्रायश्चित्तं हि तत्र सा । प्रायश्चित्तं परं नैवाशेषपापनिकृन्तनम् ॥ ६ ॥
शिवाराधनजात्पुण्यादत्र जन्मानि सुवन । ईदृशं सर्वसौख्यानि चान्ते रुद्रगणो नरः ॥ ७ ॥
भविष्यति महापुण्याद्द्विद्वज्जनजात्कलात् । आयुस्तस्य महाभाग पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसारादे कर्मविपाके अ० दशविंशतिस्तमः ॥ ३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैलासात्पार्वतीशपात्राग्नमन्यपवर्गजा । वभूव काचिद्वनिता महादानरता सदा ॥ १ ॥
पार्वत्याः क्षोमणादत्र यवन्यस्ति पतत्रिण । महाविभूत्या युक्ता सा समस्वैश्वर्यसंयुता ॥ २ ॥
पृथ्वीपतेः सा पुत्रीर्यं जाता वै नर्मदातटे । पुत्रभ्रातृविहीना सा देवीशपान्महासती ॥ ३ ॥
भक्षनात्तद्व्रतस्यात्र न च पूर्णमनोरथा । सुवर्णवर्णा पञ्चाक्षी नानाभरणशोभिता ॥ ४ ॥
जाता कुम्भगते लघे स्थिते तत्र शनैश्चरे । पञ्चवेदमितायुः स्यादत्र जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
विभुज्य सर्वभोगान्ता गच्छेत्स्वर्गं महासती । अत्रे जन्मानि सा देवी भविष्यति च बाहुजा ॥ ६ ॥

पत्या सार्धं प्रविश्यामौ पुनर्गच्छेच्छिवालम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अ० एकादशाधिकत्रिशततमः ॥ ३११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषमस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्को तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मानि तद् भुक्त्वा फले पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले रम्यपर्वते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्वत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुवैश्वर्यधनान्वितः । पापस्याप्राजितस्याथ मायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्व्रतः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पशिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्देक ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याधो द्वादशाधिकत्रिशततमः ॥ ३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दिकेश्वरसान्निध्याच्च्युतो रुद्रगणो महान् । अभिमानान्वितस्तत्र रुद्रभक्तिपराङ्मुखः ॥ १ ॥
शतो नन्दीश्वरेणाय यस्माद्गुह्यपराङ्मुखः । तस्मात्त्वं यवनो दुष्टो भविष्यसि महीतले ॥ २ ॥
प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेश्वरः । अपि स्वल्पतरे काले शापान्मुक्तिं ददा प्रभुः ॥ ३ ॥
तस्य शापान्महाभाग जन्मन्वत्राजनि स्वयम् । महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
पुष्करात्प्राक्परे देशे शुके स्वोच्चै तु लाभगे । मालव्ययोगे विख्याते सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ५ ॥
गौरो यशस्वी मतिमान् नानारत्नचर्यवृत्तः । गजशूयैः समाक्रान्तो बहुभूपालसेवितः ॥ ६ ॥
नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगयुतस्तथा । सकलैश्वर्यविताढ्यः स्वेच्छाद्रव्याश्रिताऽनुजः ॥ ७ ॥
दातातिशक्तितो लोके धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायश्च न तु पूर्णमनोरथः ॥ ८ ॥
बहुभृत्यैः समायुक्तो यावज्जीवं सुखान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शस्त्रास्त्रवन्धनात् ॥ ९ ॥
दृढकर्मकृतात्पापाद्गुह्यपूजनभङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मानि विद्यते ॥ १० ॥
चिद्ब्रह्मात्तथा सूत भीमो नीचोऽष्टमे स्थितः । सूर्यस्यायगताच्छुक्रात्सङ्गान्मालव्यसंज्ञकात् ॥ ११ ॥

नापुर्दायमवामोति रिशान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके अष्टम्याधो द्वादशाधिकत्रिशततमः ॥ ३१३ ॥

त्वां दृष्ट्वा मां प्रपश्यन्तु भूलोकादिसमाश्रिताः । त्व निष्पापोऽसि पत्नीन्द्र मम सांनिध्यभक्तितः॥
यस्मान्मम पदे प्राप्ते सर्वकल्मषनाशने । जन्तुर्न लिप्यते पापैः पश्यपत्रमिवाम्भसा ॥ ३० ॥
एतत्ते कथितं वत्स तव कर्मफलं त्विदम् । सर्वकर्माश्रयं स्वर्गापवर्गाख्यं शुभाशुभम् ॥ ३१ ॥

अतः परं किमन्यत्त्वं श्रोतुमर्हसि तद्वद ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अष्टाध्यायोऽष्टाधिकविंशततम ॥ ३०८ ॥

अरुण उवाच ।

साक्षाज्जातिस्मरो देव कलौ कोऽपि भविष्यति । प्रादुर्भूतस्तथा त्वं मे ब्रूहि कः पुरुषोत्तमः॥१॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि कथां पौराणिकीमिमाम् । यथा जातः कलौ घोरे साक्षाज्जातिस्मरः प्रभुः॥
तत्र भाद्रपदे मासि कृष्णाष्टम्यां च पुत्रक । मधुरामण्डले पुण्ये निशीथे रोहिणीयुते ॥ ३ ॥
विजयाख्ये सुहृते तु सूर्ये सिंहगतेऽण्डज । भारावतरणार्थाय कंसादीनां ववाय च ॥ ४ ॥
देवक्यां वसुदेवाच्च नररूपी जनार्दनः । शङ्खचक्रधरो देवः श्यामाङ्गः कमलेश्वरः ॥ ५ ॥
चतुर्भुजो महाबाहुर्वनमालाविभूषितः । सकौस्तुभो गदापाणिः प्रादुर्भूतो भाविष्यति ॥ ६ ॥
अदितिर्देवकी तत्र वसुदेवश्च कक्षयः । ताम्भ्यां जातोऽण्डजश्चेष्ट तस्मात्स पुरुषोत्तमः ॥ ७ ॥
स एव जातिं स्मरति कलौ साक्षात्पनत्रिण । नान्यः कदापि देवोपि शरीरं प्राप्य मानुषम् ॥ ८ ॥
तत्र पुण्यप्रभाषेण नानादेवद्विजार्चनात् । प्राकृतादेददानाच्च जातिं सूर्यारुणात्मनेत् ॥ ९ ॥
साक्षाज्जातिस्मरो विष्णुर्वस्मात्स पुरुषोत्तमः । कृत्वाऽद्भुतानि कर्माणि निदर्शयेद्भूतान्यपि १०
भारोद्धारं पृथिव्याश्च गमिष्यति पदं स्वकम् । तस्य जन्मदिने सूत यः कुर्याद्विधिपूर्वकम्॥११॥
ग्रनोपवासं संपूज्य जन्मविज्ञैर्जनार्दनम् । स गच्छेत्परमं स्थानं यत्र विष्णुः सनातनः ॥ ११ ॥
पुनः कलिपुगस्यान्ते स एव भगवान्हरिः । अवतारं स्वकं कृत्वा कल्किर्ज्ञं तदाद्भुतम् ॥ १३ ॥
क्षयं नीत्वा जनान्दुष्टान्मलेच्छान्वर्मपराङ्मुखान् । प्रकाश्य वेदधर्माश्च गमिष्यति परं पदम् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अष्टाध्यायो नवविंशततम ॥ ३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षीणात्पुण्यादथो कश्चिदपततितद्वप्रात्सुत । स एवाज्यं महाभाग जातश्चैवात्र जन्मनि ॥ १ ॥
देशे गङ्गासमीपस्थे पुण्ये पुण्यजनाश्रिते । महीपालकुलेऽप्युद्ये महोग्रः पृथिवीपतिः ॥ २ ॥
लघुस्वरूपो मतिमान् नानारत्नचयान्वितः । महामात्यैर्द्वैर्दुक्तो भूपालानां भयप्रदः ॥ ३ ॥
तपःशैषान्महापुण्यात्सर्वमेतत्फलं सुत । पापावशेषात्पापिष्ठः कामी लोभसमन्वितः ॥ ४ ॥
धर्मशास्त्रक्रियाहीनः शास्त्रवर्ती पतत्रिण । गङ्गास्नानान्महानाहो प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
यत्र गङ्गाऽण्डजश्चेष्ट प्रायश्चित्तं हि तत्र सा । प्रायश्चित्तं परं नैवाशेषपापनिकृन्तनम् ॥ ६ ॥
शिवाराधनजात्पुण्यादन जन्मनि सुवन । इहैव सर्वसौख्यानि चान्ते रुद्रगणो नरः ॥ ७ ॥
भविष्यति महापुण्याद्भद्रपूजनजात्कलात् । आयुस्तस्य महाभाग पञ्चपञ्चाशदब्दकम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके अ० दशधिकविंशततम ॥ ३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कौलासात्पार्वतीशापात्प्राग्जन्मन्यपवर्गजा । वभूव काचिद्वनिता महादानरता सदा ॥ १ ॥
 पार्वत्याः क्षेमणोदत्र यवन्चस्ति पतत्रिण । महाविभूत्या युक्ता सा समस्त्वैश्वर्यसंयुता ॥ २ ॥
 पृथ्वीपतेः सा पुत्रीयं जाता वै नर्मदातटे । पुत्रभ्रातृविहीना सा देवीशापान्महासती ॥ ३ ॥
 भञ्जनात्तद्वत्स्यात्र न च पूर्णमनोरथा । सुवर्णवर्णा पद्माक्षी नानाभरणशोभिता ॥ ४ ॥
 जाता कुम्भगते लग्ने स्थिते तत्र शनैश्चरे । पञ्चवेदमितायुः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 विभुज्य सर्वभोगान्सा गच्छेत्स्वर्गं महासती । अग्रे जन्मनि सा देवी भविष्यति च बाहुजा ॥ ६ ॥

पत्या सार्व प्रविश्याग्नौ पुनर्गच्छेच्छिवाल्यम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अ० एकादशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्गृहपस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्को तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद् भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले रम्यपर्वते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्वत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुवैश्वर्यघनान्वितः । पापस्यात्राजितस्याथ प्रायश्चित्तं परं न हि ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतः । तीर्थाथयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः षोडशिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशद्वदेक ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथायो द्वादशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नन्दिकेश्वरसांनिध्याच्च्युतो रुद्रगणो महान् । अभिमानान्वितस्तत्र रुद्रभक्तिपराङ्मुखः ॥ १ ॥
 ज्ञातो नन्दीश्वरेणाथ यस्माद्गुह्यपराङ्मुखः । तस्मात्त्वं यवनो दुष्टो भविष्यसि महीतले ॥ २ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेश्वरः । अपि स्वल्पतरे काले शापान्मुक्तिं ददौ प्रभुः ॥ ३ ॥
 तस्य शापान्महाभाग जन्मन्यत्राजनि स्वयम् । महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ४ ॥
 पुष्करात्प्राक्परे देशे शुके स्वोच्चे तु लाभगे । मालव्ययोगे विरुपाति सचन्द्रे बहुभिर्युते ॥ ५ ॥
 गौरो यशस्वी मतिमान् नानारत्नचयैर्वृतः । गजयूयैः समाक्रान्तो बहुभूषालसेवितः ॥ ६ ॥
 नानावाहनपंतुक्तो बहुभोगयुतस्तथा । सकलैश्वर्यवित्ताढ्यः स्वेच्छाद्रव्याश्रिताऽनुजः ॥ ७ ॥
 दातातिशक्तितो लोके धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायश्च न तु पूर्णमनोरथः ॥ ८ ॥
 बहुभृत्यैः समायुक्तो यावज्जीवं सुखान्वितः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं शस्त्रास्त्रबन्धनात् ॥ ९ ॥
 दृढकर्मकृतात्पापाद्गुह्यपूजनभङ्गजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मनि विद्यते ॥ १० ॥
 चिह्नभङ्गात्तथा स्रत भीमो नीचोऽग्रे स्थितः । सूर्यस्यायगताच्च्युक्तात्सङ्गान्मालव्यसंज्ञकात् ॥ ११ ॥

नायुर्दाममवामोति रिष्टान्तं जीविनं रमृतम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अथायश्वयेदशाधिकत्रिंशत्तमः ॥ ३१३ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भुतम् । सहानुगामिनी नार्यो गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं सतीक्ष्य भर्तारं या विशेषं हुताशनम् । सार्धं तेन महापुण्या ज्ञेया सा सहगामिनी ॥ २ ॥
 श्रुत्वा मृतपतिं यात्र विदेशस्य पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेष्यो सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
 धर्मोत्पतिव्रता पूर्वं भवेन्मोक्षगतिर्द्वयोः । अर्थकाभून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेऽण्डज ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
 दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्नौ विधिना सूतं कृत्वा पूर्जां हरेर्भक्षम् ॥ ६ ॥
 सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्रत्ना न निवर्तते ॥ ७ ॥
 तल्लतातलघातेन मूर्च्छितोऽभूद्यमाधिपः । तत्काले वै तत्र पृष्टो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
 धर्मराज वदैतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महामाग येन त्वं चालितोऽयुना ॥ ९ ॥
 तमुवाच ऋषिश्रेष्ठ गतेयं या शुभानना । सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥
 मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं दिजोत्तम ॥ ११ ॥
 साऽगमिष्यति चैवात्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

कादयां मृत्युस्तयोर्त्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायश्चतुर्दशाधिकत्रिशततमः ॥ २१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कामतो यश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 घोराद्ब्रह्मघ्नजातपापाद्दण्डकर्मकृतात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अन्यायः पंचदशाधिकात्रिशततमः ॥ २१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टयुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशम्यति । कुरुक्षेत्रादेतीर्थेषु सत्पात्रेषु विवानतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अ० षोडशाधिकात्रिशततमः ॥ २१६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपिताम्नां किंचिद्विचक्षणमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किंचिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां वै जायमानमसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वा वीरमसूतानां शीघ्रगर्भसमुच्छिदाम् ॥ ४ ॥
 ज्यौषधैश्छेदनेर्दुष्टैः प्रलेपैर्दुष्टमक्षणीः । संभावनेस्तथाघातैरन्यैर्वा वसितकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥

नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभतिं हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अन्धया ईर्ष्या चैव संतेनाशनाय च । औपवेशेदेनायैस्तु तस्याथं कल्पितोऽगदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विविधोऽग्नेन तैददः । तथा वै ऋतुभावाच्च शीघ्रं पीतं तदीपधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिज्जन्मनि मानद । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जातं तद्विविधं रजः ॥ १० ॥
 वेदना जायते नित्यमसृग्वातोदरामयः । पुष्पं नष्टे फले नष्टे कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 एतत्कर्म कृतं पूर्वभवे वै गर्भदोषकृत् । तथापि फलहन्त्रीणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋतुभावाद्दुष्टबुद्ध्या कृतं वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पवन्धनाः ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिश्रित्य स्रश्वे शोणितं वटु । छिद्यन्तीव च बान्त्राणि सूचीभिरिव सुव्रत ॥ १४ ॥
 वेदनायाः पुरा भोगात्स्त्रीणां गर्भनिपातनात् । यावत्कालं निद्रुर्येयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेन पतेद्गर्भो ह्ययया नास्य संभवः । एवं तु लक्षणीज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकमासावधि चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । सुशुभे भूपदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रनाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमहिनेन सः । शौष्ठ्रपद्यां वृत्तीयायां शुक्लायां व्रजमाचरेत् ॥ १८ ॥
 नियमेन कृतं सूत व्रतं सिद्धिं ददाति तत् । पुष्पैर्नानाविधैः शुभैरर्चयेद्गिरिजापियम् ॥ १९ ॥
 केतकीगर्भसंयुक्तेश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः । सोवर्णां राजतीं ताम्रौ मूर्तिं गौर्वाः प्ररक्षयेत् ॥ २० ॥
 हारनूपुरमुकुटकुण्डलामरणादिकम् । नेत्रेभ्यः शुभ्रकासारमोदकाष्ट्रपपायरीः ॥ २१ ॥
 उपनिष्ठेत् विधिवद्भवानीभियवल्लभम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्द्वितीयादिपूर्वकम् । द्रव्यैर्नानाविधैरर्चयेद्दयान्मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोषेणं मञ्जनं मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये । गृह्णाणार्घ्यमिदं देवि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः ॥
 देहिदिहि जगत्पूज्ये शंकराणवल्लभे ” ॥ २५ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले क्लृप्तातःक्रिया सती ॥ २६ ॥
 देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पौडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोग्यैर्ब्रह्मणानथ पौडश ॥ २७ ॥
 प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकतंदुक्तं बल्लगुग्मेन संयुतम् ॥ २८ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रिये पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भाश्च वृक्षेपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २९ ॥
 सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“गर्भपाताद्धि यत्पापं दुष्टस्त्रीणामुपार्जितम् ।

तदत्र बन्धयताहेतुस्तस्मान्मुञ्चय चाम्बिके । तव दानेन पुत्रा भे भयेयं सुभगां सती” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विधे विसर्जयेत् । एवं व्रतपराया वै गर्भपातो न जायते ॥ ३२ ॥
 ध्यायाञ्च पुत्रपौत्रादद्या स्वपत्या सह मोदते । न लभेद्गर्भपातं ता पतिपुत्रसुखं च न ॥ ३३ ॥
 वृत्तीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भः समेधते । रजतस्य पत्राभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने । “गर्भपातं प्रहर्षया मया प्राप्तं जन्मनि ॥ ३५ ॥

यद्यप्य वन्द्यत्वं प्राप्तं तस्मान्मुच्येऽत्र जन्मनि । जन्मजात्यादिकं वत्स वद त्वमिह कर्मणः ॥ ३६ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेयकूलोद्भवम् । सपत्नीसहितं येन न सा गर्भस्थ दोषहृत् ॥ ३७ ॥
 तत्रेदमपि संचित्य लक्षणं त्विह जन्मनि । यथा प्राक् पातिनो गर्भः सप्तस्याः पतिवर्जिता ॥ ३८ ॥
 दीनानाथविरोधः स्यात्स विरोधस्तथा सुत । अनुमन्त्रिमयोक्ता सा पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३९ ॥
 वन्द्युसंततिदुःखी स्यात्तत्तर्वा ह्यनवस्थितिः । शोकः स्यादुदरे बाधा तावत्पत्नीह्यादिविभ्रम ॥ ४० ॥
 अन्नरात्यन्दमानो वा गर्भः सन्नोपलभ्यते । पाणौ मुष्टितलावाताञ्जानुना सक्थिजानुनी ॥ ४१ ॥
 दोषनो वाग्निजो वापि शङ्खजोऽस्माद्विजोऽपि वा । ब्राह्मणान्नोजयेद्रक्षसा सर्पिण्यात्मानमभिशयेत् ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अ० समदशाधिकविंशततम ॥ ३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमत्वादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चदुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्रापजान्महाघोरात्रकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथापि तिथिकं सुत विभुज्याऽवर्मतः स्वयम् । कर्मत्रयेऽयं पुण्यात्प्राक् सोऽत्र जातो हि वाटुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सुत कृशोदरांतो भृशम् । लभे कृन्नाभिषे सुत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पण्डिते वर्षे जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तस्मै ते मृताश्चान पुत्राः क्षयस्तृणान्विताः । रिष्टेन वायुधो भङ्गो हृदपापान् निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टादशमिन्विंशततम ॥ ३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्रमशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा स तु पुरं सुत कदाचिन्मदत्तयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शयोरस्तक्षणे लुंठिनः पुन । तत्रैको ब्राह्मणोऽग्नौ वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरित तेन चाज्ञानद्विज्ञानजम् । अयो यमज्ञया सर्वाः भुक्ता नक्तयातनः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादथाऽत्रापि स जातो क्षत्रिमायरः । देशेऽप्योष्याभिषे गौरी लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवभावे महाभाग राजयक्ष्ममपीडितः । ब्रजहा क्षयरोगी स्यादिति वेदविशे विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृति तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्पास्तत्र त्रिदेवानां भूतैर्यस्तु यथोद्दिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदलीपत्रसयुता ॥ ७ ॥
 निजवित्तानुसारेण वित्तशाय्यं विवर्जयेत् । देवास्तु विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्नोजयेच्छत्राश्च होमत्रेय जपेत्तथा । गायत्री विविना सूत पूर्वपापानुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महानाहो क्षयस्तस्यान शान्नाति । नैव कुर्यात्तु यो मोहद्विष्टं विशन्तिमतेऽङ्के ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याये एकोनविंशततम ॥ ३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाघेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं मयोक्त च पतत्रिण । महापापकृशाछोगान्मृदुले न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये त्रिंशदधिकविंशततम ॥ ३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मातद् । वधिरा जायतेऽत्रैव प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णकपलान्वितम् । पुस्तकं विधिवद्वाचात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मयातजम् । अज्ञानादत्र जनुषि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद्गोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्येऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । कास्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिहृद्देशे प्राक् सूत काचिद्विजवराङ्गना । पतिमिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यवातयत्पूर्वं भवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावकत्वमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्वस्वेव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रयोविंशत्यधिकविंशततमः ॥ ३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूत वाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदेऽधुना । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोत्सङ्गगतश्चायं प्रयागे गरुडाग्रज । सुस्नातो मृगगे भानो धूर्तः कर्मक्रियोऽञ्जितः ॥ २ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासितस्यान्यक्षत्रियस्य पतत्रिणं ॥ ३ ॥
ददाद् भवनं रम्यं वैरिभावात्पुरानव । तत्रैका वत्सरी दद्याद् जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगे च संप्राप्ते स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
सुमध्यरूपो बलवान्वर्धं स्वल्पमतिः शूतः । बुद्ध्याधिकप्रधारी च पेतिकः स्वल्पवित्तवान् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यममन्त्रितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाद्वा शृणुष्व वै ॥ ८ ॥
गोबालवत्सकववाजीववातादपुत्रक । सप्तवेदमिताब्दान्ते जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधात्पापान्प्र नाशकराणि च । गोगाशिरःशनिः सोमात्पद्मे जीवो मृगास्थितः ॥ १० ॥
रुद्धैर्मतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकम्पात्र जन्मनि । पूर्वं वा स्त्री सहायात्तन्मृतवत्सात्र सा मुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद् मे स्वामिन्सर्वपापनिवृद्धनीम् । पुत्रवृद्धिकरी धन्या सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चदशर्णमिता कार्या मुरभिश्च हिरण्ययी ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुनास्तः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्दया विनाय धीमते ॥ १४ ॥
नापैर्वाद्दोषैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । माताभ्यां च तथा वद्विजांवा मायवतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देवाश्च विधिना सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १६ ॥

नैवं कुत्रोच्च यः शक्त्या त्रिवेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतस्तस्मिन् जीविते नात्र संगमः ॥ १७ ॥
नवतप्तममायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं वा कृत्तनिष्कृतेः ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्यधिकतमः ॥ २२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं कौचिद्भिजवरङ्गना । पतिमिवा शील्युक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वेरिभावं तथा स्मृत्वा गृहं दग्धं द्विजस्य च । चौयेण तत्सुते दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
साहाय्यात्त्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजन्मदाघोरात्फलाज्जाता वियोनिजा ॥ ३ ॥
नैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादया पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापान्न प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुनर्हीनो रजान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्यधिकतमः ॥ २२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां चो महाभाग निहन्वात्पापमोहितः । तस्य च स्तलित्वा बाणो भवत्यनेन जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यादिरण्मयी तत्र सारिकां शुभलक्षणां । तथा च पुस्तकं दद्याच्छात्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्ममुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्यधिकतमः ॥ २२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयन्नागि पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्तलितान्डज ॥ १ ॥
तथा देया मुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय वा । पूर्वपापात्ममुच्येत तदानीद्विनासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशत्यधिकतमः ॥ २२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वरुणांती च पुरुषः पूज्यजन्मनि मानद । तस्मिन् कण्टः प्रजायेत मोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवत्कृत्रेतां सर्वाभग्नानृषिताम् । मुच्यते कण्टजाटोभान्नान्न कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय अष्टविंशत्यधिकतमः ॥ २२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नागी पूर्वजनुष घातयेत्तुडाग्र । वक्रं सा कण्टरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामन पयस्विनीम् । ययोपरकृन्तंयुक्तां तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोविंशत्यधिकतमः ॥ २२९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षत्रिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्ततृप्त्युत । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्या वोर्ध्वहृत्पयाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः रक्तप्लीर्यथ अतिपाण्डुरदामयः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्दृग्नीगदः ॥ २ ॥
अरिरे जायते यदिरुघातत्रगादुतः । वीत्राणां मातुलानां च दुःखवातांशुतिः सदा ॥ ३ ॥
दायादश्छट्टुक्कपीडा भूमिद्रव्याभिरिष्यता । ऐदितानि च लक्ष्माणि तस्य देह भवन्ति हि ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणीसन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मासानतिक्रम्य गर्भं चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाके न सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नाथ संशयः । पूर्वजन्मानि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्धेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्थावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निधुरमात्मना ॥ १० ॥
तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चानपूर्वकाः । पातालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तस्यैव त्वज्यते मातृवाला नामनुकम्पया । मायावन्वनमातृणां बालगर्ताश्रिता तदा ॥ १२ ॥
अन्यत्तद्धर्मिणां दृष्ट्वा क्षिप्यते वद्विभस्मसात् । विनिव्रन्ति प्रमादाद्यैर्भेदं संततिदुःखभाक् ॥ १३ ॥
संततिदुःखितायास्तु नानादुःखाय जायते । अनया वित्तमासाद्य तेषां वैनाशनाय तु ॥ १४ ॥
तथाविधेषु जीविषु मृतेष्वपि च तद्वशात् । भ्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्त्वद्वोषचिदिताः ॥ १५ ॥
पाताले ज्वलिता ताभिर्वह्नौ लघुप्राणिनः । गर्भयुक्ता मृतामातृक्षामयापि तथाम्बया ॥ १६ ॥
गर्भं न लभते तत्र मृतासौ दुःखजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतमजा ॥ १७ ॥
त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुरन्तरे । जन्तवो गर्भिणो ये तेः स्वकृतं कर्म भुज्यते ॥ १८ ॥
उभयोः कर्मणां हेतुन्वक्ष्यामि प्रयोजकान् । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥
स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा मर्यं वद दिवस्पते ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टं समनुप्राप्ते गृहेऽहनि शुभोदये । प्रायुदकप्रवणे देशे गोमयाद्युपलिप्ते ॥ २१ ॥
तत्रोपर्याविकं स्तरीयं नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूजयेत् ॥ २२ ॥
निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २३ ॥
शुद्धं मोक्षं भृशं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिमित्तम् ॥ २४ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कक्षपं च प्रजापतिम् । बेणुदण्डं करे दक्षे कामे चायं कमण्डलुम् ॥ २५ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां सूर्यं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २६ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे, पूजयेद्विविधैर्धनैः ॥ २७ ॥
तत्तत्तु सपत्नीकं मुनीनां विन्मयेदिति । सदक्षिणा जगत्स्रष्टा पत्नी च तपसोबला ॥ २८ ॥
सा मया तिलसंख्या वेदापेोभिस्तीव्रवेदनम् । लघिता स्त्रीजनाचारमजानन्त्या दयात्मिका ॥ २९ ॥
नाशयेत्तस्य पापस्य देवमांसं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
सपत्नीकं च सौवर्णं निर्मितं सम्यगर्चितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३१ ॥
एवमाश्राव्य ता मूर्तीः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्यादानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाः ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं त्रिष्वेति विहिताञ्जलिः ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजैर्नुपि दयारहितचित्तया । प्राप्तमत्यशुभं स्वामिञ्छिन्वि तत्कर्म दारुणम्” ॥ ३३ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकयाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स तत्पापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णयेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । मुच्यते तदुपायात् कूर्चयुक् चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्याय एकविंशदधिकविंशततमः ॥ ३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नासी वातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥

कृष्णयेनुप्रदानेन कूर्चयुग् गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकविंशततमः ॥ ३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राग्मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते क्रमिलोदरः ॥ १ ॥

स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जितात् । मुच्यते किल रोगात्तु दुष्टात्कृमिभवात्तवग ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायत्रिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः कृमिजाता रुजा सुत ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चघ्नं शुभम् । कार्तिके शुक्रपक्षे तु प्रातस्तद्दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायचतुर्विंशदधिकविंशततमः ॥ ३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पृष्टं तु यो मोहाद्रक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नं स पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥

विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चविंशदधिकविंशततमः ॥ ३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पृष्टं च सततं सात्र स्यान्न कृशोदरी ॥ १ ॥

सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणागनात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके अध्यायः षट्त्रिंशदधिकविंशततमः ॥ ३३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदक्षीरार्द्रमांस्वितः सदा । सभायां नर्मदानरे धनसौख्यममन्वितः ॥ १ ॥

कृतानि तेन दानानि नानापथेषु शक्तितः । वेदविज्ञानयुक्तेषु सत्पानेषु विधानतः ॥ २ ॥

अयो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्रवम् । त्यक्त्वा ज्येष्ठामृतनुस्तातां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥

गतिं दर्शय कनिष्ठायाममृतां धर्मोद्दिनः । ततो यमपुरं प्रातः समहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥

भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । अद्वादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेऽर्के सुखे राहो जीवे कर्केऽलगे भृगो । स रक्तगौरो मतिमान् बन्धुघ्नीसुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुर्गुणी स्वमितदो द्विजबन्धुसहायकः । सर्वं त्विदं फलं दानात्स्वोत्पागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोकेऽति पैराणिका विदुः । योपासाहाय्यतो जातं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
 प्राग्भवे या कनिष्ठाभृत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोपयुता चेति लक्षणेर्लक्ष्यते स्वग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पल्लवंदमित्तैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥
 तदर्थार्थमितं वागपि विपु वित्तादिमं पठेत् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“त्याक्ता वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् । तदुपपापनाशाच्च दहेऽहं गणनायकम् ॥ ११ ॥
 मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्ययी । ददेऽहं विप्रमुख्याच्च वेदशास्त्रविदे त्विह” ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्वरयन्त्यस्तथा शुभां दद्याच्च दक्षिणाम् । पर्वं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १३ ॥
 श्रुत्वं शक्तिमान्पस्तु न कुर्पाच्छोधनं त्वेके । स पुत्रान्नोपसर्पति रिष्टं पश्चादद्वन्द्वके ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवने वर्षसप्ततिम् । अत्र जन्मादिकं श्रेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाके ऽध्यायः समाप्तश्चरित्रविक्रियशततमः ॥ ३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्र जाता प्राश्विष्णुपूजनात् ॥ १ ॥
 यत्कृतं दुष्कृतं तच्च शृणुष्वान्न स्वगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वत् पुनस्तर्पणं भुक्तं सर्वमज्ञापतः । मृतो द्विजस्तद्गृहेऽसौ धुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववदमात्राणि भुञ्जापि यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वदयेऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्येन तवार्येन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विधाय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुमीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भाविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः समाप्तश्चरित्रविक्रियशततमः ॥ ३३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो मूत्र श्लोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्धव च मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्वित्वात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायः समाप्तश्चरित्रविक्रियशततमः ॥ ३३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी श्लोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्धा जायते त्वत्र व्याधिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
 गोमूत्रप्राशनाच्च ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्ध्वरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंग्रहे कर्मविपाके अध्यायश्चरित्रविक्रियशततमः ॥ ३४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राग् राज्यन्धो जायते न हि । स तत्पापविशुद्धचर्यं गोमूत्रं विधाय विवेचेत् ॥ १ ॥

भोजयेच्च तथा विप्राञ्छत्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । रात्र्य न्ध्यरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुक् नारी प्राग्भवे विनतासुत । रात्र्यन्ध्यरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्रादानात्तथा । मुच्यते पूर्वपापास्तु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायद्विचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मनि जन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणप्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुचिवृद्धिर्भवेद्दिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायद्विचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं स्वीकरोत्येपाऽजगरी जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्रजापतिप्रताद्यत्नात्कृतात्पञ्चापतर्जनेः । मुच्यते पूर्वपापास्ता जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायद्विचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराजविन्नपाती तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीडयते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजालोद्गोदात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय पञ्चचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्न प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । पराजेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
वजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया महत् । लक्षहोमेन सततं तस्यापान्मुच्यतेऽज सा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय षष्ठचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३४६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मस्तलः । सत्ययुक्ता सदाचारो साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्छिदं पापजं चात्र जन्मनि । किलासददुःकण्टश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
किञ्चिददः प्रजायेत तत्कथं कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्भी स्त्रीधर्मप्रवहारिणी ॥ ३ ॥
वातोद्भवा व्यथा तस्या मूर्तिं तुदे प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्राः पुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भार्गव ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय सप्तचत्वारिंशदधिकविंशततमः ॥ ३४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूरं वैश्यसमुत्पन्ना म्रिया शूद्रा प्रतापिता । बहुव्याशानिरता बहुद्वेषसमन्विता ॥ १ ॥
शूद्रा याता च संन्यसे बहुकालोऽगतागतः । अन्योन्यं प्रतिवसतः किञ्चित्कालवशागतः ॥ २ ॥

उभयोः कर्मणोर्हनुर्धनहर्ता पनिर्यतः । ततस्तेन कृतं कर्म भीष्ममैत्रव जन्मनि ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणधृतः । धनलोभाद्धतः शीघ्रं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 नस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रवर्षस्तथा मातैर्मृतौ तौ दंपती तदा ॥ ५ ॥
 धनलोभवशात्सौष्ठौ दुष्टचित्तः सुदुर्मनः । तद्विषया च मृतौ तत्र गर्तौ वैःशमज्ञानम् ॥ ६ ॥
 प्रनष्टं तद्गृहं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पचितांशुश्च ॥ ७ ॥
 पथान्मानुषमपत्नीं व्रतानुप्रभातः । इदं जन्म चतुर्थं स्यान्मृतापत्यं स्वपेश्वर ॥ ८ ॥
 द्वित्रादिमासजानानां मृतिर्द्वित्रादिद्वयार्धः । मृतपुत्रा भवेत्त्यत्र जातजातास्तथैव च ॥ ९ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च ध्रुवम् । जाताजातां विनश्यन्ति हि तस्याकृतनिष्कृतेः ॥ १० ॥
 एवं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्निव्रते परम् । सुगुणाश्च सुखशाश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ ११ ॥
 नश्यन्तु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरो भवेद्व्याधिर्यस्तो व्यसनवानयम् ॥ १२ ॥
 नास्ति सौख्यं लभेतस्य नानाश्रितचेतसः । सौख्यं न तद्धनस्यापि परापत्वानि पश्यतः ॥ १३ ॥
 लक्षणाणि पुरोक्तानि तस्यैवान्यपि कीर्तयेत् । स्योदरे त्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १४ ॥
 मृतवत्सोद्वेगं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्वशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ १५ ॥
 दोषनस्यं महानाथिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ १६ ॥
 त्रियन्ते जातमात्रा ये पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि पुरा प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

जातस्य निष्कृतेः स्वामिनिह कर्मनिपूतनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि मृतवत्सायनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तात संवतेः सौख्यहेतवे ॥ १९ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमामोक्त । पट्टिः शान्तिमूर्त्तानि ब्राह्मणः सहितोऽर्थवित् ॥ २० ॥
 सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतारक्षप्रतिष्ठितः । स्थापयेदोषधर्मन्त्रार्चणविष्णुसक्तिभिः ॥ २१ ॥
 सुदृष्टे सुशुभे देशे गोमयाशुपलिप्तके । तत्रोपचारविकं स्तीर्य कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २२ ॥
 द्रोणमार्गं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्राजर्गं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णां प्रतिमां नव बालगोपालमूर्त्तिकाम् । कृत्वा प्रणिप्रितमाणां मूर्त्तित्वे शुभलक्षणे ॥ २४ ॥
 अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्युपचारैर्यथाविधि । नम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ २५ ॥
 आहूय विदुषो विप्रान् अन्वाश्च वेदवतिद्वजः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ २६ ॥
 यो निर्मितः पुरा द्रोहो मया च परसुनुषु । भूमिद्रविणहेमाथलिप्तया स मणश्चतु ॥ २७ ॥
 नाशयेत्तन्महापापं मूर्त्तिश्च शुभलक्षणा । तदस्तु महदप्रार्थं मृतं संवतिरात्मनः ॥ २८ ॥
 तस्मान्मुच्ये महाभाग पीतगोदानतोपतः । इति तत्र पापिकस्य त्रिस्तेनोक्तोऽप्यतिष्ठति ॥ २९ ॥
 अत्रे नयेति मन्त्रेण विस्तृष्येत्प्रदीपयेत् । धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि ॥ ३० ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्धरात् । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं मादृबन्धुसुखोऽस्मिन्तम् ॥ ३१ ॥
 स्वसुताः सुतसौख्याय संतोष्य निजपुत्रवत् । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः कियत् ॥ ३२ ॥
 विकारा विकृता प्रीयो गमने पादवैकृतम् । पैतृजा मातुलान्या रुक् कामगुलमार्तित्वग्व्यथा ॥ ३३ ॥

मृतापत्यातिदारित्रेयामनुमन्त्रादिभेदतः ।

तथातथाऽत्र दुःखानि जानन्नेऽस्य सुहृदुः । पूर्वकर्माजितं पापं चिद्धं तस्य सहायकम् ॥ ३८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तम ॥ ३८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विश्राय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि पश्चिन्त च्छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥
नास्ति तस्यात्र पापस्य निष्कृतिर्दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं युवा नाशमवाप्नुयात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र जनैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय एकोनपचाशदधिकत्रिंशत्तम ॥ ३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सत विपं दद्याद्वातार्थे । छर्दिरोगेण सत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्त तस्यास्तु गरुडायज । ब्राह्मणस्य वधे पापे प्रायश्चित्तं क विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्याय पचाशदधिकत्रिंशत्तम ॥ ३९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मिन्यो विप दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्र बाध्यते पीडया बहु ॥ १ ॥
येनूनां दशकं दद्यात्सर्वपापस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकापचाशदधिकत्रिंशत्तम ॥ ३९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतोऽत्र जायते जन्तुर्गः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकत्रिंशत्तम ॥ ३९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागवी त्वासीज्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुनाभिलापिणी पूर्वमनजघवनं पुरा । तस्मात्ता यवनी जाता पुनस्तत्तिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाविधान्नदानात्ता कुरुक्षेत्रे पुराऽनघ । शिवभक्तिपरा यस्मात्सुखैश्वर्यममान्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्षद्वयपूजनजाद्रतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिश्चन्द्रस्य अतावत्पुत्रा विद्यानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चचत्वारिंशदधिकत्रिंशत्तम ॥ ३९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयैऽस्तकश्चिद्ब्राह्मणो पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चार्येणापहृतं द्रव्यं यत्स्थितं देवालये । तेनेदं दुष्कृतं स्व कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रय क्षत्री पर्वते पूजनाडरे ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो मृगः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगात्श्चात्र जन्मनि मानसः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यपहारीति पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
सुर्व्याद्धिरुभया पृथ्वीं सप्तमुद्रा पलात्मिकाम् । सर्वनां सागरोपेता सप्तदीपा वसुंधराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पफलकृत्य दद्याद्विमाय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अध्यायस्तु पचाशदधिकत्रिंशत्तम ॥ ३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विपं कस्मिंश्च काश्यप । सात्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिस्त्रेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनुना दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्ता तदौपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पंचपंचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विप्रो ह्यभृदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानात्पत्न्यान्महाभाग चकाराल्पाविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्व्ययोगतः ॥ २ ॥
 स च चार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलाद्ब्रूतात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा किल गर्भसमन्विता । त्रासिता लुण्ठिता साऽत्र तेन पापधियाऽण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुला वदु । तद्गर्भोद्घातं व्युत्तौ पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 ततो धर्मपुरं प्रातः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यकलं भुक्त्वा पापपापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 गौरः प्रतोषी क्षीणाङ्गः बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमतिमान् बहुपुत्रीभिर्गन्धितः ॥ ८ ॥
 जातपुत्र्यमृतंस्तप्तः पूर्वपापाचयाण्डज । विन्मयं तत्प्रत्यक्षयामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
 पलार्घार्धभित्तेनैव कार्या मुषटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 शिवं वा तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं सुत । दद्याज्जपेच्च मन्त्रांश्च तद्विद्वान्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलससर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्या विधानतः । मायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्मादौपात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 पुत्रसीह्यस्य लोभोऽपि चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वन्द्वे तु प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥
 वैदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पदपंचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं याज्वापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्द्वोरत्समुदती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्ध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शर्तरेपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासेन विनतासुत ॥ २ ॥
 सुच्येत सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्ब्रूतात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनजाद्रूतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वजन्मत्रापि बाहुजा । बन्ध्या प्राग्भया यतो दुःखाकुला च दयितान्विता ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः सप्तपंचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं बन्धयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽज्ञापस्माररोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोगेण धिपतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवञ्चने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायोऽष्टपंचाशदधिकविंशततमः ॥ ३५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृवातिनी नारी प्राग्भवे दिनतासुत । सात्र जन्मनि मृतत्वं भजत्येव न संग्रयः ॥ १ ॥
ज्ञानात्कृतान्महापापाच्च चोक्ता निष्कृतिर्यया । ज्ञात्वा भ्रातृवधे सत प्रायश्चित्तं क तत्तमम् ॥ २ ॥

सप्तजन्मनि मृतत्वं जायते महदेतसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अ० एकोनपट्यधिकत्रिंशत्तम ॥ ३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्राग्राजक्षिप्रपीडितः ॥ १ ॥
विंशद्वयं व्यतीते च देहमङ्गः प्रजायते । तदक्षार्यमह वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुगविषम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेन्ऽक्तितो विप्रान् वेण्णवाञ्छूदया सुत ॥ ४ ॥

कृत्वाऽग्नेन विधानेन गृष्टं च प्रणश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टम पट्यधिकत्रिंशत्तम ॥ ३६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वत्रेहहः कश्चियो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुल्यं शमागत । कालचक्राभिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमपेक्ष स्वशक्तिः । कालचक्राख्यदानेन गेगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टम पट्यधिकत्रिंशत्तम ॥ ३६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरतस्य या पूर्वभूदे पातित्रता । पर्युः पापप्रभावाद्दे गति प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्वक्ता शरीरं सा देवी पार्वत्यो सह मोदते । भुङ्क्ते भोगान्ममस्तान्त्रे पति प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परम स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टम पट्यधिकत्रिंशत्तम ॥ ३६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतान्सूत प्राग्भवे भ्रातृवातनम् । सोऽत्र जन्मनि मृतत्वं भजते किल मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
एव यः कुरुते सूत स तत्पापान्मुच्यते । न जायतेऽत्र मृतत्वं कदाचिद्विनतासुत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टम पट्यधिकत्रिंशत्तम ॥ ३६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वञ्चरेत्कचिद्भोमात्पूर्वभवेऽण्डज । सात्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चनयं कुर्याद्वाद्देतुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके अष्टम पट्यधिकत्रिंशत्तम ॥ ३६४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्रणोत्तमो जातो धीमघो वित्तसयुतः । उदरे वायुरल्पीयाङ्गिऽरोगतिश्च प्रजायते ॥ १ ॥

१ मोदते पार्वती सह तति स्यन् ।

शरीरे जायते चिदं किंचिद्वृणसमचितम् । दृष्टकण्डूविलोनाङ्गं गमने पाद्वैकृतम् ॥ २ ॥
कर्मनुसारतो व्याधिचिदं तस्य सहायकम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
रोषानुक्ताऽमिताद्यापि प्रदरार्तिः प्रजायते । स्मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विमः कुलीनो बहुयाचकः । गत्वा चैव महारण्येऽवर्तत गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बह्वोऽपि समायाताः शत्रवस्तेष्व वेष्टिता । जाता भीता तदा स्त्री सा त्रासवद्विर्मदायने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तत्र पश्चाच्च स द्विजो भूतः । तेन कर्मविपाकेन भ्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकालं भवेत्किंचिच्चिद्वर्षे प्रजायते ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्पया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साद्य पृष्टं महाबाहो किलैतच्च सुदुर्लभम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमवापहम् ॥ १० ॥
गङ्गायां वै सवर्णायां सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वत्सयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मपाकादिकं विमं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुर्वते तस्य निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
आयाति पापदोषेण भुवि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुर्वते भक्त्या प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकविंशततमः ॥ ३६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचनारी भर्तृविपान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानमदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्यान्पशूद्रस्य गृहाचीतानि मानवैः । सर्वज्ञेहानि चैर्विण सर्वशून्यगृहापुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सूत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्पापात्पाक्षित्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
ना जाता बाहुजा नारी कर्मभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
चौवने क्षयरोगादद्याऽऽकुला स्नेहहरा वतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यात्पापौवनानाशनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्थाशभागतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देवविधज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाके अध्यायः पञ्चपट्यधिकविंशततमः ॥ ३६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वधयेत्कश्चित्पुरा धौत्येन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्माररोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग सर्वसां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चवर्षं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोचनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसारेण कर्मविपाके अध्यायः सप्तपट्यधिकविंशततमः ॥ ३६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पातिव्रतभा । धनधान्यतमायुक्ता स्वर्णकानी सुवर्णिता ॥ १ ॥

दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णपिहारजातापादत्र मा स्वर्णकारजा ॥ २ ॥
पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहाग्जात् । कुक्षेत्रे शशिस्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तिः ॥ ३ ॥

तद्वत्पुत्रो लभेतपुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अष्टाध्यायेऽष्टमविंशतिशततमः ॥ ३६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृन्ग्रामभवे यस्तु ज्ञानादत्र पनत्रिण । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
अन्नदानाच्च विप्रेभ्यो रसदानाच्च शक्तिः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्रवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अष्टाध्याये नवमविंशतिशततमः ॥ ३६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिनोहतश्चेक नारी भ्रातृवर्धं पुरा । सात्र जन्मनि मूलत्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्रान्द्राणमनम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अष्टाध्याये सप्तविंशतिशततमः ॥ ३७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वेनतेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायेते ॥ १ ॥
श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चान्न जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥

जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अष्टाध्याये एकविंशतिशततमः ॥ ३७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरे यामवेत्पूर्वं निपाद्नी पुनरेव सा । शूद्राऽधमा पथ्यनदे जाताऽत्र विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रवर्धनैर्वान्पैर्जन्मोद्गादेवाहूतैः । युक्ता सा यवनी स्रव तीर्थास्तस्य मेवनात् ॥ २ ॥

सा भर्तृसंयुता पूर्वं जनुष्यथ शिशार्धनात् । यवनी पूर्वपापाच्च निदार्हणां च सेवनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अष्टाध्याये द्विंशतिशततमः ॥ ३७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्प्रागभवद्विमः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान् प्रातमवमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाभूतानि स्नेहानि विप्राणां छेदभागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तन चेतसा ॥ २ ॥

यस्माज्ज्ञानकृतं कर्म प्रागभवे तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रो प्रयोगेऽस्ति श्रेष्ठो वेदविदांबरः ॥ ३ ॥

धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानात्तीर्थराजापिवासनात् ॥ ४ ॥

नात्रः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्विपश्यत ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाके अष्टाध्याये त्रिंशतिशततमः ॥ ३७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिद्ब्राह्मणो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो भ्रातृपुत्रसमन्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तिः । पर्वस्वापि च भूर्स्वर्णोऽश्वदाय्यासनादिकम् ॥ २ ॥

तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वेस्तनानि पात्रेषु हव्यकन्यानि चाण्डज ॥ ३॥
 पापमाचरितं चापि भाविनोऽयस्य गौस्वात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४॥
 निर्दग्धं भवनं सर्वं रात्री वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धः क्षात्रशिमुस्तथा ॥ ५॥
 बहुवो गृहजा जीवा दग्धास्तद्गामजा क्षुब्धम् । वैस्तिभावात्सहायैश्च पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६॥
 एवं बहुनिधे काले स प्राप्नो यमज्ञातनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधान्मुक्ता पापात्तयोत्तरान् ॥ ७॥
 पुर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । कुरुक्षेत्रात्परे भागे दशयोजनसंमिते ॥ ८॥
 स रक्तगारं मतिमान्स्वशो बहुवर्नेयुवः । यशस्वी भ्रातृमित्राद्वयः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९॥
 सुखीभूत्यमुर्वैश्वर्यनानावाहनभोगभाक् । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभग्यविवृद्धिदः ॥ १०॥
 हस्यः कृशोदरो बन्धुमान् शोऽश्वयोजमितिदः प्रभुः । आदिमध्यावसानान्तं सुखैश्वर्यसमन्वितः ॥ ११॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । बहुचिन्तातुरो धूर्तो दाने चाल्पमतिस्तथा ॥ १२॥
 पीड्यमानस्तथा सौम्यैर्वाने वातसंभवे । हेतुर्भयर्मनोदुःखैः कापि क्षीणाविकारकः ॥ १३॥
 चालवतात्परा पापाज्जातपुत्रविनाशवात् । चिद्रमय जनुर्द्वेष्टात् गुरुभवेतु पञ्चमे ॥ १४॥
 तरमात्पावस्तथा चन्द्रो नीचः केन्द्रेऽगुनान्वितः । सहायलक्षणं सर्वं बक्ष्याम्यत्र पतत्रिण ॥ १५॥
 या स्त्री पूर्वं सहापातीद्गामद्वादेर्जननिष्टरा । ज्येष्ठा स्त्री प्रष्टुव्रास्ति मृतपत्न्या स्वगेश्वर ॥ १६॥
 तथाऽपरः सहायोऽमृतपुत्रः पूर्वभवेऽण्डज । सदनः सोऽत्र जनुपि बहुदुःखीभिरन्विनः ॥ १७॥
 अन्ये चे वान्धवा भृत्याः सहायाः पण्डिताः पुरा । प्रष्टुनेऽत्र सुता जाता भवन्ति बहुदुःखदाः ॥
 लक्ष्मणैर्भिराद्वयस्य प्रष्टुर्वैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९॥
 पुण्यक्षेत्रेऽष्टैर्भिर्यैः पञ्चभिर्भिरिव वा । कारयेत्पार्थिवैर्वाष्टिद्वानेकादशशरीरैर्मितान् ॥ २०॥
 गन्धपुष्पोपचारिस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपर्ल रुद्रं कृपाद्धेममयं शुभम् ॥ २१॥
 सप्तनीकं यथाकारं सर्वायुषसंयुतम् । तदर्थार्थमैतं वापि त्रिषु विन्यातुमाततः ॥ २२॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्थविधिज्ञाय प्रदापयेत् । हिरण्यं तथा चाग्निं माषैः पञ्चमैः शुभैः ॥ २३॥
 राजते च तथा पात्रे पल्लवमिमे शुभे । लेहया जीवास्तु बालाद्या दग्धा ये च गृहाश्रिताः ॥ २४॥
 ब्राह्मणाय च ते देया दाहक्षोपोपशान्तये । लक्ष्मिनारायणं तद्वत्पलाष्टगितिकं सुत ॥ २५॥
 राजतं विविधदद्यात्सर्वदोषापनुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं द्वादशाक्षरम् ॥ २६॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्या शुद्धिं ममाचरेत् । होमयेत्तद्दर्शनेन गात्रं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७॥
 शृणुयाद्धरिवर्षं वा दशावृत्त्या विवानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २८॥
 तस्य पुत्रविशुद्धिः स्वात्स्नीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाथयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टभयं कश्चित् ॥ २९॥
 नैवं करोति यो मोहालोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नाविते नात्र संशयः ॥ ३०॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहधनान्त्तकम् । त्रिसप्ततिमिताच्चायुः प्रायश्चित्तं कृतेऽधुना ॥ ३१॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततायिनाम् ।

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३२॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रप्रसंगे कर्मविपाके अन्धवशनुःसप्तत्यधिकत्रिंशततमः ॥ ३७४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रयच्छति च धर्मात्मा सर्वपापविशोदनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान्निवृत्त्य श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
गयाश्राद्धादिभिः काम्यैर्दानैर्हव्यैर्विवाननः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्मनतातनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसप्तमे कर्मविपाके अध्याय पञ्चमस्यधिकविंशतमः ॥ ३७५ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । त्वा पृच्छाम्यन देवेश चिन्वि मे सर्वसंग्रहान् ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत महाभाग सर्वं वर्माच्छुभं भवेत् । कश्चिद्विपस्तीर्यमार्गे सकल्पः न्योमुतान्वितः ॥ २ ॥
लुण्ठितो केनचिद्वाज्ञा स मुक्तो धनलोभतः । तन्नाशनादपुनोऽप्यं शृणु तस्य प्रतिष्ठित्वाम् ॥ ३ ॥
द्विजस्य प्रतिमा कृत्वा सर्वस्वेन हिरण्यमीम् । यथाकारा शिपस्त्राणि स पुत्रान्मदितेस्तु ताम् ॥ ४ ॥
यन्मया निहृतो विप्रो धनं हत्वा घने वने । तस्करासंगमे पापं प्राप्तमेवोत्पन्नं महत् ॥ ५ ॥
तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्ददाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमापेनामनवोऽहं भवेदिति ॥ ६ ॥

नोजयेच्च शत विप्राश्च सपिप्परात्मानमीक्षयेत् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसप्तमे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः पञ्चमस्त्यधिकविंशतमः ॥ ३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्तत्राचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यादत्र विधिज्ञाय परमेष्ठ पतत्रिण । कस्तूरिकाया विप्राय पाण्डुरग्राशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसप्तमे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तमस्त्यधिकविंशतमः ॥ ३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्रादुर्गणः कलम् । कश्चिदासीत्कलिङ्गे वै द्विजो धर्मकृपापरः ॥ १ ॥
बहुस्त्रीनरसंयुक्तो गोयनेश्च समन्वितः । गयाया कृतवान्प्राद्व श्रद्धाविधिसमान्वितः ॥ २ ॥
सततं कृतशान्त्याय कामान्वयः स च निश्चयात् । उपेष्टा त्यक्तर्तुसंप्राप्ता धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
रतिं ददौ कनिष्ठानामनृतो स्त्रीविमोहितः । जीवन्तु तु चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्तवान् ॥ ४ ॥
शुभाच्छुभफलं पुत्रा पाशाक्षरकगतनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातो वाऽत्रापि स द्विजः ॥ ५ ॥
देशे रम्यस्थाने पुण्ये नरे लोहितसङ्गके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनमुद्धितमन्त्रिणः ॥ ६ ॥
शुभादिदं तथा पापान्मनोदुःसप्तमन्वितः । औम माहेश्वरं रूपं हेम सोपस्करं किल ॥

यो दद्याद्धर्मतः पापात्प्रीत्यागान्मुच्योऽपुना ॥ ७ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसप्तमे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टमस्त्यधिकविंशतमः ॥ ३७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शान्तिकं पौष्टिकं चेदं वक्ष्यमाणं तथाण्डज । सर्वपापरं हेमं तथा रोगविनाशनम् ॥ १ ॥
कुर्याच्चान्द्रायणं पुत्रं निर्वियं सर्वपापरम् । पीडिते तु गदायस्त्रु हृदयेनो भवेन्नरः ॥ २ ॥
विपीलिवामध्यरूपं कुर्याच्चान्द्रायणप्रतम् । अष्टोत्तरसहस्रं तु जपेत्सूक्तं च पौरुषम् ॥ ३ ॥
वलिरवापि ग्रहाणामनन्मजपृष्ववत् । बालग्रहयुतं बालमादायैच्छिउलूकं स्वयम् ॥ ४ ॥
अग्निं स्पृशति स्कन्धात्पद्मः समस्ते ततः । पादयोर्हस्तयोश्चैव विचारो वायुजो भवेत् ॥ ५ ॥

बलिदानमाह ।

तिलपिष्टदधिक्षीरकृत्तरापूपसक्तवः । राजमाषाश्च मुद्राश्च निष्पावाः कन्दमूलकम् ॥ ६ ॥
 पंकं मांसं सुरा वेति पूर्णकुम्भयुतश्च वै । एभिर्देवाद्भिलि सम्यक् मध्यरात्रेण संयुतम् ॥ ७ ॥
 गवामङ्गेषु तिष्ठन्ति भुवनानि चतुर्दश । यस्मात्तस्माच्छिवं मे स्यादिह लोके परत्र च ॥ ८ ॥
 सर्वभूताश्रया भूमिर्वराहेण समुद्धृता । अनन्तसाम्ये त्वदानाच्छान्तिं श्रेष्ठां प्रयच्छ मे ॥ ९ ॥
 महर्षेर्गोत्रसंभूताः कश्यपस्य तिलाः स्मृताः । तस्मादेपां भदानेन मम पापं व्यपोहतु ॥ १० ॥
 हिरण्यगर्भगर्भस्त्वं हेमवीजं विभावसोः । अनन्तपुण्यफलदमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ११ ॥
 शरणं सर्वलोकानां लज्जाया रक्षणं परम् । सुवेषवारि वस्त्र त्वमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १२ ॥
 सर्वदेवमयं धान्यं सर्वोत्पत्तिकरं महत् । प्राणिनां जीवनोपायश्चातः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १३ ॥
 यथा देवेषु विश्वात्मा प्रवरश्च जनार्दनः । सामवेदस्तु वेदानां महादेवस्तु योगिनाम् ॥ १४ ॥
 प्रणवः सर्वमन्त्राणां नारीणां पार्वती यथा । तथा रसानां वै श्रेष्ठः सदा चेशुरसो मतः ॥
 मम तस्मात्परां लक्ष्मीं ददस्व गुड सर्वदा ॥ १५ ॥

प्रीतिर्धनं पितृणां च विष्णुशङ्करयोः सदा । शिवनेत्रोद्भवं सौम्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १६ ॥
 यस्मादन्न रसाः सर्वे नोत्कृष्टा लवणं विना । शम्भोः प्रीतिकरं नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १७ ॥
 पुण्यस्त्वं शंख पुष्पाणां मङ्गलानां च मङ्गलग् । विष्णुना विद्युतो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥
 धर्मस्त्वं वृषरूपेण जगदानन्दकारक । व्यष्टर्त्तरधिष्ठानमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ १९ ॥
 विष्णुरश्वस्वरूपेण यस्मादमृतसंभवः । चन्द्रार्कवाहनो नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २० ॥
 यस्मादायसकार्याणि दात्राधाराश्च सर्वदा । हे लोह लाङ्गलादीनि तस्माच्छान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २१ ॥
 यस्मात्त्वं छाग यज्ञानामाहुतिर्वै व्यवस्थितः । यानं विभावसोर्नित्यमतः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ २२ ॥
 यथा रत्नेषु सर्वेषु देवाः सर्वे प्रतिष्ठिताः । तथा शान्तिं प्रयच्छन्तु रत्नदानेन मे सुराः ॥ २३ ॥
 ग्रहा गावो नरेन्द्राश्च विशेषेण प्रपूजिताः । पूजकं पूजयन्त्येनं निर्दहन्त्यवमानिताः ॥ २४ ॥
 आयुःकामो विधानेन प्रयोगमिममाचरेत् । मुच्यते सर्वरोगेभ्य आयुःपूर्णां भवेन्नरः ॥ २५ ॥

न प्राप्नुयान्महारिष्टं प्रयोगस्य प्रभावतः ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय षोडशोऽष्टोत्थधिकविंशततमः ॥ ३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग वभूव प्राम्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
 सर्वं स्नेहं तेन नीतं मिलित्वा चार्धतीरिणाम् । कालेन तदधृतं लोभास्नेहमौषाधिकं मुत ॥ २ ॥
 भुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्भुक्त्वा पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
 शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्मप्रपीडितः ॥ ४ ॥
 सर्वस्नेहातिदानाद्वै स्वविचार्यभागतः । स्वर्णदानं तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय षोडशोऽष्टोत्थधिकविंशततमः ॥ ३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा हन्ति सूत प्राग्या जाराश्रिता पतिम् । पतिस्त्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुता ॥ १ ॥

१ यथा तीर्थेषु धेद्वेषु इति-खपु० । २ नीत्याधिकमिति-खपु० ।

विष्णोराराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥२॥

धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभां गतिम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकाशीत्यधिकत्रिशततमः ॥ ३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं देहयस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण वाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

तस्यैव दानादिप्राप्य स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्वाशीत्यधिकत्रिशततमः ॥ ३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक्श्विन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाद्वारं आवेष्टकरतः सदा ॥ १ ॥

मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूतं घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥

तद्गर्भेण हतौ तत्र शुभो द्वौ मृगशावकौ । सहजाभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥

ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तौ शावकौ चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥

स शय्यकर्मणा सूतं हतवान् वै रिपून्वहन् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहरेरतिदारुणैः ॥ ५ ॥

संश्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । भुक्त्वा नानाविधान्भोगान्तं जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥

देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातकः कर्कटे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥

धनेनानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युण्यात्माकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥

नानामनोरथैश्चापि पूर्णैश्चात्रैव जन्मनि । दंडप्रचार्येत्युग्रश्च पापाचाऽपि फलं शृणु ॥ ९ ॥

धृतः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायस्याप्यत्र लक्ष्म शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥

याभ्यां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥

हृत्पद्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखातेः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥

मांसभोजनजात्पापप्राप्यश्रितं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्घ्यं वा तदर्घ्यकम् ॥ १३ ॥

हिरण्यमथैव तथा देव्यो द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदैवतम् ॥ १४ ॥

तन्मन्त्रैर्धूपगन्धार्चनानामक्षयैर्विधानतः । मायाश्रितं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥

अथवा भोजयेद्विप्रान्सहस्रद्वयसंमितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्राप्यश्रिते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥

प्राप्यश्रितेऽकृते त्वत्र न च पुत्रमुखं लभेत् । ग्रिष्टेन मरणं चापि वर्षं वेदाधिकेऽण्डज ॥ १७ ॥

प्राप्यश्रिते कृते वाणसप्तत्यब्दं हि जीवनम् । चेत्प्राष्ट्रम्यां च निधनं शुक्रायां गरुडाग्रज ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकाशीत्यधिकत्रिशततमः ॥ ३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापद्वया बभूव प्राग्भवेऽण्डज । सात्रेयं तेन पापेन गर्भपातेन दुःखिनी ॥ १ ॥

विप्रमन्याविवाहाद्देवि विधिवदन् जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥

अथवा पार्वती दद्याद्वैश्वं दशसुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥

तदर्घ्यार्थमितां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसवादे कर्मविपाके ऽध्याय द्वाशीत्यधिकत्रिशततमः ॥ ३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं पतत्रिण । संतीसरेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
शङ्करमतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोः प्रपादनात् । न जायते महापीडा स्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकविंशततमः ॥ ३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । निघृतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं समीक्ष्य विपादि सर्वस्वार्धजेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मन्त्रैश्च वायुजेः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकविंशततमः ॥ ३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादथवा नारी गोत्रघातकरी पुरा । वभूव सततं चाव लूतिरोगमपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासानां प्राजापत्याद्भूतास्तुत । लूतिरोगेण पश्यते सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तशतीत्यधिकविंशततमः ॥ ३८३ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विचक्षणमन्वितः । संयुतो वायुपितृभ्यां नेत्रतोदः शिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखा शरा वापि बाल्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ २ ॥
कटिपृष्ठाग्निघाताश्च व्रणे वाताग्निदर्शनम् । परोक्षे ह्यपवादं वैः ब्रूतेऽत्र कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य मिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काक्वन्ध्या कथं जाता कस्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेशम तदा तस्य ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥
अप्रसूता मिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमः ॥ ६ ॥
अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेपि वलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः ॥ ७ ॥
स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वैभवात् । सतां वै धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
व्यभिचारवशात्तत्र अन्योन्यं तद्धृतं धनम् । गृहीतं तद्धनं तेन धूर्तया लोभचेतसा ॥ ९ ॥
ब्राह्मणो निधनं प्राप्ता लोके गृह्णाति विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रो सौ ब्राह्मणीमभजत्पुरा ॥ १० ॥
निर्विषं जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ११ ॥
पश्चान्मातुपमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
प्राप्यते चानपत्यस्य एकापत्यो यवा यदि ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बन्धवत्त्वनाशनम् । एकापत्यमभं दुःखमनंपत्यायवा यदि ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भार्गेशीर्षं शुभे मासि शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुखसौख्याभिर्गतेन प्रतिवासरम् ॥ १५ ॥
पोडशाब्दांश्च नारीणाभिः कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीप्रतामिदं दिक्षु सुतसौख्यकरं स्मृतम् ॥ १६ ॥

पूजनाल्लक्षरुद्राणां तदर्थाणां तथैव चे । मुच्यते पूर्वपापघ्नं घोरकन्यावधादेः ॥ २ ॥
अथवा विधिना सूत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥

। पूर्वपापात्ममुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके ऽध्याय सप्तमस्त्यक्तविंशततम ॥ ३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं सुरुचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवताम् । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयेत्तत्र वै विप्रान् वायुप्रोत्थ्या पतत्रिण । दानं वित्तानुसरेण वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टमस्त्यक्तविंशततम ॥ ३९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्साम्राजकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूदध्रुवम् । गिरिवासी महादुष्टश्रौंषकर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र भागे संताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
गते बहुतये काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
प्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्ब्राह्मणः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य समः कार्पो वृषभोऽत्र हिरण्यमयः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां संयुतो महान् ॥ ५ ॥
स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥

तस्माच्छिवप्रसादाद्दं कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाके ऽध्याय एकोनचतु शततम ॥ ३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रांगसीद्ब्राह्मजा काचिद्वर्तुमियस्ता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
तदा देवास्ता मुभया द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रे त्वददाद्विष सा पापचारिणी ॥ २ ॥
मृतस्तद्विषयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
पापमाचरितं चाग्रं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वत्पापफलं सूत घोरं नरकसंज्ञकम् । पूर्वपुण्यमभावेन सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यप्राप्ति पतत्रिण । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्या स्वकुलेशा प्रियवदा ॥ ७ ॥
पतिमियस्ता चोप्रा सुखैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ८ ॥
स्वल्पपापरता काले चाधिध्याधिसमान्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्द्धक्ये पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
सपत्नीपुत्रवधजात्पूर्वपापापतत्रिण । लक्षणैर्गैरिदं भादवायाः प्राचश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
विष्णुः कार्यः शतैर्मांसैः सौवर्णो विश्वयोनिर्युत । तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्वैश्वः पुष्पैरलंकृतम् ॥ ११ ॥
देव्या विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
गायत्र्या च जपेत्तद्वद्व्याघ्रावस्तथा सुत । भोजयेच्छाक्तितो विमास्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
एव कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोदनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदये जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
नैव या कुरुते सूत प्राचश्चित्तं विधानतः । तद्याज्जुमूयते दुःसप्तसकृत्पुत्रनाशनम् ॥ १५ ॥

विभाणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥

रिष्टं पष्टिमितादब्दाद्धुवं वाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यसिंहसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चतुःशततमः ॥ ४०० ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो दृढाश्रयवसंयुतः । सदाचारः सुशोभाद्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥

कयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥

मातृपक्षं समाश्रित्य पोषिता भ्रातृमातुलैः । ह्यसृग्वातगदार्ता सा बाल्येऽस्याद् ग्रहणीगदः ॥ ३ ॥

काष्ठलोष्टाश्मशस्त्रार्धैर्वातश्च कृपादयोः । बहुपुत्रीममृता च अपुत्रा जायते भुवि ॥

अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद् ॥ ४ ॥

जातमात्रमृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः । केचिद्दृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः ॥ ५ ॥

रक्तसावकृता पीडा मासेमासे सदाऽनघ । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तत्काल एव वैश्यस्तु परवित्तापहारकः ॥ ७ ॥

दूतिकाकर्मनिरतो लोकवञ्चनतत्परः । ग्रामाधीशोऽभवद्यो वै तस्याग्ने भाषितं खलु ॥ ८ ॥

एकयामेवसद्विधेः शान्तो दान्तः क्षमः सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ९ ॥

कालेनैव मृतो विप्रो हर्तव्यं तद्धनं त्विति । क्रिया नैव कृता तस्य सर्वं राज्ञा हृतं च तत् ॥ १० ॥

एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्री वैश्यसहायकः । कतिचिन्मासपश्चान्तमुल्लंघ्य सोचिरान्मृतः ॥ ११ ॥

भ्लेच्छैर्विनिहृतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्तत्र विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥

दानधर्मादिना केचिद्धरण्यामिह मानद् । विमर्शे समुत्पन्ना जायन्ते चेह जन्मानि ॥ १३ ॥

द्वितीयं जन्म तस्याऽपि विप्रत्वे जायते भुवि । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥

ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मोद्भवानि च ॥ १५ ॥

पुंराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं वद स्वामिन् यच्चिरायुः सुतो भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रंकरं प्रभो ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याषिकं स्तीर्यमयवा चाजिनं शुभम् ॥ १८ ॥

छादयेच्छुद्धवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं तस्मिन् दशपलैर्मितम् ॥ १९ ॥

स्यापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणाम् । मुक्तायज्ञोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् २० ॥

दधानं करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्वामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २१ ॥

सौवर्णीं स्थापयेत्सूतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । हारकेयूरमुकुटां कुण्डलभरणान्विताम् ॥ २२ ॥

आसने वै समास्थाय ततो द्रोणान्दिशो दश । एवं तां दम्पती सम्यगर्चयत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितपाणां पूजयेद्विधिर्गुणैः । नानागन्धफलैश्चैव नानादुग्धैः सुगन्धितैः ॥

अभ्यर्च्य दम्पतीं तौ तु मन्त्रमेतद्वीक्ष्येत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुषि विप्रणासाहृतं धनम् । दूतसंगं च संग्राह्य वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
तत्तर्ष क्षम्यता देव तव मूर्ति ददाम्यहम् ” ॥ २५ ॥
अर्तिर्ति च प्रणम्याय कृताञ्जलिर्दि हवन् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ आदिते विश्वमातस्ता शरण्यां शरणार्थिनाम् । प्रजादुःखौघसंतप्तो हृदये नौमि चेश्वरि ॥
संप्रणाशाय दुःखस्य प्रजा देहि यशस्विनीम् ” ॥ २७ ॥
एव कृत्वा विसृज्याय ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिला शुद्धा सोमकान्तर्माण तथा ॥ २८ ॥
चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृत्वा विधिं सूत कृष्णा गां दापयेत्ततः ॥ २९ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्चैव बान्धवान् । ऐहिकं लक्षणं यत्तच्छरीरे गरुडाग्रज ॥ ३० ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैः करपादे व्रण वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकचतु शततम ॥ ४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापोद्भवोद्भवोऽपि चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतात्पापादिष्टरूपाश्च काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्ध पूर्णायुरपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकचतु शततम ॥ ४०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा गर्भे तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानवान्जित । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णादिदानात्पापमणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यधिकचतु शततम ॥ ४०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृपिकृद्धेदपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
तत्सवन्ध्वेऽभवयुद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
मुक्ता तस्यापजं सर्वं शतदुनिकटेऽधुना । स वै जातो द्विजश्चान्न वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे पवत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामहम् ॥ ४ ॥
वेदाभ्यासान्महासूत सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गाया वासतश्चागपि पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ ५ ॥
न कुष्ठवृद्धिरनास्ति तत्कृते क्षमन भवेत् । जीवेत्प्राणिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च रमेश्वर ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यधिकचतु शततम ॥ ४०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृमुहदा तदाज्ञापालनी सती ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि सा विप्रः काश्या जाता हि सुव्रत । व्रतदानपराऽत्रापि भर्तृवोपणसंप्रुता ॥ २ ॥
पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताश्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकचतुःशततमः ॥ ४०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । योऽत्र तेन त्वाहतःश्वा पूर्वं शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
प्रोयश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिवह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकचतुःशततमः ॥ ४०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा तस्या अत्र प्रजायते ॥ १ ॥
रजतरङ्गिताघ्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकचतुःशततमः ॥ ४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सृत् सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सुगर्भाफललालसा । फलं पक्वं प्रोदितं वै भक्षार्थं चारकर्मणा ॥ २ ॥
तेनः कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति चैव ये पुत्रा अर्वाग्वर्पाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवाक्ष्यामि पूर्वपापमणाशनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमन्त्र्याश्चर्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पट्टयां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैरूपैस्तस्युतैः । फलानि विक्रीत्तत्र कृत्वाऽथत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तरयाश्च वै सुतः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकचतुःशततमः ॥ ४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातपेद्वाहणं सुत । सात्र जन्मनि कुपेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते म्रियते सा च गलत्कुपेन चाण्डज । पापाज्ञानकृतात्पृथान्न चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकचतुःशततमः ॥ ४०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यामुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजवंशजः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां साहाय्यतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं कृतवांश्च सः । एकस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह पनसद्रमात् ॥ २ ॥
बलदिवस्य तत्ररया जीवा दग्धा महाकुलाः । वन्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं मुक्ता पापाच्च नरकांस्तथा । माघे तु जाद्वीस्नानात्स जातः शूद्रेण कुले ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनो शत्रो धूर्तः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुः भौमयुक्तोऽल्पसंततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चात्तरेहि गरुडायज ॥ ७ ॥
वन्योः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मतमुद्भवात् । भ्रातृपुत्रविहीनोऽसौ जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यता देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारकम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं वै प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहजकित्विषे । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्यमथी तथा लेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजत पलमानं तु गणः सप्तं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा कार्यसाधिनी । तथा वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
प्रजापतिस्तथा देवः सर्वकल्मषनाशकः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणसुभाषितम् ॥ १४ ॥
अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्थं वा तदर्थं विनतासुत ॥ १५ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तथामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
विभ्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि पुत्रक । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं पटुपञ्चकेऽब्दके ॥ १८ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके ऽध्यायो दशाधिकचतु शततम ॥ ४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुवन । साऽग्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
कुर्यान्नानाविध चान्नं रसैः सर्वैः समन्वितम् । विभ्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छतं दद्याच्च दक्षिणाम् २
होमयेच्च तथा चान्नं गायत्र्या व्यम्भकेण तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके ऽध्याय एकादशाधिकचतु शततम ॥ ४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवसूतिं च यः कश्चिद्देवानां स्थिता सुत । भग्नं कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापिता पुनः ॥ १ ॥
सोऽस्मिन्निष्ठो भवेदन जन्मन्यथ खगाधिप । वर्षत्रयं तदाऽभ्युपयोजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्वादशाधिकचतु शततम ॥ ४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मीं विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चान्न प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलबच्चान्नदानतः ॥ २ ॥
घृतधेनुप्रदानेन क्षय रोग न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्धाद्यमेव च ॥ ३ ॥
देयं द्विजवधार्दो तु विचार्यान् प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपेयाच्च क्षयरोग प्रशम्यति ॥ ४ ॥
रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाऽकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके ऽध्याय त्रयोदशाधिकचतु शततम ॥ ४१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गद्गास्नानेन सततं विधिना कर्त्तुं मृगस्थिते । तथा तज्जलपातेन तस्मात्पापाद्भिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाके ऽध्याय चतुर्दशाधिकचतु शततम ॥ ४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोधी च यो मर्त्यः पूर्वजन्मनि वांदिताम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 मोहादिदं चोत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौर्मर्षां गरुडाग्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परंतप ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पंचदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्धर्त्ता बन्ध्या प्राग्भवेऽष्टमुतान्विता । अयोध्यायां तु सुमुखी धनमर्तुसमान्विता ॥ १ ॥
 पूर्वपापप्रभावाच्च सपत्न्या गर्भपातजात् । जातेयं पादजात्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा तु विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
 मूर्तदानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्विस्तरैः । शिवरात्रौ तथा पश्चाद्दीपमात्वादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
 अर्धरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
 या ह्येवं कुरुते सूत तस्याः स्यात्संततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमश्वाश्वतम् ॥ २ ॥
 द्रुष्टकर्मभवं पापं तस्मान्नोक्तोऽत्र विन्मयः । पापनाशकरः कश्चिदुपायस्तत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे कुरुते नरः । दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्कस्तस्युताम् ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टादशाधिकचतुःशततमः ॥ ४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्बिरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वं भवे सुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चितम् ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं दद्याद्वेदस्य पुस्तकं तथा । ब्राह्मणायैव विदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पूजयेच्च तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भग्नं कुर्याच्च या कांचिन्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
 प्रतिष्ठिता कदाचित्ता जायतेऽत्र न चाण्डज । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महामाग ह्यासीद्वहे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविजलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भक्तं खीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरका भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽनापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानो मरुपोऽमितदो वृणी । बहुदेशायिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुज्जरीनस्तु मरुपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
वन्धुहीनो व्ययक्षीणः सर्वं तत्पापजं फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रा पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
कुपेरप्रतिमा सैवमी पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमिता वापि त्रिषु चित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सोवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
लेखा पवित्रामागुण्या पुत्रसंततिवर्धनीम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्त्तव्याकेऽध्याय एकविंशत्यधिकचतु शततम ॥ ४२१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णोभः स्वल्पवृत्तिः कुशोदरः ॥ १ ॥
देवनाह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । कर्पादे कुशस्त्रेण दंष्ट्रिशृङ्गिविधातिना ॥ २ ॥
व्रणित्व जायते शीघ्र नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवाद च झूते लोकेषु संततम् ॥ ३ ॥
प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वदते किञ्चित्किञ्चित्केशकरी सदा ॥ ४ ॥
अपत्यानि म्रियतेऽत्र एकद्विधिमिताऽब्दकाः । वर्षत्रयमिता वाला म्रियन्ते माससंमिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमण्डज । उदरे यः न्ययतो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
तस्य जायेत यदि वा मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वेनतेषु तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद् भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानवतदपायुक्तः प्रियाप्रीतिसमन्वितः । तस्य प्रथमजातस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
द्वितीयोऽपि च तादृशस्तृतीयश्च स्तनंधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु तदा मृत्युं गतः पिता ॥ १० ॥
क्रिया कृता च तैः पुत्रैर्वितेन सदृशा खग । मासैश्चिभिर्व्यतिक्रान्तेर्ज्यैश्चैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
विहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै चलात् । पुत्रदुःखेन वै मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभिधाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गताः स्वल्पे काले गते सोऽयं ज्येष्ठश्रौरेण घातितः ॥ १३ ॥
इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामित्र येन पापक्षयो भवेत् । म्रियन्ते लघवश्चाथालघवः प्राणिनः कथम् ॥ १५ ॥

तत्पापस्य विशुद्धयर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संप्राप्ते सातुकूलग्रे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
उपोषणादिषा रात्री प्रातश्चाजुदिते र्वा । सुर्भवे सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
मुमुभे भूमदेशे तु कुङ्कुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेर्जयेत् । सर्वार्णं गजते पत्रे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारः शुभं गन्धैर्गुणैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्प्रद्युम्नायांस्तथार्चयेत् ॥ २१ ॥
चारुदेहं सुवर्णं च चारुगुणं यशोऽन्वितम् । इभवाहुं चारुवाहुं मुचारुं पूजयेत्कमात् ॥ २२ ॥
शतमष्टोत्तरं द्रुत्वा चरुणा पायसेन वै । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“पापकर्म कृतं मादद्यान्मया पूर्वजन्मनि । सपत्नानां परेषां च पुत्राणां हननं कृतम् ॥ २४ ॥
स्वकुलं चापि हत्वान्भूमिद्रव्यादिलिप्ताया । लघूनामलघूनां च हता वै पूर्वजन्मनि ॥ २५ ॥
ततोऽयं च मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदनेतोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ॥ २६ ॥
स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्त्वा कोष्ठादिति विसर्जनमुक्तापेध्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवान्धवान्
ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्ज्ञानम् । काष्ठलोष्टकुशम्बार्चयतिः रपाद्गालकुडनात् ॥ २८ ॥
जलादन्यादिना वाया घण्टानत्र जायते । शिरोद्वे विवृतिर्व्याधौ मुखे घण्टितलादिकम् ॥ २९ ॥
पत्रजो मातुलानीनां नेत्रे तोद्रे विसर्जिता । स्वमुमावृष्ट्यमुश्चापि वाल्ये वैवर्षमेव च ॥ ३० ॥
इति श्रीरुद्रसूर्याख्यसंग्रहे कर्मविपाके ऽष्टाध्याये त्रिंशत्तमः ॥ ४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां चकार वै । सत्त्वादहम्युता सात्र जायते मृत जन्मनि ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीरुद्रसूर्याख्यसंग्रहे कर्मविपाके ऽष्टाध्याये त्रिंशत्तमः ॥ ४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्ता जायते मुन ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं दिव्यं नवं तद्वेदपाठिने ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्रोगपापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्वि ॥ ३ ॥
इति श्रीरुद्रसूर्याख्यसंग्रहे कर्मविपाके ऽष्टाध्याये त्रिंशत्तमः ॥ ४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलनीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पत्रत्रिप । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मातुषी संकरा तथा ॥ १ ॥
धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि मयागे मरणात्सुत ॥ २ ॥
वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
इति श्रीरुद्रसूर्याख्यसंग्रहे कर्मविपाके ऽष्टाध्याये पंचविंशत्यधिकतमः ॥ ४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्भा । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्ता जायतेऽमुना ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरं कलियुगे प्राप्ते पापक्रान्ते महीतले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां वधाय च ॥ २ ॥

कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुलंही जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्वातदोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजयक्षमाश्विता सात्र तस्मिन्वयसि भाभिनी ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वथ स्वर्गेश्वर । यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
स्वर्णमोभूमिमिष्टानघृतधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥

रिष्टं त्रिशन्मितेऽन्दे तु प्रायश्चित्ते कृते किल ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनागसं तु यः कश्चिद्देश्यं हन्यात्पतत्रिप । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्याद्रक्तार्बुदरुजा भृशम् ॥ १ ॥
भाविष्यति न संदेहस्तस्य मृत्युः स्वगाधिप । अपि दानशतैर्वापि दत्तैश्चैव जन्मनि ॥ २ ॥
त्रिशद्वर्षं महारिष्टं रक्ताधिकयान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येने प्राप्ता माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव पापेन रहितानि च । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि यास्यत्येव पुनस्ततः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्बुदसमन्वितः ॥ १ ॥
प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं यायाद्रुजा पापसमुद्भवा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाह्यणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि भूत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपत्रं पक्षीन्द्र सत्पत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय प्रकल्पयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४२६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विप्रसमन्वितः । वासश्चासादिना वाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतदानपरायणा ॥ २ ॥
 समावेशेन क्रोधस्य स्ववाक्यप्रतिपादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्निव्रतोदजा ॥ ३ ॥
 अपत्यानि त्रिघन्ते च द्विर्बर्षैः स्वगाऽधिप । रजोऽर्था वै प्रपीडयेत् वेदना विविधा तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मर्त्रा कर्म कृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि गृहीता सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशीनां भक्षणादन्नतत्परा ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणस्य सक्त्या गौर्धान्यभक्षणतत्परा । तथा गृहीत्वा लकुटं भृशं कुक्षीं प्रताडिता ॥ ८ ॥
 सगर्भा सुरभी तस्या गर्भकुक्ष्युपघातनात् । मृतो वै गभमध्यस्थः प्रसवो दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पश्चान्मानुषमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म त्वयीं तु मृतापर्यं स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
 सप्तजन्म प्रजायेत गोस्त्रीब्रह्मप्रधातकः । नानापाकर्मणां पाको नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वडाऽपत्यं येन जीवेद्विवाकर । अनुयाहोऽस्मिहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नमसि संप्राप्ते सातुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यादितश्चरेत् । पौर्णमास्यां दिनं प्राप्य प्रातरभ्युदिते रत्ना ॥ १५ ॥
 गुरुभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखं ममासनम् ॥ १६ ॥
 अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पञ्च चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
 तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसक्तेन सक्तेन श्रीसक्तेन च पूजनम् ॥ १९ ॥
 पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैर्चयेन्निविधैर्गुणैः । रुद्रैकादशनीमिश्च जपेद्गुद्रं विधानतः ॥ २० ॥
 पूजालक्ष्म त्विदं पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया कर्मवशतः कृतं पापं दुरात्मना । सगर्भायाश्च गोः पूर्वं लकुटद्या कुक्षिताडनात् ॥ २३ ॥
 तत्कर्मवशसंप्राप्तमृतगार्भ्यार्हितो भृशम् । मृतसंततिदुःखानि प्राप्तानि महदेनसः ॥

तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संप्रवृत्ते त्विदम् ” ॥ २४ ॥

स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जनम् ॥ २५ ॥

सर्पिण्यात्मानमालोक्य पश्चाद्दे तोषयेद्दिजान् । भूमिद्रविणवासांमि दानं दत्त्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 व्रतान्ते सुरभी दद्याद्द्विमी द्रव्यादिशक्तितः । अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टवान्यवात् ॥ २७ ॥
 एहं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्ठकुशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २८ ॥

शृङ्गाणां चोपघातश्च जायन्ते ब्रह्मजर्तयः । जलाकुलत्वं स्पृशंमिस्तादृशी तत्र वेदना ॥ २९ ॥
स्त्रियोऽङ्गे विकृतिर्ध्यायौ मुखे व्रणतिलादिकम् । पटुजा मातुलानीनां वैधव्यातिः सदातनौ ॥ ३० ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वमेव मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणाऽतिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य तु नाशनम् । दद्याद्वक्त्रमयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदत्तम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय शुभे दिने ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां तु सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं त्वियात् ॥ १ ॥
विद्वेन श्यावदन्तेन, लक्षितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मृत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दंढात्माकृपापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशेषे च कृच्छ्रं सान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अक्रामतश्च या नारी वैश्वघातनतत्परा । बभूव प्राक्तु पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तार्जुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मिमे वर्षे सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च वाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षययोगयुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पाशाददुस्तरात्सूत कण्ठापाशादिसंभवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्पराम् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
आयुरब्दास्तु षड्युक्ताश्चाऽत्र सप्ततिसंख्यकाः ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिचलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अधुना यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोऽण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छतया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन वाच्यते ॥ १ ॥

दद्यात्सुवर्णगतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेमपिपेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायिष्वत्वारिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वश्यहं त्री भवेत्पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तार्बुदेन गेगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चवारिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गैप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुक्षी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रशपयेत् ॥ १ ॥
रवर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यं चरेत्सत सर्वपापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चवारिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरस्तश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ २ ॥
तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूर्मा स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ३ ॥
तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृप्राणावलम्बिनी ॥ ४ ॥
घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्न्या न जीवामीत्युक्ता स्मृतवती तथा ॥ ५ ॥
तद्दुष्णेनान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । भुक्ता तत्र महाभोगानपूर्वन्स्वामिधर्मतः ॥ ६ ॥
नानाप्रजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सत म्लेच्छदेशे समुद्रवः ॥ ७ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः सुरुषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ८ ॥
नानाभोगसुखैर्युक्तो गजयूयः समावृतः । पश्यन्धरयवंकीर्णस्तथा भैरवगासनः ॥ ९ ॥
महोषः पुत्रपौत्रादयश्चाद्यन्तसूखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ १० ॥
स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रतहायवः । सुवैश्वर्ययुता सापि सुवती तद्गणादिह ॥ ११ ॥
स पुत्रः प्राक् सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं शोक्तं ससहायं पतत्रिण ॥ १२ ॥
स्यामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थं मरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १३ ॥
पञ्चांगीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टं न तन्मृति । रिष्टं पञ्चाशद्वेदं तु स्वदेहान्तसमं मुता ॥ १४ ॥
शस्त्रमहारीर्विधैः प्राप्ते त्वत्र रणांगणे । प्रजापीडनजात्पापात्तदर्थं नात्र संशयः ॥ १५ ॥
दयात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यमयं तद्भूतं शतपलात्मकम् ॥ १६ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वेषु । गवेषंस्कारसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १७ ॥
सहारिष्टहरं शोक्तं माप्यश्वत्तं परं रसम् । नातः परतरं शोक्तं दानं बालनरात्कचित् ॥ १८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चवारिंशदधिकचतु शततमः ॥ ४४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परे । बलात्कारेण पुरुषे सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सर्वसुपायं शृणु भक्तनतः । कृत्वा सुवर्णेन वायुं मृगं हर्म च वाहनम् ॥ २ ॥

सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदौन्मत्यं दानेन विनतामुत ॥ ३ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय विप्राय पुत्रिणेऽण्डज । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्न्यो पुत्रे विद्यमाने जाराद्रभो धृतः पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्राद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 वारोपय्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्देके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृतेऽद्दानां पडशीतिं च जीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तया काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाह्मणीं सूतं बलौत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र मदीन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादसाध्याद्रौगाद्रे प्रमुक्तिर्नैव जायते । त्रियते रिष्टयोगेन सोन्मादी चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी हरेलोभान्महद्ब्रपु । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्तसंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । कृते तस्मिन्नुपाये तु श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्धर्मपाग्नः । धनधान्यसमायुक्तो दयालुश्चार्जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुव्राः शक्तिमान्वीरः किञ्चिद्दयाविलसन्वितः । शिन्द्रिषाणां बलं हत्वा मोहो वै जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य म्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यसंकल्पा व्रताढ्या धनसंयुता । बहुपुत्रप्रसूताऽपि किञ्चित्पुत्रा प्रजायते ॥ ४ ॥
 अथवा मृतपुत्रा च पुत्रोप जीयितास्त्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद् दिवस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमादिह । तस्य गेहे प्रवृत्तं तु कन्यायाः प्रौढ्यमण्डज ॥ ६ ॥
 भूरिद्विषणिलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तद्रत्नदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्रक्षादपि ॥ ७ ॥
 चावत्कन्याऽभवत्प्रौढा वरार्यं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्यामुताथिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले गते तस्याः पतिर्मृत्युवशगतः । सा बाला विधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ ९ ॥

१ धारदारम्य जीवनेतिपर्यन्तः पाठः खपु० नास्ति । २ अयं ग्रन्थः खपु० नास्ति । ३ कृते सुपाये तस्मिन् इति स्यात् ।

व्रततीर्थरता नित्यं सत्यवर्मपरायणा । बहुर्वर्षस्तया वत्स निर्वर्म जोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि त्वर्षित स्नेहकाण्डात् । किञ्चित्कालवशात्प्राप्ता मृतिं ना ब्राह्मणी स्वग ॥ ११ ॥
 तां पुत्रोऽहं देव कृत्वा सोऽगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविवास्तस्य निराधारा मताः किल ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेन पूर्वकन्या बहुप्रजा । सा तु भर्तृभवं गर्भं दद्यात् मृत्युं प्रतीक्षती ॥ १३ ॥
 पुनर्वन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकारां च रौरवे नृके मृतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मातुपमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु पुत्रीवानत्र जायते । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भमवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विमस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापस्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृतः सुतः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापोपशान्त्यति । निष्कृतिं वद विनातमत् पृथक्तेन प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कदयपातमज ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयोग्या सा चिन्तयन्तीमनागम्भु । दशाविंशकां च मानेन यथाभावं यथायात ॥ २१ ॥
 कन्या रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । जलकृता यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणे विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रिता ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिर्विधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्माणि सर्वत्र विस्तीर्य ऋत्विजादयः । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु संपूर्णं अन्नवस्त्रैश्च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशार्थं कन्यापत्न्योदयश्च यत् ॥ २७ ॥
 तस्य पापस्य नाशार्थं कन्यादानादयः स्मृताः । नाशयेच्चैव तत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजनाच्च विधानेन ब्राह्मणैः स्वस्तिवाचनात् । विनायकाग्निविक्रमूर्तिं हेमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्सूत नानाकर्माघशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वाहृदयदन्तोष्ठे रोगा वातादिदोषजाः । नृपचीराग्निहानिश्च वित्तानि च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तन्ममानेन मनसा दूषते भृशमाधिता । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं यथाविवि ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपचाशदधिकचतु शततम ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वमेव सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते वटुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिनः । तस्य दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपचाशदधिकचतु शततम ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्याऽनया भुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्मासत्रा ह्यजा कथा विधिना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन बाहुजा साऽत्र जन्मनि । पूर्वजन्मन्यतो विमा न च गर्भं दधायलभ ॥ २ ॥
 प्रायोश्चतसिदं तस्य चात्र सर्वाघमोचनम् । कृत्वाऽजां गर्भसंयुक्ता राजर्ता पदपलायिन्नाम् ॥ ३ ॥

वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमर्षिर्हरेणमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्याद्विद् जन्मानि, वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धान्नं प्राक् क्षुत्पीडाप्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षान्द्रं मृत्कृष्णपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विप्रेभ्यो रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजट्टो गान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनामिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृधाभिषिक्तः प्राक् स्रुतं बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढधर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 विराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवानग्निदाहं च शूण्णां भयदायकम् ॥ २ ॥
 बालवत्सा मृतास्त्रत्र पुरे तस्मिन्त्वगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाजाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं श्रोत्रो जातोऽत्र यमुनातटे । चारणो धर्मनिस्तो बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ ४ ॥
 नानासुखैर्बर्षयुतो गजाश्वरथवाहनैः । वन्द्युभृत्याधिकारादयो वस्त्रभूषणभूषितः ॥ ५ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ६ ॥
 जातसंततिदुःखातो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतत्रिण ॥ ७ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसंततिनाशनम् । गृहप्राप्तान्महाभाग क्षुष्टिरिष्टसमुद्रवार्त्ति ॥ ८ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् बालवत्सावनाशनीम् । यां कृत्वा विधिवजन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वत्र तद्दर्पानन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्विरिञ्चस्य वैशखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्तिविधानतः । ततस्तु भोजयेद्विभान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कपिलमेकां स्वर्णशङ्खीं पयश्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र चेत्कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरास्तुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु लग्नं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्विरुक्तमायुः कथितं तीर्थं पुण्याथयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरामिवे ॥ १८ ॥
 निर्णयः कथितस्तस्य विष्णुपूजनजातफलात् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीये जनुषि मरणातोयुदे सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । देया तत्पापशुद्धयर्थं रीतिः जतपलात्मिका ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विधांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोतापापजादृष्टवम् ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपचाशदधिकचतु शततम ॥ ४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वरां पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपाठिने ॥ ३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपचाशदधिकचतु शततम ॥ ४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राभुक्तं गर्भपृथग्र्यं कुक्कुटाण्डं स्वगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भे द्वात्वेपा प्राक्पापादण्डनक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाऽण्डं विधिना तद्वद्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तद्वर्धयामितं वापि त्रिपु वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्करं व्रतम् । तेनैव कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
भुक्त्वातिदारुणान्मृत नरकान्घोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतपरः ॥ ६ ॥
महाभिमाननिरतः मियो राजजनैष्वपि । सुखैश्वर्यवर्धयुक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ७ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वदयामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिर्कृन्तनीम् ॥ ८ ॥
प्रयागे त्वयवा काश्या स्याप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रस्तलिङ्गजस्तथा ॥ ९ ॥
गन्वपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वेदुदीर्षकः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ १० ॥
शिवभक्तास्तथा शान्तान् दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तपैवाभरणैः शुभैः ॥ ११ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विद्यानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १२ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं स गच्छति ॥ १३ ॥
कर्त्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यप । नाधिकारोऽस्ति शुद्रस्य वेदस्य श्ररणे क्वचित् ॥ १४ ॥
तत्र गलाका देया वै शुद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १५ ॥
आयुर्दशतं तस्य पक्षीन्द्र कृतानिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पण्डितस्तरे ॥ १६ ॥
एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सखियानं समासतः ॥ १७ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकचतु शततम ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्याद्वरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । जायते सखरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशचतु शततम ॥ ४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वै पुरा हेतूरीति नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्याच्छतपलां तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाद्रक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगैर्णैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानं विभेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तिः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विभेभ्यः शक्तितोऽण्डजः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विपष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्ध्येयं चा महाभाग गङ्गायां हि पतत्रिण । पूजयेत्तुल्यं रुद्राणां तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १ ॥
शक्त्याथ भोजयेद्विप्रान् होमयेच्च स्वशक्तिः । अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २ ॥
जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारो तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेः त्विह ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीतिकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगो विनश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपष्ठ्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे कीर्त्ताभिधे सुत । धर्मकर्मारूपको भक्तः पितृपुत्रपनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तिः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूष्यश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाषिनोऽर्थस्य वै वलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन राजौ वै भार्यया सह । तस्मिन् दाहे महाभाग निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुविधे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सत्त्विकाः स्वफलं भुक्त्वा पापाहुष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पाञ्चनदे देशे स जातो बाहुजोऽद्वरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोबो नातिनीचो बहुकल्पः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवने तु सुखैर्यथार्थधनैः स्थानैर्युतार्जुतः । मितदो भोगवानादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । उग्रश्चिन्ताहरो घृतो दुःखभोगी तथाऽण्डज ॥ ९ ॥

सा ज्येष्ठा प्रपुरेव स्त्री मृतपुत्राच्च जन्मनि । लक्ष्मन्तदण्डजश्चेष्ट जन्माङ्गे वृषभे शनिः ॥ १० ॥
 लक्ष्मणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं सार्द्धं पल्लवंदमितं शुभः ॥ ११ ॥
 हिरण्मयं महाभाग पत्रं लेख्यं शिवान्वितम् । तदर्घार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुसास्तः ॥ १२ ॥
 उपचारैः षोडशभिः पूजयित्वा विधानतः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्भोरये सुमनोहरे ॥ १३ ॥
 मवांपस्करसंयुक्ते क्षौमाम्बरविभूषिते । दद्याद्देवविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाशयदर्जितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोप्यसंस्थितम्” ॥ १५ ॥
 गोपिकायास्तथा जीवाः पत्रं लेख्यास्तु राजते । जीवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १६ ॥
 पञ्चमासमितो वद्विद्वेद्यो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमपेद्भोजयेद्भिजान् । य एवं कुरुते मृत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तदप्ये जायते कश्चित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिष्ठाधिविवर्जिताः ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहादत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २० ॥
 पञ्चाशन्मिते रिष्टं देवाच्चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः पट्पट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽत्र हि ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 तस्य पापस्य शमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयासि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः सप्तपट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यान्नाचिद्रनिता मृत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्वेगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायोऽष्टपट्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्रनिता मृत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वग ॥ १ ॥
 सस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देवविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः एकोत्सप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 धृन्वेतुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्मन्त्र पत्रत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविशालेऽध्यायः सप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गायन्वाथ जपेद्वृत्तं नात्र कार्या विचारणा । न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मानि चाण्डज ॥ १ ॥

स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहादुडं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥

गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विगत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कींश्चिद्विषयोऽभवत्पूर्वं देशे नेपालसंज्ञके । बहुमित्रसुतैरादयो हीनद्रव्येण संयुतः ॥ १ ॥

आराधनं तु कृतवान् स देव्याः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरुपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥

अन्यस्त्रियमुपगतो व्यभिचारपरो हृदः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

पौंषुपुण्यफलं भुङ्क्ता स जातोऽत्र महीधरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥

देशेदेशेऽनिविष्टपातो घृणी शूरो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महाभाग जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीमातः सौख्यकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीमतिमां कृत्वा हैमं सर्वार्थकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥

दद्यादेदंविधिज्ञाय मुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं नया दद्याद्भ्राजतं त्रिपलामकम् ॥ ८ ॥

ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृहीत्वात्तं द्विजोत्तमः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥

जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तदशशेन तदशशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥

य एवं कुरुते सूत सर्वपापविशोधनम् । प्रायश्चित्तं परं पुत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥

नैव कगेति यो मोहाज्जडवर्तिविवातितः । न लभेत्स्त्रीमुखं सोऽत्र रिष्टं पद्मेदकेऽन्दके ॥ १२ ॥

प्रायश्चित्ते कृतेऽज्ज्ञानां जीवनं पथ्यमतिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगं हन्याद्विनाऽऽखेदं प्राग्भवे योऽज्ज्ञाविप । पण्डः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगयातकः ॥ १ ॥

पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वच्म्यहे सुत । दद्याद्वधं नवं तत्र रवर्णनिष्कृतं शुभम् ॥ २ ॥

सहासनमलंकारैर्भूषयित्वा विद्यानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशस्त्रविद्यानतः ॥ ३ ॥

न स पश्यति स्वज्जलं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सुत परतलापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्टारोगमपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाद्व्यात्तया शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकचतु शततमः ॥ ४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गजाऽमात्यः सर्वे कश्चिच्चारणः प्रवर्जन्मनि । भव्यभूतिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दवाराऽसावधर्मतः । गर्भं च काममुग्धो यो भाविनोऽर्थस्य वै वलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं मुक्ता यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजाऽपुण्यात्तोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गलके पण्डो सर्वधर्मनहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्पागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय षट्सप्तत्यधिकचतु शततमः ॥ ४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जनुषि या नारी गर्भघातकरी हनूत् । गर्भपातेन दुःखार्ता साऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सुत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विषाय तुरंगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ २ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुवादिह ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तसप्तत्यधिकचतु शततमः ॥ ४७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृगाङ्गः पाण्डुरलुपतिः ॥ १ ॥
उर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचार सुस्नेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते वायुसम्भवा । स एव तस्या गर्भस्य घातं कुर्याच्च वृद्धितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मांसश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विवेष्टितम् । व्यभिचार्ययाद्यापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टार्द्धनतेय गर्भपातकृतागतः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारोऽपतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्रो च कुञ्जटा वायव्यलंपनात् । भर्तुस्तु चरिणी वृत्तिर्द्वैष्टसंगतिर्कोऽर्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्व्यं हर्षं नस्फुरज्जिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धर्मे भुक्ता पीडितो दारुणप्रहः । यातना बहुधाः प्राप्ताः पश्चान्मानुषतां गतः ॥ ९ ॥
किञ्चिद्धर्मभावेण क्षात्रेयं जन्मना भुवि । इदं जन्म चतुर्थं वै गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥

उभाभ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भाभिहति हि । तस्या निष्कृतिः शुद्धिः श्रूयतां कथ्यपातमज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकाङ्क्षिणी । सौम्यायनं समासाद्य सितपत्रे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयःस्रवन्तीं शान्तां वा सुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टंस्तु यवतः पार्श्वैर्मर्ह्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुमिश्रैः सा तां परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपैः प्राक् चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्यानेस्तदधःशाधिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत ततस्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पथ्यगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी मात्सिमासि तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्सरा इष्टं समभिकीक्षणी । व्रतान्ते द्विजमाहूय समस्तयुगशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्दत्तयो वस्त्रस्रग्दामभूषणैः । सम्पदगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं च स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं मापपोडशसंमितम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादिति भाषिणी ॥ २२ ॥
 प्रदद्याद्वा सवत्सां च पूर्वपापपुत्र्ये ॥ २३ ॥

प्रार्थना ।

“यन्मया कुलटाधर्मान्नानागर्भाश्च हिंस्ताः । नानाभेदैः प्रयातास्ते मे गर्भा बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 तैश्च कर्माजितं वार्यं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवत्सां दापयेत्विमाम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेन्मम सत्वरम् । दानेनानेन सुरभे ह्यनवा किल सुव्रता ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगो भवेत् । एवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च । दापयेद्विजमुख्याय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ २८ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान् नानान्नैः सकृत्पायसैः । एवं कृतविधिः सूत नारी सा दुःखनाशिनी ॥ २९ ॥
 बन्ध्यत्वं मुच्यते सूत पुत्रे प्राप्य यशस्विनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः शततमः ॥ ४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्पुत्रं यातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानादिधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अष्टमोऽध्यायः शततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्याद्धर्मं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपुत्र्ये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽष्टमोऽध्यायः शततमः ॥ ४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सुत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभधर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 कूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डल । चरिणं गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोनिमुपागताः । स तीर्थं मत्पुत्रशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सत परतलापहारिणी । सात्र जन्मनि पशीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्यात्तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तयधिकचतु शततम ॥ ४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजाऽमात्यः स व कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भय्यभूतिर्दो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्या महाबाहो दवाराऽस्त्रावधर्मतः । गर्भं च काममुग्धो यो भाविनोऽर्थस्य वै चलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफल मुक्ता यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजाऽप्युष्मात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाद्वलके पण्डो सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगमाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रापश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तयधिकचतु शततम ॥ ४७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जनुषे या नारी गर्भघातकरी हनूत् । गर्भपातेन दुःखार्ता साऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दयाद्विप्राय तुरगं युवान भूषणान्वितम् ॥ २ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चान् पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्या पीडामथैव जन्मनि ॥ ३ ॥
दानप्रभावात्पशीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुवादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तसप्तयधिकचतु शततम ॥ ४७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृग्राहः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
ऊर्ध्वावातादिना पीडा वास्ये स्याद्ब्रह्मणिगदः । तस्य भार्या सदाचारा मुञ्चेद्वा भर्तृभक्तिः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते बाधुसम्भवा । स एव तस्या गर्भस्य घातं कुर्याच्च वृद्धितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरता व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनत्तेष महाबाहो शृणु चास्य विवेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
व्यतिकटादिनत्तेष गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारोऽपतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्रां च कुण्डा वाक्पलंघनात् । भर्तुस्तु चारिणी वृत्तिर्द्वैतसगतिर्कोऽर्जनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्वह्मं हत तस्मिन्नुदिना । भुक्त ताभ्या येनत्तेष ब्रह्मस्य तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धर्मे भुक्ता पीडितो दारुणैर्ब्रह्मैः । यातना वदुधाः माताः पश्चान्मातुलता गतः ॥ ९ ॥
किञ्चिद्धर्मभावेण क्षात्रेय जन्मना भुवि । इदं जन्म चतुर्थ्यैव गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥

उभाभ्या च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भाभिर्विहति हि । तस्या निष्कृतितः शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा प्रतकाङ्क्षिणी । सौम्यायनं समासाद्य सितपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयःस्नवन्तीं शान्तां वा सुरभीं शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टेस्तु यवसंः पानैर्मह्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरेथ सुमिश्रितः सा तां परिचरेत्तदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपैः प्राक् चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमङ्गलध्यानेस्तदधःशाधिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तत्रतु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यार्यं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवत्सया इष्टं समभिकान्क्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाहूय समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्रग्दामभूषणैः । सम्पद्यभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं च स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 सुवर्णं शुद्धमात्रेण मापपोड्यज्ञातमितम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादिति भाषिणी ॥ २२ ॥
 प्रदद्याद्वा सवत्सां च पूर्वपापपनुत्तये ॥ २३ ॥

प्रार्थना ।

“यन्मया कुलटाधर्मान्नानागर्भाश्च हिंसिताः । नानाभेदैः प्रयातास्ते मे गर्भा बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 तैश्च कर्माजितं वापं गर्भपातादिदूषणम् । एनस्तस्तस्य नाशाय सवत्सां दापयेत्विमाम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेन्मम सत्वरम् । दानेनानेन सुरभे ह्यनया किल सुवता ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगो भवेत् । एवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सदाक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च । दापयेद्विजमुल्याय भूरिद्रव्यैश्च तोषयेत् ॥ २८ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान् नानाद्वैः सक्तुपायसैः । एवं कृतविधिः सून नारी सा दुःखनाशिनी ॥ २९ ॥
 बन्ध्यत्वं मुच्यते सूत पुत्रं प्राप्य यशस्विनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अ० प्रसन्नवधिकचतुःशततमः ॥ ४७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि यः कश्चित्तुरङ्गं वातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोमेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपरकरसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके अथाप्य एकौनाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः मागजनुष्पञ्च जन्मनि । पाद्भीनो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादर्थं सुवर्णाढ्यं सर्वोपरकरसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽन्यायोऽशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत बभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभयर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 कूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चर्येण गां परां नीत्वा धुधितैर्मक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोनिमुपागताः । स तीर्थं मत्स्यवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥

तीर्थमृत्युमसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखितां च विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देवा वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथागजत्पा भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः क्षुर्ग्राहिभिना चेत्यं सततोपात्ममुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याय एकाशीः पात्रिकश्चतुःशततमः ॥ ४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातप्रेचारी शृगालं प्रवेजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मानि वै चोर्ध्वस्थानात्पाताच्च वैकृता । पावभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव स्वगाविप ॥ २ ॥
 कथं वा कस्य पापस्य विन्मयं विविना चरेत् । यस्माद्वोगात्प्रमुच्येत चोर्ध्वपातमवाचथा ॥ ३ ॥
 अथं निष्कमुवर्णादयं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायो दशशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानापर्मसमायुक्ते ग्रामे यो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कर्माचारितं तेन भाविनोऽयस्य वै बलात् । शूद्रायां धारितो गर्भः कामसुगधेन निश्चयः ॥ २ ॥
 कृतं यत्नं महत्तत्र नासीद्वर्मस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकगङ्गातुरा मृता ॥ ३ ॥
 गर्भपीडावशादुग्राद्रालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं प्राकर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसद्वचः । ततोऽसौ मरणं प्राप्नो वाहुजः ससहायकः ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभाभ्रकान्भुक्त्वा स्वाजितान्दृढकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपश्रवे महादानात्पूर्वजन्मानि मानद । स जातो धमुनातीरे वाहुजोऽप्यत्र जन्मानि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्पश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोममोहरतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवविस्तरः । आयन्तसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिर्न तथा पापाद्धूर्तः पापरतः अठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां च वीर्यदानात्प्राग्गर्भस्य वचात्पुनः । षोडशं लक्षणं तस्य गरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं यद् मे स्थामिन् सर्वपापानोदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्तो धन्यां लोकानां हितक्षाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भदोषसमुद्भवाम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमिति शुभा । हिरण्यमयी सगर्मा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदर्धार्धेन वा कार्या त्रिषु विज्ञातमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पञ्चमापमितं विष्णुं सर्वपापप्रणाशनम् । प्रजापतिं तथा दद्यात्तैविषीं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 गजं च तथा दद्यात्सोमं सार्वपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च त्रिषिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्वपैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणाभोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥

एवं कृतविवेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्वादिह जन्मनि जायते ॥ १९ ॥

अकृते न यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते ययोचिते ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्शीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मनि त्यकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥

शूद्रकन्या च तेनैव हया पोडशवार्षिकी । भुक्तानिक्काममुग्धेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥

स चायं सूर्यपुत्रस्य भुक्ता मैत्रवशासनम् । पूजनाच्छिबलिङ्गानां प्राग्भवेऽपि च संकरः ॥ ३ ॥

पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वपत्तिपालकः ॥ ४ ॥

महाधनो महोत्साहो महाविभवविरतरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सहस्रिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्शीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनततरः ॥ १ ॥

सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडो पापज्ञो पादसंभ्राम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजां ज्ञानात्प्राग्भवे विनतामुत । भक्षार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषोऽज्ञाविको भवेत् ॥ १ ॥

न तस्य निष्कृतिर्दुष्टपापस्यात्र च काश्यप । ग्रारब्धस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतथा कृते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्शीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चर्राविषो महोप्रश्नं तत्संसर्गां स्वगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहेण दानानि विनतामुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान्वोरान् पापापुण्ड्याच्च शान्वतान् । स्वर्गान्पर्वतभागोऽत्र स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥

वामनो राजसन्मानी महोग्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥

भवन्त्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥

कृत्वा वेदचयान्सूत सौवर्णान्वृतपूरितान् । तदभावे राजलांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥

हरिवंशं विद्यानेन शृणुगान्द्रक्तितोऽण्डज । गदं प्रवं चरेत्पश्चात्प्रवृत्तपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

नेतृप्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽग्रेव पश्यान्त्र कुर्यात्तत्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥

आयुश्चाष्टाविक्रान्शीतिः समानां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षान्नवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाकरः । गुल्माद्या उदरे बाधाः शिरोऽतिश्च पुनस्तदा ॥ १ ॥

व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्क्षेत्रादिना भवेत् । तस्य भायाद्वयं वास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥

तीर्थमृत्युपसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्रेष्ठ चभुर्हानोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखितां च विधानेन पृजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देवा वेदविदुषे प्रवर्षापाविशुद्धये । गायत्री च जपेत्तत्र नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 शमयेच्च यथाज्ञतया भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्वाद्भिषिना चैतथ सतद्वैपात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मानि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसमादे कर्मविभागेऽध्याय एकाद्यायविभक्त्यनु शततम ॥ ४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातमेनारी शृगालं प्रवजन्मनि । मा तत्र पुरुषं वापि घातार्यमुपदशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मानि वै चोर्ध्वस्यानात्पाताच्च वैकृता । पादभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाञ्चैव खगाविष ॥ २ ॥
 कथं वा कस्य पापस्य विन्मर्यं विविना चरेत् । यस्माद्भोगात्प्रमुच्येत चोर्ध्वपातभवात्तथा ॥ ३ ॥
 अथ निष्कमुवर्णाद्वयं विन्मर्यं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याङ्गसमादे कर्मविभागेऽध्यायो द्व्यशीयधिकतत्तु शततम ॥ ४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्ते ग्रामे यो विद्युतो मद्वा ॥ १ ॥
 दुष्कर्मचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्राया धारितो गर्भः काममुग्धेन निश्चयः ॥ २ ॥
 कृतं यत्नं महत्तत्र नासीद्गर्भस्य पाननम् । तथा हालहल पीतं लोकगङ्गातुरा मृता ॥ ३ ॥
 गर्भपीडावशानुप्राद्रालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चयुक्तेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संप्रहृष्टाय गर्भनाशसद्वचः । ततोऽसौ मरणं प्राप्नो वाहुजः ससहायकः ॥ ५ ॥
 सर्वलोकं तदा गत्वा भुक्त्वा भोगाश्च शास्वतात् । अशुभाक्षरकान्मुक्त्वा स्वाजितान्दण्डकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्प्रवजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे वाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहतः सदा ॥ ८ ॥
 नेकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवविस्तरः । आद्यन्तसुखयुक्तश्च उल्लिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्माद्विदं तथा पापाद्धूतः पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्राया च वीर्यदानात्प्राग्गर्भस्य वधात्पुनः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वद मे स्वामिन् सर्वपापापनोदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्या लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य श्वशुर सत प्रवर्तनः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भशेषसमुद्भवाम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितः शुना । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
 तदर्धाधिंन वा कार्या त्रिषु विज्ञानुमानतः । गन्धपुष्परत्नैकृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पञ्चमापमितं विष्णुं सर्वपापमणाशनम् । प्रजापतिं तथा दद्यात्तैवर्षं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 गज्रत च तथा दद्यात्सोमं सार्वपलात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥

एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते ॥ १९ ॥

अकृते न यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते यथोचिते ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तशतधिकचतुःशततमः ॥ ४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मनि ह्यकोविदः । ग्रामवासी मदा सौम्यः शतद्रुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥

शूद्रकन्या च तर्नेन हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्तानि काममुग्धेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥

स चायं सूर्यपुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवाल्लिङ्गानां प्राग्भवेऽपि च संकरः ॥ ३ ॥

पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वपत्तिपालकः ॥ ४ ॥

महाधनो महोत्साहो महाविभवविरतरः । मृत्युश्चास्पात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सहस्रतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तशतधिकचतुःशततमः ॥ ४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतृप्तारः ॥ १ ॥

सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतन्निष्ठा । न पश्यति महापीडो पापजां पादसंभवाम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातधेदजां ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । मक्षार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषोऽङ्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥

न तस्य निष्कृतिर्वृष्टपापस्वाद्य च काश्यप । मारव्यस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्शीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विमो ग्रामवासी जनाश्रितः । चौराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गी स्वगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहेण दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान्वोरात् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गान्पर्वतभागेऽत्र स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥

वामनो राजसन्मानी महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥

भवन्त्यत्र च ये पुत्रा स्त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं मक्षामप्ति ॥ ५ ॥

कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्वृतपूरितान् । तद्भावे राजतांश्च विभेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥

हरिवंशं विधानेन शृणुवाद्भक्तितोऽण्डज । सौत्रं द्रवं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

नतत्प्रकुर्वाद्यः श्रुत्वा स नरः पुनर्वाजितः । जायतेऽत्रैव पश्चिन्द्रे कुर्यात्तत्पुनर्वधनम् ॥ ८ ॥

आयुश्चाष्टाविंशशीतिः समानां कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षान्नवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाक्षः । गुल्माद्या उदरे बाधाः शिरोर्गतिंश्च पुनस्तदा ॥ १ ॥

व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्तेवादिना भवेत् । तस्य भार्यादयं वास्ति किञ्चिद्भक्तिभारयणम् ॥ २ ॥

अन्योन्यद्वेषिभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरापरा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न मरुतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषिभावाच्च वर्तते च विविस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिद्वैद्ययोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तद्वित्तं ग्राहयामास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
लङ्घनाय मर्ति चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनस्तर्जनाद्यैस्तु तद्वन्नं च तदा हृतम् ॥ ८ ॥
कतिपयैरेव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छभयसमाकृष्टो ब्राह्मणः क्रोधसंयुतः ॥ ९ ॥
तदर्थमपि सम्भ्रान्त आत्मवातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्ता पृथुतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
हृतं तस्यापि तत्सर्व म्लेच्छराजेन तत्तदा । तावत्काले गते किञ्चिच्छूद्रो म्लेच्छेन दातितः ॥ ११ ॥
प्राप्तस्ततो वै निरप्ये वर्षायुतसहस्रशः । पाचितो नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
पश्चान्मानुषमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
तेन वै कर्मणा युक्तोऽप्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थस्यावत्सरं सेवामेकचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतये भूयः क्रमेणानेन दम्पती । शुभेऽथ भूपदेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १७ ॥
क्षुर्यादृष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितान्भूयः प्रद्युम्नायास्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाटं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरामकोविदेः ॥ २१ ॥
पुष्पैः सुगन्धैर्धूपैश्चाप्यर्चयेद्विष्णुमहर्षेण । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्मित्रैरेतैश्च पूजयेत् ॥ २२ ॥
देवताऽग्रिस्तथा विप्र एतं ते वाभिपूजतः । शतमष्टोत्तरं कृत्वा चरुणा पायसेन च ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारस्तथा वै दुष्कृतं कृतम् ॥ २४ ॥
ब्राह्मणानां चतुर्द्रव्यं नीत्वा भर्त्सनताडनैः । भुक्तं तस्मान्महत्प्रातः दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥
स्त्रियगर्भमृतापत्यं प्राप्तं तत्कर्म दुःसहम् । तत्तदनोविनाशाय दानं संमददे त्विदम् ” ॥ २६ ॥
स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्ता कोऽदादिति वितर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोभ्य भोजयेद्विष्टयान्धवान्
शेरिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । दृढदुःखं दीर्घनिःश्वासे लोचने साश्रुर्गतिः ॥ २७ ॥
काष्ठलोष्टकुम्भाद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् । गलाकुलत्वं स्पर्शोऽग्निस्तादृशो घणसंभवः ॥ २८ ॥
श्वेणोङ्गे विकृतिर्व्याधिर्मुखे घणतिलदिकम् । पत्राभिर्मातुलानीनां वैधव्यातिः स्वसादिषु ॥ २९ ॥
स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पश्यत्यजम् । कर्मानुसारो वै व्याधिर्विश्रितं तस्य सहायकम् ॥ ३० ॥
स्वकुले केऽपि यत्तन्ने पतिताचारचारिणः । एवं तु लक्षणेऽर्थास्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३१ ॥
एति श्रीवृद्धसूर्योक्त्यसंगदे कर्मभिराज्ञेऽप्योऽष्टाशीत्यधिकतुःशततमः ॥ ४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं आभीरजा काचिदभृद्धर्तपरायणा । महद्भिर्गांघ्रिदैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
गावस्तृपाताः सततं प्रपायां भेरितास्तया । निदायकाले संगात्रे यद्भिर्माज्जलाशये ॥ २ ॥
अथान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
ताडितास्ता भृशं गावो लघुडेन दहेन वै । तत्रैका तृपिता वापि वारिता च भृशं तथा ॥ ४ ॥
न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदा सूत पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
वत्सस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैषा वेश्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
नानाविधैर्युक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनेश्वर्यभूतिभिश्चान्विता सुत ॥ ७ ॥
प्राग्गोसेवनजातुष्ण्यात्मर्वं पुण्यफलं त्विदम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ८ ॥
रिष्टमन्दत्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पाप क्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां देव त्वं सर्वदर्शकः ॥ १० ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलमेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविद्विषे तद्दोषशमनाय च ॥ ११ ॥
सुवर्णाद्दीमतां तद्वलेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
भोजयेत्तु यथाशक्त्या विमान् वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भनादोषान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्याख्यसंवाद कर्मविपाके ऽध्याय एकोनवन्त्यधिकचतुःशततमः ॥ ४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यभूव पादजः कश्चिद् गुंजरे विनतामुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातेथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन विप्रभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽपि शक्तितः ॥ २ ॥
देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म रुपा किल । वेगिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शीथिकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता लोकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ श्रापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि यमशासनम् ॥ ५ ॥
तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । तथा बहुविधे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
विप्राशानिकटे देशे वृषे चन्द्रयुते सुत । श्यामाङ्गे वृषरः क्षीणः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रे प्रियवदान्वितः । मानभोगसुखादचश्च भित्तो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
धर्मात्सर्वं फलं सूत भृशं पापफलं ह्यणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
जातपुत्रविहीनोऽसाविह जन्मानि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पदैर्दशमितैः कुर्याद्रागतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
तन्मातरं च सौवर्णपल्लेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः पौडशोरूपचारकैः । सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
पलपञ्चमितं सौम्यं कुर्याद्भरिहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
संपूज्य विधिवद्वात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु यथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्री पञ्चसाहस्रं जपेत्पापविशोदनीम् ॥ १७ ॥

कुर्याद्वोमं दशशेन पश्चाद्वाहणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
न प्राप्नोति तदा रिष्टं पद्भिश्चाब्धं प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमितान्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवविंशत्युक्तस्ततमः ॥ ४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवर्थाश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्पुनः पुरुषो ह्यधिकाङ्गयुतस्तदा ॥ १ ॥
कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्राद्वयं मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रयधिकश्चतुःशततमः ॥ ४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्वराङ्गरूपरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं तत्पापनाशनं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वित्रयधिकश्चतुःशततमः ॥ ४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमेनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । ग्रामवेङ्गडज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विलं कृत्वातिष्ठतं किल वालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्गतार्थं पत्रत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । साजपि मृत्युयज्ञं प्राप्ता सुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शतद्रुके देगेऽथद्वयं च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽपि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
प्रादानप्रभवात्पुण्यादयो पापफलं शृणु । सप्त तद्भुजः सत तद्वे मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षाण्यष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वृद्धाजन्मन्येऽपि वा ॥ ६ ॥

कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रित्रयधिकश्चतुःशततमः ॥ ४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यग्य सुत बुद्धिनिर्वर्जिता । अत्र जन्मनि सा मुत वर्मगाह्मन्विता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छतपलं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापनाशोऽग्राह्यग्राह्यामिषासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्विंशत्यधिकश्चतुःशततमः ॥ ४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भोरात्राग्याऽधीतसूत नार्यजं विधिवर्जितम् । साङ्गाधिकात्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अज दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलतयुतम् । सवर्चं वेदविद्वेपे तद्दोषशमनं तिवह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनत्रयधिकश्चतुःशततमः ॥ ४९५ ॥

अरुण उवाच ।

ज्ञात्रे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदरानयः । वित्तमः कृपणश्च सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
समुपेतो धैर्योऽन्यः किञ्चिद्वापारवान्मुवि । दायादाच्छत्रुवत्पीडा मिथः हेमश्च जायते ॥ २ ॥
नारीद्वयं च तस्यापि संजातं चात्र जन्मनि । बह्वप्ययः प्रसताश्च न तु पुनः प्रजायते ॥ ३ ॥
कदाचिज्जातमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्मै भास्कर ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे विभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किंचिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थमुद्धिर्यैविनादयो ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः । पुण्यः पथ तथा सत्त ह्युत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
 कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान्खग ॥ ८ ॥
 क्रिया कर्मविधानार्थं तथा दत्तं धनं खग । भृता पुनः क्षत्रियेण तस्य नीतं धनं सुत ॥ ९ ॥
 निराधारा सुताहीनाः पित्रा मात्रा सुदुःखिताः । सर्वस्वहरणाद्रापि भृताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥
 मातृपक्षे गता काचित्काचिद् पौत्रके खग । उद्गासस्तद्गृहस्यात्र सज्जातः किल कर्मणा ॥ ११ ॥
 यो वै क्षात्रगृहे पुत्रो ब्राह्मणः स तु जायते । योऽत्र न ज्यो मृतः पुत्रो धनलुब्धः स एति वै ॥ १२ ॥
 एवं पुत्र ऋणीभूते तत्कालं ऋणमाप्यते । ब्रह्मस्वहरणादेवं पुत्रपुत्रीमृतिः सदा ॥ १३ ॥
 पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतं सुत ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा । शुभे त्ववसरे भास्ते ह्ययने शुभवसरे ॥ १५ ॥
 ग्रामोद्धरिमक्तश्च संवत्सरविधिं त्विह । प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् ॥ १६ ॥
 पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मासमेव च । कुंकुमागरुकपूरैश्चन्दनैस्तुलसीदलेः ॥ १७ ॥
 अर्चयेद्विधिवैः पुष्पैरुपचरैः पृथक्पृथक् । भौमाप्यनामसत्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा ॥ १८ ॥
 एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा । अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधिमयाचरेत् ॥ १९ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता । शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया ॥ २० ॥
 पूर्ववद्धरिमभ्यर्च्य ऋचां षोडशभिः प्रभुम् । विधिवद्द्विमास्याय ह्यर्चयेद्देव्यर्घं चरुम् ॥ २१ ॥
 आज्यभागवसानेन कपिलाज्याहुतिर्हविः । पौरुषेण च सूक्तेन यावत्पोडसंख्यया ॥ २२ ॥
 अश्वत्थसमिधस्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु । पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरोरपि ॥ २३ ॥
 होमान्ते दिजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् । हिरण्यभूमिवातांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् ॥ २४ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि । दक्षिणां प्रतिपाद्याय च्छलकौदिल्यवर्जिताम् ॥ २५ ॥
 माश्रीयान्तं हविःशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् । इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं ग्रामेतिवर्णवम् ॥ २६ ॥
 सुभगा च मरुता च भवेद्विगतकिल्बिषा । ऐहिकं लक्षणां चिद्रं पूर्वकर्मानुसारतः ॥ २७ ॥
 गुल्मार्शं उदरे बाधा गुदान्तवृषणार्तयः । वातरक्ताक्षिशिरसो नेत्रकर्मातितो र्ग्रणः ॥ २८ ॥
 स्तनोपगौरवं दद्रुर्गमने पादवैकृतम् । जनश्रुतिरभूत्तत्र ब्रुवते कारणं विना ॥ २९ ॥

हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनं भयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंग्रहसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चव्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । हृद्या दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदोषिता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहान्तगा । कृत्स्नतद्दुहृतं कर्म भुक्ता तु नारकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलक्ष्मोपलक्षिते ॥ ५ ॥

१ क्षत्रिणं चिन्तयित्वैव प्राप्तं जन्म सुतस्य न इति स्यात् । २ गता कन्या इति स्यात् । ३ तोऽर्हणः—
 इति ख० पु० ।

सुखदुःखसमाक्रान्ता संततेर्जातनाशतः । दुःखैरनेकैर्युक्ताश्च मध्यमावे स्वगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गयायां पितृवर्षणम् । कुरुक्षेत्राधिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ततम्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्वेच्छानं पतत्रिण ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना पूर्वपापपनोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टतम्यधिकचतुःशततमः ॥ ४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं धातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनज्जाद्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दंद्याद्धेतुं सवत्सां च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चोदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपंचशततमः ॥ ४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याङ्गानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विप्राय विधिना चक्रपादविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचशततमः ॥ ५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । क्षत्रजन्मनि दुःखार्ता दन्तपातजादकात् ॥ १ ॥
 विधिवद्धेतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुरुमिधने । प्राजापत्याद्भूतादेकात्स्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकपंचशततमः ॥ ५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीत्पुरा सूत चारणो ज्ञानदुर्वलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवताविधिपूजकः ॥ १ ॥
 देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
 तेन कचिन्महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः कामसुधेन निश्चितम् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीदर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतये काले गतः स यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकात् शुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यमभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाशये ॥ ६ ॥
 स रक्तकृष्णो मतिमान् दीर्घो मध्यो पृथुः सुधीः प्रादेभागे धनी भोगी मध्यमेऽन्त्येऽतितीक्ष्णमाक्षु
 पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । चिन्तातिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
 स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मन्तदण्डजश्चेष्ट जन्माद्भातपृष्ठभाषगः ॥ ९ ॥
 भौमः सुतेर्भरः पापमहं तु तनिरीक्षितः । लक्ष्मणोऽभिराड्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पल्लवमिता कार्या बाहुना गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सावर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
 तदर्वाधमिता वापि त्रिषु विज्ञानसारतः । नृपूज्य पेदविद्रुपे दद्यादोपापनुचये ॥ १२ ॥
 मार्पः सप्तमिर्तदयो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्या ऽयम्भक्तं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥

होमयेत्तदशांशेन कपिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्ताधनाशनम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविष्टुद्विंश जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाहोमात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीर्वांत सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मतिकेऽब्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुशासने कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशतिपञ्चशततमः ॥ १०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महामाग हन्यान्मोहान्नराधिपः । बभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कन्द्यगुवर्णस्य कृत्वात्र नकुलं शुभम् । कबुरोगविनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुशासने कर्मविपाकेऽध्यायद्वयधिकपञ्चशततमः ॥ १०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्चारणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तथा ग्रामात्ततो गत्वा निर्दग्धं गह्वरं वनम् । निर्दग्धा बहुवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीववातात्तथा पृथक्पापादत्रैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपडंशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोत्तमाः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुशासने कर्मविपाकेऽध्यायत्रयधिकपञ्चशततमः ॥ १०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशयाती महाभाग कुञ्जकर्णी प्रजापते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणुष्यात्र पतत्रिण ॥ १ ॥
शक्त्या सोपस्करां दद्याद्वेदवेदाङ्गपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुशासने कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकपञ्चशततमः ॥ १०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिताः पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार चोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
माग्दानवशात्तथात्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधर्मोऽय वै पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दत्तासुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुशासने कर्मविपाकेऽध्यायः षडधिकपञ्चशततमः ॥ १०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यानारी नकुलं पूर्वं निहन्ति विनतासुत । सात्र जन्मनि रोगेण बभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कन्द्यस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुशासने कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकपञ्चशततमः ॥ १०७ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चित्सात्रकुले जातो वातरोगेण पीडितः । नानासंविभवा वावा उदरातिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहार्तः सर्वदा सोऽयं नेत्रे तोदो विरमिता । कटिपृष्ठोत्सवेषु बाल्ये स्याद्गृहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया प्रतचारिणी । सौभाग्यसुरसंपन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
केन संततिहीना च कर्मणा लिप्यते कथम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूवं वर्णान्तरे जातस्तस्करो वस्त्रहारकः । निपादः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
दिनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विमः समागतः । गृहीतं तेन सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चाजनं कृतम् ॥ ६ ॥
तेनैव निहतो विप्रस्तस्करेण दुरात्मना । तस्करोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपद्मगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरं पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मानुषमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानवः । इदं जन्म चतुर्थं तु बन्ध्यत्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशात्सोऽपि तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जातवानिह ॥ १० ॥
दुःप्रहानिभवेत्तस्य बन्ध्यत्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंगमे । विविद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्याभिभाषितम् ॥ १२ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहद्वारं यथाविधि । धनवान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १३ ॥
विधिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणे तथा । पुण्याहे विविन्ना तिष्ठेद्वनपत्याधनायनम् ॥ १४ ॥
शुशुभे भूमदेशे तु समे कम्पलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतशुभमम् ॥ १५ ॥
परितो रत्नपात्रं तु द्रोणमानं सतण्डुलम् । विदध्यात्पर्वतावेव देवद्रुमविभूषिता ॥ १६ ॥
ततस्तौ दम्पती शुद्धौ स्नात्वाऽऽश्वाहतवाससी ॥ दधानौ शुभवेपादयोः चिन्तयानौ प्रजापतिम् ॥ १७ ॥
सूर्योदये ततो यत्नान्कुर्वन्मूर्त्तिं प्रजापतेः । सुवर्णशुद्धवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १८ ॥
हेमयज्ञोपवीता च साक्षमालाकमण्डलम् । अदितेरपि केयूरहारग्रैवेयभूषिताम् ॥ १९ ॥
तद्वर्धाविभागेन तनौ तस्याः शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्त्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २० ॥
तन्मूर्त्तिप्रतिपत्तयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञानकर्माथ पुंस्त्रियोः ॥ २१ ॥
वाल्लोलावरं विष्णुं वामनं प्रतिचिन्तयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकाङ्क्षया ॥ २२ ॥
ततस्तवाश्रमतटालुमेरोऽस्तिलपर्षतात् । वामनमनुगच्छन्तीं मार्गस्तपद्भूषिताम् ॥ २३ ॥
अर्पितं तमपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसा । रुदतीमिति तद्गृहमाहयतीं परान्मुनीन् ॥ २४ ॥
एवं ध्यात्वाय ता मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणाम् । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २५ ॥
तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यनः । ततस्तां विष्णवीं मूर्तिमातुस्तत्सङ्गाभिनीम् ॥ २६ ॥
कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां ता लब्धपुत्रा विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थकृतलक्षणाम् ॥ २७ ॥
संयुक्तः सहितः देवीमर्चयेद्विप्रवैष्णुः । ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्विताम् ॥ २८ ॥
तस्मै ता प्रतिष्ठां दद्यात्सपुत्रामदितेः मुताम् । यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने वने ॥ २९ ॥

संस्कारासंगमे पार्थ प्राप्तं मे चोलवर्णं महत् । तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दानमहम् ॥ ३० ॥
 सौवर्णो प्रतिमानेनामनघेषं भवेदिति । भोजयेच्च शतं विप्रान् सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातेन पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते वैः भवेदृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पार्थ सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्योपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकपञ्चशततमः ॥ ५०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याच्च त्रिविज्ञाय पलमेकं पतत्रिण । कस्तूरिकाया विमस्य पाण्डुरुद्देशानं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकपञ्चशततमः ॥ ५१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिच्छ्रेष्ठो कलिङ्गेऽभूद्भिजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीबलसंयुक्तो गोधनैश्च समन्वितः । गङ्गायां कृतवान्श्राद्धं श्रद्धाविधिसमन्वितम् ॥ २ ॥
 सततं कृतवान्पार्थ काममौढ्यान्नसंशयः । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमातां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायां याचितः स्त्रीविमोहितः । अजीवत्स चिरं कालं पश्चान्मृत्युमवाप्तवान् ॥ ४ ॥
 शुभाशुभफलं भुक्त्वा पापान्नरक्षयातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातोऽत्रापि च वै द्विजः ॥ ५ ॥
 देशे स्म्यस्थले पुण्ये नदे लोहितसङ्गके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनयुद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभाद्दिदं तथा पापात्ततो दुःखसमन्वितः । मुलर्द्धमः शास्त्रमार्गैश्च प्रलेपैर्दृष्टभक्षणैः ॥ ७ ॥
 संवाहनैस्तथा पानैस्न्यैर्वा वसितकर्मभिः । गर्भस्य पातनोपायमकरोत्स विमोहितः ॥ ८ ॥
 पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि ॥ ९ ॥
 पूर्वं वेश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खम । अनया चेष्यया चैव संततेर्नाशनाय च ॥ १० ॥
 और्षधश्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थे कल्पितं गदम् । सपत्न्यैः प्रेरयामास विविधं चैव तं गदम् ॥ ११ ॥
 तथा वा त्वत्तुभावाच्च शीघ्रं पीतं तदौषधम् । पुण्यं प्रणशितं तस्यास्तस्मिन्नन्मनि मानद् ॥ १२ ॥
 ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधा ग्जाः । जाता वै वेदना नित्यमसृग्वातोदरामयः ॥ १३ ॥
 पुण्ये नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् । एतत्कर्म कृतं चैव विविधं गर्भदोषकृतम् ॥ १४ ॥
 तथापि फलहन्तृणां द्वितीयं सुकृतं चरेत् । ऋजुमावाहुश्चुद्ध्या कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ १५ ॥
 तेन वै कर्मणा वत्स विविधं पुण्यवन्धनम् । गर्भाशयमविश्रित्य स्रवते शोणितं बहु ॥ १६ ॥
 छिद्यन्ति इव चान्त्राणि सूचीभिरिव तुघते । वेदना या पुग भगवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने ॥ १७ ॥
 यावत्कालमेदशीर्षं तासां गर्भमपातयत् । तावन्नेव च तद्गर्भः पतेश्च नाशस्तम्भवः ॥ १८ ॥
 एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् । एकमाती विधिं चैव दम्पती तीर्थसंगमे ॥ १९ ॥

सुशुभे भृशदेशे तु पुराणोक्तविधानतः । एतन्नाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहंननः ॥ २० ॥
 मांष्टपद्यां वृषीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् । यत्नेन गार्भिकं संज्ञमुपोषणपरायणः ॥ २१ ॥
 पुष्पेनानाविधेः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् । केतुर्गर्भसंयुक्तश्चम्पकः कुमुदोत्पलः ॥ २२ ॥
 सौवर्णो राजर्तौ तार्क्षीं मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपुगमुकुटकुण्डलभरणादिकम् ॥ २३ ॥
 नैवेद्यः शुभ्रकासारमोदकापूपपार्यतः । उपतिष्ठेत् विधिवद्भवानी प्रियवल्लभाम् ॥ २४ ॥
 पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिताम् । रात्रौ जागरणं कुर्वीत नृत्तयादिपूर्वकम् ॥ २५ ॥
 फलैर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतोषितैरर्जनं मूर्तिं निक्षिपेत् ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमित्रे । गृहाणार्घ्यमिमं देहि पुत्रान्मह्यं यद्वास्विनः” ॥ २७ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २८ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोटश म्रियः ॥ २९ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानय पोडश । प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ ३० ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजामूर्तिं पुनस्तौभान्यकाम्यया ॥ ३१ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतौ सितां गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“अपातय पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणामुपाजितम् । पार्ष्णं वन्द्यताहेतुस्तस्मान्मुञ्चाय चाम्बिको ॥ ३३ ॥
 तत्र दानेन पुत्रा मे भवेयं सुभगा सती” । इमं मन्त्रं सप्तवार्यं दत्त्वा विभं विसर्जयेत् ॥ ३४ ॥
 एवं व्रतपरायास्तु गर्भपातो न जायते । मुच्यते पुत्रपौत्राद्या स्वपत्या सह मोदते ॥ ३५ ॥
 न लभेद्भर्मापातं सा पतिपुत्रा सुखं च न । तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भस्य धारणम् ॥ ३६ ॥
 रजस्तस्य पलाभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् । निष्कं च स्वर्णगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने ३७
 गर्भपातं प्रकुर्वता मया प्राप्तनजन्मनि । यद्वं वन्द्यकृत्मासं तस्मान्मुच्ये पतिव्रता ॥ ३८ ॥
 जन्मजात्यादिकं वत्स तव चेदिह कर्मणाम् । इदं कर्म चतुर्थं तु भूमिदेवकुलोद्भवे ॥ ३९ ॥
 सपत्नीसहिता चेपा न सा गर्भस्य दोषकृत् । तस्येदमपि संचिन्त्य लक्षणानीह जन्मनि ॥ ४० ॥
 यस्याः प्राक्पतितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जितः । दीनानाथाविरोधः स्यात्सविरोधा तथा सुतः ४१
 अनुमान्निर्मयोक्ता सा पितृमातृपुरोज्झिता । बन्धुसंततिदुःखी स्यान्मर्यादाघनवास्पतिः ॥ ४२ ॥
 शोकः स्याददुरे वाया तावत्सीहादिविभ्रमः । अन्तरास्यन्दमानो वा गर्भः सच्चोपलक्षितः ॥ ४३ ॥
 पाणौ स्मृष्टितलाघाताजानुना सविजजानुनी । दोषजो वागिमजो वापि शस्त्रजोन्मादजोऽपि वा ४४
 ब्राह्मणान् भोजयेद्भक्ष्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ४५ ॥

इति श्रीवृद्धस्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोदशाधिकपञ्चशततमः ॥ १११ ॥

श्रीसर्प उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुत धातिवो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपथयुक्तेन कृतं कर्मातिद्वारुणम् । तत्पापजान्महावीरान्नरकान्माप्य दानणान् ॥ २ ॥
 तथा तिर्यक्तं च सुत विमुञ्च्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽयं पुण्यात्प्राक् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सन् कृशो दुःखानुरो भृशम् । लभे कुम्भामिधे सत भौमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं पष्टिमिते वषं जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वज्ञा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन चागुषो भङ्गो दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकपंचशततमः ॥ ५१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्भ्रमशालार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितः पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मवातजम् । अथो यमाज्ञया सर्वा भुक्त्वा नरकयातनाः ॥ ३ ॥
पुण्यशेषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधरः । देशेऽथोऽध्याभिचे गोरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
युवभावे महाभाग राजयक्षमप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽयुता । कार्या सुवटिता देव मूर्तयस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
यथाविचक्षणसारेण वित्तशार्ढवं विवर्जयेत् । देवास्ता विममुखप्रेभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापपुत्तये ॥ ९ ॥
एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्यात्र शाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्रिष्टं विंशन्मितेऽब्दके ॥ १० ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशाधिकपंचशततमः ॥ ५१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मानि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुमुता ॥ १ ॥
न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्रोगामृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशाधिकपंचशततमः ॥ ५१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
चान्द्रायणं व्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्दद्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्त्या होमयेच्च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकपंचशततमः ॥ ५१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मवातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुन्वीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापकृताद् घोराद्यस्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽकं स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकपंचशततमः ॥ ५१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूक्तः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकपंचशततमः ॥ ५१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे प्राक् सूत काचिद्विजवरानना । पतिमिया धर्मशिला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
सा नार्यधातयत्रैवं भवे मोहाच्चकुटुम् । न सा चर्तुमवाप्नोति सात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमान्कत्रयं दद्यान्तर्स्वै वा प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मनिपाके ऽव्यायोपद्रष्टाधिकपञ्चमोऽध्यायः ॥ ११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव वाहुजः कश्चिदेशे पञ्चनदे शुभः । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विमोस्तद्भगतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नातो मृगगते भानौ धूर्तः कर्मत्रियोऽजितः ॥ २ ॥
समाप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसितस्यान्यत्र त्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
द्वद्वाद्वभवनं रम्यं वैरभावात्पुत्राञ्जन । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापान्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनतन्मिते ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वल्पमातिः शतः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
सक्त्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाद्भृशं हि ॥ ८ ॥
गोपालवत्सकवयाजीवधातादुपुत्रकः । सत्त्वेदमिताद्दानं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोरशिगः शनिः सोमात्पटे जीवो मृगस्थिनः ॥ १० ॥
लभैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मानि । पूर्वं या स्त्री सहायासन्मृगवत्तदत्र सा मुनः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वांमित्र सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रशुद्धिकर्णं धन्यामत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्वा सुरभी च हिरण्ययी ॥ १३ ॥
तद्वैमितिका वापि द्वयोर्वैचानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देव्या विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
मां पञ्चभिर्मन्त्रैर्देवस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा वद्विजोषा मापचतुष्ककाः ॥ १५ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापानुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्र रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
होम्येददृशतर्कं तद्रस्याग्रे प्रपत्नतः । शृणुवाद्भरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ १८ ॥
नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिव्येकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥
नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सत्त्वेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मनिपाकेऽव्याय एकोविंशत्याधिकपञ्चमोऽध्यायः ॥ ११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वे काचिद्विजवरानना । पतिमिया शीलपुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वैरभावात्तया स्मृत्वा गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिण ॥ २ ॥
साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपाजितम् । तत्पापजान्महाघोरात्फलं प्राप्य वियोजितात् ॥ ३ ॥
सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मद्वया पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥

क्षयरोगयुता वाल्ये वाल्यतादुषुत्रिणी । गृहानिदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्तमम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशन्मते वषं रिष्टं चैवात्र नश्यति । क्षयरोगयुता वाल्ये सहाया अपि तादृशाः ॥ ६ ॥

साहाय्यात्तपतिश्चात्र हीनो क्षयरुजान्वितः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महामाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

दद्याद्विरम्भयो तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥

पूर्वपापात्ममुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्वाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याञ्जधीनारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥

तया देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापात्ममुच्येत तदानीद्विनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रधाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

गां दद्याद्विधिवत्सुत सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रयोविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्गुह्यमज । वक्तुं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पर्यास्निम् । यथोपस्कत्संयुक्तां तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुर्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२४ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विपकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजां रोगां गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृदयथाः ॥ १ ॥

मोहाद्याः स्वल्पवीर्यश्च अक्षिपाण्डुदगमयः । जायते शीर्षजा पीडा वाल्ये स्याद्गुणीगदः ॥ २ ॥

शरीरे जायते वहिरुपघातप्रणाकुला । पात्रीणां मानुलीनां तु वैधव्यं च स्वस्त्रादिषु ॥ ३ ॥

दायादाच्छत्रुवत्पीडा भूमिद्रव्यादिलिप्तया । पेदिकानि च लक्ष्माणि तस्य गेहे प्रजायते ॥ ४ ॥

तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवणां शुभावाणी संतोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥

मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासान्तिकम्प गर्भे चोदस्तांस्त्वमाह् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥

अज्ञानातिमिरान्धानां स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अज्ञानतो कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पया ॥ ९ ॥

सर्वभूतेषु चात्मानं स्याद्वरेषु चरेषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निधुरमानसा ॥ १० ॥

तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारश्चानपूर्वकाः । पातालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृङ्गम् ॥ ११ ॥
 तसेषु जलतैलेषु ततमस्मचयादिषु । विक्षिप्ता सा तदा चाम्रौ प्राक्षिपत्पापचेतसा ॥ १२ ॥
 बालगर्भाशयान्पालानविस्पृष्टाखिलेन्द्रियान् । तत्पुत्तान्नांत्यजततापि माता बालानुकम्पया ॥ १३ ॥
 मायाबन्धनमातृणां बालगर्भाश्रितास्तदा । अन्यत्तद्धर्मिणो दृष्ट्वा क्षिप्यते बहिर्ममसात् ॥ १४ ॥
 विनिव्रन्ती प्रमादार्थेभेदसंततिदुःखभाक् । संततिदुःखितायास्तु नानादुःखा च जायते ॥ १५ ॥
 आनीयाग्निं समासाद्य तेषां वै नाशनाय च । तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्भगात् ॥ १६ ॥
 त्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तद्दोषचिद्रिताः । पाताले ज्वलिता ताभिर्वह्वो लघुप्राणिनः ॥ १७ ॥
 गर्भयुक्ता मृता मातृशमयापि तथा च ते । मार्गं न लभते तत्र मृतास्ते दुःखजन्तवः ॥ १८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जन्तुनोदरे ॥ १९ ॥
 जन्तवः कर्मणा चैके स्वकृतैः कर्मबन्धनैः । उभयोः कर्मणोर्हृत्तन्वश्यावश्यप्रयोजकान् ॥ २० ॥
 इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुप्राप्ते ग्रहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदक्प्रवणे देजे गोमयाद्युपलितके ॥ २३ ॥
 तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा नानाचित्रविचित्रितम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये रत्नैः प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानं सुवर्णस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य वै पूर्वदिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
 शुद्धतोयं भृशं तात्रं पात्रं दशपलान्मितम् । स्थापयेद्वाजनं पर्वं तन्मध्ये पलनिमित्तम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सप्तनीकं कश्यपस्य प्रजापतेः । कोऽक्षमालां दक्षे च वामे चायं कमण्डलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तु शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं च वेदविधिना पूजयेद्दिविधैर्वनैः ॥ २९ ॥
 तत्परं तु सप्तनीकं मुनीनां प्रवरं तथा । सिद्धश्रणा जगत्स्रष्टा पत्नी च तपसो बलात् ॥ ३० ॥
 सा मया तिलसंख्या च वार्धभिस्तीव्रोदनेः । लघिता स्त्रीजनाचारमजानन्त्या दयात्मकम् ॥ ३१ ॥
 नाशयेत्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
 सप्तनीकस्य सौवर्णीं निर्मितां सम्पगर्हिताम् । विधाय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
 एवं समाप्य ता मूर्तिः समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च मदक्षिणाः ॥ ३४ ॥
 दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३५ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि विजानंत्या हताश्च ये । प्राप्ताऽहमशुभां स्वामिञ्जिह्वि तत्कर्मकारणम्” ३६
 दत्त्वा दानं च विधाय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
 कृष्णधेनुप्रदानेन विधिना च खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्तोऽत्र जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कारं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
 कृष्णधेनुमदानेन यथोक्त्या गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुप्रव ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्त्वभवत्प्राङ् मानवोऽण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
 स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसार्जनान् । मुच्यते पूर्वरोगात्तु दुष्टात्सूत गदोदरात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेन्नारी ग्रामभवे गरुडाग्रज । जायते जटरे तस्वाः किमनोत्थरुजा सुत ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चवत् शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे तु प्रान्त्यारख्यं दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पशंन यो मोहाद्भक्षयेद्विचित्रजितः । सिद्धान्त्रानि पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
 विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च रुजं नात्र प्रपश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पशन सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
 सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभाषो नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 कृतानि तेन दानानि नानापूर्वम् शक्तितः । वेदयुक्तेषु विप्रेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्तुं संभ्रातां धर्मशील्युतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददां कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेऽर्के सुखे राहो जीवे कर्कशलिगे भृगो । स रक्तगौरी मतिमान् धनवृत्तीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुघृष्णी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोके इति वेदविदो विदुः । योपासाहाय्यतः पूर्वं शृणुष्व विनतासुत ॥ ८ ॥
 ग्रामभवे या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र गतप्रजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणैर्लक्षयेत्स्वग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविनाशनीम् । कुर्यात्पल्लवंदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्धार्धमितं देयं त्रिपु वित्तादिमं पञ्च ॥ ११ ॥

मंत्रः ।

“स्याज्या वरानना शुद्धा पूर्वे पापं समाजितम् । तत्पापस्य विनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ १२ ॥
माससप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्यमी । ददेऽहं विप्रमुख्येऽत्र वेदशास्त्रविशारदे” ॥ १३ ॥
ब्राह्मणान्वयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विद्यां यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १४ ॥
श्रुत्वा न शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं सदा । ते पुत्रान्नोपसर्पन्ति रिष्टं पश्चाद्वदके ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्रा जाता भाम्बिप्रपूजनात् ॥ १ ॥
प्राग्यत्तया कृते कर्म शृणुष्यामे स्वगेवर । ब्राह्मणेन महद्गर्वं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
न दत्तं तत्पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्वेन धुधितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
पापमाचारितं पूर्वं ब्रह्मरातसमं तथा । पञ्चत्ववशगा जाता भुक्तात्र यमशासनम् ॥ ४ ॥
पुत्रसंततिहीनात्र कुक्कावे क्षयान्विता । निष्कृति परमा तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
सर्वस्वेन तदधेन कार्या स्पर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो मूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । रान्यन्वो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सत नक्तान्धत्वं न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभात्मना । नक्तान्धा जायते त्वत्र व्ययिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रमागनात्त्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् । नक्तान्धयोगान्नक्ताः स्यादत्र जन्मनि सुप्त ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय- पञ्चविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी प्राप्ताऽयंघो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विमान् शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । रान्यन्वयोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय- पञ्चविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुजारी भाम्बे विनतासुत । रान्यन्ववयोगयुक्ता सा चात्रजन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्च गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पृथपापच विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय- सप्तविंशदधिकपञ्चशततमः ॥ ५३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभावे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मृदो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणप्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरवाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रावृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमिशदधिकर्षचशततमः ॥ १३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी ग्राम्ये विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात्सात्रऽजगरी जायते जडा ॥ १ ॥
 प्राजापत्यप्रताद्यन्तात्कृतात्पञ्चापवर्तनः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रावृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकर्षचशततमः ॥ १३९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो वत्सलः सुधीः । नृनित्यसत्यसदाचारो साधुसेवकसंयुतः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलासोऽदृष्टः कण्डूश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
 किंचिद्वदः प्रजायेत यौवने कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वद्नी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
 तस्योदरे वातवाधा मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्त्वं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना त्रिणा शूद्राप्रतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्रा याता च संवन्धं बहुकालगतागतेः । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किंचित्कालो गतस्तदा ॥ ७ ॥
 उभयोः कर्मणोर्द्वौ धनकर्ता यतस्ततः । मान्यकर्मकृता योऽसौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः । धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ९ ॥
 तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्विवर्षैस्तया मासैर्वयोमिश्र समन्वितः ॥ १० ॥
 धनलोभवशात्तेन दुष्टचित्तेन वै तदा । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥
 गृहस्य जात उद्रासौ ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पातितो भृशम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभाप्रतः । इदं जन्म चतुर्थं तु मृतापर्यं खगेश्वर ॥ १३ ॥
 द्वित्रादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनैः । मृताः पुत्रा भवेयुस्ते जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि चाशुबन् । जाताजाता विनश्यन्ति ते तस्याऽकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 एवं यदि चिरं स्थित्वा अचिरान्निप्रपते परम् । सुगुणाश्च सुरुपाश्च लालनाद्यादुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरो भवेद्वचाधिर्मृस्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यं लभेऽप्यस्य नानाशङ्कितचेतसः । भवेच्च तद्वत्स्यांगपि परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोकानि तस्य स्वान्यपि कीर्तयेत् । सोदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोऽद्यं चिह्नं पूर्वयत्प्रतिपादयेत् । स्वयंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महानाथिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्यमदृष्टाननकान्तवः ॥ २१ ॥
 म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

पलार्धार्धमितेनैव कार्या सुघटिता सुत । वाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णा भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविशोदाय सा देवा ब्राह्मणाय वै । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं शुभम् । दद्याजपेच मन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विविधपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलसर्पपान् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 द्वाणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्त्या विधानतः । गावन्वष्टशतं जप्त्वा तस्माद्वोपात्तमुच्यते ॥ १४ ॥
 तस्मात्पुत्रमुत्तं लेभे चात्र जन्मानि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥

वेदसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायेऽष्टचत्वारिंशदधिकपञ्चशततम ॥ १४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं याऽत्रापि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्वोरादसती पापजाण्डज ॥ १ ॥
 न शुद्ध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तशतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासोऽत्र विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृढात् । वाराणस्या चतुर्दश्या शिवपूजनजालात् ॥ ३ ॥
 वाहुजेह महाभाग पूर्वोऽप्यत्रापि वाहुजा । यः कृत्वा धूर्तता पूर्वं बन्धयेद्ब्राह्मणं सुत ॥ ४ ॥
 सोऽत्राऽपस्माररोगेण पीडयते बहुपीडया । तेनैव पापरोगेण म्रियतेऽत्र पतत्रिण ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं भया नोक्तं पापे ब्राह्मणवद्भजे ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये एकोनपञ्चाशदधिकपञ्चशततम ॥ १४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृप्रातिनी नारी ग्राममे विनतासुत । सात्र जन्मानि भूक्तवं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापपट्टवान् चोक्ता निष्कृतिर्भवा । ज्ञात्वा ब्रह्मवधं सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि भूक्त्यं जायते मरुदेनतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये पञ्चाशदधिकपञ्चशततम ॥ १५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसां विप्रश्चात्र जन्मानि वाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्राग्राज्ञाक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशद्वेपे व्यतीते च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वच्मि दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रास्तथैव वैष्णवान्मुत ॥ ४ ॥
 कृत्वा तेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये एकोनपञ्चाशदधिकपञ्चशततम ॥ १५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वज्ञेहृहः कश्चिद्भरतपूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मानि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्वागमागतः । कालचक्रान्निधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमयेच्च स्वगच्छितः । कालचक्राव्यशनेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदधिकपञ्चशततम ॥ १५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादता ह्यत्र या पूर्वेऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रभावाद्दे गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । भुनक्ति भोगान्सकलान् पतिं प्राप्य तपस्विनीः ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानोत्कृतवान्मृतं प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि भूत्वा भजते क्वापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिना पापशोभनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णफलसंयुतम् ॥ २ ॥
य एवं कुरुते मृतं स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायेतात्र भूत्वा कदाचिद्विनाशितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्तविश्वेत्काचिल्लोकान्पूर्वभवेऽण्डज । साऽत्र जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं मुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्वाद्येन पयस्विनीम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाश्चिरोऽर्तिश्च प्रजायते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्वर्णसमान्वितम् । दद्वः कण्डूर्वावंशालक्षो गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
कर्मानुसारतो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकम् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहप्रिया ॥ ३ ॥
रोपयुक्ता मिताहारा प्रदरार्तिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कथेदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुयाचकः । गत्वा चैव महारण्येऽर्जतं गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बह्वोऽपि समायाताः शशुभिः परिवेष्टिता । तत्र भीता तदा स्त्रीणां त्रासयन्ती महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तत्र तथैव च ततो मृतः । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकाले भवेत्कश्चिन्मृतानां चिह्नमेव च ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व मत्तादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पुष्टं महाबाहो परमेष्ठ च दुर्लभम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमवापहम् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सुवर्णानां सौवर्णं निष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरापि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण सुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते मत्तया प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकपञ्चशततमः ॥ १५६ ॥

१ सोऽतिष्ठ इति स्यात् । २ शशुभिर्वेष्टितस्य चेति भवेत् । ३ तत्र भीत्या तदा स्त्रीणां तत्रासाच्च इति पाठो भवेत् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभृत्काचिन्नारी भर्तृभियान्विता । दक्षा सर्गक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वरथस्यान्यशूद्रस्य गृहानीतानि मानद । सर्वस्नेहानि चौषेण सर्वशून्यात्पुराऽन्य ॥ २ ॥
 मुक्तानि बहुभिः स्तुत मिलित्वा च मुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्प कर्मणोऽत्र फलं भुवि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्राऽन्विता विचित्रा च भर्तृशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला पक्षिन्न स्नेहह्रा यतः । निष्कृति तस्य पापस्य पुण्या पापीघनाशनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि श्रयत्नेन वित्तदुर्गाशभागतः । कृत्वा तु कदर्ली रम्या पत्रयुक्ता सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्यादेदविधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वश्वयेत्कश्चित्पुरा धूर्तस्य कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताऽऽकुलः ॥ १ ॥
 धेनु दद्यान्महाभाग सवत्सा विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चनयं कुर्यात्स तत्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापगोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपचाशदधिकपञ्चशततम ॥ ५१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्लभा । धनवान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्तृहिता नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात्मासा सा स्वर्णकारिताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग पद्मव्यापहारजात् । कुक्ष्येने शशिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
 तद्वत्पाशु लभेत्पुत्रान्न जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठदधिकपञ्चशततम ॥ ५१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे यस्तु ज्ञानादन पतत्रिण । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विप्रभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्रबाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चदधिकपञ्चशततम ॥ ५२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहनामके नारी भ्रातृव्यं पुरा । सत्र जन्मनि शूक्त्यं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
 प्रायाश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्य चान्द्रायणव्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलं स्वर्णमितं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठदधिकपञ्चशततम ॥ ५२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालवाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्वरिवंशस्य विधिवच्चान्न जन्मनि । ब्राह्मणोद्गाहनाच्चैव पूजनाच्छूद्रस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठदधिकपञ्चशततम ॥ ५२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूक्तरी या भवेत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्रांयमा पञ्चनदे जाताञ्च विनतासुत ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजैश्चोद्यादिवाहनेः । मुक्ता सा यवनी सृत् तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
भर्तृसद्गयुतात्पूर्वं पुनस्ताद्वित्वाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायखण्डपञ्चविंशततमः ॥ १६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्पागभवाद्विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासारतः श्रीमान् प्राप्तसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाधृतानि स्नेहानि विप्राणां स्नेहमागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माद् ज्ञानकृतं चैव भ्राम्ये तत्फलं शृणु । सोऽत्र विप्रः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तया दानात्तीर्थराजाधिसेवनात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मानि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्द्वर्षशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायधनुःपट्टपञ्चविंशततमः ॥ १६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव ब्राह्मणः कश्चिद्भद्रदेशे वसन्सुधीः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो धनपुत्रादिसंयुतः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन विमेष्यो दानान्यल्पानि शक्तितः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत पर्वस्वपि विधानतः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन कामलोभेन चाण्डज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
स्त्रीसाहाय्यात्तया तत्र कृतं तद्रूपपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातोद्भवेन च ॥ ४ ॥
एवं किंचिद्वेते काले संप्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकान् पुण्यात्स्वर्गोऽथ शाश्वतान् ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यंभावेण स जातो ब्राह्मणादयः । यमुनायां महाभाग गौरः पिताविको वृणी ॥ ६ ॥
धनमित्रमुषैर्धर्ममतिस्त्रीभोगभाक्षरः । दक्षः कार्येऽथ चार्चङ्गो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
मानी यशस्वी पुरुषः कान्तिमात्रं प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापस्तः कश्चित् ॥ ८ ॥
धूर्तः शठः क्रोधपरो धनवृद्धिः क्षयान्वितः । चिन्तातुरः पापशेषादत्रायाप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
ब्राह्मण्यां धीर्यदानात्पाकतया गर्भस्य पातनात् । अत्र पञ्चाशद्वदन्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
चिद्रमद्गाहूपे सूनौ चन्द्रः शुक्रगृहान्वितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
स्त्रीसाहाय्यात्तया पूर्वं सात्र संततिदुःखिता । लक्ष्मणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं यदाम्यदम् ॥ १२ ॥
कार्पात्रं ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धावपिता वापि त्रिपु विंशानुसारतः ॥ १३ ॥
पत्रे गर्भान्विता भव्या बाहुभूषणसंयुता । गन्धपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
सा देवात्र विविज्ञाय मन्त्रमुच्चारयन्निमम् ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ ब्राह्मणा निर्मिते देवि पापमाचरितं त्वयि ॥ १६ ॥

तत्पापशमनायैव त्वां देदेऽहं हिरण्ययीम् । ब्राह्मणाय महाभाग पापं गच्छतु तद्दृशम् ” ॥ १७ ॥
सोमं च राजतं दद्यात्तन्मितं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हेमसौवर्णसंमितम् ॥ १८ ॥
गायत्र्यष्टहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । मन्त्रमष्टाक्षरं तदजपत्वा शुद्धिमवाप्नुयात् ॥ १९ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ २० ॥

रुद्रलक्षं त्रिदुहितं नानाविभवविस्तरैः । पुत्रयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २१ ॥
 य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २२ ॥
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं वर्षे षष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 आयुर्नवतिवर्षान्तमत्र पापविशोधनात् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाद्वक्षं जपत्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २६ ॥
 तस्य पुत्रविद्वद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मानि । नाययो व्याधयस्तस्य न चारिष्टभयं क्वचित् ॥ २७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभात्पापविशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्त्रीषिते नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 पञ्चत्रिगन्मित्रे वर्षे रिष्टं देहघनान्तिकम् । त्रिसप्ततिमित्रं चायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽशुना ॥ २९ ॥
 गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा ह्याततायिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३० ॥
 यदन्तरगतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय पंचपञ्चविंशतित्तुःशततमः ॥ १६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राप्नोति हि धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पितॄन्वै श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्राद्धादिभिः कथ्यैर्हव्यैर्दानैर्विधानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्मसनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चपञ्चविंशतित्तुःशततमः ॥ १६६ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश छिन्यि मे सर्वसंशयात् ॥ १ ॥
 जालुत्तमानां जुषि भद्रा संपत्समृद्धिमान् । पूर्वजन्मनि किं जन्म सुखसंपत्समन्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामपि सौख्यं च वैष्णवीमतिवर्तते । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भदुक्ता य प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढया नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
 बहुभिर्मलितैश्चरैर्जगृहे सर्वभूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं भगवन् लोकानां हितकाम्यया ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं शतसंमितम् ॥ ८ ॥
 गर्भात्प्रयागात्तमम्भोऽभिषेकः समयादनु । पश्चमे वाय षष्ठे वा मासि जातः स्मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि शोषितोः । सप्तमेषु च मासेषु यन्मृतः प्रसवस्त्रियः ॥ १० ॥
 अथवा चाष्टमे मासि सूत सद्यो विपद्यते । स चापि मृतकल्पा स्यादामयः सूतिकाभयैः ॥ ११ ॥
 शोकादामोदरे टोषं शूलं गौरवकम्पनैः । रक्तस्रावो विवर्णश्च जायते कर्मणे रितः ॥ १२ ॥

रजस्तस्य पलाभ्यां तु कोशगर्भाश्रयाकृति । कुमुम्भवेष्टितं तं वा रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
मथुना प्रस्येतत्र शलाकां रूप्यवर्तिनीम् । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेदपि च यत्नतः ॥ १४ ॥
दद्यादिमाष विधिवद्यथाश्रुतिनिरूपितम् ॥ १५ ॥

प्रार्थना ।

“ यन्मया पूर्वतः स्वाभिन् गर्भपातः कृतः पुरा । एतत्पापविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १६ ॥
मया मूढेन यद्वैतोर्निषिक्तं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्पातं तस्मान्मां मोचय प्रभो ” ॥ १७ ॥
एवं कृतविधेः सूत गर्भपाताज्यनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्गां दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्धवान् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चमधिकपञ्चशततमः ॥ ५६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं प्राग्भवेऽण्डज । सात्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चमधिकपञ्चशततमः ॥ ५६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो ज्ञानाक्षरो वै घातयेत्सुतम् । मित्रं च वायुरेगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महाबाहो मन्त्रैस्तद्वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्वहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि, पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि लूताढ्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानप्रतादीनि निष्कलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग वभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दुक्षो क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीतिं ब्रह्म तेन तेन सर्वं मिलित्वा चार्धसीरिणाम् । कालेन तद्वृत्तं लोभात्स्नेहं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥
भुक्ता पापफलं धीरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्सुक्ता पुनर्जातोऽत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
शूद्रः पुण्यकालयुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजयक्ष्ममपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहातिदानद्वै स्ववित्तानुर्यभागतः । स्वर्णदानं तथा चात्र क्षयरोगाद्भिमुच्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वा पतिं सूत या प्राग्जाराश्रिताऽस्ति । पतिव्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराराधनादत्र गङ्गायामुपसेवनात् । गार्ति शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभागतिः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राज्ञन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तद्देवदानादिप्राय स्थापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्वेगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापित्तत्त्वधिकपञ्चशततम ॥ १७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपित्तजः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयार्थं गतो देवाद् घातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सून घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्रभजो हतौ तत्र शुभो द्वौ मृगशावकौ । सहायाभ्या युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
 स्वशार्थिकर्मणा मृत घातयित्वा रिपून् बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः महारैरातिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संयामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्मोगान्त जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनैर्नानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्पुण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णैश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यत्युग्रश्च पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणमतः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
 याम्यां मिलित्वा मुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभुजनितात्पापत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तर्द्धं वा तदर्द्धकम् ॥ १३ ॥
 द्विगुणयौ तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वार्यं विविना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धाद्यैर्नानाभौविधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्द्विप्रान्सहस्रद्वयसंमितात् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
 अकृतमायश्चित्तस्य न च पुत्रमुखं भवेत् । स्थिते मरणं चापि वर्षं वेदाध्यिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पञ्चसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुद्ध्या गुरुदायज ॥ १८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापित्तत्त्वधिकपञ्चशततम ॥ १७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादवा बभूव प्राग्भवेऽण्डज । साऽत्रैवं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनो ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहादौ विविवदत्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पावैतो दद्याद्धेमी दशसुवर्णजाम् । युक्तां स्कन्दगणेशाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धाधमिता वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापित्तत्त्वधिकपञ्चशततम ॥ १७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाहयेत्रारी देवागारं पतत्रिण । सातिसारेण महता पीडया पीडयतेऽधुना ॥ १ ॥
 शंकरप्रतिमादानान्भूतेविष्णोः प्रपादनात् । न जायते महापीडा रक्तातिसारसंनवा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यापित्तत्त्वधिकपञ्चशततम ॥ १७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्यक्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

कर्मक्षयेऽतिकटेन तस्मिन्वसति पीडितः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पतेर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥

पापं परीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्थवृत्तेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥

पूजयित्वा विधानेन गन्धर्वैस्त्रिविंशतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥

वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादयवा नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतिरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥

श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतिरोगं न पश्येत् सोऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १७९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विज्ञातमन्वितः । संयुतो वायुपिताभ्यां नेत्रतोदः शिरोऽर्तिमान् ॥ १ ॥

सतद्रतश्च सुधीर्धैमान् धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो वाताग्निदृशश्चान्यव्याधिप्रपीडितः ॥ २ ॥

परोक्षमपवादं च द्रुवते कारणं विना । तस्य प्रिया सदाचारा सती व्रतपरायणा ॥ ३ ॥

काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्येन भार्या विप्रस्य साचिकी । प्रतिवेदिर्म तदा तस्य ब्रह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ १ ॥

अप्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कथयित्वा तु लोभमोहादिविभ्रमः ॥ २ ॥

अज्ञानात्काममिच्छन्ती उभयेऽपि वलीयता । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जडतां गतः ॥ ३ ॥

स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स तां वै धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ४ ॥

व्यभिचारवशाच्च अन्यतस्तद्वनं हृतम् । गृहीतं तद्वनं तेन धूर्तं लोभचेतसां ॥ ५ ॥

ब्राह्मणी निधनं प्राप्ता लोके गृह्णाति विश्रुतिम् । तेन दुःखेन विप्रोऽज्ञो ब्राह्मणीमत्यजत्पुनः ॥ ६ ॥

निर्वेशं जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ ७ ॥

पश्चान्मानुषमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् । इदं जन्म द्वितीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ८ ॥

प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यमयो यदि ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बन्ध्यत्वनाशनम् । एकापत्यमवदुःखमनपत्यमयो यदि ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भार्गशीर्षे शुभे मासि शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुप्तसौख्यामित्रतं तु मुनिवाससम् ॥ १५ ॥
 षोडशान्दानि नारीणां कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतामिदं दीर्घं सुखसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममास्थाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभं व्रतम् ॥ १७ ॥
 स्थानप्रवासनिरतं निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवातसी ॥ १८ ॥
 परिधायाचयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलेभिः करणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलैस्तु सकर्पूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्त्वमिते भानौ वर्तिः षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलजैलेन दीपान्कुर्याच्चिन्वाग्रतः । गीतवादिजननिर्घोषैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूपतिलतण्डुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाणि वेषवानि च ॥ २२ ॥
 सप्तधान्यफलोपेतं सौभाग्याष्टकसंयुतम् । प्रत्येकं दीपान् विन्यस्य गौर्यग्रेऽपि प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रसुखायैव पूजयन्ती गिरिः सुताम् । भोजयेत्षोडश नार्यः शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतिञ्जुभान् । नानाभोज्यैस्तथापूपैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दीनान्वकूपणेभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्वैरीव्रतं नाम भार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सुत मामोति पुत्रपौत्रकान् । नारी नियमसंपूर्णं व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखाप्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य नारीणां चात्र जायते ॥ २८ ॥
 स्वसा मातृषसा वापि सपत्नी शोक्तसंयुता । उदरातिरस्यस्त्रावः पार्श्वपादकरादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिर्दशनं कापि वाक्यदोषघनश्रुतिः । स्वसातिनिन्दाहीना सा परेभ्यो ममेतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीमृदसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्थविधिरुचरततमः ॥ १८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शङ्खमुद्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । शुद्धरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासिकं पूजयेद्दिष्णं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चेतकृच्छ्रं दद्याद्भोगमियुतं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां शुद्धजामन जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीमृदसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुरा नारीमङ्गानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
 शर्करापेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमास्त्वस्त्ययनात्पुण्याद्वायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीमृदसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां घातिनां चैवममवत्पूर्वजन्मनि । तेनाष्टान्दमिताद्वर्षाद्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि भो सुत तस्मात्सा मृतपुत्रका । इदं जीवेदिदं जीवेदिति चिन्तयती ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्यपापात्तयाण्डज । प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्दरिर्विशस्य दशावृत्त्या खगेश्वर । पञ्चग्येकमितावृत्त्यादिनादिशिशुजादधात् ॥ ४ ॥
 इति श्रीमृदसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायैकशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातघेतुपूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवर्जितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालनरं स त सर्वोपस्कारसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्वयं हरेत्सुत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत बायुपीडाभिरान्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वक्ष्येहम् । जपेन्मृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तदशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । बायुरोगोपशान्त्यर्थं शततया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भ्रतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूय सुखजः कश्चिद्दिवायनसमान्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे तु सर्वस्वमददात् पुरा । तत्र भाविवलात्सुत पापमाचरितं विदम् ॥ २ ॥
 धर्षिता क्षत्रिया सुत कामलोभाच्छुभानना । प्रतारितः पतितस्त्यास्तेन देवहूतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा चाशुभं त्वतिदारुणम् ॥ ४ ॥
 अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियादयः । देशे विपाशानिकटे सतयोजनसंमिते ॥ ५ ॥
 मुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रयनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किंचित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षिता क्षत्रिया पूर्वं भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 वार्द्धक्ये कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थकौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोवनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्पणलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यमयं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्विप्राय धीमते । गणनायकं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमायकम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोवनम् । न तस्य दंष्ट्रः कण्टश्च तस्माद्भोगात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवने वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मृत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं व्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टाशीत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रिय सार्ध्वी कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्यं भजति जन्मत ॥
तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेणैव पतत्रिण । प्राप्ते रिष्टेऽय नष्टायुर्जायते महदेनस ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रयधिकपञ्चशततम ॥ १८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वं तस्मात्कन्या प्रजा भवेत् । जन्यन्पुत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
पूजनाहंश्रुद्राणां तदर्थानां तथा सुत । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरत्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
अथवा विधिना सुत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विमाणा भोजनात्तस्मिन्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकपञ्चशततम ॥ १९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्भयप्रपीडिता ॥ १ ॥
देवालयं सुरुचिरं कृत्वा स्थाप्यात्र देवताः । वायुरोगोपशमन निश्चित जायतेऽण्डज ॥ २ ॥
भोजयेत्तत्र वै विमान् वायुप्रीत्यै पतत्रिण । दान वित्तानुसारेण वित्तशायं न कायेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रयधिकपञ्चशततम ॥ १९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्क्षेत्रकुले सूत पूर्वजन्मन्यभूद् युवम् । गिरिवासी महादुष्टश्चौर्यकर्मरतो दृढम् ॥ १ ॥
लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र मार्गं सताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महानाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
श्राक् शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापप्रताशनीम् ॥ ४ ॥
सर्वस्वस्य समः कार्यो वृषभोऽत्र हिरण्यस्य । क्षोमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्यां सयुतो महान् ॥ ५ ॥
स देवो वेदविद्वेषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दागेनानेन सततं प्रीतो नवति वै शिवः ॥ ६ ॥
तस्माच्छिवप्रसादं कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वित्रयधिकपञ्चशततम ॥ १९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्वर्तुनियतमा सदा । दानधर्मरता साध्वी विमाणा पूजने रता ॥ १ ॥
तथा देवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रे त्वद्दाद्विष च तद्भ्रातृगम् ॥ २ ॥
मृतस्तद्विषयोगेन गृहीत तद्धनं तथा । तद्दुःखेन पतिस्त्वसा मृतः पुत्रयुचान्वितः ॥ ३ ॥
पापमोचरितं चोत्रं स्वपुत्रवधसन्नकम् । प्राप्ता यमपुरे मुक्ता पूर्वपुण्यफल शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वत्पापफलात्सुत घोरान्तरकसन्नकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ५ ॥
क्षेत्रे कुले महापुण्ये राज्यप्राप्ति पतत्रिण । सा रक्तग्रीवा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौगान्विता । नातिदययुता मान्या सर्वकर्मसु कैशला ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापात्लोभादत्र न सपुत्रता । स्वल्पपापगता काले शुभद्रव्याधिगमन्विता ॥ ८ ॥
यौवने भर्तृसयुक्ता वादिक्ये सुसज्जिता । सपत्नीपुत्रस्य वधात्पूर्वपापात्पतत्रिण ॥ ९ ॥

लक्षणैरेभिराद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शतैर्भाष्यैः सौवर्णां विश्वयोनिभृत् ॥ १० ॥
 तद्वन्महेश्वरः कार्यो गन्धर्वः पुष्पैरलंकृतः । देवो विप्रेषु पात्रेषु पूर्वपापपुन्ये ॥ ११ ॥
 जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः । गायत्रीं च जपेत्तद्गङ्गां देयास्तथा सुत ॥ १२ ॥
 भोजयेच्छक्तितो विमांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 न तस्याः कुपस्मरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण तस्याः पुत्रयिनाशनम् । विमाणां पूजनादानात्तस्याः संततिवर्धनम् ॥ १५ ॥
 जीवनं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् । रिष्टं पष्टिमितादब्दाद् ध्रुवं वा कृतानिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादं कर्मविपाकेऽन्यापन्निकयाधिकपञ्चशततमः ॥ १९३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो शोभनाङ्गयवः सुत । सदाचारः सुशोभादथो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 कथयिक्यकर्ता च किञ्चिद्व्यापारवान्भुवि । तस्य मिमा शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षं समाश्रित्य पालिता भ्रातृमातुलैः । असुभ्यातगदातां सा बाल्ये रयाद्गृह्णीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्घातोऽस्याः करपादयोः । बहुपुत्रप्रसूता च अपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
 अथवा भूतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टानता वापि मृतः पुत्रोऽग्रिमासकः । रक्तस्त्रावाद् भृशं पीडा मासेमासे कृतानव ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रे समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविचापहारकः ॥ ८ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो नानालोकमिदन्वहम् । ग्रामाधीशोऽभवत्सोऽपि तेनाग्रे सर्वभाषितम् ॥ ९ ॥
 एकग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पथ तथा सप्त चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तस्य धनं तदा । मिथ्यामिश्रं सनाद्वाक्यैः क्रोधयुक्तैश्च तर्जनेः ॥ ११ ॥
 अपुत्रश्च मृतो विप्रः सर्वस्वं नीतिवांस्तदा । निराधाराः सुता जाता द्विजभोजो न कारितः ॥ १२ ॥
 क्रिया सर्वा कृता नैव सर्वं राज्ञा हृतं धनम् । एवं क्रमापरोधोऽसौ स क्षत्री सहदूतिकः ॥ १३ ॥
 केचिन्मासाच्च पक्षाच्चाचिरान्मृत्युवशंगतः । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गं गतोऽसौ यमशासने ॥ १४ ॥
 केचिन्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना केचिदिह जन्मनि मानद ॥ १५ ॥
 विप्रवंशे समुत्पन्नो जायते चेह जन्मनि । इदं जन्म द्वितीयं तु विप्रत्वं जायते भुवि ॥ १६ ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
 नानापत्यानि नश्यन्ति नानाकर्मसमुद्भवात् । पापात्कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह जन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पुत्रिश्चरं भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपातिष्ठके । अत्रोत्पत्तिर्विके स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ २० ॥
 छादयेच्छुद्धवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशकपालिनम् ॥ २१ ॥
 स्यापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णां शुभलक्षणां । मुक्तपद्मोत्पत्तीनाद्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥

दधानं करपुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्भामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
 सौवर्णां स्थापयेत्सुत सौवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसनेश्च समास्थाय ततो द्रोणात् दिगो दश ॥ २४ ॥
 हारकेयूरसुकुटकुण्डलाभरणान्वितौ । एवं तौ दम्पती सम्पगर्चयेत्सर्वतोपरि ॥ २५ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणमर्चयेद्विवैशुणैः । नानार्थं च फलं देयं नानापुष्पैश्च पूजयेत् ॥ २६ ॥
 अभ्यर्च्य दंपती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि विप्राणां यद्धृतं धनम् । दूतिकाकर्मणा सुत वाक्यदोषादिकं कृतम् ॥ २८ ॥
 तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव श्रुतिं ददाम्यहम्” ॥ २९ ॥

अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिदिं हृदयम् । अदिते विश्वमातरस्त्वं शरण्या शरणांयनाम् ॥ ३० ॥
 प्रजादुःखौघसंततं हृदयं मे महेश्वरि । संमसन्नाथ दुःखान्तां प्रजां देहि यशस्विनि ॥ ३१ ॥
 एवं कृत्वा विसर्ज्याथ ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ ३२ ॥
 चन्द्रसूर्योपरान्ते तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सोऽथ कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ ३३ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३४ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादे व्रणो वदेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । स राजयक्षमरोगेण युक्तं स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सौगण्डि प्राणैर्विमुच्यते । महापापोद्वाद्गोत्राज्ञां चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 अपि ज्ञानकृतात्पापाद्दृढरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरां सिद्धिं पूर्णासुरपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चित्पातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं रोगेणात्र प्रपीडितः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यसुवर्णात्प्राग्दानात्पापविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिकृदेदपासः । स्वज्ञातोयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपः कृतस्तदा ॥ १ ॥
 तत्संवन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 भुक्त्वा तत्पापजं सर्वं शतद्वनिकटेऽपुना । सैव जातो द्विजश्चात्र युवभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वं प्रायाश्चतः प्रवचम्यहम् । वेदाभ्यासान्महासुत सावित्रीजपतस्तथा ॥ ४ ॥
 गङ्गायां वासतः पूर्वात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति वत्काले शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
 जीवेत्पश्चिमितान्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जाप्यता ॥ ६ ॥

भाविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसन्वादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ५९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । वभूव भर्तृमुद्गदा तदाज्ञापालिनी सती ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि सा विमा काश्यां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपरात्रापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
पञ्चपञ्चाशद्वृद्धान्तं प्रविशेदत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्तग्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
सा गमिष्यति वै स्वर्गं चात्र जन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्थिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्यधिकपञ्चशततमः ॥ १९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वायुरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि यश्चावात्पूर्वं शूद्रां गृहाभिताम् ॥ १ ॥
मायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापानुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजरित्वह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चशततमः ॥ १९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं नारी पापविमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्वर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्शततमः ॥ ६०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मपरा भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच सुखजा सगर्भा फललालसा । ओटितं च फलं पक्वं भक्षार्यं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीना इहामवत् । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाक् वर्षाष्टतोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमाप्नुवन्त्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतिः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविनाशनीम् ॥ ४ ॥
शनिवारेऽण्डजश्रेष्ठ निमन्त्र्याश्वत्यं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने षष्ठ्यां तु भोजनम् ॥ ५ ॥
नानाफलेस्तथा पक्केः सपूर्वै रससंयुतैः । फलानि विक्रीतेत्र कृत्वाश्वत्यपदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तु महाभाग जीवेत्तस्याश्व वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकपट्शततमः ॥ ६०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्वातधेद्राह्वणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
जायते म्रियते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाद् ज्ञानकृतात्पुत्रांश्च चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकपट्शततमः ॥ ६०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यायुने ह्यसीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बं तु पालयते तेन जानवाः । एकस्मिन्वै दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
बलाद्वैवस्य संमाता जीवा दग्धा महाकुलाः । वन्धोः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाशुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । मध्ये तु जाह्नवीस्नानात्स जातः शूद्रजे कुले ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाहो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥

चतुर्लोमी महासूक्तो देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शये धृतः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्मौमयुक्तोऽल्पसंततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चैत्तरवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माद्वातपुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्नुद्वेगविनाशनम् । वनदेवी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्यमी शुभा लेख्या यत्रैतच्चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
प्रजापतिस्तथा कार्या मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया कार्यसाधिनी । देया वेदविज्ज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणमुमापितम् ॥ १४ ॥
अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्थं वा तदर्थं विनतासुत ॥ १५ ॥
होमपेक्षदशशेन तद्दशशेन भोजनम् । तथामितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
विम्ब्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सतः पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि जायते । अकृते तु यथाशक्त्या रिष्टं पदपञ्चकेऽब्दके ॥ १८ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् नवसततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायवृद्धयधिकपद्मशततम ॥ ६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हेनारी पूर्वजन्मनि सुत्रन । सात्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
कुर्यान्नानाविधं चान्नं रसतत्समन्वितम् । विम्ब्यो भोजनं दद्याच्छुक्ता दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
होमपेक्षं तथाचान्नं गायत्र्या ऋग्यजुर्केन तत् । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुनः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चतुरधिकपद्मशततम ॥ ६०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिश्च यः कश्चिद्देवागारास्थितः सुत । भर्तुं कुर्यान्नरो मोहात्स्यापिता च परेण वा ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठो भवेद्भ्रू जन्मन्ययं स्वगायिष । वर्षत्रयं तथाभरत्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चधिकपद्मशततम ॥ ६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाघेन्द्राजवर्धं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मीं विज्ञेयो घोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चान्न प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टाक्षतिलवस्त्राभ्रदानतः ॥ २ ॥
मृतप्रेतुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं यथातुमानेन सर्वस्वार्धाधिकेन च ॥ ३ ॥
देयं द्विजराशेर्वै विचार्यान्नं प्रयत्नतः । तत्क्षणं कारयपेयात्र क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ ४ ॥
रिष्टे नैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चधिकपद्मशततम ॥ ६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानाच्च सततं विधिनाऽर्के भूमे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्ये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकपट्टशततमः ॥ ६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनाम् । सोऽत्र जन्मनि मृतत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गुडाम्रज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जन्मोक्तं परंपर ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकपट्टशततमः ॥ ६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायां तु सुमुखी घनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वात्र विधिना शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
प्राग्दर्शितमहापुण्येनानाविमवविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अर्चरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैरुणसूक्तं च नौकायां वा पतत्रिण ॥ ५ ॥
या चेनं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्संततिर्धुवम् ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकपट्टशततमः ॥ ६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतामुत । कुर्यादुर्मतिमापजः खलवाद्ये जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेतुं सर्वोपस्कारसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवर्धं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणा च क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
पूर्वं दृढं कृतं पापं तस्मान्नोक्तः पतत्रिण । पापनाशकरः कश्चिदुपायस्तत्र जन्मनि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशधिकपट्टशततमः ॥ ६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मृतत्वं जायते तस्माच्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । ब्रह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च तिलान् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या कांचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेऽण्डज । प्रतिमाया देवगेहे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठांविता सात्र जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योदशाधिकपञ्चतमः ॥ ६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग त्यासीद्वहे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद् । ततो भाविवलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादहं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद् भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देवे रम्ये पुण्यस्थले ज्ञप्ते ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी मुरुपोऽमितदो घृणी । बहुदेशेऽधिकाराढ्यः पुण्यात्स्वर्गफलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । संतानसुखहीनस्तु मुरुषा स्त्री सुखोज्झिता ॥ ७ ॥
बन्धुहीनः पतिः साक्षात्सर्वं तत्पापवः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधनीम् ॥ ८ ॥
कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्थार्थमितां वापि त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सौवर्णं वेदसंमितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुनस्तंतिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

भायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योदशाधिकपञ्चतमः ॥ ६१४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षितिवर्णामः स्वल्पवृत्तिश्च जीवति ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वापरायणः । करे पादे कुशलेण दंष्ट्रिशङ्खिविधानतः ॥ २ ॥
त्रणत्वं जायते दीर्घनेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादं च द्रवते लोकतोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वदते किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि मृतानीह एको वा द्वौ त्रयोऽपि वा । वर्णनयमिता बाला त्रियन्ते मासतमिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्या तु साञ्जव । एकस्तुन्दे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेवं कुमातृणां मृतापत्या प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येवं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीनूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
दानत्रयदयायुक्तः मिथ्याप्रीतिः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुनः परममुन्दरः ॥ ९ ॥
एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनधरः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
क्रियाकर्म कृतं पुनर्वित्तेन सहस्रं खग । मातृस्त्रिभिव्यतिमान्तेज्येष्ठेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽयस्य वै बलात् । मात्रादि दुःखेन हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभिघाताच्छ्रुत्वाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन कालेन ज्येष्ठश्रेणेण घातितः ॥ १३ ॥
इदं जन्म द्वितीयं तु मृतापत्यं प्रजायते । पुन कृतानि कर्माणि भुज्यते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थश्च मृतापत्यं लघूनि चाञ्जल्युनि यत् ॥ १५ ॥
तस्य पापस्य शुद्ध्यर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु संभाते सातुहूले ग्रहेऽङ्गि । सप्तर्त्नीकः शुचिः स्नातः पक्षगव्येन चोत्तमः ॥ १७ ॥
उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते रवौ । सूर्येर्ध्वं सगर्भाया गोमयेनोपलेषयेत् ॥ १८ ॥
सुशुभे भूपदेशे तु कुंडुमाचुषचर्चते । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारैः शुभेर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभृतान् प्रद्युम्नाचारंस्तथाचरेत् ॥ २१ ॥
चारुदेशं गुवेषं च चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इभवाहुं चारुवाहुं सुचारं पूजयेत्कृमात् ॥ २२ ॥
पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकावित्तं । पुष्पसंग्रहपुष्पगन्धार्यरचयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
तद्विप्रातोऽथ तद्विष्णोस्तोदेवांश्च पूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २४ ॥
होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पापकर्मायाः कृता ये पूर्वजन्मनि । सप्तन्यो चर्कजातीनां संपेता च पुत्रिणी ॥ २६ ॥
स्ववंशहननाद्यापि भूमिद्रव्यादिलिप्ताया । लघूनामलघूनां च हन्ता वे पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
ततोऽथ वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ॥ २८ ॥
स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्तः कोऽदादिति विसर्जनम् । सौपेय्यात्मानमालोक्य भोजयोदष्टवान्ववान् ॥
ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शंसनम् । काष्ठलोष्टकुशस्त्रार्घ्यैः स्थाद्रालक्ष्मीडनात् ॥ ३० ॥
जलादग्न्वादिना वाया व्रणो वा तस्य जायते । स्त्रियोङ्गे विहृतिर्व्याधिर्धुखेतिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पित्रेयी मातुलानीनां नेत्रतोदो विरश्मिता । स्वमुर्मातृप्नसुर्वापि बाल्ये वैषव्यमेवं च ॥ ३२ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दं च कारयेत् । खल्वाटहृद्गुजा सा च जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धेतुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सक्म्वलाम् । तस्माद्रोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्तो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं तद्देवपारणे ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दरिद्राय दद्याद्दोषापनुचये । गण्डमालाहरं चैव दानं प्रोक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकपट्टशततमः ॥ ६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलश्रीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मातुपी संकरा स्मृता ॥ १ ॥

१ सरत्नीनां इति स्यात् ।

धनपुत्रविहीना चा सात्र जन्मनि दृश्यते । नष्टकृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥

बलात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षपातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडा तत्रैव जायते ॥ १ ॥

दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत पक्षघातात्पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं मक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽनुना ॥ १ ॥

पुण्यदेशे महामागं संक्रान्त्यादिपुं पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कंबलम् ॥ २ ॥

नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणं हन्याद्ब्राह्मणस्य खगाविव । बह्वदेशेऽवसत्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥

धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगमाक् ॥ २ ॥

विद्याजानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रतंततिवर्जितः ॥ ३ ॥

बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्यले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥

ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्कजे चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाज्जुषान् ॥ ७ ॥

शक्त्या च भोजयेद्दिमाञ्शैवान्कूमरलङ्घुकैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचरेत् ॥ ८ ॥

विविधं दक्षिणां दद्याद्दुद्रयीतिकरां तथा । पश्चात्तेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामयाष्टम्यां नृक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥

मम ध्यानपरः सुत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥

तस्य तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पश्चैहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥

प्रायश्चित्तेकृते ह्यायुः पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥

रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातस्य निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥

न मुच्येत महादानैः सप्तजन्मकृतेरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । न हीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥

पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं वा नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥

तथा निष्क्रमितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षवातात् संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहात्सुरां तु विविधां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
गृहवित्तानुसारेण पलेन द्विपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पदं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्वाद्यैर्दद्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरं कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेऽण्डज । कुन्तयी जायते चात्र महाबाहेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
मुवर्णशतकं दद्यान्त तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजयक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन् वयसि भामिनी । प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वथ खगेश्वर ॥ १ ॥
यत्कृते विधिना सर्वं पूर्वजन्माघनाशनम् । स्वर्णगोभूमिमिष्टान्नघृतयेनुतिलानि च ॥ २ ॥
देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये । रिष्टं त्रिशन्मिमेऽन्दे तु प्रायश्चित्ते कृतेऽनुना ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्विंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपराधमृते कश्चिदैश्वर्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राग्जन्मन्यय युक्तः स्मादृक्तार्बुदरुजा भृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न संदेहस्तस्य भृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
विशदपै महारिष्टं रक्ताधिन्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागतो योऽयं प्राप्नो माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितः । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपेदेश्य चान्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तार्बुदसंमन्वितः ॥ १ ॥

धनपुत्रविहीना चा सात्र जन्मनि दृश्यते । नष्टकृतिं तत्प्रवक्ष्यामि मयागे मरणं सुत ॥ २ ॥

बलात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षपातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडा तत्रैव जायते ॥ १ ॥

दद्याद्विष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तस्माद्भोगाद्विमुच्येत पक्षघातस्तप्तत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जमक्षयं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्लभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायतेऽनुना ॥ १ ॥

पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पूर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कंचलम् ॥ २ ॥

नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायैर्विंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्ब्राह्मणं हन्याद्ब्राह्मणस्य खगाविप । बद्धदेशेऽवसत्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥

धीरः सर्वकलाभित्तो नानाशास्त्रविशारदः । धनधान्यपरतश्चात्र बहुस्त्रीमुखमोगभाक् ॥ २ ॥

विद्याज्ञानात्कृत्वात्पूर्वं कृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसंततिवर्जितः ॥ ३ ॥

बालघातनजात्पापाद्ब्राह्मणस्य पतत्रिण । महाक्रोडपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । मयागे वा क्रूरक्षेत्रे पुष्करे वा महास्यले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिवच्छिवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥

ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पद्मे चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलाज्जुमान् ॥ ७ ॥

शक्त्या च भोजयेद्दिमांश्शिवान्कसरलद्भुक्तैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचयेत् ॥ ८ ॥

विविधां दक्षिणां दद्याद्भुद्रमीतिकरां तथा । पश्चात्तेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाङ्गया । चतुर्दश्यामथाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥

मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्यपाद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥

तस्य तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥

प्रायश्चित्तकृते ह्यायुः पञ्चम्यां चन्द्रासरे । विन्मये त्वकृतं सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥

रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातस्य निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥

न मुच्यते मर्यादितः सप्तजन्मकृतैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥

ब्रह्मह्ना क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । न हीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥

पुत्रवृद्धिर्करं चार्द्रयथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनाशार्थं या नारी परपक्षं च घातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥

१ पुत्रहानेऽप्येति स्यात् ।

तथा निष्कामितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र भैंहारोगात्पक्षयातान् संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः ग्रामभवे मोहात्सुरां तु विविधां पिवेत्सूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
गृहविचानुसारेण पलेन द्विपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्वाद्येर्दद्यादिप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
दानेनानेन सततं सूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
घोरे कलियुगे प्राप्ते प्रापाकान्ते महीतले । भारावतारणाध्याय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः ग्रामभवेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लान्छितः ॥ १ ॥
मुषर्णशतकं दद्यान्त तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजयक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन् वयसि भामिनी । प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वाय खगेधरं ॥ १ ॥
यत्कृते विविना सर्वं पूर्वजन्मावनाशनम् । स्वर्णगोभूमिप्रिष्टान्नघृतधेनुतिलानि च ॥ २ ॥
देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये । रिष्टं त्रिशन्मिमेऽन्दे तु प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अपराधमृते कश्चिद्वैश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राजन्मन्यय युक्तः स्याद्रक्तातुंदरुजा भृशम् ॥ १ ॥
भाविष्यति न संदेहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानश्रतैर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
विशद्वैश्यं महारिष्टं रक्ताधिरयान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागतो योऽयं प्राप्नो मायुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितः । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकपञ्चशततमः ॥ ६३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपेदेऽयं चान्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तातुंदसमन्वितः ॥ १ ॥

माजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महामागक्षय स्यात्पापकृद्भुजः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि मृत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । सुवर्णपर्श पशीन्द्र सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विविज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६३० ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्वासादिना बाधा उदगर्तिः प्रजायते ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥

किञ्चित्कोपगता या तु अवाक्ये वाक्यकारिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्निव्रतोदकृत् ॥ ३ ॥

अपत्यानि त्रियन्त्रे च एकोऽपि द्वौ त्रयोऽपि वा । रजोदोषात्प्रपीडयेत् वेदना विविधा कृता ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्ता कर्म कृतं नैव स्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥

प्रतानि विविधान्येन कृतानि भुवि मानद् । स्वगृहे धान्यराशिं गौरभक्षत्रियतं पुरा ॥ ७ ॥

ब्राह्मण्या सा सक्ता गौर्धान्यमक्षणतत्परा । गृहीतया लकुटया वै तया कुक्षौ प्रताडिता ॥ ८ ॥

सगर्भायास्तु सुभेर्गर्भकुक्षुपचातनात् । मृतो वै गर्भमध्यस्थः प्रसरे दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥

शिशुदुःखेन सुरभी भृशमाक्रन्दती मृषा । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥

पश्चान्मातुपमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु मृतापत्यं स्ववेश्वर ॥ ११ ॥

सप्तजन्मनि जायेत गोस्त्रीब्रह्मप्रघातकः । नानाप्राक्कर्मणां तेषां नानापत्यार्थदुःखकृत् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्मामिन् येनापत्यं प्रजीवति । अनुप्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मावे मासि च संप्राप्ते सातु हृत्प्रहेऽहनि । सप्ततीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥

उपोषणं दिवा रात्रौ त्रयोदश्यामनिर्जितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चामुदिते रवी ॥ १५ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तनोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखः समाविशेत् ॥ १६ ॥

अह्णाद्युषहरिश्च कुंडमाद्यैस्तथाचरेत् । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥

तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कल्पोऽचरेत् । सौरणे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ १८ ॥

उपचारैः शुभमर्गवर्धनैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसक्तेन सक्तेन श्रियः सक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥

पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यरचयेद्भिविधगुणैः । रुद्रेकादशर्नाभिश्च जपेद्बृह विद्यानतः ॥ २० ॥

पृथ्वी लक्ष्मिर्तैः पुष्पैस्त्वेष्टेष्टन्धवारिभिः । अतमटोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥

रुद्रस्यायुतहोमश्च समव्याज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विवानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

यन्मया कर्मवशातः पुराभवे दुरात्मना । धेतुः सगर्भोपहता लकुट्या कुक्षिताडनात् ॥ २४ ॥
तेन कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिना भृशम् । मृतसंततिदुःखानि प्राप्यति महदेतत् ॥ २५ ॥
तत्तदेनोविनाशार्थं दानं संपददे त्विदम् । स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् ॥ २६ ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य अन्यार्थं तोषयेद्विजान् । भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः ॥ २७ ॥
वनान्ते मुग्धां दद्याद्वेदमद्रव्यादिशक्तिः । अहःशेषे ततः सर्वं भोजयेदिष्टयान्धवान् ॥ २८ ॥
पेदिर्कं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २९ ॥
शृङ्गिभ्यश्चोपघातश्च जायन्ते व्रणजातवः । जलाकुलत्वं स्पर्शाऽग्नौ तादृशी तत्र वेदना ॥ ३० ॥
पित्र्योद्भेदं विकृतिर्व्याधिर्मुखं तिलग्रणादिकम् । पैत्रीया मातुलानीनां विधवातिः स्वमादिषु ॥ ३१ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरामसंवादे कर्मविपाके ऽध्याय एकाविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहस्तुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदस्य प्रणाशनम् । दद्यादुक्कममयं पञ्च सपत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय मुग्धिलाय भूमिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरामसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायो द्वाविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधो वै मुगं पिबेत् । मूत्रावरोधरोगेण मोक्षत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिद्धेन श्यावदन्तेन लक्षितः पादजः सदा । सप्तजन्मसु रोगेण मूत्रकुच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्प्राक्पापजात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयेऽवशेषे च कुच्छं सांतपनं चरेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरामसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायत्रयविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक् च पक्षीन्द्र माव जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गन्तार्तुदत्तमाक्रान्ता दुष्टपापमयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिण ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मते वर्षे सत्यंसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरामसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायश्चतुर्विंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च वाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे पतत्रिण । प्राक्पापदुस्तरात्सूत कण्ठपाशादिसंभवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णवयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येत्क्षयरुजा तस्या अपि प्राणप्रणाशना ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि पट्युक्तं पञ्चसप्ततिसंख्यया ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरामसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पंचविंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलोकर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । अधुना यावने प्राप्ते स उन्मादी भजायते ॥ १ ॥
 दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तिलोण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्रूपजित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छस्य होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विविना सूत सोन्मादान्मुच्यतेऽधुना ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पट्विंशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण कुनखित्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तविंशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेश्यव्री याऽभवत्पूर्वं भवे नारी पतिव्रता । रक्तार्बुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सत्तथान्येन दानेन रक्तार्बुदविनाशनम् ॥ २ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।
 रौप्यहोरी च पुरुषश्चित्रकुली भजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टविंशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो वरुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दृष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता वभूवुर्विमुक्तास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तृमाणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 घातेयित्वा तु शस्त्रेण स्वकरीरं पतत्रिण । मृते पत्यां न जीवामीत्युक्त्वा मृतवती तथा ॥ ६ ॥
 तत्क्षणादन्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता समर्तका । भुक्त्वा तत्र महाभोगान्पूर्वांस्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाभजापीडनजात्यापात्पूर्वसमुद्रवात् । तीक्ष्णात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे समुद्रवः ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । गौरः मुख्यो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगमुखैर्युक्तो गजभूयैः समानृतः । परमश्रवणसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोन्नः पुत्रपौत्रादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः । सीताहायान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः ॥ ११ ॥
 सुविश्वरूपयुता सापि यवनी तद्वशादिह । सपुत्रः भावसहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाभुजः ॥ १२ ॥
 एवं जन्मफलं प्रोक्तं सप्तहायं पतत्रिण । स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा ॥ १३ ॥
 भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण । पञ्चादीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः ॥ १४ ॥
 रिष्टं पञ्चाशद्वेदे तु स्वदेहान्तसमं सुत । शस्त्रप्रहारेर्विविधैः प्राप्ते त्वत्र रणाङ्गणे ॥ १५ ॥
 भजापीडनजात्यापात्तप्रेषं नात्र संशयः । दयात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥

देयं हिरण्यं तत्र तद्रच्छतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रोपेक्षितं परं स्वम् ॥ १८ ॥

नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरादिह ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परे । बलात्कारेण पुरुष सौत्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
यत्पापनाशनं सर्वसुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हेमं च वाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्यादिमाय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वजन्मन्यत्रैव जन्मनि । म्लेच्छरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपु विमाय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्भोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने भर्त्तरि तु जारादहर्परायणा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रादिजपालनात् ॥ २ ॥
धारयिष्यति सा गभ प्रायश्चित्ताद्ययोचितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेऽब्दके ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत पटशीत्यब्दांश्च जीविनम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेऽब्दे पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वाहणीं सुत वलेत्कर्पेण मन्याति । रमयेद्योग्यमेव सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
पापादसाध्यजादत्र रोगान्मुक्तिर्न जायते । म्रियते रिष्टयोगेन सोन्मादी चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाहोभाद्वरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापक्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकपट्टशततमः ॥ ६४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्रेष्ठ्यालुश्वार्जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुवतः शक्तिमान् धीरः किञ्चिद्वाधिसमान्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मोहानां जायते भृशम् ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसुम्बातः किञ्चिद्देहे प्रजायते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यजा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रप्रसूता च किञ्चित्पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 व्यवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद् दिवस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु संजातः पञ्चमे त्विह । प्रावर्तत तस्य गेहे कन्यायाः मौढ्यमण्डज ॥ ६ ॥
 भूमिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय दापिता । तदत्तदाहृतं वित्तं सर्वस्वं तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 याक्त्वा कन्याभवरमौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुतास्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले ह्यतीते वै तद्विप्रोऽसौ मृतश्च वै । सा बाला विवशा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिता ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षास्तथा वत्त नियमैः शोषितं वयुः ॥ १० ॥
 पितृगृहे धनं भूरि त्वर्पितं पुत्रिका भृशम् । क्वचित्कालवशं प्राप्ता मृता सा ब्राह्मणी रमः ॥ ११ ॥
 सा पुत्रा ह्युदरे भूत्वा सागमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधा तस्य निराधारा मृता च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्म प्रभावेण पूर्वकन्या बहुप्रजा । तस्य भर्तुर्मया याता मृतमिच्छति जन्मनि ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युस्तत्कर्मनिष्कृति विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौखे नरके मतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा प्राप्ता वर्षाणां च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं जन्म चतुर्यं तु बहुपुत्री प्रजायते । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन गर्भमवादिह ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरापत्यानुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन भूरिकन्यो मृतात्मजः ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद् विश्वात्मन् पृथक्तं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २० ॥
 स्वकन्या वरयोग्या सा चिन्तयन्त्यामनागममादशाब्दानि च भासेन यथाभावं यथामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्रह्मणे विधिना सत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापघ्नमर्गं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् । एवं कृतविधिः सुत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विजादयः । भूमिद्रविणवातांसि कन्यावातांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्योपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु संपूर्णे अन्नवस्त्रं च पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृते विधौ सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशख्यं कन्यापत्यादयश्च ये ॥ २७ ॥
 तेषां पापप्रणाशार्थं कन्यादानादिभिस्ततः । नाशयेत्तद्धि पापं तु द्विजानां विधिपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन्त्यङ्गं विधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् । विनायकाम्बिकास्मृतिं हेमनिष्क्रमणतः ॥ २९ ॥
 आचार्याय ददेत्तासां नानारुमोपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वारदनदन्तोष्ठयगवादिदोषकृत् । नृपचाराग्निभिर्होनिर्वित्तानां च यतस्तः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानेन मनसा द्रुपते भृशमाधिजे । सर्पिष्यत्मानमालोक्य प्रायश्चित्ततया विधिः ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चविंशदधिकतृशततमः ॥ ६४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे मुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तिजः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या तथा मुक्तः पूर्वजन्मनि मानवः । गर्भासन्नामजं जग्ध्वा विधिना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन बहुशोऽत्र प्रकीर्तिता । पूर्वजन्मन्यस्ता विमान च गर्भं दद्यात्पलम् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वावनोदनम् । कृत्वा गर्भेण संयुक्तां राजतीं पट्पलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमापैर्हिरण्यमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्दिवाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापावनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकपट्शततमः ॥ ६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽर्जिव जन्मनि ॥ १ ॥
गणेशमतिमां दद्यात्सौवर्णीं द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
कारयेद्गणनाथस्य लक्ष्मणाप्यं विधानतः । होमयेच्चदशांशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः दशोत्पञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ ६४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धान्नं क्षुत्पीडाप्राक्प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
अन्नदानेन विप्राणां रसदानादिशेषतः । मुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकपट्शततमः ॥ ६५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक् सूत चभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
विराट्देशे निवसन् राजकार्यतः सदा । गृहं दग्धं तत्र शत्रोरनेन भयदायकम् ॥ २ ॥
बालवस्ता मृतास्तत्र पुरे तस्मिन्वगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणां दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्रतो भुङ्क्ता भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानामुखैस्वर्ययुतो गजाश्वरथवाहनैः ॥ ५ ॥
बन्धुभृत्याधिकारादयो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसंवतिदुःखातो बालवत्सवधादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतत्रिण । चत्वारिंशन्मिमे वषे सर्वसंततिनाशनम् ॥ ८ ॥
गृहपापान्महाभाग गविरेष्टसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यास्य भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वदमे स्वाभिन्नालवत्माधनाशनीम् । यां कृत्वा विविजन्तुः पूर्वापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्याथ तद्वर्णनन्तरं मुन । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्विग्वंशस्य वैशाखे विविनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विग्रहोमयेच स्वशक्तिनः ॥ १३ ॥
 कौटिलशासुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वतःसामग्यान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुन चेत्कुर्याद्विपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुनर्विष्टुटिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पश्चादप्येव तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र न तत्पद्ममिदं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थं पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मरुत्सरागिमे । नयोदङ्कां दिवा भूमां ऋते मृगशिराभिधे ॥ १८ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीयजनुषि मरणं गोगृहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्भक्षमवाप्तुनात् ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहद्वैवर्तपुराणसप्तमे कर्मविपाकेऽध्याये एकपञ्चाशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वे रीत्यपहारकः । देयं रीतेः पलानां च द्वातं तत्पापनिष्कृते ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विभांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजाद् ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्वैवर्तपुराणसप्तमे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग खरोमात्र जायते । पूजन्मनि यो हन्यात्तरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कृत्यहिरण्यं च दद्याद्वैषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारगे ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्वैवर्तपुराणसप्तमे कर्मविपाकेऽध्याये त्रिपञ्चाशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्मुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुण्डुटाष्टाङ्गं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वैदर्भ्यं द्विपलात्मकम् । तदर्वाधमिदं वापि त्रिषु विभानुसारतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजान् विधिना द्वावरेच्छाङ्गं व्रनम् । फाल्गुनार्दे चतुर्दश्यां कृष्णायामासिमासितु ४
 पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन वा । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहद्वैवर्तपुराणसप्तमे कर्मविपाकेऽध्याये चतुष्पञ्चाशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यमचारो बलवाञ्छूरो मन्त्री महापशाः ॥ २ ॥

संविधिग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मोतिदृष्करम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्व्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 मुक्तातिदारुणांस्तु नरकान्वोत्सर्गान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः धियो राजजनेष्वपि । मुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रावेवाजितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सत् सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वया काङ्क्षां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु विवर्णान्तं मन्त्रैस्तद्विज्ञैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 जयया शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापैश्चनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता शलाका देवा वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्वन्दाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य च । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पष्टिवत्सरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं भोक्तुं संविधानं विधानतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पंचपंचाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हरयेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । नायस्या जुहुयाच्छक्त्या तिलात् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पञ्चपंचाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे यनिता या च परसिद्धान्तहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
 सिद्धान्तदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽप्य पतत्रिण । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
 न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वजन्मन्वय पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकपञ्चदशतमः ॥ ६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपापरता पूर्वं अनुप्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
 मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वदमे स्वाभिन्वालवत्साधनाशनीम् । यां कृत्वा विविक्वजन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्याथ तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापात्र चोक्तं पापशोचनम् । श्रवणाद्धरिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशाव्रत्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्रान्होमयेच स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं सृत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनुना दशकं दद्यात्सर्वतभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कोपिलामेका स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुन चेत्कुर्व्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविद्वद्धिः स्याद्विवाहादपरान्तसुत । मृत्युः पञ्चाशद्वेदे तु खग चाकृतानिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थ पुण्याश्रयेऽण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरादिगे । त्रयोदश्या दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिराभिधे ॥ १८ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलदात् । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 तथा तृतीयजन्तुपि मरणं गोमृहात्सुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मांशमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविभाकेऽध्याये एवापचाशदधिकपञ्चाशत्तम ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वे रीत्यपहारकः । देय रीतेः पलानां च शतं तत्पापानिष्कृता ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विप्राश्र्य भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोमात्पापजाद ध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविभाकेऽध्याये द्विपचाशदधिकपञ्चाशत्तम ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग खरोमात्र जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्सर्वं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कर्मयहिरण्यं च दद्याद्वैपोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारगे ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविभाकेऽध्याये त्रिपचाशदधिकपञ्चाशत्तम ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राप्तुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुण्डुटाष्टाङ्गं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता सकृदा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्पेपा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वद्धेरण्यं द्विपलतमकम् । तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसारतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजस्य विधिना ह्यावरेच्छास्त्रं त्रयम् । फाल्गुनार्दा चतुर्विंश कृष्णायामासिमासितु ४
 पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन वा । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविभाकेऽध्याये चतुःपचाशदधिकपञ्चाशत्तम ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विमो धर्मशास्त्रार्थज्ञोविदः । राज्यप्रचारी बलवाञ्छूरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥

संविधिग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता म्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कर्मम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्रास्तुतु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्तातिदारुणांस्तु नरकान्धोरदर्शनात् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महामिमाननिरतः मियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवाजितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सत् सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वया कादयो स्याप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तद्विज्ञैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वह्निर्दीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्दक्षिणाभिश्च पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्वदाः शतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य च । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पण्डितसरे ॥ १७ ॥

एतज्जन्मकलं प्रोक्तं सविधानं विधानतः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पंचपंचाशदधिकपट्शततमः ॥ ६५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हरयेद्रीतिं नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाभी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छक्त्या तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः पट्पचाशदधिकपट्शततमः ॥ ६५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गवे वनिता या च परसिद्धान्तहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
 सिद्धान्तदानं विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । मिथुभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
 न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायः सप्तपचाशदधिकपट्शततमः ॥ ६५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उट्टघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाके ऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकपट्शततमः ॥ ६५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धेयं या महाभाग पृच्छति स्वं भयोजनम् । गर्भपापता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
 मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पूजयेत्तु शस्त्राणां त्रिगुणार्थतर्द्धकम् । अतयाय भोजयेदिमान् होमयेच्च स्वशक्तिः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चविक्रान्ततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशनादथ मीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपञ्चविक्रान्ततमः ॥ ६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे कीराभिधे लुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रघनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यवादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन साहाय्येन स्त्रियाः सुत । तस्मिन्दाहे महाभाग निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वरूपजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिये काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं भुक्त्वा पापाद्दृष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातोऽबाहुजाधमः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । शक्तो नोचो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विदुः ॥ ७ ॥
यौवने सुसुखैश्वर्यधनस्यानिर्द्युतः पुनः । मितदो भोगमाग्यादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् । चिन्तातुरो धूर्त उग्रो दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
गोवातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायासीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा मष्टरेखात्र मृतपुत्राञ्च जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गाहपेभ शनिः । लक्षणैरैमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लवंदमितैः शुभम् । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्य शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
तदर्पाधमितं चापि त्रिषु वित्तानुत्तरतः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशरूपचारकैः ॥ १४ ॥
संस्थाप्य पशुर्ष पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्फुरसंयुक्ते वितानाम्बरभूषिते ॥ १५ ॥
दद्याद्देवविधिनाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मंत्रः ।

“ मोहात्पूर्वं मया पापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ” ॥ १७ ॥
गोधिक्ताद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८ ॥
पञ्चमापमितो यदिदंयो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्विजान् । य एवं कुरुते सत् प्रायश्चित्तं विद्यानतः ॥ २० ॥
न तस्य पुत्रमरणं तदपे जायते कश्चित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविर्जिताः ॥ २१ ॥
नैवं करोति यो मोहाच्चात्र पुत्रविर्जितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
पञ्चाशन्मितकेऽन्दे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमिताब्दकम् ॥ २३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चविक्रान्ततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राम्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीतकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविद्वहे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चमिकपट्शततमः ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य रवेर्दिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्वन्ध्यास्नानं शतौषधैः । पत्रैर्धृशोद्भवैः सूत तथा मृद्भिश्च सप्तकैः ॥ २ ॥
 स मन्त्रैश्च तथा पूज्यः प्रथमं विनतासुत । विधिनानेन या कुर्याद्वन्ध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपञ्चमिकपट्शततमः ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्या परमां साध्वीं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेद्वन्ध्यां काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽयं जन्मनि भो सूतं ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते म्रियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया श्रोतं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्दृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुःपञ्चमिकपट्शततमः ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राम्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजट्टोरोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चमिकपट्शततमः ॥ ६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधात्पूर्वं मोहादुष्टं खगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्द्विदधिविज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ठपञ्चमिकपट्शततमः ॥ ६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चिन्मोहात्परघृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारणे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्वत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चमिकपट्शततमः ॥ ६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्नुताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चमिकपट्शततमः ॥ ६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परवृत्तं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽग्रे जन्मनि ॥ १ ॥
 वृत्तयेनुप्रदानाच्च विविना वेदपारमे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्रपतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ६६९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छ्रोषघातकाः ॥ १ ॥
 किञ्चित्तोषश्च लोभश्च किञ्चिद्विषमन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्या भवेत्सा च जायते मृतपुत्रज्ञा । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं भवे महाबाहो विप्रवंशसमुद्रवः । व्यापारकृपिनाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्धितः । कालेनैव मृतो विप्रो धनश्रेष्ठेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्व च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वमेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रोखे गतः । ब्रह्मस्वनक्षणाच्चैव वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा । पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
 इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्रवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
 ब्राह्मणस्य विशेषेण धनं विपनिभ रम्यतम् । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशतादिकम् ॥ ११ ॥
 तस्माद्विप्रऋणं प्रोक्तं प्रसह्य त्वनिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सोऽख्यते ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
 यजुर्वेदमय देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजनैरभ्यर्च्य मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १५ ॥
 रैद्रीकादशनीभिश्च रुद्रेकादशकेन वा । जप्यैर्न तोषयेदेवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
 तदशशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमान्वितः । विविज्जुहुयाद्भौ तिलैश्च मधुरमुतेः ॥ १७ ॥
 हरिताल्पलाशीर्हि सर्पिषोऽत्र बहेद्देवते । प्रतिकुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रत्नान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डज । प्रतिकुद्रं शतं विभान् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुवर्णदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिं कृतम् ॥ २० ॥
 इतिहासपुरणोक्तिः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं समार्यः प्रीतिरित्यहम् ॥ २१ ॥
 देवार्पणपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षिताम् ॥ २२ ॥
 सर्वासा जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशानुपूर्वमुदीरितान् ॥ २३ ॥
 पयः स त्रिविधास्तपापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्रिजान्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एव कृतविधेः सुत हरिवंशश्रुतार्थिनः । वाचकोपारि सतुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रजैः ॥ २५ ॥

मुद्रां कर्णीकृत्य वरां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानार्घस्तोपयेद् ब्राह्मणाननु ॥२६॥
निष्कृती क्रियमाणार्था सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७॥
जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । दुष्टरुक् चानपत्यः स प्रमेहार्तोऽप्यकिंचनः ॥२८॥
कुनखी ददृणः पाण्डुरोगी चैव क्रमाद्भवेत् । जलमग्निश्च चौरश्च राजाश्चिन्ता व्ययादिका ॥२९॥

लकुटग्रावशस्त्रार्चैर्जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्तत्त्वधिकपट्टशततमः ॥ ६७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतधेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेदतन्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधां सृजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षाद्भवेस्तथा ॥ २ ॥
शतच्छिद्रवृष्टात्प्राप्य नानातीर्थोद्भवेर्जलेः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिनाचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोषापनुत्तये । अनेनैव प्रयोगेण बन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसत्तत्त्वधिकपट्टशततमः ॥ ६७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ बन्ध्या चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनात् ॥ १ ॥
विशदपे व्यतीति च नेत्रभङ्गः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य मुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसत्तत्त्वधिकपट्टशततमः ॥ ६७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चेक सुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्मजितेनात्र पण्डश्रेयात्र शूद्रजः । गवां पालनजातुष्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र विन्मयम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः त्रिसत्तत्त्वधिकपट्टशततमः ॥ ६७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिचोषिर्दे पूर्वं मोहात्परचृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुस्तत्त्वधिकपट्टशततमः ॥ ६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधोत्पूर्वमेव यश्च नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशृङ्गां रौप्यसुरां घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकन्धल्लुक्तां च दद्याद्विदे सुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोद्भवा पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचसत्तत्त्वधिकपट्टशततमः ॥ ६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽमवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तद्वृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लज्जुतेन भृशं मृत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्तं गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रमिमा जाता गौस्वर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्वभोगाद्यैर्नानाविभवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताद्यसंभवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयकरम् । कुर्पाद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मार्गे हि यर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । सस्थाप्य च शिव तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तथैव कपिला सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माद्यनाशनम् ॥ ९ ॥
 नैव या कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पटसप्तत्यधिकपद्मशततम ॥ ६७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापमेवात्र बहुमूत्री भजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पटसप्तत्यधिकपद्मशततम ॥ ६७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽहृता ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मति । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पटसप्तत्यधिकपद्मशततम ॥ ६७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपेत्सुत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्था पीडामश्वैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकौनाशीत्यधिकपद्मशततम ॥ ६७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वे मुष्कनि कुट्टनम् । ब्रह्मपातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् । ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकौनाशीत्यधिकपद्मशततम ॥ ६८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यम्बुव फलहृत्कापि प्रमादाद्विनतासुत । फलानां बहुपकानां तथामार्गं निपातनात् ॥ १ ॥
 पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानगता सती । अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागाप क्षात्रयाण्डज ॥ २ ॥
 अत्र पुत्रहीना सा फलदत्तापजाहृदात् । फलानां बहुदानाच्च चतुर्मास्येष्वनित्यशः ॥ ३ ॥
 भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् । प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् ॥ ४ ॥

अमायां नालिकेराणि देवानि खलु शक्तिः । तत्कृते सुतर्वाद्भिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
 दधिहारी पुमान् पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ ६ ॥
 कार्तिक्यामथ वैशाखां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमदैवताम् । युग्मकम्वलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 स मुच्यते महापापान्महिषिविधजारसुत । तस्मिन्नपगते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधेत्प्राग्भृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाच्छेदोऽत्र तस्यास्ति युक्भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तद्विन्मर्ष कापि दत्तदानैरेषि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोऽधिकपञ्चतमः ॥ ६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुवातुर्यसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्तेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महावीरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवान्परघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डल । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैश्वर्यसमाक्रान्तो धनबाहूनभोगभाक् । शूरः सुवेपोऽतिहूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापालोभरतः क्रौंघी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पट्टिमिते वयं पञ्चहोने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपटंशेन महारिष्टहरं पम् । पञ्चाशीत्यब्दकं चायुर्दत्ते कालनरेऽण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महावीराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥

हृदिस्यं लशुनं पुत्र पडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्त्रोऽधिकपञ्चतमः ॥ ६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मै निहते पूर्वमेव च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेण कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 नयेनुषाहादनाद्रिधिना ब्राह्मणाय च । न पश्येन्नेत्रजं रोगं कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाके अ० पञ्चाशीत्यधिकपञ्चतमः ॥ ६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभवे सुमुखी काचिद्वता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयासनत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
 सा शद्रात्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महापापात्मावकृताच्च पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाति दारुणा । त्रिदोषैर्भूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णार्धमिता भव्याः संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा घूपैर्मह्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 देया द्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चोत्थधिकपञ्चतम ॥ ६८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तत्सुं यातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजापेत चक्षुरोगेण चाण्डज ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाद्वुतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्ताशीत्यधिकपञ्चतम ॥ ६८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्काश्चिन्नो राजक्रियान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छुद्रो द्रवो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैष ब्राह्मणस्य पतत्रिणः ॥ २ ॥
 लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डभेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तातिथमशासनम् ॥ ३ ॥
 देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽगति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
 सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥
 सप्तजन्मन्यसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्यधिकपञ्चतम ॥ ६८८ ॥

अरुण उवाच ।

ज्ञात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदाय्यशोधनः । राजमान्यविरोधी च नानासंख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा मरुपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन पापं शाम्येद्दि तत्त्रियः । विधानं वा हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकास्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रं संजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
 ऋषिक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विमो निधनं गतः ॥ ७ ॥
 संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशगृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यश्चेतस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्तया ॥ ९ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु महावंशममुद्रवम् । भार्या दुःखकरा ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं हृदि देवेश संततः सौख्यदेवते ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपनीकौशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषणैकोऽपि त्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
तस्य पापस्य नाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुले । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सप्तर्षीपविपल्वम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यसमोपेतं वस्त्रयुक्तं चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कन्दयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम । अष्टोत्तरशतं विमान् द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पैः समुहूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं दम्पतीं परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सुत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञादे कर्मविपाके अ० एकोनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुवेनुप्रदानात् व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसम्मानी अत्र जन्मनि चाण्डजः । महादुष्टक्रियायुक्तो वधवन्धनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतात्सु महादानात्सुखैर्धर्मधनान्वितः । महामानी महावृत्तः जडोगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि पक्षीन्द्र प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं पायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ३ ॥
पुत्रस्त्रीसुखहीनश्च सर्वधर्मविवर्जितः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मद्वी सा मया मोक्ता या पूर्वं घातयेद्भिजम् । सर्वं विचोष्टितं यस्माच्छृणुष्यात्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादिदं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । विवासिता यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महापापवती पापाज्जातात्र यवनी खग । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
चतुर्विंशन्मते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यराद् यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितम् ॥ १ ॥

धृतकुम्भं यथा दद्याच्छतया विप्राय धीमते । सुवर्णं सहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयधिकपञ्चशततमः ॥ ६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सोऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
॥ १ ॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयधिकपञ्चशततमः ॥ ६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यौ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा मियवादिनी । स्वामिना भेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्ध तया गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वपुरं तदा । ब्राह्मणस्य तु या कन्या तस्मिन्कालेऽपि सा मृता ॥ २ ॥
भुक्ता शुभं फलं पुण्यात्पापात्पापसमुद्भवम् । सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिषेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृति पापनाशनीम् । वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ ४ ॥

कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्यो विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनत्रयधिकपञ्चशततमः ॥ ६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतः सदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तदृषभस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छिन्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद् भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वं कृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्वतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पश्चिमिताद्दान्तं रिष्ट पञ्चाशद्वदके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनत्रयधिकपञ्चशततमः ॥ ६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं धृतपूर्णं सदक्षिणम् । तद्दोषशमनायैव दद्याच्छतया विधानतः ॥ २ ॥
॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सननत्रयधिकपञ्चशततमः ॥ ६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तलहारी तु यः कश्चिद्वेज्रोभात्पुराभवे । कण्डू रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शतया तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणस्य पतत्रिण । कण्डू रोगोपशमनं दानात्तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सननत्रयधिकपञ्चशततमः ॥ ६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणनत्वा । भर्तृत्यक्ता विचिता सा महारोगवती ह्यभृत् ॥ १ ॥
तथा महोषधैर्दिव्यैर्भुतैः पुस्त्वं हि नाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं ननुसकः ॥ २ ॥

धृतः पापगतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाहोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥

बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डल ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवत्यधिकपट्टशततमः ॥ ६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्वाद्यायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खञ्जः स्याद्वासुपीडातिदुःखितः ॥ १ ॥

सुवर्णमृगदानेन पूर्वपीडां न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तशततमः ॥ ७०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परंषि महाभाग ग्रहणीरुग्युतात्र सा ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाधिकसप्तशततमः ॥ ७०१ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षिदर्शनः । उदरे वातजान् रोगान् किञ्चिच्छ्रोषघातकान् ॥ १ ॥

किञ्चित्कोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विचलमन्वितः । तस्य मिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥

एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ ४ ॥

व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् । व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वर्धितः ॥ ५ ॥

कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् । नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् ॥ ६ ॥

ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर । पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रीरवे गतः ॥ ७ ॥

ब्रह्मस्वभक्षणञ्चैव वर्षाणां च सहस्रकम् । शक्तितो नरके क्षीरे वस्यते चेह कर्मणा ॥ ८ ॥

पश्चान्मानुषमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ९ ॥

निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विपमेव यते ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १२ ॥

यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजनैरर्च्यं मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १३ ॥

रुद्रेकादशनीभिश्च रुद्रेकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥

तद्वशांशिनः होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुह्याद्वि तिलैस्त्रिमधुरभुजैः ॥ १५ ॥

हरितालीपलाशभ्यां समिधोऽत्र हविर्हुताः । प्रतिकुर्वन् प्रदातव्यं गोयुगं रसनान्वितम् ॥ १६ ॥

१ सट्टशम, इति । “कणं विप्रस्य वाऽसद्यपि कल्पशतावधि । तस्माद्विप्रकणं क्षीरमस्यमभिजायते”

ति-क० पु० ।

केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डलम् । मतिरुद्रं जतं विप्रात् भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १७ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधापत्यगान्तिकृत् १८
 इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विविचाक्षर्यं समार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ १९ ॥
 देवापिपितृमर्त्यानामृपीणा च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २० ॥
 सर्वासामपि जातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २१ ॥
 होर्वशस्य श्रवणात्पूर्वपापात्ममुच्यते । तस्य संततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै सुत ॥ २२ ॥

कृष्णमुल्मोद्भवां पीडा नरश्चात्र न पश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो व्याधिकसप्तशततम ॥ ७०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभवत्काचित्स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
 तदृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
 तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
 तेन कर्मसमायुक्ता संप्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
 धनभृत्याश्वमेगाद्यैर्नानाविधमवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राग्गोघाताद्यसंभवात् ॥ ५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
 मागे हि धर्मतो यत्नात्पतिष्ठा कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
 होमेयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणाञ्चाक्षया शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
 दद्यात्तयैका कपिला सर्वपापमणाशनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं वा कुरुते श्रुत्वा तस्याः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्याधिकसप्तशततम ॥ ७०३ ॥

॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सुत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले स तु पापेन बहुमृगी प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायव्याधिकसप्तशततम ॥ ७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽनैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयात्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥

॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाधिकसप्तशततम ॥ ७०५ ॥

॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्स महर्षिं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽपि कृष्णमुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
 स नानापेनुदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्पां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महर्षिर्पादनादिप्राप्य विधिनाण्डज । महर्षिपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाधिकसप्तशततम ॥ ७०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मवातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकसप्तशततमः ॥ ७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । सर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानेरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजादृढात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्ये च नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नालिकेराणि देयानि खलु शक्तिः ॥ ४ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामय वैशाखायां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगादिमुच्यते तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णशुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दद्यात्साभरणां सुत महिषीं यमदैवताम् । युगकम्बलसंच्छन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिंश्च पच्यते तत्र शुल्मरोगं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधेत्प्राग्दृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तद्दिनमयं कापि दत्तेर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशद्विंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽति यंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघाते कृते सुत स्वशरीरमयात्यजन्तु ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
महाभूमिभुजां वंशे म्लच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥

पायाहोभरतः क्रोधी नानामैखशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण ॥ ९ ॥
 सर्वावेत्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पश्चाशीतिमितायुः स्याद्भूते कालनरंऽडज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवासरे । कालरूपेण अस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महाघोराहवे सत् चात्मघातादिदं फलम् । चिद्रं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 ह्यदिस्यं लगुनं पुत्र पडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशाधिकसप्तशततम ॥ ७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिद्वित्रं भवेन्नारी प्राग्भवे याऽत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनवानन्दवर्द्धन ॥ १ ॥
 दधिवेतुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशाधिकसप्तशततम ॥ ७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षो निहते पूर्वभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेतुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिरोगं च कातरोर्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशाधिकसप्तशततम ॥ ७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्त्रत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
 सा शूद्रा च महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृता तु पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दुःखिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया धृतेनान् पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णाद्धमिता मध्याः संपूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तया दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय पचदशाधिकसप्तशततम ॥ ७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धियुतः सुत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 मधुधेतुमहादानाद् ब्राह्मणाय पतत्रिण । दुष्टगन्धिकृतादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशाधिकसप्तशततम ॥ ७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मै घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगेण पक्षिराद ॥ १ ॥
 धेतुं रत्नमयी दद्यात्सुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदृत्तेन महाद्भुतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तदशाधिकसप्तशततम ॥ ७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजकृपात्चितः । दण्डाधिकारवाञ्छुद्रो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यायो ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥

लोभाच्चकारसौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वातिथमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पंचनेदं ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचायमः । स चाप्यत्र विवर्णस्तु स्वेच्छापामपतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमान्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥

सप्तजन्मन्मयो पंडो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टादशाधिकसप्तशततमः ॥ ७१८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशो धनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यस्तः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्ताच्च शिरसि जायते वक्षसि ह्यय ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरुपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिस्ता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तने ॥ ३ ॥
एकपुत्रमसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्त्रिधा । विधानावाहितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णान्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणस्य च मित्रं तु बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वस्त स विप्रो निवनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्पदापितम् । ब्रह्मस्यं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखवती ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्यं विपसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । त्रियतेऽत्र विपणैको ब्रह्मस्वात्सकुलं खग ॥ १२ ॥
तस्य संतत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । मुशुमे भृष्टदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पञ्चं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमव्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
मुशीतसलिलैः पूर्णं सरतनौपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्मोपरिन्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वल्लयुक् चंदनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कृद्यविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विमान् द्रोणाः सप्तेषु निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्वाढ्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुमदानाच्च व्यतीपातादिपूर्वम् । उर्जन्तिगोमातसततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पंडोऽस्ति राजसम्मानो चात्र जन्मनि चाडज । महादुष्टक्रियायुक्तो वृषजंवनतत्परः ॥ १ ॥
 प्राक्कृतातु महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पंडो राजातिसेवनात् ॥ २ ॥
 नात्र जन्मनि भो सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमने पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मज्ञी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं धातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टित यस्माच्छृणुष्वत्र पनत्रिण ॥ १ ॥
 अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या धातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
 तस्मादिय महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविवाह्या यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिताऽडज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापा तस्या नोक्ताऽत्र निष्कृतिः । चतुर्विंशन्मते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराह यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्कालचिह्नितः ॥ १ ॥
 घृतकुम्भ यथा दद्याच्छतया विप्राय धीमते । मुषर्णसहित तेन तस्मात्पापान्मुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नरायमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्धृता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्विंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित् सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रुगेहं ददात् सा ॥ १ ॥
 तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सनाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवधस्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता फलानि सर्वाणि पुष्पपापोद्भवानि च ॥ ३ ॥
 सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापशोधनीम् ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचविंशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तथा । पूजकश्चातिथीना च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्दृष्टे वृषभो यत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषभस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छिन्त्वा नासाग्रमुष्को तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि भुक्ता तु फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पवताश्रित । पश्यन् पश्यन् पश्यन् पश्यन् पश्यन् पश्यन् ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । पापाद्द्वार्जनात्सुत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्वतिः । तीर्थाश्रयेऽथ जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पष्टिमिताद्दान्तं रिष्टं पञ्चाशद्वदके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पदविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यां पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥

ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं संदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चित्सूत लोभात्पुराभवे । कंठूरीगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कंठूरीगप्रशमनं दानं तैलयटद्वयम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वम्भवच्चारणवल्लभा । पतित्यक्ताऽधिविन्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥

तया महीपथैर्दिव्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥

धूर्तः पापरतो नित्यं सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योऽतिदुःस्वार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥

बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चांडज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्याद्रायुबाहनम् । अत्र जन्मनि खञ्जोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥

न तस्य विनमयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चांडज । स्वशरीरविवृद्धचर्यं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः द्विंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्दुर्दं हरति कस्यचित् । शुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥

गंगायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्स्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकत्रिंशत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वं भवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रसुखैराढ्यो हृदी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥

आराधनं तु कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥

अन्यास्त्रियामभिगमाद्वचमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

तत्र पापं फलं मुक्ता शुभाज्जातो महीतले । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥

देशेदेशेऽतिविरुद्यतो घृणी लघुर्महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महत्पापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तिर्लोख्यकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमीं वै कार्यकारिणीम् ६

पलपंचमितां लेख्यां गंधैर्माल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं विपलात्मकम् । ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्विजः ॥ ८ ॥
 पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोषनम् । जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् । य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातितः ॥ ११ ॥
 न लभेत्स्त्रीमुखं तत्र रिष्टं षड्दकेऽदके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । खल्वः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
 पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वक्ष्यमिह सुत । दद्यादध्वं नवं तत्र स्वर्णं निष्कयुत शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रनमलंकारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 न स पश्यति खंजत्वं दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परितैलापहरिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षिन्द्र कंदुरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते महाभाग दानाचैलवददद्यात् । सुवर्णादद्या तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी यः कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्हृदो धीरो शिवपूजनवत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्यां महाबाहो दयारासावधर्मतः । गर्भं च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजातुष्ण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जांगलके पण्डः सर्वधर्मग्रहिष्कृतः । शिवपूजनतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याऽववीतपूर्वं मृगं हि विनतासुत । स्वगर्भपालने दत्ता जन्मन्यत्र गतघृणा ॥ १ ॥
 तद्घातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदःखार्ता तथैव मद्देनसः ॥ २ ॥
 वत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युक्तेन भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चाध पूर्वपापात्ममुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानप्रभावात्पक्षिन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्त्रिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७१६ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यवत्परः । मोहादिपीडितो नित्यं कृशांगः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्वं वातादिना पीडा बाल्ये स्याद्ब्रह्मीगडः । तस्य भार्या सदाचारा गुणेहा भवेत्सुता ॥ २ ॥

स्तनस्त्रावादिना पीडा जायते चोदराऽनिलः । उदरात्तस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रिभिः पंचभिर्मांसैः चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्धैनतेय गर्भपातकृतागताः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारं यतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्षो च कुलटा वाक्यलंघनात् । भर्तुस्तुच्चौरिणी वृत्तिर्दुष्टसंगस्यचार्जनात् ॥ ७ ॥
तेन द्रुष्टेन यद्द्रव्यं हृतं तत्स्करबुद्धिना । भुक्तं ताम्भ्यां येनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं मुक्ता पीडितो दारुणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्या पश्चान्मतनुपमांप्नुयात् ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इदं जन्म चतुर्थं तु गर्भपातो विज्ञायते ॥ १० ॥
उभाभ्यां हि कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदधिकस्ततशतमः ॥ ७३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं जन्मनि वा नारी नानागर्भाञ्जिज्ञासति ॥ १ ॥

तस्या निष्कृतये शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज । नारी नियमसंवीता ध्रुवं सा व्रतकांक्षिणी ॥ २ ॥
सीम्यायने समापूर्वमाणे पक्षे शुभेऽहनि । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् ॥ ३ ॥
पयःखर्वतीं श्रान्तां वा सुरभीं शुभलक्षणां । गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहितः ॥ ४ ॥
दष्टेस्तु यवसैः पानिर्भक्ष्यैः कंदूयनेरपि । रुचिरैश्च सुगोष्ठानैः स तां परिचरेत्सदा ॥ ५ ॥
रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपस्रक्चन्दनादिभिः । सुगीतमङ्गलध्वनैस्तदधःशायिनी भुवि ॥ ६ ॥
प्राणायामं प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा भुवि । तस्यास्तु पंचगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति ॥ ७ ॥
एवंव्रतपरा नारी मासिमासि तु संयुता । तस्या येनोः सवस्ताया दष्टं समभिकांक्षिणी ॥ ८ ॥
व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् । अभ्यर्च्य पूजयेदत्तया वस्त्रस्रग्दामभूषणैः ॥ ९ ॥
सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तत्स्तनं वयम् । कृत्वा च विधिवत्तस्यै तां दद्यादितिभाषिणी ॥ १० ॥
सुवर्णशुद्धमाश्रेयं मापपोडशसंयुतम् । दापयेद्वा सवस्तां च पूर्वपापपनुत्तये ॥ ११ ॥
यन्मया कुलटेच्छातो नानागर्भो विहिंसिताः । नानाभेदैः पातिता मे गर्भा वै बहवो भुवि ॥ १२ ॥
तस्य कर्माजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनस्तस्य नाशाय सवस्तादानतोऽञ्ज च ॥ १३ ॥
इह जन्मनि बन्ध्यत्वं नाशयेदस्य तस्य तु । दानेनानेन सुभेननवा सातिसुव्रत ॥ १४ ॥
भवेयं त्वत्प्रसादेन गर्भं मे सुभगान्विते । एवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ १५ ॥
हिरण्यं रजतं ताम्रं वस्त्रं मुक्ताफलानि च । दापयेद् द्विजमुख्याय भूरिद्रव्यैश्च तोपयेत् ॥ १६ ॥
भोजयेच्च शतं विप्राब्रानानैः सक्तुपायसैः । एवं कृताविधेः सत नारी वा दुःखनाशनी ॥ १७ ॥

बंध्यत्वं मुच्यते सूतः पुत्रप्राप्तिर्यशस्विनी ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदधिकस्ततशतमः ॥ ७३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्नरुग्ं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र मजायते ॥ १ ॥
स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपरकरसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः ग्रामजनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकूतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादश्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः ग्रामभवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
क्रूरकर्म कृतं तेन दुष्टसंगेन चांडज । चौर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
सूतास्ते तेन पापेन नानायोगिमुपागताः । सतीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युश्रसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽंडजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसम्मितम् । लिखिता गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
सा देया वेदविदुषे पूर्वपापाविशुद्ध्ये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
होमयेच्च यथाभक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं याति घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च बहुवेकृतात् । पादमंगो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनान्न चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत तच्चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
अश्वं निष्कसुवर्णाढ्यं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं ग्रामभवे सात्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकंठपीडनादिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महामाग पांचाले देशके शुभे । नानावर्मसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कर्मचारितं तेन भागिनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतं यत्नं महत्तत्र नासीद्वर्मस्य पालनम् । तथा हालाहलं पीतं लोकशंका तु सा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडा महत्पुत्रा बालकोऽपि भूतस्ततः । महाप्रपंचसंयुक्तः कृतं प्राग्दारुणं महत् ॥ ४ ॥

कर्मणां संपदे चेदं गर्भनाशसमुद्भवम् । ततो मरणसंप्राप्तो वाहुजोऽथ सहाययुक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोके ततो गत्वा भुक्ता भोगांश्च शश्वतात् । अशुभान्नरकान्भुक्ता स्वकृताद्दृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे वाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशांगो लंबश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहस्तः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आर्घ्यतप्तुल्ययुक्ताश्च मतो दुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्वधाच्चान्न पुत्रक । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं क्व मे स्वामिन्सर्वपापप्रणाशनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयै गर्भधारणकारिणी ॥ १२ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलेः पंचमितैः शुभा । हिरण्यमयी सगर्भा च पत्रे लेख्यार्त्तमन्वितः ॥ १३ ॥
 तदर्थार्थेन वा कार्या त्रिषु वित्तानुमानतः । गंधपुष्पैरलंकृत्य सा देवा पापनाशनी ॥ १४ ॥
 मापपंचमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौर्वर्षं पंचमापकम् ॥ १५ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपालात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 होमयेत्तंडुलैः साज्यैः सर्पैः सलिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि चाण्डज ॥ १८ ॥
 अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्तं ययोदितम् । रिष्टं पाठयित्वे वपं दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥
 इति श्रीकृष्णसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृया पोडशवार्षिकी । भुक्ता सा कामलोभेन वलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चायं मम पुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिबल्लिङ्गानां प्रागत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
 पंडस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राज्यप्रचारको धीमान् गजाश्वपरिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो नानाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गंगायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीशुक्लसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाके अध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽथदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पत्रत्रिण । न पश्यति महापीडां पापजां पादसंभवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुक्लसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदधिकसप्तशततमः ॥ ७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चौराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गात्स्वगाधिप ॥ १ ॥

दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतात्मज । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योजतिभक्तिः ॥ २ ॥
 स मुक्ता नरकान्धोरात् पापात्पुष्पाच्च शाश्वतान् । स्वर्गान्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोऽशुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोद्यो मंत्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुटनात् ॥ ४ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा त्रियंते नाऽत्र संशयः । मायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्मृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽज । रौद्रं प्रव्रं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पर्शोद् कुर्याच्चेत्पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तथाशीतिर्वर्षाणां कृतिनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकतस्रस्तमः ॥ ७४७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षत्रवंशे समुत्पन्नो वातो देहे रुजाकरः । गुल्माद्या ह्युदरे बाधाः शिरोर्तिर्जायन्ते सदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किंचित्सेवादिना भवेत् । तस्य भायद्रिषं चास्ति किंचिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषिभावाच्च किंचित्प्राप्तिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एको गर्भः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यं द्वेषिभावाच्च वर्तते विविधस्ततः । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदवेदार्थपारगः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्द्वैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तद्वित्तं ग्राह्यायास शूद्रो म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्तृनेस्तर्जनाद्यैस्तु वदन्नं च तदा दिनैः ॥ ८ ॥
 कतिपर्यैरेव शूद्रेण चान्येभ्यो विनतासुत । म्लेच्छाद्वयं स वै दृष्टा ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि प्राप्तश्च सात्मघातं चकार ह । गर्भयुक्ता च भार्या वै भर्तारं पृष्टतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हृतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजेन तच्चदा । तावत्कालेन ते केचिच्छूद्रा म्लेच्छेन घातिताः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरप्ये वत्स वपांस्तुतसहस्रशः । पच्यन्ते नरके घोरे शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुपतां प्राप्नो दानधर्मप्रभाजतः । ब्रह्मसहस्रहरणेनैव अपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नीर्यं संवत्सरं सेव्यं ह्येकचित्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं ततः ॥ १५ ॥
 तावन्निकृतयो मृत्युः क्रमेणानेन वै तदा । सुशुभे भूप्रवेशे तु गोमयाद्युपचर्चिते ॥ १६ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोचयेत् ॥ १७ ॥
 सौवर्णं राजते पद्मे सागुधं तु चतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः ॥ १८ ॥
 जननीसहिताभूयः मधुम्रायांस्तथाऽर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
 श्रीवत्सांकं पीतपासं सुनाहुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदः ॥ २० ॥
 पुण्यैः स्रग्धन्युपायैरर्चयेद्विष्णुमहर्षिणः । तदिम्रासोऽयं तद्विष्णोर्देदे एताश्च पूजयेत् ॥ २१ ॥
 द्वापतिश्चाचरोद्भूतस्तथा द्वेपादिभावतः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन च ॥ २२ ॥

होमान्ते विप्रभोजान्ते मंत्रभेतमुदीरयेत् । यन्मया पापभावेन कर्मान्धेन दुरात्मना ॥ २३ ॥
 म्लेच्छराज्ये च व्यापारे बहु वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां बहु द्रव्यं नीत्वा भक्षणतर्जनेः ॥ २४ ॥
 द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे । स्थिरगर्भो मृतापत्यं प्राप्तं च कर्म दुःसहम् ॥ २५ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय दानं संपदे त्विदम् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
 हृदुःखं दीर्घनिश्वातो लोचने साश्रुकांपते । काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थवार्ताः स्यादुपलेखनम् ॥ २७ ॥
 जलाकुलत्वं स्पशेन्निस्तादृशा व्रणसंभवाः । स्त्रियेति विकृतव्याधिमुखे व्रणतिलादिकम् ॥ २८ ॥
 पैतृजा मातुलानीनां विधवार्तिः स्वस्त्रादिषु । स्वकुले भेतना पीडा दुःखं वै पश्वपत्यजम् ॥ २९ ॥
 कर्मानुसारतो व्याधिश्चिदं तस्य सहायवत् । स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताश्चारचारिणः ॥ ३० ॥
 एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकस्ततशततमः ॥ ७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्यामीरजा काचिदभूद्रूपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावरूपार्ताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तथा । दिनाद्यकाले संभाप्ते बहिर्यामाजलशये ॥ २ ॥
 अथान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन हृदेन तु । तत्रैका लपिता युक्ता ताडितापि भृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदा सूत पतितं गर्भसंस्थितम् ॥ ५ ॥
 वत्सस्तत्ताडनादुष्टान्मृतश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैव वेश्याङ्गनायुजा ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखमोगधर्मैर्धान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्युप्यात्सर्वपुण्यफलं त्विदम् । अथात्र गर्भपूर्णान्ते युवभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 तं शोचयति सा गर्भं तदुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टं चाब्दत्रये सूत वालवत्सवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन् येन पापशयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शकः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपशमनाय च ॥ १२ ॥
 सुवर्णाब्जमितां तद्वल्लेख्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देविविधिशाय पूर्वपापपनुत्तये ॥ १३ ॥
 भोजयेत्तु यथाशक्त्या विमान्ने होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोपात्तात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकस्ततशततमः ॥ ७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव पार्थिवः कश्चिद् गुर्जरे विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवताऽतिधिपूजकः ॥ १ ॥
 पितुर्मत्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि च विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म तु वै तदा । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागे च घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च तीक्ष्णेन दिवा वै शौचकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माताऽभूदपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता साऽपि दत्त्वा शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यथा लयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकार्तो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलये निशाकरे । इषामाभो वृत्तरः क्षीणः प्रसुर्दंशाटने रतः ॥ ८ ॥
 बहुधाधनसंयुक्तो मित्रप्रियवदान्वितः । मानभोगमुखैश्वर्यो मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्सर्वं फलं सूत मृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽसाविहजन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयतनतः । पलैर्दशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्ण्यं पलैकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारां यथोपस्कारसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पृथयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः । सूर्यभक्ताय शान्ताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 पलपंचमितं रौप्यं कुर्याद्भरिहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पंचोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संयुज्य विधिना दद्यात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मंत्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीपंचसाहस्रं दृष्टपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धोमं दशांशिन पश्चाद्वाक्षणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्राप्नोति तदा रिष्टं फलं शब्दे प्रकीर्तितम् । पंचवेदमिताब्दान्तमाप्नुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचाशदधिकस्ततशततमः ॥ ७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यद्य पुरुषो ह्यधिकांगः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तुरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्राढ्यं मुच्यते महदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकमंशाशदधिकस्ततशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि जायते । वर्वरांगारुग्रोणेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वाताशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपंचाशदधिकस्ततशततमः ॥ ७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासिच्छुभानना । प्राग्भवेज्ज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां पिले तप्तां कृत्वा वै बालुकांज्ज । पुरिता च तथा पूर्वं तद्वाताय पतञ्जिण ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्य भुक्त्वाऽतियमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शतद्रजे देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताञ्चापि राजकुलेषु च ॥ ४ ॥
 प्राग्दानमनजात्पुण्यादयो पापफल शृणु । सर्वे तद्दंशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षाण्यधेस्तरं शतम् । न मुच्यते महापापादृष्टाज्जन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुंक्षेत्रादिदासाच्च पापं नश्यति सांमतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः त्रिपंचाशदधिकस्ततशततमः ॥ ७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्ये स्तुत घातयेदजनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्टयर्थं जायते गोधिका तु सा ॥ १ ॥

भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्धस्य नारी बुद्धिर्विर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी बर्बराङ्गाधिका भवेत् ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाहोपाद्बर्बराङ्गाधिकास्तुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहाद्ग्राम्याजघीत्सूत नार्यजं विधिवर्जितम् । साङ्गाधिकाञ्च जनुषि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥

वज्रं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सर्वत्र वेदविदुषे तद्दोषशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्यपञ्चाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७९६ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो शुल्मवातोदरामयः । वित्तपः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥

धनधान्यसमोपेतः किञ्चिद्वापारवान्भुवि । दयादाच्छत्रुवत्पीडां मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥

कदाचिज्ज्ञातमात्रश्च मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुष्पवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्तल्ल ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ४ ॥

अर्थलुब्धोऽभ्यवत्सूत ग्रामाधीशः प्रतापवान् । ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानसत्तमः ॥ ५ ॥

पुज्यः पञ्चाश्वत्तस्य ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः । कालेन मृत्युमापन्ना धनलुब्धैर्विराश्रयः ॥ ६ ॥

तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवान् खग । क्रियाकर्म विना तस्य तेन तत्तद्धृतं खग ॥ ७ ॥

क्षेत्रिणा चितपितृवा तु ह्यपुत्रस्य द्विजन्मनः । निराधाराः सुतास्तस्य पितृमातृमुखोज्झिताः ॥ ८ ॥

सर्वस्वहरणाच्चापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातृगता पक्षे काचिन्पैत्र्यमनागमा ॥ ९ ॥

उद्गास्ततद्रुहस्याशु संजातस्तत्र कर्मणा । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १० ॥

योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलुब्धेन चागतः । एवं पुत्रऋणं नेतुं तत्काले वै प्रजायते ॥ ११ ॥

एवं ब्रह्मस्वकात्मास्तत्पुत्रपौत्रमृतिस्तथा । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १२ ॥

तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतः सुतः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापक्षयो भवेत् । संततिं लभते सौख्यं लोकानां हितकाम्यया १४-

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे तु वत्सरे प्राप्ते ह्ययमे शुभवासरे । प्रारभेद्भरिभक्तश्च संवत्सरविधिं मुद ॥ १५ ॥

प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन चार्चयेन्मासमेव च ॥ १६ ॥

कुंकुमागुरुकर्पूरश्रंदनस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विवैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १७ ॥
 भौमाप्यनभसस्तेजोवायव्यैः पंचभिस्तथा । एवं व्रनपराऽनारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १८ ॥
 अर्चयेती हरिं पूर्ण वर्षाविधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषितः ॥ १९ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्धरिमभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिस्तथा ॥ २० ॥
 विधिवद्ब्रह्मिमास्थाय अर्चयेद्वैष्णवं चरुम् । आज्यभागवतानेन कपिलाज्याद्भुतिस्ततः ॥ २१ ॥
 पौरुषेण तु सुक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिक्ष्णो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २२ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्चरुमप्यथ । होमान्ते विप्रभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २३ ॥
 हिरण्यभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालंकृतामपि ॥ २४ ॥
 दक्षिणां प्रतिपाद्यास्मै छलकौटिल्यवर्जिता । प्रादनीयात्ततः शेषं सह पत्या हरिं स्मरेत् ॥ २५ ॥
 इति कृत्वा विधि नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्विगतकल्मषा ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं नित्यं पूर्वकर्मनुसारतः । गुल्मं तथोदरे वाधा गुदांते बहुशोऽर्तयः ॥ २७ ॥
 वातरक्तैरक्षितोदो तथा कर्णातितो व्रणः । स्तनौ सुगौरवौ दद्रुर्भता वै पादवैकृतिः ॥ २८ ॥
 जनश्रुतिरभूत्तत्र शुभेते कारणं विना । हानिस्तु सार्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ २९ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र शूद्रकुले पूर्वमानीत्युण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः समीपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तया कृते महापापं भाविनोऽव्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपे वासितस्यास्य ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपापा गृहं गता । कृत्वैतदद्भुतं कर्म भुक्त्वा तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्साऽत्र जाता हि बाहुजा । मायुरे मण्डले पुण्ये वृषलशोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 मुखदुःखसमाक्रान्ता जातसंततिनाशकृत् । दुःखैरेकैर्युक्ताऽत्र मध्यभावे खगाधिप ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपचाशदधिकसप्तशततमः ॥ ७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्ता चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि मोहात्सा वधेच्छन्नं पतत्रिण ॥ १ ॥
 निष्पन्नयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगे । दानेनानेन विधिना सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चविंशतसप्तशततमः ॥ ७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजात्रोगात्पीडामाप्नोति निश्चितम् ॥ १ ॥
 दयाद्धेतुं सवत्सां च सर्वाऽलंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छन्नं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चरुपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णनिष्कत्रयं मुत । देयं विधाय विविता चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठधिकसप्तशततमः ॥ ७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । दन्तपातनजाद्रोगात् साऽत्र जन्मनि दुःखिता ॥ १ ॥
विधिवदेतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्रतादेकात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठधिकसप्तशततमः ॥ ७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासौत्पुत्रा सूत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तियुतो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालयके पुण्ये स्थले पूर्वभवेण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
एकदा च महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वजात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
गते बहुतिये काले यातः स यमशासनम् । भुक्ता पापकलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यमभावेण स जातो पादजोऽधुना । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जनाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान् दीर्घो मध्यः पृथुः सुवीर्यः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमे त्वतिसीह्यनाकु ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गात्पृष्ठभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रैर्युक्तनिरीक्षितः । लक्षणेरेमिदञ्चस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्भयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धार्धमिता वापि त्रिपु विचानुसारतः । संपूज्य ब्रह्मविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापैः सप्तमितेर्देवो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रशः ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन कपिला गाः प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तमघापहम् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्त्रैव जायते । नेवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापदोषनम् ॥ १५ ॥
न जीवति सुतास्तस्य म्रियन्ते नात्र संशयः । अष्टाद्वय आयुर्वदाः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पंचाशन्मितिकेऽद्भुते ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपष्ठधिकसप्तशततमः ॥ ७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च वंशुं महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । वध्नुनामकरोर्गार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्रयं हिरण्यस्य कृत्वाऽत्र नकुलं शुभम् । वध्नुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपष्ठधिकसप्तशततमः ॥ ७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी बभूव मियवादिनी । व्रतदानरता साऽपि पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहनं वनम् । निर्दग्धा बह्वस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥

ततो बहुविधे काले प्राप्य संप्रमिनीपुरीम् । तत्र दानवशात्पूर्वादत्र सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तथा पूर्वात्पापादैवैव जन्मनि । जातसंततिहीना सा कुष्ठरीगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तपडंशेन देवा जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
यद्यग्निना विधानेन नानारूपा गृहोरगाः । शक्तयाथ भोज्या विम्रेन्द्रा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभक्तपूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजने दक्षः सिंधुमंडलजोण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतथादौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राप्तदानवशतश्चात्र जन्मन्वसति च पर्वते । शूद्राधमोऽथ वै पंडः पूर्वं पार्थ शृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दत्तामुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्विनामुत । सात्र जन्मनि रोगेण वधुर्मंडलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडा वै भवति ध्रुवम् । तद्भोगनाशने दद्याद् वधुं निष्कण्ड्यस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्यधिकसप्तशततमः ॥ ७६७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षत्रकुले जातो नानारक्ताग्निरोद्भवः । नानोसंधिभवा वाधा उदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मोहे वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवंशस्थं बाल्ये स्याद् ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोद्दिशता ॥ ३ ॥
केन संपत्तिहीना च कथं कर्मणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्षोत्तरे जातस्तस्करो वस्त्रहारकः । निर्पादः सह संभूय चौरकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीतं तस्य सर्वस्वं यत्किंचिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ६ ॥
तेन वै निहतो विप्रस्तस्करेण दुरामना । तरकरोऽसौ मृतश्चापि जातश्च वनपन्नगः ॥ ७ ॥
सततं नैके धीरे पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मातृपमापन्नः किंचित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानदः । इदं जन्म चतुर्थं च बन्धत्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहन्ता भवत्यस्य बन्धत्वं जन्मजन्मनि । शुभे तु वस्तरे प्राप्ते शुभतीर्थादिप्रज्ञमे ॥ ११ ॥
विधिवद्विहितं पूर्वं सत चात्र प्रभाषितम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि ॥ १२ ॥
धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विजयाजक्रान् । विट्पते व्यतीपाते संक्रान्ता ग्रहणाजिते ॥ १३ ॥

पुण्याहे विधिना तिष्ठेदन्तपत्याघनाशनम् । सुशुभे भूप्रदेशे तु समे कंचलविस्तृते ॥ १४ ॥
 विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् । पस्तिरतिमानं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः ॥ १५ ॥
 विदध्यात्पर्वतानि वै देवदुर्गमविभूषिताम् । ततस्तौ दंपती शुद्धौ स्नातावहतवाससी ॥ १६ ॥
 दधानौ शुभरूपाद्वयौ चितयानौ प्रजापतिम् । तस्योदितेऽर्चने त्वरुपां कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः ॥ १७ ॥
 शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् । हेमयज्ञोपवीतां च सांक्षमालां कमण्डलुम् ॥ १८ ॥
 अदितेरपि केयूरहारैरेवैवभूषिताम् । तदर्घ्यार्धविभागेन स्तनौ तस्याः शुभाकृती ॥ १९ ॥
 स वै समर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणीम् । तन्मूर्तिं त्रितयं सम्यक् कृतसंस्कारमर्चयेत् ॥ २० ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं ज्ञानकर्माथ पुंस्त्रियोः । बाललीलाधरं विष्णोर्वामनं परिचितयेत् ॥ २१ ॥
 मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं ततस्तनकांक्षया । ततस्तदाश्रमात्सूतं स्वालयात्पर्वतात्स्वग ॥ २२ ॥
 प्रत्यंतगिरिं गच्छन्तं मार्गः स्वपदभूषितैः । अदितिस्तमपश्यन्ती विरहाकुलचेतसा ॥ २३ ॥
 रुदंतमिति तं दृष्ट्वा चाकरोत्तत्परां मतिम् । एवं ध्यात्वाऽप्य तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणाम् ॥ २४ ॥
 पुष्पस्रग्गन्धधूपधिरर्चयेदतिविह्वलाम् । तद्विप्रासोऽप्य तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत ॥ २५ ॥
 ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्संगगामिनीम् । कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठां तां लब्धपुत्रां विचितयेत् ॥ २६ ॥
 अपःपूयमिमं मन्त्रं मन्त्रार्थगुणलक्षणम् । संयोगसहितां देवीमर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २७ ॥
 ततो ब्राह्मणमध्ये तु समाहूय गुणान्वितम् । तस्मै तां प्रतिमां दद्याद्विज प्रवृत्तिघनाशनीम् ॥ २८ ॥
 इति श्रीश्रीसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चमधिकस्ततस्ततमः ॥ ७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । अथवा धर्मशास्त्राणि ज्ञात्वा दुःखं ददाति यः ॥ १ ॥
 राजयक्ष्मा भवेत्तस्य रोगपीडाऽतिदारुणा । अथवा गर्भवतीनं तथा क्षेत्रस्य धारणात् ॥ २ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । प्रायश्चित्तं परं तस्य शृणु वत्सेन चांडज ॥ ३ ॥
 कारयेत्कदलीं दिव्यां पर्णी रम्यैः समन्विताम् । फलभारेण संयुक्तां सुवर्णस्य पलेन तु ॥ ४ ॥
 ययाविभवतः कुर्याद् ब्रह्मसूत्रेण भूषिताम् । ब्राह्मणान्भोजयेद्यापि भक्ष्येनानाविधैः शुभैः ॥ ५ ॥
 होमं च कारयेत्तत्र पूर्ववद्ब्राह्मणेन च । तस्मै तां कदलीं दद्याद्ब्रह्मालंकारपूर्विकाम् ॥ ६ ॥
 पूजिताय दरिद्राय वृत्तिस्वायात्र वेदिने । धर्मज्ञायातिदक्षाय मंत्रेणानेन तां क्षये ॥ ७ ॥

मंत्रः ।

“हिरण्यगर्भं पुरुषं परात्परं जगन्मय । रम्भादानेन देवेश क्षयं क्षपय मे प्रभो” ॥ ८ ॥
 पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणेर्वेदपारगैः । शिष्टैरिष्टैर्वैशुभिश्च सह भोजनमाचरेत् ॥ ९ ॥

[पूजामंत्रश्च त्र्यम्बकम् । जपहोमौ यथाशक्ति ।]

राजहा राजयक्ष्मी स्यादेवा तस्यास्ति निष्कृतिः । गोभृहिरण्यमिष्टान्नजलवस्त्रप्रदानतः ॥ १० ॥
 दातव्यानि सप्तस्तानि वस्तूनि चाप्यकल्पपः ॥ ११ ॥

इति श्रीश्रीसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकस्ततस्ततमः ॥ ७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूली स्यादन्नहर्ता च जन्मन्यत्र पतत्रिण । हिंसको वा मनुष्याणां शूलरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
 पलेनाथ तदर्धेन तदर्धेनाथवा सुत । सौवर्णं राजतं वापि शूलं कर्त्यात्मयत्नतः ॥ २ ॥

ताम्रेण वाऽपसा वापि वाद्रेणाथवा पुनः । रक्तरेखेण संवेष्टव तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ ३ ॥
तिलानां परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्धकम् । तदर्धं च यथाशक्त्या पूजयेद्ब्राह्मणं शुचिः ॥ ४ ॥
ततो हुतवते शूलं पूजयित्वाऽथ अक्षितः । दद्यात्सदक्षिणं तत्र ग्राह्यमुत्सायं ह्यदृष्टमुखः ॥ ५ ॥

प्रार्थना ।

“त्वं शूलं ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । दैत्यानां दानवानां च शंकरस्यायुधं तथा ॥ ६ ॥
तयोदरे स्थितं पार्श्वे चाथ पृष्ठेन संगतम् । शूलं विनाशय त्वं मे महादेवेन राधितम्” ॥ ७ ॥
ततः स्नात्वाऽथ भुञ्जीत ब्राह्मणैः सह वंशुभिः । नमः शिवायेति केचित्प्रणवादि पठति च ॥ ८ ॥

[‘त्र्यम्बकं यजामहे’ इति ।] अरुचिशूले.

श्रद्धाहीनो हि धनवान्दानेष्वरतिदानतः । शिरोरोगी नेत्ररोगी शूली चारुचिमान् भवेत् ॥ ९ ॥

[अथ गोहन्ते यज्ञसाधनत्वादिगुणविशिष्टगोहननप्रायश्चित्तस्य गुरुत्वात्, विश्वस्तविष-
दानात् घृहावान् जायते नरः] वाक्शब्दशूलिनो जठरशूलः ।

श्रुत्वध्ययनसम्पन्नं याचितारमर्कचनम् । ब्राह्मणं दातुमाहूय दानार्थं न ददाति यः ॥ १० ॥
स भवेज्जठरे शूली तथाध्मानी च कर्हिचित् । पूर्वजन्मनि नास्तिक्यत्वात्संध्यादिरहितो द्विजः ॥ ११ ॥
हस्तशूली स भवति निष्पद्वादशकं दिशेत् । मैथुनं शृणुयात्तुत्र कर्णशूली भवेत्तु सः ॥ १२ ॥
अथवा वधिरः किञ्चित् पक्षिन् स ह्यशब्दवान् । निष्कर्षशितिकं दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १३ ॥
विष्णुप्राकाशिका मंत्राः क्षयरोगोपशान्तये । अपामार्जनपाटेन मंत्रितं सलिलं पिबेत् ॥ १४ ॥

भोजनं ब्राह्मणेभ्यः ।

नम्रा परस्त्रियं दृष्ट्वा सूर्यं चास्तमयोदितम् । नेत्रशूली भवेत्सोऽपि नेक्षितुं क्षमते दृशा ॥ १५ ॥
वचो मे देहि मंत्रेण होमः स्यादथवाऽन्युतम् । वयः सुपर्णा इति च नेत्रे सिञ्चेच्च वारिणा ॥ १६ ॥

[परस्त्रियं दृष्ट्वेति कामतः । तथा सूर्यमंत्रः ‘वचोदा असि वचो मे देहि’ शान्तिदशाक्षरो मंत्रो
होमकाले स्वाह्वान्तः । सर्वेषु शूलेषु भ्रमरान् परीतायेत जायते बहुधा ततः ।]

अक्षीभ्यां त इति जपेन्नेत्रशूलं प्रशान्यति । मोक्षदानं प्रकुर्वीत तथा मंत्रं जपेद्बुधः ॥ १७ ॥
त्वत्कृते च रोगेषु रोषाग्निबलितेक्षणम् । भुजङ्गभीषणां शक्तिं शूलं पाशाकुशौ दधत् ॥ १८ ॥

चक्रखड्गगदावज्र शराक्षरधनुर्नृपि च । साधे न्यस्तं च तर्जन्या तर्जयन्पारिपार्थगान् ॥ १९ ॥
दंष्ट्रादंष्ट्राधरपुटं भ्रमत्पाणिमुदीक्षणम् । तत्तदभिमुखं धावन् ग्रहर्तुः पार्श्वयोः समम् ॥ २० ॥

विशीर्णकेशरोमाणां प्रतिरूपं प्रकल्पयेत् । शतं तस्यार्धमर्घ्यं वा हेमः काश्यप तेन तु ॥ २१ ॥
तदेव प्रतिमानं वै कुर्याच्छांतिष्वापि स्वतः । येये रोगाः सदा सन्ति देहस्याः सततं तु मे ॥ २२ ॥

गृहाण प्रतिरूपं तु सह रोगैर्द्विजोत्तम । मंत्रेणानेन तं दद्यात्पूर्वरीत्या कदाचन ॥ २३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्यधिकस्ततशततम ॥ ७७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ये पुनः कूरकर्माणः पापाः पिशुनचेतसः । ते भवेयुः सदा शीतज्वरवन्तस्तदेनसा ॥ १ ॥
मंगलेषु च कार्येषु सतत कोपवान्नरः । उत्प्रेज्वरामिभूतः स्यात्पापस्यास्यापनुत्तये ॥ २ ॥

जातवेदसमंत्रेण ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । गुरामांतेपहारचर्चेलिः सर्वेन अरूपते ॥ ३ ॥
सहस्रकलशस्तानं शतभोजनमेव च ॥ ४ ॥

[रोगगुरुलघुभावे जपे गुरुलघुभावः । इति सर्वत्र द्रष्टव्यम् । सुरादिभिर्वलिप्रकारभेदेन । उष्णज्वरे महेशस्य प्रकुर्यादभिषेचनं रुद्रेण शतरुद्रेण । अमुकामुकवाक्यैरित्यर्थः । अत्र मृत्युं जयस्याप्युपलक्षणम् ।]

देवस्वहरणाच्चैव जायते विविज्वरः । ज्वरो महाज्वरश्चैव सौद्रो वैष्णव एव च ॥ ५ ॥
ज्वरे रुद्रजपं कुर्यान्महारुद्रं महाज्वरे । महारुद्रं जपेद्रौद्रे वैष्णवे तद्वयं जपेत् ॥ ६ ॥

[अथवा तच्छब्देन बुद्धिमद्वैर्वैष्णवानि विष्णुहृदयं स्तोत्राणि परामुच्यन्ते ।]

अगारदाही ज्वरबाधयते तत्र निष्कृतिः । नवं कम्पं समानीय मृन्मयं चाव्रणं हृदम् ॥ ७ ॥
लोहितं काष्ण्यरहितं स्थापयेत्तण्डुलोपरि । परिमाणं तण्डुलानां द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ८ ॥
विशुद्धास्तण्डुला ग्राह्याः श्वेतवस्त्रेण वेष्टयेत् । मधुनाऽप्यथवाऽऽज्येन खंडेनाथ गुदेन वा ॥ ९ ॥
तेलेनाप्यम्भसा वा तान् पूरयेच्छक्तितो नरः । श्वेतपुष्पैरर्चयेत्तान्गंधपुष्पैस्तथाऽर्चयेत् ॥ १० ॥
तस्मै हुतवते वृत्तः श्रुतशीलाय सत्कृते । मन्त्रेणानेन विधिवत्पूजयित्वा ज्वरी नरः ॥ ११ ॥
प्रार्थना ।

महेश देवदेवेश वासुदेव परात्पर । कुम्भेनानेन दत्तेन ज्वरः क्षिप्रं प्रशम्यतु ॥ १२ ॥
एकान्तरं सन्निपातं तार्तायिकचतुर्थकौ । पाक्षिकं मासिकं वाऽपि सांवत्सरिकमेव च ॥ १३ ॥

नाशयेतां च संक्षिप्तं वासुदेवमहेश्वरी ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कृतघ्नो जायते मर्त्यः कफबाध्नासक्तसवान् । उष्णज्वरी च नित्यं हि पितुरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् पंचाशद्विभोजनम् । अग्निदत्तेन सूक्तेन जपं कुर्याद्विजोत्तमः ॥ २ ॥
पूजयेद्भोजयेद्वात्तमना नान्यमानसः । जपाकरणे गोदानं तद्विष्णोः परमं पदम् ॥ ३ ॥
[इति तत्र देवानि मधुसर्षिर्हरिण्यवासांसि ।]

मंत्रः ।

“अग्निं दूतं वृणीमहे होतारं विश्वेदेवसम् । अस्थ यज्ञस्य मुकतुम्” ॥

कुरुक्षेत्रादिदेशेषु कालेषु ग्रहणादिषु । महादानानि गृह्णीयाद्विधान्यथवा स्वयम् ॥ ४ ॥
अपात्रभूतो दातृभ्यो निषिद्धेभ्यश्च मानवः । स पाप्माश्वासकासैश्च कुक्षिकंशक्षिभिस्तथा ॥ ५ ॥
कण्डूत्या पीडने चैव तद्भोगस्य प्रशान्तये । महिषीं यमदेवत्वां दद्याद्विज्ञानुसारतः ॥ ६ ॥
[‘स्वयमपात्रभूतः’ इति कर्मानुष्ठानादिरहित इत्यर्थः । निषिद्धेभ्यो दातृभ्यः ।]

मन्त्रः ।

‘कालमृत्युस्वरूपां तां महिषीं रक्तनृपणाम् । सालङ्कारां प्रदास्यामि मम शान्तिं प्रयच्छतु’ ॥ ७ ॥
पिशुनो नरकस्यान्ते जायते श्वासकासवान् । घृतं तेन प्रदातव्यं सहस्रपलसंख्यया ॥ ८ ॥
उडां तडाः जपः कायैर् होमश्चर्वाज्ययोरपि ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमार्गे नदीतीरे छायाया जुषिते नरः । सूत्रं पुरीषं कुरुते पात्रे मंचे जलेऽपि वा ॥ १ ॥
स यथा व्याधिमानोति शिरोऽर्धं गरुडाम्नज । सोऽपि कृच्छ्रत्रयं कुर्याद्वाप्यथा अयुतं जपम् ॥ २ ॥

तिलहोमसहस्रं च जपेन्मृत्युञ्जय तथा । विद्वकर्ता भवेत्त्ररः सोऽपि भवति मानवः ॥ ३ ॥
 तस्य कर्मविपाकेन व्याधिनाशनमुत्तमम् । क्षौमवस्त्रं समानीय बहुमूल्यं च यद्वेत् ॥ ४ ॥
 मुक्ताफलानि वध्नीयाद् वसुमान्ते समन्ततः । कुंकुमेनाङ्कितं सम्यक् कर्पूगुणधूपितम् ॥ ५ ॥
 तंदुलोपरि संस्थाप्य तंदुलैश्च समन्ततः । आर्चया न्यस्य तद्वस्त्रं दद्यात्ता च सदृशिणाम् ॥ ६ ॥
 ऋषीणां प्रबरोऽगस्त्यो लोपामुद्रापतिः प्रभुः । क्षौमवस्त्रप्रदानेन तुष्टो व्याधिं व्यपोहतु ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमहादे कर्मविपाके ऽध्यायत्रिंशत्पञ्चमस्तस्यततम ॥ ७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजद्रव्यहारी पादुरोगी भवेत्त्ररः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्याच्च चान्द्रायणमन्त्रितः ॥ १ ॥
 कुर्यात्कूष्माण्डहोमं च स्वर्णचन्द्रे च वाससी । ब्राह्मणेभ्यो यथाशक्ति पादुरोगस्य शान्तये ॥ २ ॥
 [चन्द्रः रजतमित्यर्थः ।]
 अग्निहोमादिकं कर्म प्रकल्प्य न समापयेत् । स पादुरोगी भवति शिरोवेदनवास्तथा ॥ ३ ॥
 अन्त्यजागमने मर्त्यः पादुरोगी प्रजायते ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमहादे कर्मविपाके ऽध्यायत्रिंशत्पञ्चमस्तस्यततम ॥ ७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वृद्धान्यत्राणि जायन्ते निस्तप्तस्ततः परम् । प्वरशीर्षोऽष्टौ दाह अथ स्याज्ज निवृत्तये ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे वै कुर्याच्छतब्राह्मणभोजनम् । उद्यति च जपः पश्चादयुतत्रयसंख्यया ॥ २ ॥
 अन्ते सूक्तेनार्चयित्वा जुहुयाच्छतमष्ट च । अथवा महिषी दद्यात्प्रतिरूपेण काञ्चीनीम् ॥ ३ ॥
 यज्ञविघ्नकरो मर्त्यो जायते चात्रवृद्धिमान् । कुर्यात्स्वर्णमयीं मूर्तिं शुभा नारायणस्य तु ॥ ४ ॥
 व्यावहारिकनिष्काभ्यामेकेनापि तदद्भुतः । नारायणं चतुर्बाहुं गदापद्मादिवारकम् ॥ ५ ॥
 दक्षिणे तु गदा पद्म नीलजीमूतसन्निभम् । वामे श्रीवत्सक हस्ते पुष्टिपद्मे कैर त्विति ॥ ६ ॥
 प्रशाल्य पद्मगव्येन स्थापयेत्कुंकुमोपरि । श्वेतवस्त्रेण सवेष्ट्य गन्धमाल्यैस्तमर्चयेत् ॥ ७ ॥
 उपचारैः षोडशभिरानार्यो वण्णवः शुचिः । सर्वशास्त्रार्थतत्त्वज्ञो ब्रह्मविद्यामुनिष्ठितः ॥ ८ ॥
 होमं चकारयेत्तत्र ह्याग्नेय्या दिशि शाश्वतः । समिदाप्यतिलैश्चैव जुहुयान्मूलमत्रतः ॥ ९ ॥
 रोगी तयार्चयेद्देव नारायणमनामयम् । मूलमंत्रेण विधिवर्त्रैषेयं च मुनिस्कृतम् ॥ १० ॥
 नमोऽजन्ताय साकारो मूलमन्त्रः प्रकीर्तितः । ततस्ता प्रतिमा दद्यात् प्रादुसुखाय ह्युद्भुसुरः ॥ ११ ॥
 प्रार्थना ।

नारायण जगन्नाथ शंखचक्रगदावर । पूर्वजन्मनि यज्ञादो विघ्न यद् कृतं मम ॥ १२ ॥
 अन्त्रवृद्धिमहारोगं दानेनानेन तोषितः । चक्रहस्तगदापाणे शमयाशु जगत्पते ॥ १३ ॥
 विप्राणां भोजनं दद्यात्स्नात्वा मुञ्जीत बन्धुभिः । एवं कृत्वा समामोति नीरोगत्वं नरो भुवि ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणमहादे कर्मविपाके ऽध्याय पचसप्तत्यधिकसप्तशततम ॥ ७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जात्युत्तमस्त्रीगमनाजायते हृदयग्रीवा । तत्पातकविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १ ॥
 अथ च ।
 वामुकास्तत्कुक्कुटं च खरादीन्वा य ईक्षते । स नासिकाग्रीवा च स्यादाद्रिनेनश्च जायते ॥ २ ॥
 [तत्र स्वर्णहरिणीदानं धेनुदानं वा ।]

स्वजातिजावानमने जायते हृदयव्रणी । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यद्वयं चरेत् ॥ ३ ॥

[स्वजातिजावागमनमित्यस्यार्थः, ब्राह्मणस्य ब्राह्मणः, एवं क्षत्रियादेरपि क्षत्रियादिसवर्णपुरुषस्तद्भाष्येत्यर्थः ।]

जलाग्निबंधनंप्राप्य निमित्तेन मृते तु यः । भवेदुरसि दुष्टं हि व्रणं तस्यापि निष्कृतिः ॥ ४ ॥

स दद्याद्दोषं तस्य पंचाशद्विप्रभोजनम् । दक्षिणां च यथाशक्तिं मुक्तो भवति रोगतः ॥ ५ ॥

अग्न्यधिकरणाविहितमार्गेण जलाद्रिमरणे ।

पितृष्वस्त्राभिगमने वामाङ्गेन व्रगी भवेत् । तेन प्रतिः कृतिः कार्या सम्यग्दासीप्रदानतः ॥ ६ ॥

[शक्त्यनुसारेणाऽलंकृत्य दद्यादित्यर्थः ।]

अदण्डवास्तर्जयेद्यो वै स च गुल्मव्रणी भवेत् । तत्पातकविशुद्धयर्थं प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ७ ॥

मृते भर्तारि या नारी ब्रह्मचर्याभिधातिनी । सा भवेद्ब्रणवेगेण संभोक्तुं क्षमते न च ॥ ८ ॥

संभोगानन्तरं तीव्रवेदना पुरुषस्य च । दद्यान्नोल्लवृषांस्त्रीन्वै मयुर्नृपिस्तिलानपि ॥ ९ ॥

[च शब्दास्त्रीषुसयोरुभयोरपीति तीव्रवेदना भवति ।]

लोहितो यस्तु वर्णेन मुखे पुच्छे च पाण्डुरः । श्वेतः खुरविपाणाभ्यां स नीलो वृष उच्यते ॥ १० ॥

यो गृहीत्वा द्वित्रौ मोहाद्वियुक्तो धर्मनिश्चये । भगन्दरो भवेत्तस्य ह्यधर्मं वदते मुखम् ॥ ११ ॥

आर्यभार्याभिगमने भगन्दर्युतो भवेत् ॥ १२ ॥

अत्र प्रतिक्रियामाह ।

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं वैदूर्यमेव च । गोमेदं च मरकतं पुष्करागं च मौक्तिकम् ॥ १३ ॥

हरितं नव चेवानि स्वर्णपात्रोपरि न्यसेत् । जयशः राजते तात्रे गजाज्येन प्रपूरयेत् ॥ १४ ॥

स्वर्णैश्चैव मंत्रैश्च होमः कार्यस्तु पूर्ववत् । ततो ब्राह्मणमाहूय वेदशास्त्रार्थकोविदम् ॥ १५ ॥

आदित्यादिग्रहाः सर्वे नवरात्रप्रदानतः । विनाशयन्तु मे हृष्टाः क्षिप्रमेव भगन्दरम् ॥ १६ ॥

अनेन कर्मणा नूनं यथावद्विहितेन तु । ततो नैरुज्यमामोति ह्यसन्दिग्धं भगन्दरम् ॥ १७ ॥

[हरितं हरितरत्नम् । यस्मिन् सुवर्णादिपात्रे च रत्नानि स्थापितानि तत्पात्रं गव्येन चान्येन पूरयित्वा इति ग्रहणम् ।]

स्वगोत्रस्त्रीप्रसंगेन जायते च भगन्दरी । तेनापि निष्कृतिः कार्या मेपीदानेन यत्नतः ॥ १८ ॥

[तत्र रजतमयो मेघः स्वर्णखुरादिभिः ।]

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतिमानादतिक्रोधादतिभेदभवादि । यो धर्मनिश्चयज्ञानमन्यथा कुरुते नरः ॥ १ ॥

स पूयशोणितव्रणी कुर्यात्तच्छान्तयेऽथ तु । तप्तकृच्छ्रं प्रकुर्याच्च तिलप्रस्थप्रदो भवेत् ॥ २ ॥

होमश्चरुघृताभ्यां च तिलैरष्टोत्तरं शतम् । सहस्रं वा व्याहृतेभिः कुर्याद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां मर्मभेदेन मुष्टिपातेन चैव हि । असत्यवादनार्थं ह्रीहालीहयुतो भवेत् ॥ १ ॥

नाडीप्रणश्च जायेत तद्रोगस्यापनुत्तये । चान्द्रायणं चातिकृच्छ्रं चातिचांद्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

‘कृष्णमांडहोमः कर्तव्यः सोमरुद्रजपस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टतमव्यधिकसप्ततमः ॥ ७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गलगंडी गलद्रव्यहर्ता भवति मानवः । दानेन तत्प्रतीकारं वक्ष्यामि शृणु तत्त्वनः ॥ १ ॥

अध्यापयति शिष्यांस्तु यः प्रतार्य गुरुस्तथा । शिष्यो गुहं वचयित्वा योऽधीति तस्य तस्य च ॥ २ ॥

जायते गण्डमालाख्यो रोगस्तदुपशान्तये ।

तथा च ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यो वा गंडमाली भवेन्नरः ॥ ३ ॥

माणिक्यं पद्मरागं च वज्रं मौक्तिकमेव च । वैदूर्यं पुष्परागं च वज्रं मरकतं तथा ॥ ४ ॥

सुभिर्मालां प्रकुर्वीत सुवमप्यत्र राजतम् । अलाभे मौक्तिकां मालां तस्मै दानं प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

ताम्रपात्रे विनिक्षिप्य तिलानामुपरि न्यसेत् । तिलानां परिमाणं हि द्रोणपंचकमिष्यते ॥ ६ ॥

यथा तदर्थमेव स्यात्स्वगत्या वापि कारयेत् । महागान्तिं तथा कुर्याद्वाह्मणैर्वेदपात्रैः ॥ ७ ॥

आचार्यस्तु शुचिर्दक्षः सर्वशास्त्रार्थकोविदः । श्रुतवृत्तश्च संपन्नः सर्वप्राणिहिते स्तः ॥ ८ ॥

एवंविधं पूजयित्वा वज्रमाल्यानुलेपनैः । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचस्तकटम् ॥ ९ ॥

[जसत्त्वेन तथा मंत्रः । सोमं राजानमित्यपि मंत्रः]

मालेयं सर्वदेवत्या ब्रह्मविष्णुशिवदिभिः । इन्द्रादिलोकपालेश्च तथा सर्वामरेरपि ॥ १० ॥

इयं मे वंडमाला या धारिता प्रीतिपूर्वकम् । ब्राह्मणाय प्रदानेन गलगंडं व्यपोहति ॥ ११ ॥

गृहशान्तिः कृता येस्तु तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकसप्ततमः ॥ ७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डालादिवचः शृण्वन् यो भुञ्जानस्तथैव च । भुंक्ते च पाटलतनुं मित्रदोही च जायते ॥ १ ॥

यवान्विप्राय वै दद्यात्तिलान्वेदविदे तथा । यमसूक्तेन विप्रेन्द्र सर्पिषा मधुसूदनम् ॥ २ ॥

सहस्रं जुहुयात्तत्र मम प्रीत्यर्थमेव च । चाण्डालादिवचः शृण्वन्मुक्तिकाले तु कामतः ॥ ३ ॥

[अत्र वृद्धगौतमस्तु स्वर्णमजडानं प्रदर्शयति ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकसप्ततमः ॥ ७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

खरकाकादिमासानां भक्षकः स्फोटवान्भवेत्पार्थिवोस्तन्निवृत्त्यर्थं कृच्छ्रचान्द्रायणं तथा ॥ १ ॥

चाण्डालकृतवापिषु तडागे कूपकादिषु । ज्ञात्वा पीत्वा च सर्वाद्ब्रह्मद्वान्हस्तपादयोः ॥ २ ॥

स्फोटयुक्तश्च स भवेत् कृच्छ्रं सांतपने चरेत् । गां हिरण्यं च वासश्च दद्याच्छतयनुसारतः ॥ ३ ॥

अवमन्य तु भर्तारं जारमाद्विद्वते तु या । सार्द्धं कीडति या नारी तमेवानुस्मरत्यपि ॥ ४ ॥

तस्यास्तु स्तनयोः स्फोटो जायन्ते जननान्तरे । भगे च रक्तं स्रवति तद्रोगस्य मशान्तये ॥ ५ ॥

दद्याद्वा पंचलवर्णं हरिद्रां धान्यमेव च । उमामहेश्वरं चैव पूजयेच्च धने सति ॥ ६ ॥

निष्कदादशकं दद्याज्जपेत् साग्निसूक्तकम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकसप्ततमः ॥ ७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिर्दशाया गोः पीत्वा पयो वै स्फोटवान्भवेत् । उपवासत्रयं कुर्याद्भोजयेद्विशतिं द्विजान् ॥ १ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याहणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वयशीत्यधिकतस्तदातमः ॥ ७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवतानां ब्राह्मणानां धनाऽपहरणात्तया । स्वामीद्रोहाद्वातरोगी भवेदस्यापि निष्कृतिः ॥ १ ॥

कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथाचरेत् ॥ २ ॥

अथ हिरण्यदानं कर्मविपाकेऽत्र ।

गुरोः प्रत्यर्पितां याति वातरोगी भवेन्नरः । नानामंत्रैश्च कुर्वीत जपं होमं च शान्तये ॥ ३ ॥

होमयित्वा परावं तु भुङ्क्ते वस्तु विगर्हितम् । सोन्मादवातयुक्तः स्यात्कृच्छ्रं चान्द्रायणं स वै ॥ ४ ॥

कुर्यात्सारस्वतं मंत्रं जपेद्ब्राह्मणतर्पणम् । आनिच्छतीं मक्षातां य उपभुङ्क्ते परस्त्रियम् ॥ ५ ॥

बलादाकम्प्य स नरः सर्वसन्निधौ वेदनाम् । प्राप्नोति चैव बन्धे तु वातयुक्तो भवेन्नरः ॥ ६ ॥

ज्वरी तदपनुत्तर्य महिषीदानमाचरेत् । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ ७ ॥

उद्यन्नद्य जपश्चैव शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । नामत्रयं जपेन्मृत्यो रोगशान्त्यर्थमात्मनः ॥ ८ ॥

सहस्रनामकं वापि स्तोत्रं सम्यग्विधानतः । अच्युताग्नेत गोविन्द एतन्नामत्रयं द्विजः ॥ ९ ॥

अच्युतं त्रितयावृत्त्या जपेद्भोगस्य शांतये । पुरुषसूक्तं जपेद्द्विंशततो रोगात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

अत्र महिषीदानम् ।

सभायां पक्षापाती यः पक्षघाती प्रजायते । स्याच्छुर्मापकर्हर्मी मूर्ति दद्यात्प्रयत्नतः ॥ ११ ॥

योऽकृत्वा ब्राह्मणो भुङ्क्ते खानहोमजपादिकम् । स हिकारोगस्तयुक्तस्तत्पापस्यापनुत्तये ॥ १२ ॥

चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्भिन्नीकृच्छ्रांश्च समाचरेत् । ताम्रविवर्णांमिति च जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ १३ ॥

[अत्र स्वर्णमृगदानम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्याहणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशीत्यधिकस्तदातमः ॥ ७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सवर्णागमने वातरक्तवाञ्जायते नरः ॥ १ ॥

[तत्र लक्ष्मीनारायणं स्वर्णरूपम् । यदा वातपित्तहरणार्थमिदं दानम् ।]

लघुनं गृज्जनं तालफलं वाऽश्नोति यो द्विजः । स वातपित्तरोगी च भवेच्चान्द्रायणं चरेत् ॥ २ ॥

[औषधीव्यतिरेकेण लघुनादिभक्षणं चान्द्रायणं कामतश्चेद्दिगुणम् ।]

तत्तद्वाप्रवालानां हारी स्याद्वक्तव्यवान् । चान्द्रायणं द्विजः कुर्यात्तद्भोगस्य प्रशान्तये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याहणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशीत्यधिकस्तदातमः ॥ ७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैद्यशास्त्रं विना यस्तु कृतौषधमथान्यथा । प्रयोजयेदन्यथा हि रक्तपित्तयुतो भवेत् ॥ १ ॥

कृच्छ्रचान्द्रायणे कार्यं ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनम् । मद्यपो रक्तपित्ती स्यात्स दद्यात्सर्पिपादकम् ॥ २ ॥

मधुयुक्तं घटं दद्यात्सहिरण्यं विशुद्धये ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याहणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकस्तदातमः ॥ ७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च पुरुषो जायते श्लेष्मलः सदा । उपोष्य दिवसं सोऽपि दद्याच्छतपलं त्रपु ॥ १ ॥
 नित्यानुष्ठानविमुखः कफरोगी भवेन्नरः । परामवं समाप्नोति इत्याह भगवान्यमः ॥ २ ॥
 तच्छ्रातये मासमेकं दधि वै भक्षयेन्नरः । सहस्रनामकं पाठयं होमश्चाष्टोत्तमयुतम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घृतांशपस्मारोगी स्यात्स तदोपस्य शान्तये । ब्रह्मकूर्चत्रयं कृत्वा येन दद्यात्सत्रक्षिणाम् ॥ १ ॥
 [ब्रह्मकूर्चलक्षणं कृच्छ्रप्रकरणे दीर्घतम् ।]
 शुरो यो रिपुवद्दृष्ट्या प्रतिकूलः समाचेत् । सोऽपस्मारी भवेत्तत्र कुर्याच्चान्द्रायणं स च ॥ २ ॥
 [विनायकप्रतिमादानम् ।]
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नागहारी च पुरुषो जायते शीर्षरोगवान् । सीसं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासरे ॥ १ ॥
 गुरुपगेधी शिरसि रोगवाञ्छयते नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमथापि वा ॥ २ ॥
 औषधानि प्रदद्याच्च तिलपात्रं तथैव च ।
 अत्र च ।

प्रायोपवेशनादीनां व्रतानां त्यागकारणात् ॥ ३ ॥

शिरोरोगयुतो भूवात्तन्निष्कृतिरथोच्यते । गोहत्याया व्रतं कुर्यात्पंचाशद्विप्रभोजनम् ॥ ४ ॥
 कृष्मांडसंभवः ।

ब्रह्मचारी यदाश्रीयाद्भिक्षपात्रे विशेपतः । पकाशेन शिरोरोगी भवतीत्याह नारदः ॥ ५ ॥

[अग्नीभ्या त इति च सूक्तमष्टोत्तरं जपेच्चतुर्वृताभ्या यो जुहुयाच्च तथैव हि भिक्षपात्रं भिक्ष-
 कास्पपात्रभोजनमित्यर्थः ।]

औषधस्यापिहरणात्पूर्ववत् प्रजायते । तेन सूर्यः प्रज्ञातव्यो निष्कैकस्य यथाविधि ॥ ६ ॥

[अत्र चोपवीतदानं श्रमत्याचार्याः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टशत्यधिकसप्तशततम ॥ ७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

धर्म क्रमादुपक्रम्य मध्ये त्यजति यो नरः । अविद्यमानं दोषं वा पेयां यः प्रकाशयेत् ॥ १ ॥
 स भवत्यतिचक्रस्तु कुर्याच्चान्द्रायणं नरः । धूपमकृच्छन्दनादीनि द्वीनि च स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 दद्याद्विप्राय पंचाग्रद्राक्षणाभ्युपवेशनात् ।

अत्र च ।

परवाचा विप्रकर्ता मुखरोगी प्रजायते ॥ ३ ॥

अमोन्द्रादेव चाङ्गुषेयां मुखरोगी प्रजायते । श्वमार्जारादिभिः स्पृष्टं मुक्ता दुर्गन्धवान्भवेत् ॥ ४ ॥
 पीत्वा विरात्रं भूगोनं भोजयेद्द्राक्षणाग्रयम् ।

अनु च ।

कूटसाक्षी भवेद्भक्तो गी शोणितपित्तवान् । कृच्छ्राति कृच्छ्रे कुर्वीत चांद्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥
 कुर्यात्कूपमांडहोमं च गायत्रीमयुतं जपेत् । दद्याद्विरण्यं ग्रीहिं च मुखरोगस्य शान्तये ॥ ६ ॥
 वान्विरोधं च कुर्वते मुखरोगी भवेन्नरः । तस्य दाने च विहितं गजरूपं च सांगतः ॥ ७ ॥
 [स्वर्णगजदानमित्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्याय सत्पादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तमव्यधिकसप्तशततमः ॥ ७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्वान्नहरणे चैव जिह्वारोगः प्रजायते । गायत्रीं प्रजपेत्क्षं दशांशं जुहुयात्तिलैः ॥ १ ॥

अनु च ।

परेषां दुःखकरणात्सर्वदाऽनृतभाषणात् । जिह्वारोगस्तथाऽन्वेषां पक्षपाताच्च संसदि ॥ २ ॥
 जिह्वारोगो भवेदास्ये व्रणी चैवाभिजायते । पातकादित्यं चैव होमः कूपमांडसंज्ञकः ॥ ३ ॥
 समायश्चित्रसूक्तस्य जपहोमस्तथैव च । ग्रीह्यादीनां तथा दानमौषधस्य च संस्मृतम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याय सत्पादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमव्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्याऽप्रदृष्टिर्दिशो गीर्वा च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ १ ॥

[चकारादेकः कृच्छ्रः सौरमंत्रजपश्च समुच्चीयते ।]

इति श्रीवृद्धसूर्याय सत्पादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशमव्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आमान्नहरणे चैवं दन्तपीडा प्रजायते । स दद्यादांश्चिनीं हेमनिष्कद्वयविनिर्मितौ ॥ १ ॥
 सुकरे निहते चैवं दन्तुरो जायते नरः । स दद्यात्तद्विशुद्धयर्थं घृतकुम्भं सदक्षिणम् ॥ २ ॥
 सुरापांः श्यामदंतश्च प्राजापत्याष्टकं चरेत् । शर्करायास्तुलाः सप्त दद्यात्पापविशुद्धये ॥ ३ ॥
 जपित्वा तु महार्गदं दशांशं जुहुयात्तिलात् । ततोऽभिषेकः कर्तव्यो मंत्रैर्वारुणदेवतैः ॥ ४ ॥
 [आत्मसमां शर्करायास्तुलां दद्यादित्यर्थः ।]

मन्त्रः ।

“त्वं तुले सर्वभूतानां प्रमाणं परिकीर्तितम् । मां तोलयसि संसारादुद्धरस्व नमोऽस्तु ते” ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याय सत्पादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशव्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परेषां तर्ककरणाच्चिह्नोक्तिः प्रजायते । खरोक्तिर्हास्यकरणाद्यान्मौक्तिककांचने ॥ १ ॥

[खरोक्तिर्निष्ठुरा नीरसोक्तिः । गर्दभस्वरवद्वा स्वस्य परोद्देशजनकस्य वा ।]

मुक्तौ भ्रातृव्याच्चैव तस्येयं निष्कृतिः स्मृता । तेन कार्यं विशुद्धयर्थं शरं नान्द्रायणत्रयम् ॥ २ ॥
 अत्रान्ते पुस्तकं दद्यात् सुवर्णपलसंयुतम् । ब्राह्मणाय यजुर्वेदविदे वस्त्रेण संयुतम् ॥ ३ ॥
 इमं मंत्रं समुच्चार्य ब्राह्मणं च वितर्जयेत् ॥ ४ ॥

मंत्रः ।

“ सरस्वति जगन्मातः शब्दब्रह्माधिदेवते । दुष्कर्मकारिणं पापं रक्ष मां परमेश्वरि ” ॥ ५ ॥
 ‘स्वरोपधाती वाचां च हर्ता मृकः प्रजायते ॥ ६ ॥

[वाचां हर्ता गुर्वनुजामन्तरेण वेदादिग्राही पुस्तकहर्ता च ।]

कुर्यात्स्वर्णमयं पद्मं पलाङ्गनं तदर्द्धतः । यथाविभवतः सम्यग् वित्तशाठ्यं न कारयेत् ॥ ७ ॥
 रक्तवस्त्रेण संवेष्ट्य ताम्रपात्रे तिलोपरि । ताम्रपात्रपरीमाणं पलानामष्टकं विदुः ॥ ८ ॥
 आढकादितयोन्मानं तिलराशौ प्रयत्नतः । उपचारैः पौडशभिराचार्यः सर्वशास्त्रवित् ॥ ९ ॥
 रक्तचन्दनपुष्पाद्यैर्मन्त्रेणाग्नेन पूजयेत् । ब्रह्मणे तु नमस्तुभ्यं विष्णोरभितनाभिजः ॥ १० ॥
 अतिभीतिकरो भानोस्तथानृदस्य चैव हि । पूजां मम गृहाण त्वं सर्वद्वेष्टाहरो भव ॥ ११ ॥
 आग्नेर्यां दिशि वै होमः कर्तव्यो मंत्रपूर्वकः । समिदाज्यतिलैश्चैव समिधाष्टाङ्गरेण तु ॥ १२ ॥
 [चित्रमित्यनर्चया तस्मै द्रुतवते पद्मं दद्यात्स्मृत्वा चतुर्मुखम् ।]

यस्माद्वाचां विशेषेण वैरूप्यं मम देहजम् । स्वरोपधातजं तीव्रदुःखं रोगाकरस्तथा ॥ १३ ॥
 तत्सर्वं नाशयत्वत्र ब्रह्मविष्णुशिवाग्र्यः । त्रिदशादयश्च ये देवा हविष्मन्तस्तथा भुवि ॥ १४ ॥
 एवं दत्त्वा तु तत्पद्ममाचायायातिभक्तितः । पृथक्तस्वनुग्रह्यं च स्वभेदादिमुच्यते ॥ १५ ॥

[आज्यहोमे चित्रं देवानामिति मन्त्रः ।]

वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयाद्विजोत्तमः । अधीतस्य न जानाति जिह्वायां शवलं भवेत् ॥ १६ ॥
 अपरिस्फुटवक्ता च जिह्वायां व्रणवानपि । कृच्छ्रातिकृच्छ्रां कुर्वीत चान्द्रायणमथापरम् ॥ १७ ॥
 सूक्तं तमग्निवर्णाख्यं जपेच्चैवायुतत्रयम् । दद्याद्द्विरूप्यं विभ्रेभ्यो भोजनं च स्वशक्तितः ॥ १८ ॥

[वेदं वा धर्मशास्त्रं वा विक्रीणीयादिति भृतकाध्यापक इत्यर्थः ।]

वाग्विरोवं गुरोः कृत्वा भवेद्ब्रह्मा नरः ॥ १९ ॥

[तत्र स्वर्णसस्वतीदानम् ।]

उष्ट्रे विनिहते चैव जायते विकृतस्तरः । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं कृच्छ्रमेकं व्रतं ततः ॥ २० ॥
 कर्पूरस्य पलं दद्यात्क्षीरद्रव्याणि शक्तितः ॥ २१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विचित्रनवविंशतस्तमः ॥ ७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लवणस्यापरतां च शीर्णवर्णाद्विपाणिक् । वर्णस्वरवांश्चैव जायते तस्य निष्कृतिः ॥ १ ॥
 उद्यन्नद्यकृच्च सम्यग् जपेद्वैद्येतरायुतम् । जुहुयाच्चरुद्रव्याभ्यां रक्तावास्तयैव हि ॥ २ ॥
 दद्यादेवं द्विजे गां वा कुर्यात्पूजां स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विचित्रनवविंशतस्तमः ॥ ७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटे निहते चैव वक्रनासः प्रजायते । तेन निष्कः प्रज्ञातव्यो ब्राह्मणाय हिरण्यमयः ॥ १ ॥
 परद्विषिधानेन भिषग्मिथ्याचरेण च । कामात्परस्त्रियं दृष्ट्वा नेत्ररोगी भवेन्नरः ॥ २ ॥
 चान्द्रायणं पराकं च पंचाशदिभभोजनम् । वचोदा इति मंत्रं तु जपेदाज्यं सकांचनम् ॥ ३ ॥
 दद्याद्दिवाय विधिवन्नेत्ररोगः प्रशाम्भ्यति ॥ ४ ॥

[एतच्च भोजनं मुद्राधान्यात् मुद्राक्षं ब्राह्मणेभ्यो दद्यात् नेत्ररोगापनुत्तय इति ।]

दम्पतिभ्यां प्रवृत्तं तु मेथुनं चो निरीक्षयेत् । स नेत्रपूषयुक्तः स्यादक्षीभ्यामिति मंत्रतः ॥ ५ ॥
जपहोमौ च कुर्वीत शक्त्या ब्राह्मणभोजनम् । सहस्रकलशस्तानमेवं कुर्याद्विजोक्तमः ॥ ६ ॥

[अतिप्रचुरतरं दूषिकं पूयमित्यभिधीयते ।]

घृतचौरस्तु पुरुषो जायते नेत्ररोगवान् । उपोष्य संमद्याद्रे घृतधेनुं विद्यानतः ॥ ७ ॥
[अघत्वं नाम प्रतिबद्धदृष्टित्वं नोत्पादितनेत्रत्वं राज्यधत्वं वा ।]

पितृहा चेतनाहीनो मातृहांश्च जायते । नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ८ ॥

[चेतनाहीनो निश्चेष्टो निवृद्धिश्च तस्यापि वक्ष्यमाणप्रायश्चित्तमेव रोगनिष्कृतिहेतुः नरकांतंश्च प्रजायते इत्यन्वयः ।]

प्राजापत्यानि कुर्वीत त्रिंशच्छास्त्रविधानतः । प्रतान्ते कारयेन्नावं सुवर्णपलसंख्यया ॥ ९ ॥
स्तंभं रौप्यमयं चैव ताम्रपात्रं तु पूर्ववत् । नौका द्विजाय दातव्या सर्वोपस्करसंयुता ॥ १० ॥

[नौकेत्युपलक्षणं स्तम्भोऽपि विष्णुप्रतिभाषितो दातव्यः । सर्वोपस्करसंयुतेति-उपस्करो नौकादण्डः सोऽपि सौवर्ण एव च ।]

वासुदेव जगद्गन्ध सर्वभूताशयस्थितः । पापार्णवनिमग्नं मां तारयाश्रिततारकः ॥ ११ ॥
इत्युदीर्य प्रणम्याथ ब्राह्मणांतं विसर्जयेत् ॥ १२ ॥

[इति चेतनाहीनत्वहरेऽपि ।]

शाकहारी च पुरुषो जायते नीललोचनः । ब्राह्मणाय प्रदातव्यं महानीलमणिद्वयम् ॥ १३ ॥
कपिलाक्षत्वेऽपि ।

रीतिहृत्कपिलाक्षः स्यादुपोष्य दिवसद्वयम् । रीतिं पलशतं दद्यादलंकृत्य द्विजातये ॥ १४ ॥

[रीतिर्नाम ताम्रप्रकृतिको धातुविशेषः । पित्तलमिति यावत् ।]

उच्छिष्टः सन् य ओदित्यं पश्येदुद्यंतमम्बरे । मध्यंगतं तथाऽस्तं च यांतमुच्छिष्ट एव सन् ॥ १५ ॥

नक्षत्राण्यथवा चंद्रं स भवेन्मन्ददृष्टियुक् । घृतेन चारुणा नेत्ररश्मिहीनो हुताग्ने ॥ १६ ॥

जुहुयाद्युतं सम्यगिति शास्त्रस्य निश्चयः । रक्तवासांसि वै दद्यादन्नं तद्वधाधिशान्तये ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकसप्तशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्विजगृहे तीर्थे पुण्यस्याधिष्ठितं परम् । चतुर्भुजं तु द्विभुजं समं कुर्याद्विचक्षणः ॥ १ ॥

लक्षणैश्चैवं पूर्वाक्तेः सर्वाङ्गसंस्कृतो भवेत् । बस्त्रैर्माल्यैस्तथा गन्धैर्मूलमंत्रेण पूजयेत् ॥ २ ॥

ततो ब्राह्मणमाहूय दरिद्रं धर्मकोविदम् । श्रुतवृत्तौ च संपन्नं तथा चैवात्मवेदिनम् ॥ ३ ॥

बस्त्रांगुलीयकैस्तस्य पूजां भक्त्या प्रकल्पयेत् । होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यतिलैरपि ॥ ४ ॥

मंत्रश्च रुद्रगायत्री सर्वत्रेति विनिश्चयः ॥ ५ ॥

रुद्रगायत्री लिङ्गपुराणेऽभिहिता यथा-

“सर्वेश्वराय विग्रहे शूलहस्ताय धीमहि । तन्नो रुद्रः प्रचोदयात् ॥”

यद्वा ज्यंवेकेनैव समिद्धे जुहुयात्सुवीः । कटुद्रायेति मंत्रेण जुहुयादाज्यमावृतः ॥ ६ ॥

[मूलमंत्रः पंचाक्षरो वा रुद्रगायत्री वा ।]

कैलासवांसी भगवानुमया सहितः परः । त्रिनेत्रश्च हरो दहुरोगमाशु व्यपोहेत् ॥ ७ ॥

ततश्च ब्राह्मणं सम्यक् प्रणिपत्य क्षमापयेत् । ब्राह्मणान्भोजयेद्वापि स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः ॥ ८ ॥
एव दत्त्वा महादानं ददुरोगात्प्रमुच्यते । गोत्रहा लूतकी चैव प्राजापत्यं समाचरेत् ॥ ९ ॥
व्रतान्ते मेदिनीं दद्याच्छृणुष्वैव भारतम् ॥ १० ॥

[भूमेरभावे मेदिनीप्रातिनिधित्वेन गां पयस्विनीं दद्यात् । भारतश्रवणं शास्त्रोक्तप्रकारेण इति ।
लोहहारी च पुरुषो भवेद्देववराङ्गकः । लोहं शतपलं दद्यादुपोष्य शनिवासरे ॥ ११ ॥
कारुकाणां वधे कृष्णो रूक्षाङ्गश्च प्रजायते । तेन तत्पापशुद्ध्यर्थं दद्याद्देव्यम् सितम् ॥ १२ ॥

[कारुकाः शिल्पिनः ।]

तैलचौरेऽपि भवति नरे कंठयनं सदा । उपोष्य सोऽपि विप्राय दद्यात्तैलपटद्वयम् ॥ १३ ॥
चस्त्रहारी च शीर्णाङ्गः सप्तदद्यात्सुशोभनम् । हेम निष्कत्रयमितं वस्त्रयुग्मं च दापयेत् ॥ १४ ॥
स्वाम्यगनाभिगमनं कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । व्रतान्ते पुस्तकं दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ १५ ॥

शय्या दद्यात्स विप्राय सोपधानां सतूलिकाम् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षण्णवत्यधिकतसप्तशततम ॥ ७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथे विनिहते चैव वक्रकंठः प्रजायते । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्सृजेत् ॥ १ ॥
शतं पलानि मानेन दद्याच्चैव द्विजातये । चक्रघाती दीर्घगलो दद्याद्वा घवलां शुभाम् ॥ २ ॥
अमक्ष्यमक्षदोषात् कंठरोगः प्रजायते । कृच्छ्रत्रयं प्रकुर्वीत दद्याद्देतुं सदक्षिणाम् ॥ ३ ॥
दद्याद्दे कंठरोगी तु कंबलं कंबलोद्भवम् । ऊर्णाच्छादनं लोकानां शीतवातमघापहम् ॥ ४ ॥
सर्वदुःखहरं यस्मादनः शान्तिं प्रयच्छ मे ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तनवत्यधिकतसप्तशततम ॥ ७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावते च निहते हीनपाणिः प्रजायते । पारावतं स सौवर्णं प्रदद्यान्निष्कमात्रकम् ॥ १ ॥
कन्दमूलस्य हरणाद्भूतपाणिः प्रजायते । देवतायतनं कुर्यादुद्यानं तस्य शान्तये ॥ २ ॥
चान्द्रायणं प्रकुर्वीत ब्रह्मकूर्चं विधानतः । क्षीरहारी च पुरुषः खिन्नपाणिः प्रजायते ॥ ३ ॥
प्रदद्याच्चैव विप्राय काश्मीरं च पलत्रयम् । अयोनी चैव गमनाद्भुजस्तम्भः प्रजायते ॥ ४ ॥
सत्त्वकलशक्षतैः शंभुं पूज्य यथाविधि । कुनखी नरकस्यान्ते जायत विप्रहेमहृत् ॥ ५ ॥
स सुवर्णपल दद्यात् कृत्वा चान्द्रायणत्रयम् । उद्वयावीक्षितं भुङ्क्ते जायते कृमिलोदरः ॥ ६ ॥
गोमृत्रयावकाहारः सप्तरात्रेण शुद्ध्यति । अमक्ष्यमक्षणे चैव जायन्ते क्रमयो हृदि ॥ ७ ॥

यथावत्तु विशुद्ध्यर्थमुपोष्य भोग्यपंचकम् ॥ ८ ॥

[यथावत् व्रताद्भूतब्रह्मचर्यदक्षिणादानादिशुक्तमित्यर्थः ।]

गजे विनिहते चैव कृमिकुक्षिस्तु जायते । मृते सर्वारि या नारी नीलवस्त्रं प्रधापयेत् ॥ ९ ॥

सा मृता नरकं याति कृमिकुक्षिस्ततः परम् ॥ १० ॥

[पापभोगानन्तरं मनुष्यशरीरमासाद्येत्यर्थः ।]

स नीलवृषभान् यावद्यच्चान्द्रायणत्रयम् । कुर्यात्त्रिशद्विजा भोग्या दद्याच्छतपा तदौषधम् ॥ ११ ॥

[नीलवृषभलक्षणं भगवत्प्रहसम् ।]

सुक्ता वा प्राश्य संस्पृष्टं जायते ना कृशोदरः । विरात्रं वैष्णवं कुर्यात्पातकाद्रे प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टनवत्यधिकतसतशततमः ॥ ७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इधुविकारहारी च भवेदुदरगुल्मवान् । गुडधेनुः प्रदातव्या तस्य दोषस्य शान्तये ॥ १ ॥
गुरुमृत्पार्थितां जातो गुल्मवाञ्जायते नरः । आरभेत्तन्निवृत्त्यर्थं मासमेकं यथावतम् ॥ २ ॥

[वातगुल्मवानित्यर्थः ।]

मुचेत्येतेन सूक्तेन आत्येवं चरुसर्पिषा । जुहुयादयुतं सम्यग् वात आयातभेषजम् ॥ ३ ॥
एतत्सूक्तं जपेद्वा दक्षद्वानं च शक्तिः ॥ ४ ॥

[अतिआयोसिति सूक्तं तत्र विनायकदानम् ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवतनवत्यधिकतसतशततमः ॥ ७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनकारी यः यकृत्प्लीहजलोदरः । तेषां प्रशमनार्थाय प्रायश्चित्तमिदं स्मृतम् ॥ १ ॥
एतेषु दद्याद्विमाय जलधेनुं विधानतः । सुवर्णरूपताम्राणां पलत्रयसमन्विताम् ॥ २ ॥
भृत्काध्यापको यस्तु कन्यादूषणतत्परः । प्लीहावान्त भवेद्विप्रो जपेच्छ्रीसूक्तमत्र हि ॥ ३ ॥
अयुतत्रयसंख्याकं प्लीहोदरविमुक्तये । यो ब्रह्मविष्णुरुद्राणां विभेदं गृह्णाग्रज ॥ ४ ॥
साधयेदुदरव्याधियुक्तो भवति मानवः । कुर्यात्कुच्छ्रातिकृच्छ्रं च चान्द्रायणमथापरम् ॥ ५ ॥
सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । जपेदयुतसंख्याकमुद्यन्नयमृचं तथा ॥ ६ ॥
राज्ञा कर्मातिमुक्तेन नियुक्तो धर्मेतिश्रये । पुरोहितश्चाधिकारात्सच्चिद्विद्वान्यथाचरेत् ॥ ७ ॥
जलोदरत्वमामोति तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् । पयसा वर्तयेन्मासत्रितयं व्रतमुत्तमम् ॥ ८ ॥
सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्य तु कारयेत् । उदरव्याधियुक्तस्तु भवेदुर्वैगनागमे ॥ ९ ॥
कुर्यात्तु मकरं सम्पुग् राजनं ताम्रमेव च ॥ १० ॥

[कृत्वा मकरं ब्राह्मणाय देय इत्यर्थः ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशततमः ॥ ८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मंदोदराग्निर्भवति निर्द्वयेण वै यजेत् । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा भोजयेत्तत्तत्रं द्विजान् ॥ १ ॥

[अद्वितीयकद्वयं इति वा पाठः ।]

गोमांसखादको मंदजठराग्निः प्रजायते । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रमतिकृच्छ्रं तथैव च ॥ २ ॥
अग्निमंत्रं जपेन्नित्यं श्रीसूक्तं च विचक्षणः । अकारणं गरं दत्त्वा प्रमारयति यो नरः ॥ ३ ॥
स मन्दाग्निर्भवेदेव मृतकस्वरूपकृतिकः । अग्नेर्मान्यं भवेत्तस्य प्रश्नेऽग्निविनाशकः ॥ ४ ॥

[तत्रेदं मकरदानं स्वर्णस्य तंडुलदानं च ।]

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकाधिकाष्टशततमः ॥ ८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहर्ता त्वजीर्णातो भवेदस्य तु निष्कृतिः । उपवातत्रयं कृत्वा प्राजापत्यमयापि वा ॥ १ ॥

जुहुयाच्चरुसर्पिर्मर्माभग्निश्मीत्यृचाऽनया । परावविघ्नकरणादजीर्णमपि जायते ॥ २ ॥

। लक्षहोमं प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायव्याख्याष्टशततमः ॥ ८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुणा नानुजातो यो वेदाध्ययनमाचरेत् । स जडः प्रज्ञया हीनः संसारे जायते नरः ॥ १ ॥

[आचरेत्कुर्यादित्यर्थः ।]

वक्ष्यामि तत्प्रतीकारं शुद्धकांस्यमर्या ददाम् । शोभनां कारयेद्वंशं शुभरेखाविभूषिताम् ॥ २ ॥

पलेस्तु कुर्याद्विशत्या त्रिशता वा तदर्द्धतः । सुवर्णाद्व्यामतिशुद्धां पंचगव्येन स्नापयेत् ॥ ३ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवीतां तंडुलोपरि विन्यसेत् । पितृहा चेतनाहीनो मातृहंश्च जायते ॥ ४ ॥

[ब्राह्मणाय देया तदानमंत्रस्तु ब्रह्मजज्ञानमिति ।]

नरकान्ते प्रकुर्वीत प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ ५ ॥

[अस्य प्रायश्चित्तं नेत्ररोगप्रकरणेऽध्वतहरे प्रपंचितम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायव्याख्याष्टशततमः ॥ ८०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गुरुजायाभिगमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तेनापि निष्कृतिः कार्या शास्त्रदृष्टेन कर्मणा ॥ १ ॥

[अनेन विधिना निष्कृतिरुच्यते, तत्रैका प्राजापत्यादिवतरूपा । अपरा प्रतिमादानजपहोम-
ब्राह्मणमोजनरूपा ।]

थापयेत्कुंभमेकं तु पश्चिमायां शुभं दिशि । नीलवस्त्रसमाच्छन्नं नीलमाल्यादिभूषितम् ॥ २ ॥

तरयोपरि न्यसेद्देवं लोहपात्रे प्रचेतसम् । सुवर्णनिष्कपद्मेन निर्मितं यादसां पतिम् ॥

जपेत्पुरुषसूक्तेन वरुणं विश्वरूपिणम् ॥ ३ ॥

[वरुणमूर्तिश्च पादावरदकरा मकरवाहना च भवति ।]

मन्त्रः ।

“यादसामधिपो देवो विश्वेषामपि पावनः । संसाराव्यां कर्णधारो वरुणः पावनोऽस्तु मे” ॥ ४ ॥

इमं मंत्रं सप्तचार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवमलंकृत्य मूत्रकृच्छ्रप्रदान्तये ॥ ५ ॥

पशुयोनौ च गमनान्मूत्रकृच्छ्रं प्रजायते । तिलपात्रत्रयं चैव स दद्यादात्मशुद्धये ॥ ६ ॥

तत्र तिलपात्रदाने नहाविष्णुः ।

। ताम्रपात्रे तिलान्कृत्वा पल्लोडशकपिते । सहिरण्यान्त्रशक्त्या वा विमय प्रतिपादयेत् ॥ ७ ॥

तत्र विष्णुप्रतिमाया यथोक्तदानम् ।

चक्रं सुदर्शनं यस्य चिह्नानि विविधानि च । प्रमेहं हर्तुं शिर्यं विष्णुर्गरुडवाहनः ॥ ८ ॥

तपस्विनीप्रसंगेन प्रमेहो जायते गदः । दानं रुद्रजपं कुर्याद् दद्याद्भक्त्या च कांचनम् ॥ ९ ॥

[प्रसंगेन गमनेनेत्यर्थः ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायव्याख्याष्टशततमः ॥ ८०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृगामी भवेच्चैह लिंगं तस्य विनश्यति । चांडालीगमनेः चैव हीनकुक्षी प्रजायते ॥ १ ॥
तस्य प्रतिक्रियां कर्तुं कुम्भमुत्तरतो न्यसेत् । कृष्णवस्त्रसमाच्छन्नं कृष्णमालयानुलेपनम् ॥ २ ॥

[उत्तरतः शुद्धलिप्तप्रदेशस्योत्तरभागे उदकादिपूरितं कलशं स्थापयेत् । कलशस्थापनविधि-
नेत्यर्थः ।]

तस्योपरि न्यसेत्कांस्यपात्रं तत्र धनेश्वरम् । सुवर्णनिष्कपदकेन निर्मितं नरवाहनम् ॥ ३ ॥
यजेत्पुरुषसूक्तेन धनदं विद्वद्रूपिणम् ॥ ४ ॥

[यजेत्पूजयेदित्यर्थः ।]

मंत्रः ।

“निधीनामविषो देवः शंकरस्य प्रियः सखा । स वै धनपतिः श्रीमान् भग्नपापं व्यपोहतु” ॥ ५ ॥
इमं मंत्रं समुच्चार्य आचार्याय यथाविधि । दद्यादेवं हीनकुक्षी लिङ्गनाशी च शुद्धचित् ॥ ६ ॥
दुष्टवादी च पण्डः स्यात्स दद्याच्च द्विजातये । रौप्यं पलत्रयं दुग्धघट्टत्रयसमन्वितम् ॥ ७ ॥
नृपो भूत्वेह हस्तादिमपरार्धं विनैव यः । छेदयेद् भुजस्तम्भो वा भवेद्दण्ड इवाग्निना ॥ ८ ॥
शिलापृष्ठसदृशश्च सत्रणश्चापि जायते । रुधिरं प्रसवेत्पश्चात्तस्यैवं निष्कृतिः परा ॥ ९ ॥
शतरुद्रं जपेत्सम्यगष्टोत्तरसहस्रकम् । व्रतं चान्द्रायणं चैव कुर्याद्दद्याच्च गां ततः ॥ १० ॥
जायते वृषणे तस्य व्याधिः परमदारुणः । जपित्वा दशसाहस्रं मुच्यते रुद्रसंहिताम् ॥ ११ ॥
यानि चान्द्रायणादीनि प्रतान्युक्तानि तानि वै ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकाष्टशततमः ॥ ८०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुरालये जले वापि शकृन्मूत्रं करोति यः । गुदरोगो भवेत्तस्य पापरूपः स दारुणः ॥ १ ॥
मांसं सुरार्चनेनैव गोदानद्वितयेन च । प्राजापत्येन चैकेन शाम्भ्येद्गुरुजाण्डज ॥ २ ॥

[यद्यपि सुरार्चनमिति सामान्येनाभिहितं तथापि सूर्यप्रधान्येन विष्णुरुद्रौ पूज्यौ । ‘आरोग्यं
भास्करादिच्छेत्’ इति श्रुतिः ।]

प्रसवगुदाद्ये ।

विष्णुत्रोतसर्जनं कृत्वा योऽ कृत्वा शौचकर्म तु । भुङ्क्ते जन्मान्तरे मर्त्यो भवेत्स प्रसवाद्गुदी ॥ ३ ॥
भवेच्च दारुणा पीडा तत्र कृच्छ्रातिकृच्छ्रकम् । चान्द्रायणं च कर्तव्यं तत्तथा क्षीरसर्पिषा ॥ ४ ॥
अक्षीभ्यामिति सूक्तेन सहस्रं जुहुयाच्छुचिः । उद्यन्नयम्नश्च चैव जपेत्पूर्वोक्तसंख्यया ॥ ५ ॥
(गृहीत्वाऽथ वेतनं योऽध्यापयेत् तदर्थवचनम् ।) अध्यापयेच्च जुहुयाजपेद्वाशौयुतो भवेत् ॥ ६ ॥
निवृत्तौ च प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् । चान्द्रायणं चैव तथा जपेद्यत्सूक्तपौरुषम् ॥ ७ ॥
उद्यन्नयम्नश्च चैव श्रीविष्णुहृदयं तथा । ताम्रप्रियवायंमिति च, जपेत्सूक्तं समाहितः ॥ ८ ॥

हिरण्यं रजतं दध्यच्छ्रोत्रियाय कुटुम्बिने ॥ ९ ॥

तत्र च धेनुदानं प्रशंसन्ति केचिच्च गोपालदानम् ।

बर्हापीडकसंयुक्तं वेणुवादनतत्परम् । गोपीजनैः परिवृतं जातीपुष्पावतंसकम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाधिकाष्टशततमः ॥ ८०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्मार्ताभिः शमयेद्यस्तु सोतीसारयुतो भवेत् । अग्निरस्मीत्यृचं जप्त्वा दशांशं जुहुयात्तिलान् ॥ १ ॥
सार्पपा तु पुनं दद्याद्विरण्यं ब्रह्मदेवतम् । दुर्मनाश्चैव जायेत तस्येयं निष्कृतिः परा ॥ २ ॥

[दम्पत्योरनकुले शुभे दिने स्वस्तिवाचनं कृत्वा स्वशक्त्यनुसारेण दानं विधाय पुत्रकामनया हरिवंशश्रवणमहं करिष्ये इति संकल्पयेत् ।]

दम्पत्योः श्रवणकर्तृत्वे कारिण्यावहे इति प्रयोगो वा । अन्यतरत्कर्तव्ये कारिष्ये इत्येषं संकल्प्य श्रुत्यध्ययनसंपन्नं ब्राह्मणं विभवानुसारेण वस्त्रमुद्रिकाकुण्डलादिभिः संपूजितं श्रवणे वृणीतमेभिश्चन्दनताम्बूलादिभिर्हरिवंशश्रवणे त्वामहं वृण इति प्रयोगः ।

ततश्च प्रतिदिनमव्यसनप्रतिबन्धे स्नातावलङ्कृतौ दम्पती तदेकचित्ततया शृणुयाताम् । नालिकेरपूजादिङ्कुर्यात् । शमवान् प्रतिदिनमाचार्यं पुस्तकं च पूजयेत् ।

। अन्ते च स्वलङ्कृतौ गां पर्यास्वर्नां सवत्सां स्वर्णशृङ्गां रौप्यचुरां ताम्रपृष्ठां कांस्यदोहनां सवस्त्रां सदक्षिणां च दद्यात् ।

। कल्पः—स्वर्णरत्नादीनि महादानानि दद्यात् । ययाशक्ति वा गोदानमत्र ।

गोदानविधौ विनायकशान्तिस्तु । प्रकृतमनुसरामः । ब्राह्मणोद्वाहनमेकं प्रापश्चित्तम्, अपरं हरिवंशश्रवणम्, परिशेषान्महारुद्रोऽपि तृतीयं प्रापश्चित्तम् । अत एव वचनस्य तत्त्वशब्दो वा शब्दार्थः । एतानि त्रीण्यपि अन्तयाद्यपेक्षया व्यस्तानि समस्तानि वा योज्यानि ।

महारुद्रलक्षणं दशांशहोमप्रकारो वा रुद्रानुवाकानामृण्यादि च सर्वं परिभाषायां रुद्रविधाने समुपवर्णितम् ।

[एकादशगणशून् पशुरन गोः रुद्राय गामिति श्रुतौ ।]

कुच्छ्रचान्द्रायणं कुर्याद्दोमः कूष्माण्डसंज्ञकः । कर्तव्यो होमविधिश्च स्वर्णदानं तथाऽपरम् ॥ ३ ॥
कन्यादानं च पञ्चम्यां श्राद्धं जुर्वीत यत्नतः । सहस्रनामजापी च भवेदेवं विशुद्ध्यति ॥ ४ ॥

[एतान्यष्टकादिश्राद्धरहितानि पञ्चापि पृथक् निर्मितानि अतो यावद्व्याधिप्रकोपस्तावत् सहस्रनामस्तोत्रं जपेत् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्यैव कर्मविषयकेऽध्याय सप्तमिकाष्टशततमः ॥ ८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चतुर्विधा तु या वन्ध्या भवेद्भक्तं विद्यो जनात् । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं तत्स्वरूपं निनोद्य वै ॥ १ ॥
मृतवत्ता भवेत्काचित् काचिदेकप्रसूतिका । वन्ध्याप्रसूतिरूपा च काकवन्ध्या चतुर्विधा ॥ २ ॥

[काकवन्ध्याऽप्रसूतेत्यर्थः ।]

सर्वोस्ता घोरपापेन जायन्ते पूर्वजन्मनि । मृतवत्ता द्रव्यहरणादेकमुतस्य घातनात् ॥ ३ ॥

तत्र स्वर्णधेनुदानम् ।

कन्याप्रजा ऋणसम्बन्धात् काकवन्ध्या विरोधतः । रिरण्येन यथाशक्त्या सवत्सां कारयेद्दाम् ॥ ४ ॥

धेनुं रूप्यचुरांस्तनं तस्याः पुच्छे नियोजयेत् । घंटां गले निबन्धीत सवत्सां प्रादुसुरः शुचिः ॥ ५ ॥

चन्दनाऽगुरुकटुगन्धमाल्यैः सुशोभनैः । उपचारैः पोडक्षभिर्निवेद्यं पायसं भवेत् ॥ ६ ॥

मोदकं च तदापूपं गुडं लवणमेव च । जीरकं च तदापूपं शूपं वेणुमये ददे ॥ ७ ॥

[मोदकादिपरिपूर्णपानाणि पडष्टौ दश वा दद्यात् ।]

धेनुरेवं प्रदातव्या ब्राह्मणस्त्रीषु चैव हि । ब्राह्मणं सर्वशास्त्रज्ञं कुशलं धर्मवेदिनम् ॥ ८ ॥
विद्याविनयसंपन्नं शान्तं चैव जितेन्द्रियम् । अलोलुपं सर्वजनमियं कल्मषवर्जितम् ॥ ९ ॥
आहूय भक्त्या संपूज्य वस्त्राद्यैर्गन्धपुष्पकैः । तेनैव कारयेत्पूजां मन्त्रतो धेनुवत्सयोः ॥ १० ॥

पूजायां होमे च मंत्रः ।

होमं च कारयेत्तत्र समिदाज्यचरुत्कटम् । सोमो धेनुमिति मंत्रं समुच्चार्य ततः पुनः ॥ ११ ॥

[अथ हिरण्यं ययाशक्त्या दद्यात् ।]

अत्र वह्निमृत्तिदानम् ।

अतिसारी स भवति यत्नेताग्निविनाशकः । स्त्रीहन्ता चातिसारी स्यादश्वत्थान् रोपयेद्दश ॥
दद्याच्च शर्कराधेनुं यजेच्च सततं द्विजान् ॥ १२ ॥

रक्तातिसारे ।

दावाग्निदायकश्चैव रक्तातीसारवान् भवेत् । तेनोदपानं कर्तव्यं रोपणीयास्तथा वटाः ॥ १३ ॥

[उदपानं कूपादिभिः ।]

इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाधिकाष्टशततमः ॥ ८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनन्यगतिकां भार्यामदुष्टां कारणं विना । परित्यजति यः सोऽयं ग्रहणीरोगवान्भवेत् ॥ १ ॥
धेनुं पयस्विनीं दद्याद्दण्डाभरणभूषिताम् । हेमशृंगीं रौप्यशृंगां वासोभिः परिवेष्टिताम् ॥ २ ॥
नवधान्यैः समायुक्तामैकैकं द्रोणपंचकम् । सहिरण्यं तु तद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
अलोलुपाय शान्ताय धर्मज्ञाय विशेषतः । होमं च पूर्ववत्कुर्यात्समिदाज्यचरुत्कटम् ॥ ४ ॥
तस्मै हुतवते दद्यात्पूजितायांशुलीयकैः । गां कृष्णां विश्वरूपाय मन्त्रेणानेन रोगवान् ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“देवकीपुत्र चाणूरकंसारिष्टविनाशक । नाशाय ग्रहणीरोगं गोपीजनमहोत्सव ॥ ६ ॥
कृतेननेन दानेन ग्रहणीशान्तिमृच्छति” । तस्मादेवं तु कर्तव्यं ग्रहणीरेगिणा सदा ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकाष्टशततमः ॥ ८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हरिणे निहते खञ्जः शृगाले त्वर्द्धपादकः । अश्वस्तेन प्रदातव्यः सौवर्णो निष्कसंमितः ॥ १ ॥
जायते वक्रपादस्तु निहते शुनि मानवः । निष्कत्रयमितं दद्यात्सौवर्णं तद्विशुद्धये ॥ २ ॥
अजाविवातेन चैव अधिकांगः प्रजायते । अजा तेन प्रदातव्या विधिना स्वर्णसंमिता ॥ ३ ॥

[अत्रापि खञ्जवहरोक्तप्रकारेण शिवपूजां कृत्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

मार्गहा पादरोगी स्यादश्वदानं समाचरेत् । पतितेन तु संपर्के बल्मीकव्याधिमान्भवेत् ॥ ४ ॥
गोमूत्रयावकाहारो मासार्द्धेन विशुद्ध्यति । सहिरण्यं प्रदद्याच्च तस्य पापस्य शुद्धये ॥ ५ ॥
जायते यदि तत्रापि कृमिर्ब्रह्मविदां वर । तत्र मूर्तिः स्वर्णमयी देया लक्षणसंयुता ॥ ६ ॥
स्वगोत्रजाभिगमनाच्छलीपदी जायते नरः । योन्यामसृक्च स्रवति तत्र चान्द्रायणं चरेत् ॥ ७ ॥

[स्वगोत्रस्येवत्र लिंगमविवाक्षितम् । योनिशब्देन च मैथुनसाधनमिदं लिख्यते । तत्र स्त्री पुंसोरुभयोरेपि कार्यं समम्]

मासं पयोव्रतं चैव तस्माद्रोगात्ममुच्यते । पापस्य तन्निवृत्त्यर्थमुपवासत्रयं भवेत् ॥ ८ ॥

भोजयेच्च द्विजान्दानं पंचाशन्निकसंख्यया ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकाष्टशततम ॥ ८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरुषो भाषते व्यर्थं स त्वग्दोषयुतो भवेत् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात् प्रदद्यादौषधानि च ॥ १ ॥

[वैद्यकोक्तानि चक्रमर्दानित्यर्थः । ब्राह्मणभोजनं च ।]

गुरुतल्पमदोषाच्च गुरुमैयुनदोषतः । दुश्चर्मो स्यादसौ कुर्याद्गुरुतल्यादिदोषतः ॥ २ ॥

[मायश्चित्तं कुर्यादित्यन्वयः । पाद्धार्षिकमित्यर्थः ।]

अनुलुम्पति योऽन्येषां विपयान् पूर्वजन्मानि । सोऽन्यजन्मानि पामावान् भवेत्त्ववति शोणितम् ॥ ३ ॥

[अत्रापि व्याधेर्गुरुत्वं लघुत्वं च द्रष्टव्यम् । अनुलुम्पनं विनाशनमपहारो वा । विषयाः सक्-
चन्दनानुलेपादयः । इति पामात्वद्रूपणम् ।]

ब्राह्मणं घातयेद्यो हि ददुरोगी भवेन्नरः । तत्पापशमनं वक्ष्ये सुवर्णेन तदर्धतः ॥ ४ ॥

धेनुं हेममयीं कुर्याद्द्वौषेणाप्यथवा पुनः । औमं माहेश्वरं रूपं दृष्टभावेन च स्थितम् ॥ ५ ॥

प्रदीपं भक्षयित्वा तु तिमिरव्याधिमान्भवेत् । रूपप्रकाशकैर्मन्त्रैरिमिमन्त्र्य जलं ततः ॥ ६ ॥

गात्राणि प्रोक्षयेत्तस्मान्मुक्तो भवति किल्बिषात् । सहस्रकलशस्नानमीश्वरस्यापि कारयेत् ॥ ७ ॥

तत्र यथोक्तगरुडदानं च कामलत्वे ।

कामली नक्तचौरः स्यात्तस्य वक्ष्यामि निष्कृतिम् । कुर्याच्च पक्षिराजानं विष्णोर्वाहनमुत्तमम् ८

सुवर्णेन यथाशक्त्या पक्षयोर्मांस्तिक्कदयम् । नासिकायां तथा वज्रमुत्तरीयं च राजतम् ॥ ९ ॥

एवं कृत्वा गरुडमन्त्रं घृतद्रोणोपरि न्यसेत् । श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य श्वेतमाल्यैः समर्चयेत् ॥ १० ॥

[ब्राह्मणाय प्रदातव्यम् । होमादि ब्राह्मणभोजनं च ।]

तरक्षो निहते चैव जायते केकरोक्षणः । दद्याद्रत्नमयीं धेनुं स तत्पापप्रशान्तये ॥ ११ ॥

माजरी निहते चैव जायते केकरोक्षणः । तेन वैदूर्यरत्नानि दातव्यानि स्वशक्तितः ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाधिकाष्टशततम ॥ ८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातृपितृगुरुणा च देवब्राह्मणयोस्तथा । शृणोति निन्दां बुद्ध्या यः कर्णाभ्यां तस्य शोणितम् १

पृथं च प्रसक्त्यस्य शान्तिः कृच्छ्रचतुष्टयम् । हिरण्यरक्तवस्त्राणां दानाद्ब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥

होमाच्च सारूपं भवति सौरमन्त्रेण शक्तितः । सर्वगमविहीनश्च भैतश्चाद्धे सदादनात् ॥ ३ ॥

[शक्तित इति सर्वत्र सम्बध्यते ।]

स भवेत्कृमिकर्णस्तु तत्पापस्यापनुत्तये । दद्यान्नौलवृषान् पञ्च यथोक्तविधिना ततः ॥ ४ ॥

[नौलवृषमलक्षणं भगवणहोऽभिहितम् ।]

वृषदाने शुभोऽग्निहोत्रात् सशुक्राम्बरकाशनः । स्वसृधाती च पुरुषो बधिरो जायते नरः ॥ ५ ॥

तेन कार्य्या विशुद्धिश्चान्यथा तु दद्रुमण्डलः । कृत्वा लोहमयीं धेनुं पलपष्टिममाणतः ॥ ६ ॥

कार्या स्वर्गेन संयुक्ता सप्तयान्पसमन्विता । दद्याद्विधाय विदुषे पापं मे क्षीयतामिति ॥ ७ ॥
विश्वस्तभार्यागमने गजचर्माम् प्रजायते । तत्पापस्य विनाशाय प्रायश्चित्तं विधीयते ॥ ८ ॥

[विश्वस्तभार्यागमने गुरुत्वप्रायश्चित्तादिदोषवशात् पाद्वर्षिकम् । प्रायश्चित्तशब्देन निष्कृ-
तिरभिधीयते सा च कृच्छ्रादिरूपा दानरूपा च । तत्र साङ्गोदानम् । इति गजचर्महरम् ।]
मयूरघातेन चैव जायते कृष्णमण्डलः । निष्कत्रयमितो देयस्तेन स्वर्णमयः शिखी ॥ ९ ॥
हंसघाती भवेद्यस्तु तस्य स्याच्छ्वेतमण्डलः । रौप्यं पलत्रयमितं हंसं दद्याद्विशुद्धघात ॥ १० ॥
ध्वमेध्यस्य प्रदाता च विसर्पव्याधिमान्भवेत् । मांसपयोव्रतं कुर्याद् दद्यादन्ते पयस्विनीम् ११
[तत्र सर्पघातदानम् ।]

सौगन्धिकस्य हरणाडुगेन्याङ्गः प्रजायते । लक्षमेकं तु पद्मानां जुहुयाज्जातवेदसम् ॥ १२ ॥
[सौगन्धिकं तु कङ्कारं सुगन्धिद्रव्यं वा । जातवेदसमन्त्रेण जुहुयात् ।]

वस्तुगन्धहरे ।

मधुचौरस्तु पुरुषो जायते वस्तुगन्धवान् । स दद्यान्मधु घेनुं च उपोष्य च द्विजातये ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहद्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशधिकाष्टतमः ॥ ८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मदा नरकस्यान्ते पांडुकुम्भी प्रजायते । प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत तत्पातकविशुद्धये ॥ १ ॥
[प्रायश्चित्तं पाद्वर्षिकं कर्तव्यं पापस्योपभोगेन कृत्वा पश्चात् कृते प्रायश्चित्ते ।]

चत्वारः कलशाः स्याध्वाः पञ्चपल्लवसंयुताः । यश्चरन्समायुक्तः श्वेतवस्त्रेण वेष्टिताः ॥ २ ॥
अश्वस्यानादिमृद्युक्तास्तीर्थोदकेन पूरिताः । कपापञ्चकोपेता नानाविधफलान्विताः ॥ ३ ॥
सर्वापाधिसमायुक्ताः स्याध्वाः प्रतिदिशं ततः । रौप्यमष्टदलं पद्मं मध्यकुम्भोपरि न्यसेत् ॥ ४ ॥

[पञ्च पल्लवाः—आम्राश्वत्यवटप्लक्षोदुम्बराणाम् । मृदश्च—गजाश्वरय्यावल्मीकनदीसंगम
हृद्गोकुलेभ्यो ग्राह्याः । कपायाः—अश्वत्थादीनां त्वचः ।]

तन्मध्ये कलशोपरि अष्टदलं रौप्यपद्मं निधाय तत्र वासुदेवं स्थापयेदित्याह ।
तस्योपरि न्यसेदेवं पुण्डरीकं चतुर्भुजम् । पलार्द्धाद्रिप्रमाणेन सुवर्णेन विनिर्मितम् ॥ ५ ॥
यजेत्पुरुषसूक्तेन त्रिकालं प्रतिवासरम् । यजमानः शुभेर्गन्धैः पुष्पैर्धूपैर्यथाविधि ॥ ६ ॥
पूर्वादिकुम्भेषु ततो ब्राह्मणा ब्रह्मवादिनः । स्थापयेयुः स्वकान्वेदान्मृगवेदप्रभृतीञ्च शनैः ॥ ७ ॥
दशांशेन ततो होमो गृहशान्तिपुरस्सरम् । तत्र कुण्डे विधातव्यो घृताक्तस्तु तिलैर्यवैः ॥ ८ ॥
द्वादशाहमिदं कर्म समाप्य द्विजपुङ्गवः । भद्रासने यजमानस्याभिषेकं हि समाचरेत् ॥ ९ ॥

[द्वादशदिनसाध्यमेतत्कर्म । तत्र प्रतिदिनं प्रातर्मध्यदिनसायंकाले ह्याचार्येण पूजितम् ।
एवं यजमानः पूजयेद्देवम् । वेदचतुष्टयाभावे यथा समशाखाध्यायिभिश्चतुर्भिर्ब्राह्मणैश्चत्वारि
वेदपारायणानि कारयेत् पारायणं वा । होमद्रव्यं च घृताक्तास्तिलयवाः । प्रतिदिनं होमः
पूजा च । अन्त्ये दक्षिणादीनि दद्यात् । द्विजपुंगव इति आचार्यः ।]

अभिषेकानन्तरं हि गोमूत्रेमतिलादिकम् । ब्राह्मणेभ्यस्तथादेयमाचार्याय निवेदयेत् ॥ १० ॥

एतत्प्रतिमादानमन्त्रमाह ।

“आदित्या वसवो रुद्रा विश्वेदेवा मरुद्गणाः । प्रीताः सर्वं व्यपोहन्तु मम पापं सुदारुणम्” ॥ ११ ॥

इत्युदीर्य मुहुर्भक्त्या तमाचार्यं क्षमापयेत् । एवं विधानैर्विविधैः श्वेतकुष्ठं विशुद्धानि ॥ १२ ॥
कुण्डी गोमयसारी स्यान्नरकान्तेऽस्य निष्कृतिः ॥ १३ ॥

[तत्रापि नविविधः ।]

अनु च ।

यो नरो हन्ति वै जन्तुकुष्ठरोगी भवेत्तु सः । सान्तपन्नं प्रकुर्वीत भगवानाह अङ्गरः ॥ १४ ॥
[क्षुद्रजन्तूनामिदं प्रायश्चित्तम् । अत्र केचन-उमामहेश्वरेण साकं साङ्गशृपभटानं शंसन्ति ।]

हीनकुष्ठे शात्तात्तपः ।

मातृगामी भवेद्यस्तु तस्य लिङ्गं विनश्यति । बालायां गमने चैव हीनकुष्ठः प्रजायते ॥ १५ ॥
[अत्र प्रतिक्रिया लिङ्गहानिहरे पूर्वमेव प्रसंगात्प्रदर्शिता इति ।]

दीक्षितस्त्रीप्रसङ्गेन जायते रक्तकुष्ठवान् । तत्पातकविशुद्ध्यर्थं प्राजापत्यचतुष्टयम् ॥ १६ ॥

[कुर्वीत इति शेषः । एतच्च प्रायश्चित्तं रोगस्याल्पत्वे प्रायश्चित्तस्य लघुत्वात् । रोगाविशये तु त्रैमासिकमुपपातकप्रायश्चित्तं द्वैगुण्येन कायम् ।]

रक्तपीते कुष्ठे ।

स्वसुतागमने चैव रक्तकुष्ठं प्रजायते । भगिनीगमने चैव पीतकुष्ठं प्रजायते ॥ १७ ॥
तस्य प्रतिक्रिया कर्तुं पृथक् कलशं न्यसेत् ॥ १८ ॥

गुल्मादिकुष्ठे ।

भ्रातृजायाभिगमने गुल्मकुष्ठं प्रजायते । स्ववधूगमने चैव कृच्छ्रकुष्ठं प्रजायते ॥ १९ ॥
[स्ववधूः स्वपुत्रभार्या इति भावः ।]

तेन कार्यं विशुद्ध्यर्थं प्रागुक्तस्वार्थमेव च । दशाशहोमः सर्वत्र घृताक्तैः क्रियते तिर्यः ॥ २० ॥
[प्राक् पाद्मावार्पकं प्रस्तुतं तदर्धं त्रैवार्पिकम् ।]

कट्यादिकुष्ठे ।

पितृव्यपत्नीगमनात् कटिकुष्ठं प्रजायते । निष्कृतिस्तेन कर्तव्या कन्यादानेन चतनतः ॥ २१ ॥
नेत्रकुष्ठे ।

मातुलान्यभिगमनाच्चेत्रकुष्ठं प्रजायते । कृष्णाजिनप्रदानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ २२ ॥
यदगम्यासु सम्बद्धं प्रायश्चित्तमुदीरितम् । तदेव मुनिभिः श्रोतं नियतं तत्सुतारवपि ॥ २३ ॥

[ससुवर्णं सत्रीहि कृष्णाजिनदानम् ।]

ताम्बूलहरणे चैव श्वेतोष्ठत्वं प्रजायते । दक्षिणासहितं दद्यात् स वैदूर्यमणिद्वयम् ॥ २४ ॥
रूपहा नरकस्यान्ते जायते चित्रकुष्ठवान् । प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्विषं सौप्यपलत्रयम् ॥ २५ ॥

उदुम्बरी ताघचोरो नरकान्ते प्रजापते । प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्ताम्रं पलत्रयं दिशेत् ॥ २६ ॥
कुष्ठरूपम् ।

कुष्ठः सर्गाङ्गगामी च शूलपद्मोपवीतघृक् । धावन् व्रणहरः शुद्धस्त्रिनेत्रः किंकिणीयुतः ॥ २७ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसम्बदे कर्मविपाकेऽध्यायद्वयोदशाधिरुद्रशततम ॥ ८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्रुतिपपाप्मातुरा नारी भर्तारमवमत्य या । मिष्टान्नं स्वयमश्राति न सा पुष्पवती भवेत् ॥ १ ॥
 मिथुनाति च पंचाशद्भोजयेत्तन्निवृत्तये । दद्यात्सौभाग्यवस्तूनि तेभ्यः शक्त्यनुसारतः ॥ २ ॥
 इक्षवस्तवराजश्च हरिद्रा चैव धान्यकम् । विकारवच्च गोक्षीरं कुसुम्भं लवणं तथा ॥ ३ ॥
 [एतत्सौभाग्याष्टकैस्तवराजः सौभाग्यं सुवर्णद्रावकं द्रव्यमुच्यते । कर्पूरो वा शर्करा वा ।
 विकारवत् शिखरिणी ।]

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायधनुर्दशाविकाष्टशततमः ॥ ८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधवागमनेनापि नित्यं नारदवचतिः । रक्ताहुदी भवेत्कुर्यात्प्रायश्चित्तं प्रशान्तये ॥ १ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापि वा । एवमेवापि विधवा प्रकुर्याद्भोगशान्तये ॥ २ ॥
 रक्ताहुदी वैश्यहन्ता जायते धर्ममाचरेत् । प्राजापत्यानि चत्वारि सप्तधान्यानि चोत्सृजेत् ॥ ३ ॥
 पित्रा वा गुरुणा वापि यो नरः शास्त्रनिर्णये । स्पर्द्धतेऽसौ प्रजायेत उदरव्याधिमान्भवेत् ॥ ४ ॥
 चान्द्रायणं प्रकुर्वीत कृच्छ्रं चैवातिकृच्छ्रकम् । तद्विष्णोरिति च जपेद्युतत्रयसंख्यया ॥ ५ ॥
 सर्पिर्भुजसमायुक्तमण्डकात्रेण भोजयेत् । विमांस्तत्पादसलिलैर्मार्जयेद्बुदरे तथा ॥ ६ ॥
 असृग्दरी स भवति यस्तु हिंसादृष्ट्या पशून् । असृग्दरी द्वारयति तपोवृक्षानपि क्षतान् ॥ ७ ॥

[तत्र गोदानं सारम् । तत्र रुद्रमूर्तिदानं च ।]

अन्नचोरो भवेद्यस्तु सोऽकस्माज्जायते क्रुशः । वक्ष्ये तस्य प्रतीकारं दानहोमाभिषेचनम् ॥ ८ ॥
 पलेन वा तदद्वेन तदद्वेनाय वा पुनः । सुवर्णेन प्रतिकृतिं कुर्याद्विद्वदस्य भक्तितः ॥ ९ ॥
 तन्मूर्तिर्ब्राह्मणायैव देया शक्त्या विधानतः । न करोति महत्पञ्चानस्थितेऽङ्गी प्रजायते ॥ १० ॥
 कृच्छ्रं चान्द्रायणं कुर्याच्छ्रुत्या विमांश्च भोजयेत्तर्क्षितान्नं प्रदद्याच्च हिरण्यं च स्वशक्तितः ॥ ११ ॥

[दक्षिणां हिरण्यं दद्यात् ।]

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाविकाष्टशततमः ॥ ८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिचौरस्तु पुरुषो युक्तो भवति कल्मषात् । दधिवेनुः प्रदातव्या तेन विमाय शुद्धये ॥ १ ॥
 दंतपातनकैर्युक्तः शूद्रहन्ता भवेन्नरः । प्राजापत्यं चरेदेकं दद्याद्वेनुं सदक्षिणाम् ॥ २ ॥
 श्रुतिस्मृतिनिषिद्धानि यानि दानानि सन्ति वै । अजाश्वमहिषीदानं प्रतिग्रहणकारणात् ॥ ३ ॥
 निषिद्धयोषिद्वमनाद्द्विजाग्र्यस्य वधादपि । देवस्य च परीक्षायां दस्युव्याघ्रादिनिर्मितेः ॥ ४ ॥
 निषिद्धघनशास्त्राणि मरणाद्गुरुनिष्कृतेः । तडागादेश्च भङ्गाच्च बाह्यशास्त्रोपजीवनात् ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणस्वापहरणात्सर्वज्ञेषु प्रजायते । वेदना दारुणा तद्वत्तस्याश्च शममृच्छयेत् ॥ ६ ॥
 कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापि वा । गोभृंहिरण्यवासांसि दद्यात्कुर्याज्जपं तथा ॥ ७ ॥
 तद्विष्णोरिति भ्रंशेण कुर्यादत्रायुतत्रयम् । पानीयं पायसं मुद्राः शर्करा मधुसंयुता ॥ ८ ॥
 इदमावश्यकं देयं सर्वरोगादिशान्तये । प्रतिमाभङ्गकारी तु ह्यमतिष्ठः प्रजायते ॥ ९ ॥
 संवत्सरत्रयं सिधेदश्वत्थं शनिवासरे । उद्वाहयेत्तमश्वत्थं शमीसाम्यविधानतः ॥ १० ॥

[शमी चेत्तया सह शमी पाशे न भवति तदा वृषोत्सर्ग इव साया ये कुशास्तैरेव समानीय विधानतो विवाहः ।]

कुन्जो मूषकहा दद्यात् सप्तधान्यं सकाचनम् । अनिवेद्य सुरादिभ्यो मुञ्जानो जायतेऽयनः ॥ ११ ॥

स भोजयेत्सहस्रं तु शतं वा हि द्विजोत्तमान् ॥ १२ ॥

[सुरादिभ्यो हरिहरादिभ्यो वैश्वदेवकर्मदेवताभ्यश्चादिशब्दादतिथिपुनादिभ्यः । श्रवणं द्वितीया निष्कृतिः । ह्युत्पुत्तवाक्यस्यापि तेन विशुद्धयति इत्ययं विशेषः । तथा च हरिर्वंशश्रवणं द्वितीया निष्कृतिः ।]

वभृव वाहुजः कश्चिद्देशे पंचनदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १३ ॥
विप्रपसङ्गतः प्राप्तः प्रयागं गरुडायज । मुस्तातो मृगगे भानौ धूर्तो धर्मक्रियोज्जितः ॥ १४ ॥
संप्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ १५ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुराऽनघ । तत्रेका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ १६ ॥
कालयोगेन संमातः स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ १७ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गंगायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ १८ ॥
स मध्यरूपो बलवान् धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकः प्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पविचभाक् १९
सकन्यकः सपत्नीको बन्धुभृत्यसुखान्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वोत्पापाद्न शृणु त्वय ॥ २० ॥
गोवालवत्सकन्यधाजीवितातादपुत्रकः । सप्तवेदमितान्दान्तं जातपुत्रविनाशवान् ॥ २१ ॥
गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशका यतः । गोरशिगे शनौ सोमात्पष्टे जीवे मृगास्थिते ॥ २२ ॥
लक्ष्मैतदंबजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायामिन्मृतवत्ताऽत्र सा सुत ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वद मे स्वामिन् सर्वपापनिषूदनीम् । पुत्रवृद्धिकरं धन्यामन्यजन्मनि निश्चयात् ॥ २४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरमी च हिरण्यमी ॥ २५ ॥
तदर्द्धमिति का वापि द्वयोर्विज्ञानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ २६ ॥
मापैर्वह्निमितैर्देयस्तथा पशुपातः सुत । माषान्या च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ २७ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापानुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रारिष्टनाशकम् ॥ २८ ॥
होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्दरिद्रं वा दशाशुच्या विधानतः ॥ २९ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं त्रिवा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ३० ॥
नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्त्वस्मिन्जीविते नात्र संशयः ३१
नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशाधिकाष्टशततम ॥ ८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वणिक् पूर्वमेव कश्चिद्दासीदर्मपरायणः । द्विभार्यः सिद्धपीठस्थो धनधान्यसमान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । ब्राह्मणेण दग्निरेषु गृहस्थेषु विशेषतः ॥ २ ॥

अथापि कृतयान्पापं कामलोभेन नित्यशः । ज्येष्ठां त्यक्त्वाऋतुशतां सुशीलां श्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतां विधिमोहितः । ततो मृतपुत्रं प्रातः सप्तहायो वणिक्पुत्रः ॥ ४ ॥
 सुक्ता पापफलं पापात् पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विधेर्वलवशात्तोऽत्र शतद्रोः पूर्वभागजः ॥ ५ ॥
 कुम्भस्थे भूसुते कीटे जीवे सिंहगते विधौ । स रक्तगौरो मतिमान् पितृमातृसुखान्वितः ॥ ६ ॥
 भ्रातृमित्रयनयुक्तः सौम्यः पितृवचोनुगः । घृणी हस्योऽयं मितदो वर्णात्तमसमुद्भवः ॥ ७ ॥
 दानादिदं फलं सर्वं स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भूणश यस्मादिति वेदविदो विदुः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतः पूर्वं शृणुष्वथ स्वगेश्वर । प्राग्भवे याः कनिष्ठाभूत् सा ज्येष्ठाऽत्र मृतमजा ॥ ९ ॥
 गर्भदोषरता चेति लक्षणैर्लक्षितासुत । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापान्नोदनीम् ॥ १० ॥
 कुर्यात्फलं स्तामेतद्ब्रह्माणं कमलोद्भवम् । विश्वमूर्तिं त्रिलोकेशं सौवर्णं निखिलं शुभम् ॥ ११ ॥
 तदर्द्धार्द्धमितं देयं त्रिषु वित्तादिर्म पञ्च ॥ १२ ॥

“ त्यक्त्वा वराननां शुद्धां यत्पूर्वं पापमजितम् । तेनाहमत्र ब्रह्माणं प्रायश्चित्तं ददे द्विज ” ॥ १३ ॥
 गौरी तु राजती देया द्विपलाकंश्च तन्मितः । मापपंचमिता विष्णोः सौवर्णां ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥
 द्विरण्मयी तथा लक्ष्मीर्देया मापाष्टका शुभा । ब्राह्मणान् वरयेत्तत्र गृह्यज्ञं रामाचरेत् ॥ १५ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्त्या ब्राह्मणान्गरुडाग्रज । एवं विधानं यः कुर्यात्स्त्रीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ १६ ॥
 ज्येष्ठायां च कनिष्ठायां नात्र कार्या विचारणा । श्रुत्वेनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्य रिष्टं वेदत्रिकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र पुत्रपौत्रविबर्द्धनम् ॥ १८ ॥
 भविष्यति तथा ह्यायुः सप्तसप्तमिताः समाः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीमद्गुरुर्भाग्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशविक्रष्टशततमः ॥ ८१७ ॥

श्रिनूर्य उवाच ।

सप्तदशेऽहभूत्कश्चिच्छूद्रो धर्मक्रियारतः । विवाहं कृतवान् पूर्व कन्यायाः कृतजन्मनि ॥ १ ॥
 दाने स्वल्पमतिस्तस्माच्चक्रागलाविधाननः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वयोगतः ॥ २ ॥
 चचार पर्वते सून मार्गलुण्टनतत्परः । अयो भाविवलासत्रः प्राप्ता काचिद्भरानना ॥ ३ ॥
 पूर्णगर्भसमायुक्ता नानाभग्णभृतिता । सा लुण्टिता भयत्रस्ता तेन क्रूरधियाऽङ्गज ॥ ४ ॥
 सहायैस्तु परित्यक्ता ताडनान्महदकुला । तस्या गर्भच्युतौ तत्र कन्यापुत्री बभूवतुः ॥ ५ ॥
 अतहापेन तेनैव पापमाचारिणं पुरा । ततो यमपुरं प्राप्नो धर्माधर्मसमन्वितः ॥ ६ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । कन्यादानप्रभावेन स जातोऽत्र वणिक्पुत्रः ॥ ७ ॥
 कुरुक्षेत्राद्यौम्यभागे त्रिशोऽजमसंमिते । स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गः स्वल्पवित्तसमन्वितः ॥ ८ ॥
 वातापित्तसमद्बन्धो बहुपुत्रीभिर्गन्धितः । स्वयं स्त्रीसंयुतो लोभी पितृमक्तिसमन्वितः ॥ ९ ॥
 जानपुत्रविहीनश्च पापात्पुण्यात्तथा फलम् । चित्रमद्भादिदं सूत चन्द्रो मित्यनराशिगः ॥ १० ॥
 न पश्यति सुतं कन्यां लाभे शुक्रः प्रपश्यति । तस्माद्बहुत्वं कन्याया न च पुत्रमुखं क्वचित् ॥ ११ ॥
 निष्कृतिं तद्वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनम् । शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलायार्द्धमितेन तु ॥ १२ ॥
 लेखनी गर्भच्युतौ वालौ सौवर्णभूषणान्वितौ । सा देवा तु विपिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
 दयः पंचमित्तमपिस्तथा वेदनिविः सुत । जपेच्च वेधसो मन्त्रं वैष्णवं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥

पूर्वपापविशुद्धयर्थं सहस्रं प्रतिदेवतम् । होमयेच्च तिलांस्तत्र सवृतास्थण्डिले शुभे ॥ १५ ॥
स्वग्रहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतधा तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १६ ॥
ततो रुद्रव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् । चतुर्दश्यां निराहारो रुद्रपूजनतत्परः ॥ १७ ॥
य एवं कुरुते सुत प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १८ ॥
नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रमुखं लभेत् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मिनेऽन्दके ॥ १९ ॥

ह्यायुरव्दाश्चतुरशीतिः प्रायश्चित्ते कृतऽण्डज ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे वर्मविपाकेऽध्यायोष्टादशपिकाष्टशततमः ॥ ८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमवे कश्चिद्रंगदेशे द्विजो धनी । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मशास्त्रक्रियान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन चाल्पानि दानान्यपि विधानतः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणास्तथा ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुम्बिना ॥ ३ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटे ताम्रमध्ये स्थितम् । पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
सर्वैर्मिलित्वा वहुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ५ ॥
भुक्त्वा पापफलं न्यायात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । विद्यादानादिपुण्येन जातोऽसौ ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशं पञ्चनदं प्राप्य गौरः पिताधिको घृणी । वाचा मधुरया युक्तो राजसश्चतुरः सुधीः ॥ ७ ॥
दर्शनीयो नातिह्रस्वो नात्युच्चः क्रोधवान्जितः । सुखस्त्रीमानसंयुक्तः सदा सोऽतिधनैर्युतः ॥ ८ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः शठोऽल्पदो दम्भी स्वल्पधर्मक्रियान्वितः ॥ ९ ॥
इष्टैर्मनोरथैर्हीनः पुत्रसन्ततिदुःखितः । ब्रह्मस्वनक्षणात्पूर्वं फलमत्र विनिश्चितम् ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट पृच्छकस्यात्र जन्मनि । जन्मलघ्नात्सुते राशी घटः पापसमन्वितः ॥ ११ ॥
सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यय खगेश्वर । पुत्राभावो भ्रातृहीनः स्त्रीमुताल्पसमन्वितः ॥ १२ ॥
लक्षणैरभिप्रायकस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
लक्ष्मैनारायणो कार्म्यं सुवर्णाद्विमितो शुभौ । तटवौ वाऽय सौवर्णौ द्वयोर्विजानुसारतः ॥ १४ ॥
स्थापयित्वा घटे ताम्रे सधृते वस्त्रवेष्टिते । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १५ ॥
चतुर्विंशसहस्राणि मापत्रीं च जपेत्ततः । होमयेच्च यथाशक्त्या कुण्डे वा स्थण्डिले शुभे ॥ १६ ॥
घृतमिश्रांस्तिलांस्तत्र शक्त्या विश्रांश्च भोजयेत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरोद्गतमुत्तमम् ॥ १७ ॥
य एवं कुरुते सुत प्रापश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामप्यत्रैव जन्मनि ॥ १८ ॥
नैवं विधानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्याधनाशनम् । न च पुत्रमुखं लब्ध्वा न तस्य परमा गतिः ॥ १९ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृतेऽरिष्टं पंचाशन्मितकेऽन्दके । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमिताव्दकम् ॥ २० ॥

जन्मादिमरणात् हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे वर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशपिकाष्टशततमः ॥ ८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वङ्गदेशे ह्यभूत्कश्चिद् वाहुजो धर्मसंयुतः । ग्रामाधिपश्चोप्रदण्डो गुरुभक्तिपते दृढः ॥ १ ॥
स गवा तु कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विधिनोऽददात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सून विप्राय च कुटुम्बिने ॥ २ ॥
पापमाचारितं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । यौवने धर्पिता विपयस्त्री चातिशुभानना ॥ ३ ॥

कामलोभेन सततं पतिस्तस्याः प्रवीडितः । एवं निवसतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ५ ॥
 ऐरावत्यास्तु निकटे त्रिशद्योजनसंमिते । गौरः सुरूषो मतिमान् यशस्वी प्रियदर्शनः ॥ ६ ॥
 पुत्रदारधनेर्धुक्तो बहुमित्रः प्रतापवान् । राजसेवीतिर्विख्यातः सुखैश्वर्ययुतो नृपः ॥ ७ ॥
 देशदेशेऽधिकाराढ्य आचन्तमुखमागिह । दाता भोक्ता प्रधानश्च बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 धर्मादिदं तथा पापात्क्रोधी दण्डरतो व्यपी । पूर्वस्त्रीमुखवहीनस्तु मनोदुःखसमन्वितः ॥ ९ ॥
 धर्पणाद्विजयोपायास्तत्पुस्तत्र ताडनात् । यौवने नेत्ररोगाढ्यश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १० ॥
 चिह्नमङ्गादिदं चन्द्रो भौमयुक्तस्तृतीयगः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् ॥ ११ ॥
 हेमः पल्लेर्देशमितिः शिवः कार्यो विधानतः । सपत्नीको वृषस्थश्च सर्वाभरणभूषितः ॥ १२ ॥
 तदद्वाद्रिमितो वापि त्रिषु विचानुसारतः । होमयेच्च तदग्रे तु त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
 तिलाज्यमधुयुक्तेन कुण्डे वा स्थण्डिलेषु च । स च देवो विधिज्ञाय दद्गुरोगापनुत्तये ॥ १४ ॥
 तन्मितं च तथा दद्याद्वाजतं च गणेश्वरम् । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्गन्धवुष्पेषाचारकैः ॥ १५ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । न तस्य दद्गुना पीडा भविष्यति कदाचन ॥ १६ ॥
 स्त्रीरिष्टं च तथा न स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र दद्गुरोगो विवर्धते ॥ १७ ॥
 नागतसमितायुः स्याद्रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रणवाद्यस्तथा मन्त्रहयम्बकाय नमस्तथा ॥ १८ ॥

मंत्रः—“ॐ त्र्यम्बकाय नमः” इति ।

इति श्रीवृद्धमूर्धारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोर्विद्यत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद् यासुने गरुडाग्रज । प्राग्भवे च द्विजश्रेष्ठो ग्रामाध्यक्षो धनारूपकः ॥ १ ॥
 विप्रोत्तङ्गनातश्चायं प्रयागे स्नानमाचरत् । एकदा तु वने गत्वा ददाह सघनं वनम् ॥ २ ॥
 तत्र दग्धा महाजीवा वनाग्निज्वालाया भृशम् । तेन कर्मविपाकेन पुत्रसौख्यविवर्जितः ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुत्रदुःखनिपूदनीम् । रिष्टात् प्राग् द्विसाध्वक्ष लोकानां हितकाम्बयाऽ

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि जीववातविमोचनीम् । यां कृत्वा विधिवत्सूत वंशशुद्धिः प्रजायते ॥ ५ ॥
 पदपल्ले राजते पत्रे वेदाङ्गुलिमिताब्दके । वनजीवास्तथा लेख्याः सुगन्धैः पञ्चमिर्युताः ॥ ६ ॥
 सर्पशृङ्गकगोघाद्व्याः पक्षिणां च तथालयाः । देया विप्राय विधिना पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ ७ ॥
 तदर्धमितैर्वापि द्वयोर्विचानुसारतः । वनदेवी तथा कार्या खवेदमितमापकैः ॥ ८ ॥
 मापद्रव्यहिरण्येन तथा कुर्वाणुताशनम् । संपूज्य दद्याद्विप्राय इमं मन्त्रमुदीरयेत् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

वनान्तरगताः पूर्वे ये जीवा दाहिता मया । वनदेव्यादिदानात्तु गच्छन्तु मम पातकाः ॥ १० ॥
 इत्युच्चार्य नरः सर्वं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा त्रिरावर्त्य विधानतः ॥ ११ ॥
 जपेत्सहस्रद्वितयं देव्या मंत्रं यथोक्तवत् । मम जन्मदिने पश्चादाचरोद्विधिना व्रतम् ॥ १२ ॥

मंत्रः—“ॐ ह्रीं वनान्तरगतायै नमः” इति ।

नेवं करोति यो मोहात् प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पटशीतिमितान्दकम् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं वर्षं पष्टिमिते ध्रुवम् ॥ २१ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्दामाध्यक्षो विराट्जः । दत्तानि तेन दानानि गोभूम्यन्धादिकानि च ॥ १ ॥
ब्राह्मणेपु गृहस्थेषु सत्पात्रेषु विशेषतः । अथान्यग्रामपस्यापि क्षत्रियस्य महात्मनः ॥ २ ॥
एकपुत्रस्य पुत्रो वै भुजमूले पुराज्जन्व । घातितस्तेन खड्गेन निशायां चौरकर्मणा ॥ ३ ॥
स मृतस्तेन दुःखेन भाविनोर्यस्य गौरवात् । तन्माता पुत्रदुःखेन मृता दुःखपपीडिता ॥ ४ ॥
वैरमावर्तेनैव कृतं कर्मातिदारुणम् । एवं बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ५ ॥
भुक्ता पापाद्य नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ६ ॥
शतद्वनिकटे देशे भेषजैर्हनि संयुते । कीटराशिगते जीवे मुते चापगते विधौ ॥ ७ ॥
गौरो धूतः प्रसुमध्यः कचित्पापरतः सुधीः । धनभोगमुखैर्पुक्तो मितदो लोभसंयुतः ॥ ८ ॥
पितृमातृमुखैर्हानो भृत्यस्त्रीबन्धुसंयुते । पात्रे दानादिदं सर्वं फलं पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
पूर्वं बालवयात्पापादिह जन्मनि चाण्डज । द्विवेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
तथा प्राप् बाहुजवयाद्दामबाहुविवर्जितः । लक्षणैर्लक्षयेदतैः पृच्छकं चात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि पूर्वपापविशोधनीम् । पुत्रवृद्धिकीं धन्यां सर्वादिविनाशनीम् ॥ १२ ॥
पलपंचमितं कुर्याद्बाहुजं च हिरण्यम् । तन्मातरं च सौवर्णां सुवर्णैकमितां शुभाम् ॥ १३ ॥
लक्ष्मीनारायणं तद्ब्रह्मजतं त्रिपलात्मकम् । तन्मितां राजतीं गौरीं दद्यान्मन्त्रैः प्रपूजिताम् ॥ १४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदशक्षरं तथा । शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावर्त्यविधानतः ॥ १५ ॥
लक्षरुद्रं त्रिगुणितं कुर्याद्वा विविपूर्वकम् । यो न कुर्याद्विधानैकं त्रिष्वप्येतेषु निश्चिनम् ॥ १६ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । वेदवेदमिते वर्षे रिष्टं चैव प्रकीर्तितम् ॥ १७ ॥
यः कुर्याद्विधिवत्सु प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य पुत्रविष्टिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १८ ॥
एकाशीतिसमायुः स्वाच्चेित्रादौ भूगमे मृतिः । जन्मादिमरणान्तं हि सर्वं ते कथितं मया ॥ १९ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमाधे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कार्ददेशे समुत्पन्नः कश्चित्प्राज्ञे कुले सुधीः । विमोत्तङ्गगतस्तत्र प्रयागे मकरे वसन् ॥ १ ॥
कृतवान्निधिवत्स्नानं दानं स्वल्पं च शक्तितः । देवयोगाद्गृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
कामलोभेन सततं शूद्राणां गर्भश्च धारितः । स्त्रीसाहाय्यपुत्रेभ्यो पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
विविधैरपेक्षितस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वमैलित्वा तु पातनं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
ततो बहुतिथे काले गवास्ते यमशासनम् । भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । सेज्ये गनी सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
मृगे ह्यैरावतीतीरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । श्लिष्टश्वाक् स्वल्पवर्माढ्यः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
सहोदरधर्महानो जातपुत्रविनाशकः । परवाराभिगमनाद्वर्धपाननदोषजात् ॥ ८ ॥
पापतत्पूर्वकृतारहतं लक्षणैर्लक्षयेदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूतं प्राक् पापं समुपार्जितम् ॥ ९ ॥

तर्नकाञ्च हि पत्नी च तयोः पुत्रशुचान्विता । तथैका बहुपापत्वाद्भ्रातुः पत्न्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुत्रमर्तुविहीनाञ्च पूर्वपापात्प्रदृश्यते । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत पूर्वपापविशेषानीम् ॥ ११ ॥
 साद्वैवेदमितैः स्वर्णैः पद्मं कुर्याद्विरण्मयम् । सनालमष्टपत्रद्वयं शुभं तद्ब्रह्मदैवतम् ॥ १२ ॥
 पूष्येत्पारदेनैव तस्य नालं मयन्ततः । दद्याद्वेदविदे सूत विधिमन्त्रं पठन्मुषीः ॥ १३ ॥
 “ब्रह्मयोनिरिदं पद्मं माध्यं स्थानं च शाश्वतम् । गर्भधारणपापोत्पद्योपनाशकरं परम् ॥ १४ ॥
 ददेद्दं विमंमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये ।” इत्युच्चार्य नरो दद्याद्समाहोपात्प्रमुच्यते ॥ १५ ॥
 राजतं च ततो दद्याद् ब्रह्माणं तन्मितं सुत । रुद्राणामथवा लक्षं पूजयेद्विधिनाण्डज ॥ १६ ॥
 गायत्रीं च यथाशक्त्या जपेच्चैवावमर्षणम् । नैवं विधानं यः कुर्याच्छोभान्मोहाद्विशेषतः ॥ १७ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्भीषिते नात्र संस्रयः । श्रुत्वैवं विधिवत्कुर्याद्विधानैकं समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमर्णं भविष्यति समाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मध्ये ह्यायुरष्टाद्विर्वर्षकम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं पथिमितेऽन्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीबृहद्व्याससंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीद्वाजकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मनि यामुने । धनवान्पसमायुक्तो रुद्रभक्तिपरोण्डज ॥ १ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । अयो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्बृहद्दं स्थापितं द्रव्यं पुनर्दत्तं न तेन च । सहायैकयुतेनैव ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 स च कालवशं प्राप्य सुक्ता पापफलं महत् । पुण्यात्पुण्यफलं तत्र स शूद्रो जाङ्गलेऽधुना ॥ ४ ॥
 देशे रामहृदायाम्ये तत्त्वयोजनसंमिते । कृष्णस्तनौ मुते यस्माद् कूराः पश्यन्ति पापतः ॥ ५ ॥
 ह्रस्वो मध्यो धनादचस्तु श्रेष्ठो मतिमुत्तान्वितः । स्त्रीभृत्यभ्रातृसंयुक्तो मध्यान्ते सुखमाभिहा ॥ ६ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं चात्र सन्ततिवर्जितः । दाने स्वल्पमतिर्भूतः पापात्सर्वमिदं सुत ॥ ७ ॥
 अयो भ्रातृसाहाय्यात् ब्राह्मणस्वं हृतं पुरा । तेन तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 लक्षितो लक्षणेभिः पृच्छको विनतामुत । निष्कृतिं च प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशेषानीम् ॥ ९ ॥
 लक्ष्मीश्च राजती कार्या पलेर्दशमितैः शुभा । सर्वविषयसम्पन्ना पीतवस्त्रविभूषिता ॥ १० ॥
 ब्राह्मणाय च सा देया मन्त्रेणानेन धीमता । “लक्ष्मि त्वं सर्वभूतानां कामदा मोक्षदायिनी ॥ ११ ॥
 पूर्वजन्मान्जितात्पापान्मां रक्ष शरणागतम्” । इत्युच्चार्य नरो दद्याद्विप्रद्रव्यावनाशनम् ॥ १२ ॥
 तथा पञ्चपलैः सोमो राजतश्चोत्तरुपवत् । पलद्वयमितौ तद्ब्रह्मनाविपादिनेभ्यो ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्वाद्येर्दद्यात्सर्वान्दिवौकसः । जपेत्पञ्चसहस्रं तु गायत्र्या होमयेत्तथा ॥ १४ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया शिवभक्तान्विधानतः । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १५ ॥
 नस्याऽत्र पुत्रपुमलं कन्यैका च भविष्यति । न कोऽपि च यो मोहाद्विधिवत्पापशोचनम् ॥ १६ ॥
 तस्य पञ्चमिताब्दान्तं न च पुत्रपुत्रं त्विह । आयुश्चात्र तद्वदान्तं प्रायश्चित्तेऽकृते धुना ॥ १७ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरधिका सप्ततिः समाः ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहद्व्याससंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमृद्वैष्णुकुलोत्पन्नो धनवान्पसमन्वितः । सरस्वत्याश्च निकटे विष्णुधर्मसमन्वितः ॥ १ ॥

दानानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यु च शक्तिः । पर्वस्वपि च तेनैव श्रद्धाहीनेन चेतसा ॥ २ ॥
 देवादजा द्विजस्याय प्राप्ता वै गर्भसंयुता । वैरिभावाद्वातयित्वा भुक्ता तेन विजानता ॥ ३ ॥
 तत्सुताश्च तथा सूत पापमाचारितं त्विदम् । धर्मायर्मफलं भुक्ता गत्वा तत्र यमालयम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यवशात्सूत स जातः पादजोऽधुना । सरस्वत्या याम्यभागे विंशद्योजनसंमिते ॥ ५ ॥
 स रक्तकृष्णः क्षीणाङ्गो विष्णुभक्तिसमन्वितः । चिंताधिरः स्वल्पवनः स्त्रीप्राप्तुमुत्संसंयुतः ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाज्जातपुत्रविनाशकृत् । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्सा स्त्री तत्र प्रपीडिता ॥ ७ ॥
 तस्य चिह्नमिदं ज्ञेयं मेघः पञ्चमभागः । पापयुक्तस्तथा दृष्टो राहुरेकादशे स्थितः ॥
 लक्षणैर्लक्षितः प्रोक्तैरेवेहि गरुडाग्रज ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामित्र सर्वारिष्टनिपूदनीम् । इह पुत्रकरी धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तत् प्रवक्ष्यामि येन पापशयो भवेत् ॥ १० ॥

पल्लवाद्दशभिः कार्या मेघी गर्भसमन्विता । राजती च तद्दर्शा वा द्वयोर्विंशत्युत्तारतः ॥ ११ ॥
 मन्त्रमेतं समुच्चार्य देया विप्राय धीमते । मया पूर्वभवे सुक्ता मेघी गर्भसमन्विता ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणस्य ददाभ्यस्मान्मेघी सौम्यमयी शुभाम् । देवो वैश्वानरो यस्मात् पशुघातात् प्रमुञ्चतु ॥ १३ ॥
 तस्माद्वैश्वानरो देवो देयश्चार्द्धममाणतः । जपेर्द्धांताशनं मन्त्रं सहस्रं पाशुपं तथा ॥ १४ ॥
 होमः कार्या दशांशिन स्थापयित्वा हुताशनम् । तण्डुलाज्ययवान्हुत्वा तिलान्संमिश्रय यत्नतः ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविशोधनम् ॥ १६ ॥
 तस्य वंशविवृद्धिः स्यादायुर्ददास्त्रिसप्ततिः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं स्ववेदीमतेकेऽब्दके ॥ १७ ॥

यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनेतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कश्चिद्विजोऽभवत्पूर्वं बह्वदेशेऽपि ग्रामपः ॥ १ ॥
 धर्मशास्त्रक्रियाहीनः पित्रोः सुखसमन्वितः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यु च शक्तिः ॥ २ ॥
 तत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूतेन चेतसा । मृगयायै गतो विप्रः यदाचिदैवयोगतः ॥ ३ ॥
 घोरं कर्म कृतं तेन प्रारम्भे यौवनस्य च । लुण्ठितो ब्राह्मणस्तत्र महौरर्घीपितो भृशम् ॥ ४ ॥
 हतोऽप्यायुर्वर्लनेन न स मृत्युवशं गतः । ब्रह्मस्वमिति तज्ज्ञात्वा न भुक्तं केनचिद् गृहे ॥ ५ ॥
 तेनैव भक्षितं सूत येन विप्रः प्रपीडितः । स गत्वा यमलोकं तु मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पात्रदानवशात्सूत स जातः क्षत्रियोऽधुना । देशे वैपाशिके लब्धे चापसंस्थेऽस्तमे रवा ॥ ७ ॥
 मेघगे राहुयुक्तेऽयं सौम्यर्त्तं विधुसंयुते । स गौरी दर्शनीयाक्षः सत्स्ववान्स्वल्पविचभाह् ॥ ८ ॥
 धर्मं चाल्पमतिभ्राष्ट्रपितृमातृसमन्वितः । दानादिदं फलं सूत तथा पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 यत्रयत्र कृता पाताः प्रान्भवे ब्राह्मणस्य च । इह जन्मनि तत्रास्ति बाल्ये कुष्ठगदान्वितः ॥ १० ॥
 बभौ सौपुत्रहीनोऽत्र जायते गरुडाग्रज । यौवनेऽपि च बार्द्धक्ये तस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
 एभिश्च लक्षणैः सूत लक्षणयोगोऽत्र पृच्छकः । निष्कृतिं परमां सूत वक्ष्यामि शृणु तत्त्वतः ॥ १२ ॥
 गायत्रीं विधिना जप्त्वा कांठिं शुद्धिमवाप्नुयात् । प्रयागे निवसन्वीरः काश्यां वा कुरुजाङ्गले ॥ १३ ॥

अथवाऽष्टसहस्राणि जप्त्वा कुर्यादिमं विधिम् । हिरण्ययो सोमविधौ कार्यो सुस्पष्टकायुमौ ॥ १४ ॥
 पत्रेऽथ वा च ती लेख्यौ सर्वलक्षणसंयुतौ । देवौ विप्राय विधिवत्पूजयित्वा प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत कुष्ठहानिः प्रजायते । क्षीपुत्रमुत्तमत्रैव भवत्येव न संशयः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तं न कुर्याच्चैद्भवेद्भोगविवर्धनम् । न पुत्रमुत्तमामोति स्वयं जीवन्कदाचन ॥ १७ ॥
 रिष्टं द्वाविंशदब्दे तु जीवनं वर्षसप्ततिम् । जानन्त्यात्सलु जीवानां विस्तरं नोदितं मया ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदधिकः पञ्चाशत्तमः ॥ ८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छको विधिना सूत दानवर्धरतो भवेत् । वैश्यः पूर्वभवे सूत व्यापारकुशलः सदा ॥ १ ॥
 दान्यज्जरतो नित्यं ब्राह्मणाऽतिथिपूजकः । तद्गृहे धान्यराशिं तु भक्षयन्ती धुर्धादिना ॥ २ ॥
 आसन्नमसत्वा सूत सुरभी कालमोदिता । भृशं तेन हता कुक्षौ लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 बालवत्सो मृतस्त्वत्र गर्भस्थश्चातिताडनात् । तदुःखेन मृता सा तु धेनुराक्रन्दती पुरा ॥ ४ ॥
 एवं हि निवसस्तत्र मृतोऽती यमशासनम् । प्राप्य स्वर्गं बहून्भोगान्मुक्त्वा पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 शतद्विनिफटे देशे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । धनुर्लग्नगते सौरौ गुरौ मीनेऽप्यलौ रवौ ॥ ६ ॥
 कुलग्रणीः कार्यकरो गुणी पित्तकफान्वितः । मध्यरूपयुतः श्रीमान् द्विभार्यो विचसंयुतः ॥ ७ ॥
 चन्द्रः पापयुतस्त्र कन्यायां समवस्थितः । गोबालवत्सकवधात् पापात्पूर्वादपुत्रकः ॥ ८ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मन्यभूदसौ । तेन कर्मविपाकेन स्त्री ज्येष्ठा पुत्रवर्जिता ॥ ९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्रः कनिष्ठार्यो भविष्यति ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । कथ्यतां दिवसेशन लोकतनां हितकाम्यया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणुष्वाय तमेतत् । सुवर्णदशका सूत धेनुः कार्यो सगमिका ॥ १२ ॥
 सर्वोत्कारयुक्ता च पत्रे लेख्या ययोक्तवत् । तदर्धार्धप्रमाणा वा त्रिषु वित्तानुसारतः ॥ १३ ॥
 संपूज्य नाममन्त्रैस्तु सा देवा ब्राह्मणाय गीः । “यन्मया पूर्वजनुषि पापं गोवाततः कृतम् ॥ १४ ॥
 तदत्र पापनाशाय वदेऽहं गां हिरण्यमीम्” । मन्त्रमेनं समुच्चार्य दद्याद्विप्राय धीमते ॥ १५ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तदनन्तरम् । आसन्नमभवामेकां दद्याद्वा भोजयेद् द्विजान् ॥ १६ ॥
 अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्यादत्र जन्मानि वै सुत ॥ १७ ॥
 न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं त्रिधा मत्तम् । इह जन्मन्यपुत्रः स्यान्मृते नरकमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
 एकहीनोऽथ पश्चाद्वाद्वेदमृत्युर्जरेण वै । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पश्चिरेकयुता समाः ॥ १९ ॥
 कन्यागते रवौ चन्द्रे मीनस्थे मरणं ध्रुवम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकः पञ्चाशत्तमः ॥ ८३० ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः पूर्वजन्मन्यथात्र च । पृच्छको जगतां नाथ तस्य कर्म प्रकाशय ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमवे विप्रो गिरिवासी जितेन्द्रियः । विद्याभ्यासरतो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ २ ॥
 दत्तानि तत्र दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च तेनैवाध्यापिता ब्राह्मणाः रम ॥ ३ ॥
 अथ भाविष्यत्काले ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे स्वर्णं लोभयुक्तेन तेन च ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले कालधर्ममुपेयिवान् । स्वर्णापहारी सततं गतो हि यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
 सौराष्ट्रे च तुलालग्रे कृशो नातिलघुः सुधीः । धर्मकर्मक्रियायुक्तो लोभी दुःखसमन्वितः ॥ ७ ॥
 गौरवर्णः शनिर्यस्मालव्रणः सुतगः शशी । बहुकन्योऽल्पपुत्रश्च तस्माज्जीवोऽधुनाऽण्डज ॥ ८ ॥
 यौवने स्त्रीसखं त्वन द्विपश्चाद्गन्मिताव्यके । भृशं पुत्रमुत्वं प्राप्तं पूर्वं ब्राह्मणपूजनात् ॥ ९ ॥
 कर्कटस्थो सूर्यजीवी तस्माद्राजोपसेवकः । सुवर्णहरणादोपात्पूर्वजन्मनि मानद ॥ १० ॥
 कुनखो ह्यत्र विज्ञेयो लक्षणैस्त्वैहिकैरसौ । अयो भ्रातृसाहाय्यात्तु ब्राह्मणस्वं हनं पुरा ॥ ११ ॥
 तेन तत्तत्सहजो ज्येष्ठः पुत्रहीनोऽत्र जन्मनि । पृच्छकस्य तथा वर्षे पदपश्चाद्गन्मते ध्रुवम् ॥ १२ ॥
 पुत्रारिष्टं विजानीयात् स्वदेहे वापि जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् पुनरिष्टविनाशनीम् । त्वत्तोऽहं श्रोतुमिच्छामि सर्वलोकोपकारकम् ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पलत्रयमुवर्णाढ्यां गां दद्याद्ब्राह्मणाय वै । तदर्धार्धमितां वापि श्रेष्ठमध्यकानिष्टिकां ॥ १५ ॥
 त्रिषु वित्तानुसारेण तत्पूजादिककल्पना । सुवर्णहरणात्पाषाणोदानान्मुच्यतेऽमुना ॥ १६ ॥
 वट्पञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते सूत पूर्णायुर्जायने नरः ॥ १७ ॥
 सप्तसप्ततिवर्षाणि सपुत्रो जीवति ध्रुवम् । कार्तिके कृष्णपञ्चम्यां शशिन्याद्रागतेऽण्डज ॥ १८ ॥
 वृषलग्रे च निधनं पृच्छकस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीपृच्छसूर्यारणसंवादे कर्मविषाकेऽध्याये एकत्रिंशदधिसप्तशततमः ॥ ८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद् वैश्यो धर्मपरायणः । मथुरायां महाभाग भिषगवृत्तिविगारदः ॥ १ ॥
 भोजिताश्च महारोगा गवां तेन महात्मना । दत्तानि तत्र दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 पापमाचरित्वं तेन कामलुब्धेन चेतसा । स्वज्ञातिवनितायां वै व्यभिचारं चकार सः ॥ ३ ॥
 तस्यास्तत्राऽभवद्गर्भः पातनं हि चकार सः । मरीचयैः स्वेदनाद्यैः परीवादाद्याण्डज ॥ ४ ॥
 सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन निश्चितम् । पत्नीसाहाय्यात्सततं सर्वमेतदुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायोऽण्डजोत्तम । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 गवां दुःखापहारेण पुण्येनात्र वणिक्सुतः । जातो रामद्रदाद्याम्ये पश्वियोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 नात्युच्चः श्यामलो भव्यः स्वल्पविवस्मन्वितः । चिद्रमङ्गात्पञ्चमेऽजे शुभदृष्टिविवर्जिते ॥ ८ ॥
 चन्द्रे मिथुनराशिस्थे भोमदृष्टे च पुत्रकः । साहाय्यलक्षणं सर्वं शृणुष्वाय स्वगेश्वर ॥ ९ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीद् गर्भपातनकर्माणि । पृच्छकस्य तु सा नाभी गर्भदुःखाऽऽकुलाऽत्र च ॥ १० ॥

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापप्रणाशनीम् । मापैस्त्रिंशन्मितैश्च कार्या वैश्या हिरण्मयी ॥ ११ ॥
अपि गर्भयुता लेख्या मुगन्धैश्चाचिता सुत । तदर्धमितिका वाऽपि द्वयोर्विंशानुसारतः ॥ १२ ॥
सा देवा च विधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् । गर्भपातनजादोपात् पूर्वपापविशुद्धये ॥ १३ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात् सर्वपापविशोधनम् । सार्द्धं सहस्रद्वितयं गायत्रीं त्र्यम्बकं तथा ॥ १४ ॥
जपेद्भुत्वा दशांशेन पूर्वपापप्रणाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया दद्याच्चेव तु दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
एवं विधानं यः कुर्याद्विधिना पापशोधनम् । उत्पत्तिर्जायते तस्य सन्ततेनात्र संशयः ॥ १६ ॥
न कुर्याद्विधिवत्तत्र लोभान्मोहाद्विशेषतः । इह जन्मन्यपुत्रत्वं जायते चान्यजन्मनि ॥ १७ ॥
पञ्चसप्तसामानुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । चत्वारिंशन्मितेऽरिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १८ ॥
इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदधिकष्टशततमः ॥ ८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्पूर्वं क्लृप्तकर्मा प्रतापवान् । धनधान्यसमृद्धोऽपि बह्वेदेन वसन्तदा ॥ १ ॥
वाचकेभ्यः प्रदत्तानि गोभूम्यन्धादिकानि च । अथो भाविबलात्सुत लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
सीम्नि वादे हतं द्रव्यं ब्राह्मणानामधर्ममतः । द्विजेन वै सहायेन कृतं तत्कर्मदारुणम् ॥ ३ ॥
भूमिवादे मृतस्तत्र सद्ग्रामे कालनोदितः । भुक्त्वा भोगान्शुभान् स्वर्गं पापात्पापफलं तथा ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यमभावेण स जातः पर्वतोऽधुना । भूमिपालकुलेऽत्युपे सिंहलक्ष्णे गुरावजे ॥ ५ ॥
सूर्यं भेषगते चन्द्र चापस्ये पापसंयुते । गौरः शूरो महोत्सु बहुकल्पः कृती शुभः ॥ ६ ॥
ददाति शक्तितो धीमान्नात्युच्चो बन्धुसंयुतः । बहुव्ययपरो नित्यं पैत्तिकः प्रियवानृणी ॥ ७ ॥
बहुभाषो यशस्वी च भृत्यवाहनसंयुतः । अष्टाविंशन्मिते वर्षे स्वल्पपुत्रः सुखान्वितः ॥ ८ ॥
अन्तरायोद्भवः पुत्रैरतिदुःखमपीडितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं धनहीनोऽत्र दृश्यते ॥ ९ ॥
सहायो यो द्विजः पूर्वं भयेऽभूद्विनतासुत । तुलायां सोऽनुजो जातश्चात्र जन्मन्यपुत्रकः ॥ १० ॥
शृणु सूत वक्ष्यामि निष्कृतिं पापकर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
पुण्येऽङ्गि विपकयिते धेनूनां पक्षकं सुत । दद्याच्च वृषभं गौरं पृष्ठे वस्त्रयुगान्वितम् ॥ १२ ॥
सुवर्णशृङ्गसहितं तथा क्षितियुतं शुभम् । मन्त्रेणानेन विधिवत्पृष्टा श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥
भूमिभागयुतं गौरं वृषभं रुद्रदेवतम् । ददेऽहं सीम्नि द्रव्योत्पपापनाशाय वै द्विज ॥ १४ ॥
अथो स्वर्णद्वयादयं तु शुभं दद्यात्तुरङ्गमम् । कर्मप्रकाशकायैव मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १५ ॥
“सोपस्कारं काञ्चनादयमर्थं तुभ्यमहं ददे । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मोक्षं कुरु ममानघ” ॥ १६ ॥
एवमुच्चार्य दद्याच्च पूजिताय द्विजातये । मुच्यते पूर्वपापाच्च ब्रह्मस्वहरणाद्भुवम् ॥ १७ ॥
शृणुयाद्भस्विशं च त्रिरावर्त्य विधानतः । होमयेद्दशसाहस्रं ब्राह्मणान्पञ्च भोजयेत् ॥ १८ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य संततिवृद्धिः स्यादिदंैव फलमश्नुते ॥ १९ ॥
नैवं कुर्याच्च विधिवत् तस्यारिष्टादिजं भयम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयविंशदधिकष्टशततमः ॥ ८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोऽयमयोध्यायामभूच्छूद्रश्च धार्मिकः । धनधान्यसमृद्धस्तु यशस्वी पितृबल्लभः ॥ १ ॥
गयायां द्वादशे वर्षे गतो मातृसाहाय्यतः । सानुजश्च सपत्नीकः सहायत्रयसंयुतः ॥ २ ॥

गत्वा च विविक्वाद्भृङ्गं कृतवान्गरुडाम्रज । तस्य पुण्यप्रभावेण पितरश्च दिवं गताः ॥ ३ ॥
 अयं गत्वा गृहे वर्षे चत्वारिंशन्मिते ध्रुवम् । कृतवान्दरुणं कर्म यौवने काममोहितः ॥ ४ ॥
 स्वजातिजं धर्मशीलं शूद्रं हत्वा महोपधैः । पत्नीत्वे स्थापिता तत्र भार्या कामविमोहिता ॥ ५ ॥
 सर्वस्वं तस्य यत्किञ्चिद् गृहीतं विविक्वेरुल्लैः । तस्य पुत्राश्च ये जातास्ते हतास्तस्य भार्यया ॥ ६ ॥
 सपत्नीभावदुःखेन कृतं कर्मातिदारुणम् । पृच्छकस्य तु या माता तयाप्यनुकृतं त्विदम् ॥ ७ ॥
 स्त्रीयुतोऽसौ मृतस्तत्र गतस्तु यमशासनम् पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ८ ॥
 गयाश्राद्धप्रभावात् स जातः पृथिवीपतिः । शतयोजनविस्तीर्णं देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ९ ॥
 पितृभक्तिविशेषात्तु चैहिकं लक्षणं त्विदम् । पितृभे जननं चास्य गुरुचन्द्रौ तु सिंहौ ॥ १० ॥
 वृषराशिगतो भानुर्भोमाज्ज्ञेया नभश्चराः । जन्मनो द्वादशे वर्षे राज्यप्राप्तिर्न संग्रहः ॥ ११ ॥
 जातोऽत्र रक्तकुण्डोऽसौ देवब्राह्मणपूजकः । पितृभक्तिरतो विद्वान् गीतनृत्यमियः कविः ॥ १२ ॥
 देशदेशेतिप्रख्यातो दाता भोक्ता वलान्वितः । सहोदरविहीनस्तु बहुपुत्रो बहुपुत्रः ॥ १३ ॥
 बहुभार्यो यशस्वी च क्षयवृद्धिद्वयान्वितः । पादजस्य ववात्पूर्वं पापादत्र च पृच्छकः ॥ १४ ॥
 पापेदमव्यथापुक्तो यौवने जायते ध्रुवम् । त्रिसहस्रेयुतः पूर्वं शृणुष्वथ रमेश्वर ॥ १५ ॥
 या धर्मपत्नी पूर्वाऽऽसीत्ता उपेष्टाऽत्र मृतप्रजा । बालघातं कर्म यस्मात्पूर्वंऽत्र विनतासुतः ॥ १६ ॥
 योऽनुजः पूर्वजनपि गयाया च सहायकः । स जातः कर्कटे जीवे पृच्छकस्य सुतोऽधुना ॥ १७ ॥
 वसुभे मिथुनेस्थेऽर्के सौमि राजा भविष्यति । याऽभवत्पूर्वजनपि माताऽत्र जननी तु सा ॥ १८ ॥
 प्राग् श्राद्धकर्मतोऽपापा जाता राक्षी यशस्विनी । पापस्यानुमतात्पूर्वं ह्यत्र भर्तृविहीनता ॥ १९ ॥
 पूर्वजन्मनि यः शूद्रं हत्वाऽऽनीता शुभानना । शूद्रस्य चायं सर्वस्वं तस्य कर्मफलं शृणु ॥ २० ॥
 अत्र जन्मनि सा नारी मृता त्रिशन्मितान्दके । कुचत्वारिणके वर्षे शूद्रघातः कृतः पुरा ॥ २१ ॥
 जन्मतस्तन्मिति वर्षे ऋतुभृत्युर्भविष्यति । देशोत्पातो भृशः तत्र हाहाकारो विलुण्ठनम् ॥ २२ ॥
 अथवा सर्वज्येष्ठस्य सुतस्य मरणं भवेत् ॥ २३ ॥

अरुण उवाच ।

॥ तस्य निष्कृतिः स्वामिन्वयो रिष्टनिपूदनी । कथ्यता दिवसेशान लोकानां हितकाम्यया ॥ २४ ॥

श्रीस्त्वमि उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य कर्मणः । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुरिह रिष्टात्ममुच्यते ॥ २५ ॥
 श्रुत्वेन पुस्तके पुत्र प्रष्टा श्रद्धासमन्वितः । पूर्वं पापघटं दत्त्वा पश्चात्कर्म समाचरेत् ॥ २६ ॥
 मष्टा गृहे शुचिस्थाने स्नात्वा तु विमले जले । देवान्पितॄन्समभ्यर्च्य सुमनाः सुसमाहितः ॥ २७ ॥
 भक्त्या सप्तज्येष्ठदेवं ततः काम्यं समाचरेत् । शूद्रस्य प्रतिमा कार्या पलेः सप्तमितः शुभा ॥ २८ ॥
 हिरण्यमी यथोक्ता हि तदर्धार्धेन वा पुनः । कालस्य शोभना मूर्तिः कार्या लोहमयी शुभा ॥ २९ ॥
 द्विजाय विधिना देवा मन्त्रेणातेन धीमता । काममोहात्कृतं पूर्वं यन्मया शूद्रघातनम् ॥ ३० ॥
 तस्मात्तन्निष्कृतिं विप्र ददेऽहं तुभ्यमत्र च । "कालं त्वं सर्वभूतानां भयदश्च क्षयंकरः ॥ ३१ ॥
 मा रक्ष प्रजितोऽसि त्वं रिष्टात्पापसमुद्रवात् ।" अथाष्ट मूर्तेयः सप्त दिक्पालानां हिरण्यजाः ॥ ३२ ॥
 अष्टस्वर्णमिता देवा विप्रेभ्यो दीपनाम्नताः । अथ रुक्ममयी मूर्तिं विष्णोर्दिद्यात्पलत्रिणाम् ॥ ३३ ॥
 विप्राय वेदविदुषे दत्त्वा विप्रश्च भोजयेत् । शिवस्य पूजनं कुर्यात् पूर्वपापविशुद्धये ॥ ३४ ॥

पुत्रपौत्रधनयुक्त इह जन्मनि जायते । श्रुत्वेन पुस्तकं सूत नेमां कुर्याच्च निष्कृतिम् ॥ ३५ ॥
इह पुत्रविहीनः स्यादेकवेदमितेऽदके । द्विसप्ततिमिते वर्षे मृत्युश्च कृतनिष्कृतेः ॥ ३६ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यास्मत्संवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशोऽध्यायः ॥ ८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वमेवे कश्चिद्विराटे ब्राह्मणोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
स्वल्पवित्तपुत्रस्त्यागी बन्धुमान्यो मिताशनः । स्ववर्णधर्मरहितोऽतिथीनां पूजने रतः ॥ २ ॥
अथो तस्य गृहे कश्चिद्विप्रः स्थापितवान्वनम् । तस्मै दिजाय लोभाद्वै पुनर्दत्तं न तद्धनम् ॥ ३ ॥
दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा । गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् ॥ ४ ॥
फलं सुहृत्ताऽधुना जातः शतद्विनिशेधे खग । खो केतुयुते चन्द्रे मेघराशिगतेऽण्डज ॥ ५ ॥
मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः । रहितो वाहुजस्त्यागी सुखी बन्धुस्तः सदा ॥ ६ ॥
धूर्तो व्ययान्वितो वाग्मी वातपित्तविवर्जितः । स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात् पूर्वजन्मनि मानद ॥ ७ ॥
कृतवान्दारुणं कर्म तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् । तस्य भार्या सदाचारा सुज्ज्ञेहा भर्तृभक्तितः ॥ ८ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरेऽनिलः । तस्याश्चोदरजं गर्भं पातयेच्चैव पृष्ठतः ॥ ९ ॥
द्वित्रैस्तु पञ्चभिर्मामैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तदा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । व्यभिचारमवाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ११ ॥
अतिक्रष्टादैनतेय गर्भपातकृतागता । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ १२ ॥
नानाद्रव्यमह्वं च कुलटा वाक्यलङ्घनात् । भर्तुस्तु चौरिणीवृत्तिरिष्टसंगतिवर्जनात् ॥ १३ ॥
तेन दुष्टेन यद् द्रव्यं हृतं तत्क्षत्रवृद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ १४ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्भेदः । यातना बहुधा माप्ता पश्चान्मानुषतां गतः ॥ १५ ॥
किञ्चित्पुण्यमभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इन्दुस्तृतीयो हि लग्नाद् गर्भपातोऽप्यतो भवेत् ॥ १६ ॥

उभाभ्यां हि कृतं कर्म भुङ्गते जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापक्षर्या भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विज्ज्ञेश येन गर्भः स्थितो भवेत् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभं भूषदेशं तु गोमयेनोपलेपयेत् । कुर्यादष्टदलं पत्रं राजतं शुक्लतण्डुलैः ॥ १९ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्तस्योपरि कुम्भं सुलक्षणम् । सुशीतजलैः पूर्णं सप्तनौपविप्लवैः ॥ २० ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वतुलाकृति । तन्मध्ये स्थापयेन्मृतिं निष्कृद्रूपविनिर्मिताम् ॥ २१ ॥
सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने । यतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् ॥ २२ ॥
संकष्टान्मोचयेद्देवैर्न स्त्रीयुतो भक्तिभावितः । एवं कृतविधेः सूत निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यास्मत्संवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशोऽध्यायः ॥ ८३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्रिदासीत्युरा भोजे ब्राह्मणो ज्ञानदुर्वलः । स्वल्पाध्ययनयुक्तश्च सुबुद्धिरतिथिप्रियः ॥ १ ॥
 दानधर्मरतः शक्त्या ब्राह्मणानां च पूजकः । परप्राप्ते स्थितस्तस्य जघ्नः सीमापहारकः ॥ २ ॥
 स तेन रात्रौ सततं गत्वा धौप्येण घातितः । प्रहारैरतिविद्वस्तु गतः स चमशासनम् ॥ ३ ॥
 संततिस्तस्य दुःखार्ताभ्यक्षयपानहरकुलः । सदायादवेन विधेयं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले सोऽपि प्राप्नो यमालयम् । भुक्त्वा च नरकान्धोरान् ब्रह्महत्यासमुद्रवान् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्स्वर्गफलं चापि ब्राह्मणातिथिपूजनात् । दानाच्च मन्मथे सूत स जातो ब्राह्मणादयः ॥ ६ ॥
 बाहुजः क्षात्रधर्माच्च गतिं प्राप्नोऽत्र जन्मनि । कुरुक्षेत्रात्परे भागे त्रिशयोजनसम्मिमे ॥ ७ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान् विविज्ञो धनभोगभुक् । पितृभ्रातृसुर्वैश्वर्ध्वर्षामित्रज्ञातिसंतुतः ॥ ८ ॥
 नातिह्रस्वो नातिदीर्घो वाहनाढ्यः प्रभुः कृशः । आद्यत्रसुखभोगी च प्राग्दानाद्भिजपूजनात् ॥ ९ ॥
 लोभमोहृतः पापात्त कचिपापयुग्मवेत् । यौवने ब्रह्मघातप्रगमत्र जन्मनि चाण्डज ॥ १० ॥
 क्षयरोगान्वितो यूनि तथा पुत्रविवर्जितः । सहायलक्षणं चात्र वक्ष्यामि गरुडाग्रज ॥ ११ ॥
 यश्च प्राग्मे सहायोऽभूत्तत्परो ब्रह्मघातने । सोऽग्रजः प्रदुरत्रासीद्यौवने हि क्षयं गतः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैरेकादशमितैः कृत्वा विषं हिरण्यमयम् ॥ १३ ॥
 सर्वावयवसंयुक्तं सुलेख्यं वस्त्रसंतुतम् । तद्देहं कदलीं कृत्वा शुभां लेख्यां सपल्लवाम् ॥ १४ ॥
 दद्यादत्र विधिज्ञाय तदर्द्धां वा नियोजयेत् । सोऽपि दद्यात्पलैस्तत्त्वे राजतं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 दिक्पालांश्च ततो दद्याद्राजताञ्चाक्रपूर्वकान् । पलैः षोडशमितस्तद्द्वन्द्वमालयैः प्रपूजितान् ॥ १६ ॥
 सुवर्णविमितं सूर्यं दद्याद्वोपापनुत्तये । चत्वारिंशत्सहस्राणि गायत्रीं च जपेत्ततः ॥ १७ ॥
 भोजयेच्च द्विजाञ्चात्म्याः क्षयरोगाद्भिमुच्यते । अथवा कोटिमिकां तु सावित्रीजपमाचरेत् ॥ १८ ॥
 होमयेच्चाष्टाहसं क्षयरोगोपशान्तये । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ १९ ॥
 न तस्य क्षयरोगोऽस्ति जन्मन्यत्र च वै ध्रुवम् । प्राक्कृतात्सर्वपापाच्च ब्रह्मघातात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 नावयो व्याधयस्तस्य भविष्यन्ति तद्ब्रवाः । नैवं करोति यो लोभादिभवे सति वत्सण्यात् ॥ २१ ॥
 क्षयरोगेण तन्मृत्युर्युवभावेऽत्र जन्मनि । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चातुःसप्ततिवत्तरम् ॥ २२ ॥
 रिष्टं तत्त्वमिते तस्य तथा चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये षट्त्रिंशदधिकोऽष्टमः ॥ ८३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणस्य कुले कश्चित्पूवं कीरसमुद्भवः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तस्तेजस्वी कुलविश्रुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वापि च विप्रभ्यो दम्भयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन कामतर्जने निश्चितम् । बाहुजायां धृतो गर्भो भाविनोऽयस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्वज्ञातीयायां पक्षिवर कृतं तत्पातनं तथा । ततः किंचिद्वने काले स प्राप्नोऽन्तकशासनम् ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापाच्च नरकान्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । पूर्वधर्मप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना ॥ ५ ॥
 मीनराशिगते सौरा देशे पञ्चनदाभिधे । गौरः कलानिधिः श्रेष्ठः स्त्रीमित्रमुखसंतुतः ॥ ६ ॥
 ऐश्वर्याढ्यो वाग्मिनोऽदौ धनभोगसमन्वितः । सभायां चतुरो धीरो मानवाह्नकीर्तिभाक् ॥ ७ ॥
 पृष्ट्विंशतिवर्षं तु मन्त्री मन्त्रवरस्तथा । सप्तत्रिंशद्वते चाग्ने जातपुत्रविनाशकः ॥ ८ ॥
 बाहुजायां वीर्यदानात्तद्व्यान्मृतपुत्रकः । लक्ष्मैतदत्र लग्नाच्च सौरैः पापान्वितः सुत ॥ ९ ॥

स्त्रीगोविप्रवधाः पापाः सुतशान्तिकरा यतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनाम् ॥ १० ॥
 बाहुजामतिमा कार्यां परैर्दशमितैः शुभा । हिरण्मयीं सुरूपा च पत्रे लेख्यातिमुन्दुरी ॥ ११ ॥
 तदद्भुद्धिमिता वापि त्रिषु वित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया मन्त्रपूर्विका ॥ १२ ॥
 सुवर्णैकविंशं दद्यात्सर्वपापप्रणाशनम् । रौक्मं शुभं तथा दद्यादिन्द्रं सार्धपलान्वकम् ॥ १३ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तद्दशांशतः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतथा सर्वपापात्ममुच्यते ॥ १४ ॥
 च एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मानि ॥ १५ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं यथामतम् । न जीवन्ति मुक्तास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः पञ्चाशीतिमितान्वकम् । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽनिष्टं वेदव्यासमिमे ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वैर्ज्ञातैर्वैश्वजः सूत गयायां चावसत्सुत । श्रुतिशान्त्रिकियाहीनः पुत्रपौत्रैश्च संयुतः ॥ १ ॥
 विमोक्षितस्त्रगतस्तत्र काशीस्थाने चकार सः । दुःखेन पाल्यते तेन कुटुम्बं तुमहेन वै ॥ २ ॥
 एकदा तु वनं गत्वा ददाहं वनमल्पकम् । तस्मिन्दाहे तु निर्दग्धा जन्तवस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥
 दुष्कृतं च कृतं कर्म कुटुम्बभरणाय च । स्त्रीपुत्रमित्रसंयुक्तो गर्भो यगपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा शुभाशुभं तत्र जातोऽयं बाहुजोऽधुना । विप्राशरावतीमध्ये भ्रातृयुक्तोऽल्पवित्तभाक् ॥ ५ ॥
 धनुःस्थे तु गुरावृक्षे रेवत्यां मृगधे शर्ना । श्यामगौरस्तथा मध्ये दुःखदुःखोदयान्वितः ॥ ६ ॥
 सकन्यो बहुभायश्च पुत्रहीनोऽत्र दृश्यते । आपञ्चपञ्चपरं तु जातपुत्रविनाशकः ॥ ७ ॥
 जीवदाहात्कृतात्पापात्स्वरूपपुत्रोऽत्र वै खग । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्पतित्वं च भविष्यति ॥ ८ ॥
 सत्त्वघातात्पुरा चात्र कण्ठादूर्ध्वं रुजान्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुत्रमुखं त्विह ॥ ९ ॥
 प्रवक्ष्यामि खगाध्यक्ष शृणु पापविशोधनम् । राजताश्चटकाः कार्य्याः पत्रे लेख्या वनान्तिके १०
 पलत्रिंशन्मिते यत्नादेर्दार्ढ्यगुलिमिताधिके । तदर्धार्धमिते वापि न न्यूनाधिककल्पनां ॥ ११ ॥
 तत्र गृथैकसर्पौ तु कार्य्यौ यत्नाद्भ्रान्तरे । वनदेशी तथा कार्या मापर्वैर्दहिरण्मयी ॥ १२ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्लतापथिसमन्विताः । सर्वं संपूज्य विधिवद्गन्धपुष्पाक्षतादिभिः ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्ववन्मन्त्रमुच्चेत् । “वनान्तर्गताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुरा ॥ १४ ॥
 वनदेव्यादिदानान्तु गच्छन्तु मम पातकाः ।” य एवं कुरुते सूत पुत्रसंख्याविकर्तनम् ॥ १५ ॥
 भविष्यति न संदेहो दानस्यास्य मभावतः । नैवं करोति यो मोहान्नाशं प्राप्नोति तत्सुतः ॥ १६ ॥
 यथाऽस्य भ्रातरो याता नार्श पुत्रस्तथैव च । रिष्टं पञ्चाशद्वेदे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुरष्टपष्टिसमाः सुत । फालगुने पुष्यनक्षत्रे निर्माणं कथितं मया ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदधिकपञ्चाशत्तमः ॥ ८३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पूर्वकर्मविचोष्टितम् । प्रागासीद्ब्राह्मणो विद्वान्स्वदेशं धर्मवित्तसुधीः ॥ १ ॥
 विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्मरतः सदा । दत्तानि तेन दानानि स्वसूर्यांश्च दद्यान्वितम् ॥ २ ॥
 अथो पापं कृतं तेन कामलुब्धेन निश्चयात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ३

यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्वर्गस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सूत विषं भुक्ता मृता तु सा ॥ ४ ॥
 देव्या गृहे च वसती देशीपूजनतत्परा । तेन चान्यैर्हृतं तस्या देवस्त्वं तदुपाजितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रीभ्यां युक्तेन विप्रेण प्राकट्टनं कर्म दारुणम् । द्रव्यलोभमयात्सूत कामलोभाच्चयैव च ॥ ६ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्तो ब्राह्मणो वेदपासगः । भुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 भाद्राष्टम्यां मेपलत्रे मृगस्थे च शनैश्चरे । इंदी वृषे पर्वते हि स जातः क्षत्रियोऽधुना ॥ ८ ॥
 दीर्घो मध्यमरूपादयो देवब्राह्मणपूजकः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो महोद्यमरतः सदा ॥ ९ ॥
 तीर्थोपेयो यशस्वी च वन्द्युमान्यः सुखी नरः । सुशीलो वाग्बिलासी च धनवृद्धिक्षयान्वितः ॥ १० ॥
 स्त्रीभ्यां साहाय्ययुक्तेन पापमाचरितं पुनः । तस्मात्ते वनित्रे द्वे तु पुत्रहीने च पुत्रक ॥ ११ ॥
 तयोश्चैका मृना पूर्वं पुत्रदुःखप्रपीडिता । या त्वन्या सापि पुत्राद्यैरतिदुःखाकुलाऽण्डज ॥ १२ ॥
 ब्राह्मण्यां प्राग्भूतो गर्भस्त्यक्ता सुकमलेक्षणाम् । तस्मादत्र त्विषामन्यः स्थिरगर्भो न जायते ॥ १३ ॥
 ब्रह्मस्त्रीगोवधाः पाराः पुत्रदुःसकरा यतः । यैर्मिलित्वा धनं भुक्ते देवस्त्वं तदुपाजितम् ॥ १४ ॥
 नीचकर्मगतः पूर्वं जन्मन्यत्र द्विजादयः । ते प्रष्टुमुजाः प्राग्जाः पुत्रहीना मृता भुवम् ॥ १५ ॥
 पृच्छकेन तु प्राग्भुक्तं देवस्त्वं हि यथा यथा । नात्र जन्मनि लोभाद् द्वि तदुक्तं बहुदुःखदम् ॥ १६ ॥
 एवं सर्वसहायानां लक्षणैः सहितोऽण्डज । स्वकीयैश्चापि विज्ञेयः पृच्छको नात्र संशयः ॥ १७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृति वद मे स्वामिन्सर्वपापप्रणाशनीम् । अत्र पुण्यकर्म पुण्यां सर्वदुःखविनाशनीम् ॥ १८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजतं कमलं कुर्यात् पलायकमितं शुभम् । ब्राह्मणं स्वापयेत्तत्र रोमं पत्रं पल्लितम् ॥ १९ ॥
 पलद्भयमितां सूर्याद्राजतीं ब्राह्मणीं शुभाम् । सपुत्री विधिवदेया सर्ववियाऽन्विताय च ॥ २० ॥
 द्विजाय विधिना पुत्र मन्त्रमेतमुदीरयेत् । "कारणं मृष्टिरुपत्तेर्ब्रह्मणो ब्राह्मणीं शुभाम् ॥ २१ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशजम् । ददेद्दं तु महाभाग तुभ्यं मां च शिवं कुरु" ॥ २२ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापापनुचये । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या अक्षितोऽण्डज ॥ २३ ॥

शृणुयाद्भस्विंशं तु दशावर्त्यं विधानतः ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यादिगणरादे कर्मनिपाकऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकाष्टमोऽध्यायः ॥ ८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुद्भूतश्चोप्रवृण्डः प्रतापवान् । ग्रामाध्यक्षो महाभाग यमुनायां महाबलः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यश्चिह्नितः । कुरुक्षेत्रादित्येषु ग्रहणेषु विशेषतः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन स्वकुले दृष्टचेतसा । ग्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रियस्य विज्ञानता ॥ ३ ॥
 वैरिभविर्न वै रात्रौ धातितश्चोप्रकर्मणा । तत्पुत्रो लोकापुत्रस्य भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ४ ॥
 स ततस्तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । युवभावे साहाय्येन कृतं प्राकर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुं प्रति । भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो धनिनां कुले । देशद्रामहदाद्याम्ये दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
 म वणिप्रखर्णपर्णादयः पितृभ्रातृममान्विनः । नानामुल्लेख्ययुतो गुणी रत्नसमन्वितः ॥ ८ ॥

सार्धं दानदयायुक्ता भार्या शीलवती सुत । पुण्यादुक्तमिदं लक्ष्म पापात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 लोभी पापस्तः किञ्चिन्मातृहीनः क्रियालसः । पिताधिकः शत्रो धूर्तो मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 प्राग्बालघातात्सततं जातसन्ततिनाशकः । जन्मन्यत्र च तच्चिदं चन्द्रात्सौरी सुतस्थिते ॥ ११ ॥
 कन्यास्येऽङ्गान्मुते राहौ चन्द्रे केतुयुतेऽण्डज । बालघातः कृतो यस्मात्प्राग्भावे यौवनेऽत्र च ॥ १२ ॥
 अष्टाविंशन्मितान्दान्तमभूत्पुत्रविनाशनम् । लक्ष्मणलक्षयेदत्र पृच्छकं गरुडाग्रज ॥ १३ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापविशोधनीम् । सुवर्णाश्विमिता कार्या प्रतिमा शैशवी शुभा ॥ १४ ॥
 लरुया तत्र भुगन्धेन पत्रे स्वर्णमयेऽण्डज । सर्वभरणसंयुक्ता मन्त्रैः पूज्या विशेषतः ॥ १५ ॥
 सा देया तु विविज्ञाय मन्त्रेणानेन धीमता । “यत्कृतं पूर्वजनुपि स्वज्ञातिशिशुनाशनम् ॥ १६ ॥
 तद्वातपापनाशाय देदेऽहं स्वर्णजं शिशुम् ।” इत्युच्चार्य नरो दद्याद्बालघातात्प्रमुच्यते ॥ १७ ॥
 ततः पञ्चदशमर्षिर्देद्यात्पुत्रपतिं द्वित्र । मापैः पञ्चमर्षितः सूर्य दद्याद्द्विजं द्विजातये ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं त्रिसहस्रकम् । जपेच्च होमयेद्विष सर्वं बहुफलप्रदम् ॥ १९ ॥
 दानं च भोजयेच्छतया विप्रान्दद्याच्च दक्षिणाम् । लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा विधानतः ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सुत विविना पापशोधनम् । अत्र पुत्रविवृद्धिः स्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः ॥ २१ ॥
 नैवं कुर्यात्तपोरेकं लोभान्मोहादिशेषतः । न जीवन्ति सुनास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २२ ॥
 रिष्टं पद्मविंशद्वेऽत्र तस्य चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः पदसप्तप्रमितं ध्रुवम् ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूरीरणसंज्ञायां कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वज्रदेशेऽतो द्विजो राजपुरोहितः । विद्याभ्यासयुतो नित्यं धर्मकर्मस्तेस्तथा ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्राप्ते सोमग्रहे सुत । पर्वस्वपि च विप्रेभ्यः श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 अथो पापं कृतं तत्र कामलुब्धेन निश्वात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ३
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्वर्षस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सुत विप्रे सुकृत्वा तु सा मृता ॥ ४ ॥
 गर्भस्थोऽपि मृतस्तस्या बालको विनतासुत । स्त्रीभ्यां युक्तेन विशेषेण प्राकृतं कर्म दारुणम् ॥ ५ ॥
 ततो मृत्युवशं प्राप्नो ब्राह्मणो वेदपारगः । सहाय्याभ्यां मृतस्तत्र सोमलोके पुरा ययौ ॥ ६ ॥
 सोमग्रहे महादानाद्भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । ततो यमपुरं प्राप्नो सुकृत्वा पापफलं तथा ॥ ७ ॥
 महापापकृतादौषादतिर्वै ब्राह्मणादथः । क्षात्रे कुले महादुष्टे पर्वताश्रयमाश्रिते ॥ ८ ॥
 चन्द्रे पापगते लघे तुलाख्ये कर्कटे गुरो । भार्ता मकरराशिस्ये स जातोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ९ ॥
 गौरः सूक्ष्मः कृशो भोक्ता चपलो लोभसंयुतः । विद्याभ्यासस्ततो नित्यं सत्यधर्मपरायणः ॥ १० ॥
 सुवैश्वर्ययुतः कापि कचिदपापयुतः क्षमी । शार्पाङ्घ्र्योऽग्नियशस्वी च धर्मशुद्धिस्ततदा ॥ ११ ॥
 स्त्रीगर्भपातजालोपानृतपुत्रोऽत्र जन्मनि । ब्राह्मण्यां वीर्यदानाच्च सुखं दुःखमथाण्डज ॥ १२ ॥
 पतलक्षणसंयुक्तः पृच्छकश्चाण्डजोत्तम । सहाय्याभ्यां युतो यस्मादसौस्त्रीभ्यां परे भवे ॥ १३ ॥
 तेन पुत्रविहीने तेवनिते द्वे मृते सुत । बालयोवनसंप्राप्ते पुत्रदुःखप्रपीडिते ॥ १४ ॥

गोस्त्रीब्रह्मवाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

पापेभ्यो मुच्यते जन्तुः प्रायश्चित्ता यतोऽनघ । तद्दस्व महाभाग प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनम् । राजतं कमलं कुर्यात्पलत्रिकमितं शुभम् ॥ १७ ॥
अह्नाणं स्थापयेत्तत्र रौमं स्वर्णाष्टकं विभुम् । अश्वोपरि न्यसेत्सूर्यं राजतं पलपञ्चकम् ॥ १८ ॥
पलद्वयमितां कुर्याद्ब्राह्मणीं राजतीं शुभाम् । सपुत्रा विधिबद्धेया कर्मप्रकाशकाय वै ॥ १९ ॥
द्विजाय विधिनापूज्य मन्त्रमेतमुदीरयेत् । “सूर्यं सहस्रं ब्रह्माणं ब्राह्मणीं च सुतान्विताम् ॥ २० ॥
पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भवारणनाशनम् । ददेद्दहं तु महाभाग तुभ्यं मां च शिवं कुरु ” ॥ २१ ॥
इत्युच्चार्य ततो दद्याद्देवूनां पञ्चकं सूत । होमयेच्च तिलांस्तत्र गायत्र्या शक्तिनोऽण्डज ॥ २२ ॥
चालवत्सयुतां दद्याद्देवुं च कपिलां शुभाम् । शृणुयाद्दरिवंशं वा शतावस्यं विधानतः ॥ २३ ॥
लक्षद्वयं त्रिगुणितं पूजयेद्वा प्रयत्नतः । नेवं करोति यः सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ २४ ॥
इह जन्मन्पुत्रः स्यादष्टपञ्चमितेव्दके । करोति विधिना यस्तु पुत्रादयो जायतेऽधुना ॥ २५ ॥
पापैरेकतुनाऽज्ज्ञानां तस्य चायुः स्वर्गेश्वर । स्त्रीभ्यामत्र सुशीलभ्यां सुखवृद्धिर्मविष्पति ॥ २६ ॥
नापयो व्याधयस्तरय प्रायश्चित्ते कृते सति । फाल्गुने कृष्णपञ्चम्यां स्वात्सृष्टे मितुनोदये ॥ २७ ॥

निर्याणं कथितं तस्य विस्तारं च विचारयेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदधिकष्टशततमः ॥ ८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्विराटे क्षत्रियोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मतः सदा ॥ १ ॥
स्वल्पवित्तयुतस्त्यागी भ्रातृमान्योऽतितामसः । स्वाचारधर्मरहितोऽतिथिपूजनतत्परः ॥ २ ॥
वित्तेर्हीनाधिकैर्युक्तो रक्तः श्यामोऽतिदुर्मतिः । अथो तस्य गृहे कश्चिद्विजः स्थापितवान्वनम् ॥ ३ ॥
तस्मै द्विजाय लोभाद् पुनर्दत्तं न तद्वत् । दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ४ ॥
गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् । फलं मुक्ताधुना जातः पुष्करे पञ्चयोजने ॥ ५ ॥
कर्कटस्थे गुरौ लम्बे वृश्चिके चन्द्रसंस्थिते । मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वापरसहोदरैः ॥ ६ ॥
रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी दम्भस्तस्तथा । धूर्तौ विद्यान्वितौ वाम्नी वारुणे पित्रोर्विर्वाजितः ॥ ७ ॥
स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद । कृतवांश्चोपपापं तु तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ८ ॥
अत्र जन्मनि सा भार्या मृता सा बहुपुत्रिका । ततो द्विनार्यां प्रागाभ्यां सुताभ्यां विनतासुतः ॥ ९ ॥
हीन ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । वदामि विनम्यं तस्य पूर्वदुष्कृतनाशनीम् ॥ १० ॥
पलपञ्चदह्नां वा द्वयोर्वित्तानुसारतः । सुस्त्रीं दद्यात्सर्वणेन घण्टाभरणभूषिताम् ॥ ११ ॥
सर्वसां विमसुत्प्राय पृजिताय प्रयत्नतः । ततः प्रभृति रोगाणां क्षय एव भविष्यति ॥ १२ ॥
घनधान्यसपुत्रश्च जायतेऽत्रैव जन्मनि । य एवं कुरुते सत प्रायश्चित्तं द्विधा मतम् ॥ १३ ॥
प्रयोजकफलमेवं तु सर्वथैव भविष्यति । न करोति यदा श्रुत्वा प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
पञ्चश्रेयसमते वर्षेऽरिष्टं चात्र महाद्वतम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः पञ्चाशीतिमितः समाः ॥ १५ ॥
चटुलत्वात्तु जीवानां विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकष्टशततमः ॥ ८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्राजकुलोत्पन्नो देशेऽङ्गे पूर्वजन्मनि । बभूव नीतिवर्धनो विवेकी चलसेयुतः ॥ १ ॥

दत्तं तेन तु सर्वस्वं ब्राह्मणेभ्यो विजानता । अथ भाविबलादन्यब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
तद्गृहे स्थापितं विचं पुनर्दत्तं न तेन च । द्विसहायैर्मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
ततो बहुतिये काले गतास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ४ ॥
पितृभक्तिप्रभावेन स जातो ब्राह्मणोऽधुना । देशे पञ्चनदे लगे तुलाख्ये रविसंयुते ॥ ५ ॥
शर्मा पञ्चमगे तुयं चन्द्रे लाभगते गुरौ । स रक्तगौरो भविमान् लोभा भूतः शठो घृणी ॥ ६ ॥
पूर्वपुत्रविंदिनश्च प्राप्तसन्ततिसंयुतः । ब्रह्मस्वभक्षणत्पूर्वं पापादत्र च पृच्छक ॥ ७ ॥
चन्द्राग्निमितवर्णान्तं जातपुत्रविनाशकः । एभिश्च लक्षणैर्लक्ष्यो जायते गरुडाग्रज ॥ ८ ॥
सहायाभ्यां मिलित्वा तु सर्वस्वभक्षणं कृतम् । तेन तावत्र सहजौ प्रायतु यो पृच्छकस्य च ॥ ९ ॥
पुत्रहीनो मृतो ज्येष्ठः कनिष्ठोऽपि भविष्यति । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १० ॥
लक्ष्मिनारायणः कार्यः सुवर्णाष्टमितः शुभः । तथा पलद्वयमितौ राजर्तौ शुक्रभास्करी ॥ ११ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वाऽत्र पापनाशनम् । भविष्यति न सन्देहः पुत्रवृद्धिर्भविष्यति ॥ १२ ॥
न करोति यथाशक्त्या प्रायश्चित्तमिदं सुत । सप्तविंशति वर्षे पुत्ररिष्टं न संशयः ॥ १३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत न भयं विद्यते क्वचित् । द्विसप्ततिमिताब्दान्तं जीवनं कथितं ध्रुवम् ॥ १४ ॥
शुक्लाष्टभ्यां नभोमासे लगे वृश्चिकसंज्ञके । निर्याणं जननं तस्य स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ १५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदधिकः प्रश्नतमः ॥ ८४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो बभूव धनिनां कुले । धर्मकर्मक्रियायुक्तो ब्राह्मणानां च पूजकः ॥ १ ॥
अथो भाविबलात्तत्र क्षत्रिदाहः कृतः पुरा । तस्मिन्दहे च निर्दग्धो नानापक्षिसमूहकः ॥ २ ॥
गरुडाद्यस्तथा गोधानागाद्या जीविसाशयः । सहायाभ्यां मिलित्वा तु कृतवान्कर्म क्षरणम् ॥ ३ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावात् स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ४ ॥
सरस्वत्याः परे भागे विंशद्योजनसंमिते । प्रायश्चित्ते कृते सूत तपोः पुत्रपुत्रं त्विह ॥ ५ ॥
प्रवक्ष्यामि महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व मे । रौक्मजाश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या वनान्तरे ॥ ६ ॥
पलविंशन्मिते पत्रे त्वष्टांगुलमिताधिके । तदर्द्धाद्धमिते पत्रे दिक्पतीनत्र कल्पयेत् ॥ ७ ॥
तत्र वृश्चिकसर्पो च कार्यो यन्तान्न गह्वरे । वनदेवी तथा कार्या माषत्रयद्विरण्मयी ॥ ८ ॥
वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्वनौपधिलतादयः । संपूज्य सर्वं विधिवन्वयपुष्पाक्षतादिभिः ॥ ९ ॥
ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्वजन्मन्त्रमुच्चरन् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुरा । वनदेव्यादिदानात् गच्छन्तु मम पातकाः” ॥ ११ ॥
य एवं कुरुते सूत पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । भविष्यति न सन्देहो दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ १२ ॥
नाशपेत्रिविधं पापं कायशब्दचित्तसंभवम् । तिलपात्रं त्रिया प्रोक्तं कनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ १३ ॥
स्वर्णमेकं जघन्ये तु द्विगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमं तद्वत्सुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १४ ॥
भस्मसौ गुरुणा यश्च विधवापि गच्छति । स भवेन्मृतकृच्छ्री तु गुरुनल्पार्द्धमाचरेत् ॥ १५ ॥
[गुरुतत्सार्द्धप्रायश्चित्तं पाद्भार्पिकमित्यर्थः । पञ्चदानं च देयम् ।]

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशनम् । राजतं कमलं कुर्यात्पलत्रिकमितं शुभम् ॥ १७ ॥
 ब्रह्माणं स्थापयेत्तत्र रौमं स्वर्णाष्टकं विभुम् । ज्योतिर्यन्येत्तसूर्यं राजतं पलपञ्चकम् ॥ १८ ॥
 पलद्वयमिता कुर्याद्ब्राह्मणी राजतीं शुभाम् । सप्तत्रा विधिपदेया कर्मप्रकाशकाय वै ॥ १९ ॥
 द्विजाय विधिनापूज्य मन्त्रमेतमुदीरेयत् । 'सूर्यं सदाश्वं ब्रह्माणं ब्राह्मणीं च सुतान्विताम् ॥ २० ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भवारणनाशनम् । ददेद्गृहं तु महाभाग तुभ्यं मा च शिवं कुरु' ॥ २१ ॥
 इत्युच्चाय ततो दद्याद्देवता पञ्चकं सूत । होमयेच्च तिलास्त्रयं गायत्र्या शक्तितोऽण्डज ॥ २२ ॥
 वालवत्समुतां दद्याद्देवतं च कपिला शुभाम् । शृणुयाद्वरिखं वा शतारर्यं विधानतः ॥ २३ ॥
 लक्षरुद्रं त्रिगुणितं पूजयेद्वा प्रयत्नतः । नेवं करोति यः सूत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् ॥ २४ ॥
 इह जन्मन्यपुत्रः स्यादष्टपञ्चमितेन्द्वके । करोति विधिना यस्तु पुत्राद्व्यो जायतेऽधुना ॥ २५ ॥
 पथिरेक्युताऽब्जाना तस्य चायुः खगेश्वर । स्त्रीभ्यामत्र सुशीलाभ्यां सुखवृद्धिर्भविष्यति ॥ २६ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते सति । फाल्गुने कृष्णपञ्चम्या स्वात्युक्षे मित्युनोदये ॥ २७ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विस्तारं च विचारयेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमदे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशद्विक्रियतमः ॥ ८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्पूर्वभवे कश्चिद्विराटे क्षत्रियोऽण्डज । विद्याभ्यासविहीनश्च कृपिकर्मरतः सदा ॥ १ ॥
 स्वल्पवित्तयुतस्त्वागी भ्रातृमान्योऽतितामसः । स्वाचार्यमरहितोऽतिथिपूजनतत्परः ॥ २ ॥
 विचैर्हीनोऽवैकैर्युक्तो रक्तः श्यामोऽतिदुर्मतिः । अथो तस्य गृहे कश्चिद्विजः स्थापितवान्धनम् ॥ ३ ॥
 तस्मै द्विजाय लोभादं पुनर्दत्तं न तदसु । दम्पतिभ्यां मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ४ ॥
 गत्वा धर्मपुरं देवाच्छुभं वा यदि वाऽशुभम् । फलमुक्त्वाऽधुना जातः पुष्करे पञ्चयोजने ॥ ५ ॥
 कर्कटस्थे गौरी लगे वृश्चिके चन्द्रसंस्थिते । मध्यमो रक्तगौरश्च पूर्वपरसहोदरैः ॥ ६ ॥
 रहितो बाहुजस्त्यागी सुखी दम्भरतस्तथा । धूर्तो विद्यान्वितो वाग्मी वाल्ये पित्रोर्विवर्जितः ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतो यस्मात्पूर्वजन्मनि मानद । कृतवाश्चोपपापं तु तस्य वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ८ ॥
 अत्र जन्मनि सा भार्या मृता सा बहुपुत्रिका । ततो द्विनार्यां प्रागाभ्यां सुताभ्यां विनतासुतः ॥ ९ ॥
 हीने ज्येष्ठकनिष्ठाभ्यामत्र चाकृतनिष्कृतेः । वदामि विन्मयं तस्य पूर्वदुष्कृतनाशनीम् ॥ १० ॥
 पलपञ्चनद्वारं वा द्वयोर्वित्तसुतरतः । सुस्त्रीं दद्यात्सुवर्णेन घण्टाभरणभूषिताम् ॥ ११ ॥
 सर्वसा विप्रमुखप्राय पूजिताय प्रयत्नतः । ततः प्रभृति रोगाणां क्षय एव भविष्यति ॥ १२ ॥
 अन्यान्यसप्तपुत्रश्च जायतेऽत्रैव जन्मनि । य एवं कुरुते सत प्रायश्चित्तं द्विधा मतम् ॥ १३ ॥
 पूर्वोक्तफलमेव तु सर्वथैव भविष्यति । न करोति यदाश्रुत्वा प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १४ ॥
 पञ्चवेदमिते वर्षेऽरिष्टं चात्र महादुःखम् । प्रायश्चित्ते कृते त्रायः पञ्चाशीतिमिताः समाः ॥ १५ ॥
 बहुलत्वात्तु जीवानां विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशद्विक्रियतमः ॥ ८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजकुलोत्पन्नो देशेऽङ्गे पृथजन्मनि । बभूव नीतिधर्मज्ञो विवेकी बलसयुतः ॥ १ ॥

दत्तं तेन तु सर्वस्वं ब्राह्मणेभ्यो विजानता । अथ भाविबलादन्यब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्थापितं वित्तं पुनर्दत्तं न तेन च । द्विसहस्रैर्मिलित्वा तु ब्रह्मस्वं भक्षितं पुरा ॥ ३ ॥
 ततो घृष्टितये काले गतास्तं यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ४ ॥
 पितृभक्तिप्रभावेन स जातो ब्राह्मणोऽधुना । देशे पञ्चनदे लगे तुलारूपे रविसंयुते ॥ ५ ॥
 दानो पञ्चमगे तुर्यं चन्द्रे लाभगते गुरो । स रक्तगौरो मतिमान् लोभो धूर्तः शशो घृणी ॥ ६ ॥
 पूर्वपुत्रविहीनश्च प्राप्तस्तत्तिसंयुतः । ब्रह्मस्वभक्षणार्थपूर्वं पापादत्र च पृच्छक ॥ ७ ॥
 चन्द्राग्रिमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः । एभिश्च लक्षणैर्लक्ष्यो जायते गरुडाम्रज ॥ ८ ॥
 सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु सर्वस्वभक्षणं कृतम् । तेन तावत्र सहजो प्राकृतो यो पृच्छकस्य च ॥ ९ ॥
 पुत्रहीनो मृतो ज्येष्ठः कनिष्ठोऽपि भविष्यति । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविशोधनीम् ॥ १० ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः सुवर्णाष्टमितः शुभः । तथा पलद्वयमितौ राजतौ शुक्रभास्करी ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु जप्त्वाऽत्र पापनाशनम् । भविष्यति न सन्देहः पुत्रशृङ्गिर्भविष्यति ॥ १२ ॥
 न करोति यथाशक्त्या प्रायश्चित्तमिदं सुत । सप्तवेदमिते वर्षे पुत्रारिष्टं न संशयः ॥ १३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत न भयं विद्यते क्वचित् । द्विसप्तविमिताब्दान्तं जीवनं कथिनं ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 शुक्लाष्टभ्यां नभोमासे लगे वृश्चिकसंज्ञके । निर्याणं जननं तस्य स्वल्पमेवाऽत्र सूचितम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽप्ययस्त्रिचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो बभूव धनिनां कुले । धर्मकर्मक्रियायुक्तो ब्राह्मणानां च पूजकः ॥ १ ॥
 अथो भाविबलात्तत्र ह्यग्निदाहः कृतः पुरा । तस्मिन्दाहे च निर्दग्धो नानापक्षिसमूहकः ॥ २ ॥
 गरुडाद्यस्तथा गोधानागाद्या जीवराशयः । सहाय्याभ्यां मिलित्वा तु कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावात् स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ४ ॥
 सरस्वत्याः परे भागे विंशद्योजनसंमिते । प्रायश्चित्ते कृते सूत तयोः पुत्रमुखं विह ॥ ५ ॥
 प्रवक्ष्यामि महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व मे । रौक्मजाश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या वनान्तरे ॥ ६ ॥
 पलत्रिंशन्मिते पत्रे त्वष्टांशुलमिताधिके । नददर्द्दामिते पत्रे दिक्पतीनैत्र कल्पयेत् ॥ ७ ॥
 तत्र वृश्चिकसर्पा च कार्या यन्नाच्च गह्वरे । वनदेवी तथा कार्या मापत्रवहिरण्मयी ॥ ८ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिन्वनोपधिलतादयः । संपूज्य सर्वं विधिवद्बन्धुपुष्पाशतादिभिः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणाय प्रदातव्यं पूर्वजन्मन्त्रमुच्चरन् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“वनान्तरगताः सर्वे ये जीवा दाहिताः पुनः । वनदेव्यादिदानात् गच्छन्तु मम पातकाः” ॥ ११ ॥
 य एवं कुरुते सूत पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । भविष्यति न सन्देहो दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ १२ ॥
 नाशपेत्रिविधं पापं कायवाक्चित्तसंभवम् । तिलपात्रं त्रिधा मोक्तं कनिष्ठोत्तममध्यमम् ॥ १३ ॥
 स्वर्णमेकं जघन्ये तु त्रिगुणं मध्यमे क्षिपेत् । त्रिगुणं चोत्तमं तद्वत्सुवर्णं परिकीर्तितम् ॥ १४ ॥
 मत्सरी गुरुणा यश्च विधवामपि गच्छति । स भवेन्मृच्छकृच्छ्री तु गुरुनल्पादमाचरेत् ॥ १५ ॥
 [गुरुतत्पार्द्धप्रायश्चित्तं पाद्भार्पिकमित्यर्थः । पञ्चदानं च देयम् ।]

मातुः सपत्नीगमने जायते चाश्मरीगदः । स तु पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १६ ॥

[प्रायश्चित्तमत्र त्रैमासिकम् ।]

दद्याद्विषय विदुषे मधुधेनुं ययोदिताम् । तिलद्रोणशतञ्चैव हिरण्येन समन्वितम् ॥ १७ ॥

दुग्धचोरस्तु पुरुषो जायते बहुमूत्रवान् । स दद्याद्दुग्धधेनुं च ब्राह्मणाय यथाविधि ॥ १८ ॥

सोऽन्त्रीगमने रोगो जायते बहुमूत्रता । पराकद्रितयं चत्वारिंशद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १९ ॥

सहस्रमात्मसूक्तस्य पौरुषस्य स्वशक्तिः ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चान्द्रायणत्रयं कुर्यादादि मध्यं तथा परम् । तिर्यग्गामी स शूलेन प्रमेहेण युतो भवेत् ॥ १ ॥

कुर्यात्सातपनादीनि प्रायश्चित्तं यथाविधि । सर्वन्यवायी मनुजः कन्यागामी तथैव च ॥ २ ॥

वातप्रमेहयुक्तः स्यात्कुर्याच्चान्द्रायणत्रयम् । मधुमेही मातृगामी सततं जायते नरः ॥ ३ ॥

पितृभार्याभिगामी च जलमेही तयाऽध्वमः । यो गच्छेद्भगिनीं नित्यमित्युभेहीति निश्चयः ॥ ४ ॥

[पितृभार्या सपत्नीजननीत्यर्थः ।]

प्रायश्चित्तं क्रमादत्र षड्वर्षाण्यय पञ्च च । अन्दानित्याचरेत्सम्पत्कृतो रोगात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥

ब्राह्मणस्वर्णहारी च प्रमेही जायते नरः । येन स्वर्णमयीं कुर्यात्पूवेण विधिना ततः ॥ ६ ॥

प्राङ्मुखायोपविष्टाय प्रदद्यात्सामुद्रसुखः । मन्त्रेणानेन विविदत्सुच्छं हस्ते निधाय च ॥ ७ ॥

ध्यानमन्त्रमाह ।

“धेनुर्यागिरसा सन्ने प्रविष्टा सुरभेश्च या । दुहिता या तथा भानोस्त्रेश्च कुरुष्वस्य च ॥ ८ ॥

याश्च गावः प्रवर्तन्ते वनेषूपवनेषु च । ग्रीणतु ता महादानात्पुनर्पौत्रप्रदाः सुखम् ॥ ९ ॥

मयच्छन्तु दिवारात्रमनित्यस्य च शान्तये ।” एव दत्त्वा च तद्दानं प्रणिपत्यै विसर्जयेत् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ८४५ ॥

अत्र कर्मणि स्त्रीपुंसयोर्भिलितयोः प्रत्येकं वा यथानिमित्तमाधिकारः ।

अथ गर्भसावयज्ञोपवीतदानम् ।

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वद्वर्मा भवेत्सा तु बालकं हन्ति या विपः । यज्ञोपवीतं कुर्यात् काश्चनं तु स्वशक्तिः ॥ १ ॥

अत्यन्तवर्णयुक्तेन राजतं चोत्तरीयकम् । पलायनं तदर्थेन तदर्थेनाथ वा पुनः ॥ २ ॥

अन्यप्रदेशे देयं तु मौक्तिकं वज्रमेव च । प्रक्षान्त्य पञ्चगव्येन गायत्र्या ताम्रभाजने ॥ ३ ॥

द्रोणप्रमाणं तस्मिन् निक्षिपेद्वापि मध्यतः । आज्यस्योपरि संस्थाप्यमुपवीतं सुप्रोजितम् ॥ ४ ॥

[दधि ताम्रभाजनोपरि आज्यं तत्प्रमाणं यथाशालाभोपपन्नं वा आज्यमुपवीतं स्थाप्यं महोत्तरीयम् ।]

गन्धपुष्पाक्षतैर्धूपैर्वैद्यराशि भक्तिः । ततो ब्राह्मणमाहूय होमं तत्र प्रकल्पयेत् ॥ ५ ॥

तिलैराज्येन मधुना मिश्रैर्योत्तरं शतम् । तस्मै हुनवते देयं वस्त्राद्यैः पूजिताय तु ॥ ६ ॥

भन्त्रेणानेन विधिवत्प्राङ्मुखायोपवीतकम् ॥ ७ ॥

मंत्रमाह ।

“उपवीतं परमिदं ब्रह्मणा विधृतं पुरा । भवनीकाऽस्य दानेन धर्मसन्धारणं स्वयम् ॥ ८ ॥

[अयमर्थः—संसारं द्विजकर्मनिष्पादकत्वेन यतस्तारयत्युपवीतम् ।]

वराहं ब्राह्मणेभ्यस्तु तस्मिन्काले प्रदापयेत् । अनुवज्य तथा कार्यं प्रणिपत्य क्षमापयेत् ॥ ९ ॥

गर्भस्त्रावकरादोपादेवं कृत्वा विमुच्यते ॥ १० ॥

अस्मिन्कर्मणि स्त्रियोधिकारः ।

मासोपवासिनी नारी यतः प्रस्तावयेद्यदि । यदि संपर्कदोषेण जायते साऽन्यजन्मनि ॥ ११ ॥

क्षवद्रक्ता सदा योर्नो तन्निष्कृतिरिहोच्यते । मासोपवासं कुर्वीत तथा मासं पयोव्रतम् ॥ १२ ॥

क्षीरं मुष्णाति या नारी पूर्वजन्मनि मुत्र । जन्मान्तरे च तस्या वै क्षीरं न क्षरेते स्तने ॥ १३ ॥

क्षीरान्नं भोजयेद्विप्रान्साय्यं समधु मण्डकम् । अनुक्षिपेच्च तेनैव तूच्छिष्टात्रेण रक्षितः ॥ १४ ॥

विप्रपादोदकैश्चापि क्षालयेत्कुचमण्डलम् । मुरामांसवृतक्षौद्रैर्हर्षैर्गन्धपुष्पकैः ॥ १५ ॥

भूतेभ्यश्च बाल दद्याद्भूतानत्र च संशृणु । मधुश्च नवनीतश्च पिण्डमाल्यो ह्यवित्तकः ॥ १६ ॥

भूतभयः स्वशक्तिश्च भूतानां पञ्चकं त्विदम् ॥ १७ ॥

[स्वशक्तिरिति मध्यादीनां विशेषणम् । अत्र मुरादीनि बलिद्रव्याण्युक्तानि तेषु ब्राह्मणादि-
भिरनिषिद्धान्येव ग्राह्याणि ।]

ज्येष्ठभ्रातर्यतूढे तु यो न चोदरति स्वयम् । स भवेन्मृतपत्नीक उष्णज्वरसमन्वितः ॥ १८ ॥

प्राजापत्यत्रयं कुर्याद्वृद्धानां त्रयमेव च । तामग्निरिति वाज्येन चरुणाष्टोत्तराद्युतम् ॥ १९ ॥

जुहुयाद्भोजयेद्विप्रानेवं पापात्प्रमुच्यते । मित्रभार्याभिगामी च मृतभार्यः प्रजायते ॥ २० ॥

तस्य पापस्य शुद्धयर्थं द्विजमेकं विवाहयेत् । धर्मपत्न्यां सुवतायां सुखे मैथुनकारिणः ॥ २१ ॥

पत्न्यां विरक्तिर्भवति सुवर्णकलशेन सः । उमामहेश्वरं देवं रुद्रैकादशिनीजपैः ॥ २२ ॥

स्नापयेच्छुद्धया युक्तो ह्यविच्छिन्नांशुधारया ॥ २३ ॥

[ज्यम्बकं यजेति मन्त्रः । अथ यथाशक्ति सुवर्णेनोमामहेश्वरप्रतिमां रजतवृषभारूढां कार-
यित्वा ब्राह्मणाय दद्यात् ।]

अथ दारिद्र्यहरधनदमूर्तिदानम् ।

दारिद्र्यो जायते मर्त्यां दानविघ्नं करोति यः । ऐश्वर्यं वायते येन कारणं तच्छृणु प्रभो ॥ २४ ॥

पलाद्धेन तदद्धेन चतुर्याशेन वा पुनः । धनदस्य प्रतिष्ठाति कुर्याद्भ्रातृमर्यां शुभाम् ॥ २५ ॥

द्विभुजां वाहनेपेतां नयनानन्दकारिणीम् । शंसपद्मानिबिभ्यां च युक्तां वै स्कन्धयोर्द्वयोः ॥ २६ ॥

श्वेतवस्त्रेण संवेष्ट्य तण्डुलोपरि विन्यसेत् । तण्डुलानां परीमाणं भवेद्द्रोणमितं खग ॥ २७ ॥

ऋदुणं दत्त्वायिकां वृद्धिं गृह्णीषाद्यः स्वपो भयम् । उत्पादयति चान्येषां पापापोनाऽप्रदानतः ॥ २८ ॥

[अधिकशुद्धिग्रहणं नाम शास्त्रवृत्तिवृद्धिग्रहणं विहायोत्पादयतीति निमित्तमन्तरेण
भयोत्पादनम् ।]

तलमहारकृच्चैव जातोऽपि धनिनां कुले । धनेन रहितः प्रायो देशान्तरगतो भवेत् ॥ २९ ॥

महर्षेः शिष्यो वृद्धेऽपि उदावर्ती भवेन्नरः । कृच्छ्रातिकृच्छ्रे कुर्वीत चान्द्रायणमयापरम् ॥ ३० ॥

१ गर्भमिति भवेत् । २ द्रोणचतुष्टयमिति—ख० पु० ।

कुर्याद्विष्टचरुभ्यां च होमं व्याहृतिमिस्तथा । यत्किंचिदमितं सूक्तमयुतं वारुणं जपेत् ॥ ३१ ॥
 अन्यायवृत्तिनृपतिसेवनादिप्रदर्शनात् । महादानसमादानाद् गुरुभार्याविमर्दनात् ॥ ३२ ॥
 दंष्ट्रिभ्यश्चैव मरणादपमृत्योश्च निन्दया । वेदवाहस्य शास्त्रस्य पठनात्कर्मसेवनात् ॥ ३३ ॥
 विमो वन्द्यनशस्त्राद्यैर्मरणादथ सौनिकः । उदासानः सभामध्ये कृत्वा स्त्रीगमनं तथा ॥ ३४ ॥
 श्रुताध्ययनसंपन्नश्चोत्रियब्राह्मणस्य तु । उदासानः सभामध्ये कृत्वा भङ्गं तु दारुणम् ॥ ३५ ॥
 परीक्षासमये प्राप्ते भृतकाध्यापकस्तथा । देवब्राह्मणराजां तु स्वर्णापहरणात्तथा ॥ ३६ ॥
 अरण्ये निर्जने देशे जायते ब्रह्मराक्षसः ॥ ३७ ॥

[ब्रह्मराक्षसत्वं पिशाचत्वस्याप्युपलक्षणम् ।]

तत्र निष्कृतिर्वृहन्मनुषोक्ता पुत्रादिभिः कार्या ।

गयाश्चाद्रं तु कृत्वापि जपहोमादिभिस्तथा । देवतातीर्थसवाभिः कन्यादानेन चैव हि ॥ ३८ ॥
 ब्रह्मराक्षसत्वपैशाच्यान्मुच्यते मनुस्मृतीत् ॥ ३९ ॥

[जपेद्वेदपारायणं पावमानसूक्तजपश्च तथा सहस्रनामादिजपश्च वाऽश्रुतहोमादि, तत्र गोभू-
 हिरण्यदानं साङ्गम् ।]

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परमौक्तिकहारी यः प्राग्भवे विनतात्मज । तस्य पुत्रमुखं नास्ति विना तत्पापशोधनम् ॥ १ ॥
 तत्पापशोधनं मुख्यमत्र पार्थिवपूजनम् । ततो गोदशकं दद्यात्सर्वद्रव्यसमन्वितम् ॥ २ ॥
 नानामुखैर्धनयुतो गजाश्वरथवाहनैः । बन्धुभृत्याधिकारादयो वस्त्रमूषणभूषितः ॥ ३ ॥
 सर्वं विष्णुमसादब्धं सुखं पापफलं शृणु । धूर्तौ मिथ्याभिवादी च बहुलोत्समन्वितः ॥ ४ ॥
 जातसन्ततिदुःखात्तौ बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं पतत्रिण ॥ ५ ॥
 चत्वारिंशन्मते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपातान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्भवात् ॥ ६ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ७ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद म स्वामिन्बालवत्साधनाशनम् ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रयश्चित्तं न विद्यत । दृढकर्माजितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
 श्रवणाद्भविष्यस्य वैशाखे विधिनाण्डज । माघे वा कार्तिके वापि दशावर्त्यं विधानतः ॥ १० ॥
 ततस्तु भोजयेद्दिमान्होमयेच स्वशक्तिनः । कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा ॥ ११ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वत्तामरणाश्रितान् । दद्याच्च कपिलामकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत स कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याद् विवाहादपरास्तुत ॥ १३ ॥
 मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु त्वग चाकूतनिष्कृतः । प्रायश्चित्ते कृते त्वज नवत्यब्दमितं तथा ॥ १४ ॥
 द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज । जीवे कर्कटके सूत मकरे चन्द्राशिगे ॥ १५ ॥
 त्रयोदश्यां दिवा भूमीं क्रक्ष्णं मृगशिराभिधे । निदर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातफलम् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेत्तु पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धयर्थं देयं रीतिपलं दत्तम् ॥ १ ॥
गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विमांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्देगात्पापजानुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येन तेन महाभाग स्वरसोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वर्ं पापविमोहितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्यादोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारिणे ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपृष्ठयर्थं कुक्कुटाण्डं स्वर्गेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संक्रता लोमसंयुता ॥ १ ॥
धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापादण्डमक्षणात् ॥ २ ॥
कृत्वाण्डं विधिना तद्द्वैरेण्यं द्विपलात्मकम् । तदधार्धमितं वापि त्रिषु विचानुसतरतः ॥ ३ ॥
दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छांकरं व्रतम् ॥ ४ ॥
काल्युनादौ चतुर्दश्यां कृष्णार्यां मासिमासि तु । पूजयेच्छांकरं रात्रौ तथा जागरणेन च ॥ ५ ॥
भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ।
इति श्रीबृहस्पतिस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकाष्टशततमः ॥ ८५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्युरा । जीवोऽयं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवान्भूरो मंत्री महावशाः ॥ २ ॥
सन्धिप्रिग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन धातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासादाजकार्येषु कृतं कर्मातिदारुणम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका ब्रह्मलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
भुक्त्वाऽतिदारुणान्सूत नरकान्घोरदर्शनान् । तथापुण्यफलात् सूत प्राप्तपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्ध्रक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमानीरितः प्रियो राजजनेष्वपि । सुसैश्वर्यधनेयुक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिवृत्तनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे स्वयया काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मंत्रैस्तद्विद्भैस्तथा ॥ १० ॥
गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विधिवदेवं तदन्ते भोजयेद् द्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तैस्तथा शान्तान् पूजयेद्ब्रह्मदक्षिणैः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाऽभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणु याचत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापोधनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे कचित् ॥ १५ ॥
तस्मा शलका देया वै शूद्रकण्ठेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

आयुर्व्याः शतं तस्य कृतनिष्कृतिचेततः । प्राशश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पथिवसरे ॥ १७ ॥

एतज्जन्मफलं प्रोक्त गविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचाशदधिकाष्टशततम ॥ ८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्याद् वरमत्रैव जन्मनि । खरोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥

ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्द्धन ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपचाशदधिकाष्टशततम ॥ ८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुराजहरेद्रीति नारी सा च पतत्रिण । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं पर शृणु ॥ १ ॥

रीति दद्याच्छतपला तथा ब्राह्मणनेजनम् । गान्ध्या जुहुयाच्छतया तिला रोगविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चचाशदधिकाष्टशततम ॥ ८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे विनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण शूलैर्नैव च बाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धान्नदान विप्रेभ्यो दीनभ्योऽपि पतत्रिण । मिश्रभ्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तिः ॥ २ ॥

न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतु पचाशदधिकाष्टशततम ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उग्रधाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचाशदधिकाष्टशततम ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्धेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातस्ता पूर्वं जनुष्यन् फलं त्विदम् ॥ १ ॥

सुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गाया हि पतत्रिण ॥ २ ॥

पूजयेत्सकृद्राणा त्रिगुणार्द्धं तद्वर्द्धकम् । शक्तयाथ भोजयेद्दिप्रान्वाधवाश्च स्वशक्तिनः ॥ ३ ॥

अनेन विविना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्तोषितस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चचाशदधिकाष्टशततम ॥ ७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कास्पहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनितासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥

दानात्पलशताद्न सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपचाशदधिकाष्टशततम ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वधूव वाहुजः कश्चिदेशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्माल्पको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्वादिभ्यो च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वैभवात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिभावेन रात्रौ भार्यासाहाय्यतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च धातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सत्त्वीकः स्वफलं भुक्त्वा पापाद्दुष्टं शुभं तथा । पुण्यात्पचनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नेत्रो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवनेन्ते सुखैश्वर्यधनधान्यैश्च संयुतः । मितदो लोभमाग्यादयः कृतिर्मानो जनप्रियः ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभो पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥

चिन्तातुरोऽग्रे धूर्तश्च दुःखातो मानवर्जितः । गोधातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दाहकर्माणि चाण्डज ॥ १० ॥
सा ज्येष्ठा मष्टरेवात्र मृतपुत्राञ्च जन्मनि । लक्ष्मतेदण्डजश्चैव जन्माद्वाद् वृषभे शनिः ॥ ११ ॥
लक्षणैरेमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । कारयित्वा शिवं साङ्गं पर्वतैर्दमितैः शुभैः ॥ १२ ॥
हिरण्यमे महाभाग पत्रे लेख्यं शिवत्नितम् । तदर्थायार्थमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः ॥ १३ ॥
पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः पोडशोरूपचारकैः । संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरये सुमनोहरे ॥ १४ ॥
सर्वोपस्कारसंयुक्ते वित्तानाम्स्वरभूषिते । दद्याद्द्विद्विविधज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयन् ॥ १५ ॥
मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तन्नाशाय ददेद्दं तु शिवं गोरयसंस्थितम् ॥ १६ ॥
गोधिकाद्यास्तया जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमितं दद्याद्ये चाऽन्ये धातिनाः पुरा ॥ १७ ॥
पञ्चमापमितो वदित्तो ह्येवमयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १८ ॥
अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं होमयेद्गोत्रयेद् द्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
न तस्य पुत्रमरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चापि व्याधिविर्वर्जिताः ॥ २० ॥
नेवं करोति यो मोहाद्यात्र पुत्रविर्वर्जितः । चत्वारिंशन्मिते कूने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥
पश्चादाश्रितकेऽन्दे वाऽरिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमिताव्दकम् ॥ २२ ॥
इति श्रीवृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदधिकः पञ्चाशत्तमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतात्मज । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽशुना ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीतकादण्डजोत्तम । विनाय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चदशविकः पञ्चाशत्तमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वन्द्यायाश्च महामाग प्रायश्चित्तं शशुष्य तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
तत्तले तु तदा कुर्याद्द्वन्द्व्या स्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोद्भिदैः सूत तथा मृद्भिश्च सप्तकैः ॥ २ ॥
तौषोदकैः समन्त्रैश्च संपूज्य प्रयमं सुत । विविनाशेन वा कुर्याद्वन्द्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशविकः पञ्चाशत्तमः ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्तो स्वभार्या परमां सार्धं सत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यां स्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतेज्जड्यं ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्दृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥
दद्याच्छतपलं सीसं ब्राह्मणाय कुटुंबिने । तत्काले शीर्षनाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुद्वृत्तं खगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतरवरा ॥ १ ॥
सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देदविविज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परचृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
घृतयेनुमदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुःपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपट्यधिकाष्टशततमः ॥ ८६५ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छस्त्रोपघातकाः ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विषममन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्य अपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वोद्भवे महाबाहो शुद्धवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वद्वितः । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वंचितम् ॥ ६ ॥
नार्णवं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृतपुत्रश्च प्राप्तो नरके रौरवे गतः । ब्रह्मस्यभक्षणाच्चैव वर्णाणां च सदस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घोरे पच्यते चेह कर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥

इदं जन्म तृतीय तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्यापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मरवं विपतादृशम् । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशतादिकम् ॥ ११ ॥
तस्मादिप्रऋणं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिः सीख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रैः । यजनैरथ मुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशिनीमिस्तं रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । केयूरकुण्डलाकल्पमंत्रपुस्तकमण्डलुः ॥ १७ ॥
प्रतिरुद्रं शतं विमान् भोजयेत्सुसमाहितः । निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् ॥ १८ ॥
एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिकृत् । इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च ॥ १९ ॥
शृणुयाद्विधिवत्तार्थं समर्थः प्रीतिबोन्धहम् । देवर्षिपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् ॥ २० ॥
देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् । सर्वासां सर्वजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि ॥ २१ ॥
ऋषीणाम्पितृनां वंशान्सर्वानुदीरितान् । एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् ॥ २२ ॥
गुरुन्देवान्द्रिजान्सम्पक् श्रद्धया समुपाचरेत् । एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतार्थिनः ॥ २३ ॥
वाचकोपारि संतुष्टो भूमिद्रविणवासकैः । मुद्रैर्कर्णांकतवरं गां दत्त्वा च पयस्विनीम् ॥ २४ ॥
भूमिद्रविणवासाद्यैस्तोषयेदन्यब्राह्मणान् । निष्कृतौ क्रियमाणायां सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २५ ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतानिष्कृतेः ॥ २६ ॥
कुम्भरुक् चानपत्यस्य प्रमेहातौऽप्योक्तचनः । कुनखी दद्रुलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् ॥ २७ ॥
जलाग्निभ्यां च चौरैश्च रात्रा वित्तिविनाशवान् । लकुटग्राहश्चाद्यैर्जायन्ते व्रणजातयः ॥ २८ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्वधिकारश्चतुर्दशतमः ॥ ८६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतमेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेद्वर्तितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधं सृजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालैः पत्रैर्वृक्षोद्भवेस्तया ॥ २ ॥
शतच्छिद्रघटे प्राप्य नानातीर्थोद्भवेजलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिनाऽऽचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा विजेभ्यो विधिना नानामह्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्याद्दोषापनुत्तये । योगेनानेन नार्यत्र बन्ध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्वधिकारश्चतुर्दशतमः ॥ ८६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यत्सा क्षत्रा चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागन्नाशिप्रपीडनात् ॥ १ ॥
विशद्वर्षं व्यतीते च नेत्रमद्भ्यः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥

कृ वा देवगृहं गन् प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चविकाशशततम ॥ ८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । घृपनस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्मजितेनात्र पण्डश्चेवापवर्णजः । गवा पालनजात्युण्यात्माग्र सुप्तसंयुतः ॥ २ ॥
गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र विन्मयम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचियोपितो पूर्वे मोहात्परघृतं हरेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रेत्येन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुम्भक्षेत्रादितीर्थेषु घृतयेतुमदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिर्हीमवगीतपूर्वभवे पूर्व नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशृङ्गा सौम्यखुरां घण्टाभरणभूषिताम् । स्तम्भकम्बलसंयुक्ता दद्यादेदविदे सुत ॥ २ ॥
कृष्णगुल्मोद्भवा पीडा नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकासप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभक्तकाचित् स्वर्णकारी पतत्रिण । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशि तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृश सुत ॥ २ ॥
तच्छाडनान्महादुःख प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
तत्कर्मणा समायुक्ता संप्राप्स्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमा जाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्वभोगाद्यैर्दिर्नानाविभवसंयुता । पुनस्तन्तिहीना सा प्राग्गोघाताद्यतम्भवात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् । कुर्याद्वापीमरणे तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे हि धर्मतो यन्नात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥
शोमपेक्ष ततस्त्वत्र तिलान्नाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्याच्चैकां कपिला सर्वपापप्रणाशनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥
नैवं वा कुरुते श्रुत्वा तस्याः संवत्तिज भयम् ॥ १० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति भानवः । तत्काले पापमेवात्र बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धवेतुमदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकाष्टशततम ॥ ८७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं द्रवति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सात्रैव बहुमूलरुजाऽऽकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयाऽत्र न पश्येद्बहुपुत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्भातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । भ्रातृभवे नियतं सोऽपि कुष्ठगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कुष्ठगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतं यापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्सत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागापि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजादृढात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्माद् फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तिः ॥ ४ ॥
तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यग्रे खगेश्वर । जायते भेदता युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिकवामय वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽसप्तसत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातने नारी भ्रातृभवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दयात्सावरणां सूत महिषीं यमदेवताम् । युगकंवलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । तस्मिन्नुपगते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधे ग्रान्वृषभानां च नाताग्रं गरुडाग्रज । नाताछेदोऽतस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥

नास्ति तद्विन्मयं कापि दत्तेर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽंशोऽथविनाष्टशततम ॥ ८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोतिप्रियंवदः । कविशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥

प्रेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥

अथ तत्र महाबाहे कवीनां हि खगेश्वर । महायोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥

स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परपाते कृते सूत स्वशरीरमयाऽप्यजत् ॥ ४ ॥

तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । सुस्त्वा स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूत् लाटेदोऽसौ पादजो धर्मकर्मवित् ॥ ६ ॥

राजमान्योऽतिकुशलो विष्णुभक्तिपरायणः । सत्पात्रेषु ददौ दानमववस्वधनादिकम् ॥ ७ ॥

परोपकारनिरतो जनो धर्मापदेशकः । पुत्रवान्वनवाञ्छूरो यशस्वी ज्ञानवाञ्छुचिः ॥ ८ ॥

शुभमप्यशुभं चैव यौवने कृतवान्नुत । शुभार्ण्यं कर्म ततोक्तमशुभं शृणु तत्त्वतः ॥ ९ ॥

धनिनो राजमान्यस्य वैश्यस्य प्रतिपेशिनः । पत्न्या दास्या च श्यालेन संयुक्तः स्त्रीसाहाय्यतः ॥ १० ॥

विप्रयोगात्तं वैश्यं हत्वा तद्द्रव्यमाहृतम् । भिक्षारण्यं च निक्षेपं पञ्चकुम्भमयं तथा ॥ ११ ॥

तन्मध्ये कुम्भमेकं तु संकल्पयितव्यं ततः । पापं घोरं समाश्रित्य मृतः कतिपयैर्दिनैः ॥ १२ ॥

पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण हिमवत्पादमाश्रिते ॥ १३ ॥

मायापुरीमहाक्षेत्रे गङ्गापश्चिमभागतः । धर्मकर्मसमायुक्तो जातोऽयं ब्राह्मणोऽबुना ॥ १४ ॥

इदं तु पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशंसमाश्रितम् । तिर्यग्योनिषु भूभागे भुक्त्वा जन्मचतुष्टयम् ॥ १५ ॥

संकल्पितस्य हरणात्स्वर्मातुर्जन्मलग्नः । मकराण्यस्य भूभागान्निषेध हरणादपि ॥ १६ ॥

लग्नतः पञ्चमे चैव मकरे भूमिनन्दनः । हरणात्पञ्चकुम्भस्य पञ्चग्रहनाफुलः ॥ १७ ॥

आयस्यानि विशेषेण दूने केतुर्व्यसस्थितः । वातामयो गुप्तपित्तः कदाचित्करोरुगवान् ॥ १८ ॥

महदारम्भकश्चादौ परिणामे विराक्तभाक् । संसारदुःखभूयिष्ठं निवृत्तिं चिन्तयेत्सदा ॥ १९ ॥

राजमान्यो वदान्यश्च पितुः सुखविवर्जितः । धर्मं बुद्धिं सदा कुर्यान्मन्दस्तद्धानि कृन्मुहुः ॥ २० ॥

ग्राम्ये वे सहायास्तत्पापकर्मणि वै खग । तेऽत्र पत्नीसुता भृत्या दुःखं दत्त्वा मृतिं गताः ॥ २१ ॥

प्राक्पत्नी या तु संजाता सैवेदानीं तथा भवेत् । निक्षेपद्रव्यहरणात्पापाद्दुःखी च सर्वदा ॥ २२ ॥

दासीप्रसङ्गजात्पापान्निर्वातुः सुखवर्जितः । स्त्रीप्रसङ्गेनातिसौख्यविन्ताक्रान्तो भवेत्सदा ॥ २३ ॥

लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैर्दशमितैः कार्यो वैश्यो दुर्बर्णवातुतः ॥ २४ ॥

पत्रे लेख्यः शुभाकारः स्त्रीयुगेवमुदीरयेत् । “दुर्बर्णवणिजं त्वेन सभाय सोमदैवतम् ॥ २५ ॥

ददेऽहं विप्रमुखाय पूर्वापात्रिशुद्धये । घृतपूर्णान्पञ्चकुम्भान्पलरूप्यमखान्प्रवृत्तम् ॥ २६ ॥

पञ्चभ्यो ब्राह्मणेभ्यो वै दद्यात्पापविशुद्धये । धेनुं सालं कृतां दद्यादाचार्याय प्रयत्नतः ॥ २७ ॥

विप्रेभ्यो दाशिणां दद्याद् भक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एषं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥

स पुत्रसुखमाप्नोति स्त्रिया चात्रैव जन्मनि । नाघयो व्याधयस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् ॥ २९ ॥

१ इदमधिकमिति प्रतिभाति ।

न करोति यदा लोभात्मकोक्तं वै पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नाऽत्र संशयः ३०
 शून्यं पञ्चमिते वर्षे रिष्टं चाऽकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तस्य सप्तोर्ना वर्षसप्तवित् ॥ ३१ ॥
 जीवनं कथितं त्वत्र न त्वरिष्टभयं भवेत् । न भवेत्पुत्रमरणं निघर्माणसे च सदृतिः ॥ ३२ ॥
 जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यदन्तरगतं सूतं तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 शुक्ला स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः । महामृमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् ॥ ३ ॥
 सिन्धोः यश्चिमभागे तु शतयोजनसंमिते । देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते ॥ ४ ॥
 गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः । सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् ॥ ५ ॥
 शूरः सुवेशोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः । पाषाणोमरतः क्रोधी नानाभैस्वशासनः ॥ ६ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने पतत्रिण । महाकालनरादानात्सुवर्णस्य पतत्रिण ॥ ७ ॥
 सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् । पञ्चाशीतिमितायुः स्यादिते कालनरेऽण्डज ॥ ८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणं मरणं स्मृतम् ॥ ९ ॥
 महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिदं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १० ॥
 हृदिस्थं लगुनं पुत्र पडंगुलमितं शुभम् । दग्धश्च हरणान्तारी ग्राम्ये त्वत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 मेदसा पीड्यते सा तु विनतानन्दपट्टेन । दधिवेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कर्तुं वने ॥ १२ ॥
 सुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वयशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणी निहते पूर्वमेव च गरुडाम्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कात्वर्यं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानादिविना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरोत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्राममेव मुमुक्षु काचिद्व्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तेषां ॥ १ ॥
 सा शूद्राऽत्र महाभाग धनपुत्रसप्तान्विता । चन्द्रग्रहे महाशानात्प्राक्कृतान् पतत्रिण ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे स्वर्गेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहस्तापशोधनम् । दीपा देवा धृतेनाऽत्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णाक्षिमितं भव्यं संपूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्त्वया दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पाप्मात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दृष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुघेनुप्रदानाद्वै ब्राह्मणाय पतत्रिण । दुष्टगन्धिवृतादोपास्मृच्यते नाञ्च संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं धातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्पतत्रिण ॥ १ ॥
धेनुं ग्लनमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाहुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यपभूतकश्चिन्नो राजकृपान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूद्रो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभाद्वापि विशेषतः । व्यभिचारस्तस्यैकब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
लोभाच्चकारात्तां तत्र हण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ताग्नियमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽस्ति चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसंपन्नो नानावनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वभिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मन्यसौ पंडो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८७ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नः शौर्यादार्ययशोधनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पञ्चसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्यो शुभाचारा मुख्या गुणशालिनी । म्रियमक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रभूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं नश्यति तत्स्त्रियः । विधानं च हितायाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रसंजातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च विमद्रव्येण वर्द्धितः । काले न महता वत्स स विमो निधनं गतः ॥ ७ ॥
संचितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्वं धर्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

नायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपसंतुल्यं पुत्रपौत्रविनाशनम् । विपणैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्ततिनाशाय कारयेन्निष्कृतिं पराम् । सुशुभे भूषणेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
संशतिसलिलैः पूर्णं सप्तर्षिपण्डितम् । नानाकलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वेणवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं पक्षिन् द्रोणाः ससैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीषुष्पसमुद्भूता लक्षपूजा शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं वस्त्रेण परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाद्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनव्यधिकाष्टशततमः ॥ ८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसन्मानी अत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो धनवन्धनतत्परः ॥ १ ॥
प्राकृतास्तु महादानात्सुखैर्भयसमन्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नाऽत्र जन्मनि भो सूत मायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मग्री सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्दिजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणुष्वत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सप्तन्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादिदं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अविर्वाह्या यतः सर्वा पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
चतुर्विंशमिते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितम् ॥ १ ॥
वृत्तकुम्भं यया दद्याच्छक्त्या विप्राय धीमने । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहात्प्रायिपः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्विनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तदाहाच महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधस्तत्र किंचित्कालेन सा मृता । भुक्ता तत्र फलं पूर्वपुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥

सा शूद्रो यमुनातीरे जाताऽत्र पतितेवया । कुष्ठरोगयुता वात्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपशमसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायधनुर्नखाधिकाष्टशततमः ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृपिकर्मगतस्तदा । पूजकश्चातिमानी च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्दृष्ट्वा वृषभो मत्तस्वीक्षणशृङ्गो भयानकः । तेन तद्रूपमस्याऽपि भ्राम्भवे विनवासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्णौ तु कृतं कर्मातिद्वारणम् । तत्र तज्जनितं भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि सुखैश्वर्यवनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथानां च भविष्यति च तद्वतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्णवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवेलोभात्पुराभवे । कंठ्ठा रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणेषु पतत्रिण । कंठ्ठरोगोपशमनं दानात्तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सतनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविन्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तथा महोपधौर्द्वयैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
वृत्तः पापगतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णनाहोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विनमयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरिवृद्धचर्यं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी भ्राम्भवे मोहाद् गुडं हराति कस्य चित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडयेतुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्समाद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवशततमः ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैराड्यो हृष्टो व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं यतः । शुभं न्यायफलं भुक्त्वा वै जातोऽत्र महीधरे ॥ २ ॥
गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः । देशदेशेजतिविलयातो घृणी लघुमहायशः ॥ ३ ॥
स्वस्तीत्यागान्महापापाञ्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हेमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धमाल्यैरलङ्कृताम् ॥ ६ ॥
दद्याद्देवविधाय स कुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ७ ॥
ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्विजः । पश्चाद्दद्याद्भ्रं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ८ ॥
अपेक्षस्तहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेत्तदंशेन तदंशेन तर्पयेत् ॥ ९ ॥
य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥
नैवं करोति यो मोहाज्जडधर्मेद्विधातितः । न तस्य स्त्रीसुखं त्वत्र रिष्टं पण्डितकेऽन्दके ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकनवशततमः ॥ ९०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ १ ॥
सहासनमलङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ २ ॥
न स पश्यति खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकनवशततमः ॥ ९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्ये सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षिन्द्र कंठुरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्यधिकनवशततमः ॥ ९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारुणः पूर्वजन्मनि । मध्यमूर्तिर्हृष्टो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दधानोऽसाकवर्मकम् । गर्भं चकार कामेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजनजात्युप्यात्प्रागात्र धनभोगभाक् ॥ ३ ॥
स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या चाऽवधीतपूर्वं मृगं हि विनतामज्ज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
तदद्यातकाले खंजा सा भविष्यति शुमानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव महदेनतः ॥ २ ॥

सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभे दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्ममुच्यते नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चिद्वृषिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिमानी च भिक्षुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
तद्दृष्ट्वा वृषभो मत्तस्वीक्षणशृङ्गो भयानकः । तेन तद्रूपमस्याऽपि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाग्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्त्वा फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनात्सूत प्रापश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्व्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि सृष्ट्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
आयुः पश्चिन्मिताद्दान्तं रिष्टं पञ्चाशद्वदके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेलहारी तु यः कश्चिद्भवेत्लोभात्पुराभवे । कंठ्ठा रोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तेलप्रदानाच्च ब्राह्मणेषु पतत्रिण । कंठ्ठरोगोपशमनं दानात्तैलवद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविन्ना सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तथा महोपधैर्दिव्यैः पत्युः पुंस्रवं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्राप्यं नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापगतो दुष्टः सर्वधर्मविवाञ्जितः । वर्णवाहोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
बहुजन्मन्वसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्षार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि स्वजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विनमयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविवृद्धचर्थेन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुडं हराति कस्य चित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडवेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्भोगात्ममुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकाष्टशततमः ॥ ९०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्रेइयोऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैरादयो हृष्टी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं यतः । शुभं न्यायफलं भुक्त्वा वै जातोऽत्र महाधरे ॥ २ ॥
 गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः । देशदेशेतिविख्यातो घृणी लघुमहायशः ॥ ३ ॥
 स्वस्तीत्यागान्महापापाजायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिभां कृत्वा हेमिकां कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यां गन्धमाल्यैरलङ्कृताम् ॥ ६ ॥
 दद्याद्वेदविधिज्ञाय स कुलीनाय चार्चिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्वाजतं त्रिपलात्मकम् ॥ ७ ॥
 ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महादिजः । पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ८ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेत्तदंशेन तदंशेन तर्पयेत् ॥ ९ ॥
 य एवं कुरुते सूत पूर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥
 नैवं करोति यो मोहाज्जडधर्मेववातितः । न तस्य स्त्रीमुखं त्वय रिष्टं पङ्केदकेऽन्दके ॥ ११ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाधिकनवशततमः ॥ ९०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्यो हन्यान्मृगं हि विनतामुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ १ ॥
 सहासनमलङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ २ ॥
 न स पश्यति स्वजन्तुं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाधिकनवशततमः ॥ ९०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी माग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षिन्द्र कंदूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते महानाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्या तथा शक्त्या तैलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय छयधिकनवशततमः ॥ ९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । मय्यमूर्तिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्यां महाबाहो दधानोऽसावधर्मकम् । गर्भं चकार कामेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिणः । शिवपूजनजातुपुण्यात्तमागत्र धनभोगभाक् ॥ ३ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्यतुधिकनवशततमः ॥ ९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याऽवधीत्यर्थं मृगं हि विनतात्मज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्वधातकाले स्वजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव महदेनसः ॥ २ ॥

तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चाश्वं पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पत्त्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥

दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाविम्वनश्चतुर्तमः ॥ ९०५ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशान्नः पाण्डुरलुतिः ॥ १ ॥
उर्ध्वं वातादिना पीडा बाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः । तस्य भार्या सदाचारं मुद्गेहा भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । उदरातस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च पृष्ठतः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महानाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टोद्भूतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्त्री च कुलटा वैक्यलंघनात् । भर्तुस्तर्ज्यारिणी वृत्तिर्दुष्टसङ्घतिचारजनात् ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद् द्रव्यं हृतं तस्करबुद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वेनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दातृणैर्ग्रहेः । यातना बहुधा प्राप्ता पश्चान्मानुष्यमाप्नुयात् ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । इदं जन्म चतुर्यं तु गर्भपातो हि जायते ॥ १० ॥
उभार्यां हि कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कृतं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भं जिघांसति । निष्कृत्या च तया शुद्धिः श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
नारी नियमसंवीता भूवं सा व्रतकाक्षिणी । सौम्यायने समापूर्यमाणपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः खवन्ती शान्ताङ्गसुरभी शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
गृहमानीय विधिवत् पूजयेत्तां समाहिता । इष्टेस्तु यवसैः पानिर्भक्ष्यैः कण्डूयनैरपि ॥ १६ ॥
रुचिरैश्च सुमिश्रैः स तां परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीमिश्र दीपस्तक्चन्दनादिभिः ॥ १७ ॥
सुगीतमङ्गलध्वनैस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणयान्त्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः ॥ १८ ॥
तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं यथाश्रुति । एवं व्रतपरा नारी मासिमासि तु संताप्ता ॥ १९ ॥
तस्या धेनोः सवस्ताया इष्टं समभिकांक्षिणी । व्रतान्ते तु द्विजाचार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
अभ्यर्च्य पूजयेद्रक्तया वस्त्रस्नग्दामभूषणैः । सम्पद्यभ्यर्च्य तां धेनुं तनयं तत्स्तनधयम् ॥ २१ ॥
कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यामिविभाषिणी । सुवर्णशुद्धमात्रेयं मापपादङ्गसंयुतम् ॥ २२ ॥
दापये गां सवस्तां च पूर्वपापापनुत्तये । यन्मया कुलटास्त्राक्षानागर्भा जिघांसिताः ॥ २३ ॥
नानाभेदैः प्रपातं मे गर्भा वै बहवो भुवि । तस्य कर्मजितं पापं गर्भपातादि दूषणम् ॥ २४ ॥
एतत्समस्तनाशाय सवस्तां दानतस्त्वियाम् । इह जन्मनि बन्धत्वं नाशयेत्तस्यतस्य तु ॥ २५ ॥

दानेनानेन सुरभेरनद्यां सातिमुद्रता । भवेथं त्वत्संसादेन गर्भो मे स्थिरतामियात् ॥ २६ ॥
 एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं फलानि च प्रदापयेत् ॥ २७ ॥
 द्विजमुख्याय दत्त्वाऽथ भूरिद्वयेण तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्राजानानैः सकृपायसैः ॥ २८ ॥
 एवं कृतविधेः सूनू नारी वा दुःखनाशिनी । बन्धपत्वान्मुच्यते सूत पुत्रमाप्तिरश्विनी ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविक्रमशततमः ॥ ९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि यः कश्चित्पुत्रं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र मजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानादिधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठेन संभूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताधिकनवशततमः ॥ ९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादर्हानो भवेत्सूत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दयादर्शं सुवर्णादर्थं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापपुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाधिकनवशततमः ॥ ९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सूत कभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मकपान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चौरेण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानाद्योनिमुपागताः । स तीर्थमृत्युषुवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्युमसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेऽण्डजश्चेष्ट चतुर्दीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशसंयुताम् । लिखित्वा गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्त्या भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवाधिकनवशततमः ॥ ९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च बहुवैकृतः । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव खगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनात्र चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत न चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥
 अथ निष्कसुवर्णादर्थं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाधिकनवशततमः ॥ ९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदर्थं प्राग्भवे सोऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गन्वादि पुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं सुवर्णादर्थं सुसंयता । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशाधिकनवशततमः ॥ ९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सिञ्ची महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधनसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतो यन्नो मह्यंस्तत्र नासीद्वर्गस्य पातनम् । सा तु हालाहलं पीत्वा लोकानां शंकया मृता ॥ ३ ॥
 महत्या पीडया चैव बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायानां पंचकेन कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संग्रहं चेदं गर्भनाशसमुद्भवम् । ततो मरणसंप्राप्तो बाहुजोऽयं सहायधृक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्ता भोगांश्च शान्वताम् । अशुभान्नभान्भुक्ता स्वकृताद् हृदकर्मजात् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनतौरुसमन्वितः । पितृमातृविहीनश्च मितदो लोभमोहितः ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आद्यंतसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाङ्गुलः पापतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
 शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक् तद्वधाज्जातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् सर्वपापापनोदनीम् । तत्र धर्मकरी धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणाशनीम् ॥ १३ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पञ्चमितः शुभा । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विद्यानतः ॥ १४ ॥
 तद्वर्द्धधेनव वा कार्या त्रिषु वित्तानुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥
 पंचमायमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णं पञ्चमायकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्तूर्णं सार्धंरज्ज्वात्मकम् । गायत्रीं दशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमपेत्तण्डुलैः साजैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
 इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशधिकनवशततमः ॥ ९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । रीतेः पलानां च शतं देयं तत्पापशुद्धये ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विर्वाशं भोजयेत् । मुच्यतेऽयं महाभाग तद्भोगात्पापजादुभवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशधिकनवशततमः ॥ ९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग स्वरौमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 मावश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्ततः । निष्कनयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गपारिणे ॥ ३ ॥
 इति श्रीश्रीसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशधिकनवशततमः ॥ ९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रभुक्तं गर्भगुटचर्यं कुक्कुट्याण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मनि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यससारुक्ता पूर्वजुग्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्येया प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥

कृत्वाऽण्डं विधिना तद्द्वैरेण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्थार्थमितं वापि त्रिषु विचानुमानतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुन्यादितुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छंकरं रात्री तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशाधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोऽयं तत्फलं चाञ्च प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाञ्छूरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
 सन्निविप्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 निश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । लुंठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्सतु यमदासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्ताऽतिदारुणान्मृत नरकान्घोरोदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्माप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे हृद् ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिष्कृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वय्या काश्यां स्याप्य लिङ्गं शुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्णान्तं मंत्रैस्तद्विद्वन्नेतया ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । संपूज्य विविधदेवं तदन्ते भोजयेद्द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्दक्षिणामिश्र पूजयेत् । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तयैवाचरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुषात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्राप्यश्चमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । सत्यं प्राप्य तु निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे कचित् ॥ १५ ॥
 तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदातया । श्रुतं पाशयणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 व्याघ्रदशतं तस्य कृतनिष्कृतिचेतसः । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पथिवत्सरे ॥ १७ ॥

एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकनवशततमः ॥ ९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्धात् खरमत्रैव जन्मनि । खररोमसमान्वस्या रोमाणि प्रभवन्ति च ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनवानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकनवशततमः ॥ ९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुत्रा वै हरेद्वीतिं नारी सा च पतञ्जिण । पिङ्गवक्षी जायते साऽत्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया तिलान् रोगविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशाधिकनवशततमः ॥ ९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्राम्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । साऽत्र जन्मनि शुलेन रोगैर्णैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानं विभेभ्यो दीनेभ्योऽथ पतत्रिण । मिश्रभ्यश्च तथा दानादसदानाच्च शक्तिवः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्यादच कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽप्यैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघातो भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ, पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विभेभ्यः शक्तितोण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धेष्यं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा ग्राम्भवे तत्र तत्पापायवनी हि सा निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि पतत्रिण ॥ २ ॥
पूजयेद्दत्तं रुद्राणां त्रिगुणार्थं तदर्थकम् । शक्त्याय भोजयेद्विमान् होमयेच्च स्वशक्तिवः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्पहारी तु पुरुषः ग्राम्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण संततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानाच्छतपलादत्र सीसकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मकरो भक्तः पितृपुत्रघनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तिवः पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्पश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै यलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्देग्यं वैरिभवेन रात्रौ भार्यासाहाय्यतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्देग्यं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थः स्वल्पजीवाश्च धातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्ता पापाद्गुप्तं शुभं तथा । शुभात्पुण्यात्पञ्चनदे स जातो बाहुजावरः ॥ ६ ॥
मध्वस्वरूपो मतिमान् कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोद्यो नातिनीचो बहुकल्पः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
यौवनेऽन्त्ये मुसिधर्मयनेः स्यानेयुतोऽमुतः । मितदो भोगभागादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
पुष्पादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कचिद् । चिन्तातुरो यो धूर्तश्च दुःखातो मानवोजितः ॥ ९ ॥
गोघातादिप्रिदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि रामेश्वर ॥ १० ॥
या स्त्री पूर्वं सहायातीदादिकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रष्टुर्वाऽत्र मृतपुत्रास्ति जन्मनि ॥ ११ ॥
लक्ष्मिर्देवदण्डजत्रैव जन्माद्वाट्टपमे शनिः । लक्ष्मिरेभिसादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
कासमेत्वा शिवं साङ्गं पल्लवंदिमतेः शुभे । हिरण्ये महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥

तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वित्तानुमानतः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोरथे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्तं वित्तानाम्बरधूपितम् ॥ १५ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् । मोहादपूर्वं महाभाग अग्निदाहाद्यदजितम् ॥ १६ ॥
 तन्नाशाय ददेद्देहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् । गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते ॥ १७ ॥
 शिवपत्रमिदं दद्याद्ये त्वन्ये धातिताः पुरा । पञ्चमापमितो वद्विदेयो हेममयः शुभः ॥ १८ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु रीदं जप्त्वा सहस्रकम् । अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्गोत्रयेद्विजान् ॥ १९ ॥
 य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । न तस्य पुत्रपरणं तदग्रे जायते कश्चित् ॥ २० ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽन्धे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः चतुर्युतशतान्दकम् ॥ २१ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी च पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दानाच्छतपलादत्र सीतकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्भिन्नतनुं चीरं मृतं प्राप्य रवेर्दिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्बन्ध्या स्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोज्ज्वैः सूत तथा मृद्धिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 सप्तभिः सलिलैर्वापि संपूज्य प्रथमं सूत । विविनाग्नेन वा कुर्याद्बन्ध्या पुत्रं लभेद् ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सतीं स्वभार्या परमां साध्वीं संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीकामलोमतः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भो सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रियतैज्जर्ष्य ब्राह्मण्यां गमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्दृष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्याच्छतपलं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नाऽत्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२७ ॥

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुद्वं खगाधिप । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णां राजतीं तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहद्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्यधिकनवशततमः ॥ ९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृणधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्वज पतत्रिण ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदधिकतमशततमः ॥ ९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युताऽत्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठिंशदधिकतमशततमः ॥ ९३० ॥

अरुण उवाच ।

विषयणकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किंचिच्छ्रोत्रोपघातकात् ॥ १ ॥
 किंचित्कोवश्च लोमश्च किंचिद्वृत्तसमन्वितः । आदिपुत्रो मृतस्त्वस्य अपत्यं नैव जायते ॥ २ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मास्तर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्म महाजरो शूद्रवंशसमुद्भवम् । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ४ ॥
 व्यवहारादिना कृत्वा ब्रह्मवित्तेन वद्धितम् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ५ ॥
 नापितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ६ ॥
 पश्चान्मृत्युवशं प्राप्नो नरके रौखे गतः । इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ ७ ॥
 निक्षेपहरणादापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं च विप्रापमम् ॥ ८ ॥
 ऋणं प्रसह्य वृं प्रोक्तमपि कालशतादिकम् । तस्माद्विप्रऋणं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ ९ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणोच्चैः वर्षाणां च सहस्रकम् । पतितो नरके घोरं पच्यते चेह कर्मणा ॥ १० ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणां च निष्कृतिं सोऽख्यहेतवे ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामहरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १३ ॥
 यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शत रुद्रजैः । यजनैरथ मुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १४ ॥
 रुद्रकादग्निनीभिस्तु रुद्रकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १५ ॥
 तद्दशाग्निं होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्भौ तिलैस्त्रिमधुरक्षैः ॥ १६ ॥
 हरितालीपलाशोत्थाः समिवोज्ज हवे हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रसनान्वितम् ॥ १७ ॥
 कैयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुस्तकमण्डलः । प्रति रुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुन्यदाक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं पापशान्तिकृतम् ॥ १९ ॥
 इति द्वादशपुराणोक्तिसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रयतोऽन्वहम् ॥ २० ॥
 द्वापिपितृमर्त्यानामृषीणां च महात्मनाम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २१ ॥
 सर्वासां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २२ ॥
 एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्रिजान्गन्धर्ग्यश्च दद्यात् समुपाचरेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सूत हरिवंशश्रुतार्थिनः । वाचकोपारिसंतुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रकैः ॥ २४ ॥
मुद्राकर्णोक्तवते गां च देत्वा पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानाद्यैस्तोपयेदन्मन्त्राक्षणात् ॥ २५ ॥
निष्कृती क्रियमाणार्थां सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २६ ॥
जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । कुष्ठरुक् चानपत्यस्य प्रमेहातोऽप्यर्कचनः ॥ २७ ॥
कुनखी दृढुणः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निभ्यां च चौरैश्च राज्ञा वित्तविनाशवान् ॥ २८ ॥

लकुट्यावशस्त्राद्यैर्जायन्ते घणजार्तयः ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसां शूद्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनाऽत्र पण्डश्चैवापवर्णजः । गवां पालनजातपुण्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥

गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवाऽत्र विनमयम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्योषिता पूर्वे मोहात्परघृतं पिबेत् । साऽत्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु घृतधेनुप्रदानतः । सुच्यते सा महागेगाक्षेत्रजात्राऽत्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चषोडशदधिकनवशततमः ॥ ९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वं भवे यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशूर्पा रोष्यवुर्सा घण्टाऽऽभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकन्मलयुक्तां च दद्याद्देदविदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदधिकनवशततमः ॥ ९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभक्तकाचित्स्वर्णदेहा पतत्रिण । स्वधर्मनिस्ता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं मुत ॥ २ ॥
तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोधाताच्च किल्बिषपात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापक्षयंकरम् ॥ ४ ॥
कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा । मार्गे हि धर्मतोयार्थं प्रतिष्ठां कारयेत्ततः ॥ ५ ॥
संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत । होमयेच्च ततस्तत्र तिलावाज्ययुतानिह ॥ ६ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनवत्परान् । दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशनीम् ॥ ७ ॥
प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नैवं या कुरुते श्रत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चात्रिंशदधिकनवशततमः ॥ ९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे मृत दुग्धं हरति मानवः । तत्काल एव पापेन बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥

दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमृगान्महामृगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशदधिकनवशततम ॥ ९३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि साऽत्रैव बहुमूत्ररुजाकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्रमेणाऽत्र न पश्येद्बहुमूत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशदधिकनवशततम ॥ ९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवेऽनयं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानास्तनदानेन विधिना गरुडाग्रज । नःशपेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिना षड्ज । महिषीव प्रजादोग्रान्मुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोष्टविंशदधिकनवशततम ॥ ९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनि कुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रेण पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाऽज्ञानकृते वापि निष्कृतिर्नाऽत्र विधेः । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव फलहृत्काचित्प्रमादादिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्याऽपि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागापि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रवेदीना सा फलहृत्किल्बिषाहृदात् ॥ २ ॥
प्राप्यैश्वर्यं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । असाधं नालेऽक्राण्य देयानि खलु शक्तिः ॥ ३ ॥
तत्कृते सुतशुद्धिः स्याज्जीवनं वर्षमसतिम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्ममत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुत्खेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिक्यामय वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्भोगात्प्रमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशदधिकनवशततम ॥ ९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातेन नारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
दयात्साभरणां भूत महिषीं यमदैवताम् । युगस्मलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महारोगान्महिषीवधजासुत । तस्मिन्नपहते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदधिकनवशततम ॥ ९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विधेत्प्राग्वृषभानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाल्लेदोऽत्र तस्यास्ति युवभावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥

नास्ति तदिन्मयं कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंपुनः ॥ १ ॥
प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाबौरमभून्नुद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परं प्रतिकृते सूतं स्वशरीरमयाऽव्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शनयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्थे चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेशोऽतिक्रूरो बहुपालनरत्नपरः ॥ ८ ॥
पापाहोभरतः क्रोधी नानामैस्वशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वपे पंचदीनि पत्रत्रिण ॥ ९ ॥
महाकालनरादानात् सुवर्णस्य पत्रत्रिण । सर्ववित्तपटशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
पंचाशीतिसमायुः स्यादत्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्ते ह्यरिष्टं स्यादकृते प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥
कालरूपेण शस्त्रेण तत्कृते मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
चिद्रं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदिस्थं लघुनं चिद्रं पण्डगुलमिदं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहर्त्री तु या नारी प्राग्भवे तत्र जन्मनि । भेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
दधिधेनुमदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुणी निहते पूर्वभावे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजापते ॥ १ ॥
रत्नधेनुमहादानाद्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यभिजं रोगं कातरौत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकशततमः ॥ ९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तथा ॥ १ ॥
सा शूद्राऽत्र महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात् प्रहतास्तु पत्रत्रिण ॥ २ ॥
तेन कर्मफलेनैव चक्षुःपीडाऽतिदारुणा । त्रिदोषिर्दूषिता चाऽत्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥

द्विसुवर्णमिता भग्याः संपूज्याऽय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ६ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय मत्तचत्वारिंशदधिकतमशततम ॥ ९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
 मधुवेनुमदानाद्वा ब्राह्मणानां च तर्पणात् । दुष्टगन्धयुताद्दोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायऽष्टचत्वारिंशदधिकतमशततम ॥ ९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजापते चक्षुरोगवती सुत ॥ १ ॥
 धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णा विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदद्भ्यं महाद्वनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपचाशदधिकतमशततम ॥ ९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यपभूत्कश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दण्डाधिकारस्वाञ्जुद्रो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
 नानादानरतस्तत्र लोभाद्वापि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैव ब्राह्मणस्य पतत्रिण ॥ २ ॥
 लोभाच्चकाराऽसौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्त्वाऽतिथिमशासनम् ३
 देशे पंचनदे ह्यत्र जातः शुद्रोऽतिचावमः । स चारुवन्न विवर्णान्तु पण्डः पापमातः सुखी ॥ ४ ॥
 सकलेश्वर्यसपन्नो नानावाहनमोगाढगो दानात्तर्त्तवामदं सुत ॥ ५ ॥
 सप्तजन्मन्यसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचाशदधिकतमशततम ॥ ९५० ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुचे समुत्पन्नः ओषादाव्ययशोवती । राजमान्योऽविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
 किंचिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षमरुण्या ॥ २ ॥
 तस्य भार्या शुभाचारा मुग्धा गुणशालिनी । प्रियभक्तिगता नित्यं दानवर्मप्रवर्तिनी ॥ ३ ॥
 एकपुत्रममृता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्प गतं ज्ञान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पापं ग्राम्यति तत्त्रयः । विधानावहितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो बालकास्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रमन्नातो बहुद्रव्यममाकुरुलः ॥ ६ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वाद्वितः । कालेन महता वरत स विप्रो निवृत्त गतः ॥ ७ ॥
 संचितं तद्भनं सर्वं न तु किंचिदपि दत्तम् । ब्रह्मस्वं भक्तिं तेन वशशुद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणोऽत्र च ॥ ९ ॥
 इदं जन्म चतुर्थं तु ब्रह्मर्षममुद्रवः । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना पतत्रिण ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्य विषसंकाशं पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणेहो हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसंततिः ॥ १२ ॥
 तस्य सन्ततनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभम् । सुशुभे भूमेदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं समतं शुक्रजडुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्रं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
 सुशीतलज्जलैः पूर्णं समर्पणीविषष्टम् । नानाफलाक्षभोपेतं पूर्णपात्रोपरि स्थितम् ॥ १५ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्जुलकृति । सतयान्यरूपेण वल्लस्रकचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कटयविर्भोमिवाम् । सुवर्गस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
 प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विमान्द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
 जातीपुष्पासमुद्भूतां लक्षपुजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्धनुर्दपती परिदापयेत् ॥ १९ ॥
 एकैकतयिभ्यः सूत निधला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीहस्त्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकसप्ततितमः ॥ ९५१ ॥

गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥

तदाहाच महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥

ततो ब्रह्मवधस्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता तथा फलं सर्वं पुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥

सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशनीम् ॥ ४ ॥

वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्गृहमस्याऽपि प्राग्भवे विनशानुत ॥ १ ॥

छिन्वा नासाग्रमुष्की तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ २ ॥

जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन सचास्त्यत्र पतत्रिण ॥ ३ ॥

धर्मात्पूर्वकृतात्तोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । दृढपापार्जनास्तु मायश्चित्तं न विद्यते ॥ ४ ॥

पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तत्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ५ ॥

आयुः पटिमिताब्दं तु रिष्टं पंचाशदब्दके ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकनवशततमः ॥ ९५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेया पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसंभवे ॥ १ ॥

ताम्रकुर्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनस्यैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपट्षधिकनवशततमः ॥ ९५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेलद्वारी तु यः कश्चिद्भवेत्लोभात्पुराभवे । कंझा रोगेण सततं पीडयते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥

शक्त्या तेलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय पतत्रिण । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघट्टदद्यात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्षधिकनवशततमः ॥ ९६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्पक्ताऽपि विक्ता सा महारोपवती ह्यभूत् ॥ १ ॥

तया मदीषधैर्दिव्यैः पुंस्त्वं दूरीकृतं पतेः । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नर्पुंसकः ॥ २ ॥

घृतं पापतो दुष्टं सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योऽतिदुःखातो न शुभं लभते गतिम् ॥ ३ ॥

बहुजन्मन्यसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकापट्षधिकनवशततमः ॥ ९६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभक्षयार्थं महाभाग यो हन्याद्वांशुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजोऽसौ नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥

न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकनवशततमः ॥ ९६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद् गुहं हरति कस्यचित् । गुहमोदरेण रोगेण पीडयते साऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुहयेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्यधिकनवशततमः ॥ ९६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वभवे नेपालविश्रुते । बहुमित्रमुखैराढ्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान् देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरूपं च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियां समभवद्भयमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं भुक्त्वा स जातोऽय महीधरे । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशदेशेति विख्यातो घृणी लघुमहायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापाज्जायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् । पलपंचामितां लेख्यां गन्धैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्वेदविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तदा दद्याद्वाज्रं त्रिपलालम्कम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमंत्रेण गृह्णाति स महाद्रिजः । पश्चादष्टाक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमंत्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ११ ॥
नेवं करोति यो मोहाज्जडधीर्दिववातितः । न लभेत्स्त्रीमुखं चोयं रिष्टं पश्येदकेन्दके ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवेन वर्षसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्यधिकनवशततमः ॥ ९६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना यो प्राग्हन्यान्मृगं हि विनतासुत । खंजः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
पापनाशकरीं तस्य निष्कृतिं वच्मयहं सुत । दद्याद्धवं नवं तत्र स्वर्गनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सिंहासनेरलंकारैः पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न स पश्यति खंजत्वं दानस्याऽस्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपट्यधिकनवशततमः ॥ ९६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परतैलापहारिणी । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
सा मुच्यते महाभाग दानात्तैलघटद्वयात् । सुवर्णाढ्यात्तथा शक्त्या तैलदानादिशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्यधिकनवशततमः ॥ ९६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भवपूर्वनिर्दो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो द्वारासावधर्मतः । गम च कामलोभेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके पतत्रिण । शिवपूजननात्पुण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जाङ्गलके घण्टः सर्वधर्मवर्हिष्कृतः । शिवपूजा स्तो यस्मात्प्रागत्र धनभोगमाक् ॥ ४ ॥

स्त्रीपुत्रमुत्तहीनोऽयं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायः सप्तपट्टयविक्रमनशततमः ॥ ९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भार्य याश्चधीतपूर्वं मृगं हि गरुडाग्रज । स्वगर्भाालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 तद्वातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव च तदेनसः ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्ततः । दद्यादिप्राय तुरगं युवानं भूपणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्ममुच्यते । न सा पश्यति गर्भोत्पत्त्या पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानममवात्पक्षिन्त्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायः सप्तपट्टयविक्रमनशततमः ॥ ९६८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्दङ्गीगदः । तस्य भार्या सदाचारा मुञ्जेहा भर्तृभक्तिनः ॥ २ ॥
 रक्तस्रवादिना पीडा जायते चोदरानिलः । उदरात्तस्या गर्भस्य पातं कुर्याच्च पृष्ठतः ॥ ३ ॥
 दिनैस्तु पंचभिर्मासैश्चर्मिः सप्तमिस्तथा । केन कर्मविषाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनेनेय महाबाहो शृणु चास्य विवेचनम् । व्यने गारभपादापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
 अतिकष्टद्विनेनेय गर्भपातकृतागतः । अत्र च कृत्वा कर्म व्यभिचारो यतस्ततः ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहर्ता च कुलस्य वाङ्मयं प्रपाद । भर्तुस्तत्रैरिणी वृत्तिदुष्टसंगतिरिति च सा ॥ ७ ॥
 तेन दुष्टेन यद्भयं हवं तत्करमुद्रिह ॥ भुक्तं ताम्बा वैनेनेय ब्रह्मस्य तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तदनं भुङ्क्ता पीडितो दाहगेरुदैः । यातना बहुया माता पश्चात्मातुष्यमाप्तवान् ॥ ९ ॥
 किंचिदुपयममभिन क्षात्रेऽयं जन्मना सुखे । इदं जन्म चतुर्न तु गर्भातोऽभिजायते ॥ १० ॥
 उमाभ्यां च कृत्वा कर्म भुङ्गते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विवेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैजन्मनि या नारी नानागर्भं जिघांस्ति । तत्कृत्वा तस्य शुद्धिस्तु श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमतयुक्ता ध्रुवं सा व्राकाक्षिणी । सीमागत्ये समापूर्वमाणस्य शुभे दिवा ॥ १४ ॥
 ऐस्तु यज्ञेः पानेनेनैः कष्टमनेनैः । रुचिररक्षोत्पानैः सप्तः परिचेत्तदा ॥ १५ ॥
 रामो पुष्पावलीभिश्च दीपस्तम्बवन्दनाग्निभिः । स्वगीतमङ्गलध्वनैः सादयन्नायिनी सुवि ॥ १६ ॥

माणयत्नं प्रकृवीन तस्यास्तु पयसा हविः । तस्यास्तु पंचगव्यानि यथाचारं यथाश्रुति ॥ १७ ॥
 एवं व्रतया नारी मातिमाति तु संयता । तस्या धेनोः सवत्साया इष्टं समभिक्षांक्षिणी ॥ १८ ॥
 व्रतान्ते द्विजमासाद्य समस्तगुणशालिनम् । अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रसूत्राभूषणैः ॥ १९ ॥
 सम्पद्यभ्यर्च्य तां धेतुं तनयं तं स्तनं वयम् । कृत्वा च विधिना तस्मै तां दद्यादभिभाषिणी ॥ २० ॥
 सुवर्णं शुद्धनाग्रेयं माषपोडशसंयुतम् । दापयेद्गां सवत्सां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
 “यन्मया कुलयाकांक्षानानागर्भा जिघंसिताः । नानौषधः पातितास्ते गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
 तस्य कर्माजितं पापं गर्भरातादिदूषणम् । पुनस्तस्य नाशाय सवत्सादानतस्त्वियाम् ॥ २३ ॥
 इह जन्मनि बन्धवत्वं नाशयेदस्य तेन तु । दाने नानेन सुप्रेरनवाञ्च हि सुवत् ॥ २४ ॥
 भवेयं त्वत्पसादेन गर्भो मे सुभगाश्रितः ।” एवमस्त्विति तां धेतुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २५ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं तथा नानाफलानि च । दापयेद्विजगुरुषां भूरिद्वयेण तोषयेत् ॥ २६ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान् नानाश्रेः सक्तुगणैः । एवंकृतविधेः सूत नारी वा दुःखनाशिनी ॥ २७ ॥

बन्धवत्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तियशस्विनी ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चित्पुण्यं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वशानाद्विभक्तसर्वस्कारसंयुतम् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नाप्नोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सृगालवर्गी पुनः पापजनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं चाकुरानिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादथ सुवर्गाड्यं सर्वस्वस्कारसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सङ्करः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी कर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरकर्म कृते तेन दुष्टसङ्गतितोण्डज । चौर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 भृतास्ते तेन पापेन नानायोगिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 तीर्थमृत्युराशय धनपुत्र उन्मत्तितः । युवभावेऽण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुरर्णदशसंभिता । लिखिता गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 देया वै वेदविद्वदे पूर्वपापविमुक्षये । गायत्रीं च जपेत्तत्र नियुतां चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ता भोजयेच्च तथा द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तदोपात्तमुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुशः युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काश्चिद्धानयेन्नागे शृगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं बाधि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 अत्र जन्माने चैवोर्ध्वराताद्य बहुदुःकृतः । पादभंगो भवेत्तस्मात्पापाञ्चैव खगाधिप ॥ २ ॥

करोति तस्य पापस्य विन्मयं विधिनान्न चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येन न चोर्ध्वात्पतनं तथा ॥ ३ ॥

अथ निष्कमुवर्णादर्थं विन्मयं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे साऽत्र जन्मनि । महापापसु गन्धादि पुण्यतीर्थं तु दापयेत् ॥ १ ॥

पूर्वोपस्कारसंपुक्तं स्वर्णार्घ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाद्रिततामुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षेत्री महाभाग पांचाले देशके शुभे । धर्मकर्मसमायुक्तो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ १ ॥

दुष्कर्माचरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्राणां वै धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥

कृतो यत्नो महास्त्रत्र नातीर्त्तमस्य पातनम् । तथा हालाहलं पीतं मृता सा लोकशंकया ॥ ३ ॥

महत्या पीडया सूत वालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपंचयुक्तेन कृतं प्राकर्म दारुणम् ॥ ४ ॥

कर्मणां संग्रहश्चात्र गर्भनाशसमुद्भवः । ततः स मरणं प्राप्नो वाहुजो गरुडाग्रज ॥ ५ ॥

सूर्यलोके तदा गत्वा मुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकं भुक्त्वा स्वकृतादुग्रकर्मणः ॥ ६ ॥

स पर्वणि महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । जातोऽत्र यमुनातीरे वाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥

अनेकस्त्रीसंयुतश्च नानाविभवसंयुतः । आद्यन्तसुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥

धर्मादिदं तथा पापाद्भूतं पापरतः शठः । सकन्यो हृदि रोगश्च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥

शूद्राणां वीर्यदानात्प्राक् तद्वान्मृतपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापाऽपनोदनीम् । पुत्रवृद्धिकरा धन्यां लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशनीम् ॥ १३ ॥

शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलैः पंचमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्यां विधानतः ॥ १४ ॥

तत्तदर्थेन वा कार्या त्रिंशु वित्तान्नुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशनी ॥ १५ ॥

पंचमापमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौवर्णे पंचमापकम् ॥ १६ ॥

राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलान्तमकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥

होमयेत्तण्डुलैः साज्यैः सर्षपैः सलिलैस्तथा । ब्राह्मणाभ्योजयेत्पश्चात्पूर्वपापाऽपनुत्तये ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चाऽत्र जन्मनि ॥ १ ॥

घोराह्रस्ववात्पापाद्बुद्ध्यादुग्रकर्मणः सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्यधिकनवशततमः ॥ ९७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
क्षयेणाऽत्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षयेऽतिकेठेन नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशान्भवति । कुरुक्षेत्रादित्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्ततयधिकव्यशततमः ॥ ९७७ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महाद्भूतम् । सहानुगामिन्योर्नायोगीति मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं समीक्ष्य भर्तारं या विशेद्धि हुताशनम् । तत्सार्धं सा महापुण्या ज्ञेयाऽत्र सहगामिनी ॥ २ ॥
श्रुत्वा मृतपतिं याऽत्र विदेशस्थं पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेदग्निं सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
पातिव्रत्याद्धि धर्मात्तु भवेन्मोक्षगतिस्तयोः । तथैकाऽभून्महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेषण्डज ॥ ४ ॥
ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भर्तृपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्ताग्निं विधिना सूत कृत्वा पूजां हरेर्भूषणम् ॥ ६ ॥
सा गता यमराजस्य स्कन्धे दत्त्वा पदांबुजम् । वैकुण्ठं चाण्डनश्रेष्ठ यद्गत्वा न निवर्तते ॥ ७ ॥
तल्लुप्तातलघातेन मूर्च्छितोऽभूद्यमाधिपः । तत्काले तत्र संपृष्टो नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
धर्मराज वदितन्मे त्वतः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽयुना ॥ ९ ॥

यम उवाच ।

पतिव्रताया धर्मस्तु सर्वदा सेवितोऽनया । तस्मात्पुण्यादपिश्रेष्ठ यातेयं वै शुभानना ॥ १० ॥
सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं दिज । मोक्षं गता महासाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् ॥ ११ ॥
महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम । साऽऽगमिष्यति चैवाऽत्र पत्युः पापविशेषतः ॥ १२ ॥
ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे । काश्यां मृत्युस्त्वयोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्ततयधिकव्यशततमः ॥ ९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमाबादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र दिजः सूत घातितो भूमिलोमतः ॥ १ ॥
सहायर्षचयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोराञ्जरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
तत्राग्निं तिर्यक्कं सूत विमुञ्ज्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽयं पुण्यात्पात्रात् सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
क्षयरोगग्रस्तः सोऽपि कृशो दुःखातुरो भृशम् । लग्ने कुम्भाभिषे सुत भीमश्चन्द्रयुतोऽण्डज ॥ ४ ॥
रिष्टं पथिमिते वपं जायते कृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वायुो भङ्गो दृढपापान् निष्कृतिः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्यधिकव्यशततमः ॥ ९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा स त्वरितं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
ददाह च पुरं शत्रोस्तरक्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मघातजम् । अथो यमाज्ञया सर्वा मुक्ता नरकघातनाः ॥ ३ ॥

पुण्यशेषादयाऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधरः । देशेऽप्योध्याभिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमो ॥ ४ ॥
 युवमाधे महाभाग राजपद्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यतेऽधुना । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु ययोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदली पत्रसंयुता ॥ ७ ॥
 यथा पित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । दद्यात्तां विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया होमयेच्च जपेत्तया । गायत्री विविना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महानाहो क्षयस्तस्य प्रशम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्रिटं विंशतिकेऽब्दके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिद्भ्रदेशे प्राकू सूत काचिद्विजवरानना । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यपातयत्पूर्वभावे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासां वक्रत्वमाप्नोति साऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कनयं दद्यात्पूर्वं चैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामथात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुग्धुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्रोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृवाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । बधिरो जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चांद्रायणनरं कुर्यात् सुवर्णपलसंयुतम् । पुस्तकं विविधदद्यात्कस्मात्पापात्तमुच्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाग्रजतया होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मपातजम् । अज्ञानादन जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृतादोराद्यस्मात्स्वैवदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नाऽत्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयागे मन्त्रस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्यया ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तम्यशीत्यधिकनवशततमः ॥ ९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पंचनदेऽण्डज । धनवान्यसमायुक्तः पापकर्मा महाधमः ॥ १ ॥
 विमत्सद्गतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स्नानो वै मृगगे भानो धूर्तकर्मा क्रियोद्भिः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं वृत्तवाचं कर्म दारुणम् । यामे निशसितोन्वस्य क्षत्रियस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिभासतुरानन । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीराश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगिनं संप्राप्तः स सुत यमशामनम् । भुञ्जता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तया ॥ ५ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेन स जातो पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंमिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान् धर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पैत्तिकः स्वल्पवित्तभाक् ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं प्राप्य पापाद्ग्नं शृणुष्व वै ॥ ८ ॥
 गोवालवत्सकववाञ्जविधातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशवान् ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविप्रवधाः पापाः पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
 लक्ष्मेतद्गण्डजश्चेष्ट पृच्छकस्याऽत्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्ताऽत्र सा मुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्पा सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
 तद्द्वैमितिका वापि द्विजे विचारुत्तारतः । संपूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देगा विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मापैर्वद्विमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देवाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमपेदष्टशतकं रुद्रस्यापि प्रयत्नतः । शृणुयाद्भरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नेवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्त्वस्मिञ्जीविते नाऽत्र संशयः १९ ॥
 नवसप्तसमायुः स्यात् प्रायश्चित्तं कृतेऽधुना । सप्तवर्षमिते वर्षे रिष्टं चाऽकृतानिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्याधिकनवशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरानना । पतिमिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावात्तया स्मृत्वा गृहं दार्षं द्विजस्य च । वैरिणास्तु मुतो दग्धो गृहदाहे पतत्रिणः ॥ २ ॥
 साहाय्यात्स्वामिनः सूत प्राग्भवे समुपाजितम् । तत्पापजं महावोरं फलं प्राप्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनवर्मदद्या पूर्वपुण्यात्तथा सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगमुता चालये बालघातादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैवाऽत्र नक्षयति । साहाय्यात्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्याधिकनवशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग हन्यात्पापविमोहितः । तस्य च स्वखलिता वाणी भवत्पत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याद्विरण्यमी तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तथा च पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाऽण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्मुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्याधिकनवशततमः ॥ ९८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीचारी पूव पापविमोहिता । साऽत्र जन्मनि जायेत वचनस्खलिताऽण्डज ॥ १ ॥
 तथा देवा सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत तद्दानाद्दिनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्याधिकनवशततमः ॥ ९८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रवाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लंबकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्वाऽभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नाञ्च कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोननवत्यधिकनवशततमः ॥ ९८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजन्मपि घातयेद्रुडायज । वक्त्रं स कण्ठरोगेण वाध्यते चाऽत्र जन्मानि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यद्योपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९० ॥

अरुण उवाच । :

काश्चिद्विप्रकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्मोर्दंश्चापि हृद्ग्रथया ॥ १ ॥
मेहाद्याः स्वल्पवीर्यांश्च ह्यक्षिपांश्चूदरामयाः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्येऽस्य ग्रहिणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते वह्निरुपघातत्रणाकुलः । पुत्राणां मातुलानीनां विधवार्त्तिः स्वप्नादिषु ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रवत्पीडा भूमेर्द्रव्यस्य लिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहेऽत्र संति वै ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाण्याऽसन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुवात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नाऽत्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाताः विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्धयेन स्त्रीणां कर्म दुरात्मकम् । अज्ञानानां कुलस्त्रीणामाचारश्च न शोभनः ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु सा क्रूरा स्यादेषु चोषु च । प्रमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निग्रहमानसा ॥ १० ॥
तस्या गेहे श्रिता नित्यं मार्जारश्चादिजंतवः । पातालकीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तेषु वै बालुकाग्र्यं वृत्तसमस्मर्यादयः । निक्षिप्ताश्च तथा चाग्निः प्रक्षिप्तः पापचेतसा ॥ १२ ॥
आपावन्धनप्रातृणां बालगर्भाश्चितास्तदा । अन्ये तद्गर्भिणो ये च क्षिप्त्वा वै वह्निभस्मकम् ॥ १३ ॥
जन्तुप्रमादान्निघ्नन्ति ते च मंततिदुःखिनः । संततेर्दुःखितायास्तु नानादुःखानि संति च ॥ १४ ॥
अनयार्थं समाक्षिप्य तेषां वै नाशनं कृतम् । तथाविधेषु जीविषु मृतेष्वपि च तदृशात् ॥ १५ ॥
अन्यन्ते शिशवस्तेऽपि तस्यास्तत्पापदोषतः । पातालैऽपि च दग्धास्ते बह्वो लघुजंतवः ॥ १६ ॥
गर्भयुक्ता मृतास्तत्र क्षामा अपि तयाञ्चयः । मार्गं लभन्ते नो तत्र मृतास्ते लघुजन्तवः ॥ १७ ॥
तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधाऽपत्यजा वाद्या प्राप्यते जनुरन्तरे ॥ १८ ॥
जन्तवो गर्भगाश्चैतस्त्वकृतं कर्मवन्धनम् । उभयोः कर्मणोर्हंतुवश्यं च प्रयोजनात् ॥ १९ ॥
इदं जन्म तृतीयं तु ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाथ येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुद्रिष्टे समनुप्राप्ते सौम्यग्रहशुभोदये । प्राशुदकमवणे देशे गोमवाद्युपलितके ॥ २२ ॥

तत्रोपर्याधिकं स्तीर्त्वा नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २३ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य शलाको मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपूरिते ॥ २४ ॥
 शुद्धतोषेभूतं ताम्रपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पत्रं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २५ ॥
 पृजयेच्च सप्तनीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । दधानं दक्षहस्तेर्धं वामे चाथ कमण्डलुम् ॥ २६ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां सृत्तिं च शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्भस्वपुष्पाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २७ ॥
 सम्यक्कृद्वावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रायः वेदविदुषे पूजयित्वा यथाविधि ॥ २८ ॥
 दद्याच्चैव सप्तनीकान्वाह्याणांश्चैव भोजयेत् । सिसृक्षुणा जगत्स्रष्टा ये सृष्टाः शुद्रजंतवः ॥ २९ ॥
 ते मया तिलसंख्याश्च दद्या वै तीव्रवेदनम् । लंघिताः स्त्रीजनाचरा अजानंत्या दयात्मकः ॥ ३० ॥
 नाशयेस्तस्य पापस्य देवपातं विगर्हितम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्यां गुणशालिने ॥ ३१ ॥
 एवमैवाव्य तां भूतिं समादाय पृथक्पृथक् । प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदक्षिणाम् ॥ ३२ ॥
 दानान्ते कीर्त्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुपि दयारं हितचित्तया । प्राप्तं चात्राशुभं स्वार्मिशिष्टान्वि तत्कर्मकारणम् ॥ ३४ ॥
 दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायं एकनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु भवे प्राङ् मानवोऽण्डज । सोऽज्जन्मानि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
 स भीष्मपञ्चकादत्र घृतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगात्तु दुष्टाद्दि किमिलोदरात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाद्यज । जायते जडरे तस्याः कृमिजोत्था रुजा सुत ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चघ्नं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च भान्तस्य दिनपञ्चकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन सततं साज्ज जाता कृशोदरी । सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १ ॥
 कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य विनाशनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्नवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्भ्रमांस्वितः सदा । सभायौ नर्मदातीरे दत्तं दानं हि तेन वै ॥ १ ॥
 वेदवेदाङ्गयुक्तेषु सत्पात्रेषु विधानतः । अथ पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् ॥ २ ॥
 ज्येष्ठां त्यक्त्वा त्वृतुमातां धर्मशीलयुतां प्रियाम् । रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः । मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ४ ॥

१ आश्राव्य-आदौ संकल्प्य-इत्यर्थः ।

श्रद्धादानवलात्तोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः । सिंहस्थके सुखे राहो जीवे कर्कालो मृगौ ॥ ५ ॥
 स रक्तगौरी मतिमान् वन्धुस्त्रीसुखसंयुतः । लघुवृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः ॥ ६ ॥
 सर्वमेतत्फलं दानात् स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः । स्त्रीत्यागी भ्रूणहा लोके इति पौराणिका विदुः ॥ ७ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापविनाशनीम् । स्वर्णपंचपलैः कृत्वा गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ ८ ॥
 तद्वर्द्धप्रमितो वाऽपि देवो मंत्रमिमं पठन् ॥ ९ ॥

मन्त्रः ।

“ त्वक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वे पापं मर्मजितम् ॥

तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ” । मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी ॥ १० ॥
 ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रार्थपारिणे । ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वैवं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोषनं सुत ॥
 स पुत्रान्नैव चाप्नोति रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्तमितम् ॥ १३ ॥

अन्यजन्मादिकं ज्ञेयं विस्तरं नोदितं मया ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनत्रयधिकनवशततमः ॥ ९९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता वाहुजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता पार्यिवपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्यत्तया कृतं कर्म शृणुष्वत्र खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्भवं तद्देहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न दत्तं च पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुत्सेन भुजितस्तु पतत्रिण ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं पूर्वं ब्रह्मवातसमं तथा । पञ्चत्ववशां प्राप्ता भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनाऽत्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनाग्नेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुब्रह्मेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यत्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनत्रयधिकनवशततमः ॥ ९९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योजन्यजन्मनि भो सत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तरः । रात्र्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः १
 भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तया । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्वत्त्वान् न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भो सत याऽमक्ष्यं भक्षयेत्तिकल । रसलोभेन वै नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना ॥ १ ॥
 नक्तान्वया जायते त्वत्र व्यथिता नेत्रवीडया । गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणेभ्यश्च भोजनात् ॥ २ ॥
 नक्तान्वधयोगान्मुक्ता स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी तु रात्र्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् । रात्र्यन्धयोगात्सर्वतं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकनवशततमः ॥ ९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभ्रूरी प्राग्भवे विनतासुत । रात्र्यन्ध्यरोगयुक्ता सा चाऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजेभ्यो भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तया । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सहस्रशततमः ॥ १००० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मृदो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतासुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धबुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाधिकसहस्रतमः ॥ १००१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात्सा वाऽजगरी जायतेण्डज ॥ १ ॥
प्राजापत्यव्रतादत्र कृतात्पंचापवर्त्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र पताव्रण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः व्याधिकसहस्रतमः ॥ १००२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराश्रविन्नकारी यथाऽभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णनाशतिरोगेण जन्मन्यत्र मपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमेन कृतेन गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाष्ट्रीणादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः व्याधिकसहस्रतमः ॥ १००३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । पाराश्रेण यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णनैव रोगेण बाध्यते पीडया मृदम् । लक्षहोमेन सततं सा पापान्मुच्यतेऽनुना ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः शतुरधिकसहस्रतमः ॥ १००४ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठः सदाचारः साधुसंयनसंयुतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्चिदं पापजं चाऽत्र जन्मनि । क्लिप्तदृष्टकंठश्च नेत्रतोदो विरश्मिता ॥ २ ॥
किञ्चिद्वदः प्रजायेत तद् व्रते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥
वातबाधोदेरे तस्या स्तया मूर्ध्नि च जायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्राः पुत्र्यो मृताः कथम् ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना नारी शूद्रा प्रतारिता । बहुव्यापानिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
परस्परस्य सम्बन्धे बहुकालो गतागतः । अन्योन्यप्रीतिवशतः किञ्चित्कालवशं गतः ॥ ७ ॥
उभयोः कर्मणोर्दुर्बलवत्ता त्वितस्ततः । मान्यकर्मकृता योज्यौ तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥
ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णाश्लकरणैर्धुतः । धनलोभाद्व्रतस्तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ ९ ॥
तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रैवपस्तथा मातैर्वयसा च समन्वितः ॥ १० ॥
धनलोभवशेनैव दुष्टचिन्तेन दुर्मनाः । अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ तौ यमशासनम् ॥ ११ ॥

तेद्वहस्योदसो जातो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पावितौ भृशम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुपमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं जन्म चतुर्यं तु मृतापत्यं स्वगेश्वर ॥ १३ ॥
 द्विशादिमासजातानां मृतिर्द्वित्रादिहायनात् । मृताः पुत्रा भवन्त्येव जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामपि च हवन् । जाताजाता विनश्यन्ति तस्यायाकृतानिष्कृतेः ॥ १५ ॥
 अचिराच्च भविष्यन्ति कुमाराश्चिरजीविनः । सुरोपमाः सुरूपाश्च लालनाच्चाटुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसुतेषु च । व्याधयन्तरे भवेद्व्याधिर्भ्रष्टो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यस्य लेशोपि नानाशंकितचेतसः । भवेच्च तद्वनस्यापि परपत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्य नामापि कीर्तयेत् । स्वोदरे त्रिपते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं तस्य चिह्नं तत्प्रतिपादयेत् । स्वंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महाव्याधिः शोकश्चैवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 त्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्रा अकृतचाटवः । एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच

कः तस्य निष्कृतिः स्वामिनिह कर्मनिषूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सप्तनीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्धवित् ॥ २५ ॥
 सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतक्षं प्रतिष्ठितम् । स्वापयेदौपधैर्मन्त्रैर्वारुणैर्विष्णुसूक्तिभिः ॥ २६ ॥
 सुदिपे सुशुभे देशे गोमपाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमथापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्वापयेद्भ्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥
 सीवर्णो प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिताम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां काश्यपे शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
 अर्चयेद्भन्धपुष्पाद्यैरुपचारिर्यावाविधि । सम्पक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 धाड्य विदुषो विप्रान् तथा च वेद्वादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्यः ।

“यन्मयाय पुरा द्रोहमापाद्य परसुनुषु । भूमिद्विगणैमाद्ये तल्लिप्सा नस्य नश्यतु ” ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तद्वि पापं मे शूर्तिस्ते शुभलक्षणा । तदस्तु महद्भातं मृतसन्तन्त्रिरात्मनः ॥ ३३ ॥
 तस्मान्मुच्ये महाभागार्थितगोदानतोषितः । इति तत्र परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्तेव तिष्ठति ॥ ३४ ॥
 अग्रे नयेति मंत्रेण विमृज्यैतदुदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सर्वतः च सहिरण्यां ययातिबेधि ॥ ३५ ॥
 सर्पिष्पात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः । इहैव लक्ष्म विज्ञेयं भ्रातृवन्धुसुखोज्ञितम् ॥ ३६ ॥
 स्वमुतामुतसौख्यानि न सन्त्यजिजपुत्रता । विरुध्यन्तेऽप्यपत्यानि तादृशानि मिथः क्रियता ॥ ३७ ॥
 विकारो विकृता लीपाद्भ्रमे पाद्वैकृतम् । पित्रजा मातुलानीनां सगुल्मार्तिस्त्वचो व्यथा ॥ ३८ ॥
 मृतापत्यात्तिरप्येषा मनुमंत्रादिभेदतः । तथातयाऽत्र दुःखानि जायन्तेऽस्य मुहुर्मुहुः ॥ ३९ ॥

पूर्वकर्माजिनं पापं चिह्नं तस्य सहायकम् ॥ ४० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचाधिकसहस्रतमः ॥ १००५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्याद्वातार्थं पूर्वजन्मानि । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्रच्छर्दिरोगेण बाध्यते ॥ १ ॥

निष्कृतिर्नास्ति तस्याऽत्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं यौवने नाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्याऽत्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविकसहस्रतमः ॥ १००६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राममेवे सूनू विपं दद्याद्विजातये । छर्दिरोगेण साऽत्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥

न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गृहद्वाराज । ब्राह्मणस्य वधे सूनू प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविकसहस्रतमः ॥ १००७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मानि मानद । छर्दिरोगेण चात्रैव बाध्यते पीडया भृशम् ॥ १ ॥

धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविकसहस्रतमः ॥ १००८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूनू प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवविकसहस्रतमः ॥ १००९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता ब्रह्मदे सुन । सा चाऽत्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदेण्डज ॥ १ ॥

पुत्राभिलाषिणी पूर्वमभजद्यवनं यतः । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥

नानाधनयुता दानात्कुरुक्षेत्रे पुराऽनव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥

अत्र जन्मनि सा लक्षद्वद्रूपजनजाच्छुभात् । पुत्रशौचयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥

अथवा हरिवंशस्य शातावृत्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशाविकसहस्रतमः ॥ १०१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालये वसन्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥

चौर्येणापि हृतं द्रव्यं यत्तिथ्यतं देवताश्रेय । तेन दुष्टेन यत्सूनू कृतं कर्मातिद्वारणम् ॥ २ ॥

स तेन कर्मणा युक्तो भुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गङ्गाश्रेय क्षत्री पर्वते पूजनाद्वरेः ॥ ३ ॥

बहुद्रव्यान्वितो भूपः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चाऽत्र जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥

देवद्रव्यापहारी तु पाण्डुरोगी प्रजायते । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥

कुर्याद्विरण्मयीं पृथ्वीं समुवर्णां पलातिमकाम् । सवनां सागरोपेतानां सप्तद्वीपां वसुन्वराम् ॥ ६ ॥

गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगादिमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशाविकसहस्रतमः ॥ १०११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विपं कस्यापि काश्यप । साऽत्र जन्मनि रोगेण च्छीदंसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्याच्चस्मादोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च विवाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
 दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र ग्राप्ता भाविबलाद्बद्धात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सा लुण्ठिताऽत्र त्रसिता तेन पापविघाण्डज ॥ ४ ॥
 सहायैः सा परित्यक्ता ताडिता ह्याकुलाऽभवत् । तद्रभोर्द्वौ च्युतौ पुत्रौ पापमाचरितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 ततो धर्मपुरं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं पतत्रिण ॥ ६ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गातयाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिते ॥ ७ ॥
 गौरः स्वरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोतिमतिमान् बहुपुत्रीमिरन्दितः ॥ ८ ॥
 जातपुत्रैर्मृतैस्तत्र पूर्वपापात्तयाण्डज । विन्मयं तत्र वक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
 पलायनैर्तदर्थेन कार्या वा वटिना सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
 पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय च । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मंत्रांश्च तद्विद्मन्विधिपूर्वकम् ॥ १२ ॥
 होमपेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलससर्पपात्र । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 शृणुयाद्धरिवेशं वा शतावृत्त्या विधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्मादोपात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
 तस्मात्पुत्रमुखं लेभे चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वदे तु प्रायश्चित्ते कृते शुभे ॥ १५ ॥
 वेदसप्तसमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशधिकसहस्रतमः ॥ १०१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं याऽत्रात्रपि व्यभिचारिणी । साऽऽगता नरकाद्धोरादसती पापजाऽण्डज ॥ १ ॥
 न शुध्यत्यशुमाचारा प्रायश्चित्तं शतैरपि । वाराणसीं गता चास्यां वासाच्च विनतासुत ॥ २ ॥
 मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताद्बद्धात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजनगाढ्रतात् ॥ ३ ॥
 बाहुजेयं महाभाग पूर्वपत्रात्रपि बाहुजा । बन्ध्या च पापतो दुःखाकुला च दयितोऽज्ञिता ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशधिकसहस्रतमः ॥ १०१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भ्रातृघातकरी नारी प्राग्भवे विनतासुत । साऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं वा तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चादशधिकसहस्रतमः ॥ १०१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चाञ्च जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्याऽपहरणात्प्रागगत्राऽक्षिमपीडनम् ॥ १ ॥
विंशद्वर्षे व्यतीते च नेत्रभंगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्य प्रतिष्ठाप्य सुराविषम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विमानं वैष्णवाञ्छ्रद्धया युतः ॥ ४ ॥
कृत्वा तेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिद्यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुयाशदान्तः । कालचक्राभिर्धनं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्धोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रारूपदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादस्ता ह्यत्र या पूर्वोऽभूत्पतित्रता । पतिपापप्रभावाद्दे गतिं प्राप्य हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुक्त्वा भोगान्तमस्तान्त्रे पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥
गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशाधिकसहस्रतमः ॥ १०१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृवातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजते तेन कर्मणा ॥ १ ॥
तेन भीता तदा नारी त्रस्यन्ती च महावने । गर्भपातोऽभवत्तस्याः पर्वते च ततो मृतः ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः । केचिज्जीवन्ति मासान्तं केचिदर्पाधिकं भृशम् ॥ ३ ॥
बहुकालं तु वै कश्चिच्चिद्रं तस्य च जायते ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ५ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्न एष सुदुर्लभः । तेनैदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तमयापहम् ॥ ६ ॥
गोत्रयं वै सुवर्णाढ्यं सौवर्णनिष्कसंयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वल्लयुग्मं युरोरपि ॥ ७ ॥
कर्मप्राकाशिकं विप्रं पूजयेद्विपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिः कर्मणः फलम् ॥ ८ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्युक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहोऽलोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ ९ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्कश्चिन्नारी भर्तृमियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
पार्श्वस्यस्यान्यशूद्रस्य गृहानीतानि मानद । सर्वस्नेहानि चौषेण सर्वशून्याद्गृहात्सुरा ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

कथयस्व दिवानाथ लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि तेऽत्र देवेश चिच्छन्वि मे सर्वसंशयान् ॥ १ ॥
जात्युत्तमानां जनुषि सदा संपत्समृद्धिमान् । वन्धूनामतिसौख्यं च वैष्णवानतिवर्त्तते ॥ २ ॥
जातसन्ततिदुःखार्त्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयाणे भर्तृसंयुता सर्वाभरणभूषाढ्या नानारत्नसमन्विता ॥ ४ ॥
बहुभिर्मिलितैश्चरैर्गृहीतं भूषणं तदा । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन् येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ७
श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासा विधिं चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भा गौः प्रदातव्या भोजनं मितिसंमितम् ॥ ८ ॥
सगर्भायाश्च गोः पक्षित्रभिषेकः प्रपादनु । पञ्चमे वाऽथ षष्ठे वा भासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
तयोः कर्मविशेषाच्च कथयिष्यामि योषितोः । सा चापि मृतकल्पा स्यादामजैः सुतकाम्यैः १० ॥
शोकदामोदरे टोषो भूतगौरविकंपने । रक्तस्त्रावो विवर्णस्य जायते कर्मणेरितः ॥ ११ ॥
रजतस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाशयाकृति । कुमुदभेष्टितं येन रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १२ ॥
मधुना पूरयेत्तत्र शलाका रूपवर्त्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ १३ ॥
दयादिप्राय विधिवद्यथाश्रुति निरूपितम् ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया पृथतः स्वामिन् गर्भपातः कृतस्तु यः । एतद्दानं विशुद्धचर्यं गर्भकोशं ददाम्यहम् १५ ॥
महामृदेन यद्वेदोर्निषिक्तं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यदमातं तस्मान्मां मोचय प्रभो ॥ १६ ॥
एवं कृतविधेः स्तुतं गर्भपाताघनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यग्गां दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १७ ॥
सर्विष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवान्यवान् ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषयकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकस्तत्तत्तमः ॥ १०२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित् पुरुषं प्राग्भवेऽगडज । साऽत्र जन्मानि रोगेण शूलैर्न प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवच्चया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छुद्धस्यापि शूलरोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषयकेऽध्यायः सप्तविंशत्यधिकस्तत्तत्तमः ॥ १०२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या ज्ञानाश्रयं वे घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चाऽत्र जन्मानि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महामागं मंत्रस्तदायुर्देवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यंहुमर्दयश्च वायुर्नश्यति तत्तृणान् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषयकेऽध्यायः एकोविंशत्यधिकस्तत्तत्तमः ॥ १०२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साऽयं जन्मनि लूतादद्या भवत्येव मयोदितम् । तीर्थस्नानव्रतादीनि फलान्यत्र हि चाण्डल ॥ १ ॥

ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छुद्धो महाभाग बभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥

नीतं सर्वं रसं तेन मिलित्वा चार्द्धसीरिणाम् । कालेन तदघृतं लोभात्स्नेहं मौल्याधिकं सुत ॥ २ ॥

भुक्त्वा पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं भुक्त्वा पुण्याजातोऽत्र पर्यते ॥ ३ ॥

शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राजवधमप्रपीडितः ॥ ४ ॥

सर्वस्नेहादिदानाद्देवचित्तानुर्यभागतः । स्वणदानात्तथा चात्र क्षयरोगात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विपं दत्त्वा पतिं सूत प्राग्या जाराश्रिताऽस्तती । पतिव्री सा महादुष्टा चाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥

विष्णोरारधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृष्णोपसेवनात् ॥ २ ॥

धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेयस्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिस्मरारेणेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

तद्देवदानाद्विप्राय स्वापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजद्रोगादतिसाराद्विनिश्चितम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्रिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धावसिक्तो यः काश्चिन्मथुरायामभूत्सुधीः । राजसेवी महाशूर आस्वेदकरतः सदा ॥ १ ॥

मृगयायां गतो देवाद्घातिता मृगसूकराः । तथैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥

गर्माच्युतौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहाय्याभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥

ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्राप्तः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥

स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपुन्वहन् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥

संग्रामममौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । भुक्त्वा नानाविधान् भोगान् स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥

देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥

धनैर्नानाविधैर्भुक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजातपुण्यात् भाक्कृतात्सकुलः सुखी ॥ ८ ॥

नानामनोरथैश्चापि पृष्णश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचार्यस्युग्रश्च पुण्यात्पापात्फलं शृणु ॥ ९ ॥

धूर्तः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं मत्तः शृणु पुत्र यया तथा ॥ १० ॥

याम्बां मिलित्वा भुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । जातौ तस्य च तौ पुत्री शुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥

अपस्मारेण रोगेण मृता चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःस्वार्तः स विप्रो विविधवर्जनात् ॥ १२ ॥

मांसभुग्जनितात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलक्षं तु तदर्धे वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥

इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापात्प्रमुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्सौवर्णं त्रिपलात्मकम् ॥ १७ ॥
जपेत् त्रिशत्सहस्राणि गायत्रीं यत्नतः शुभाशुभोजयेच्च द्विजान् शक्त्या गां दद्यात्कपिलां तथा ॥ १८ ॥
सूर्यप्रतं तदा कुर्यात्पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । य एवं कुरुते पूर्णं मायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
तस्य पुत्रविष्टुद्धिः स्यादत्र जन्मनि न क्षयः । वयस्यन्ते महाभाग यन्नेश्वर्यमुत्सृज्यते ॥ २० ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न भविष्यन्ति तत्सुताः । पश्यपश्यैकोनपष्टिषेपं रिष्टं चाकृतनिष्कृते ॥ २१ ॥
अष्टसप्ततिवर्षातमायुरत्रैव जन्मनि । तीर्यमृत्युप्रमावाच्च मुक्तिर्जन्मत्रयेण्डज ॥ २२ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽद्विचत्वारिंशदधिकस्तहस्रतमः ॥ १०४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वानूल लक्षणादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेर्दशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ १ ॥
पत्रे लेख्या शुभाकारा तदर्द्धमितिकाथया । पृजयित्वा तु गन्वाद्यैर्मम मंत्रमुदीरयेत् ॥ २ ॥
मंत्रः ।

“अज्ञानाद्यादि वा ज्ञानात्पूर्वं वा घातिता मया । ददाम्यहं द्विजां रौक्मिणीं हर पापं मम त्वरा” ॥ ३ ॥
सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैः स्वर्णैर्देयस्तत्र प्रजापतिः ॥ ४ ॥
शिखस्तु तन्मितः कार्या मंत्रैश्चापि विशेषतः । तद्दोषशमनायैव देयस्तत्र द्विजातये ॥ ५ ॥
देवैः तु तन्मितौ कार्या सूर्यविष्णू हिरण्मयी । वेदस्वर्णमिताः कार्या वातज्वरकफामिघाः ॥ ६ ॥
स्वस्वाकारसमायुक्ता मंत्रैरावर्चनादिकैः । हेरंबो वेदमापश्च देयस्तद्दोषशान्तये ॥ ७ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु ऋग्वक्त्रं तन्मितं तथा । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं कमलोत्थाष्टकं तथा ॥ ८ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन मध्वाज्यतिलसर्पाः । होमान्ते दक्षिणां दद्यात्सर्वकामफलप्रदाम् ॥ ९ ॥
हिरण्मयीं तु पक्षीन्द्र यथावित्तानुसारतः । ब्राह्मणान् भोजयेत्पश्चाद्विविधानैः सुपूजितान् ॥ १० ॥
शिवभक्तोस्तथा शान्तात्स्वयं भुञ्जीत वारयतः । य एवं कुरुते शक्त्या पूर्वपापविमोचनम् ॥ ११ ॥
न तस्य दुरितं किञ्चिज्जन्मन्यत्र प्रजायते । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ १२ ॥
रोगानत्र न पश्येत्तु कृते प्राक्पापशोधने । बहुपुत्रमुखं लेभे स्त्रीरिष्टं नैव पश्यति ॥ १३ ॥
अष्टसप्तमितं चायुः कृनन्निष्कृतिकस्य च । चत्वारिंशन्मिते रिष्टं पुंसश्चाकृतनिष्कृते ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽद्विचत्वारिंशदधिकस्तहस्रतमः ॥ १०४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीन्महाभाग बालेभ्यो बाहुजः पुरा । आधिष्याधियुतः सोऽपि विप्रद्रव्यापहारकः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं ह्यभूत्तस्य काशीवासात्तथाण्डज । शिवपूजनदानाच्च देवतानां च पूजनात् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं परं तनु सर्वपापमणाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदधिकस्तहस्रतमः ॥ १०४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिदासीन्महाभाग बाहुजा पविबल्लभा । धनपुत्रता साध्वी देशे सिंहलके पुरा ॥ १ ॥
साऽद्भुततः दानानि नारी भर्तृमहापतः । पक्षपर्वसु विप्रैर्भ्यो गोभूम्पश्वासनादिकम् ॥ २ ॥
सुवर्णं तिलपात्राणि नानापटाम्बराणि च । भक्ष्यभोग्यानि चात्रानि विविधानि फलानि च ३ ॥
तदा वृत्ते च विधेना विभृतिद्विगीतम् । काचित्के शुद्धपक्षादी विष्णोः साम्भस्तरं महत् ॥ ४ ॥

उर्वेक्ष्या यत्कृतं पूर्वं तत्कृतं च तथा सुत । तयोक्तं कृतवान्तर्यं राजमन्त्री च तत्पतिः ॥ ५ ॥
 अथ सापत्नरोपाच्च योरं पापमुपाजितम् । अपापायास्तथा तस्याः कृतं गर्भस्य नाशनम् ॥ ६ ॥
 विविधैरौपधैर्यैः सर्वं पतिवलात् सुत । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ७ ॥
 स्वभर्तृमुखलोभार्थं यथावद्वयमजितम् । परलोके ततः प्राप्य भुक्त्वाऽशुभशुभं फलम् ॥ ८ ॥
 विभूतिद्वादशीपुण्याजातो राजकुले च तो । सेयं खसभवा नारी तस्मै दत्ता च भूपतेः ॥ ९ ॥
 गौरी मध्यस्वरूपाद्या स्थूणा सखीत्रसंयुता । यशस्विनी कीर्तियुता बहुदानरता सती ॥ १० ॥
 मुरुया नृपाङ्गना लोके सुखैश्वर्यसमाकुला । विख्याता धर्मतश्चात्र धनवाहनभागिनी ॥ ११ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाद्योभायानृतभाषिणी । कूरा पापरता कापि प्रजापीडिततत्परा ॥ १२ ॥
 महानृपाश्रितभयैः क्लेशैर्दुःखैर्महाव्ययैः । प्रपीडिता मूनि रौप्यैर्वातपित्तादित्तभयैः ॥ १३ ॥
 आद्यंते सुखयुक्तापि युवभावेतिदुःखिता । प्रायकृताद्गर्भपाताच्च स्त्रीधाताच्चाप्यपुत्रका ॥ १४ ॥
 एकोनत्रिंशद्वन्द्वानु यावद्वर्षाष्टकं सुत । भर्तुरिष्टं विजानीयात्तत्सहायादिदं फलम् ॥ १५ ॥
 लक्षणेरेभिराद्या च शृणु तत्पापशोधनम् । कारयेद्वायुजां सूत पलैर्दशमितां शुभाम् ॥ १६ ॥
 तदर्धार्धमितां वापि त्रिषु वितानुसारतः । पत्रे हिरण्यमे लेख्यां सर्वभरणभूषिताम् ॥ १७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय निवेदयेत् । पलायकमितं तद्ब्रह्माणं कारयेद्दधः ॥ १८ ॥
 सौवर्णं च शुभाकारं पूर्वपापमनाशनम् । तं दद्याद्देवदुपे स्त्रीवधानमुच्यते शुभम् ॥ १९ ॥
 लक्ष्मीनारायणं वापि रुद्रं तद्विधानतः । समुहिरुव्याय सौवर्णं पत्रेष्टपलसंमिते ॥ २० ॥
 स्त्रीपुत्रवर्धितं देवं दद्याद्विधाय धीमते । चतुःपलैर्विवराजं सौवर्णं कारयेच्छुभम् ॥ २१ ॥
 तद्ब्रह्मं तथा वायुं समुहिरुप्य विधानतः । बालं च तन्मितं हेमं पूजयित्वा विधानतः ॥ २२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । अष्टादशसहस्रं तु मंत्रमष्टाक्षरं जपेत् ॥ २३ ॥
 गायत्रीं तन्मितां सूत तथा मृत्युञ्जयं जपेत् । वायुब्रह्मगणेशार्कमंत्रान्पहराञ्छुभान् ॥ २४ ॥
 एकादशसहस्राणि चैकैकस्य जपेद्दधः । होमयेदयुतं तद्वत्तथा विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 य एवं कुरुते यत्नात्पूर्वपापविशोधनम् । न चारिष्टभयं तस्य नाधिष्ठाविभयं क्वचित् ॥ २६ ॥
 कुशमतिमितायुः स्यात्पूर्वपापविशोधनात् । त्रिपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः ॥ २७ ॥
 त्रिपष्टिमितके वापि नात्र कार्या विचारणा । शरीरारोग्यमनुलं महदैश्वर्यमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 स्वर्गलोके गतिस्तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽशुना । न करोति यदा लोभान्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २९ ॥
 इह कष्टं भजेन्नित्यं न च सद्गतिमाप्नुयात् । कीटे जले शनौ याता निर्याणं भेपराशिकं ॥ ३० ॥

इति श्रीब्रह्मसूत्रसंग्रहसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो व्यापारकुशलो महान् । धनवान्यसमायुक्तो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 अथ पापं कृतं तेन नानादोषसमुद्भवैः । क्लेशैर्मयैर्मनोदुःखैः क्वचित् क्षीणकलेवरः ॥ २ ॥
 स्वज्ञातीनां वीर्यदानाद्बुद्धौ चिदं महात्रणम् । लक्षणेरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मणः कारयेद्दधः पलैः पञ्चमैतेर्विभुम् । हिरण्यमयं यथाकारं सप्तनीकं प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 तदर्धार्धमितं वापि त्रिषु वितानुसारतः । इमं मंत्रं समुच्चार्य दद्याद्विधाय धीमते ॥ ५ ॥

मंत्रः ।

“पितामह महामाज्ञा सृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय ददामि. त्वां हिरण्यम्” ॥ ६ ॥

रोगविनाशय श्वित्रं तज्जं गुह्योद्भवं महत् ।" संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्विज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ७ ॥
 तथा पञ्चमितैर्मर्षिः स्त्रीं कुर्याद्वर्मसंयुताम् । लेख्या हिरण्यये पत्रे गन्धपुष्पैः सुपूजिता ॥ ८ ॥
 ब्राह्मण्याय च सा देया पूर्वपापापनुत्तये । तथा वेदमितैर्मर्षिः सौवर्णीं प्रतिमा शुभा ॥ ९ ॥
 बायोः कार्या शुभाऽलेख्या सा च देया कुटुम्बिने । पात्रं ताक्षमयं पुत्र घृतपूणं सदक्षिणम् ॥ १० ॥
 सर्वरत्नसमायुक्तं पट्टवस्त्रेण वेष्टितम् । प्रीत्यै सूर्यादिलेखानां दद्याद्देवोपशान्तये ॥ ११ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं च जपेदष्टाक्षरं तथा । ज्यंवरं तु सहस्रैकं ब्रह्मैतद्विगुणं तथा ॥ १२ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ १३ ॥
 प्रारजन्मजान्महापापादव्यभिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र सन्देहो गोत्रजाचापि पातकात् ॥ १४ ॥
 पुत्रसन्ततिवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्तं जीवनं कथितं त्विह ॥ १५ ॥
 नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं मयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्याद्देदपंचाशद्वन्द्वके ॥ १६ ॥

स्वरिष्टं पुत्ररिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्चावारिशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४६ ॥

अरुण उवाच ।

कन्याप्रजो ह्यप्रजश्च नानादुःखतमन्वितः । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अस्मिन्नन्मनि वैश्यस्तु परविप्तापहारकः ॥ २ ॥
 दृष्टिकाकर्मनिरतो नानालोभचयान्वितः । ग्रामार्धांशोऽभ्रवत्सोपि सर्वं तेन च चोरितम् ॥ ३ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विप्रः क्षान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्राः पञ्च मृतास्तस्य चापुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ४ ॥
 कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तेन धनं महत् । मिथ्याभिशंसनैर्वाक्यैः क्रोधात्ताडनतर्जनं ॥ ५ ॥
 अयुत्रश्च मृतो विप्रो सर्वस्वं नीतवान्पणिक् । निराधारा सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ ६ ॥
 वृथा कर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतं च तत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रदूतसहायवान् ॥ ७ ॥
 मार्तण्डकेन पान्यानां वसु मुष्णन् द्विजाधमः । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ८ ॥
 केचित्केचिद्विपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दानधर्मादिना कश्चिदिह जन्मनि मानद् ॥ ९ ॥
 विप्रवंशे सप्तपुत्रो जायते चेह जन्मनि । इदं तु द्वितीयं जन्म विप्रियं जायते भुवि ॥ १० ॥
 पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥
 नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मसमुद्भवः । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तं वद स्वामिन्नेन पुत्रस्थितौ भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स शुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युणल्लिप्तके । तत्रोपयाविकं स्तीर्यमथवा चाजिनं शुभम् ॥ १४ ॥
 छादयेच्छुभ्रवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपाग्न्यसेत्पात्रं ताक्षं दशपलात्मकम् ॥ १५ ॥
 स्यापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणां । मुक्तायज्ञोपवीतादद्यान् निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ १६ ॥
 दधानां करयुग्मेन चाक्षमालाकमण्डलु । कश्यपाद्गामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ १७ ॥
 सौवर्णीं स्यापयेत्सुत सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्थाय तत्र द्रोणादिशंदिशम् ॥ १८ ॥
 हारकेयूरमुकुटं कुण्डलाम्णान्वितम् । एवं तौ दंपती सम्यगप्येत्पर्वतोपरि ॥ १९ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानार्घफलदानैश्च नानाकुसुमपूजनैः ॥ २० ॥
 व्यभ्यर्च्य दंपती तौ तु मंत्रमेनमुदीरयेत् । “मया वै पूर्वजनुवि विमाणां यद्धृतं धनम् ॥ २१ ॥
 दूतिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् । क्षम्यतां देव तत्सर्वं तव श्रुतिं ददाम्यहम्” ॥ २२ ॥
 अदितिं च प्रणम्याय कृताञ्जलिरिदं ध्रुवम् । “अदिते विश्वमातस्त्वं शरण्ये शरणार्थिनम् ॥ २३ ॥
 प्रजादुःखौघसंतप्तहृदयं मामिहेश्वरि । संशयाशाय दुःखस्य प्रजां देहि यशस्विनीम्” ॥ २४ ॥
 एवं कृतविविधैः सम्यग् ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २५ ॥
 चन्द्रसूर्योपरागे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् । एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः ॥ २६ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेषुपजायते ॥ २७ ॥

काष्ठलोटादिशस्त्राद्यैः कपालादौ प्रणो भवेत् ॥ २८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेण्डज । स राजपक्षमरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
 अस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्विपुज्यते । महापापोद्भवद्रोगात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
 आपि ज्ञानकृतात्पापाद्दृढरूपेण काश्यप । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णाशमपि च ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत् कुरुक्षेत्रे कृपिकृदेद्वारगः । स्वज्ञातीयस्य लेभेन वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
 तत्सर्वन्वाद्भूयुद्धं ह्ययोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोभाद्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 मुक्तां तत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटेऽधुना । सोऽपि जातो द्विजश्रेष्ठ वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे पतत्रिण । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासान्महापुण्यात् सावित्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वसतेः सर्वोत्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरत्रारितं तत्कृतं शमनं भवेत् । जीवेत्पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाद्यथा तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्रयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तृमुद्भवां वाक्यपालनतत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विप्रा काश्यां जाता हि मुग्रतः । व्रतदानपरा सापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चित्ताग्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं चान्यजन्मनि वै सती । भविष्यति महाराजकुले राजातिधार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि योऽजस्रं भवेच्चूडयहाक्षितः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात् सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
सर्वं पापं क्षयं याति रोगस्तत्पापजोऽपि च ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते त्वत्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्पर्णताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सूत सदा भर्तृपरायणा । दानवर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च सुभगा सगर्भा फललालसा । त्रोटित्यान्यफलं पक्वं भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाकपर्याष्टितोऽण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वमानुवंत्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि पूर्वपापमणाशिनीम् ॥ ४ ॥
रविवारेण्डजश्रेष्ठ निर्मन्याश्चत्यर्कं सुत । तत्तले ब्राह्मणान् सूर्यदिने पृथ्वां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैर्मथुरै रससंयुतैः । फलानि गिरिकिरेत्तत्र कृत्वाश्चत्यमदक्षिणाम् ॥ ६ ॥

पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये त्रिपञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी घातयेद्ब्राह्मणं सुत । सात्र जन्मनि कुष्ठेन रोगेणैव प्रपीडिता ॥ १ ॥
जायते त्रिपते सा च गलत्कुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वात्र चोक्तं विन्मयं मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याये चतुर्पञ्चाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यासुनेऽप्यासीत् पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पूर्वं बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं तेन जानता । एकोस्मिन्ने दिने गत्वा ददाह परसद्द्रुमम् ॥ २ ॥
वलं देवस्यसंप्राप्तो जीवा दाहान्महाकुलाः । वन्योः सहायतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । माधे तु जाद्वसीस्नानात्स जातः शूद्रस्तकुले ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसंमिते । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाद्रो लोचनेऽस्पृहक् ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुश्रोत्रो देवतातिथिपूजकः । मातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पथमे भवने राहुर्मामयुक्तोत्पसन्ततिः । लक्षणैर्लक्षितश्चोक्तैस्त्वेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
वन्योः सहायतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्भवात् । तस्माद्भ्राता पुत्रहीनो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

विन्मयं कथ्यतां देव सुतसौख्यविवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विन्मयं तत्प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनदेशी तथा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
हिरण्मयी तदा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥

प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मजम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः साधयेत्कार्यसाधिनीम् । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रतिरूपस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि नारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तर्प्य वा होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १५ ॥
 तावन्मितं सूर्यमंत्रं विधिवत्प्रजपेत्ततः । विभेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते सूतः पूर्वपापप्रणाशनम् । तस्मात्पूर्वविशुद्धिः स्याद्विद् जन्मनि वै भुवम् ॥ १७ ॥
 अकृते तु ययाशक्तिं रिष्टं पट्पञ्चकेन्दके । प्रापश्चित्ते कृते सूतं जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १८ ॥

जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नं या हरेन्नारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । सात्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानोविधं चात्र रसैः सर्वैः समन्वितम् । विभेभ्यो भोजनं दद्याच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चान्नान् गायत्र्या व्यम्बकेण तु । मुच्यते जीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रकम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात् परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेदत्र जन्मन्वय खगाधिप । वर्षत्रयं तदाश्चत्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरोद्गाढनृवर्षं मोहात्पूर्वभवे नरः । प्रापश्चित्तं महामागं शृणु चात्र प्रयत्नतः ॥ १ ॥
 गोभूद्विरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्राब्जदानतः । घृतघेनुप्रदानेन क्षयरोगः प्रणश्यति ॥ २ ॥
 दानं यथानुमानेन सर्वस्वार्थाद्धमेव च । देयं द्विजव्यादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः ॥ ३ ॥
 तत्क्षणे काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशम्पति । रिष्टस्य च विनाशः स्यान्नास्य चाकृतानिष्कृतेः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपंचाशदधिकसहस्रतमः ॥ १०९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं पतञ्चिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गास्नानेन सततं विधिनार्कं मृगस्थिते । तथा तज्जल्पानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चदशधिकसहस्रतमः ॥ १०९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्बिरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं भजत्येष न संशयः ॥ १ ॥
 मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 संघातवन्धने शुद्धेः क्षौमजैर्गुरुद्वयज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्पञ्चदशधिकसहस्रतमः ॥ १०९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्धा ग्रामभवेह्यमवस्तुत । यानयोधस्य सुमुखी धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेन सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजाऽत्रैव दुःखार्ता मुतवर्जिता ॥ २ ॥
मायोश्चतं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वा तु विविना शिवमभ्यर्च्य शक्तिः ॥ ३ ॥
व्रतदानैर्महापुण्यैर्नानाविभवाविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चादोपमाला दिनेऽण्डज ॥ ४ ॥
अथरात्रे च माघ्यां वा माघे स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वरुणसैक्तश्च नौकायां च पतत्रिण ॥ ५ ॥

य एवं कुरुते सम्पक् तस्याः स्यात्सन्ततिर्व्यसम् ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतामुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः खत्वाटो जापतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्त कपिलां वेतुं सर्वोपस्कारसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं मुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगेण पीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्माच्चोक्तं पतत्रिण । पापनाशकरं किञ्चिदुपायं त्वत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे मुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्याद्देहस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुपे पूर्वपापप्रमुच्यते ॥ २ ॥
पूजयेच्च दिजात् भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुपट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्व्रजं कुर्यान्नारी पूर्वं भवेण्डज । देवागारे स्थापितायाः प्रतिमायाः परेण च ॥ १ ॥
अप्रतिश्रान्विता सात्र जायते वै पतत्रिण । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षं पूजयेत्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पचपट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विविना तत्र दक्षानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविवलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ १ ॥
स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोमादृतं न तद्धनम् । सर्गमिच्छित्वा तदुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले गते हि यमशासनम् । शुभात्सर्वफलं मुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ३ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ४ ॥
विशालाक्षो धनी मानी मरुपोऽमितदो घृणी । बहुदेशाधिकाराढ्यः पुण्यात्सर्वफलं त्विदम् ॥ ५ ॥
लोभी क्रूरो महाशुद्धः सदा चिन्ताममन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु मरुपश्चामुखोऽग्नितः ॥ ६ ॥

बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ७
कुबेरप्रेतिमां रौक्माम् पद्मस्वर्णमितां शुभाम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णं स्वर्णनिर्मितम् ॥ ८ ॥
लेख्यं पत्रे पात्रे च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते शक्त्या तस्यारिष्टं विनश्यति ॥ ९ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहद्सूर्योक्तसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षष्ट्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णोऽथ स्वल्पवृत्त्या च जीवनम् ॥ १ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशलेन दुष्टशृङ्गामिघाततः ॥ २ ॥
व्रणो हि जायते दीर्घनेत्रतोदो ह्युरोव्यथा । परेषामपवादं च स श्रूते लोकतोन्वहम् ॥ ३ ॥
मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तपरायणा । अनृतं वै वदेत्किञ्चित्कार्कश्यस्य हि कारिणी ॥ ४ ॥
अपत्यानि ध्रियन्ते न जातान्यपि हि कानिचित् । वर्षत्रयमिता वाला ध्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमेव च । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यं प्रजायते । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वेनतेषु तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षत्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपातिस्तथा ॥ ८ ॥
दानव्रतदयायुक्तः प्रजाप्रीतिः परन्तपः । तस्य चैकोऽविनीतस्तु पुत्रः परमसुन्दरः ॥ ९ ॥
द्वितीयः पादचारस्तु तृतीयश्च स्तनधयः । गर्भयुक्तश्चतुर्यस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
तस्यैध्वदेहिकं कर्म पूर्ववत्तत्समं कृतम् । मासैस्त्रिभिर्व्यतिक्रान्तेऽर्ज्येष्टमेव दुरात्मना ॥ ११ ॥
निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोर्यस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्तया मात्रा हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
अभिघातव्यथाक्रान्ता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरात्तेन पापेन ज्येष्ठश्रैरेण घातितः ॥ १३ ॥
द्वितीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यत्वकारकम् । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वाग्निन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्य घातनस्यापि बालव्यापादनस्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लघूनामलघूनां च हतां वै पूर्वजन्मनि । ततोऽन्यत्वं मया मातं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २६ ॥
तदेनःसंविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ।" स्वरत्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् ॥ २७ ॥
सोऽपिष्ठात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः । ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिज्ञानम् ॥ २८ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वातः स्याद्भालक्रीडनात् । जलादग्न्यादिवाताद्वा घ्नस्तस्य हि जायते ॥ २९ ॥
स्त्रीणामङ्गविकारादि तिलव्रणरुगादिकम् । पैत्रीयमातुलान्यादिनेत्रतोदो रसाज्ज्ञता ॥ ३० ॥

स्वप्ता मातृष्वप्ता वापि बाल्ये वैधव्यतामियात् ॥ ३१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्टयविकृतसहस्रतमः ॥ १०६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ग्रामभवे महामोहात्परनिन्दां च कारयेत् । खल्वाटदृग्भुजा सात्र जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धेतुं दधानमहाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्टयविकृतसहस्रतमः ॥ १०६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं दद्यात्तदेवपारगे ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दारिद्राय दद्याद्दोषापनुतये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नी या महादुष्टा पूर्वमासीत् पतत्रिण । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मानुषी संकरा स्मृता ॥ १ ॥
घनपुष्पैर्वैदीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तत्प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं च यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
भूरिभोगं विप्रतोषं दद्याद्दानं पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी दिजवल्लभा । गण्डमालाख्यरोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । दिजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसत्यविकृतसहस्रतमः ॥ १०७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालं जयान वै कश्चिद्ब्राह्मणस्य खगाधिप । वङ्गदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
घोरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । घनधान्ययुतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥

विद्यादानात् कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 बालवातनजात्पापाद्ब्रह्मणस्य पतत्रिण । महालोभपरो मूढो नानादुःखस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मवातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विविधस्त्रिभुवनम् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लेपनैस्तथान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पङ्क्ते चतुरस्रे वा कुण्डे चाज्यतिलान्नुभान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विभान् शिवान्कासात्तलङ्घुक् । नानाभक्ष्यफलैरेवं वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचरेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्याद्ब्रह्मतीर्थकीं तथा । यश्चानेन विद्यानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालवातजात्पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामथाष्टमां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घ्याद्याद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तं नरं सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वर्गेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यत्नात्पञ्चम्यां चंद्रवासरे । विन्मये त्वकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात् क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मवातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृष्टात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतेरपि । बाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मसु निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवाचनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजं प्राग्भवे हन्यात्सुरां च त्रिविधां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहपित्तानुसारेण पलेनार्द्रपलेन वा । कुर्याद्विरणमयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणमसुं सर्वापचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्विधाय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायतुःसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैकुण्ठादागतस्त्वत्र मथुरायां पतत्रिण । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूतभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारावतरणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्पति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेण्डज । कुनस्वी, जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात्स तद्गोपविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तद्गोपोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्नृपम् । राजयक्ष्मान्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वत्र स्वर्गेश्वर । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वपूर्वाविनाशनम् ॥ २ ॥

स्वर्णमोहमिमिश्रां घृतवेनुतिलानि च । देवानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
रिष्टं त्रिंशन्मित्रे वपे प्रायश्चित्तेऽकृतेऽधुना ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्देश्यं हन्यात्पतत्रिण । प्राग्जन्मनि च युक्तः स्याद्वक्तार्युद्धरुजा भृशम् ॥ १ ॥
भविष्यति न सन्देहो तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
त्रिंशद्वर्षं महारिष्टं रक्ताधिकयान्महाबलात् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गो मोहाद्वातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानद । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तायुद्धसमन्वितः ॥ १ ॥
प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥
पापक्षये महाभाग पापयोगक्षयो भवेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भेरोः समागता येयं प्राप्ता माधुर्यमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा यादृतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायः अशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहान्मुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि मूत्रेण कृच्छ्रेणातिप्रपीडिता ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं सुत । कुर्याद्विरणमयं पञ्च विप्राध्याय निवेदयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कातश्वासादिना बाधा उदराच्चित्तं तस्य वै ॥ १ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यशासनः । प्रिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
कदाचित्कोषवशगा कुवाञ्छानाथ भाषिणी । उदरे वातजान् रोगान् शिरोऽपि दधती कदा ॥ ३ ॥
अपत्यानि भ्रियन्ते च एको दिवास्तथैव च । तेन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्म कृतं नैव स्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥
व्रतानि विविधान्येव सा चक्रे भुवि मानद । स्वष्टेऽहं धान्यपार्श्वे सा भक्षणार्थं समागताम् ॥ ६ ॥
सर्वत्सो ब्राह्मणस्याय गां धान्यानि हि स्वादतीम् । गृहीत्वा लकुडीं कुक्षां भृशं ताडितवत्यसौ ॥ ७ ॥
सर्गाभ्यामुभयवत्सर्गमर्कशुष्कपयानतात् । प्रतोसौ गर्भमध्यस्थो प्रसवे भृशदुःखिता ॥ ८ ॥
शीघ्रदुःखेन सुरसी भृशमार्कटती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥
पश्चान्मातुपमापन्ना व्रतदानमभावतः । इदं तृतीयं तज्जन्म मृतापत्यस्य कारकम् ॥ १० ॥

सप्तजन्मसु जायन्ते गोर्वाब्रह्मप्रधातकाः । नानाप्राक्कर्मणां तेषां नानापत्यार्थदुःखिता ॥ ११ ॥
 सपत्नीकः शुचिः स्नातो ह्यौषधैः स्नानमन्त्रतः । उपोषणं दिवारात्रं त्रयोदश्यां स्वर्जयेत् ॥ १२ ॥
 पूर्णमासीदिनं प्राप्य प्रातश्चातुदिते रत्नां । सुरभ्यास्तु सर्गर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
 तत्रोपरि गवां स्थानं महाशोभासमन्वितम् । अर्हणाद्युपहारैश्च कुङ्कुमाद्यैश्च चर्चयेत् ॥ १४ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशोच्चयेत् ॥ १५ ॥
 सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैर्दोषैः प्रसूनकैः ॥ १६ ॥
 ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजयेत् । सुशुभैर्धूपगन्धाद्यैश्चयेद्विधिवर्गुणैः ॥ १७ ॥
 रुद्रेकादशिनीभिश्च जपेद्ब्रह्मविधानतः । पूजा लक्ष्मिस्तैः पुष्पैर्वस्त्रपूतैश्च वारिभिः ॥ १८ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन च । रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वाज्यसमाहुतिः ॥ १९ ॥
 एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् । होमान्ते विमभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ २० ॥
 “यन्मया कर्मवशतः पुरा जन्मनि पाप्मना । सर्गर्भायास्तु गोवोरं लकुट्या ताडनं कृतम् ॥ २१ ॥
 तस्मात्कर्मवशात्प्राप्तं मृतगर्भादिनाशनम् । मृतसन्ततिरूपाणि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २२ ॥
 तत्तदेनोविनाशाय शास्त्रदानीं भवत्विदम् ।” स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्वा कोऽदादिति विसर्जनम् ॥ २३ ॥
 सपिण्यात्मानमालोक्य अन्यथैव तोषयेद्विज्ञान् । भूमिद्रविणवासांसि धनं दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 व्रतान्ते सुरभीं दद्याद्देमद्रव्यादिं शक्तितः । अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ २५ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्यादुपलेखनात् ॥ २६ ॥
 झङ्गिणां चोपवातश्च जायते व्रणजार्चयः । जलकुलत्वं स्पृशेद्विस्तादृशस्तत्र जायते ॥ २७ ॥
 नायगे विकृतिव्याधी आस्ये व्रणतिलादिकम् । पैत्रेयीमातुलान्यादेर्वैधव्याप्तिर्भवेदपि ॥ २८ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्रव्यशैत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदं नाशयेन्महत् । दद्याद्वृक्षममयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशिलाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तशतधिकसहस्रतमः ॥ १०८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मूत्रावरोधरोगेण मूत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ १ ॥
 दृढात् प्राक्प्रापजातं सूतं प्रायश्चित्तं न विद्यते । पूर्वपापवशे च कृच्छ्रं सातवर्षं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायसप्तशतधिकसहस्रतमः ॥ १०८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतपरा । बभूव प्राक् च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्ताहुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं पतत्रिणि ॥ २ ॥
 प्राक्पापाद्दुष्करात्सूतं कण्ठपार्थादिसम्भवात् । निष्कृत्यै कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् ॥ ३ ॥
 पूजयेद्ब्राह्मणान्पञ्चाच्छिबपूजनतरपरात् । यास्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् ॥ ४ ॥
 नश्येच्च क्षयरक्तस्या रोमशोक्कमणाशनम् । आयुर्वर्षाणि पट्युक्तं यत्र सप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नेरोऽतिवलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । जन्मन्यस्मिन् यौवने तु सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
 दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तितोण्डज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पृजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणान् भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गावर्त्रां विंशतिना सूत मोहादाशु प्रमुच्यते ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सन् परस्वर्णापहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण खल्वाटेन युता भवेत् ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या नारी भवे पूर्वं पतिव्रता । रक्ताबुद्धेन रोगेण बाध्यते चात्रः जन्मनि ॥ १ ॥
 व्रतं चरेन्महामागं प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्ताबुद्धविनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गैश्यहारी च पुरुषश्चित्रकुक्षी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे पतत्रिण । प्राजापत्यत्रयं कृत्वा प्रारंभे पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यसमन्वितः । सुधीः स्वधर्मनिरतो दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
 त्यागी शूरो महोत्साही देशे कलके सुत । स्वामी धर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
 प्रजाः पालयतस्त्वय शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ताः बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । पतिव्रतामहातत्त्वा भर्तुः प्राणावलंविनी ॥ ५ ॥
 घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं मनस्विनी । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्गुणा ह्यन्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता समर्तका । भुक्त्वा तत्र महाभोगानपूर्वान्स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानाप्रजाधातनजात्पापपूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे बभूव सः ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिले । गौरः सुरुपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगसुखयुक्तो गजयूथैः समावृतः । पत्युश्चरथसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोत्पुत्रपौत्राढ्यश्चाद्यन्तसुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसहायान्महाभागः तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशाभवत् ॥ १२ ॥
 सपुत्रः प्राक्तहायाच्च सोप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मकलं शोक्तं सप्तहायं पतत्रिण ॥ १३ ॥
 स्वामिधर्मकृणात्पुण्यात्तदर्थं मरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिण ॥ १४ ॥

पश्चाद्भीतिमितायुः स्यान्नच रिष्टं भवेन्मृतिः । रिष्टं पश्चाद्वेदे तु स्वदेहान्ततमं सुत ॥ १५ ॥
 प्रजापीडनजात्पापाचक्षुषं नात्र संशयः । दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 तथा हिरण्यं तद्भद्रं शतपलात्मकम् । कुरुक्षेत्रादीतीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं द्रव्यमेतच्च पुत्रक । महारिष्टहरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्काचित् ॥ १८ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु तत्ततः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हेमं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्दिग्वाय धीमते । न प्राप्नोति मदेन्मत्तमावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्यत्रच जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्रपुं विम्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्भोग्यात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्यमाने हि पत्यौ या जाराद्धर्मं दधार वै । सा चात्र पादजा दुष्टा नच गर्भं दद्याति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात् सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोचितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेव्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पटशीत्यव्दजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायास्त्रिनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येषु सिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशन्मितेव्दे प्रक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्नवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहालोमाद्धरेत्रपु । सात्र जन्मनि प्रक्षीन्द्र श्लेष्मरूपसंयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्यधिकसहस्रतमः ॥ १०९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे ससुतपत्रः शक्तिमान् वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेर्षालुश्चाज्वान्वितः ॥ १ ॥
 सुयतः शक्तिमान्योः किंचिद्द्रव्याविसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं ह्वा मेहवान्स व्यजायत ॥ २ ॥
 उदगाँचिरसृग्वाधा किंचिद्देहे ह्यपद्यत । तस्य मिथा शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥

सत्यवाक् सच्चरित्रा च व्रतानामनुकांक्षिणी । एकदाऽऽसत सा पुत्रं दम्पती हर्षसंयुतौ ॥ ४ ॥
 अथ सा मृतपुत्राभूत्कर्मणां परिपाकतः । तस्य मेहे च कन्यातीतमौढा या न विवाहिता ॥ ५ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविश्राय सांपिता । तद्वेहादाहतं द्रव्यं सर्वस्वं स्ववशीकृतम् ॥ ६ ॥
 यदा समुत्सुका म्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं विषयेभ्यः सुस्वार्थिनी ॥ ७ ॥
 पत्युः सा जरसा खिन्ना निर्विण्णाभूद्रानना । व्रततीर्यरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी ॥ ८ ॥
 बहुवर्षस्तया वत्स नियमैः शोषितं वपुः । पित्रा धनं गृहे भूरि त्वर्पितं तत्कृते भृशम् ॥ ९ ॥
 अथ कालवशं प्राप्ता दीना सा ब्राह्मणी खग । सा पुत्री ह्यदरे भूत्वा ह्यगमजन्मजन्मनि ॥ १० ॥
 कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै । तेन कर्मप्रभावेण पूर्वकन्या बहुप्रजा ॥ ११ ॥
 कन्याविक्रयकर्ता च रौरवं नरकं गतः । यातना बहुधा भुक्त्वा वर्षाणां च सहस्रकम् ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभाषतः । इदं चतुर्थके जन्म मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो मृतो गर्भः पूर्वकर्मप्रभावतः । भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद ॥ १४ ॥
 भर्तृविद्वेषिणी नित्यं तयापत्यानुरागिणी । तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव पापं शाम्यति येन वै, निष्कृतिं वद विश्वात्मन् पृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथयपातमज ॥ १७ ॥
 स्वकन्यां वरयोग्यां सा चिरापत्यमनागतम् । दशाब्दिकां स्वामानाय यथाभावं ययामति ॥ १८ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 महापापघ्नमनं कन्यादानमतीन्द्रितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिं चरेत् ॥ २० ॥
 एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः । शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेहविगादिकम् ॥ २१ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि नानाभोग्यानि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् ॥ २२ ॥
 वर्षवर्षेऽपि संपूर्णे ह्यथवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रो यशो लभेत् ॥ २३ ॥
 पापं पुत्रविनाशाख्यं कन्यापत्यादिकं च यत् । तत्तत्पापप्रणाशार्थं कन्यादानादिशक्तितः ॥ २४ ॥
 कुर्यादसंग्रहं तस्य सुखं शान्तिः प्रजायते । यजन् यज्ञविधानेन ब्राह्मणान् स्वस्ति वाचयेत् ॥ २५ ॥
 विनायकाम्त्रिकामूर्तिं हेमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय ददेत्तान् नानाकर्मभिश्चान्तये ॥ २६ ॥
 रोहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जिह्वावदनदन्तौष्ठत्रणो वलादिदोषकृत् ॥ २७ ॥
 शृपचोराग्निहानिश्च वित्तानि च यतस्ततः । तस्य ह्यानन्दमनसो दुःखं नश्यति चाधिजम् ॥ २८ ॥
 सार्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥ २९ ॥

इति श्रीमृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः अधिकांशस्तत्त्वतः ॥ १०९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे मुत । औदुम्बरेण शोभेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीमृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमः अधिकांशस्तत्त्वतः ॥ १०९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्यानया भुक्ता पूर्वजन्मनि मानद । गर्भसन्ना ह्यजा वद्विधिना गर्भवारिणी ॥ १ ॥
 तेन कर्मविपाकेन वाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्मविपाकेन न च गर्भ दद्यात्पलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं तस्य चात्र सर्वानमोचनम् । कृत्वाजां गर्भसंयुक्तां राजर्ता पदपलात्मिकाम् ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तया कार्यः पञ्चमापैर्हिरण्यमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
 यैवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापानोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ १०९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पक्षीन्द्र गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गणेशप्रीतिमां दद्यात्सौवर्णी द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्गोमाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनायस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशांशेन मुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ १०९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्परसिद्धान्नं क्षुत्पीडाभिः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र शूलरुक्पीडितोऽध्रुवम् ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विप्राणां रसदानाद्विशेषतः । मुच्यते शूलजाद्गोमात्रायां कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 सुवर्णशूलदानं वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलदोषोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः दशमः पञ्चमः पञ्चमः पञ्चमः ॥ ११०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिषिक्तः प्राक् सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातिषु महाभागः दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 वैराट्देशे निवसन् राजकार्ये रतः राज्ञः । कृतवान् गोप्रहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्तामृता भूरि पुरे तस्मिन्त्वगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाङ्गाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्त्वा भोगांस्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्रागत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारुणो धर्मभिरतो बहुपापं जहौ खड्ग । एवं कृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते ययोदिते ॥ ६ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं जायते क्लिष्ट । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षतप्ततिम् ॥ ७ ॥

जन्मादिमरणांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महामाग प्राजन्मन्प्रतिकोविदः । ग्रामवासः सदा सौम्यः शत्रुनिन्दोऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव ह्यजा षोडशवार्षिकी । भुक्तान्तिक्कामलोभेन वलात्कारेण दुःखिता ॥ २ ॥
 सोऽनार्यो धर्मपुत्रस्य भुक्त्वा भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्करः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरथः । महोत्साही महामानी महाविभवविस्तरः ॥ ४ ॥
 मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्यायां शिवपूजनात् । भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सङ्गतिः ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादोभयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय पतत्रिण । न पश्यति महापीडां पादजां पापसंभवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदारण्यकसमाधे कर्मविपाकेऽन्यायखण्डपुराणनाथिकृतसहस्रतमः ॥ ११०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभवंत्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोद्यश्च तत्संसर्गां खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत ॥ गोभूस्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योतिशक्तिः ॥ २ ॥
 स भुक्ता नरकान् धोरान् पापात्युण्याच्च ज्ञान्वात् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु स जातो बाहुजोऽधुना ३
 वामनो राजसन्मानी महोद्यो मंत्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ सूत परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवंत्यत्र च ये पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदपठनस्त सौवर्णान्वृतपूरितात् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्रक्तितोण्डज । रौद्रं ग्रनं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नैतत्प्रकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याद्यः पुत्रवर्द्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तयाशीतिसम्मितं कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहदारण्यकसमाधे कर्मविपाकेऽन्यायखण्डपुराणनाथिकृतसहस्रतमः ॥ ११०४ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुत्पन्नो वातदेहो रुजाकरः । गुल्माद्या ह्युदरे वाया शिरोर्तिस्तस्य सन्ततम् ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिनाऽभवत् । तस्य भार्याद्वयं गेहं किञ्चिद्रक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकरा परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 एकोदरं स्थिरभूतं न प्रसतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु कथयिष्यकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्त्तते ब्राह्मणेन वै । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैद्ययोगेन भाविनोऽयस्य वै बलात् । तद्विप्तं ग्राह्यामास शूद्रो म्लेच्छजनैः कुयीः ॥ ७ ॥
 लङ्घनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनेस्तर्जनाद्यैस्तु तद्वनं नास्तवान्यदा ॥ ८ ॥
 दिनेः कतिपर्यन्तं शूद्राण्डालसरूपतः । ब्राह्मणं भर्त्सयामास ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 प्रतिवर्त्तुमशक्तश्च ह्यात्मधातं चकार ह । गर्भयुक्ता च तद्वार्या भर्त्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हृतं तस्यावशिष्टं स्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । गते कतिपर्यन्ते काले शूद्रो म्लेच्छेन धातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रकम् । पपात नरके घोरे शूद्रः स्वाशुभकर्मणा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । तृतीयं जन्म चतुर्द्धि तस्य विप्रापकारिणः ॥ १३ ॥
 तेन वै कर्मणा तस्य ह्यन्यद्वयं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृता सन्तलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे संवत्सरं सेवां लोकचित्तेन दंपती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा ॥ १६ ॥
 तावन्निरुक्तयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा । सुशुभे भूमदेशे तु गोमयाद्युपचर्चते ॥ १७ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेचयेत् ॥ १८ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुतुमादिभिः ॥ १९ ॥
 जनन्या सहितं भूयः प्रद्युम्नं हि समर्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुगुप्तं यशस्विनम् ॥ २० ॥
 श्रीवत्साङ्गं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत् क्रमात् । पूजनं ब्रह्मसूक्तेन तथा श्रीरस्तकोविदेः ॥ २१ ॥
 पुष्पैः क्षगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुमहर्षिणः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोः क्रमं संपश्य नित्यशः ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“ ईदरेतो देशमि तथैव विप्रैरेतोदेवामि । ततो विप्रो एतो देवाभिपक् चेतो ” ॥ २३ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन च । होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ २४ ॥
 यन्मया पापभावेन कर्मान्येन दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारे मृत्या वै दुःकृतं कृतम् ॥ २५ ॥
 ब्राह्मणानां शुचिं द्रव्यं नीतं भक्षणतर्जनेः । द्रव्यापहरणात्प्राप्तं सुखं नाना भवान्तरे ॥ २६ ॥

मन्त्रः ।

“ स्थिरगर्भा मृतापत्या हत्वा कर्म मुदुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्विदम् ” ॥ २७ ॥
 स्वस्थस्त्विति च तत्रोक्त्वा क्रोदादिति विसर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विप्रवन्धुभिः ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिश्वासो लोचने शस्त्रकाशिते ॥ २९ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनाद् । जलाकुलत्वं स्पर्शप्रेस्तादृशी व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
 भार्याङ्गे विकृतव्याधिर्वक्त्रे व्रणतिलादिकम् । पितृष्वसृमातुलानीस्वत्वादेर्विव्याज्यया ॥ ३१ ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वै पशुपत्यजम् । कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवद् ॥ ३२ ॥
 स्वकुलेऽपि प्रवर्तन्ते पतिता धर्मचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्राप्यश्चित्तं तदा भवेत् ॥ ३३ ॥
 इति श्रीशृङ्गसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिद्भूद्भर्तृपरायणा । मक्षिद्भिर्गोवर्धनैर्धुक्ता गवां पावनतपरा ॥ १ ॥
 गावस्त्रुपाचाः सततं प्रपायां प्रेरितास्तया । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्गामाकुलाश्रये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नापि जलशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्तास्तया गावो दृढेन लकुटेन च । तथैका वृषिता धेनुस्तंता च भृशं तथा ॥ ४ ॥
 न च त्यक्तं जलं सूतं गर्भभारान्विता यतः । तदा तत्ताडनात्सूतं पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 यत्सो मर्धवपथायुक्तो मृनश्चापि च तत्क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सैवा वैद्याङ्गनाऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूषणैर्धुक्ता नानापशुभिरान्विता । मुखमोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितायान्विता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोतेवनजात्पुण्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् । यवाद्य पूर्णगर्भत्वे शुक्लभावे खगाधिप ॥ ८ ॥
 न मोचयति सा गर्भं तद्दुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षवर्षं दुःखं मुक्ता मोक्षयति चाण्डजा ॥ ९ ॥

श्रीशृङ्गसूर्ये सूत बाणतवधादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यत्नस्त्वं सर्वदर्शनः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ १२ ॥
द्विसुवर्णमितां तद्वह्नेय्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
भोजयेत् यथाशक्ति विमान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोपान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्तराताधिकसहस्रतमः ॥ ११०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव पार्श्वजः कीश्वरुजैरे विततासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिपरो नित्यं दानादिविधिपूर्वकम् । स हि चक्रे विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म सुदारुणम् । वौरिपुत्रः पुरा सूत पादाघातेन घातितः ॥ ३ ॥
कुर्वता च सुतीक्ष्णेन दिवा वै चौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुनर्दुःखान्मृता सापि ददौ शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्याति । ततो बहुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजोऽयुना ॥ ७ ॥
विपाशानिकटे देशे वृषलये स्थिते विधौ । इयामांगो घूसरः क्षीणः प्रसुदंशान्ने रतः ॥ ८ ॥
बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रमियगणान्वितः । मानभोगमुखैर्धनैः सुखी वै लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
धर्मात्सर्वफलं सूत भृशं पापकलं शृणु । क्लृप्तेष्टो महालोभी सदाः मास्तयसंयुतः ॥ १० ॥
जातः पुत्रविहीनोऽस्ताविहजन्मनि भृतले । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
लोकांनामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पलैर्दशमितैः कुर्याद्राजतं वाहुजं सुत ॥ १२ ॥
तन्मात्रा संयुतं चैव शुभलक्षणलक्षितम् । पूजयित्वा तु गन्धार्चैः षोडशरूपचारकैः ॥ १३ ॥
सुर्षभक्ताय शान्ताय तं दद्याद्दे कुटुंबिने । पलपञ्चमितं रौप्यं कुर्याद्भरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
तथैव गाणनाय च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्घातसर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
अष्टाक्षरं तथा मंत्रं वैदिकं सूर्यदैवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु शुभं प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
गायत्रीपञ्चताहस्रं दुष्टपापविमोचनम् । कुर्याद्धोमं दशांशेन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पद्मविशान्वदे प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥

पञ्चवेदमितान्दान्तमायुस्तस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्तत्तराताधिकसहस्रतमः ॥ ११०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयंश्च पूर्वजन्मन्यजां सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकांगः कदाचन ॥ १ ॥
कस्तूरिकापर्लं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सुवर्णोद्वहं मुच्यते च तदेनतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्तत्तराताधिकसहस्रतमः ॥ ११०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरा ६६ जन्मनि पीडयते । धर्मराख्येन रोगेण महादुःखप्रदेन हि ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं विविना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वा पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्मुक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेऽज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विले गत्वा चालितं तप्तबालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः स्वग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्तातिवमशासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शातद्रुके देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जानाऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
प्राग्दानवतजातपुण्याच्छृणु पापफलानि वै । सर्वे तद्दंशजाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चात्र तस्याश्च सर्वमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्दृढाजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्रं घातयेत्पश्चिन्मन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायते गोविका सुत ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारब्धस्य कर्मणः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यस्य नारी वृद्धिविर्जिता । अत्र जन्मनि सा नारी वर्धराख्ययुता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं सपुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्वर्षराभिश्चात्सुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहतप्राग्भावावधीत्सून तीर्थजं विविर्जितम् । सा गोधिकान्नं जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सर्वस्य वेदविदुषे तद्वेषामर्नं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११३ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले सप्तपुत्रो गुल्मवातोदरामयीः । वित्रयः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यसुखोपेतः किञ्चिद्वापारवान् सुधीः । दायादाच्छलपीडश्च मिथः ह्येवमिह तस्य वै ॥ २ ॥
तस्य नारीद्वयं चासीत्सञ्जातं चारुजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रो वभूव ह ॥ ३ ॥
कदाचिज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एकाऽपुण्यवती भार्या संजाता तस्य भारकर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षत्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । अर्थलुब्धः प्रजातोयं ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
ग्रामे तस्य स्थितिं चक्रे ब्राह्मणः कोऽपि सत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यय ॥ ८ ॥
क्षौर्ध्वदेहिककर्मादि तया मन्मगनुष्ठितम् । क्षत्रियश्चित्तवित्वाय ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शनः ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्दोषशमनाय च ॥ १२ ॥
द्विसुवर्णमिता तद्वल्लेख्या गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देदविधिज्ञाय पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
भोजयेत् यथाशक्ति विप्रान्वै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजादोषान्नान् कार्या विचारणा ॥ १४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चरशताधिकसहस्रतम ॥ ११०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमृतं पार्श्वजः कींश्चद्रुजैरे विततामुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिपरो नित्यं दानादिविधिपूर्वकम् । स हि चक्रे विशिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
देवाच्छत्रुगृहं गत्वा कृतं कर्म मुदाकुरुम् । वैरिपुनः पुरा सून पादावानेन घातितः ॥ ३ ॥
कुर्वता च सुतीक्ष्णेन दिवा वै चौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शपं हि दातुम् । यथा पुत्रविहीनाऽहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्याति । ततो बहुतये काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥
धर्मात्स्वर्गफलं नृक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽनुता ॥ ७ ॥
विप्राशानिकटे देशे वृषलये स्थिते विधौ । इयामागो धूसरः क्षीणः प्रभुर्देशादने रतः ॥ ८ ॥
बहुस्त्रीवनसंयुक्तो मित्रमियगणान्वितः । मानभोगमुखैर्धनैः सुखी वै लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
धर्मात्सर्वफलं सतः भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
जातः पुत्रविहीनोऽसाविहजन्मनि भूतले । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रवचनतः । परैर्देशमितैः कुर्याद्वाजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
तन्मात्रा संयुतं चैव शुभलक्षणलक्षितम् । पूजयित्वा तु गन्वायैः पीडशरीरूपचारकैः ॥ १३ ॥
सूर्यभक्त्या शान्ताय त दद्याद् कुटुम्बिने । पल्पश्चमितं रौक्मं कुर्याद्भरिहरात्मकम् ॥ १४ ॥
तथैव माणनाय च लेख्यं पञ्चोपचारकैः । संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापविशुद्धये ॥ १५ ॥
अष्टाङ्गरं तथा मन्त्रं वेदिकं सूर्यदेवतम् । जपेदष्टसहस्रं तु शुभं मणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
यापनीपञ्चसहस्रं दुष्टपापविमोचनम् । कुर्याद्भोमं दशाग्नेन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् ॥ १७ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि । न प्राप्नोति तदा रिष्टं पद्मविशाब्दे प्रकीर्तितम् ॥ १८ ॥

पञ्चवेदमितान्दान्तमायुस्तस्य भविष्यति ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तोत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूजं जन्मन्यजा सुत । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिकागः कदाचन ॥ १ ॥
कस्तूरिकापर्लं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं सुवर्णदण्डं मुच्यते च तदेनमः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहद्वितीयं च पुरा इह जन्मनि पीडयेत् । धर्मराख्येन रोमेण महादुःखप्रदेन हि ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वा पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेष्टज तत्सर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
नकुलानां विले गत्वा चालितं तप्तवालुकम् । पूरितं च तथा सर्वं तद्वातार्थं पतत्रिण ॥ २ ॥
मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्तातियमज्ञासनम् ॥ ३ ॥
पूर्वं शातद्रुके देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताञ्जापि राजकुले मृत ॥ ४ ॥
प्राग्दानव्रतजात्पुण्याच्छृणु पापफलानि वै । सर्वे तद्देशनाः सूत तदग्रे मरणं गताः ॥ ५ ॥
जीवनं चात्र तस्याश्च सर्वमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वाह्यजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
कुलक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति सांप्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र घातयेत्पक्षिनन्दनम् । सगर्भा गर्भपुष्ट्यर्थं जायते गोविका सुत ॥ १ ॥
भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समाख्यस्य कर्मणः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्पस्य नारी बुद्धिर्विजिता । अत्र जन्मनि सा नारी धर्मराख्ययुता भवेत् ॥ १ ॥
दद्यात्पलशतं लोहं समुवर्णं द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्वर्षाभिश्चक्रास्तुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्यायधीत्सून तीर्थजं विधिर्वर्जितम् । सा गोविकात्र जनुपि भविष्यति वरानना ॥ १ ॥
अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सवस्त्रं वेदविदुपे तशोपशमनं त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११३ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो गुल्मवातोदरामयीः । वित्रपः कृपणश्चैव सहोदरसमन्वितः ॥ १ ॥
धनधान्यसुखोपेतः किञ्चिद्रूपापारवान् सुधीः । दायादाच्छलणीदृश् मिथः क्लेशश्च तस्य वै ॥ २ ॥
तस्य नारीद्वयं चासीत्सज्जनं चारुजन्मनि । बहुपुत्र्यः प्रसूताश्च न तु पुत्रो बभूव ह ॥ ३ ॥
कदाचिज्जायमानस्तु मृतः पुत्रोऽग्निभासकः । एकादपुण्यवती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय मे प्रभो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षत्ररत्नं किञ्चिद्रूपमपिस्तथा । अर्थलुब्धः प्रजातोयं ग्रामाधीशः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
ग्रामे तस्य स्थितिं चक्रे ब्राह्मणः कोऽपि सत्तमः । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः ॥ ७ ॥
कालेन मृत्युमापन्नो धनलुब्धो निरामयः । तस्य भार्या महासाध्वी साहसं कृतवत्यय ॥ ८ ॥
ओर्ध्वदेहिक्कर्मदि तथा सम्पन्नमुष्ठितम् । क्षत्रियश्चित्तयित्वाय ह्यपुत्रस्य च जन्मिनः ॥ ९ ॥

क्षत्रियो धर्मतः स्वामीत्येवं तेन हृतं धनम् । निराधाराः सुता जाताः पित्रभावेन दुःखिताः ॥

सर्वस्वहरणाद्यापि गताः कन्या इतस्ततः ॥ १० ॥

काचिन्मातुर्गता पक्षे काचित्पित्र्ये तथा गता । उदयस्तदृहे विप्र संजातस्त्रस्य कर्मणः ॥ ११ ॥

यो वै क्षत्रकुले पुत्रः स वै ब्राह्मण एव हि । एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तं युक्तं पुत्र मित्यस्ता ॥ १२ ॥

पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः । तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृतः सुतः ॥ १३ ॥

तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिः क्रियते शुभा ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । लभेत सन्ततिं सौख्यं लोकादुग्रहकृद्दद ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते हायने शुभवासरे । प्रारभेद्धरिभक्तश्च संवत्सरविधानवित् ॥ १६ ॥

प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पौरुषेणेह सूक्तेन अर्चयेन्मासमात्रकम् ॥ १७ ॥

कुंकुमागरुकरूपैश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १८ ॥

भौमाप्यमारुतशिविव्योमकैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरायणा ॥ १९ ॥

अर्चयन्ती हरिं पूर्ण वर्षाविधि समाचरेत् । शुभे मासे शुभे पक्षे चैकादश्यामुपोषिता ॥ २० ॥

शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्धरिभक्त्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः प्रभुम् ॥ २१ ॥

विविधद्विमाधाय ह्यर्चयेद्द्वैष्णवं वरम् । आज्यमागावसाने तु कपिलाज्याहुतिर्हविः ॥ २२ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्पोडशसंख्यया । अश्वत्थसामिवास्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु ॥ २३ ॥

पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोजान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २४ ॥

द्विरण्यभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा कन्यां सालङ्कृतामपि ॥ २५ ॥

दक्षिणां प्रतिपद्याय च्छलकौटिल्यवर्जिताम् । प्राश्नीयात्तं हविः शेषं सह पत्न्या हरिं स्मरेत् ॥ २६ ॥

इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा च सुरूपा च भवेद्दिगताकित्तिवा ॥ २७ ॥

ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मानुसारतः । शुभमार्शसान्तु बाधा च शुद्धान्तर्व्रणजातयः ॥ २८ ॥

वातरक्तोपक्षिशिरसोनेत्रकर्णान्वितो व्रणः । स्तनोपगौरवं ददुरन्ते वै पादवैकृतिः ॥ २९ ॥

जनश्रुतिं मानवा हि ब्रूयुर्वै वारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽज्यायश्चतुर्दशाधिकसहस्रतमः ॥ १११४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले प्रथमाभीत्युण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुंकुक्षेत्रे पतत्रिण ॥ १ ॥

सर्वैः सुखैः सन्नेपेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तथा कृतं महत्पापं भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥

समीपे वसतश्चास्यां ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं चाग्निहोतुर्वै वैरिभावे पतत्रिण ॥ ३ ॥

तत्र दद्याद्दशभाग गौमपापा गृहं गता । कृत्वैतदद्भुतं कर्म सुकृत्वा तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥

दानवर्मकृतात्पुण्यास्तात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलक्ष्मोपलक्षिते ॥ ५ ॥

सुखदुःखसमाक्रान्ता जानसन्ततिनाशकृत् । दुःखैरनेकैर्युक्तात्र मध्यभागे खगाविप ॥ ६ ॥

प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृवर्णम् । कुरुक्षेत्रादिवासाच्च प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽज्यायः पंचदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजायुक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाच्छानं वध्यात्पतत्रिण ॥ १ ॥
निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदपारगो । दानेनानेन विधिना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामोति निश्चयात् ॥ १ ॥
दद्याद्धनुं सवसां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरेदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र वक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
तथा तस्यापशुद्वयं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विधायविधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं वा काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखार्ता दन्तपाताख्यया रुजा ॥ १ ॥
विधिवद्धेनुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बने । प्राजापत्यप्रतादेकात्तस्मात्पापाप्तमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाविंशोत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ १११९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा स्रुत बाहुजो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेऽण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
स कदाचिन्महामाग पापाचाररतो ह्यभूत् । स्वज्ञात्या वै धृता गर्भः कामलोभेन तेन वै ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तस्यास्तु नाभूद्गर्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
एवं बहुतये काले गनः स यमशासनम् । भुक्त्वा पापजदुःखानि पुण्यालोकान्शुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गोशवर्याः समीपे तु देशे रम्ये कलाश्रये ॥ ६ ॥
स रक्तकृष्णो मतिमान्नातिदीर्घः पृथुः सुवीः । आदिभागे धनी रोगी मध्यमे स्वतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाद्योभी पापतः कचिद् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माज्ञात्पृष्ठभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेध्वरः पापग्रहं युतनिरीक्षितः । लक्षणैरीभिराण्ड्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्रव्यमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धार्धमिता वापि निजविज्ञानुसारतः । संपूज्य वेदविदुगे दद्याद्गोपापनुत्तये ॥ १२ ॥
मापिः सप्तमिर्तदयो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा त्र्यम्बकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
होमयेत्तद्दशंशेन कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविवृद्धिस्तु जन्मन्यत्रैव जायते । नैवं करोति यो मोहाल्लोमात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥

न जीवन्ते सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं पञ्चाशन्मितलेदके ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । वभ्रुमण्डलरोगार्नः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कृद्धग्रहिरण्यस्य कृतवान् नकुलं शुभम् । वभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

क्वाचिच्चाणजा नारी बभूव प्रियवादिनी । व्रतदानस्ता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गड्ढं वनम् । निर्दग्धा वहवस् जावास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्तदानवशात्पूर्वादन सा पादजामवत् ॥ ३ ॥
जीववातात्तया पूर्वात्पापात्तत्रैव जन्मनि । जाता सन्ततिहीना सा कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संराद्यते सुखम् । गृहं वित्तरङ्गेशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोदगाः । शतं रा प्रवृज्य विप्रेन्द्रांस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२२ ॥

अरुण उवाच ।

तुर्धामवस्थां संप्राप्य पुत्रशोकाकुलो नरः । जायते केन पापेन कथयतां दिवसेश्वर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यासुने देशे क्षत्रियो धनवान् सुखी ॥ २ ॥
राजमन्त्री महाभाज्ञो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । बुद्धिमावीतिमान्वाग्मी शूरो वीरो महायशः ॥ ३ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियवदः । बहुग्रामाधिपो दक्षो भृत्यवाहनसंयुतः ॥ ४ ॥
दत्तानि तेन दानानि संवत्सरमितं खग । स्वाश्रमं पुनरागत्य धर्मवेत्तापि बाहुजः ॥ ५ ॥
कृतवान्दण्डार्णं कर्म भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । स्वस्वामिवसंज्ञं तु पारमुग्रं खगेश्वर ॥ ६ ॥
तस्य स्वामी महाराजः कनिष्ठाया वशं गतः । ज्येष्ठां सुतद्वययुतां तपक्त्वान् विनततमज ॥ ७ ॥
राज्याधिकारिणमपि कनिष्ठावशगो नृपः । कनिष्ठायाः सुतायामृद्वाज्यदाने समुत्सुकः ॥ ८ ॥
ततो मंत्रिवरो राज्ञो ज्येष्ठपुत्रपुत्रेण वै । मिलित्वा कैश्चिदप्यैश्च तयोर्मातृसहोदरैः ॥ ९ ॥
विपादिक्षपणध्वेन जवान् च महोपतिम् । तज्ज्येष्ठपुत्राय ददौ राज्यं राजपुत्राय वै खग ॥ १० ॥
ततो बहुतिथे काले कनिष्ठस्य सहायतः । वधाय तस्मै राज्ञोऽपि समुत्सुकः स बाहुजः ॥ ११ ॥
तज्ज्ञात्वा नृपतिर्मेरं कृतवान्शाकलं नृपः । शस्त्रेण चात्मवान् हि कृतवान्कश्यपात्मज ॥ १२ ॥
चमलोकं समासाद्य भुक्त्वा पापं कल ततः । पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ १३ ॥
हिमालये पुण्यदेशे भागीरथ्यास्तटे शुभे । जातो द्विजवरो धीमानुचः स्थूलो महायशः ॥ १४ ॥
स तु मध्यमरूपाढ्यो रक्तगौरौ विचक्षणः । स्ववर्मानिरतो दक्षो देवद्विजपरायणः ॥ १५ ॥
राजमान्यः प्रतापी च भृत्यवाहनसंयुतः । बहुग्रामाधिपः सर्वशास्त्रविच्छिन्नमक्तिमान् ॥ १६ ॥
परोपकारान्वितः सन्धिविग्रहसंयुतः । सर्वविद्यासुपेता च नीतिविद्यापि चाण्डज ॥ १७ ॥

देशेदेशेतिविख्यातो भोक्ता सर्वजनप्रियः । स्मेरवक्रः सुभाषी च सत्पौत्रेण समन्वितः ॥ १८ ॥
 वेदान्तविद्योगवेत्ता सर्वदा कौतुकप्रियः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कचित् ॥ १९ ॥
 बाल्ये पित्रोः सुखहीनः केशरे युवभावके । सहोदरसुखहीनो जायामुखविर्जितः ॥ २० ॥
 वार्यके पुत्रहीनश्च मनोदुःखसमन्वितः । गतागतधनैर्घुक्तः सर्वसंगविर्जितः ॥ २१ ॥
 प्राग्भवे राजघाते च सहायो यो नृपात्मजा । जातो तावत्र जनुपि पितरौ नियमं गतौ ॥ २२ ॥
 यामवस्थां तु संप्राप्तावभूतान्तौ सहायकौ । तामवस्थामिह प्राप्य पुत्रौ निर्वैशावां गतौ ॥ २३ ॥
 वातरोगान्वितो गेहे सर्वदा कलहाकुलः । श्रद्धावानपि सर्वत्र स्वीयश्रद्धाविर्जितः ॥ २४ ॥
 प्राग्राजवातजात्यापातस्तन्तानसुखवर्जितः । जन्मलगात्सुतस्थाने क्रूरग्रहसमन्विते ॥ २५ ॥
 सप्तमे भवने क्रूरदृष्टिर्मृगगते विधौ । लग्ने त्वेतादृशे च जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ २६ ॥
 श्रेष्ठमलः सर्वदा वातपीडायुक्तस्त्रिकांघ्रिषु । कदाचित्कर्णपीडापुक् कदाचिन्नेत्रोपगुक् ॥ २७ ॥
 कदाचिज्ज्वरसंश्लेषे तथाऽप्राप्तमनोरयः । राजलोकप्रियोऽपीह राजमीतिषु शङ्कितः ॥ २८ ॥
 विचिक्वित्सापरो जायासंगमेवप्रसन्नवीः । दयावानपि लोकेषु कायत्रिगुणसंयुतः ॥ २९ ॥
 हृत्पूर्वं वामभागोऽपि लशुनं दृश्यते जनैः । प्रागात्मवातजं चिदं स्फुटं हि विनतात्मज ॥ ३० ॥
 यो राजा निहतोऽनेन प्राग्भवे कश्यपात्मज । तद्द्वार्यात्वत्र जनुपि पुत्र्यो जाताः सुदुःखदाः ॥ ३१ ॥
 लक्ष्मणैर्भिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलप्रयेण कर्तव्यो बाहुजस्तु हिरण्यमयः ॥ ३२ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवो विधिविदे सुत । तद्वत्कुर्यान्महाभाग लक्ष्मीनारायणं शुभम् ॥ ३३ ॥
 दद्यादेदविदे सूत दारिद्राय कुटुम्बिने । स्वात्मघातजपापाद्य मुच्यते नात्र संशयः ॥ ३४ ॥
 गायत्रीं दशसादृशं व्यम्बकं द्विविधं नया । अष्टोत्तरं महामंत्रं जपेद्वाविसहस्रकम् ॥ ३५ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । पार्थिवानां शिवानां च नियुक्तकप्रमाणतः ॥ ३६ ॥
 पूजयेद्विधिना सूत पूर्वपापास्तुतये । य एवं कुरुते सूत पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ ३७ ॥
 न तस्य दुष्कृतं किञ्चिन्नावयो व्यावयो न च । अशीतिमितवर्षं तु रिष्टं तस्य न जायते ॥ ३८ ॥
 गजनागमिताब्दांतं जीवनं तस्य निश्चितम् । पुत्रमातिर्भवेत्तस्य सर्वजीवदयावतः ॥ ३९ ॥
 वार्यकेऽपि महाभाग जवितुत्रो हि जायते । सप्ततिं समवाप्नोति यद्वत्त्वा न निवर्तते ॥ ४० ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभोदा पापशोवनम् । सप्तजन्मसु दुःखी स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र मृचितम् । यद्यदन्तर्गते सूत जन्मभातद्विलोकयेत् ॥ ४२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्पुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदेशे पथनदे पुरा । धनधान्यतमायुक्तः पापकरो महोद्यमी ॥ १ ॥
 विमोत्सङ्गगतः सोऽपि प्रयागे गहृडाभज ! । स स्नातो मृगगे भानी धूर्तौ धर्मीकयोऽजितः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽप्यस्य क्षोत्रेणस्य विशेषतः ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरिभावात्पुरानव । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तः स गत्वा यमशासनम् । पापपुण्यफलान्येवं मुक्ता ह्यधमकर्मकृत् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक् परे देशे शतयोजनसंभिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्ध्या चिरप्रचारी च पेटकस्वल्पावितमाक ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सप्तमीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वपापाद्य फलं शृणु ॥ ८ ॥

गोवालवत्सकव्याजीविवातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोस्त्रीविश्रवदादीनि पाषाण्यर्मेकहानि हि । गोराशिगे शनौ सोमात्पष्ठे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
 लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वे या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सा च सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिपूदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरीं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सुत प्रवक्ष्यामि निष्कृति पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
 तदर्द्धाद्धी च शक्तया वै विधिज्ञाय प्रदापयेत् । मंत्रमेतं समुच्चार्य पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“स्वज्ञातिजेतिचपले यन्मया पापमर्जितम् । यद्रर्भघातनं घोरं ज्ञानाज्ञानाच्च यत्कृतम् ॥ १५ ॥
 त्वन्नाशनं च सुरभे तस्मात्त्वं तु हिरण्मयीम् । द्वेऽहमत्र विभाय तत्पापान्मां प्रमुंचतु” ॥ १६ ॥
 सुवर्णैकमिदं कुर्याद्ब्रह्माणं च हिरण्मयम् । स्त्रीपतिं पूज्य गन्धार्थैर्दद्यात्पापानुत्तये ॥ १७ ॥
 तदर्धमितकं केतुं सौवर्णं च प्रदापयेत् । गायत्र्यष्टसहस्राणि सहस्रं त्र्यम्बकाभिधम् ॥ १८ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेन्मन्त्रान्प्रयत्नतः । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 विमंश्च भोजयेत्पश्चात्स्वयं भुञ्जीत वाग्यतः । होमांते कपिलां दद्यात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सत पूर्वपापविशोधनम् । स मुच्यते गर्भपाताद्व्यभिचारान्न संशयः ॥ २१ ॥
 अनेन विधिना सुत यः कुर्यात्पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २२ ॥
 नैवं विधानं यः कुर्याद्लोभान्मोहादिशेषतः । पञ्चवेदान्दपर्वन्तं न च पुत्रसुखं लभेत् ॥ २३ ॥
 पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुश्चतुःसप्ततिवर्षकम् ॥ २४ ॥
 नाथयो व्याधयस्तस्य नान्धरिष्टमयं भवेत् । जन्मत्रयमपुत्रः स्यात्प्रायश्चित्तेऽकृते धुना ॥ २५ ॥
 पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते सति । जननं सुमग्रे जीवे निधनं कर्कटे स्थिते ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अन्यदन्तर्गतं भूत जन्मशास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरशतानिःसहस्रतमः ॥ ११२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वं भवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणैव रोगेण जन्मन्यत्र मपीडिता ॥ १ ॥
 काशीवासान्महाभाग तद्देशमरणान्तया । मद्रात्सा विमुच्येत पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीन्मुखजः काश्चिद्वेदशास्त्रसमन्वितः । देशे गुर्जरके सूत राजपूज्यो दृढव्रतः ॥ १ ॥
 स्त्रीपुत्रघनतंपन्नः शिवभक्तिपरायणः । कृतवान्सौगि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽल्पशक्तितः ॥ २ ॥
 गोशय्याभूमिभक्ष्याणि विविधानि पर्वसु । अध्यापितास्तथा विप्रास्तेन सर्वे विजानता ॥ ३ ॥
 तिलयेनोत्तया लोभात्कृतो ह्युग्रप्रतिग्रहः । न कृतं शोचनं मोहात्पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 स युक्तः पुण्यपापाभ्यां मामो धर्मपुरं प्रति । भुपत्वा शुभाशुभौल्लोकान्विद्यादानमभावतः ॥ ५ ॥
 शतद्रुकात्सरस्वत्योर्मध्ये जातो द्विजोऽधुना । स रक्तगौरो मतिमान्विद्याभ्यासरतः क्षमी ॥ ६ ॥

स्त्रीपुत्रयनसंयुक्तः पितृभ्रातृसुखान्वितः । नातिदीर्घोऽतिलोभादधो बहुमित्रः प्रियंवदः ॥ ७ ॥
 लाभालाभे समश्चात्र भृत्यवाहनभोगमाक् । कासरोगयुतश्चात्र तिलधेनोः पुराग्रहात् ॥ ८ ॥
 चिद्रमत्र जुल्लभाच्चन्द्रः पापान्वितो रिपो । गुरुः सतमभावस्थः प्रष्टुरत्रैव जन्मानि ॥ ९ ॥
 लक्षणैरेभिरोदघस्य वक्ष्येऽहं पापशोधनम् । धेतुं हिरण्मयीं कृत्वा पलपञ्चमितां शुभाम् ॥ १० ॥
 द्रोणपञ्चमितैर्युक्तां गन्धपुष्पायलंकृताम् । दद्याद्विप्राय विदुषे कासरोगप्रशान्तये ॥ ११ ॥
 ब्रह्मविष्णुशिवाकानामेकैकपलसंयुताम् । कृत्वा सुख्यां प्रतिमां पत्रे लेख्यां प्रयत्नतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपापविशुद्धयर्थं विधिज्ञाय निवेदयेत् । चतुर्विंशतिसहस्राणि गायत्रौ च जपेद्बुधः ॥ १३ ॥
 होमयेच्च तिलैस्तद्वच्छतया विप्रांश्च भोजयेत् । अनेन विधिना यस्तु प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥
 काशश्वासान्माहारोगान्मुच्यते नात्र संशयः । नाधयो व्याधयस्तस्य प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १५ ॥
 पञ्चपञ्चाशद्वान्तमागुरुत्र प्रकीर्तितम् । प्रायश्चित्ते कृते सूत सप्तविंशमितेऽन्दके ॥ १६ ॥

रिष्टं च दारुणं प्रोक्तं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुरुदेशे द्विजः कश्चिन्मृगं घातितवान्पुरा । तस्मान्मृगवधादत्र पाददुःखप्रपीडितः ॥ १ ॥
 चिद्रमत्र मृगोद्भवेति रिष्टेशः पादभे स्थितः ॥ २ ॥

अरुण उवाच ।

श्रुतमत्राद्भुतं देव पापपुण्यफलं त्विदम् । प्रमुच्यते पूर्वपापाद्यथा तद्वद शोधनम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि प्रायश्चित्तं परं रिह । एकादशसहस्रं तु पार्थिवानां तु पूजयेत् ॥ ४ ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्विविधैस्तथा । शतमेकादशमितं स्तोत्रं हिरण्यगर्भजम् ॥ ५ ॥
 पठेदुक्त्या च मत्प्रोक्तं पूर्वपापप्रणाशनम् । ततः पल्लवंदमितेर्दद्याद् हिरण्मयीं शुभा ॥ ६ ॥
 सगर्भां ब्राह्मणीं सूत तद्वर्द्धार्द्धमयापि वा । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्तत्तीवर्णं स्वर्णसंमयम् ॥ ७ ॥
 संपूज्य विधिना मंत्रैः पुत्रपौत्रविवर्द्धनम् । हिरण्मयं मृगं कृत्वा पञ्चरत्नसमन्वितम् ॥ ८ ॥
 पल्लवंदमितैः सूत गन्धपुष्पैः प्रपूजयेत् । मंत्रमेतं समुच्चार्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ९ ॥

मन्यः ।

“ज्ञानाज्ञानयुतं पापमोजितं मृगघातनात् । तत्पापनाशनार्थं ददेऽहं स्वर्णजं मृगम्” ॥ १० ॥
 राजतं च तथा दद्यात्पवनं पादरोगनुत् । य एवं कुरुते मृतं पूर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र पतत्रिण । पादरोगोपशमनं जायते पापशोधनात् ॥ १२ ॥
 नैवं कुर्याद्यद्यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । न भवन्ति सुतास्तस्मिन् जीविते नात्र संशयः ॥ १३ ॥
 न च रोगोपशमनं जायतेऽत्र भवेण्डज । पञ्चविंशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पञ्चसप्ततिम् ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैलासात्पतितः कश्चिदुद्रभक्तिपराङ्मुखः । शापान्नदिगणाद्दुष्टो भविष्यति महीतले ॥ १ ॥
 प्रसादितस्तदा तेन स्तुतिभिर्नन्दिकेश्वरः । अपि स्वल्पतरे काले आपमुक्तिं ददौ प्रभुः ॥ २ ॥

तस्य शापान्महाभाग जन्मन्वत्र जनिः स्वयम् । महाभूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 पुष्कगत्माकपरे देशे शुके स्वोच्चे सुभावेगे । मालव्ययोगे विरुयाते सचन्द्रे बहुभिद्युते ॥ ४ ॥
 गौरो यशस्वी मतिमान्नानारत्नचर्पयुतः । गजयूथैः समाक्रान्तो बहुभूपालसेवनः ॥ ५ ॥
 नानावाहनसंयुक्तो बहुभोगमुतैस्तथा । सकलैश्वर्यविज्ञातयः स्येच्छाद्रव्यान्वितस्तथा ॥ ६ ॥
 दानानि शक्तितो दत्ते धर्मात्मा लोकविश्रुतः । रुद्रभक्त्यन्तरायाच्च न तु पूर्णमयोरथः ॥ ७ ॥
 बहुभृत्यैः समायुक्तो यावज्जीवमुस्तान्वितः । पञ्चवेदमिते वपे रिष्टं शश्वच्च वन्वनात् ॥ ८ ॥
 हृदकर्मकृतात्पापाद्रद्रपूजनभद्रजात् । प्रायश्चित्तं महाभाग नात्र जन्मनि विद्यते ॥ ९ ॥
 चिह्नमङ्गात्तथा सुतेर्भाषो नीचोऽष्टमस्थितः । सूर्यसंगताच्छुक्रात्संगान्मालव्यसंज्ञकात् ॥ १० ॥
 नायुर्दायमवाप्नोति रिष्टान्तं जीवनं स्मृतम् ॥ ११ ॥

इति श्रीबृहदसूयारुणसंवादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽष्टविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२८ ॥

अरुण उवाच ।

भगवन्देवदेवेश श्रुतमेतन्महादृतम् । सहानुगामिन्या नार्यां गतिं मे ब्रूहि भास्कर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृतं मवीक्ष्य भर्तारं या विशेषं हुताशनम् । तेन सार्द्धं महापुण्या ज्ञेयात्र सहगामिनी ॥ २ ॥
 श्रुत्वा मृतं पतिं यात्र विदेशस्यं पतिव्रता । तद्वस्त्रेण विशेषज्ञो सा ज्ञेया चानुगामिनी ॥ ३ ॥
 धर्मात्पातिव्रतात्पूर्वं भवेत्सोऽगतिर्द्वयोः । अर्थका सा महासाध्वी जाता ब्रह्महृदेष्वज ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणी तपसा युक्ता सदा भक्तिपरायणा । दानशीलरता पुण्या पुण्यकर्मान्विता सती ॥ ५ ॥
 दृष्ट्वा मृतपतिं सा तु दिव्याभरणभूषिता । प्राप्तामौ विधिना मृतं कृत्वा पूजां हरेर्भूषम् ॥ ६ ॥
 सा गता यमराजस्य स्तब्धे दत्त्वा पदाम्बुजम् । वैकुण्ठे चाण्डजश्रेष्ठ यद्रत्ना न निवर्त्तते ॥ ७ ॥
 तद्वत्तातलयातेन मूर्च्छितोऽमृद्यमाधिपः । तत्कालेऽमृच्छि धीरेण नारदेन महात्मना ॥ ८ ॥
 धर्मराज वदेतन्मे त्वत्तः परतरश्च कः । दण्डप्रदो महाभाग येन त्वं चालितोऽधुना ॥ ९ ॥
 तमुवाच मुनिश्रेष्ठं या गताय शुभानना । सती तत्पादभारेण पीडितोऽहं भृशं द्विज ॥ १० ॥
 मोक्षं गता महानाध्वी गृहीत्वा तु स्वकं पतिम् । महापापसमाक्रान्तं नरकस्थं द्विजोत्तम ॥ ११ ॥
 सा गमिष्यति चेत्तत्र पत्युः पापावशेषतः । ब्राह्मणी योगयुक्ता च भविष्यति कलौ युगे ॥ १२ ॥

काश्या मृत्युस्तथोर्यस्माच्छिवत्वमुपगच्छतः ॥ १३ ॥

इति श्रीबृहदसूयारुणसंवादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽष्टविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नरायमः । क्षयरोमान्वितः सोऽपि जायते चान् जन्मनि ॥ १ ॥
 सुयोगाद्ब्रह्महत्याख्यपापान्नास्त्यपरं त्वयम् । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिस्त्रिजन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूयारुणसंवादे कर्मनिपाकेऽध्यायेऽष्टविंशत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३० ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विशो महासाधुश्चाख्यवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निगुरुवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपिताम्यां किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
 पविभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुसंक्षिणी । पुत्रहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणाः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वाञ्छिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैः स्वेदनैरुग्रमर्लेपैर्दुग्धभक्षणीः । संवाहनेस्तथा वार्तैरन्यैर्वा वस्तिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यापि च कीर्तितम् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता स्वम् ॥ ७ ॥
 अनया ईर्ष्यायां चैव सन्ततेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनायैस्तु तस्यार्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विविना चैव तद्वदम् । तथा वै ऋतुभावाच्च परिपीतं तदौषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिञ्जन्मनि मानदम् । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यभयवित्यमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 तथा चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भदोषकृत् । अन्यस्या अपि गर्भस्तु निधृतं नाशितस्तथा ॥ १२ ॥
 ऋत्वभावो दुष्टशुद्ध्या कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुष्पधन्यनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमधिश्चित् स्रवति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव गात्राणि सूचीगिरिव नित्यशः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुरा जाताः स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्तथेह चान्या हि सर्वा जाता हि दुःसदाः ॥ १५ ॥
 तदोषपरिहारार्थं प्रायोश्चित्तं समाचरेत् । सपत्नोगर्भवातस्य निष्कृतिं प्राक्समाचरेत् ॥ १६ ॥
 रजतस्य पलाभ्यां वै कोशं गर्भाशयाकृतिम् । निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने ॥ १७ ॥

मन्त्रः ।

“गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राक्तनजन्मनि । यद्य वन्ध्यकृत्प्राप्तं तस्मान्मोच्येह जन्मनि” ॥ १८ ॥
 यस्मात्प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता । दीनानायविरोधश्च तेनेयममुता त्विह ॥ १९ ॥
 अनुमन्त्री प्रयोक्त्री च पितृमातृमुखोज्झिता । वन्धुसन्ततिदुःखाद्या मर्यादायनवस्थितिः ॥ २० ॥
 शोकः स्याददुरे बाधा तद्वत्प्रीहादिविक्रिया । अन्तरा स्पन्दमानोपि गर्भः सन्नोपलभ्यते ॥ २१ ॥
 अथान्यागर्भपातस्य सञ्चितस्पेह निष्कृतिः । विस्तरात्तां प्रकुर्वीत येन सर्वाधिसंक्षयः ॥ २२ ॥
 तावदेव पतेद्गर्भो नान्यथात्वस्य संभवः । सुशुभे भूमेदशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ २३ ॥
 संपणाशाय दुष्टस्य प्रायोश्चित्तमिहैततः । प्रौष्ठपद्यां तृतीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥ २४ ॥
 यत्नेन गर्भिकाख्यं हि उपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजां सतीम् ॥ २५ ॥
 केतकैर्गर्भसंयुक्तैश्चैकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्ण्यं राजतीं ताम्नीं मूर्तिं गौर्वाः प्रकल्पयेत् ॥ २६ ॥
 हारनूपुरकोटीरकुण्डलाभरणादिकः । नैवेद्यैः शुभ्रकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २७ ॥
 उपतिष्ठेत विविधद्रवानीमिवलभम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २८ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्भित्तनृत्यादिपूर्वकम् । फलेर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मंत्रपुरःसरम् ॥ २९ ॥
 फलपुष्पाक्षतोषितमंजनं मूर्ध्निनिक्षिपेत् । नमस्तेस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमिये ॥ ३० ॥
 गृहाणार्घमिमं देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः । पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते ॥ ३१ ॥
 एवं रात्रौ विधानेन पृथपेत्परमेश्वरीम् । ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती ॥ ३२ ॥
 देवमुद्दिश्य विविधद्रो जयेत्पोडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानथ पोडश ॥ ३३ ॥
 प्रत्येकं वेणवं पात्रं सप्तधान्यसमान्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रशुभमेन संयुतम् ॥ ३४ ॥
 दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् ॥ ३५ ॥

सहिरण्यां ततो दद्यादिप्रायः गुणशालिने ॥ ३७ ॥

मन्त्रः

“अपातयं पुन गर्भं दुष्टस्त्रीणां यथां गता ॥

यद्यत्र वन्धताहेतुस्तस्मान्मोचय माम्भित्रे । तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुभगाः सति” ॥ ३८ ॥
 इमं मंत्रं समुच्चार्य दत्त्वा विभं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३९ ॥
 लभते पुत्रपौत्राद्यान्स्वयं तैः सह मोदते । सप्तमीगर्भपातस्य प्रायश्चित्तेष्वयं विधिः ॥ ४० ॥

शुभार्थेन्या प्रकृत्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ४१ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादस्तः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूतं घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापकर्मणो घोरान्नरकान्नाप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तिर्यक्त्वं च तथा सूतं विभुज्याधर्मतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽथ पुण्यात्प्राप्तोऽत्र जातो हि बाहुजः ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूतं कृशो दुःखातुरो भृशम् । लग्ने कुम्भामिधे सूतं भीमचन्द्रयुतेऽण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पष्ठमिधे वर्षे जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदा ते तु मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन चापुषो भङ्गो दृढपापात्र निष्कृतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्धर्मशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूतं कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुरं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मपातजम् । अयो यमाज्ञया भुक्ता नाना नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादयोऽत्रापि स जातः क्षत्रियाध्वरः । देशेऽयोध्यामिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 युवमाधे महाभाग राजयक्ष्मप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तस्य वक्ष्यामि या कृत्वा मुच्यतेऽयुना । कार्यास्तत्र त्रिवेदानां मूर्त्यस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशाना सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णनास्तथा कार्याः कदलीपत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
 यथा वित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विजयेत् । देवास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या होमयेव जपेत्तथा । गायत्रीं विविना सूतं पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाभाग क्षयस्तस्मात् शान्तिरिति । नैवं कुर्यात्तु यो मोहाद्विष्टं विशन्मिसेऽन्दके ॥ १० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठिस्तुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेत्कामात्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयात्रैव सा ज्ञेया क्षयरुमुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं सयोक्तं च पतत्रिण । महापापकृताद्ग्रीवाभ्युत्थयेव न संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठिस्तुत्रशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वमृयाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरौ जायते त्वत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलंसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचस्मात्पुण्यात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापकृद्ब्रह्मघातनम् । अज्ञानादन्यजनुपि क्षयरूपपीडिता हि सा ॥ १ ॥
महापापाकृताद्दोरात्सा हि सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽर्के ज्ञानात्त्वयैव जन्मनि । काश्या वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूक्तः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तस्य हि ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिङ्गदेशे माक्सुत काचिद्दिजध्वानना । पतिमिया धर्मशीला दानभोगस्ता सदा ॥ १ ॥
सा नार्थघातयत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । यक्रनासत्त्वमाप्नोति साऽत्र जन्मानि निश्चयात् ॥ २ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पात्रेणैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः काश्चिद्देशे पञ्चनेदऽण्डज । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
विप्रोत्सङ्गतश्चापि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मृगगे भानो धूर्तकर्मा क्रियोज्झितः ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वपृष्ठं शीघ्रं कृतवान् कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसतोऽन्यस्य मिश्रकस्य पतत्रिण ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं घेरभावात्पुराणघ । तत्रैका वत्सरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
कालयोगेन स प्राप्तः करालं यमशासनम् । फलानि पापपुण्यानां बुभुजे दुष्टधीश्च सः ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्राक्परे देशे शतयोजनसम्मिमे ॥ ६ ॥
स मध्यरूपो बलवान्धर्मं स्वल्पमतिः शठः । बुद्धचाविकप्रचारी च पैतृकस्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वपापादय फलं शृणु ॥ ८ ॥
गोवालदासवाताद्य जीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविषवधादीनि नाशयन्तीह बालकान् । गोरशिगे शनौ सोमात्पट्टे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मैतदण्डजश्चेष्ट पृच्छकश्चात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्ता च सा पुनः ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिवृद्धनीम् । पुत्रवृद्धिर्कां धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ऋणं सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्यमी ॥ १३ ॥
तद्भूमितिका वापि द्वयोर्वित्तानुसारतः । संपूज्य विधिवन्मंत्रैर्देवा विप्राय धीमते ॥ १४ ॥

मापैर्वैद्विर्मितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मासाभ्यां च तथा वद्विर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देवाश्च विधिना सुत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मंत्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमयेदष्टशतकं रुद्रस्याग्रे प्रयतनतः । शृणुषाद्विर्विशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सुत प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः १९ ॥
 नवसप्तमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काशमीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजयवनना । पतिप्रिया शीलयुता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 बैरभावात्तया साधोर्मृदं दधं द्विजस्य च । वैरिणश्च सुतो दग्धो गृहदाहे पतन्निज ॥ २ ॥
 माहाय्यात्स्वामिनः सर्वे प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरात्पुण्यात्प्राप्य शुभाशुभम् ॥ ३ ॥
 सैव जाता विरटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुता । क्षत्रियस्य च धर्माद्व्या पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
 क्षयरोगयुता बाल्ये बालवतादपुत्रिणी । महाग्निदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
 त्रयोविंशन्मिते वर्षे रिष्टेणैवात्र नश्यति । सहायस्तत्पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहिता । तस्य च स्खलित्वा वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यादिरमणी तत्र सारिका शुभलक्षणाम् । तथात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकन्मपः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यावदीन्द्रां पूर्वपापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्खलिताण्डज ॥ १ ॥
 तथा देया मुञ्चर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापाद्विमुच्येत सात्र वै विनतासुत ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्रपाती च पुरुषः पूर्वजन्मानि मानद् । लंघकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवच्छेतां सर्गभरणभूषिताम् । मुच्येत कण्डजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यानारी पूर्वजनुपि धातयेष्टद्विपत्र । वक्रं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मानि ॥ १ ॥
 गां दद्याद्विधिवत्सुत श्वेतान्न पशुस्विनीम् । ययोपस्कर्मयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुश्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो धार्मिको वित्तसंयुतः । उदरे वातजारोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृद्ग्रन्थाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पवीर्यत्वं पाण्डुरोगोदरामयः । जायते शीर्षजा पीडा वाल्ये स्यादग्रहणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते वद्वेरुपघातो व्रणावलिः । पौत्राणां मातुलानां च स्वस्वादेश्विधवाव्यथा ॥ ३ ॥
दायादाच्छत्रुवर्षाडा भूमिद्रव्याभिलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे त्विमानि हि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचित्क्रोधादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणी सन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दश मासा अतीता हि गर्भे चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंसकृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा संजाता विनतासुत ॥ ८ ॥
अज्ञानतिमिरान्वत्वात्स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् । अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् ॥ ९ ॥
सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चरेषु च । प्रमादाद्भीषिणं सा वै जघान क्रूरसाहसा ॥ १० ॥
तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः । पलालक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् ॥ ११ ॥
तस्मात्सु बालुकामन्यवुत्तमभस्मचयादिषु । आविशेषास्तस्या चाग्नौ पापाकुलितचेतसा ॥ १२ ॥
बालगर्भाशयान्बालनविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् । तांस्त्यक्त्वा निर्जने तेषां मातृभिर्बालवातिनी ॥ १३ ॥
मायाबन्धनमात्रवद्बालगर्भाश्रितास्तदा । तेस्ताः क्षिप्त्वा समिद्धेऽग्नौ भस्मसादकरोत्क्षणात् ॥ १४ ॥
किनिवेद्धान्ति प्रमादाद्येर्बालादीन्यापचेतसः । संतत्यभावस्तेषां वै नानादुःखेषु एव च ॥ १५ ॥
आनाय्याग्निं जनैस्ते वै प्रक्षिप्यन्ते गतायुषः । तयाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् ॥ १६ ॥
मृताश्च शिशवस्तेऽपि तदात्मदोषाच्छिन्नाः । अनले ज्वालिता ये वै बहवो लघुबालकाः ॥ १७ ॥
गर्भयुक्ता मृता ये वै मातृयुक्तास्तथैव च । लभन्ते सद्गतिं नैव मृतास्ते दग्धजंतवः ॥ १८ ॥
तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा । त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्यते जनुरन्तरे ॥ १९ ॥
जन्तवो गर्भगा ये के स्वकृतस्मिन्वचनात् । उभयोः कर्मणां हेतूँल्लभन्ते नात्र संशयः ॥ २० ॥
तृतीयं जन्म चैतद्धि ब्रह्मवृक्षसमुद्भवम् । स्थिरगर्भा न यस्माद्धि पुत्रहीना पतत्रिण ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं यद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुनिद्वे समनुमोसे अहेऽहनि शुभोदये । प्रागुदकप्रवणे देशे गोमयायुगलिप्तके ॥ २३ ॥
तत्रोपजीविके तीर्थे नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानविलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूयेत् ॥ २४ ॥
निष्कमानमुत्रस्य शकलं मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २५ ॥
शुद्धतोयभृत् ताच्चपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्वाजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं हि प्रजापातिम् । करे साक्षकरे दक्षे वामे चाय कर्मडलम् ॥ २७ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां । अर्चयेद्ब्रह्मवृक्षाद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
सम्यक् श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्रं हि वेदविद्वांसं पूजयेद्विधेर्धनेः ॥ २९ ॥
ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं शुचिम् । सदक्षिणं विधायाय गोवातोभिः प्रपूजयेत् ॥ ३० ॥

“मया जन्मान्तरे यच्च कृतं कर्मातिदारुणम् । लंघितास्त्रिजनाचारा अज्ञानंत्या दयादिकम् ॥ ३१ ॥
तत्पापं नाशयस्वाद्य दैवप्राप्तं विगर्हितम् । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३२ ॥
सपत्नीकस्य सौवर्णेनिर्मितां मूर्तिमर्चिताम् । विप्राय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने ॥ ३३ ॥
दानान्ते कीर्तयेन्मंत्रं तिष्ठन्ती विहितांजलिः । यन्मया पूर्वजनुपि दयारहितचित्तया ॥ ३४ ॥
कृतं संप्राप्तमशुभं स्वामिंस्तच्छिन्त्य साम्प्रतम् । दत्त्वा दानं च विप्राय सौपण्यात्मानमीक्षयेत् ३५
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकयात्री महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥
कृष्णवेनुप्रदानेन विधिनान्न खगाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्चात्र जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पूर्वं घातयेत्काकं विनतानन्दवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णवेनुप्रदानेन यथोक्तं गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राह्मानवोण्डन । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र व्रतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगात् दुष्टास्मृत न संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशत्वारिंशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽमक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जडरे तस्याः किमिजोत्था हि रुदमुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चकं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रान्तस्थदिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहद्वन्द्वेद्विधिविर्जितम् । सिद्धान्नं ना पुन स्रत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विशुभ्रान्नमहापुण्यात्सर्वपापप्रणाशनेम् । तथा कृशोदस्त्वं च क्षिप्रं नश्यति काश्यपे ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं यया पुन स्रत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं साऽत्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतानु स्वाच्छेमात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदस्त्वया तस्यास्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वमेव कश्चिदासीद्वर्मान्वितः सदा । सभायौ नर्मदातीरे, घनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 अयोपायं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुमातां धर्मशीलयुतां प्रियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाया अनृतौ च विशेषतः । ततो यमपुरं प्राप्तः ससहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पाषाट्पुष्पात्स्वर्गफलं तथा । श्रद्धादानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः ॥ ५ ॥
 सिंहस्येर्के मुखे राहौ जीवे कर्केऽल्लिगे भृगौ । सरक्तगौरो मतिमान्वन्धुस्त्रीमुखसंत्युतः ॥ ६ ॥
 लघुर्गुणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानास्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोक इति पराणिना विदुः । योपासहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतामुत ॥ ८ ॥
 प्राग्मेव या कनिष्ठाभूत्सा ज्येष्ठात्र गतमजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणेर्लक्षयेत्स्वग ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वपापमणाशिनीम् । कुर्यात्पल्लवंदमितर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्थार्थमितं देयं त्रिषु विच्चादिमं पठन् ॥ ११ ॥

मंत्रः ।

त्यक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् ॥

तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनापकम् । मापसतमितां लक्ष्मीं शुभाऽऽलेख्यां हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 ददेऽहं विमरुखाय वेदशास्त्रविदे मुदा । ब्राह्मणान्वस्येत्तत्र शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्पुताः । श्रुत्वेनं शक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोवनं तदा ॥ १४ ॥
 सप्तमान्नाप्नुयात्पुत्रान् रिष्टं पञ्चाद्वद्वके । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् ॥ १५ ॥

अन्यजन्मादितो ज्ञेयं विस्तेरो नौदितो मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्विपंचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे रामहृदे जाता पादजा पूर्वजन्मनि । साऽत्र जन्मनि वै विप्रा जाता प्राग्वेप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 प्राग्वत्तया कृतं कर्म शृणुष्वत्र स्वगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्दृष्टं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 तत्र दत्तं पुनस्तस्मै भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुःखेन क्षुधितस्तु पतत्रिणः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं तेन ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्वत्रशमापन्ना भुक्तातिपमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसन्ततिहीनात्र युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तयाद्धेनं कार्या स्वर्गमयी शुभा । कदलीपत्रसंपुक्ता देवा विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुमीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यत्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्विपंचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भुक्तवांस्तु यः । रात्र्यन्यो जायते सूत जन्मन्यत्र स मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तया । मुच्यते तत्क्षणात्सूत नक्तान्धत्वात्तत्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोद्विपंचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी चोच्छिष्टं सा शुभानना । नक्तान्धा जायते तत्र व्यथिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादन ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्वरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी यो रात्र्यन्यो जायते त्विह । तत्पापस्य विशुद्धयर्थं गोमूत्रं विधिगतिमेत ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छत्तया दद्याच्च दक्षिणाम् । रात्र्यन्वरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभुङ्गारी प्राग्भवे विनतात्मज । रात्र्यन्वरोगयुक्ता सा ह्यत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनाच्चथा । मुच्यते पूर्वपापात्तु विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्यां गमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगराश्चात्र मूढो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥
चान्द्रापण्यतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचाशदुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालं प्राप्नुयात् सात्रऽजगरा जायतेऽण्डज ॥ १ ॥
प्राजापत्यव्रताद्यन्तात्कृतात्पञ्चापवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापास्ता जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनषष्ट्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविन्नकारी च यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
विधिना लक्षहोमे तु कृते वै गरुडाग्रज । मुच्यतेऽजीर्णजाद्रोगादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सूत या नारी पूर्वजन्मनि । परान्नेषु यदा मोहाच्छृणु तत्र पतत्रिण ॥ १ ॥
अजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडिता मृशम् । लक्षहोमेन सततं तत्पापान्मुच्यतेऽधुना ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठ्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यं नित्यसदाचारः साधुमेवानुसंयतः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेच्चिह्नं पापजं चात्र जन्मनि । किलासौ दृढकण्ठश्च नेत्रतोदं विपूचिकाम् ॥ २ ॥
किंचिज्ज्वरं प्रपद्येत पूर्वकर्मविपाकतः । तस्य भायां सुतन्वज्ञी स्त्रीधर्मव्रतकारिणी ॥ ३ ॥

वातव्यया तदुदरे मूर्ध्नि पीडा च जायते । मृतवत्सा कथं जाता मृतपुत्री तथा पुनः ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्या समुत्पन्ना प्रिया शूद्रावतारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥

गदाज्जाता च संवन्धं बहुकालं रता भृशम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालं वशं गता ॥ ७ ॥

ततोर्ध्वं हर्षो यतस्ततः । तत्पत्या कर्मकृद्योसो तेन तत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्धृतः । धनलोभाद्धतस्तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ९ ॥

ततो पुनरुदुःखेन दुर्गतिम् । द्वित्रिवर्षस्तथा मासैः पञ्चत्वं जन्मतुः किल ॥ १० ॥

ततो वै दुष्टचित्तेन दुर्मयी । अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमसादनम् ॥ ११ ॥

ततोऽपि संजातो ब्राह्मणस्य ततः खग । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितो भृशम् ॥ १२ ॥

पश्चान्मानुषतां यातो व्रतदानप्रभावतः । पूर्वकर्मविपाकेन मृतपुत्री बभूवतुः ॥ १३ ॥

द्वित्र्यादिमासजा बाला मृता द्वित्र्यादिहायनाः । तस्यामवन्मृताः पुत्रा जाताजातास्तथैव च ॥ १४ ॥

अयं जीवेद्यं जीवेदित्याशागतचेतसोः । जाताजाता विनश्यन्ति तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

नैकोऽपि जीवति प्रायोऽचिरादेव विनश्यति । सगुणाश्च सुशीलाश्च लालनाच्चादुकारिणः ॥ १६ ॥

पूर्वकर्म विपाकेन सर्वे मरणमागताः ॥ १६ ॥

नश्यत्सु जातमात्रेषु जानन्नान् सुतेषु च । व्याधयन्तरे भवेद्द्रव्याभिरस्तो व्यसनभागयम् ॥ १७ ॥

नापि सौख्यं भवेत्तस्य नानाशंकिचेतसः । अभवेत्ततो दाहः परापत्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥

लक्षणानि पुरोक्तानि तस्येमान्वपि कीर्तये । स्वोदरे भ्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥

मृतवत्सोद्भवं चिद्रं पूर्ववत् प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥

दौर्मनस्यं महानाथिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगणमाहात्म्याद्भुज्यन्ते दुःखराशयः ॥ २१ ॥

भ्रियते जातमात्रो वै पुत्रोऽकृतविनिष्कृतेः एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्निह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशन नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनाशिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥

यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । मूर्तिं बालस्य निर्माय सौवर्णांमयराजतीम् ॥ २५ ॥

पठद्भिः शान्तियुक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्घ्यवित् ॥ २५ ॥

सिद्धार्थाक्षतदूर्वाभिः कृतरक्षां प्रतिष्ठिताम् । स्नापयेदौषधैर्वैवैरुणैर्विष्णुसुक्तिभिः ॥ २६ ॥

सुदिष्टे सुशुभे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपधापयेत्तीर्थं कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥

द्रोणमानतिलैर्युक्तं कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पञ्च तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २८ ॥

सौवर्णां प्रतिमां तत्र बालगोपालमूर्तिजाम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥

अर्चयेद्गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक् श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥

आहूय कुलजान्निमान् विदुषो वेदवादिनः । अलोडपाः सदाचारापूज्या अधर्मादिकेस्तथा ॥ ३१ ॥

उपार्जितः पुरा द्रोहो मया वै परस्त्रुपु । भूमिद्रविणेहमादिह्लिप्तया तद्विनश्यतु ॥ ३२ ॥

गां सौवर्णां ददाना तु विप्रायेदं ह्युवीत सा । मया जन्मान्तरेदृशवशादाचरितं तु यत् ॥ ३३ ॥

तस्मान्मुच्येय वै पापाच्छीघ्रं गोदानतोऽधुना । इति ता त्रिष्वरिक्तस्य परिचर्या विधाय च ॥ ३४ ॥
अग्रे नयेति मंत्रेण विसृजेत्तदुदीरयेत् । धेनुं दद्यात्सवत्तां च सहिरण्यां यथाविधि ॥ ३५ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुकान् । ईहैव लभते साध्वी सौख्यं पुत्रसमुद्भवम् ॥ ३६ ॥

व्याधयः प्रशमं यान्ति सद्यो वै कृतनिष्कृतेः ॥ ३७ ॥

विकारो विविधस्तस्य संपद्येताथ संशयम् । पित्तजो वातजो वाग्धा कासशुल्भार्तिवग्व्यया ॥ ३८ ॥
मृतापत्यार्तिजापीडोदरव्याधिरसंशयः । न निष्कृतिः कृता येन नरेण विभवे सति ॥ ३९ ॥
तथा तया न दुःखानि जायन्तेऽस्य सुदुर्मुहुः पूर्वकर्माजितं पापं चिद्वं तस्य सहायवत् ॥ ४० ॥

॥ इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्मै यो विषं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडयाऽनिशम् ॥ १ ॥
धनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूत्रेऽत्र जायते जंतुर्धुः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभृव कामतः सुत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुःपञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीत्जाता ब्रह्महृदे सुत । सा चात्र चवनीदेशे शुभे पञ्चनदेऽण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं ह्यभजचयनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाधनयुता दानात्कुक्षेत्रे पुरानव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमान्विता ॥ ३ ॥
अत्र जन्मनि सा लक्ष्म्या रत्नपृजनजाद्रतात् । पुत्रपौत्रयुता नारी भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिवंशस्य शतावृष्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मोक्षयते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशालयेवसत्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चोरेण निहृतं द्रव्यं यत्स्थित देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सुत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता वै तत्फलानि हि । जातो गङ्गाश्रये क्षत्रः पर्वनेः पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो जातः सर्वसंपत्सुखान्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगात्तथा जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारोति पाण्डुरोगी बभूव ह । तत्पापनाशनं पुण्यमुपायं शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरुष्मणं पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सवना सागरोपेतान् सप्तद्वीपान् वसुन्धराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पफलद्रव्यं दद्याद्विधाय धीमते । पाण्डुरोगाद्विमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपञ्चुत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विषं कस्यापि वरूपये । सात्र जन्मनि रोगेण चर्छर्दिस्त्रेन पीडयते ॥ १ ॥

धेनुनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडायज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चमस्तथाधिकसहस्रतमः ॥ ११६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यमृदुर्ग्रे ग्राम्ये धर्मसंयुतः । परस्य कन्यायाश्वासावुद्वाहमकरोत्सुधीः ॥ १ ॥
द्रव्याल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽपि कदाचिद्वैवशोगतः ॥ २ ॥
चचार विपिने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविचलादृढात् ॥ ३ ॥
नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । सा लुण्ठिताय त्रसिता तेन पापविषयाण्डज ॥ ४ ॥
सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुलभवत् । तद्गर्भाद्धीं च्युतौ पुत्री पापमाचरितं विदम् ॥ ५ ॥
ततो धर्मपुत्रं प्राप्तः पुण्यपापसमन्वितः । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापात्पाप फलं तथा ॥ ६ ॥
परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽयुना । गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसंमिते ॥ ७ ॥
गौरः सुरुपः क्षीणांगो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमातेमान्वहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ८ ॥
जन्मनैव मृतः पुत्रा पूर्वपापाचयाण्डज । विन्मर्य तस्य वक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ९ ॥
पलाद्धार्मिकितेनैव कार्या मुघटिताण्डज । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ १० ॥
पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गन्धः पुष्पैः समभ्यर्च्य मंत्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ११ ॥
वैधन्यं तत्र सौवर्णं सुवर्णैरुभितं शुभम् । दद्याज्जपेच्च मंत्रांश्च तल्लिङ्गान्विविपूर्वकम् ॥ १२ ॥
होमयेच्च यथास्तत्र सतपद्गुलससर्पपात्र । ब्राह्मणभोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
शृणुयाद्भस्मिंश्च वा शतावृत्तिविधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्या तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १४ ॥
लभते तनयं चारुं चाय जन्मानि वै ध्रुवम् । रिष्टं पश्चादशतमेन्द्रे प्रायश्चित्ते कृते सुत ॥ १५ ॥

वेदसमस्तिरायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चमस्तथाधिकसहस्रतमः ॥ ११६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचारस्ता पूर्वं चात्रापि व्यभिचारिणी । सा घोरान्तरकान्वाति पत्यनादरतोऽण्डज ॥ १ ॥
न शुद्ध्यत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तेः शुभेरपि । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजोपवास्ततः ॥ २ ॥
तथा तत्रैव वसतेर्गाम्भःसेवनादपि । मुच्यते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृतादृढात् ॥ ३ ॥
बाहुजेयं महाभाग पूर्वजन्मनि चेद् वै । वन्द्या प्राज्ञायते दुःखाकुला च दयितोऽज्ञता ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्युत्तमस्तथाधिकसहस्रतमः ॥ ११६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वंचयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मारगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
तेनैव पापरोगेण त्रियतेऽत्र पतत्रिण । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरस्तथाधिकसहस्रतमः ॥ ११७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी ग्राम्ये विनतासुत । सात्र जन्मानि मृकृत्यं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥

ज्ञानान्महापापकृताश्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवये सून प्रायश्चित्तं न चास्ति हि ॥२॥

सप्तजन्मनि मृकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिमपीडनम् ॥ १ ॥

विंशतिवर्षे व्यतीते नेत्रमङ्गो भविष्यति । तद्रक्षणोपायमहं वक्ष्ये दानं तु पापहृत् ॥ २ ॥

कृत्वा देवगृहं रम्भं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य वीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥

राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छूद्रया सुत ॥ ४ ॥

कृत्वानेन विधनेन रिष्टं नेत्रं प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहकरः कश्चिदनवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत उ्वररोगेण पीडितः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्गोशभागतः । कालचक्राभिर्घं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रालयदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिहस्त्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवाटरता ह्यत्र या पूर्वजन्मत्पनिना । पातेपापप्रभावाद्गतिं प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥

त्यक्त्वा शरीरं सा देवी पार्वत्या सह मोदते । मुनक्ति भोगान्सकलान् पति प्राप्य तपस्विनी ॥२॥

गच्छेच्च परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतु सप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मृकत्वं प्राप्नोति कापि मानवः ॥१॥

चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुस्तकं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥

एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न जायतेऽत्र मृकत्वं कदाचिद्विनाशतः ॥ ३ ॥

या तथा वंचयेत्काचिल्लोकान्पूर्वभवेण्डज । सात्र जन्मनि रोगेणापरमारेण प्रपीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मसूचत्रयं कुर्याद्व्याघ्रेणुं पयस्विनीम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसप्तत्युत्तरशताधिकसहस्रतम ॥ ११७५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्रणोत्तमो जातो यामिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयान्जिह्वोर्निश्चिन्ना प्रजायते ॥ १ ॥

शरीरे जायते चिदं किञ्चिद्रणोत्तमन्वितम् । दद्रुकण्डूकिलासाद्या गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥

कर्मानुमारतो व्यापिशिर्घ्नं तस्य सहायिनी । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कालयोगतः ॥ ३ ॥

रोपयुक्तापि पिताह्नु मर्दातिः प्रजायते । मृतवत्तमा कथं जाता कल्पेद् कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो वदुवाचकः । गताश्चैव महारण्ये भार्या तस्य हि गर्भिणी ॥ ५ ॥

चहुभिश्च समायातः शत्रुभिः परिवेष्टिता । तत्र मीता तु तत्पत्नी तत्रासाञ्च महावने ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तस्या अपत्यं हि मृतं तदा । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
कश्चिज्जीवति पण्मासं कश्चिद्वर्षाधिकं मृशम् । ततोऽधिकं तथा कश्चिन्न हि जीवति कश्चन ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व प्रसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रश्नश्चायं सुदुर्लभः । तेनैदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
गोत्रयं वै सर्वर्षे हि स्वर्णनिष्केण संयुतम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरापि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं यः कुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः शुभाम् ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्धुक्तो धनवान्पसमन्विता । न करोति च यो मोहाल्लोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
वाध्यते पापदोषेण भुवि जन्मानि जन्मानि । एवं यः कुरुते भक्त्या लभते पुत्रपौत्रकम् ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मसत्सुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तृप्रियान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिनी ॥ १ ॥
पार्श्वस्थस्यान्यशूद्रस्य गृह्णीता हि मानदः । सर्वस्नेहास्तु चोर्विण सर्वशून्यगृहे पुरा ॥ २ ॥
भुक्तानि बहुभिः सुत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सर्वकर्मणोऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
सा जाता चाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तृशूश्रूषणे स्ता ॥ ४ ॥
क्षयरोगाकुला यूनिभावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य पुण्यां पापीघनाशिनीम् ॥ ५ ॥
कथयामि भयत्नेन वित्ततुर्थाश्रमागतः । कृत्वा तु कदलीं रम्भां पुत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥

दद्याद्देवविधिज्ञाय क्षयदोषोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसत्सुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्बन्धयेत्कश्चित्पुरा धूर्तेन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्षणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसत्सुत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भयुक्ता च प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषादद्या नानारत्नसमन्विता ॥ १ ॥
चहुर्भिमिलितैश्चैव गृहीतं सर्वभूषणम् । तत्र कोलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ २ ॥
तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापं प्रणश्यति । एतेषां विस्तरं ब्रूहि लोकानां हितकाम्यया ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासो विधिश्चैव लक्षपूजा ततः परम् । सगर्भायै प्रदातव्यं भोजनं संमितं खगं ॥ ५ ॥
गर्भाश्रयगतो नासौ निषेकसमवादानु । पञ्चमे वाय पष्ठे वा मासि पातः स्मृतश्च यः ॥ ६ ॥
तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि सत्तम । सप्तमादिषु मासेषु नश्यति प्रसवस्त्रियाः ॥ ७ ॥

अथवा चाष्टमे मासे सूत सद्यो विषद्यते । सा चापि मृतकृत्या स्यादाभयैः सूतकामयैः ॥ ८ ॥
 शोकादामोदराऽऽपशूलाङ्गैरवकंनैः । रक्तस्त्रावो विवर्णत्वं जायते पवनेरितम् ॥ ९ ॥
 रजवस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् । कुसुंभवेष्टितं चैव रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १० ॥
 मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यवर्तिना । तन्मध्ये हेमशकलं क्षिपेत्तदपि यत्नतः ॥ ११ ॥
 दद्याद्विप्राय विधिवद्यथाश्रुति निरूपितम् ।

मंत्रः ।

यन्मया पूर्वतः स्वामिन् गर्भपातः कृतः स्वयम् । एतद्दानविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १२ ॥
 पुरुषश्चेत्पापकर्ता मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १३ ॥

मंत्रः ।

मया मृदेन यदेतौ निषिक्तं पर्यापोषितं । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां मोचय प्रभो ॥ १४ ॥
 एवकृतेविधेः सूत गर्भपातायनाशनम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भुंजीत सह वन्धुभिः ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोवाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्पुरुषं माग्भवेण्डज । सात्र जन्मानि रोगेण शूलैर्नैव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
 सुवर्णदानाद्विविक्ततया रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो ज्ञानान्नरो वै घातयेन्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तत्र कुर्यान्महानाहो मंत्रैस्तैर्वापुदैवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गन्धपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
 नैवेद्यैर्भुक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा विस्तानुसारतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुराज्ञानेन काश्यप । सात्र जन्मनि लूताढ्या भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 तीर्थस्नानयतादीनि निष्फलान्यत्र चाण्डज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यापारनितो दक्षः त्रयविक्रयकर्मसु । नीता सर्वरसास्तेन मिलित्वा चार्द्धसीरिणा ॥ १ ॥
 कालेन तद्धृतं लोभात्स्नेहाद्यं भूरिसारवत् । भुक्त्वा पापफलान्याशु भ्रमरत्वमुपागतः ॥ २ ॥
 ततः पुण्यफलं भुक्त्वा जातोऽत्रैव हि पर्वते । शूद्रः पुण्यकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् ॥ ३ ॥
 स्नेहहारी यतः पूर्वं राजपद्मप्रपीडितः । सर्वभ्रेहादिदानैस्तु स्ववित्तान्युयभागतः ॥ ४ ॥

स्वर्णदानाद्यथाचात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सूत या प्राजाराश्रिताऽसती । पतिव्री सा महादुष्टा जातात्र विधवा सुत ॥ १ ॥
विष्णोरासाराधनादत्र गंगाया स्त्रुपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपवाततः ॥ २ ॥
धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं देहयस्तु प्राग्जन्मन्यय पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानादिप्राप्य स्थापनाद्वा विद्यानतः । मुच्यते पापजाद्रोगादतिसाराच्च निश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृषाभिपिक्तो यः कश्चिन्मयुरायामभूत्सुत । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
मृगयायां गतो देवाद्यातिता मृगसूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
गर्भगी निहतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशायकौ । सहायाम्भ्यां सुतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्रातः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
स शौर्यकर्मणा सूत जघान च रिपून्बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारेरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
संप्राप्तभूमौ स मृतः प्रातः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविद्यान्भोगान्स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ६ ॥
देशे प्रयागनिकटे सर्वज्ञाचार्यकोविदः । जातः कर्कटके जीवे लग्नस्थे हि महातपाः ॥ ७ ॥
धनेनानाविधैर्मुक्तो गौराङ्गो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
नानाप्रनोरयैश्चापि पूर्णश्चात्रैव जन्मनि । राजप्रचारी तेजस्वी पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
धूर्तः शठः सर्वभक्ष्यः सर्वपापरतः कचिद् । सहायलक्षणं मत्तः शृणु पुत्र यथा तथा ॥ १० ॥
याम्भ्यां मिलित्वा मुक्तौ तु मृगशायी खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
ह्यपरमारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्तः स विमो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
मांसभक्षणजात्पापात्प्रायश्चित्तं वदान्प्रहम् । पूजयेच्छिवलक्ष्णं तदर्धं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
अथवा भोजयेद्विमान्सहस्रदयसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १४ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रसुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदादिकेण्डजं ॥ १५ ॥
प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं वर्षसप्ततिम् । चैत्राऽष्टम्यां च निधनं शुक्लार्वां गरुडाग्रज ॥ १६ ॥
इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेण्डज । साऽत्रैव तेन पापेन गर्भस्थैर्येन विन्दति ॥ १ ॥
विप्रकन्याविवाहादि विधिवद्वात्र जन्मनि । मुच्येत तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
अथवा पार्वतीं दद्याद्देवीं दशधुवर्णजाम् । युक्तां गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
तदर्वाचमितां वापि पूजयित्वा विद्यानतः । मुच्येत पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाह्येन्नारी देवागारं पतत्रिण । साऽतिसारेण महता पीडयते ऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
शङ्करप्रतिमादानान्मूर्तेर्विष्णोः प्रदानतः । न जायते महापीडा घोरतीसारसम्भवा ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायोऽष्टात्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत तिर्थस्त्वं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
कर्मक्षयेतिकुप्रेन त्वस्मिन्वयसि पीडयते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्याय एकोननवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पत्युर्भिन्नं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पार्यं प्रतीक्ष्य विषादेः सर्वस्वाद्वर्धेन च । वायुं हिरण्यं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विधाय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्यायो नवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादर्थजा नारी गोत्रघातकरी पुरा । जायते सततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणाद्विहासानां प्राजापत्यव्रनात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारणसंज्ञादे कर्मविषाकेऽध्याय एकनवत्युत्तरशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किंचिद्विचनमन्वितः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां नेत्रतोदशिषोत्तिमान् ॥ १ ॥
सदृत्तश्च सुखी धीमान्यमिष्ठः सत्यवाक्शुचिः । व्रणो रेखा शरात्तस्य बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
कटिपृष्ठाभिघानादयो वाय्वग्निग्रहजाद्रथात् । परोक्षमतिवादांश्च स हृते कारणं विना ॥ ३ ॥
तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रतपरायणा । काक्वन्ध्या कथं जाता कस्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्माने वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकीम् । प्रतिवेशमस्थितां तस्याः कामतो धुमुजे कुधीः ५
अमस्तुतिः प्रिया सा हि चपला चारुलक्षणा । विप्रस्य सन्ततेर्लोभात्तया यौवनविभ्रमात् ॥ ६ ॥
अज्ञानाच्च सतीवृत्तेरुपयोर्वा बलीयसा । प्राक्कर्मणा कुभार्यस्तु ब्राह्मणो निन्द्यतां गतः ॥ ७ ॥
स वैश्यो दैवयोगाच्च भागिनोऽर्थस्य वै बलात् । शृशं तां धर्मयामास बहुकालं खगेश्वर ! ॥ ८ ॥
व्यभिचारवगात्तत्र ह्यन्योन्यं सुखलिप्सया । गृहीतं तद्धनं तस्य धूर्तया लुब्धचेतसा ॥ ९ ॥
ब्राह्मणी सा धनादयामूलोके वै प्राप विश्रुतिम् । तेन दुःखेन वै विभो ब्राह्मणीमत्यजत्तदा ॥ १० ॥
निर्वेशः स हि संजातो ब्राह्मणस्तु खगेश्वर । तेन कर्मविषाकेन तादृशो वै तदाभवत् ॥ ११ ॥

पश्चान्मानुष्यमाप्तो बहुशोकाकुलो भृशम् । द्वितीयं जन्म चैतद्धि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
अत्रापि चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन बन्धयित्वाशनम् । एकापत्यमर्षं दुःखं न स्याद्वास्यानपत्यता ॥ १४ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यहं मुखसौख्यासिद्धयं तु प्रतिवासरम् ॥ १५ ॥
पोडशानां तु नारीणां पूजनं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं सूत सुवसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
प्रातर्नियममाराधय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये शुभव्रतात् ॥ १७ ॥
स्नानोपवासनिस्ता निशि जागरतत्परा । ततो मन्ध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
परिधायाचयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमेः कञ्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
ताम्बूलैरपि कर्पूरैः सीमाम्याष्टकञ्चस्तुना । ततश्चास्तमिते भार्गी वाते पोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥
विधाय तिलतैलेन दीपं कुर्याच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्वापैः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादपूषान्नादितण्डुलैः । तथा पोडशसंख्यानि वेणुशृङ्गाणि कारयेत् ॥ २२ ॥
सप्तधान्यफलोपेतं सीमाम्याष्टकसंयुतम् । प्रत्येकदीपं विन्यस्य गौर्ध्रे वै प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
पतिपुत्रमुखार्थेयं पूजयन्तो गिरेः सुताम् । भोजयेत्पोडशैवाय शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
एवं विधिं समास्थाय पूजयेदपतीञ्जुमान् । नानामोर्ज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
दीनान्धकृपणैर्म्योऽन्नं सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
एवंकृतविधेः सूत प्राप्नोते पुत्रपौत्रकम् । नारी नियमसंपूर्णां धृतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
मुखसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रमुखार्थये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या श्रैतत्प्राप्नोते ॥ २८ ॥
उदरात्तिरस्तृक्स्त्रावः पार्श्वपादकलादिषु । मिथ्याभिर्शंसनं क्वापि वाक्यदोषाद्धनच्युतिः ॥ २९ ॥

स्वातिनिन्दा च हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विन्दशतशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शकृन्मृत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मानि मानवः ॥ १ ॥
मासैकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्भोगियुनं सुत ॥ २ ॥
न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिन्दशतशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान्नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविवर्जितः ॥ १ ॥
शर्करावेतुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
होमात्त्वस्त्ययनात्पाठद्वयव्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्गौरी भवति नान्यथा ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशतशताधिकसहस्रतमः ॥ ११९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालानां घातिनी चेयमभवत्पूर्वजन्मनि । तेनाशब्दमिताद्वर्षाद्वर्गबालो न जीयति ॥ १ ॥

वेदाभ्यामान्मदासूत सावीत्रीजपतस्तथा । गङ्गायां वासत सर्वात्पूर्वपापाच्छुतोऽभवत् ॥ ५ ॥
न कुष्ठवृद्धित्वास्ति तत्कृते शमनं नहि । जीवेत्पाष्टिमितान्दानं रिष्टं चैव प्रगश्यति ॥ ६ ॥
गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जपात्तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वमेश्वर ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मानि वैश्यजा । वभूव भर्तुमुद्दामाज्ञापालनतत्परा ॥ १ ॥
अत्र जन्मानि सा विभा काश्या जाता हि सुव्रता । व्रतदानपरा चापि भर्तुतोपगलालसा ॥ २ ॥
पञ्चपञ्चाशद्वृद्धान्ते प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मानि । स्वर्गकामा चित्तामौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
सा गामण्याते वै स्वर्गं चात्र जन्मानि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजातिघार्भिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वारोगेण दारुणेन पतत्रिण । पूर्वजन्मनि यश्चाद्यादन्नं शूद्रगृहाश्रितः ॥ १ ॥
मायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रावर्णं स्मृतम् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्तिह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वगर्भं पानयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकुना पीडा जायते चात्र जन्मानि ॥ १ ॥
रजतस्वर्णभान्नाणां दानाद्भोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तयैव विनतासुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सून सदा भर्तृपरायणा । दानवर्मरता भव्या सुमगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च मुखजा सगर्भा फलालसा । त्रोटितं वै तथा चान्यकञ्च भोक्तुं विनाज्ञया ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मानि । भवन्ति खलु ये पुत्रा वर्वागष्टान्दतोऽष्टज ॥ ३ ॥
पञ्च श्माप्नुवत्यत्र यस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं ता प्रवेक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ४ ॥
शनिशरेऽष्टजश्रेष्ठ निर्ममराश्वत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पृथ्वा तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्कैः सापूर्पेरसत्तपुनैः । फलानि विक्रेत्तत्र कृत्वाश्वत्यप्रदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्व वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चमोदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्दानयेद्ब्राह्मणं सुतम् । सात्र जन्मनि कुष्ठेन पापरोगेण पीडयते ॥ १ ॥
ततो वै त्रिपते सा च गलःकुष्ठेन चाण्डज । पापाज्ञानकृततरपूर्वाज्ञिचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चमोदशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवे हि यामुने ह्यानीर्ष्यैः नाहुजमंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं पृथं चाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥

शक्येन कुटुम्बस्य पालनं ह्यकरोतेतदा । एकस्मिन्वे दिनेः गत्वा ददाह वनमष्टनम् ॥ २ ॥
 वशं देवस्य संप्राप्तो जीवा दम्बा महाबलाः । वन्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकोऽस्तथा । माघे तु जाह्नवीक्षानात्स जातः शुद्धेन कुले ॥ ४ ॥
 विषाणानिकटे देशे योजने सप्तसम्मिमे । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
 बहुलोभी बहुस्त्रीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो वृत्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्भौमयुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्ष्मणैर्लक्षितश्चोत्तरवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 वन्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् । पुत्रावरोधकं कर्म बलवच्चैतदेव हि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं यद् प्रभो सुतसौरुषधिवर्द्धनम् । सर्वपापप्रशमनं लोकानां हितकारणम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनम् । वनदेवी तेन कार्या पलेनार्द्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्यमी शुभाऽऽलेख्या पत्रे वै चतुरस्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्पो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
 संपूज्य पुष्पगन्धार्चैः सा देवी कार्यसाधिनी । सा वै देवा विधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुषाद्भारतं वापि पारायणविधानतः ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मंत्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तद्द्वंद्वं वा जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन भोजयेत् । तावज्जपेत्सूर्यमंत्रं विधिवत्प्रणवादिक् ॥ १६ ॥
 विधेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविष्टिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अरुते तु यथाशक्ति रिष्टं पटपञ्च हेव्दके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्माविपाकेऽध्यायः पंचदशोत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परात्रं या हेन्वारी पूर्वजन्मनि सुव्रत । साऽत्राजीर्णेन रोगेण दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चात्रं रसैः तैर्वै समन्वितम् । विधेभ्यो भोजनं दद्याच्छतं वा दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ २ ॥
 होमयेच्च तथा चात्राङ्गापञ्चया ड्रव्यकं तु । मुच्यतेऽजीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्माविपाकेऽध्यायः षोडशात्तट्टिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्ति च यः कश्चिद्देवागारस्थितो कुधीः । भग्नं कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितो पुंसा ॥ १ ॥
 अप्रतिष्ठो भवेन्न जन्मन्यथ स्वगाधिप । वर्षत्रयं तथाभक्त्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्माविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवचं मोहान्पूर्वमेव नरः । स राजपक्ष्मी विज्ञेयो घोरपापयुतो नरः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महामागं शृणु चात्र प्रपन्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टान्नविल्वबभ्रानतः ॥ २ ॥
 वनधेनुप्रदानेन क्षपणं न पश्यति । दानं यथानुमानेन सर्वस्वादार्धमेव च ॥ ३ ॥

देयं द्विजवधादौ तु विचामोत्र प्रयत्नतः । तत्क्षणं काश्यपेयात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

रिष्टेणैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नरी धातयेत्काचित्प्रगर्भं पतत्रिण । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकं मृगे स्थिते । तथा तज्जलवानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वाग्विरोधी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादिनः । सोऽत्र जन्मनि मृतत्वं व्रजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चेत्सूत दद्याद्दानं द्विजावये । वेदानां पुस्तकं रम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संठाप्य बन्धनं शुद्धैः क्षौमजैर्गङ्गापत्रज । एतच्चत्पाक्तनायस्य नाशनं समुदाहृतम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्धा ग्रामभवेऽभृतसुतान्विता । अयोध्यासंभवा सुभूर्धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सप्तन्या गर्भनाशनात् । जानेयं प्रादजात्रैव दुःखार्ता सुवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । काश्यां गत्वा सुविदिता शिवमाराध्य यत्नतः ॥ ३ ॥
त्रैतदीर्घमहापुण्यैर्नानाभिर्भवविस्तरैः । शिवरात्रौ ततः पश्चाद्दीपमालादिनेष्टज ॥ ४ ॥
अथरात्रे महानद्या मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मंत्रैर्वैरुणसूक्तैश्च नौकायां वा पतत्रिण ॥

या चैवं कुरुते सम्पत्कस्याः स्यात्सन्ततिर्धुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दां तु यः कश्चित्प्रामभवे विनतासुत । कुर्याद्दुर्मतिमापन्नः खल्वाटी जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दद्यात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्रामभवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यद्धमणा वै क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमसाम्रतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतात्पापात्तस्माद्वोक्तं पतत्रिण । पापनाशकरं किञ्चित्कर्म चायैव जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मृकत्वं जायते तस्याथात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं दानं दद्यादेतस्य पुस्तकम् । विप्राय वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
होमेष्वेव तिलान्भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यरुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्विंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्रजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेण्डज । प्रतिमाया देवगृहे स्यापितायाः परेण च ॥ १ ॥
अप्रतिष्ठाविता सात्र जायते वै खगाधिप । वर्षत्रये ब्रह्मसूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वेदे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतवाञ्छाद्भुक्तमम् ॥ १ ॥
विधिना तेन दत्तानि काम्यश्राद्धानि तत्र वै । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्यापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरूपो मितदो घृणी । बहुदेशाधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु सुरूपास्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां सौक्यां पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायण दद्याच्छुभं स्वर्णेन निर्मितम् ॥ १० ॥
शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीद्वेगे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
विधानात्तेन दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
स्यापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभादत्तं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे रम्ये पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
विशालाक्षो धनी मानी सुरूपोऽमितदो घृणी । बहुदेशेऽधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥
लोभी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु सुरूपास्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
कुबेरप्रतिमां सौक्यां पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैस्तां दद्याद्ब्राह्मणाय वै । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णसंमितं शुभम् ॥ १० ॥
लेख्यं पवित्रं परमं पुत्रसन्ततिवर्द्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सरम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३० ॥

अरुण उवाच ।

भेदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षमाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वल्पवृत्तिर्विजोविकः ॥ १ ॥

द्वयब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्देवपरायणः । 'करे पादं कुशखेण दंष्ट्राशृङ्गविधानतः ॥ २ ॥
 ब्रणो हि जायते दीर्घां नेत्रतोदो विरजिता । परोक्षमपवादं च ब्रूते लोकस्य सोऽन्वहम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं भाषते किञ्चित्किञ्चित्कुशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि मृतानीह तस्याः कानिचिदेव हि । वर्षत्रयमिता वाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यं प्रजायते । उदरे हि स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं तु भ्रातृणां मृतापत्यमेवं च । गतो बहुतरः कालः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैनतेय तृतीयेऽत्रैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानवप्रदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ ९ ॥
 तदौर्ध्वदेहिकं पुत्रीर्वर्त्तेन सदृशं कृतम् । मासत्रये ह्यतिक्रान्ते ज्येष्ठेनैव दुरात्मना ॥ १० ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽयस्य वै बलात् । पुत्रशोकार्त्तया माता हृदयं ताडितं भृशम् ॥ ११ ॥
 अभिवाताच्छिला मृताहर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरंणैव कालेन ज्येष्ठश्रेणैव घातितः ॥ १२ ॥
 द्वितीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यं प्रजायते । पुरा कृतानि कर्माणि भुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

शायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । लघूनामलघूनां च गर्भस्यानां हि तत्त्वतः ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्योऽपने तु संप्राप्ते ह्यनुकूलग्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १५ ॥
 उपोषणदिने रात्रौ प्रातश्चातुर्दिते खौ । सुपेर्बं सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १६ ॥
 मुशुभे भृमदेशे तु कुंकुमाद्युपचर्चितः । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशोऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्घृषैश्च कुमुदाभिभिः । जनन्यासहितान्देवान्प्रयुम्नाद्यांस्तथाऽर्चयेत् ॥ १९ ॥
 चारुदेहं मुखेशं च चारुगुणं यशोन्वितम् । इमबाहं चारुबाहुं मुचाहं पूजयेत्क्रमात् ॥ २० ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः । पुष्पासङ्ख्यागन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः ॥ २१ ॥
 तद्विभाषोऽयं तद्विष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वै ॥ २२ ॥
 होमान्ते पिप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरेयत् । “ यन्मया पापकेनायं कृतं वै पूर्वजन्मनि ॥ २३ ॥
 स्वपत्न्या वै बधो मोहात्पुत्राणां तु तथैव च । स्वकन्याहननाद्यापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया ॥ २४ ॥
 लघूनामलघूनां च हननात्पूर्वजन्मनि । यच्चायं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् ॥ २५ ॥
 तत्तेनोविनाशाय दानं संपदं त्विदम् । ” स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्त्या कोऽङ्गादिति विसर्जनम् ॥
 सापिष्पातमानमालोक्य भुञ्जीत द्विजवन्धुभिः । रोहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभिर्शतकम् ॥ २७ ॥
 काष्ठलोष्टादिशखाद्यैर्वीतः स्याद्रालक्रीडनात् । जलादग्न्धादिना बाधा ब्राह्मणाश्मादिना तथा ॥
 नार्यङ्गे विवृतित्वयायी सुरे तिलव्रणादिकम् । पञ्चीयमातुलान्यादिनेत्रतोदादिकं तथा ॥ २९ ॥

स्वसुमातृष्वसुर्वापि वालवैधव्यतादिकम् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरदिशताभिकसरस्तमः ॥ १२२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहत्परनिन्दं समाचरेत् । पटं युता सा हि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्भोगादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालारुरोगेण संयुक्तो जायतेऽत्र वै ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं नवं वेदविदे च तत् ॥ २ ॥
कुटुम्बिने दारिद्र्या दद्यादोपापनुत्तये । गण्डमालाहरं चैतद्दानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलघ्नीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्सखाधिप । अत्र पूर्वकृतात्पुण्यान्मातुषी संकता स्मृता ॥ १ ॥
यनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणात्पुनः ॥ २ ॥
वासात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं ददम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्ष्यात् तं तु यः कुर्यात्समायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
दद्यान्निष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्भोगादिमुच्येत पक्षाघातात्पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेत्पूर्वं या नारी दिजवलभा । गण्डमालारुरोगेण संयुक्ता जायतेऽधुना ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रांत्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यात्त्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्ममुच्यते । दिजानामिच्छया दद्याद्भोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रयविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवधीद्वालकं कश्चिद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वृद्धदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
धीरः सर्वकलाभिज्ञो नानाशास्त्रविशारदः । धनवान्परतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगमाक् ॥ २ ॥
विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रवन्ततिर्वाजितः ॥ ३ ॥
विमवालकवातोत्पत्त्यापातकृद्दि स्वगाधिप । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखेस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य बालवतविमोचनीम् । प्रयागे वा कुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥
नेमिपारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्भोगविच्छिन्नम् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्ष्मण्यविधानतः ॥ ६ ॥
ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पटसे चतुस्त्रे वा कुण्डेचाज्यतिलाज्जुमान् ॥ ७ ॥
शक्त्या च भोजयेद्दिमाज्जैवान्कासारलङ्घकैः । नानाभक्ष्यफलैश्चैव वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचरेत् ॥ ८ ॥
विविधां दक्षिणां दद्याद्दुष्टमीतिकरीं तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥

स बालघातजा पापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दशमायाऽष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घपाद्याद्यैर्नवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तमहं सर्वपापेभ्यो विमोक्षयामि स्वगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चवर्षाधिकं खग ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते यस्मात्पञ्चम्या चन्द्रवासरं । प्रायश्चित्तेऽकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्ट स्यात् क्षयरोगेण सप्तजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ १४ ॥
 नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् । पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च धातयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कर्मितं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्येताऽत्र महारोगात्पक्षाघातान्न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुण्डादागतस्तत्र मथुराया खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 योगे कलिद्युगे प्राप्ते पापान्मान्ते महाजले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वेदिवि ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राग्जन्वेऽण्डज । कुनखी जायते चात्र महापापेन लब्धिमतः ॥ १ ॥
 दद्यात्सुवर्णं सततं स तद्दोषविनाशनम् । चाद्रायणत्रयं कुर्यात्तदा तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वे घातयेन्नरम् । राजपक्षमान्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणुष्वान्न स्वगेश्वर । यस्मिन्कृते हि विधिना पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णगोभूमिमिष्टान्नपुत्रधेनुतिलानि च । देयानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं निशन्मितेऽन्द्रे तु प्रायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्द्वयं हन्यात्स्वगावेष । प्राग्जन्मन्यय युक्तः स्यादुक्तायुर्दुरुजा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । अपि दानशतेर्वापि दत्तैरेव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशे वर्षे महारिष्टं रक्ताधिवयान्महाबलात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्घातयेद्द्वैश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तायुर्दसमान्वितः ॥ १ ॥

माजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग क्षयः पापरुजोऽपि हि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता येयं शक्तिर्माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकाराय च ॥ १ ॥

प्राप्ति कलियुगेऽपि सर्वपापविनिर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव चास्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि मृतस्य कृच्छ्रेणाति प्रपीड्यते ॥ १ ॥

मायश्चित्तं परं तस्या घोरपापहरं मुत । सुवर्णपद्मदानं च सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्भ्रौचमो जातः किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । कासश्चात्तादिना बाधा ह्युदरार्तिश्च तस्य वै ॥ १ ॥

क्रयविक्रयकर्तासौ कृषिवाणिज्यतत्परः । मिया प्रीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥

किञ्चित्कोपयुता सा वै कुवाक्यानाञ्च भाषिणी । उदरे वातजा रोगा क्षिरोर्विनेत्रतोदनम् ॥ ३ ॥

नैकोपि दिवसस्तस्या यस्मिन्सा मुदिता भवेत् । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदनाभिस्त्वयातुरा ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तुः कृतं कर्म नेतस्त्वीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि सा द्यूही द्विजभक्तिपरायणा ॥ ५ ॥

व्रतानि विविधान्येव चक्रे वै सुखकांक्षिणी । तद्देहे धान्यराशेस्तु भक्षणाय समागताम् ॥ ६ ॥

ब्राह्मणस्य शुभां गां वै धान्यराशिं समश्नतीम् । गृहीत्वा लकुटीं सा वै भृशं कुक्षवताडयत् ॥ ७ ॥

सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपवातनात् । मृतः सा सुरभिर्वत्स प्रसवे दुःखिता भृशम् ॥ ८ ॥

शिशुदुःखेन सुरभिर्भृशमाक्रंदती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ ९ ॥

पञ्चान्मानुष्यमात्रा व्रतदानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चैतद्धि मृतापत्यत्वकारकम् ॥ १० ॥

सप्तजन्मनि चैवं हि गोस्त्रीब्रह्मवधाद्भुवम् । नातप्राधर्म्यान्तेषां नानापत्यार्थदुःखता ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येनापत्यं हि जीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते ह्यनुकूलेमहेऽहनि । सप्तमीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमंत्रतः ॥ १३ ॥

उपोषणं दिवारात्री धयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातर्भानूदिते साति ॥ १४ ॥

सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवां स्थानं चोदङ्मुखसमाश्रितम् ॥ १५ ॥

अर्हणाद्युपचरिश्च कुंकुमाद्यैः समर्चयेत् । कुर्यादष्टवलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १६ ॥

तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णं राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १७ ॥

उपचारः शुभैर्गन्धैर्वैश्वंशं कुसुमादिभिः । विष्णुस्क्तेन स्क्तेन श्रियः स्क्तेन पूजनम् ॥ १८ ॥
 पुष्पैश्च गन्धवृषाद्यैरर्चयेद्विवैश्वंशैः । रुद्रैकादशनीमिश्च जपेद्बृहद्विधानतः ॥ १९ ॥
 तथा लक्ष्मिमतैः पुष्पैरर्चयेद्गन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २० ॥
 रुद्रस्यायुतहोमश्च समिदाज्यादिभिश्चरेत् । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २१ ॥
 होमान्ते विप्रभोजान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः पुराजन्मनि दुर्विद्या । गोः कृनो गर्भघातो हि लकुट्या कुक्षिघातनम् ॥ २३ ॥
 तेन वै कर्मणा प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् । मृतसन्तान्तिदुःखाति प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २४ ॥
 तत्तदेनोपशान्त्यर्थं दानं संप्रदद्याम्यहम् ॥ २५ ॥
 स्वस्त्यस्तु तेति स प्रोक्तो कोशदिति विसर्जयेत् । सर्विष्यात्मानमालोऽयं गत्तया वै तोषयेद्विजान् ॥ २६ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते मुरभिं दद्याद्रेम द्रव्यादि शक्तितः ॥ २७ ॥
 अहःशेषं ततः सर्वं भोजयेदष्टवन्धुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २८ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्वीतः स्यादुपलेखनात् । श्रृंगिणां चोपवातानि जायन्ते व्रगजात्तयः ॥ २९ ॥
 जलाकुलत्वं स्पर्शमिस्त्राद्वक्त्रं प्रजायते । नार्यगे विकृतिव्याधी मुखे तिलव्रगादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजामातुलान्यादेर्विधवासिश्च जायते ॥ ३१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविभाकेऽध्यायपञ्चचत्वारिंशदुत्तरदिशतामिकसहस्रतमः ॥ १२४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरं नाशयेन्महत् । दद्याद्रत्नमयं पद्मं सपत्रं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय सुशीलाय पृजिताय यथाविधि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविभाकेऽध्यायपञ्चचत्वारिंशदुत्तरदिशतामिकसहस्रतमः ॥ १२४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विमस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मूत्रावरोधसेमेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
 चिह्नेन श्यावदन्तेन लङ्घितः पापजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मूत्रहृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
 दृढात्माकपापजात्सून प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयार्थं विविधत्कृच्छ्रसान्तपनं चरेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविभाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरदिशतामिकसहस्रतमः ॥ १२४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अव्रतमतश्च या नारी वैश्ययातनतत्परा । पूर्वजन्मनि पत्नीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 रक्ताहुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं समाविप ॥ २ ॥
 चरभारिदन्मिमे वषे रिष्टं चाकूतनिष्कृते ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविभाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरदिशतामिकसहस्रतमः ॥ १२४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आचित्तपूर्वभवे पुण्या सुतजान च वाहुजा । देवे सारस्वते प्राप्ता सर्वकर्मान्विता सती ॥ १ ॥

क्षयरोगयुता चात्र युवभावं स्वगाधिप । प्राक्पापाद्दुस्तरात्सूत कंठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परान् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कदलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च क्षयरुक्त्वस्याः सुखमाप्नोति वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
आयुर्वर्णाणि पष्टि स्यात्तया सप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिचलोत्कर्षात्परस्त्रीं कामयेत्पुरा । इह वै यौवने प्राप्ते सोन्मादी जायते भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिं देवं सौवर्णं शक्तिनोण्डजः । पूर्णं स्वर्णमयं तद्भूषणैर्यथा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यते त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । साऽत्र जन्मनि रोगेण कुनखारूपेन बाध्यते ॥ १ ॥
दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मानि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मसि तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्यहा यो भवेत्पूर्वं भवे ना चात्र निःप्रजाः । रक्तावुद्देन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
श्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तावुद्देविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुधीः । स्वधर्गनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥
प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्याऽपि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोवन्मुक्ताः वभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥
तस्मिन्काले त्वभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे तदा । संग्रामभूमौ स मृतो यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
तस्य पत्नी महाभामा साध्वी पनिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलंघिनी ॥ ५ ॥
वातायित्वा तु शब्देण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
तद्गुण्यं सातकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । भुक्ता तत्र महाभोगान्स्वामिप्राणधर्मसम्भवान् ॥ ७ ॥
नानाप्रजावातजानि पापान्यथ बुभोज सा । क्षीणात्पुण्यात्तया जले म्लेच्छदेशे तु वतपतिः ॥ ८ ॥
सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते । गौरः सुरूपो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पत्यश्वरथतर्काणस्तथा भैरवशामनः ॥ १० ॥
महोन्नः पुन्नपौत्राद्व्यत्यंतमुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारी च स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसमन्वितः । मुखैश्चर्ययुता साऽपि यवनी तद्दशा त्विह ॥ १२ ॥
सपुत्रः प्राक्साहाय्याच्च सोप्यत्रैव महाप्रभुः । पूर्वं जन्मफलं प्रोक्तं ससाहाय्यात्स्वगाधिप ॥ १३ ॥
स्वामिधर्मकृतात्पुण्यात्तदर्थमरणादपि । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्स्वर्गेश्वर ॥ १४ ॥

पश्चात्तीतिसमायुस्यान्नच रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पश्चादशतमेन्दे स्वदेहान्नसमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रप्रहारविविधैः प्राप्स्यत्यत्र ग्णाङ्गणे । प्रजापीडनजन्तवापात्तद्वर्षे नात्र संग्रयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देवो हिरण्यस्तद्भद्रजः शतपलात्मकः ॥ १७ ॥
 कुरुक्षेत्रादित्येषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करमयुक्तः देयश्चायं तु पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहर प्रोक्त प्रायश्चित्तमिदं महत् । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमयेत्स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सात्रोन्मादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तत्पापनाशन श्रेष्ठमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं हेम च बाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्त दद्याद्विमान धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तमाय दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विपञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रपुहारी च यः पूर्वं जन्मन्येवैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतामुत ॥ १ ॥
 दद्यात् पञ्चपञ्चाशत् पणानि गीम्ने । पताना निशानं शुद्धं तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिपञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्या जीवति या जाराद्वर्षं वृत्तवती पुरा । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्या वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रिद्विजपात्नात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्यथोदितात् । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेव्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पडनीत्येव्दजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय चत्वारिंशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटक विना यस्तु हस्तिन प्राग्जवान वै । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकर्मस्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव तदा काले तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । तस्य विंशतिमे वर्षे खग शस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चपञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्राक्षणीं सूत बल्लोत्कर्षेण मन्दीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 पापादसाध्ययोगाद्वै तस्य सुक्तिर्न जायते । त्रिषते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्र च जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय षट्पञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाभेमाद्धरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षौद्र श्लेष्मरुक्समुत्ता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यात्त्रपु तत्पापशुद्धये । तत्पापस्य क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपञ्चाशदुत्तरदिशताधिकसहस्रतम ॥ १२५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसुखोपेतश्रेण्यालुश्रु जगन्वितः ॥ १ ॥
सुवतः शक्तिमान्वीरः किञ्चिद्व्याधिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेही वै जायते भृशम् ॥ २ ॥
उदरार्तिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
सत्यवाक्सत्यपा लोके व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुपुत्रान्हि सुपुत्रे कथञ्चित्कोऽपि जीवति ॥ ४ ॥
अथवा मृतपुत्रा च पुत्र्यो जीवन्ति वा सुत ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु मतीच्यां समजायत । तस्य गेहे स्थिता कन्या प्रौढा साभूतिक्यदिनेः ॥ ७ ॥
भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविप्राय सार्पिता । धनं विप्रस्य तत्पित्रा हृतं कन्याबलेन वै ॥ ८ ॥
यावत्कन्या भवेत्प्रौढा पतिसङ्गमकांक्षिणी । पतिभक्तिपरा नित्यं यावत्कन्या सुवार्धिनी ॥ ९ ॥
किञ्चिद्वर्षं व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पत्युपत्यार्थदुःखिनी ॥ १० ॥
व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षेस्तया कस्य नियमैः शोणितं वपुः ॥ ११ ॥
पित्रा धनं गृहे भूरि त्वर्पितं कन्यकाकृते । अथ कालवशात्प्राप्ता मूर्तिं वै ब्राह्मणी खग ॥ १२ ॥
सा पुत्री ह्यदूरे भूत्वा सगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्या निराधारा मृताश्च वै ॥ १३ ॥
तेन कर्मप्रभावेण बहुकन्याजानिः किल । तद्भार्याप्राश्च गर्भं वै जायते मृतिमिच्छति ॥ १४ ॥
पुनर्जन्म पुनर्मृत्युर्जायते निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नरके गतः ॥ १५ ॥
यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणाश्च सहस्ररुम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानमभावतः ॥ १६ ॥
इदं जन्म चतुर्थं वै पुत्रीजन्म हि यत्र वै । मृतपुत्रो मृतो गर्भस्तेन वै कर्मणा च सः ॥ १७ ॥
भार्या तस्याऽपि विप्रस्य पूर्वजन्मानि मानः । भर्तृविद्वेषिणी जाता न ह्यपत्याऽनुरागिणी ॥ १८ ॥
तेन कर्मविपाकेन भूरि कन्या मृताः सुत ॥ १९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथन्देव येन पापं प्रणयति । निष्कृतिं वद मे स्वाभिन्त्ययत्नं मे प्रकाशय ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मणा येन पापेन शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ २१ ॥
स्वकन्यां वरयोग्यां वै चिंतयित्वा शुभे दिने । प्रयतेत विवाहार्थं यथाशक्ति यथामति ॥ २२ ॥
कन्यां रूपवतां शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २३ ॥
ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदाक्षिणाम् । महापापौघशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २४ ॥
कन्याविवाहसमये महाशान्तिर्विविधं चरेत् । एवं कृतविधौ सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २५ ॥
ज्ञातिकर्मणि सर्वत्र शृणुयाद्देवगादिकान् । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावसांसि वै ददेत् ॥ २६ ॥
गृहदानं ततो दद्याद्यथोपरकरसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु सन्भूतं ह्यन्नभस्त्रादिकं ददेत् ॥ २७ ॥
पञ्चकृतविधौ सूत बहुपुत्रा यशस्विनः । पापं पुत्रविनाशार्थं कन्यापत्यादिकं च यत् ॥ २८ ॥
तस्य सर्वत्र नाशार्थं कन्यादानं स्मृतं खग । नाशगेहेन पापं च द्विजानां विधिवार्चनात् ॥ २९ ॥
यजन्वज्ञविधानेन ब्राह्मणास्त्वस्ति वाचयेत् । विनायकां चिकामूर्तीं हेमनिष्कप्रमाणतः ॥ ३० ॥

धाचार्याय ददेत् च नानादोषप्रशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ३१ ॥
जिह्वादनदन्तोष्ठप्रणो वातादितो भवेत् । नृपचौरप्रिहानिश्च वित्तादेश्च यतस्ततः ॥ ३२ ॥
तस्य मानेन मनसा दूयते भृशमाधिना । सर्पिष्यात्मानमालोक्य प्रापश्चित्तं समाचरेत् ॥ ३३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविभाकेऽध्यायः पञ्चोत्तपट्टपरदिशनाधिकसहस्रतमः ॥ १२९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या ताम्रहारिणी नारी लोभात्पूर्वभवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताम्रं दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविभाकेऽध्यायः पञ्चोत्तपट्टपरदिशनाधिकसहस्रतमः ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विज्जकुले जातः प्रागसौ चारणास्तिह । गौरः कलानिधिर्धौरो धनपुत्रस्तमन्वितः ॥ १ ॥
द्विजाङ्गताडनात्पूर्वं दहुरोगनिपीडितः । उमामाहेश्वराद्दानात्सीवर्णाच्छक्तिर्गण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापविशुद्धिः स्यात्तिलाज्यमधुहोमनः । गायत्र्या दशताडनजपाद्वाङ्मनमोजनान् ॥ ३ ॥
तदन्ते कपिलादानात्सूर्यभक्तिमत्तादतः । नाशमाप्नोति स क्षिप्रं दहुरोगोऽतिशरुणः ॥ ४ ॥
न चासौ रोगजं दुःखनामोतीह ममाज्ञया । रिष्टमाप्नोति पट्यवेदं प्रापश्चित्तविवर्जनात् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविभाकेऽध्यायः पञ्चोत्तपट्टपरदिशनाधिकसहस्रतमः ॥ १३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विज्वरो ह्यासीद्देशे भगवधके पुरा । धनधान्यसमायुक्तश्चेत्प्रकर्मा भूयोयमी ॥ १ ॥
तीर्थयात्राप्रसंगात्स गयायामगमत्स्वग । स चकार गयाश्राद्धं प्रयागे ज्ञानमाचरत् ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वमृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसत्तथाप्यशत्रिपक्षं खगाधिर ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं शत्रुमावात्स दुष्टयोः । तत्र जीवा भूरि दग्धास्तथा वत्सवरी शुभा ॥ ४ ॥
कालयोगेन स प्राप्तः यमसादनमद्वुतम् । पापाच्च नरकाङ्गुक्ता महात्रासकरान्त्वग ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यमभावेण स जातः क्षत्रिरोऽनुना । गंगायाः प्रान्तरे देशे नानापुण्यमदे शुभे ॥ ६ ॥
स शूरो बलवान्धूर्ः धर्मे स्वल्पमतिः शठः । बुद्धयश्चिरः प्रचारी च पैतृकस्वल्पवित्तभाक् ॥ ७ ॥
सङ्गश्च सप्तरी को बंधुमृत्युमुखान्वितः । धर्मादिदं तथा पापात्फलमत्र शृणुष्व हि ॥ ८ ॥
गोबालवत्सकवज्जीविवातादपुत्रकः । पञ्चपञ्चभित्ताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
बालगोघातज्ञान्याशु पापानि सुतहानि हि । गोराशिगे शनौ सीमातट्ये जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
चिन्त्यं लप्रादिदं स पृच्छ कस्यात्र जन्मनि । पूर्वं वा स्त्री सहायासीन्मृतवत्साऽत्र सा सुता ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापविशोधिनीम् । सुतवृद्धिकरौ धनरामिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । मत्स्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिम्नयौ ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वागपि निजविद्याऽनुसारतः । संपूज्य विधिकर्मत्रेदेया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
मापिः पञ्चमितैर्देयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा वद्विर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
देवाश्च विधिना सूत पूर्वपापाऽनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मर्षं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥

होमयेत्तद्दशांशेन रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृगुपाद्वा हरेर्वशं दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सुतं प्रापश्चित्तं विधा मतम् । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्वत्र खगाधिप ॥ १८ ॥
 सप्तपञ्चमिताण्डान्तं प्रापश्चित्तेन जीवति । पञ्चपञ्चमिताब्दान्ते रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाष्टमुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्रकुले कश्चिन्नीतिशास्त्रविशारदः । नासके राजमंथी च स्वामिधर्मरतः सुधीः ॥ १ ॥
 शिवभक्तिपरो धीरः स्त्रीपुत्रवनसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः ॥ २ ॥
 भृशदयावाहनादीनि विविधानानि पर्वसु । सुवर्णैस्त्रिउपात्राणि वस्त्राणि विविधानि च ॥ ३ ॥
 नृपाज्ञया गतः सोऽयं नृपः शत्रुपुरं प्रति । गावो नीता महाभाग तेन शत्रुपुरात्ततः ॥ ४ ॥
 तत्रैका सुरभी सूतः ह्यासन्नमसवा हता । तेनाऽश्वतेन तेनाऽपि ताडिता सा भृशकुला ॥ ५ ॥
 गर्भपातोऽभ्यस्तस्या भृशं तद्यष्टिताडनात् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भशतेन चाण्डज ॥ ६ ॥
 तेन स्वाभिरतेनाऽपि कृतं तत्कर्म दारुणम् । महापापं कृतं तेन भाविनोर्थस्य गौरवात् ॥ ७ ॥
 साहाय्यतश्च कस्यापि कृतं कर्म शुभाऽगुभम् । अयं किंचिदत्र काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ८ ॥
 पापाद्दुष्टफलं मुक्ता शुभाच्छमफलं तया । पुण्यपापाविशेषाच्च स्वामिधर्मरतेस्तया ॥ ९ ॥
 नानादानाद्विष्णुचक्रं सन्निहत्यापुरेऽजनि । पञ्चगोजनविस्तीर्णं स च मध्यस्वरूपधृक् ॥ १० ॥
 रक्तः श्यामोऽयं मतिमान्नात्युद्यः समदेहवृक् । राजपचारां विबुधोऽभितदः स्त्रीमुखान्वितः ॥ ११ ॥
 पितृमातृमुखैर्हिनो नानास्यानाऽपि कालान् । पितृह्येऽपि को मानी यशस्वी बहुमित्रयुक् ॥ १२ ॥
 सभायां चतुरो धीरो बहुमान्यः विषयवदः । धनवान्यपुलैर्धर्मवदुस्त्रीभोगभागिह ॥ १३ ॥
 पुण्यादिर्दं तया पापाज्जोभी पापरतः कचिद् । हठी घूर्णेऽजसो द्वेयी स्वल्पसन्तति संयुतः ॥ १४ ॥
 कुक्षैर्मथैर्मनोदुःखैर्भुज्यते च कचित्कचिद् । गोबालवत्सकवाम्नाक्तापादन्न चाण्डज ॥ १५ ॥
 बध्पञ्चाशदब्दांतं जातपुत्रविनाशकः । गोबालब्राह्मणवधात्स्त्रीपुत्राणां विनाशकः ॥ १६ ॥
 गोबालह्नाद्रजवत्यापादंशविनाशनम् । सहायलक्षणं सर्वं वदाम्यत्र खगेश्वर ॥ १७ ॥
 गोमदे ये सहायाः प्राक् तेऽत्र मरुः सुता मृताः । चित्रमंगे दिवदं सू । मरुत्रैव जन्मति ॥ १८ ॥
 गवां दण्डाभिघादाद्दि ह्यत्राशस्तनी गतः । लङ्गगेभिर्गदग्रस्य प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १९ ॥
 त्रिपलैर्निर्मितां चो धेनुं कुर्याद्वरणमयीम् । पत्रे लेह्यां यया हारां सगर्भमिष्टान्विताम् ॥ २० ॥
 तदर्धार्धमितां वापि निजवित्तान्नुत्तरतः । संजय गन्धपुष्पाद्येभ्यश्चैत्राऽपि विशेषतः ॥ २१ ॥
 ताश्च दद्याद्विज्ञाय मन्त्रनेतदुदीरयन् ॥ २२ ॥

मन्त्रः ।

“मया ज्ञानात्तयाऽज्ञानात्पीडिता सुरभी पुरा ।

तदोपशमनावेव ददेऽहं त्वां हिरण्यमयीम् । देवि त्वं मम पापानि तत्तृणाद्द्रमसात्कुरु” ॥ २३ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापाद्दिमुच्यते । सुवर्णैकमितं तद्द्रव्यात्पुत्रपतिं विभुम् ॥ २४ ॥
 स्त्रीपुत्रवनवान्पादेः सुखं वै भवति ध्रुवम् । नैवं विधानं यः कुर्यान्न च पुत्रवृत्तं भवेत् ॥ २५ ॥
 प्रापश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दके । प्रापश्चित्ते कृते ह्यायुः चतुःसप्तति वै समा ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विष्टमुत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वासीत्पूर्वमेव कश्चिदम्नष्ठो द्रव्यसंयुतः । विद्याभ्यासरतो नित्यं धर्मकर्मसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन चान्यानि दानान्यपि विजानता । पापमाचारितं तेन गौरवादेव तस्य च ॥ २ ॥
 कालयोगेन संप्राप्य ब्राह्मणेन कुटुंबिना । स्थापितं तदृहे द्रव्यं घटे लोहमये स्थितम् ॥ ३ ॥
 पुनर्दत्तं न तत्तस्मै लोभोपहतचेतसा । कुटुंबीर्मिलित्वा तद्भुक्तं ह्यपरैश्चतदीयकैः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन संप्राप्तो ह्यम्बष्ठो यमसादनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वदानप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । देशे प्रभासके रम्ये गौरः पिताऽधिको घृणी ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तो राजकर्मरतः सुधीः । दर्शनीयो नातिह्रस्वः नात्युच्चः क्रोधवर्जितः ॥ ७ ॥
 सुखी स्त्रीमानसंयुक्तः सदा सोऽतिधनैर्युतः । पुण्यादिदं तथा पापालोभयान्परतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 धूर्तः शठोऽल्पदो दंभी स्वल्पधर्मा कृपान्वितः । द्रव्यैर्मनोहरैर्हानः पुत्रसंतोर्वदुःखदः ॥ ९ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणात्पुंश्च फलमनाश्रित निश्चिनम् । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि ॥ १० ॥
 जन्मलप्तासुते राज्ञा घटे पापसमन्विते । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ खगेस्वर ॥ ११ ॥
 पुत्राऽभावो भ्रातृहीनो ह्यल्पस्त्रीमुखसंयुतः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य पृच्छकस्यात्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोभनम् । लक्ष्मीनारायणः कार्यं सुवर्णद्रव्यनिर्मितः ॥ १३ ॥
 तदर्धेन तदर्धेन निजविचानुसारतः । स्थापयित्वा घटे लोहे समृते वस्त्रेऽष्टितम् ॥ १४ ॥
 संपुण्य गन्धपुष्पाद्यैर्ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । चतुर्विंशसहस्राणि गायत्री च जपेत्ततः ॥ १५ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति कुण्डे वा स्यण्डले शुभे । घृतमिश्रोस्तिलाञ्जत्त्या तत्र विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १६ ॥
 मम जन्मादिने पश्चादाचरेद्भूतसूक्तमम् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्पत्नीकस्यात्र जन्मनि । नैवं विवानं यः कुर्याद्विप्रद्रव्यादिनाशने ॥ १८ ॥
 नस्यालुत्रमुखं तस्य नापि स्यात्पत्न्या गतिः । प्रायश्चित्तेऽङ्कुरे रिष्टं पश्चादान्मिकेऽव्यये ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः सप्तसप्तमिताव्यये । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायसिषष्ट्युत्तरदिशनाधिकसहस्रतमः ॥ १२९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वंगदेशे ह्यभूत् कश्चिच्छूद्रः स्थाविरतायुतः । ग्रामाऽपि पश्वोऽग्रदण्डो विष्णुभक्तिपरो हृष्टः ॥ १ ॥
 स गत्वा च कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विविनाशदात् । प्राप्ते सूर्यग्रहे सूत विप्राय च कुटुंबिने ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोर्धस्य गौरवात् । कौमारे धर्षिता विपत्नी चागतिशुभानता ॥ ३ ॥
 कामलुब्धेन धृष्टेन पतिस्तस्याः प्रपीडितः । दिनैः कतिपर्येव गतस्तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्पुण्यफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ५ ॥
 क्षयरोगसमायुक्तो निंदो वपं खगाधिप । प्रायश्चित्ताद्यकरणान्दुःखहर्तातरं गतः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायसिषष्ट्युत्तरदिशनाधिकसहस्रतमः ॥ १२९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । उभय बाहुजः कश्चित्पाठि जालंधर पुरा ॥ १ ॥
 नृपतिश्चैस्तेऽस्य धर्मशास्त्राग्निमतः । बहुव्रीह्युत्तरसंयुक्तो घनधान्यसमृद्धिमान् ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विधानतः । भूगव्याश्वाहिण्यपादिगृहानि च परम ॥ ३ ॥

गयाश्राद्धं कृतं चाऽपि ययाविमवाविस्तरात् । अथाऽऽगत्य स्वके देशे भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥४॥
 कदाचिन्मृगयां प्राप तत्र तीर्थादुपागताः । स्वशत्रुपुरजाः प्राप्ता लुण्ठितास्तेन ते तदा ॥ ५ ॥
 तत्रैको ब्राह्मणश्चापि सपत्नीको हि लुण्ठितः । तत्पत्न्या गर्भपातोऽभूत्ताडनात्सा विचोष्टिता ॥६॥
 मृता वै तेन दुःखेन गर्भपातेन तत्क्षणात् । एवं बहुसहायादयः पृच्छकोऽन्तवि दुष्टधीः ॥ ७ ॥
 पापमाचारीतं तेन दुष्कर्मप्रेरणादिना । स च तत्कर्मणा युक्तः काले धर्मपुरं गतः ॥ ८ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा । गयाश्राद्धमभावेण स जातो वाहुजोधुना ॥ ९ ॥
 ऐशवत्याः परे भागे पञ्चयोजनसम्मिमे । देशे स गौरे भतिमान्सुरूपः प्रियवाग्धृणी ॥ १० ॥
 दाता भोक्ता यशस्वी च बहुमान्यो जनप्रियः । पौत्तिको नाऽतिदीर्घश्च पुष्टांगो बहुमित्रभाक् ११
 धनवान्यसुरैश्वर्यबहुस्त्रीभोगभागीह । देशेदेशेऽतिविल्यातः शूरो राजजनप्रियः ॥ १२ ॥
 मध्यमे चैव वयसि धनवाहनभोगभाक् । पुण्यादिदं तथा पापात्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 शठो धूर्तोऽभिमानादयो वृथा व्यापारकृत्तया । कुशैर्भयैर्मनोदुःखैः कदाचिद्वै प्रपीड्यते ॥ १४ ॥
 सकन्यापुत्ररहितः ब्राह्मण्या गर्भपातनात् । तद्वयाच्च महाभाग न हि जीवन्ति तत्सुताः ॥ १५ ॥
 यौर्मलित्वा सहायैः प्रायकृतं कर्माऽतिदारुणम् । प्रष्टुरत्रैव ते पुत्रा मृता दुःखमदाः सदा ॥ १६ ॥
 चिह्नमत्र जनुर्लघ्यान्नेत्रराशिगतो गुरुः । चन्द्रश्चापेश्वरेणादयः स्त्रीपुत्रमुखनाशनः ॥ १७ ॥
 लक्षणैरोभिरादयस्य प्रष्टुरत्रैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
 उग्रामहेश्वरौ कार्यौ सपुत्रौ च हिरण्मयौ । पलैः पञ्चमितैः पत्रे चतुष्कोणे प्रयत्नतः ॥ १९ ॥
 तदर्धार्थमितेर्वाऽपि निजवित्ताऽनुसारतः । गन्धपुष्पादिकैः पूज्यः षोडशरूपचारकैः ॥ २० ॥

देवास्ते च विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमंजो द्विजः कश्चित्प्राग्भवे पृच्छकस्त्वसौ । कलिगदेशे मतिमान्स्वामिधर्मरतोऽभवत् ॥ १ ॥
 उग्रदंढो महातेजा बहुविद्याविशारदः । शिवभक्तिपरः शूरः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः ॥ २ ॥
 अद्वद्बहुदानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । ततः पञ्चविंशके वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि विधिवद्भवान्गरुडाग्रज । पुनरागत्य त्वारितं कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 वैरभावाच्च सततं तेन वै विनतासुत । ध्वस्ता निजपुरादिप्रास्तया प्राक्तद्धनं हृतम् ॥ ५ ॥
 सर्वं समर्पितं राज्ञेऽनीत्या किञ्चित्स्वकं कृतम् । राजसाहाय्यतः सर्वं पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
 ततः किञ्चिद्भवे काले प्राप्तो धर्मपुरं प्रति । भुक्त्वा पापफलं पापात्युष्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 पुण्यपापाविशेषाच्च गयाश्राद्धप्रभावतः । प्राक्तनक्षात्रसंस्काराज्जातः क्षात्रकुलेऽश्रुता ॥ ८ ॥
 देशे वैपादिके रम्भे रक्तगौरः सुरूपपृक् । बहुस्त्रीपुत्रमित्रादयो बहुभृत्यसमन्वितः ॥ ९ ॥
 देशाध्यक्षोऽतितेजस्वी शूरो राज्याधिकारवान् । दाता भोक्ता कलाऽभिज्ञः स्वधर्मपरिपालकः १० ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमन्वितः । वाचा मधुरया युक्तो नानावाहनभोगमाक् ॥ ११ ॥
 गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु । धूर्तः शठोऽतिलोभादयः कचित्पापरतस्तथा ॥ १२ ॥
 हेतुर्मयैर्धूनि भावे मनोदुःखतमन्वितः । धर्मकर्मणि सालस्यो बहुधर्मविचारवान् ॥ १३ ॥
 विप्राणां प्राक्कृतात्पापान्नात्र पूर्णमनोरथः । जन्मलशादिदं चिद्रमत्र जन्मनि चाण्डल ॥ १४ ॥
 गुरुत्वात्पूर्वपापाच्च वैरिभावनतो गुरुः । लक्षणैरेभिरादयस्व प्रधुरैव जन्मनि ॥ १५ ॥
 तत्पापशोधनं वक्ष्ये येन सौख्यं प्रजायते । लक्ष्मीः कार्या प्रयत्नेन सुवर्णाष्टकनिर्मिता ॥ १६ ॥
 तद्वर्धयिमाता वाऽपि निजवित्ताऽनुसारतः । पत्रे लेख्या चतुष्कोणे सर्वाऽप्यवसंयुता ॥ १७ ॥
 संपूज्य पुष्पगंधाद्यैः षोडशोक्षचारकैः । सा च देया विधिज्ञाय ब्रह्मस्वाधविनाशिनी ॥ १८ ॥
 सोमं च तन्मित्रं दद्यात्तदर्थं च घनाऽधिपम् । लक्ष्मिके तु गायत्रीं जपत्वा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १९ ॥
 विभवे द्विगुणं कुर्याद्येन स्यात्पापशोधनम् । होमयेत्तदशशेन शक्त्या विप्रंश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य लक्ष्मीकृतं दुःखं न कदाचित्प्रजायते ॥ २१ ॥
 अकृतेऽत्र यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाऽधिप । नेत्रपञ्चाशदब्दात्तु यावद्वर्षचतुष्टयम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीद्वययोर्महारिष्टं तस्य देहेऽपि पीडनम् । पञ्चसप्तमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २३ ॥
 नच स्त्रीयनरिष्टं स्यान्न मनस्तापजं भयम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च दुःखं कचित्सुत ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्रधनैश्वर्यं सुखमत्र भविष्यति । देवलोकं गतिस्तस्य गयाश्राद्धप्रभावतः ॥ २५ ॥
 जन्मादिनिधनार्तं हि स्वरूपमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मन्त्राद्यादिलोकयेत् ॥ २६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चतद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग कौंकणे बाहुजः पुरा । धनवान्यसुखैर्युक्तो विष्णुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तितः । पापमाचरितं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 धृतः स्वज्ञातिजाया वै गर्भस्तेनायतेर्बलात् । ततो लोकभयात्सूत कृतं तद्वर्भपातनम् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । स गत्वा धर्मनगरं बुभोज सुखदुःखकम् ॥ ४ ॥
 पर्वपुण्यप्रभाषेण स जातोऽत्राऽपि बाहुजः । सरस्वत्याः परे देशे पंचयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 गौरः सुखो मतिमान्पापानिरतो वृणी । कचित्पापारतो लोभो चिनाग्राद्वरतस्तथा ॥ ६ ॥

या स्त्री पूर्वं सहायासीदत्र पुत्रविवाजिता । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ७ ॥
 सुवर्णदशकात्सूत ब्राह्मणी च हिरण्यमी । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्देया द्विजवराय च ॥ ८ ॥
 पूर्वपापाद्भिर्निर्मुक्तो पुत्रसौख्यं लभेद्विह । काशीवासान्महाभाग तद्देशे भ्रमणात्तथा ॥ ९ ॥

लभेत पुत्रात्स सुखं पार्थिवानां मपूजनात् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । करहाटाभिधे देशे कश्चिदासीद्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 प्राग्भवे नृपतिर्विज्ञो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिभृक् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्राढ्यो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वसु भूम्यश्वकन्यावस्त्रगृहाण्यपि । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरथकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुरत्नानि भाण्डानि महादानानि चांडज । अथो भाविबलात्सूतः पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमांतरे स्थितं तस्य विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीभ्रातृसहायाच रात्रौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुमिर्जनैः ॥ ७ ॥
 तस्मिन् दग्धे मातृयुक्ताः स्त्रियो बाला द्विजस्य हि । निर्दग्धा बालवत्सहाया गौरिका जन्तवस्तथा ॥ ८ ॥
 सर्वस्वं लुण्ठितं तस्याऽपराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपत्न्या निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता साऽपि बहुपुत्रा पतिप्रिया । तयाऽपि तस्त्रीसंवादात्त्रोधाद्विजकुलं हृतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपाजितम् । धर्मज्ञेन नृपेणापि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अथ किंचिद्वत्ते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महादानात्स जातोऽत्राऽपि भूपातिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्स्वयोजनसम्मते ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरी मतिमान्त्रात्युच्चो न लघुर्घृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो मानी दण्डदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्बोधितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यमुतान्वितः । पितृश्रेष्ठाधिकः शूरो बहुभूषणनैर्धृतः ॥ १७ ॥
 गजाश्ववाह्नैराढ्यो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्प्राप्तकृतात्तु फलं त्विह । सर्वमेतत्तथा पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोऽतिदंभाढ्यो बहुचेष्टो भयान्वितः । लोभी पापरतः कापि पित्रोः सुखविवाजितः ॥ २० ॥
 प्राग्भवे जीवयाताच्च कफपितृरुगन्वितः । बालवत्सवधात्पूर्वं पूर्वपुत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र खगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीद्वोमाद्ब्रह्मस्वभक्षणे ॥ २२ ॥
 सा कनिष्ठा च संपटुरत्र पुत्रशुचान्विता । यौ भ्रातरौ सहायौ प्राग्भवेतां दाहकर्माणि ॥ २३ ॥
 तस्या जातौ तु तावत्र पुत्रौ निर्वासितौ गतौ । गोस्त्रीबालवधात्पापात्प्राग्भवेतां सुतनाशनम् ॥ २४ ॥
 महापापस्य लक्ष्मेदं राहुर्गुरुद्वयं गतः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य मष्टरत्रैव जन्मनि ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । फलं पटिभित्तैः कार्यं सुखं वत्ससंयुता ॥ २६ ॥
 पत्रे हिरण्ये लेख्या सर्वांगभरणान्विता । तदर्धाधमिता वापि निजविचातुसान्तः ॥ २७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजमन्त्री द्विजः कश्चित्प्राग्भावे पृच्छकस्त्वसौ । कलिगदेशे मतिमान्स्वामिधर्मरतोऽभवत् ॥ १ ॥
 उग्रदंडो महातेजा बहुविद्याविशारदः । शिवभक्तिपरः शूरः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः ॥ २ ॥
 अददद्ब्रह्मदानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तिः । ततः पद्मविंशके वर्षे गयाश्राद्धं चकार सः ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि विधिवद्दत्तवान्गरुडाग्रज । पुनरागत्य त्वरितं कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 वैरभावाच्च सततं तेन वै विनतासुत । ध्वस्ता निजपुराद्विप्रास्तथा प्राक्तदन्नं हृतम् ॥ ५ ॥
 सर्वं समर्पितं राज्ञोऽनीत्या किंचित्स्वकं कृतम् । राजसाहाय्यतः सर्वं पापमुग्रमुपार्जितम् ॥ ६ ॥
 ततः किंचिद्वेत्ते काले प्रातो धर्मपुरं प्रति । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ७ ॥
 पुण्यपापाविशेषाच्च गयाश्राद्धप्रभावतः । प्राक्तनक्षात्रसंस्काराज्जातः क्षात्रकुलेऽधुना ॥ ८ ॥
 देशे वैपाशिके रम्ये रक्तगौरः सुरुपधृक् । बहुस्त्रीपुत्रमित्रादयो बहुभृत्यसमन्वितः ॥ ९ ॥
 देशाध्यक्षोऽतितेजस्वी शूरो राज्याऽधिकारवान् । दाता भोक्ता कलाऽभिज्ञः स्वधर्मपरिपालकः १० ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमन्वितः । वाचा मधुरया युक्तो नानावाहनभोगभाक् ॥ ११ ॥
 गयाश्राद्धादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु । धूर्तः शठोऽतिलोभादव्यः कचित्पापपरतस्तथा ॥ १२ ॥
 ह्येकैर्मर्षयूनि भावे मनोदुःखसमन्वितः । धर्मकर्मणि सालस्यो बहुधर्मविचारवान् ॥ १३ ॥
 विप्राणां प्राक्कृततपापात्रात्र पूर्णमनोरथः । जन्मलगादिदं चिद्विप्रजन्मनि चाण्डज ॥ १४ ॥
 गुरुत्वात्पूर्वपापाच्च वैरिभावागतो गुरुः । लक्ष्मणैरभिराढवस्स प्रद्युत्रैव जन्मानि ॥ १५ ॥
 तत्पापशोधनं वक्ष्ये येन सौख्यं प्रजायते । लक्ष्मीः कार्या प्रयत्नेन सुवर्णाटकनिर्मिता ॥ १६ ॥
 तदर्धार्थमिता वाऽपि निजवित्ताद्भुसारतः । पत्रे लेख्या चतुष्कोणे सर्वांश्चयवसंयुता ॥ १७ ॥
 संपूज्य पुष्पगन्धैः पौडशोरूपचारकैः । सा च देया विधिज्ञाय ब्रह्मस्वाधविनाशिनी ॥ १८ ॥
 सोमं च तन्मित्रं दद्यात्तदर्धं च घनाऽधिपम् । लक्ष्मेकं तु गायत्रीं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १९ ॥
 विभवे द्विगुणं कुर्याद्येन स्यात्पापशोधनम् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य लक्ष्मीकृतं दुःखं न कदाचित्प्रजायते ॥ २१ ॥
 अकृतेऽत्र यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाऽधिप । नेत्रपञ्चाशदब्दास्तु यावद्वर्षचतुष्टयम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीद्वययोर्महारिष्टं तस्य देहेऽपि पीडनम् । पञ्चसप्तमिताब्दास्तुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २३ ॥
 नच स्त्रीधनरिष्टं स्यान्न मनस्तापजं भयम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च दुःखं कचित्सुत ॥ २४ ॥
 पुनर्पौत्रधनैश्वर्यं सुखमत्र भविष्यति । देवलोके गतिस्तस्य गयाश्राद्धप्रभावतः ॥ २५ ॥
 जन्मादिनिघनांतं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मन्त्राद्यादिलोकयेत् ॥ २६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पण्यष्टयुत्तरदिशताविकसहस्रतम ॥ १२६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग कौंकाणे बाहुजः पुरा । धनवान्यसुखैर्युक्तो विष्णुभक्तिपरो दृढः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तिः । पापमाचरितं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ २ ॥
 धृतः स्वज्ञातिजायां वै गर्भस्तेनायतेर्बलात् । ततो लोकभयात्सूत कृतं तद्गर्भपातनम् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाहाय्ययुतेनैव कृतं माश्रमं दारुणम् । स गत्वा धर्मनगरं सुभोजं सुखदुःखकम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽग्रापि बाहुजः । सरस्वत्याः परे देशे पंचयोजनसम्मिमे ॥ ५ ॥
 गौरः सुरूपो मतिमान्पापान्तरितो घृणी । कश्चित्पापतो लोभी चिनाशाठ्यरतस्तथा ॥ ६ ॥

या स्त्री पूर्वं सहायासीदत्र पुत्रविवाजिता । लक्ष्मणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ७ ॥
 सुवर्णदशकात्सूत ब्राह्मणी च हिरण्मयी । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्देया द्विजवराय च ॥ ८ ॥
 पूर्वपापादिनिर्मुक्तो पुत्रसौख्यं लभेद्विह । काशीवासान्महाभाग तद्देशे भ्रमणात्तया ॥ ९ ॥

लभेत पुत्रात्स सुखं पार्थिवानां प्रपूजनात् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्टशतद्विंशताधिकतहस्रतमः ॥ १२६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कर्हाटाऽभिधे देशे कश्चिदासीद्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 ग्रामभवे नृपतिर्विशो वेदशास्त्रविशारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिधृक् ॥ २ ॥
 बहुस्त्रीधनपुत्राढ्यो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ ३ ॥
 बहुपर्वसु भूम्यश्वकन्यावस्त्रगृहाण्यपि । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरयकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुस्तनानि भाण्डानि मद्रादानानि चांडज । अथो भाविवलात्सूतः पापमाचरितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमांतरे स्थितं तस्य विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्त्रीभ्रातृसहायाच्च रात्रौ गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चाऽपि मिलित्वा बहुभिर्जनैः ॥ ७ ॥
 तरिमन् दग्धे मातृयुक्ताः स्त्रियो बाला द्विजस्य हि । निर्दग्धा बालवत्साढ्या गौरिका जन्तवस्तथा ॥ ८ ॥
 सर्वस्वं लुटितं तस्याऽपराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वस्वं ज्येष्ठपत्न्या निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता साऽपि बहुपुत्रा पतिप्रिया । तयाऽपि तत्स्त्रीसंवादात्क्रोधाद्दिनकुलं हृतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्धनं लोभात्पापमुग्रमुपाजितम् । धर्मज्ञेन नृपेणाऽपि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अथ किंचिद्गते काले स प्राप्तो यमशासनम् । भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महादानात्स जातोऽत्राऽपि भूपतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 स रक्तगौरो मतिमान्नात्युच्चो न लघुवृणो । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाक्षो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो मानी दण्डदाक्षिण्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्भवेष्टितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यसुतान्वितः । पितृश्लेष्माधिकः शूरो बहुभूषणैर्वृतः ॥ १७ ॥
 गजाश्वबहनेराढ्यो बहुरत्नैरलंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवार्चनान्महादानात्पाक्कृतात्तु फलं त्विह । सर्वमेतत्तथा पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोऽतिदंभाढ्यो बहुचेष्टो भयान्वितः । लोभी पापस्तः कापि पित्रोः सुतविवाजितः ॥ २० ॥
 ग्रामभवे जीवघाताच्च कफपित्तरुगन्धितः । बालवत्सवधात्पूर्वं पूर्वपुत्रशुचान्वितः ॥ २१ ॥
 सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वगेश्वर । या स्त्री पूर्वं सहायासीद्विजोत्तमस्यमहाभागे ॥ २२ ॥
 सा कनिष्ठा च संमदुरा पुत्रशुचान्विता । यौ भ्रातरी सहायौ ग्रामभवेतां दाहकमणि ॥ २३ ॥
 तस्या जातो तु तावत्र पुत्रौ निर्वासितौ गतौ । गोस्त्रीबालवत्पापात्पापमागत्र सुतनाशनम् ॥ २४ ॥
 महापापस्य लक्ष्मेदं राहुर्गुरुगृहं गतः । लक्ष्मणैरेभिराढ्यस्य मधुरात्रैव जन्मनि ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । फलैः पट्टिभैः कर्मा सुखी वरसंसुता ॥ २६ ॥
 पत्रे हिरण्यमे लेख्या सर्वांगभरणान्विता । तदर्धार्धमिता वापि निजविचानुसृतः ॥ २७ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैरुपचारैर्विशेषतः । सा च देवा विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २८ ॥

मन्त्रः ।

“अज्ञानात्त्वं मया दग्धा यत्पापं घोरमर्जितम् । अतोऽहं देवि हैमां त्वां ददेऽहं मच्छुभं कुरु” २९ ॥
 इत्युच्चार्य नरो दद्यात्प्राग्गोधात्तत्प्रमुच्यते । तथा पशुपतिः कार्यः पलैः पौडशभिर्भुतः ॥ ३० ॥
 पत्रे हिरण्मये लेख्यः सपत्नीकः सपुत्रकः । शिवमन्त्रेण संपूज्य पौडशोरूपचारकैः ॥ ३१ ॥
 स च देवो विधिज्ञाय पूर्वपापप्रशान्तये । तथात्र ब्राह्मणी कार्या पलैः पौडशभिर्मिता ॥ ३२ ॥
 तदर्धमतिक्रायापि निजविक्ताऽनुसारतः । सा च देया विधिज्ञाय स्त्रीवधान्मुच्यते त्विह ॥ ३३ ॥
 तदैवतं तथा सोमं हैममष्टपलात्मकम् । लक्ष्मीनारायणं हैमं तद्वदुग्रविनाशनम् ॥ ३४ ॥
 मृगापतिर्गणेशश्च दग्धजीवा हुताशनः । विप्रबालास्त्रयः कार्यास्त्रिपलैर्निर्मिताः खग ॥ ३५ ॥
 हिरण्मयेपु पत्रेषु मन्त्रैर्लेख्या यथोक्तवत् । विप्रेभ्यो विधिबद्धेयाः सर्वपापप्रणाशकाः ॥ ३६ ॥
 पञ्चविंशतिसहस्राणि गायत्रीं विधिना जपेत् । सहस्रदशकं त्वत्र मंत्रमष्टाक्षरं तथा ॥ ३७ ॥
 एकादशसहस्रं तु त्र्यम्बकं द्विविधं जपेत् । ब्रह्माग्निस्तौरविश्वेशसौरिमंत्रांस्तथा जपेत् ॥ ३८ ॥
 चत्वारिंशत्सहस्राणि चैकस्याष्टसहस्रकम् । होमयेत्तद्दशंशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३९ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र खगेश्वर ॥ ४० ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् । महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोरथान् ॥ ४१ ॥
 सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षमवाप्नुयात् । आयुः सप्ततिवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ४२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टमूनत्रिंशन्मितेऽब्दके । त्रिचत्वारिंशदब्दे वा भुवं पञ्चाशदब्दके ॥ ४३ ॥
 चतुर्विधं महारिष्टं भवत्येव न संशयः । या च पृच्छति धर्मज्ञा तत्प्रिया कर्मपीडिता ॥ ४४ ॥
 प्रायश्चित्तार्थतः पादाच्छुद्धयत्तत्र न संशयः । सेहाधिव्याधिरहिता राज्यं पुत्रसुखं लभेत् ४५ ॥
 शनौ कन्यागते जातो मेपिस्थे निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ४६ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तज्जन्माङ्गाद्विचिन्तयेत् ॥ ४७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविषाकेऽध्यायेष्टपद्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूतर्थां प्राप्य पक्षिन्द्र मक्ष गजवधः कृतः । प्राग्भवे गजचर्मोऽस्तावत्र जाता द्विजोत्तमः ॥ १ ॥
 गणेशनातिमां दद्यात्सर्वपापं द्विपलात्मिकाम् । गंधपुष्पैश्च संपूज्य तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्रणनाथस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेत्तद्दशंशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ ३ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणान्दद्यात्सुवर्णमयुतं खग । सर्वपापविशुद्धस्तु मुच्यते सर्वकिल्बिषात् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविषाकेऽध्याये एकोनसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२६९ ॥

पैरादेशे निवसन् राजकार्ये रतः सदा । कृतवान्गोश्रंहं तत्र शत्रूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्सा तत्र पुरे मृता धेनुः खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्राप्तो भुक्ता च सदसत्फलम् । विष्णुपूजनजातपुण्याजातोत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारणो धर्मानिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । गजादिवाहनैराढ्यो वस्त्रभूषणभूषितः ॥ ५ ॥
 सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु । धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः ॥ ६ ॥
 जातिसंतातिदुःखातो बालवत्सवधादिह । नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिद्धं स्वगाधिप ॥ ७ ॥
 चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् । गृहपापान्महाभाग भुवोरिष्टसमुद्भवात् ॥ ८ ॥
 पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वांमिन्बालवत्साधनोक्षिणीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणुष्वत्र तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्माजितात्पापाच्च चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्धरिवंशस्य वैशाखे विधिनाडज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विमान्होमयेच्च स्वशक्तिः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं पुत्रयः कुर्याद्विधिपूर्वकम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत ॥ १४ ॥
 मृत्युः पश्चाद्वन्द्ये तु खग चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तत्र नवत्यब्दमितं तथा ॥ १५ ॥
 दियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेऽण्डज । जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकराशिगे ॥ १६ ॥
 त्रयोदश्यां दिवा भूमौ ऋक्षे मृगशिरोभिषे । निर्घाणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातफलात् ॥ १७ ॥
 भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुपूजनात् । तथा तृतीये जनुषि मरणं गोघ्रातात्सुत ॥ १८ ॥
 सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मौक्षमवाप्नुयात् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धयर्थं दद्याद्रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विघ्नोश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजादध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमा प्रजायते । पूर्वजन्मानि यो हन्यात्खरं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यस्य दद्यादोपोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवैशाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भपुष्टयर्थं कुण्डाण्डं खगेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहांडज । न च गर्भं दद्यात्तेषां प्राक्पापाण्डं भक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वैरूप्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ३ ॥

दत्त्वा विप्राय विधिना ह्याचरेच्छांकरं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायामासिमासि तु ४
पूजयेच्छंकरं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्युत्तरादिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवोपं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवाञ्छूरो मंत्री महायशः ॥ २ ॥
सन्निविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा ह्यरिपुरं तेन धातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । तेन वै कर्मणा पुत्र प्राप्तं तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
मुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । पुण्यात्पुण्यफलं सूत प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवंचनतत्परः ॥ ७ ॥
महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । मुखैश्वर्यधनेषुक्तः कुटुम्भरणे हृदः ॥ ८ ॥
नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिर्कृतनीम् ॥ ९ ॥
प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तल्लिङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
गंधपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वह्नीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ ११ ॥
शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेद्ब्रह्मद्रव्यतः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्ताभिर्दं परम् ॥ १३ ॥
य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापौघनाशनम् । संप्राप्य तत्र निर्य्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्दि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
तप्ता शलाका देया वै शूद्रकण्ठेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
आयुर्वर्षशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य वै । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पश्चिद्वत्सरे ॥ १७ ॥
एतज्जन्मफलं श्रोक्तं साविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरादिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे ह-यात्वरमत्रैव जन्मते । खररोमसमानि स्युस्तस्य रोमाणि सन्ततम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय ततो दत्त्वा लवणनिष्कत्रयं मुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरादिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हस्ते रीतिं नारी सा च खगाधिप । पिंगाक्षी जायते तस्याः प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्रीं प्रजपेच्छतया जुहुयाद्दे तिलांस्तथा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरादिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे चैव या नारी परतिद्वान्भक्षिणी । सात्र जन्मते गूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥

सिद्धान्तस्य च विमेष्यो दीनेभ्योऽथ स्वगाधिप । भिक्षुभ्यश्च तथा दानादसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥

न जायते शूलपीडा तस्याथ कृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राष्ट्रवाती भवेत्पूर्वं जन्मन्यथ स्वगाधिप । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥

वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यः शक्तितोऽज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वधीयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता सा तु जनुष्यत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥

मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापौघवती हि सा । निष्कृतिं तत्र वक्ष्यामि गंगायां हि स्वगाधिप ॥ २ ॥

पूजयेत्क्षरुद्राणां त्रिगुणं वा तदर्द्धकम् । शक्त्या च भोजयेद्विपान् होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥

अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते संततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥

दानात्पलशतादनं सीसकादंजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूत बाहुजः कश्चिदेशे केराभिधे सुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रवृणान्वितः ॥ १ ॥

दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । सर्वस्वमपि पात्रेभ्यो गोभूम्यश्वादिकं च यत् ॥ २ ॥

पापमाचारितं तेन भाविनोर्धस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहं शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥

निर्दग्धं वैरिभावेन रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दोहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥

गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च धातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुलिये काले गतः स यमशासनम् ॥ ५ ॥

सखीकः स्वफलं भुङ्क्ता तत्र ताभ्यामशेषतः । पुण्यात्पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोद्यो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥

यौघनेत्पमुत्प्रेष्यर्घर्तः स्थानिर्मुतायुतः । मितदो भोगभाग्यादयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥

पुण्यादिदं तथा पापालोभो पापरतः कचित् । चितारोगोतिधूतश्च दुःखातो मानवर्जितः ॥ ९ ॥

गोघातादिप्रदाह्य जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वगेश्वर ॥ १० ॥

या स्त्री पूर्वं सहायासीद्दाहकर्मणि चांज ॥ सा ज्येष्ठा प्रष्टुत्वात्र स्मृतपुत्रा हि जन्मनि ॥ ११ ॥

लक्ष्मैतदंजश्रेष्ठ जन्मांगादृषभे शनिः । लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥

कारयित्वा शिवं साम्बं पल्लवंदमितैः शुभैः । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं सुमुन्दरम् ॥ १३ ॥

तदर्धमित्तकं वापि निजविचानुसारतः । पूजयित्वा तु गंधाद्यैः पोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥

संस्थाप्य पशुपं पश्चाद्दोषे सुमनोहरे । सर्वोपस्कारसंयुक्ते वितानांवरभूषिते ॥ १५ ॥

दद्याद्देदविधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदर्जितम् । तन्नाशाय ददेऽहं तु शिवं गोरथसंस्थितम् ” ॥ १७॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यस्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये घातिताः पुरा ॥ १८॥
 पञ्चमापमितो बहिर्देशो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अथाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्गोत्रयेद्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रभरणं तदग्रे जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्रा आयिव्यायिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्वा ह्यत्र पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मितकोने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २१ ॥
 पञ्चाशन्मितकेऽन्वे वा रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुःसप्तमितान्दके ॥ २३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुष्टयः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सनतं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सीसकादंडजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यशीत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बंधायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् । शूलोद्धिन्नतनुं चौरं मृतं प्राप्य खेदिने ॥ १ ॥
 तच्छले तु तदा कुर्याद्वध्याघ्नानं शतौषधैः । पत्रैर्वृक्षोद्भवैः सूत मृत्स्नाभिः सप्तभिस्तथा ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः सर्पत्रैश्च तं पृज्य प्रथमं सुत । विधिनानेन या कुर्याद्वध्या पुत्रं लभेद्भुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यतुरशीत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुद्धां स्वभार्या परमां साध्यां संत्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यस्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सौऽत्र जन्मनि भोः सूत ! ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते भ्रियतेऽवश्यं ब्राह्मण्यां गमनात्किल ॥ २ ॥
 न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तन्मृत्युर्भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनिता सूत ! प्राग्भवे कांस्यहारीणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीतं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाट्रो गान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः षटशीत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्ववधीत्पूर्वं मोहादुष्टं खगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र ! जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौमिणीं राजतीं तथा । दद्याद्देवविधिज्ञाय तदा स्यान्सुखराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः काश्चिन्मोहात्परवृत्तं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
घृतघेनुमदानाञ्च विधिवद्देदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशुत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं पारित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ! ग्रहणारुणयुतात्र सा ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोननवत्युत्तराद्विंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२८९ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजात्रोगान्किंचिच्छस्त्रोपघातकान् ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विषममन्वितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । आदिः पुत्रो मृतस्तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ! ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्ययं सूत शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन यत्कृतम् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना भूयो ब्रह्मवित्तेन वर्धितम् । कालेनैवं मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वंचितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्नो नरके रोरवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घोरं पक्तस्तेन स्वकर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नः पीडितश्चेह कर्मणा ॥ ९ ॥
पूर्वजन्मान्जितैः पुण्यैर्व्रतदानादिभिः खग । तृतीयं जन्म चेताद्धि ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥
निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणाय विपं दत्त्वा ब्रह्मस्वं यदुभोज वै ॥ ११ ॥
ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमेतस्योपरि तन्महत् । तस्माद्विप्रधनं प्रोक्तमसह्यं त्वभिजायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणां च निष्कृतिं वद तां प्रभो ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकामप्रदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः संततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यं जुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रजैः । यजमानः प्रमुच्येत पापादाकल्पसंभवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । जप्स्येवं तोषयेदेवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुह्याद्ब्रह्म तिलैस्त्रिमधुराप्लुतैः ॥ १७ ॥
हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हवेर्हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रशान्वितम् ॥ १८ ॥
केयूरकुण्डलाकल्पमंत्रपुस्तकमण्डल । प्रतिरुद्रं शतं विमान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदवम् ॥ २० ॥
इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतितोन्वहम् ॥ २१ ॥

देवांपितृमर्त्यानामृषीणां च महीक्षिताम् । देवदानवगर्वर्षपिशचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
 सर्वेषां जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्तर्वातुदीरितान् ॥ २३ ॥
 एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्विजान्सम्यक्श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवं कृत्वा ततः सुत हरिवंशं निशम्य वै । वाचकोपारि संतुष्टो भूमिद्रविणवात्सकैः ॥ २५ ॥
 मुद्रिकाकर्णभूपादि गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणदानाद्यैस्तोषयेदन्यग्राहणान् ॥ २६ ॥
 निष्कृतिं कुर्वतः पूज्यान्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ २७ ॥
 जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । कुष्ठरुक्चानपत्यत्वं प्रमेहार्तिर्धनक्षतिः ॥ २८ ॥
 कुनास्त्रित्वं ददुलत्वं पांडुरोगितमेव च । जन्मलघाच्च चोरत्वं राज्ञो वित्तव्ययादिकम् ॥ २९ ॥

लकृष्टावशस्त्राद्यैर्जायते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ स्य दिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतपेतं समालोक्य राज्ञो गच्छेदतोन्द्रतः ॥ १ ॥
 पुजयित्वा चित्तां तस्य बलिमष्टविधं सृजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षैर्वैस्तथा ॥ २ ॥
 शतच्छिद्रं घटं प्राप्य नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
 हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दत्त्वा द्विजेभ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
 स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोषापनुत्तये । एतत्प्रयोगान्नायत्र बंध्या याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गर्भः पुण्यैः समभ्यर्च्य दीपान्दद्यात्सुवर्णजान् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चक्रे मुष्कनिकुट्टनम् । वृषभस्य महाभाम स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 कर्मणा तेन संजातः पंडश्चैवापवर्णजः । गवां पालनजात्सुण्यात्प्रागत्र सुखसंतुतः ॥ २ ॥
 गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रित्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्ललना पूर्वं मोहात्परप्लुतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीडयते ॥ १ ॥
 गुरुक्षेत्रादितीर्थेषु घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्नवत्युत्तरद्विशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीत्पूर्वभवे चायं नराधिपः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीद् लघुगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥

स्वर्णशर्गा रौप्यखुरी घंटाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्तां च दद्याद्देवदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे याऽभक्त्याचितस्वर्णकारी खगाधिप । स्वधर्मनिरता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥

तद्गृहे धान्यराशि तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लगुडेन तया भृशम् ॥ २ ॥

ताडनात्सा महादुःखं प्राप्ता गर्भातिचारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमन्विता ॥ ३ ॥

तेन कर्मविपाकेन संप्राप्योचितशसनम् । पुनः शूद्री हि संजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥

घनभृत्याश्वमोगाद्यैर्नानाविभवसंयुता । पुत्रसंततिहीना सा प्राणघाताद्यसञ्चयात् ॥ ५ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । वर्षां सा स्वेच्छया कुर्यादेशे लोकाकुले तया ॥ ६ ॥

मार्गं हि धर्मतो यन्मात्प्रतिष्ठां कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥

होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्ब्राह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥

दद्यात्तथैकां कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं या कुरुते श्रुत्वा तरयाः संततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यःकश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले सोऽन्यजनुपि बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥

दुग्धयेनुप्रदानाच्च विधिना त्वत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि चात्रैव बहुमूत्ररुजाऽऽकुला ॥ १ ॥

दुग्धयेनुप्रदानाच्च वेदवेदांगपारगे । विधिना काश्यपे सात्र न पश्येद्बहुमूत्रकम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरदिशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्दातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कृष्णगुल्मात्प्रवाध्यते ॥ १ ॥

स नानारत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

अथ वा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाऽज । महिषी पापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १२९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुष्कानिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पटः स्वादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापातापटः स्याद्बहुजन्मसु ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः त्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतासुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियांडज । अत्र पुत्रविहीना सा फलचौर्याद्वि पातकात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ३
प्रायश्चित्तं परं तस्य फलचौर्यस्य तस्मृतम् । अमायां नारिकेलानि देयानि सल्लु शक्तितः ॥ ४ ॥

एवं कृतेऽपत्यवृद्धिर्जीवनं सततसतिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

‘दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कौतुक्यां माघवैशाखयोर्दधियेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ! ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वयुत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषी घातनाजारी ग्रामभवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र ! कृष्णशुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
दद्यात् साभरणां सूत ! महिषीं यमदैवताम् । कंबलद्वयसंयुतां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीघघजातसुत । प्रायश्चित्ते कृते त्वस्मिन्कृष्णगुरुर्म न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्युत्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विध्यात्मान्यो वृषानां च नासाग्रं गरुडाग्रज । नासाउदोत्र तस्य स्याद्वूनि भावे हि निश्चयात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यास्ति दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्तरत्रिंशत्ताधिकसहस्रतमः ॥ १३०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महामाग चारणोतिमिवंदः । कवित्वशक्तिरम्पन्नो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
मेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयमदम् ॥ ३ ॥
स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत ! स्वशरीरमथात्यजत् ॥ ४ ॥
तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चांडज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
अथ भूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिंधोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
सुरैश्वर्यसमाक्रान्तो धनबाहूनुभोगभाक् । शूरः सुवेपोऽतिहूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
पापाहोभरतः क्रोधी नानामैस्वशासनः । रिष्टं पश्चिमिने वर्षे पंचहीने स्वगाधिप ॥ ९ ॥
सुवर्णस्य महाकालनरस्य हि खगधिप । सर्ववित्तपंडशेन दानाद्विद्वक्ष्यो भवेत् ॥ १० ॥
पश्चादशीतिमितायुः स्यादन्ते कालनरेण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते त्वज रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥

कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत ! चात्मवातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मवातसमुद्भवम् । ह्रंदिस्थं लघुन पुत्र पङ्गुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणान्नारी प्रारम्भे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षी निहते पूर्वं भवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
रत्नधेनुमहादानाद्दिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं घोरं कातरत्यं हि काश्यप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्वता देवालयं डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥
दीपा दत्ता यया सा हि धनपुत्रसमन्विता । चण्डीगृहे महादानात्प्राकृतास्तु स्वगाधिप ॥ २ ॥
हरणादपरस्यास्तु चक्षुःपीडातिदाहणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
सुवर्णादिमितं भव्यं संपूज्याथ महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगंधयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानाद् ब्राह्मणाय विपश्चिते । दुष्टगंधकृताङ्गोऽपान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरङ्गं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कच्चराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात्स्वगाधिप ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तद्दानेन महाद्वृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्कश्चिन्नरो राजकृपान्वितः । दंडाधिकारवान्शूद्रो दंडो ब्राह्मणपूजितः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्त्यैकब्राह्मणस्य स्वगाधिप ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र ह्रंडच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्कृतियमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चभेदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । सचास्त्यत्र विवर्णस्तु पंडः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥

सकलैश्वर्यसंपन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो दानात्सर्वमिदं गुप्त ॥ ५ ॥

सप्तजन्मस्वसौ पंडो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३११ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदाय्यशो धनी । राजमान्यो विरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किंचिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । सर्वदा वातरक्तादि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिगता नित्यं दानदाक्षिण्यशालिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रं प्रसूयाथ चान्यपुत्रमजीजनत् । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शान्यति तस्त्रियाः । विधानावहितायां सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । स हि ब्राह्मणसख्येन बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
कर्मविक्रयकर्ता च विमद्व्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
सञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु विभाष्य चापितम् । ब्रह्मस्यं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासंततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः स जातो ब्राह्मणस्य च ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्रवम् । भार्या दुःखयुता ह्येवं पुत्रहीना स्वगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश संततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्य विपतुल्यं वै पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विषेणैको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सकलं कुलम् ॥ १२ ॥
तस्याः संततिवृद्धयै हि कार्येन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादधदलं पद्मं राजतं शुक्लतंडुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्रणं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
मुशीतसलिलैः पूर्णं सरनौपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तदान्यफलोपेतं वस्त्रसूचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सवत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विद्वान्द्रोणान्तसैव निर्मितान् ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं दंपती परिधापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविधेः सून निश्चला संततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गधाटया प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानात् व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गधितो गात्सततं मुच्यतेऽत्र पतत्रिण ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मसौ सा समारुणाता या पूर्वं घातयेद्भिजम् । सर्वं विधोष्टिं तस्याः शृणुष्वान्न रत्नाधिप ॥ १ ॥

अनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । ग्राभवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्मादिदं महापापा जातात्र यवनी खग । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चांडज ॥ ३ ॥

तस्या वर्षं चतुर्विंशे सरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पंडः स्त्रीराजसन्मानी ह्यत्र जन्मनि चांडज । महादुष्टक्रियाशुक्तो वधवधेनतत्परः ॥ १ ॥
प्रायकृताञ्च महादानात्सुखैश्वर्यधनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पंडोऽगम्यानिपेवणात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविर्वर्जितम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दंतुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भं यथाशक्ति दद्याद्विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराद्यमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाञ्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मण्येका सवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधात्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता पापफलं सर्वं पुण्यपापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
सा शूद्री यमुनावीरे जाता वै पतिसेवया । कुष्ठरोगग्रुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चित्कृषिकर्मरतस्तदा । पूजकश्चातिथीनां च भिक्षुकाणां च यानतः ॥ १ ॥
तद्गृहे वृषभो मत्तस्तीक्ष्णशृंगो भयानकः । तेन तद्वृषभस्यापि ग्राभवे विनतासुत ॥ २ ॥
छित्त्वा नासाप्रमुष्कौ तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र तज्जनितं भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
जातोऽत्र यवनः सिंधुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स चास्त्यत्र खगाधिप ॥ ४ ॥
धर्मात्पूर्वकृतास्तोऽपि सुखैश्वर्यधनान्वितः । पापाद्दृढात्तथा तस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
पूजनादतिथीनां च भविष्यति च तद्गतः । तीर्थाश्रयेऽत्र जनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुः पाष्टिमताब्दान्तं रिष्टं पश्चादब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशोत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी बाहनं गरुडाग्रज । दंतुरा सा भवेदत्र तत्काले घातकारणात् ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छय्या विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भवे लोभात्पुरा भवेत् । कण्टूरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
शक्त्या तैलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय स्वगाधिप । कण्टूरोगस्य शमनं दानात्तैलघट्टयात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवद्धमा । भवत्युक्ताधिविन्ना सा महारोपवी ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महीपथैर्दिव्यैः पुंस्त्वं पर्युर्विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
धूर्तः पापस्तो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योतिदुःखार्तो न शुभं लभते गतिम् ॥ ३ ॥
वृजन्मस्वसौ पापान्युक्तः स्याद्विनतात्मज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य विन्मयं प्रोक्तमत्र जन्मनि चांडज । स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहादुडं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गंगायां हि महाभाग गुडवेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुष्पाक्षरमाद्रोगाद्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्विंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्देश्योऽभक्तपूर्वभवे नेपालदेशके । बहुमित्रमुखैराढ्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं तु कृतवान्देव्या वै पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं च सुरुषां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं सोऽप्यगमद्विभेचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥
शुभं पापफलं युक्ता स जातोऽत्र महीपतिः । गौरो भव्यो महाज्ञानी महाविभवमयुतः ॥ ४ ॥
देशेदेशेऽर्तिविलयातो घृणी स्वल्पो महायशः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापात्स जातः स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीप्राप्तेः सौख्यकारिणीम् । पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हेमिकी कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
पलपञ्चमितां लेख्यां गंधर्माल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देविभिर्ज्ञाय कुलीनाय तथार्थिने ॥ ७ ॥
प्रजापतिं ततो दद्याद्वाज्रं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मैवैतमंत्रेण गृह्णीयात्स महाद्विजः ॥ ८ ॥
पश्चादष्टक्षरं मंत्रं सहस्रं पापशोवनम् । जपेदष्टपञ्चन तु सूर्यमंत्रं महावलम् ॥ ९ ॥
होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तपयेत् । य एव मन्ते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥

प्रायश्चित्तं परं तत्र तस्मान्पापात्प्रमुच्यते । नवं करोति यो मोहाज्जडधीर्देवघातितः ॥ ११ ॥
 लभते स्त्रीमुखं नात्र रिष्टं पट्वेदकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूतं जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना ग्राम्यो हन्यान्मृगं हि विनतातमज । खञ्जः स्यादत्र जनुषि तत्काले मृगघातनात् ॥ १ ॥
 पापनाशकर्ता तस्य निष्कृतिं वक्ष्येहं सुत । दद्यादश्वं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रं सालंकारं पृजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 न पश्यति स खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्ये सूत परैलेपहारिणी । सात्र जन्मनि पर्श्वद्र कण्टारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 सा मुच्यते वै दानेन घटयोस्तेलपूर्णयोः । यथाशक्ति सुवर्णाढ्यात्तेलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दंडो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे स मूढयोः । गर्भं दवार राज्ञी वै भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्य फलं भुक्त्वा यमलोके खंगाधिप । शिवपूजनजात्युण्यात्तमोत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 पण्डो हि जाङ्गले देशे सर्वधर्मवहिष्कृतः । शिवपूजारतो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखहीनोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भाढ्या याऽवधीतध्वं मृगं हि विनतांडज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
 वद्धातकाले खंजा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातेन दुःखातोऽवश्यमेव तदेनसा ॥ २ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ ३ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भत्यां पीडामत्र च जन्मनि ॥ ४ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खंजत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३१ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरद्युतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा चाल्ये स्याद्गृहणीगदः । तस्य भार्या गताचारा भर्तृभक्तियुता सदा ॥ २ ॥
 रक्तस्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भोऽपि तस्या उदरे पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
 द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तया गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥

अतिकष्टद्वैनेतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचारादिकं बहु ॥ ६ ॥
 नानाद्व्यापहरणं कुलटाकर्मतः कृतम् । भर्ता चास्या दुष्टदुर्द्धिदुष्टसङ्गतिदोषतः ॥ ७ ॥
 तेन दुष्टेन यद्रव्यं हतं तस्करदुद्धिना । भुक्तं ताभ्या वेनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्ग्रहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मानुषतां गतः ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं जन्मतो भुवि । जन्म चेदं चतुर्थं वै गर्भपातोऽयं जायते ॥ १० ॥
 उभाभ्या च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृति ब्रूहि विश्वेश यया गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भजिघांसिनी । तस्याः शुद्धिं तु निष्कृत्या शृणु त्वं कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
 नारी नियमगुक्ता ध्रुवं रसाद्रतकाशिनी । सौम्यायने समापूर्यमाणपक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानात्रतमुपाचरेत् । पयः स्रवन्तीं शान्ता च सुरभी शुभलक्षणाम् ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्सुसमाहितः । इष्टेरतु यवसैः पानैर्भक्ष्यैः कण्ट्यनैरपि ॥ १६ ॥
 रुचिरैश्च सुगोस्थानैः सती परिचरेत्सदा । रात्रौ पुष्पावलीभिश्च दीपस्रवचंदनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतमद्गलध्यानैस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणयात्रा प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाऽहनि ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि ययान्यायमयाश्नती । एवंत्रतपरा नारी मात्तमासीत् संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवस्ताया इष्टं समभिकाशिणी । म्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रस्नग्दामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य ता धेनुं तनयां तस्त्वनन्दयाम् ॥ २१ ॥
 नक्त्या च विधिवत्तस्मै ता दद्यादितिभाषिणी ॥ २२ ॥

मंत्रः ।

“सुवर्णं शुद्धमाग्रेयं मापपोड्यसंभितम् । ददानि गा सवत्सां च पूर्वपापपनुत्तये ॥ २३ ॥
 यन्मया कुलटावृत्त्या नानागर्भा विनाशिताः । नानाभेदः प्रयाता मे गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 कर्मणा तेन जनितं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय दानमेतत्करोम्यहम् ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बंध्यात्वं नाशमेतु ममानधे । दानेनानेन सुरभे सुप्रीता भव सुव्रते ॥ २६ ॥
 “भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भो मे सुभगासि भोः” ॥ २७ ॥

एवमस्तिवति ता धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं फलानि विविधानि च ॥ २८ ॥
 दापयेद्विजसुरत्येभ्यो प्रार्थनाभिश्च तोषयेत् । भोजयेच्च शतं विप्रान्नानात्रैः सक्तुपायसैः ॥ २९ ॥
 एवं कृतविधेः सूत नार्या दुःखं विनश्यति । बंध्यात्वं मृच्यते सूत पुत्रप्राप्तिर्धनशिवनी ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतम ॥ १३३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्तरुगं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्कारसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूता पीडा नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतम ॥ १३३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालघाती पुरुषः प्राग्जन्तुष्वयत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत भृशं चाकृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यादश्वं सुवर्णाढ्यं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सुत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभाद्धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरं कर्म कृतं तेन दुष्टसंगेन चांडज । चीर्येण गां परां नीत्वा क्षुधितोभक्षयत्परा ॥ २ ॥
 मृतः स तेन पापेन नानाद्योनिमुपागतः । स तीर्थमृत्युवशतो गंगातीरेऽथ पादजः ॥ ३ ॥
 तस्यैव हि प्रभावाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवमावेण्डजश्रेष्ठ चक्षुर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सुवर्णदशकर्मिताम् । लिखित्वा गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्रीं च जपेत्तत्र निशुतं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना सुत स तद्दोषात्ममुच्यते ॥ ७ ॥
 स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्घातयेन्नारी शृगालं पूर्वजन्मनि । आहोस्वित्पुरुषस्यापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
 यत्र जन्मनि वै चोर्ध्वात्स्थानाच्च पतनात्किल । पादभंगो भवेत्समात्पापाच्चैव स्वगाधिप ॥ २ ॥
 करोति तस्य पापस्य प्रायश्चित्तं यथाविधि । या सा पापात्ममुच्येत नचोर्ध्वात्पतनं ध्रुवम् ॥ ३ ॥
 अश्वं निष्कसुवर्णाढ्यं दद्यात्पापविशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदश्वं प्राग्भवे साऽत्र जन्मनि । महापर्वसु गंगादौ पुण्यतीर्थेषु द्रापयेत् ॥ १ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं स्वर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्येत वक्रकंठपीडाया विनतात्मज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्रो महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तो ग्रामे वै विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
 दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोर्यस्य वै बलात् । शूद्र्यां च विधूतो गर्भो कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 कृतो यत्नो महास्तत्र नारीगर्भस्य पातने । तथा हालाहलं पीतं मृता सा लोकशंकरा ॥ ३ ॥
 महत्या गर्भपीडाया बालकोऽपि मृतस्तदा । सहायैः पञ्चभिर्युक्ता कृतवत्येतमद्भुतम् ॥ ४ ॥
 कर्मणां संप्रहं दुष्टा गर्भपातसमुद्भवम् । ततः संप्राप्तमरणो बाहुजोऽयं सहाययुक् ॥ ५ ॥
 सूर्यलोके तदा गत्वा भुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् । बशुमान्नरकांश्चुक्ता स्वकृतान्दहकर्मजान् ॥ ६ ॥
 सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 गौरः कृशाङ्गा लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च लोभमोहतः सदा ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । आयुषा सुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥

भ्रमादिदं तथा पापादूर्ध्वः पापरतः शठ । सकन्यो हृदि रोगी च मनोदुःखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्राद्या वीर्यदानात्प्राक् तद्वन्ध्याजातपुत्रकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

॥ ११ ॥
निष्कृतिं वद मे खामिन्सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्त्री धन्या लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणनाशिनीम् ॥ १३ ॥
शूद्राद्याः प्रतिमा कार्या पत्नीः पञ्चमितैः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्धेनाय वा कार्या निजवित्तानुमानतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
मापपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सौर्वर्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
राजानं च तथा दद्यात्सोमं मार्द्रपलातकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमयेत्तद्गुरुः सार्ज्यः सर्वेषु सति लेस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
एवं कृतविधेः सूत सर्वपापावेनाशनम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चयात् ॥ १९ ॥
अकृतं तु यथाशक्ति प्रायश्चित्तं यथोदितम् । रिष्ट पष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवृकृतम् ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते सन जीवनं पञ्चसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्रागजन्मन्यत्र कोविदः । आमवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेण्डज ॥ १ ॥
शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवर्षिकी । मुक्तातिकाभलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
स चायं धर्मपुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनम् । पूजनाच्छिवलिंगानां प्रागत्रापि च संकरः ॥ ३ ॥
पदस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राजप्रचारको धीमान्गजाश्वप्रतिपालकः ॥ ४ ॥
महाघनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गंगाया पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र संहतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगघृतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो भार्गवा पुरा लोके परद्रुनतत्परः ॥ १ ॥
सोऽश्वदानविधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पतन्त्रं पादसंभ्राम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टविंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेद्दं जानन्प्राग्भवे विनतासुत । भक्ष्यार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषाङ्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिर्दृष्टपापस्यात्र च काश्यपे । प्रारब्धस्य क्षयो नात्र प्रायश्चित्तात्सहस्रशः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोद्यथ तत्संस्पर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकानीह ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥

स भुक्ता नरकान्धोऽसन्पापान्पुण्याच्च शाश्वतात् । स्वर्गान्पर्वतभागेषु संजातो बाहुजोऽभुता ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोद्यो मंत्रपारगः । पुत्रहीनो ह्यसौ सूत परवित्तस्य लुठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च ये पुत्रा भ्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्मृत सौवर्णान्वृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोडज । रोद्व्रतं चरन्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नेतृमकुर्वाद्यो भक्त्या स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्वात्पुत्रविवर्धनम् ॥ ८ ॥
 आयुरष्टौ तथाशीतित्वर्षाणि कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यापयत्वारिशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४० ॥

अरुण उवाच ।

साक्षवंशे समुत्पन्नो यातदेहुरुजाकः । गुल्माद्या द्युदरे व्याधिः शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्सेवादिना भवेत् । तस्य भार्यादयं चास्ति किञ्चिद्वक्तृपरायणम् ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चिद्वक्तिकरी परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 गर्भस्तस्याः स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथयस्व दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं देवदेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च विविस्ततः । कश्चिद्दिनो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैद्ययोगाच्च भाविनोर्यस्य वै बलात् । तद्विच्छेदं ग्राह्यामास शूद्रे म्लेच्छजनस्य च ॥ ७ ॥
 बंधनाय मर्ति चक्रे ब्राह्मणं भार्याया सह । मर्तनस्तर्जनाद्यस्तु तद्धनं च तदा दिनेः ॥ ८ ॥
 कतिपयैश्च शूद्रेण चान्येभ्यो विनतामुत । म्लेच्छभीत्या स वै साधुब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥
 तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह । गर्भशुक्ता च भार्या वै भतारं पृष्ठतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हतं तस्यापि तत्सर्वं म्लेच्छराजन तच्चदा । तावत्काले गते कश्चिच्चूड्रो म्लेच्छेन घातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वत्स वर्षायुतसहस्रकम् । पच्यते नरके घोरं शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मातुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः । जन्म चेदं तृतीयं वै शूद्रवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥
 तेनैव कर्मणा तस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं संवत्सरं सेवा ह्येकचित्तेन दम्पती ॥ १६ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्वाहनं तथा । तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा ॥ १७ ॥
 सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाशुपचक्षिते । कुर्यादष्टदलं पत्रं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीशुक्तं माधवं कलशैर्चयेत् । मौर्वीणं राजनं पद्मं सायुषं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गंधैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सहितान्भूयः प्रमुग्धनाथांस्तथाचरेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं चारुबाहुं चारुगुप्तं सुशोभनम् । श्रीवत्साकं पीतवासं मुचालं पूजयेत्क्रमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुमुक्तेन तथा श्रीरक्तकोविदेः । पुष्पैः सुगंधिधूपैश्च हर्चयेद्विष्णुमत्पथम् ॥ २२ ॥
 तदिदमास्तोत्रं तद्विष्णोर्विष्णोः क्रमत इत्यसी । इत्यादिमन्त्रैर्जुहुयाच्छतमष्टोत्तरं हविः ॥ २३ ॥
 होमान्ते विप्रपूजान्ते मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कृतं कर्म दुरात्मना । म्लेच्छराज्ये च व्यापारे मया वै दुष्कृतं कृतम् २५॥
ब्राह्मणानां हृतं द्रव्यं भीत्या ताडनतर्जनैः । द्रव्यापहरणात्मातं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २६ ॥
स्थिरगर्भमृतापत्यबालघातादि दुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं संपददे त्वहम् ” ॥ २७ ॥
स्वस्त्यस्त्विति च तत्रोक्ता कोदादिति विसर्जनम् । सांप्रप्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टबंधुभिः २८
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिःश्वासो लोचने साश्रुकर्शिते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टादि शसार्थैर्वीतः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पृशोग्निस्तादृशो व्रणसंभवः ॥ ३० ॥
नार्यद्भे विकृतव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् । पितृजामातुलान्यादेर्विधवातिः प्रजायते ॥ ३१ ॥
स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं वैकल्यजं तथा । कर्मातुसारजो व्याधिश्चिद्वं तस्य सहायवत् ॥ ३२ ॥
स्वकुले केऽपि वर्तन्ते पतिताचारचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तिः प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्याभीरजा काचिदभूद्रुतंपरायणा । महद्भिर्गोधनैर्युक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
गावस्तृपाताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तया । निदाघकाले संप्राप्ते बहिर्ग्रामाज्जलाश्रये ॥ २ ॥
नैः पानं प्रकुर्वन् यो जलं शीतलमुत्तमम् । ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै ॥ ३ ॥
तत्रैका वृषिता गौस्तु ताडिताऽपि भृशं तथा । न च त्यक्तं जलं सूत गर्भाधानान्विता यतः ॥ ४ ॥
तस्मिन्काले च तस्यास्तु पतितो गर्भसंस्थितः । वत्सस्तच्चाडनात्सूत मृतश्चापि हि तत्क्षणात् ॥ ५ ॥
विचेष्टितामेवं वस्याः सैषा वेदयाद्गनाऽधुना । नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरान्विता ॥ ६ ॥
सुखभोगधनैर्वान्यैर्वाञ्छितार्थान्विता सुत । प्राग्गोस्तेवनजातुष्यात्सर्वं पुण्यफलं त्विदम् ॥ ७ ॥
अथात्र गर्भपूर्णत्वे सुवभावे स्वगाधिप । न मोचयति सा गर्भं तदुत्खेनाकुला भृशम् ॥ ८ ॥
एवं वर्षत्रयादन्ते मोचयिष्यति वै सुत । रिष्टमव्दत्रये सूत बालवत्सवधादिह ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदृश्यमाक् ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलोमेकां स्वर्णशृंगादिकान्विताम् । विप्राय वेदविदुषे तद्गोपशमनाय च ॥ ११ ॥
द्विसुवर्णमितां तद्वह्निव्यां गां गर्भसंयुताम् । दद्याद्देवविधज्ञाय पूर्वपपात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान्चै होमयेत्तिलान् । मुच्यते गर्भजाहोपावात्र कार्या विचारणा ॥ १३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पार्श्वः कश्चिद्गुह्ये विनतासुत । धर्मकर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्तानि तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
देवाच्छुद्धिर्ह गत्वा कृतं कर्म रुपा तु वै । वैरिपुत्रः पुरा सूत पादभागेषु घातितः ॥ ३ ॥
कुन्तायुधेन तीक्ष्णेन दिवा वै शौर्यकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता ह्येकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
पुत्रदुःखान्मृता मापि ददौ गां हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥

तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मनि यास्यति । ततो बहुतिथे काले गतोऽर्त्ता यमशासनम् ॥ ६ ॥
 धर्मात्सर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलश्रेष्ठजसंयुते । श्यामाङ्गो धूसरः क्षीणः प्रभुर्देशाटने रतः ॥ ८ ॥
 बहुस्त्रीधनसंयुक्तो मित्रमियसमन्वितः । मानमोगमुखैश्चर्यो मितदो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मादिदं फलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽर्त्ता चिद्रं जन्मनि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पर्येदंशमितेः कुर्याद्भ्राजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं पर्येकेन मितं शुभाम् । पत्रे लेख्यां यथाकारं यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्धैर्नैवेद्यैः सूपचारकैः । सूर्यभक्ताय ज्ञाताय तां दद्याद्दि कुटुम्बिने ॥ १४ ॥
 परपञ्चमितं रौप्यं कुर्याद्भिरहरात्मकम् । तथैव गणनार्थं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्य विधिवद्वात्सर्वपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु तथा प्रणवपूर्वकम् । गायत्रीपञ्चासहस्रं दुष्टपापविमोचनम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्भोमं दशांशेन पश्चाद्वाह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्दिघानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्राप्नोति तदारिष्टं पद्मिशब्दे प्रकीर्तितम् । पञ्चवेदमितान्दांतमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीत्यथ पूर्वजन्मन्यजासुतम् । भविष्यत्यत्र पुरुषो ह्यधिको ह्यधिकचनः ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । अजमेकं च वस्त्रार्धमुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्धत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी च पुरुष इह जन्मनि काश्यपे । चर्वरं गार्हपत्येण पीडयते नास्ति संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदेकं ततो वानशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वमनोरथैर्युक्ता काचिदासीच्छुभानना । प्राग्भवेज्ज तरत्तर्वं चेष्टितं शृणु सांप्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले कृत्वा चातितप्तां हि बालुकाम् । प्रीतं च तथा सर्वं वद्वातार्थं खगाधिप ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं ज्ञातद्वजे देशे ह्यभूदत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जाताऽत्रापि राजकुले सुत ॥ ४ ॥
 भ्रातृनम्रतजात्पुण्यादयो पापफलं शृणु । सर्वे तदंशजाः सूत तदये मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं चात्र तस्याश्च वर्षमटोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाहृदाजन्मप्रयेजि वा ॥ ६ ॥

कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति धर्मतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे पुत्र घातधेदजनन्दनम् । सगर्भा गर्भपृष्ठचर्च जायते गोधिका तु सा ॥ १ ॥

भोगादेव क्षयः प्रोक्तः समारव्वस्य कर्मणः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिरसहस्रतम ॥ १३४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति यान्यत्र नारी बुद्धिर्विजिता । अग्रजन्मनि सा नारी वर्वरागान्विता भवेत् ॥ १ ॥

दद्यात् पलशतं लोहं समुद्दिश्य द्विजातये । मुच्यते पापजाद्रोगाद्गर्वरांगाभिघातु सुत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरत्रिंशताधिरसहस्रतम ॥ १३४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मोहात्प्राग्भावावधीत्सुत नार्यजं विधिविजिता । सा गोधिकाग्रजनुपि भविष्यति तदेनसः ॥ १ ॥

अजं दद्याद्विधानेन कस्तूरीपलसंयुतम् । सक्लं वेदविदुषे तद्वीपशमनं त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपचाशदुत्तरत्रिंशताधिरसहस्रतम ॥ १३४९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो शुभ्रवातोदराभयः । वितथा कृपणश्चैव सद्दोदरसमन्वितः ॥ १ ॥

धनधान्ययुतश्चैव किञ्चिद्वापारवान्भुवि । दायादाच्छत्रुवर्षीडा मिथः क्लेशश्च जायते ॥ २ ॥

तस्य भार्याद्वयं चापि सजातं चात्र जन्मनि । बहुपुत्र्य प्रसूताश्च न तु पुत्रः प्रजायते ॥ ३ ॥

कदाचिज्जातमात्रस्तु मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । एका पुणर्वती भार्या संजाता तस्य भास्कर ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय तत्प्रमो ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि क्षात्रस्तु किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ६ ॥

अर्पलब्धः स संजातो ग्रामाधीशः प्रतापवान् । ग्राममध्ये स्थितिं चक्रे ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ७ ॥

पुत्र्यः पंच तथा सप्त ह्यपुत्रो वित्तसंयुतः । कालेन मृत्युमापन्नो वनलब्धो निराश्रयः ॥ ८ ॥

तस्य भार्या महागाध्वी गार्हसं कृतवत्यय । क्रियाकर्मादिकं तस्य चक्रे वै शक्तिर खग ॥ ९ ॥

भ्रात्रेण हि हृतं सर्वमपुत्रस्य धनं बहु । निरावाराः सुता जाताः पित्रभावात् दुर्गतिताः ॥ १० ॥

सर्वस्वहरणाद्यापि गताः कन्या इतस्ततः । काचिन्मातुर्गता पक्षे काचिन्मात्रा सह स्थिताः ॥ ११ ॥

प्रादुर्भावं क्षत्रगृहे संजातस्तस्य कर्मणः । यो वै क्षात्रगृहे पुत्रः सोऽजनि ब्राह्मणः स्वयम् ॥ १२ ॥

योऽसौ तस्य मृतः पुत्रो धनलोभेन चागतः । प्वं पुत्र ऋणो भूतस्तत्काले चर्णहृत्स्वयम् ॥ १३ ॥

एवं ब्रह्मस्वकं प्राप्तं पुत्रास्तस्य मृताः सदा । पुराकृतानि कर्माणि नृप्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

तेन कर्मविपाकेन कन्यापत्यं मृताः मुताः । तस्य पापस्य नाशाय निष्कृतिं क्रियते शुभा ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन पापक्षणे भवेत् । संनर्ति लभते सौर्य लोकानां हितकाम्यया ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते ह्ययने शुभवासरे । प्रारभेद्भूमिक्तश्च सक्तमखिधिः स्मृतः ॥ १७ ॥

प्रत्यहं परमेशानं विष्णुमव्यक्तमव्ययम् । पारुषेणेह सूक्तेन ह्यर्चयेन्मासमात्रकम् ॥ १८ ॥

कुंकुमागरुकरिश्चन्दनैस्तुलसीदलैः । अर्चयेद्विविधैः पुष्पैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ १९ ॥
 भीमाप्यनाभसस्तेजोवायव्यैः पञ्चभिस्तथा । एवं व्रतपरा नारी भर्तृभक्तिपरावणा ॥ २० ॥
 अर्चयन्ती हरिं पूर्णं वर्षावधि तथा चरेत् । शुभे मासे सिते पक्षे चेकादश्यामुपोषिता ॥ २१ ॥
 शुभनक्षत्रयुक्तायां द्वादश्यां पुत्रकाम्यया । पूर्ववद्भरिमभ्यर्च्य ऋग्भिः षोडशभिः शुभम् ॥ २२ ॥
 विधिवद्ब्रह्मिमास्थाय ह्यर्चयेद्देवतं चरुम् । आज्यभागवसानेच कपिलाज्याहुतिर्हविः ॥ २३ ॥
 पीरुपेण तु सूक्तेन यावत्षोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिक्ष्णो जुहुयात्षोडशैव तु ॥ २४ ॥
 पुनराज्यं ततो हुत्वा जुहुयाच्च चरुं तथा । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २५ ॥
 दिग्गणभूमिवासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्योद्गाहनं कृत्वा कन्यां चालंकृतामपि ॥ २६ ॥
 दक्षिणां प्रददेन्नेवच्छलकीदित्यवर्जिताम् । प्राश्नीयात्तु हविःशेषं सह पत्न्या हरिं स्मरन् ॥ २७ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । शुभगा चःसुरुपा च भवेद्विगतकल्त्रिणा ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्षणं चिन्त्यं पूर्वकर्मनुसारतः । गुल्मार्शतां तथा वाधा गुदे तप्तव्रणार्त्तयः ॥ २९ ॥
 वातरक्तादि शिरसि नेत्रकणादिषु व्रणः । स्तनीयगौरवं दृढुस्तथा वै पादवैकृतिः ॥ ३० ॥
 जनश्रुतिरभूत्तत्र दुष्कृतौ कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ ३५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ शूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वरांगना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिप ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदापेता सर्वसंपत्तिसंयुता । तथा कृतं महापापं भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 समीपंवासिना चास्या ब्राह्मणेन च तद्दृष्टम् । निर्दग्धं चाग्निदाहेन वैरिभावात्खगाधिप ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौगपाया गृह्यता । कृत्स्नैर्वमद्भुतं कर्म भुक्ता तु नरकान्मुत ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सत्र जाता हि चाहजा । माथुरे भण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातस्तन्ततिनाशकृत् । दुःखैर्नेकैर्युक्ताय मध्यभागे खगाधिप ॥ ६ ॥
 मायश्चित्तं परं चास्या गयायां पिवृतर्पणम् । कुरुक्षेत्राविवातश्च पापनाशनमुत्तमम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ ३५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्बद्धोऽनं खगाधिप ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ ३५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं घातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दंतपातनजात्रोमात्पीडामाप्नोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दद्याद्वैतुं सक्तसां च सर्वालंकारभूषिताम् । प्राजापत्यं चोदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिपञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ ३५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहो हन्याच्छ्रानं हि गरुडायज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥

तया तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कृत्यं सुत । देवं विप्रार्थं विविता चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतम ॥ १३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वे या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मनि दुःसार्ता दंतपातरुजांडज ॥ १ ॥
विधिवद्देतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुंबिने । प्राजापत्यव्रतादेकात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिदासीत्पुरा सत चारणो ज्ञानतुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभेदेज । तेन दानानि दत्तानि विभ्रेभ्यो भास्करोहे ॥ २ ॥
कदाचित्तु महाभाग पापमाचरितं त्विदम् । स्वज्ञात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्भस्मस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चांडज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्त्वह । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
रक्तः कृष्णोत्तिमतिमान्दीर्घो भव्यः पृथुः सुर्धः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेत्येति सैल्यभाक् ७
पुण्यादिदं तथा पापालंभी पापस्तः क्वचित् । अतिचितायुतश्चात्र दाने स्वरूपमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वजात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ जन्माज्ञातपुत्रभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्ष्णैरेनिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्थमिति का बापि निजविज्ञानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्याद्वापापनुत्तये ॥ १२ ॥
मायैः सप्तमितेर्दयो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा ज्यैष्ठ्यं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
शोमयेत्तदशशेन कपिला गा प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि मानवः ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव काश्यपे । नैवं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नान संशयः । आयुरष्टाद्विपर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशान्मितकेन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च बभूव महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । वभ्रुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयहिरण्यस्य कृत्वान् नकुलं शुभम् । वभ्रुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नाथि नभूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चांडज ॥ १ ॥
तया ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहर वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य जन्मनि तं व्रतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादेन सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवघातात्तया पूर्वात्पापादेन जन्मनि । जातसतर्तिहीना वै कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन संपद्यते सुखम् । गृहवित्तपण्डशेन देया जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
 घटयित्वा विधानेन नानारूपान्गृहोत्तरान् । भोजयित्वा दिनाच्छुक्त्वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशघाती महाभाग ! कुञ्जवर्णः प्रजायते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
 शक्यता सोपस्कृष्टान्दद्याद्देवांगपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्यं विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मदयापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्यापिता पण्यशालायां हि खगाधिप ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो मुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 ग्राह्मदानवशतः सोऽयं जन्मन्यत्र च पश्यते । शूद्राधमोऽयं वै पण्डः पूर्वपापादतः शृणु ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृष्टास्तुत ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतास्तुत । सात्र जन्मनि रोगेण वधूमण्डलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुं निष्कद्वयेन च ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदुत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातो नानावृत्त्या तु लाभवान् । नानासंधिषु पीडा स्यादुदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रस्वेदं विरश्मिताम् । कटिपृष्ठोरुवशांतिं वाल्ये स्याद्ग्रहणीगदः ॥ २ ॥
 तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया व्रतचारिणी । सौभाग्यमुखवसम्पन्ना पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ३ ॥
 केन संततिहीना च कर्मणा कथय प्रभो ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णाधमो जातस्तत्स्करो वस्त्रहारकः । निषादेः सह संभूय चौर्यकर्मकरोऽभवत् ॥ ५ ॥
 वनानामंतरे प्राप्नो कश्चिद्विप्रः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वसर्वं यत्किंचिच्चार्जनास्थितम् ॥ ६ ॥
 तेन वै निहतो विप्रो तत्करणे दुरात्मना । तत्करोऽसौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
 स पश्चान्नरके घोरे पतितोऽन्दायुतं खग । पश्चान्मानुष्यमापन्नः किंचित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
 स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । चतुर्यं जन्म चैतद्दि वैधव्यं यत्र चाज्ञानि ॥ ९ ॥
 व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्करः पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन रूपपथं जायते त्विह ॥ १० ॥
 पुत्रहीना कथं चेयं वंध्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततेः सुखमाप्नोति वंध्या तदै वद् प्रभो ॥ १२ ॥

तथा कृत्वापशुद्वयार्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देवं विप्राय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रघातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । साऽत्र जन्मनि दुःखार्ता दंतपातरुजांडज ॥ १ ॥
विधिवद्देतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुंबिने । प्राजापत्यव्रतादेकात्स्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेद्वज । तेन दानानि दत्तानि विप्रेभ्यो भास्करगृहे ॥ २ ॥
कदाचित्तु महाभाग पापमाचारितं त्विदम् । स्वज्ञात्यां वै धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्र्भस्य पातनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चांडज ॥ ४ ॥
एवं बहुतिथे काले गतः स यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्त्वह । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
रक्तः कृष्णोतिमतिमान्दीर्घो भव्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमैत्वेऽतिसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् । अतिचिन्तायुतश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ जन्माज्ञात्पृष्ठभावगः ॥ ९ ॥
भौमः सुतेश्वरः पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्ष्मणैरभिराढजस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
पलद्वयमिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वाययवसंयुक्ता सौवर्णा भूषणान्विता ॥ ११ ॥
तदर्धमितिका बापि निजविज्ञानुसारतः । संपूज्य वेदविदुषे दद्याद्द्विपापमुत्तये ॥ १२ ॥
मार्पः सप्तमितेदंभौ भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा ध्वंशकं तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
शोमेषेतदंशेन कपिलां गां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं हि मानवः ॥ १४ ॥
तस्य पुत्रविशुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव काश्यपे । नेत्रं करोति यो मोहाल्लोभात्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
न जीवन्ति सुतास्तास्मिन्नीविते नात्र संग्रयः । आयुरष्टाद्विपर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥

प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च वधुं महामाग हन्यान्मोहात्त्राधमः । वधुमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
निष्कद्वयहिरण्यस्य कृत्वान्न नकुलं शुभम् । वधुमण्डलनाशार्थं ब्राह्मणाय प्रशपयेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारुणजा नारी बभूव मिथवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चांडज ॥ १ ॥
तथा ग्रामान्तरे गत्वा निर्दग्धं गहरं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
ततो बहुतिथे काले प्राप्य जन्मनि तं वतम् । तत्र दानवशात्पूर्वादेव सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
जीवावातातया पूर्वात्पापादत्रैव जन्मनि । जातसतर्विहीना वै कुष्ठरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वसरे प्राप्ते शुभनीर्थादिसंगमे । विधिवाद्दिहितापूर्वं कृतं स्मृत्युग्रभाषितम् ॥ १३ ॥
 विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
 विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणाहनि । पुण्याहे विधिमातिष्ठेद्वनपत्याघनागनम् ॥ १५ ॥
 सुशुभे भूतदेशे तु समे कमलविस्वृते । विदधीत तिलद्रोणैश्चिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥
 परितोऽग्निमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतं रम्यं तृणद्रुमविभूषितम् ॥ १७ ॥
 तत्र तौ दम्पती शुद्धौ स्नातावहतवाससी । दधाना शुभवैषादयो चिन्तयन्ती प्रजापतिम् ॥ १८ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णमुवर्णस्य निष्कृद्ध्यमितस्य वै ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतं च स्रक्तमाला कमण्डलुः । अदितेरपिकेयूरहारग्रैवेयभूषिताम् ॥ २० ॥
 तदर्धमितिकां चापि प्रकुर्वीत शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वाग्मनरूपिणः ॥ २१ ॥
 तन्मूर्तिं त्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं जातकर्माथ पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं सुविचिंतयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हरिं तत्स्तनकाक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तस्या दामतटादाप्लुत्य तिलपर्वतात् । प्रत्यंतगिरिमायातं मार्गः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अथ तं समपश्यन्ती विरहाकुलचेतसाम् । रुदन्तीमिति तं द्रष्टुमाहूय तत्परान्मुनीन् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वाथ तां मन्त्रैर्मन्त्रार्थोदितलक्षणाम् । पुष्पसम्पूषणन्याद्यैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्भिप्रासोऽथ तद्भिष्णोर्विष्णोः कर्मणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्संगगामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तमिमं मन्त्रैर्मन्त्रार्थगुणलक्षणम् ॥ २८ ॥
 सुपुत्रसहितां देवीमर्चयेद्विवैर्युगेः । ततो ब्राह्मणमध्यात्तु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै ता प्रतिमां दद्यात्सपुत्रा मदितेः सुताम् ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया निहतो विप्रो हत्वा तु तद्वसु वै वने । तस्करस्सह यत्पापं प्राप्तमेवोल्बणं महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दद्याम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमां मेना भवेयमनघेति हि ” ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसन्निधौ कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चुत्तरत्रिंशत्तमः ॥ १३६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापलं चैक दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसन्निधौ कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुष्षष्टिपञ्चुत्तरत्रिंशत्तमः ॥ १३६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीड्यते चान् जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्र विविज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्राय पांडुरुहनाशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसन्निधौ कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुष्षष्टिपञ्चुत्तरत्रिंशत्तमः ॥ १३६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनेतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । कश्चिदासीत्कालिं वं द्विजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीवलसंयुक्तो गोवर्नेश्च समन्वितः । गयायां विधिना श्राद्धं श्राद्धवित्तसमन्वितम् ॥ २ ॥
 स ततः कृतवान्प्रापं कामलोभेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मिष्ठां प्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददां कनिष्ठायां घातितस्त्रीविमोहितः । जीवेत्स हि चिरं-कालं पश्चान्मृत्युमवाप्नुयात् ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभफलं भुक्त्वा पापादारुणनारकान् । गयाश्राद्धप्रभावेण जातश्चात्रापि वं द्विजः ॥ ५ ॥
 देशे रम्यस्थले पुण्ये तदा लोहितसंज्ञके । मध्यरूपः प्रियायुक्तो धनवृद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापान्नरो दुःखसमन्वितः । शूलयुक्तोदरो भीरुर्जातपुत्रविवाजितः ॥ ७ ॥
 कनिष्ठा या प्रिया पूर्वमासीद्भर्तृविमोहिनी । सात्र जन्मनि जाता वं पुत्रहीना हि दृश्यते ॥ ८ ॥
 भर्तृमभ्या शुभाचारा हृदि रोगमपीडिता । लक्षणेरेमिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 रुक्मपंचपलैः कुर्याद्राक्षणं कमले स्थितम् । पत्रे लेख्यं शुभाकारं सर्वाश्वयवसंयुतम् ॥ १० ॥
 पूजयित्वा तु गंधाघैः पौडशोरूपचारकैः । दद्याद्देवविधिज्ञाय पूजिताय प्रयत्नतः ॥ ११ ॥
 तेन्मितां राजतीं गौरीं लेख्यां च शुभलक्षणाम् । दद्याद्यत्नेन तां देशां पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ १२ ॥
 गायत्रीपञ्चसाहस्रं जपेत्पश्चाद्विधानतः । होमान्ते भोजयेद्दिप्रांस्तदा शुद्धिं समाचरेत् ॥ १३ ॥
 तदा संततिवृद्धिः स्यात्कृष्टरोगात्ममुच्यते । नैवं करोति यो लोभात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 पंचविंशतिमेज्जे तु रिष्टं वै दारुणं स्मृतम् । पंचाशीतिमिताब्दांतं जीवनं कृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वं जन्मन्यत्र खगाधिप । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं चैवं दद्याद्विमाय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तस्मिन्पापोपशमने पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुक्कुटस्य वषे सुत प्राग्भवेऽत्रैव जन्मनि । नासावक्रत्वमामोति नरश्चाकृतानिष्कृतिः ॥ १ ॥
 दद्यान्नैष्कत्रयं स्वर्णं विधिज्ञाय प्रयत्नतः । तदोपशमनयैव जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कंचिच्चटकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडिता चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 मापत्रयमितं दद्याच्चटकं हैमनं शुभम् । प्रायश्चित्ते कृते सुत पांडुरोगात्ममुच्यते ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं न कुर्याद्या निरोग्यं नाप्नुयात्काचित् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपट्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गारवाती पुरुषः प्राग्जन्मन्यत्र चांडज । पिग्नेक्षणो भवेत्सुत तत्काले पूर्वघाततः ॥ १ ॥

अथ वैदूर्यरत्नानि देयानि विविधानि च । पिगाक्षिरोगस्तस्माच्च पुण्यान्न च विवर्धते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरत्रिंशत्ताधिकसप्तम्यतमः ॥ १३६९ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्वैश्यकुले जातो वातरक्तेन पीडितः । किलासौ दद्रुकंश्वादि शरीरे धृतवान्पुरा ॥ १ ॥
तस्य भार्या सदाचारा किंचित्केशस्य कारिणी । न सुखं मातृपित्रादेः पतिधर्मे सुखं महत् ॥ २ ॥
नानायोनौ कथं जाता भृतवत्सा च सा कथम् । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महानाहो शृणु तस्य विचोष्टिम् । पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु दानधर्मपरायणः ॥ ४ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च बहुद्रव्येण संयुतः । व्यापारं म्लेच्छराज्येऽपि चकार भुवि मानद ॥ ५ ॥
कदाचित्कालयोगेन म्लेच्छो देशांतरं गतः । गृहव्यापारकोपं च ह्यमात्वे वै समर्पितम् ॥ ६ ॥
व्यापारकुशलः शूद्रो ह्यमात्योऽभून्नृपस्य वै । व्यभिचारमतिश्चात्तान्म्लेच्छस्त्रीरतितत्परः ॥ ७ ॥
एवं बहुतरं कालं म्लेच्छासङ्गं चकार सः । म्लेच्छस्त्रिया ह्यभूद्र्मस्तेन शूद्रेण दारित ॥ ८ ॥
एवं कर्म कृतं ज्ञातं प्रतिवेशिदिजेन वै । अथ किंचिद्व्रते काल आगतो म्लेच्छराज्ये ॥ ९ ॥
विप्रः कथितवान्तर्वर्ममात्येन च यत्कृतम् । प्रतिवेशमस्थितेनाहो म्लेच्छश्चक्रोथ वै भृशम् ॥ १० ॥
तस्य पापं प्रगल्भस्य ज्ञात्वा सर्वे जनास्तदा । म्लेच्छा निहन्त्युस्तं शूद्रं सर्वसं जहुरेव च ॥ ११ ॥
त वै वर्षसहस्रं तु नरके तीव्रवेदनः । पश्चान्मातुष्यमापन्नः किंचिदान्प्रभावतः ॥ १२ ॥
चतुर्थं जन्म चैतद्दि वेश्यवर्णोऽस्ति साम्प्रतम् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येन वै निश्चला प्रजा । तां ब्रूहि कर्मणां साक्षिँल्लोकानां सौख्यहेतवे ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे मासे सिते पक्षे शुभे दिने । सातुकूलग्रहे पुण्ये प्रारभेतविधिं ततः ॥ १५ ॥
गोमयेनोपसंलिप्ते संस्तरे मृदुकम्बले । स्थापयेद्विषयं धान्यं साश्रमद्रुमभूमिकम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेत्तैलमयं द्रोणस्य पञ्चह्रस्वम् । परितो विविधैर्धान्यैः प्रत्येकं द्रोणसम्मितेः ॥ १७ ॥
अर्चयेत्काननं रम्यं विविधद्रुमभूमिभिः । गोधूमशालिसुव्रीहिमुद्रमापतिलादिभिः ॥ १८ ॥
चणकज्यामनीवारप्रियंगुप्रमुखैः शुभैः । मध्ये मेरुं प्रतिष्ठाप्य पञ्चद्रोणातिलार्चितम् ॥ १९ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं ताञ्च दशपलत्मकम् । देवं तदुपरि स्थाप्य पञ्चस्रवर्णविनिर्मितम् ॥ २० ॥
चालगोपालवेषं च चलोद्भवसम्पन्नितम् । स्मृतिप्रयं समासाद्य प्रत्येकं पलनिर्मितम् ॥ २१ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं पूजयेद्विविधैर्गुणैः । विष्णुसूक्तेन मन्त्रेण नैवेद्यार्घ्याचमादिभिः ॥ २२ ॥
ततो ब्राह्मणमाहूय विद्वांसं वेदवादिनम् । अलोलुपं सदाचारं सदा ज्ञातं च सद्गुणम् ॥ २३ ॥
तस्मै तां प्रतिमां दद्याद्विधिवद्दिहिताशिषम् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ धन्मया परदारामु कृतं गर्भविघातनम् । तत्पापेन मया प्राप्तं पुत्रसंततिनाशनम् ॥ २५ ॥
तत्तदेनेविनाशाय श्रुतित्रयं ददाम्यहम् । दानेनानेन भूदेव भवेयमनघः प्रभो ” ॥ २६ ॥
एव कृताविधिः स्रुत यथोक्तफलमाप्नुते । प्रतिमां प्रतिगृह्णाहि स्वस्तितेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ २७ ॥
ममायं चारत्यसंख्यातं जननीचालघातनम् । नानादुःखौघदं चापि तस्मान्मोच्यो हि मुवता ॥ २८ ॥

कुलटावालनाशादिजनिताद्यविवर्जनम् । त्रिभुवित्समुद्रयेन भवेदिति द्विजाद्यमेत् ॥ २९ ॥
 व्यष्टोत्तरशतं दुत्वा मधुत्रयसमान्वितम् । होमान्ते विप्रभोज्यान्ते सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भार्जारवाती पुरुषः प्राग्जन्मन्यत्र चांडज । पिंगेक्षणे भवेन्नृने काले वै पूर्ववातजे ॥ १ ॥
 इह वैदूर्यरत्नानि देयानि विविधानि च । पिंगाक्षिरोगस्तस्माच्च पुण्यान्न च विवर्धते ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या स्त्री काचिन्महाभाग मार्जरी वातयेत्पुरा । सात्र जन्मनि पिंगाक्षी भवत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 वैदूर्यसंज्ञकं दद्यादुक्तपापविशुद्धये । अकृते रत्नदाने तु पिंगाक्षित्वान्मुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽवधीत्पूर्वजनुपि शुक्रं पापविमोहितः । जायते स्नाहिता वाणी तस्य चाधैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शास्त्राणां प्रतिमा देया तेन पापविमुक्तये । लिखित्वा पुस्तकान्यत्र सस्वर्णानि च काश्यपे ॥ २ ॥
 तत्पापान्मुच्यते जन्तुर्वाणी तस्य शुभा भवेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिसप्तत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव सुकरे काश्चिद्वाहुनः पूर्वजन्मनि । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः ॥ १ ॥
 पूर्वस्वमपि सकलं राजस्वणादिकानि च । अथो भाविबलात्पुत्र ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 तद्गृहे स्थापितं हेम घटे मृण्मयजे शुभम् । पुनर्दत्तं न तत्सर्पे लोभोपहतचेतसा ॥ ३ ॥
 स्त्रीपुत्राभ्यां मिलित्वा तु भक्षितं तद्धनं पुरा । एवं किंचिद्व्रते काले प्राप्य धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा तत्पापजं कर्म शुभं तत्पूर्वदानतः । क्षेत्रमृत्युप्रभावाच्च स जातोऽत्रापि बाहुजः ॥ ५ ॥
 गोदावरीयाः सर्मापि तु पंचयोजनसम्मिते । खर्वटे च शुभाकारः प्रधानपुरुषान्वितः ॥ ६ ॥
 वाचा मधुरया युक्तो यज्ञस्वी धर्मसंयुतः । भृत्यस्त्रीवाहनैर्युक्तः सुखभोगद्यान्वितः ॥ ७ ॥
 सर्वोपचारकुशलो धीरो मित्रसमाकुलः । सर्वं पुण्यफलादेव शृणु पापफलात्फलम् ॥ ८ ॥
 मातृसर्घलोभमोहाद्यः कचित्पापस्तस्तथा । धूर्तः शत्रो महोद्विग्नः प्रचारकुशलः क्षमी ॥ ९ ॥
 मातृवित्तयुतो धीरः सवन्धुर्विभ्रमान्वितः । द्विजस्वभक्षणात्पापात्प्रागत्र मृतपुत्रकः ॥ १० ॥
 चिद्रं लभ्रे घटाध्यक्षः शनिः पुत्रेऽत्र जन्मनि । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यथ स्वर्गेश्वर ॥ ११ ॥
 स्त्रीपुत्राभ्यां पुरा यस्माद्भक्षितं तद्धनं सुत । पुत्रनाशो महादुःखं पित्रोर्युन्यत्र जन्मनि ॥ १२ ॥
 लक्षणेभिराढ्यस्व शृणु पापविशोधनम् । पलेः शतमितेः कुर्यात्कुम्भं ताम्रस्य यत्नतः ॥ १३ ॥
 सुवर्णाढ्यशुत साढ्यं सक्षीमं रत्नसंयुतम् । अथो वित्तपडेशेन यद्वा वित्तानुसारतः ॥ १४ ॥
 सूर्यमुक्ताय वै दद्यान्मन्त्रेणानेन भक्तितः ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ यदुक्तं ब्राह्मणद्वयमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । तद्दामि घटं सर्वं विमद्वधाघनाशनम् ” ॥ १६ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्सर्वपापात्ममुच्यते । लक्ष्मीनारायणं तद्विष्णुवर्णमितं शुभम् ॥ १७ ॥
जपेद्दिशतिसहस्राणि गायत्रीं यत्नतोऽण्डज । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ १८ ॥
मुखं पुत्रस्य लभते चात्र जन्मनि नान्यथा । प्रायश्चित्ते कृते पुत्र जीवनं नव सप्त च ॥ १९ ॥

वर्षाणि रिष्टमकृते पंचाशदत्सरे ऋशम् ॥ २० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशकस्य वधाचारी पूर्वजन्मनि काश्यपे । कुब्जकर्णः प्रजायेत निष्कृतिं तस्य वच्यमहम् ॥ १ ॥
शय्यां दद्याद्दि विप्राय वेदवेदांगवेदिने । सर्वोपस्करयुक्तां च सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत प्राग्भवे मूषकं नरः । प्राग्घातकाले सोऽत्रैव कुब्जकर्णः प्रजायते ॥ १ ॥
तस्मात्तेनेह जनुपि मत्तधान्यानि चाण्डज । देवानि विममुख्येभ्यो तत्पापस्यापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्सप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावक्त्रत्वमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्पर्यण्यसां प्रयत्नतः । तद्दोषशमनायैव पापनाशकरं परम् ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तमिदं रम्यं शूद्राणां चैव नियोजयेत् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पारावतं च यो हन्यात्पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पीतपाणिः प्रजायते ॥ १ ॥
निष्कत्रवाहिरण्यस्य दानात्पारावतस्य तु । प्रमुच्यते पीतपाणिरोगादानमभावतः ॥ २ ॥
आयुषस्तस्य वृद्धिः स्यान्महादानाच्च पुत्रक । सर्वारिष्टं क्षयं याति जीवनं नवसप्ततिम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृद्धसूर्याखण्डसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरविंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७८ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्देश्यकुले जातः सुविचारी विवेकवान् । विष्णुभक्तितो नित्यं नियतं ब्राह्मणप्रियः ॥ १ ॥
तस्य देहे भवेत्किंचिदायुना पीडनं ऋशम् । शिरोर्तिर्जायते काचित्किंचिन्मोहाद्विभिन्नः ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभा नित्यं पतिभक्तिपरायणा । व्रतदानतपा नित्यं सत्यवाक्सत्यभाषिणी ॥ ३ ॥
वंध्यात्वं जायते तस्याः किंचित्कर्मप्रभावतः । तत्कर्मैवदं मे स्वामिन्प्राजितं पूर्वजन्मनि ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतय महाबाहो शृणु तस्य विधेष्टितम् । पूर्व वर्णोत्तरे जातः स्वर्णकारकुले तथा ॥ ५ ॥
सर्वेषामेव लोकानां हृतं तेन च कांचनम् । ब्राह्मणीशत्रिर्वावैश्याशूद्राणां दुष्टशुद्धिना ॥ ६ ॥

गर्भस्य पातनोपायो बहुकालमकारि वै । व्यभिचाररतो नित्यं स्वर्णकारः सहायवान् ॥ ७ ॥
 एवं काले व्यतिक्रान्ते स्मृतो यमपुरं ययौ । नरकं बहुविधं प्राप्य वर्षायुतसहस्रकम् ॥ ८ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण इह जन्मानि मानवः । इदं चतुर्थकं जन्म वैश्यवर्गस्य वीक्षर ॥ ९ ॥
 अनात्मजत्वं लभते पूर्वकर्मवशाद्भुवि । गर्भपातो भवेत्तस्य पत्न्यां दुःखं च जायते ॥ १० ॥
 परद्रव्यापहणाद्दुःखोद्रेकः प्रजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्धेन पापं प्रशाम्यति । अपत्यं जायते येन लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने शुभे प्राप्ते सानुकूलप्रदेशेऽग्नि । पूर्यमाणे विधौ सौम्यग्रहदृष्टिभूमिन्विते ॥ १३ ॥
 समर्तुका शुचिः स्नात्वा सौम्यालंकारभूषिता । उपोषणरता साध्वी स्वभर्तुर्धृतिमाचरेत् ॥ १४ ॥
 माघमासस्य पूर्णायां वा कुर्याद्वै प्रयत्नतः । उपोषिता दिवा रात्रौ विधौ चाभ्युदिते सति ॥ १५ ॥
 सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । सौवर्णस्य चतुर्भिश्च कारयेत्प्रतिमां शुभाम् ॥ १६ ॥
 रुक्मिणीं राजते पद्मे सर्वालंकरणैः सुत । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विष्णुसूक्तेन केशवम् ॥ १७ ॥
 श्रियः सूक्तैः श्रियं त्वचंनानापुष्पफलादिभिः । नैवेद्यैस्तोषवेद्विष्णुं नानानैवृतपायसैः ॥ १८ ॥
 एतैः संपूज्य विधिवज्जुहुयात्तिलतंडुलैः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा पूर्णान्ते शतमाचरेत् ॥ १९ ॥
 सव्यपार्श्वे स्वभर्तुश्च पुनस्तामुपवेशयेत् । निष्कद्रयेन सौवर्णां दक्षिणामधुवं ददेत् ॥ २० ॥
 सुवृत्तं वैष्णवं पात्रं त्रयं वा पञ्च सप्त च । सप्तधान्यफलोपेतमष्टौमास्यवस्तुभिः ॥ २१ ॥
 रक्तवस्त्रेण संछाद्य मालाकुमुमसंतुतम् । तत्रोपरि न्यसेद्दीपं धृतपूर्णं शिखावरम् ॥ २२ ॥
 कल्पयेद्विष्णुसूक्तेन प्रयच्छेद्विष्णुमीतये । भोजयेच्च शतं विमान्नानानैः सक्तुपायसैः ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधिः सूत व्रतान्ते दानमाचरेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि दूतीकर्म कृतं बहु । कुलटात्वं गर्भघातो घालहत्यादिकं तथा ॥ २५ ॥

तस्मान्मोच्या महाभाग निष्पापां कुरु सुव्रत ” ॥ २६ ॥

अनघेत्युच्चरन् विप्रः समादाय गृहं व्रजेत् । ततः समर्चयेद्देवं मन्त्रमेनमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

“ यथाष्टपुत्रा त्वं देवि प्रयुम्नादिसुतैर्भुवि । माधवस्य प्रसादेन चाष्टपुत्रा भवाम्यहम् ” ॥ २८ ॥

वर्धमाने तथा गर्भं बंध्यात्वं विलयं व्रजेत् । एवं तु विधिवत्कृत्वा विमृज्य सकलं ततः ॥ २९ ॥

एवं व्रतपरा नारी गर्भाश्च सुलभान्ब्रजेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे विनवासुत ॥ ३० ॥

उदरातिरस्यक्त्वावः पार्श्वपादकरादिषु । पीडादाहादियाविषमरूपनेत्रं भवेदिति ॥ ३१ ॥

मिथ्याभिज्ञानं क्वापि वाचि दोषो धनच्युतिः ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तपविशताधिकसहस्रतमः ॥ १३७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूयकं यावधीनारी पूर्वजन्मनि निश्चयात् । सात्र जन्मानि पतीन्द्र दुःखजकत्वं प्रपद्यते ॥ १ ॥

प्राक्पापशोधनी चेपा निष्कृतिर्जन्मनीह वै । सप्तधान्यानि देयानि सस्वर्णानि द्विजातये ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तपविशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मयूरवातने पूर्वमेवे शृणु सुपुत्रक । वधुमण्डलरोगेण पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
स्वर्णनिष्कत्रयस्यात्र मयूरं विधिनाडज । दद्याद्विप्राय मुख्याय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुकं हि वातयेन्नारी पूर्वजन्मनि याण्डज । अत्र जन्मनि सा योषा वाण्या वै स्वलिता भवेत् ॥ १ ॥
दद्याच्छुकं सुवर्णस्य यथावित्तानुसारतः । मुच्यते तेन दानेन तत्पापात्पूर्वमर्जितात् ॥ २ ॥
अथ वा शास्त्रदानेन ब्राह्मणाय स्वगायि ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वधीन्नारी मयूरं ग्राम्येण्डज । सात्र जन्मनि तत्काले पीड्यते कृष्णमण्डलात् ॥ १ ॥
दद्याद्धिममयं तत्र मयूरं शुभलक्षणम् । निष्कत्रयस्य विधिना सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसघाती भवेद्यस्तु मोहात्प्रमगुरुडाग्रज । श्वेतमण्डलरोगेण युक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तत्पापमोचनं सूत जन्मन्यत्रैव जायते । राजतेनेव हंसेन दानेनात्र प्रयत्नतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुरशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पापात्पारावतानुत । जन्मन्यत्र च सा रोगात्पीतपाणेर्व्याकुला ॥ १ ॥
प्रमुच्यते पीतपाणिरोगाद्दानप्रभावतः । शुद्धचतयत्र महारोगाद्वातात्पारावताच्छुभात् ॥ २ ॥
यथाशक्ति हिरण्यस्य दानतो विनतासुत ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसं या वातयेन्नारी स्वाहानात्पूर्वजन्मनि । श्वेतमण्डलया सा तु पीडया पीड्यते त्विह ॥ १ ॥
लिखित्वा राजते पत्रे हंसं पलमितं शुभे । दद्यादत्र दारिद्र्या ब्राह्मणाय विधानतः ॥ २ ॥
श्वेतमण्डलजां पीडां नाशयेत्तक्षणादिह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्पितरं हन्यात्पूर्वजन्मनि सुयत । चेतनारहितश्चापि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
प्राज्ञापरयत्रयं कुर्यादद्यादेममयं शुभम् । नौकां पलमितां सूत शुभं राच्यादनैर्धृताम् ॥ २ ॥
विप्राय वेदविदुषे पूर्वपापापनुत्तये ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनेतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कदाद्यामिधे देशे कश्चिदासीद्भिन्नोत्तमः ॥ १ ॥
 ग्राममेव नृपतिर्विन्तो वेदशास्त्रविदारदः । धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तोऽतिनीतिवित् ॥ २ ॥
 बहुश्रुधनपुत्रादयो विप्रपूजनतत्परः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ ३ ॥
 बहुपुत्रं भूम्यश्च कन्यावस्त्रगृहाणि च । सूर्यचन्द्रोपरागे च गजाश्वरयकांचनम् ॥ ४ ॥
 बहुरत्नानि भांडानि महादानानि चांज । अयो भाविष्यदाङ्गुलि पापमाचारितं पुरा ॥ ५ ॥
 सीमान्तरस्थितस्यापि विप्रस्याप्यधिकारिणः । स्त्रिया विरोधात्सततं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ६ ॥
 स्वस्तीभ्रातृसहाय्यं राज्ञां गत्वा तु तत्पुरम् । निर्दग्धं तत्पुरं चापि मिलित्वा बहुभिर्जनेः ॥ ७ ॥
 तस्मिन्दाहे मातृयुक्तास्तयो बाला द्विनस्प च । निर्दग्धा पालवत्सादया गौरेका जंतवोऽपि च ॥ ८ ॥
 सर्वं लुण्ठितं तस्यापराधरहितस्य च । गृहीत्वा विप्रसर्वं ज्येष्ठपत्न्यै निवेदितम् ॥ ९ ॥
 महादानरता सापि बहुपुत्रा पतिमिषा । तयापि तत्स्त्रीसंवादात्क्रोधाद्भिन्नकुलं हतम् ॥ १० ॥
 भुक्तं च तद्ग्नं लोभात्पापमुग्रमुपाजितम् । धर्मज्ञेन नृपेणापि न कृतं पापशोधनम् ॥ ११ ॥
 अयं किंचिद्व्रते काले स मातो यमशासनम् । भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ १२ ॥
 बहुपुण्यान्महापापास्त जंतोश्चापि भूपतिः । गंगायाः प्रान्तरे देशे तत्त्वयोजनसम्मिते ॥ १३ ॥
 स रत्नगोरो मतिमात्रात्सुखो न लघुघृणी । वाचा मधुरया युक्तस्तेजस्वी लोकविश्रुतः ॥ १४ ॥
 बहुज्ञो दर्शनीयाशो दाता भोक्ता कुलाग्रणीः । उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनाश्रयः ॥ १५ ॥
 क्षात्रधर्मरतो मानो दंडदाशिष्यतत्परः । सभायां चतुरो धीरो मंत्रविद्वद्वेष्टितः ॥ १६ ॥
 बहुस्त्रीभोगसंयुक्तो धनधान्यमुतान्वितः । पित्तश्लेष्माधिकः शूरो बहुभूषणैर्भूतः ॥ १७ ॥
 गजाश्ववाहनैरादयो बहुरत्नैर्लंकृतः । आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १८ ॥
 शिवाचनान्महादानात्माकृतात्तु फलं विदम् । सर्वमेतत्तथा पापात्सर्वं पापफलं शृणु ॥ १९ ॥
 धूर्तः शठोतिर्दमादयो बहुद्वेषी भयान्वितः । लोभी पापरतः कापि विप्रोः मुखविवर्जितः ॥ २० ॥
 ग्रामदाहे जीवघाताच्च पित्तवातरुगन्धितः । बालवत्सववातपूर्वं पृष्ठेषु ब्रशुचांचितः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणात्पूर्वं कुक्षिरोगसमन्वितः । ब्रह्मस्वभक्षणे गोव्यकरणाद्भुक्तारोगवान् ॥ २२ ॥
 भिषग्वरकृतैर्धनैर्बहुपार्श्वमहीपथैः । निःशेषं तस्य रोगस्य निवृत्तिर्न च जायते ॥ २३ ॥
 स्वस्त्रीसहोदराः पुत्रं सहाया दाहकर्मणि । ते त्वत्र तु मुता मृत्युपर्शं प्राप्ताः स्वगोत्तम ॥ २४ ॥
 गोस्त्रीबालवत्पापात्प्रागत्र मृतनाशनम् । लक्ष्मेदमेनसो राहुभीमौ गुरुद्वन्द्वं गतौ ॥ २५ ॥
 सुतस्थौ पुत्रमरणं द्वौ त्विज्यौ पुत्रवैशमगौ । तमोयुक्तो विपुश्चास्य तद्दर्शात्तद्दर्शामु च ॥ २६ ॥
 महदुःखं समाप्नोति प्राणभीतिमुद्गमुद्गः । लङ्गणैर्भिगादयस्य प्रप्रुरवैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते । पर्येदंशमर्तः कार्यं कालचक्रं हिरण्मयम् ॥ २८ ॥
 मद्ध्यायोक्तविधिना संतृज्य परया मुदा । भक्त्या देयं विविज्ञाय रोगभीत्यपनुत्तये ॥ २९ ॥
 राहुकेतुविघ्नान् च सौरिषि विशेषतः । मृत्युञ्जयस्य देवस्य प्रतिमाश्च हिरण्मयीः ॥ ३० ॥
 पद्मिपद्मभिः पलेः कृत्वा प्रतिष्ठाप्य सुपूज्य च । प्रयच्छेद्भिन्नवर्णैर्भ्यो श्वरमुति तथैव च ॥ ३१ ॥
 अग्निश्रुतिं प्रवच्छेत् पर्येदंशमर्तः कृताम् । हिरण्मयीं तदाकाशं ब्राह्मणाय कुहम्बिने ॥ ३२ ॥
 एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ मृत्युञ्जयविधानकम् । कार्यं जपहोमा चाप्यपमृत्युविनाशनम् ॥ ३३ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छुद्धान्भिन्नानुसारतः । दक्षिणापि तथा देया भक्त्या च त्रिनतात्मज ॥ ३४ ॥

य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविशुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र स्वगेश्वर ॥ ३५ ॥
 नावयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । न कुक्षिरोगो न मृतिर्न मन्दाग्निर्न भीस्तथा ॥ ३६ ॥
 महदैश्वर्यमाप्नोति विविधांश्च मनोरथान् । सर्वपापविशुद्धात्मा स्वर्गं मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥
 सप्तसप्ततिरायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टमूनत्रिंशन्मितेन्दके ॥ ३८ ॥
 पंचत्रिंशन्मितेन्दे वा ध्रुवं पंचाशद्वन्दके । चतुर्विधं महागिष्टं भक्तयेव न संशयः ॥ ३९ ॥
 शनौ, कन्यागते जातो मेघस्ये निधनं भवेत् । जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ४० ॥
 यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिचिन्तयेत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशित्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कैश्चेच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिंधुमंडलजोऽज ॥ १ ॥
 देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । स्वपत्नी स्थापिता पण्यशालायां हि स्वगाधिप ॥ २ ॥
 पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्तो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
 प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्राधमोऽयं वा पण्डः पूर्वपापाच्छृणुष्व तत् ॥ ४ ॥
 निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्ब्रह्मसुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतात्मज । सात्र जन्मनि रोगेण वधुमंडलजेन च ॥ १ ॥
 पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्भुजं निष्कत्रयात्मकम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापापनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाद्घातयेन्नारी प्राग्भवे मातरं स्वकाम् । सात्र जन्मनि चशुभ्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्धये । ब्राह्मणाय तथा नौकां हैर्मिं दद्यात्पलात्मिकाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनचत्वारिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हेतुखलोभेन पयान्नं परमं महत् । जिह्वापाकोद्भवा पीडा जायतेऽत्रैव निश्चयात् ॥ १ ॥
 गायत्रीं प्रजपेच्छतं तद्दशांशेन होमयेत् । स्वगृहोक्तविधिनेन तिलैराज्यपरिष्कृतैः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाज्जिह्वापाकात्प्रमुच्यते ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीत्क्षत्रियः यश्चिह्नामाध्यक्षो महाधनी । चिरंभवां निवसन्विमो शिवाराधनतत्परः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । गोभूस्वर्णाभ्यश्चाणि रत्नादीन्पिपि पर्वसु ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन विनार्थं च गौर्वात् । प्रामान्तरस्थितस्यान्यक्षत्रियस्य विज्ञानना ॥ ३ ॥

वैरभावाच्च वै सत्रौ धातित्थौर्ध्वकर्मणा । तत्पुत्रो ह्येकपुत्रस्य बालभावे व्यवस्थितः ॥ ४ ॥
 तत्पिता तेन दुःखेन मृत्युचक्रमुपागतः । युवभावे सहाय्याभ्यां युक्तनोपार्जितं त्विदम् ॥ ५ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्य धर्मपुरं गति । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ६ ॥
 शिवार्चनात्तथा दानात्तत्र जातो वणिक्सुतः । सौम्ययाम्याश्रिते देशे नार्मदे शतयोजने ॥ ७ ॥
 रघुस्वरूपो मतिमान्स्वधर्माढ्यो धनाधिपः । वाचा मधुरया युक्तो रक्तगौरौर्जितपितृभाक् ॥ ८ ॥
 पितृवंधुसुखैर्धर्मस्त्रीभोगधनवाहनैः । संयुक्तो दानशीलश्च यशस्वी पितृवल्लभः ॥ ९ ॥
 शैशवं युवभावे च चंद्रवत्सुखदुःखभाक् । मध्येऽत्यंतघनैर्धुक्तः सुखैश्वर्यसमाकुलः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । यौवनेऽतिशयो धूर्तो मत्तो दुःखसमन्वितः ॥ ११ ॥
 प्राग्बालघातात्ततं जातपुत्रो न कर्मणि । प्रागत्र सहजौ प्रदुर्ज्ञेयौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ १२ ॥
 पुत्रसंततिहीनौ द्वौ जन्मन्यत्र खगेश्वर । लक्षणैरिमिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 रुद्रनेकादश नित्यं पूजयेदुपचारकैः । तर्हिगमत्रैर्विधिव्यावदेकादशं दिनम् ॥ १४ ॥
 अद्रिद्वादशके नित्यं पूजयेदुपचारकैः । रुद्रं पल्लवंदमितैः सौवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १५ ॥
 तदर्धमितकं वापि निजपित्तानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय मदापयेत् ॥ १६ ॥
 मापाष्टकमितां दद्याद्द्वैरिं स्कंदं द्विमापकम् । गणेशं तन्मितं हैमं बालघातोपशान्तये ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु ज्यैवंकं तु सहस्रकम् । तावदष्टाभरं जप्त्वा होमयेद्भोजयेद्दिनात् ॥ १८ ॥
 शृणुषाद्धरिवंशं च सप्तम्यां व्रतमाचरेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ १९ ॥
 तस्य पुत्रविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् । नेवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रशुद्धिः स्याद्बालभावे शिशोर्नृतिः । पंचसप्ततितंख्यायुः कृते प्राक्पापशोधने ॥ २१ ॥

प्रायश्चित्ते कृते रिष्टप्रष्टत्रिंशन्मितेन्दके ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिनवसुतत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मातरं यो नरो हन्यात्प्राग्भावे कश्यपात्मज । जन्मान्यो जायते सोऽपि घोरान्मातृवधात्सुत ॥ १ ॥
 न जायतेऽत्र पक्षीन्द्र पापान्मुक्तिर्दृढात्ततः । आ सप्तजन्मनो नूनं चधुर्हीनो भविष्यति ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिनवसुतत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता सूत प्राग्भावे ज्ञानवर्जिता । परमात्रं हेतुलोभात्सान्द्रहीनात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 तथा निष्कद्रव्यं स्वर्णं विधिना वेदपारगे । देयं तत्पापशुद्ध्यर्थमन्नाढ्या जायते ततः ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचनवसुतत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानाढातयेनारी प्राग्भावे मातरं स्वकाम् । सात्र जन्मनि चधुर्भ्यां वर्जिता जायते भृशम् ॥ १ ॥
 प्राजापत्यत्रयं कुर्यात्सा तत्पापविशुद्धये । ब्राह्मणाय तथा नोकां हेतून् दद्यात्तरलात्मिकाम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पचनवसुतत्रिशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आचिदासीन्महाभाग बाहुजा पतिवल्लभा । बहुव्रतरता साध्वी देशे पाश्चात्संज्ञके ॥ १ ॥
 साददत्तञ्च दानानि नारी पतिसहायतः । सर्वस्वं च कुक्ष्येन राहुग्रस्ते दिवाकरे ॥ २ ॥

अयो भाविवलात्सूत पापमाचरितं तथा । धूर्तया भर्तुरुदयो कृतं कुलजनाशनम् ॥ ३ ॥
 एवं गतमुतो राज्ञौ तत्पतिश्रौर्यकर्मणा । ददाहारिपुरं रम्यं बहुलैर्कनिषेवितम् ॥ ४ ॥
 तत्र दग्धो द्विजश्चैको कपिला च रिपोः मुतः । धर्मज्ञोऽपि प्रियाहेतोर्घोरपापं चकार सः ॥ ५ ॥
 एवं बहुतिथे काले गतौ तौ यमशासनम् । भुक्त्वा पापाच्च नरकान्पापात्स्वर्गश्च शाश्वतान् ॥ ६ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातौ राजकुले च तौ । सेयमेव विपाशाख्ये देशे पर्वतमाश्रिते ॥ ७ ॥
 लम्बे मृगाभिधे जाता महोग्रा प्रियवादिनी । दत्ता तस्मै च तत्पित्रा राजपुत्राय धीमते ॥ ८ ॥
 प्राक्कर्मणां विभोगाय सदादीनामिह ध्रुवम् । गौरवर्णा सुपुत्रादद्या सदा दानरता सती ॥ ९ ॥
 यशस्विनी कीर्तिमती सुसैश्वर्यसमाकुला । मुख्या नृपांगना लोके प्रसिद्धा कुलशीलतः ॥ १० ॥
 बहुद्रव्ययुता नारी रत्नवाहनभागीनी । धर्मादिदं तथा पापाहोमादद्यानृतभाषिणी ॥ ११ ॥
 क्रूरा क्वचित्पापता प्रजापीडनतत्परा । महानुपाश्रितमयैः क्लेशैर्दुःखैर्महाव्ययैः ॥ १२ ॥
 प्रपीडिता च तारुण्ये सापस्मारादिजैर्भयैः । आद्यते सुखयुक्तापि युवभावेतिदुःखिता ॥ १३ ॥
 सप्तविंशानया वर्षाद्रिष्टं वर्षाष्टकं महत् । पितृभर्तृभवं घोरं स्वदेहमुतजं तथा ॥ १४ ॥
 एवं चतुर्विधात्पापाच्चिद्रमङ्गे महाव्रणः । लक्षणैरेभिरादद्यायाः प्राप्ताश्रितं वदाम्यहम् ॥ १५ ॥
 ब्रह्माणं कारयेद्वैषम्यं पलैः पञ्चमितैर्विभुम् । हिरण्यमयं यथाकारं सप्ततीकं प्रयत्नतः ॥ १६ ॥
 तदर्थमितकं वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् ॥ १७ ॥

इमं सुमन्त्रमुच्चार्य भक्तिभावेन काश्यपे ॥ १८ ॥

मन्त्रः ।

“ पितामह महामाज्ञं सृष्टेरुत्पत्तिकारण । पूर्वपापविनाशाय ददामि त्वां हिरण्यमयम् ॥ १९ ॥

रोगं विनाशय क्षिप्रं तज्जं गुह्योद्भवं महत् ” ॥ २० ॥

तथा पञ्चमितैर्मयैः कार्या स्त्री गर्भसंयुता । लेख्या हिरण्यमे पत्रे गंधपुष्पैः प्रपूजिता ॥ २१ ॥

ब्राह्मणाय च सा देया पूर्वपापपनुत्तये । तथा वेदमितैर्मयैः सौवर्णा प्रतिमा शुभा ॥ २२ ॥

वायोः कार्या शुभा लेख्या सा च देया कुटुंबिने । पात्रं ताम्रमयं तद्वद्वृतपूर्णं सदाक्षिणम् ॥ २३ ॥

सर्वरत्नसमायुक्तं पट्वस्त्रेण वेष्टितम् । प्रीत्य स्याद्विखेदानां दयादोषोपशान्तये ॥ २४ ॥

गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपेदयाक्षरं तथा । त्र्यम्बकं च सहस्रैकं ब्राह्मं तद्विगुणं तथा ॥ २५ ॥

होमयेत्तदंशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् ॥ २६ ॥

आकर्मजान्महापापाद्व्यभिचारसमुद्भवात् । मुच्यते नात्र संदेहो रोगाच्चापि तदुद्भवात् ॥ २७ ॥

पुत्रसंततिवृद्धिं स्यात्प्रायश्चिने कृते त्विह । सप्तसप्ततिवर्षान्ते जीवनं कथितं त्विह ॥ २८ ॥

नेवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं प्रयत्नतः । तस्य रोगविवृद्धिः स्यात्पदपंचाशान्मतेऽङ्कः ॥ २९ ॥

स्वरिष्टं पुत्ररिष्टं वा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमस्त्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या दुष्टा प्राग्भवे गर्भं पातयेदिह यत्नतः । श्रवणं हरिवंशस्य कन्योद्वाहं शिवार्चनम् ॥ १ ॥

कृत्वा पुत्रमुखं पश्येज्जन्मन्यत्र स्वगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्त्युत्तरत्रिंशताधिकसहस्रतमः ॥ १३९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्सुतो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
संयुतो बाधुपित्तभ्यां किञ्चित्क्लेशस्य कारिणी । तद्भार्या हि पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वाचिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
औषधैश्छेदनेर्मनैः प्रलेपैर्दुष्टभक्षणैः । संवाहनेस्तथा पातैरन्यैर्वा वस्तिर्कर्मभिः ॥ ५ ॥
गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता स्वम् ॥ ७ ॥
अनया ईर्ष्या चैव संततेर्नाशनाय च । औषधैश्छेदनायैस्तु तदर्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
सपत्न्यै प्रेरयामास विधिना चैव तद्गदम् । तया वै ऋतुभावाच्च परिपीतं महौषधम् ॥ ९ ॥
पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्जन्मनि मानद । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाताश्च विविधा रुजः ॥ १० ॥
वेदना ह्यभवन्नित्यमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भनाशनम् ॥ ११ ॥
तया चैतत्कर्म कृतं त्रिविधं गर्भदोषकृत् । तथापि फलहंतृणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
ऋत्वभावो दुष्टदुष्टा कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स ! विविधाः पुष्पवंधनाः ॥ १३ ॥
गर्भाश्रयमधिश्चित्य स्रवते शोणितं बहु । क्षीयन्त इव चात्राणि सूचीभिरिव तोदनम् ॥ १४ ॥
वेदना याः पूराभूवैस्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
तावानेव च तद्गर्भनाशस्यास्ति हि संभवः । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
एकवासोविधिं चैव दंपती तीर्थसंगमे । सुशुभे भूप्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
संप्रणशाया दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिहैततः । प्रौष्ठपद्यां वृत्तीयायां शुक्लायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
यत्नेन गार्भिकं सौम्यमुपोषणपरायणा । पुष्ट्यैर्नानाविधैः शुभैरर्चयेद्गिरिजाप्रियाम् ॥ १९ ॥
केतुर्कर्भसंयुक्तश्चैकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णां राजतीं ताम्सीं मृतिं गीर्वाः प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
हारनूपुरकोटीरकुंडलामरणादिकम् । नैवेद्यैः शुभकासीरमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
उपतिष्ठेत विधिवद्भवार्नां म्रियबल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैरर्घ्यैर्दद्यान्मंत्रपुरस्सरम् ॥ २३ ॥
फलपुष्पाक्षतोपेतमंजनं मूर्ध्नि प्रक्षिपेत् । नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशप्रिये ॥ २४ ॥
देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पौडश स्त्रियः । नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानय पौडश ॥ २५ ॥
प्रत्येकं वेणवं पात्रं समधान्यसमन्वितम् । सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् ॥ २६ ॥
दातव्यं गिरिजामीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया । सगर्भां च वृषोपेतां सितां गां वस्त्रसंयुताम् ॥ २७ ॥
सहित्वा ततो दद्याद्विमाय शुण्डालिने ॥ २८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमः पुनरुक्तः अथ विपाकसहस्रतमः ॥ १३९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शशवाती महाभाग कुञ्जकर्णः प्रजापते । निष्कृतिं तस्य पापस्य शृणु चात्र स्वगाधिप ॥ १ ॥
गां हि सोपस्करां दद्याद्वेदेदांगवेदिने । तस्मादोपात्तमेमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानधर्मक्रियापरः । द्विजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलगोण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽभूत्तत्कृतं कर्म चाधमम् । सपत्नी स्यापिता पण्यशालायां हि पतत्रिराद् ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार स्वोपजीवनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्ता तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतश्चेह जन्मन्यस्ति च पर्वते । शूद्रावमोऽय वै पण्डः पूर्वपापप्रभावतः ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पोषाद्वात्सुत ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतासुत । सेह जन्मनि रोगेण वभ्रुमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगनाशनं दद्याद्रुद्रं निष्कृद्दयस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापपनोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्साब्रकुले जातो नानावृत्तिः किलाभवत् । नानासंविषु वाधा वै ह्युदरार्तिश्च तस्य हि ॥ १ ॥
मेहादिवापया नित्यं नेत्ररोगो विरश्मिता । कटिपृष्ठोरुवशैर्तिर्वाल्पे च ग्रहणीमदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया प्रीतिकारिणी । सौभाग्यमुखसंपन्ना पितृमातृमुखोज्जिता ॥ ३ ॥
कथं संततिहीना च वदोपायं च सन्ततेः ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं चणोत्तरे जातस्तस्करो वस्त्रहारकः । निषादेः सह संभूय चौर्यकर्मणि तत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विमः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनात्कृतम् ॥ ६ ॥
स तेन निहतो विप्रस्तरकरेण दुरात्मना । तस्मादसी सृतश्चापि बभूव वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चात्तरके घोरे पतितोऽप्युतसंख्यया । तस्मान्मातृपुत्र्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यप्रभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानद । इदं चतुर्थकं जन्म बंध्यात्वं यत्र संस्थितम् ॥ ९ ॥
व्याभिचारवशाज्जातस्तस्करः पूर्वजन्मनि । तेन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहीनो भवस्तद्बद्ध्यात्वं जन्मजन्मानि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चितं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । संततेर्हि सुखं ब्रूहि बंध्यानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्वत्सरे प्राप्ते शुभतीर्थादिसंगमे । विधिवद्विहितं पूर्वं कृतं स्मृत्वाभिमापयेत् ॥ १३ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा गृहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्विप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
विष्टिपाते व्यतीपाते संक्रान्ती ग्रहणाहनि । पुण्याहे विधिमातिष्ठेदुपपत्त्याघनाशनम् ॥ १५ ॥
सुशुभे भूपदेशे तु समे कम्बलसंस्तृते । विदधीत तिलद्रोणौलिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥
परितोऽग्निमानं तु द्रोणमलं सुतंडुलैः । विदध्यात्पर्वतान्मृत देवद्रुमविभूषितान् ॥ १७ ॥
ततस्तो दंपती शुद्धौ स्नातावहतवासी । दधानौ शुभवेपादौ चितयन्तौ प्रजापतिम् ॥ १८ ॥

तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मृतिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्वयविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकर्मदलम् । अदितेरपि केयूरहारप्रैवेयभूषिताम् ॥ २० ॥
 यथाविचित्रभिगेन तन्त्रं तस्याः शुभाकृतिम् । स दिव्यामर्चयेन्मृतिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 तन्मृतिं त्रितयं सम्यक्कृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणं ज्ञातकर्मादि पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं परिचितयेत् । मातरं द्रष्टुमिच्छन्तं हारं तत्स्तनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तदाश्रमाच्चैव सुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्यंतगिरिमिच्छन्तं मार्गः स्वपदभूषितः ॥ २४ ॥
 अदितं समपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदतीमिति तं द्रष्टुं तत्परपीन्समीक्षतीम् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वा तया मंत्रमंत्रायोदितलक्षणाम् । पुष्पैश्च धूपगंधाधैरर्चयेदति विह्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोः विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मृतिं मातुरुत्संगमाप्तिनीम् २७
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्तीमिति प्रोक्तमंत्रार्थगुणलक्षणाम् ॥ २८ ॥
 सपुत्रां खलु तां देवीमर्चयेद्विविधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्याचु समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सपुत्रामदितेः सुताम् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“ यन्मया निहतो विप्रो धनं हृत्वाध्वमस्य हि । तस्करैस्तह संप्राप्तं पातकं चोत्तरेण महत् ॥ ३१ ॥

तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् ” ॥ ३२ ॥

सौवर्णीं प्रतिमामेतां भवेयमनयेति च । भोजयेच्च शतं विप्रांसपिप्ल्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीबृहद्वसुदेवसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुतश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातनात्पूर्वं जन्मन्यत्र च पुत्रक । पांडुरोगेण सततं पीडितो वै भवेद्भृशम् ॥ १ ॥

कस्तूरिकापलं चैकं दद्याद्विप्राय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥

तस्मिन्पापे विनष्टे तु पांडुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहद्वसुदेवसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुतश्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पांडुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

दद्यादिह विधिज्ञाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्राय पांडुरुदनाशनं परम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहद्वसुदेवसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग शृणु प्राक्कर्मणः फलम् । पुरा कश्चित्कालिगेऽमृद्भिजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥

बहुस्त्रीकुलसंयुक्तो मोघनैश्च समन्वितः । गद्यायां कृतवान्योऽथ आर्द्रं दानं विशेषतः ॥ २ ॥

तच्छ्रद्धदानवाहुल्याद्भिजो जातो दशार्णके । प्राक्पापात्तु महाभाग व्यभिचारात्पुत्रकः ॥ ३ ॥

प्रयागे मकरे स्नानाद्वायत्रीजपतो मृतिः । काश्यां जातो द्विजो वेदाभ्यासी धर्मपरायणः ॥ ४ ॥

स गृहस्थाद्विपुक्तश्च शिवार्चनरतः सदा । लब्ध्वा सर्वं सुखं चात्र शिवलोकमवाप्नुयात् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहद्वसुदेवसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पृच्छकोसावभृत्पूर्वं राजपुत्रः प्रतापवान् । पुलिन्ददेश उत्पन्नो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तो धर्मशास्त्रक्रियारतः । कृतवान्स गयाश्राद्धं यथाविभवविस्तरम् ॥ २ ॥
 गोभृंहिरण्यवस्त्राश्वरत्नाद्यादि विधानतः । भक्ष्यशय्यासनादीनि प्राददत्पंचपर्षसु ॥ ३ ॥
 सत्पात्रेषु महाभाग विविधानि गृह्णापि । ततो भाविवलात्सूत कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 ग्रामान्तरे संस्थितस्य शत्रोः सीमापहारिणः । निर्दग्धं हि गृहं तेन राज्ञौ चौयेण कर्मणा ॥ ५ ॥
 तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धश्चास्य सुतः शिशुः । स्त्रियौ च गौः सवत्सा च निर्दग्धा गृहजंतवः ॥ ६ ॥
 यौवने स्त्रीसाहाय्याच्च पापमाचारितं पुरा । अथो किंचिद्व्रते काले स गतो यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । गयाश्राद्धप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ ८ ॥
 यमुनाप्रान्तरे देशे पंचयोजनसम्मिते । गौरस्वरूपो मतिमान्दंडदाक्षिण्यतत्परः ॥ ९ ॥
 नातिदीर्घो नातिह्रस्वो वातपित्तभक्को घृणी । सभायां चतुरो धीरो बहुस्यानेऽधिकारवान् ॥ १० ॥
 बहुस्त्रीको दृढो मानी पितृमातृसुखाल्पकः । चलः स्वधर्मनिरतो बहुभृत्यजनैर्वृतः ॥ ११ ॥
 राजमान्यो महोत्साहोऽमितदो लोकविश्रुतः । धनवाहनभोगानां भोक्ता बहुजनप्रियः ॥ १२ ॥
 आदिमध्यावसानेषु सुखैश्वर्यसमाकुलः । धर्मादिदं तथा पापाद्योभौ पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 धूर्तः शत्रोऽतिदंभादथो परस्वहरणे रतः । क्लेशैर्भयैर्मनोदुःखैर्व्ययैश्चापि प्रपीडितः ॥ १४ ॥
 गोवालवत्तत्कवधादग्निदाहात्पुराकृतात् । कन्यादुःस्वन्वितस्त्वत्र जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 स्त्रीसाहाय्यात्पुण्यपापान्मृतस्यैवं विचारयेत् । लक्षणैरेभिरादयस्य प्रपुरत्रैव जन्मनि ॥ १६ ॥
 गोस्त्रीवालवधादूर्ध्वं पुत्रनाशकरा यतः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापाप्यमुच्यते ॥ १७ ॥
 दशभिस्तु पलैः कार्या सुरभी वत्ससंयुता । हिरण्यमी यथाकारा पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १८ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः ॥ १९ ॥
 सा च देया विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये । तथा सुवर्णैकमितः शिवः स्त्रीपुत्रसंयुतः ॥ २० ॥
 संपूज्य विधिवद्दद्यात्सर्वपापहरो हरः । तदर्धमितिको ह्यग्निर्देयः पापविनाशकृत् ॥ २१ ॥
 दशमापमिता जीवा ग्रामदाहैऽपि ये मृताः । देया हिरण्ये पत्रे लिखित्वा बालकादयः ॥ २२ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं जपेत् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपेत्पापविशोधनम् ॥ २३ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्यया विभ्रांश्च भोजयेत् । गामेकां विधिवद्दद्यात्सर्वपापविनाशिनीम् ॥ २४ ॥
 य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २५ ॥
 नापयो व्यावयस्तस्य न चारिष्टभयं भवेत् । पञ्चाशीत्यब्दपर्यन्तमायुः स्यात्पापशोधनात् ॥ २६ ॥
 न करोति यदा लोभाद्विष्येकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ २७ ॥
 वर्षे पाठिमिते रिष्टं देहान्तो वा धनक्षतिः । प्रायश्चित्ते कृते सूत स्त्रीपुत्रसुखमाप्नुयात् ॥ २८ ॥
 न पश्यति तदा रिष्टं देहजं धनजं तथा । कर्कस्थिते शनौ जातो देहान्तो वृषभस्थिते ॥ २९ ॥
 जन्मादिनिधनान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोक्यते ॥ ३० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पृथ्वये मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणैव रोगेण पीडयतेऽवेह जन्मनि ॥ १ ॥

भास्करं चात्र सौवर्णं दद्यात्पलमितं सुत । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैः प्रदत्तानुच्यते त्विह ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदंगदेशसमुद्भवः । राजमंत्री महोदयस्तु क्षात्रधर्मरतः सुवीः ॥ १ ॥
धर्मशास्त्रक्रियायुक्तः शिवभक्तिपरायणः । बहुवृत्तिधरो धीरो राजकार्येषु तत्परः ॥ २ ॥
मुखैश्वर्यसमाक्रांतो बहुस्त्रीपुत्रसंतुतः । स चकार महादानं शिवप्रियकरं परम् ॥ ३ ॥
बस्त्रभूषणभक्ष्याणि गोश्वशय्यासनानि च । अदत्तप्राग्भवे सूत सर्वमेव स्वशक्तितः ॥ ४ ॥
स कदाचिद्व्रतो देवादाज्ञतः प्रमुणा पुरा । यौवनेऽरिपुरं तेन प्राप्य गावः समाहृताः ॥ ५ ॥
तदाज्ञप्तजनैश्चात्र ताडिता व्याकुलीकृताः । तत्रैका सुरभी सूत ह्यासन्नपसवाभवात् ॥ ६ ॥
तद्रमं पातो ह्यभवत्तदुःखेन च सा मृता । राजकार्येऽतिलोभाच्च पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ७ ॥
पापपुण्ययुतः प्राप्तो जीवनान्ते यमालयम् । तत्र भुक्ता शुभौलोकाण्युत्पात्पात्पात्तयेतरान् ॥ ८ ॥
शिवयागप्राभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । युग्मे लभे धनोरंशेऽनलभे मेपगे स्वी ॥ ९ ॥
प्राग्भागे चंद्रभागायां पुरावत्यास्तयोत्तरे । गौरो मध्यमरूपादयो नात्युच्चैर्न लघुवृणी ॥ १० ॥
यशस्वी प्रियवाक्शान्तः पैत्तिकोऽतिजनैर्दृतः । सभायां चतुरो धीरो विख्यातो राजसेवकाः ॥ ११ ॥
स्त्रीभ्रातृधनभोगाढ्यः पुत्रपौत्रसमन्वितः । देशदेशेऽधिकाराढ्यो बहुबाहनभोगभाक् ॥ १२ ॥
यौवनातिविधनवान्मुखैश्वर्यसमाकुलः । शिवयागादिदं सर्वं पापात्पापफलं शृणु ॥ १३ ॥
कश्चित्पापरतो धूर्तो लोभमोहसमाश्रितः । शठः क्रोधरतो हीनः स्वाधिकाराच्चलाचलः ॥ १४ ॥
बाल्ये मातृमुखैर्हीनोऽमितदो बहुकन्यर्कः । क्षेत्रेर्भयैर्मनोदुःखैर्युन्यते तापितः कश्चित् ॥ १५ ॥
गोदुःखजातपूर्वपापाद्यौवनेऽस्त्रीवधो भवेत् । प्रष्टरत्र कनिष्ठायाम् स्वल्पं पुत्रमुखं त्विह ॥ १६ ॥
चिह्नमङ्गादिदं सूत प्रष्टरत्रैव जन्मनि । गवां दंडाहतात्पापादंडराशिगतो गुरुः ॥ १७ ॥
लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णैः पञ्चभिः कार्यां सवत्सा सुरभी सुत ॥ १८ ॥
तदर्धमितिका वापि निजवित्ताज्जुसारतः । संपूज्य गंधपुष्पाद्यैर्मित्रैश्चापि विशेषतः ॥ १९ ॥
सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २० ॥

मन्त्रः ।

“ मया पूर्वं त्वमज्ञानात्पीडिता सुरभि पुरा ॥ २१ ॥

तदोपशमनार्थं ददेऽहं त्वां हिरण्यमग्निम् । देवि त्वं मम पापानि तत्क्षणाद्द्रस्मत्सात्कुरु ॥ २२ ॥
इत्युच्चार्य नरो दद्यात्पूर्वपापान्प्रमुच्यते । तस्मादर्धमितं हंसं दद्यात्पशुपतिं विभुम् ॥ २३ ॥
पुत्रपौत्रविबुद्धयर्थं पूर्वपापानुत्तये । अंबकं लक्ष्मणं वा तदर्थं वा जपेद्बुधः ॥ २४ ॥
गायत्र्यष्टसहस्रं तु जपित्वा शुद्धिमाचरेत् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
य एवं कुरुते सूत विधिना पापशोधनम् । तस्य पुत्रविबुद्धिः स्याज्जन्मन्यत्र न संशयः ॥ २६ ॥
स्वाधिकारप्रवृद्धिः स्यात्सुखैश्वर्यविशेषतः । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुमयं भवेत् ॥ २७ ॥
सप्तसप्ताब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । द्विपञ्चाशन्मिते वर्षे रिष्टं चाकृतानिष्कृतेः ॥ २८ ॥
कन्यागते शत्रौ जातो निधनं मेपगे तथा । शस्त्रैश्च शशिराशिस्थे खौ मेपगते तथा ॥ २९ ॥
जन्मादिमरणाति हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । ययदंतर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंहितायां कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४०९ ॥

॥ श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव वाहुजः कश्चित्पूर्वजन्मनि यामुने । स्त्रीपुत्रभ्रातृसंगुक्तो धनधान्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षात्रधर्मरतः शूरो विष्णुभक्तिपरायणः । स च प्रादात्कुरुक्षेत्रे सर्वस्वं विधिनाडज ॥ २ ॥
 महापर्वसु विभेभ्यो दक्षिभ्योऽपि शक्तिः । ततो बहुतिये काले स्वस्थानं प्राप्य वाहुजः ॥ ३ ॥
 स चकार महापापं भाविनोर्यस्य गौरवात् । ऋतुमातां स्त्रियं ज्येष्ठां संत्यज्य प्रियवादिनीम् ॥ ४ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठायामनृतौ कामलोभतः । अथ केनापि विभेण स्यापितं तद्गृहे धनम् ॥ ५ ॥
 यदस्य न पुनर्दत्तं तस्मै लोभाच्च तदसु । स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सर्वसुक्तं तेनाप्यराद्धनम् ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तोद्यतः सोऽपि प्राप्नो मृत्युवशं तदा । स भुक्ता पापपुण्योत्थं फलं तत्र स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
 सर्वस्वदानात्प्रागत्र द्विजोऽसौ नृपपूजितः । चिह्नमत्र घटे लभे जातो ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ८ ॥
 गौरो मध्यमरूपादयो मन्त्रविद्वत्पित्तभाक् । धर्मज्ञो नीतिविद्विद्यास्त्रीपुत्रमुखसंगुतः ॥ ९ ॥
 लघुर्दयालुर्विख्यातो वहूनां हितकारकः । क्लेशचिन्तादिभीत्यादयः पापात्पापफलं त्विह ॥ १० ॥
 स्त्रीत्यागाद्रूपणात्यापाज्जातपुत्रविनाशकः । सप्तपञ्चाशदब्दांतामपि ब्रह्मस्वभक्षणात् ॥ ११ ॥
 या कनिष्ठा सहाया प्राक्सा ज्येष्ठात्र मृतात्मजा । बहवः प्राक्सहाया ये ते मृताः शिशवोऽत्र च १२ ॥
 लक्ष्मणैरेभिराद्वयस्य शृणु पापविशोधनम् । लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्सौवर्णं द्विपलात्मकम् ॥ १३ ॥
 समुद्रिस्य शुभे पत्रे तदर्धमितके तथा । तद्विगमत्रैः संपूज्य षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 दद्याद्विप्रवरायैव पूर्वपापपनुत्तये । शिवं च तन्मितं दद्यात्सपत्नीकं सुतान्वितम् ॥ १५ ॥
 शतैः पलेस्तु ताम्रस्य घटं दद्यात्तदर्धकम् । वा स्वर्णस्य घटं शतत्या गोघृतेन प्रपूरितम् ॥ १६ ॥
 दद्याद्देवविज्ञाय ब्रह्मस्वाधविनाशनम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु तद्दद्यात्क्षरं जपेत् ॥ १७ ॥
 त्र्यम्बकं द्विगुणं चापि सर्वपापविशोधनम् । होमयेच्च तिलाञ्जस्तथा ब्राह्मणान्भोजयेच्छुभान् ॥ १८ ॥
 एकादशसहस्राणि पश्चात्कुर्याच्च पार्थिवान् । दद्यात्सुवर्णभौमं च ऋतुदोषोपशान्तये ॥ १९ ॥
 मम जन्मदिने सूत व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । अनेन विधिना परतु कुर्यात्पापविशोधनम् ॥ २० ॥
 स्त्रीत्यागात्पूर्वजात्पापाच्चथा ब्रह्मस्वभक्षणात् । मुच्यते नच संदेहो नचारिष्टभयं भवेत् ॥ २१ ॥
 अशीतिमितवर्षान्तं जीवेन कथितं त्विह । गंगायां निधनं प्रोक्तं तस्य स्वर्गगतिर्धुवम् ॥ २२ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखवृद्धिः स्यान्न च शत्रुविवर्धनम् । नाधिव्याधिभयं तस्य प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र च ॥ २३ ॥
 त्रिपष्टमितके वर्षे पंचसप्ततिके तथा । चतुर्विधं महारिष्टं तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २४ ॥
 ध्वजे मेपगते जन्म निर्याणं वृश्चिके स्थिते ॥ २५ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरचतुःशताधिकतत्त्वतमः ॥ १४१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । राजपुत्रोऽभवत्कश्चित्पृच्छकोऽसौ पुरानघ ॥ १ ॥
 गंगासमाश्रिते देशे युग्मयोजनसम्मिते । ग्रामाध्यक्षो महातेजा धर्मशास्त्रक्रियायुतः ॥ २ ॥
 शिवभक्तिपरो विद्वान्मन्त्रविचारवेष्टितः । पुत्रमित्रादिप्रानादयो धनधान्यसमाकुलः ॥ ३ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मक्रेऽपि च । अन्यपर्वसु विभेभ्यो वस्त्राभरणानि च ॥ ४ ॥
 गोभृशय्यासनादीनि भक्ष्याणि विविधानि च । सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ ५ ॥
 अथो भाविबलात्तेन कामलुब्धेन यौवने । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः पापमाचारितं त्विदम् ॥ ६ ॥
 चत्ते कृतेऽपि बहुशो नातीर्भस्य पातनम् । ततो लोकमयात्सूत विषं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ७ ॥

ब्रह्महायेन तेनैव कृतं प्राक्कर्म दारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 गप्य धर्मपुरं तत्र शुभाशुभविवेचनम् । पापात्पापफलं मुक्ता पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 तीर्थराजमभावात्प्राग्दानाच्च विविधतया । सरस्वत्याः परे देशे जांगले नखयोजने ॥ १० ॥
 कुले महति पक्षीन्द्र जातो वन्दीजनोऽधुना । गौरः मरुपो मतिमान्मुञ्जीलश्च दयापरः ॥ ११ ॥
 चंचलो दर्शनीयाक्षो नात्युच्चो न लघुः क्षमी । वाचां मधुरया युक्तो राजसेव्यश्च मंत्रवित् ॥ १२ ॥
 उपकारपरो विद्वान्बली सर्वजनप्रियः । कुलाग्रणीर्यशस्वी च भृत्यवाहनभोगमाक् ॥ १३ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाहोमी पापस्तः क्वचित् । धूर्तः शठोऽतिमितदो पितृसौख्यविवर्जितः ॥ १४ ॥
 किञ्चिदुज्जास्ति जठरे पित्ताधिक्योऽतिवीर्यभाक् । ब्राह्मण्यां वीर्यपातात्प्राग्गर्भपाताच्च तद्वत् ॥ १५ ॥
 अत्र जन्मन्यसौ प्रष्टा पुत्रसौख्यविवर्जितः । या स्त्री पूर्वं सहायासीत्पापकर्मणि चांडज ॥ १६ ॥
 सा प्रदुरत्र वनिता पुत्रदुःखात्प्रपीडिता । गोस्त्रीविप्रवधं पापं पुत्रदुःखकरं यतः ॥ १७ ॥
 प्रदुर्लभादिदं चिह्नं सूर्यः खोराशिगः किल । अत्युप्रादौ पूर्वपापाद्गुरुचग्रहे गतः ॥ १८ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पल्लेर्दशमितैः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ १९ ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा सगर्भावयवान्विता । वा तदर्वाहिरण्येन यथावित्तानुसारतः ॥ २० ॥
 संपूज्य गंवपुण्याद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मंत्रमेतमुदीरयेत् ॥ २१ ॥

मन्त्रः ।

‘सौवर्णां ब्राह्मणीमेनां सगर्भा सोमदेवताम् । ददेद्दं विप्रमुख्याय पूर्वपापविशुद्धये’ ॥ २२ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितैः शुभम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुसारतः ॥ २३ ॥
 सोमं दद्यात्पलैकं तु हेमं पापविशुद्धये । पलेनार्धपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २४ ॥
 संपूज्य गन्वपुण्याद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । ब्राह्मणाय प्रदद्याच्च सर्वपापविशुद्धये ॥ २५ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु षड्व्यक्तं तन्मितं जपेत् । अष्टाक्षरं तदर्धं तु जपेदोपापनुचये ॥ २६ ॥
 होमयेत्तदशांशेन तिलाज्ययवतण्डुलैः । विभेभ्यो दक्षिणां दद्याच्छतया विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 यथाविधि हरेर्विशं शृणुयाद्गुरुपुत्रदम् । य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 लभतेऽसौ पुत्रमुखं स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाधयो व्याधयस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् ॥ २९ ॥
 न करोति यदा लोभात्रिव्येकं पापशोधनम् । न जीवन्ति मुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः ॥ ३० ॥
 पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते तस्य वर्षाणां पञ्चवसतिम् ॥ ३१ ॥
 जीवनं कथितं त्वत्र न चारिष्ठयं भवेत् । न भवेत्पुत्रमरणं निर्याणान्ते शुभा गतिः ॥ ३२ ॥

जन्मादिप्रमाणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकऽध्याय एकादशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । कथित्वात्रकुले जातश्रोग्रकर्मा प्रतापवान् ॥ १ ॥
 अंगदेशे धनादचरतु ग्रामाध्यक्षोऽतिधार्मिकः । बन्धुस्त्रीसंयुतो विप्रवंशाराधनतत्परः ॥ २ ॥
 पितृभक्तिपरो विद्वान्बली मात्सर्यसंयुतः । स चकार गयाश्राद्धं यौवने विविनाण्डज ॥ ३ ॥
 काम्यश्राद्धानि दत्तानि विविधानि फलाप्तये । पर्वस्वपि च गोधान्यवस्त्राश्वासनकाञ्चनम् ॥ ४ ॥
 अथो पापं कृतं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । वैरभाववशाद्वात्रौ स्वकुले क्रूरचेतसां ॥ ५ ॥
 अन्यग्रामाधिपस्यापि क्षत्रियस्य विजानता । ह्येकपुत्रस्य वै पुत्रो वातितश्रोग्रकर्मणा ॥ ६ ॥

वत्पिता तेन दुःखेन मृतः पूर्वमपुत्रकः । तत्तत्ती तेनैव दुःखेन पुत्रकथेन वै मृता ॥ ७ ॥
 स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । ततो बहुतिथे काले ससहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 धर्माधर्मयुतस्तत्र गतो यमपुरं प्रति । पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 गयाश्राद्धप्रभावेण चान्नदानेन मानदः । ऐरावतीप्रदेशे तु स जातो ब्राह्मणोऽधुना ॥ १० ॥
 रक्तश्यामः सुशीलश्च नात्युच्चो न लघुर्घृणी । नानाभोगसुखैश्वर्यधनाढ्यो दानमानयुक् ॥ ११ ॥
 सभायां चतुरो धीरो विद्वान्धर्मार्थसाधकः । वन्धुस्त्रीभिन्नसंयुक्तो भृत्यवाहनभोगभारु ॥ १२ ॥
 धर्मादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । धूर्तः पित्राधिकः शाठ्यमनोदुःखसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृह्नीनोऽलसो भीरुश्चोदरे तु व्यथा क्वचित् । पूर्वं बालववात्पापात्पुत्रसौरुषविवर्जितः ॥ १४ ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायाम्ब्रूधकर्मणि चाण्डजः । सा ज्येष्ठा मधुरत्रासीन्मृता पुनर्विवर्जिता ॥ १५ ॥
 बालयौवनसंप्राप्ता पुत्रदुःखाकुला गता । या द्वितीया सहाया प्राक्सा कनिष्ठात्र जन्मनि ॥ १६ ॥
 मृष्टयुर्वतिरत्रास्ति पुत्रशोकप्रपीडिता । स्त्रीबालद्विजघातायाः पुत्रनाशकराः स्मृताः ॥ १७ ॥
 तस्य त्रमादिदं चिह्नं तनावर्को न संशयः । श्रुत्वैवं विधिवत्कुर्याद्विधानं हि समाहितः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं भविष्यति ममाज्ञया । धनपुत्रान्वितो मय्ये ह्यायुरष्टाद्विवत्सरम् ॥ १९ ॥
 रिष्टं पश्चिमिदेन्दे तु तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽप्यायो द्वादशोत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १४१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कीदृशे समुत्पन्नः कश्चिदक्षत्रकुले सुधीः । विप्रोत्संगगतस्तत्र प्रयागे मकरे वसन् ॥ १ ॥
 कृतवान्विधिवत्तनानं दानं स्वल्पं च शक्तितः । देवयोगादृहं प्राप्य कृतवान्कर्म दारुणम् ॥ २ ॥
 कामलोभेन सततं शूद्राणां गर्भं दधार वै । स्त्रीभ्यां सहाययुक्तेन पापमाचरितं तथा ॥ ३ ॥
 विविधैरिषधैस्तस्या गर्भपातः कृतः पुरा । एवं सर्वैर्मिलित्वा तु पातकं बहुधा कृतम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतास्ते यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 तीर्थराजप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । स ज्ये शनौ सिंहगते सूर्ये कन्यागते कुजे ॥ ६ ॥
 मृगे ह्यैरावतीतिरे नात्युच्चो न लघुः सुधीः । श्लिष्टवाक्स्वल्पधर्माढ्यः पितृमातृविवर्जितः ॥ ७ ॥
 सहोदरधर्महीनो जातपुत्रविनाशकः । परदारामिगमनाद्गर्भपातनदोषजात् ॥ ८ ॥
 पापात्पूर्वमृतास्तत् लक्षणैर्लक्ष्येदिह । स्त्रीसाहाय्यात्तथा सूत प्राक्पापं समुपाजितम् ॥ ९ ॥
 तेनैकास्त्यत्र पत्नी च तस्य पुनश्चान्विता । तथान्या बहुपापत्वाद्भ्रातुः पत्न्यग्रजस्य च ॥ १० ॥
 पुनर्भर्तृमुखेर्हीना नानारोगसमन्विता । पूर्वं यो हि सहायोऽभूत्स हि भ्राताग्रजस्त्वह ॥ ११ ॥
 पृच्छकस्य समस्तास्ते क्षयरोगप्रपीडिताः । चान्द्रायणप्रवं कुर्याद्बालरूपं हरिं यजेत् ॥ १२ ॥
 सर्वस्वदानादत्रैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादिर्तार्थेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽप्यायस्त्रयोदशोत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १४१३ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चातुर्वर्ण्ये प्रतापवान् । आचारकुलधर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपितामहा किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिमाणा व्रतानामनुकीर्तिणी । पुत्रहीना कथं जाता वस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यदा चिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औपधैच्छेदनाद्यैस्तु प्रलेपेर्दृष्टभक्षणैः । संवाहनेस्तथा पातैरन्यैर्वा बलिकर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायान्करोत्यपि च कीर्तयेत् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैद्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अनया हर्षण्या चैव संततेनांशनाय च । औपधैच्छेदनाद्यैस्तु तदर्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास विविधांश्चैव सा गदान् । तदा वै ऋतुभावाच्च तया पीतं तदौपधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तस्यास्तस्मिन्नमनि मानद् । ऋतावृत्तौ च संप्राप्ते जाता सा विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना ह्यभवन्नित्यमसृग्वातोदरामयाः । पुष्पे नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भापातनम् ॥ ११ ॥
 तया चैतत्कर्म कृतं गर्भदोषकरं महत् । तथापि फलद्वैतुणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 स्त्रीभावाद्दुष्टबुद्ध्या च यत्कृतं पूर्वजन्मनि । तेन वै कर्मणा वत्स विविधाः पुष्पबंधनाः ॥ १३ ॥
 गर्भाश्रयमधिस्थित्य स्रवति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव चांगानि सूचीभिरिव वेदनाः ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुराभूवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । यावत्कालं प्रदेशीयं तासां गर्भमपातयत् ॥ १५ ॥
 तावानेव च तद्गमः पतेद्वा नास्य संभवः । एवं तु लक्षणज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एकवासोर्विधिं चैव दंपती तर्धिसंगमे । सुप्तमे भूप्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 संप्रणाशाय दुःखस्य प्रायश्चित्तमिहैनसः । प्रौढपद्यां तृतीयायां शुल्कायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 यत्नेन गर्भिकं नाम ह्युपोषणपरायणा । पुष्पैर्नानाविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् ॥ १९ ॥
 केतुकैर्गर्भसंयुक्तैश्चंपकैः कुमुदोत्पलैः । सौवर्णां राजतीं ताम्र्यां शूर्तिं गौर्यां प्रकल्पयेत् ॥ २० ॥
 हारनूपुरमुकुटकुण्डलाभरणान्विताम् । नैवेद्यैः पुष्पकासारमोदकापूपपायसैः ॥ २१ ॥
 उपातिष्ठेत विधिवद्भवानीं मियवल्लभाम् । पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता ॥ २२ ॥
 रात्रौ जागरणं कुर्याद्गीतनृत्यादिपूर्वकम् । फलैर्नानाविधैरर्चयेद्दय्यां मन्त्रपुरःसरम् ॥ २३ ॥
 फलपुष्पाक्षतोपेतमञ्जनं सूर्भि निःक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मंत्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमिये । गृहाणार्घ्यमिमं देवि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः” ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्प्रसूयते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतपातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणानथ पोडश । अत्येकं वैष्णवं पात्रं सप्तधान्यसमन्वितम् ॥ २८ ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रयुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रोत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतो सितो गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्विप्राय गुणशालिने ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“अपातयं पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणां वशं गता । यन्पापं वन्द्यताहेतुस्तरमान्मोचय चांबिके ॥ ३१ ॥
 तव दानेन पुत्रो मे भवेच्च सुभगे सति” ॥ ३२ ॥

इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्त्वा विप्रं विसर्जयेत् । एवं व्रतपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३३ ॥
 लभते पुत्रपौत्रादीन्प्रियेण सह मोदते । लभेत गर्भपातं नो पतिपुत्रमुखं भवेत् ॥ ३४ ॥
 तृतीयं वा चतुर्थं वा मासि गर्भं सुविन्दति । रजतरयं पलाभ्यां वै कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् ॥ ३५ ॥

निष्केण स्वर्णगर्भं च कृत्वा दद्याद्विजन्मने । गर्भपातं प्रकुर्वत्या मया प्राक्तनजन्मनि ॥ ३६ ॥
 यदयं बन्धकृत्याप्तं तस्मान्मोचेह सुव्रत । जन्मजात्यादिकं वत्स तत्रदेदिह कर्मणाम् ॥ ३७ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसादिता पूर्वं सा वै गर्भस्थ दोषकृत् ॥ ३८ ॥
 तस्येमानिह चिंत्यानि लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राग्जातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ३९
 दीनानाथविरोधः स्यात्तद्गिरोधतया सुत । अनुपमं प्रयोक्त्री सा पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ४० ॥
 बन्धुसंततिदुःखं स्यान्मर्यादायनवस्थितिः । शोकः स्यादुदरे बाधा तद्वत्स्त्रीहादिविभ्रमः ॥ ४१ ॥
 अंतरा स्पंदमानो वा गर्भः सन्नोपलक्ष्यते । इत्यादिलक्षणेज्ञात्वा पूर्वोक्तां निष्कृतिं चरेत् ॥ ४२ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया सर्पिण्यान्मानमीक्षयेत् ॥ ४३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्बदे कर्मनिपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावाद्रतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सूत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 महापातकयुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथातिकालं तिर्यक्तं विभुज्याधर्मजं स्वयम् । कर्मसंघेऽयं पुण्यत्प्राक्सौऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सूत कुशो दुःखानुरो भृशम् । लग्ने कुम्भाभिधे सूत भौमचन्द्रयुतेण्डज ॥ ४ ॥
 रिष्टं पष्टिमिते वपं जायतेऽकृतनिष्कृतेः । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदग्रे ते मृताश्चात्र पुत्राः क्षयरुजान्विताः । रिष्टेन वा मुखं भग्नं दृढपापान्न निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्बदे कर्मनिपाकेऽध्यायः पचदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवकश्चिद्दर्शशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शत्रुपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह स पुरं शत्रोर्हृतवांस्तद्वत् वसु । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मयातजम् । अथो यमक्षये सर्वा भुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादयोऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधरः । देशेऽयोध्याभिधे गौरो लघुदंशो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 शुभभावे महाभाग राजपक्षमप्रपीडितः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिवेदानां मूर्तयस्तु यथोदिनाः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्याः कदल्यः पत्रसंयुताः ॥ ७ ॥
 यथावित्तानुसारेण वित्तशाठ्यं विवर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यः क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छत्तया होमयेन्न जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापपुनश्चये ॥ ९ ॥
 एवं कृत्वा महानाहो भयं तत्स्वात्र शाम्यति । नैवं कुर्यान्नरो मोहाद्रिष्टं विंशतिमेऽब्देक ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्बदे कर्मनिपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपि शचरेत्कामातृपूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यामयाधिव सा ज्ञेया क्षयरुयुता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापशमनं मयोक्तं च रत्नाधिप । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसम्बदे कर्मनिपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वस्त्रीघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते 'स्वत्र प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् ॥ १ ॥
चान्द्रायणप्रतं कुर्यात्पुनर्वर्णफलसंयुतम् । पुस्तकं विविद्वद्द्यातस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
भोजयेच्च यथाशक्ति होमयेच्चापि भक्तितः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टादशोऽध्यायः शताधिकसहस्रतमः ॥ १४१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्देहघातजम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
नानाकष्टवती सा हि निजसर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तथा सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकौविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भूकः प्रजायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । कामतो हि भवेत्सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्पूर्वभवे मोहाच्च कुण्डुत् । नासावक्खमाप्नोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
हेमनिष्कत्रयं दद्यात्सर्वत्रैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पतिरत्नसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव बाहुजः कश्चिदंशे पञ्चनेदे पुरा । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमा ॥ १ ॥
विप्रोत्संगगतः सोऽपि प्रयागे गरुडाग्रज । स स्नातो मकरे भानो धूर्तः कर्मक्रियोज्जितः ॥ २ ॥
स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवसत्स्यान्यक्षत्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥
ददाह भवनं रम्यं वैरमात्तापुरातनात् । एका वत्सतरी दग्धा जीवाश्चापि ह्यनेकदाः ॥ ४ ॥
कालयोगेन संप्राप्तः स वै यमनिकेतनम् । भुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजस्तिवह । गंगायाः प्रान्तरे देशे पंचयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्धर्मं स्वरूपमतिः शठः । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पत्रिकस्वरूपवित्तभाक् ॥ ७ ॥
सकन्यकः सपत्नीको बंधुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापाच्चैतत्फलं शृणु ॥ ८ ॥
गोवालवत्सकवधाजीविघातादपुत्रकः । सप्तवेदादपर्यन्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
गोस्त्रीविप्रवधा लोके पुत्रनाशकरा यतः । गोराशिगे शनौ सोमात्पदे जीवे मृगस्थिते ॥ १० ॥
लक्ष्मीतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्यात्र जन्मनि । पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुते ॥ ११ ॥
शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्ययी ॥ १२ ॥
तर्धमतिक्रा वापि निजवित्तानुसारतः । संपूज्य विविधन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १३ ॥
मौषधिमित्रैर्देयस्तथा पशुपातिः सुत । माषार्घ्यां च तथा वद्विर्जवा माषचतुष्कजाः ॥ १४ ॥
देयाश्च विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १५ ॥
होमयेच्चदशांशेन रुद्रस्याग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्धरिवंशं च दशावृत्तिविधानतः ॥ १६ ॥

यः कुर्याद्विधिवत्सुतं प्रायश्चित्तं त्रिधा मतम् । जीविष्यति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १७ ॥
नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिष्वेकं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नाविते नात्र संशयः ॥ १८ ॥
नवसप्ततिवर्षान्तमायुरेवं कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १९ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्मीरमण्डले पूर्वं काचिद्विज्वरांगना । पतिमिया शील्युक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
वरमावात्तया भव्यं गृहं दम्यं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दम्यो गृह्दाहे खगाधिप ॥ २ ॥
साहाय्यात्स्वामिनः सर्वं प्राग्भवे समुपार्जितम् । तत्पापजान्महाबोरान्मूलात्प्राप्य विघोनिजात् ॥ ३ ॥
सैव ज्ञात्यविरोधेन पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धनधर्मादद्यात् पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥
क्षयरोगयुता बाल्ये बालघातादपुत्रिणी । गृहामिदाहपापस्य प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविधे मिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नन्द्यति । सहायस्तत्पतिश्चात्र पुनर्हीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चयोद्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्त्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरग्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तयात्र पुस्तकं दद्याच्छास्त्रस्य विघिनाडज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चयोद्विंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां याऽवधीन्वारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताडज ॥ १ ॥
तथा देया सुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय च । पूर्वपापादिमुच्येत तद्दानाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लवकंठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवत्सुतं श्वेतामत्र पयस्विनीम् । मुच्यते कंठवाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्रुडाग्रज । वकं सा कंठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिवत्सुतं श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२७ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विष्कण्डे जातो धर्मिणे वित्तसंयुतः । उदरे शतजा रोगा गुल्माद्याश्रोर्ध्वहृदयया ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पस्वीर्यत्वमक्षिणां हृद्रामयाः । जायते शीर्षजा पीडा बाल्ये स्याद्गहणीगदः ॥ २ ॥
नारी जायते वद्विमुखघातनगादेकम् । पात्राणां मातुल्यान्वादेर्विधवार्तिः स्तुपादिषु ॥ ३ ॥

दायादाच्छुक्तीडा भूमिद्रव्यविलिप्तया । गेहिकानि च लक्ष्माणि जायन्ते तच्छरीरके ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवणां सुवाणी च संतोषमियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाताऽस्थिरगर्भा च सा कथम् । दशमास्तानतिक्रम्य गर्भे चोदस्तांस्त्वभाक् ॥ ६ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ८ ॥

पूर्वजन्मानि सा क्षत्री संजाता विनतासुत । अज्ञानतिमिरांध्येन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् ॥ ९ ॥
अजानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकंपकम् । सर्वभूतेषु चात्मानं स्यावरेषु चरेषु च ॥ १० ॥
प्रमादाद्दीपिनं हन्ति सदा निभुरमानसा । तस्य गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः ॥ ११ ॥
पल्लक्रीडनपरा गेहे संकुलिता भृशम् । सा तत्तवालुकाग्र्यंयुतसभस्मचयादिषु ॥ १२ ॥
अविशिता तदा साग्री प्राक्षिपदुष्टचेतसा । बालगर्भाशयान्बालान्शुविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् ॥ १३ ॥
तन्मातृभिः सा तत्याज ज्वलने बालवातिनी । पापा बंधनमात्रं सा बालघातादिकं त्विह ॥ १४ ॥
परत्र यातना घोरा न व्यजानादुराशया । विनिर्घाते प्रमादाद्ये प्राणिनस्ते नराधमाः ॥ १५ ॥
रौरवे चिररात्राय पच्यन्ते यातनादिभिः । अनाट्याग्रि महीपस्तु प्रक्षिपेत्तान्नराधमान् ॥ १६ ॥
तथाविधेषु जीवेषु मृतेष्वपि च तद्वशात् । म्रियन्ते शिशवस्तेषां पूर्वदोषानुसारतः ॥ १७ ॥
अमले ज्वलिता याभिर्बह्वो लघुमाणिनः । गर्भयुक्ता मृतास्ते वै मातृभिः सहिताः खगाः ॥ १८ ॥
न लभन्तेय ते भार्या मृता वै दृष्टजंतवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजाः ॥ १९ ॥
त्रिविधापत्यजा बाधा प्राप्नोते जनुरंतरे । जन्तवो गर्भगा ये ते स्वकृतं कर्म भुञ्जते ॥ २० ॥
उभयोः कर्मणोर्द्वैतूनादपिेव जनिर्भवेत् । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २१ ॥

मृतापत्या पुत्रहीनाऽस्थिरगर्भा हि यत्र सा ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्रितं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिने समनुमाते ह्यनुकूलग्रहे खग । प्राशुदक्प्रवणे देशे गोमयाशुपलितके ॥ २४ ॥
आसनं चाधिकं शुद्धमांसीयं सुविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २५ ॥
निष्कमानं सुवर्णस्य शकळं मध्यमं क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वतम् ॥ २६ ॥
शुद्धतोयमृतं ताम्रं पात्रं दशपलालम्कम् । स्थापयेद्वाज्रं पञ्चं तन्मध्ये फलनिर्मितम् ॥ २७ ॥
पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं हि प्रजापतिम् । करेऽक्षमाला दक्षे हि वामे चाय कमण्डलुम् ॥ २८ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं मूर्तिं तां शुभलक्षणाम् । अर्चयेद्ब्रह्मपुष्पाविरूपचारीः पृथक्पृथक् ॥ २९ ॥
तत्र श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विमं हि वेदविद्वांसं पूजयेद्विधैर्धनैः ॥ ३० ॥
ततस्तत् तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं वदेत् ॥ ३१ ॥

मंत्रः ।

“सिद्धशुणेद् स्रष्टा वै पत्नी च तपसो बलात् । ता मया तिलसंख्याकैराधिमिरतीव्रवेदनैः ॥ ३२ ॥
लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयादिकम् । नाशयेस्तस्य पापस्य देवप्राप्तं विगर्हितम्” ॥ ३३ ॥
सम्पद्यश्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौर्वर्णनिर्मितं सम्पद्यचितम् ॥ ३४ ॥

विमाय वेदविदुषे प्रदद्याद्गुणशालिने । एवमामाप्य तां श्रुतिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३५ ॥
प्रदद्याद्दानविधिना अद्रव्या च सदक्षिणाम् । दानान्ते कीर्तयेन्मंत्रं तिमन्ती विहिताञ्जलिः ॥ ३६ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजन्तुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं सुघोरमशुभं स्वामिस्तच्छिन्वि पातकम्” ॥ ३७ ॥

दत्त्वा दानं च विप्राय सर्पिष्यात्मानमक्षयेत् ॥ ३८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकत्वाती महाभाग प्राग्भवे चात्र जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र रक्षाधिप । मुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्चात्र जन्मनि ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानंदवर्धन । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवत्यलम् ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानाच्च यथोक्ताद्गुरुदाम्भज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि सुव्रत ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राङ्मानवोऽज । सोऽत्र जन्मान्ने पक्षीन्द्र जायते किमिलोदरः ॥ १ ॥

स भीष्मपंचकादत्र घृतात्पुण्यसमर्जनात् । मुच्यते पूर्वरोगात् दुष्टात्किम्युदरात्स्वग ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः किमिजोत्था हि रुक्मिण ॥ १ ॥

तत्पापशमनं कार्यं भीष्मपंचकजं व्रतम् । कार्तिके शुद्धपक्षे च प्रान्तस्थं दिनपंचकम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय द्वविंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्रक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नानि पुरा सूत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥

विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदराख्यां च रुजं नेह प्रपश्यति ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय त्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मुक्तं यया पुरा सूत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सेह स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥

सा वैष्णवाद्घृतात्पुण्यात्समात्पापात्ममुच्यते । कृशोदराख्यया नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुर्विंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्भर्मान्वितः सदा । सभार्यो नर्मदातीरे धनसौख्यसमान्वितः ॥ १ ॥

कृतानि तेन दानानि नानापूर्वमु शक्तिः । वेदयुक्तेषु विषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
 व्ययो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुभातां धर्मशीलयुतां मियाम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठाया अनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप्तः सप्तहायो द्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा । श्रद्धादानवशात्तोऽत्र गंगायाः पूर्वमागजः ॥ ५ ॥
 सिंहस्थेकं मुखे राहौ जीवे कर्कशलिगे भृगौ । स रक्तगौरो मातेमान्वन्धुस्त्रीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
 लघुघृणी त्वमितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानास्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
 स्त्रीत्यागी भूणहा लोक इति पौराणिका विदुः । यो वा सहायतः पूर्वं शृणुष्व विनतामुत ॥ ८ ॥
 ग्रामभवे या कनिष्ठाभृत्ता ज्येष्ठान्न गतप्रजा । गर्भशेषयुता चेति लक्षणैर्लक्षयेत्स्वम् ॥ ९ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापपणाशनीम् । कुर्यात्पल्लैर्वैदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥ १० ॥
 तदर्पमितकं वापि निजविचादिमं पठन् ॥ ११ ॥

मन्त्रः ।

“पूर्वं वराननां शुद्धां त्यक्त्वा यत्पापमर्जितम् । तदुग्रपापनाशाय ददेऽहं गणनायकम्” ॥ १२ ॥
 माससप्तमितां लक्ष्मीं शुभालेख्यां हिरण्मयीम् । ददेऽहं विप्रमुखपाय वेदशास्त्रार्थवेदिने ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणान्भोग्येत्पश्चाच्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यति च तत्सुताः ॥ १४ ॥
 श्रुत्वैतच्छक्तिमान्यस्तु न कुर्याच्छोधनं शुभम् । स पुत्रालुभते नैव रिष्टं पञ्चाशद्वृके ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं वर्षसप्ततिम् । अन्यजन्मादिकाञ्ज्ये विस्तरो नोदितो मया ॥ १६ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पंचनदे जाता बाहुंजा पूर्वजन्मनि । सेह जन्मनि वै विप्रा जाता वै विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
 ग्राम्यत्तया कृतं कर्म शृणु तच्च खगेश्वर । ब्राह्मणेन महद्व्यं तद्वहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
 न तद्वत् पुनस्तस्मै मुक्तं सर्वं ययारुचि । मृतो द्विजस्तु दुःखेन धुधितश्च खगाधिप ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पंचत्ववशगा सापि भुक्त्वा तु यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुत्रसंततिहीनेह युवभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येह पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 सर्वस्वेन तदर्धेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदलीपत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
 दानेनानेन सुप्रीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकराः सर्वे भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्त्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यं धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र हि मानवः ॥ १ ॥
 भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छक्त्या गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्धत्वाच्च संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विदालोच्छिष्टमेजी च राज्यं धो जायते त्विह । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
 भोजयेच्च तथा विप्राञ्छक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यं धरो गास्ततस्तं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद्गं नारी प्राग्भवे विनतासुत । रात्र्यंधरोगयुक्ता वै चेद् जन्मानि जायते ॥ १ ॥
 द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात् विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चांडालीगमने पूर्वभवे च गरुडाग्रज । जायतेऽजगरश्चात्र मूढो जन्मानि जन्मानि ॥ १ ॥
 चान्द्रायणव्रताच्चेद् दशावृत्त्या कृतात्सुत । स मुच्यतेऽजगरत्वाच्छुद्धयुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदधमा नारी प्राग्भवे विनासुत । चांडालं प्राप्नुयात्सा चाऽजगरा जायतंडज ॥ १ ॥
 प्राज्ञापत्यव्रतात्पंचाशदावृत्त्या तु वर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनिष्ठः सदाचारो साधुसेवायुतः सुधीः ॥ १ ॥
 तस्य देहे भवेच्चिद्रं पापजं चेद् जन्मनि । किलासो ददृकं दूश्च नेत्रतोदो विराग्मिता ॥ २ ॥
 किंचिद्भद्रः प्रजायेत कारणेन विना खग । तस्य भार्या सुतन्वंगी स्त्रीधर्मव्रतचारिणी ॥ ३ ॥
 उदरे च व्यया तस्या भृष्टी पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रपुत्र्यौ भूते कथम् ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना प्रिया शूद्राय तारिता । बहुव्यापारनिरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥
 शूद्राज्ञातश्च सम्पन्नो बहुकालं गतागतम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतो रेमे सा तद्वशंवदा ॥ ७ ॥
 चकार सा नान्यकर्मचार्यकर्मरताऽभवत् । ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालंकरणैर्युतः ॥ ८ ॥
 धनलोभाद्गतस्ताभ्यां भाविनोर्यस्य वै वलात् । तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ ॥ ९ ॥
 त्रिभिवर्षैस्तथा मासैर्युतस्य सुमुखस्य हि । धनलुब्धो दुष्टचित्तौ घातकौ दम्पती च तौ ॥ १० ॥
 अचिराच्च मृतौ तत्र गतौ वै यमशासनम् । पुत्रशून्यं गृहं जातं ब्राह्मणस्य ततः खग ॥ ११ ॥
 तेन कर्मविपाकेन नरके पातितौ भृशम् । पश्चान्मातुष्यमापन्नः कृतदानप्रभावतः ॥ १२ ॥
 इदं चतुर्यकं जन्म मृतापत्यं च यत्र वै । त्रिवर्षमासजातस्य बालस्य हननादसौ ॥ १३ ॥
 मृतपुत्रो हि सज्जातो जाताजातस्तथैव च । अयं जीवेद्यं जीवेदित्याशाबद्धचेतसः ॥ १४ ॥
 जातंजातं नश्यति च तस्य चाकृतनिष्कृतेः । कदाचिदेकास्तिष्ठेद्देहं ह्यचिरान्निष्रपते परः ॥ १५ ॥
 सुगुणश्च सुसुपथ लालनाच्चादुष्कारिणः । नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मावकारणात् ॥ १६ ॥
 व्याध्यन्तर्भवेदाधिप्रस्तो व्यसनवानयम् । न सौख्यं वै कदाप्यस्य नानाशंक्तिचेतसः ॥ १७ ॥
 भवेच्च हतस्तस्यापि पश्यतोऽपि न पश्यतः । लक्ष्णानि पुरोक्तानि तत्स्वमेानीह कीर्तयेत् ॥ १८ ॥
 यस्तस्य म्रियते बालः स वै ब्राह्मण एव हि । मृतवत्सोद्भवं चिद्रं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् ॥ १९ ॥

स्वर्गशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः । दौर्मनस्यं महानाधिः शोकस्याघः प्रजायते ॥ २० ॥
अदृष्टगुणलावण्या अदृष्टाननकीर्तयः । म्रियन्ते जातमात्रा वै पुत्राश्च कृतचादनः ॥ २१ ॥
एवं तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमथाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्दृढकर्मनिपुदिनी । कथ्यतां दिवसेशन नारीणां हितकाम्यया ॥ २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु स्रुत प्रवक्ष्यामि मृतवत्सोद्यनादिनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं संततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमवाचरेत् । पठद्भिः शान्तिसुक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् ॥ २५ ॥
सिद्धार्थाक्षतद्वर्षाभिः कृतरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेदपिर्षभैर्वाकर्णवर्षिण्युसृक्तिभिः ॥ २६ ॥
सुदिष्टे मुशुमे देशे गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपयाविकं स्तीर्त्वा कृष्णाजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
द्रोणमानं तिलानां तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्थापयेद्वाजतं पदां तन्मध्ये पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
सौवर्णां प्रतिमां वत्स बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
अर्चयेद्ब्रध्नुष्पाद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक्छद्मवती नारी मृतसंततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
आहूय विदुषो विभ्राञ्छुर्चर्ग्वि वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्घ्यादिभिस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यो निर्मितः पुरा द्रोहः पापं वै परस्रुणु । भूमिद्रविणदेमादेर्लिप्ता या वै मया कृता ॥ ३२ ॥
नाशयेत्तं महापापं मूर्तिस्ते शुभलक्षणा । दुःखं वै सुमहत्प्राप्तं मृतसंततिजं मया ॥ ३३ ॥
तस्मान्मुच्ये महाभागार्पितगोदानपुण्यतः ” ॥ ३४ ॥

इति तं त्रिः परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्ते च तिष्ठति । अग्रे नयेति मंत्रेण विसृज्यैनमुदीरयेत् ॥ ३५ ॥
धेनुं दद्यात्सवस्तां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्मोजयेत्सम्यक् शतं सायं यथाविधि ॥ ३६ ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जतिष्टैश्च वर्षभिः । ईद्वयं लक्षणं श्रेयं मातृव्यमुखाहतिः ॥ ३७ ॥
स्वसुतासुतसौख्यानां संतोषो निजपुत्रवत् । विरुध्यते ह्यपत्यानि तादृशानि मियः स्वयम् ॥ ३८ ॥
विकारः प्रकृतां स्याद्वै गमने पादवैकृतम् । पित्रजा मातृजा वापि कासगुल्मार्तिदृढयथा ॥ ३९ ॥
मृतापत्यातिर्तस्तेषामनुमंज्रादिभेदतः । तथा चैवात्र दुःखानि जायन्तेऽस्य सुदुर्मुहुः ॥ ४० ॥
पूर्वकर्माजितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मरणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विषं दद्याद्दत्तार्थं पूर्वजन्मनि । सोऽयं जन्मनि पक्षीन्द्रं च्छर्दिरोगेण वाध्यते ॥ १ ॥
निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्दिरोगेण सततं प्रतिनाशमाप्नुयात् ॥ २ ॥
न पापशोचनं प्रोक्तं दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मरणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे स्रुत विषं दद्याद्दिजातये । छर्दिरोगेण सात्रयं निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं न तस्यात्र तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वयारब्धे प्रायश्चित्तं न वै यतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मरणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्व यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद् । छर्दिरोगेण सोऽत्रैव वाध्यते पीडया सह ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । मुच्यते छर्दिरोगाच्च जन्मन्यत्र स्वगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जंतुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी ह्यासीज्जाता जलहृदे सुत । सा चात्र यवनी देशे शुभे पञ्चनदंज ॥ १ ॥
 पुत्राभिलाषिणी पूर्वं तस्यात्र यवनं पुरा । तस्मात्सा यवनी जाता पुत्रसंततिर्विजिता ॥ २ ॥
 नानाधेनुयुतादानात्कुक्षेत्रे पुरानव । शिवभक्तिपरा तस्मात्पुत्रैश्चर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
 इह जन्मनि सा लक्षशुद्रपूजाव्रतात्स्वग । पुत्रपौत्रयुता नारी भवत्येव न संशयः ॥ ४ ॥
 अथवा हरिवंशस्य शतावृत्त्या विधानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसत्कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजापरो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
 चौर्येण निहितं द्रव्यं यत्सित्यतं देवालये । तेनेदं च कृतं सूत कर्म चात्यन्तदारुणम् ॥ २ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तत्पापजं फलम् । जातो गंगाश्रये क्षत्री पर्वते पूजनाद्धरेः ॥ ३ ॥
 बहुद्रव्यान्वितो भूयः सर्वसंपत्सुखान्वितः । वालये हि पाण्डुरोगात्तेश्वेह जन्मनि मानवः ॥ ४ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विपं कस्यापि काश्यपे । सात्र जन्मनि रोगेण च्छर्दिसंज्ञेन पीडयते ॥ १ ॥
 धेनूनां दशकं दद्यादशक्तौ गरुडाग्रज । सवत्सां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विप्रस्त्वभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । परस्य कन्यकायाश्च स उद्वाहमकारयत् ॥ १ ॥
 दानाल्पत्वान्महाभाग चकाराल्पविधानतः । चौर्यकर्मरतः सोऽभूत्कदाचिदैवयोगतः ॥ २ ॥
 स चचार बने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः । काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविबलाद्बद्धात् ॥ ३ ॥
 नानाभरणयुक्ता सा पूर्णगर्भसमन्विता । पुण्यात्युष्यफलं मुक्ता पापात्पापं स्वगाधिप ॥ ४ ॥
 परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजिस्त्वह । गंगायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 गौरः सुरुपः क्षीणांगो बहुद्रव्यपराक्रमः । पिताधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः ॥ ६ ॥
 जातपुत्रा मृताः सप्त पूर्वपापादिहांज । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि येन पापात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
 पलेन च तदर्थेन कार्या सुघटिता सुत । बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ८ ॥

पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै । गर्वैः पुण्यैः समन्यर्च्य भ्रैः प्रणवपूर्वकैः ॥ ९ ॥
 वेधसं तत्र सौवर्णं सुवर्णैकमितं शुभम् । दद्याज्जपेच मंत्रांश्च तल्लिगान्निविपूर्वकम् ॥ १० ॥
 होमयेच्च यथास्तत्र सतंडुलसत्तर्पणात् । भोजयेद्ब्राह्मणान्श्चात्मेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ११ ॥
 शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्तिविधानतः । गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 सुखं पुत्रस्य लभते चेह जन्मनि वै ध्रुवम् । रिष्टं पञ्चाशद्वन्द्वे तु प्रायश्चित्तेऽङ्कते सुत ॥ १३ ॥
 वेदसत्तत्पद्मायुः प्रायश्चित्ते कृते भवेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्याभिचारस्ता पूर्व यासीद् व्यभिचारिणी । सा गता नरकान्धोरानसती पापकृत्स्वम् ॥ १ ॥
 न शुद्धचत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः क्षतेरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्याः चतुर्दश्यां शिवव्रतात् ॥ २ ॥
 मोक्षयते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताहृतात् । बाहुनेऽयं महाभाग पूर्वेष्वपि बाहुजा ॥ ३ ॥
 वंध्या प्राक्पापतो दुःखादाकुला दयितोऽजितता ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा धूर्ततां पूर्वं वंचयेद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मारोमेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोमेण म्रियतेऽत्र खगापिप । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणवंचने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी माम्भये विनतासुत । सात्र जन्मनि मूकत्वं जग्रत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताच्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधे सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मूकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विमश्रेह जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागेहाक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विंशतिवर्षावसाने नेत्रभंगः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गंधपुष्पैः समन्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 राजताश्च महाभाग नेत्ररोगं न पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विमान्वेष्णवाञ्छुद्रया सुत ॥ ४ ॥
 कृतानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वस्नेहहरः कश्चिदभवत्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रकुर्वीत वित्ततुर्गोशतः स वै । कालचक्राभिधं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्भोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्रालयदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मदाररता ह्यत्र या पूर्वैऽभूत्पतिव्रता । पतिपापप्रभाजं ह गतिं प्राप्ता हि मातृषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽस्मिन्कया सह । भुनक्ति भोगान्सत्त्वान्पति प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थान यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय षष्ठ्याश्चतुर्त्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सुत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं व्रजति वापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणत्रयं कुर्याद्विधिवत्पापशोधनम् । पुनरुक्तं च तथा दद्यात्सुवर्णपलसंयुतम् ॥ २ ॥
एवं यः कुरुते सुत स तत्पापात्प्रमुच्यते । न प्राप्नोत्यत्र मूकत्व कदाचिद्दिनतामुत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपञ्चाशदुत्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वंचयेत्कचिलोभात्पूर्वभवेऽदृज । सेह जन्मनि रोगेणापस्मारेण प्रपीड्यते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यादद्यात्तेन पयस्विनीम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९८ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्रणोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोर्तिश्चैव जायते ॥ १ ॥
कपोले तिलकं तस्य मुखं व्रणसमन्वितम् । ददृक्कण्टकिलासादि गमने पादवैकृतम् ॥ २ ॥
कर्मानुसारी वै व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकृत् । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहमिया ॥ ३ ॥
रापयुक्ता भवेद्वापि प्रदरातिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणःफलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गतश्चैव महारण्ये सा चासीद्बर्भसंयुता ॥ ५ ॥
वह्ने हि समायाताः शत्रवः पर्यवेष्टयन् । स्त्रियं ते तास्यामासुः परिगृह्य खला भृशम् ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवत्तस्या मृतश्चैव शिशुः क्षणात् । तेन कर्मविपाकेन त्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिदर्पाविव भृशम् । बहुकालं न वै काश्चिद्दिहमेतत्परीक्षयेत् ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

देवदेव जगन्नाथ लोकानां हितकाम्यया । कथयस्व मसादेन कर्मणस्तस्य निष्कृतिम् ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साष्टु पृष्टं महाबाहो प्रश्नश्चायं सुदुर्लभः । तेनेदं सुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं हि पापहृत् ॥ १० ॥
गोत्रय वै सर्वर्णं हि सौवर्णं निष्कसंमितम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ ११ ॥
कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एव प्रवुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणा तु यः ॥ १२ ॥
पुत्रपौत्रादिकैर्धुक्ती धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाहोभाद्वा पापनिष्कृतिम् ॥ १३ ॥
स याति पापदोषेण सुवि जन्मनिजन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या लभते पुत्रपौत्रकान् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चदशदुत्तरचतु शताधिकसहस्रतम ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काचिन्नारी भर्तुसुखान्विता । दक्षा सर्वक्रियास्वेव बहुदानप्रदायिका ॥ १ ॥
 पार्श्वस्थान्यस्य शूद्रस्य गृहान्विता हि मानद । तथा रसास्तु चार्थेण रावशून्यगृहात्पुरा ॥ २ ॥
 भुक्ता हि बहुभिः सुत मिलित्वा च सुतादिकैः । पूर्वजन्मकृतात्सुत कर्मणाऽत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 सा जाता बाहुजा नारी धनभोगसमन्विता । पुत्रान्विता विचित्रा च भर्तुशुश्रूषणे रता ॥ ४ ॥
 क्षयरोगाकुला यृनि भावे स्नेहहरी यतः । निष्कृतिं तस्य पापस्य महत्श्चाधनाशिनीम् ॥ ५ ॥
 कथयामि प्रयत्नेन वित्ततुर्याशमानतः । कृत्वा तु कदलीं रम्यां पत्रयुक्तां सुवर्णजाम् ॥ ६ ॥
 दद्याद्देवविधिज्ञाय क्षयरोगोपशान्तये ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वंचयेत्कथितपुरा धौत्येन कर्मणा । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्त तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौरांगी पतिवल्लभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 दक्षा भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा द्विजवल्लभा । स्वर्णापहारजात्पापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारिताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुरुक्षेत्रे चन्द्रग्रहे स्वर्णं दद्याच्च शक्तितः ॥ ३ ॥
 तद्वत्सा सा लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे यस्तु ज्ञानादत्र खगाधिप । सोऽजीर्णेनैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विप्रभ्यो रसदानाच्च शक्तितः । सावित्रीजपतो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगाः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवधं पुरा । सात्र जन्मनि भूकृत्वं ब्रजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं व्रतम् । वेदपुस्तकदानं च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्धरिवंशस्य विधिवच्चत्र जन्मनि । ब्राह्मणोद्वाहनाच्चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे विप्रः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्प्रातस्तोत्रमनोरथः ॥ १ ॥
 जुलाभृतं च स्नेहादि प्राणिनां चिरसंचितम् । गृहीतमतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
 गरमाज्ज्ञानी ह्यभूद्विप्रः प्राग्भवे तत्फलं शृणु । स चेह च प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
 धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तयाः दानात्तीर्थराजायित्तवनात् ॥ ४ ॥
 नागः स्यात्क्षयरोगस्य ह्यन्यजन्मनि चांडज । दोषात्स्वल्पफलेर्भुक्तो जीवेद्वर्षगतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसत्रादे कर्मविपाकेऽध्याय पदपट्टयुत्तरचतु शताधिकसहस्रतमः ॥ १२६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा हि ब्राह्मणः कथिदंगदेशेऽवसत्सुधीः । धर्मशास्त्रमियायुक्तो धनपुत्रादिगंयुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन विभेभ्यो दानान्यल्पानि शक्तिनः । सत्पात्रेभ्यः परं सूत सर्वस्वस्य विधानतः ॥ २ ॥
 पापमाचारितं तेन कामलोभेन चांडज । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो भाविनोर्यस्य गौरवात् ॥ ३ ॥
 स्त्रीसाराख्यात्तया तत्र कृतं तद्र्मपातनम् । सा मृता तेन दुःखेन गर्भपातभवेन च ॥ ४ ॥
 एवं किंचिद्वेते काले स ग्रातो यमशासनम् । भुक्ता पापाच्च नरकं पुण्यात्स्वर्गाश्च श्लाघताम् ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणाधमः । यमुनायां महाभाग गौरः पिताधिको घृणी ॥ ६ ॥
 धनमित्रसुखैर्धर्ममतिस्त्रीभोगमाप्तरः । दक्षः कार्येषु चार्चगो धर्मिष्ठो लाभसंयुतः ॥ ७ ॥
 मानी यशस्वी विनयी कांतिमान्प्रियभाषणः । पुण्यादिदं तथा पपाहोमी पापरतः कचिद् ॥ ८ ॥
 धूर्तः शठः क्रोधपरो धनवृद्धिक्षयान्वितः । चित्तातुरः पापशेषादनाप्राप्तमनोरथः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्पाकतया तद्र्मपातनात् । इह पंचाशद्वृद्धान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ १० ॥
 चिह्नमगाद्वयये सूर्यश्चन्द्रः शुक्रगृहाश्रितः । पापाभ्यां पुत्रभावेऽपि समाक्रान्तोऽत्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 स्त्रीसहायतया पूर्वं सात्र संततिदुःखिता । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कार्या वै ब्राह्मणी लेख्या सुवर्णाष्टपलैर्मिता । तदर्धमिति का वापि निजविज्ञानुमास्तः ॥ १३ ॥
 पत्रे गर्भान्विता भव्या बहुभूषणसंयुता । गंधपुष्पाक्षतैर्वस्त्रैः पूजनीया प्रयत्नतः ॥ १४ ॥
 सा देवा वै विधिज्ञाय मंत्रमुच्चारयेदिमम् ॥ १५ ॥

मंत्रः ।

“ ब्राह्मणा निर्मिते देवे पापमाचारितं त्वयि । तत्पापशमनायैव त्वां ददेऽहं हिरण्मयीम् ॥ १६ ॥

ब्राह्मणाय महाभागे पापं गच्छतु तल्लयम् ॥ ”

सोमं च राजतं दद्यात्तन्मित्रं पापशान्तये । लक्ष्मीनारायणं चापि हैमं सोवर्णसम्मितम् ॥ १७ ॥
 गायत्र्यष्टसहस्रं तु ज्यैष्ठ्यं तन्मित्रं जपेत् । मंत्रमष्टाक्षरं जप्त्वा कृत्वा वै शुद्धिमाप्नुयात् ॥ १८ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन तिलाज्ययवतंडुलेः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूजयेच्च विधानतः ॥ १९ ॥
 लक्षरुद्रं त्रिगुणितं नानाविभवविस्तरैः । पूजयेद्वा विधानेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २० ॥
 य एवं विधिना सूत प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य संततिवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २१ ॥
 ब्रह्मलोकमवाप्नोति पूर्वपापविशोधनात् । प्रायश्चित्तं द्वयोरेकं न कुर्याल्लोभमोहतः ॥ २२ ॥
 न भवन्ति मुतास्तस्मिन्नीविते शुद्धिबन्धनात् । न च सद्गतिमाप्नोति पापस्यास्य प्रभावतः ॥ २३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं वपे पाठिमिते ध्रुवम् । आयुर्भवति वर्षान्तमिह पापाविशोधनात् ॥ २४ ॥

जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जपित्वा शुद्धिमाचरेत् ॥ २५ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ २६ ॥
 य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ २७ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न चारिष्टमयं भवेत् । नैवं करोति यो मोहात्पूर्वपापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चविंशन्मिते वर्षे रिष्टं देहधनान्तकम् ॥ २९ ॥
 त्रिसप्ततिमिताद्भ्रातुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह । गतिमप्युत्तमां याति त्वन्यथा त्वाततायिनम् ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवा सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छात्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्रार्थयति धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । सर्वस्वेन यजेद्देवान् पितृंश्च श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गयाश्राद्धादिभिः कस्यैर्दानैर्हव्यैर्विधानतः । सर्वपापविनुर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपष्ठयुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कथयस्व दिवानाय लोकानां हितकाम्यया । पृच्छामि त्वां तु देवेश छिधि मे सर्वसंशयम् ॥ १ ॥
 यः प्राक्तने वै जनुषि सदा सम्पत्सम्पद्विमान् । दानधर्मादिकृद्देह सुखसंपत्समान्वितः ॥ २ ॥
 बन्धूनामिति सौख्यं च वैष्णवी तस्य वै मतिः । जातसंततिदुःखार्तः कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणी गर्भसंयुक्ता प्रयाणे भर्तृसंयुता । सर्वाभरणभूषाढ्या नानारत्नसमान्विता ॥ ४ ॥
 चन्द्रे निर्मीलिते चौरस्तस्या जग्राह भूषणम् । तत्र कौलाहलो जातो गर्भपातोऽभवत्तदा ॥ ५ ॥
 तेन पापेन बालानां गर्भनाशः प्रजायते ॥ ६ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्यया पापं प्रणश्यति । हृदि विस्तरतो देव लोकानां हितकाम्यया ७
 श्रीसूर्य उवाच ।

एकवासोविधिवैव लक्षपूजा ततः परा । सगर्भा गौः प्रदातव्या हविष्यं मितभोजनम् ॥ ८ ॥
 गर्भाशयगतो मासान्निपेकस्तमपादतु । पथमे वायु पष्ठे वा मासि जातो मृतश्च यः ॥ ९ ॥
 तयोः कर्मविशेषांश्च कथयिष्यामि योषिताम् । सप्तमेषु च मासेषु जन्मतः प्रसवाङ्घ्रहम् ॥ १० ॥
 अथवा चाष्टमे मासि सूतः सद्यो विपद्यते । स चापि मृतकल्पः स्यादामयैः सृत्तिकामयैः ॥ ११ ॥
 शोकादामोदराद्दोषाः शूलं गौरवकम्पने । रक्तस्त्रावो विषगर्तं जायते कर्मणेरितम् ॥ १२ ॥
 रजस्तस्य पलाभ्यां तु कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् । कुसुम्भवेष्टितं तं तु रक्तवस्त्रेण वेष्टयेत् ॥ १३ ॥
 मधुना पूरयेत्तत्र शलाकां रूप्यनिर्मिताम् । तन्मध्ये हेमशकलं निक्षिपेदतिरन्ततः ॥ १४ ॥
 दद्यादिमाय विविचययाश्रुति निरूपितम् ॥ १५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि गर्भघातः कृतः प्रभो । तत्पातकविशुद्धयर्थं गर्भकोशं ददाम्यहम् ॥ १६ ॥
 मया मूढेन यद्वेतो निषिक्तं परयोषिति । ततोऽनपत्यं यत्प्राप्तं तस्मान्मां मोचय प्रभो” ॥ १७ ॥

एवं कृतविवेः सुत गर्भपातावनान्नम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्वा दद्याच्च सवत्सकाम् ॥ १८ ॥
सर्पिष्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्भवे काचित्पुरुषं ताडयेत्सग । सेह जन्मनि रोगेण शूलैर्नव प्रपीड्यते ॥ १ ॥
सुवर्णदानाद्विधिवत्तथा रुद्रजपादिह । पूजनाच्छंकरस्यापि शूलरोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि योऽज्ञानाक्षरो वै घातयेत्सुत । मित्रं च वायुरोगेण पीड्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तत्र कुर्यान्महानाहो मन्त्रैर्वै वायुदेवतैः । पूजनं वायुदेवस्य गंधपुष्पैश्च धूपकैः ॥ २ ॥
नैवेद्यैर्बहुभक्ष्यैश्च वायुर्नश्यति तत्क्षणात् । इह जन्मनि पक्षीन्द्र पूजा वित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गोत्रघातकरी या च पुरा ज्ञानेन काश्यपे । सात्र जन्मनि लूताड्या भवत्येव मयोदितम् ॥ १ ॥
तीर्थस्नानं व्रतादीनि तत्फलान्यत्र चांडज । ज्ञानपूर्वकृतात्पापाद्भोगादेव क्षयो भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग वभूव ग्राम्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षः क्रयविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
नीताः पूर्वं रसास्तेन मिलित्वा चार्धसीरिणा । कालेन ते ह्यता लोभात्सेहा मूल्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
भुक्ता पापफलान्योराभ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभान्मुक्ता पुण्यशेषाच्च पर्वते ॥ ३ ॥
शूद्रोऽप्ययकलायुक्तो मृमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राज्यक्षमप्रपीडितः ॥ ४ ॥
सर्वस्नेहातिदानाद्वै स्वविज्ञानुर्ध्वभागतः । स्वर्णदानात्तथाचात्र क्षयरोगादिमुच्यते ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दद्या पातं सुत प्राग्या जाराश्रिता सती । पतिघ्नी सा महादुष्टा चाल्येह विविधा सुत ॥ १ ॥
विष्णोराश्रयनादत्र गंगाया उपसेवनात् । धर्मादिह महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दहेद्यस्तु प्राग्जन्मन्यय पुत्रक । रक्तातिसाररोगेण घाध्यते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
तदेवदानादिप्राय स्यापनाद्वा विधानतः । मुच्यते पापजाद्भोगादतिसारादिनिश्चितम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्तुषीः । राजसेवी महाशूर आखेटकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो देवाढ्यातिता मृगशूकराः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 गर्भगौ निहता तत्र शुभा दौ मृगशावकौ । महाबाभ्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ भुक्तावमायां चांडजाधिप । सोऽपि काले महाभाग प्रातः शत्रुवशं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्बहून् । घातितः सोऽपि बहुभिः प्रहारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 संश्रामभूर्मा स मृतः प्रातः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणास्त्वह ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थज्ञोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धर्मेनानाविधैर्युक्तो गाराहो रक्तलोचनः । शिवपूजनजात्युण्यात्प्राक्कृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 नानामनोरथैश्चापि पूर्णैश्चैव जन्मनि । राज्यप्रचार्यनुग्रश्च पुण्यात्पापात्कलं शृणु ॥ ९ ॥
 द्यूतः शठः सर्वभक्ष्यः सर्वपापरतः कश्चित् । सहायलक्षणं चात्र शृणु पुत्र यथातथा ॥ १० ॥
 याभ्यां मिलित्वा भुक्तौ दौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्राकुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चार्धं जन्मनि । एवं संततिदुःखार्तः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 मांसभक्षणजात्पापात्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिबलसं तु तदर्घ्यं वा तदर्धकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्यं तथा देव्यो द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा वायुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धारधानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिप्पान्सहस्रद्वयसम्मितान् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत न च पुत्रमुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षे वेदाद्विकेण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं पश्चसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लपानं गरुडाग्रज ॥ १८ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पदसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापादद्या बभूव प्राग्भवेण्डज । सा चेयं तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद्रे विधिवचेद् जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्यैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वतीं दद्याद्देवीं दशसुवर्णजाम् । युक्तौ गणेशस्कन्दाभ्यां नानाभरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धमितिकां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजात्सुत ॥ ४ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं खगाधिप । सातिसारेण महता पीडया पीडयतेऽनुना ॥ १ ॥
 शंकरप्रतिमादानामृतंस्तस्य प्रपूजनात् । न जायते महापीडा रक्ततीसारजा कश्चित् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्महा प्राग्भवे सूत निर्वर्त्तं प्राप्य निश्चयात् । नरकान्दारुणांश्चैव प्राप्नोत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 कर्मक्षयेऽतिकृष्टेन तस्मिन्वयसि पीडयते ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नरा पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपिण्डया ॥ १ ॥
पापं प्रतीक्ष्य विप्रादेः सर्वस्वार्धवर्जनेन च । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
पूजयित्वा विधानेन गंधैर्वर्षैर्विशेषतः । मंत्रैश्च वायुजैः सत दद्याद्विप्राय धीमते ॥ ३ ॥
वायुरोगोपशमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चेह लूतिरोगमपीडिता ॥ १ ॥
श्रवणादितिहासानां प्राजापत्यव्रतात्सुत । लूतिरोगं न पश्येत् साऽत्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंग्रहे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८१ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवाकुलोत्पन्नः किञ्चिद्विषममन्वितः । संयुतो वायुपित्ताम्बां नेत्रतोदशिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
सदृशश्च सुधीर्धीमान्धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । कदाचिदुदरे बाधा व्रणो वातादिदोषतः ॥ २ ॥
परोक्षमपवादं च ब्रुवतेः कारणं विना । तस्य म्रिया सदाचारा सती व्रतपरायणा ॥ ३ ॥
काकवन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि वैश्यस्तु भार्या विप्रस्य सात्त्विकीम् ॥ ५ ॥

प्रतिवेशितानिनस्तु चकमे काममोहितः । अप्सृता हि सा तस्य चपला चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
वैश्येनाकारिता सा वैलोभमोहादिविभ्रमेः । अज्ञानात्सङ्गमिच्छन्ती भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ७ ॥
तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः । स वैश्यो देवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ८ ॥
सुतनुं धर्पयामास बहुकालं स्वगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य बाहुजस्य हृतं धनम् ॥ ९ ॥
गृहीतं तद्धनं सर्वं धूर्तया लुब्धचेतसा । ब्राह्मणी नियतं प्राप्ता लोके दुष्कीर्तिमाप हि ॥ १० ॥
तेन दुःखेन विप्रो वै ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा । निर्वेशो गृहदुःखात्तौ ब्राह्मणस्तु स्वगेश्वर ॥ ११ ॥
तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह । पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो भृशम् ॥ १२ ॥
इदं तु द्वितीयं जन्म ब्रह्मवैशंसमुद्रवम् । प्राप्यते चानपत्यत्वमेकापत्यत्वमेव वा ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन् येन बंधात्त्वनाशनम् । एकापत्यमवं दुःखमनपत्यत्वमेव वा ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मार्गशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं सुखसौख्यातिव्रतं तु प्रतिवत्सरम् ॥ १५ ॥
षोडशब्दानि नारीणां कर्तव्यं विविपूर्वकम् । गौरीप्रतमिदं सूत सुतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
प्रातर्नियममास्थाय दंतधावनपूर्वकम् । अथाहं शिवयोः प्रीतिमाचरिष्ये सुतव्रतम् ॥ १७ ॥
ध्यानोपवासानिरता निशि जाग्रतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवासासी ॥ १८ ॥
परिधायार्चयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
ताम्बूलैस्तु सकर्पूरैः सौभाग्याष्टकवस्तुना । ततश्चास्तीमते भानी वति षोडशतन्तुभिः ॥ २० ॥

विधाय तिलतैलेन दीपान्कुर्वाच्छिवाग्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषः पुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्वाद्दपूपतिलतंडुलैः । तथा षोडशसंख्यानि शूर्पाण्यभिनवानि च ॥ २२ ॥
 सप्तधान्यफलोपेतसौभाग्याष्टकयुञ्जि हि । प्रत्येकं दीपकं न्यस्य गोघ्नये तु प्रकल्पयेत् ॥ २३ ॥
 पतिपुत्रमुखायैव पूजयन्ती गिरेः सुताम् । भोजयेत्षोडश स्त्रीषु शुभास्ताः पतिसंयुताः ॥ २४ ॥
 एवं विधिं समास्थाय भोजयेतां तु दंपती । नानाभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् ॥ २५ ॥
 दानान्यकृपणैर्भ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् । नारीनियमसंपूर्णां व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः ॥ २७ ॥
 सुखसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रमुखास्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या वै संप्रजायते ॥ २८ ॥
 स्वसुमावृण्वसुर्वापि सपत्न्याः शोक एव वा । उदरार्तिरस्यस्त्रयः पार्श्वपादकरादिषु ॥ २९ ॥
 मिथ्याभिज्ञानं कापि वाक्यदोषभवच्युतिः । स्वजातिनिन्दाहीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ ३० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शकृन्मूत्रं सृजेयस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 मासिकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनांडज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिथुनं सुत ॥ २ ॥
 न पश्यति तदा पीडां गुदजामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयशित्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेयः पुमान्नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कुशो बलविर्वाजितः ॥ १ ॥
 शर्कराघेनुदानेन दशसंख्येन चांडज । विमुच्यते कुशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमास्त्वस्त्ययनाज्जाप्याद्वाप्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्बली भवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुरशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वालानां घातिनी चैव या भवेत्पूर्वजन्मनि । तेनात्राव्दमितात्कालाद्वाग्बालो न जीवति ॥ १ ॥
 इह जन्मनि भोः सूत तस्मात्ता मृतपुत्रका । अयं जीवेदयं जीवेच्चिन्तयन्ती च वै ध्रुवम् ॥ २ ॥
 न जीवन्ति च तत्पुत्राः पूर्वपापात्थांडज । प्रायश्चित्तं शृणुष्वाय येन जीवन्ति तत्सुताः ॥ ३ ॥
 श्रवणाद्गरिवंशस्य दशावृत्त्या स्वगेश्वर । पञ्चम्येकमितावृत्त्या विशुद्धिः शिशुजादघात् ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्घातयेत्पूर्वं ब्राह्मणं ज्ञानवांजितः । कुष्ठरोगान्वितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्यात्कालनरं सूत सर्वोपस्कारसंयुतम् । सर्वस्वं वा महापापे दानमुक्तं मनीषिभिः ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानात्कुष्ठस्य पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्रव्यं हरेत्सुत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वायोर्नाशनं तस्य वच्यमहम् । जपेन्मृत्युंजयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशंशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनता सुत । सृजेन्मृच्छं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात् प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव मुखजः कश्चिद्व्याधनसमन्वितः । नानाकलामु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुग्रस्ते प्रयागे च सर्वस्वमददत्पुत्रा । तत्र भाविवलात्सुत पापमाचारितं त्विदम् ॥ २ ॥
 वर्षिता क्षत्रिया यूने कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन देवहतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं भासो गत्वा तु यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं सुक्ता पापादत्यन्तदारुणम् ॥ ४ ॥
 अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियाधरः । देशे विपाशानिकटे सप्तयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 मुरूपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापगतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्पणात्क्षत्रियायास्तु भर्तृसंताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 वार्यके कंदुरोगातो निश्चयादिह जन्मनि । लक्ष्मैतदंडजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थकौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यं सुगदितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गंधैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीपैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्दिवाय धीमते । गणनायं तथा दद्याद्दशमापसुर्गजम् ॥ ११ ॥
 एवं विधानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददृक्कंदूश्च तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य भाष्यश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र सप्तव्यब्दं तु जीवनम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनस्त्र्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे जले वापि गोष्ठे वा विनतासुत । सृजेन्मृच्छं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 शुद्ररोगान्विता सा तु नारी पापप्रणाशनम् । वक्ष्ये गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वातयेयः त्रिषं सार्धं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कार्यं भजति मानवः ॥ १॥
 तेनैव मृत्युमामोति रोगेण च स्वगाविप । भासो रिष्टे च नष्टयुर्जायते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनस्त्र्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावयजातपूर्वपापात्कन्याप्रजा भवेत् । जन्मन्वत्र महाभाग पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाद्भक्षद्राणां तदर्धाधांचेनादिह । सुच्यते पूर्वपापाच्च घोरान्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सून तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः ॥ दिनचतुर्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या च पूर्वभवे नारी देवद्रव्यापहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र भवेद्वायुप्रपीडिता ॥ १ ॥
 देवालयं स्थिरं कृत्वा तत्र स्थाप्याश्च देवताः । वायुरोगोपशमनं निश्चितं जायतेऽडज ॥ २ ॥
 भोजयेत्तत्र ये विप्रान्वायुप्रीत्या खगाधिप । दानं वित्तानुसारेण वित्तशतवर्धनं कारयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्याख्यासंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः ॥ दिनचतुर्चतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु चास्य विचेष्टितम् । राजपुत्रो भवेत्कश्चित्पृच्छकोऽसौ पुराभवे ॥ १ ॥
 गंगासमाश्रिते देशे युग्मयोजनसम्मिते । ग्रामाध्यक्षो महातेजा धर्मशास्त्रक्रियायुतः ॥ २ ॥
 शिवभक्तिपरो विद्वान्मन्त्रविचारुचेष्टितः । सुपुत्रमित्रमानादबो धनवानन्यसमाकुलः ॥ ३ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मकोरग्रे च । अन्यपर्वसु विप्रेभ्यो वस्त्राभरणानि च ॥ ४ ॥
 गोभूशय्यासनादीनि भक्ष्याणि विविधानि च । सत्पात्रेषु गृहस्थेषु श्रद्धापूर्तेन चेतसा ॥ ५ ॥
 अथो भाविवलात्तेन कामलुब्धेन यौवने । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः पापमाचरितं त्विदम् ॥ ६ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विपं भुक्त्वा तु सा मृता ॥ ७ ॥
 स्त्रीसाहाय्येन तेनैव कृतं प्राकर्म दारुणम् । ततो बहुतिथे काले सप्तहायो हि बाहुजः ॥ ८ ॥
 प्राप्य धर्मपुरं तत्र शुभाशुभविवेचनम् । पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 तीर्थराजप्रभावात्प्रादानात्तु विधिवत्तथा । सरस्वत्याः परे देशे जाह्नवे नखयोजने ॥ १० ॥
 कुले महति पक्षीन्द्र जातो बन्दिजनोऽधुना । गौरः सुरूपो मविमानुशीलश्च दयापरः ॥ ११ ॥
 चञ्चलो दर्शनीयाक्षो नात्युच्चो न लघुः क्षमी । वाचा मधुराया सुक्तो राजतेव्यथ मन्त्रवित् ॥ १२ ॥
 उपकारपरो विद्वान्वली सर्वजनप्रियः । सभायां चतुरो धीरो मुखैर्धर्मसमाकुलः ॥ १३ ॥
 सुधर्मा दानशीलश्च धनस्त्रीमित्रसंयुतः । कुलाग्रणीर्यशस्वी च भृत्यसाहनभोगभाक् ॥ १४ ॥
 धर्मादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । भूर्तः शोऽय मितदो पितृसीरूपविवर्जितः ॥ १५ ॥
 किंचिद्गुस्तित जटरे पिताधिक्षयोऽल्पवीर्यभाक् । ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राप्तगर्भपाताच्च तदधात् ॥ १६ ॥
 अत्र जन्मन्वसौ प्रष्टा पुत्रसौख्यविवर्जितः । या स्त्री पूर्वं सहायाभूत्पापकर्माणि चाण्डज ॥ १७ ॥
 सा प्रष्टुत्र वनिता पुत्रदुःखप्रपीडिता । गोस्त्रीपुत्रवधे पापं पुत्रदुःखकरं यतः ॥ १८ ॥
 मण्डलादिदं चिह्नं सूर्यः स्त्रीराशिगः किल । महादुःखकृतात्पापाद्बहुवृक्षगृहे गतः ॥ १९ ॥
 लक्ष्योऽत्र लक्षणैरेभिः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेर्दशमितिः कार्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ २० ॥
 पत्रे लेख्या शुभाकारा सगर्भावयवान्विता । तदर्थेन हिरण्येन निजवित्तानुसारतः ॥ २१ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विशेषतः । सा च देया विधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २२ ॥

। मन्त्रः ।

“सौविर्णा ब्राह्मणीमेतां सगर्भा सोमदेवताम् । उदेऽहं विप्रमुखपाय पूर्वपापविशुद्धये” ॥ २३ ॥
 ब्राह्मणं हेमजं दद्यात्पलैर्युग्ममितः शुभम् । तदर्धमितिकं वापि द्वयोर्वित्तानुमानतः ॥ २४ ॥
 सोमं दद्यात्पलैकं तु हैमं पापविशुद्धये । पलेनार्धपलेनापि कमलं हेमजं शुभम् ॥ २५ ॥
 पूजयेत्पारदेनैव दद्यात्पापविमुक्तये । सुवर्णद्वयमानेन विष्णुं रुद्रं च कारयेत् ॥ २६ ॥
 वेदवेदमितैर्मापिर्गणेशार्कौ हिरण्ययौ । संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैर्मन्त्रैश्चापि विद्यानतः ॥ २७ ॥
 ब्राह्मणेभ्योऽपि ते देवाः सर्वपापविशुद्धये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु त्र्यम्बकं तन्मितं तथा ॥ २८ ॥
 अष्टाक्षरं तदर्धं तु जपेदोपापनुत्तये । होमयेत्तद्देशेन तिलाज्ययवतुलैः ॥ २९ ॥
 त्रिप्रेभ्यो दक्षिणां दद्याच्छक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । पश्चादापि हरेर्वशं शृणुयाद्भुपुत्रदम् ॥ ३० ॥
 य एवं कुरुते सूत शक्त्या पापविशोधनम् । सुखं पुत्रस्य लभते स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि ॥ ३१ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न वीर्यक्षयमाप्नुयात् । न करोति च यो मोहाद्विष्वेकं पापशोधनम् ॥ ३२ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । पञ्चवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वर्षाणां पञ्चसप्ततिम् । जीवनं कथिनं त्वत्र न चारिष्टं भयं भवेत् ॥ ३४ ॥
 न भवेत्पुत्रमरणं निर्याणान्ते च सप्ततिः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३५ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्तम युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रो नर्मदायां वसतु सूत । धर्मशास्त्रक्रिपाहीनः पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ १ ॥
 विप्रोऽसंगतस्तत्र गङ्गास्नानमकारयत् । कष्टेन पाल्यतेऽनेन कुटुम्बः शकटेन वै ॥ २ ॥
 कदाचित्स वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् । तस्मिन्दाहेऽनु निर्देग्धा जीवास्तत्र खगाधिप ॥ ३ ॥
 पापं कृतं स्वकार्यार्थं कुटुम्बरक्षणाय च । स्त्रीसहाययुतस्तत्र गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ४ ॥
 भुक्त्वा शुभाशुभं तत्र जातोऽयं पादजस्तिवह । नर्मदापश्चिमे देशे पर्वते मध्यरूपधृक् ॥ ५ ॥
 वृश्चिकस्ये बुधे ऋक्षे रवौ वृषभगे तमे । रक्तगौरस्तथा बाल्ये भ्रातृहीनोऽल्पवित्तकः ॥ ६ ॥
 स चादिकन्यापुत्रैस्तु रहितो दृश्यते सूत । कुचत्वारिंशदब्दान्तं न च पुत्रमुखं क्वचित् ॥ ७ ॥
 जीवदाहात्कृतात्पापादल्पपुत्रोऽत्र वर्तते । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्सापलनत्वं भविष्यति ॥ ८ ॥
 जीवदाहात्पुरा चात्र पादादूर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्ते कृते सूत तपोः पुत्रसुखं त्विह ॥ ९ ॥
 प्रवक्ष्यामि महानाग प्रायश्चित्तमयो शृणु । राजताश्चटकाः कार्याः पत्रे लेख्या हिरण्यये ॥ १० ॥
 पलत्रिंशन्मिते यस्माद्दस्वंगुलविद्यानके । तदर्धमितिके वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ११ ॥
 तत्र वृश्चिकसूर्यो तु कार्यो यत्नाद्दानान्तरे । वनदेवी तथा कार्या पञ्चमापैर्हिरण्ययौ ॥ १२ ॥
 वृक्षा लेख्या वने तस्मिंल्लतौपधिसमन्विताः । य एवं कुरुते सूत पुत्रसौख्यविवर्द्धनम् ॥ १३ ॥
 भविष्यति न सन्देहो दानस्यास्य प्रभावतः । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽतिवह ॥ १४ ॥

प्रायश्चित्ते कृतेत्वायुरष्टपष्टचन्दसमितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमस्तुत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मथुरामण्डले सूत वसन्तत्री प्रतापवान् । धर्मिष्ठो दानशीलश्च देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पापमाचारितं तेन भाविनोर्धस्य वै बलात् । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नाभूद्गर्भस्य पातनम् । ततो लोकभयात्सूत विपं मुक्ता तु सा मृता ॥ ३ ॥
 वर्भकोऽपि मृतस्तस्या गर्भपातोऽत्यपीडनात् । सहायैकयुतेनैव नाभूद्गर्भस्य पातनम् ॥ ४ ॥
 ततो मृत्युवशं प्रातः सप्तहापो हि बाहुजः । मुक्ता पापपलं त्वापात्पुण्यात्स्वर्गफलं तथा ॥ ५ ॥
 महापापकृताहोपाद्रतिर्वै बाहुजादयः । यमुनायां लामगे तु विशद्योजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे जातः पूर्वपुण्यात्स शूद्रश्चेह जन्मनि । सुकर्माऽमितदो दक्षो गतिमाल्लोकविश्रुतः ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्यां वीर्यदानात्प्राक्तद्वधाच्चप्युत्तमः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापविशोधिनीम् ॥ ८ ॥
 शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पलाईस्वर्णनिर्मिता । लेख्या गर्भाभ्युतेर्बालैः सौवर्णेभूषिता शुभा ॥ ९ ॥
 सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविशुद्धये । देयः पञ्चमितिर्मापेस्तया वेदनिधिः सुत ॥ १० ॥
 जपेच्च वेधसो मन्त्रं वैष्णवं त्र्यम्बकं सुत । पूर्वपापविशुद्ध्यर्थं सहस्रं प्रतिदैवतम् ॥ ११ ॥
 होमयेच्च तिलांस्तत्र सघृतान् स्यङ्गिले शुभे । स्वगृहोक्तविधानेन स्थापयित्वा हुताशनम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । ततः सूर्यव्रतं कुर्यात्सर्वपापविशोधनम् ॥ १३ ॥
 सप्तम्यां च निराहारः सूर्यपूजनतत्परः । तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्णवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रो धर्मकर्मसमन्वितः । विप्रोत्संगमतस्तत्र गंगास्नानमयाकरोत् ॥ १ ॥
 दुःखेन पाल्यते तेन कुटुम्बस्तुरगेण वै । एकदा तु वनं गत्वा ददाह वनमल्पकम् ॥ २ ॥
 तस्मिन्दग्धे तु निर्दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः । कृतमाचरणं द्रुष्टं कुटुम्बभरणाय च ॥ ३ ॥
 भ्रातृमित्रैश्च संयुक्तो गतो धर्मपुरं प्रति । मुक्ता शुभं तथा पापं जातोऽयं पादजाधरः ॥ ४ ॥
 शतद्रुनिकटे देशे पुत्रपौत्रसमन्वितः । धनुस्थिते गुरौ ऋक्षे कन्या चन्द्रे वृषे रवौ ॥ ५ ॥
 श्यामाद्भो दिव्यशोभाढ्यः सुखदुःखाकुलो महान् । स्त्रीसहाययुतो यस्मात्पत्नीत्वं च भाविष्यति ॥ ६ ॥
 सत्त्वघातात्पुरा चोप्रात्कटेरुर्ध्वं रुगन्वितः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ ७ ॥
 पत्रं कृत्वा सुवर्णाढ्यं पलयुग्ममितं तथा । तस्मिन्निहरणये पत्रे चटकायाश्च लेखकाः ॥ ८ ॥
 वनदेवी तथा कार्पा नानासत्त्वसमन्विता । सा देया तु विधिज्ञाय पूर्वपापविमोचनात् ॥ ९ ॥
 रौक्मं शुभ्रं तथा दद्यादिन्द्रं सार्धपलात्मकम् । गायत्र्यष्टसहस्रं तु होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १० ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या सर्वपापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापमणाशनम् ॥ ११ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नैवं करोति यो मोहात्प्रायश्चित्तं यथामतम् ॥ १२ ॥
 न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीविते नात्र संशयः । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुर्वेदाशीतिमिताब्दकम् ॥ १३ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ १४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरचतुःशताधिकसहस्रतमः ॥ १४९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्विन्दजनः सूत सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्प्राप्तसर्वमनोरयः ॥ १ ॥
 तुलाघृतादिस्नेहास्तु विद्याणां स्नेहाग्निनाम् । गृहीता अतिलोभेन चौघैर्नैव तु तत्कृते ॥ २ ॥

यस्माज्ज्ञानकृतं चैतत्प्राग्भवे तत्फलं शृणु । स क्षत्रियः प्रयागेऽस्ति द्विजो वेदविदांवरः ॥ ३ ॥
 धनमित्रसमायुक्तः कुष्ठरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानात्तीर्थराजाधिवासतः ॥ ४ ॥
 नाशः स्यात्कुष्ठरोगस्य चात्रजन्मनि चांडज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्दर्पशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 ॥ ॥ यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमवत्युत्तरचतुःशताधिकतहस्रतमः ॥ १४९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्याधात्री भवेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैनतेयात्र जनुदि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्धरिंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । हरिदानात्तथा चैव पूजनाच्छंकरस्य च ॥ २ ॥
 भाविष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमवत्युत्तरचतुःशताधिकतहस्रतमः ॥ १४९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सा मृगी याभक्तपूर्वं निपादी पुनरेव सा । वैश्याधमा पथ्यनदे जातात्र विनतासुत ॥ १ ॥
 पुत्रपौत्रधनैर्धान्यैर्गजाभ्योऽष्टादिवाहनैः । युक्ता सा यवनी सूत क्षेत्रराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
 द्विजसंगयुतात्पूर्वं पूर्वं तद्वितवाञ्छनात् । यवनी पूर्वपापाच्च तत्र तस्योपसेवनात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशताधिकतहस्रतमः ॥ १५०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गते बहुविधे काले स जातो ब्राह्मणोऽधुना । गंगायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोदमी ॥ १ ॥
 माकृ शिवाराधनात्पुण्याद्वाहुजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पूर्वपापौघनाशिनीम् ॥ २ ॥
 सर्वेत्सपुत्रः कार्षी वृषभोऽत्र हरिणमयः । क्षौमवस्त्रयुतो भण्यो मृगाभ्यां संयुतो महान् ॥ ३ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ४ ॥
 तस्माच्छिवप्रसादाद्देहं कुष्ठस्तस्य प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तरपञ्चशताधिकतहस्रतमः ॥ १५०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्रुतः म्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां पूजने रता ॥ १ ॥
 तदा दोषात्सा मुभगा द्रव्यलोभरताऽभवत् । सपत्नीपुत्रमवदाद्विषं चैतद्दशानुगम् ॥ २ ॥
 मृतस्त्वद्विपयोगेन गृहीतं तद्धनं तया । तदुःखेन पतिस्तस्य मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचारितं चोग्रं स्वपुत्रवधसंज्ञकम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलानि वै ॥ ४ ॥
 फलानि तद्वत्पापानां घोरात्तरकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता पर्वतेऽतिवह ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राज्यशक्तिसमन्विते । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्या मरुपा सिद्धार्थं सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पापाहोभादद्या स्वल्पपुत्रका ॥ ७ ॥
 स्वल्पपापस्ते काले चाधिव्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्धके पुत्रवर्जिता ॥ ८ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्प्रगाधिप । लक्षणेभिरादयायाः प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 विष्णुः कार्यः त्रैलोक्यः सौवर्णोऽवश्यानिभृत् । देवो विप्राय पात्राय पूर्वपापानुत्तये ॥ १० ॥
 जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमपञ्चरः । गायत्री च जपेच्छ्रद्धावद्वायस्तथा सुत ॥ ११ ॥

भोजयेच्छक्तितो विप्रस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १२ ॥
न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् । एवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १३ ॥
विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्धनम् । जीवनं कथितं तस्या वर्षाणां सप्तसप्ततिम् ॥ १४ ॥
रिष्टं पष्टिमितं चाब्दे ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यरुणसंवादे कर्मविपाकेऽन्यायो द्रष्टुत्तरपञ्चशताधिकतत्त्वस्ततः ॥ १५०२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देहीबन्धः कृशानुवत् । सदाचारः सुशोभाढ्यो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्विद्यादिवान्भुवि । तस्य मिया शुभाचारा पतिमक्तिपरायणा ॥ २ ॥
मातृपक्षं न चायाति प्रीतिं वै भ्रातृमातुलैः । अमृतातमदार्तानां वाल्ये स्याद्गृहणी गदः ॥ ३ ॥
काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्वातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रा जायते भुवि ॥ ४ ॥
अथवा मृतपुत्रत्वं जायते केन मानद । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्पौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
केचिद्दृष्टानना वापि मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । रक्तस्रावादभृशं पीडा मातेमातेऽभवत्किल ॥ ६ ॥
कन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रः समुत्पन्नः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मानि वैश्यस्तु परविज्ञापहारकः ॥ ८ ॥
दूतिकाकर्मनिरतो लोकचिन्तानुरञ्जकः । ग्रामार्थीशोऽभवत्सोऽपि स्वातन्त्र्यमगमत्परम् ॥ ९ ॥
एको ग्रामेभ्यसद्विप्रः शान्तोदान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त न पुत्रो वित्तसंयुतः ॥ १० ॥
कालेनैव मृतो विप्रो हृतं तेन धनं घनम् । मिथ्याभिज्ञानेनैर्वाक्यैः क्रोधभर्त्सनतर्जनेः ॥ ११ ॥
अपुत्रश्च मृतो विप्रो सर्वस्वमहरच्छठः । निराधाराः सुता जाता न कृतं द्विजभोजनम् ॥ १२ ॥
क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतं च यत् । एवं कृतापराधोऽसौ क्षत्रियो दूतिकया सह ॥ १३ ॥
किञ्चित्कालानन्तरं वै दस्युकर्मरतोऽभवत् । म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् ॥ १४ ॥
केचित्केचिद्विप्रपच्यन्ते नरके भृशदारुणे । दृष्ट्वा भुक्त्वा यातना वा इह जन्मानि मानद ॥ १५ ॥
विमर्शे समुत्पन्नः कस्माच्चरतुक्रुतात्स हि । इदं द्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै ॥ १६ ॥
पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते । ब्रह्मस्वहरणाच्चैव मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १७ ॥
नानापत्यान पच्यन्ते नानाकर्माजितानि हि । पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन जीवेच्चिरं सुतः । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रकरं तथा ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूमिदेशे तु गोमयाद्युपलिप्तके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्यायवा चाजिनकं शुभम् ॥ २० ॥
छादयेच्छुक्लवस्त्रेण तण्डुलद्रोणपर्वतम् । तत्रोपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशकपालिकम् ॥ २१ ॥
स्यापथेत्काश्यपीं शतं सौवर्णीं शुभलक्षणां । सुक्तायज्ञोपवीतादद्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २२ ॥
दधानां करयुग्मेन चाक्षमालां कर्मण्डलुम् । काश्यपीं वामभागेन त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २३ ॥
सौवर्णीं स्थापयेत्सूतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने वै समास्याय ततो द्रोणादिशंदिशम् ॥ २४ ॥
हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणान्वितौ । एवं तौ दम्पती सम्यगर्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २५ ॥

कृत्वा प्रतिष्ठितमाणां पूजयेद्विवैर्गुणैः । नानाफलद्युतं चाध्य दत्त्वा पुष्पः प्रपूजयेत् ॥ २६ ॥
अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि विप्राणां वधवन्धने । कृते कृतं दौत्यमुग्रं वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥ २८ ॥
तत्सर्वं क्षम्यतान्देव तव भूर्ति ददाम्यहम्” । अदितिं च प्रणम्याथ कृताञ्जलिं रिदं ह्रुवन् ॥ २९ ॥
“आदेते विश्वमातस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् । प्रियादुःखं वसंततद्दयं मामवेश्वरि ॥ ३० ॥
सम्प्रणाशाय दुःखस्य प्रजान्देहि यशस्विनि ।” एवं कृत्वा तु विमृजेद्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः ॥ ३१ ॥
शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा । चन्द्रसूर्योपरामे तु ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ ३२ ॥
एवं कृतविधिः सूत कृष्णां गां दापयेत्ततः । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः ॥ ३३ ॥
पेहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैः करपादघ्नं वदेत् ॥ ३४ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेण्डज । स राजयक्ष्मरोगेण युक्तः स्यादेह जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वयसि पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणैर्वियुज्यते । महापापेऽद्भवाद्भोगात्रचोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानकृतं पापं परिष्टरूपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुष्कमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भन्तु यः कश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलन्यरेण सततं रोगेणेह प्रपीड्यते ॥ १ ॥
जलधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । ताम्ररूप्यधुवर्णानां दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृपिकृदेदपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यत्र वृत्तिलोपं चकार सः ॥ १ ॥
तत्सम्बन्धेऽभवद्युद्धं द्वयोरैको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
सुक्ता तत्पापजं सर्वं शतद्रुनिकटे त्विह । स हि जातो द्विजश्चात्र युवमावे खगाविप ॥ ३ ॥
तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवचम्यहम् । वेदाभ्यासाद्दृढात्सूत सावित्रीजपतस्तथा ॥ ४ ॥
गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्प्रमुच्यते । न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति स्थितस्य शमनं भवेत् ॥ ५ ॥
जीवेत्पृथिमितान्दान्तं रिष्टं चैव प्रणश्यति । गतिस्तस्य महाभाग वेदाभ्यासाज्जापत्तया ॥ ६ ॥
अविष्यति शुभा लोके परत्र च खगेश्वर ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्रयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । बभूव भर्तुः मुखदा तदाज्ञापालिनी सती ॥ १ ॥
इह जन्मनि सा विमा काश्यां जाता हि सुव्रत । व्रतदानपरा चापि भर्तृतोषणसंयुता ॥ २ ॥

पञ्चपञ्चाशदन्तं भवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गकामा चिताम्री तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
सा गमिष्यति वै स्वर्गमन्यजन्मनि वै नरः । भविष्यति महाराजकुले राजाविधार्मिकः ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातरोगेण दारुणेन खगाविप । पूर्वजन्मनि यथाद्याद्रसानिभ्यगृहाश्रितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य व्रतं चान्द्रायणं स्मृतम् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापमुत्तये ॥ २ ॥
पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजस्त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्गं पातयेत्पूर्वं या नारी पापमोहिता । जलोदरकृता पीडा जायते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
रजतस्वर्गताम्राणां दानाद्रोगविनाशनम् । जलधेनुप्रदानेन तथैव विनामुत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सृत सदा भर्तृपरायणा । दानधर्मरता भव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
पूर्वमासीच्च मुखजा सगर्भा फललालसा । श्रोत्रितं चान्यस्य फलं भोक्तुं चौर्येण वै तथा ॥ २ ॥
तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु वे पुत्रा अर्वावर्षाष्टतोण्डज ॥ ३ ॥
पञ्चत्वं प्राप्नुवन्त्यत्र कस्मादकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
शनिवातेण्डजश्रेष्ठ यत्रास्तेऽश्वत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणान्सूर्यदिने पृथ्व्यान् भोजयेत् ॥ ५ ॥
नानाफलैस्तथा पक्वैः सापूर्वैस्तस्युतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाश्वत्थं प्रदक्षिणम् ॥ ६ ॥
पूजयेत्तं महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या काचिद्दातयेद्ब्राह्मणान्मुत । सात्र जन्मनि कुप्रेन तस्मिन्वयसि पीडिता ॥ १ ॥
नायते म्रियते चात्र गल्लकुप्रेन चाण्डज । पापाज्ज्ञानकृतात्पूर्वाज्ञोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवो हि यामुने ह्यसीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञके । गङ्गास्नानं कृतं तेन बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
शकटेन कुटुम्बस्य पालनं वै चकार सः । एकस्मिन्वे दिने गत्वा ददाह सदृशं वनम् ॥ २ ॥
बलदेवस्य सम्प्राप्तो जीवा दग्धा भयाकुलाः । वन्द्योः साहाय्यतस्तत्र कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
शुभाच्छुभफलं मुक्ता पापाच्च नरकास्तथा । माघे तु जाह्नवीतीनात्स जातः शूद्रसत्तमः ॥ ४ ॥
विपाशानिकटे देशे योजने सप्तसम्मिमे । भव्यो महोद्यमी गौरः कृशाङ्गो लोचनेऽल्पदृक् ॥ ५ ॥
बहुलोभी बहुलीको देवतातिथिपूजकः । भ्रातृहीनः शठो धूर्तः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ६ ॥
पञ्चमे भवने राहुर्भोगयुक्तोऽल्पसन्ततिः । लक्षणेर्लक्षितश्चोत्तरेऽक्षेहि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
वन्द्योः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मतमुद्भवात् । तस्माज्ज्ञा च पुत्रैश्च हीनश्चैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद देवेश सुतसौख्यविवर्धनीम् । सर्वपापप्रशमनां लोकानां हितकाम्यया ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदाहविनाशनीम् । वनदेवी तदा कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥

हिरण्ययी शुभालेख्या पत्रे वै चतुरस्रक । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥

प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमानन्तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥

संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥

प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणविधानतः ॥ १४ ॥

अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्धं वा तदर्धं विनतासुत ॥ १५ ॥

होमयेत्तदशांशेन तदशांशेन भोजयेत् । तावन्मितं सूर्यमन्त्रं प्रजपेद्विधिपूर्वकम् ॥ १६ ॥

विप्रेभ्यो द्धिणां दद्यात्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापमणाशनम् ॥ १७ ॥

तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु ययाशक्तिं रिष्टं पदपञ्चकेन्दके ॥ १८ ॥

प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं नवसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिश्च यः कश्चिद्देवागारे स्थितां सुत । भग्नां कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्थापितां पुरा ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठा भवेत्तस्य जन्मनीह खगाधिप । वर्षत्रयं तथाश्वत्थपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रयोदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्भ्राजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो धोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥

घृतधेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्यति । दानं ययानुमानेन सर्वस्वार्थं तदर्धकम् ॥ ३ ॥

देयं द्विजवधादौ तु विचार्यात्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपे चेह क्षयरोगप्रशान्तये ॥ ४ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते चेह जन्मनि ॥ १ ॥

गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकं भूमे स्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापाद्विमुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वस्तिरोपी भवेद्यश्च पूर्वजन्मनि वादकृत् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं व्रजत्येव न संशयः ॥ १ ॥

मोहादिदं चरेत्सूत दद्याद्दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं रुम्यं पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥

संज्ञाय वन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गुडप्राज । तत्पापनाशनं सर्वं प्राग्जं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

इह जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभृद्गतान्विता । जातयोध्यायान्तु सुभूर्धनभर्तृसमन्विता ॥ १ ॥
 पूर्वपापप्रभावेण सप्तन्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजा चेह दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापप्रणाशनम् । कादयां गत्वा च विधिना शिवमाराधयेत्ततः ॥ ३ ॥
 प्रेतदानैर्महापुण्यैर्नानाविधैर्वितैरैः । शिवरात्रौ ततः पञ्चादीपमालादिनेडज ॥ ४ ॥
 अर्घरात्रे महानद्यां मध्ये स्नानन्तु कारयेत् । मन्त्रैर्वैष्णवसूक्तैश्च नौकायां वा खगाधिप ॥ ५ ॥
 या चैवं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परिनिन्दान्तु यः कश्चित्प्राग्भवे विनतासुत । कुर्यादुर्मतिमापन्नः स्वल्पाङ्गो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
 दद्यात्स कपिलां धेतुं सर्वोपस्करसंयुताम् । ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्माद्देवात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टादशोत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्वाजवधं सुत । सेह जन्मनि तत्काले क्षयरोगातिपीडिता ॥ १ ॥
 यक्ष्मणात्र क्षयं यान्ति धातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशान्तम् ॥ २ ॥
 हृदकर्मकृते पापं प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापनाशकरः कश्चिदुपायो नेह जन्मनि ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काविरोधिनी नारी भर्तुः पूर्वभवे सुत । मूकत्वं जायते तस्याश्चेह जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 तत्पापशमनं दानं दद्याद्देवस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पूजयेच्च तिलान्भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः विंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भजनं कुर्यान्नारी पूर्वभवेण्डज । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥
 अमतिष्ठान्विता सेह जायते वै खगाधिप । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यातिद्विजे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥
 विधिना तत्र दत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सुत ब्राह्मणेन तपस्विना ॥ २ ॥
 स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभाद्धनं न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भुक्तं स्त्रीपुत्रप्रादुभिः सह ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुक्तं पापाच्च नरकं भृशम् ॥ ४ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै दिजः । मथुरामण्डले देशे रम्येः पुण्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥
 विशालाक्षो धनी मानी सुरुषोऽमितवदो घृणी । बहुदेशीऽधिकारादयः पुण्यात्सर्वं फलं त्विदम् ॥ ६ ॥

लोमी क्रूरो महाशुद्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनश्च सुरूपस्त्रीमुखोज्झितः ॥ ७ ॥
 बन्धुहीनो व्ययी तीक्ष्णः सर्वं स्यात्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥
 कुवेरप्रतिमां रीकर्म पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धमितिकां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥
 संपूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देया ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्याद्देदस्वर्णपलात्मकम् ॥ १० ॥
 शुभं लेख्यं पवित्रं च पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते भक्त्या तस्यारिष्टं न लिप्यते ॥ ११ ॥

। प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवर्षकम् ॥ १२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२२ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षीणवर्णश्च स्वल्पवृत्त्या च जीवनम् ॥ १ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्देवपरायणः । को पादे कुशलेण दंष्ट्रिश्शृङ्गवियानतः ॥ २ ॥
 अणोतिदीर्घस्तस्यास्ति नेत्रतोदो विरश्मिता । परोक्षमपवादश्च लोका ब्रूयुर्निरन्तरम् ॥ ३ ॥
 प्रिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । व्यतृतं भापते किञ्चित्किञ्चित्केशस्य कारिणी ॥ ४ ॥
 अपत्यानि म्रियन्ते च एकं द्वे त्रीणि वा मुत । वर्षत्रयमिता वाला म्रियन्ते माससम्मिताः ॥ ५ ॥
 केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वतानघ । उदरे च स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥
 पृथगेवं कुभ्रातृणां मृतापत्यत्वमेव हि । गते बहुतिथे काले कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अतः पूर्वं वैततेय तृतीये चैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥
 दानव्रतदयायुक्तः प्रियाप्रीतिः परस्परम् । तस्य चापरमातुस्तु पुत्रः परममुन्दरः ॥ ९ ॥
 एको वै पादचारस्तु तृतीयश्च स्तननययः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥
 क्रियाकर्मकृतं पुत्रैः स्ववृत्तेः सदृशं खग । मासैस्त्रिभिर्वर्षातिक्रान्तेर्ज्येष्ठेनैव दुरात्मना ॥ ११ ॥
 निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । मात्रा शोकेनार्तया च हृदयं ताडितं भृशम् ॥ १२ ॥
 अभिवाताच्छिलीभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरेणैव कालेन ज्येष्ठश्रेणेण घातितः ॥ १३ ॥
 जन्म चेद् द्वितीयं वै मृतापत्यत्वकारकम् । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थस्य मृतस्याथ लेपोरलघुकस्य च ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यापने तु सम्माते सातुकूलप्रहे दिने । सपत्नीकः शुचिः स्नातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १६ ॥
 उपोषणं दिवा रात्रौ प्रातश्चानुदिते खौ । सुरभैर्वं सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १७ ॥
 सुशुभे भृमदेशे तु कुंकुमाद्युपचर्चते । कुर्यादष्टफलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १८ ॥
 तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेऽर्धयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १९ ॥
 उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभूतान्प्रयुष्माद्यांस्तथाचर्चयेत् ॥ २० ॥
 चारुदेहं सुवेपथुं चारुगुप्तं यशोन्वितम् । इमवाहुं चारुवाहुं सुचारुं पूजयेत्क्रमात् ॥ २१ ॥
 पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदेः । पुष्पस्रग्धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विधिवैर्गुणैः ॥ २२ ॥
 तद्विमासोऽथ तद्विष्णोरतोदेवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन वै ॥ २३ ॥
 होमान्ते विमोक्ष्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापकं कर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्यां चैकजायायां परपत्न्यां तथैव च ॥ २५ ॥
 स्वकुल्यहननाद्यापि भूमिद्रव्यादिलिप्सया । लघूनामलघूनां च हननात्पूर्वजन्मनि ॥ २६ ॥
 ततोऽथ वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोपिनाशाप दानं सम्प्रददे त्विदम्” ॥ २७ ॥
 स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिष्वात्मानमालोक्य भुञ्जीत स्वेष्टवन्धुभिः ॥ २८ ॥
 ऐहिकं लक्ष्म विज्ञेयं पूर्वकर्माभितंशनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्याद्बालक्रीडनात् ॥ २९ ॥
 जलादग्न्यादिना वाया व्रणो वा तस्य जायते । स्त्रीणां दैवकृतो व्याधिर्मुखे तिलवणादिकम् ॥ ३० ॥
 पितृजामातुलान्यादेर्नैत्रतोदो विरदिमता । स्वसृमातृप्यन्नादीनां बाल्ये वैधव्यता तथा ॥ ३१ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्मवे मोहात्परनिन्दां चकार वै । खल्वाटरुग्युता सा च जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्योविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलटेयं महादुष्टा पूर्वमासीत्त्वनाधिप । नानापापवशात्तेषां मातुषी सद्गता स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चात्र जन्मनि दृश्यते । निष्कृतिं तु प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
 वासात्तत्पापस्य हानिः पूर्वजन्मकृतस्य वै ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पक्षाघातं तु यः कुर्यात्सभायां ब्राह्मणस्य च । पक्षाघातेन रोगेण पीडितोऽत्रैव जायते ॥ १ ॥
 दद्यान्नृष्कत्रयं स्वर्णं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तस्माद्रोगाद्विमुच्येत पक्षाघातात्पतत्रिप ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अमर्षं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजबल्लभा । गण्डमालारूपरोगेण संयुक्ता जायते त्विह ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यादत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्रोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालकं योऽवधीत्कश्चिद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वंगदेशे वसन्पूर्वं चेह जन्मनि सोण्डज ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलामिज्ञो नालपशास्त्रविशारदः । धनधान्यरतश्चात्र बहुस्त्रीसुखभोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वं शृणु पापफलं तथा । क्षययोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिर्वर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजापापाद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे वा महास्थले ॥ ५ ॥

नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विवेचिष्ठवान् । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान् विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यरतो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । पडसे चतुरसे वा कुण्डे वाज्यतिलाञ्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विमाञ्शैवान्कासारलङ्घुकैः । नानामक्षयफलैश्च वस्त्रैर्माल्यैस्तथाचरेत् ॥ ८ ॥
 विविधां दक्षिणां दद्यादुद्रमीतिकरं तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजातपापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यां महाष्टम्यां नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 ममध्यानपरो सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेद्ध्यपादाद्यैर्नैवेद्यैर्विवेष्टया ॥ ११ ॥
 तं तु तत्सर्वपापेभ्यो मोचयामि खगेश्वर । आयुस्तस्य शतं प्रोक्तं पञ्चाब्देराधिकं खग ॥ १२ ॥
 भायश्चित्ते कृते तत्तु पञ्चम्यां चन्द्रवासरे । विनये त्वत्कृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघातादिनिश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्दृढात् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतैरपि । वाध्यते क्षयरोगेण सप्तजन्मानि निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरं चात्र यथा प्रोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च घानयेत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडिताश्चैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कत्रयं स्वर्णं देयं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघातात् संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राम्भवे मोहात्सुरां त्रिविधजां पिबेत् । मूत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहवित्तानुसारेण पलेनार्धपलेन च । कुर्याद्विरणमयं पत्रं चाष्टपत्रसमन्वितम् ॥ २ ॥
 आग्रहाक्षिति ब्रह्मणं स प्रभुं चोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्दद्याद्दिवाय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मूत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मथुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरं कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महाबले । भारवतारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षयाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्कृतं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णापहारी सततं पुरुषः प्राम्भवेऽण्डज । कुलत्रो जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णदशकं दद्यात्त तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तद्द तद्दोषशान्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वाविंशत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरो भोक्ता पूर्वं या घातयेत्तु तम् । राजवद्भ्रान्विता सात्र तस्मिन्वयसि भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणु पुत्र स्वर्गेश्वर । यस्मिन्कृते च विधिना पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्णं गोभूमिमिष्टान्नं घृतधेनुतिलांस्तथा । देया वै श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिंशन्मितेज्जदे तु प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मेरोः समागता चयं प्राप्ता माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कालियुगेनैव सर्वं पापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेद्देश्यमन्यजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मनि विज्ञेयो रक्तावुद्गसमन्वितः ॥ १ ॥
 प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यप्रदानेन पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २ ॥
 पापक्षये महाभाग क्षयः पापरुजस्त्विह ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । सात्र जन्मनि मृशस्य कृच्छ्रेणातिप्रपीड्यते ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः घोरोपाहरं सुत । सुवर्णपद्मदानं च सप्तत्रं ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३५ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्विदित्समन्वितः । काशश्वासादिना बाधा ह्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यजीविकः । मिया मीतिपरा तस्य व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ २ ॥
 किञ्चिल्लोभामिभूता च कुवाक्यानां च वादिनी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्गतिर्नैव ततोदकृत ॥ ३ ॥
 अपत्यानि म्रियन्ते च पको द्वौ त्रय एव वा । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदना विविधा स्तथा ॥ ४ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्मकृतं नैव स्त्रीकृतं नात्र संशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
 व्रतानि विविधान्येव कृतानि भुवि मानद । स्वगृहे धान्यराशेस्तु भक्षणायागतां शुभाम् ॥ ७ ॥
 सबत्सां गां ब्राह्मणस्य धान्यभक्षणतत्पराम् । सा वै गृहीत्वा लकुटं मृशं कुक्षवताडयत् ॥ ८ ॥
 सगर्भा मुरभिर्वत्स गर्भः कुक्ष्युपघातनात् । मृतात्तात्तामगर्भस्य प्रसवाद्दुःखिता भृशम् ॥ ९ ॥
 शिशुदुःखेन मुरभिर्भृशमाकन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
 पश्चान्मलुष्यमावन्ना तत्र दानप्रभावतः । तृतीयं जन्म चैतद्दे मृतापत्यव्यकारकम् ॥ ११ ॥
 सप्तजन्मसु दुःखी वै गौत्रीब्रह्मप्रवातकः । भवेन्नानाप्रकारेण नानापत्यार्थदोषकृत ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्वेनापत्यं हि जीवति । अनुग्राह्योऽस्म्यहं देव लोकानां हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि संप्राप्ते सातुकूलग्रहेऽहनि । सपत्नीकः शुचिः स्नात औषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
उपोषणं दिवारात्रौ त्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमास्या दिनं प्राप्य प्रातश्चानुदिते रवौ ॥ १५ ॥
सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तस्योपरि गवां स्थान उदगास्यः समाविशेत् ॥ १६ ॥
अर्हणाद्युपहारैश्च कुंकुमैरुपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
तस्योपरि, न्यसेद्देवं माधवं कलशेऽर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे तायुधं सचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । विष्णुसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥
पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैरर्चयेद्विविधैर्गुणैः । रुद्रकादशनीभिश्च जपेद्बुद्धविधानतः ॥ २० ॥
पूजालक्ष्मिदैः पुष्पैस्त्वेतन्न्यवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पापसेन च ॥ २१ ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्च समध्वज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः पूर्वजन्मनि दुर्धिया । सगर्भायाः कृतं गोश्च लकुट्या कुक्षिताडनम् ॥ २४ ॥
तत्कर्मवशतः प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते बहुपातकात् ॥ २५ ॥
तत्तदेनोविनाशार्थं दानं सम्प्रददे त्विदम्” ॥ २६ ॥

स्वस्त्यस्तु चेति तत्रोक्ता कोऽद्वादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य ह्यन्यान्च तोपयेद्विजात्र
मृमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दत्त्वा देयं द्रव्यादिशक्तितः ॥ २८ ॥
अहःशेषं नयेत्सर्वमिष्टवन्ध्वादिभोजनैः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्घातः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गिणां चोपघातश्च जायन्ते व्रणजार्तयः ॥ ३० ॥
जलाकुलत्वं स्पृशेभिः कदाचित्तत्र जायते । नार्यङ्गे विकृतिव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥

पितृजामातुलान्यादेर्विधवार्तिः स्नुषादिषु ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातितीव्रेण सात्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्याः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्याद्रुक्ममयं पद्मं सा तत्र ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय पृजिताय निवेदयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यो विप्रस्त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मृशवरोवरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिह्नं तस्य पदे तेन लक्षितः पादजः सदा । सप्तजन्मनि रोगेण मृष्यकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृष्टप्राक्पातकस्यात्र प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षये च शीघ्रे तु कृच्छ्रसाततपनं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतस्तु या नारी वैश्यघातनतत्परा । बभूव प्राक्च पक्षीन्द्र सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तावुदसमाक्रान्ता दृष्टपापप्रपीडिता । महारिष्टेन सा याति यमलोकं स्वगाधिप ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मिते वर्षे सत्यंसत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजा चेह बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मान्विता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे स्वगाधिप । प्राक्पापाद्दुस्तरात्सूत कण्ठपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कपिलां दद्याद्वा स्वर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चादिवपूजनतत्परात् ॥ ३ ॥
या त्वेवं कुरुते भक्त्या कपिलादानमुत्तमम् । न पश्येत्सा क्षयरुजमपि प्राणप्रणाशनीम् ॥ ४ ॥
आयुर्वर्षाणि सा मुंक्ते त्वन्दसप्ततिसंख्यकम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरोऽतिबलौकपात्स्वस्त्रियं कामयेत्पुरा । इह वै यौवने प्राप्ते स उन्मादी भवेद्भृशम् ॥ १ ॥
दद्यात्प्रजापतिर्देवं सौवर्णं शक्तितोऽड्ज । मृगं स्वर्णमयं तद्वत्पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्चात्तया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत सोन्मादान्मुच्यते त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत परस्वर्णापहारिणी । सेह जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥
दथात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यते चेह जन्मनि ॥ २ ॥
चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तावुदेन रोगेण बाध्यते सेह जन्मनि ॥ १ ॥
व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्येन दानेन रक्तावुदविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चित्रकुष्ठी प्रजायते । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥
स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे स्वगाधिप । प्राजापत्यत्रयं सूत चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिन्मलेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्ययुतः सुधीः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥
त्यागी शूरो महोद्यमश्च देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥

प्रजाः पालयतस्तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तथा ॥ ३ ॥
 तस्मिन्काले ह्यभूद्युद्धं घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृता यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥
 तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः प्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥
 वातयित्वा तु श्लेष्णे स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥
 तद्वृणा चान्तकालेऽपि दिवि प्राप्ता सभर्तृका । भुक्ता तत्र महाभोगान्पूर्वं सा स्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥
 नानामजाघातनजात्पापात्पूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्पुण्यात्तथा सूत म्लेच्छदेशे ह्यजायत ॥ ८ ॥
 सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिमे । गौरः सुरुषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥
 नानाभोगमुखैर्युक्तो गजयूथैः समावृतः । पश्यन्वरयसंकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥
 महोन्नः पुत्रपौत्रादयश्चाद्यन्तमुखसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीपतिः ॥ ११ ॥
 स्त्रीसाहाय्यान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । सुखैर्बर्षयुता सापि यवनी तद्वशां रिबह ॥ १२ ॥
 अपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्रोक्तं ससहायं पतत्रिप ॥ १३ ॥
 स्वाभिकर्मयुतात्पुण्यात्तदर्थमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्पतत्रिप ॥ १४ ॥
 पश्चाशीतिमितायुः स्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पश्चादद्वे तु स्वदेहान्तत्तमं सुत ॥ १५ ॥
 शस्त्रमहारिर्विविधैः प्राप्तं त्वत्र रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्पापात्तद्वै नात्र संशयः ॥ १६ ॥
 दद्यात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तत्र बहु शतपलात्मकम् ॥ १७ ॥
 ऊरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । सर्वोपस्करसंयुक्तं देयमेतत्पुत्रक ॥ १८ ॥
 महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्कचित् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्यौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण पुरुषं सा चोन्मादेन पीडिता ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सर्वपुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा सुवर्णजं वायुं मृगं ह्रैमं च वाहनम् ॥ २ ॥
 सर्वोपस्करसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्र्युहारी च यः पूर्वजन्मन्त्रैव जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
 दद्यात्तत्पापनाशाय त्र्यु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्भोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अविपन्ने यया पत्यौ जाराद्धर्मो धृतः पुरा । शापान्न जारजादुष्टान्न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
 काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दक्षिद्रिजपालनात् ॥ २ ॥
 धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्तान्मयोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं चत्वारिंशन्मितेऽब्दके ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत पञ्चशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु इस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
 तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशेऽन्दे चैव पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृतिर्भवेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः काश्चिद्ब्राह्मणीं सूतं बलौत्कर्षेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
 अत्रियते रिष्टयोगेन सोन्माद्यत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी मोहाल्लोभाद्धरेत्रपु । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
 शतत्रयपलं दद्यान्नपु तत्पापशुद्धये । तस्मिन्पापे क्षयं याते श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिव्यचाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५२ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवंशे समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेर्ष्यालुश्च जनान्वितः ॥ १ ॥
 सुव्रतः शक्तिमान्धीरः किञ्चिद्दयाधिसमान्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा भेहरीगेण पीडयते ॥ २ ॥
 उदरार्तिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक् सत्यकृल्लोकि व्रतानामनुकांक्षिणी । बहुकालं च सुपुत्रेऽपत्यानि शुभलक्षणा ॥ ४ ॥
 सर्वाण्यपि मृतानोह ह्यपुत्रा जीविता सती । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सञ्जातः पश्चिमे किल । तस्य गेहे चिराज्जाता कन्या भुवनमुन्दरी ॥ ६ ॥
 भूमिद्विगणलोभेन वृद्धविभाष सापिता । तस्य गेहे स्थितं यच्च सर्वस्वं स्वशुरोऽहरत् ॥ ७ ॥
 यावत्कन्या भवेत्प्रौढा वरार्थं गुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं तावत्कन्या सुतार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चिद्वर्षे व्यातिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बालविधवा जाता पत्यपत्यार्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्थरता नित्यं सत्यानामनुकांक्षिणी । बहुवर्षैस्तया वत्स नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 तस्या निर्धनतां प्रेक्ष्य पिता पुत्र्यै धनं ददौ । किञ्चित्काले व्यतीते वै मृता सा ब्राह्मणी स्वग ॥ ११ ॥
 सा पुत्री सुदूरे भूत्वा ह्यगमजन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मविपाकेन पूर्वपापाद्ब्रह्मजाः । तस्य भर्तुर्गृहे गर्भस्त्रावतो मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्मृत्युरेवं वै निष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौरवे नारके गतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्त्वा वर्षाणाञ्च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं चतुर्थकं जन्म बहुपुत्री स वै स्मृतः । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन पापेन तस्य वै ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी नित्यं चिरात्पत्यनुगामीनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्रशाम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्पृथक्त्वं मे प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुत्रिका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह शृणु त्वं कथयतामज ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वरयुक्तां सा चिन्तयित्वा समागमम् । दशाब्दान्वितमानेन यथानावं ययामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । अलंकृतां यथाशक्ति वराय गुणशालिने ॥ २२ ॥
 ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । महापापवशमनं कन्यादानमतन्द्रितः ॥ २३ ॥
 कन्याविवाहसमये महाशान्तिविधिश्चेत् । एवं कृतविधिः सूत कन्यां दत्त्वा विधानतः ॥ २४ ॥
 शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विवादिषां । भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् ॥ २५ ॥
 गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् । वर्षे वर्षे तु सम्पूर्णं व्रतं कृत्वा तु पोषयेत् ॥ २६ ॥
 एवं कृतविधिः सूत बहुपुत्रा यशस्विनी । पापं पुत्रविनाशाय कन्यापत्यादिषु त्रिषु ॥ २७ ॥
 तत्पापस्य प्रणाशार्थं कन्यादानादिकं चरेत् । नाशयेत्तानि पापानि द्विजानां विविपूजनात् ॥ २८ ॥
 यजन्यज्ञविधानेन ब्राह्मणान्सि वाचयेत् । विनायकाम्बिकामूर्तीर्हिमनिष्कप्रमाणतः ॥ २९ ॥
 व्याचार्याय ददेत्तु नानाकर्मोपशान्तये । ऐहिकं लक्षणं तस्या शरीरे चोपजायते ॥ ३० ॥
 जिह्वास्वनन्तेषु ग्रन्था वातादिदोषतः । नृपचौराग्निहानिश्च विचानां च यतस्ततः ॥ ३१ ॥
 तप्यमानं मनश्चैव जायते भृशमाधिना । सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं तयोर्विधिः ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविषाकेऽध्यायीष्वपचाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यावत्प्रहारीणी नारी लोमात्पूर्वभवे मुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं विचार्य यत्नेन तान्नं दद्याच्च शक्तितः । तस्मादानान्महाभाग पापं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविषाकेऽध्यायश्चतु पचाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भं तु बहती या वै मुक्ता पूर्वं हि मानद । गर्भसत्रमकृत्वेवाविधिना गर्भधारणात् ॥ १ ॥
 तेन कर्मविषाकेन वाहुजा सा प्रकीर्तिता । पूर्वजन्मन्यमो विप्रान् न च गर्भं दद्यात्तलम् ॥ २ ॥
 प्रायश्चित्तादिदं तस्याः सर्वपापमोचनम् । कुर्याच्च गर्भसंयुक्तां राजतीमवलामिह ॥ ३ ॥
 वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमार्पाहैरुपमयः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाडज ॥ ४ ॥
 एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविषाकेऽध्यायः पचपचाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मृगयां प्राप्य पशून्द् गजराजवधे पुरा । जायते गजचर्मा वै स नरोऽत्रैव जन्मानि ॥ १ ॥
 गणेशप्रतिमां दद्यात्सौवर्णां द्विपलात्मिकाम् । गन्धपुष्पैश्च सम्पूज्य तस्माद्रोगाद्विमुच्यते ॥ २ ॥
 कारयेद्गणनायस्य लक्षजाप्यं विधानतः । होमयेच्चदशभिः सुच्यते पूर्वकिल्बिषात् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविषाकेऽध्यायः पचपचाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो ह्येतत्पतिद्वान्नं क्षुपीडाभिः प्रपीडितः । सोऽत्र जन्मनि पशून्द् शूलहन्पीडितो भवेत् ॥ १ ॥
 अन्नदानेन विमाणां रसदानादिदोषतः । सुच्यते शूलजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

सुवर्णशूलदानाद्वा विप्रायात्र कुटुम्बिने । शूलरोगोपशमनमिह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सूर्याभिपिक्तः प्राक्सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वजातिषु महाभाग दृढकर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 वैराटदेशे नियसन्नाजकार्ये रतः सदा । कृतवान्गोप्रहं तत्र शशूणां भयदायकः ॥ २ ॥
 बालवत्सा मृतास्तत्र पुरे गावः खगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
 ततो यमपुरं प्रातो भुक्त्वा भोगांस्तु तत्र वै । विष्णुपूजनजात्पुण्याज्जातोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
 चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानामुखैश्वर्ययुतो गजाभरयवाहनेः ॥ ५ ॥
 बन्धुभृत्याधिकांशराद्यो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुमतादाव च सुखं पापफलं कृणु ॥ ६ ॥
 धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखार्तो बालवत्सवधादिह ॥ ७ ॥
 नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं खगाधिप । चत्वारिंशन्मिते वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ ८ ॥
 गृहपापान्महाभाग वृष्टिरष्टसमुद्रवा । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापान्मुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं कृणोत्स्व तद्वर्षानन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
 दृढकर्मान्जितात्पापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्धरिर्वंशस्य वंशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विग्रहोमये च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
 कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तया । वेतूनां दशकं दद्यात्सर्वसाभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
 दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं वत्स चेत्कुमार्याद्विष्वक्कम् ॥ १५ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरान्तसुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं यथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थं पुण्याश्रयेण्डज ॥ १७ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवा भूमौ क्रुशे मृगशिराभिधे ॥ १८ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजात्फलात् । भविष्यति न सन्देहः पुनर्विष्णुप्रपूजनात् ॥ १९ ॥
 मृत्युस्मृत्यपि जनुपि भविता गोश्रहात्सुत । सर्वपापादिशुद्धिः स्यात्पुनर्भोगमवाप्नुयात् ॥ २० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धयर्थं देवं रीतिफलं शतम् ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्निष्प्रांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्गोतापपजादध्रुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एको नवष्टयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग खररोमात्र जायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वर्गं पापादिमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं सुवर्णस्य दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदेदेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्टयुत्तरपञ्चाशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भुक्तं गर्भवृद्धयर्थं कुम्भकुटाण्डं खगेश्वर । इह जन्मनि सा जाता संक्रा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं दद्यात्पेया प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वैरण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितिकं वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ३ ॥
 दद्याद्विजाय विधिना ह्याचरेच्छाङ्करं व्रतम् । फाल्गुनादौ चतुर्दश्यां कृष्णायां मासिमासि तु ॥ ४ ॥
 पूजयेच्छङ्करं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग कर्म यत्कृतवान्पुरा । जीवो हि तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राजप्रचारी बलवान्कूरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन धातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्वाजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्करम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलीकृताः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुक्ता तु दारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनात् । तथा पुण्यफलात्पुण्यं प्राप्य मोदं विशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोकवञ्चनतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तः कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखैर्युक्तस्तथा पुत्रविवर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सत् सर्वपापनिऋन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं सुशोभनम् । पूजयेत्तु त्रिवर्णान्तं मन्त्रैस्तद्विद्वजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्वहुदीपकैः । संपूज्य विधिवद्देवं तदन्ते भोजयेद्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तान्स्तथा शान्तान्पूजयेद्विज्ञप्तिदिभिः । नानाहिरण्यैर्विधिवत्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापप्रणाशनम् । सम्प्राप्यात्र च निर्याणे शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्वि काश्यप । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तसा शलाका देया वै श्रुते कर्णेतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुस्त्वदशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य वै । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पृथिवत्सरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वमत्रैव जन्मनि । खरोमसमानानि रोमाणि प्रभवन्ति हि ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय ततो दद्यात्स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विपट्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा तु हरेद्रीतिं नारी सा च खगाधिप । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

शीतिं दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया तिलान्नोगविनाशनम् ॥२॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःषष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सेह जन्मनि शूलेन रोगेणैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नस्य च विप्रेभ्यो दीनेभ्योऽथ खगाधिप । मिथुम्यश्च तथा दानाद्रसदानाच्च शक्तितः ॥२॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचषष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु चात्र खगश्रेष्ठ प्राणिनश्च विचेष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु शूरो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
ग्रामाधिपो महाशूरो राज्यमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥२॥
पुण्यतीर्थेषु स्नानानि कृतवान्व्यमर्षद्वितः । अथो भाविष्यलत्सुत कृतवान्दुष्कृतं महत् ॥ ३ ॥
सहायैः पञ्चभिस्तेन मिलित्वा कर्म दारुणम् । कृतं यत्तदहं वक्ष्ये क्षेत्रकर्माणि लोमतः ॥ ४ ॥
ददाह क्रूरबुद्ध्या च वनं जन्तुसमाकुलम् । वनजीवास्तथा दग्धा मृगसर्पादिजातयः ॥ ५ ॥
पापयाचिरतं तेन भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । स तेन कर्मणा युक्तो गत्वा तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
पुण्यात्पुण्यफलं सुक्ता स जातो मुखजोऽधुना । पूर्वपुण्यविशेषेण गिरौ केदारमण्डले ॥ ७ ॥
हिमालये पुण्यदेशे गौरो भव्यश्च बुद्धिमान् । नातिहरवो नातिदीर्घो सर्वकार्यविचक्षणः ॥ ८ ॥
गतागतधनैर्युक्तो बलवाज्जनबल्लभः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ ९ ॥
गूढवेशे महामानी दाक्षिण्यरहितैर्युतः । मनोदुःखसमाक्रान्तः कापट्येन च संयुतः ॥ १० ॥
ग्रामभवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः । अत्र जन्मनि ते पुत्रा मृतास्तत्प्राणिनोऽहज ॥ ११ ॥
तस्य प्रिया सदाचारा रोगक्लेशश्च संयुता । लक्षणैर्मेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
वनदेवी तथा कार्या पलेनैकेन शोभना । हिरण्मयी तथा लेख्या पत्रे च चतुरस्रके ॥ १३ ॥
तदर्धमितिका वापि निजविचानुसारतः । वनजीवास्तथा लेख्याः पत्रे रजतसम्पदे ॥ १४ ॥
पलमात्रे महाभाग गन्धैः पुष्पैश्च पूजयेत् । मापत्रयमितो वद्विस्तथा चैव हिरण्मयः ॥ १५ ॥
आहूय ब्राह्मणान्भक्त्या तैर्म्यो देया विधानतः । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ १६ ॥
अग्निदूतं द्विसाहस्रं जपेदष्टाक्षरन्तया । होमयेत्तद्दृशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥
पार्थिवान्पूजयेद्यत्नान्महादेवान्प्रयत्नतः । अयुतं संख्यया भक्त्या मदिने व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
मन्त्रातिं पूजयेन्नित्यं मम भक्तिपरायणः । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
एवं कृते महाभाग प्रायश्चित्ते विधानतः । तस्य सन्ततिवृद्धिः स्याज्जायन्ते सम्पदश्च वै ॥ २० ॥
नाद्यथो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । न पुत्रमरणं किञ्चिन्नच रिष्टमर्थं क्वचित् ॥ २१ ॥
द्व्यशीतिमितवर्षान्तं सुखी जीवति मानवः । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २२ ॥
न मुखं लभते कापि रिष्टं नैव मृतिर्भवेत् ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षष्ट्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चमूव चासुने देशे वैश्यो व्यापारवान्भुवि । विमभक्तिपरो नित्यं कृषिवाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवान्नाजसम्मानी भार्यापुत्रसुहृद्युतः । सहोदरसुतो मानी धर्मकर्मार्थसाधकः ॥ २ ॥
 कृतवान्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योतिभक्तितः । कार्तिके मधुपुर्यां वै स्वर्णदानं चकार वै ॥ ३ ॥
 घृतप्रज्वालितान्दीपान्दत्तवान्यमुनाजले । ब्राह्मणेभ्यो ददावन्नशयवसनकम्बलान् ॥ ४ ॥
 अयो भाविबलात्सुत कृतं यत्कर्म दारुणम् । व्यभिचारभवं सुत भार्यायां प्रतिवेशिनः ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणस्य खगश्चेष्ट सात्त्विकस्य महात्मनः । अप्रसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा ॥ ६ ॥
 वैश्यस्तां कामयामास लोभमोहादिविभ्रमैः । अज्ञानात्काममिच्छन्ताकुभावपि वलयितः ॥ ७ ॥
 कामस्य वशमापन्नौ ब्राह्मणो जनताडितः । स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोर्यस्य वै बलात् ॥ ८ ॥
 सर्तो वै धर्पयामास बहुकालं खगेश्वर । व्यभिचारवशात्तस्य चान्योन्यैस्तद्वृतं धनम् ॥ ९ ॥
 गृहीतं तद्धर्नं चैव तेन धूर्तेन मानद । ततो लोकापवादेन ब्राह्मणीमत्यजाद्विजः ॥ १० ॥
 ततः सा निधनं प्राप्ता ब्राह्मणी दुःखतोण्डज । निर्देशो ह्यभवत्तस्य ब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोऽपि मृतस्तत्र तदुःखेन खगाधिप । ततो बहुतिये काले वैश्यस्तु यमशासनम् ॥ १२ ॥
 गत्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गश्च शाश्वतम् । भुक्त्वा पुण्यप्रभावाच्च स जातो ब्राह्मणस्त्वह ॥ १३ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गा बहति यत्र वै । इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १४ ॥
 मध्ये जन्मत्रये प्राप्तं यदुःखं तन्महोत्त्वणम् । नोक्तं मया खगश्चेष्ट चतुर्थं जन्मानि ध्रुवम् ॥ १५ ॥
 स्यात्कृष्णगौरी भतिमान्नाजमान्यः प्रियंवदः । विद्यावान्मितवाक्शूरो नात्युच्चो न लघुर्धृणी ॥ १६ ॥
 दयावान्वैदिकाचारो वेदद्विजपरायणः । ग्रामाधिपः सुभोक्ता च पौत्रभ्रातृसुतान्वितः ॥ १७ ॥
 यशस्वी सत्यवाग्दानी कृती बहुजनप्रियः । सन्धिविश्रहसंयुक्तो धनी बन्धुप्रियः सुखी ॥ १८ ॥
 नैककृत्सिंयुतः कामी मितदो बहुमित्रभाक् । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् ॥ १९ ॥
 मनोदुःखैः समाक्रान्तो ह्युदरं वातशूलयुक् । गतागतधनैर्युक्तो दयादकलहैर्युतः ॥ २० ॥
 मिथ्यापवादशङ्काभिः शङ्कितः कष्टैर्युतः । अनागतः स्वभार्यायास्त्यागात्सद्भाद्विजस्त्रियाः ॥ २१ ॥
 ब्रह्मस्वभक्षणतापापाद्वंशच्छेदोऽत्र दृश्यते । भार्यावियोगमाप्नोति नैकभार्या स बिन्दति ॥ २२ ॥
 महोद्विग्नमनाः सोऽपि न रतिं लभते कश्चित् । किं मया दुष्कृतं पूर्वं कृतं चिन्तयति स्वयम् ॥ २३ ॥
 अहो दैवमहो दैवं चिन्तयन्गुप्तदुःखभाक् । न सुखं भ्रातृपुत्रोत्थं न पित्रोर्नसुताभवम् ॥ २४ ॥
 कुटुम्बकलहो दोःस्थं स्त्रिया दुःखं मुहुर्मुहुः । द्विपञ्चाशद्वद्वके वै जातपुत्रविनाशकः ॥ २५ ॥
 लग्नाङ्गे पञ्चमे घूने क्रूरग्रहनिरीक्षिते । त्रिग्रहैरीक्षिते तत्र त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ २६ ॥
 इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशास्त्रिजमानसः । ब्राह्मणतल्पगात्पापादमाङ्गे लक्ष्मसंयुतः ॥ २७ ॥
 एवं तु लक्षणैर्युक्तः कुर्यात्पापविशोधनम् । प्रायश्चित्ते कृते सुत भार्यास्यतिर्भविव्यति ॥ २८ ॥
 पुत्रपौत्राभिष्टुद्धिश्च वंशवृद्धिर्भवेत्तथा ॥ २९ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्त्वेन दुःखं विनश्यति । स्त्रियाः स्थितिर्भवेत्स्वामिन्वंशवृद्धिर्भवेत्प्रमो ॥ ३० ॥
 संसारार्णवमग्नानां मसीद् परमेश्वर । कथयस्व दिवानाथ मुक्तिमुक्तिप्रदो भव ॥ ३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो कथयिष्ये तवाखिलम् ॥ ३२ ॥
 तस्येदं कर्ममानेन प्रायश्चित्तं यथोदितम् । तेनेदं मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं यथा तथा ॥ ३३ ॥
 उमामहेश्वरो देवो सौवर्णो कारयेच्छुभो । पलद्वयमितौ कार्यौ विधानेन प्रयजितौ ॥ ३४ ॥

नानाचन्दनचर्चाभिः पुष्पपूषैर्पनोद्हरैः । सौभाग्याष्टकसंयुक्तपूजनाच्च शुभानना ॥ ३५ ॥
 उमामहेश्वरप्रीत्यै दम्पती परिधापयेत् । ततो हिरण्मयीं देवीं ब्राह्मणाय समर्पयेत् ॥ ३६ ॥
 यथा त्वमुमया देव सभायोजति महेश्वर । तथा तव प्रसादेन सभायं कुरु मां प्रभो ॥ ३७ ॥
 यथा त्वं पुत्रयुक्तो मां पुत्रवन्तं तथा कुरु । तवस्तिच्छाचले द्रोणे शुक्ले द्वादशमाषिकाम् ॥ ३८ ॥
 तिलपुष्पे न्यसेन्नार्याः प्रतिमां वस्त्रसंयुताम् । सुवर्णामितिकां वापि सर्वभूषणभूषिताम् ॥ ३९ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां विप्राय गुणशालिने । दद्याद्दक्षिणया युक्तां विधिवद्विदितार्हणाम् ॥
 श्रद्धया देववित्तोक्तं मन्त्रमेतं समुच्चेत् ॥ ४० ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया माचि जनुषि ब्राह्मणां संयतेन्द्रियाम् ॥ ४१ ॥

पतिव्रतपरां नारीं वलेनाक्रम्य सुव्रता । पापं नार्यां विवोगारूपमिदं प्राप्तं मुदुःसहम् ॥ ४२ ॥
 ब्रह्मरवभक्षणाजातपुत्रनाशारूपकिल्विषम् । महेनसोऽस्य नाशाय सौवर्णीं योषिताकृतिः ॥ ४३ ॥
 तिलाचलोपरि भ्राजच्छुक्लपात्रे तिलैर्भूते । समारोप्य मया दत्ता तुभ्यं विष्णुस्वरूपिणे ॥ ४४ ॥
 दानेनानेन मे ब्रह्मन्महेनस्तद्दिनइयतु । त्रिवेदत्रिति सम्पूज्य चैवमस्तिवति वादिनम् ॥ ४५ ॥
 अग्नेनयेति मन्त्रेण प्रणिपत्य विसर्जयेत् । द्विसुवर्णेन मन्त्रात् देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ ४६ ॥
 तत्तत्तु भोजयेत्तस्मिन्दिने नानाविधाद्गनाः । एवं कृते सभायः स्यात्पुत्रपौत्रसमन्वितः ॥ ४७ ॥
 भक्तियुक्तेन मनसा किल्विषान्मुच्यतेऽचिरात् । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् ॥ ४८ ॥
 हामयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रान्श्च भोजयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य वंशवृद्धिकरं परम् ॥ ४९ ॥
 अन्नैर्नानाविधैर्भक्ष्यैर्नोढां दितदम्पतीन् । भोजयेद्दिविषचाक्ष्यं श्रद्धया परया युतः ॥ ५० ॥
 गामेकां दक्षिणां दद्यात्सर्वभरणभूषिताम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः ॥ ५१ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् । नावयो व्याघ्रयस्तरय न च मृत्युभयं भवेत् ॥ ५२ ॥
 नच शत्रुकृता पीडा न पुत्रमरणं भवेत् । न भार्यामरणं तत्र प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ ५३ ॥
 आयुष्कृत्पूजनाद्वान्तं भवत्येव न संशयः । अकृते तु यथाशक्त्या प्रायश्चित्ते खगाविप ॥ ५४ ॥
 भार्यापुत्रसुखं तस्य न भवेदत्र जन्मानि । सप्तपञ्चाशद्वेदे तु रिष्टं भवति दारुणम् ॥ ५५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ५६ ॥
 इति श्रोतृदस्य र्णिगसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपट्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय शृणु त्वं हि प्राणिनस्तस्य चेष्टितम् । आसीत्कात्री महाभाग प्रयागे वेशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवान्मोगयुक्प्राज्ञो भृत्यवाहनसंयुतः । राजसेवापरो मन्त्री धर्मशास्त्रार्थकोविदः ॥ २ ॥
 अहंयुः कीर्तिमाञ्जुरो ब्राह्मणातिथिपूजकः । परोपकारनिरतो वैद्यविद्याविशारदः ॥ ३ ॥
 गोरोगमक्षन्धक्रे देशे मण्डलके तथा । दिव्यौषधीनां योगेश्वर नानोपायैः प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे रक्षौ । सुवर्णरत्नभूषाभ्रवसनाच्छादनानि च ॥ ५ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे जात्यर्हकारमुद्धितः । पितृमातृगुरुणाञ्च निन्दाञ्चैव चकार ह ॥ ६ ॥
 बान्धवानाञ्च वृद्धानामवहेलनकर्मतः । बाल्यमारभ्य नियतं विप्रोरुलूङ्घ्य शासनम् ॥ ७ ॥
 उच्छृंखलतया चक्रे यद्यत्कर्म स बाहुजः । ततो भाविवलामृतं गुरोरपि महात्मनः ॥ ८ ॥
 विद्यामभ्यस्य तस्यैव निन्दाञ्चक्रेऽल्पमुद्धितः । ततो बहुतिथे काले सम्प्राप्य यमशासनम् ॥ ९ ॥

पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापाच्च नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽपुना ॥ १० ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च रक्तवर्णः प्रदापवान् ॥ ११ ॥
 बुद्धिमात्रीतिमान्वाग्मी पाता भोक्ता जनप्रियः । लघ्रात्पञ्चमगैः क्रूरैः शुभैः पञ्चभिराश्रितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मसंस्कारयुक्तश्च गुणी मानी यशोन्वितः । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् ॥ १३ ॥
 पितृमातृशुभ्रातृवन्द्युद्धीनिन्दया पुरा । तैर्विहीनोऽपि जनुपि पुत्रस्त्रीमुखवर्जितः ॥ १४ ॥
 चतुर्याश्रमसंयुक्तो नैकवासी जितेन्द्रियः ॥ १५ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथन्देव तस्य जन्तोरेह ध्रुवम् । किं कर्तव्यं समाचक्ष्व प्राणिनां हितकाम्यया ॥ १६ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं त्वया सूत वक्ष्ये तत्पापशोधनम् । गायत्रीदशसाहस्रं त्र्यम्बकं च तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 अष्टाक्षरं महामन्त्रं चतुर्विंशत्सहस्रकम् । जपेन्नियमयुक्प्राज्ञो गङ्गातीरे महौजसि ॥ १८ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विप्रैश्च भोजयेत् । रुद्रैकादशिनीभिश्च रुद्रैकादशकेन च ॥ १९ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं रुद्रमेकादशात्मकम् । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २० ॥
 सप्ततिस्तस्य जायेत चान्ते भोक्षमवाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २१ ॥
 त्रिहीने षष्टिसंख्येन्द्रे रिष्टेणैव मृतिर्भवेत् । सद्गतिं नैव चाप्नोति जन्मजन्मनि दुःखभाक् ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते पुत्र शतं च चतुरुत्तरम् । वर्षाणि जीवनं तस्य प्रोक्तं चैव महात्मनः ॥ २३ ॥
 अन्ते सप्ततिमाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोक्यते ॥ २५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपष्ठशुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महानाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गण्डदेशे बभूवार्त्ता ग्राम्भवे विनतात्मज ॥ १ ॥
 वाहुजानां कुले प्राज्ञो धर्मवित्संयतोन्द्रियः । धनवाहनमोगाढ्यो राजसेवापरः सुखी ॥ २ ॥
 सन्धिविप्रहंसयुक्तः ऋषीो धर्मविदुत्तमः । स्वगोत्रजासहायाच्च प्रयागे गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 मधुघेनुमहादानं ब्राह्मणाय प्रदत्तवान् । विष्णुपूजारतो नित्यं सर्वजीवदयापरः ॥ ४ ॥
 अयो भाविबलात्सूत कृतवान्पारुष्यमिदम् । राजाज्ञया रिपूणाञ्च देशं लुण्ठितवान्वग ॥ ५ ॥
 तन गोम्रहणं सूत कृतवान्पारुष्यमिदम् । तत्रैकत्र गौर्महाभाग ह्यासन्नप्रसवा स्थिता ॥ ६ ॥
 शीघ्र गन्तुमशक्ता सा ताडिता तेन वै भृशम् । तेन गर्भाच्छ्रुतो वत्सो मृता सा गर्भपीडिता ॥ ७ ॥
 गोघातान्महाभाग घोरं पापमुपाजितम् । तनो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पापात्पापफलन्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो वाहुजोऽपुना ॥ ९ ॥
 केदारमण्डलमान्ते गङ्गातीरे हिमालये । स कृष्णगौरो मतिमान्सेनानीः प्रियदर्शनः ॥ १० ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च नातिरधृलः कृशो न च । बहुग्रामाधिपः शूरो मितवाग्ब्राह्मणप्रियः ॥ ११ ॥
 राजप्रियो नीतिविद्यै नैकस्त्रीसङ्गयुवमुखी । सन्धिविप्रहंसयुक्तो दाता भोक्ता प्रियम्बदः ॥ १२ ॥
 धनवान्वाहनोपेतो भृत्यैश्च परिवारितः । पशुदासीघ्नसंयुक्तो बन्धुमित्रसुसंयुतः ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः कश्चित् । ग्राम्भवे गोविघात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः ॥ १४ ॥
 द्विचत्वारिंशदन्तं कदाचित्प्रोचसंयुतः । गोवघाच्च महापापात्स्त्रीमुखं नैव विन्दति ॥ १५ ॥

गूढचेष्टो वक्रमतिः कुक्षौ गोताडनात्सुत । कुक्षिशूलयुतः कापि कापि दन्तरुजान्वितः ॥ १६ ॥
जन्माङ्गात्पश्चमे द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते । कदाचित्कण्ठरुक्चास्य सन्नपाकस्तथा न च ॥ १७ ॥
वातरुक्संयुतो वापि गृहे कलहसंयुतः । दाने या स्त्री सहायासीत्सात्र माता प्रकीर्तिता ॥ १८ ॥
यो वत्सो गोदच्युतो गर्भात्स सुतोऽभून्मृतिं गतः । लक्षणैरेभिरादृचस्य प्रायश्चित्तं वदामि ते ॥ १९ ॥
पलत्रयमिता कार्या सौवर्णा वत्ससंयुता । लेख्या पत्रे शुभे धेनुर्गन्धपुष्पार्चनादिभिः ॥ २० ॥
सम्पूज्य विधिना सूत सा देया ब्राह्मणाय वै । रजतेन च कर्तव्यो दण्डः पञ्चपलैः शुभः ॥ २१ ॥
मायसप्तमितो वह्निः सौवर्णा विधिना सुत । देव्यो विप्राय विदुषे दद्यात् कुटुम्बिने ॥ २२ ॥
गायत्रोमष्टसाहस्रं न्यम्बकन्तु तथा जपेत् । अष्टाक्षरस्तथा जप्यश्चतुर्विंशतिसंख्याया ॥ २३ ॥
होमयेत्तद्दशशेन तिलराज्यपरिष्ठितः । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २४ ॥
लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्पुत्रवृद्धये । मद्दिने तु यत् कुर्यात्सर्वपापानुत्तये ॥ २५ ॥
एवं कृतविधेः सूत पूजेषापीचनाशनम् । नाथयो व्याधयस्तत्र न शत्रुभयमावहेत् ॥ २६ ॥
न पुत्रमरणं तस्य न स्त्रीमरणमेव च । सम्पदस्तस्य जायन्ते पुत्रपौत्राभिवृद्धितः ॥ २७ ॥
द्व्यशीतिमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नेवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोचनम् ॥ २८ ॥
सुखं न लभते कापि नरकश्च प्रपद्यते । पश्चाद्दर्पके रिष्टे तेनैव मरणं भवेत् ॥ २९ ॥
जन्मादिमरणान्तश्च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । क्षत्रियस्य कुले भूत्वा सेनापत्यमुखान्वितः ॥ १ ॥
ब्राह्मणान्वाधत्ते यो हि तत्फलं श्रूयतां खग । एकदाय महालोभात्सेनापत्यमदान्वतः ॥ २ ॥
ब्राह्मणस्य गृहे गत्वा प्रार्थयामास तद्धनम् । तदा विप्रस्य गोहे वै वर्तते याज्ञिकी क्रिया ॥ ३ ॥
तत्तत्कर्माकुलत्वेन दत्तवानुत्तरं न सः । ततः सञ्जातकोपेन क्षत्रियेण दुरात्मना ॥ ४ ॥
महापातकिना तेन कृतो यज्ञस्य संक्षयः । ब्राह्मणान्मत्र होतारो वेदशास्त्रविशारदाः ॥ ५ ॥
हता यष्टिप्रहारेण यज्ञवादीवह्निःकृताः । सर्वास्तत्रोपहारांश्च क्षितवान्सर्वतो दिशः ॥ ६ ॥
रुद्रकुम्भः समुत्थाप्य निक्षिप्तः कुण्डमध्यतः । तत्कुम्भजलसम्पर्काच्छमितोऽग्निश्च संस्कृतः ॥ ७ ॥
तदा स कुपितो बद्धी रुद्रेणापि समन्वितः । एवं स दारुणं कर्म कृत्वा तापमुपागतः ॥ ८ ॥
पश्चात्तापसमायुक्त आत्मानमशपत्तः । हा देवि किं कृतं पापं मया दुर्बुद्धिना भृशम् ॥ ९ ॥
ब्राह्मणा निहताः कस्मात्कस्माद्भै र्ध्वंसितो मखः । कस्माद्गुह्यवदः क्षिप्तः कस्माद्भविष्यदूषितः ॥ १० ॥
एवं सार्थित्य बहुधा ह्यात्मानमशपत्तः । संन्यस्तः स ततो भूत्वा पुण्यं वै कृतवान्बुद्धिः ॥ ११ ॥
तीर्थानि बहुधा गत्वा मृतः कालविपर्ययात् । स तत्पुण्यवशेनाथ जातो वै धनिनां कुले ॥ १२ ॥
तस्मिन्व्यासि सम्प्राप्ते तत्कृतं तमनुव्रजेत् । महाज्वरो भवेत्तस्य ह्यन्तर्दाहसमन्वितः ॥ १३ ॥
हन्मूर्छनाभराक्रान्तो न शर्म लभते कश्चित् । भूयो भूयो भवत्येव पुनः शान्तिमुपैति च ॥ १४ ॥
अन्तर्द्वं समाविश्य महादाहं करोत्यसौ । खदिराङ्गाखचीङ्गो मेदोमांसवलानि च ॥ १५ ॥
प्रत्यहं शोपयेज्जन्तुं यतमानं न मुञ्चति । दिनैर्मांसैश्च गच्छद्भिः शोफो हस्तोदरंघ्रिपु ॥ १६ ॥
कासश्चातप्रीमान्ध्यानि कृच्छ्रातीसारमेहकाः । पीनत्वमुदरे चास्य कृशत्वं हस्तपादयोः ॥ १७ ॥
अङ्गाराग्निभिरास्य हृदयं परितप्यते । मुहुस्तृणापि वमनं शेते पश्चान्मुहुर्मुहुः ॥ १८ ॥

जौषधैर्वास्यते शान्तिं भिषग्भिरुपकल्पितैः । कर्मणा तेन तस्यैव पूर्वजन्मकृतेन वै ॥ १९ ॥
 म्रियते च स रोगेण ज्वरेण दुःसहेन सः । एवं स वेदनायुक्तः सप्तजन्मनि वै स्वर्ग ॥ २० ॥
 यावन्न कुरुते तस्य निष्कृतिं कर्मणश्च सः । विधिवद्ब्राह्मणस्पृष्टा तावत्कर्म न मुञ्चति ॥ २१ ॥
 एवं स कर्मणि ज्ञाते प्राचक्षिन्तं समाचरेत् । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ २२ ॥
 आस्तीर्य कम्बलं ग्रीढं स्थापयेत्तत्र पर्वतान् । मध्ये तिलाचलं दिक्षु प्रादक्षिण्येन चापरात् ॥ २३ ॥
 द्रोणीद्वितयमानाढचान्कलपुष्पसमन्वितान् । मद्भिधीन्द्रमहेशानघातूणां प्रतिमाः शुभाः ॥ २४ ॥
 शुद्धवर्णमुवर्णस्य प्रत्येकं हस्तमानतः । यथोक्तेन विधानेन प्रतिष्ठापूजनादिभिः ॥ २५ ॥
 देवज्ञादिकविभेभ्यो यथावत्प्रतिपादयेत् ॥ २६ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया प्राचि जनुपि यज्ञलोपं वितन्वता । महादाहज्वरमयं दुःखमाप्तमरुतुदम् ॥ २७ ॥
 भवन्मूर्तिप्रदानेन भवेयं ज्वरवर्जितः” । इत्युक्ताशिष आदाय विमानन्याश्च दापयेत् ॥ २८ ॥
 मृत्युञ्जयं जपेत्क्षं जुहुयात्तदंशतः । सहस्रकलशैरीशं स्नापयेन्मौनमुद्वहन् ॥ २९ ॥
 त्रैलोक्यं त्र्यम्बकाख्यं ततोऽसौ विज्वरो भवेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंज्ञं कर्मविपाकेऽव्यायः सप्तत्युत्तरपञ्चाशत्तथिस्तसहस्रतमः ॥ १५७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशेऽतिविख्यातः क्षत्रियो विततासुत ॥ १ ॥
 देशदेशेऽधिकाराढ्यः स्त्रीपुत्रयनसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यः स्वगाधिप ॥ २ ॥
 शालग्रामहिरण्यानि वस्त्रान्नादीनि चाण्डज । अथो भाविबलात्सुत पापं चक्रेऽतिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्रह्मस्वहरणारुण्यन्तु ब्रह्मघातसमं सुत । यूनिभावे महाभाग केनचिद्ब्राह्मणेन च ॥ ४ ॥
 धनं घटस्थं निक्षिप्तं तद्गृहे गरुडाग्रज । राजभीत्या गतः सोऽपि विदेशे द्विजसत्तमः ॥ ५ ॥
 क्षत्रियेण ततस्तेनाप्यसहायेन लोभतः । भुक्तं तद्धनमज्ञानात्सर्वं हि गरुडाग्रज ॥ ६ ॥
 ततो द्विजः समासाद्य धनं याचितवान्स्वकम् । बृद्धभावे स्वगश्रेष्ठ तेन दत्तं न तद्धनम् ॥ ७ ॥
 भुषितः स मृतो घोरे पापमुपाजितम् । ब्रह्मघातसमं सूत भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापापुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् ॥ ९ ॥
 पर्वपुण्यप्रभावेण जातः सोऽत्र महीतले । केदारदेशे विरूपाते पुण्ये चोच्चकुले महान् ॥ १० ॥
 स कृष्णगौरौ मतिमान् राजमान्यः प्रियम्बदः । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च दृढाङ्गः सुन्दराननः ॥ ११ ॥
 शूरो मन्त्री महामानी देवद्विजपरायणः । सेनाधिपो महामाज्ञो राजसेवासु तत्परः ॥ १२ ॥
 सन्धिविश्रहसंयुक्तो दाता मन्त्री विशालहृक् । पुण्यादिवं तथा पापाहोमी पापस्तः कचित् ॥ १३ ॥
 श्रोधी दुर्व्यसनेयुक्तः कथितकार्यस्य हानिकृत् । ब्रह्मस्वहरणात्पापात्तथा ब्राह्मणघातनात् ॥ १४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखमत्रापि लभते नैव सर्वतः । उदरे वातजै रोगैः शूलैर्नापि च संयुतः ॥ १५ ॥
 मन्दाग्निर्जायते तस्य जटरे किमिभिः सदा । सदा चिन्तावृत्तो भूत्वा तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १६ ॥
 रोगहेशादिंसंयुक्तः गन्धुपीडाभिरन्यतः । लग्नाङ्गात्पञ्चमे भावे जायास्थाने विशेषतः ॥ १७ ॥
 कूटहाड्युतो वापि सौम्यश्चापि च संयुतः । लक्ष्मणरेमिरादयस्य प्राचक्षिन्तं वदामि ते ॥ १८ ॥
 पलेः पञ्चमितैः कार्ष्ण्यं ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । लक्ष्मीनारायणश्चापि पलत्रयमितः शुभः ॥ १९ ॥
 यजेत्तिलद्वैतमन्त्रैः षोडशरूपचारकैः । गणेशार्कमहेशाग्निमौमाः कार्या हिरण्ययाः ॥ २० ॥

त्रिभिर्मापमितैः सम्पन्नपूर्ववत्परिपूज्य च । देवज्ञादिद्विजेभ्यो वै देवाश्च विविना खगः ॥ २१ ॥
 चतुर्विंशतिसाहस्रं गायत्रीं विविना जपेत् । अष्टाक्षरं महामन्त्रं जपेद्युतसंख्यया ॥ २२ ॥
 अन्यासां देवतानां च मन्त्रांस्त्रिंशत्सहस्रकान् । होमयेत्तद्दशंशेन शतपा विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २३ ॥
 ताम्रपात्रं शतपलसंमितं घृतपूरितम् । सुवर्णपद्मसंयुक्तं दद्याद्विधाय धीमते ॥ २४ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २५ ॥
 न पुत्रमरणं किञ्चिन्नरोगभयमुल्बणम् । नापमृत्युभयं तस्य स सर्वत्र जयी भवेत् ॥ २६ ॥
 एधन्ते सम्पदस्तस्य शतं वर्षाणि जीवति । स सप्तदशकानीह चान्ते सप्ततिमाप्नुयात् ॥ २७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाह्लोभाद्वा पापशोधनम् । न सुखं लभते कापि चाधिगव्याधिसमन्वितः ॥ २८ ॥
 रिष्टेणैव मृतिस्तस्य त्रयस्त्रिंशद्वन्द्वे भुवम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहसूरीहणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । गौडदेशेऽतिविख्यातो द्विजश्रेष्ठः पुराऽभवत् ॥ १ ॥
 धर्मशास्त्रक्रियायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । धनवान्हनमोगाढ्यो ग्रामपो विश्रुतो महान् ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ३ ॥
 विविधानि च गोदानं ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । शिवपुजारतश्चैव हस्तियीनां च पूजनम् ॥ ४ ॥
 कृतवाञ्छद्भ्या युक्तो भक्ष्यभोज्यानि दत्तवान् । धूनि भावे खगश्रेष्ठ पापमुग्रमुपार्जितम् ॥ ५ ॥
 राजाज्ञया गतः सूत राज्ञो दायादकं खग । क्षत्रियं हतवान्द्वाभ्यां सहायाभ्यां समन्वितः ॥ ६ ॥
 छलेन महताविष्टो भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । ततो यमसुरं प्राप्तो मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ७ ॥
 तथा पुष्पात्पुष्पफलं पूर्वपुष्पावशेषतः । जातोऽत्र पर्वते देशे पुण्ये केदारमण्डले ॥ ८ ॥
 स रक्तवर्णो मतिमान् राजकार्येषु तत्परः । नाल्युद्यो नातिदीर्घश्च नातिस्थूलशरीरवान् ॥ ९ ॥
 राजप्रियो महात्यागी महाभोक्ता प्रियंवदः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी तथा सर्वजनप्रियः ॥ १० ॥
 देशे देशेऽतिविख्यातो बहुग्रामाधिपो महान् । राजकार्योपयुग्विद्याकुशलो धनवान्सुखी ॥ ११ ॥
 बहुमित्रजनैर्युक्तो बहुभृत्यसमन्वितः । शत्रुतोऽपि भयाक्रान्तो भ्रातॄणां सुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 बाल्ये पितृमुखैर्हानो मध्ये मातृविवर्जितः । हृत्स्वभावयुल्लङ्घित्यं तथाऽप्राप्तमनोरयः ॥ १३ ॥
 ईर्ष्यालू राजघाताच्च पापात्सर्वविद्रूपकः । जनानामप्रियकरो बहुशत्रुमयान्वितः ॥ १४ ॥
 स्वकार्यनिरतो नित्यं परकार्यविनाशकः । बहुपुत्रसुखैर्हानोऽप्येकपुत्रेण संयुतः ॥ १५ ॥
 जन्माङ्गातपश्चमे क्रूरग्रहयुक्तोऽत्र जन्मनि । गतागतवनेर्युक्तः शंकाभातर्पणसंयुतः ॥ १६ ॥
 लक्ष्णैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्व वै । पलैरष्टमितैः कार्यो बाहुजस्तु हिरण्यमयः ॥ १७ ॥
 गन्वपुष्पैः समभ्यर्च्य विधानेन खगाधिप । कर्मप्रकाशने भक्त्या देवो वै पूजकाय च ॥ १८ ॥
 लक्ष्मीनारायणः कार्यः पलत्रयमितः शुभः । तथैवोमामहेशश्च हिरण्येन यथाविधि ॥ १९ ॥
 षोडशोरूपचरैश्च पूजयित्वा विधानतः । मापत्रयमितो वादिः सूर्यः सौवर्णसंमितः ॥ २० ॥
 ब्राह्मणेभ्यो विधिज्ञेभ्यो देयाः श्रद्धाविधानतः । इदं सूक्तं जपेत्पश्चात्सहस्रावृत्तितो भृशम् ॥ २१ ॥
 गायत्रीं दशसाहस्रीं व्यम्बकन्तु तथा जपेत् । उमामहेश्वरादीनां मन्त्रांस्तत्संख्यया जपेत् ॥ २२ ॥
 होमयेत्तद्दशंशेन तिलैर्दद्याच्च दक्षिणाम् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २३ ॥

एवं कृतविधेः सुत प्रायश्चित्तं यथोदितम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २४ ॥
 पुत्रपौत्राभिश्चैव सम्पदो वृद्धिमाप्नुयुः । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २५ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं समुदाहृतम् । नवाशीतिमिताब्दान्तमन्ते सद्गतिमाप्नुयात् ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं तच्च जन्मशास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव यामुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः । राजमान्यः सुखैश्वर्यधनवाहनसंयुतः ॥ १ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता मिश्रवदः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः ॥ २ ॥
 वस्त्रान्नशय्यागोभूषासुवर्णानि ययाविधि । कांतिक्यां पूर्णमास्यां च यमुनायां विशेषतः ॥ ३ ॥
 दीपा दत्ताः खगश्रेष्ठ श्रद्धया घृतपूरिताः । अथो भाविवल्लहस्त कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 द्विजस्य यज्ञविघ्नं हि कृतवान् दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले मूर्तिं प्राप्य यमालये ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं सुक्ता पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ६ ॥
 गंगायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञां वंशे खगश्रेष्ठ गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ७ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरूणाञ्च पितुर्मर्त्तोऽतिबुद्धिमान् ॥ ८ ॥
 बटुभृत्यधनैर्धनसुखवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः श्रीमान्भोक्ता मिश्रवदः ॥ ९ ॥
 सन्धिविग्रहसंयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविच्च सर्वशत्रुनिवर्हणः ॥ १० ॥
 पुत्रमित्रकलत्राद्ययुक्तः सर्वजनप्रियः । नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञाप्रवर्तकः ॥ ११ ॥
 जन्माज्ञात्पञ्चमे द्वयूने शुभग्रहविलोकिते । यूक्तस्थे चन्द्रमसि च पितृस्थाने खगाधिप ॥ १२ ॥
 क्रूरावलोकनयुते स जातो मानवोऽत्र च । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ १३ ॥
 यज्ञविघ्नोत्पपापादिं धाल्ये पितृमुखोऽज्झितः । विक्षितोऽभूत्पिता तस्य यूनि भावे मृतोऽत्र च ॥ १४ ॥
 पुण्यापवादसंयुक्तस्तथा चिन्तासमन्वितः । शत्रुभीशङ्कया युक्तो गृहचेष्टोऽतिकोपनः ॥ १५ ॥
 मानापमानसाम्यश्च चित्तद्वेष्टः समन्वितः । चित्तस्थिरत्वरहितो गतागतधनैर्युतः ॥ १६ ॥
 लक्षणैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलैस्त्रिस्त्रिंमिताः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः ॥ १७ ॥
 यजेत्तद्विद्मं कर्मन्त्रैर्गन्धपुष्पोपचारकैः । हिरण्मयविधानेन विधिज्ञेभ्यश्च शक्तितः ॥ १८ ॥
 मद्यादिनतापुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते । रविर्माषमितो वद्विस्तथा सूर्यश्च वै खग ॥ १९ ॥
 हिरण्मयश्च दातव्यस्तदर्दमतिकोऽपि वा । तत्तन्मन्त्राक्षपेद्गतया ह्ययुतस्य च संख्यया ॥ २० ॥
 होमपेत्तद्वशांशेन शक्त्या विप्रैश्च भोजयेत् । सांप्रत्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्नुभिः ॥ २१ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नः सर्वपापापनोदिनीम् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं क्वचित् ॥ २२ ॥
 सर्वं मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह जन्मनि । चतुर्विंशन्मिमे वेपं रिष्टं तस्य न जायते ॥ २३ ॥
 पञ्चवेदमितेन्द्रे च रिष्टं नैव खगाधिप । द्विसप्ततिमितायुः स्यादन्ते सद्गतिरिष्यते ॥ २४ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । चतुर्विंशं महारिष्टं भविष्यति न संशयः ॥ २५ ॥
 उदरे वातशूलेन मृतिस्तस्य भवेद्घृणम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र सर्वरोगैः प्रमुच्यते ॥ २६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं तच्च तन्मन्त्रास्त्रादिलोकयेत् ॥ २७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूव प्राग्भवे सूत देशे गौडाभिधे खग । बाहुजो धर्मकर्माढ्ये बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । स्वर्णभूषणवस्त्राजगवादीनि प्रयत्नतः ॥ २ ॥
 अथो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपस्विना । स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं घटस्थं विनतात्मज ॥ ३ ॥
 व्यतीते बहुकाले तु ब्राह्मणेन महात्मना । याचितं तद्धनं तेन न दत्तं लोभमोहतः ॥ ४ ॥
 तदा तेन महाक्रोधाच्छापो दत्तः सुदारुणः । जन्मजन्मनि ते पाप वंशहानिर्भव्यति ॥ ५ ॥
 ततोऽसौ मृतिमापन्नो ब्राह्मणो विनातात्मज । बाहुजोऽपि मृतस्तत्र कुथेन च दिनान्तरे ॥ ६ ॥
 शमलोक्तं समासाद्य भुक्त्वा पापफलं तथा । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पूर्वंपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे जातः केदारमण्डले । बाहुजो राजसम्मानी किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः ॥ ८ ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च कृशाङ्गो रक्तपाण्डुरः । जनप्रियोऽतिमतिमान्सन्धिविग्रहसंयुतः ॥ ९ ॥
 पुत्रभावसुखैर्युक्तो मितदो दीर्घदर्शनः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापस्तः क्वचित् ॥ १० ॥
 मनोदुःखैः समायुक्तो दीर्घमात्सर्यसंयुतः । गतागतधनैर्युक्तस्तथा प्राप्तमनोरथः ॥ ११ ॥
 बाल्ये सुखसमायुक्तो युवभावेऽतिक्लेशभाक् । वार्धके सुखसंयुक्तो मध्ये मध्यमुखान्वितः ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापस्तच्छापात्तन्मृतेरपि । अपुत्रः पुत्रदुःखातो मृतभार्यः कदाचन ॥ १३ ॥
 जन्माद्वात्पापश्चमे भावे द्व्यूने भाग्ये खगाधिप । क्रूरग्रहेण संयुक्तदृष्टो पुण्यस्थिते विधौ ॥ १४ ॥
 जातोऽत्यन्तारिपुङ्गेशोदत्तातसमन्वितः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्व तत् ॥ १५ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । गन्धपुष्पोपहारैश्च पूज्यो वै भक्तिभावतः ॥ १६ ॥
 कर्मप्रकाशिने सूत देवोऽभ्यर्च्य विधानतः । घृतपूर्णं घटं ताम्रमयं पलशतात्मकम् ॥ १७ ॥
 पलमात्रमुवर्णेन युक्तं पूजासमन्वितम् । दद्याद्देविदे सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् । तथा वै ब्रह्मजज्ञानं जपेन्नियमपूर्वकम् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दशदिनं तिलैराज्यपरिपुष्टैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्तत्र शुभान्वेदविदस्तथा ॥ २० ॥
 पार्थिवान्पूजयेत्लक्षमहादेवान्प्रयत्नतः । तद्दशांशेन होतव्यं तद्दशांशेन वै द्विजात् ॥ २१ ॥
 भोजयेदधिपयज्ञस्तथा दद्याच्च बहुदक्षिणाम् । मदिने तु दत्तं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः ॥ २२ ॥
 सर्पिष्पात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ २३ ॥
 न तस्य प्राप्तदोषोऽपि न चारिष्टभयं क्वचित् । नाधयो व्याधयस्तस्य न वा शत्रुभयं भवेत् ॥ २४ ॥
 न दारिद्र्यभयं किञ्चित् वातजभयं तथा । पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायते सम्पदेवते ॥ २५ ॥
 स्त्रीमुखश्च तथा मोति जन्मन्यत्रैव चाण्डज । आयुरारोग्यमैश्वर्यमिन्द्रबन्धुसमाकुलम् ॥ २६ ॥
 दासदासीपशुबहुयोदकैर्धान्यगोधनेः । महिषीजानवर्गैश्च सौभाग्यैरपि संकुलम् ॥ २७ ॥
 जायते तद्गृहं रम्यं स भवेद्राजवल्लभः । सुपुत्रबन्धुमान्सोऽपि कीर्तिमाञ्जयेत्तच्चिरात् ॥ २८ ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभादा पापशोधनम् । न पुत्रपुत्रमन्त्रैव लभते विनतासुत ॥ २९ ॥
 पञ्चाशद्वर्षके रिष्टं स प्राप्नोति चतुर्विधम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वायुः सुसप्ततिमितावदके ॥ ३० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३१ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसंस्तयुत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्ता स्वभार्या परमां सार्धं सन्त्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्यर्थां काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते म्रियतेऽवश्यं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 तदस्य पापशमनं मया नोक्तं खगाधिप । तस्मिन्वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसत्सुतत्पचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सूत ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसत्सुतत्पचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादङ्ग खगाधिप । सेह जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णां राजती तथा । दद्याद्देदविधिज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसत्सुतत्पचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परवृत्तं होत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 घृतघेतुप्रदानाच्च विविना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चसत्सुतत्पचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पार्ति परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहणीरुग्युतात्र सा ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशतसुतत्पचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५७९ ॥

अरुण उवाच ।

विभवंशे समुत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजान्त्रोगान्किञ्चिच्छोपधातनम् ॥ १ ॥
 किञ्चिन्नोदथ लोभश्च किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 एकापत्यं भवेत्तस्य जायते मृतपुत्रकः । व्यादिपुत्रो मृतश्चास्यापत्यं भूयो न जायते ॥ ३ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि मेचाविञ्छद्भवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मविज्ञेन स व्यधात् ॥ ५ ॥
 व्यवहारादिना तदै ह्यवर्षयदवन्निद्रतः । कालेनैव मृतो विमो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
 नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 पश्चान्मृत्युवर्षे प्राप्तिं नरके रीये गतः । ब्रह्मस्वभक्षणात्सूत वर्षाणां च सद्व्यक्तम् ॥ ८ ॥
 पतितो नरके घोरे यातना बहु मुक्तवान् ॥ ९ ॥

पश्चान्मानुष्यमापन्नो ब्रह्मद्वेषप्रभावतः । इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १० ॥

निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते । ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विपतोऽधिकम् ॥ ११ ॥
ऋणं प्रसह्य वै भुक्तमपि कल्पशताधिकम् । नरके पातयत्येव ब्राह्मणस्य विशेषतः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणाञ्च नराणाञ्च निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः स वै कामहरः प्रभुः । पुत्रनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुभिः शतरुद्रजैः । यजन्वे मुच्यते शीघ्रं पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रैकादशनीमिस्तु रुद्रैकादशकेन वा । जप्तेन तोषयेदेनं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥
तद्दशांशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्दक्षौ तिलैस्त्रिमधुराहुतैः ॥ १७ ॥
हरितालिपलाशाश्वत्थसमिधो हवै हुनेत् । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुग्मं रसनान्वितम् ॥ १८ ॥
केयूरकुण्डलकल्पा मन्त्रपुस्तकमण्डलुः । प्रतिरुद्रं शतं विमान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदघम् ॥ २० ॥
इतिहासपुराणोक्तसूक्तानि विधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतिमावहन् ॥ २१ ॥
देवीर्पिपितृमर्त्यानामृषीणाञ्च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
सर्वेषां जीवजातोनामुत्पात्तं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितान् ॥ २३ ॥
एवं स त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवान्द्रिजान्सम्पक्श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
यवं कृतविधिः सूत हरिवंशश्रुतार्थवान् । वाचकोपरि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवासाकैः ॥ २५ ॥
मुद्राकर्णीकृतवरां गां दत्त्वा च पयस्विनीम् । भूमिद्रविणवासाद्यैस्तोषयेदन्यब्राह्मणान् ॥ २६ ॥
निष्कृतिं चैव कृत्वा तु सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरं चोपजायते ॥ २७ ॥
जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः । दुष्टरुक्चानपत्यश्च प्रमेहातोऽप्यकिञ्चनः ॥ २८ ॥
कुनखी दद्रुलः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् । जलाग्निभीतिश्चौराच्च राज्ञो वित्तव्ययाधिकम् ॥ २९ ॥

लकुटग्रावशस्त्राद्यैर्जायन्ते व्रणजर्तयः ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ पूर्वदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजाम् । मृतमेतं समालोक्य रात्रौ गत्वा ह्यतन्द्रितः ॥ १ ॥
पूजयित्वा चितां तस्य वलिमष्टविधं सृजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैर्यन्त्रैर्लक्षोद्भवेत्तथा ॥ २ ॥
शताच्छिद्रघटं प्राप्य नानातीर्थोद्भवेर्जलैः । दीपमालादिनेवापि प्रयोगं विधिनाचरेत् ॥ ३ ॥
हरिवंशं ततः पश्चाच्छृणुयाद्विधिपूर्वकम् । दद्याद्दिनेभ्यो विधिना नानामक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोपापनुचये । प्रयोगेऽनेन नार्थवन्न वन्द्या गतिः सुपुत्रताम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यो ह्यत्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्मागत्राक्षिप्रपीडनम् ॥ १ ॥
विशदये व्यतीते तु नेत्रमद्भ्यः प्रजायते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धैः पुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा दद्याः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ शूद्रश्चेन्मुक्तिकुण्डनम् । वृषभस्य महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
तेन कर्माजितेनात्र पट्टश्चैवापवर्णजः । गर्वा पालनजातुपण्यात्प्रागत्र सुखसंयुतः ॥ २ ॥

गोपीडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचियोपितपूर्वं वै मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु धृतधेनुप्रदानतः । सुच्यते सा महारोगावेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्यशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमचधीतपूर्वं भवे यो वै नराधिपः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
स्वर्णशूर्ङ्गा रौप्यचुरां घटाभरणभूषिताम् । सध्वक्मन्मल्युक्ताश्च दद्याद्दिद्विदे सुत ॥ २ ॥

कृष्णगुल्मोद्भवां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पंचाशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे यामवत्काचित्स्वर्णकारी खगाधिप । स्वधर्मनिरता सर्वज्ञधर्मपरायणा ॥ १ ॥

तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः समागता । ताडिता कुक्षिभागे तु लघुदेन भृशं सुत ॥ २ ॥

तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भपातसमन्विता ॥ ३ ॥

तेन कर्मविपाकेन सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्राभवच्चैव गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥

धनभृत्याभ्रमोगाद्यैर्नानाविधवसंयुता । पुत्रसन्ततिहीना सा प्राग्गोघातादिपापवः ॥ ५ ॥

प्रापश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥

मार्गे तु धर्मतो यत्नतमतिष्ठां कारयेद्बुधः । संस्थाप्य च शिवां तत्र विधिना विनतासुत ॥ ७ ॥

होमयेच्च ततस्तत्र तिलानाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्मणान्भक्त्या शिवपूजनतत्परात् ॥ ८ ॥

दद्यात्तयैव कपिलां सर्वपापप्रणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिवर्जनम् ॥ १० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय पट्टशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापवशतो बहुमूत्री प्रजायते ॥ १ ॥

दुग्धघेनुप्रदानञ्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुधुत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरपचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कश्चित्पापमोहता । पूर्वजन्मनि सतिव बहुधुनरुजाकुला ॥ १ ॥

दुग्धघेतुः प्रदातव्या वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपेयाय न पश्येद्बहुपूत्रताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाढातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । ग्रामभवे नियतं सूत कृष्णगुल्मेः स बाध्यते ॥ १ ॥
स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं मुष्कनिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृते वापि निष्कृतिनात्र विद्यते । ब्रह्मघातात्महापापात्पण्डः स्याद्बहुजन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
इह सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । इह पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाहृदात् ॥ २ ॥
फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तिः ॥ ४ ॥
एवं हि सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चाब्दसप्ततिम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पत्यैरण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्वत्र स्वर्गेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
कार्तिकयामय वैशाख्यां दधिघेतुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्नारी प्राग्भवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीडयते ॥ १ ॥
दयात्ताभरणां सूत महिषीं यमदेवताम् । युगकम्बलसंछन्नां विधिनाः नवयौवनाम् ॥ २ ॥
सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजात्सुत । दानेन तेन वै सूत कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिनवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधात्प्राग्वृषमानां च नासाग्रस्य स्वगाविष । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति ग्रीने भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
नास्ति तन्निष्कृतिः कापि दत्तैर्दानशतैरपि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहस्पत्यैरण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्नवत्युत्तरपंचशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदसीन्महाभागश्चारणोऽतिमिथं वदः । कवित्वशक्तिरितो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 प्रेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्र वै निरतः सोऽथ चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 वयं तत्र महावादे कवीनां हि स्वगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परपक्षे कृते सूत स्वशरीरमयाच्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महार्चयेण चाण्डज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां चाजनि स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागेऽत्र शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुलैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुविद्योऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पाषाणोभरतः क्राधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पश्चिमिरे पञ्चहीने वर्षे खगाधिप ॥ ९ ॥
 महाकालनरादानात्सुवर्णस्य खगाधिप । सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहरं परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाङ्गीतिमितायुः स्यादत्ते कालनेरण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्सरे ॥ ११ ॥
 कालशेषेण रिष्टेन तत्क्षणं मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिद्वं तत्र प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । हृदि स्थलं शुभं पुत्र पडंगुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणान्नारी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सा तु विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुक्षी निहते पूर्वंभवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्निधेनुमहादानाद्रिधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरत्वं हि काश्यप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवालयेऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदन्ता हृतास्तया ॥ १ ॥
 सा तद्दानान्महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाक्कृतासु खगाधिप ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलेनात्र चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र सुवभावे स्वगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूजयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 दिसुवर्णमिता भव्याः सम्पूज्याय महेश्वरम् । गन्वपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्मोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्दिजेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसन्नादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टनवत्युत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगान्धियुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुधेनुमदानादौ ब्राह्मणाय खगाधिप । दुष्टगन्धिकृताद्दोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमवत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १५९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं धातयेत्पूर्वं या नारी गरुडायज । कांतराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगात् खगाधिप ॥ १ ॥
धेनुं रत्नमयीं दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाद्रुतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राग्जन्मन्यभूत्कश्चिन्नरो गजक्रियान्वितः । नानावाहनभोगाढ्यो नानात्सर्वभिदं सुत ॥ १ ॥
सप्तजन्मन्यसौ यण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०१ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशोवनी । राजमानविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते तस्य चोदरे । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । प्रियभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रमसूतिश्चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुष्पं गतं शान्तिमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तस्त्रिंशयाः । विधानं च हितार्याय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धनुःकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
क्रयविक्रयकर्ता स विमद्रव्येण वार्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो नियतं गतः ॥ ७ ॥
भुक्तं सर्वं धनं तेन न तु किञ्चित्समर्पितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । ये चैतस्य मृताः पुत्राः स जातो ब्राह्मणः स्वयम् ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना खगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्राप्यश्रितं कयन्देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणैकोऽपि ध्रियते ब्रह्मस्वं कुलभक्षकम् ॥ १२ ॥
तस्य सन्ततिवृद्धयर्थं कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्वाद्दृष्टदं पक्षं राजतं शुक्रतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नौषधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं विणवं बर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्रवचन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेद्ब्रह्ममूर्तिं निष्कृद्दयारिमकाम् । सुवर्णस्य विशुद्धाश्च दद्याद्देवेदवादिने ॥ १७ ॥
मतिष्ठां पूजनं कृत्वा ततो गां वै सबत्सकाम् । शतमष्टोत्तरं विधान्द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीपुण्यैः शुभैश्चैव लक्षपूजां शिवोपरि । तद्गृष्टान्मोचयेद्देवेन्द्रं दम्पती परिधापयेत् ॥ १९ ॥

एवंकृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मरणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वयुत्तरपञ्चशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वनिता मोहात्प्राग्भवे माक्षिकं हरेत् । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र दुर्गन्धाद्व्या प्रजायते ॥ १ ॥
मधुधेनुप्रदानात् व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यतेऽत्र खगाधिप ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुस्तरपट्टशताधिकसहस्रतम ॥ १६०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पण्डस्तु राजसन्मानी चेह जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्षयान्मुक्तो वधन्धनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतात् महादानात्सुखैश्वर्यधानान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सुत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुस्तरपट्टशताधिकसहस्रतम ॥ १६०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मघ्नी सा मया प्रोक्ता या पूर्व घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टित यस्माच्छृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सप्तन्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥
तस्याः क्षिप्रं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अचिराज्जायते खर्जुः पितृगेहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महादोषवती पापाज्जातात्र यवनी खगे । भविष्यति महारिष्टमग्निदोहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
चतुर्विंशन्मित्रे वप मरण कीर्तित ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतम ॥ १६०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिद्वितः ॥ १ ॥
घृतकुम्भ यथाशक्ति दद्याद्विमाय धीमते । सुवर्णसाहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय षडोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतम ॥ १६०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सत गुड मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय च धीमते । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतम ॥ १६०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथो काचित् सती नारी कर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेम्णा पूर्वं शनोर्दग्ध तथा गृहम् ॥ १ ॥
तद्वाहाच्च महभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । मृता सा यमराजस्य नियोगान्नरक गता ॥ २ ॥
सुक्ता पत्यनि वै तत्र पुण्यपापोद्भवानि हि । सा शूद्री यमुनातीरे जाताऽत्र पतिसेवया ॥ ३ ॥
कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृति पापनाशिनीम् । वक्ष्यामि वृषभ दद्यात्सर्वोपस्करसयुतम् ॥ ४ ॥
कुष्ठरोगात्ममुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरपट्टशताधिकसहस्रतम ॥ १६०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः काश्चित्पिक्वमस्तस्सदा । पूजकश्चातिथीना च मिथुकाणाञ्च यत्नतः ॥ १ ॥

तद्गृहे वृष उन्मत्तस्तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषभस्यापि प्राग्भवे विनतामुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्को तु कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्र जन्मनि तद्वृक्षां फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डस्तु तेन पापेन स च तत्र खगाधिप ॥ ४ ॥
 धर्मात्पूर्वकृतात्सोऽपि सुखैर्भयघनान्वितः । दृढाजितस्य पापस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनाश्च भविष्यति च तद्रतिः । तीर्थाश्रयेऽत्र अनुपि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥
 आयुः पष्टिमिताब्दान्तं रिष्टं पञ्चाशदब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेच्चेह तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
 ताम्रकुम्भं सुवर्णाढ्यं घृतपूर्णं सशक्षणम् । तदोपशमनायेव दद्याच्छत्तया विधानतः ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्भेदोभातपुराभवे । कण्डूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 स कुर्यात्तैलदानञ्च ब्राह्मणाय खगाधिप । कण्डूरोगप्रशमनं दद्यात् तैलवद्वयात् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कोचिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्ताधिविन्ना सा महारोषवती भवेत् ॥ १ ॥
 तया महीपधोद्व्यैः पत्युः पुंस्त्वं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
 घृतैः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । रोगयुक्तोऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
 बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो वै भवितान्डज ॥ ४ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वासुवाहनम् । इह जन्मनि पण्डः स्यान्नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता जन्मनाह खगाधिप । स्वशरीरविवृद्धयर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहादुडं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीड्यते सेह जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गायां हि महाभाग गुडयेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्पूर्वभवे नैपालविश्रुते । बहुभिन्नमुखिराड्यो हठी व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
 आराधनन्तु कृतवान्देव्या यः पूर्वजन्मनि । स्वास्त्रियं च मरुतां च प्रतियज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
 अन्यास्त्रियं वा अगमद्वर्चमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रति ॥ ३ ॥

शुभाशुमानि वै भुक्ता फलानीह महीतले । जातो भव्यो महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
 देशे देशेतिविख्यातो घृणी धीमान्महायशः । स्वस्तीत्यागान्महापम्पाजायते स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं च वदामीह स्त्रीप्राप्तिमुखकारिणीम् । पार्वतीप्रातिमां कृत्वा हैमिकां कार्यकारिणीम् ॥ ६ ॥
 पलपञ्चमितां लेख्यां रत्नेमौल्यैरलंकृताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय साकुलीनाय चार्थिने ॥ ७ ॥
 प्रजापतिं तथा दद्याद्राजतं त्रिपलात्मकम् । ब्रह्मदैवतमन्त्रेण गृह्णाति स महाद्विजः ॥ ८ ॥
 पश्चादष्टारं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् । जपेद्दशसहस्रन्तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् ॥ ९ ॥
 शोभयेत्तद्दशशिन तद्दशशिन तर्पयेत् । एवं यः कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् ॥ १० ॥
 प्रापश्चित्तं परं तत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । नैवं करोति यो मोहाज्जन्धोर्देवघातितः ॥ ११ ॥
 स्त्रीमुखं लभते नैव रिष्टं पङ्केदकेन्दके । प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं चान्दसप्ततिम् ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चदशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना ग्राम्यो हन्यान्मृत्युं हि विनतासुत । पण्डः स्यादत्र जनुपि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
 पापनाशकर्त्री तस्य निष्कृतिं वक्ष्येहं सुत । दद्याद्दुष्टं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
 सहास्रं सालंकारं पूजयित्वा विधानतः । वेदज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
 नाशमेष्यति खंजत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ग्राम्ये सुत परतैलापहारिणी । तेह जन्मनि पक्षीन्द्र कण्डूरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 यथाशक्तिमुवर्णादद्या तैलदानाद्विशेषतः । सा मोक्षयते महाभाग कण्डूरोगात्खगाधिप ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तदशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजप्रचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यमूर्तिर्दृढो धीरः शिवपूजनतत्परः ॥ १ ॥
 राजपत्न्या महाबाहो रतिं चक्रे ह्यधर्मतः । गर्भं दधार वै राज्ञी भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ २ ॥
 पापात्पापफलं भुक्ता यमलोके खगाधिप । शिवपूजनजात्पुण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
 देशे जाङ्गलजे पण्डः सर्वधर्मबहिष्कृतः । शिवपूजार्तो यस्मात्प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
 स्त्रीपुत्रमुखार्हानोऽत्र प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्यां वडवां या वै हन्यात्पूर्वमेवैडज । गर्भपातनदुःखार्ता खञ्जापि स्यात्तदेनतः ॥ १ ॥
 तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विमाय तुरगं युवानं भूषणान्वितम् ॥ २ ॥
 स्वर्णनिष्कयुतं चान् पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोत्पां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ३ ॥
 दानप्रभावात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नान्मुयादिह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशोत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१९ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितोऽप्यथ कृशाङ्गः पाण्डुरश्रुतिः ॥ १ ॥
 ऊर्ध्ववातादिना पीडा बाल्ये स्याद्गृहणीगदः । तस्य भार्या सदाचारा विनीता भर्तृभक्तितः ॥ २ ॥
 रक्तस्त्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भश्च तस्या उदरे पिधानं प्रकरोति हि ॥ ३ ॥
 द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासैश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गम्यो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
 अतिकष्टद्विनतेय गर्भपातकृतागसः । अपरश्च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
 नानाद्रव्यापहरणं कुलटावाक्यलङ्घनात् । चौर्यवृत्त्या च तद्वर्त्रां दस्युसङ्गाच्च वै बहु ॥ ७ ॥
 बहुवारं हि यद्रव्यं हतं तस्करवृद्धिना । भुक्तं ताभ्यां वैनतेय ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
 कालेन तद्वनं मुक्त्वा पीडितौ दारुणैर्ग्रहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मानुष्यतां गतौ ॥ ९ ॥
 किञ्चित्पुण्यप्रभावेण पापस्यास्य क्षयो भवेत् । निष्कृतिं तां वदामीह येन गर्भः स्थितो भवेत् ॥ १० ॥
 पूर्वजन्मनि या नारी नानागर्भान्निहस्ति वै साऽवश्यमिह संतता पापाद्दे निष्कृतिं चरेत् ॥ ११ ॥
 नारी नियमसंवीता ध्रुवं स्याद्व्रतकांक्षिणी । सौम्यायनं समासाय मासे पक्षे शुभेऽहनि ॥ १२ ॥
 तस्य पापस्य शान्त्यर्थं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः स्वन्तां शान्तां वा सुरभिं शुभलक्षणाम् ॥ १३ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहिता । इष्टतद्यवतैः पानैर्धूपैः कण्ट्यनैरपि ॥ १४ ॥
 रुचिरैश्चैव गोष्ठानैः स तां परिचरेत्तदा । रात्रौ दीपावलीमिश्र गन्धस्रक्चन्दनादिभिः ॥ १५ ॥
 सुगीतमङ्गलस्त्रानैस्तदधःशायिनी भुवि । प्राणशत्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसाहनि ॥ १६ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि यथान्यायं समश्नती । एवंव्रतपरा नारी मासिमासि तु संयता ॥ १७ ॥
 तस्या धेनोः सवस्ताया इष्टं समभिकाङ्क्षिणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ १८ ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्भक्त्या वस्त्रदानविभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं मानयन्ती स्तनन्वयम् ॥ १९ ॥
 कृत्वा च विधिवत्तस्मै तां दद्यादितिभाषिणी ॥ २० ॥

मंत्रः ।

“सुवर्णं शुद्धमाग्नेयं माणपोऽशंसमितम् । ददेऽहं गां सवस्ताश्च सर्वपापान्पनुत्तये ॥ २१ ॥
 यन्मया कुलटावृत्त्या नाना गर्भा विवातिताः । नानाभेदैः पातिताश्च गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २२ ॥
 कर्मभित्तैश्च सम्प्राप्तं गर्भपाताख्यदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवस्तां गां ददे प्रभो ॥ २३ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यात्वं नाशमेतु समन्ततः । दानेनानेन सुरभेर्गोपालः प्रीयतां मम ॥ २४ ॥
 भवेच्च त्वत्प्रसादेन गर्भा मे सुमगा यतः ” ॥ २५ ॥

एवमस्त्विति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् । हिरण्यं रजतं ताम्रं विविधानि फलानि च ॥ २६ ॥
 दापयेद्विजमुख्याय भूरिद्विविणदानतः । भोजयेच्च शतं विद्यान्तान्त्रिः सक्तुपायसैः ॥ २७ ॥
 एवं कृतविधिः सून नारी स्याद्दुःखनाशिनी । बन्ध्यात्वान्मुच्यते सून पुत्रप्राप्तिर्शस्विनी ॥ २८ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्पुरां घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽन प्रजायते ॥ १ ॥

स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सृगालघाती पुरुषः प्राग्जनपुण्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सुत भृशं वा कृतनिष्कृतिः ॥ १ ॥
दद्यादर्थं सुवर्णादर्थं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

संकरः प्राग्भवे सुत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
भ्रूरकर्म कृतं तेन दुष्टसङ्गेन चाण्डज । चौधेण गां परां नीत्वा क्षुधितोऽभक्षयत्पुरा ॥ २ ॥
मृतः स तेन पापेन नानायोनिमुपागतः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गानीरेऽथ पादजः ॥ ३ ॥
तीर्थमृत्युमसादाच्च धनपुत्रसमन्वितः । युवभावेण्डजश्चेद्व चभूर्हीनो भविष्यति ॥ ४ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्गैस्तु सम्मिताम् । निर्मितां गां विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
दद्याद्द्वै वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गावर्षीं च जपेत्तत्र नियुतं वायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
होमयेच्च यथाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिर्नवेदमात्मदोषात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥
स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्सत्री महाभाग पाश्चाले देशके शुभे । नानावर्मसमायुक्तो ग्रामताविश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कृतं चरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । शूद्रायां च कृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
यत्नः कृतो महांस्तेन नामूढर्मस्य पातनम् । तया हालाहलं पीतं लोकभीवेस्तु सा मृता ॥ ३ ॥
गर्भपीडामहत्युया बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपञ्चकेनेदं कृतं प्राक्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो हि मरणं प्राप्तो बाहुजोऽयं सहाययुक् ॥ ५ ॥
सूर्यलोके ततो गत्वा भुक्त्वा भोगांश्च शाश्वतान् । अशुभात्तरकान्भुक्त्वा स्वकृताद्दृढकर्मजात् ॥ ६ ॥
सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजोऽप्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कृशाङ्गो लम्बश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृमातृविहीनश्च लोभमोहरतः सदा ॥ ८ ॥
नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । धर्मादिदं तया पापाद्धूर्तः पापरतः शठः ॥ ९ ॥
सक्त्यो हृदि रुणश्च मनोदुःखसमन्वितः । शूद्रायां वीर्यदानात्प्राक्तद्वधाच्चाप्यपुत्रकः ॥ १० ॥
ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं यद मे स्वामिन्सर्वपापापनोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकर्ता धन्यां लोकानां हितकाम्पया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सुत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भधारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या पटेः पञ्चमितेः शुभा । हिरण्मयी सगर्भा च पत्रलेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदर्थेनाथवा कार्या निजविचातुसारतः । गन्धपुष्पैरलंकृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥

मापपञ्चमितो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सर्वार्णं पञ्चमापकम् ॥ १६ ॥
 राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलातमकम् । गायत्रीं दशसाहसं जपवा तु विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तण्डुलैः सार्ज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्पूर्वपापान्मुच्यते ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः सूत पूर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रविशद्विः स्यादिह जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ १९ ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथोदिते । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे दारुणं शत्रुवैकृतम् ॥ २० ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं वर्षसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुविंशत्युत्तरपट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतेये महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । जाता सिंहलके देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ १ ॥
 पत्युः सहायतस्तत्र तया दत्तानि चाण्डज । कार्तिक्यां पौर्णमास्यां वै राहुग्रस्ते निशाकरे ॥ २ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्त्राणि सुवर्णभरणानि च । भक्तियुक्तन मनसा ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिये काले व्यापारार्थं गतः पतिः । समुद्रे नौकया सार्धं निमज्ज्य मरणं गतः ॥ ४ ॥
 ततः सा स्त्रीसहायत्वात्प्रतिवेशिद्विजातिना । तद्दामवासिनैकेन कामिता कामलोमतः ॥ ५ ॥
 तथापि स्वीकृतो विप्रश्चाण्योन्यप्रीतिभावतः । वैश्यायाः प्रीतिवशतो विप्रेण स्त्री विमानिता ॥ ६ ॥
 अनादरेण महता ब्राह्मणी शोकपीडिता । मृता ह्यलाहलं पीत्वा ततो लोकापवादतः ॥ ७ ॥
 पूर्वस्त्रियाश्च साहाय्याद्विप्रस्त्यक्तस्तयाण्डज । ग्रामाध्यक्षो मृतस्तत्र तच्छ्लोकादिमपुङ्गवः ॥ ८ ॥
 तदूर्ध्वं वर्णयन्तोऽपि पञ्चत्वं प्राप्तवान्वग । ततो बहुतिये काले वैश्यापि निधनं गता ॥ ९ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं मुक्तं पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता मुखजायुना ॥ १० ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे च स्वयंप्रान्ते हिमालये । गौरा सुरूपा नात्युच्चा नातिद्वस्वा शुचिस्मिता ॥ ११ ॥
 मिथं वदा शुभाङ्गी च व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । सुशीला चतुरा दक्षा पितृमातृसुखान्विता ॥ १२ ॥
 भर्गिनीसौदरैर्गुक्ता देवद्विजपरायणा । पुण्यादिदं तथा पापालोभयुक्तालपपापकृतं ॥ १३ ॥
 मनोदुःखैः समायुक्ता तथाऽप्राप्तमनोरथा । प्राग्भवे ब्राह्मणीत्यागात्पापान्मरणोद्भवात् ॥ १४ ॥
 ब्रह्महत्यासमादोरात्पतित्युक्ता किशोरके । ईर्ष्यामातृसर्पयुक्ता च गृहचेष्टाभिरन्विता ॥ १५ ॥
 लक्ष्मणैरेभिराढचायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पल्लेनैकेन कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिस्मयः ॥ १६ ॥
 गन्धपुष्पैरलंकृत्य स देवो ब्राह्मणाय वै । गायत्रीदशसाहसं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा ॥ १७ ॥
 होमयेत्तद्दशशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् । अश्वत्थसेवनं कुर्यान्महिने व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥
 पार्थिवान्पृजयेत्क्षं महादेवान्विधानतः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ १९ ॥
 पतिपुत्रवती चासाविहैव भवति ध्रुवम् । नैवं करोति या मोहालोभाद्वा पापबोधनम् ॥ २० ॥
 भर्तुः सुखं न लभते चान्ते च नरकं व्रजेत् । पञ्चचत्वारिंशकेऽप्ये रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 घटे भीमयुते लग्ने सूर्ये मुखसमाश्रिते । चापे राहौ च जननं चापे राहौ मृतिस्तथा ॥ २२ ॥
 विसप्तत्यब्दमायुः स्याद्ध्रुवं च कृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव मृतिस्तस्या मृशं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोक्येत् ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६२९ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यत्र कोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतवृत्तिकटे द्विजः ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चायं धर्मपुत्रस्य भुक्ता भैरवशासनम् । पृजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राजप्रचारको धीमान्गजान्धप्रतिपालकः ॥ ४ ॥
 महांधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥

भविष्यति महाभाग पापान्ते चात्र सद्गतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो घातयेदजं ज्ञानात्प्राग्भवे विनतासुत । भक्ष्यार्थं सोऽत्र जनुपि पुरुषोद्गाधिको भवेत् ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिर्दुष्टमापस्यात्र च काश्यपे । आरब्धस्य क्षयो नास्ति विन्मये शतधा कृते ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि पृच्छकस्य विचेष्टितम् । प्राग्भवे यामुने देशे बाहुजो धर्मसंयुतः ॥ १ ॥
 राजप्रचारी शूरश्च मन्त्रकार्यविचक्षणः । स्त्रीपुत्रधनसंयुक्तो भृत्यवाहनसंयुतः ॥ २ ॥
 राजसेवापरो नित्यं सन्निविष्टग्रहसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ ३ ॥
 सिद्धान्तानि महाभाग भिक्षुकेभ्योऽतिभक्तितः । वदान्यो नीतिवित्प्राज्ञो वृद्धशिष्टः समन्वितः ॥ ४ ॥
 कृतवान्ब्राह्मणोद्वाहं विधानेन खगाधिप । अथो भाविबलात्सुतं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 बालकेनाष्टवर्षेण राजाश्रितपुरोधसः । क्रीडने प्रस्तरक्षेपान्मारितो राजबालकः ॥ ६ ॥
 ततो राजाज्ञया क्षत्री विपदानेन बालकम् । ब्राह्मणस्य जघानाथ ब्राह्मणः पुत्रशोक्तः ॥ ७ ॥
 मृतस्तेन महाभाग घोरं पापमुपाजितम् । स तेन कर्मणा युक्तो मतो वै यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्तं पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पर्वते त्विह ॥ ९ ॥
 राजपुत्रोत्पन्नसंज्ञो गङ्गायाः पूर्वभागतः । जन्मलग्नादितो राज्ञो रन्ध्रे पापप्रहान्वितः ॥ १० ॥
 अजे शुभांशौ नीचस्थे जीवे वृषगते शर्नौ । नातिकृशो नातिगौरो वदान्यः प्रियभाषणः ॥ ११ ॥
 सर्वैश्वर्ययुतो धीरः शोभनो राजबह्वभः । पुण्यादिदं तथा पापाद्योभी पापरतः कश्चित् ॥ १२ ॥
 कदाचिद्रोगयुक्तश्च चपलोऽस्पाशनोऽण्डज । लक्षणैरभिप्रादंश्चय प्रायश्चित्तमयो शृणु ॥ १३ ॥
 पलमानं सुवर्णेन कुर्याद्ब्राह्मणबालकम् । तथा पञ्चपलैः सोमो रजतस्य नराधिप ॥ १४ ॥
 दशमा पमितः केतुर्विधानेन हिरण्यमयः । षोडशोरूपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ १५ ॥
 कर्मप्रकाशकं विप्रं पूजयित्वातिभक्तितः । तस्मै दद्यात्सुवर्णाद्यैर्वैस्त्रयैर्भूषिताय च ॥ १६ ॥
 तदर्धमितकं वापि निजविचानुसारतः । महामृत्युञ्जयं मन्त्रं लक्षमानं जपेत्तथा ॥ १७ ॥

तदर्थं वा महाभाग सोममन्त्रं जपेत्तथाः । गायत्रीमष्टसाहस्रं तद्दशांशेन होमयेत् ॥ १८ ॥
 कुण्डे वा स्थण्डिले वापि तिलैस्त्रिमधुराभूतैः । ब्राह्मणान्भोजयेच्छक्त्या तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्माघनाशनम् । आयुःकीर्तिधनारोग्यविद्यालक्ष्मीयशःप्रदम् ॥ २० ॥
 सर्वारिष्टहरं पुण्यमाधिव्याधिविनाशनम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापमोहितः ॥ २१ ॥
 तस्यारिष्टमयं घोरमष्टमेष्ट्वे मृतिप्रदम् । नवाशीतिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ २२ ॥
 भामीरसीतदे पुण्ये वैशाखे निधनं ध्रुवम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते खगाधिप ॥ २३ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यान्न गतिं च शुभं लभेत् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २४ ॥
 इति श्रीबृहन्नार्याण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत मवक्ष्यामि कर्मणां कारणं महत् । पृच्छवत्स्य खगश्चेष्ट पूर्वकर्मविचेष्टितम् ॥ १ ॥
 जातोऽसौ यामुने देशे शूद्रवंशसमुद्भवः । धातुकांस्यादिकर्ता च कृषिवाणिज्यकारकः ॥ २ ॥
 ब्राह्मणस्य धनेनैव सर्वं वै वर्धितं धनम् । ब्राह्मणे मित्रसम्भूते विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
 पुण्यक्षेत्रेषु तीर्थेषु स्नानदानादिशक्तितः । कृतवानुपकारं च ब्राह्मणानां प्रयत्नतः ॥ ४ ॥
 अथ तन्मित्रसम्भूतो द्विजो हि निधनं गतः । तद्धनं तस्य पुत्रेभ्यो न दत्तं द्रव्यलोभतः ॥ ५ ॥
 ब्रह्मस्वहरणं तेन कृतं वै लुब्धचेतसा । महापापं कृतं तेन ब्रह्मस्वहरणाभिघम् ॥ ६ ॥
 शुभया दुःखिता बाला द्विजस्य हि मृतिं गताः । ततो बहुविये काले शूद्रेऽपि निधनं गतः ॥ ७ ॥
 भुक्त्वा पापात्पापफलं पुण्यात्सर्वं च शाश्वतम् । पूर्वपुण्यभवावेण जातोऽत्र स वणिक्सुतः ॥ ८ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । स कृष्णगौरी मतिमांजात्युच्चो न लघुर्वृणो ॥ ९ ॥
 धनवाहनसंयुक्तो भृत्यदासीमुखान्वितः । स्वधर्मनिरतो दक्षो राजमान्यो बहुमयिः ॥ १० ॥
 सहोदरयुतो धीरो वन्धुस्त्रीमित्रसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापतः कश्चित् ॥ ११ ॥
 धूर्तः शठो महाक्रोधी मनोदुःखसमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पूर्वं जातपुत्रविनाशकः ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्ष्मीनारायणं कुर्याद्विपलैश्च हिरण्यमयम् ॥ १३ ॥
 तथा पलेन विव्रेक्षं तथा सूर्यं खगाधिप । षोडशोरूपचरैश्च समभ्यर्च्य यथाविधि ॥ १४ ॥
 दद्याद्विधिविदे सूत ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गायत्रीमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा ॥ १५ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं गाणपत्यं खगेश्वर । तथा जपेत्सूर्यमन्त्रं तदन्ते होमयेत्तिलैः ॥ १६ ॥
 तत्तद्दशांशतो विमान्भोजयेच्छक्तितोऽण्डज । पूजयेत्लक्षरुद्रान्वै पार्थिवान्विधिना खग ॥ १७ ॥
 मद्दिने तु व्रतं कुर्याद्व्रक्तिश्रद्धासमन्वितः । एवं कृते खगश्चेष्ट प्रायश्चित्ते विधानतः ॥ १८ ॥
 न तस्य पुत्रमरणं नाधयो व्याधयोऽपि च । त्रिसप्ततिमितायुः स्याद्वनवाञ्छापतेऽत्र च ॥ १९ ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशीघ्रनम् । तस्य पुत्रा न जीवन्ति निर्धनोऽत्रैव जायते ॥ २० ॥
 द्यून्नपञ्चाशद्वेदं तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत रिष्टं नैव प्रघायते ॥ २१ ॥

सिंहे शनौ तथा जातो मकरस्थे मृतिर्भवेत् ॥ २२ ॥

इति श्रीबृहन्नार्याण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु चास्य विचेष्टितम् । प्राग्भवे यामुने देशे वैश्यो हि धनवान्मुवीः ॥ १ ॥
 शिवपूजारतो नित्यमन्नदानाद्यपानिधिः । व्यापारः फलितस्तस्य भृत्यवाहनसंयुतः ॥ २ ॥

स्त्रीभ्यां तत्तोदराभ्यां हि युक्तो नीतिविचक्षणः । पण्डोऽपि पूर्वपापाच्च स्त्रीसङ्गतिविवर्जितः ॥ ३ ॥
 अथो भाविबलात्सुतं कृतं कर्मातिदरुणम् । ब्राह्मणस्य च शिष्टस्य साहाय्येन हि यः कृतः ॥ ४ ॥
 व्यापारो ब्राह्मणद्रव्यैः स्वयनं वर्धितं खग । ततोऽसौ वञ्चितो विप्रो धनं किञ्चिन्न दापितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रियोः सोदरयुग्मेन मिलित्वा पापमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजस्त्वह ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । पापे पञ्चमभावस्ये जीवे कर्कटगे तनौ ॥ ८ ॥
 द्वादशस्थे सुधांशौ तु नात्युच्चो न लघुर्वृणी । श्यामगौरस्वरूपश्च मितदो लोभवर्जितः ॥ ९ ॥
 शिवपूजनजातपुण्याद्वाजमान्यो यजोन्वितः । पित्रोः सुखयुतो भृत्यदासीमित्रसुसंयुतः ॥ १० ॥
 धनी बाहनभोगाढ्यो बहुप्राभाधिपः सुखी । अन्नदानान्महापुण्यो विद्यावाञ्छीतिविनमः ॥ ११ ॥
 बहुस्त्रीमुखसंयुक्तो ब्रह्मणोऽतिमियंवदः । पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वहरणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । यौ सहायौ महाभाग ब्रह्मस्वहृणे खग ॥ १३ ॥
 तौ तु गर्भाच्छ्रुतौ वत्स स्त्रियौ तेऽपि तथा मृते । ब्रह्मस्वं पश्चिदाहृतं स्त्रीपुत्राण्यं विनाशकम् ॥ १४ ॥
 हठी पापक्रियायुक्तो धूर्तो मानी रुजान्वितः । द्वाविंशतिमिताब्दे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्षं पापं बलिह्वानां पूजयेत्पुत्रपौत्रदम् ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्पलत्रयमितं शुभम् । हिरण्ये तथा लेख्यपत्रे च चतुरस्रके ॥ १७ ॥
 मापपञ्चमितो बद्धिस्तथा चैव हिरण्यमयः । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्दोषैर्वैश्विंशेऽपतः ॥ १८ ॥
 पूजयित्वा प्रतिष्ठाप्य श्रद्धाभक्तिसमान्वितः । ब्राह्मणाय प्रदद्याद् पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १९ ॥
 गावर्त्रिमष्टसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 मद्दिने तु विशेषेण व्रतं कुर्यात्समाहितः । अथवा हरिवंशं तु दशावृत्त्या विधानतः ॥ २१ ॥
 शृणुयाद्वाचकापापि गोभूतस्त्राणि दापयेत् । एवं कृतविधेः सत न पुत्रमरणं भवेत् ॥ २२ ॥
 नाघयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । जरायां यत्कृतं पापं ब्रह्मस्वहरणात्मकम् ॥ २३ ॥
 तत्कृतं न महारिष्टं द्विचत्वारिंशकैवदके । न प्राप्नोति गतिस्तस्य शुभा चैव भवेत्तथा ॥ २४ ॥
 वेदाशीतिमिताब्दायुर्विनतानन्दवर्धन । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोदनम् ॥ २५ ॥

रिष्टेन निधनं याति न च पुत्रसुखं लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीहस्तसूर्यारणसगदे कर्मविपाकेऽध्याये एकविंशदुत्तरपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्भगवे विप्रो ग्रामवासी जनान्ध्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणोभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्त्वा नरकागोरासनापातुष्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु स जातः पादजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोग्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ शूद्रः परवित्तस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च वै पुत्रा म्रियन्ते मात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रक्षाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्घृतपूरितान् । तद्भावे राजतांश्च विभेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हविंशं विधानेन शृणुयाद्भीतिताण्डज । गौददत्तं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

यो न कुर्यादिदं श्रुत्वा नरः पुत्रविवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याच्च सुतवर्धनम् ॥ ८ ॥
अष्टाशीत्यब्दमायुर्वै जायते कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याष्टमोऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरभूतशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३२ ॥

अरुण उवाच ।

क्षान्नवंशे समुत्पन्नो देहे वातरुचा युतः । गुल्माद्या ह्यदरे वावा शिरोविर्जायते तदा ॥ १ ॥
व्यापारो निष्फलस्तस्य किञ्चित्तोवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चित्तुक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
अन्योन्यद्वेषभावाच्च किञ्चित्मीतिकरी परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
एको गर्भे स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषभावाच्च वर्तते च निरन्तरम् । कश्चिद्विप्रस्तदभ्याशे वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिदैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । तं द्विजं लंघयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
किंकर्तव्यविमूढस्तु ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनेनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं शूद्रकोऽह्रत् ॥ ८ ॥
दिनेः कतिपर्यैव भूयो वै ब्राह्मणस्य हि । लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह ॥ ९ ॥
म्लेच्छभीतिसमाविष्टो विशेषक्रोधसंकुलः । तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यात्मघातं चकार ह ॥ १० ॥
गर्भयुक्ता ब्राह्मणी वै भर्तारं पृथतोऽन्गात् । हतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन वै तदा ॥ ११ ॥
किञ्चित्कालानन्तरं वै शूद्रो म्लेच्छेन मारितः । तेनैव कर्मणा वत्स वर्षाबुंदसहस्रशः ॥ १२ ॥
पपात नरके घोरं शूद्रो पीडायुतस्तदा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः ॥ १३ ॥
इदन्तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् । तेन वै कर्मणा युक्तो ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं सम्प्रसारं सेवां कुरुतं तौ च दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतयो भूयः कर्तव्याः क्रमतः शुभाः । सुशुभे भूपदेशे तु गोमपाद्युपचारिते ॥ १७ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशैर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्बुधैर्गन्धैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितं भूपं प्रष्टुम्राद्यांस्तथार्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुशुभं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्सांकं पीतवस्त्रं सुबाहुं पृजयेत्क्रमात् । पृजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसिकोविदेः ॥ २१ ॥
सुरपैः स्रग्गन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विमासोयतद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि नित्यशः ॥ २२ ॥
तद्विमासोय तद्विष्णारतो देवास्तथा विभोः । अतो देवा अर्धत्तिति भावेनाष्टोत्तरं हुनेत् ॥
होमान्ते विप्रभोजयान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कर्माधिन दुरात्मना ॥ २४ ॥

म्लेच्छराज्ये तु व्यापारे बहु वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं भयभर्त्सनतर्जनैः ॥
द्रव्यापहरणात्प्राप्तं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥

स्त्रीभ्यां तत्तोदराभ्यां हि युक्तो नीतिविचक्षणः । पण्डोऽपि पूर्वपापाच्च स्त्रीसङ्गतिविवर्जितः ॥ ३ ॥
 अथो भाविबलात्सुतं कृतं कर्मातिदारुणम् । ब्राह्मणस्य च शिष्टस्य साहाय्येन हि यः कृतः ॥ ४ ॥
 व्यापारो ब्राह्मणद्रव्यैः स्वधनं वर्धितं खग । ततोऽसौ वञ्चितो विप्रो धनं किञ्चित् दापितम् ॥ ५ ॥
 स्त्रियोः सोदरयुग्मेन मिलित्वा पापमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो मुखजस्त्वह ॥ ७ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । पापे पञ्चमनावस्ये जीवे कर्कटगे तनौ ॥ ८ ॥
 द्वादशस्ये सुधांशौ तु नात्युच्चो न लघुर्घुणी । इयामगौरस्वरूपश्च मितदो लोभवर्जितः ॥ ९ ॥
 शिवपूजनजातपुण्याद्गजानाम्प्यो यश्चोन्नतः । पित्रोः सुखयुतो मृत्युदासीमित्रसुसंयुतः ॥ १० ॥
 धनी वाहनभोगाढ्यो बहुग्रामाधिपः सुखी । अन्नदानान्महापुण्यो विद्यावाञ्छातिवित्तमः ॥ ११ ॥
 बहुस्त्रीसुखसंयुक्तो ब्रह्मण्योऽतिमिथं वदः । पुण्यादिदं तथा पापाह्लोभी पापस्तः क्वचित् ॥ १२ ॥
 ब्रह्मस्वरहणात्पापाज्जातपुत्रविनाशकः । यौ सहायौ महाभाग ब्रह्मस्वरहणे रग ॥ १३ ॥
 तौ तु गर्भाच्छ्रुतौ वत्स स्त्रियौ तेऽपि तथा मृते । ब्रह्मस्वं पश्चिदादौ स्त्रीपुत्राणि विनाशकम् ॥ १४ ॥
 हृष्टो पापक्रियायुक्तो धूर्तो मानी रुजान्वितः । द्वाविंशतिमितान्दे वै जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 लक्ष्णैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तमतः शृणु । लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्पुत्रपौत्रदम् ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणं कुर्यात्पलत्रयमितं शुभम् । हिरण्यमे तयालेख्यपत्रे च चतुरस्रके ॥ १७ ॥
 माषपञ्चमिती बद्धिस्तथा चैव हिरण्यमयः । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्द्विर्वस्त्रैर्विशेषतः ॥ १८ ॥
 पूजयित्वा प्रतिष्ठाप्य श्रद्धाभक्तिसमन्वितः । ब्राह्मणाय प्रदद्याद् पूजयित्वा कुटुम्बिने ॥ १९ ॥
 गाव्यमीमृसाहस्रं जपेन्मृत्युञ्जयं तथा । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विमांश्च भोजयेत् ॥ २० ॥
 मद्दिने तु विशेषेण घ्नं कुर्यात्समाहितः । अथवा हरिवंशं तु दशावृत्त्या विधानतः ॥ २१ ॥
 शृणुवाद्वाचकस्यापि गोभूदन्त्राणि दापयेत् । एवं कृतविधेः सूत न पुत्रमरणं भवेत् ॥ २२ ॥
 नापयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । जरायां यत्कृतं पापं ब्रह्मस्वरहणात्तमवन् ॥ २३ ॥
 तत्कृतं न महारिष्टं द्विचत्वारिंशकेन्दके । न प्राप्नोति गतिस्तस्य शुभा चैव भवेत्तथा ॥ २४ ॥
 वेदाशीतिमिताब्दासुर्विनतानन्दवर्धन । नैवं करोति यो मोहाह्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ २५ ॥

रिष्टेन निधनं याति न च पुत्रसुखं लभेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशदुत्तरपदशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भगवन्प्राग्भवे विप्रो ग्रामवासी जनाश्रितः । चोराधिपो महोग्रश्च तत्संसर्गी खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतासुत । गोभूम्यश्वादिकान्येव ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुङ्क्ता नरकान्घोरास्पापात्पुण्याच्च ज्ञाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतभागो तु स जातः पादजोऽधुना ॥ ३ ॥
 वामनो राजसम्मानी महोद्यो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनोऽप्यसौ शूद्रः परविचस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च वै पुत्रा म्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सुत सौवर्णान्घृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हविर्वंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोण्डज । रौद्रघ्नं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥

यो न कुर्यादिदं श्रुत्वा नरः पुत्रविवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याच्च सुतवर्धनम् ॥ ८ ॥
अष्टाशीत्यवदमायुर्वै जायते कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीकृदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३२ ॥

अरुण उवाच ।

भ्रात्रवंशे समुत्पन्नो देहे वातरुजा युतः । गुल्माद्या ह्यदरे बाधा शिरोर्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्तेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्रक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
व्यन्योन्यद्वेषमावाच किञ्चित्पीतिकरी परा । मृतवत्सा कथं जाता सत्थं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
एको गर्भे स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पातनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
अन्योन्यद्वेषमावाच वर्तते च निरन्तरम् । कश्चिद्विप्रस्तदभ्याशे वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
कदाचिदैवयोगाच्च भविनोऽर्थस्य वै वलात् । तं द्विजं लंघयामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
किं कर्तव्यविगृहस्तु ब्राह्मणो भार्याया सह । भर्तृनैस्तर्जनाद्यैस्तु तद्धनं शूद्रकोऽहरत् ॥ ८ ॥
दिनैः कतिपयैरेव भूयो वै ब्राह्मणस्य हि । लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्याया सह ॥ ९ ॥
म्लेच्छभीतिसमाविष्टो विशेषक्रोधसंकुलः । तदर्थमपि प्राप्तश्च ह्यारमघातं चकार ह ॥ १० ॥
गर्भयुक्ता ब्राह्मणी वै भर्तारं पृष्ठतोऽन्वगात् । हतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन वै तदा ॥ ११ ॥
किञ्चित्कालानन्तरं वै शूद्रो म्लेच्छेन मारितः । तेनैव कर्मणा वत्स वर्षाद्युदसहस्रशः ॥ १२ ॥
पपात नरके घोरे शूद्रो पीडायुतस्तदा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभावतः ॥ १३ ॥
इदन्तु तृतीयं जन्म शूद्रवंशसमुद्भवम् । तेन वै कर्मणा युक्तो ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थे सम्प्रसरं सेवां कुरुते तौ च दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योद्गाहनं तथा ॥ १६ ॥
तावन्निष्कृतयो भूयः कर्तव्याः क्रमतः शुभाः । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयाद्युपचर्चयेत् ॥ १७ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशेर्चयेत् ॥ १८ ॥
सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्धूपैर्गन्धैश्च कुसुमादिभिः ॥ १९ ॥
जनन्या सहितं भूपं प्रष्टुम्राद्यास्तथार्चयेत् । चारुदेहं चारुवाहुं चारुगुतं यशस्विनम् ॥ २० ॥
श्रीवत्सर्कं पीतवस्त्रं सुबाहुं पूजयेत्क्रमात् । पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसिकोविदैः ॥ २१ ॥
गुरूपैः सगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासोयतद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि नित्यशः ॥ २२ ॥
तद्विप्रासोय तद्विष्णारतो देवास्तथा विभोः । अतो देवा अव्यतिथि भावेनाशोत्तरं हुनेत् ॥
होमान्ते विप्रभोग्द्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापभावेन कर्माधेन दुरात्मना ॥ २४ ॥

म्लेच्छराज्ये तु व्यापारे वहु वै दुष्कृतं कृतम् । ब्राह्मणानां हतं द्रव्यं भयभर्त्सनतर्जनैः ॥
द्रव्यापहरणात्मासं दुःखं नानाभवान्तरे ॥ २५ ॥

स्थिरगर्भमृतापत्यत्वादि प्राप्तं सुदुःसहम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं सम्प्रददे विदम् ॥ २६ ॥
 स्वस्त्यस्तिवति च तत्रोक्त्वा कोदादिति विमर्जनम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदष्टवन्धुभिः
 वेदिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । हृदुःखं दीर्घनिःश्वातो लोचने चाश्रुर्काशते ॥ २८ ॥
 काष्ठलोष्टादिशस्त्रार्थैर्घातः स्यादुपलेखनात् । जलाकुलत्वं स्पर्शोपेस्तादृशं व्रणसम्भवाः ॥ २९ ॥
 नार्यङ्गे विकृतव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् । पितृघ्वसमातुलान्योर्विधवार्तिः स्नुपादिषु ॥ ३० ॥
 स्वकुले प्रेतजा पीडा दुःखं चैव ह्यपत्यजम् । कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ३१ ॥
 स्वकुले वापि वर्तन्ते पतिता ब्रह्मचारिणः । एवं तु लक्षणैर्व्याप्तं प्रायश्चित्तं ततो वदेत् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यापयन्निशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं ह्यभिरजा काचिद्भृङ्गर्तृपरायणा । महद्भिर्गोघनैर्घुक्ता गवां पालनतत्परा ॥ १ ॥
 गावस्तृपाताः सततं प्रपायां प्रेरितास्तया । निदाघकालेऽसम्प्राप्ते वह्निर्ग्रामाज्जलाश्रये ॥ २ ॥
 अयान्यगावः सततं तस्मिन्नेव जलाशये । शनैः पानं प्रकुर्वन्त्यो जलं शीतलमुत्तमम् ॥ ३ ॥
 ताडितास्ता भृशं गावो लकुटेन दृढेन वै । तत्रैका टपया युक्ता ताडितापि भृशं तया ॥ ४ ॥
 नच त्यक्तं जलं सुत गर्भभारान्विता यतः । तस्मिन्काले तदीयस्तु पतितो गर्भसंस्थितः ॥ ५ ॥
 वत्सस्तच्छाडनादाशु मृतश्चाप्यवलः क्षणात् । विचेष्टितमिदं यस्याः सा वै जाता भवेऽधुना ॥ ६ ॥
 नानाविभूतिसंयुक्ता नानापशुभिरन्विता । सुखभोगधनैर्धान्यैर्वाञ्छितायां निवृत्ता सुत ॥ ७ ॥
 प्राग्गोसेवनजात्पुण्यात्सर्वं पुण्यफलं विदम् । अथात्र गर्भपूर्णत्वे शुवभावे स्वगाधिप ॥ ८ ॥
 न धारयति सा गर्भं तद्दुःखेनाकुला भृशम् । एवं वर्षत्रयं यावन्मोचयिष्यति वै सुत ॥ ९ ॥
 रिष्टमब्दत्रये सुत बालवत्सववादिह ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । उपकाराय लोकानां यतस्त्वं सर्वदर्शिवान् ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दद्याद्वा कपिलामेकां स्वर्णशृंगादिकान्विताम् ॥ १२ ॥
 विप्राय वेदविद्रुपे तद्दोषशमनाय च । सुवर्णार्धमितां तद्भलेत्स्वां गां गर्भसंयुताम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देविधिज्ञाय पूर्वपापात्ममुच्यते । भोजयेत्तु यथाशक्ति विप्रान् वै होमयेत्तिलान् ॥ १४ ॥
 मुच्यते गर्भदोषाच्च नात्र कस्यां विचारणा ॥ १५ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यापयन्निशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव पादजः कश्चिद्भुजे विनतासुत । धर्माधर्मसमायुक्तो देवतातिथिपूजकः ॥ १ ॥
 पितृभक्तिरतो नित्यं दानानि विधिपूर्वकम् । दत्ताति तेन शिष्टेभ्यो ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 देवाच्चतुर्गुहं गत्वा कृतं कर्म सुदारुणम् । वरिपुत्रः पुरा सूत ! पादभागे तु घातितः ॥ ३ ॥
 कुन्तेनापि च क्षीणेन दिवा वै मूरकर्मणा । स मृतस्तेन दुःखेन तन्माता लोकपुत्रिणी ॥ ४ ॥
 पुत्रदुःखान्मृता सापि ददौ शापं हि दारुणम् । यथा पुत्रविहीनाहं गच्छामि च यमालयम् ॥ ५ ॥
 तथैव पुत्रशोकातो जन्मजन्मानि यास्यति । ततो वदुतिथे काले गतोऽसौ यमशासनम् ॥ ६ ॥

धर्मात्स्वर्गफलं सुखा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो सुखजोऽधुना ॥ ७ ॥
 विपाशानिकटे देशे वृषलमे विधौ स्थिते । श्यामाङ्गो घूसरः क्षीणः प्रमुदंशाटने रतः ॥ ८ ॥
 बहुसङ्गेन संयुक्तो मित्रप्रियसमन्वितः । मानभोगसुखैश्वर्यसम्पन्नो लोभसंयुतः ॥ ९ ॥
 धर्मात्स्वर्गफलं सूत भृशं पापफलं शृणु । क्रूरचेष्टो महालोभी सदा मात्सर्यसंयुतः ॥ १० ॥
 जातपुत्रविहीनोऽताविह जन्मानि जायते । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविशोधनम् ॥ ११ ॥
 लोकानामुपकाराय शृणु सूत प्रयत्नतः । पल्लेदशमितैः कुर्याद्राजतं बाहुजं सुत ॥ १२ ॥
 तन्मातरं च सौवर्णीं पल्लकेन मितां शुभाम् । पत्रे लेख्यां शुभाकारां यथोपस्करसंयुताम् ॥ १३ ॥
 पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैः पोडशोरूपचारकैः । सूर्यमक्ताय शान्ताय तां दद्याद्वि कुटुम्बने ॥ १४ ॥
 पल्लध्वमितं रौप्यं कुर्याद्वरिहरात्मकम् । तथैव गणनाथं च लेख्यं पञ्चोपचारकैः ॥ १५ ॥
 संपूज्यं विधिवद्वास्तवपापविशुद्धये । अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं वैदिकं सूर्यदेवतम् ॥ १६ ॥
 जपेदष्टसहस्रं तु यथाप्रणवपूर्वकम् । गायत्रीं पञ्चसाहस्रं दृष्टपापविमोचनीम् ॥ १७ ॥
 कुर्याद्धोमं दशशेन पश्चाद्ब्राह्मणभोजनम् । एवं कुर्याद्विधानेन प्रायश्चित्तं यथाविधि ॥ १८ ॥
 न प्राप्नोति तदा रिष्टं पदत्रिंशद्दे प्रकीर्तितम् । पञ्चवैशमिताब्दान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादवधीयश्च पूर्वजन्मन्यजां शुभाम् । भविष्यत्यत्र पुरुषोऽभ्यविकाङ्क्षः कदाचन ॥ १ ॥
 कस्तूरिकाफलं दद्यात्स तत्पापविनाशनम् । वज्रमेकं च वज्राद्यं मुच्यते च तदेनसः ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्टविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहहारी तु पुरुषश्चेह जन्मनि मानद । वर्वराङ्गाख्यरोगेण पीड्यते नात्र संशयः ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं लोहं विधिना पापशोधनम् । प्राजापत्यं चरेदकं ततो वानशनं परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वैर्मनोरथैर्युक्ता काचिदासीन्मनोरमा । ग्रामभवेण्डजः तत्सर्वं चेष्टितं शृणु साम्प्रतम् ॥ १ ॥
 नकुलानां विले गत्वा चालिता वद्विवाल्मुका । प्रीतिं च तथा सर्वं तद्वचदोष्टितं तृणैः ॥ २ ॥
 मृतः स तेन दाहेन नकुलः सकुलः खग । सापि मृत्युवशं प्राप्ता मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
 पूर्वं शातद्वजे देशे ह्यभूत्तत्र च पर्वते । पूर्वं राजकुले जातात्रापि राजकुले मृत ॥ ४ ॥
 दानव्रतादिजातुष्पादय पापफलं शृणु । सर्वं तद्वंशजाः सूत तद्वे मरणं गताः ॥ ५ ॥
 जीवनं दुःखपूर्णाया वर्षमष्टोत्तरं शतम् । न मुच्यते महापापाद्वाहजन्मत्रयेऽपि वा ॥ ६ ॥
 कुरुक्षेत्रादिवासाच्च पापं नश्यति साम्प्रतम् ॥ ७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

लोहं हरति या यस्य नारी बुद्धिविवर्जिता । इह जन्मनि सा नारी वर्वराङ्गान्विता भवेत् ॥ १ ॥

पौरुषेण तु सूक्तेन यावत्पोडशसंख्यया । अश्वत्थसमिधस्तिस्रो जुहुयात्पोडशैव तु ॥ २५ ॥
 पुनराज्यं ततो हत्वा जुहुयाच्च चरन्तथा । होमान्ते द्विजभोज्यान्ते दानमेतत्समाचरेत् ॥ २६ ॥
 हिरण्याभूतिं वासांसि धेनुं वत्ससमन्विताम् । विप्रस्थाद्वाहनं कृत्वा कर्तव्यां चालं कृतामपि ॥ २७ ॥
 दक्षिणां प्रतिपद्याथ छलकं दित्यर्वाजितः । माश्रीयात्तं हविश्शेषं सह यान्या हरिं स्मरेत् ॥ २८ ॥
 इति कृत्वा विधिं नारी पुत्रं प्राप्नोति वैष्णवम् । सुभगा शुद्धरूपा च नेत्रं वेष्टितत्विषा ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्षणं धित्यै पूर्वकर्मोनुसारतः । गुल्मार्शसां तथा बाधा गुदान्तर्घ्णजातयः ॥ ३० ॥
 वातरक्तादिशिरसो नेत्रमर्मांततो ग्रणः । स्तनोपगौरवं दन्तुरेवं तत्पादैवकृतिः ॥ ३१ ॥
 जनंश्रुतिं हि लोका वै ह्रुवते कारणं विना । हानिस्तु सर्ववस्तूनां द्रव्यनाशनजं भयम् ॥ ३२ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छूद्रकुले पूर्वमासीत्पुण्या वराङ्गना । तदा दानरता जाता कुरुक्षेत्रे खगाधिपः ॥ १ ॥
 सर्वैः सुखैः सदीपेता सर्वसम्पत्तिसंगुता । तदा कृतं महापापं भाविनोऽर्थस्य गौरवात् ॥ २ ॥
 समीपे वासिनश्चास्या ब्राह्मणस्य नवं गृहम् । निर्दग्धं यद्विद्राहेन वैरिभावात्खगाधिपः ॥ ३ ॥
 तत्र दग्धा महाभाग गौरपाया गृहे स्थिता । कृत्वैवमद्भुतं कर्म भुक्त्वा तु नरकान्सुतः ॥ ४ ॥
 दानधर्मकृतात्पुण्यात्सात्र जाता हि बाहुजा । माथुरे मण्डले पुण्ये वृषलप्रोपलक्षिते ॥ ५ ॥
 सुखदुःखसमाक्रान्ता जातस्तन्ततिनाशकृत् । दुःखैरेकैर्युक्ता च मध्यभागे खगाधिपः ॥ ६ ॥
 प्रायश्चित्तं परं चास्या गङ्गायां पितृतर्पणम् । कुरुक्षेत्रादिवसनं प्राक्पापानां विनाशनम् ॥ ७ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चक्रपादरुजा युक्तश्चात्र जन्मनि जायते । पूर्वजन्मनि यो मोहाद्ब्रह्माच्छ्रानं खगाधिपः ॥ १ ॥
 निष्कत्रयं प्रदातव्यं सुवर्णं वेदवेदिने । दानेनानेन विधिना पूर्वपापानोदनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः शूद्रं धातयेन्मोहात्पूर्वजन्मनि मानवः । दन्तपातनजाद्रोगात्पीडामामोति निश्चयात् ॥ १ ॥
 दयाद्धेतुं सवत्सां च सर्वालङ्कारभूषिताम् । प्राजापत्यं चरिदेकं विधिना रोगनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुश्चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी मोहतो हन्याच्छ्रानं हि गरुडाग्रज । पूर्वजन्मनि सा चात्र चक्रपादेन पीडयते ॥ १ ॥
 तथा तत्पापशुद्धयर्थं स्वर्णं निष्कत्रयं सुत । देयं विधाय विधिना चक्रपादप्रणाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रधातकरी पूर्वं या काचित्पापमोहिता । सात्र जन्मनि दुःखाच्च दन्तपातनजात्कृशा ॥ १ ॥
 विधिवद्देतुदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । प्राजापत्याद्भूतादेकात्समात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्चत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीत्पुरा सुत चारणो ज्ञानदुर्बलः । शिवभक्तिपरो नित्यं देवताविधिपूजकः ॥ १ ॥
 देशे मालवके पुण्ये स्थले पूर्वभवेण्डज । तत्र दानानि दत्तानि ब्राह्मणस्य करग्रहे ॥ २ ॥
 स कदाचिन्महाभाग पापं वै कृतवान्भृशम् । दधार गर्भं स्वज्ञात्यां कामलोभेन निश्चयात् ॥ ३ ॥
 यत्ने कृतेऽपि तत्रैव नासीद्गर्भस्य पावनम् । मृता सा तेन दुःखेन गर्भपातेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 एवं बहुतिथे काले गता सा यमशासनम् । भुक्ता पापफलं दुःखं पुण्याल्लोकाञ्छुभानिह ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण जातो वै पादजस्तिवह । गोदावर्याः समीपे तु देशे रम्ये जलाश्रये ॥ ६ ॥
 स रक्तकृष्णो मतिमान्दीर्घो मध्यः पृथुः सुधीः । आदिभागे धनी भोगी मध्यमेत्यन्तसौख्यभाक् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाल्लोभो पापरतः सदा । चिन्तादिसहितश्चात्र दाने स्वल्पमतिः शठः ॥ ८ ॥
 स्वज्ञात्यां वीर्यदानाच्च जातपुत्रविनाशकः । लक्ष्मेतदण्डजश्चैव जन्माद्वात्पद्यभावगः ॥ ९ ॥
 भौमः सुतेश्वरे पापग्रहैर्युतनिरीक्षितः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 पलद्दयामिता कार्या बाहुजा गर्भसंयुता । सर्वावयवसंयुक्ता सौवर्णी भूषणान्विता ॥ ११ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य वेदविदुषे दद्याद्दोषापनुत्तये ॥ १२ ॥
 मापसप्तमिती देवो भौमः स्वर्णमयः शुभः । गायत्रीमयुतं जप्त्वा ज्यम्बकन्तु सहस्रकम् ॥ १३ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन कपिलैकां प्रदापयेत् । य एवं कुरुते सुत प्रायश्चित्तं च पापनुत् ॥ १४ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्याज्जन्मन्यत्रैव निश्चयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभान्पापविशोधनम् ॥ १५ ॥
 न जीवन्ति मुतास्तीस्मिन्जीविते नात्र संशयः । आयुरष्टाद्विवर्षाणि प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं पञ्चाशन्मितकेन्दके ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्च वधून् महाभाग हन्यान्मोहान्नराधमः । वधूमण्डलरोगार्तः सोऽत्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
 निष्कन्दयसुवर्णस्य कृत्वा न कुलं शुभम् । वधूमण्डलनाशाय ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्चारणजा नारी वधूव प्रियवादिनी । व्रतदानरता साध्वी पूर्वजन्मनि चाण्डज ॥ १ ॥
 तया आमातरे गत्वा निर्दग्धं गह्रं वनम् । निर्दग्धा बहवस्तत्र जीवास्तस्याश्रयं गताः ॥ २ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्य तज्जनितं फलम् । तत्र दानवशात्पूर्वमेव सा पादजा स्मृता ॥ ३ ॥
 जीववातात्तया पूर्वपापादत्रैव जन्मनि । जातसन्ततिहीना सा कुपुसुरोगेण पीडिता ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन सम्पद्यते सुखम् । गृहवित्तपट्टेन देवा जीवाः सुवर्णजाः ॥ ५ ॥
 घटयित्वा विधानेन नानारूपा गृहोरगाः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शायती महाभाग दुःख वर्णः प्रजायते । निष्कृति तस्य पापस्य शृणु चात्र खगाधिप ॥ १ ॥

शस्यां सोपस्करां दद्याद्देवदेवाङ्गपारगे । तस्माद्दोषात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रोऽभवत्पूर्वं दानवर्मक्रियापरः । दिजानां पूजको दक्षः सिन्धुमण्डलजोऽण्डज ॥ १ ॥
देवद्रव्यविहीनोऽमृतकृतं कर्मातिदारुणम् । स्वपत्नीं स्थापितां पण्यशालायां हि खगाधिपः ॥ २ ॥
पण्यस्त्रीकर्मतश्चासौ चकार ह्युपजविनम् । ततो मृत्युवशं प्राप्नो भुक्त्वा तत्पापजं फलम् ॥ ३ ॥
प्राग्दानवशतश्चात्र जन्मन्यास्ते स पापकृत् । शूद्राऽधमोऽयं वै पट्टः पूर्वपापात्स्वगेश्वरः ॥ ४ ॥
निष्कृतिस्तस्य पापस्य नोक्ता पापाद्दृढात्सुतः ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी नकुलं पूर्वं घातयेद्दिनतामुत । सोऽत्र जन्मनि रोगेण वधूमण्डलजेन च ॥ १ ॥
पापोद्भवेन सततं पीडिता भवति ध्रुवम् । तद्रोगानाशनं दद्याद्रक्षुं निष्कद्रव्यस्य च ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्पूर्वपापान्नोदनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चित्क्षेत्रकुले जातो नानावृत्त्यातिलाभवान् । नानासन्धिभवा बाधा ह्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
मेहो वै कुरुते नित्यं नेत्रतोदं विरहिताम् । कटिपृष्ठोरुपीडा वै चाल्प्ये स्थाङ्गहणीगदः ॥ २ ॥
तस्य भार्या सदाचारा विज्ञेया घतकारिणी । सौभाग्यमुखसम्पन्ना पितृमातृमुखोज्झिता ॥ ३ ॥
कथं सन्ततिहीना च कथं कर्मणि लिप्यते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरो जातस्तत्स्करो वस्त्रहारकः । निषादेः सह संभूय जातस्तत्कर्मतत्परः ॥ ५ ॥
वनानामन्तरे प्राप्ते कश्चिद्विमः समागतः । गृहीत्वा तस्य सर्वस्वं यत्किञ्चिच्चार्जनं कृतम् ॥ ६ ॥
तत्र वै निहतो विप्रस्तत्स्करेण दुरात्मना । तत्स्करोऽसौ मृतश्चापि जातो वै वनपन्नगः ॥ ७ ॥
स पश्चान्नरके घोरे पतितोऽयुतसंख्यया । पश्चान्मातृपुण्यमापन्नः किञ्चित्पुण्यमभावतः ॥ ८ ॥
स्वर्णकारगृहे जातः पूर्वजन्मनि मानदः । इदं चतुर्थं वै जन्म बन्ध्यात्वं चोपजायते ॥ ९ ॥
व्यभिचारवशाज्जातस्तत्स्करोः पूर्वजन्मनि । केन कर्मविपाकेन स्त्रीपुंसोर्जायते त्विह ॥ १० ॥
पुत्रहीनत्वमिह वै बन्ध्यात्वं जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । सन्ततेः सुखमाप्नोति बन्ध्या तद्रूहि भास्कर ॥ १२ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते शुभतीर्थोदिसङ्गमे । विधाय विधिवत्पूर्वं कृत्यं स्मृत्याभिभाषितम् ॥ १३ ॥
विप्रस्योद्वाहनं कृत्वा ग्रहदानं यथाविधि । धनधान्यादिकं दत्त्वा तोषयेद्दिप्रयाजकान् ॥ १४ ॥
विष्टयति व्यतीपाते संक्रान्तौ ग्रहणाहनि । पुण्याहविधिमातिष्ठेदनुपत्याघनाशनम् ॥ १५ ॥
शुभे भूप्रदेशे तु समे कम्बलविस्तृते । विदधीत तिलद्रोणैस्त्रिभिः पर्वतमुत्तमम् ॥ १६ ॥

परितोऽरतिमात्रं तु द्रोणमानं सुतण्डुलैः । विदध्यात्पर्वतासमान्देवद्रुमविभूषिताम् ॥ १७ ॥
 ततस्तां दम्पती शुद्धौ स्नातावहृतवाससी । दधानौ शुभभूपादि चिन्तयन्तौ प्रजापतिम् ॥ १८ ॥
 तस्यादितेश्च तत्पत्न्याः कुर्यान्मूर्तिं प्रजापतेः । शुद्धवर्णसुवर्णस्य निष्कद्रव्यविनिर्मिताम् ॥ १९ ॥
 हेमयज्ञोपवीतां च साक्षमालाकमण्डलम् । अदितेरापि केयूरहार्यवेयभूषिताम् ॥ २० ॥
 तदर्धस्य विभागेन तनुं तस्याः शुभाकृतिम् । स शैवीमर्चयेन्मूर्तिं विष्णोर्वामनरूपिणः ॥ २१ ॥
 मन्मूर्तित्रितयं सम्पन्नकृतसंस्कारमर्चयेत् । कृत्वा प्रतिष्ठितमाणं जातकर्माय पुंस्त्रियोः ॥ २२ ॥
 बाललीलाधरं विष्णुं वामनं सुविचिन्तयेत् । मातरं ब्रह्मिच्छन्तं हरिं नमनकांक्षया ॥ २३ ॥
 ततस्तदाश्रमाच्चैव सुमेरोस्तिलपर्वतात् । प्रत्यन्तगिरिमायान्तं मार्गैः स्वपदभूषितैः ॥ २४ ॥
 अदितिं समपश्यन्तीं विरहाकुलचेतसम् । रुदतीमिवि तंद्रष्टुं तत्परपीन्तमीक्षतीम् ॥ २५ ॥
 एवं ध्यात्वा तां मन्त्रैर्मन्त्रावोदितलक्षणाम् । प्रसूनधूपगन्धौघैरर्चयेदतिविह्वलाम् ॥ २६ ॥
 तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोर्विष्णोः कर्माणि पश्यत । ततस्तां वैष्णवीं मूर्तिं मातुरुत्सङ्गामिनीम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा तस्याः प्रतिष्ठान्तं लब्धपुत्रान्विचिन्तयेत् । अपश्यन्ती त्विमं मन्त्रं मन्त्रार्थगतलक्षणाम् ॥ २८ ॥
 सुपुत्रसहितां देवीमर्चयेद्विविधैर्गुणैः । ततो ब्राह्मणमध्यातुं समाहूय गुणान्वितम् ॥ २९ ॥
 तस्मै तां प्रतिमां दद्यात्सुपुत्रां सुदिताननाम् ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया निहतो विप्रो धनं हत्वा घने घने । तस्करासङ्गमे पापं प्राप्तमबोल्लवणं महत् ॥ ३१ ॥
 तस्य पापस्य नाशाय दानमेतद्दाम्यहम् । सौवर्णीं प्रतिमामेनामनघास्यामहं त्विति” ॥ ३२ ॥
 भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चपचाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उलूकघातने पूर्वजन्मनीह च पुत्रक । पाण्डुरोगेण सततं पीडितो वै भवेदृशम् ॥ १ ॥
 कस्तूरिकापर्लं चैकं दद्यादिमाय पर्वणि । उलूकघातजं पापं सर्वं नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 तत्पापस्योपशमने पाण्डुरोगो विनश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चपचाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचिदुलूकं पूर्वजन्मनि । पाण्डुरोगेण सततं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 दद्याच्च विभिन्नाय पलमेकं खगाधिप । कस्तूरिकाया विप्रस्य पाण्डुरुद्देशनां परम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चपचाशदुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनेत्य महाभाग शृणु प्रादुर्मणः फलम् । पुरा कश्चित्कलिङ्गेऽभूद्विजो धर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
 बहुस्त्रीबालसंयुक्तो गोपनेश्च समन्वितः । गंयायां कृतवान्प्राज्ञं विधिना च समन्वितम् ॥ २ ॥
 स ततः कृतवान्पापं कामलोभेन निश्चयात् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धार्मिष्ठां म्रियवादिनीम् ॥ ३ ॥
 रतिं ददौ कनिष्ठार्पां घातितस्त्रीविमोहितः । जीवित्वा सुचिरं कालं पश्चान्मृत्युमुपागतः ॥ ४ ॥
 शुभाच्छुभफलं शुक्ला पापान्नरकघातनाः । गयाश्राद्धप्रभावेण जातश्चात्रापि वै द्विजः ॥ ५ ॥

देशे रम्यस्थले पुण्ये नद्ये लोहितसंज्ञके । मध्ये वयसि स्त्रीयुक्तो धनवृद्धिसमन्वितः ॥ ६ ॥
 शुभादिदं तथा पापाप्मानादुःखसमन्वितः । मूलं तं नरकस्यैकं स्त्रीवशित्वं गमिष्यति ॥ ७ ॥
 सहित्वा ह्यपमानं वै पूर्वपापावशेषतः । ब्राह्मणो योगयुक्तश्च भविष्यति कलौ युगे ॥ ८ ॥
 काश्यां मृत्युवशादन्ते शिवत्वमुपयास्यति ॥ ९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मपञ्चाशदुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कामतश्चरेत्पूर्वं ब्रह्महत्यां नराधमः । क्षयरोगान्वितः सोऽपि जायते चेह जन्मनि ॥ १ ॥
 ब्रह्महत्यासमुद्भूतात्पापाद्दुःखप्रदात्सुत । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापान्मुक्तिसिद्धिजन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । मोहादकामतः सोऽपि क्षयरोगसमन्वितः ॥ १ ॥
 क्षयेणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । धातुक्षयेऽतिकष्टेन नष्टायुर्जायते पुमान् ॥ २ ॥
 सर्वस्वदानादेनैव क्षयरोगः प्रशाम्यति । कुरुक्षेत्रादिवीर्येषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो महासाधुश्चारुवर्णः प्रतापवान् । आचारकुलवर्मज्ञो देवाग्निद्विजवत्सलः ॥ १ ॥
 संयुतो वायुपित्ताभ्यां किञ्चिद्विदित्समन्वितः । तस्य भार्या सदाचारा किञ्चिच्च क्लेशकारिणी ॥ २ ॥
 पतिभक्ता पतिप्राणा व्रतानामनुकांक्षिणी । ऋतुहीना कथं जाता कस्येदं कर्मणाः फलम् ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारीणां जारगर्भाणामसतीनां कुलच्छिदाम् । यद्वाऽचिरप्रसूतानां शीघ्रं गर्भः समुद्भवेत् ॥ ४ ॥
 औषधैश्छेदनेदुष्टैः प्रलेपैर्दुष्टभक्षणैः । संवाहनेस्तथा घातैरन्यैर्वा वस्तिर्कर्मभिः ॥ ५ ॥
 गर्भस्य पातनोपायं करोत्यपि च कीर्तितम् । पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ६ ॥
 नारी जन्मान्तरे प्राप्ते न सा गर्भं विभर्ति हि । पूर्वं वैश्यकुले जाता सपत्नीसहिता खग ॥ ७ ॥
 अनया चेर्ष्यया मृतं सन्ततेनाशनाय च । औषधैश्छेदनाद्यैस्तु तस्यार्थं कल्पितो गदः ॥ ८ ॥
 सपत्न्यै प्रेरयामास पिधना चैव तं गदम् । तया वै ऋतुभावाच्च परिपीतं तदोषधम् ॥ ९ ॥
 पुष्पं प्रणाशितं तरयास्तस्मिजन्मनि मानद । ऋतावृत्तौ च सम्प्राप्ते जातासौ विविधातुरा ॥ १० ॥
 वेदना वै समभवन्नस्रवातोदरामयाः । पुण्ये नष्टे फलं नष्टं कदाचिद्गर्भपातनम् ॥ ११ ॥
 एतत्कर्मकृतं चैव त्रिविधं गर्भोपकृत् । तथापि फलहन्तृणां द्वितीयं मुकृतं चरेत् ॥ १२ ॥
 ऋतुघातो दुष्टमुद्रया कृतो वै पूर्वजन्मनि । तेनैव कर्मणा वत्स विविधं पुण्यवन्यनम् ॥ १३ ॥
 गर्भाशयमाधिश्रित्य खवति शोणितं बहु । छिद्यन्त इव चान्त्राणि सूचीभिरेव भिद्यते ॥ १४ ॥
 वेदना याः पुराभूवन्स्त्रीणां गर्भनिपातने । तावत्कालं तथैवैह तासां गर्भं निपातयेत् ॥ १५ ॥
 तथाविधं सर्वदुःखं गर्भपातजनं भवेत् । एवं तु लक्षणैर्ज्ञात्वा कर्माणि स्त्री समाचरेत् ॥ १६ ॥
 एवमासौविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । सुशुभे भूप्रदेशे तु पुराणोक्तविधानतः ॥ १७ ॥
 सम्प्रणाशाय दुष्टस्य प्रायश्चित्तमिदैनसः । प्रौढपत्यां वृतीयायां शुक्रायां व्रतमाचरेत् ॥ १८ ॥

एकवासोविधिं चैव दम्पती तीर्थसङ्गमे । यत्नेन गार्भिकं धीमानुपोषणपरायणः ॥ १९ ॥
 पुष्पेर्नात्राविधैः शुभ्रैरर्चयेद्गिरिजाप्रियम् । केनैकैर्मसंयुक्तैश्चम्पकैः कुमुदोत्पलैः ॥ २० ॥
 सोवर्णां राजतीं तार्क्षीं मूर्तिं गौर्याः प्रकल्पयेत् । हारनूपूरमुकुटकुण्डलभरणादिकम् ॥ २१ ॥
 नैवेद्यैः सुखकासारमोदकापूपपायसैः । उपातिष्ठेत् विधिवद्भवानीम्रियवल्लभम् ॥ २२ ॥
 पतिपुत्रवतीभिस्तु स्त्रीभिः सह शुचिस्मिता । रात्रौ जागरणं कुर्वीतानृत्यादिपूर्वकम् ॥ २३ ॥
 फलेर्नानाविधैरर्घ्यं दद्यान्मन्त्रपुरःसरम् । फलपुष्पाक्षतोपेतमर्जालं मूर्ध्नि निक्षिपेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“नमस्तेऽस्तु महादेवि नमस्ते गिरिशमित्रे । गृहाणार्घ्यमिमन्देहि पुत्रान्मह्यं यशस्विनः” ॥ २५ ॥
 पतिपुत्रवती नारी गिरिजावत्पस्यते । एवं रात्रौ विधानेन पूजयेत्परमेश्वरीम् ॥ २६ ॥
 ततः प्रभाते विमले कृतप्रातःक्रिया सती । देवीमुद्दिश्य विधिवद्भोजयेत्पोडश स्त्रियः ॥ २७ ॥
 नानाविधैर्भक्ष्यभोज्यैर्ब्राह्मणान्य पोडश । प्रत्येकं वैष्णवं पात्रं सत्त्वान्यसमन्वितम् ॥ २८ ॥
 सौभाग्याष्टकसंयुक्तं वस्त्रपुग्मेन संयुतम् । दातव्यं गिरिजाप्रीत्यै पुत्रसौभाग्यकाम्यया ॥ २९ ॥
 सगर्भा च वृषोपेतां सिताङ्गां वस्त्रसंयुताम् । सहिरण्यां ततो दद्याद्दिवायः गुणशालिने ॥ ३० ॥

दानमन्त्रः ।

“पातयन्ती पुरा गर्भं दुष्टस्त्रीणां वशं गता । स एव बन्ध्यताहेतुस्तन्मां मोचय चाम्बिके ॥
 तव दानेन पुत्रा मे भवेयुः सुभगाः सति” ॥ ३१ ॥
 इमं मन्त्रं समुच्चार्य दत्ता विभं विसर्जयेत् । एवं त्रयपरा नारी गर्भपातं न पश्यति ॥ ३२ ॥
 युज्यते पुत्रपौत्राद्यैः सा पत्या सह भोदते । न लभेद्गर्भपातं सा पतिपुत्रसुखं च वै ॥ ३३ ॥
 तृतीये वा चतुर्थे वा मासि गर्भं सुविन्दति । रजतस्य पलाश्यां वै कोशं गर्भाश्रयाकृतिम् ॥ ३४ ॥
 प्रार्थयेत् ततो भक्त्या ध्यायती गिरिजां सतीम् । सुवर्णनिष्कगर्भं च कृत्वा दत्त्वा द्विजन्मने ३५
 “गर्भपातं प्रकुर्वन्त्या मया प्राप्तनजन्मनि । यद्वयं बन्ध्यकृत्प्राप्तं तस्मान्मोच्येह जन्मनि” ॥
 जन्मजात्यादिकं वत्स न वदेद्दिह कर्मणाम् ॥ ३६ ॥

इदं चतुर्थ्यै वै जन्म भूमिदेवकुलोद्भवम् । सपत्नीसादिता पूर्वं सा वै गर्भस्य दोषकृत् ॥ ३७ ॥
 तस्या इमानि बोध्यानि लक्षणानीह जन्मनि । यस्याः प्राक्पातितो गर्भः सपत्न्याः पतिवर्जिता ३८
 दीनानायविरोधः स्यात्सविरोधात्तया सुत । अनुमन्ता प्रयोक्तापि पितृमातृमुखोज्झितः ॥ ३९ ॥
 बन्धुसन्ततिदुःखी स्यात्सर्वस्तस्मै विरुद्धाति । शोकः स्याददुरे वाधा तद्वृद्धीहादिविभ्रमः ॥ ४० ॥
 अन्तरा स्यन्दमानो वा गर्भः सज्जोपलक्ष्यते । पाणिमुष्टितलाघाताजानुनी विकर्तित गते ॥ ४१ ॥
 दोषो ज्वराग्रजो वापि शस्त्रजोऽश्मादिजोऽपि वा । ब्राह्मणान्भोजयेद्भक्त्या सर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् ४२
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मत्रिपकेऽप्याय एकोनपष्ठमुत्तपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सीमावादरतः कश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । तेन तत्र द्विजः सुत घातितो भूमिलोभतः ॥ १ ॥
 सहायपञ्चपुक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् । तत्पापजान्महाघोरान्नरकान्प्राप्य दारुणान् ॥ २ ॥
 तथा चिरं च तिर्यक्तं विमुञ्चयामृतः स्वयम् । कर्मक्षयेऽतिपुण्यात्प्राक्सोऽत्र जातो हि बाहुजः ॥ ३ ॥
 क्षयरोगयुतः सुत कुशोदरसमन्वितः । लभे कुम्भाभिधे सुत भौमश्चन्द्रयुतोऽण्डज ॥ ४ ॥

रिष्टं पिष्टिमिते वपै जायते विन्मयेऽकृते । सहायाः पूर्वजा ये तु तेषां वक्ष्यामि लक्षणम् ॥ ५ ॥
 तदपे तु मृताश्चात्र पुत्रक्षयरुजान्विताः । रिष्टेन बायुपो भङ्गो दृढपापात्र निष्कृतिः ॥ ६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपुत्रोऽभवत्कश्चिद्भ्रमशास्त्रार्थकोविदः । गत्वा शङ्खपुरं सूत कदाचिन्मदसंयुतः ॥ १ ॥
 ददाह तत्पुत्रं शत्रोस्तत्क्षणे लुण्ठितं पुनः । तत्रैको ब्राह्मणो दग्धो वृद्धो विद्याविशारदः ॥ २ ॥
 पापमाचरितं तेन चाज्ञानाद्ब्रह्मवातजम् । अथो यमाज्ञया सर्वा मुक्ता नरकयातनाः ॥ ३ ॥
 पुण्यशेषादयोऽत्रापि स जातः क्षत्रियाधमः । देशेऽयोध्यामिधे गौरो लघुर्दक्षो महोद्यमी ॥ ४ ॥
 सुवभावे महान्वेने ब्राह्मणा वै प्रपीडिताः । ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः ॥ ५ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि यां कृत्वा मुच्यते त्विह । कार्यास्तत्र त्रिदेवानां मूर्त्यस्तु यथोदिताः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां सर्वरोगविनाशिकाः । सुवर्णजास्तथा कार्या कदली पत्रसंयुता ॥ ७ ॥
 यथाविचानुसारेण शाठ्यं द्रव्ये विकर्जयेत् । देयास्ता विप्रमुख्येभ्यो क्षयरोगोपशान्तये ॥ ८ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया होमयेच्च जपेत्तथा । गायत्रीं विधिना सूत पूर्वपापापनुत्तये ॥ ९ ॥
 एवं कृते महाबाहो क्षयस्तस्योपशाम्यति । नैवं कुर्यात्तु यो मृत्युरष्टाविंशन्मितेन्दुके ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या योपिदाचरेत्काचित्पूर्वजन्मनि निश्चयात् । ब्रह्महत्यां तु विज्ञेया सा चेह क्षयरुग्युता ॥ १ ॥
 न तस्याः पापक्षमनं यथोक्तं च खगाधिप । महापापकृताद्भोगान्मृत्युरेव न संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वसृघाती च पुरुषो पूर्वजन्मनि मानद । वधिरो जायते तत्र प्रायश्चित्तं च तच्छृणु ॥ १ ॥
 चान्द्रायणं व्रतं कुर्यात्सुवर्णपत्त्रसंयुतम् । पुस्तकं विधिवद्वाचस्मात्पापात्पुनश्च्यते ॥ २ ॥
 भोजयेच्च यथाशक्ति द्विजांस्तदनु होमयेत् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः त्रिपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदाचरेन्नारी पापं प्राग्ब्रह्मघातनम् । अज्ञानादत्र जनुपि क्षयरुक्पीडिता हि सा ॥ १ ॥
 महापापकृताद्भोगात्स्मात्सर्वस्वदानतः । क्षयरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 प्रयागे मकरस्थेऽर्के स्नानादत्रैव जन्मनि । काश्यां वासात्तया सूत मुच्यते ब्रह्महत्याया ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भूकः प्रजायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । वभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचपष्ठपुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ ११६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कलिद्भदेशे प्राक्सूत काचिद्विजवरा स्मृता । पतिप्रिया धर्मशीला दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 सा नार्यघातयत्पूर्वमेव मोहाच्च कुक्कुटम् । नासावकत्वमामोति सात्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
 हेमनिष्कत्रयं दद्याद्वाक्त्सैव प्रयत्नतः । ब्राह्मणाय महाभाग पापनाशकरं परम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्षष्टयुत्तरपट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव बाहुजः कश्चिद्देशे पञ्चनदे शुभे । धनधान्यसमायुक्तः पापकर्मा महोद्यमी ॥ १ ॥
 विप्रोत्सङ्गतः सोऽथ प्रपागे गरुडाग्रज । सुस्तातो मृगगे भानौ धूर्तकर्मा क्रियोज्झितः ॥ २ ॥
 स प्राप्य स्वगृहं शीघ्रं कृतवान्कर्म दारुणम् । ग्रामे निवासिनोऽन्यस्य क्षत्रियस्य खगाधिप ॥ ३ ॥
 ददाह भवनं रम्यं वैरभावात्पुरानघ । एका वत्सतरी दग्धा जीवाश्चापि विशेषतः ॥ ४ ॥
 कालयोगेन सम्प्राप्तः स गतो यमशासनम् । मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्पुण्यफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना । गङ्गायाः प्रान्तरे देशे शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 स मध्यरूपी बलवान्धर्मं स्वरूपमतिः शठः । वृद्धाधिकप्रचारी च पतुकरवरूपवित्तभाक् ॥ ७ ॥
 सकन्यश्च सपत्नीको बन्धुभृत्यसमन्वितः । पुण्यादिदं फलं पूर्वात्पापादथ फलं शृणु ॥ ८ ॥
 स बालवत्सकवधाजीवघातादपुत्रकः । सप्तवेदमिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः ॥ ९ ॥
 गोरशिगे शनौ भानौ पष्ठे जीवे मृगस्थिते । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ पृच्छकस्येह जन्मनि ॥ १० ॥
 पूर्वं या स्त्री सहायासीन्मृतवत्सात्र सा सुत ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापनिशूदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरं धन्यामत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि निष्कृतिं पापशोधिनीम् । पञ्चस्वर्णमिता कार्या सुरभी च हिरण्मयी ॥ १३ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजविचानुसारतः । सम्पूज्य विधिवन्मन्त्रैर्देया विप्राय धीमते ॥ १४ ॥
 मापैर्वाक्षिर्मितदेयस्तथा पशुपतिः सुत । मापाभ्यां च तथा बद्धिर्जीवा मापचतुष्कजाः ॥ १५ ॥
 देयाश्च विधिना सुत पूर्वपापाप्तुचये । जपेत्पशुपतेर्मन्त्रं सहस्रं रिष्टनाशनम् ॥ १६ ॥
 होमपेदष्टशतकं रुद्रस्माग्रे प्रयत्नतः । शृणुयाद्धरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः ॥ १७ ॥
 यः कुर्याद्विधिवत्सूत प्रायश्चित्तं विधानतः । जीविष्यन्ति च तत्पुत्रा जन्मन्यत्र ममाज्ञया ॥ १८ ॥
 नैवं कुर्याच्च यः शक्त्या त्रिषवं पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्जीवितेनात्र संशयः ॥ १९ ॥
 नवसप्ताब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह । सप्तवेदमिते वर्षे रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंगदे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्टयुत्तरपट्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काशमीरमण्डले पूर्वं काचिद्विजवरांगना । पतिप्रिया शीलयुक्ता दानभोगरता सदा ॥ १ ॥
 वैरिभावात्तयां स्मृत्या गृहं दग्धं द्विजस्य च । वैरिणस्तु सुतो दयौ गृहदाहे खगाधिप ॥ २ ॥
 महायात्रसामिनः सर्वं प्राग्भवे गमुषार्जितम् । तत्पापजान्महाघोरात्फलं प्राप्य विद्योनिजम् ॥ ३ ॥
 सैव जाता विराटेऽत्र पतिशुश्रूषणात्सुत । क्षत्रिया धर्ममर्जता पूर्वपुण्यात्तया सती ॥ ४ ॥

क्षयरोगयुता वाल्ये बालवातादपुत्रिणी । महामिदाहपापाच्च प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ ५ ॥
त्रयोविंशमिते वर्षे रिष्टेनैवात्र नश्यति । सहायकः पतिश्चात्र पुत्रहीनः क्षयान्वितः ॥ ६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमपट्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां यो महाभाग निहन्यात्पापमोहितः । तस्य च स्वलिता वाणी भवत्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
दद्याद्विरण्मयीं तत्र सारिकां शुभलक्षणाम् । तयात्र पुस्तकं दद्याद्यस्तस्य विधिनाण्डज ॥ २ ॥
पूर्वपापात्प्रमुच्येत नरोऽत्र गतकिल्बिषः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सारिकां घातयेन्नारी पूर्वं पापविमोहिता । सात्र जन्मनि जायेत वचनस्वलिताण्डज ॥ १ ॥
तया देया मुवर्णस्य सारिका ब्राह्मणाय वै । पूर्वपापात्प्रमुच्येत प्रयत्नाद्दिनतामुत ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्याती च पुरुषः पूर्वजन्मनि मानद । लम्बकण्ठः प्रजायेत सोऽत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
गां दद्याद्विविधच्छ्वेतां सर्वाभरणभूषिताम् । मुच्यते कण्ठजाद्रोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी पूर्वजनुपि घातयेद्गुह्याग्रज । वक्त्रं सा कण्ठरोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गां दद्याद्विधिना सूत श्वेतामत्र पयस्विनीम् । यथोपस्करसंयुक्तां तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७२ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विजकुले जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वातजा रोगा गुल्माद्याश्चोर्ध्वहृदययाः ॥ १ ॥
मोहाद्याः स्वल्पवीर्याश्च नेत्रपाण्डूदरामयाः । जायते शीर्षजा पीडा वाल्ये स्याद्गहणीगदः ॥ २ ॥
शरीरे जायते बहुरुपघातो घणादिकम् । पौत्राणां मातुलानाञ्च स्वप्तादेर्विषवाव्यथा ॥ ३ ॥
दायादाच्छृण्वतीडा भूमिद्वयविलिप्तया । ऐहिकानि च लक्ष्माणि तस्य देहे भवन्ति हि ॥ ४ ॥
तस्य भार्या सदाचारा कदाचिद्रोषवादिनी । गौरवर्णा शुभा वाणी सन्तोषप्रियकारिणी ॥ ५ ॥
मृतवत्सा कथं जाता स्थिरगर्भमवाप्नुयात् । दशमासानतिक्रम्य गर्भश्चोदरसौख्यभाक् ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुंस्कृतं नैव तत्कर्म स्त्रीकृतं नात्र संशयः ॥ ७ ॥
पूर्वजन्मनि सा क्षात्रा राज्ञाता विनतामुत । अज्ञानतिमिरान्ध्र्येन स्त्रीणां कर्म दुरात्मनाम् ॥ ८ ॥
अज्ञानती कुलस्त्रीणामाचारमनुकम्पकम् । सर्वभूतेषु चात्मानं स्थावरेषु चरेषु च ॥ ९ ॥
एमादाद्दीपिनं हत्वा सदा निष्ठुरमानसा । तस्या गेहाश्रिता नित्यं मार्जारशुनपूर्वकाः ॥ १० ॥

पलालक्रीडनपरा गेहे सङ्कुलिता भृशम् । ते तत्रवाटुकान्यम्भुतुपभस्मचयादिषु ॥ ११ ॥
 व्याविशिता तथा चाग्नौ दयारहितचित्तया । बालगर्भाशयान्बालानविस्पष्टाखिलेन्द्रियान् ॥ १२ ॥
 पापा प्रचिक्षेप बह्वौ पापाणकठिनाशया । मातृभिः सहिता बाला बालगर्भगतास्तथा ॥ १३ ॥
 अन्ये च बहवो जीवा भस्मसहै कृतास्तथा । विनिघ्नन्ति प्रमादाद्ये परांस्ते दुःखभागिनः ॥ १४ ॥
 सन्ततिर्द्विपिता यैस्तु नानादुःखौघगाश्च ते । अनास्थाभिं च ये दग्धास्ते वै तन्नाशनाय हि ॥ १५ ॥
 तथाभिधेषु ज्विषु जायन्तेऽपि च तद्वशात् । त्रियन्ते शिशवस्तेऽपि तस्मात्तदोपचिह्निताः ॥ १६ ॥
 पलालक्रीडनपरा बहवो लघुप्राणिनः । मारिता गर्भयुक्ताश्च मातृभिः सहितास्तथा ॥ १७ ॥
 लभन्ते चैव नो मार्गं मृतास्ते दुष्टजन्तवः । तेन कर्मविपाकेन स्थिरगर्भा मृतप्रजा ॥ १८ ॥
 त्रिविधापत्यजा बाधाः प्राप्यन्ते जतुरन्तरे । जन्तवो गर्भगा ह्येके सुकृतात्कर्मबन्धनात् ॥ १९ ॥
 यथा कर्म तथाऽपत्यमुभयोस्तत्प्रयोजनम् । इदन्तु तृतीयं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २० ॥
 स्थिरगर्भा मृतापत्या पुत्रहीना खगाधिप ॥ २१ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं नाय येन गर्भः प्रजायते । ममोपरि कृपां कृत्वा सत्यं वद दिवस्पते ॥ २२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुदिने समनुप्राप्ते मुखे च शुभोदये । प्रायुद्धकमवणे देजे गोमयाद्युपलिप्ते ॥ २३ ॥
 तत्रोपर्याधिकं स्तीर्य नानाचित्रविचित्रकम् । द्रोणमानं तिलानां तु मध्ये गर्भं प्रपूरयेत् ॥ २४ ॥
 निष्कमानसुवर्णस्य फलं वै मध्यतः क्षिपेत् । तस्य पूर्वं च दिग्भागे तण्डुलद्रोणपर्वते ॥ २५ ॥
 शुद्धं सोमप्रभं तावपात्रं दशपलोन्मितम् । स्थापयेद्राजतं पद्मं तन्मध्ये पलनिर्मितम् ॥ २६ ॥
 पूजयेच्च सपत्नीकं कश्यपं च प्रजापतिम् । करे साक्षकरे दक्षे वामे चाय कमण्डलुम् ॥ २७ ॥
 कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां श्रुतिं तां शुभलक्षणां । अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्यैरुपचारैः पृथक्पृथक् ॥ २८ ॥
 सम्यक्श्रद्धावती नारी त्रिविधापत्यदुःखिनी । विप्राय वेदविदुषे पूजयेद्विविधैर्धनैः ॥ २९ ॥
 ततस्तं तु सपत्नीकं मुनीनां प्रवरं नमेत् ॥ ३० ॥

मंत्रः ।

“निर्मिता वै जगत्स्रष्टा पत्नी हि तपसो बलात् । ता मया तीव्रदाहे तु बह्वौ क्षिप्ता अनेकशः ३१
 लंघिताः स्त्रीजनाचारा अजानन्त्या दयादिकान् । नाशयेस्तस्य पापस्य देवमात्रं विगर्हितम्” ३२
 सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी । सपत्नीकं तु सौवर्णं कश्यपं सम्यगर्चितम् ॥ ३३ ॥
 विप्राय वेदविदुषे प्रदद्यादुणशालिने । एवमाश्राव्य तां श्रुतिं समादाय पृथक्पृथक् ॥ ३४ ॥
 प्रदद्याद्दानविधिना श्रद्धया च सदाक्षिणाम् । दानान्ते कीर्तयेन्मन्त्रं तिष्ठन्तीं विहिताञ्जलिः ३५ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया पूर्वजनुषि दयारहितचित्तया । प्राप्तं वै ह्यशुभं स्वार्मिष्ठिञ्च तं कर्मकारणम्” ३६ ॥

दत्त्वा दानञ्च विप्राय सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसगादे कर्मविराकेऽप्याश्रितसत्तयुत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काकघाती महाभाग ग्रामभवे चेह जन्मनि । कूर्चहीनो भवेन्मर्त्यः स च तत्पापलाञ्छितः ॥ १ ॥

कृष्णधेनुप्रदानेन विधिनात्र खगाधिप । सुच्यते दुष्टपापाच्च कूर्चयुक्ताच्च जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्कार्कं विनतानन्दवर्धन । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कूर्चयुक्ता भवेदलम् ॥ १ ॥
कृष्णधेनुप्रदानेन यथोत्तया गरुडाग्रज । पूर्वपापविशुद्धिः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यभक्षको यस्तु भवेत्प्राग्ज्ञानतोण्डज । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते कृमिलोदरः ॥ १ ॥
स भीष्मपञ्चकादत्र घृतात्पुण्यसमर्जनात् । सुच्यते पूर्वरोगास्तु दुष्टात्मिकम्युद्रात्त्वग ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

याऽभक्ष्यं भक्षयेन्नारी प्राग्भवे गरुडाग्रज । जायते जठरे तस्याः क्रिमिजा रुग्भृशं सुत ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं कार्यं भीष्मपञ्चघ्नतं शुभम् । कार्तिके शुक्लपक्षे च प्रातस्वदिनपञ्चके ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टस्पर्शेन यो मोहाद्भक्षयेद्विधिवर्जितः । सिद्धान्नं ना पुरा सुत जायतेऽत्र कृशोदरः ॥ १ ॥
विष्णुव्रतान्महापुण्यात्सर्वपापप्रणोदनम् । तदा कृशोदरत्वं च नात्र पश्यति पुण्यकृत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भुक्तं पापं पुरा सुत सिद्धान्नं द्विजभार्यया । दुष्टस्पर्शेन सततं सात्र स्याच्च कृशोदरी ॥ १ ॥
सा वैष्णवव्रतात्पुण्यात्समात्पापात्प्रमुच्यते । कृशोदरव्यथा नश्येत्तत्पापस्य प्रणाशनात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरपद्शताधिकसहस्रतमः ॥ १६७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजः पूर्वभवे कश्चिदासीद्धर्मान्वितः सदा । सभायीं नर्मदातीरे धनसौख्यसमन्वितः ॥ १ ॥
कृतानि तेन दानानि नानापूर्वेषु शक्तितः । वेदयुक्तेषु विषेषु सत्पात्रेषु विधानतः ॥ २ ॥
अथो पापं भृशं चक्रे व्यभिचारसमुद्भवम् । ज्येष्ठां त्यक्त्वा ऋतुप्राप्तां धर्मशीलयुतां म्रियाम् ॥ ३ ॥
रातं ददौ कनिष्ठायामनृतावपि मोहितः । ततो यमपुरं प्राप सत्तपापाद्विजोत्तमः ॥ ४ ॥
मुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्सर्वफलं तया । श्राद्धदानवशात्सोऽत्र गङ्गायाः पूर्वभागतः ॥ ५ ॥
सिंहस्थेऽर्के मुखे राहौ जीवे कर्केऽलिगे भृगौ । स रक्तगौरी मविमान्वंघुस्त्रीमुखसंयुतः ॥ ६ ॥
लघुवृणीति मितदो द्विजवंशसमुद्भवः । सर्वमेतत्फलं दानात्स्त्रीत्यागान्मृतपुत्रकः ॥ ७ ॥
स्त्रीत्यागी भूणाहा लोके इति पौराणिका विदुः । योपासहायतः पूर्वं शृणु त्वं विनतासुत ॥ ८ ॥
प्राग्भवे या कनिष्ठात्र सा ज्येष्ठात्र गतमजा । गर्भदोषयुता चेति लक्षणेर्लक्षयेत्स्वगः ॥ ९ ॥
वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्याः पूर्वपापविनाशिनीम् । कुर्यात्पलैर्वेदमितैर्गणेशं विघ्ननाशनम् ॥
तदर्धमितकं देवं निजवितादिभं पठन् ॥ १० ॥

मन्त्रः ।

“त्यक्त्वा वराननां शुद्धां पूर्वं पापं समर्जितम् । तत्पापस्य विनाशाय ददेऽहं गणनायकम् ॥ ११ ॥
मापसप्तमिता लक्ष्मीः शुभा लेख्या हिरण्मयी । ददेऽहं विप्रमुख्याय वेदशास्त्रविशाद” ॥ १२ ॥

ब्राह्मणान्वरयेत्तत्र शतया दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥

एवं विधानं यः कुर्याज्जीविष्यन्ति च तत्सुताः । श्रुत्वेन शक्तिमान्यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् ॥ १४ ॥
स पुत्रान्नोपलभते रिष्टं पञ्चाशदब्दके । प्रायश्चित्ते कृते तत्र जीवनं वर्षसप्तनिम् ॥ १५ ॥

अन्यजन्मादितो ज्ञेयं विस्तगन्नोदितं मया ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे पञ्चनदे जाता बाहुजा पूर्वजन्मनि । सात्र जन्मनि वै विप्र संजाता विप्रपूजनात् ॥ १ ॥
सकृत्तया कृतं कर्म शृणु चात्र खगोश्वर । ब्राह्मणेन महद्द्रव्यं तद्गृहे स्थापितं च यत् ॥ २ ॥
न तदत्तं पुनस्तस्म भुक्तं सर्वमशेषतः । मृतो द्विजस्तदुःखेन क्षुधितस्तु खगाधिप ॥ ३ ॥
पापमाचरितं पूर्वं ब्रह्मघातसमं तथा । पञ्चत्ववशतां प्राप्ता भुक्कातिपमशासनम् ॥ ४ ॥
पुत्रसन्ततिहीनात्र पूर्वभावे क्षयान्विता । निष्कृतिं परमां तस्या वक्ष्येऽहं पापनाशिनीम् ॥ ५ ॥
सर्वस्वेन तदधेन कार्या स्वर्णमयी शुभा । कदली पत्रसंयुक्ता देया विप्राय धीमते ॥ ६ ॥
दानेनानेन सुमीता ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । क्षयनाशकताः पूर्वं भविष्यन्त्यत्र जन्मनि ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकाशीत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि भोः सूत चोच्छिष्टं भक्षयेत्तु यः । राज्यन्धो जायते सोऽपि जन्मन्यत्र च मानवः ॥ १ ॥
भोजयेद्ब्राह्मणाञ्छतया गोमूत्रं प्राशयेत्तथा । मुच्यते तत्क्षणात्सुत नक्तान्धत्वात् संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भक्षयेत्पुरा नारी शुनोच्छिष्टं शुभानना । नक्तान्धा जायते पुत्र व्ययिता नेत्रपीडया ॥ १ ॥
गोमूत्रप्राशनादत्र ब्राह्मणानां च भोजनात् । नक्तान्धरोगान्मुक्तिः स्यादत्र जन्मनि सुप्रत ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो पञ्चशीत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टभोजी च राज्यन्धो जायतेऽधुना । स तत्पापविशुद्ध्यर्थं गोमूत्रं विधिवत्पिबेत् ॥ १ ॥
भोजयेच्च तथा विप्राञ्छतया दद्याच्च दक्षिणाम् । राज्यन्धरोगात्सततं मुक्तो भवति मानवः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो षडशीत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विडालोच्छिष्टमुद्गनारी प्राग्भवे विनतासुत । राज्यन्धरोगयुक्ता सा चात्र जन्मनि जायते ॥ १ ॥
द्विजानां भोजनाच्चैव गोमूत्रप्राशनात्तथा । मुच्यते पूर्वपापात्सा विडालोच्छिष्टभोजनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो षडशीत्युत्तरपद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चाण्डाल्या गमने पूर्वमेवे चारुण जायते । मूढो ह्यजगरश्चापि जातो जन्मनिजन्मनि ॥ १ ॥

चान्द्रायणव्रतादत्र दशावृत्त्या कृतात्सुत । मुच्यतेऽजगरत्वाच्च शुभमुद्धिर्भवेदिह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्साहसानारी प्राग्भवे विनतासुत । चाण्डालगमनं कुर्यात्सात्राज्जगरतां व्रजेत् ॥ १ ॥

प्राजापत्यव्रतं कुर्याद्यत्नात्पञ्चापवर्तनैः । मुच्यते पूर्वपापात्सा जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परान्नविघ्नकारी तु यो भवेत्पूर्वजन्मनि । सोऽजीर्णेनातिरोगेण जन्मन्यत्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥

विधिना लक्षहोमेन ब्राह्मणानाञ्च भोजनात् । मुच्यतेऽजीर्णाज्जात्रोदादत्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशोत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विघ्नं प्रकुरुते सुत या नारी पूर्वजन्मनि । परात्रेषु महामोहाच्छृणु तत्र खगाधिप ॥ १ ॥

साजीर्णेनैव रोगेण बाध्यते पीडया सदा । लक्षहोमेन विधिवत्तपापान्मुच्यते त्विह ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनशत्युत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६८९ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । सत्यनित्यसदाचारः साधुसेवनसंयुतः ॥ १ ॥

तस्य देहे भवेच्चिदं पापजं चात्र जन्मनि । किलासो ददुःकण्डूश्च नेत्रतोदो विरहिमता ॥ २ ॥

किञ्चिच्चिद्वानि जायते स ब्रूते कारणं विना । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी स्त्रीधर्मवत्कारिणी ॥ ३ ॥

उदरे वै व्यथा वातान्मूर्ध्नि पीडा प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता पुत्रो पुत्री मृते तथा ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वैश्यसमुत्पन्ना काले शूद्रमतारिता । बहुव्यापारिनरता बहुद्रव्यसमन्विता ॥ ६ ॥

शूद्राज्जातश्च सम्बन्धो बहुकालं गतागतम् । अन्योन्यं प्रीतिवशतः किञ्चित्कालो गतस्तयोः ॥ ७ ॥

उभयोलोलुपसाद्वै धनसंग्रहणे रतिः । व्यवर्धत ततस्तस्य पापवृद्धिरभूत्स्वग ॥ ८ ॥

ब्राह्मणस्य सुतः श्रेष्ठः स्वर्णालङ्कारैर्युतः । धनलोभात्तथा तेन मारितो भाविनो बलात् ॥ ९ ॥

तस्यापि मातापितरौ पुत्रदुःखेन दुःखितौ । द्वित्रिवर्षैस्तथा मासैः पुत्रशोकादिवं गतौ ॥ १० ॥

धनलोभवशाच्चैव दुष्टचित्तो हि घातकः । अचिराच्च मृतस्तत्र गतो वै यमशासनम् ॥ ११ ॥

यद्भोरकर्मणा तेन ब्राह्मणस्य हतः सुतः । तेन कर्मविपाकेन नरके पाचितो भृशम् ॥ १२ ॥

पश्यान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यकरं खग ॥ १३ ॥

द्विध्यादिमासजाता वै मृता द्विध्यादिहायनाः । मृतपुत्रो भवेद्वै स जाताजातसुतस्तथा ॥ १४ ॥

इदं जीवेदिदं जीवेदित्याशामयजीवने । जातंजातं विनश्यन्ति तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १५ ॥

एवं यदि चिरं तिष्ठेद्विशाम्निप्रयते तराम् । सुगुणश्च सुरूपश्च लालनाच्चादुकारिणः ॥ १६ ॥
 नश्यत्सु जातजातेषु जन्मजन्मसु तेषु च । व्याध्यन्तरे भवेद्व्याधिप्राप्तो व्यसनवानयम् ॥ १७ ॥
 नास्ति सौख्यं कचित्तस्य नानाशंकितचेतसः । भवेच्च सुमहदुःखं परापत्न्यानि पश्यतः ॥ १८ ॥
 लक्षणानि पुरोक्तानि तस्यैमान्यपि कर्तयेत् । उदरे म्रियते बालः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ १९ ॥
 मृतवत्सोद्भवं चिह्नं पूर्ववत्प्रतिपादयेत् । स्ववंशस्यापि विच्छेदो द्रव्यहानिर्यतस्ततः ॥ २० ॥
 दौर्मनस्यं महानाभिः शोक एवोपजायते । अदृष्टगुणलावण्या ह्यदृष्टाननकान्तयः ॥ २१ ॥
 म्रियन्ते जातमात्रा ये पुत्रा अकृतचायवः । एवन्तु कर्मणि ज्ञाते प्रायश्चित्तमयाचरेत् ॥ २२ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्निह कर्मनिपूदनी । कथ्यतां दिवसेशान नारीणां हितकाम्यया २३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि मृतवत्साधनांशनीम् । निष्कृतिं विधिवत्तार्क्ष्यं सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ २४ ॥
 यजमानः सपत्नीको विधिवद्विधिमाचरेत् । पठद्भिः शान्तिमूक्तानि ब्राह्मणैः सहितोऽर्थवित् २५ ॥
 सिद्धार्थाक्षतपूर्वाभिः कृत्वरक्षं प्रतिष्ठितम् । स्नापयेद्दोषधैर्मन्त्रैर्विष्णुमूक्तादिभिस्तथा ॥ २६ ॥
 सुदिने सुशुभे देशे गोमयाद्युपलितके । तत्रोपर्याविकं स्तीर्य कृष्णांजिनमयापि वा ॥ २७ ॥
 द्रोणमानं तिलानान्तु कृष्णवस्त्रेण संयुतम् । स्नापयेद्वाजतं पञ्च तन्मध्ये पलनिर्मिताम् ॥ २८ ॥
 सौवर्णीं प्रतिमां तत्र बालगोपालकस्य हि । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणां मूर्तिं तां शुभलक्षणां ॥ २९ ॥
 अर्चयेद्बन्धुपुण्याद्यैरुपचारैर्यथाविधि । सम्यक्श्रद्धावती नारी मृतसन्ततिदुःखिनी ॥ ३० ॥
 अग्रे नयेति चावाह्य विदुषो वेदवादिनः । अलोलुपाः सदाचाराः पूज्या अर्ध्यादिकैस्तथा ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मयाचरितो द्रोहो मोहोऽपि परसुखे । भूमिद्वविण्हेमादिलिप्सया स विनश्यतु ॥ ३२ ॥
 नाशयेत्तं हि पापं वै मूर्तिस्ते शुभलक्षणा । यदनिष्टं मया प्राप्तं मृतसन्ततिकारकम् ॥ ३३ ॥

तस्मान्मोच्यो महाभागार्पितगोदानपुण्यतः ” ॥ ३४ ॥

इति तं त्रिः परिक्रम्य त्रिस्तेनोक्तेऽतिष्ठति । अग्रे नयेति मन्त्रेण विसृज्यैतदुदीरयेत् ॥ ३५ ॥
 धेनुं दद्यात्सवत्सां च सहिरण्यां यथाविधि । ब्राह्मणान्भोजयेत्सम्यक्शतं सार्धं यथाविधि ॥ ३६ ॥
 सार्पिण्यात्मानमालोक्य मुञ्जतिष्ठैश्च बन्धुभिः । इहैव लक्षणं ज्ञेयं मातृवन्धुमुखोज्झितम् ॥ ३७ ॥
 स्वसुतासुतसौख्यानां सन्तोषाभाव एव च । विरुध्यन्तेऽप्यपत्न्यानि तादृशानि मिथः क्रियत् ॥ ३८ ॥
 विकारः प्रकृतौ चैव गमने पादवैकृतम् । पितृष्वसुर्मातुलान्याः कासगुल्मातिवग्न्ययाः ॥ ३९ ॥
 मृतापत्न्यातिदस्तेषामनुमन्त्रादिभेदतः । तस्यापत्न्यान्नदुःखानि जायन्ते च सुदुर्मुहुः ॥ ४० ॥
 पूर्वकर्मोर्जितं पापं चिह्नं तस्य सहायवत् ॥ ४१ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरपट्टशतधिकसहस्रतमः ॥ १६९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्राय यो विपं दद्यादातार्यं पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मानि पक्षीन्द्र छर्द्दीरोगेण वाध्यते ॥ १ ॥
 निष्कृतिर्नास्ति तस्यात्र पापस्य दृढकर्मणः । छर्द्दीरोगेण सततं पीडिता नाशमानुयात् ॥ २ ॥

प्रायश्चित्तं न तस्यात्र दानैरपि सहस्रशः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकनवत्युत्तरपट्टशतधिकसहस्रतमः ॥ १६९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत विपं दद्याद्विजातये । छर्दीरोगेण सात्रैव निश्चितं नाशमाप्नुयात् ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । ब्राह्मणस्य वधस्यैव प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वितयस्तुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परस्य यो विपं दद्यात्पूर्वजन्मनि मानद् । छर्दीरोगेण सोऽत्रैव बाध्यते पीडया सदा ॥ १ ॥
न पापशोधनं प्रोक्तं तस्यास्तु गरुडाग्रज । धेनूनां दशकं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ २ ॥
मुच्यते सर्वरोगाच्च जन्मन्यत्र संगाधिप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशत्तुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूकोऽत्र जायते जन्तुर्यः पूर्वं भ्रातृघातकः । बभूव कामतः सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ १ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशत्तुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मागधी नारी जाता ब्रह्महते सुत । सा चात्र पर्वते देशे शुभे पञ्चनदेण्डज ॥ १ ॥
पुत्राभिलाषिणी पूर्वं यामजघ्वनं पुरा । सा चेह यवनी जाता पुत्रसन्ततिवर्जिता ॥ २ ॥
नानाघनयुता दाती कुरुक्षेत्रे पुरानव । शिवभक्तिपरा तस्मात्सुखैश्वर्यसमन्विता ॥ ३ ॥
इह जन्मनि सा साध्वी रुद्रपूजाभतादिना । पुत्रपौत्रयुता शान्ता भविष्यति न संशयः ॥ ४ ॥
अथवा हरिर्विशस्य शतावृत्त्या विद्वानतः । श्रवणात्पूर्वजात्पापान्मुच्यते विनतासुत ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चनयस्तुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवालयेष्वसत्काश्चिद्ब्राह्मणः पूर्वजन्मनि । विष्णुपूजारतो नित्यं द्रव्यलोभेन चाण्डज ॥ १ ॥
चौर्येण निहितं द्रव्यं यतिस्थितं देवताश्रये । तेनेदं दुष्कृतं सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
स तेन कर्मणा युक्तो मुक्तातिथमशासनम् । जाता गङ्गाश्रये क्षत्री पूर्वं विष्णोः प्रपूजनात् ॥ ३ ॥
बहुद्रव्यान्वितो भूयः सर्वरोगसमन्वितः । बाल्ये हि पाण्डुरोगार्तश्चात्र जन्मनि सुव्रत ॥ ४ ॥
देवद्रव्यापहारी तु पाण्डुरोगी भजायते । तत्पापनाशनं पुण्यं पत्नीन्द्र शृणु तत्त्वतः ॥ ५ ॥
कुर्याद्विरण्मर्या पृथ्वीं सप्तमुद्रां पलात्मिकाम् । सर्वनां सागरपेतां सप्तद्वीपां यमुन्वराम् ॥ ६ ॥
गन्धपुष्पैरलंकृत्य दद्याद्विप्राय धीमते । पाण्डुरोगाद्विमुक्तः स्यादत्र जन्मनि मानवः ॥ ७ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पण्णवस्तुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे प्रादाद्विपं कस्यापि काश्यपे । सात्र जन्मनि रोगेणच्छर्दिंस्त्रिजने पीडयते ॥ १ ॥
धेनूनां दशकं दद्यादशक्तीं गरुडाग्रज । सवस्तां कपिलां दद्यात्सा तद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तनयस्तुत्तरपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विप्रो ह्यभूदङ्गे प्राग्भवे धर्मसंयुतः । स चचार वने सूत मार्गलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 काचित्सुनयना तत्र प्राप्ता भाविवलाहृदात् । नानाभरणसंयुक्ता पूर्णगर्भसमन्विता ॥ २ ॥
 सा लुण्ठितात्र वसिता तेन पापाधियाण्डज । सहायैः सा परित्यक्ता ताडनादाकुल महत् ॥ ३ ॥
 तद्वर्माद्वै च्युतो बालः पापमाचारितं त्विदम् । ततो धर्मपुरं प्राप्नो पुण्यपापसमन्वितः ॥ ४ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापं खगाधिप । परकन्याविवाहेन स जातो बाहुजोऽधुना ॥ ५ ॥
 गङ्गायाः पूर्वभागे तु दशयोजनसम्मिते । गौरः सूरूपः क्षीणाङ्गो बहुद्रव्यपराक्रमः ॥ ६ ॥
 पिप्ताधिकोऽतिमतिमान्बहुपुत्रीभिरन्वितः । जातपुत्रा मृताः सप्त पूर्वपापात्तयाण्डज ॥ ७ ॥
 निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि येन पापात्ममुच्यते । पलार्थमिति का कार्या भव्या मुपदिता सुत ॥ ८ ॥
 बाहुजा गर्भसंयुक्ता सौवर्णैर्मूर्षणैर्युता । पूर्वपापविनाशाय सा देया ब्राह्मणाय वै ॥ ९ ॥
 गन्धैः पुष्पैः सन्मयचर्यं मन्त्रैः प्रणवपूर्वकैः । वेधसं तत्र सौवर्णं मुवर्णैकमितं सुत ॥ १० ॥
 जपेच्च ब्राह्मणमन्त्रांश्च तल्लिङ्गान्विधिपूर्वकम् । होमयेच्च यवांस्तत्र सतण्डुलसुसर्पणान् ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । शृणुयाद्धरिवंशं वा शतावृत्या विधानतः ॥ १२ ॥
 गायत्र्यष्टशतं जप्त्वा तस्माद्वोनात्ममुच्यते । लभते पुत्रसौख्यं स चात्र जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ १३ ॥
 रिष्टं पञ्चाशद्वदेत् तु प्रायश्चित्तेऽङ्गुते सुत । सप्तसप्तमिताब्दाद्युः प्रायश्चित्ते कृतेऽत्र वै ॥ १४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तुतः पद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता पूर्वं यात्रापि व्यभिचारिणी । सा गता नरकान्वोरांश्चिरं दुःखं समश्नुते ॥ १ ॥
 न शुद्धयत्यशुभाचारा प्रायश्चित्तैः शतैरपि । वाराणस्यां गतिश्चास्या वासाच्च विनतासुत ॥ २ ॥
 मोक्षयते सर्वपापाच्च पूर्वजन्मकृताहृदात् । वाराणस्यां चतुर्दश्यां शिवपूजाप्रतादिना ॥ ३ ॥
 महापापान्महाभाग पूर्वं चेहापि बाहुजा । बंध्या जाता तथा दुःखाकुला च दयितोऽस्तिता ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमस्तुतः पद्मशताधिकसहस्रतमः ॥ १६९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कृत्वा पूर्वैर्तां पूर्व वक्ष्येद्ब्राह्मणं सुत । सोऽत्रापस्मररोमेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
 तेनैव पापरोमेण त्रियतेऽत्र खगाधिप । प्रायश्चित्तं मया नोक्तं पापे ब्राह्मणबन्धने ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो सप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या भ्रातृघातिनी नारी प्राग्भवे विनतासुत । सात्र जन्मनि मृकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
 ज्ञानान्महापापकृताञ्च चोक्ता निष्कृतिर्मया । ज्ञात्वा ब्रह्मवधात्सूत प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 सप्तजन्मनि मृकत्वं जायते च तदेनसः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चात्र जन्मनि बाहुजः । देवद्रव्यापहरणात्प्रागत्राग्निप्रपीडनम् ॥ १ ॥
 विभे वपे व्यतीते च नेत्रभङ्गो जनिष्यते । तद्रक्षायामहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥

कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुराधिपम् । गन्धपुष्पैः समेभ्यर्च्य दीपा देवाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
राजताश्च महाभाग न रोगं स हि पश्यति । भोजयेच्छक्तितो विप्रान्वैष्णवाञ्छ्रद्धया सुत ॥ ४ ॥

कृत्वानेन विधानेन रिष्टं नैव प्रपश्यति ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो षष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०२ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं घातयेत्काश्चिद्दुष्टो यः पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत क्षयरोगप्रपीडितः ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्य वित्ततुर्थाशभागतः । कालचक्राभिषं दानं दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाद्धोमयेच्च स्वशक्तितः । कालचक्राह्वयदानेन रोगा नश्यन्ति पापजाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मवादरता ह्यत्र या पूर्वेष्वभूत्पतिव्रता । शापप्रभावादि गतिं सा वै प्राप्ता हि मानुषीम् ॥ १ ॥
त्यक्त्वा शरीरं सा देवी मोदतेऽम्बिकाया सह । भुनक्ति भोगान्सर्वान्वै पतिं प्राप्य तपस्विनी ॥ २ ॥

गच्छेत्सा परमं स्थानं यत्र देवो महेश्वरः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायषष्ठ्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

योऽज्ञानात्कृतवान्सूत प्राग्भवे भ्रातृघातनम् । सोऽत्र जन्मनि मूकत्वं व्रजति कापि मानवः ॥ १ ॥
चान्द्रायणव्रतं कुर्यात्सुवर्णपलसंयुतम् । एवं यः कुरुते सूत स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
न जायतेऽस्य मूकत्वं कदाचिद्वितनामुत ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या धूर्ता वध्ययेत्काचिल्लोकान्पूर्वभवेण्डज । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि पापनाशकरं सुत ॥ १ ॥

ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्याद्द्यादितुं पयस्विनीम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षड्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चिद्वर्णोत्तमो जातो धर्मिष्ठो वित्तसंयुतः । उदरे वायुरल्पीयाञ्छिरोतिश्चैव जायते ॥ १ ॥
शरीरे जायते चिह्नं किञ्चिद्वर्णसमान्वितम् । दृढकण्ठकिलासानां गमने पादवैकृतिः ॥ २ ॥
कर्मानुसारजो व्याधिश्चिह्नं तस्य सहायकः । भार्या प्रीतिपरा नित्यं कदाचित्कलहम्रिया ॥ ३ ॥
दोषयुक्ता प्रायशस्तु प्रदरातिः प्रजायते । मृतवत्सा कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

अरुण उवाच ।

स स्त्रिया सहितो विप्रः कुलीनो बहुवाचकः । गता चैव महारण्ये तन्नाती गर्भसंयुता ॥ ५ ॥
बहुभिश्च समायातैः शत्रुभिः परिधेष्टितौ । तत्रासाद्विप्रबालाया वेदना ह्युदरेऽभवत् ॥ ६ ॥
गर्भपातोऽभवच्चापि मृतः पूर्णाङ्गकः शिशुः । तेन कर्मविपाकेन म्रियन्ते तस्य बालकाः ॥ ७ ॥
केचिज्जीवन्ति पण्मासं केचिद्वर्षाधिकं भृशम् । बहुकालं न काश्चिद् मृतानां स्थितिरीदृशी ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधु पृष्टं महाबाहो प्रशश्रायं सुदुर्लभः । तेनेह मुनिभिः प्रोक्तं प्रायश्चित्तं विशोधनम् ॥ ९ ॥
 गां वै सर्वणवत्सां च सौवर्णं निष्कसंमितम् । पुष्पितं फलितं वृक्षं वस्त्रयुग्मं गुरोरपि ॥ १० ॥
 कर्मप्रकाशकं विभं पूजयेद्विधिपूर्वकम् । एवं प्रकुरुते वत्स निष्कृतिं कर्मणः फलम् ॥ ११ ॥
 पुत्रपौत्रादिसंयुक्तो धनधान्यसमन्वितः । न करोति च यो मोहाहोभाद्वा कर्मनिष्कृतिम् ॥ १२ ॥
 स याति पापदोषेण भुवि जन्मनि जन्मनि । एवं यः कुरुते भक्त्या प्रामोति पुत्रपौत्रकम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सतोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो लोकान्वञ्चयेत्कश्चित्पुरा घोर्येन मानवः । सोऽत्र जन्मन्यपस्मारोगेण महताकुलः ॥ १ ॥
 धेनुं दद्यान्महाभाग सवत्सां विधिसंयुताम् । ब्रह्मकूर्चत्रयं कुर्यात्स तत्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 न भवेत्तस्य रोगस्य वेदना पापशोधनात् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र चन्द्रवदना गौराङ्गी पतिवल्गुभा । धनधान्यसमायुक्ता स्वर्णकारी सुखान्विता ॥ १ ॥
 रता भर्तृहिते नित्यं पूर्वं सा हितवल्गुभा । स्वर्णापहारजातपापात्प्राप्ता सा स्वर्णकारताम् ॥ २ ॥
 पुत्रहीना महाभाग परद्रव्यापहारतः । कुरुक्षेत्रे शशिप्रस्ते स्वर्णं दद्याच्च शक्तिः ॥ ३ ॥
 तद्स्वाशु लभेत्पुत्रानत्र जन्मनि वै सुत ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अन्नहृत्प्राग्भवे वत्स ज्ञानादत्र खगाविप । सोऽजीर्णैर्नैव रोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 अन्नदानाच्च विभेभ्यो रसदानाच्च शक्तिः । सावित्रीजपवो होमात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं यान्ति रोगैः पापसमुद्भवाः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिन्मोहतश्चक्रे नारी भ्रातृवर्धं पुरा । सात्र जन्मनि मूकत्वं भजेत्कापि शुभानना ॥ १ ॥
 मयश्चित्तं प्रवक्ष्यामि तस्याश्चान्द्रायणं व्रतम् । वेदपुस्तकदानञ्च पलस्वर्णयुतं त्विह ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो एकादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बालघाती भयेद्यस्तु पूर्वजन्मनि मानवः । वैतनेयात्र जनुपि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १ ॥
 श्रवणाद्भविंशस्य विधिवच्चात्र जन्मनि । द्वादशोद्वाहनाच्चैव पूजनाच्छङ्करस्य च ॥ २ ॥
 जीहिष्यन्ति च तत्पुत्रा नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूकरी यांभवत्पूर्वं निपादी पुनरेव सा । शूद्राधमा पञ्चनदे जाताव विनतासुतः ॥ १ ॥
पुत्रपौत्रयनेधान्यैर्गजाश्वोद्गादिवाहनेः । युक्ता सा यवनी सूत तीर्थराजस्य सेवनात् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काश्चित्प्रागभवद्भिः सर्वविद्याविशारदः । वेदाभ्यासरतः श्रीमान्मातृसर्वमनोरथः ॥ १ ॥
तुलाधृतानि चिह्नानि विप्राणां स्नेहभागिनाम् । गृहीतान्यतिचौर्येण लोभयुक्तेन चेतसा ॥ २ ॥
यस्माज्ज्ञानकृते चैव प्रारम्भे तत्फलं शृणु । सोऽत्र जन्मनि विप्रस्तु द्विजो वेदविदां वरः ॥ ३ ॥
धनपुत्रसमायुक्तः क्षयरोगसमन्वितः । वेदाभ्यासात्तथा दानात्तीर्थराजाधिवासनात् ॥ ४ ॥
नाशः स्यात्क्षयरोगस्य चात्र जन्मनि चाण्डज । दोषात्स्वल्पात्फलैर्युक्तो जीवेद्रपिशतं ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यभूत्काश्चिद्भ्रातृजो धर्मसंयुतः । ग्रामाध्यक्षः प्रतापाढ्यो भ्रातुः पुत्रसमाकुलः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः । पर्वस्वपि च भूस्वर्णमोक्षशस्त्रासनादिकम् ॥ २ ॥
तिलपात्राणि भक्ष्याणि वस्त्राणि विविधानि च । सर्वरत्नानि पात्राय हव्यकन्यानि चाण्डज ॥ ३ ॥
पापमाचरितं चापि भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ग्रामान्तरे स्थितस्यास्य शत्रोः सीमापहारिणः ॥ ४ ॥
निर्दग्धं भवनं तस्य रात्रौ वै चौर्यकर्मणा । तस्मिन्दग्धे महाभाग दग्धः क्षात्रक्षिप्तस्तथा ॥ ५ ॥
वह्नौ गृहजा जीवा दग्धाश्चैव मृता ध्रुवम् । वैरमावात्सहायाद्वैः पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ६ ॥
एवं बहुतिथे काले सम्प्राप्तो यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गाश्च विविधानमुक्ता पापक्षयेतरान् ॥ ७ ॥
पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो वाहुजोऽधुना । कुरुक्षेत्रात्परे भागे दशयोजनसम्मिते ॥ ८ ॥
स रक्तगौरो मतिमान्स्वच्छो बहुवैर्युतः । यशस्वी भ्रातृमित्राढ्यः पितृभक्तो दयापरः ॥ ९ ॥
सुखीभृत्यसुखैर्भर्षनानावाहनमोगभाक् । बुद्ध्याधिकप्रचारी च पितृभग्यविवृद्धिदः ॥ १० ॥
हस्यः कृशोदरो बन्धुमान्यो वै मितदः प्रभुः । आदिमध्यावसाने च सुखैर्भर्षसमाकुलः ॥ ११ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाद्धोभी पापरतः क्वचित् । बहुचिन्तातुरो धूर्तो दाने चाल्पमातिस्तथा ॥ १२ ॥
पीड्यमानस्तथा रोगैर्यूनं वास्वादिसम्भवेः । नानाभयैर्मनोदुःखैः कापि क्षीणो विकारवान् ॥ १३ ॥
बालवातात्पुरा पापाज्जातपुत्रविनाशकः । चिद्रूपत्र जनुर्लघाद्गुरुभावस्तु पञ्चमे ॥ १४ ॥
गुरुत्वादेनसत्तन्द्रो नीचः केन्द्रे शुभान्वितः । सहायलक्षणं सर्वं वक्ष्याम्यत्र सहाधिप ॥ १५ ॥
या ह्यी पूर्वं सहायासीद्गामदाहेऽतिनिहुरा । सा ज्येष्ठा प्रष्टुरास्ति मृतवत्सा स्वर्गेश्वर ॥ १६ ॥
योऽभूदुत्साहकः पूर्वभवे स मृतबालकः । सहाया येऽपरे तेत्र मृतपुत्रीभिरन्विताः ॥ १७ ॥
अन्ये ये बान्धवा भृत्याः सहायाः पण्मिताः पुरा । प्रष्टुस्तेऽत्र सुता जाता मृतापत्यत्वदुःखदाः ॥ १८ ॥
लक्षणैरेभिरादस्य प्रष्टुर्नैव जन्मनि । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापक्षयो भवेत् ॥ १९ ॥
पुण्यक्षेत्रेऽष्टभिर्विधैः पञ्चभिस्त्रिभिरेव च । कारयेत्पार्यैर्वीलिङ्गानेकादशशतैर्मितान् ॥ २० ॥
गन्धपुष्पोपचारैस्तु मन्त्रैरेव प्रपूजयेत् । ततश्चाष्टपलै रक्तं कुर्याद्दे हेमजं शुभम् ॥ २१ ॥
सपत्नीकं यथाकारं सर्वोपयवसंयुतम् । तदर्थमितकं वापि निजविचिन्तासरतः ॥ २२ ॥

पूजयित्वा तु गन्धाद्यैर्विधिज्ञाय प्रदापयेत् । हिरण्यं तथा चाग्निं मापपञ्चमितैः शुभम् ॥ २३ ॥
 राजते च तथा पत्रे पलद्वयमिते शुभे । लेख्या जीवास्तथाकारा दग्धा ये च गृहान्निताः ॥ २४ ॥
 ब्राह्मणाय ततो देया दाहदोषोपशान्तये । लक्ष्मीनारायणं तद्वत्पलायकमितं सुत ॥ २५ ॥
 राजतं विधिवद्वात्सर्वदोषोपनुत्तये । गायत्र्यष्टसहस्रं तु सहस्रं दादशाक्षरम् ॥ २६ ॥
 अष्टाक्षरं त्रिसाहस्रं जप्त्वा शुद्धिं समाचरेत् । होमयेत्तद्दशांशेन शक्त्या विर्माश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 शृणुयाद्दरिवंशं वा दशावृत्त्या विधानतः । य एवं कुरुते सूत द्वयोः पापविशोधनम् ॥ २८ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यात्स्त्रीभ्यामत्रैव जन्मनि । नाघयो व्याधयस्तस्य नवा रिष्टभयं क्वचित् २९
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । न जीवन्ति सुतास्तस्मिन्नीविते नात्र संशयः ३० ॥
 पञ्चत्रिंशन्मिते वपं रिष्टं देहधनादिजम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ ३१ ॥
 गतिस्तस्योत्तमा लोके ह्यन्यथा त्वाततापिनाम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३२ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विचिन्तयेत् ॥ ३३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यस्तु पृच्छति धर्मात्मा सर्वपापविशोधनम् । यज्जह्वानृषीश्चैव पितृन्चैव श्रद्धयान्वितः ॥ १ ॥
 गणाभ्राह्मादिभिः सर्वदेर्निर्ह्वयैर्विजानतः । पूर्वपापविनिर्मुक्तो याति ब्रह्म सनातनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिच्छूद्रो महाभाग वभूव प्राग्भवे धनी । व्यापारनिरतो दक्षो कृपविक्रयकर्मसु ॥ १ ॥
 नीता सर्वरत्नास्तेन मिलित्वा चार्धसीरणा । कालेन ते हता लोमास्तेहानमौल्याधिकाः सुत ॥ २ ॥
 मुक्ता पापफलं घोरं भ्रमरत्वमुपागतः । ततः पुण्याच्छुभं भुक्त्वा पुण्याज्जातोऽत्र पर्वते ॥ ३ ॥
 शूद्रो युद्धकलायुक्तो भूमिदानात्सुरार्चनात् । स्नेहहारी यतः पूर्वं राज्यदम्प्रपीडितः ॥ ४ ॥
 सर्वस्नेहातिदानाद्गन्धर्वविचाचुर्यमागतः । स्वर्णदानात्तथा चात्र क्षयरोगाद्विमुच्यते ॥ ५ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषं दत्त्वा पतिं सूत प्राग्या जाराश्रिताऽसती । पतिप्री सा महादुष्टा बाल्येऽत्र विधवा सुत ॥ १ ॥
 विष्णोरासनादत्र गङ्गायाश्चैव सेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २ ॥
 धर्मादत्र महाभाग परत्र च शुभा गतिः ॥ ३ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टादशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारं दारयेत्तु प्राग्जन्मन्यथ पुत्रक । रक्तातिगाररोगेण बाध्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 तदेवदानाद्विषाय स्यापनाद्वा विधानतः । मुख्यते पापज्जाद्रोगाद्वीसाराद्वि निश्चितम् ॥ २ ॥
 इति श्रीशुद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्ध्याभिपिक्तो यः कश्चिन्मथुरायामभूत्सुवीः । राजसेवी महाशूर व्याखेयकरतः सदा ॥ १ ॥
 मृगयायां गतो देवाद्वातिता मृगशूकरः । तत्रैका हरिणी सूत घातिता गर्भसंयुता ॥ २ ॥
 तद्गर्भजौ हतौ तत्र शुभौ द्वौ मृगशावकौ । सहायाम्यां युतेनैव कृतं कर्म दुरात्मना ॥ ३ ॥
 ताभ्यां मिलित्वा तौ मुक्तावमायां चाण्डजाधिप । सोऽथ काले महाभाग प्राप्तः शत्रुपुरं पुरा ॥ ४ ॥
 स शौर्यकर्मणा सूत घातयित्वा रिपून्वहन् । घातितश्चापि रिपुभिः महारैरतिदारुणैः ॥ ५ ॥
 सङ्ग्रामभूमौ स मृतः प्राप्तः स्वर्गपुरं तदा । मुक्ता नानाविधान्भोगान्स जातो ब्राह्मणास्त्वह ॥ ६ ॥
 देशे प्रयागनिकटे सर्वशास्त्रार्थकोविदः । जातः कर्कटगे जीवे लग्नस्ये हि महातपाः ॥ ७ ॥
 धनेनानाविधैर्युक्तो गौराङ्गो रक्तलेचनः । शिवपूजनजात्युपपात्तमाचकृतात्सकलैः सुखैः ॥ ८ ॥
 महामनोरथैश्चापि पूर्णैश्चात्रैव जन्मनि । राज्यप्रचार्येत्युग्रश्च पुण्यात्पापफलं शृणु ॥ ९ ॥
 पूर्वतः शठः सर्वभक्षः स्वल्पपापरतः क्वचित् । सहायलक्षणं सूत शृणु पुत्र यथातया ॥ १० ॥
 द्वाभ्यां मिलित्वा मुक्तौ द्वौ मृगशावौ खगाधिप । पृच्छकस्य च तौ पुत्रावुभौ ज्येष्ठकनिष्ठकौ ॥ ११ ॥
 अपस्मारेण रोगेण मृतौ चात्रैव जन्मनि । एवं सन्ततिदुःखार्ताः स विप्रो विधिवर्जनात् ॥ १२ ॥
 प्रतिमासेत्येषपापस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पूजयेच्छिवलिङ्गानां लक्षमर्थं तदर्थकम् ॥ १३ ॥
 हिरण्मयी तथा देवौ द्वावत्र मृगशावकौ । पूजयेच्च तथा बाधुं विधिना मृगदेवतम् ॥ १४ ॥
 तन्मन्त्रैर्धूपगन्धादिनानाभक्ष्यैर्विधानतः । प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य क्षयकारकम् ॥ १५ ॥
 अथवा भोजयेद्दिशान्सहस्रद्रव्यसम्मिताम् । पुत्रपौत्रविवृद्धिः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १६ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत नच पुत्रमुखं लभेत् । रिष्टेन मरणं चापि वर्षं वेदाब्धिकेऽण्डज ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते तस्य जीवनं चाब्दसप्ततिम् । चैत्राष्टम्यां च निधनं शुक्लायां गठडाग्रज ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भपातनपापाद्यथा बभूव प्राग्भवेण्डज । सेह वै तेन पापेन गर्भपातनदुःखिनी ॥ १ ॥
 विप्रकन्याविवाहाद् विधिवच्चात्र जन्मनि । मुच्यते तेन पापेन गर्भस्थैर्यं भवेदिह ॥ २ ॥
 अथवा पार्वती दद्याद्देवीं दशमुखर्णजाम् । मुक्ता गणेशस्कन्दाभ्यां नानामरणभूषिताम् ॥ ३ ॥
 तदर्धमतिक्रान्तां वापि पूजयित्वा विधानतः । मुच्यते पूर्वपापाच्च गर्भपातनजास्तुत ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वाहयेन्नारी देवागारं खगाधिप । सातिसारेण महता पीडयते चेह भामिनी ॥ १ ॥
 शङ्करप्रतिमादानामूतंविण्णोर्द्विजापणात् । न जायते महापीडा रक्तातीसारसंभवा ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मा प्राग्भवे सूत तिर्यक्कं प्राप्य निश्चयात् । सम्पर्कान्दारुणांश्चैव भुनक्त्यत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

कर्मक्षये तु कुष्ठेन सोत्र जन्मनि पीडयते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्वातयेन्नारी पत्युर्मित्रं च प्राग्भवे । नियतं वायुरोगेण पीड्यते बहुपीडया ॥ १ ॥
 पापं प्रतीक्ष्य विमादेः सर्वस्वार्धतदर्शनम् । वायुं हिरण्मयं कुर्यान्मृगं विहितलक्षणम् ॥ २ ॥
 पूजयित्वा विधानेन गन्धैर्वस्त्रैर्विंशतः । मन्त्रैश्च वायुजैः सूत दद्याद्विमाय धीमते ॥ ३ ॥
 वायुरोगस्य शमनं दानेनानेन जायते ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अज्ञानादय या नारी गोत्रघातकरी पुरा । बभूव सततं चात्र लूतारोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 श्रवणादितिहासानां प्राजापत्याद्भूतात्सुत । लूतारोगं न पश्येत् सात्र जन्मनि चाण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२५ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नः किञ्चिद्वित्तसमान्वितः । संयुतो वायुपिचाभ्यां नेत्रतोदशिरोर्तिमान् ॥ १ ॥
 सङ्क्षतश्च सुखी धीमान्धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । व्रणो रेखा शराद्वापि बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ २ ॥
 कटिपृष्ठाभिघाताद्वा व्रणो वाताग्निदर्शनम् । परोक्षमतिवादं च ब्रुवते कारणं विना ॥ ३ ॥
 तस्य प्रिया शुभाचारा सती व्रनपरायणा । काकबन्ध्या कथं जाता कस्येदं कर्मणः फलम् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि रूपादद्या भार्या विप्रस्य सात्त्विकी । प्रतिवेशमस्थितो वैश्यो ब्राह्मणो ज्ञानिसत्तमः ॥ ५ ॥
 अमसूता प्रिया तस्य चपला चारुलक्षणा । वैश्येन कामिता सा वै लोममोहादिविभ्रमैः ॥ ६ ॥
 अज्ञानात्कामामिच्छन्ती भाविना वै वलीयसा । तावत्कालवशेनैव ब्राह्मणो जनतां गतः ॥ ७ ॥
 स वैश्यो दैवयोगाच्च भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । सुतनुं धनयामास बहुकालं खगेश्वर ॥ ८ ॥
 व्याभिचारवशाच्च ह्यन्योन्यं तद्वत् धनम् । गृहीतं तद्वत् सर्वं धूर्तया लुब्धचेतसा ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो धनितां प्राप्नो लोके जग्राह विश्रुतिम् । पुंश्चल्या निन्द्यवृत्त्या वै विप्रोऽर्थं धनवानिति ॥ १० ॥
 तेन दुःखेन विप्रो वै ब्राह्मणीमत्यजत्पुरा । सा चापि कुलटा दुष्टा भास्करेः सदर्नं गता ॥ ११ ॥
 निर्वेशो जायते तत्र ब्राह्मणस्य खगेश्वर । तेन कर्मविपाकेन तादृशं च भवेदिह ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो बहुशोकाकुलो भूशम् । इदं द्वितीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ १३ ॥

एकापत्यभवं दुःखमनपत्यत्वमेव वा ॥ १४ ॥

मागंशीर्षे शुभे मासे शुक्लपक्षादितः खग । प्रत्यक्षं भाग्यसौख्यामित्रत्रं तु प्रतिवत्तारम् ॥ १५ ॥
 षोडशाब्दानि नारीभिः कर्तव्यं विधिपूर्वकम् । गौरीव्रतमिदं दीक्षाक्षतसौख्यफलप्रदम् ॥ १६ ॥
 प्रातर्नियममारुथाय दन्तधावनपूर्वकम् । अद्याहं शिवयोः प्रीतिमाचारिष्ये शुभव्रतम् ॥ १७ ॥
 स्थानप्रवासनिरतं निशि जागरतत्परा । ततो मध्याह्नसमये स्नात्वा कुंकुमवाससी ॥ १८ ॥
 परिघाद्याचयेद्गौरीं पतिपुत्रवतीं स्त्रियम् । कुंकुमैः कज्जलैश्चालंकरणैः पुष्पमालया ॥ १९ ॥
 ताम्बूलेस्तु सकर्पूरेः सीभाग्याश्चकस्तुना । ततश्चास्तमिते भानौ वर्ति षोडशतनुमिः ॥ २० ॥
 विधाय तिलतैलेन दीपं कुपांश्चिच्छवाध्रतः । गीतवादित्रनिर्घोषपुराणश्रवणादिभिः ॥ २१ ॥
 नैवेद्यं विधिवत्कुर्यादष्टोपार्तिरत्नगुह्यैः । तथा षोडशसंस्थानि वेणुशर्पाणि कारयेत् ॥ २२ ॥

सप्तधान्यफलोपेतान्यष्टसौभाग्यवन्ति हि । एवं विधिं समास्थाय भोजयेद्दम्पतीञ्जुमान् ॥ २३ ॥
 दानभोज्यैस्तथा पुष्पैः पक्षिभ्यो बलिमाहरेत् । दीनान्धकृपणभ्योऽन्नं सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् २४
 एतद्गौरीव्रतं नाम मार्गशीर्षे समाचरेत् । एवं कृतविधेः सूत प्राप्यते पुत्रपौत्रकम् ॥ २५ ॥
 नारी नियमसम्पूर्णा व्रतं कुर्यात्प्रयत्नतः । सुतसौभाग्ययुक्ता सा पतिपुत्रसुखासये ॥ २६ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्या नार्या वै जायते त्विह । स्वसुमांतृष्वसुर्वापि सप्तन्याः शोक एव च ॥ २७ ॥
 उदरातिरसृग्वातः पार्थिणपादादिवेदना । वाक्याभिशंसनं चापि वाक्यदोषो धनच्युतिः ॥ २८ ॥

स्वशक्तिनिन्दा हीनत्वं परेभ्यो मर्मतोदनम् ॥ २९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शक्रन्मूत्रं सृजेद्यस्तु देवागारे नराधमः । गुदरोगमवाप्नोति सोऽत्र जन्मनि मानवः ॥ १ ॥
 सोऽप्येकं पूजयेद्विष्णुं शिवं वा विधिनाण्डज । प्राजापत्यं चरेत्कृच्छ्रं दद्याद्गोमिथुनं सुतः ॥ २ ॥

न पश्यति तदा पीडां गुदज्ञामत्र जन्मनि ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः पुमान्नारीमज्ञानात्पूर्वजन्मनि । सोऽत्र जन्मनि जायेत कृशो बलविशर्जितः ॥ १ ॥
 शर्कराधेनुदानेन दशसंख्येन चाण्डज । विमुच्यते कृशत्वाच्च शतब्राह्मणभोजनात् ॥ २ ॥
 होमात्स्वस्त्यपनाज्जापादायत्रीजपतोऽत्र च । तीर्थस्नानादाज्यदानाद्दलीभवति नान्यथा ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवद्वयं हरेत्सुत पूर्वजन्मनि यो नरः । सोऽत्र जन्मनि जायेत वायुपीडाभिरन्वितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं वायोर्नाशनं तस्य वच्यहम् । जपेनमृत्युञ्जयं मन्त्रं सावित्रीं च विशेषतः ॥ २ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन ब्राह्मणान्भोजयेत्तथा । वायुरोगोपशान्त्यर्थं शक्त्या दद्याच्च दक्षिणां ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रं पुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगयुता सा वै भविष्यति न संशयः । गुदरोगविनाशाय पूर्वपापक्षमाय वै ॥ २ ॥
 सा वै गोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यं चरेद्भूतम् ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायविंशत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चभूत् सुखजः काश्चिद्विद्याधनसमन्वितः । नानाकलासु कुशलो विष्णुभक्तिपरायणः ॥ १ ॥
 राहुयस्ते प्रयागे तु सर्वैर्यं दत्तवान्सुत । तत्र भाविबलात्सूत पापमाचरितं त्विदम् ॥ २ ॥
 धार्पिता क्षत्रिया यूनि कामलोभाच्छुभानना । प्रताडितः पतिस्तस्यास्तेन देवहतेन तु ॥ ३ ॥
 ततो मृत्युवशं प्रातः स गत्वा यमशासनम् । शुभाच्छुभफलं सुक्ता चाशुभादतिदारुणम् ॥ ४ ॥

अन्यजन्मनि दानेन स जातः क्षत्रियायरः । देशे विप्राशानिकटे सप्तयोजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 सुरुपदेहः सद्बुद्धिः स्त्रीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापरतो धूर्तो मनोदुःखाकुलो भृशम् । धर्षणाक्षत्रियायास्तु भर्तृसन्ताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 बार्धके कण्डुरोगातो निश्चयादत्र जन्मनि । लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थगौ ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोधिनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्मयं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीर्घैर्विचित्रैर्विधिना दद्याद्दिवाय धीमते । गणनाथं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
 एवं विवानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददुः कण्डूश्च तस्मादोपात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवनं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या वाचित्प्राग्भवे विनतासुत । सृजेन्मूत्रपुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 गुदरोगान्विता सा तु नारीपापप्रणाशनम् । वत्सगोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यव्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं सार्धं कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कासं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण हि खगाधिप । प्राप्ते रिष्टेऽय पृष्टव्ये प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पुत्रं तस्मात्कन्या प्रजापते । जन्मन्यत्र महाभाग पूर्वपापादिवं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनालक्षद्वाराणां तदर्धानां तयार्धनोत् । मुच्यते पूर्वपापाच्च वीरात्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सत तढामोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्तढागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥
 पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चविंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षत्रकुले सुत पूर्वजन्मन्यभूदधुवम् । गिरिवासी महादुष्टशौर्यैकर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तेन मार्गे सन्ताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुविये काले स जातो ब्रह्महाऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोद्यमी ॥ ३ ॥
 प्राक्शिवाराधनात्पुण्याद्ब्राह्मजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापौघनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 तेन सर्वस्वतः कायों वृषभोऽत्र हिरण्मयः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्या संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥

तस्माच्छिवप्रसादेन पुष्टं तस्य प्रशाम्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्रतुः मियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विप्राणां भोजने स्ता ॥ १ ॥
तदा देवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददक्षिणं चैतद्वशानुगम् ॥ २ ॥
मृतस्तद्विषयेगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः, पुत्रश्चान्वितः ॥ ३ ॥
पापमाचरितं चोग्रं स्वपुत्रवधवातजम् । गतो यमपुरं भुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
तद्वत्पापफलं सूत धोरात्रकसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता वर्ततेऽधुना ॥ ५ ॥
क्षेत्रे कुले महापुण्ये राक्षसास्ति रत्नाधिप । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेष्टा म्रियंवदा ॥ ७ ॥
पतिमियरता धीरा सुखैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पाषाणोभादद्या नष्टपुत्रका ॥ ८ ॥
स्वल्पसौख्ययुता काले कुष्ठव्याधिसम्पन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्षके सुखवर्जिता ॥ ९ ॥
सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्स्वगाधिप । लक्षणेरेभिराहवायाः प्रायश्चित्तं वदाम्पहम् ॥ १० ॥
विष्णुः कार्यः शतेर्मायैः सौवर्णैर्विध्वयोनिभृत् । तद्धनमहेश्वरं कुर्याद्वन्द्यैः पुष्पैरलङ्कृतम् ॥ ११ ॥
देवौ विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं हेमयेत्ततः ॥ १२ ॥
गायत्रीं च जपेत्तद्वदद्याद्वावस्तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापाविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
नैवं या कुर्वते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । प्राक्सपत्नीसुतावातात्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्तोतिवर्द्धनम् । जीवितं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥
रिष्टं पृथिविताव्दे तु ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरसप्तशतधिकतत्सप्ततमः ॥ १७३६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रकुलोत्पन्नो देहावयवकार्ष्ययुक् । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
ऋषयिऋषकर्ता च किञ्चिद्व्यापास्वान्सुवि । तस्य म्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
मातृपक्षमनास्तस्याः प्रीतिर्वै मातुलादिषु । अस्वभावतद्गदात्ता सा वाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्वातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रस्तु तयाप्यसौ ॥ ४ ॥
एतस्य मृतपुत्रत्वं कर्मणा केन जायते । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्त्यौगण्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
केचिद्दृष्टाननाश्चैव मृतः पुत्रोन्निमासकः । अमृक्स्त्रावाद्दृशं पीडा जायते मासिमासि च ॥ ६ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रराष्ट्रपुत्रः किञ्चिद्भूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविचापहारकः ॥ ८ ॥
एको ग्रामेऽवसद्विप्रः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पञ्च तथा सप्त ह्यपुत्रो मित्रसंयुतः ॥ ९ ॥
कालेनासौ मृतो विप्रो हतं तेन धनं महत् । क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हतञ्च तत् ॥ १० ॥
एवं कृतापराधोऽसौ दूत्या सह स क्षत्रियः । किञ्चित्कालानन्तरं च देशान्तरगतीच्छया ॥ ११ ॥
म्लेच्छैर्विनिहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्केचिद्विपच्यते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
दानधर्मादिना किञ्चिदिह जन्मनि मानद । विप्रवंशे समुत्पन्नो जातो वै चेह जन्मनि ॥ १३ ॥

वन्धनमनि दानेन स जातः क्षत्रियावरः । देशे विप्राशानिकटे सस्योजनसम्मिते ॥ ५ ॥
 सुरूपदेहः सद्बुद्धिः क्षीपुत्रधनसंयुतः । शूरो दाता प्रधानश्च देशेदेशेऽतिविश्रुतः ॥ ६ ॥
 किञ्चित्पापरतो भूतो मनोदुःखामुलो भृशम् । धर्पणात्क्षत्रियायास्तु भर्तृसन्ताडनात्तथा ॥ ७ ॥
 वार्धके कण्डुरोगातो निश्वादात्र जन्मनि । लक्ष्मेतदण्डजश्रेष्ठ सूर्यशुक्रौ चतुर्थर्गा ॥ ८ ॥
 वक्ष्यामि तस्य पापस्य निष्कृतिं पापशोविनीम् । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्पलेनार्धपलेन वा ॥ ९ ॥
 हिरण्यं सुघटितं सर्वाभरणभूषितम् । पूजयित्वा तु गन्धैश्च पुष्पैर्नानाविधैस्तथा ॥ १० ॥
 दीर्घैर्विचित्रैर्विनिता दद्याद्विप्राय धीमते । गणनाथं तथा दद्यात्सौवर्णं दशमापकम् ॥ ११ ॥
 एवं विवानं यः कुर्यात्पूर्वपापविशोधनम् । न तस्य ददुः कण्डूश्च तस्माद्दोषात्प्रमुच्यते ॥ १२ ॥
 अकालमरणं तस्य प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्र च । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र जीवं सप्तसप्ततिम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवागारे तु या काचित्प्राग्भवे विनतासुत । सज्जेन्मूत्रपुरीषं च मोहादत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
 सुदरोगान्विता सा तु नारीपापप्रणाशनम् । वत्सगोमिथुनं दद्यात्प्राजापत्यव्रतं चरेत् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्यः स्त्रियं सार्धौ कामात्पापविमोहितः । प्राग्भवे नियतं सोऽत्र कासं भजति जन्मतः ॥ १ ॥
 तेनैव मृत्युमाप्नोति रोगेण हि खगाविप । प्राप्ते रिष्टेऽप्यष्टवन्दे प्रायश्चित्तं न तत्समम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यकावधजात्पूर्वं तस्मात्कन्या प्रजायते । जन्मन्यत्र महामागं पूर्वपापादिदं फलम् ॥ १ ॥
 पूजनाल्लक्षद्राणां तदर्धनां तथार्धनात् । मुच्यते पूर्वपापाच्च घोरात्कन्यावधादिह ॥ २ ॥
 अथवा विधिना सत तडागोत्सर्गपुण्यतः । विप्राणां भोजनात्तस्मिन्स्तडागे गोप्रदानतः ॥ ३ ॥

पूर्वपापात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चित्क्षत्रकुले सत् पूर्वजन्मन्यभूदधुवम् । गिरिवासी महादुष्टशौर्यकर्मरतो दृढः ॥ १ ॥
 लुण्ठितो ब्राह्मणस्तेन मार्गे सन्ताडितो भृशम् । तत्ताडनान्महाबाहो मृतः काले द्विजोत्तमः ॥ २ ॥
 गते बहुतिथे काले स जातो ब्रह्महाऽधुना । गङ्गायमुनयोर्मध्ये क्रूरकर्मा महोरगमी ॥ ३ ॥
 प्राविश्वाराधनात्पुण्याद्ब्राह्मजः कुष्ठसंयुतः । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य सर्वपापघनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 तेन सर्वस्वतः कार्यो वृषभोज्य हिरण्यमयः । क्षौमवस्त्रयुतो भव्यः शृङ्गाभ्या संयुतो महान् ॥ ५ ॥
 स देवो वेदविदुषे कुष्ठदोषोपशान्तये । दानेनानेन सततं प्रीतो भवति वै शिवः ॥ ६ ॥

तस्माच्छिवप्रसादेन कुष्ठं तस्य प्रशान्त्यति ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चात्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्वाहुजा काचिद्धृतुः प्रियरता सदा । दानधर्मरता साध्वी विभाषां भोजने रता ॥ १ ॥
 तदा दैवात्सा सुभगा द्रव्यलोभरता सदा । सपत्नीपुत्रमददद्विषं चैतद्वशानुगम ॥ २ ॥
 मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तद्धनं तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुत्रशुचान्वितः ॥ ३ ॥
 पापमाचरितं चोषं स्वपुत्रधववातजम् । गतो यमपुरं मुक्ता पूर्वपुण्यफलं शुभम् ॥ ४ ॥
 तद्वत्पापफलं सूत घोराक्षरकतंशकान् । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जाता वर्ततेऽनुना ॥ ५ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राजपत्रारित खगाधिप । सा रक्तगौरा धर्मज्ञा सदा पुण्यपरायणा ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरवान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेष्टा मियंवदा ॥ ७ ॥
 पतिप्रियरता धीरा मुखैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पाषाणोभादद्या नष्टपुत्रका ॥ ८ ॥
 स्वल्पसौख्ययुता काले कुपुण्याधिसमन्विता । यौवने भर्तृसंयुक्ता वार्धके सुखवर्जिता ॥ ९ ॥
 सपत्नीपुत्रवधजातपूर्वपापात्खगाधिप । लक्षणैरेभिरादद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 विष्णुः कार्यः शर्तमपि सौवर्णैर्विश्वयोनिभृत् । तद्वन्महेश्वरं कुर्वान्नयेः पुण्यैरलङ्कृतम् ॥ ११ ॥
 देवो विमेषु पात्रेषु पूर्वपापापनुत्तये । जपेदष्टाक्षरं मन्त्रमयुतं होमयेत्ततः ॥ १२ ॥
 गायत्रीं च जपेत्तद्दद्याद्वावस्तथा सुत । भोजयेच्छक्तितो विप्रांस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १३ ॥
 एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् । न तस्याः पुत्रमरणं तदग्रे जायते ध्रुवम् ॥ १४ ॥
 नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः । प्राक्सपत्नीसुताद्यातात्तस्याः पुत्रविनाशनम् ॥ १५ ॥
 विभाषां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् । जीवितं कथितं तस्या वर्षाणामष्टसप्ततिम् ॥ १६ ॥

रिष्टं पट्टिमितावेदं तु ध्रुवं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६६ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्धिमकुलोत्पन्नो देहावयवकार्ययुक् । सदाचारः सुशोभादयो दयानियमतत्परः ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च किञ्चिद्दद्यात्पारस्वामुषि । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
 मातृपक्षमनास्तस्याः प्रीतिर्वै मातुलादिषु । असृगातगदातां सा बाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः ॥ ३ ॥
 काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैर्घातः स्यात्करपादयोः । बहुपुत्राः प्रसूताश्च ह्यपुत्रस्तु तथाप्यसौ ॥ ४ ॥
 एतस्य मृतपुत्रत्वं कर्मणा केन जायते । जातमात्रा मृताः केचित्केचित्प्रायोग्डमाश्रिताः ॥ ५ ॥
 केचिद्दृष्टाननाश्चैव मृतः पुत्रोऽग्निमासकः । अस्वस्त्रावाद्दृशं पीडा जायते मासिमासि च ॥ ६ ॥
 केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं क्षात्रसमुत्पन्नः किञ्चिद्धूमिपतिस्तथा । तावज्जन्मनि वैश्यस्तु परविद्यापहारकः ॥ ८ ॥
 एको ग्रामेऽवसद्विषः शान्तो दान्तः क्षमी सदा । पुत्र्यः पथ तथा सप्त ह्यपुत्रो मित्रसंयुतः ॥ ९ ॥
 कालेनासौ मृतो विप्रो हृतं तेन धनं महत् । क्रियाकर्म कृतं नैव सर्वं राज्ञा हृतञ्च तत् ॥ १० ॥
 एवं कृतापराधोऽसौ दृष्ट्वा सह स क्षात्रियः । किञ्चित्कालानन्तरं च देशान्तरगतीच्छया ॥ ११ ॥
 म्लेच्छीर्वादिनहतो मार्गे गतोऽसौ यमशासनम् । केचित्केचिद्विपचर्यते नरके भृशदारुणे ॥ १२ ॥
 दानधर्मादिना किञ्चिदिह जन्मनि मानद । विप्रवंशे समुत्पन्नो जातो वै चेह जन्मनि ॥ १३ ॥

इदं द्वितीयं वै जन्म विप्रत्वं यत्र तस्य वै । पूर्वकर्मविपाकेन कन्यापत्यं प्रजायते ॥ १४ ॥
ब्रह्मस्वहरणञ्चैव मृतपुत्रः प्रजायते । नानापत्यानि पच्यन्ते नानाकर्मनुगानि हि ॥ १५ ॥
पुराकृतानि कर्माणि भुज्यन्ते जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्पुत्रेण सौख्यं चिरम्भवेत् । कन्यापत्यप्रशमनं बहुपुत्रप्रदायकम् ॥ १७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयाद्युपलेपयेत् । तत्रोपर्यार्विकं स्तीर्यमथवाजिनकं शुभम् ॥ १८ ॥
छादयेच्छृङ्खलवस्त्रेण कुर्याद्वै द्रोणपर्वतम् । तस्योपरि न्यसेत्पात्रं ताम्रं दशकपालिकम् ॥ १९ ॥
स्यापयेत्काश्यपीं मूर्तिं सौवर्णीं शुभलक्षणाम् । मुक्तापद्मोपवीताढ्यां निष्कसौवर्णनिर्मिताम् ॥ २० ॥
दधानां करयुग्मेन चाक्षमालां कमण्डलुम् । कश्यपाद्ग्रामभागे च त्वदिति विश्वमातरम् ॥ २१ ॥
सौवर्णीं स्थापयेत्सूतं सुवर्णद्वयनिर्मिताम् । आसने च समास्याय ततो द्रोणा दिशं दिशम् ॥ २२ ॥
हारकेयूरमुकुटकुण्डलाभरणादिकम् । एवं तौ दम्पती सम्पन्नार्चयेत्पर्वतोपरि ॥ २३ ॥
कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणौ पूजयेद्विविधैर्गुणैः । नानार्घफलपुष्पादि चार्पयेत्सुसमाहितः ॥ २४ ॥
अभ्यर्च्य दम्पती तौ तु मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि विप्राणां च धनं हृतम् । दूतिकाकर्मनिरतो वाक्यदोषादि यत्कृतम् ॥
तत्सर्वं क्षम्यतां देव तव मूर्तिं ददाम्यहम् ” ॥ २६ ॥

अदितिं च प्रणम्याय कृताञ्जलिरिदं ब्रुवन् । अदिते विश्वमातरस्त्वं शरण्या शरणार्थिनाम् ॥ २७ ॥
प्रजादुःखीवसन्ततहृदयं मामवेश्वरि । सम्प्रणाशय दुःखं मे प्रजां देहि यशस्विनीम् ॥ २८ ॥
एवंकृतविसर्गस्तु ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । शालग्रामशिलां शुद्धां सोमकान्तमणिं तथा ॥ २९ ॥
चन्द्रसूर्योपरगो तु ब्राह्मणाय प्रदापयेत् । एवंकृतविधिः सूतं कृष्णं मां दापयेत्ततः ॥ ३० ॥
सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेच्च समृद्धिभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ ३१ ॥

काष्ठलोष्टाश्मशस्त्राद्यैः करपादघ्नं वेदत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजानं घातयेद्यस्तु पुरुषः प्राग्भवेण्डज । स राज्यक्षमरोगेण मुक्तः स्यादत्र जन्मनि ॥ १ ॥
तस्मिन्वर्षे स पक्षीन्द्र सोऽपि प्राणीर्विभुज्यते । महापापोत्यरोगस्य न चोक्ता निष्कृतिर्मया ॥ २ ॥
अपि ज्ञानवृत्तं पापं रिष्टरूपेण काश्यपे । नाशयत्यमरं सिद्धं पूर्णायुष्कमपि ध्रुवम् ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परगर्भं तु यः कश्चिद्घातयेज्ज्ञानवर्जितः । जलोदरेण सततं गेगेणात्र प्रपीड्यते ॥ १ ॥
जलेधेनुप्रदानेन विधिना गरुडाग्रज । तान्नरूप्यसुवर्णस्य दानात्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणोऽभूत्कुरुक्षेत्रे कृषिश्चेदपारगः । स्वज्ञातीयस्य चान्यस्य वृत्तिलोपमकास्यत् ॥ १ ॥
 तत्सम्बद्धमभूद्युद्धं द्वयोरेको मृतस्तदा । वृत्तिलोपी द्विजः काले गतो हि यमशासनम् ॥ २ ॥
 मुक्ता तत्पापजं सर्वं शतदुनिकटेऽधुना । सहि जातो द्विजश्चात्र वेदाभ्यासाच्च पुत्रक ॥ ३ ॥
 कुष्ठक्षयान्वितश्चात्र युवभावे खगाधिप । तत्पापनाशनं सर्वं प्रायश्चित्तं प्रवच्यहम् ॥ ४ ॥
 वेदाभ्यासाच्च महतः सावित्रीजापवस्तथा । गङ्गायां वासतो वापि सर्वपापात्ममुच्यते ॥ ५ ॥
 न कुष्ठवृद्धिरत्रास्ति तद्भूतैः शमनं भवेत् । जीवेत्पश्चिमिताब्दान्तं रिष्टं चैव प्रशाम्यति ॥ ६ ॥
 गतिस्तस्य महाभाग विद्याभ्यासाच्च या तथा । भविष्यति शुभा लोके परत्र च स्वगेश्वर ॥ ७ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलद्वयानन्दकरी पूर्वजन्मनि वैश्यजा । वभूव भर्तुमुहदामाज्ञापालनतत्परा ॥ १ ॥
 अत्र जन्मनि सा विप्र काश्यां जाता हि सुप्रत । व्रतदानपरा चापि भर्तुवोपणसंयुता ॥ २ ॥
 पञ्चपञ्चाशदब्दान्तं प्रवेक्ष्यत्यत्र जन्मनि । स्वर्गक्रामा चितामौ तु नात्र कार्या विचारणा ॥ ३ ॥
 सा गमिष्यति वै स्वर्गं मुक्ता भोगास्तु तत्र वै । भविष्यति महाराजकुले राजातिथार्मिकः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पीडयते वातारोगेण दारुणेन खगाधिप । सोऽत्र जन्मनि यश्चाद्यात्पूर्वं शूद्रग्रहाश्रितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं वै स व्रतं चान्द्रायणं चरेत् । व्रतान्ते कपिलां दद्यात्सर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 पापक्षये क्षयं याति रोगस्तत्पापजरित्वह ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अस्त्यत्र सुमुखी सुत सदा भर्तुपरायणा । दानवर्मरता सव्या सुभगा पुत्रवर्जिता ॥ १ ॥
 पूर्वमासीच्च मुखजा सगर्भा फललालसा । श्रोतितान्यफलं पक्वं भक्ष्यार्थं चौर्यकर्मणा ॥ २ ॥
 तेन कर्मविपाकेन फलहीनात्र जन्मनि । भवन्ति खलु ये पुत्रा अर्वाभर्षाष्टोण्डज ॥ ३ ॥
 प्राप्स्यन्ति चैव पञ्चत्वं तस्याश्चाकृतनिष्कृतेः । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि पूर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ४ ॥
 शनिवारेण्डजश्चेष्ट निमन्त्र्याश्चत्यकं सुत । तत्तले ब्राह्मणी सूर्यदिने पष्ठधां तु भोजयेत् ॥ ५ ॥
 नानाफलैस्तथा पक्वैरूपैरसंतयुतैः । फलानि विकिरेत्तत्र कृत्वाश्चत्यमदक्षिणाम् ॥ ६ ॥
 पूजयेत्तु महाभाग जीवेत्तस्याश्च वै सुतः ॥ ७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देशे हि यामुने ह्यासीत्पूर्वं बाहुजसंज्ञकः । गङ्गास्नानं कृतं तेन बाहुजानां सहायतः ॥ १ ॥
 शकटेन कुटुम्बस्य पालनं ह्यक्रोतस्तदा । एकस्मिन्वै दिने गत्वा ददाह वनमद्भुतम् ॥ २ ॥
 बल देवस्य सम्प्राप्य जीवा दग्धा अनेकशः । बन्धोः सहायतस्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 शुभाच्छुभफलं मुक्ता पापाच्च नरकास्तथा । माघे तु जाद्वर्षस्नानात्स जातः शूद्रवंशके ॥ ४ ॥

विपाशानिकटे देशे योजने समस्तमिते । भव्यो महोदयी गौरः कृशाद्रो लोचनेल्पदृक् ॥ ५ ॥
 राजमान्यो बहुस्त्रीको देवतातिथिप्रजकः । भ्रातृहीनः शत्रो धूर्तः पुत्रतन्तातिवर्जितः ॥ ६ ॥
 पञ्चमे भवने राहुर्भौमयुक्तोल्पसन्ततिः । लक्षणेर्लक्षितश्चोप्रेवेदि गरुडाग्रज ॥ ७ ॥
 वन्धोः साहाय्यतः पापात्पूर्वजन्मसमुद्वात् । तस्माज्जातः पुत्रहीनो स पापोऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिः कथ्यतां देव सुखसौख्यविधिनी । सर्वपापप्रशमनी लोकानां हितकारिणी ॥ ९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि जन्तुदग्धविनाशिनीम् । वनदेवी तत्र कार्या पलेनार्धपलेन वा ॥ १० ॥
 हिरण्मयी शुभालेख्या पत्रे तच्चतुस्त्रके । वनजीवास्तथा लेख्याः सर्वे तद्रूपसंज्ञकाः ॥ ११ ॥
 प्रजापतिस्तथा कार्यो मापत्रयविनिर्मितः । राजतं पलमेकं तु गणाध्यक्षं शिवात्मकम् ॥ १२ ॥
 सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवी कार्यसाधिनी । देया वेदविधिज्ञाय सर्वपापापनुत्तये ॥ १३ ॥
 प्रजापतिस्तथा देयः सर्वकल्मषनाशनः । शृणुयाद्भारतं वापि पारायणमुभाषितम् ॥ १४ ॥
 अष्टाक्षरं तथा मन्त्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् । दशायुतं तदर्घ्यं वा तदर्घ्यं चिन्तासुत ॥ १५ ॥
 होमयेत्तद्वशांशेन तद्वशांशेन भोजनम् । तावन्मितं सूर्यमन्त्रं जपेत्प्रणवपूर्वकम् ॥ १६ ॥
 विप्रेभ्यो दक्षिणां दद्यात्तस्मात्पापाप्यमुच्यते । य एवं कुरुते सूत पूर्वपापप्रणाशनम् ॥ १७ ॥
 तस्य पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् । अकृते तु यथाशक्ति रिष्टं पष्टिमितेब्दके ॥ १८ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं चाब्दसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वरूपमेवान सूचितम् ॥ १९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पराजं या हरेजारी पूर्वजन्मनि सुत । सात्र रोगेण जीर्णेन दुःखिता जायते ध्रुवम् ॥ १ ॥
 कुर्यान्नानाविधं चाद्यं सैः सर्वैः समन्वितम् । विप्रेभ्यो भोजनं दद्याच्छतया दद्याच्च दक्षिणाम् २
 होमयेच्च तथा चात्र गायत्र्या ज्यम्बकेण तु । मुच्यते जीर्णरोगाच्च पूर्वपापाच्च पुत्रकः ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवमूर्तिं च यः काश्चिद्देवागारस्थितां सुत । भग्नं कुर्यान्नरो मोहात्परेण स्यापितां पुरा ॥ १ ॥
 अप्रातिष्ठो भवेदत्र जन्मन्यथ खगाधिप । वर्षत्रयं तदाश्नून्यपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यश्चाचरेद्राजवधं मोहात्पूर्वभवे नरः । स राजयक्ष्मी विज्ञेयो धोरपापसमुद्भवः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं महाभाग शृणु चात्र प्रयत्नतः । गोभूहिरण्यमिष्टान्नतिलवस्त्रान्नदानतः ॥ २ ॥
 घृतधेनुप्रदानेन क्षयरोगं न पश्याति । दानं यथालुमानेन सर्वस्वार्थतदर्धकम् ॥ ३ ॥
 देयं द्विजवधादौ हि विचार्योत्र प्रयत्नतः । तत्क्षणे काश्यपे चात्र क्षयरोगः प्रशाम्यति ॥ ४ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतः ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते चात्र जुन्मान ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकं मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापानिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायेऽष्टचत्वारिंशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेत्काचित्परगर्भं खगाधिप । जलोदरेण रोगेण पीडयते बहुजन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गास्नानेन सततं विधिनाकं मृगस्थिते । तथा तज्जलपानेन तस्मात्पापानिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकोनपंचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कंश्चिद्वाग्विरोपी च पूर्वजन्मनि यादिनः । सोऽज जन्मनि मूकत्वं भजत्येव न संशयः ॥ १ ॥
मोहादिदं चरेत्सूत देयं दानं द्विजातये । वेदानां पुस्तकं स्मर्य पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
संछाद्य बन्धनैः शुद्धैः क्षौमजैर्गुडाम्रज । प्राग्जतत्पापशमनं सर्वं प्रोक्तं परन्तप ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अत्र जन्मन्यसौ बन्ध्या प्राग्भवेऽभूत्सुतान्विता । अयोध्यायान्तु सुमुखी धनप्राप्तसमन्विता ॥ १ ॥
पूर्वपापप्रभावेण सपत्न्या गर्भनाशनात् । जातेयं पादजात्रेव दुःखार्ता सुतवर्जिता ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वं पापप्रणोदनम् । काश्यां गत्वा च विधिना शिवमाराधयन्ततः ॥ ३ ॥
अत्रैर्दानैर्माहापुण्यैर्नावाविभवाविस्तरीः । शिवरात्री ततः पश्चादीपमालादिनेण्डज ॥ ४ ॥
तत्र रात्रौ महानद्यां मध्ये स्नानं तु कारयेत् । मन्त्रैर्वरुणसूक्तैश्च नौकायां वा खगाधिप ॥ ५ ॥
य एवं कुरुते सम्यक्तस्याः स्यात्सन्ततिर्ध्रुवम् ॥ ६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये एकपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परनिन्दान्तु यः कुर्यात्प्राग्भवे विनतासुत । दयात्स कपिलां धेनुं सर्वोपस्करसंधुताम् ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय दरिद्राय तस्मादोपात्तमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचित्प्राग्भवे नारी कुर्याद्राजवधं सुत । सात्र जन्मनि तत्काले क्षयरोगनिपीडिता ॥ १ ॥
यक्ष्मणात्र क्षयं यान्ति घातवः सर्वदेहिनाम् । घातुक्षये क्षयं याति तच्छरीरमशाश्वतम् ॥ २ ॥
दृढकर्मकृतं पापं तस्मान्नोक्तं खगाधिप । पापनाशकरं किञ्चित्प्रायश्चित्तं हि काश्यपे ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये त्रिपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या वाग्विरोधिनी भर्तुः पूर्वभावे खगाधिप । मूकत्वं जायते तस्याश्चेह जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥

तत्पापनाशनं दानं दद्यादेदस्य पुस्तकम् । ब्राह्मणे वेदविदुषे पूर्वपापायमुच्यते ॥ २ ॥

होमयेच्च तिलान्भक्त्या भोजयेद्ब्राह्मणांस्तथा ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्भ्रूयेन्नारी पूर्वभावे खगाधिप । प्रतिमां देवतागारे स्थापितामपरेण च ॥ १ ॥

अप्रतिष्ठान्विता सात्र जायते वै खगाधिप । वर्षत्रयं ब्रह्मवृक्षपूजनात्पापनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायःपंचपंचाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्विजो महाभाग ह्यासीदङ्गे हि धार्मिकः । गयायां द्वादशे वर्षे कृतं श्राद्धं विधानतः ॥ १ ॥

विधिनां च प्रदत्तानि काम्यश्राद्धानि मानद । ततो भाविबलात्सूत ब्राह्मणेन तपास्विना ॥ २ ॥

स्थापितं तद्गृहे द्रव्यं लोभाच्च न तद्धनम् । सर्वैर्मिलित्वा तद्भक्तं स्त्रीपुत्रभ्रातृभिः सह ॥ ३ ॥

ततो बहुतिथे काले गतो हि यमशासनम् । शुभात्स्वर्गफलं भुङ्क्ते पापाच्च नरकं नृशम् ॥ ४ ॥

पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि वै द्विजः । मथुरामण्डले देशे पुण्ये रम्यस्थले शुभे ॥ ५ ॥

विशालाक्षो धनी मानी सुरूपो मितदो घृणी । बहुदेशाधिकाराद्यः पुण्यात्स्वर्गफलं त्विदम् ॥ ६ ॥

लोभी क्रूरो महाधुत्रः सदा चिन्तासमन्वितः । सन्तानमुखहीनस्तु परुषः स्त्रीमुखोऽक्षितः ॥ ७ ॥

बन्धुहीनो व्ययी क्षीणः सर्वं तत्पापतः फलम् । वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य पवित्रां पापशोधिनीम् ॥ ८ ॥

कुवेरप्रतिमां रौक्मीं पञ्चस्वर्णमितां शुभाम् । तदर्धमिति कां वापि निजवित्तानुसारतः ॥ ९ ॥

सम्पूज्य गन्धपुष्पाद्यैः सा देवा ब्राह्मणाय च । लक्ष्मीनारायणं दद्यात्सुवर्णपलसम्मिमताम् ॥ १० ॥

पञ्चालेख्यं पवित्रं वा पुत्रसन्ततिवर्धनम् । य एवं कुरुते सूत तस्य रिष्टं न जायते ॥ ११ ॥

प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र चायुः सप्ततिवत्सहस्रम् ॥ १२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९६ ॥

अरुण उवाच ।

भूमिदेवकुलोत्पन्नो वाताधिकशरीरवान् । क्षामाङ्गः क्षितिर्वर्णश्च स्वल्पवृक्ष्या च जीवति ॥ १ ॥

देवब्राह्मणभक्तश्च किञ्चिद्वादपरायणः । करे पादे कुशलेण दंशशृङ्गविधानतः ॥ २ ॥

त्रणो वै जायते दीर्घो नेत्रतोदो विरश्मिता । परीक्षमपवादं च ध्रुवते तस्य वै सदा ॥ ३ ॥

मिया तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । अनृतं वक्ति वै किञ्चित्किञ्चिक्लेशस्य कारिणी ॥ ४ ॥

अपत्यानि श्रियन्ते च एकं द्वे त्रीणि तस्य वै । वर्षत्रयमिता वाला श्रियन्ते माससम्मिमताः ॥ ५ ॥

केन कर्मविपाकेन मृतापत्यत्वमेव हि । एकोदरे स्थितो गर्भो न प्रसूतिर्न पातनम् ॥ ६ ॥

पृथगेवं कुञ्जातृणां मृतापत्यत्वमेव च । गते बहुतरे काले कस्पेदं कर्मणः फलम् ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवः पूर्वं वैनेतये तृतीयेऽथैव जन्मनि । क्षात्रे कुले समुत्पन्नः कश्चिद्भूमिपतिस्तथा ॥ ८ ॥

दानशुचिर्दयायुक्तः प्रियामीनः परस्परम् । तस्याप्यपरमातुस्तु पुत्रः परममुन्दरः ॥ ९ ॥

एको वै पादचाररतु तृतीयश्च स्तनन्वयः । गर्भयुक्तश्चतुर्थस्तु पिता मृत्युवशं गतः ॥ १० ॥

तस्यैवैदेहिकं कर्म कृतं पुत्रैः स्वशक्तितः । मासैके तु व्यतिक्रान्ते पुत्रेणैव दुरात्मना ॥ ११ ॥

निहता भ्रातरः सर्वे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । खिन्नया पुत्रदुःखेन मात्रा वै ताडितं ह्युरः ॥ १२ ॥
अवधाताच्छिलाभूता गर्भयुक्ता दिवं गता । अचिरादेव कालेन ज्येष्ठश्रेणेण घातितः ॥ १३ ॥
इदं द्वितीयं वै जन्म मृतापत्यं प्रजायते । पुराकृतानि कर्माणि मुज्यन्ते चेह मानवैः ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । गर्भस्थानां मृतानाञ्च लघूनां बृहतां तथा ॥ १५ ॥
तस्य पापस्य शुद्धयर्थं निष्कृतिं वद मे प्रभो ॥ १६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सौम्यायने तु सम्प्राप्ते सानुकूलप्रदेहनि । सपत्निकः शुचिः ज्ञातः पञ्चगव्येन चांजसा ॥ १७ ॥
उपोषणं दिवारात्रौ प्रातश्चातुदिते खौ । सूर्येयं सगर्भायाः गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १८ ॥
सुशुभे भूषदेशे तु कुंकुमाद्युपचर्चिते । कुर्यादष्टदलं पञ्च चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १९ ॥
तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माघवं कलशेर्चयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे सायुधं च चतुर्भुजम् ॥ २० ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुसुमादिभिः । जनन्या सह संभृतं प्रद्युम्नाद्यांस्तयार्चयेत् ॥ २१ ॥
चारुदेहं सुवर्पं च चारुगुप्तं यशोऽग्नितम् । इभवाहुं चारुबाहुं सुचारुं पूजयेत्कमात् ॥ २२ ॥
पूजनं विष्णुसूक्तेन तथा श्रीरसकोविदः । पुष्पस्रग्भूषणान्धाद्यैरर्चयेद्विधैर्गुणैः ॥ २३ ॥
तद्विप्रातोथ तद्विष्णोरतो देवाभिपूजयेत् । शतमष्टोत्तरं हुवा चरुणा पापसेन वै ॥ २४ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पापकृत्कर्म कृतं वै पूर्वजन्मनि । सपत्न्याश्चैव बालस्तु निहतः क्रूरवेष्टया ॥ २६ ॥
सकुल्यहननं चापि भूमिद्रव्याभिलिप्सया । लघवोऽलघवश्चापि हता वै पूर्वजन्मनि ॥ २७ ॥
ततोऽयं वै मया प्राप्तं दुःखं नानाविधं त्विदम् । तत्तदेनोविनाशाय दानं रामप्रददे त्विदम्” ॥ २८ ॥
स्वस्त्यस्तु चोति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत स्पेष्टवन्धुभिः २९
ऐहिकं लक्ष्मं विक्षेपं पूर्वकर्माभिगंसनम् । काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वातः स्याद्बालक्रीडनात् ॥ ३० ॥
जलादनन्यादिना बाधा व्रणो वा तस्य जायते । नार्थज्ञैः विकृतन्यायी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पितृष्वस्रमातुल्यान्योर्नैवतोदो विरश्मिता । स्वप्नमातृष्वस्रश्चापि बाल्ये वैघव्यताऽथवा ॥ ३२ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहात्परनिन्दां च कारयेत् । वागिन्द्रियवियुक्ता सा चेह जन्मनि जायते ॥ १ ॥
धेनुं दद्यान्महाभाग विधियुक्तां सकम्बलाम् । तस्माद्गोमादिमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपञ्चाशदुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्ष्यं भक्षयेद्यत्तु पूर्वजन्मनि मानवः । गण्डमालास्वरोगेण संयुक्तो जायते त्विह ॥ १ ॥
पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्तवादिषु पर्वसु । गृहीत्वा कम्बलं शुद्धं विधिवद्देवेदिने ॥ २ ॥
कुतुम्बिने दसिद्राय दद्याद्दोषापनुत्तये । गण्डमालाहरन्त्वेतदानमुक्तं मया त्विह ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपञ्चदशोत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कुलनीयं महादुष्टा पूर्वमासीत्स्वगाधिप । अत्र पूर्वकृतात्पापान्मातुषी सङ्गरा स्मृता ॥ १ ॥
 धनपुत्रविहीना सा चेह जन्मनि जायते । निष्कृतिं ता प्रवक्ष्यामि प्रयागे मरणं सुत ॥ २ ॥
 तात्पापं क्षयं याति पूर्वजन्मकृतं दृढम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय पष्ठपुत्रसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यमक्षयं भक्षयेत्पूर्वं या नारी द्विजवल्गवा । गण्डमालारयरोगेण संयुक्ता बाहुजोऽधुना ॥ १ ॥
 पुण्यदेशे महाभाग संक्रान्त्यादिषु पर्वसु । पूर्वपापहरं पुण्यं दद्यात्तत्र च कम्बलम् ॥ २ ॥
 नवं शुद्धं कुलीनाय तस्मात्पापात्प्रमुच्यते । द्विजानामिच्छया दद्याद्रोजनं पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्टपुत्रसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

जवान् बालकं कश्चिद्ब्राह्मणस्य स्वगाधिप । वज्रदेशे वसन्पूर्वं चात्र जन्मनि गौडजः ॥ १ ॥
 धीरः सर्वकलामित्तो नानाज्ञास्त्रविशारदः । धनधान्ययुतश्चात्र बहुस्त्रीमुखभोगभाक् ॥ २ ॥
 विद्यादानात्कृतात्पूर्वाच्चृणु पापफलं तथा । क्षयरोगाकुलः क्षीणः पुत्रसन्ततिवर्जितः ॥ ३ ॥
 बालघातनजात्यापाद्ब्राह्मणस्य विहङ्गम । महाक्रोधपरो लोभी नानादुःखैस्तथाकुलः ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य ब्रह्मघातविमोचनीम् । प्रयागे वा कुरुक्षेत्रे पुष्करे च महारथले ॥ ५ ॥
 नैमिषारण्यके क्षेत्रे पूजयेद्विधिविच्छिन्ना । गन्धपुष्पैस्तथा धूपैर्लक्षसंख्यान्विधानतः ॥ ६ ॥
 ब्रह्मचर्यस्तो नित्यं तदन्ते होमयेत्तथा । षडक्षे चतुरक्षे वा कुण्डे चाज्यतिलान्जुमान् ॥ ७ ॥
 शक्त्या च भोजयेद्विमान्दौघान्कासारलङ्घुकात् । नानामक्षयफलैश्चैव वस्त्रैर्मातृयैस्तथाचयेत् ॥ ८ ॥
 विविधा दक्षिणा दद्याद्बुद्धमतिर्कीर्तिं तथा । यश्चानेन विधानेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ ९ ॥
 स बालघातजात्यापान्मुच्यतेऽत्र ममाज्ञया । चतुर्दश्यामथाष्टम्या नक्तं कुर्याद्विधानतः ॥ १० ॥
 मम ध्यानपरः सूत नित्यं भूत्वा ममाग्रतः । पूजयेदर्घपादाद्यैर्नैवेद्यैर्विविधैस्तथा ॥ ११ ॥
 तन्तु तत्सर्वपापेभ्यो विमोक्ष्यामि स्वर्गेश्वर । व्याघ्रस्तस्य शतं चाब्दं पञ्चहीनं च पुत्रक ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तं कृतं येन पञ्चम्या चन्द्रवासरे । प्रायश्चित्तेऽकृते सूत चत्वारिंशन्मिताब्दके ॥ १३ ॥
 रिरिष्टं स्यात्क्षयरोगेण बालघाताच्च निश्चितम् । ब्रह्मघातान्महापापात्पूर्वजन्मकृताद्बृहत् ॥ १४ ॥
 न मुच्यते महादानैः सप्तजन्मकृतैरपि । बाध्यते क्षयरोगेण पूर्वजन्मनि निश्चयात् ॥ १५ ॥
 ब्रह्महा क्षयरोगी स्यादिति वेदविदो विदुः । नहीदृशं महापुण्यं क्षयरोगविनाशनम् ॥ १६ ॥
 पुत्रवृद्धिकरश्चात्र यथा मोक्तं शिवार्चनम् ॥ १७ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपष्ठपुत्रसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं या नारी परपक्षं च कारयत् । पक्षाघातेन रोगेण पीडितात्रैव जायते ॥ १ ॥
 तथा निष्कर्मितं स्वर्णं देवं पापविशुद्धये । मुच्यतेऽत्र महारोगात्पक्षाघाताच्च संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायद्विपष्ठपुत्रसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७६३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो द्विजः प्राग्भवे मोहस्तुरां वै त्रिविधां पिवेत् । मृत्रकृच्छ्रेण रोगेण पीडितः सोऽत्र जायते ॥ १ ॥
 गृहविघ्नानुसारेण पलेनार्धपलेन वा । कुर्याद्विरण्मयं पत्रं चाष्टपत्रसंमन्वितम् ॥ २ ॥
 आवाह्य तत्र ब्रह्माणं प्रभुं सर्वोपचारकैः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यैर्द्याद्विप्राय यत्नतः ॥ ३ ॥
 दानेनानेन सततं मृत्रकृच्छ्रं न पश्यति ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैकुण्ठादागतस्तत्र मयुरायां खगाधिप । जातोऽयं पुण्डरीकाक्षः सर्वभूताभयप्रदः ॥ १ ॥
 घोरे कलियुगे प्राप्ते पापाक्रान्ते महीतले । भारवितारणार्थाय क्षत्रियाणां क्षपाय च ॥ २ ॥
 कृत्वा तु दुष्करं कर्म पुनर्यास्यति वै दिवि ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वर्णोपहारी सततं पुरुषः प्राग्भवेण्डेज । कुनसी जायते चात्र महापापेन लाञ्छितः ॥ १ ॥
 सुवर्णशतकं दद्यात् तद्दोषविनाशनम् । चान्द्रायणत्रयं कुर्यात्तद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्षष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजघातकरी प्रोक्ता या पूर्वं घातयेन्मृपम् । राजपक्षमान्विता सात्र तस्मिन्वयति भामिनी ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्याः शृणु चात्र खगेश्वर । यत्कृते विविना सर्वं पूर्वजन्मापनाशनम् ॥ २ ॥
 स्वर्गोभूमिमिशत्रं घृतेघृतिलालि च । देवानि श्रद्धया सूत क्षयरोगापनुत्तये ॥ ३ ॥
 रिष्टं त्रिंशन्मितेन्दे तु प्रायश्चित्तेऽकृतेऽतिह ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विनापराधं यः कश्चिद्देशं हन्यात्खगेश्वर । प्राग्जन्मन्यथ युक्तः स्याद्रक्तातुर्दरुजा भृशम् ॥ १ ॥
 भविष्यति न सन्देहस्तस्य मृत्युः खगाधिप । तस्य दानशतेर्वापि दत्तैश्चैव जन्मनि ॥ २ ॥
 त्रिंशवर्षे महारिष्टं रक्ताधिक्यान्महाबलात् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टषष्ट्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भरोः समागता येयं शक्तिर्माथुरमण्डले । सर्वभूतोपकाराय दुष्टनाशकराय च ॥ १ ॥
 प्राप्ते कलियुगेऽत्रैव सर्वपापविवर्जितम् । कृत्वा चाद्भुतकर्माणि पुनस्तत्रैव यास्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातपदैश्यं पूर्वजन्मनि मानवः । सोऽत्र जन्मानि विज्ञेयो रक्तावुदसमन्वितः ॥ १ ॥
प्राजापत्यचतुष्केण व्रतेन नियमेन च । सप्तधान्यमदानेन पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २ ॥

पापक्षये महाभाग क्षयः पातकजो भवेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तयुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७५० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरा पिवेत् । सात्र जन्मानि मूरस्य कृच्छ्रेणातिप्रपीड्यते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्त परं तस्या घोरपापहर सुत । सुवर्णपत्रदानञ्च सपद्म ब्रह्मदेवतम् ॥ २ ॥

ब्राह्मणाय विधिज्ञाय पूजिताय निवेदेयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतम ॥ १७५१ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्विप्रोत्तमो जातः किञ्चिद्वित्तसमन्वितः । कासश्शसादिना वाथा ह्युदरार्तिः प्रजायते ॥ १ ॥
क्रयविक्रयकर्ता च कृपिवाणिज्यसंयुतः । प्रिया प्रीतिपरा तस्या व्रतानामनुकाङ्क्षिणी ॥ २ ॥
किञ्चित्कोधान्विता सा वै कुवाक्याना च भाषिणी । उदरे वातजा रोगाः शिरोर्तिर्नैव्रतोदकृत् ॥ ३ ॥
अपत्यानि म्रियन्ते च एकोऽपि द्वित्रयोऽपि च । रजोदोषात्प्रपीड्येत वेदना विविधाः कृताः ॥ ४ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भर्तृकर्मकृत नैव स्त्रीकृत नात्र सशयः । पूर्वजन्मनि शूद्री सा द्विजभक्तिपरायणा ॥ ६ ॥
कृतानि विविधान्येव दानानि भुवि मानद । स्वगृह धान्यराशिं सा प्रसारितवती खग ॥ ७ ॥
सर्वता गार्वाङ्गणस्य धान्यराशिमभक्षयत् । तया गृहीत्वा लकुटि भृश कुक्षो प्रताडिता ॥ ८ ॥
सगर्भा सुरभिर्वत्स गर्भः कुक्षुपघातनात् । मृतोऽसौ तेन पापेन ब्राह्मणी दूषिता भृशम् ॥ ९ ॥
शिष्टुःखेन सुरभिर्भृशमाक्रन्दती मृता । तेन कर्मविपाकेन नरकं प्राप्य दारुणम् ॥ १० ॥
पश्चान्मानुष्यमापन्ना व्रतदानप्रभावतः । इदं चतुर्थकं जन्म मृतापत्यं खगेश्वर ॥ ११ ॥
सप्तजन्मसु जायेत गोस्त्रीब्रह्ममघातकः । नानाकर्मवशादेव नानापत्यार्थदुःखभुक् ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

श्रायश्चित्तं वद स्वामिन्येनापत्य प्रजीवति । अनुप्राद्योस्म्यहं देव लोकाना हितकाम्यया ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मासे नभसि सम्प्राप्त सानुकूलग्रहेऽहनि । सप्तर्षीकः शुचिः स्नातश्चौषधैः स्नानमन्त्रतः ॥ १४ ॥
उपोषण दिवा रात्रौ त्रयोदश्यामतन्द्रितः । पूर्णमासीदिनं प्राप्य तस्या चानुदिते खो ॥ १५ ॥
सुरभ्यास्तु सगर्भाया गोमयेनोपलेपयेत् । तत्रोपरि गवा स्थानं चोदद्मुस्तप्यगश्रितम् ॥ १६ ॥
अह्नेणाद्युपचरिश्च वृद्धमाद्युपचर्चयेत् । कुर्यादष्टदल पद्म चित्रवर्णं सुशोभनम् ॥ १७ ॥
तत्रोपरि न्यसेद्देवं माधवं कलशेचरेयेत् । सौवर्णे राजते पद्मे माधव सुचतुर्भुजम् ॥ १८ ॥
उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च हुसुमादिभिः । ब्रह्मसूक्तेन सूक्तेन श्रियः सूक्तेन पूजनम् ॥ १९ ॥
पुष्पैश्च धूपगन्धाद्यैर्हविर्हविर्गुणैः । रुद्रवादशनीभिश्च जपेद्ब्रह्मविधानतः ॥ २० ॥

पूजालक्षमितैः पुष्पैरर्चयेद्बन्धवारिभिः । शतमष्टोत्तरं हुत्वा चरुणा पायसेन वा ॥ २१ ॥
रुद्रस्यायुतहोमश्चः समिदाज्यसमाहुतिः । एवं पृथग्विधानेन विष्णुरुद्रादिपूजनम् ॥ २२ ॥
होमान्ते विप्रभोज्यान्ते मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कर्मवशतः प्राग्जन्मनि दुरात्मना । सगर्भा गौर्धातिता च लकुट्या कुक्षिताडनात् २४ ॥
तेन वै कर्मणा प्राप्तं मृतगर्भादिकं भृशम् । मृतसन्ततिदुःखानि प्राप्यन्ते च तदेनसः ॥ २५ ॥
तत्तदेनोविनाशार्थं दानं सम्प्रददे त्विदम्” ॥ २६ ॥

स्वस्त्यस्तु चोति तत्रोक्ता कोऽदादिति विसर्जयेत् । सर्पिष्यात्मानमालोक्य ह्यन्यान्वे तोषयेद्विजान् २७ ॥
भूमिद्रविणवासांसि दानं दत्त्वा विधानतः । व्रतान्ते सुरभिं दद्याद्देमद्रव्यादि शक्तितः ॥ २८ ॥
ब्रह्मशेषं ततः सर्वं भोजयेदित्यनुभिः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरेऽप्युपजायते ॥ २९ ॥
काष्ठलोष्टादिशस्त्राद्यैर्वार्तः स्यादुपलेखनात् । शृङ्गाणां चोपघातश्च जायन्ते व्रगजार्तयः ॥ ३० ॥
जलाकुलत्वं स्पशोऽग्नेस्तादृशं तत्र जायते । नार्यङ्गे विकृतिव्याधी मुखे तिलव्रणादिकम् ॥ ३१ ॥
पितृष्वसुर्मातुलान्या विधवार्तिः स्नुषादिषु ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशतुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्ब्राह्मणी पूर्वभवे मोहात्सुरां पिबेत् । प्रदरेणातिदुःखेन सात्र जन्मानि पीडयते ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तरयाः प्रदरस्य विनाशनम् । दद्याद्वृक्कममयं पन्नं सपन्नं ब्रह्मदैवतम् ॥ २ ॥
ब्राह्मणाय सुशीलाय पूजिताय निवेदेयेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशतुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मानि यो विप्रो त्रिविधां वै सुरां पिबेत् । मृत्रावरोधरोगेण सोऽत्र मृत्युवशं व्रजेत् ॥ १ ॥
चिद्रेन इयावदन्तेन जानीयात्तस्य लक्षणम् । सप्तजन्मसु रोगेण मृत्रकृच्छ्रेण नश्यति ॥ २ ॥
दृढात्पाक्पापजात्सुत प्रायश्चित्तं न विद्यते । पापक्षयावशेपे च कृच्छ्रं सातपन्नं चरेत् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशतुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अकामतश्च या नारी वैश्यघातनतत्परा । वधुव प्राक्च पक्षीन्द्र सात्र जन्मानि निश्चयात् ॥ १ ॥
रक्तावुदसमाक्रान्ता दुष्टपापप्रयोजिता । महारिष्टेन सा याति यमलोके खगेवर ॥ २ ॥
चत्वारिंशन्मिमे वेपे सत्यं सत्यं वदाम्यहम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशतुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचित्पूर्वभवे पुण्या मुखजात्र च बाहुजा । देशे सारस्वते प्राप्ता सर्वधर्मांश्चिता सती ॥ १ ॥
क्षयरोगयुता चात्र युवभावे खगाधिप । प्राक्पापं दुष्टतरात्सुतं वण्डपादादिसम्भवात् ॥ २ ॥
निष्कृतिं कदलीं दद्यात्सुवर्णत्रयसंयुताम् । भोजयेद्ब्राह्मणान्पश्चाच्छिवपूजनतत्परा ॥ ३ ॥

या स्वेवं कुरुते भक्त्या-कदलीदानमुत्तमम् । नश्येच्च क्षयरुक्तस्यास्तथा पापप्रणाशनम् ॥ ४ ॥

आयुर्वर्षाणि संमुक्ते ह्यत्र सप्ततिकानि वै ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सृत् परस्वर्णपहारिणी । सात्र जन्मनि रोगेण कुनखत्वेन बाध्यते ॥ १ ॥

दद्यात्सुवर्णशतकं विप्राय विनतात्मज । सुवर्णस्तेयपापेन मुच्यतेऽत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥

चान्द्रायणत्रयं चैव कुर्यान्मासे तु कार्तिके ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैश्यहन्त्री च या पूर्वभवे नारी पतिव्रता । रक्तावुदेन रोगेण बाध्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥

व्रतं चरेन्महाभाग प्राजापत्यचतुष्टयम् । सप्तधान्यस्य दानेन रक्तावुदविनाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

रौप्यहारी च पुरुषश्चिकुषी प्रजायते । स तत्पापविशुद्धयर्थं ब्राह्मणाय प्रदापयेत् ॥ १ ॥

स्वर्णं पलत्रयं शुद्धं कुरुक्षेत्रे खगेश्वर । प्राजापत्यव्रतं सृत् चरेत्पापप्रणाशनम् ॥ २ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकानाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

किंश्चिन्म्लेच्छकुलोत्पन्नो बहुद्रव्यान्वितः सुवीर्यः । स्वधर्मनिरतश्चापि दयालुः सत्यसंयुतः ॥ १ ॥

त्यागी शूरो महोत्साही देशे केरलके सुत । स्वामिधर्मपरो नित्यं सपत्नीकः सपुत्रकः ॥ २ ॥

प्रजाः पालयत्स तस्य शूरस्यापि महात्मनः । दुष्टाः प्रजाः क्रोधयुक्ता बभूवुर्विमुखास्तदा ॥ ३ ॥

तस्मिन्काले ह्यभुङ्क्षु घोरं तस्मिन्पुरे सुत । संग्रामभूमौ स मृते यवनश्च सपुत्रकः ॥ ४ ॥

तस्य पत्नी महाभाग साध्वी पतिपरायणा । तस्मिन्मृते मृता सा तु भर्तुः श्राणावलम्बिनी ॥ ५ ॥

घातयित्वा तु शस्त्रेण स्वशरीरं पतिव्रता । मृते पत्यौ न जीवामीत्युक्ता मृतवती तदा ॥ ६ ॥

तद्गुणा सान्तकालेऽपि दिवं प्राप्ता सभर्तुका । मुक्ता तत्र महाभोगानपूर्वांस्वामिधर्मतः ॥ ७ ॥

नानाप्रजाघातनः । तपापातपूर्वसमुद्रवात् । क्षीणात्युष्यात्तथा सृत् म्लेच्छदेशे समुद्रभी ॥ ८ ॥

सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिमे । गौरः सुरुषो दीर्घश्च बहुविद्याविशारदः ॥ ९ ॥

नानाभोगमयैर्गुणैः गजयूथैः समानृतः । पत्युश्चरयत्संकीर्णस्तथा भैरवशासनः ॥ १० ॥

महोदयः पुनर्पौत्रादञ्चायन्तमुत्ससंयुतः । देशेदेशेऽधिकारादयः स म्लेच्छः पृथिवीप्रतिः ॥ ११ ॥

स्त्रीसहायान्महाभाग तथा पुत्रसहायतः । सुखैश्वर्ययुता सापि यवनी तद्वशादिह ॥ १२ ॥

सपुत्रः प्राक्सहायाच्च सोऽप्यत्रैव महाप्रभुः । एवं जन्मफलं प्राक्तं सहायं खगेश्वर ॥ १३ ॥

स्वामिधर्मकृतात्युष्यात्तदर्थमरणात्तथा । भविष्यति गतिस्तेषां पूर्वपुण्यात्स्वगाधिप ॥ १४ ॥

पञ्चाशीत्यब्दमायुःस्यान्न च रिष्टेन तन्मृतिः । रिष्टं पञ्चाशदब्दे तु स्वदेहान्तघ्नम् सुत ॥ १५ ॥

शस्त्रमहार्तैर्विधैः प्राप्ते त्वय रणाङ्गणे । प्रजापीडनजात्यापात्तद्वयं नात्र संशयः ॥ १६ ॥

दयात्कालनरं तत्र ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । देयं हिरण्यं तद्वत्पञ्चाशत्पलसम्मितम् ॥ १७ ॥

कुरुक्षेत्रादितीर्थेषु संक्रान्त्यादिषु पूर्वम् । सर्वोपस्कारसंयुक्तं देयमेतच्च पुत्रक ॥ १८ ॥
महारिष्टहरं प्रोक्तं प्रायश्चित्तं परं खग । नातः परतरं प्रोक्तं दानात्कालनरात्काचित् ॥ १९ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो काचिचौवने नारी रमते स्वेच्छया परम् । बलात्कारेण सततं सोन्मादेन प्रपीड्यते ॥ १ ॥
तत्पापनाशनं सर्वमुपायं शृणु यत्नतः । कृत्वा स्वर्णमयं वायुं मृगं हैमश्च बाहनम् ॥ २ ॥
सर्वोपस्कारसंयुक्तं दद्याद्विप्राय धीमते । न प्राप्नोति तदोन्मत्तभावं दानप्रभावतः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

त्रुपहारी च वः पूर्वं जन्मन्यत्र, हि जन्मनि । श्लेष्मरोगेण सततं बाध्यते विनतासुत ॥ १ ॥
दद्यात्तत्पापनाशाय त्रुपु विप्राय धीमते । पलानां त्रिशतं शुद्धं तस्माद्रोगादिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्यशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पत्न्यौ हि विद्यमाने तु जारहर्भो धृतो यया । सा चात्र पादजा दुष्टा न च गर्भं दधाति वै ॥ १ ॥
काश्यां वासान्महाभाग श्रद्धया रुद्रपूजनात् । कन्याविवाहात्सततं दरिद्रद्विजपालनात् ॥ २ ॥
धारयिष्यति सा गर्भं प्रायश्चित्ताद्ययोदितात् । प्रायश्चित्तेऽकृते-रिष्टं चत्वारिंशन्मितेद्दके ॥ ३ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत पटशीत्यब्दजीवनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्र्यशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आखेटकं विना यस्तु हस्तिनं घातयेत्पुरा । सोऽत्र जन्मनि जायेत सर्वकार्येष्वसिद्धिकृत् ॥ १ ॥
तस्मिन्नेव हि काले च तस्य रिष्टं प्रकीर्तितम् । विंशत्यब्दे च पक्षीन्द्र कालशस्त्रान्मृत्तिर्भवेत् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्शीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चिद्वातर्णीं सूत बलौत्करणेण मन्दधीः । रमयेत्प्राग्भवे सोऽत्र महोन्मादी प्रजायते ॥ १ ॥
अत्युग्रपापात्तस्यात्र रोगमुक्तिर्न जायते । क्षिपते रिष्टयोगेन सोन्माद्ययैव जन्मनि ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि या नारी लोभान्मोहाद्वरेत्रपु । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र श्लेष्मरुक्संयुता भवेत् ॥ १ ॥
शतत्रयफलं दद्यान्नपु तत्पापशुद्धये । तत्पापस्य क्षये सूत श्लेष्मरोगस्य नाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षडशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विप्रबंधो समुत्पन्नः शक्तिमान्वेदपारगः । धनधान्यसमायुक्तश्चेर्ष्यालुश्चाजर्जवान्वितः ॥ १ ॥

सुव्रतः शक्तिमान्वीरः किञ्चिद्व्याघिसमन्वितः । इन्द्रियाणां बलं हत्वा मेहस्तस्य व्यजायत ॥ २ ॥
 उदरातिरसृग्वातः किञ्चिद्देहे प्रवर्तते । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ३ ॥
 सत्यवाक्सत्यजा लोके व्रतानामनुकाङ्क्षिणी । बहुपुण्यः प्रसूताश्च नैव पुत्रः प्रजायते ॥ ४ ॥
 यथवा मृतपुत्रा च पुत्रीषु जीवितास्वपि । केन कर्मविपाकेन सत्यं वद दिवस्पते ॥ ५ ॥
 पूर्वजन्मनि विप्रस्तु सञ्जातः पश्चिमे पुरा । तस्य गेहे सुनयना कन्या प्रौढमुपागता ॥ ६ ॥
 भूरिद्रविणलोभेन वृद्धविभाय सार्पिता । तत्पित्रा वै हृतं वित्तं जामातुस्तद्वशादपि ॥ ७ ॥
 सुदती सा ह्यतिमौढा परार्धगुणशालिनी । पतिभक्तिपरा नित्यं सञ्जाता सा सुवार्थिनी ॥ ८ ॥
 किञ्चित्काले व्यतिक्रान्ते वृद्धविप्रो मृतश्च वै । सा बाला विधवा जाता पुनपत्यर्थदुःखिनी ॥ ९ ॥
 व्रततीर्यरता नित्यं सत्यानामनुकाङ्क्षिणी । बहुवर्षस्तया वरत नियमैः शोषितं वपुः ॥ १० ॥
 पित्रा धनं गृहे भूरि तस्या वै त्वपितं भृशम् । किञ्चित्काले ह्यतिक्रान्ते मृता सा ब्राह्मणी वरा ॥ ११ ॥
 सा पुत्री ह्युदरे भूत्वा ह्यगमज्जन्मजन्मनि । कन्या बहुविधास्तस्य निराधारा मृताश्च वै ॥ १२ ॥
 तेन कर्मप्रभावेण पूर्वं कन्या मृता बहु । तस्य नार्याश्च गर्भे सा ह्यायाति मृतिमिच्छति ॥ १३ ॥
 पुनर्जन्म पुनर्भृत्युस्तत्कर्मनिष्कृतिं विना । कन्याविक्रयकर्ता च रौखे नरके गतः ॥ १४ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता वर्षाणा च सहस्रकम् । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ १५ ॥
 इदं चतुर्युगे जन्म पुनीवाहुन्यमत्र वै । मृतः पुत्रो मृतो गर्भस्तेन वै कर्मणा खग ॥ १६ ॥
 भार्या तस्यापि विप्रस्य पूर्वजन्मनि मानद । भर्तृविद्वेषिणी निरत्यं न वै पत्यनुगामिनी ॥ १७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन कन्या भूरि मृताः सुत ॥ १८ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापं प्राशम्यति । निष्कृतिं वद विश्वात्मन्यृष्यकृत्वेन प्रकाशय ॥ १९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कन्यका यस्य जीवन्ति पुत्राणां नाशनं भवेत् । कर्मभेदेन येनेह तस्य शान्तिं समाचरेत् ॥ २० ॥
 स्वकन्यां वसयोग्यां स चिन्तयित्वा शुभं दिनम् । अष्टवर्षवयस्कौ वै यथाभावं ययामति ॥ २१ ॥
 कन्यां रूपवतीं शान्तां समस्तगुणशालिनीम् । ब्राह्मेण विधिना सूत दद्याच्च बहुदक्षिणाम् ॥ २२ ॥
 महापापोपशमनं कन्यादानमतन्द्रितः । कन्याविवाहसमये महाशान्तिर्विधिं चरेत् ॥ २३ ॥
 एवं कृतविधेः सूत कन्याकृत्यविधानतः । शान्तिकर्मणि सर्वत्र विस्तरेद्विगादिकान् ॥ २४ ॥
 भूमिद्रविणवासांसि कन्यावासांसि दापयेत् । गृहदानं ततो दद्याद्यथोपस्करसंयुतम् ॥ २५ ॥
 वर्षे वर्षे तु संपूर्णे ह्यत्रवस्त्रादि दापयेत् । एवं कृतविधेः सूत बहुपुत्रा यशस्विनः ॥ २६ ॥
 पापं पुत्रविनाशस्तस्य कन्यापत्याह्वयं च यत् । तत्पापस्य प्रणाशार्थं कन्यादानादि निश्चितम् ॥ २७ ॥
 नाशयेत्तन्महत्पापं द्विजानां विधिपूजनात् । यजन्यज्ञविधानेन ब्राह्मणान्स्वस्ति वाचयेत् ॥ २८ ॥
 विनायकाम्बिकादृतीं हेमनिष्कप्रमाणतः । आचार्याय ददेत्ते च नानापापविनाशिके ॥ २९ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते । जिह्वारदनतात्त्वोष्ठप्रणो वातादिदोषकृत् ॥ ३० ॥
 नृपचोराप्रिहानिश्च विचानां च यत्तततः । दह्यमानेन मनसा भृशमाधिः प्रजायते ॥ ३१ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य प्रायश्चित्तं समापयेत् ॥ ३२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्ताशीत्युत्तरस्ततश्चाधिकसह सप्तम ॥ १७८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या तात्रहारिणी नारी लोमात्पूर्वमवे सुत । औदुम्बरेण रोगेण पीडयते बहुपीडया ॥ १ ॥
पापं विचार्य यत्नेन ताञ्च दद्याच्च शक्तितः । तस्माद्दानमहाभाग पापं नश्यति नश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भवत्या यया भुक्ता पूर्वजन्मानि मानदः । गर्भासन्ना ह्यजा वद्धा विधिना गर्भधारिणा ॥ १ ॥
तेन कर्मविपाकेन वाहुजा सात्र कीर्तिता । पूर्वजन्ममयी विप्रा न च गर्भं ध्वार वै ॥ २ ॥
प्रायश्चित्तं तस्य चात्र यच्चि सर्वधर्मोचनम् । कृत्वाजां गर्भसंयुक्तां राजतां पदपंलात्मिकाय ॥ ३ ॥
वैश्वानरस्तथा कार्यः पञ्चमापेक्षिरुण्यः । पूजयित्वा ततो दद्याद्विजाय विधिनाण्डज ॥ ४ ॥
एवं कुर्याद्विधानेन सर्वपापापनोदनम् । तस्याः पुत्रविवृद्धिः स्यादिह जन्मानि वै ध्रुवम् ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायं एकान्वनस्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

मूर्धाभिपिक्तः प्राक्सूत बभूव पुरुषोत्तमः । स्वज्ञातपु महाभागो दृढधर्मक्रियापरः ॥ १ ॥
वैराटदेशे निवसन्नाजकार्यतः सदा । कृत्वाङ्गोयहं तत्र शठूणां भयदायकः ॥ २ ॥
बालवत्सा मृता गौर्वि पुरे तस्मिन्त्यगोत्तम । पापमाचरितं तेन नृपाज्ञाकारिणा दृढम् ॥ ३ ॥
ततो यमपुरं प्राप्नो भुक्ता भोगास्तदुक्तवत् । विष्णुपूजनजातपुण्यात्प्राप्तोऽत्र यमुनातटे ॥ ४ ॥
चारणो धर्मनिरतो बहुद्रव्यसमन्वितः । नानामुखैश्वर्ययुतो गजाश्वरयवाहनेः ॥ ५ ॥
बन्धुभृत्याधिकाराढ्यो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुपसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ ६ ॥
धूर्तो मिथ्यापवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखातो बालवत्सववादिह ॥ ७ ॥
नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु पुत्र खगाधिप । चत्वारिंशन्मितेवर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ ८ ॥
अहप्राप्तान्महाभाग वृष्टिरिष्टसमुद्रवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ ९ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्बालवत्साधनाशिनम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ १० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं शृणु खग तदर्थानन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महारिष्टं प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ११ ॥
दृढकर्माजिततात्पापात्रयोक्तं पापशोधनम् । शृणुयाद्विंशं च वैशाखे विधिनाण्डज ॥ १२ ॥
माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्राहोमयेच्च स्वशक्तितः ॥ १३ ॥
कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । धेनूनां दशकं दद्यात्सवत्साभरणान्वितम् ॥ १४ ॥
दद्याच्च कपिलामेकां स्वर्णशृङ्गं पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्र यः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ १५ ॥
तस्य पुत्रीविवृद्धिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पञ्चाशदब्दे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥
प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थे पुण्याश्रयेण्डज ॥ १७ ॥
जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । जयोदश्यां दिवा भूमावृक्षे मृगशिरोभिधे ॥ १८ ॥
निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजाप्रभावतः । भविष्यति गतिस्तस्य पुनर्विष्णुं प्रपूजयेत् ॥ १९ ॥
तथा तृतीये जनुषि मरणं गोघ्नहात्सुत । सर्वपापाविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पिङ्गलाक्षो भवेदत्र पूर्वं रीत्यपहारकः । तेन तत्पापशुद्धयर्थं देयं रीतिपलं शतम् ॥ १ ॥
 गायत्र्या होमयेत्पश्चात्तिलान्विमांश्च भोजयेत् । मुच्यतेऽत्र महाभाग तद्रोगात्पापजादयुवम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकत्रयुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग स्वरोमा प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वर्ं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्यादोपोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो दिनवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्मुक्तं गर्भपट्टवर्थं कृद्गुटाङ्गं स्वमेश्वर । अत्र जन्मानि सा जाता संकरा लोभसंयुता ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्ता पूर्वपुण्यादिहाण्डज । न च गर्भं धारयति प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ २ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्द्वैरेण्यं द्विपलात्मकम् । तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ ३ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना ह्याचरेच्छङ्करव्रतम् । पुजादानादिकं कृत्वा सा भवेत्पुत्रिणी रम्य ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिणवत्युत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अवन्त्यां राजसम्मानो देवादिजपरायणः । वैश्यजातौ समुत्पन्नः कश्चिदासीद्विलासवान् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्यतस्तेन धनानां सञ्चयः कृतः । प्रतिवेशे स्थिता तस्य हरिणाक्षी हि शूद्रजा ॥ २ ॥
 बलात्सा धर्षिता तेन हृतान्याभरणानि च । कामलोभाच्चञ्चलाक्षी स्त्रीस्वभावाच्च तदृशा ॥ ३ ॥
 लोकलज्जाभयात्तेन गर्भस्तस्याः प्रपातितः । तदुग्रपापादधमो राजयक्षमपीडितः ॥ ४ ॥
 अत्रन्तीवासकृच्चापि भ्रूणहा स नराधमः । देशान्तरे मृतिं प्राप प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 भुक्तातिदारुणान्सूत नरकान्योरदर्शनान् । फलान् भुक्त्वा पुण्यानां चान्ते पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभस्तस्सदा । नानाचौर्यकलायुक्तो लोभबन्धनतत्परः ॥ ७ ॥
 महामिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्युक्तो कुटुम्भभरणे हृष्टः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीसुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविभर्जितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिहृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गं मुशोभनम् । पूजयेत्तत्रिवर्षीतं मन्त्रैस्तल्लिङ्गैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिवदेवं तदन्ते भोजयेद्भोजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेद्दक्षिणादिभिः । नानाहिरण्यैर्विधिवैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यजुर्वेदं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापघनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्माणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा सर्वमेतद्धि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे क्वचित् ॥ १५ ॥
 तस्मा शलाका देया वै शूद्रकर्णोऽतिदारुणा । श्रुतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥

आयुर्द्वयं तस्य कृतनिष्कृतिमानसः । प्रायश्चित्तेऽकृते रिष्टं जायते पथिवसरे ॥ १७ ॥
एतन्नन्मलं मोक्तं साविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वर्मत्रं जन्मनि । खरोमसमान्यस्या रोमाण्यत्र भवन्ति च ॥ १ ॥
ब्राह्मणाय तथा दयारस्वर्गनिष्कत्रयं सुत । जायते सूक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी च हरेर्द्रातिं ध्रुवं सा च स्वगेश्वर । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीतिं दयात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायत्र्या जुहुयाच्छतया तिलान्नोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्तहारिणी । सात्र जन्मानि शूलेन रोगेणैव च घाघ्यते ॥ १ ॥
शिद्धान्तदानं विप्रेभ्यो दर्शनेभ्योऽथ स्वगेश्वर । भिक्षुभ्यश्च तथा दानाद्रमदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्याश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽथ त्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्राघाती भवेत्पूर्वजन्मन्यय खगाधिप । सोऽत्र जन्मानि जायेत नरश्च विकृतसारः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नादानं चात्र जन्मानि । कर्पूरं त्रिपलं दद्याद्विप्रेभ्यो शक्तितोऽज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्धयेयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जुगुप्सव फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखना प्राग्भवे सत्र तत्पापायवनी हि सा । निष्कृतिं तां प्रवक्ष्यामि गङ्गायां हि स्वगेश्वर ॥ २ ॥
पूजयेत्शक्रद्राश्च तर्द्धं वा तर्द्धकम् । शक्त्याय भोजयेद्विप्रान्होमयेच स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
वनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिरतस्या इह जन्मनि च ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः नवमः पुनरुत्तरसप्तशताधिकसहस्रतमः ॥ १७९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु कुरुपः प्राग्भवे विनतासुत । धर्मकर्मात्मको भक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽपि शक्तितः । पर्वस्वपि च पात्रेभ्यो गोभूम्पश्वादिकानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशजस्य कस्यापि गृहे शत्रोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरभावेन रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दाहे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्रवम् ॥ ४ ॥
गृहस्याश्वाल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो गृह्णतिये काले गतः स यमसादनम् ॥ ५ ॥
सस्त्रीकः स्वरुलं मुक्ता पापाहुष्टं शुभात्तया । शुभं च पुण्यात्प्रापि देशे स जातो बाहुजायकः ॥ ६ ॥

मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । रक्तो नोबो नातिनीचो बहुकन्यः पृथुर्विभुः ॥ ७ ॥
 योवनस्यः सुखैर्यथैवेत्यनैर्युतायुतः । मितदो भोगभाषयाद्वयः कृती मानी जनप्रियः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमी पापरतः क्वचित् । चिन्तातुरोक्षधूर्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोधातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि खगेश्वर ॥ १० ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायासीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा मधुरेवास्ति मृतपुत्रात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदण्डजश्रेष्ठ जन्माङ्गे वृषभे शनिः । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लवंदमितैः शुभैः । हिरण्यं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्धमितकं वापि निजवित्तानुसारतः । पूजयित्वा तु गन्धार्चैः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 सस्थाप्य पशुपं पश्चाद्गोत्रे सुमनोहरे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वितानाम्बरमूपिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्देवि विज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयेत् ॥ १६ ॥

मन्त्रः ।

“ मोहात्पूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदजितम् । तन्नाशय ददेऽहं तु शिवं गोरयसंयुतम् ” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये धातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमितो बह्निर्देवो हेममयोऽधुना । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रौद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्भिजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुत्रमरणं तद्ये जायते क्वचित् । जायन्ते सुलभाः पुत्राश्चाधिव्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 नैवं करोति मोहाद्यः स तु पुत्रविवर्जितः । चत्वारिंशन्मितैकोनैः वर्षैः रिष्टं प्रकीर्तितम् ॥ २२ ॥
 पञ्चाशन्मितकैः चैव रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुश्चतुरष्टमिताब्दकम् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतामुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र सौप्तकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे दरिद्राय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
 नीरोगः स्यात्तथा यस्तु न कुर्यात्पापशोधनम् । न तस्य पापशमनं मया प्रोक्तं खगादिपि ॥
 तस्मिन् वयसि तद्विष्टं भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिदनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारीणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्व्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी त्ववधीतपूर्वं मोहादुष्टं खगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
 सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजती तथा । दद्याद्देवि विज्ञाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परवृत्तं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥

घृतप्रेतुमदानाच्च विधिना वेदपारगे । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मन्यत्र खगाधिप ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुस्तस्यष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभाग ग्रहिणीरुमुतात्र सा ॥ १ ॥

प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्ममुच्यते ॥ २ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विषवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वाजतान्त्रोगाम्किञ्चिच्छ्रोपवातकान् ॥ १ ॥

किञ्चित्क्रोधी च लोमी च किञ्चिद्विचक्षणमन्वितः । तस्य मिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥

एकापत्यं भवेत्तस्य स जातो मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्त्वस्य ह्यपत्यं नैव जायते ॥ ३ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं भवे महाबाहो शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृपिवाणिज्यं ब्रह्मवित्तेन चाकरोत् ॥ ५ ॥

व्यवहारादिकं कृत्वा ब्रह्मस्वेन ह्यवर्षयत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण बधितम् ॥ ६ ॥

ब्राह्मणायापतितं नैव ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥

पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके शीरेवे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्पाणाञ्च सदस्रकम् ॥ ८ ॥

पतितो नरके घोरं पच्यते चेह कर्मणा । व्रतदानप्रभावेण जातोत्तमकुले च वै ॥ ९ ॥

इदं तृतीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥

ब्राह्मणस्य विशेषात्तु ब्रह्मस्वं विपमेव हि । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमसह्यं तत्र जायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां न भवेन्मृत्युर्निष्कृतिं सौख्यहेतवे ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकार्यकरः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेष्ठ इच्छता ॥ १३ ॥

यजुर्वेदमयं देवं यजुर्मिः शतरुद्रजैः । पूजयित्वा विमुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १४ ॥

रुद्रैकादशनीमिश्र रुद्रैकादशकेन वा । जपेन तोपयेद्दवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १५ ॥

तद्दशांशेन होतव्यं रुद्रं श्रद्धासमान्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्दक्षो तिलैस्त्रिमधुराहृतैः ॥ १६ ॥

हरितालीपलाशोत्थसमिधोऽत्र हविर्हुताः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुगं रक्षान्वितम् ॥ १७ ॥

केयूरकुण्डलाकल्पास्तत्र पुस्तकमण्डलम् । प्रतिरुद्रं शतं विमानभोजयेत्सुसमाहितः ॥ १८ ॥

निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा मरुदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदघम् ॥ १९ ॥

इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्तार्क्ष्यं सभार्यः प्रीतितोऽन्वहम् ॥ २० ॥

देवर्षिर्विष्टमर्त्यानामृपीणाश्च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २१ ॥

पूर्वसंजीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणामृषिपत्नीनां वंशान्सर्वानुदीरितात् ॥ २२ ॥

कृष्णगुल्मोत्थितां पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी स्वर्गेश्वर । स्वधर्मनिस्ता सा च दानधर्मपरायणा ॥ १ ॥
तद्गृहे धान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः । ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं सुत ॥ २ ॥
तत्ताडनान्महादुःखं प्राप्ता गर्भातिभारतः । मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसमन्विता ॥ ३ ॥
तेन वै कर्मणा युक्ता सम्प्राप्योचितशासनम् । पुनः शूद्रीसमाजाता गौरवर्णा शुभानना ॥ ४ ॥
धनभृत्याश्वमोगार्थेनानाविभवसंयुता । पुनस्तन्तिहीना सा प्राग्गोघाताघसम्भवात् ॥ ५ ॥
प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशकम् । कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा ॥ ६ ॥
मार्गे हि धर्मतो यत्नात्प्रतिष्ठा कारयेत्ततः । संस्थाप्य च शिवं तत्र विधिना विनवासुत ॥ ७ ॥
होमयेच्च ततस्तत्र तिलान्नाज्ययुतानिह । भोजयेद्वाह्यणाञ्छुक्त्या शिवपूजनतत्परान् ॥ ८ ॥
दद्यात्तथैका कपिलां सर्वपापमणाशिनीम् । प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्मापनाशनम् ॥ ९ ॥

नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ १० ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्ग्रामभवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले तेन पापेन बहुभूतः प्रजायते ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुभूतान्महासेणान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हरति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मनि सत्रैव बहुभूतरुजाकुला ॥ १ ॥
दुग्धधेनुप्रदानाच्च वेदवेदाङ्गपारगे । विधिना काश्यपे चान्न न पश्येद्बहुभूतताम् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सूत महिषीं नवयौवनाम् । ग्रामभवे नियतं सोऽपि कृष्णगुल्मेन बाध्यते ॥ १ ॥
स नानाप्रतदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थया पीडामत्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
अथवा महिषीदानाद्विप्राय विधिनाण्डज । महिषीघातजाद्रोगात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुष्कातिकृद्भनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
ज्ञानाज्ञानकृतस्यास्य निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मपाशान्महापापात्पण्डः स्याद्बहु जन्मसु ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव फलहृत्काचित्तममादादिनतासुत । अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज ॥ १ ॥
 अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापजाहृदात् । फलानां बहुदानाच्च चातुर्मासेऽत्र नित्यशः ॥ २ ॥
 भोजनन्तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् । प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् ॥ ३ ॥
 अमायां नारिकेलानि दद्यानि खलु शक्तिः । तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चाद्दत्तमतिम् ॥ ४ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुःखेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्तिक्यामथ वैशाख्यां दधिधेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिमुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीं घातयेन्वारी प्राग्भवे विनतासुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्साभरणां सूत महिषीं यमैवेवताम् । युगकञ्चलसंज्ञां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवधजातसुत । तस्मिन्दाने कृते तत्र कृष्णगुल्मं न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायचतुर्दशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेधात्प्राग्मृपभानाश्च नासाग्रस्य खगेश्वर । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति यूनौ भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तन्निष्कृतिः कापि दत्तेर्दानशतरपि ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिप्रियंवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 भेरितो देवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अयं तत्र महाबाहो कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमथात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचार्येण चाण्डज । मुक्ता स्वर्गफलं पुण्यादात्मघातात्परिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिमुजां वंशे म्लेच्छानां जनित स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे च शतयोजनसम्मिते ॥ ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चन्द्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुखैश्वर्यसमाक्रान्तो धनवाहनभोगभाक् । शूरः सुवेपोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापालोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पशिमिते वर्षे पञ्चहीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 महाकालनरादानात्सुवर्णस्य खगाधिप । सर्ववित्तपडंशेन महारिष्टहर् परम् ॥ १० ॥
 पञ्चाशीतिमितायुः स्याद्वृत्ते कालनरेऽण्डज । प्रायश्चित्तेऽकृते तत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तं वसरे ॥ ११ ॥
 कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् । महाघोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् ॥ १२ ॥
 चिद्रं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् । दृष्टिर्यं लघुनं पुत्र पडंगुलिमितं शुभम् ॥ १३ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः षोडशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिप्रहरणाक्षरी प्राग्भवे त्वत्र जन्मनि । मेदसा पीडयतेऽवश्यं विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥

दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यतेऽत्र महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुक्षी निहते पूर्वे भवे च गरुडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥

रत्नधेनुमहादानाद्द्विधिना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिजं रोगं कातरौतयं हि काश्यपे ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टदशोत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे सुमुखी काचिद्रता देवाल्येऽण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हतास्तया ॥ १ ॥

सा शूद्रा वै महाभाग धनपुत्रसमन्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्प्राक्कृताद्दिनतात्मज ॥ २ ॥

तेन कर्मफलेनात्र चतुःपीडातिदारणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे स्वगेश्वर ॥ ३ ॥

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपकृत्पापशोभनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥

सुवर्णविहिता भक्ष्याः सम्पूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्भोग्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥

दद्याद्विजेभ्यो बहुशस्तरमात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनविंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुधेनुप्रदानाद् ब्राह्मणाय स्वगेश्वर । दुष्टगन्धयुताद्दीपान्मुच्यते नात्र सशयः ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो त्रिंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरुं घातयेत्पूर्वं या नारी गरुडाग्रज । कञ्चराक्षी प्रजायेत चभूरोगा त्वगाधिप ॥ १ ॥

येन रत्नमयी दद्यात्समुवर्णां विधानतः । न पश्यत्यक्षिरोगं सा तदत्तेन महाहृतम् ॥ २ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः प्राग्जन्मन्यभृत्काश्चिन्नो दानक्रियान्वितः । दण्डाधिकारवाञ्छूरो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥

नानादानरतस्तत्र भोगाद्व्योऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य स्वगेश्वर ॥ २ ॥

लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो भुक्तान्तिथमशासनम् ॥ ३ ॥

देशे पथनदं ह्यत्र जातः शूद्रोऽतिचाधमः । स चारत्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥

सञ्जलैश्वर्यसम्पन्नो नानापथनसमन्वितः । नानावाहनभोगाद्व्यो दानात्सर्वमिदं सुत ॥ ५ ॥

सप्तजन्मरवसौ पण्डो भविष्यति स्वगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वविंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८२२ ॥

अरुण उवाच ।

शात्रे कुले समुत्पन्नः शौर्योदार्ययशोधनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तादि शिरसि जायते पक्षसंख्यया ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । मिथभक्तिपरा नित्यं दानदक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रप्रसूता चाप्यन्यपुत्रमुपागता । पश्चात्पुण्यं रतं शान्तमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तरिह्ययाः । विधानं च हितार्थाय सत्यं ब्रूहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्यादिकारकः । ब्राह्मणो मित्रतां यातो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
अथविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्येण वर्धितः । कालेन महता वत्स स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
वशितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदापितम् । ब्रह्मस्यं भाक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यो वै तस्य मृतः पुत्रः संजातो ब्राह्मणश्च सः ॥ ९ ॥
इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी होवं पुत्रहीना खगेश्वर ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौख्यहेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्यं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपणैको हि त्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्तत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । मुशुभे भूपदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्यादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्कुम्भमग्रं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशीतसलिलैः पूर्णं सरत्नीपधिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥
तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्रक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कृद्भयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दापयेद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठापूजनं कृत्वा ततो मां वै सवत्सकाम् । सम्पूज्य दद्याद्विषय द्रोणान्तैव निर्मितान् ॥ १८ ॥
जातीपुष्पसमुद्भूतां लक्षपूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देतुं दम्पनीं परिचापयेत् ॥ १९ ॥

एवं कृतविधेः सून निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तराष्टशतधिकसहस्रतमः ॥ १८२३ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

पण्डोऽस्ति राजसन्मानी ह्यत्र जन्मनि चाण्डज । महादुष्टक्रियायुक्तो वधव्ययनतत्परः ॥ १ ॥
प्राक्कृतात्तु महादानात्सुखैश्वर्यवनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डो दास्यतिसेवनात् ॥ २ ॥
नात्र जन्मनि भोः सुत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्युत्तराष्टशतधिकसहस्रतमः ॥ १८२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मज्ञी सा मया प्रोक्ता या पूर्वं घातयेद्दिजम् । सर्वं विचेष्टितं यस्माच्छृणु चात्र खगेश्वर ॥ १ ॥
अनया द्रव्यलोभेन सप्तन्या घातितः सुतः । शम्भवे विपदानेन कुमारो दोषवर्जितः ॥ २ ॥

तस्मादियं महादुष्टा बाल्ये कुष्ठान्विता सुत । अतिबाधायुता पूर्वं पिष्टगोहे स्थिताण्डज ॥ ३ ॥
महदोषवती पापादिह सम्प्राप्य यातनाः । चतुर्विंशमते वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
वृत्कुम्भान्यथाशक्ति दद्याद्विनाश धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सुत गुडं मोहाद्वराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीड्यते ॥ १ ॥
गुडयेतुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमृद्धता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिना प्रेरिता पूर्वं शत्रोर्दग्धं तया गृहम् ॥ १ ॥
तदाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैकबाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
ततो ब्रह्मवधात्सा वै किञ्चित्कालेऽप्य वै मृता । सुहृता फलानि सर्वाणि पुण्यपापोद्भवानि ह ॥ ३ ॥
सा शूद्री यमुनातीरे जातात्र पतिसेवया । कुष्ठरोगयुता बाल्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अष्टविंशयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुरा सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
ताम्रकुम्भं सुवर्णाद्वर्चं धृतपूण सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छत्तया विधानतः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तैलहारी तु यः कश्चिद्वेलेभारपुरा भवे । कण्टूरोगेण सततं पीड्यते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
तदोपशमनायैव ब्राह्मणाय सगेश्वर । कण्टूरीगमशमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यच्चिच्छुभानना पूर्वभवे चारणवल्लभा । भर्तृत्यक्तात्र विधिना महारोषवती ह्यभूत् ॥ १ ॥
तया महोपवेदिष्यैः पत्युः पुंस्यं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नपुंसकः ॥ २ ॥
भूतः पापतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णबाह्योऽतिदुःसार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
यदुजन्मसु भविता पापान्मुक्तिः स्वगाधिप ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः अत्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्रायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खंजोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता चेद् जन्मनि चाण्डज । स्वशरीरविबुद्धयर्थं येन मुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे चौर्याद्बुधं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । तत्र स्नानान्महापुण्यात्तस्माद्रोगाद्रिमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिद्वैश्योऽभवत्सूतं देशे नेपालविभ्रते । बहुमित्रमुखिरादयो ह्येते व्यसनसंयुतः ॥ १ ॥
आराधनं च कृतवान्देशेऽयः पूर्वजन्मनि । स्वस्त्रियं तु सुरूपां च परित्यज्य शुभाननाम् ॥ २ ॥
अन्यस्त्रियं समगमद्रव्यमिचारपरो दृढः । स तेन कर्मणा युक्तो गतो धर्मपुरं प्रणि ॥ ३ ॥
फलानि शुभपापानि भुक्ता जातेऽत्र पर्वते । गौरो मध्ये महाज्ञानी महाविभवसंयुतः ॥ ४ ॥
देशे देशेऽतिविख्यातो वृणी स्वल्पो महायशाः । स्वस्त्रीत्यागान्महापापाद्भविता स्त्रीविवर्जितः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्स्त्रीपाप्मिषुत्कारिणीम् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पार्वतीप्रतिमां कृत्वा हेमिकीं कार्यकारिणीम् । पलपञ्चमितां लेख्यांगधैर्माल्यैरलंकृताम् ॥ ७ ॥
दद्याद्देवविधिज्ञाय सुकुलीनाय चार्थिने । प्रजापतिं तथा दद्याद्राजतं त्रिपालात्मकम् ॥ ८ ॥
ब्रह्मदेवतमन्त्रेण गृह्णीयात्स महाद्विजः । पश्चादष्टाक्षरं मन्त्रं सहस्रं पापशोधनम् ॥ ९ ॥
जपेदष्टसहस्रं तु सूर्यमन्त्रं महाबलम् । होमयेत्तद्दशांशेन तद्दशांशेन तर्पयेत् ॥ १० ॥
य एवं कुरुते सूत सर्वपापविनाशनम् । प्रायश्चित्तं परं त्वत्र तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ११ ॥
नेवं करोति यो मोहाजडधीर्निवचानितः । स्त्रीमुखं नेह लभते रिष्टं तत्त्वान्दके ध्रुवम् ॥ १२ ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवनं पञ्चसप्ततिम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नृपं विना प्राग्भो हन्यान्मृगं हि विनतासुत । खञ्जः स्यादन्यजनुषि तत्काले मृगघातजे ॥ १ ॥
पापनाशकरीं तस्य निष्कृतिं वक्ष्यमहं सुत । दद्याद्दशं नवं तत्र स्वर्णनिष्कयुतं शुभम् ॥ २ ॥
सहासनं सालङ्कारं पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय महाबाहो नानाशास्त्रविधानतः ॥ ३ ॥
न पश्यति च खञ्जत्वं दानस्यास्य प्रभावतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यस्मृत्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे सूत पतैलापहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र कण्टूरोगवपीडिता ॥ १ ॥

सा मुच्यते महाभाग दानात्तलघटद्रवात् । सत्सुवर्णाद्यथाशक्तिं तलदानाद्विशेषतः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

राजपचारी वै कश्चिच्चारणः पूर्वजन्मनि । भव्यवृत्तिर्दंडो धीरो गिरपूजनतत्परः ॥ १ ॥
राजपत्न्यां महाबाहो दधारासत्त्ववर्मनः । गर्भे च कामलोभेन भाविनोऽर्थस्य वै वलात् ॥ २ ॥
पापात्पापफलं भुक्त्वा यमलोके खगाधिप । शिवपूजनजातुष्ण्यात्सोऽत्र जातो हि पादजः ॥ ३ ॥
देशे जाङ्गलके षण्ढः सर्ववर्मवहिल्कृतः । शिवपूजारतश्चैव प्रागत्र धनभोगभाक् ॥ ४ ॥
स्त्रीपुत्रसुखहीनोऽत्र प्रापश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

गर्भादद्या याववीतपूर्वे सृगं हि वनिताण्डज । स्वगर्भपालने दक्षा जन्मन्यत्र गतिं शृणु ॥ १ ॥
तद्वातकाले खञ्जा सा भविष्यति शुभानना । गर्भपातनदुःखार्ता तथैव हि तदेनसः ॥ २ ॥
तत्पापनाशनं सूत शृणु वक्ष्यामि तत्त्वतः । दद्याद्विप्राय तुरगं युवानं भूषणाञ्चितम् ॥ ३ ॥
स्वर्णनिष्कयुतं चात्र पूर्वपापात्प्रमुच्यते । न पश्यति च गर्भोऽस्यां पीडामत्रैव जन्मनि ॥ ४ ॥
दानप्रसादात्पक्षीन्द्र खञ्जत्वं नाप्नुयादिह ॥ ५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टविंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षेत्रे कुले समुत्पन्नो दानदाक्षिण्यतत्परः । मेहादिपीडितो नित्यं कृशाङ्गः पाण्डुरश्रुतिः ॥ १ ॥
उर्ध्ववातादिना पीडा वाल्ये स्याद्ब्रह्मणीगदः । तस्य भार्या शुभाचारा मुग्धेहा भर्तृभक्तिः ॥ २ ॥
रक्तस्रावादिना पीडा जायते चोदरानिलः । गर्भस्तस्या रक्षितोऽपि पातं कुर्याच्च दृष्टितः ॥ ३ ॥
द्वित्रैश्च पञ्चभिर्मासेश्चतुर्भिः सप्तभिस्तथा । केन कर्मविपाकेन गर्भो न स्थिरतां व्रजेत् ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वर्नतेय महानाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । व्यभिचारभयाद्वापि तथा गर्भश्च पातितः ॥ ५ ॥
अतिकष्टाद्द्विजतेय गर्भपातकृतागसः । अपरं च कृतं कर्म व्यभिचार इतस्ततः ॥ ६ ॥
नानाद्रव्यापहर्षो च कुलटावाक्यलंघनात् । भर्तृस्तस्याश्चोरवृत्तिर्दुष्टसङ्गस्य दोषतः ॥ ७ ॥
तेन दुष्टेन यद्रव्यं न्युततस्करबुद्धिना । धनं भुक्तं च ताभ्यां वै ब्रह्मस्वं तत्र जन्मनि ॥ ८ ॥
कालेन तद्धनं भुक्त्वा पीडितो दारुणैर्यहैः । यातना बहुधा प्राप्ताः पश्चान्मातुष्यमाप्य वै ॥ ९ ॥
किञ्चित्पुण्यप्रभावेण क्षात्रोऽयं साम्प्रतं भुवि । इदं चतुर्थकं जन्म गर्भपातोऽभिजायते ॥ १० ॥
उभाभ्यां च कृतं कर्म भुज्यते जन्मजन्मनि ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

प्रापश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि विश्वेश येन गर्भः स्थिरो भवेत् ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रदन्तन्मनि या नारी नानागर्भान्दिनस्ति वै । तस्याः शुद्धये निष्कृतिस्तु श्रूयतां कश्यपात्मज ॥ १३ ॥
ना नारी यतवादेर्मना वै व्रतकांक्षिणी । साम्प्रदायने रामाद्वयमाणे पक्षे शुभेऽहनि ॥ १४ ॥

तस्य पापस्य ज्ञान्तर्यं नानाव्रतमुपाचरेत् । पयः स्रवन्तीं ज्ञान्तां च सुग्भिं शुभलक्षणां ॥ १५ ॥
 गृहमानीय विधिवत्पूजयेत्तां समाहितः । इष्टेस्तु यवैः पानेर्भक्ष्यैः कण्डूयनेरापि ॥ १६ ॥
 रुचिरेस्तु सुगोघ्रात्रैः सा तां परिचरेत्तदा । बलिषुष्पादिभी रात्रौ दीपैः सकृच्चन्द्रनादिभिः ॥ १७ ॥
 सुगीतगङ्गलध्वनैः स्यादध्यायिनी भुवि । प्राणयात्रां प्रकुर्वीत तस्यास्तु पयसा हविः ॥ १८ ॥
 तस्यास्तु पञ्चगव्यानि ययान्वायमथाश्रती । एवं व्रतपरा नारी मासेमासे तु संयता ॥ १९ ॥
 तस्या धेनोः सवस्ताया इष्टं समभिक्षाद्विणी । व्रतान्ते द्विजमाकार्यं समस्तगुणशालिनम् ॥ २० ॥
 अभ्यर्च्य पूजयेद्व्रतया वस्त्रस्रक्दामभूषणैः । सम्यगभ्यर्च्य तां धेनुं मानयन्ती स्तनधयम् ॥ २१ ॥
 कृत्वा च विधिवत्तस्मै तां दद्याद्विभिभाषिणी । सुवर्णं शुद्धमात्रेण मापपोडशसंमितम् ॥ २२ ॥
 ददाति गां सवस्तां च पूर्वपापापनुत्तये ॥ २३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया कुलटावृत्त्या नानागर्भा विधातिताः । नानाभेदैः पातिताश्च गर्भा वै बहवो भुवि ॥ २४ ॥
 तत्कर्मणाजितं पापं गर्भपातादिदूषणम् । एनसस्तस्य नाशाय सवस्तां गामिमां ददे ॥ २५ ॥
 इह जन्मनि बन्ध्यात्वं नाशय त्वं शुभानने । दानेनानेन सुरभेरनवा ससुता तथा ॥ २६ ॥
 भवेयं त्वत्प्रसादेन सगर्भा सुभगा भवो ।” एवमस्तिवति तां धेनुं समादाय सदक्षिणाम् ॥ २७ ॥
 हिरण्यं रजतं ताम्रं गृह्णीयाद्वै फलानि च । एवंकृतविधेः सूत नारी स्यादुःखनाशिनी ॥ २८ ॥
 बन्ध्यात्वान्मुच्यते सूत पुत्रप्राप्तिर्यशस्विनी ॥ २९ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चित्पुत्रं घातयेन्नरः । वक्रकण्ठेन रोगेण पीडितोऽत्र प्रजायते ॥ १ ॥
 स्वर्णाश्वदानाद्विधिवत्सर्वोपस्करसंयुतात् । वक्रकण्ठसमुद्भूतां पीडां नामोति मानवः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृगालवाती पुरुषः प्राग्जनुष्यत्र जन्मनि । पादहीनो भवेत्सूत भृशं वा कृतनिष्कृतेः ॥ १ ॥
 दद्यादध्वं सुवर्णाद्वचं सर्वोपस्करसंयुतम् । ब्राह्मणाय प्रयत्नेन पूर्वपापापनुत्तये ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सङ्गरः प्राग्भवे सूत वभूव धनसंयुतः । तीर्थवासी विरक्तश्च लोभी धर्मक्रियान्वितः ॥ १ ॥
 क्रूरकर्म कृतं तेन दृष्टसङ्गेन चाण्डज । चौयेण गां पुरा नीत्वा भुषितैर्भक्षिता पुरा ॥ २ ॥
 मृतास्ते तेन पापेन नानायोगिमुपागताः । स तीर्थमृत्युवशतो गङ्गातीरेऽत्र पादजः ॥ ३ ॥
 नानाविभवसम्पन्नो धनपुत्रसम्पन्नितः । युवभावण्डजश्चेष्ट चक्षुर्हीनोऽत्र जायते ॥ ४ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दशस्वर्गैस्तु सम्मिता । लिखित्वा गौर्विधानेन पूजयित्वा विधानतः ॥ ५ ॥
 सा देया वेदविदुषे पूर्वपापविशुद्धये । गायत्र्या च जपेत्तत्र नियुक्तं चायुतद्वयम् ॥ ६ ॥
 होमवेच्च ययाशक्ति भोजयेच्च ततो द्विजान् । यः कुर्याद्विधिना चेदं स तदोपात्प्रमुच्यते ॥ ७ ॥

स दिव्यचक्षुषा युक्तो जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्धान्येनारी शृंगालं पूर्वजन्मनि । सा तत्र पुरुषं वापि घातार्थमुपदेशयेत् ॥ १ ॥
अत्र जन्मनि वै चोर्धात्स्थानाच्च बहु वैकृतम् । पादभङ्गो भवेत्तस्मात्पापाच्चैव स्वगाधिप ॥ २ ॥
करोति तस्य पापस्य निष्कृति विधनान्न चेत् । तस्मात्पापात्प्रमुच्येत गत्वोर्धात्पतनं तथा ॥ ३ ॥

अर्थं दद्यात्स्वर्णयुग्मनिमित्तं पापशोधनम् ॥ ४ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽप्यष्टाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी घातयेदर्थं ग्रामवे सात्र जन्मनि । महापर्वसु गद्गादिपुण्यतीर्थेषु दापयेत् ॥ १ ॥
सर्वोपस्करसंयुक्तं स्पर्णाढ्यं विधिसंयुतम् । सा मुच्यते वक्रकण्ठपीडनाडिनतासुत ॥ २ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽप्यष्टाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आसीत्क्षत्री महाभाग पाञ्चाले देशके शुभे । नानाधर्मसमायुक्तः ग्रामवे विश्रुतो महान् ॥ १ ॥
दुष्कृताचारितं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै वलात् । शूद्रायां च धृतो गर्भः कामलोभेन निश्चयात् ॥ २ ॥
कृतः प्रयत्नो हि महाबाहूदर्मस्य पातनम् । तथा ह्यालहल पीतं लोकलज्जातुरा मृता ॥ ३ ॥
गर्भे पीडा महत्युग्रा बालकोऽपि मृतस्ततः । सहायपथ्युक्तेन कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
कर्मणां संग्रहश्चायं गर्भनाशसमुद्भवः । ततो वै मरणम्प्राप्तो बाहुजोऽयं सहाययुक् ॥ ५ ॥
सूर्यलोकं तदा गत्वा भुक्ता भोगौश्च शाश्वतान् । अशुभान्नरकान्भुञ्जत स्वकृताद्दृढकर्मणः ॥ ६ ॥
सोपप्लवे महादानात्पूर्वजन्मनि मानद । स जातो यमुनातीरे बाहुजश्चेह जन्मनि ॥ ७ ॥
गौरः कुशाङ्गो लम्पश्च धनसौख्यसमन्वितः । पितृभ्रातृविहीनश्च मितदो लोभमोहकृत् ॥ ८ ॥
नैकस्त्रीसंयुतः कामी नानाविभवसंयुतः । व्याघ्रान्तमुखयुक्तश्च बुद्धिमान्देशविश्रुतः ॥ ९ ॥
धर्मादिदं तथा पापाङ्गैः पापतः शठः । सकन्यो हृदि रणश्च मनोदुराखसमन्वितः ॥ १० ॥
शूद्रायां वीर्यदानात्पातद्रोधादनपत्यकः । ऐहिकं लक्षणं तस्य शरीरे चोपजायते ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन्सर्वपापान्नोदिनीम् । पुत्रवृद्धिकरौ धन्या लोकानां हितकाम्यया ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वक्ष्यामि निष्कृतिं तस्य शृणु सूत प्रयत्नतः । पूर्वपापविशुद्धयर्थं गर्भवारणकारिणीम् ॥ १३ ॥
शूद्रायाः प्रतिमा कार्या परलः पञ्चभिरन्विता । हिरण्यमी सगर्भा च पत्रे लेख्या विधानतः ॥ १४ ॥
तदधेनायरा कार्या निजवित्तानुमानतः । गन्धपुष्पैरलङ्कृत्य सा देया पापनाशिनी ॥ १५ ॥
पञ्चमार्पः कृतो विष्णुः सर्वपापप्रणाशनः । प्रजापतिं तथा दद्यात्सोर्वर्ण दशमापकम् ॥ १६ ॥
राजतं च तथा दद्यात्सोमं सार्धपलात्मकम् । गायत्रीदशसाहस्रं जपेच्च विधिपूर्वकम् ॥ १७ ॥
होमपेक्षण्डुलेः साज्यैः सर्पैः सतिलैस्तथा । ब्राह्मणान्भोजयेत्प्रश्नात्पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ १८ ॥
एवंकृतविधेः सूत सर्वपापविनाशनम् । तस्य पुत्रवृद्धिः स्यादिह जन्मनि निश्चितम् ॥ १९ ॥
ब्रह्मते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते यथादिते । रिष्टं पृथिमिते वर्षे दारुणं शतवैकृतम् ॥ २० ॥
प्रायश्चित्ते कृते सूत जीवन् चान्द्रसप्ततिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २१ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽप्यष्टाविंशत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभूवन्महाभाग प्राग्जन्मन्यतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतद्रुनिकटेण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या च तेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्तातिकामलोभेन बलात्कारेण दूयिता ॥ २ ॥
 स चातिधर्मपुत्रस्य भुक्ता रौरवयातनाः । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः । राज्यमचारको धीमान्गजाश्वपतिपालकः ॥ ४ ॥
 महाधनो महोत्साहो महाविभवविस्तरः । मृतिं प्राप्स्यति गङ्गायां पुण्याच्च शिवपूजनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य संहतिः ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पादरोगयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । यो मार्गाहा पुरा लोके परलुण्ठनतत्परः ॥ १ ॥
 सोऽश्वदानाद्विधानेन ब्राह्मणाय खगाधिप । न पश्यति महापीडां पापजां पादसम्भवाम् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अभक्तमानभवे विप्रो ग्रामवासी वनाश्रितः । चोराधिपो महोपश्रुतस्तर्गो खगाधिप ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन ग्रहणे दानानि विनतामुत । गोभूम्यश्वपदादीनि ब्राह्मणेभ्योऽतिशक्तितः ॥ २ ॥
 स भुक्ता नरकान्घोरात् पापात्पुण्याच्च शाश्वतान् । स्वर्गात्पर्वतभागे तु सञ्जातो बाहुजोऽधुना ॥ ३ ॥
 बुद्धिमान्नाजसम्मानी महोप्रो मन्त्रपारगः । पुत्रहीनस्त्वसौ सूत पराधितस्य लुण्ठनात् ॥ ४ ॥
 भवन्त्यत्र च य पुत्रा स्त्रियन्ते नात्र संशयः । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि येन पापं प्रशाम्यति ॥ ५ ॥
 कृत्वा वेदघटान्सूत सौवर्णान्धृतपूरितान् । तदभावे राजतांश्च विप्रेभ्यः प्रतिपादयेत् ॥ ६ ॥
 हरिवंशं विधानेन शृणुयाद्भक्तितोऽण्डज । रौद्रं व्रतं चरेत्पश्चात्पूर्वपापविशुद्धये ॥ ७ ॥
 नेतमकुर्याद्यः श्रुत्वा स नरः पुत्रवर्जितः । जायतेऽत्रैव पक्षीन्द्र कुर्याच्च पुत्रवर्धनम् ॥ ८ ॥
 अष्टाशीत्यब्दमायुः स्यात्सन्ततिः कृतनिष्कृतेः ॥ ९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टचत्वारिंशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८४८ ॥

अरुण उवाच ।

क्षात्रवंशे समुद्भूतो वावदेहरुजाकरः । गुल्माद्या ह्यदरे बाधा शिरोऽन्तिर्जायते तदा ॥ १ ॥
 व्यापारो निष्कलस्तस्य किञ्चित्स्तेवादिना भवेत् । तस्य भार्याद्वयं चास्ति किञ्चिद्भक्तिपरायणम् ॥ २ ॥
 अन्योन्यद्वेष्यभावाच्च किञ्चित्प्रीतिकं परम् । मृतवत्सा कथं जाता सत्यं कथय भास्कर ॥ ३ ॥
 उदरश्च स्थिरीभूतो न प्रसूतिर्न पावनम् । केन पापप्रभावेण कथय त्वं दिवाकर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि विप्रस्तु क्रयविक्रयकारकः । दानधर्मपरो नित्यं वेददेवपरायणः ॥ ५ ॥
 अन्योन्यद्वेष्यभावाच्च वर्तते च विधिः सुत । कश्चिद्विप्रो धर्मपरो वेदशास्त्रार्थसाधकः ॥ ६ ॥
 कदाचिद्वैद्ययोगाच्च भाविनोऽयस्य वै बलात् । तद्विचित्रं ग्राह्यामास शूद्रो म्लेच्छजनैः सह ॥ ७ ॥
 लंघनाय मतिं चक्रे ब्राह्मणो भार्यया सह । भर्त्सनैस्तर्जनाद्यैस्तु न शूद्रेणार्पितं धनम् ॥ ८ ॥
 दिनेः कतिपर्यैव शूद्रो हि यवनैः सह । ब्राह्मणं भर्त्सयामास ब्राह्मणः क्रोधसंकुलः ॥ ९ ॥

तदर्थमपि प्राप्तश्च स्वात्मघातं चकार, ह + गर्भयुक्ता तु भार्या वै भर्तारं पृथतोऽन्वगात् ॥ १० ॥
 हृतं तस्यापि सर्वस्वं म्लेच्छराजेन तत्तदा । किञ्चित्काले गते कैश्चिच्छूद्रो म्लेच्छैर्हि धातितः ॥ ११ ॥
 ततो वै निरये वस्तु वर्षायुतसदस्रकम् । पपाच नरके घोरं शूद्रो देहेन वै तदा ॥ १२ ॥
 पश्चान्मानुष्यमापन्नो दानधर्मप्रभाततः । तत्र यत्नशतेनापि ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं स्वामिन्येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं सकलां ब्रूहि नारीणां हितकाम्यया ॥ १४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थं सेवत्सरं सेवा ह्येकचित्तेन दम्पती । श्रवणं हरिवंशस्य विप्रस्योडाह्नं तथा ॥ १५ ॥
 तावन्निष्कृतयो भूयः क्रमेणानेन यास्तदा । सुशुभे भृषदेशे तु गोमयाद्युपर्चाचिरे ॥ १६ ॥
 कुर्यादष्टदलं पद्मं चित्रवर्णं सुशोभनम् । तन्मध्ये रुक्मिणीयुक्तं माधवं कलशैर्चयेत् ॥ १७ ॥
 सौवर्णं राजतं पद्मं सायुधं सचतुर्भुजम् । उपचारैः शुभैर्गन्धैर्धूपैश्च कुमुमादिभिः ॥ १८ ॥
 जनन्यास्तद्वितं भूयः प्रशुभ्राद्यांस्तथार्चयेत् । चारुदेहं चारुबाहुं चारुशुभं यशस्विनम् ॥ १९ ॥
 श्रीवत्साकं पीतवस्त्रं सुचारुं पूजयेत्कृमात् । पूजनं विष्णुसक्तेन तथा श्रीरसकोविदैः ॥ २० ॥
 पुष्पैः सगन्धधूपैश्च ह्यर्चयेद्विष्णुधारणैः । तद्विप्रासोऽथ तद्विष्णोरो देवादिभिस्तथा ॥ २१ ॥
 शतमष्टोत्तरं हुत्वा चतुर्द्रव्यसमन्वितम् । नातासुखैश्चर्ययुतो गजाश्चरथसाहने ॥ २२ ॥
 बन्धुभृत्याधिकारादयो वस्त्रभूषणभूषितः । सर्वं विष्णुप्रसादाच्च सुखं पापफलं शृणु ॥ २३ ॥
 घूर्तो मिथ्यामवादी च बहुलोभसमन्वितः । जातसन्ततिदुःखातां बालवत्सवधादिह ॥ २४ ॥
 नेत्ररोगान्वितो नित्यं शृणु चिह्नं खगेश्वर । चत्वारिंशन्मिमे, वर्षे सर्वसन्ततिनाशनम् ॥ २५ ॥
 गृहपापान्महाभाग वृष्टिदिष्टसमुद्भवात् । पूर्वपापफलस्यात्र भोगादेव क्षयः स्मृतः ॥ २६ ॥

अरुण उवाच ।

निष्कृतिं वद मे स्वामिन् बालवत्सवनाशिनीम् । यां कृत्वा विधिवज्जन्तुः पूर्वपापात्प्रमुच्यते ॥ २७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं सुत शृणु तद्वर्णनन्तरं सुत । तस्मिन्वर्षे महाभाग प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ २८ ॥
 दृढकर्माजितापापान्न चोक्तं पापशोधनम् । श्रवणाद्वारिवंशस्य वैशाखे विधिनाण्डज ॥ २९ ॥
 माघे वा कार्तिके वापि दशावृत्त्या विधानतः । ततस्तु भोजयेद्विप्रान्होमयेच्च स्वशक्तिनः ॥ ३० ॥
 कोटिलक्षायुतं सूत रुद्राध्यायं जपेत्तथा । येनूनां दशकं दद्यात्सवत्सभारणान्वितम् ॥ ३१ ॥
 दद्याच्च कपिलामेतां स्वर्णशृङ्गां पयस्विनीम् । प्रायश्चित्तमिदं पुत्रयः कुर्याद्विधिपूर्वकम् ॥ ३२ ॥
 तस्मै पुत्रविद्वद्भिः स्याद्विवाहादपरात्सुत । मृत्युः पश्चाद्गन्धे तु खग चाकृतनिष्कृतेः ॥ ३३ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नवत्यब्दमितं तथा । द्वियुक्तमायुः कथितं तीर्थपुण्याश्रयेण्डज ॥ ३४ ॥
 जीवे कर्कटगे तत्र चन्द्रे मकरराशिगे । त्रयोदश्यां दिवाभूमौ ऋक्षे मृगशिरोभिधे ॥ ३५ ॥
 निर्याणं कथितं तस्य विष्णुपूजनजातफलात् । भविष्यति गतिस्त्वस्य शुभा विष्णुमपूजनात् ॥ ३६ ॥
 तथा वृत्तये जनुपि मरणं गोप्रहातसुत । सर्वपापविशुद्धः स्यात्पुनर्मोक्षमवाप्नुयात् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविषयकेऽध्याये एकोऽन्यथादुष्टादुष्टताधिकतहस्ततमः ॥ १८४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग खररोमां प्रजायते । पूर्वजन्मनि यो हन्यात्स्वं पापविमोहितः ॥ १ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्य पापस्य शृणु तत्त्वतः । निष्कत्रयं हिरण्यं च दद्याद्दोषोपशान्तये ॥ २ ॥
 ब्राह्मणाय दरिद्राय वेदवेदाङ्गवेदिने ॥ ३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्राममुक्तं गर्भपुष्ट्यर्थं कुक्कुटाण्डं स्वयेश्वर । न गर्भं धारयत्येषा प्राक्पापादण्डभक्षणात् ॥ १ ॥
 कृत्वाण्डं विधिना तद्वह्निर्गन्धं द्विपलात्मकम् । तदर्थमितकं वापि निजवित्तानुमानतः ॥ २ ॥
 दत्त्वा द्विजाय विधिना आचरेच्छाङ्गरं व्रतम् । फालगुनादौ चतुर्दश्यैः कृष्णार्था मासिमासितु ३
 पूजयेच्छकरं रात्रौ तथा जागरणेन च । भवन्ति सुलभाः पुत्राः सततं कृतनिष्कृतेः ॥ ४ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत महाभाग यत्कर्म कृतवान्पुरा । जीवोऽर्थं तत्फलं चात्र प्रवक्ष्यामि समासतः ॥ १ ॥
 अभवत्प्राग्भवे विप्रो धर्मशास्त्रार्थकोविदः । राज्यभचारी बलवान्शूरो मन्त्री महायशः ॥ २ ॥
 संविधिप्रदसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियंवदः । गत्वा त्वरिपुरं तेन घातिताः शत्रवः पुरा ॥ ३ ॥
 विश्वासाद्राजकार्येषु कृतं कर्मातिदुष्कृतम् । लुण्ठितं तत्पुरं तेन लोभोपहतचेतसा ॥ ४ ॥
 पीडिता बहवो लोका द्रव्यलोभाकुलेन वै । त तेन कर्मणा युक्तः प्रातस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 सुहृन्नातिदारुणान्सूत नरकान्धोरदर्शनान् । तथा पुण्यफलं पुण्यात्प्राप्य पुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 स्वर्णकारकुले जातो धूर्तो लोभपरः सदा । नानाचौर्यक्रियायुक्तो लोभवध्ननतत्परः ॥ ७ ॥
 महाभिमाननिरतः प्रियो राजजनेष्वपि । सुखैश्वर्यधनैर्गुप्तो कुटुम्बभरणे दृढः ॥ ८ ॥
 नानास्त्रीमुखसंयुक्तस्तथा पुत्रविर्वजितः । वक्ष्यामि निष्कृतिं सूत सर्वपापनिकृन्तनीम् ॥ ९ ॥
 प्रयागे त्वयवा काश्यां स्थाप्य लिङ्गन्तु शोभनम् । पूजयेत् त्रिवर्षान्तं मन्त्रैस्तद्विङ्गजैस्तथा ॥ १० ॥
 गन्धपुष्पोपचारैश्च नैवेद्यैर्बहुदीपकैः । सम्पूज्य विधिबद्धं तदन्ते भोजयेद्द्विजान् ॥ ११ ॥
 शिवभक्तांस्तथा शान्तान्पूजयेदक्षिणांशुकैः । नानाहिरण्यैर्विविधैस्तथा चाभरणैः शुभैः ॥ १२ ॥
 अथवा शृणुयात्तत्र यत्पूर्वं विधानतः । ब्रह्मचर्येण सततं प्रायश्चित्तमिदं परम् ॥ १३ ॥
 य एवं कुरुते भक्त्या पूर्वपापीघनाशनम् । सम्प्राप्य तत्र निर्याणं शिवलोकं हि गच्छति ॥ १४ ॥
 कर्तव्यं ब्राह्मणद्वारा पृथमेतद्वि काश्यपे । नाधिकारोऽत्र शूद्रस्य वेदस्य श्रवणे कचित् ॥ १५ ॥
 तप्ता शलाका देया वै शूद्रकर्णेऽतिदारुणा । शृतं पारायणं येन पापेनाक्रान्तचेतसा ॥ १६ ॥
 आयुर्वदशतं तस्य कृतनिष्कृतिकस्य हि । प्रायश्चित्ते कृते रिष्टं जायते पण्डितसरे ॥ १७ ॥
 एतज्जन्मफलं प्रोक्तं सविधानं समासतः ॥ १८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे हन्यात्स्वरमग्रेव जन्मनि । खररोमसमान्यस्या रोमाणीह भवन्ति च ॥ १ ॥
 ब्राह्मणाय तदा दद्यात्स्वर्णनिष्कत्रयं सुत । जायते सुक्ष्मरोमा सा विनतानन्दवर्धन ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या पुरा हारयेद्रीति नारी सा च खगाधिप । पिङ्गाक्षी जायते चात्र प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥
रीति दद्यात्पलशतं तथा ब्राह्मणभोजनम् । गायन्था जुहुयाच्छतया तिलान्मोगविनाशनम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे वनिता या च परसिद्धान्नहारिणी । सात्र जन्मनि शूलेन रोगैर्नैव च बाध्यते ॥ १ ॥
सिद्धान्नदानादिप्रेम्भ्यो दर्शनेभ्योऽप्य खगेश्वर । मित्रुभ्यश्च तथा दानाद्वसदानाच्च शक्तितः ॥ २ ॥
न जायते शूलपीडा तस्माश्च कृतनिष्कृतेः । प्रायश्चित्तेऽकृतेऽत्रैव म्रियते शूलपीडया ॥ ३ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

उष्ट्रघाती भवेत्पूर्वे जन्मन्यय पतत्रिण । सोऽत्र जन्मनि जायेत नरश्च विकृतस्वरः ॥ १ ॥
वक्ष्यामि तस्य पापस्य नाशनं चात्र जन्मनि । कर्पूरं त्रिपलं द्यादिप्रेम्भ्यः शक्तितोऽण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः षट्पञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वञ्च्येयं या महाभाग पृच्छति स्वं प्रयोजनम् । गर्भपातरता पूर्वं जनुष्वत्र फलं त्विदम् ॥ १ ॥
मुखजा प्राग्भवे त्वत्र तत्पापाद्यवनी हि सा । तन्निष्कृतिं प्रवक्ष्यामि गङ्गाया हि समगाधिप ॥ २ ॥
पूजयेत्क्षरुद्रास्तु तदर्द्धं वा तदर्धेकम् । शक्त्याय भोजयेद्विप्रान्होमयेच्च स्वशक्तितः ॥ ३ ॥
अनेन विधिना या च प्रायश्चित्तं समाचरेत् । जायते सन्ततिस्तस्या इह जन्मनि वै ध्रुवम् ॥ ४ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५७ ॥

श्रीमूर्य उवाच ।

कात्स्यहारी तु पुरुषो प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायतेऽधुना ॥ १ ॥
दानात्पलशतादत्र सीसकादण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव वाहुजः कश्चिद्देशे कीराभिधे सुत । धर्मकर्मा साधुभक्तः पितृपुत्रधनान्वितः ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो हि शक्तितः । सर्वाण्यपि च पात्रेभ्यो गोभूम्यन्वादि कानि च ॥ २ ॥
पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । स्ववंशीयस्य कस्यापि गृहं शशोर्मनोहरम् ॥ ३ ॥
निर्दग्धं वैरिनावातु रात्रौ भार्यासहायतः । तस्मिन्दग्धे महाबाहो निर्दग्धं वृषभद्वयम् ॥ ४ ॥
गृहस्थाः स्वल्पजीवाश्च घातिताः क्रूरकर्मणा । ततो बहुनिधे काले गतः स चमशासनम् ॥ ५ ॥
सखीकः स्वफलं मुक्ता पापाहुष्टं शुभाच्छुभम् । ततः पञ्चनदे देशे स जातो बाहुजाधरः ॥ ६ ॥
मध्यस्वरूपो मतिमान्कुलेष्टः पुरुषो दृढः । गौररक्तो नातिनीचो चतुर्कन्यः पृथग्निभः ॥ ७ ॥
र्यावने तु मुखेऽर्धवर्णः स्थानैर्युतायुतः । मितदो भोगनाम्न्यादयः कृती मानी जनामियः ॥ ८ ॥

पुण्यादिदं तथा पापाद्योर्भा पापरतः कश्चित् । चिन्तातुरश्च धूर्तश्च दुःखार्तो मानवर्जितः ॥ ९ ॥
 गोघातादग्निदाहाच्च जातपुत्रविनाशकः । सहायलक्षणं सर्वं कथयामि स्वगेश्वर ॥ १० ॥
 या स्त्री पूर्वं सहायसीदाहकर्मणि चाण्डज । सा ज्येष्ठा प्रपुत्रेवात्र मृतपुत्रात्र जन्मनि ॥ ११ ॥
 लक्ष्मैतदण्डजथेष्ट जन्माङ्गादृषभे शनिः । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 कारयित्वा शिवं साङ्गं पल्लवंदमितैः शुभैः । हिरण्मयं महाभाग पत्रे लेख्यं शिवान्वितम् ॥ १३ ॥
 तदर्थमितकं वापि निज विचिन्तुमानतः । पूजयित्वा तु गन्धार्घ्यः षोडशोरूपचारकैः ॥ १४ ॥
 संस्थाप्य विश्रुतं पश्चाद्गोरये सुमनोरमे । सर्वोपस्करसंयुक्ते वित्तानाम्बरमूर्षिते ॥ १५ ॥
 दद्याद्वेदविधिज्ञाय मन्त्रमेतमुदीरयन् ॥ १६ ॥

मंत्रः ।

“मोहारपूर्वं महापापमग्निदाहाद्यदार्जितम् । तन्नाशय ददेऽहं तु शिवं गोरयसंस्थितम्” ॥ १७ ॥
 गोधिकाद्यास्तथा जीवाः पत्रे लेख्यास्तु राजते । शिवपत्रमिदं दद्याद्ये चान्ये वातिताः पुरा ॥ १८ ॥
 पञ्चमापमितो वद्विर्देगो हेममयः शुभः । गायत्र्यष्टसहस्रं तु रीद्रं जप्त्वा सहस्रकम् ॥ १९ ॥
 अष्टाक्षरं द्विसाहस्रं होमयेद्भोजयेद्द्विजान् । य एवं कुरुते सूत प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ २० ॥
 न तस्य पुनर्मरणं तदग्रे जायते कश्चित् । जायते सुलभाः पुत्रा आविष्याधिविवर्जिताः ॥ २१ ॥
 चत्वारिंशन्मितकोने वर्षे रिष्टं प्रकीर्तितम् । पञ्चाशन्मितकेन्द्रे वा रिष्टं चाकृतनिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते त्वायुश्चतुःसप्तमितान्दकम् ॥ २३ ॥

इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८५९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कांस्यहारी तु पुरुषः प्राग्भवे विनतासुत । शीर्षरोगेण सततं पीडितो जायते त्विह ॥ १ ॥
 दानात्पलशतादत्र ससिकस्याण्डजोत्तम । विप्राय वेदविदुषे शीर्षरोगं न पश्यति ॥ २ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बन्ध्यायाश्च महाभाग प्रायश्चित्तमतः शृणु । शूलोद्भिन्नतनुं चारं मृतं प्राप्य स्वेदिने ॥ १ ॥
 तत्तले तु तदा कुर्याद्बन्ध्या स्नानं शतार्पणं । पत्रवृक्षोर्ध्वः सूत तथा मृद्धिश्च सप्तभिः ॥ २ ॥
 तीर्थोदकैः समन्त्रैश्च तं पूज्य प्रथमं सुत । विधिनानेन या कुर्याद्बन्ध्या पुत्रं लभेद्दध्रुवम् ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकपष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्ता स्वभार्या परमां सार्ध्वी सन्त्यज्य दुर्मतिः । प्रमादात्प्राग्भवे गच्छेदन्त्यां स्त्रीं काममोहितः ॥ १ ॥
 सोऽत्र जन्मनि भोः सूत ग्रहणीरोगसंयुतः । जायते त्रिपतेऽवश्यं ब्राह्मणीगमनादिह ॥ २ ॥
 न तस्य पापज्ञमनं मया शोक्तं खमाधिप । तस्मिन्वयसि वै रोगी भविष्यति न संशयः ॥ ३ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूक्त्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय द्विपष्ठोत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विनिता सूत प्राग्भवे कांस्यहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षान्द्र शीर्षरोगमपीडिता ॥ १ ॥

दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजाद्रोगान्मुच्येत नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी ह्यवधीतपूर्वं मोहादुष्टं खगाधिप । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र जायते विकृतस्वरा ॥ १ ॥
सरस्वत्याश्च प्रतिमां सौवर्णीं राजतीं तथा । दद्याद्देवविधिनाय तदा स्यात्सुस्वराण्डज ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायपञ्चपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि यः कश्चिन्मोहात्परधृतं हरेत् । नेत्ररोगयुतः सोऽपि जायतेऽत्रैव जन्मनि ॥ १ ॥
घृतधेनुप्रदानाच्च विधिना वेदवेदिने । मुच्यते नेत्ररोगाच्च जन्मनीह खगेश्वर ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वकं पतिं परित्यज्य या गच्छेत्पूर्वजन्मनि । परपुंसि महाभारा ग्रहणीरुग्धुतात्र या ॥ १ ॥
प्रायश्चित्तं परं तस्या व्रतं चान्द्रायणं त्विह । वैशाखे माघमासे वा तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८६६ ॥

अरुण उवाच ।

विप्रवर्णकुलोत्पन्नो वातरक्ताक्षदर्शनः । उदरे वातजा रोगाः किञ्चिच्छस्त्रोपचातवान् ॥ १ ॥
किञ्चित्क्रोधश्च लोभश्च किञ्चिद्विचलितमन्त्रितः । तस्य प्रिया शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ २ ॥
एकापत्यं भवेत्तस्य तच्च वै मृतपुत्रकः । आदिपुत्रो मृतस्तस्यापत्यं नान्यत्प्रजायते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन संत्यं कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मनि सद्बुद्धे शूद्रवंशसमुद्भवः । व्यापारकृषिवाणिज्यं ब्रह्मविद्येन चाकरोत् ॥ ५ ॥
व्यवहारादिना तद्धि ब्रह्मविक्ताद्वयवर्षवत् । कालेनैव मृतो विप्रो धनं शूद्रेण वञ्चितम् ॥ ६ ॥
नार्पितं ब्रह्मपुत्राय ब्रह्मस्वं च गृहे स्थितम् । ब्रह्मस्वं भाक्षितं तेन बहुकालं खगेश्वर ॥ ७ ॥
पश्चान्मृत्युवशं प्राप्तो नरके रौखे गतः । ब्रह्मस्वभक्षणाच्चैव वर्षाणाञ्च सहस्रकम् ॥ ८ ॥
पतितो नरके घरे पतस्तत्र स्वकर्मणा । पश्चान्मानुष्यमापन्नो व्रतदानप्रभावतः ॥ ९ ॥
इदं वृत्तीयं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । निक्षेपहरणाद्वापि मृतपुत्रः प्रजायते ॥ १० ॥
ब्राह्मणस्य विशेषेण ब्रह्मस्वं विपमेव हि । ऋणं प्रसह्य वै प्रोक्तमपि कल्पशताधिकम् ॥ ११ ॥
तस्मादिप्रणदोपादि ह्यपत्यं नैव जायते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पुत्रः प्रजायते । नारीणां च नराणाञ्च निष्कृतिं श्रेयसे वद ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महापापहरो देवः सर्वकाममदः प्रभुः । पूजनीयो महारुद्रः सन्ततिश्रेय इच्छता ॥ १४ ॥
यजुर्वेदमयं देवं यजुर्भिः शतरुद्रियैः । वज्रमानः प्रमुच्येत पापादाकल्पसम्भवात् ॥ १५ ॥
रुद्रकादशनीभिश्च रुद्रैकादशकेन वा । यत्नतस्तोषयेद्देवं रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १६ ॥

तदशशेन होतव्यं द्रव्यं श्रद्धासमन्वितम् । विधिवज्जुहुयाद्द्वौ तिलस्तिमधुराण्डुतैः ॥ १७ ॥
 हरितालीपलाशोत्थाः समिधोऽत्र हुनेत्सुधीः । प्रतिरुद्रं प्रदातव्यं गोयुग्मं रक्षान्वितम् ॥ १८ ॥
 केयूरकुण्डलाकल्पमन्त्रपुष्पकमण्डलु । प्रतिरुद्रं शतं विप्रान्भोजयेत्सुसमाहितः ॥ १९ ॥
 निष्कं दद्यात्सुवर्णस्य दद्याद्वा सुख्यदक्षिणाम् । एवं रुद्रविधिं कृत्वा त्रिविधं नाशयेदवम् ॥ २० ॥
 इतिहासपुराणोक्तीः सूक्तानि विविधानि च । शृणुयाद्विधिवत्कर्ता सभार्यः प्रीतितोऽन्यदम् ॥ २१ ॥
 देवर्षिपितृमत्यानामृषीणाञ्च महीक्षिताम् । देवदानवगन्धर्वपिशाचोरगरक्षसाम् ॥ २२ ॥
 सर्वोक्तो जीवजातीनामुत्पत्तिं शृणुयादपि । ऋषीणासृषिपत्नीनां वंशान्तर्वातुदीरितात् ॥ २३ ॥
 एवं वै त्रिविधात्पापान्मुच्यतेऽपत्यदुःखदात् । गुरुन्देवादिजान्त्सम्यक् श्रद्धया समुपाचरेत् ॥ २४ ॥
 एवंकृतविधिः सूत हरिवंशश्रुतार्थकः । वाचकोपारि सन्तुष्टो भूमिद्रविणवस्त्रकैः ॥ २५ ॥
 मुद्राकर्णकतुरगं गां दत्त्वा तु पर्यास्विनीम् । भूमिद्रविणदानार्थस्तोषयेद्दिजपुङ्गवान् ॥ २६ ॥
 इति श्रीवृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठमुत्तमः पञ्चदशोऽधिकतस्तत्त्वतः ॥ १८६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्यं भक्षितं तेन वंशवृद्धिविनाशनम् । तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् ॥ १ ॥
 यो वै तस्य मृतः पुनः सञ्जातो ब्राह्मणः स च । इदं चतुर्थं वै जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवम् ॥ २ ॥
 भार्या दुःखकरी नित्यं पुत्रहीना समाधिप ॥ ३ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ब्रूहि देवेश सन्ततेः सौरुषदेहते ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्यं विपतुल्यं हि पुत्रपौत्रादिनाशनम् । विपेणिको हि म्रियते ब्रह्मस्वात्सुतसन्ततिः ॥ ५ ॥
 तस्य सन्ततिरक्षार्थं कारयेन्निष्कृतिं शुनाम् । सुशुभे भूप्रदेशे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ ६ ॥
 कुर्यादष्टदलं पत्रं राजतं शुक्लतण्डुलैः । तन्मध्ये स्थापयेत्ताम्रमयं वै कुम्भमव्रणम् ॥ ७ ॥
 सुशीतसलिलापूर्णं सरलीपविपल्ववम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ ८ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वेणवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रस्त्रवचनान्वितम् ॥ ९ ॥
 तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कद्वयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च दद्यात्तां वेद्वादिने ॥ १० ॥
 प्रतिष्ठापूजने कृत्वा ततो गां वै सक्तसकाम् । शतमशोत्तरं हुत्वा द्रोणाः सप्तैव निर्मिताः ॥ ११ ॥
 जातीलक्षप्रसूनैस्तु कुर्यात्पूजां शिवोपरि । संकष्टान्मोचयेद्देहेन दम्पतीः परिधापयेत् ॥ १२ ॥
 एवं कृतविधेः सूत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपष्ठमुत्तमः पञ्चदशोऽधिकतस्तत्त्वतः ॥ १८६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ना काचिद्वनिता मोहात्पान्मवे माशिकं हरेत् । सात्र जन्मानि पक्षीन्द्र दुर्गन्धादद्या प्रजायते ॥ १ ॥
 मधुपेक्षुप्रदानाच्च व्यतीपातादिपर्वसु । दुर्गन्धरोगात्सततं मुच्यते सा खगेश्वर ॥ २ ॥
 पण्डश्च राजसम्मानो चेद्द जन्मानि जायते । महादुष्टक्रियायुक्तो वधवर्धनतत्परः ॥ ३ ॥
 स कृतात्तु महादानात्सुखैर्बर्धनान्वितः । महामानी महाधूर्तः पण्डोऽगम्यातिसेवनात् ॥ ४ ॥
 नेह जन्मानि भोः सूत प्रायश्चित्तं मयोदितम् । अगम्यागमनं पापं प्रायश्चित्तविवर्जितम् ॥ ५ ॥

इति श्रीवृहत्सूर्यस्मृतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनसप्तमुत्तमः पञ्चदशोऽधिकतस्तत्त्वतः ॥ १८६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मघ्नी सा समाख्याता या पूर्वं घातयेद्विजम् । सर्वं विचेष्टितं तस्याः शृणु चेह स्वगाधिप ॥ १ ॥
 जनया द्रव्यलोभेन सपत्न्या घातितः सुतः । प्राग्भवे विषदानेन सर्वदोषविजितः ॥ २ ॥
 तस्मादियं महादुष्टा वास्ये कुष्ठान्विता सुत । जविनाह्वा यतः सर्वैः पितृगेहे स्थिनाण्डज ॥ ३ ॥
 महादोषवती पापाज्जातात्र यवनी सुत । भविष्यति महारिष्टमग्निदाहेन चाण्डज ॥ ४ ॥
 चतुर्विंशे तथा वर्षे मरणं कीर्तितं ध्रुवम् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वराहं यो नरो हन्यात्प्राग्भवे विनतासुत । जायते दन्तुरः सोऽपि काले तत्पापचिह्नितः ॥ १ ॥
 घृतकुम्भं सर्वं दद्याच्छ्रुत्या विप्राय धीमते । सुवर्णसहितं तेन तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय एकसप्तयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो हरेत्प्राग्भवे सूत गुडं मोहान्नराधमः । गुल्मोदरेण रोगेण सोऽत्र जन्मनि पीडयते ॥ १ ॥
 गुडधेनुप्रदानाच्च विधिना ब्राह्मणाय च । गुल्मोदरसमुद्भूता पीडा नश्यति तत्क्षणात् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वादसयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अथ काचित्सती नारी धर्मिष्ठा प्रियवादिनी । स्वामिमेरितया शत्रोः पूर्वं दग्धं तथा गृहम् ॥ १ ॥
 तद्वाहाच्च महाभाग दग्धं सर्वं पुरं तदा । ब्राह्मणस्यैकवाला च निर्दग्धा दोषवर्जिता ॥ २ ॥
 ततो ब्रह्मवधात्तत्र किञ्चित्कालेऽपि सा मृता । भुक्ता फलानि सर्वाणि पुण्यपापभवानि वै ॥ ३ ॥
 सा शूद्री यमुनातीरे जातेह पतितेवया । कुष्ठरोगयुता वास्ये निष्कृतिं पापनाशिनीम् ॥ ४ ॥
 वक्ष्यामि वृषभं दद्यात्सर्वोपस्कारसंयुतम् । कुष्ठरोगात्प्रमुच्येत नात्र कार्या विचारणा ॥ ५ ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिसप्तयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्रागासीद्ब्राह्मणः कश्चि कृषिकर्मरतस्त्वदा । पूजकश्चातिथीनां च मिथुकाणां च यत्नतः ॥ १ ॥
 तद्दृष्ट्वै वृषभो मत्तो तीक्ष्णशृङ्गो भयानकः । तेन तद्वृषमस्यापि प्राग्भवे विनतासुत ॥ २ ॥
 छित्त्वा नासाग्रमुष्कां तु कृतं कर्मातिद्वारणम् । तत्र तज्जनितं भुक्ता फलं पापसमुद्भवम् ॥ ३ ॥
 जातोऽत्र यवनः सिन्धुमण्डले पर्वताश्रिते । पण्डितु तेन पापेन स चास्त्यत्र स्वगेश्वर ॥ ४ ॥
 यर्मात्पूर्वकृतास्तोऽपि सुखैश्वर्यपन्नान्वितः । दृढाजितस्य पापस्य प्रायश्चित्तं न विद्यते ॥ ५ ॥
 पूजनादतिथीनां भविष्यति च सन्नतिः । तीर्थोऽत्रयेऽत्र जनुषि मृत्युस्तस्य प्रकीर्तितः ॥ ६ ॥

आयुर्दक्षिणमितावदान्तरिष्टं पञ्च शब्दके ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय चतुसप्तयुत्तराष्टशताधिकसहस्रतम ॥ १८७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

घातयेद्या पुरा नारी वराहं गरुडाग्रज । दन्तुग सा भवेदत्र तत्काले घातसम्भवे ॥ १ ॥
 तान्नकुम्भं सुवर्णादयं घृतपूर्णं सदक्षिणम् । तदोपशमनायैव दद्याच्छक्त्या विधानतः ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेलहारी तु यः कश्चिद्भवेद्भोभात्पुराभवे । कण्डूरोगेण ततस्तं पीडयते चात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 शक्यता तेलप्रदानाच्च ब्राह्मणाय खगेश्वर । कण्डूरोगप्रशमनं दानात्तैलघटद्वयात् ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

काचिच्छुभानना पूर्वमेवे चारणवल्लभा । भवत्यक्ताधिबिन्ना सा महारोपवती ह्यमृत ॥ १ ॥
 तथा महौषधैर्दिव्यैः पत्युः पुस्त्यं विनाशितम् । तेन पापप्रभावेण जातोऽत्रायं नष्टसकः ॥ २ ॥
 घूर्तः पापरतो दुष्टः सर्वधर्मविवर्जितः । वर्णवाह्योऽतिदुःखार्तो न शुभां लभते गतिम् ॥ ३ ॥
 बहुजन्मस्वसौ पापान्मुक्तो भवति चाण्डज ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७७ ॥ ..

श्रीसूर्य उवाच ।

स्वभक्ष्यार्थं महाभाग यो हन्याद्वायुवाहनम् । अत्र जन्मनि खञ्जोऽपि नात्र कार्या विचारणा ॥ १ ॥
 न तस्य निष्कृतिः प्रोक्ता जन्मनीह खगाविप । स्वशरीरविकृद्ध्यर्थं येन भुक्तो मृगः पुरा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टसप्तत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या नारी प्राग्भवे मोहाद्दुष्टं हरति कस्यचित् । गुल्मोदरेण रोगेण पीडयते सात्र जन्मनि ॥ १ ॥
 गङ्गायां हि महाभाग गुडधेनुप्रदानतः । निष्कृतिं सा चरेत्सूत सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २ ॥
 ऐहिकं लक्षणं तस्याः शरीरे चोपजायते । जन्मक्रमेण जायन्ते दुःखान्यकृतनिष्कृतेः ॥ ३ ॥
 कुष्ठरुक्चानपत्यत्वं प्रमेहातिर्वनशतिः । कुनखी दुर्दुर्लः पाण्डुरोगी जन्मक्रमाद्भवेत् ॥ ४ ॥
 भीतिरेश्वरोरतश्च राज्ञो वित्तवययादिकम् । लकुटप्रावशस्त्रार्थैर्जायन्ते व्रणजातयः ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकोनाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अयं सूर्यदिने सूत प्राप्य भूमिं श्मशानजार्म । मृतप्रेतं समालोक्य रात्रौ गच्छेदतन्द्रितः ॥ १ ॥
 पूजयित्वा चित्तां तस्य बलिमश्विषं सुजेत् । स्नानं कृत्वा मृदालम्भैः पत्रैर्वृक्षोद्भवैस्त्वया ॥ २ ॥
 शतच्छिद्रघटस्थेस्तु नानातीर्थोद्भवैर्जलैः । दीपमालादिने वापि प्रयोगं विधिना चरेत् ॥ ३ ॥
 शरिर्वंशं ततः पश्चाच्छुण्वाद्भिषपूर्वकम् । दद्याद्दिग्भ्यो विधिना नानाभक्ष्यफलानि च ॥ ४ ॥
 स्वेच्छया भोजनं तेभ्यो दद्यादोषापनुत्तये । नारी प्रयोगेणानेन बंधया याति सपुत्रताम् ॥ ५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ वैश्यश्चात्र जन्मनि वाटुजः । देवद्व्यापटरणात्प्राग्नाक्षिणपीडितः ॥ १ ॥
 विशेषेणैव्यवर्तते च नेत्रमंगो जनिष्यते । तद्रक्षार्थमहं वक्ष्ये दानं पापहरं परम् ॥ २ ॥
 कृत्वा देवगृहं रम्यं प्रतिष्ठाप्य सुरार्चिषम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य दीपा देयाः सुवर्णजाः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चाशोऽनुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वजन्मन्यसौ विप्रश्चक्रे सुष्कानि कुट्टनम् । वृषनरय महाभाग स्वार्थसाधनतत्परः ॥ १ ॥
 तेन वै कर्मणा सोऽत्र पण्डशैवापवर्णजः । गवां पालनजातमुप्यादनासां सुखसद्युतः ॥ २ ॥
 गोर्षाडनान्महापापात्तस्य नैवात्र निष्कृतिः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये द्वापञ्चाशोऽनुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिल्ललना पूर्व मोहात्परधृतं हरेत् । सात्र जन्मनि रोगेण नेत्रोत्थेन प्रपीडयते ॥ १ ॥
 क्रूरशोनादितीर्येण घृतधेनुप्रदानतः । मुच्यते सा महारोगान्नेत्रजान्नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चाशोऽनुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीमवधीतपूर्वमेव यो वै नराधमः । सोऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मयुतो भवेत् ॥ १ ॥
 स्वर्णशृङ्गा रौप्यचुरा घण्टाभरणभूषिताम् । सूक्ष्मकम्बलयुक्ता च दयादेवविदे सुत ॥ २ ॥
 कृष्णगुल्मोत्थिता पीडां नरश्चात्र न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चाशोऽनुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्भवे या भवेत्काचित्स्वर्णकारी स्वगेश्वर । तदगृहे वान्यराशिं तु चरन्ती गौः स्वभावतः ॥ १ ॥
 ताडिता कुक्षिभागे तु लकुटेन भृशं पुनः । तत्ताडनान्महादुःख प्राप्ता गर्भोत्तिभारतः ॥ २ ॥
 मृता च तेन दुःखेन गर्भजातसम्बन्धिता । तेन वै कर्मणा युक्ता तन्मासोचित्ताम्रासनम् ॥ ३ ॥
 पुनः शूद्री हि सज्जे गौरवर्णा शुभानना । धनभृत्येश्च भोगार्थविभवैः संयुता हि सा ॥ ४ ॥
 पुनस्तन्तिहीना वै प्राग्गोवातावसम्भवात् । प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि सर्वपापविनाशनम् ॥ ५ ॥
 कुर्याद्वापीमरण्ये तु देशे लोकाकुले तथा । मार्गे हि वर्मतो यत्नात्प्रतिमां कारयेत्ततः ॥ ६ ॥
 संस्थाप्य च शिवं तत्र विविना विनतासुत । होमयेच्च चरुस्तत्र तिलाज्वालयुतानिह ॥ ७ ॥
 भोजयेद्वाक्ष्णान्मत्तया शिवपूजनतत्परान् । दद्यात्तर्पका कपिला सर्वपापप्रणाशिनीम् ॥ ८ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वजन्माघनाशनम् । नैवं या कुरुते श्रुत्वा तस्याः सन्ततिर्जं भयम् ॥ ९ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चाशोऽनुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कश्चित्प्राग्भवे सूत दुग्धं हरति मानवः । तत्काले पापवानत्र बहुमूनी प्रजायते ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुप्रदानाच्च विधिना तत्र जन्मनि । बहुमूत्रान्महारोगान्मुच्यते गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याये पञ्चाशोऽनुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुग्धं हसति या नारी कस्यचित्पापमोहिता । पूर्वजन्मानि सन्निव वहुमूत्ररुजाकुला ॥ १ ॥
 दुग्धधेनुमदानाच्च वेदवेदाङ्गवेदिने । विधिना काश्यपे चात्र न पश्येद्बहुमूत्रकम् ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्ताशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो मोहाद्वातयेत्सुत महिषीं नवयौवनाम् । प्राग्भवे नित्यतं सूत कृष्णगुल्मात्प्रवाध्यते ॥ १ ॥
 स नरो रत्नदानेन विधिना गरुडाग्रज । नाशयेत्कृष्णगुल्मोत्थां पीडामग्रैव जन्मनि ॥ २ ॥
 अथवा महिषीदानादिप्राय विधिनाण्डज । महिषीपापनाशोपात्सुखी भवति मानवः ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाशीत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः कुर्यात्पापलोभेन पूर्वं सुष्कानिकुट्टनम् । ब्रह्मपुत्रस्य पण्डः स्यादत्र जन्मनि निश्चयात् ॥ १ ॥
 ज्ञानाज्ञानकृतं वापि निष्कृतिर्नात्र विद्यते । ब्रह्मघातान्महापापात्पण्डः स्याद्ब्रह्मजन्मसु ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकाननवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८८९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वभूव फलहृत्काचित्प्रमादाद्दिनतामुत । पूर्वजन्मनि पुण्यापि बहुदानरता सती ॥ १ ॥
 अत्र सा क्षत्रिया जाता प्रागपि क्षत्रियाण्डज । अत्र पुत्रविहीना सा फलहृत्पापतो ध्रुवम् ॥ २ ॥
 फलानां बहुदानाच्च चातुर्मास्येऽत्र नित्यशः । भोजनं तु तदा पश्चात्कारयेत्स्वेच्छया द्विजान् ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं परं तस्मात्फलहृत्पापनाशनम् । अमायां नारिकेलानि देयानि खलु शक्तितः ॥ ४ ॥
 तत्कृते सुतवृद्धिः स्याज्जीवनं चाब्दसप्ततित् ॥ ५ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दधिहारी पुमान्पूर्वं जन्मन्यत्र खगेश्वर । जायते मेदसा युक्तस्तदुत्सेन प्रपीडितः ॥ १ ॥
 कार्तिक्यामय वैशाख्यां दधियेनुप्रदानतः । तस्माद्रोगादिप्रुच्येत तत्काले गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

महिषीघातनान्नारी प्राग्भवे विनतामुत । अत्र जन्मनि पक्षीन्द्र कृष्णगुल्मेन पीड्यते ॥ १ ॥
 दद्यात्ताभरणां सुत महिषीं यमदैवताम् । युतकम्बलसंछन्नां विधिना नवयौवनाम् ॥ २ ॥
 सा मुच्यते महापापान्महिषीवयजात्सुत । तस्मिन्नेव क्रुधे दाने कृष्णगुल्मेन न पश्यति ॥ ३ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विनवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विद्धे प्राग्भृपमाणाञ्च नासाग्रे गरुडाग्रज । नासाछेदोऽत्र तस्यास्ति मृनि भावे विनिश्चयात् ॥ १ ॥
 नास्ति तन्निष्क्रिया कापि दत्तैर्दानशर्त्तरपि ॥ २ ॥

इति श्रीबृहस्पतिसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पल्लिवत्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कश्चिदासीन्महाभाग चारणोऽतिमिथवदः । कवित्वशक्तिनिरतो बहुचारणसंयुतः ॥ १ ॥
 मेरितो दैवयोगेन गतो राजाश्रयं प्रति । तत्सेवानिरतो नित्यं चिरकालमुपस्थितः ॥ २ ॥
 अथ तत्र महावादे कवीनां हि खगेश्वर । महाघोरमभूद्युद्धं राजद्वारे भयप्रदम् ॥ ३ ॥
 स चारणो महाक्रोधात्कृतवानात्मघातनम् । परघातकृते सूत स्वशरीरमयात्यजत् ॥ ४ ॥
 तेन कर्मविपाकेन महाचौर्येण चाण्डज । भुक्त्वा स्वर्गफलं पुण्यमात्मवातात्पारिच्युतः ॥ ५ ॥
 महाभूमिभुजां वंशे म्लेच्छानां जनितः स्वयम् । सिन्धोः पश्चिमभागे तु शतयोजनसम्मिते ६ ॥
 देशे कर्कटगे जीवे लग्नस्ये चंद्रसंयुते । गौराङ्गः पृथुलो धूर्तः सर्वविद्याविशारदः ॥ ७ ॥
 सुवैश्वर्यसमाक्रान्तो धनबाहनभोगभाक् । शूरः सुवैरोऽतिकूरो बहुपालनतत्परः ॥ ८ ॥
 पापाहोभरतः क्रोधी नानाभैरवशासनः । रिष्टं पष्टिमिते वर्षे पञ्चहीने खगेश्वर ॥ ९ ॥
 सर्ववित्तपडंशेन प्रायश्चित्तं समाचरेत् । पञ्चाशीतिमितायुः स्यादन्ते कालनरेण्डज ॥ १० ॥
 प्रायश्चित्ते धृते ह्यत्र रिष्टं स्यात्प्रोक्तवत्तरे । कालरूपेण शस्त्रेण तत्क्षणे मरणं स्मृतम् ॥ ११ ॥
 महावोराहवे सूत चात्मघातादिदं फलम् । चिह्नं तस्य प्रवक्ष्यामि ह्यात्मघातसमुद्भवम् ॥ १२ ॥
 हृदिस्यं लशुनं पुत्र पङ्गुलमितं शुभम् ॥ १३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्णन्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दयिमहरणे नारी ग्राम्भवे तत्र जन्मनि । मेदसा पीडयते सूत विनतानन्दवर्धन ॥ १ ॥
 दधिधेनुप्रदानाच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । मुच्यते तन्महारोगान्नात्र कार्या विचारणा ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनन्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तरक्षौ निहते पूर्वभवे च गहडाग्रज । अत्र जन्मनि नेत्रेषु कातरत्वं प्रजायते ॥ १ ॥
 रत्नधेनुमहादानाद्धिघना ब्राह्मणाय च । न पश्यत्यक्षिर्न रोगं कातरौत्यं हि काश्यपे ॥ २ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय पचनन्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभवे सुमुखी काचिद्व्रता देवालयेण्डज । दीपा धातुमयास्तत्र चान्यदत्ता हृतास्तथा ॥ १ ॥
 सा शूद्रात्र महाभाग धनपुत्रसमान्विता । चन्द्रग्रहे महादानात्पाक्कृतात्तु खगेश्वर ॥ २ ॥
 तेन कर्मफलैव चक्षुःपीडातिदारुणा । त्रिदोषैर्दूषिता चात्र युवभावे खगेश्वर ॥ ३ ॥
 प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि दीपहृत्पापशोधनम् । दीपा देया घृतेनात्र पूरयित्वा सुवर्णजाः ॥ ४ ॥
 सुवर्णनिर्मिता भव्याः सम्पूज्याय महेश्वरम् । गन्धपुष्पैस्तथा दीपैर्भक्ष्यैर्भोज्यैः प्रयत्नतः ॥ ५ ॥
 दद्याद्विनेभ्यो बहुशस्तस्मात्पापात्प्रमुच्यते ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय समनन्युत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दुष्टगन्धयुतः सूत जायते सोऽत्र जन्मनि । मधुहारी च यः पूर्वं प्रायश्चित्तं परं शृणु ॥ १ ॥

मधुधेनुमदानादौ ब्राह्मणाय खगेश्वर । दुष्टगन्धिकृतादोषान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमस्तुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तत्सुं धातयेत्पूर्वं यां नारी गरुडाग्रज । कातराक्षी प्रजायेत चक्षुरोगस्तखगेश्वर ॥ १ ॥
येतुं रत्नमयी दद्यात्समुवर्णा विधानतः । नश्येद्दे चक्षुषो रोगस्तद्दानेन महाद्वृतम् ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवमस्तुत्तराष्टशताधिकसहस्रतमः ॥ १८९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

प्राग्जन्मन्यप्यभूत्काश्चिन्नो राजकृपाश्रितः । दण्डाधिकारवाञ्छुरो दृढो ब्राह्मणपूजकः ॥ १ ॥
नानादानरतस्तत्र लोभादयोऽपि विशेषतः । व्यभिचाररतस्यैकब्राह्मणस्य खगेश्वर ॥ २ ॥
लोभाच्चकारासौ तत्र ह्यण्डच्छेदं च तत्क्षणात् । स तेन कर्मणा युक्तो मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ३ ॥
देशे पञ्चनदे ह्यत्र जातः शूद्रोऽसि चाधमः । स चास्त्यत्र विवर्णस्तु पण्डः पापमतिः सुखी ॥ ४ ॥
सकलैश्वर्यसम्पन्नो नानाधनसमन्वितः । नानावाहनभोगादयो दानात्सर्वभिदं सुत ॥ ५ ॥
सप्तजन्मस्वसौ पण्डो भविष्यति खगेश्वर ॥ ६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०० ॥

अरुण उवाच ।

आन्ने कुले समुत्पन्नो शौर्योदार्ययशोधनी । राजमान्यविरोधी च नानासौख्यरतः सदा ॥ १ ॥
किञ्चिद्वातादिना पीडा जायते चोदरे भृशम् । वातरक्तेन शिरसि महापीडा प्रजायते ॥ २ ॥
तस्य भार्या शुभाचारा सुरूपा गुणशालिनी । विप्रभक्तिरता नित्यं दानदाक्षिण्यवर्तिनी ॥ ३ ॥
एकपुत्रं प्रसूयाथ नान्यपुत्रमुपागमत् । पश्चात्पुण्यांतरं शान्तमपत्यं नैव जायते ॥ ४ ॥
केन कर्मविपाकेन पापं शाम्यति तत्स्त्रियाः । विधिना च हितायां सत्यं द्वाहि दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं वर्णोत्तरे जातो धातुकांस्थादिकारकः । ब्रह्मास्य भिमव्रताञ्जतो बहुद्रव्यसमाकुलः ॥ ६ ॥
कचविक्रयकर्ता च विप्रद्रव्यैरवर्धत । कालेन महता व्रत स विप्रो निधनं गतः ॥ ७ ॥
वञ्चितं तद्धनं सर्वं न तु किञ्चित्प्रदत्तवान् । ब्रह्मस्वं भक्षितं तेन वंशवृद्धिर्विनाशनम् ॥ ८ ॥
तेन कर्मविपाकेन नानासन्ततिनाशनम् । यौवनेऽमृततत्पुत्रः स वै ब्राह्मण उच्यते ॥ ९ ॥
इदं जन्म चतुर्थं च ब्रह्मवंशसमुद्भवम् । भार्या दुःखकरी ह्येवं पुत्रहीना स्वगाधिप ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव येन पापक्षयो भवेत् । निष्कृतिं ह्यहि मां वैश्यसन्ततेः सौरूपदेतवे ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्रह्मस्वं विपसन्तुल्यं पुत्रपौत्रविनाशनम् । विपेणैकोऽपि म्रियते ब्रह्मस्वैः सुतसन्ततिः ॥ १२ ॥
तस्य सन्तत्यनाशाय कारयेन्निष्कृतिं शुभाम् । सुश्रमे भूपदेष्टे तु गोमयेनोपलेपयेत् ॥ १३ ॥
कुर्वादष्टदलं पद्मं राजतं शुक्लतट्टलैः । तन्मध्ये स्यापयेत्कुम्भमवर्णं शुभलक्षणम् ॥ १४ ॥
सुशोतसलिलैः पूर्णं सरस्वतीपथिपल्लवम् । नानाफलाक्षतोपेतं पूर्णपात्रोपशोभितम् ॥ १५ ॥

तस्योपरि न्यसेत्पात्रं वैष्णवं वर्तुलाकृति । सप्तधान्यफलोपेतं वस्त्रसक्चन्दनान्वितम् ॥ १६ ॥
तन्मध्ये स्थापयेन्मूर्तिं निष्कण्डयविनिर्मिताम् । सुवर्णस्य विशुद्धां च प्रदद्याद्देवादिने ॥ १७ ॥
प्रतिष्ठा पूजनं कृत्वा ततो गा वै सवत्सिकाः । विप्रैर्भ्योऽष्टोत्तरशतं ज्ञातकौम्मविनिर्मिताः ॥ १८ ॥
जातीषुष्यैः प्रकुर्याच्च लक्षैः पूजा महेशितुः । संकष्टान्मोचयेद्देनुं दम्पती पांगवापयेत् ॥ १९ ॥
एवं कृतविवेः सत निश्चला सन्ततिर्भवेत् ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषायेऽप्याय एकोत्तरनशताधिकसहस्रतम ॥ १९० ॥

अरुण उवाच ।

यथायथा च दोषाणां मोक्षः प्राणभृतां भवेत् । दानं व्रतं तथा कर्म येन सौख्यं जनो व्रजेत् ॥ १ ॥
सर्वलक्षणसम्पृणो दृश्यते भुवि मानवः । तथापि कर्मणा केन ह्यभिज्ञानं तु कारयेत् ॥ २ ॥
श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जन्मानि येनैव कृतं शशकघातनम् । तेनैव कर्मदोषेण कुब्जः काणो भवेन्नरः ॥ ३ ॥
ऐहिकान्यपि लक्षणाणि शरीरे सम्भवन्ति च । परापवादनिरतो लम्बो वक्ष्यन्तस्परः ॥ ४ ॥
गात्रपीडा च महती वाल्ये वयसि सम्भवेत् । न बन्धुः पृष्ठतस्तस्य न च बन्धुमुखं सुत ॥ ५ ॥
अग्रतो नापि नश्यन्ति घालकाः खगधातनात् । राजदण्डो ज्ञानदण्डो मानभङ्गो भवेदिति ॥ ६ ॥
प्रेर्यते येन कर्माद्यैः स वै व्यङ्ग्यो भवेदिति । गुह्यतो वदने चैव मशकानाश्च पादयोः ॥ ७ ॥
शस्त्राग्निपीडनं कुक्षौ ग्रीवतो हि प्रजायते । एवं स बहुशस्त्रैर्वैलक्षण्येति लक्ष्यते ॥ ८ ॥
कर्मणस्तस्य निहारं प्रायश्चित्तं समाचरेत् । तस्य दोषस्य ज्ञान्तर्यमाचरेत्तु हरेर्देवतम् ॥ ९ ॥
शयनां दद्याच्च विप्राय सोपधानां सतूलिकाम् । हरिमान्दोलयेत्तत्र चैत्रे चैव विधानतः ॥ १० ॥
लक्ष्मीनारायणौ कार्या हेमनिष्क्यमाणतः । महत्या पूजयेद्धृष्या महोत्सवसमान्वितम् ॥ ११ ॥
द्वादश ब्राह्मणांश्चापि भोजयेद्भक्ष्यभोज्यकैः । व्रतस्य च विविच्य सूत कथयामि समासतः ॥ १२ ॥
दमनारोपणं चैव रोगमुक्तिद्वितीय वै । चैत्रे मासि शुभे पक्षे शुभवारे तथा त्रिथौ ॥ १३ ॥
दशम्यामविवासां तु कुर्वाद्दमनकाय वै । सैवत्तरकृता पूजा येन पूर्णा भवेत्खग ॥ १४ ॥
तपसो भद्रमकरोज्जीवस्यास्याभवत्तदा । भस्मीभूते तदा पत्यौ रतिः प्रीतिश्च दुःखिने ॥ १५ ॥
तन्नेत्रवारिसम्भूता दमनस्य एता भवेत् । सौरभ्यं च सुसौभाग्यं महदासीत्मुशोननम् ॥ १६ ॥
तेन सन्तुष्टहृदयो स भवेद्यः शिवः स्वयम् । रत्यै प्रीत्यै च ततोऽयं दमनः प्रवरीकृतः ॥ १७ ॥
दमनेन च यो मन्त्री वर्षमध्ये न पूजयेत् । तस्य सांवत्सरी प्रजा दमनाय भविष्यति ॥ १८ ॥
नरैर्म दत्तो वरो धात्रा त्वत्पूजादौ भविष्यति । तस्मादमनपूजादौ वर्गव्या लोक्वन्दिता ॥ १९ ॥
जन्येषां पूजनं पश्चादिह लोके च जायते । समूलं दमनं सूत स्थापयेत्पत्रके वटे ॥ २० ॥
दमनं नवधा कृत्वा पूजयेत्तदनन्तरम् । धान्तिदेशरीजीजेन ततोभिन्नेन मुन्दरि ॥ २१ ॥
आनन्देश्वरीजीजेन नवधा विन्दुना सह । नवप्रकारमिदं तु दमनं पूजयेत्प्रमात् ॥ २२ ॥
अधोराविधया पश्चादभिनिषेत्ततो जनम् । पूर्वोक्तया दक्षिणस्या दिशि संस्थापयेद्ब्रवी ॥ २३ ॥
अखेण रक्षणं दुर्यादभवचेन ततः परम् । बद्ध्वात्र मूलमुद्रां तु भ्रामयेद्दमनोपरि ॥ २४ ॥
चैत्रे सितवादश्यान्तु दमनारोपणं भवेत् । उद्धरेदस्यमन्त्रेण हृदयेन च रेषयेत् ॥ २५ ॥
श्रीरुद्रधनसौस्तु ह्यविवासां च कारयेत् । मथमे दिवसे कुर्यादधिवासनमुत्तमम् ॥ २६ ॥

सद्योऽधिवासनं वापि वर्षपूजाप्रसिद्धये । नवकोणं च विख्यातं सिन्दूरेण समप्रभम् ॥ २७ ॥
 कलशात्रव संस्थाप्य हेमपात्रादिपूरितान् । एकं वा कलशं रम्यं स्थापयेद्देशिकोत्तमः ॥ २८ ॥
 दक्षिणे मण्डलं कुर्यात्कुङ्कुमाद्यैर्विचित्रितम् । अशोकतरुमालिरूपं त्रिकोणं मण्डलं लिखेत् २९
 तन्मध्ये स्थापयेत्कामं पञ्चवार्षं धनुर्धरम् । वसन्तसहितं तं वै पूजयेत्सिद्धिहेतवे ॥ ३० ॥
 वाग्बीजैर्धुवनेशानां श्रीकामायुक्तबीजैः । कामाय नम आलिरूपं विधेयं रुद्रवर्णकम् ॥ ३१ ॥
 कामबीजत्रयं श्रोतुं पूर्वमेव समुद्धरेत् । रत्यं नमश्चाष्टवर्णास्तदन्ते च समुद्धरेत् ॥ ३२ ॥
 प्रीतिबीजं रतिस्थाने प्रीतिस्थानेऽष्टवर्णकान् । गौरां श्यामां रतिप्रीतीं क्रमेण परिपूजयेत् ॥ ३३ ॥
 पद्मताम्बूलहस्तेन, रक्तवस्त्राविराजितैः । दिव्यैराभरणैः सूत रतिप्रीतीं प्रपूजयेत् ॥ ३४ ॥
 वामदक्षिणमोर्ध्वात्वा कामस्य तदनन्तरम् । मुखे पुष्पसमये साङ्गं कामं प्रपूजयेत् ॥ ३५ ॥
 धूपदीपादिर्नैवेद्यैर्दमनायेथ पूजयेत् । सर्वकार्यसुसिद्धयर्थं पूजयेन्मधुसूदनम् ॥ ३६ ॥
 क्रमेण पूजयेत्सर्वं वैष्णवान्मोजयेद्ब्रह्मन् । सुवासिनींश्च सम्पूज्य योगिमण्डलमर्चयेत् ॥ ३७ ॥
 अद्वया परिपूज्याथनानादेशीयमानवान् । पूजयेच्च शुभं पश्चाद्दुःखं रत्नादिभूषणैः ॥ ३८ ॥
 स्वर्णभारसहस्रस्तु दिव्यवस्त्रैर्मनोहरैः । पूजयित्वा ततो विधानपूर्णाहुतिमयाचरेत् ॥ ३९ ॥
 अनेन विधिना देवं दमनारोपणे यजेत् । तस्य कर्मकृता बाधा शरीरे नैव जायते ॥ ४० ॥
 पूर्णां मनोरथास्तस्य जायन्ते नात्र संशयः । शुद्धवर्णपुष्पेण कृत्वा मन्मूर्तिमुत्तमाम् ॥ ४१ ॥
 अर्चितां गन्धपुष्पाद्यैर्द्वज्जाय निवेदयेत् । तस्यैहिकमिदं चिदं भवेद्दुःखनिपीडनम् ॥ ४२ ॥
 जातुजंघे तथा कुञ्जे पीडनं तदरे भवेत् । यजमानविरोधं च बुद्धिहीनोऽनुबिन्दति ॥ ४३ ॥
 तेजुतेषु कृता बाधा स्वस्वे चैव प्रजायते । कीलीन्यकुलटादिभ्यो यौवने सा विगर्हिता ॥ ४४ ॥
 कुलाकुलत्वं भूम्यादिघातः स्यादुपलेखनात् । दंष्ट्रिगुह्निङ्कृता बाधा मातुर्जनिकृताः पुनः ॥ ४५ ॥
 हस्तन्याश्रयं नार्याथ गुह्यतो गुरुरोगकाः । इत्यादिवेदनास्तस्य शरीरे सम्भवन्ति वै ॥ ४६ ॥
 संक्षोद्धिमाचित्तत्वाद्देवना मौम्य जायते ॥ ४७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याग्निसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्रव्युत्तरमवशात्ताधिकतहन्तमः ॥ १९०२ ॥

अरुण उवाच ।

कचिद्ग्रेण समुत्पन्नः कश्चित्पुरुषस्तत्तमः । संयुतो वायुपित्ताभ्यां गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ १ ॥
 कृपिकर्मं प्रकुर्याणो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । धनधान्यसमायुक्तः किञ्चिद्द्रवापावान्भुवि ॥ २ ॥
 भार्याद्वयं तु तस्यासीदेका वै मृत्युमागता । अपरा रोगसंयुक्ता किञ्चिद्वेशस्य कारिणी ॥ ३ ॥
 मद्रातिंश्च हृच्छूलं निद्रालस्याग्रिमन्दताः । हृदये क्रमह्लासोऽथ श्वयुः कर्पादयोः ॥ ४ ॥
 इत्येतैर्लक्ष्णैः स्वामिन्भार्या वै ज्वरपीडिता । तयोर्मियो महाप्रीतिर्भवेन्नापत्यजं सुखम् ॥ ५ ॥
 मृतभार्यः पुमान्सीजपि यथा च्युतगृहाश्रमः । सर्वकर्मणामाधारभूतः स्यात्स्यगृहाश्रमः ॥ ६ ॥
 मृतभार्यस्य तत्राशे ह्यग्निहोत्रादिहानिकृत् । तस्मात्तु कर्मणा येन भार्या भर्तुर्भवेन्नृणाम् ॥ ७ ॥
 अतिदुःखकरी घोरा तस्य कर्माणि मे वद ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सापत्यस्यानपत्यस्य धनिनो निर्धनस्य वा । यूतो वा स्थविरस्येति यो योगः कर्मणा भवेत् ॥ ९ ॥
 हन्तुश्च परसीलवानां मृतभार्यस्य लक्षणम् । विशेषेण परांश्चापि कीर्त्यमानाञ्जृणुष्व भोः ॥ १० ॥

ययायया स लोकानां सौख्यानि विविधानि च । पुण्यकर्मभिराप्तोऽपि विविधैः श्रद्धया कृतैः ११
 अपत्यस्त्रीधनयशोविद्याभिः सम्भृतो भवेत् । स्वं जहाराऽसहिष्णुत्वादाभिजात्यादयेर्षया १२ ॥
 शून्यादपवदैश्च नानामिथ्याभिशंसनैः । तथा यूनोऽस्य धनिनः सापत्याश्च स्त्रियो मृताः १३ ॥
 मिथ्यापमृत्युकैर्वीन न सौख्यमिह जायते । तदादिभिर्महादुःखैर्युज्यते योऽन्यसौख्यदत् ॥ १४ ॥
 रुदत्सु शिशुषु प्राथो प्रीतिमान्हृदि जायते । तदादि च महद्दुःखैर्युज्यते सौख्यवन्धुषु ॥ १५ ॥
 भार्याकार्येषु च तथा विनश्यत्सु दिनेदिने । दुःखाब्धौ मज्जमानोऽसौ मर्यहं मृत्युमिच्छति १६
 अहं ममेति सौख्यार्थं मिथ्यावादैः स दुर्मतिः । स्त्रीणां च मृत्युकौलीन्यात्स्वहानिः स्यादितस्ततः
 पुनर्भवति तस्य स्त्रीप्राप्तिः कष्टाद्वत्प्रव्यात् । अपत्नेः स्त्रीभवा प्रीतिर्नास्य तस्य प्रजायते ॥ १८ ॥
 निर्धनस्य च यूनश्च पञ्चधापत्यदुःखिनः । रोगग्रस्ता चिरं भार्या कष्टान्मरणमिच्छति ॥ १९ ॥
 स चापि सुचिरं काले नानारोगैः प्रपीड्यते । जीवत्यपि तथा सार्धं जातिप्रीतिपरो भवेत् २० ॥
 न गार्हस्थ्यमयं किञ्चित्सुखमाप्नोति दुर्मतिः । कलहश्च स्त्रिया वर्गे निर्निमित्तं कचिद्भवेत् ॥ २१ ॥
 नातिप्रीतिर्भवेत्तस्य भार्यायाऽथ तथा सह । अल्पापत्यानपत्या वा कदपत्याथ सा भवेत् ॥ २२ ॥
 व्याधिश्रापत्यचिन्तोत्यो नित्यं तं वै प्रवाधते । लक्ष्णैरिति निश्चित्य कर्मनिष्कृतिमाचरेत् २३ ॥
 फाल्गुने मासि सम्पाते शुक्लपक्षे चतुर्दशी । त्रियो प्रातः समुत्थाय मुस्नातः शुचिवस्त्रधृक् २४ ॥
 शिवस्यालघमासाद्य देवज्ञेन समन्वितः । स्नापयेत्तु शिवं सम्यक्पञ्चामृतपुरःसरम् ॥ २५ ॥
 अर्चयेच्च ततः पुष्पमाल्यगन्धानुलेपनैः । धूपदीपैश्च नैवेद्यैर्विविधैः विधिकोविदः ॥ २६ ॥
 चतुरस्रं चतुःपादं कुम्भस्योद्धरणक्षमम् । पद्मत्रिशद्विगुलौच्छ्रापं लिङ्गस्योपरि धारयेत् ॥ २७ ॥
 तस्योपरि न्यसेत्कुम्भं मुगन्धशिशिराम्भसा । पूर्णं मध्ये कृतचिह्नं तत्प्रोक्ता वस्त्रवर्तिका ॥ २८ ॥
 तदग्रे विगलज्जोषं कराग्रं लिङ्गशूर्पनि । विदधद्विधमेनं तु देवज्ञादेशतत्परः ॥ २९ ॥
 त्रिकालं प्रणमेदेवं दण्डवन्नित्यतत्रतः । कुम्भजलेन ह्यसकृत्सुगन्धशिशिराम्भसा ॥ ३० ॥
 पूजयेन्नित्यं प्रातःस्नायी विधिमिमं चरेत् । पठेन्मन्त्रं शिवस्याग्रे देवज्ञेन समीरितः ॥ ३१ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया पूर्वैसौख्यानि निवृत्ता दुष्टवृद्धिना । जन्तूनामप्यजन्तूनां नानामिथ्योक्तियुक्तिभिः ॥ ३२ ॥
 मृतभार्याख्यमेतन्मे पापं तत्कर्मसंभवम् । अतिदुःसहदुःखादयं यत्पापमितस्तसुखैः ॥ ३३ ॥
 ज्वालाभिर्दह्यमानोऽहं स्त्रीवियोगानलस्य वै । सुशीतलाम्भसः सैकैस्तपसा सौख्यकारिभिः ॥
 अभिपिञ्चे महादेवं महापापहरो भव ॥ ३४ ॥

उच्चारितं तं देवं प्रणम्य च मुहुर्मुहुः । गृहमागत्य भुञ्जीत पतितालापवर्जितः ॥ ३५ ॥
 एवं स चतुरो मासास्त्रिकालं विदधद्विभुः । भवेदतः परो यावच्छुचिशुक्लचतुर्दशी ॥ ३६ ॥
 तत्र मध्याह्नसमये कृत्वा नित्यविधिक्रमम् । शिवयोः प्रीतये दद्याद्द्रोणं शुभलक्षणम् ॥ ३७ ॥
 ब्राह्मणाय सुप्रताप मन्त्रं पूर्वोक्तमुच्चेरेत् । शुद्धवर्णसुवर्णस्य माषपादशताम्मितम् ॥ ३८ ॥
 ताम्रपात्रोर्ध्वं कृत्वा देवज्ञाय निवेदयेत् । ततस्तु भोजयेद्दिमाञ्छतार्द्धं शतमेव वा ॥ ३९ ॥
 तोपयेच्च द्विजानन्यान्दाक्षिणाभिः स्वशक्तितः । विधिमेनमकुर्वाणो मृतभार्यः सुसौख्यदा ॥ ४० ॥
 भूयः स मृतभार्यापि न सुखं विन्दति क्वचित् । प्रयोजकानुमन्त्राय प्रतिवेशादिकं च यत् ॥ ४१ ॥
 मथ्र्यादवगतव्यं गतेऽप्यादविचारतः । लक्ष्मैहिकमिदं वाच्यं देवज्ञेन सुमेधसा ॥ ४२ ॥
 विवाहसमये किञ्चित्कलहादिभ्रमोऽभवत् । वाग्दानमत्र चान्यत्र विवाहोऽन्येन वै भवेत् ॥ ४३ ॥

तस्यामुद्दमात्रायां विविधा दुःखरुन्ततिः । एवं कृतविधिः सम्पुमुञ्जीत सह बन्धुभिः ॥४४॥

मुक्ते भोगान्स्वपत्न्या वै लक्षसंख्यान्वगेश्वर ॥ ४५ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुतारनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०३ ॥

अरुण उवाच ।

काश्चिच्छूद्रकुले जातो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुत्रीपुत्रसमाकीर्णः किञ्चिद्वित्तसमान्वितः ॥ १ ॥

प्रिया तस्यापि सौम्या च पतिभक्तिपरायणा । प्रमादी दैववादी च किञ्चिद्व्यापारवान्शुवि ॥ २ ॥

श्वासयुक्तः सभार्यस्तु हेमन्तप्रावृषोस्तथा । भ्रमयुक्तं शरीरं तु शिरोर्तिर्जायते क्वचित् ॥ ३ ॥

केन कर्मविपाकेन सत्यं कथय भास्कर । ममोपरि कृपां कृत्वा प्राणिनां सौख्यहेतवे ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यैनेये महाबाहो शृणु तस्यापि चेष्टितम् । पूर्वजन्मनि शूद्रस्तु बहुचिन्ताकुलोऽभवत् ॥ ५ ॥

स राजकुलमान्यश्च यद्व्यापारवांस्तथा । कारागृहे गृहीतस्तु मोहात्काश्चिद्विजोत्तमः ॥ ६ ॥

ताडितस्तेन बहुधा यदा च क्रन्दति द्विजः । तदा तस्य द्विजस्यैव श्वासरोधं चकार ह ॥ ७ ॥

घटीद्वित्रिचतुर्भिस्तु द्विजः श्वासं मुमोच वै । दिनैः कतिपयैरेव एवं कर्म चकार ह ॥ ८ ॥

पश्चाद्व्याजेन निर्मुक्तो ब्राह्मणस्तेन वित्तमः । तेन कर्मविपाकेन ह्यसौ श्वासेन पीडयते ॥ ९ ॥

पुराकृतानि कर्माणि शुभानि ह्यशुभानि च । इह जन्मनि भुज्यते प्राणा नित्यं विशंकिताः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

जीवितं कष्टसाहितं न तु जीवेन मुच्यते । ममोपरि कृपां कृत्वा येन कष्टाद्विमुच्यते ॥ ११ ॥

विशेषं कथय स्वाभिप्राणिनां हितकाम्यया । कर्मणस्तस्य लक्ष्माणि विस्तरेण वद प्रभो ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

द्विजस्य ममहृद्देदान्मदस्तस्याशु रुदधते । यथा स खिन्नकण्ठोभूतया कण्ठोस्य शुष्यति ॥ १३ ॥

विनिद्रो विमुखो दीनो न शेते शयने नरः । तदवस्यस्तथैवास्य शयने न सुखं भवेत् ॥ १४ ॥

स्वियते गहरे रुद्रस्तापार्तिभृशदुःखितः । ताप्यते तापनेर्दुःखैर्निर्वासिते सोऽपि रोदिति ॥ १५ ॥

स च तत्र निरुद्रस्तु ज्वरादिव्याधिसम्भवे । ज्वरादिरपि सोद्वेगं विशेषाच्च समर्हयेत् ॥ १६ ॥

नष्टसंज्ञश्रोर्ध्वमुख ऊर्ध्वमुद्रितरोमकः । मित्रवाग्दीनवदनो क्षीणशब्दो गतश्रुतिः ॥ १७ ॥

रतिं न लभत शुष्कवक्त्रो विकुरुते भृशम् । मुहुर्मोहमुपैत्येवं महायत्नेन शाम्यति ॥ १८ ॥

एवं देवविनिर्धारं कृत्वा वै प्रयतः पुमान् । आचरेन्निकृतिं सोऽय व्याधीनां क्षयकारिणीम् ॥ १९ ॥

शुभे मासेऽस्ति पक्षे सातुकूलग्रहे दिने । आहूय विधिवद्विप्रान्देवज्ञानवेदवादिनः ॥ २० ॥

घृतं तेभ्यः प्रदातव्यं सहस्रपलसम्मितम् । वित्तशार्ढवं न कर्तव्यं यथाशक्ति चरेद्विधिम् ॥ २१ ॥

लक्षसंख्येस्तु संपूज्यो रुद्रो रुद्रगणावृतः । शिवपूजाविधानं च कर्तव्यं शुभमिच्छतां ॥ २२ ॥

ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्प्राजापत्यचतुष्टयम् । तेभ्योऽपि दक्षिणां दद्यात्सर्वपापविनाशिनीम् ॥ २३ ॥

एका गौरपि दातव्या किञ्चित्स्वर्णसमन्विता । एवं कृते यैनेये सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २४ ॥

भद्रिन्म्यं शुद्धसाधण सुवर्णत्रयनिर्मितम् । स्वर्चितं गन्धपुष्पाद्यैस्ताम्रपात्रे स्थितं तथा ॥ २५ ॥

तण्डुलोपरि न्यस्तं च दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २६ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्तुतारनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे चाम्बवः पूर्वजन्मनि ॥ १ ॥
 राजमान्यः सुसैश्वर्यधनवाहनभोगभाक् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विजानता ॥ २ ॥
 विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । कार्तिभ्यां स्वर्णदानं तु मथुरायां खगेश्वर ॥ ३ ॥
 कालिन्ध्या श्रद्धया युक्तो दीपाश्च घृतप्रीयितान् । दत्तवान्स्वर्णरत्नानि गोभूम्यश्वादिकानि च ॥ ४ ॥
 पर्वशपि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन । अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽयस्य वै बलात् ॥ ५ ॥
 ब्राह्मणी धर्षिता तेन तत्पतिश्चापि घातितः । ब्रह्मस्वं लुण्ठितं भुक्तं कामलोभेन मोहितः ॥ ६ ॥
 ज्वलत्तन्नाविकारे तु द्विस्तदाययुतेन च । बह्वन्नं चोरितं तेन राजकायं खगेश्वर ॥ ७ ॥
 ब्राह्मण्या धारितो गर्भो बहुपापैश्च पातनम् । गर्भस्य विकृतं तेन छेदनेरीपधैरपि ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । भुक्त्वा पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गं च आश्रितम् ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । स रक्तगौरी मतिमान्धनवाहनभोगभाक् ॥ १० ॥
 वातपित्तयुतः सौम्यो राजकायैषु तत्परः । जन्माद्वात्पञ्चमो भावो धर्मः क्रूरावलोकितः ॥ ११ ॥
 पादजातो महाधीरोऽपत्यैश्वर्यसमन्वितः । अमात्यकल्पपवित्रो बहुग्रामाधिपत्ययुक् ॥ १२ ॥
 बह्वयमयुतो भोगी व्रतानामनुपालकः । नात्युच्चो नातिहरश्च न स्थूलो न कृशो महान् ॥ १३ ॥
 वातपित्तसुखैर्युक्तः किञ्चिरे तत्सुखोऽजितः । सूर्यैश्वर्यसुखैर्युक्तः सर्वलोकप्रियद्वारः ॥ १४ ॥
 घनधान्ययशोयुक्तो बहुग्रामाधिपो महान् । देशदेशेऽधिकारादयः सन्धिविग्रहसंयुतः ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं महापापालोभी पापतः क्वचित् । चिन्ताद्देशभयेर्युक्तो धृतिमानपि दुःखभाक् ॥ १६ ॥
 अकारणोद्देशयुतः कालहानिररः सदा । कर्णामयी वातरोगी पित्तवाती सुखोऽजितः ॥ १७ ॥
 सदा शत्रुभयाविष्टः क्षणोद्भिन्नः क्षणं सुखी । ब्राह्मणीधर्षणात्पापात्तया तद्वर्षपातनात् ॥ १८ ॥
 पुत्रान्तरमुख नैव जातुचिह्नभते नरः । विप्रकुम्भस्य चादानात्सजातः कुम्भलग्नके ॥ १९ ॥
 भौमयुक्ते अनिक्रान्ते चापे जीवेक्षिते सुते । सितेश्वरे जीवयुक्ते स्थिरांगे चन्द्रबोक्षिते ॥ २० ॥
 लक्ष्मणैरभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्यमयी ॥ २१ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देया वेदविष्टे खग । सौमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्यमयी ॥ २२ ॥
 लक्ष्मीनारायणस्यापि तथा कार्या विधानतः । सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा ॥ २३ ॥
 षोडशरूपचारिश्च पूजयित्वा विधानतः । देया प्रयत्नाद्दिग्भेभ्यो गायत्रीमयुतं जपेत् ॥ २४ ॥
 अयम्बकं तु तथा जप्त्वा तन्मन्त्रांश्च तथा जपेत् । होमपेक्षदशशेन शतं विमांश्च भोजयेत् ॥ २५ ॥
 नाथयो व्याघ्रयस्तस्य नच शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायते सम्पदोऽनिशम् ॥ २६ ॥
 पलत्रयमुवर्णेन शूलं कुर्यात्प्रयत्नतः । शुभवस्त्रेण संवेष्ट्य तिलानामुपरि न्यसेत् ॥ २७ ॥
 तिलाना परिमाणं तु द्रोणं चापि तदर्थकम् । तदर्थं वा यथाशक्ति पूजयेद्ब्राह्मणः शुचिः ॥ २८ ॥
 शैवं पञ्चाक्षरं मन्त्रमथवा त्र्यम्बकं जपेत् । अयुतं तद्वशांशं तु निलैर्हवनमाचरेत् ॥ २९ ॥
 ततो हुतवते शूलं पूजयित्वा स्वशक्तितः । दद्यात्तु दक्षिणा तान्ता माद्विमुखायाप्युदङ्मुखः ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

त्वं शूल ब्रह्मणा सृष्टं त्रिपुराणां विनाशनम् । देवानां दानवानाञ्च अंशस्यायुधं तथा ॥ ३१ ॥
 कुक्षिस्थमथ पार्श्वस्थमथ वा वृष्टसङ्गतम् । श्वासकासकृतान्कण्ठान्मोचय त्वं महायुध ॥ ३२ ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चोत्तरमशताधिकसहस्रतम ॥ १९०९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ब्राह्मणं योषितं धेनुं हुतमाग्निं तपस्विनम् । कुद्धो नृशंसो दौरात्म्याद्धन्यात्पादेन यः पुरा ॥ १ ॥
 पादौ च मर्दयन्वातव्याधिस्तु चरणे भवेत् । पादस्योर्ध्वं शुल्फपार्श्वोच्छूलेः शोकः प्रसर्पति ॥ २ ॥
 समुत्पन्नेऽखिले शोके पादः कूर्मोदरायते । मृदुलोऽतीव पीडाकृद्भ्रमनेर्जतिकरो भृशम् ॥ ३ ॥
 द्विष्पादिपथैर्षयैर्प्राप्तिरद्वैज्वरीऽस्वियः । अन्नारुचौ रसेनेह पक्वान्नादिषु च स्पृहा ॥ ४ ॥
 देहस्याभ्यन्तरे देशे पादे शोकसमुद्भवः । शरा इव प्रसर्पति तत्र तत्राङ्गमोटनम् ॥ ५ ॥
 स्कन्धप्रीवादिपुस्तो व्रणा अल्पफलोपमाः । लक्ष्मैहिकमिदं तस्य विज्ञेयं कर्मसूचकम् ॥ ६ ॥
 पाद्रेण निहते विप्रे फलहानिर्धनक्षयः । योषिति प्राप्यतायान्तु न कौलीनफलार्कवित् ॥ ७ ॥
 धेनौ तल्लुत्तयाऽऽघातो वृषाच्छृङ्गावहेलनम् । हुताग्नावप्रितो वाधा जठराग्निकादिषु ॥ ८ ॥
 तपस्विनि प्रमेहातिर्गुल्फपीडा व्रणार्तयः । अपत्यजमहदुःखं धान्यवाणिज्यतोऽप्ययः ॥ ९ ॥
 पुत्रं ज्ञात्वा निजं देवं तत्तन्निष्कृतिमाचरेत् । तज्जन्मनि शुभाकारा सुवर्णत्रयनिर्मिता ॥ १० ॥
 कृताग्न्युत्तारसंस्काराः स्वर्चिताः सुमतिष्ठिताः । विप्राय वेदविदुषे देयाश्च बहुदक्षिणाः ॥ ११ ॥
 उमामहेश्वरयुग्मं धेनुद्वयमनन्तरम् । आमालविंशतिं दद्यात्तं च कर्मणि शान्तये ॥ १२ ॥
 चतुर्ःसीवर्णिकां कृत्वा मन्मूर्तिं शुमलक्षणां । रथे रोप्ये प्रतिष्ठाप्य चतुःपलविनिर्मिते ॥ १३ ॥
 सौवर्णारुणसूत्रेण सहितां देववेदिने । मूर्तिद्विविणसंयुक्तां दद्यान्मन्त्रं समुच्चरन् ॥ १४ ॥

मन्त्रः ।

“भगवन्देवदेवेश कर्मसाक्षिजगत्प्रभो । सौवर्णिस्ते कृता मूर्ती रथसूतसमन्विता ॥ १५ ॥
 सदक्षिणा मया दत्ता देवताय सुमेधसे । दानेनानेन मे शोकः क्षिप्रं नश्यतु पादजः ॥ १६ ॥
 विप्रादिमूर्त्यः पञ्च सुवर्णत्रयनिर्मिताः । तत्तल्लुत्तादिघातोत्थपादशोकस्य शान्तये ॥ १७ ॥

भूदेवा वो मया दत्ता दानाद्रोगः प्रशाम्यतु ॥ १८ ॥

जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्समयाहदेत् ॥ १९ ॥

इति श्रीदत्तसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

येनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे पूर्वजन्मनि बाहुजः ॥ १ ॥
 राजमान्यः सुखैश्वर्यधनवाहनभोगभाक् । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्यो विज्ञानता ॥ २ ॥
 सुवर्णरत्नमहिषीगोभूम्यश्वादिकानि च । पर्वरश्मि च भक्त्या वै विनतानन्दवर्धन ॥ ३ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य गौरवात् । ब्राह्मणी धर्षिता तेन तत्पतिश्चापि घातितः ॥ ४ ॥
 ब्रह्मस्वं लुण्ठितं मुक्तं कामलोभेन मोहतः । ब्राह्मण्यां धारितो गर्भो बहुषार्थश्च पातनम् ॥ ५ ॥
 गर्भस्य च कृतं तेन छेदनेरोपधैर्यम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 मुक्ता पापफलं पापात्पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतान् । पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 गौरवर्णो धनेश्वर्यमुखवाहनभोगभाक् । जन्माद्वात्पथमे भावे धर्मे कूरावलोकितः ॥ ८ ॥
 अमात्यवंशजो धीरो बाल्ये भ्रातृमुखोऽञ्जितः । यूयैश्वर्यसुखैर्युक्तः सर्वरोगमयंकरः ॥ ९ ॥
 धनधान्ययशोयुक्तो बहुग्रामाधिपो महान् । देशदेशेऽधिकारादयः सर्वविग्रहसंयुतः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । वित्तकेशमनोयुक्तो धनवानपि दुःखभाक् ॥ ११ ॥
 सहोदरसुतैर्भृत्यैः कलत्रैर्भिन्नवान्धवैः । अकारणोद्वेगयुतः कलहाविष्कृतः सदा ॥ १२ ॥

कर्णमयी वातरोमी पित्तवाती सुखोज्झितः । सदा शत्रुभयाविष्टः क्षणोद्भिन्नः क्षणं सुखी ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणीधर्षणात्पापात्तथा तद्वर्मपातनात् । पुत्रान्तरसुखं नैव लभते न कदाचन ॥ १४ ॥
 लक्ष्मणैरेभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलत्रयमिता कार्या ब्राह्मणी तु हिरण्यमी ॥ १५ ॥
 तदर्धमितिका वापि निजचित्तानुसारतः । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देया वेदविदे स्वर्ग ॥ १६ ॥
 सोमस्य प्रतिमा कार्या पलमात्रा हिरण्यमी । लक्ष्मीनारायणस्यापि तथा कार्या विधानतः ॥ १७ ॥
 सूर्यस्य प्रतिमा कार्या पलद्वयमिता शुभा । षोडशोरूपचौरैस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ १८ ॥
 देया प्रयत्नाद्विभ्रेभ्यो गायत्रीमयुतं जपेत् । त्र्यम्बकं तु तदा जप्त्वा तन्मन्त्रांस्तु तदा जपेत् ॥ १९ ॥
 होमयेत्तद्दशांशेन शतं विमांश्च भोजयेत् । नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ २० ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिश्च जायन्ते सम्पदोऽनिशम् । शत्रुवो न भयं तस्य नरस्य कृत्तनिष्कृतेः ॥ २१ ॥
 कुसुमसतिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते स्वर्ग । चतुर्विधमहारिष्टं पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सत्तोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मद्गर्वाभ्यां परद्रोहाभितापवान् । कणरत्नादिना वापि चाहार्यवसनादिभिः ॥ १ ॥
 तन्तुकर्माणोपभोगार्थं पीडयेदुर्ध्वरज्वरः । तस्य पापस्य शान्त्यर्थं निष्कृतिं शृणु सारथे ॥ २ ॥
 चिरज्वरामयाशोकतन्द्रालस्यादिवग्रहैः । अन्नारुचिपिपासाद्यैः प्रसेदग्लानिभिस्तथा ॥ ३ ॥
 धन्युप्रेण दबधुना कम्पनात्तोदतस्तथा । कचित्तापः कचिच्छीतं पर्वभेदैस्तु सन्धिषु ॥ ४ ॥
 न ससं लभते कापि महौषविशतैरपि । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकित्स्यो भिषग्वरैः ॥ ५ ॥
 हीनसाम्यादिकाद्यैश्च लक्षणानि विभावयेत् । दैवजो विद्यते व्याधिर्ज्वरार्तिः परमा तदा ॥ ६ ॥
 ज्वरयति च सर्वेषां दुस्यदोषेण पाप्मनाम् । मासात्पक्षादिकं चापि दुर्ज्वरो विपमो भवेत् ॥ ७ ॥
 निष्कृतिस्तस्य वक्तव्या यथाश्रुति मयोदिता । सुशुभे भूपदेशे तु गोमयाद्युपल्लिप्तके ॥ ८ ॥
 तत्रोपर्याविकं स्थाप्य स्थापयेत्तु तिलाचलम् । तत्रोपरि न्यसेद्दीर्घं गौर्या सह विनायकम् ॥ ९ ॥
 हेमं हेमविद्यासंख्यायथाव्याधिप्रपञ्चकम् । कृत्वा प्रतिष्ठितप्राणं यजेद्दुद्रं विधानतः ॥ १० ॥
 पूजामर्चादिकं कृत्वा तर्पयेच्छतद्रव्यम् । तर्पणस्यावसाने तु वसनं द्रव्यपूर्वकम् ॥ ११ ॥
 श्रत्येकं गोयुतं दद्यात्कर्मणामपनुत्तये । जुहुयाद्यज्ञमानेन चरुणा पायसेन च ॥ १२ ॥
 होमान्ते भोज्यसंख्या तु रुद्रसंख्यानुसारतः । एकद्वित्रिचतुर्भेदा यथाव्याधिवलेक्षणम् ॥ १३ ॥
 एवं विधिं समासाद्य मोचयेज्ज्वरदास्नात् । मृत्यादिकं च तत्सर्वं दापयेद्ब्राह्मणाय वै ॥ १४ ॥

मंत्रः ।

“यन्मया लोभमुद्धया वै हतं परधनं छलात् । लक्ष्मकौटिल्यमुद्धया वा कणरत्नादिनाथ वा ॥ १५ ॥
 तत्तत्पापार्जिता लोके प्राप्ता वै दुःसहज्वरः । एतदेनोविनाशाय श्रुतिं ते शुभलक्षणाम् ॥ १६ ॥
 ददे मोच्या महापापाद्दुःसहज्वरसत्तम । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः” ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा ततस्तान्स प्रणमेदमुद्यासुरान् । स्तुतिमेनां समभ्यर्च्य विधिवद्विहिताञ्जलिः ॥ १८ ॥
 विसर्पविधिना पूर्वं विमाणा भोजनाचनम् । वर्जयेद्दम्भमात्सर्यं सर्वेभ्यो हितमाचरेत् ॥ १९ ॥
 इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा मदमात्सर्यैः सत्कर्मोपरि घातकृत् । विषमज्वरभेदेन म्रियते भेद्यदारुणैः ॥ १ ॥
 लक्षणं तस्य वक्ष्येऽहं यथाज्वरप्रसूचकम् । अन्नारुचिः पिपासातिः पात्रवृत्तिरुपपादयोः ॥ २ ॥
 दह्यते कम्पते गात्रं कचिच्छोफोदरादिषु । श्वासश्चर्ममूर्धमो भूत्वा तदन्तर्ज्वरतोदकृत् ॥ ३ ॥
 कामला पाण्डुहृत्पीडा मुष्कावदरणं वता । अपाकश्चिरपाको वा दुश्चिकित्स्यो भिषग्वरैः ॥ ४ ॥
 न शाम्यति न शाम्यति महौषधिशतैरपि । न मुखं लभते कापि न दिवा निशि यत्कचित् ॥ ५ ॥

अरुण उवाचः ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्धेन पापक्षयो भवेत् ॥ ६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शुभे त्ववसरे प्राप्ते सानुकूले ग्रहक्षके ॥

यत्रास्ते शुभतीर्थे वै सङ्गमोत्तमसत्सरिव । तत्र गत्वा च स्नात्वा च पीत्वा च परमौषधम् ॥ ७ ॥
 पङ्कजमाचरेच्छुद्धिं शुद्धः शुद्धाभिसन्धिकः । श्रुतिस्मृतिसदाचारो वाङ्मनःकान्तशुद्धीः ॥ ८ ॥
 एवमाहूय सद्विमान्यजेद्द्रविधानतः । पादाध्वार्चमसंवीतो रुद्रं जपत्वा यथाविधि ॥ ९ ॥
 लक्षमेकादशं ज्ञेयं यज्ञे रोगार्तिदुःखहृत् । तद्दशांशेन होतव्यं मधुरत्रयसंयुतैः ॥ १० ॥
 भोजयेत्परमं भक्त्या प्रतिरुद्रं शतवधि । तत्रैवमाचरेद्रज ह्यश्वत्थतिलतर्पणम् ॥ ११ ॥
 कलशैः शतसाहस्रै रुद्रसूक्तं परं जपन् । भोज्यान्ते ह्युच्चरेन्मन्त्रं प्राचीनं यच्छुभाशुभम् ॥ १२ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया द्रोहबुद्ध्या वा लोभार्तिमयदेन हि । वञ्चिताः प्रत्यहं लोका मात्सर्यमपि यत्कृतम् ॥ १३ ॥
 एनसा तेन हृत्पीडा ज्वरातिः परमा मम । याया प्राप्ता तथा चाहं मोक्ष्यो ह्रीह स्वकर्मणा ॥ १४ ॥
 एतद्द्रविधानेन वाध्यते न नरः कचित् । यजेद्भद्रं ज्वरार्तिस्थो सोनिर्दिष्टेस्तु नामभिः ॥ १५ ॥
 तर्पणान्ते च निर्दिष्टे सोमो धेन्वेति मन्त्रतः । आशिषं परमं गृह्य ऋत्विजोक्तां शुभां हविः ॥ १६ ॥
 एतत्कर्मविशुद्धयर्थं यतीनां भोजनं हितम् । दानहोमादिना तेन कर्मणा वः प्रसादतः ॥ १७ ॥
 एवमुक्त्वा ततस्तान्स प्रणमेद्द्रमुधासुरान् । एवं स्तुतिं त्रिचार्यं कोऽन्दादिति विसर्जयेत् ॥ १८ ॥
 पूर्ववद्विभुजैरपि सर्वेषां स्तुतिमाचरेत् । संपिप्यात्मानमालोच्य ततः शुद्धो ज्वरार्तिमान् ॥ १९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो नवोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९०९ ॥

अरुण उवाच ।

यस्यास्थिसन्धिशीर्षेषु रुच्यै परमदारुणा । कण्ठोष्ठतालुके वक्त्रे शोषस्तन्द्रा तमो भ्रमः ॥ १ ॥
 नेत्रे रक्तस्य कटुषु व्यामुषेऽस्रवतोऽपि च । कासश्वासा गले शूलं दाहः शीतं क्षणक्षणे ॥ २ ॥
 वचोविपर्ययः स्याद्दे गोत्रहास्यादि वैकृतम् । कुरुते ह्यनिशं निद्रा व्यत्ययो हृदये व्यथा ॥ ३ ॥
 छीवनं चापि रक्तस्य शिरोलोठं मुहुर्मुहुः । एवमादीनि चिह्नानि जायन्ते यस्य रोगिणः ॥ ४ ॥
 उपायैर्भिषजां वापि ज्वरो यस्य न शाम्यति । तस्य कर्ममकाशं मे कथयस्व दिवाकर ॥ ५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

कूरकर्माऽभवत्सुत स पापः पृथ्वजन्मनि । प्राणिनामतुदच्छीर्षं सन्धिपाशेषु तोदनः ॥ ६ ॥
 शीतेनापध्वंशनीये तापेनापि तपस्यापि । प्राणानां नोद्यमानानां यथा कण्ठोष्ठशोषणम् ॥ ७ ॥

निःश्वासशून्यता व्यर्थवचो हास्यादि रोदनम् । यद्यद्विचिंतं तेषां तत्तदस्यापि दुर्मतम् ॥ ८ ॥
 पेशुन्यं विवदन् मिथ्याव्यवहारवचांसि यत् । वचो वैयर्थ्यमस्त्यस्य भ्रममोहादिकं तथा ॥ ९ ॥
 अन्नारुचिर्बुभुक्षाणां पिपासानां निरोधनम् । तेनारुचिश्च तृष्णा च बाध्येते ते पुनःपुनः ॥ १० ॥
 प्रत्यक्षमापि तस्येति त्रिद्वैमोहिकमिष्यते । न तस्कस्तृपादिभ्यस्तद्वत्तोदनमाप्नुयात् ॥ ११ ॥
 देहस्यावश्यं पोष्यस्य तेपुतेषु महाव्यथा । जायते तृष्णाकाष्टाश्मविषगन्धघ्नाग्निजा ॥ १२ ॥
 जन्मजात्यादिकं सर्वं पूर्ववत्प्रश्रयाददेत् ॥ १३ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिस्तात कर्मणः सततोदिता । यथा स मुच्यते दृष्टात्कर्मणोऽस्मात्सुखी भवेत् १४

श्रीसूर्य उवाच ।

तां सर्वदुर्गतरणां सर्वपापनिवर्हिणीम् । स जातवेदसं सम्यक्शतमष्टोत्तरायुतम् ॥ १५ ॥
 जपेच्च तद्दशांगेन जुहुयाज्जातवेदसम् । सहस्रकलशैर्देवं स्नापयेद्भोजयेद्दिजात् ॥ १६ ॥
 वित्तव्याधिपलं वीक्ष्य कुर्यात्कल्पोत्तरायणम् ॥ १७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्य कर्मविधानेऽध्याये दशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१० ॥

अरुण उवाच ।

ज्वग्निो यस्य तावन्त्यः प्रागुक्ताः सन्ति वेदनाः । उपरेणातिप्रवृत्तौ रतिं न लभते क्षणम् ॥ १८ ॥
 दिवा वा यदि वा रात्रौ प्रत्यहं हीयते बलात् । तापतृष्णादितोऽत्यन्तमौषधैर्न च तच्छमः ॥ १९ ॥
 ज्वग्निो यस्य लक्ष्मैतत्तस्य किं कर्म कीर्तय ॥ २० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

आततायी स पूर्वजन्ममन्यसहनः परात् । स दामर्षतयान्यस्य ददाह सदर्शनं पुरा ॥ २१ ॥
 तेनैव स नरः शर्म न च किञ्चित्प्रविन्दति । ऐहिकं लक्ष्म तस्यापि गृहदाहादिकं भवेत् ॥ २२ ॥
 यवघ्रीहीतिलक्षोद्रपयस्तैलवृत्तादिनाम् । दहनान्तकवस्तूनां तेषां हानिमवाप्नुयात् ॥ २३ ॥
 निष्कृतिं शृणु तस्यापि कर्मणः क्षतिकारिणीम् । तैलक्षोद्रपयः सापैः पूर्णकुम्भाद्बुधेन च ॥ २४ ॥
 जुहुयाच्च यथाशक्ति वक्त्रे विप्रांश्च भोजयेत् । धान्यान्यपि च मापादीन्यस्मिन्दद्याद्दिजन्मने ॥ २५ ॥
 सितवस्त्रयुगं दद्यात्सितपुष्पैस्तथार्चयेत् । अथ स्वर्णजां मूर्तिं विष्णोः कृत्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 गङ्गखचक्रगदापद्महस्तां चैव शुभलक्षणाम् । पलेन वा तदर्थेन निर्मितां गरुडाग्रज ॥ २७ ॥
 कृतप्राणप्रतिष्ठां च पृजितां विविधार्षणीः ॥ २८ ॥

वस्त्रयुग्मेन संजनां ताम्रपात्रोपरिस्थिताम् । दद्यादक्षिणवा युक्तां दक्षिणां स्वर्णसंयुताम् ॥ २९ ॥
 उद्दह्मुस्त्रोपविष्टाय प्राङ्मुखः प्रयतः शुचिः ॥ ३० ॥

मन्त्रः ।

“देवदेव जगन्नाथ शंखचक्रगदाधर । तव मूर्तिप्रदानेन ज्वरं नाशय मे विभो ” ॥ ३१ ॥
 एवं दत्त्वा विसृज्याथ मुच्यते महतो ज्वरात् । ब्राह्मणान्भोजयेद्यापि वित्तव्याधिपलेच्छया ॥ ३२ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्य कर्मविधानेऽध्याये एकादशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९११ ॥

अरुण उवाच ।

यस्तु ज्वरभराक्रान्तो वहिरन्तश्च शीतभाक् । सद्बोचयतिगात्राणि वेपते च सुदुर्बुद्धः ॥ १ ॥
चेतना दह्यते चाम्भो न रतिं कुरुते मनाक् । यत्कर्मतो ज्वरस्तस्य सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पूर्वं स पितृदेवानामर्चने सति वै धने । अकरोत्स च संकोचं वित्तव्ययभयादितः ॥ ३ ॥
सुगन्धिजलसम्पूर्णः सहस्रकलशैर्विभुम् । स्थाप्य सम्पूजयेद्विष्णुं कमलैस्तुलसीदलैः ॥ ४ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्योत्तराष्टादशोत्तरवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१२ ॥

अरुण उवाच ।

दिनमेकमतिक्रम्य ज्वरोऽन्यदिवसे पुनः । प्रत्येकं वा चतुर्थेऽह्नि पक्षे मासेऽपि वा पुनः ॥ १ ॥
अहनी दे अतिक्रम्य द्वेऽहनि प्रतिवाध्यते । दिनमेकमयो हित्वा परोऽहनि च वाध्यते ॥ २ ॥
लक्षणं रागिणोऽप्येवं शीर्षसन्ध्यस्थिवेदना । पिपासागलानिरङ्गानां शीतमन्तर्महोत्खणम् ॥ ३ ॥
संकोच्य सर्वगात्राणि दन्तवाणी पिपाय वै । अतिभारभराक्रान्तो रतिं न प्रतिपद्यते ॥ ४ ॥
माकर्त्तुं कुरुते चेष्टामल्पे पयसि दुःस्थिताम् । पुनः शान्तिं प्रपद्येव विना पथ्यार्विनीपधैः ॥ ५ ॥
प्राप्ते काले पुनर्देते स्वरूपमतिभीषणम् । अनुवेलं समाक्रामत्यनुवेलं निवर्तते ॥ ६ ॥
वेल्ले च समुद्रस्य पुनरायाति याति च । यद्दिने कर्मगाः सर्वे तद्दिने दोषसम्भवः ॥ ७ ॥
तत्तदेवात्रिकं तेषां कर्मदोषपारिणयः । दुःखभोगाद्यादि स्वाद्या वक्तव्यः पुनरुद्भवः ॥ ८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

य एतेऽत्र समाख्याता ज्वराः परमदारुणाः । विषमज्वरसंज्ञास्ते प्राणिनां भयदायकाः ॥ ९ ॥
तेन प्रोक्तजनाः कृत्स्ना न च तद्दोषसम्भवः । तेषामिह समुत्पत्तिरैहिकैव कर्मभिः ॥ १० ॥
येषां सुतां न च भ्राता गोत्रिणी दुःखदा नराः । येषां विनापि सत्कर्म भवेन्नियममोचनम् ॥ ११ ॥
चिरकालात्प्रमुच्यन्ते निरयान्ते शिवाज्ञया । भृतमेतपिशाचत्वं गताः स्युस्ते धना ग्रहाः ॥ १२ ॥
तेषामधिपतिः शम्भुर्भूतनायः स्वयं प्रभुः । शिवालये जले तीर्थे पुण्यवृक्षे चतुष्पथे ॥ १३ ॥
अश्वत्थे च नदीतीरे न्यग्रोधे पितृकानने । सुरालयेषु संवेषु येषां वासः शिवोदितः ॥ १४ ॥
मूलाष्टम्योनैर्वम्यां च चतुर्थ्यां निशि सन्ध्ययोः । मध्याह्ने च निश्यां च ह्यकाले सर्वपर्यसु ॥ १५ ॥
स्थानेषु चैव मुखेषु प्रसर्पन्तीह ये नराः । असङ्गता अशुचयो भीरवो विगतायुषाः ॥ १६ ॥
अस्मरन्तो हरिं रुद्रं दुर्गां दुर्गीधतारिणीम् । विद्युज्जन्ति मलं मूत्रं नृत्स्यन्ति च हसन्ति च ॥ १७ ॥
रमन्ते तांश्च भञ्जन्ति द्रौपतिं च रुदन्ति च । तेभ्यस्तत्र मृतास्ते च प्रकुप्यन्ति शिवाज्ञया ॥ १८ ॥
ते कुद्वास्तान्यगृह्णन्ति विशंसन्ति च तांस्तदा । ज्वररूपं समास्थाय पीडयन्ति महाग्रहाः ॥ १९ ॥
तेषामोजो बलं धीर्यं सत्त्वमादाय सर्वज्ञः । विनमन्ति यदा तेभ्यस्तदा तेऽस्युर्गतज्वराः ॥ २० ॥
पुनः काले प्रवर्तते पुनश्च विरमन्ति च । एवं ते कथितास्ताज दारुणा विषमज्वराः ॥ २१ ॥
तेषामप्रार्थनोत्पत्यवान पुनश्च्युतिरीरिता । अदोषसम्भवाश्च सिद्धयो न भिषक्किरुषाः ॥ २२ ॥

ऐहिकैरेव तरेतः कर्मभिस्तत्समुद्भवः ॥ २३ ॥

इति श्रीशुद्धसूर्योत्तराष्टादशोत्तरवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१३ ॥

अरुण उवाच ।

मायश्चित्तेन मिपजामुपयोगेन तच्छमः । कथं तेषां भवेत्तात शान्तिर्दुःखौघनाशिनी ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तेषां च शान्तये सम्यग्भूतनाथान्प्रपूजयेत् । तेभ्योऽपि विविधा देया बलयो मद्यमांसलाः ॥ २ ॥
यजुर्वेदः जपेत्सुक्तं शतरुद्रीयमीश्वरः । मपूर्णेगन्वतोयानां सहस्रकलशैः शिवम् ॥ ३ ॥
सम्पूजयेत्तच्च लक्षपुष्पैः सुमनसं प्रसुम् । गुग्गुलं सर्पपैराज्यं जुहुयाच्च तिलान्द्वयैः ॥ ४ ॥
शिवारे ज्वरस्यैव दिने च भूतशासितुः । होमान्ते स ज्वरी गत्वा ह्यश्वत्यं देवरूपिणम् ॥ ५ ॥
शुचिः शुक्लाम्बरधरः प्रदक्षिणक्रमात्क्रमेत् । अष्टाधिकशतं कृत्वा कुर्यात्तत्रापि तर्पणम् ॥ ६ ॥
तावन्तश्च परीरम्भाः कार्या विष्णुधिया दृढम् । सुगन्धिसलिलं सम्यक्सर्वोपधिसमन्वितम् ॥ ७ ॥
तन्मूले च प्रदातव्यमेकविंशतिकुम्भकैः । होमं त्र्यम्बकमन्त्रेण तर्पणाद्यं पुराणजैः ॥ ८ ॥
मन्त्रैरेभिः प्रकुर्वीत श्रद्धामक्तिसमन्वितः । ॐ नमो बोधिरूपाय विष्णुरूपाय ते नमः ॥ ९ ॥
ज्वरं हर महाभाग तृतीयं मम वायकम् । महाज्वर महाभाग महाबलपराक्रम ॥ १० ॥
त्यज्यतां भूतमव्येश पिप्पल्लेऽस्मिस्थिरो भव । तन्मूलेऽप्यसितं कुम्भं सुगन्धाम्भःप्रपूरितम् ॥ ११ ॥
रक्तस्रग्धूपवसनधूपैर्विविधदर्चितम् । रक्तपुष्पैः कदम्बेन समं भूतशरावकम् ॥ १२ ॥
दद्यादनेन मन्त्रेण ज्वरी श्रद्धासमन्वितः ॥ १३ ॥

मंत्रः ।

“प्रतिगृह्य वलिं चैव तृतीयकमहाज्वर । आतुरस्य सुखं सिद्धिं प्रयच्छस्व महाबल” ॥ १४ ॥
ततो विमांश्च सन्तर्प्य विधिवद्भूमिोजनैः । कापालिकांश्च भिक्षुंश्च दीनान्वकृपणानपि ॥ १५ ॥
कृतमन्नं च तिलेन स्थापयेत्करवीरके । सम्पूज्य विविधैस्तोत्रैः स्तुत्वा गृहमयो व्रजेत् ॥ १६ ॥
ध्यायन्कपिपार्तिं शम्भुं न पृष्ठमवलोकयेत् । अथवा बलिमुत्तीर्य कृसरौदनपूर्वकम् ॥ १७ ॥
मापाब्रमयतैलादिपुत्रं सकवीरकम् । दीपमालाकुलं रात्रौ दद्यात्तस्यश्च तुष्ट्यै ॥ १८ ॥
अथवा यद्यदिच्छेच्च भोजनं ज्वरितो नरः । पुष्पचन्दनताम्बूलं तत्तदस्मै प्रदापयेत् ॥ १९ ॥
दत्त्वा सतण्डुलं कांस्यपात्रं ससलिलं घटम् । कृत्तरापायसाधूपमत्स्यमांससुरासर्वैः ॥ २० ॥
वेणवे सह हेन्ना तान्पात्रे न्यस्य घटोपरि । घटं दीपावलीयुक्तं भृक्षि कृत्वा महाज्वरी ॥ २१ ॥
उमशानं प्रापयेद्वैस्ततः स लभते सुखम् । ज्वरारप्रलापकाख्यातः शीतार्तेश्च महाज्वरात् ॥ २२ ॥
मुच्यते बलिदानेन विधिना विहितेन तु । शीतोष्णाधिकयोगाच्च वलिं विष्णुशिवालये ॥ २३ ॥
ग्रहजेषु ज्वरेष्वेवं रुद्रपूजा विशिष्यते । जपेद्गौद्रं यथाशक्ति जपं ज्वरविनाशनम् ॥ २४ ॥
तदशंशेन जुहुयात्तिलगुग्गुलुसर्पपान् । दातव्यं कनकं लोहं भोक्तव्याः साधवो द्विजाः ॥ २५ ॥
इति श्रीदृढसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽप्यायथतुर्दशोत्तरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैततेय महासाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे प्राग्भवे पादजः प्रभुः ॥ १ ॥
धर्मकर्मसमायुक्तो देवद्विजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः ॥ २ ॥
सत्पात्रेभ्यः सुवर्णं च गोभूवस्त्रान्क्रीन च । अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ३ ॥
वाणिज्यादिप्रसङ्गेन कृतवान्वैश्यमाराणम् । विनापराधं दूषेण विनतानन्दवर्धन ॥ ४ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पूर्वं पुण्यफलं भुक्त्वा पश्चात्पापफलं तथा ॥ ५ ॥
 पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो बाहुजोऽधुना । गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्यदेशे हिमालये ॥ ६ ॥
 नाटयुद्धो नातिह्रस्वश्च गौरवर्णः प्रतापवान् । राज्ञां वंशे समुत्पन्नः सर्वलोकप्रियङ्करः ॥ ७ ॥
 सर्वैश्वर्ययुतो धीरो धनवाहनमोगभाक् । प्राग्भवे यूनिभावे च सत्कर्मकृतवांस्वयम् ॥ ८ ॥
 तथैव यूनि भावे च सोऽपि राजा भविष्यति । महोदयदण्डनपरस्तथा भैरवशासनः ॥ ९ ॥
 विद्यावांश्चतुरः शूरोऽखिलशत्रुनिवर्हणः । ब्रह्मण्यो धर्मवित्प्राज्ञो नीतिशास्त्रविशारदः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् । प्राग्भवे वैश्यहननाल्लभ्यात्पृथस्थितो बुधः ॥ ११ ॥
 तुलया कृतवान्चातं तुलस्थो ज्ञोयुतस्तथा । लभे शशी तथा पुत्रे रविः पापनिरीक्षितः ॥ १२ ॥
 व्यल्पपुत्रः सुखी रोगी पितृवातामयी सदा । उदरे वातपीडायुग्मयी मानी च चञ्चलः ॥ १३ ॥
 चतुर्विंशन्मिताब्दान्तं जातपुत्रविनाशकः । शुभचैष्टो महाङ्कूरस्तथा विश्वासघातकः ॥ १४ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तमयो शृणु । पलैः यश्चमितैः कार्या वैश्यः स्वर्णमयः शुभः ॥ १५ ॥
 षोडशोरूपचारैस्तु पूजयित्वा विधानतः । विविक्ताय प्रदातव्यो ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ १६ ॥
 लक्ष्मीनारायणो देवस्तथा पशुपती रविः । पलैस्त्रिभिः कार्या देवाः प्राग्वद्विधानतः ॥ १७ ॥
 तल्लिङ्गमन्त्राङ्गायत्रौ द्विविधं ध्यम्बकं जपेत् । तिलैस्त्रिभ्युरोपेतैर्ब्राह्मणानपि भोजयेत् ॥ १८ ॥
 मदिने तु घृतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूतं पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १९ ॥
 नावयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवत् । न पुत्रमरणं किञ्चिन्नचारिष्टभयं कश्चित् ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभादा पापशोधनम् । रिष्टं वसुमितेऽन्दे तु स भ्रामोति यमोपमम् ॥ २१ ॥
 अथवा द्वादशाब्दे तु षोडशे वा विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुः स्वभूतमितसवत्सरात् ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूतं तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीहस्तसूर्याष्टनखादे कर्मविपाकेऽध्यायः पंचदशोत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव प्राग्भवे सूतं कश्चिद्देश्यसुतः कृतो । कदाहाभिधे देशे धर्मकर्मत्मकः सदा ॥ १ ॥
 वाणिज्यनिपुणो दक्षो किञ्चिद्विदसमन्वितः । कृतवानन्नदानं हि विप्रेभ्यः पूर्णपीठके ॥ २ ॥
 अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्थस्य वै बलात् । हर्षेण वचनेदुष्टैः सट्टतानध्यत्तापयत् ॥ ३ ॥
 परमर्माणि वा सम्यक्पीडयन्ते स्वजना अपि । बचोभिः परमर्माणां भेदकोऽभूत्स्वगाविप ॥ ४ ॥
 जनानां नाशनं तेन कृतवान्कृतिनां सताम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्तवान्यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पापात्पापफलं भुक्त्वा पुण्यात्स्वर्गाश्च शाश्वतात् । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातः पादजोऽधुना ॥ ६ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे गङ्गायाः पूर्वभागतः । स तु मन्त्रविदां श्रेष्ठो जीवे कर्के च संस्थिते ॥ ७ ॥
 लभे कर्कगे मदे नाटयुद्धो न लघुर्घृणी । मरुतो मतिमान्दक्षो धनवाहनमोगभाक् ॥ ८ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी कृषिवाणिज्यतत्परः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् ॥ ९ ॥
 व्यस्यिभेदातिद्वन्द्वेन उवरेण महताकुलः । तस्य यत्करणैरन्यैर्महीपयशतैरपि ॥ १० ॥
 न शाम्यति महाव्याधिनिष्कृतेः कारणं विना । लिङ्गं स्रवति तत्रादौ दहते कंषते बलात् ॥ ११ ॥
 तदस्थिपूर्वभेदायं सुष्कमेहनशूलयुक् । अन्तस्तु कूजितं वातद्विपयुः स्वासदोषतः ॥ १२ ॥
 क्षिणाक्षिनस्रवद्भूम्यस्वेदा गात्रं च दहते । एतत्पूर्वाजितादोषाण्डुःश्रिक्रिस्त्यो भिषग्वरैः ॥ १३ ॥
 तेषां कल्पादिना भेदेवाध्यते जन्मजन्मनि ॥ १४ ॥

अरुण उवाच ।

का तस्य निष्कृतिः स्वामिन्येतांतिजगन्नाशनम् । वद विस्तरतः स्वामिनो गिष्णा हितकाम्यया १५

श्रीसूर्य उवाच ।

सुदिष्टे समनुभाते शुभे सौम्यायने तथा । मारभेद्दानसदृत्तिमन्तःशुद्धिकृतात्मना ॥ १६ ॥

हैमं शक्त्यनुकूलं तु मकरं श्रद्धया युतम् । सा वालालंकृताऽऽभीरी दुकूलैः परिवेष्टयेत् ॥ १७ ॥

कास्यपात्रोपरि क्षिप्य घृतं पूर्णशतं पलम् । रत्नलागूलनेत्रं च यथाश्रुत्सुदितौपधि ॥

दापयेत्परया भक्त्या ब्राह्मणाथ कुटुम्बिने ॥ १८ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया वचसा तुल्यं पीडिता बहवो जनाः ॥ १९ ॥

छिद्रैश्च शतसाहस्रैर्नानाकर्मप्रकाशिनैः । तदर्जनेन सम्प्राप्तं दारुणं पातकं महत् ॥ २० ॥

ज्वरो ह्युग्रोत्तिसारात्मा चापदस्तु ततो मया । एतत्पापविशुद्ध्यर्थं दानं सम्प्रददे त्विदम् ॥ २१ ॥

तत्तदेनो विनाशाय मकरं पञ्चसम्मितम् । तत्तदेनो विनाशाय मत्स्वरूपं ददाम्यहम् ॥ २२ ॥

तस्मान्मोक्ष्यो महापापाहुःसहाद्विजसत्तम । होमयेच्चरुणा रद्रं घृताक्तमधुना युतैः ॥ २३ ॥

होमान्ते विप्रभोज्यान्ते सर्पिष्याननकं स्पृशेत् । वर्जयेदहितासाध्य सर्वेभ्यो हितमाचरेत् ॥ २४ ॥

रथं सोपस्करं दद्याद्यथाविधि पुराणतः । सर्पिं रत्नानि पानीयं देयं निर्जलके स्थले ॥ २५ ॥

एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् । उग्रद्विमुक्तो जायेत प्रायश्चित्तेऽकृते त्विह ॥ २६ ॥

उज्जरेणैव विनाशः स्यादूनि भावे खगाधिप ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविपाकेऽध्याय षोडशोत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९१६ ॥

अरुण उवाच ।

ब्रह्मक्षत्रियविद्वद्व्याः कथं वर्णान्तरं खग । प्राप्नुवन्ति दिवानाय कर्मणा केन तद्वद ॥ १ ॥

अग्निष्टोमस्तो नित्यं सदाचारो जितेन्द्रियः । बाल्ये च बाल्यके विप्रो यौवने सर्ववर्भवित् ॥ २ ॥

अकस्मान्मलेच्छतां याति तन्मे वद दिवाकर ॥ ३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

पुरा जनुपि यैः सूत यज्ञकर्मणि पावने । आमिपास्वादाने सोमपात्रे निंदा कृता भवेत् ॥ ४ ॥

विगुच्छिष्टं द्विजातीना यत्सोम यज्ञकर्मणि । तस्मात्कर्मवशाद् न म्लेच्छत्वं प्राप्यते नरैः ॥ ५ ॥

अरुण उवाच ।

वस्मिन्नेगे कृतं कर्म कस्या भूमां कुत्र कुतः । प्रयोजकानुमन्ता च वयोर्लक्ष्मादिभिः कृतः ॥ ६ ॥

विस्तरेण पृथक्तेन कथयस्व दिवाकर ॥ ७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

दाक्षिणात्ये जनपदे तीर्थे चापि महत्तमे । कावेर्याः पश्चिमे तीरे ह्यग्निष्टोमे द्विजोत्तम ॥ ८ ॥

सोमयस्य कृता निन्दा तेनाप्त जन्म निन्दितम् । म्लेच्छत्वं च द्वितीयेऽपि तृतीयेऽपि चतुर्थके ॥

त्रिषु कुप्राश्रयत्वं च पञ्चमे भाववाद्भिजः । पष्ठे नतः सप्तमेकं महानद्यास्तु दक्षिणं ॥ १० ॥

वेशाग्रेताम्भोतेऽप्येति म्लेच्छत्वं स्याच्च सारथे । ऋत्विजोऽप्युरगाः सर्वेऽभ्यवधानपरायणाः ॥ ११ ॥

लक्ष्मणानि रागश्रेष्ठं शृणु तस्य विभागतः । मस्तके वामपादेऽस्यादयः पादे द्रुणो भवेत् ॥ १२ ॥

भार्याश्रितस्तस्तां स्यादेका चाग्निपराङ्मुखा । पूर्वं पुत्रस्तथा पुत्री पुनरेव च्यतस्ततः ॥ १३ ॥
 वर्णान्तरं भवेत्काले प्रहारा मृत्युदायकाः । भवन्ति बुद्धिरुपत्तिर्जायतेऽदः कथं कृतम् ॥ १४ ॥
 शिरसो गौरवं ग्लानिः किञ्चिन्नयनैर्वकृतिः । प्राग्भवे युवतिस्तस्य ग्रामीणान्या यशस्विनी ॥ १५ ॥
 भ्रातरः स्युस्त्यक्तेषु मृतसन्तानपीडिताः । भयदुःखसमाक्रान्तास्तस्य भार्या सहायिनी ॥ १६ ॥
 विपश्चात्प्राघातः स्यादालस्यं चाग्निमांघता । जलघातो भवेत्तस्य पितुर्भ्रातृवयं वदेत् ॥ १७ ॥
 गेहेतिमहती हानिः स्वर्णभूषणजा खग । तिस्रो भगिन्यः सततं भागिनेयो रुजादितः ॥ १८ ॥
 गृहश्च कफजो व्याधिर्विश्वातो नैव जायते । दंष्ट्रिश्चाङ्घ्रिवापिणभ्यो व्रणः स्याद्विग्रहे खग ॥ १९ ॥
 स्तनोपदेशे मशको लाञ्छनं सांक्षिकेऽप्य वा । ऋता पदपञ्चदिवसे न्यूनेऽमुक्त्वुतिरुद्धता ॥ २० ॥
 दिनेषु तेषु चालस्यमदमेहभ्रमादयः । पादपोगतिरंशुल्या व्रजन्त्या नाविनि स्पृशेत् ॥ २१ ॥
 भवन्ति मारुतास्तस्य चत्वारोऽत्र सहायिनः । पितृतीर्थं भवेन्मृत्युस्तस्य मीनगते रवी ॥ २२ ॥
 पुनर्जगति जातो वै जन्म तस्य च लक्ष्मवत् । दण्डाङ्कुशौ महचक्रं चापादि च भवेत्करे ॥ २३ ॥
 खिद्यो वा तावदेकापि भगिन्यो द्वे खगोत्तम । मुरगुल्लभाचूतीयो तस्य जन्मनि वै भवेत् ॥ २४ ॥
 व्याधियुक्तो भवेन्नित्यं तस्मात्पञ्चमको विद्यो । इत्येवमादिभिर्ज्ञेयं लक्ष्मभिः कर्म सारथे ॥ २५ ॥
 स तत्पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं समाचरेत् । शुभे मासे सिंते पक्षे सानुकूलग्रहे दिने ॥ २६ ॥
 नद्यास्तीरे शुभे देशे वेदिकां कारयेत्खग । कलशं विन्यसेत्तत्र भूरसीत्यादिभिस्ततः ॥ २७ ॥
 तत्र रुक्ममयं पद्मं नवमापमितं शुभम् । पलद्वयेन वाङ्मेन तद्वेद्याथवा पुनः ॥ २८ ॥
 स्वर्णनापे विशुद्धेन कारयेन्मृतिमुत्तमाम् । पूजयेत्परया भक्त्या नानापुष्पैः सुशोभितैः ॥ २९ ॥
 तदपे हवनं कार्यं तिलैरष्टोत्तरं शतम् । ब्राह्मणं सर्वतत्त्वज्ञं सर्वशान्त्रविशारदम् ॥ ३० ॥
 समाहूय गृहे पुष्पैर्नानावर्णविचित्रकैः । शालतालतमालैश्च जातीयकुलपाटलैः ॥ ३१ ॥
 पूजयेत्पापहं विष्णुं बालगोपालसंज्ञकम् । साङ्गमन्त्रमिमं प्रोच्य दद्याद्देविदे खग ॥ ३२ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया पूर्वजनुपि यज्ञकर्मणि चाहुतम् । रोमनिन्दात्मकं कर्म कृतं तेनेह जन्मनि ॥

वर्णान्तरं गतः पापास्पृनातु जगदीश्वरः ” ॥ ३३ ॥

मन्त्रमेतं समुच्चार्य प्रतिमां हरिरूपिणीम् । तां मूर्तिं च करे गृह्य देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ ३४ ॥

नानापुष्पैः सुगन्धैश्च पूजयेच्छशिरोरत्नम् । रुद्रमेकादशं कुर्वाद्भोजयेच्च शतं दिनान् ॥ ३५ ॥

सर्पिःपूजं शुक्लपात्रे वीक्ष्य दद्याद्दिजन्मने ॥ ३६ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयस्मृत्यनुवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तदशोत्तरमवशाथिक्तसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । विन्ध्याद्विदक्षिणे भागे चन्द्रदेशे खगोत्तम ॥ १ ॥

काश्चिद्देश्यः शुभाचारी राजमान्यः प्रतापवान् । क्रयविक्रयकर्ता च बहुद्रव्यसमन्वितः ॥ २ ॥

वित्तेन च समायुक्तो ज्ञातिव्यापारान्भुवि । बहु पुत्र्योऽस्य जाताश्च द्वौ पुत्रौ च खगेश्वर ॥ ३ ॥

तस्य भार्या शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । गौरवर्णा च सुश्रोणी व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ ४ ॥

तस्य गृहसमीपे तु ब्राह्मणी चावसत्पुरा । धनहीना पुत्रयुक्ता बहुद्रव्यैश्च संयुता ॥ ५ ॥

तेन वैश्येन विश्वास्य हृतं तस्यास्तु तद्धनम् । साहाय्यात्प्रतिवेशिन्या ब्राह्मण्याः पतंगेश्वर ॥ ६ ॥

बहुकालं समासाद्य लघ्वनायोद्यतभवत् । कृतं तथा महत्कष्टं नापितं तेन तद्धनम् ॥ ७ ॥

सा विषं भक्षयित्वा तु चात्मघातं चकार वै । तस्यास्तु पुत्राश्च चिरं बहुदुःखेन पीडिताः ॥ ८ ॥
 वैर्यैः कतिपर्यैरेव सर्वं पञ्चत्वमागताः । वैश्यस्तु निरयं प्राप्तो विद्युत्पातहतश्चिरात् ॥ ९ ॥
 यातना बहुधा भुक्ता पश्चात्मानुष्यमानुयात् । दाक्षिणात्ये जनपदे गोदावर्यास्तटे शुभे ॥ १० ॥
 पुण्ये गोदावरीयाम्ये रविशेजसम्मिमते । इदं च पञ्चमं जन्म ब्रह्मवंशसमुद्भवं ॥ ११ ॥
 मध्यजन्मत्रयं यच्च तिर्यग्योनिभवं च तत् । निरयान्ते च तद्वृत्तं पुत्रपापमशेषतः ॥ १२ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण मानुष्ये ब्रह्मवंशजः । स मध्यरूपो मतिमान्मृशज्ञः श्यामलच्छाविः ॥ १३ ॥
 विद्यावान्धर्मनिर्गतो धीरो मन्त्री महावशाः । वनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
 ग्राभवे कपिलादानं प्रददौ सूर्यपूजनात् । तद्वृत्ताचरणात्पुण्यादन्नदानात्खगोत्तम ॥ १५ ॥
 बहुविद्याधनैश्वर्यदामीदासजनान्वितः । देवब्राह्मणभक्तश्च विद्याभ्यासरतः सुखी ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । कैशोरे क्लेशभाक्चैव मनोदुःख्यतिरोगभाक् ॥ १७ ॥
 चपलो दुष्टचित्तश्च तथापातमनोरथः । ब्रह्मस्वहरणात्पापाद्ब्राह्मणीमरणादपि ॥ १८ ॥
 स्ववेदमितवर्षान्तं जातपुत्रविनाशकः । जन्मलभ्रात्सुते दूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ १९ ॥
 ततः पञ्चमनावं च कीटस्थे च बृहस्पती । वृषे शनैश्चरात्सप्तमस्यानस्ये त्वर्गा विधी ॥ २० ॥
 तुलास्ये मयमे लगे जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना । ब्राह्मण्याः पुत्रपुत्रश्च ब्राह्मणीमरणात्सुत ॥ २१ ॥
 इतस्ततो विनाशं वे गताश्च विनवात्मज । पितृमातृकलत्राद्यैर्विमुक्तो वै किशोरेके ॥ २२ ॥
 युवभावेऽन्यदेशेयं युवत्वामुखमोगभाक् । किलासददृक्कण्ठदिरोगयुक्तोऽरिभीतियुक् ॥ २३ ॥
 मिथ्याभिज्ञसर्नैर्वादिपवादिश्च संयुतः । लघुचित्तो महच्चित्तो विरक्तो रक्त एव च ॥ २४ ॥
 क्षणचित्तेनाल्पयुक्तः प्रवृत्तपातखगेश्वर । सहायलक्षणं तस्य शृणु वक्ष्यामि सारथे ॥ २५ ॥
 पूर्वं ब्रह्मस्वहरणे सहाया सिद्धिजाङ्गना । सा ज्येष्ठा प्रष्टरेवात्र परित्यक्ता सुखोज्झिता ॥ २६ ॥
 या तस्य धर्मपत्न्यासीत्प्राग्भावे कश्यपात्मज । सोऽत्र जन्मनि पत्नीन्त कनिष्ठसुतशोकभाक् ॥ २७ ॥
 लक्षणैरेभिरादयस्य प्रापश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रा च कर्तव्या ब्राह्मणी पुत्रसंयुता ॥ २८ ॥
 हिरण्मयी तदर्थेन तदर्थेनायवा पुनः । यथावित्तानुसारेण षोडशरूपचारकैः ॥ २९ ॥
 सम्पूज्य देया विप्राश्च विविज्ञाय खगोत्तम । रविर्मापमितः सोमः सुवर्णमितको रविः ॥ ३० ॥
 देयं च कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । घृतपूर्णं शतपलैर्मितं ताम्रस्य भाजनम् ॥ ३१ ॥
 सुवर्णद्वयसंयुक्तं दद्याद्विप्राय मानद । गावग्नीमष्टसाहसं ध्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ३२ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां मन्त्रास्तत्स्वरूपया जपेत् । रविसोमात्मकौ तद्वज्रचार्यौ वै तद्दशांशतः ॥ ३३ ॥
 होमयेत्तर्पयेद्ब्रिह्माभोजयेद्दाक्षिणां दिशेत् । लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहितः ॥ ३४ ॥
 तदर्थं वसुतं वापि भक्तिश्रद्धासमन्वितः । अथवा शृणुयाद्भक्त्या हरिवंशं विशुद्धधीः ॥ ३५ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येवन्ते संपदोऽन्वहम् । नावयो व्याधयस्तस्य न शत्रुभयमावहेत् ॥ ३६ ॥
 रत्नागान्धमितायुः स्यान्मुनिवैदमितेव्दके । रिष्टं नामोति स प्राणी सुखी जीवति निश्चयात् ॥ ३७ ॥
 प्रापश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचरेल्लोभमोहतः । इह लोके महादुःखी परत्र निरयं व्रजेत् ॥ ३८ ॥
 प्रापश्चित्ते कृते तस्य तीर्थमृत्युर्न संशयः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३९ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ४० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारुणसम्भदे कर्मणिपाकेऽध्यायेऽष्टादशांशे व्रततापिकसहस्रतमः ॥ १९१८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

नारिकेलफलस्यापि हतुः स्यान्मस्तकद्वयः । शुक्लपक्षे चतुर्दश्यां विशेषेण विधानतः ॥ १ ॥
 शङ्करस्याल्यं गत्वा व्रणीं विधिमिमं चरेत् । शंकरं स्नानविधिना पूजयित्वा विधानतः ॥ २ ॥
 परितो लिङ्गमीशस्य नारिकेलफलैर्बलिम् । कल्पयित्वा च पेद्रैरीं यथावत्पूर्वमाचिताम् ॥ ३ ॥
 विमभ्यो दक्षिणां दद्यात्सुवर्णरचितां बहु । ततः कृताञ्जलिर्भूत्वा व्रणी मन्त्रमिमं पठेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मेया नारिकेलानि हत्वा पापमुपाजितम् । अर्चितो भगवान्कटो भवान्या भयभञ्जनः ॥ ५ ॥
 यथाशक्ति च दानार्थं भवन्तोपि च पूजिताः । कर्मणानेन मे नाशमुपैतु शिरसो व्रणः ” ॥ ६ ॥
 एवमादीनि तैरुक्तः शंकरं सह भार्यया । प्रणम्य विप्रान्मूयः स श्रद्धया गृहमावजेत् ॥ ७ ॥

ब्राह्मणान्मोजयेत्तत्र दद्याच्छक्त्या च दक्षिणाम् ॥ ८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सर्वसाधारणान्मलेच्छान्पुरा जन्मनि योऽगमत् । तिलग्रीति च शुकोत्थो वणः स्यात्तस्य शेफसि ?
 स तद्वोषविनाशार्थमाचरेदिति निष्कृतिम् । द्वादश्यां शुक्लपक्षे तु तमुद्दिश्य जलाधिपम् ॥ २ ॥
 दद्याद्देतुं सुविधाय ब्राह्मणाय यजुर्वेदे । पूर्वोक्तेन विधानेन देवज्ञादेशतत्परः ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो विंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अदृत्वा वेतनं वेद्यां यः पुरा निरवाप्तयत् । तस्य स्यात्सर्पपी सूत व्रणो घोरोऽत्र शेफसि ॥ १ ॥
 चापीकूपतडागादिनिपानान्यजने पथि । निर्मोयमाणानि परैः शक्तितो विमृजेद्भु ॥ २ ॥
 दत्ते व्रणोत्पत्तिर्न स्याज्जातस्य च विनाशनम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भिल्लकैर्वर्तविरटचर्मकृत्तनुवायिनाम् । अन्येषामपि कारूणां सङ्गम्य च स्त्रियो बलात् ॥ १ ॥
 भावशूकव्रणो लिङ्गे जायते तस्य निष्कृतिः । नरस्तद्वोषनाशाय दद्याद्देतुं द्विजन्मने ॥ २ ॥
 सुवृत्ताय सुशीलाय गुशान्ताय पयस्विनीम् ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

विवाहेऽपि च यज्ञादौ पुण्यकर्मणि चाखिले । विघ्नकर्तुर्वेदेविघ्नं मन्त्रवृद्धमतः खग ॥ १ ॥
 निष्कद्वयसुवर्णेन उमामाहेश्वरस्य च । मतिमां कारयित्वा तु सम्पूज्य विधिवच्छुभाम् ॥ २ ॥
 तन्मित्रेन सुवर्णेन दद्याद्विधाय वै खग । अत्रवृद्धिकरो रोगस्तत्क्षणादेव नश्यति ॥ ३ ॥

इति श्रीबृहस्पतिरुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रयोविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यो नरः कामतप्ताद्भो हानिच्छन्तीं पतिव्रताम् । कामाकुलितया दृष्ट्या पुराऽवश्यत्परस्त्रियम् ॥ १ ॥

तस्य नेत्रामयोऽत्र स्याद्वयाधिर्वातविपर्ययात् । उपोष्य च त्रिरात्रं स नियतो विष्णुस्तन्निवो ॥२॥
भूमिशायी त्रिवर्णस्नायी देव स्मरन्हरिम् । चतुर्थं दिवसे प्राप्ते भोजयेद्दिजपुङ्गवान् ॥ ३ ॥
ततः स शणिपत्याम्निदं वचनमीरयेत् ॥ ४ ॥

मन्त्रः ।

‘ यन्मया भूढभवेन दृग्विक्षेपं परस्त्रियाम् । कुर्वता भूविलासाद्यमकामाया वितन्वता ॥ ५ ॥
नेत्रामयो महाघोरः प्राप्ते वातविपर्ययः । प्रसादाद्दे च विमाणा स मे नश्यतु दुर्ग्रहः ” ॥ ६ ॥
इति विज्ञाप्य ताभ्रत्वा विसृजेद्विनयान्वितः । अग्रे नयेति मन्त्रेण स्वर्चितात्कुसुमादिभिः ॥ ७ ॥
ततः स्वबन्धुभिः सर्वं कुर्याद्वै पारणाविधिम् ॥ ८ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्तवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्विंशत्पुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९२४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

यः पुरा हरत्वे तल लोभोपहतचेतसा । साऽत्र जन्मनि पक्षीन्द्र पापरूपपीडितोऽधुना ॥ १ ॥
आयसस्य घट तेलं पूर्णं दद्याद्विज्जन्मने ॥ २ ॥
मन्त्रः ।

यन्मया हरित तेलमद्भवकृतमुत्पन्नम् । प्राप्त पापामिध तस्मान्मुच्येयं दर्शनाच्च न. ' ॥ ३ ॥
एवमस्त्विति तेरुक्तः स्वय मुञ्जीत वाग्यतः ॥ ४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्तवादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चविंशत्पुत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९२५ ॥

अरुण उवाच ।

कश्चिद्वर्णोत्तरे जातो धर्मिष्ठो धर्मवत्सलः । कृपिकर्म प्रकुर्वाणो वातरक्तादिदर्शनम् ॥ १ ॥
हरतयोर्वामिपाश्वं तु दुक्षिमागे व्रणाकुलः । भार्या प्रीतिवरी नित्यमुभे वा तिस्र एव च ॥ २ ॥
परस्परं महामीतिर्प्रतानामपि काङ्क्षिणी । प्रदरातिवशात्तस्या गर्भो याति विलीयते ॥ ३ ॥
केन कर्मविपाकेन सत्य कथय भास्कर ॥ ४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

स्त्रीकृत कर्मणा हेतुः पुरकृत नैव सारथे । पूर्वं वर्णोत्तरे जातो बहुवित्तसमाकुलः ॥ ५ ॥
कामुकः कृपणश्चैव परदाररतः सदा । कदाचित्कालयोगेन भाविनोर्यस्य वे वलात् ॥ ६ ॥
एका स्त्री ब्राह्मणी पूर्वं बाल्ये वैयव्यता गता । चपला रूपसम्पन्ना नारीणामपि मोहिनी ॥ ७ ॥
सा चकार महद्भ्रतिमनेन कामुजेन च । चिरकाल काश्यपे वै बहुगर्भनिकृन्तनम् ॥ ८ ॥
लोकापवादमीत्या च औपधीभिः कृत पुरा । मासत्रये ह्यतिक्रान्ते गर्भपातनतत्परः ॥ ९ ॥
बहुकाल काश्यपे सावर्म्भान्तु यथेप्सितम् । पश्चान्मूर्ति समापन्नो दुष्टविप्लवयोगतः ॥ १० ॥
पतितो नरके घोरे वर्षायुतसहस्रशः । इदं च पञ्चमं जन्म वर्णोत्तरसमुद्भवम् ॥ ११ ॥
पृथ्वण्येषाभोगेन मातृपतव हि जन्मानि । तेन कर्मविपाकेन गर्भो याति विलीयते ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

प्रायश्चित्तं कथं देव देन गर्भः स्थितो भवेत् । जन्तूना कृपणादीना रूपं कृत्वा दिनेश्वर ॥ १३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तीर्थस्यावहनं कृत्वा सम्यक्संप्रमाणतः । पश्चाद्देहे समागम्य प्रायश्चित्तं समाचरेत् ॥ १४ ॥

विमस्योद्गाहनं कृत्वा गृहदानं समापयेत् । कुर्याद्देनायकीं शान्तिं विप्राणां भोजयेच्छतम् ॥ १५ ॥
एवं कृतविधेः सूतं मोचयेद्वा यथोदिताम् । सर्पिण्यात्मानमालोक्य पलपोडशसंरूपया ॥ १६ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्यापि चेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणीं लोकवन्दिताम् ॥ १ ॥
पतिव्रता सदाचारा पतिभक्तिपरायणा । तया दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
नानाफलानि दिव्यानि सुगन्धीनि च पर्वसु । खेद्यज्ञादिके यानि ऋत्विग्भ्यः कथितानि च ॥ ३ ॥
अन्नभूषणवस्त्राभूषणशय्यासनानि च । अथो भाविष्यत्यसूत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
विषं दत्त्वा जवानासौ सपत्नीविशगं पतिम् । ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥
पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पावाब्ज नरकांस्तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण सा जातात्र हिमालये ॥ ६ ॥
गङ्गायाः पूर्वभागे च राजवंशे महादभुते । नातिहस्वा नातिदीर्घा गौरवर्णा क्रुशोदरी ॥ ७ ॥
पितृमातृमुखैर्युक्ता बाल्ये भ्रातृमुखान्विता । पितृमातृमुखैर्हीना किशोरे क्रुशसंयुता ॥ ८ ॥
यूनि भ्रातृमुखैर्हीना दानशीला प्रियम्बदा । देवद्विजानां पूजार्थां श्रद्धाभक्तिसमन्विता ॥ ९ ॥
गतागतधनैर्युक्ता व्रतानामनुकांक्षिणी । भ्रातृगे राज्ञि सततं श्रेयसामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
पुण्यादिदं तथा पापालोभयुक्ताल्पपापकृत् । किं कृतं विधिना महामितिचिन्तासमन्विता ॥ ११ ॥
जन्मलघ्नासूते यूने क्रूरग्रहविलोकिते । कीटस्थेऽथ शनौ जाता भनोदुःखैः समन्विता ॥ १२ ॥
पूर्वं पत्युश्च हननात्सपत्नीवैरभावतः । पापादिह महाभाग घोरादस्याः स्वमेश्वर ॥ १३ ॥
सहस्रोपायकैश्चापि पतिर्न घटते स्वग । यूनि भावेण्डजश्रेष्ठ प्राक्कृतात्पापतस्तिवह ॥ १४ ॥
यूनि सा पतिदुःस्वार्ता मम जन्म निरर्थकम् । जल्पन्तीति च दुःस्वार्ता संकृते निजवंशजा ॥ १५ ॥
लक्षणैरेभिराड्यायाः प्रायश्चित्तं शृणुष्वय । पलत्रयेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः ॥ १६ ॥
पोडशोरूपचरैश्च पूजयित्वा विधानतः । विधिज्ञाय प्रदातव्यो गां स्वर्णमरणैर्गुताम् ॥ १७ ॥
तथा तन्मितिकः सोमः सुवर्णमितिको रविः । रविर्मापमितः शम्भुर्देवो भक्त्या विधानतः ॥ १८ ॥
गायत्रीं दशसाहस्रं व्यवकन्तु तथा जपेत् । जपेत्सोमादिमन्त्रांश्च पञ्चपञ्चसहस्रकम् ॥ १९ ॥
लक्षं पार्थिवलिङ्गानां पूजयेत्सुसमाहिता । कुर्यादयुतसंरूपा वै पिप्पलस्य प्रदक्षिणाः ॥ २० ॥
महिने तु व्रतं कुर्यान्मम भक्तिपरायणा । होमयेत्तदृशंशेन तिलैः शौद्रवृतप्लुतैः ॥ २१ ॥
ब्राह्मणान्भोजयेच्छतत्या सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ २२ ॥
नायस्यो व्याधयस्तस्या न दारिद्र्यभयं कचित् । प्रायश्चित्ते कृते ह्यायुरशीतिवित्तुरुत्तरम् ॥ २३ ॥
पतिपुत्रवती चासाविद्वै भवति ध्रुवम् । रिष्टं नाप्नोति नियतं चत्वारिंशन्मितेन्दुके ॥ २४ ॥
प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेनैव विनाशनम् । अन्ते च निरयं प्रोक्तमपतिर्जन्मजन्मनि ॥ २५ ॥
तीर्थे मृत्युमवाप्नोति कृते प्राक्पापशोधने । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २६ ॥
यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोक्येत् ॥ २७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९२७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्तिहलके देशे द्विजपुत्री वरानना ॥ १ ॥
सैरन्धीकर्मकुशला वसन्ती राजवेश्मनि । राजराज्ञीप्रियकृती चारुभूषणभूषिता ॥ २ ॥

वदान्या च सुशीला च पितृमातृसुखान्विता । पूर्वपापात्पतित्यक्ता कुशला राजकर्मणि ॥ ३ ॥
 तया दत्तानि दानानि सुवर्णाभरणानि च । पर्वस्वपि च विभेभ्यो वल्लशय्यासनानि च ॥ ४ ॥
 अथो भावित्रात्सूत कृतं यत्कर्म दारुणम् । विवाहयज्ञकर्मदौ विघ्न आचरितस्तथा ॥ ५ ॥
 गते बहुतिये काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ६ ॥
 वर्णोत्तरे कुले जाता देशे पुण्यजनाश्रिते । हिमालये महाभाग नात्युच्चा न लघुस्तथा ॥ ७ ॥
 सुशीलाकृष्टगौराङ्गी दानशीला प्रियम्बदा । सन्धिविग्रहकर्त्री च राजवेश्माश्रया सदा ॥ ८ ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता कैशोरे तत्सुखोज्ज्विता । धनवाहनभोगाढ्या देवद्विजपरायणा ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्तातिपापहृत् । विवाहवित्रजातपापान्नेत्रसंज्ञाकृतात्सुत ॥ १० ॥
 केकराक्षी ह्यपतिक्ता मनोदुःखैः समन्विता । जन्मलग्नान्तसप्तमेके दुष्टखेटैः समन्वितैः ॥ ११ ॥
 जाता जन्मस्थिते मन्दे किशोरे वलशसंयुता । रोगयुक्ता तथा गूनि क्लेशभाग्धनवत्त्वापि ॥ १२ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदामि ते । पलमात्रेण कर्तव्या रविमूर्तिर्हिरण्मयी ॥ १३ ॥
 प्रतिष्ठापूजनं कृत्वा दद्याद्विधिविदे सुत । स्वर्णालंकरणैर्धुक्ता दद्याद्वा च पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 विष्णुत्स्यायुतं सुत परिक्रमणमाचरेत् । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चात्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् ॥ १५ ॥
 प्रायश्चित्तमिदं सूत पूर्वपापविनाशनम् । एवं कृते महाभाग नारी सद्गतिमाप्नुयात् ॥ १६ ॥
 रिष्टं नामोति खाम्भोधिमिते वर्षे महाद्वतम् । कुसप्ततिमितायुः स्यात्केशान्मसैव न पश्यति ॥ १७ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते तस्या रिष्टेन मरणं ध्रुवम् । सद्गतिं नैव साप्नोति जन्मजन्मनि निश्चयात् ॥ १८ ॥
 इति धातुद्वसूर्यारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टाविंशत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९२८ ॥

अस्त्र्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । प्रागासीत्क्षत्रिया काचिदेशे यामुनसंज्ञके ॥ १ ॥
 भर्तुः प्रियस्ता नित्यं दानधर्मस्ता संती । गुरुणा देवताना च विमाणा पूजने स्ता ॥ २ ॥
 तदा देवास्ता सुभगा द्रव्यलोभस्ता सदा । सपत्नीपुत्रमददादिपं चैतद्वशात्तुगम् ॥ ३ ॥
 मृतस्तद्विपयोगेन गृहीतं तद्वन्न तथा । तदुःखेन पतिस्तस्या मृतः पुनरुच्चास्त्वितः ॥ ४ ॥
 पापमाचरितं चोद्यं स्वपुत्रधववातजम् । प्राप्ता यमपुरं भुक्ता पुण्याच्छुभफलानि सा ॥ ५ ॥
 तद्वत्पापफलातीह नरकान्योरसंज्ञकान् । पूर्वपुण्यमभावेण सा जाता पर्वतेऽधुना ॥ ६ ॥
 क्षात्रे कुले महापुण्ये राजवत्प्राप्तिं स्वगाधिप । सा रक्तगौरा मर्मज्ञा सदा पुण्यपरा खग ॥ ७ ॥
 मध्यस्वरूपा सिद्धार्था सुशीला गौरान्विता । नातिव्यययुता पुण्यात्स्वकुलेषु प्रियम्बदा ॥ ८ ॥
 पतिप्रियस्ता दाल्य मुखैश्वर्यधनान्विता । पुण्यादिदं तथा पापाहोभाढ्या स्वल्पपुत्रका ॥ ९ ॥
 स्वल्पपापता वाल्ये चाधिव्याध्याधिसमान्विता । किशोरे भर्तुसंत्यक्ता सन्तानमुखवर्जिता ॥ १० ॥
 यौवने क्लेशयुक्ता च मनोदुःखैः समन्विता । धन्यनातिपुत्रप्येवं यतस्तत्सुखवर्जिता ॥ ११ ॥
 मिथ्यामिसंशर्षणैरेषवादिश्च संयुता । जन्मलग्नान्तसप्तमेके क्रूरग्रहविलोकिते ॥ १२ ॥
 जातेयं पतगश्चेत् सपत्नीपुत्रमारणात् । पूर्वपापान्महाभाग किशोरे मातृवर्जिता ॥ १३ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । विष्णुः कार्यः शैतेर्मापैः सौवर्णा विश्वयोनिभृत् ॥ १४ ॥
 तद्वन्महेश्वरं कुर्याद्विघ्नैः पुष्पैरलंकृतम् । देया विभेषु पात्रेषु विधिज्ञेषु खगोत्तम ॥ १५ ॥
 जपेदशक्षरं मन्त्रमयुतं क्षेमयेत्ततः । गार्ग्यो च जपेच्छद्दद्याद्वावस्तथा सुत ॥ १६ ॥
 जपेच्छक्तितो विमस्तेभ्यो दद्याच्च दक्षिणाम् । एवं कुर्यात्प्रयत्नेन पूर्वपापविशोधनम् ॥ १७ ॥

न तस्याः पुत्रमरणं तदंशे जायते क्वचित् । कुसप्तत्यब्दमायुः स्यात्तत्त्वैदमितवत्सरे ॥ १८ ॥
 रिष्टं नामोति सन्तानमुखं पतिमुखं लभेत् । नैवं या कुरुते नारी प्रायश्चित्तं विधानतः ॥ १९ ॥
 स्वपुत्रमारणोत्पन्नापात्तपुत्रमुखं न हि । विप्राणां पूजनादानात्तस्याः सन्ततिवर्द्धनम् ॥ २० ॥
 अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्याश्च विनतासुत ॥ २१ ॥
 इति श्रीधृत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनत्रिंशदुत्तरतमः ॥ १९२९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे क्षत्रिया पातिवहभा ॥ १ ॥
 धनपुत्रवतीः चारुशीला चारुविमूषणा । पितृमातृमुख्यैयुक्ता देवाद्विजपरायणा ॥ २ ॥
 तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । विप्रेभ्यः कपिलादानमन्नदानन्तु शक्तितः ॥ ३ ॥
 कार्तिके च तथा स्वर्णं शय्याभूषासनानि च । दीपांश्च मथुरायां वै धृतेनापूर्य वोधितान् ॥ ४ ॥
 यमुनायां जले चैव दीपा दत्ता विशेषतः । सहायान्नर्तुरनिशं तथा वै कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 अयो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽयस्य वै वलात् । भर्तुराज्ञां समुल्लंघ्य व्रतोपोषणकानि च ॥ ६ ॥
 पुराणश्रवणं चैव तीर्थयात्रादि शक्तितः । भर्तृसेवां परित्यज्य विरक्ता साऽभेवत्स्वग ॥ ७ ॥
 यूजो भर्तुः समुल्लंघ्य शासनां युवतिस्त्वसौ । निजधर्मपरिपागं चक्रे वैराग्यमुत्तमम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले तदुःखेन मृतः पतिः । सा चक्रे चातुर्गमनं भर्तुर्वै विनतात्मज ॥ ९ ॥
 पुत्रेण च गवां गत्वा श्राद्धं दत्तं विधानतः । ततस्ते सूर्यलोके तु मुक्ता भोगांश्च शाश्वतान् ॥ १० ॥
 वर्षाणामयुतं सूतं स जातो राजनन्दनः । आसीत्ता धर्मपत्न्यस्य स पुत्रः पुत्रतां गतः ॥ ११ ॥
 हिमालये पुण्यदेशे सर्वदेवनमस्कृते । यत्र गङ्गा प्रवहति रम्ये हरिहराश्रमे ॥ १२ ॥
 सा मध्यरूपा तन्यङ्गी गौरवर्णा शुभानना । चतुरा दानशीला च व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं देवाद्विजपरायणा । पितृमातृमुख्यैयुक्ता बाल्ये सर्वमियम्वदा ॥ १४ ॥
 सत्पुत्रपौत्रसंयुक्ता धनवाहनभोगभाक् । देशेदेशेऽधिकारादद्या पुत्रयुक्ता कृशोदरी ॥ १५ ॥
 भृत्यदासीधनैर्धान्यैः संयुक्ता चारुलक्षणा । राज्ञां हितकरी शीला सन्धिविग्रहसंयुता ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापादल्पपापाल्लोभयुक् । मनोदुःखेन संयुक्ता चिन्तायुक्ता रिभीतियुक् ॥ १७ ॥
 भर्तृसेवापरित्यागात्तदुत्पात्तमृतेः स्वग । दुरितात्प्राक्कृतादत्र भर्तृत्यक्ता किशोरके ॥ १८ ॥
 यामवस्थां तु सम्प्राप्य प्राग्भवे सा पतिप्रिया । विरक्तासीदिहैवास्याः पतिर्वैराग्यमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 विरक्ती भवन्तं तं सा दृष्ट्वा ह्येशवती ह्यभूत् । धनपुत्रवती चापि भर्तृदुःखेन दुःखिता ॥ २० ॥
 प्राग्भवे यूनि भावे च यतस्तदुःखतो मृतः । पतिस्तथेह यून्येव जाता सा विधवाहना ॥ २१ ॥
 जन्मसप्तमभावे च क्रूरग्रहविलोकिते । युग्मकीटकसन्निवस्ये देवाहं कश्यपात्मज ॥ २२ ॥
 युग्मसंस्थे चन्द्रमसि दुष्टखेटविलोकिते । कुम्भराशौ शनौ जाता वातरोगप्रपीडिता ॥ २३ ॥
 श्लेष्मलोदरकयुक्ता प्राग्जातादुरितात्स्वग । लक्षणैरिभिराढ्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २४ ॥
 पलज्येण कर्तव्यो रविः स्वर्णमयः शुभः । भौमोऽपि च तथा कार्यो निष्केण च हिरण्यम् ॥ २५ ॥
 सुवर्णमितकः शम्भुर्मकरस्तु तथा स्वग । षोडशरूपचारिस्तु पूजयित्वा विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्राह्मणेभ्यस्तथा देया दश गावस्तिलास्तथा । गायत्रीमष्टसाहस्रं ज्यम्बकान्तु तथा जपेत् ॥ २७ ॥
 रविभौमशिवानां च वरुणस्य तथैव च । मन्त्रांस्तत्तत्संख्याया जप्त्वाद्भोमयेच्छंशांशतः ॥ २८ ॥
 लक्षार्धं पार्थिवानां च रुद्राणां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २९ ॥

महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्ता मत्परायणा । प्रायश्चित्तमिदं प्रोक्तं पूर्वपापमणाशनम् ॥ ३० ॥
 मृतं निष्कृतिमासाद्य सद्गतिं लभतेद्भना । शत्रुभीतिं न चामोति दुःखं नामोति रोगजम् ॥ ३१ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च श्रेयते सम्पदन्वहम् । तस्यारिष्टभयं नास्ति सुनिभृतमिताब्दके ॥ ३२ ॥
 यश्चीतिमितवर्षाणि जीवंतं समुदाहृतम् । अन्ते सद्गतिमाप्नोति यत्र देवः सनातनः ॥ ३३ ॥
 नैवे करोति या मोहालोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यादन्ते च निरयं व्रजेत् ॥ ३४ ॥
 मर्त्यप्युक्तदुःखं सा जन्मजन्मनि चाप्नुयात् । चतुर्विधं महारिष्टं सुनिभृतमिताब्दके ॥ ३५ ॥
 ग्रामबाहुरितादत्र प्राप्नुयाद्विनतात्मज । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३६ ॥

यद्यन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोक्येत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चिदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । चभृव वङ्गदेशे तु ब्राह्मणो वित्तसंयुतः ॥ १ ॥
 राजमन्यो धनैर्धन्यदासदासीजनान्वितः । दत्तानि तेन दानानि तीर्थे स्नानानि पर्वसु ॥ २ ॥
 कृत्रानि स्वर्णमंत्रं च विप्रैर्मन्यः श्रद्धयान्वितः । अथो भाविनलात्सुत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 लुप्सीदत्वेन यदत्तं द्रव्यं तद्याचयन्मुहुः । लंघनानि ततश्चक्रे पञ्चपदसप्तकानि च ॥ ४ ॥
 शृङ्गे प्राप्तं तु दास्यामि द्रव्यं दत्तं दिनान्तरे । इदानीं न च दास्यामीत्युत्तरं निष्ठुरं वचः ॥ ५ ॥
 ऋणिना चैव यदत्तं तेन क्रोधेन स द्विजः । कृतवान्स्वशिरःस्फोटं ततः पञ्चत्वमाप वै ॥ ६ ॥
 पुण्याःपुण्यफलं भुक्तं पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातो ब्राह्मणोऽगुना ॥ ७ ॥
 देशे कौक्कणसंज्ञे तु कीटस्थेऽप्य वृहस्पतौ । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 बाल्ये पितृमुखैर्युक्तो गुरुवन्बुजनेर्धुतः । पुण्यादिर्दं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् ॥ ९ ॥
 ग्राममेव स्वात्मघाताच्च स्वजनान्प्रातृवाचवान् । सन्त्यज्य सश्चरन्देशेदेशेऽप्राप्तमनोरयः ॥ १० ॥
 इदं मानी मुखैर्युक्तः कैशोरे केशभाग्रतः । न लेभे स्त्रीमुखं कापि कदाचिद्भोगभाग्रतः ॥ ११ ॥
 नैकविधो नैकवातो विरक्तो रक्त एव च । द्विषान्तु विद्यमानायांमपि तत्सुसर्जितः ॥ १२ ॥
 यानि मावे खगश्रेष्ठ विदेशगमने रतः । लक्षणैरेमिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 शुभे मासे शुभे पक्षे शुभे सौम्यायने खग । महिने तु समारभ्य पिप्पलस्य प्रदक्षिणाम् ॥ १४ ॥
 वधोत्तरशतावृत्त्या कुर्याच्छतदिनावधि । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतया दशाशेन विधानतः ॥ १५ ॥
 अथवा श्रद्धया युक्तः प्रयागे मृगगे रवौ । स्नायाःज्जपेच्च गायत्रीं लक्षार्धं च विधानतः ॥ १६ ॥
 महिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्ता मत्परायणः । एवं कृतविधेः सूत पूर्वजन्माघनाशनम् ॥ १७ ॥
 न दारिद्र्यभयं तस्य न वियोगोऽपि बन्धुभिः । नारिष्टभयमाप्नोति पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १८ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्धिः स्याद्दैनर्धान्यैः सुखं भवेत् । अधिनागमितायुः स्यादन्तेऽसद्विमाप्नुयात् ॥ १९ ॥
 प्रायश्चित्तद्वयेऽप्येकं नाचेल्लोभमोहतः । प्रोक्तं सुखं न लभते दुःखं स्वाजन्मजन्मानि ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाविंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

देवतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । दक्षिणात्ये जनपदे मलयाचलसंश्रिते ॥ १ ॥
 चभृव ब्राह्मणो विद्वान्यमर्षशास्त्रार्थकोविदः । राजमान्यो धनैर्धान्यैः संयुतो जनवल्लभः ॥ २ ॥

दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । वस्त्रभूषणश्रयान्नधनानि च विशेषतः ॥ ३ ॥
 सत्पात्रेषु विधानेन ब्राह्मणेषु च शक्तितः । अथो भाविबलात्सुत कृतं यत्कर्म दारुणम् ॥ ४ ॥
 यज्ञविघ्नाभिधं घोरं पापमाचरितं खग । ततो बहुतिथे काले प्रासस्तु यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि काकणे ॥ ६ ॥
 कर्कं जीवेऽथ लग्नस्ये लग्नात्पञ्चमगे त्वर्गा । वृषे क्रूरग्रहेः सर्वनात्युच्चैर्न लघुर्घृणी ॥ ७ ॥
 स तु मध्यमरूपादथो गौरवर्णः प्रतापवान् । विद्यावाञ्छार्थगाम्भीर्यधैर्यादिगुणसंप्लुतः ॥ ८ ॥
 धनवाहनमोगादथो वन्धुस्त्रीजनसंप्लुतः । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ९ ॥
 अग्नेर्भूर्तिश्च कर्तव्या पल्लवमिता शुभा । हिरण्यमी प्रतिष्ठाप्य देया विप्राय धीमते ॥ १० ॥
 पार्थिवानां शिवानां च लक्षं सम्पूजयेत्ततः । गायत्रीमष्टाहसं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् ॥ ११ ॥
 होमयेत्तद्दशदिने ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भुञ्जीत सह वन्धुभिः ॥ १२ ॥
 एवंकृतविधेः स्रुतं पूर्वजन्मावनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगभयमेव च ॥ १३ ॥
 सम्पदस्तस्य जायेते धनपुत्रयुतो भवेत् । खभूतमितवर्षं तु रिष्टं नामोति निश्चयात् ॥ १४ ॥
 अशीतिमितवर्षाणां जीवितं समुदाहृतम् । नैव करोति यो मोहाद्धोमाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्तस्य चाकृतनिष्कृतेः ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंभादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्वाविंशदुत्तरतमश्चाधिकसहस्रतमः ॥ १९३२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्क्षत्री महाभागः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । क्रयविक्रयकर्ता च कृषिवाणिज्यतत्परः ॥ २ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तितः । प्रयागे मृगगे भानी गोश्रय्यावसनानि च ॥ ३ ॥
 अन्नदानं च विभेभ्यः श्रद्धाभक्तिसमन्वितम् । पापमाचरितं तेन भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ॥ ४ ॥
 अरुन्तुदो महानासीत्सतां वै नियतो भृशम् । मिथ्याभिधंसनैर्वैदेः पैशून्येन नृणां सताम् ॥ ५ ॥
 वृत्तिच्छेदस्तत्रश्चेक्षेत्रियेण दुरात्मना । गते बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्रापि मानवः ॥ ७ ॥
 वाराणस्यां महाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । स मध्यरूपो मतिमान्वेदविच्च प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पितृभ्रातृसुखैर्युक्तो वाल्ये सर्वजनप्रियः । सहायान्मातुलस्यायं कैशोर्यं धनवानुसूची ॥ ९ ॥
 वाणिज्यनिरतो धीरो वैदिकैः पण्डितैर्युतः । सर्वधर्मप्रवेत्ता च गतागतधनैर्युतः ॥ १० ॥
 यौवनान्ते कलत्रेण संयुतोऽभून्महायशः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् ॥ ११ ॥
 मर्मच्छेदनजात्यापात्माक्सतां चिन्तासुत । मर्मच्छेदकृता चैव रोगेण महताकुलः ॥ १२ ॥
 प्रमेहज्वरकण्डूवादिज्वरघ्नयुतः कश्चित् । विषमज्वरसंयुक्तो मनोभयसमन्वितः ॥ १३ ॥
 पितृवाताश्रितो नित्यं पुत्रहीनः खगाधिप । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १४ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्या ज्वरभूर्तिर्हिरण्यमी । षोडशरूपचारिश्च पूजयित्वा विधानतः ॥ १५ ॥
 सा देया वै विधिज्ञाय पिप्पलस्य मद्दक्षिणाम् । अष्टोत्तरशतावृत्त्या कुर्यान्नृशदिनावधि ॥ १६ ॥
 प्राशुक्तशर्कराकुम्भं दद्याद्विप्राय धीमते । ब्राह्मणान्भोजयेच्छतत्या सर्पिण्यात्मानमोजयेत् ॥ १७ ॥
 गायत्रीदशताहसं त्र्यम्बकस्तु तथा जपेत् । होमयेत्तद्दशदिने तद्दशदिने भोजयेत् ॥ १८ ॥
 एवं कृतविधेः स्रुतं पूर्वजन्मावनाशनम् । नावयो व्यापयस्तस्य न च ज्वरमयं भवेत् ॥ १९ ॥

पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । सतपश्चाशदन्वे तु रिष्टं नामोति मानवः ॥ २० ॥
 नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । व्याधिग्रस्तो भवेन्नित्यं सुखं नामोत्पहर्नंगम् ॥ २१ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः । खनागमितवर्षान्तमायुः स्यात्कृतानिष्कृतेः ॥ २२ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २३ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायस्य त्रिंशदुत्तरतमोऽध्यायः ॥ १९३३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचिष्टितम् । आसीद्देश्यो महाभागो ह्यंशदेशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 क्रयविक्रयकर्ता च राजमान्यः प्रतापवान् । धनवाहनभोगाढ्यो यशस्वी सर्वधर्मवित् ॥ २ ॥
 कृतवान्पुण्यतीर्थेषु दानं दानं च शक्तितः । अयो भाविजलात्सुत कृतवानुग्रपातकम् ॥ ३ ॥
 विवाहादिषु यज्ञेषु दानेषु च लभ्यते । विघ्नं तु कृतवान्सुत घोरं पापमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्रातस्तु यमदासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकांस्तथा ॥ ५ ॥
 भुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातो ब्राह्मणोऽधुना । पुण्ये गोदावरीतीरे सर्वदेवनमस्कृते ॥ ६ ॥
 मध्यस्वरूपो मतिमान्कृष्णवर्णः प्रतापवान् । नात्युच्चो न लघुः स्थूलो दक्षः सर्वक्रियासु च ॥ ७ ॥
 जनप्रियो वन्द्यमित्रसंयुतोऽतिप्रियम्बदः । पुण्यादिर्दं तथा पापाहोमी पापरातः क्वचित् ॥ ८ ॥
 विवाहमिन्द्रजात्पापात्प्राक्कृतान्पुत्रवर्जितः । तस्य भार्या सुवन्वद्भी पतिभक्तिपरायणा ॥ ९ ॥
 तथापि प्राग्भवे सत कृतं यद्रभपातनम् । तस्मात्पापान्महाभाग स्थिरगर्भवशात्त्वह ॥ १० ॥
 बहुकाले व्यतीते तु न प्रसूतिर्न पातनम् । लग्नात्पञ्चमके धूने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ११ ॥
 स जातो ब्राह्मणः सुत चिन्ताह्वेयसमन्वितः । बाल्ये कौमारके चैव सुखी यूनि खगाधिप ॥ १२ ॥
 हेमशभाभ्रातृदुःखेन युक्तोऽप्राप्तमनोरयः । देशदेशे रटन्ननुत्तुं सुखं लभते क्वचित् ॥ १३ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । रुद्रैकादशनीभिश्च रुद्रमेकादशात्मकम् ॥ १४ ॥
 पूजयेच्च महारुद्रं सर्वान्कामानिहाप्नुयात् । अथवा शृणुयाद्व्रजया हरिवंशं विधानतः ॥ १५ ॥
 गायत्रीमष्टादशं ज्यम्बकं द्विविधं जपेत् । मादिने तु घ्नं कुर्यान्मद्रक्तो मत्परायणः ॥ १६ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सोपप्यात्मानमीक्षयेत् । एवं कृते महाभाग विधिवत्पापशोधने ॥ १७ ॥
 पुनवान्यनवांश्चैव जायतेऽर्सां मुनिश्चयात् । पञ्चपष्टिमिते वर्षे रिष्टं नामोति मानवः ॥ १८ ॥
 आनुस्तस्य तु वर्षाणामशीतिश्चतुर्त्तरम् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १९ ॥

अपुत्रः केशभासः स्यादरिद्वी जन्मजन्मानि ॥ २० ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसमादे कर्मविषाकेऽध्यायस्य त्रिंशदुत्तरतमोऽध्यायः ॥ १९३४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचिष्टितम् । धनूव चाबुदे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिप्राणिज्यकर्ता च किञ्चिद्विद्वत्समन्वितः । राजसेवापरो धीरो मन्त्री शूरो महायशः ॥ २ ॥
 सन्धिविग्रहकर्ता च दाता भोक्ता प्रियम्बदः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे गरुडाग्रज ॥ ३ ॥
 गोभृश्रयासनास्त्राश्वसनाभरणानि च । प्रयागे मृगगे भानो सत्पात्रेषु विधानतः ॥ ४ ॥
 अयो भाविजलात्सुत कृतं यत्कर्मदारुणम् । ब्राह्मणीं घर्षिता तेन कामादि कश्यपात्मज ॥ ५ ॥
 तत्पार्ति घातयामास त्रिपदानेन यततः । तद्वध्यं लुण्ठयामास कामलोभेन पाप्मन ॥ ६ ॥

ततो बहुतिथे काले प्राप्सुतु यममन्दिरम् । भुक्ता पुण्यफलं पुण्यात्पापात्पापफलं तथा ॥ ७ ॥
 भुक्ता पुण्यापशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । कृष्णो गौरो मध्यरूपो वर्णोचरकुले नरः ॥ ८ ॥
 जन्मलप्राप्तुते शुको भिन्नस्थे भास्करे तथा । देवाहोऽस्तगतः पुत्रे दुष्टग्रहविलोकिते ॥ ९ ॥
 राजरोवापरो मन्त्री शूरो गाम्भीर्यसंयुतः । नात्युच्चो न लघुधोरो कृशाङ्गः क्षिप्रलोचनः ॥ १० ॥
 सेनापतिर्धनवान्यैर्भृत्यैश्चापि सुसंयुतः । बहुग्रामाधिपो राजप्रियो बह्वनसंयुतः ॥ ११ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी स्वद्विजीवनतत्परः । पुण्यादिदं तथा पाषाणोमी पापस्तः क्वचित् ॥ १२ ॥
 चिन्ताकेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः । बाल्ये पित्रोः सुखैर्युक्तः कैशोर्य्ये तत्सुखोज्ज्वितः ॥ १३ ॥
 गतागतधनैर्युक्तस्तथाऽद्विजितवत्सरात् । सुखदुःखसमाक्रान्तो रिपुभीत्यावशङ्कितः ॥ १४ ॥
 ग्रामभवे ब्राह्मणीसङ्घातया वत्पतिपातनात् । स्वयंश्छेदको नूनं जातपुत्रविनाशकः ॥ १५ ॥
 अहो देवमहो देवमिति चिन्तापरं निशम् । लक्षणैर्भिरादयस्य प्रायश्चित्तं शृणुष्वथ ॥ १६ ॥
 पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्यमयः । ब्राह्मणी च तथा सोमस्तथा नारायणस्तथा ॥ १७ ॥
 पौडशोरूपचरिस्तु पूजयित्वा विधानतः । ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पञ्च गावस्तथा दिशेत् ॥ १८ ॥
 गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकन्तु तथा जपेत् । सोममन्त्रं तथा जप्त्वा तद्देशांशेन होमयेत् ॥ १९ ॥
 पार्थिवानां तथा लक्षं शिवानां पूजनं चरेत् । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ २० ॥
 एवंकृतविधेः सूतः पूर्वजन्माघनाशनम् । न पुत्रमरणं तस्य न रोगभयमेव च ॥ २१ ॥
 पुत्रपौत्रामिष्टदद्यात् च होयन्ते सम्प्रदोऽस्य तु । सप्तविंशे तथा वर्षे रिष्टेनैव प्रपद्यते ॥ २२ ॥
 आयुस्तस्य त्रिसप्तद्वं तथाऽचाकृतनिष्कृतेः । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं संशयः ॥ २३ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूतः तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २४ ॥
 इति श्रीब्रह्मसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मत्रिशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सांयात्रिकाणां यो वित्तभागदभ्यधिकं धनम् । पुरा जग्राह दन्तोत्यकीलितोद्विजते सुत ॥ १ ॥
 भीतिशालोपनिर्णीतव्यवहारपरिच्युतः । दन्तपुष्पाढको नाम तं वाधेत मुखामयः ॥ २ ॥
 स गच्छेदुदयेः कूलं सोमपर्वणि च द्विजः । तत्र ज्ञात्वा च विविक्तस्तन्तर्यं पितृदेवताः ॥ ३ ॥
 अभ्यर्च्य विधिना विप्रान्स्तेभ्यो दद्याद्विधानतः । फलान्युच्चावचान्यन्तः स्मरन् विष्णुं शिवं च मामृष्ट
 प्रत्येकं शतशो वापि वित्तव्याधिवलेच्छया । क्रमुकाक्षोटस्त्रूनारिकेलादिकानि च ॥ ५ ॥
 श्लामरिचमुख्यानि उदयेर्यानि यानि च । तथान्यद्भनवान्यादि श्रद्धया परयान्वितः ॥ ६ ॥
 शिवस्यायतने विष्णोर्मम वापि गृहेऽपि वा । कुर्याच्च विधिना सम्यङ्निजपापापनुत्तये ॥ ७ ॥
 एवं कृतविधिः सूतः मुच्यते सुखरोगतः ॥ ८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूरीयसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मत्रिशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

छिद्राणामप्रकाशयानां मर्मणां यः प्रकाशकः । विद्वेषणाच्च पेयुन्यात्साधूनामकृतगमम् ॥ १ ॥
 शोपिरस्तं प्रवाधेत वदनव्याधिरुत्त्वणः । माघमासे चतुर्दश्यां शुक्लायां नियतः शुचिः ॥ २ ॥
 शिवस्यायतने कुर्याज्जपहोमादितत्क्रियाम् । ते गामिति च मन्त्रेण मर्माणीति च मन्त्रतः ॥ ३ ॥
 गव्येन सर्पिषा हुत्वा शतमष्टोत्तरं ततः । निवेद्य देवताभ्यान्तां जपहोमादितत्क्रियाम् ॥
 सुखामयी पुरः स्थित्वा तथा च विहिताञ्जलिः ॥ ५ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया शोषितो व्याधिः सम्प्राप्तो मुखदूषणः । स मे नश्यतु विश्वेशो पुत्रयोश्च प्रसादतः” ॥६॥
एवमुक्त्वा तयोऽग्रे दण्डवत्प्रणमैर्दभुवि । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चात्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् ॥ ७ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

परैरकृतदोषाणां महानां यः प्रकाशकः । दन्तरक्तं सवेत्तस्य मुखदौर्गन्ध्यकारकम् ॥ १ ॥
कुर्यात्प्रतिकृतिं सम्यगादिष्टी दैववेदिना । भोजयेच्च शतं विप्रान्सर्वोपस्करकेण च ॥ २ ॥
अभ्यर्च्य विधिवत्तांस्तु पुरः स्थित्वेति कीर्तयेत् ॥ ३ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया मृदभावेन दौरात्प्यादसतां स्तुतेः । सतां गुणवतां दोषाः संसत्स्वपि पुरस्कृताः ॥४॥
मया प्राप्नो महारोगो मुखदन्तक्षताभिः । सम्प्रणश्यतु युष्माकं प्रसादाद्भो नमाम्यहम्” ॥५॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टत्रिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

भेषजस्यापहर्ता यः शिररोगी भवेत्तु सः । पलमात्रेण कर्तव्यं सूर्यविम्बं हिरण्यमयम् ॥ १ ॥
सम्पूज्य विधिवद्भक्त्या दैवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २ ॥

मन्त्रः ।

“यन्मया भेषजं ब्रह्मन्हरता पूर्वजन्मानि । सूर्यापराधजं पापं सूर्यावर्तगदाह्वयम् ॥ ३ ॥
तद्दिनाशाय तद्विम्बं सीवर्णं प्रददेऽत्र ते । सूर्यापराधतो व्याधिर्दानेनानेन नश्यतु” ॥ ४ ॥
एवमुक्त्वा सतो दद्याद्ब्राह्मणान्भोजयेत्ततः । सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेद्विष्टवन्धुभिः ॥ ५ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकौनचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९३९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

अनिच्छया प्रमादेन प्राग्निनेत्रोपघातजः । गम्भीरो जायते व्याधिरव्ययो नेत्रनाशकः ॥ १ ॥
सुवर्णद्वयमात्रेण विष्णुभूर्ति च निर्मिताम् । दद्याद्देवविधिज्ञाय नेत्ररोगप्रशान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकौनचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

हंसहन्तुश्च पक्षीन्द्र श्वेतकुण्डं प्रसर्पति । तेन यत्नेन कर्तव्यो राजतो हंस उत्तमः ॥ १ ॥
त्रिशत्पलमितः सम्यक्पूजितो ब्रह्मदेवतः । दद्याच्च च विधिज्ञाय श्वेतकुण्डस्य शान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकौनचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

श्वेतवस्त्रापहर्ता च श्वेतमण्डलवान्भवेत् । राजतं च रथं दद्यात्पलषोडशसम्मिताम् ॥ १ ॥
श्वेतमण्डलनाशाय दैवज्ञाय कुटुम्बिने ॥ २ ॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्रामभवे कांस्यहारी यः पुरुषोऽप्यत्र जन्मनि । पुण्डरीकाख्यकुष्ठेन पीडयते वटुपीडया ॥ १ ॥
स हि दद्याद्विधानेन स्थूलं वै कांस्यभाजनम् । द्विपञ्चाशत्पलमितं पुण्डरीकस्य शान्तये ॥ २ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायस्त्रिचत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ताम्बूलानि बहून्वेव वैष्णवेभ्यः प्रदापयेत् । विष्णुमीत्यै खगश्चेष्ट श्वेतकुष्ठस्य शान्तये ॥ १ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४४ ॥

अरुण उवाच ।

आधिच्याधिर्महादुःखं येन येन च कर्मणा । तत्सर्वं विस्ताराद्ब्रूहि देवानामग्रणीर्मम ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साधुसङ्गसमायुक्तो देवब्राह्मणपूजकः । मन्थते सर्वदाः सम्पद्यैः कैरादेशकारिभिः ॥ २ ॥
तदान्यो गीतकीर्तिश्च सततं राजपूजितः । यत्किञ्चिद्दृश्यते वद्विर्यत्प्रोक्तमिव जायते ॥ ३ ॥
नानादुःखसमायुक्ता दृश्यन्ते विविधा रुजः । क्षात्रवंशसमुद्भूतः स्वग्रामायधिपो भवेत् ॥ ४ ॥
न लभ्यते कचिद्भावं क्षत्रियो धर्मसाधनैः । ग्रामः प्रज्वलितस्तस्य ज्वलिता बालगोमुताः ॥ ५ ॥
तस्यापि ज्वलनोद्वोरान्नरकं प्राप्य दारुणम् । किञ्चित्कालक्रमेणैव भुवि स प्राप्स्यति क्रमात् ॥ ६ ॥
भुक्तशेषावसाने तु भुवि जातो विद्वद्भ्रमः । त्रिषु जन्मस्वनपत्यः कुष्ठभागव्रणवान्सदा ॥ ७ ॥
चतुर्थे काकवन्ध्याया मृतापत्यं भविष्यति । पञ्चमे जनुपि प्राप्ते जायते विकृतिः प्रजा ॥ ८ ॥
ज्वलिताग्नेरिदं चिह्नं मन्दाग्निस्तस्य जायते । शोधमन्दाग्निश्रुत्वादि कुष्ठं गोवधतो भवेत् ॥ ९ ॥
वातोऽग्निना च जायते नानाबायुविधायकः । शिशूनां तस्य जायते ह्यतीसारादिका गदाः ॥ १० ॥
जायते यौवने पुत्रः परं पुत्रो न दृश्यते । मातुलान्याः स्वगोत्राणां पतिताचारवर्तनम् ॥ ११ ॥

अरुण उवाच ।

एवं च कर्मणां हेपां निष्कृष्टिं चाज्ज्ञातु मम । समस्तपापशान्त्यर्थं ब्रूहि विस्तृतो मम ॥ १२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

साद्य पृष्टं महाबाहो मश्रो लोके हि दुर्लभः । तेन तेन त्वयं कार्या निष्कृतिर्याधुनोच्यते ॥ १३ ॥
हैरण्यां प्रददेद्धेनं वत्स तं च तुगीयकम् । श्रवणं हरिवंशस्य पुस्तकं वा द्विजन्मने ॥ १४ ॥
पूर्वकर्मविनाशाय पूजयेच्च यथाविधि । भोजयेच्च शतं विभान्नान्नरस्तपापसैः ॥ १५ ॥
एवं यः कुरुते वत्स धर्मं कर्म मुसिद्वयति । न करोति यदा मोहात् सिद्धयन्ति तदाशयाः ॥ १६ ॥
इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुश्चत्वारिंशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे प्रयागासंज्ञे तु ब्राह्मणो धर्मवित्तमः ॥ १ ॥
दानानि तेन दानानि गोभूम्यन्वासनानि च । प्रयागे मृगमे भानौ ब्राह्मणेभ्यः स्वशक्तिः ॥ २ ॥
अथो भाविबलात्सुत कृतं कर्मातिदारुणम् । अर्थलुब्धेन मनसा मारितः स्वसहोदरः ॥ ३ ॥
ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ४ ॥
काश्यां जातो द्विजश्रेष्ठो मेपे लभे खगाधिप । लग्नात्पञ्चमभावस्ये दुष्टवेदैर्विलोकिते ॥ ५ ॥

स मध्यरूपो मतिमान्निश्चिद्व्यापारसंयुतः । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे मातृहृननात्तथा तद्व्यवहारणात् ॥ ७ ॥
 तेन कर्मविपाकेन मृतवत्सोऽत्र जन्मनि । स स्वकर्मविशुद्ध्यर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्याद्विरण्मयीम् । गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विविज्ञाय प्रदापयेत् ॥ ९ ॥
 भूमिदानं ततः कुर्याद्वेदेदांगपारणे । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्गृहं दत्त्वा द्विजातये ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्विमान्यां दद्यात्स पयोस्वनीम् । एवं यः कुरुते पश्चिन्नस्य पापं व्यपोहति ॥ ११ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुः पितृभक्तिपरायणः । कुसप्ततिमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृते त्विह ॥ १२ ॥
 प्रायश्चित्तेऽकृते सूत मुनिभूतमितेव्दके । रिष्टेनैव विनाशः स्यादध्वं चाकृतनिष्कृतेः ॥ १३ ॥
 इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चवारिशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । आसीत्क्षत्री महाभाग प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे भूमगे खौ ॥ २ ॥
 सुवर्णाभरणानाञ्च गोशय्यावसनानि च । अयो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 अमात्यवामदेनैव राजनेनापमानितः । पुत्रैः सार्वं मत्तं कृत्वा स राजा विनिपातितः ॥ ४ ॥
 विशेषेण प्रपञ्चेन घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्रापि बाहुजः । धूपे लघ्ने सुतस्थाने क्रूरग्रहविलोकिते ॥ ६ ॥
 क्रूरयुक्ते च पक्षीन्द्र वाराणस्यां प्रतापवान् । स तु मध्यमरूपादयो धनवान्प्रावृत्संयुतः ॥ ७ ॥
 नात्युच्चो न लघुः स्थूलो गौरवर्णोऽतिमुद्दिमान् । पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिन्ताह्वेदासमायुक्तस्तथाऽपाप्तमनोरथः । प्राग्भाजवातजात्यापातस्तन्तानमुखवर्जितः ॥ ९ ॥
 क्षयरोगान्वितो दुःखी धीरोऽपि धनवानपि । लक्ष्णैरेभिरादृश्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १० ॥
 निष्कृत्यं सुवर्णस्य दशनिष्कं च राजतम् । देयं यत्नाद्विजातिभ्यस्तस्य पापं विनश्यति ॥ ११ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायान्महाद्रजपादिकम् । कारयेद्द्वेभ्येद्रुतया शतं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १२ ॥
 प्रदद्याद्विशिणां तेभ्यो गा दद्यात्स पयोस्वनीम् । य एवं कुरुते तार्क्ष्यं सर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ १३ ॥
 सुतं च लभते तत्र गुणयुक्तं चिरायुषम् । नेवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १४ ॥
 अपुनो रोगमाश्रित्यं पञ्चाशन्मितवत्सरे । रिष्टेन वै विनाशः स्यादुःखीस्याजन्मजन्मनि ॥ १५ ॥

प्रायश्चित्ते कृते ह्ययस्त्रितयस्यवदसम्मिमतम् ॥ १६ ॥

इति श्रीश्रद्धासूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तवारिशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९४७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विवेष्टितम् । बभूव वैश्यो धनवान्प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यवत्परः । प्रयागे गृहगे भानो स्नानं दानं च शक्तितः ॥ २ ॥
 कृतवान्स व्यतीते तु निश्चितकाले खगोत्तम । कृतवान्दारुणं कर्म जघान द्विजालरुम् ॥ ३ ॥
 वयोवर्षाणि चत्वारि सप्त मासा दिनत्रयम् । लोभमोहवशाद्रुतया कृता जघाह भूषणम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गतो यमशासनम् । पुण्यापुण्यफलं भुक्त्वा पृथ्व्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 जातो वाराणसीक्षेत्रे वैश्यो धनममन्वितः । स तु मध्यमरूपादयो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥

श्लेष्मलोऽप्यनिलव्याधिसंयुतो बुद्धिमान्स्वग । जातोऽत्र मिथुने लग्ने लग्नात्पञ्चमसप्तमे ॥ ७ ॥
 कर्मस्थाने भूरखेटेदंष्ट्रे वायु सुसंयुते । पितृमातृमुखैर्युक्तो भ्रातृवन्धुसहस्रतः ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् । विप्रपुत्रवधात्पापात्प्राग्भवे कश्यपात्मज ॥ ९ ॥
 तद्व्यहरणात्सुत मृतवत्सोऽत्र जन्मति । चिन्ताह्वेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । महारुद्रजपं कुर्याद्वायत्रीं त्र्यम्बकं तथा ॥ ११ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं ततः । प्रक्षिरथाप्य विधानेन होमयेत्तद्दशांशतः ॥ १२ ॥
 हेमनिष्कचतुष्कं तु दद्याद्देवदेवि स्वग । शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा स्वगाधीश स्वस्य पापं व्यपोहति । लभते च मुतांस्तादृश्यं सुखं प्राप्नोति वाञ्छितम् ॥ १४ ॥
 खनागमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 खभूतमितवर्षं तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमोऽर्धशततन्त्रवशात्तदधिकसहस्रतमः ॥ १९४८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव पादजः सूत प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो गवां पालनतत्परः । कृषिवाणिज्यकर्ता च किंचिद्वित्तसमान्वितः ॥ २ ॥
 प्रयागे मृगगे भानौ स्नानं दानं च शक्तितः । कृतवान्भाविनोऽर्थस्य वैभवात्कर्म दारुणम् ॥ ३ ॥
 कृतवाच पक्षिराजेन्द्र गवां धातकरो भवेत् । सन्ध्याकाले तु सम्प्राप्ते स्वागतं गोघनं गृहे ॥ ४ ॥
 स्ताश्च गा आश्रमं प्राप्ता एकां कण्ठे वचन्व ह । खुशप्रशृङ्गिते पादे स्वपादेनाहनत्तदा ॥ ५ ॥
 रोपयुक्तेन मनसा भूशमापीडिता स्वग । मुसलेन तु पक्षीन्द्र पुनरेवापि सा हता ॥ ६ ॥
 तत्काले सा मृता गौश्च पापमुग्रमुपाजितम् । ततो घटितये काले प्राप्य धर्मपुरं नरः ॥ ७ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । मुक्त्वा पुण्यावशेषेण स जातोऽत्रापि पादजः ॥ ८ ॥
 वाराणस्यां महाक्षेत्रे पुण्ये शम्भुसमाश्रिते । कर्कल्लग्रे सुतस्थाने दुष्टखेटावलोकिने ॥ ९ ॥
 स मध्यरूपो मतिमान्वितमातृमुखान्वितः । गौरो धनसमायुक्तो भृत्यवाहनसंयुतः ॥ १० ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कश्चित् । पूर्वं गोघातघातपापान्मृतापत्योऽत्र जन्मनिः ॥ ११ ॥
 चिन्ताह्वेशसमायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरथः । लक्षणैरेभिराद्वयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १२ ॥
 चतुर्निष्कमुवर्णन धेनुं वै कास्येहृदाम् । तुर्याश्वत्ससंयुक्ता वस्त्रालंकारभूषिताम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देवविधिशाय दरिद्राय कुटुम्बिने । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्देवोक्तविधिकांम्यया ॥ १४ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते वत्स तस्य पापं व्यपोहति ॥ १५ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टमोऽर्धशततन्त्रवशात्तदधिकसहस्रतमः ॥ १९४९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । ब्राह्मणोऽमृतस्वगश्रेष्ठ प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तो देवद्विजपरायणः । प्रयागे मृगगे भानौ स्नानं दानं च शक्तितः ॥ २ ॥
 कृतवान्भाविनोऽर्थस्य वै बलात्कर्म दारुणम् । कृतवान्पक्षिशार्दूल तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥
 जिष्टेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समर्पितम् । तीर्थावगाहनान्ते च ह्यागतः पुनराश्रमम् ॥ ४ ॥
 धनं च प्रार्थितं तेन न च तत्सद्रदापितम् । चौरिण तदधृतं सर्वं तस्याग्रे भाषितं तदा ॥ ५ ॥

विश्वामित्रो गतो योगी ज्ञापं दत्त्वा सुदुःसहम् । वंशेच्छेदो भवेच्छीघ्रं न पुनर्जीविते शिशुः ॥ ६ ॥
 दिनान्तरे च संप्राप्तो मम पुत्रगृहं प्राति । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो महाभागो ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् । सिंहलक्ष्मे सुतस्थाने दुष्टलक्ष्मैः समन्विते ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाद्यो गौरवर्णः प्रतापवान् । धनवाहनभोगाद्यो दासीदासजनान्वितः ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । ग्राम्ये तापसघनहरणोऽवपापतः ॥ १० ॥
 तच्छापापतगश्चेष्ट मृतपुत्रोऽत्र जन्मानि । लक्ष्मणैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 निष्कद्वयं सुवर्णं च दत्त्वा वेदांगपारमे । ताम्रं शतपथं दद्यात्कमण्डलुनिमित्तकम् ॥ १२ ॥
 वस्त्रैकविंशतिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । धेनुं दद्याद्विधिक्षाय सवर्तां च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्राञ्छत्तया पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्चेष्ट सन्तानं लभते पुत्रम् ॥ १४ ॥
 जीवत्पुत्रः सुदीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमिताव्दायुः स्यादेव विनवात्मज ॥ १५ ॥

रिष्टेन पष्टिवर्षे तु नश्यत्यकृतनिष्कृतिः ॥ १६ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसमादे कर्मपिपाकेऽध्याय पचाशदुत्तरतन्त्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्वाहुजवंशीयः प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यतत्परः । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे स्वौ ॥ २ ॥
 गोभृश्यासनाद्यन्नवसनाभरणानि च । अयो भाविवल्यात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघातारूपं चकारासी सुदुष्करम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पापाणेनाहतपुरा ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं प्राप्तमात्मघातं चकार ह । स गत्वा धर्मसदनं भुक्त्वा पुण्यफलं तदा ॥ ५ ॥
 पापापापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो महाभागो बाहुजोऽतिप्रतापवान् ॥ ६ ॥
 कन्यालक्ष्मे सुतस्थाने दुष्टवेदसमन्विते । स तु मध्यमरूपाद्यो धनवाहनभोगयुक् ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् मनोदुःखैः समायुक्तस्तथाऽप्राप्तमनोरयः ॥ ८ ॥
 ग्राम्ये चात्मघाताच्च भगिनीपतिघातजात पापादत्र खगश्चेष्ट मृतवत्सोऽपि दुर्मेनाः ॥ ९ ॥
 लक्ष्मणैरेभिराद्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । गर्भो न वर्धते तस्य जीवन्वा म्रियते पुनः ॥ १० ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ ११ ॥
 ब्राह्मणोद्गाहनं कुर्यात्कन्यादानेन शुद्धयति । शतं च भोजयेद्विप्रान्दद्यान्नां सुपयस्विनीम् ॥ १२ ॥
 एवं कृत्वा खगाधीश पुत्रं प्राप्नोति वाञ्छितम् । पितृभक्तं गुणाद्यश्च जीवतञ्छतवत्सराञ् ॥ १३ ॥
 अकृत्वा तु खगश्चेष्ट विधिना पापशोधनम् । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १४ ॥

इति श्रीबृहद्सूर्यारणसमादे कर्मपिपाकेऽध्याय एकपचाशदुत्तरतन्त्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् ।

वभूव पतगश्चेष्ट प्रयागे शुभदेशके । वैश्यो धनसमृद्धस्तु नृत्यवाहनसंतुतः ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः । प्रयागे मृगगे भानो गोभृश्यासनानि च ॥ २ ॥
 अयो भाविवल्यात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । चौरैः सह मिलित्वा तु द्विजगोहरणं कृतम् ॥ ३ ॥
 नवप्रसूतिकां वासरे चोर्नावशके । वनमध्यगता गाय आहारार्थं च काश्यपे ॥ ४ ॥

निर्गते धनमध्ये च स च गोहरणं चरेत् । स्तनपानवियोगेन तस्या वत्सो मृतस्तदा ॥ ९ ॥
 गर्वा वत्सवियोगेन महत्पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ १० ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो वणिक्श्रेष्ठस्तुलांलगे सुते त्वगौ ॥ ११ ॥
 स तु मध्यमरूपादद्यो गोरवर्णः प्रतापवान् । पितृमातृसुतैर्युक्तो भ्रातृबन्धुसमन्वितः ॥ १२ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्तोऽल्पधर्मकृत् । गवां वत्सवियोगालस्यपापात्प्राग्भवजात्सुत ॥ १३ ॥
 मृतवत्सो रोगयुक्तः क्लेशभाग्यनवानपि । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १४ ॥
 पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्याद्विरण्मयीम् । चतुर्थांशेन वत्सां वै कृत्वा लङ्कारभूषणैः ॥ १५ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहने कुर्याद्विद्वेकादशकं जपेत् । पयस्विनीं च गां दद्यात्पश्चाद्विजभोजनम् ॥ १६ ॥
 वस्त्रकविधिना स्नानं ययोक्तविधिना चरेत् । एवं कृत्वा खंगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः सुखसन्तानवान्भवेत् । खवेदमितके वर्षे रिष्टं नामोति तस्य तु ॥ १८ ॥
 त्रिसप्ततिमितायुः स्यादकृते पापशोधने । रिष्टेनैव विनाशः स्यादकृते पापशोधने ॥ १९ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्यादुःखी स्याज्जन्मजन्मनि ॥ १६ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्प्रयागदेशे तु पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे खौ । वस्त्रभूषणशय्यास्नानसुवर्णाभरणानि च ॥ २ ॥
 अयो भाविबलस्तत् पत्नीं हत्वा स गर्भिणीम् । स्त्रीहत्याया महापापं घोरमाप विमृष्टधीः ॥ ३ ॥
 भूणहत्याभिधं पापं कृतं कर्मातिदारुणम् । आर्यादयं पूर्वभवे ह्यभवत्साम्यवर्जितम् ॥ ४ ॥
 तयोर्विरोधादेकां तु सोऽध्यादौ सुगर्भिणीम् । अकृपा च कनिष्ठायां ज्येष्ठा च कृपयान्वितां ॥ ५ ॥
 कृपावत्या कृतं कूटं कनिष्ठा चैव घातिता । गर्भयुक्ता च सा नारी सहसा मरणं गता ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो महाभाग पादजो धर्मकर्मवित् । लग्ने वृश्चिकसंज्ञे तु सुतभावे त्वगौ विधौ ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपादद्यो पितृमातृमुखोज्झितः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापस्तः कश्चित् ॥ ९ ॥
 चिन्ताक्लेशस्तमापुक्तो वारुणे पित्रोः मुखोज्झितः । प्राग्भवे गर्भिणीघातपातकान्नास्ति तत्सुतः ॥ १० ॥
 मृतवत्सोऽत्र जनुपि दुःखभाग्यनवानपि । लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ ११ ॥
 वस्त्रकविधिना स्नानं महारुद्रजपादिकम् । श्रवणं हरिवंशस्य कुर्याद्विद्वं हिरण्मयीम् ॥ १२ ॥
 पलमात्रं प्रदद्याच्च विविज्ञाय खगाधिप । शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्याच्च पयस्विनीम् ॥ १३ ॥
 एवं कृत्वा पक्षिराज पुत्रं च लभते ध्रुवम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणान्वितः ॥ १४ ॥
 कुसप्ततिमितायुः स्यात्सुखी भवति मानवः । नैवं करोति यो मोहाहोभोहा पापशोधनम् ॥ १५ ॥
 खभूतमितवर्षे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत रिष्टं नामोति निश्चितम् ॥ १६ ॥
 खभूतमितवर्षे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत रिष्टं नामोति निश्चितम् ॥ १६ ॥

इति श्रीब्रह्मसूयारणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याये द्विपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव ब्राह्मणो विद्वान्प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनधान्यसमायुक्तो ज्ञानवान्धर्मकर्मवित् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे खौ ॥ २ ॥

पूर्वस्वापे च विभेभ्यः स्वर्णान्नवसनानि च । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणी विधवाप्येका वसन्ती प्रतिवेशके । वृद्धा तस्यास्तु गौरिका हता तेन तु मानद ॥ ४ ॥
 अप्रसूता च पुष्टाङ्गी एका सा द्वितीया न हि । तस्या धेनोर्वियोगेन मृता शोकप्रपीडिता ॥ ५ ॥
 ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावेशपतः ॥ ६ ॥
 वाराणसीमहाक्षेत्रे धनुर्लम्बे सुते त्वगौ । ब्राह्मणो मध्यरूपादद्यो नात्युच्चो न लघुघृणी ॥ ७ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो गौरवर्णः प्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिन्ताह्रिस्तमायुक्तो हरणाच्च गोरीह । मृतवत्सोऽग्निमान्धाव्यरुग्युक्तोऽभूत्स्वर्गेश्वर ॥ ९ ॥

जातमात्रास्तु नश्यन्ति द्वित्रिमासगतास्तथा ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा गृहं धनं धान्यं पुत्रजन्म विनाखिलम् । प्रायश्चित्तं कथन्देव येन पुत्रः प्रजायते ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्राजापत्यानि वै दश । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्द्रुक्कादशकं जपेत् ॥ १२ ॥
 सटुग्मां चैव गां दद्यात्पश्चाद्विजभोजनम् । एवं कृते तु पक्षीन्द्र पुत्रवान्धनवान्भवेत् ॥ १३ ॥
 जीवित्पुत्रः सुदीर्घायुरशीतिमितवत्सरम् । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते ययोदिते ॥ १४ ॥

रिष्टेन नियनं याति पञ्चाशन्मितवत्सरे ।

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञदे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुःपञ्चाशदुत्तरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्क्षत्री महाबाहो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्तः कृपिवाणिज्यतत्परः । प्रयागे मृगगे भानौ गोशय्यावसनानि च ॥ २ ॥
 दत्तवान्ब्राह्मणेभ्यश्च स्नानदानं स्वशक्तितः । ततो भाविवलात्सूत मृगीं हत्वा तु गर्भिणीम् ॥ ३ ॥
 कान्तया प्रेरितस्तेन ह्याभिपार्य च काश्यपे । स्त्रिया च प्रेयमाणेन ह्याभिपार्य धृता सती ॥ ४ ॥
 सर्गर्भा च सुपुष्टाङ्गी द्वौ गर्भावुदरे स्थितौ । शरं सुमोच रोपेण वाणो लग्नश्च तक्षणात् ॥ ५ ॥
 शरीरे भियमाने च सहसा मरणं गता । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावेशपतः । काश्यपां जातो महाक्षेत्रे मृगलग्ने च बाहुजः ॥ ७ ॥
 लग्नात्पञ्चमभावे च सप्तमे क्रूरलेटकैः । विलोकिने गौरकृष्णो मध्यरूपः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे गर्भिणीवातात्तस्या मांसस्य भक्षणात् ॥ ९ ॥
 तद्रत्तभक्षणात्पापात्स जातो गर्भनाशयुक् । तस्य भार्यायाश्च बहु गर्भनाशस्ततोऽण्डजः ॥ १० ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । निष्कत्रयमुवर्णेन वारुं कृत्वा तु दापयेत् ॥ ११ ॥
 विविन्नाय सुवर्णेन पलमात्रेण काश्यपे । गीं कृत्वा दिशुयुतां दद्याद्देदाङ्गपारगे ॥ १२ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायाद्द्रुक्कादशकं जपेत् । श्रवणं हरिवंशक्य विमोढाहं च कारयेत् ॥ १३ ॥
 शतं च भोजयेद्विप्रान्प्राग्मां दद्यात्पयस्विनीम् । य एवं कुरुते कर्म तस्य पापं व्यपोहति ॥ १४ ॥
 लग्नते स सुतांस्ताक्ष्यं निरामयमुरुपिणः । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १५ ॥

सुनिवेदमिताब्दे तु रिष्टेन नियनं व्रजेत् ॥ १६ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंज्ञदे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपञ्चाशदुत्तरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । प्रयागे देशके पुण्ये वैश्यो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
 वभूव कृषिवाणिज्यवद्गोपालने रतः । दत्तवान्मृगगे भानौ प्रयागे गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 अन्नदानं हि विप्रेभ्यो गोशंय्यावसनानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदुष्करम् ॥ ३ ॥
 रोपयुक्तेन मनसा वृषभस्तेन मारितः । गावश्चापि सगर्भाश्च पालितो वृषभस्तदा ॥ ४ ॥
 पापाणेन हतस्त्वत्र वृषभो निधनं गतः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तो धर्मपुरं प्रति ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो वणिक्पुत्रः कुम्भलग्ने सुते ग्रहे ॥ ६ ॥
 दुष्टैर्विलोकिते भृत्यधनवाहनसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमी पापरतः क्वचित् ॥ ७ ॥
 प्राग्भवे वृषवाताच्च सन्तानं नैव पश्यति । तस्य कर्मविशुद्धचर्यं प्रापश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 वापीकूपतडागादि कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । निष्कत्रयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारमे ॥ ९ ॥
 यत्त्रैकविधिना स्नायाद्द्वेकादशकं जपेत् । वृषभं दापयेत्तत्र सर्वोपस्कारसंयुतम् ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्विप्रान्तां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते सूत सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ ११ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यब्दायुरुत्तरगात्रौ रात्रौ मृतिरन्यथा ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुक्तांशे कर्मविपाकेऽध्यायः पद्मपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव क्षत्रियो धीरो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगगे स्वी ॥ २ ॥
 गोभृशय्यासनान्नाश्वसनभरणानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 तद्दृष्ट्वैव समीपे तु ब्राह्मणो विषवाश्वसत् । स च कामवशात्तस्यामकरोद्धचमिचारकम् ॥ ४ ॥
 पश्चादैववशात्तस्या गर्भो जातः खगाधिप । पञ्चमासात्मको गर्भो लोके प्राकट्यमाप वै ॥ ५ ॥
 औपघस्य प्रपञ्चेन गर्भपातं चकार ह । स्वभार्यायाः प्रपञ्चेन तेन गर्भस्तु पातितः ॥ ६ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो मुखोद्भूतो मीनलग्ने खगाधिप । लग्नात्पञ्चमगे क्रूरे सप्तमे क्रूरभावतः ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाढ्यो विद्वान्सर्वप्रियम्बदः । धनी भानी महामाज्ञो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाद्धोमी पापरतः क्वचित् । प्राग्भवे विषवायां तु व्यभिचारात्तु मानद ॥ १० ॥
 तद्गर्भपातजात्पापात्स गर्भं नैव पश्यति । म्रियन्ते बालकाः सर्वे वंशच्छेदः प्रजायते ॥ ११ ॥
 तस्य पापविशुद्धचर्यं प्रापश्चित्तं च कारयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणोद्वाहनं चैव कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सवत्सकाम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देदविधिज्ञाय दरिद्राय कुटुम्बिने । शतं च भोजयेद्विप्रान्तां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 य एवं कुरुते ताक्ष्यं जीवत्पुत्रः प्रजायते । लभते स सुतान्सर्वान्मुखसौभाग्यदायकान् ॥ १५ ॥
 द्व्यंशतीतिमितवर्षाणि चायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । खभूते वत्सरे रिष्टमृतिश्चाकृतानिष्कृतेः ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिरुक्तांशे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९५७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे सिंहलसंज्ञे तु वैश्यो वाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । प्रयागे देशके पुण्ये वैश्यो धनसमन्वितः ॥ १ ॥
 बभूव कृषिवाणिज्यवदुग्रीपालने रतः । दत्तवान्मृगगे भानी प्रयागे गरुडाग्रज ॥ २ ॥
 अन्नदानं हि विभेभ्यो गोशंय्यावसनानि च । अयो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदुष्करम् ॥ ३ ॥
 रोपयुक्तेन मनसा वृषभस्तेन मारितः । गावश्चापि सगर्भाश्च पालितो वृषभस्तदा ॥ ४ ॥
 पापाणेन हतस्तत्र वृषभो नियतं गतः । स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तो धर्मपुरं प्रति ॥ ५ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः । काश्यां जातो वणिकपुत्रः कुम्भलग्ने सुते ग्रहे ॥ ६ ॥
 दुष्टैर्विलोकिते श्रुत्यधनवाहनसंयुतः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ७ ॥
 ग्राम्ये वृषघाताच्च सन्तानं नैव पश्यति । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् ॥ ८ ॥
 वापीकूपतडागादि कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । निष्कत्रयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गप्रारगे ॥ ९ ॥
 पत्न्येकविधिना स्नायाद्द्वैकादशकं जपेत् । वृषभं दापयेत्तत्र सर्वोपस्करसंयुतम् ॥ १० ॥
 शतं च भोजयेद्दिपान्गां दद्यात्स पयस्विनीम् । य एवं कुरुते सूत सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ ११ ॥
 जीवरुद्रः स दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यब्दायुःसुखगात्रैराद्य मृतेरन्यथा ॥ १२ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसंधादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्षष्ठांशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव हस्त्रियो धीरो प्रयागे देशके शुभे ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि प्रयागे मृगमे रवौ ॥ २ ॥
 गोमूत्रशय्यासनान्नाश्वसनभरणानि च । अथो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 तद्गृहस्य समीपे तु ब्राह्मणी विधवाऽवसत् । स च कामवशात्तस्यामकरोद्भयभित्तिरकम् ॥ ४ ॥
 पश्चादैववशात्तस्या गर्भो जातः खगाधिप । पञ्चमासात्मको गर्भो लोके प्राकट्यमाप वै ॥ ५ ॥
 औपयस्य प्रपञ्चेन गर्भपातं चकार ह । स्वभार्यायाः प्रपञ्चेन तेन गर्भस्तु पातितः ॥ ६ ॥
 स तेन कर्मणा युक्तः प्राप्तस्तु यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ७ ॥
 काश्यां जातो मुखोद्भूतो मीनलग्ने खगाधिप । लग्नात्पञ्चमगे क्रूरे सप्तमे क्रूरभावतः ॥ ८ ॥
 स तु मध्यमरूपाढ्यो विद्वान्तर्धर्मियम्बदः । धनी भानी महाप्राज्ञो गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ९ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । ग्राम्ये विधवायां तु व्यभिचारात्तु मानद ॥ १० ॥
 तद्गर्भपातजात्पापात्सं गर्भं नैव पश्यति । त्रियन्ते बालकाः सर्वे वंशच्छेदः प्रजायते ॥ ११ ॥
 तस्य पापविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । श्रवणं हरिवंशस्य महारुद्रजपादिकम् ॥ १२ ॥
 ब्राह्मणोद्गाहनं चैव कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सर्वत्सकाम् ॥ १३ ॥
 दद्याद्देवविधिन्याय दसिद्राय कुटुम्बिने । शतं च भोजयेद्दिपान्गां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 य एवं कुरुते तार्क्ष्य जीवरुद्रः प्रजायते । लभते स सुतान्सर्वानुखसौभाग्यदायकान् ॥ १५ ॥
 द्व्यशीतिमितवर्षाणि चायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । खभूते वत्सरे रिष्टमृतिश्चाकृतानिष्कृतः ॥ १६ ॥
 इति श्रीबृहस्पतिस्मृत्यनुसंधादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तषष्ठांशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९१७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । देशे सिंहलसङ्गे तु वैश्यो वाणिज्यतत्परः ॥ १ ॥

धनवान् राजमान्यश्च मतिमान् कृपितत्परः । कृतानि तेन दानानि सर्वान्यपि च भक्तिनः ॥ २ ॥
 सुवर्णगोमहीवस्त्रशय्यान्नवसनानि च । अयो भाविबलात्सूत कृतं 'कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणो वेदपाठ्यः सुशीलः पापवर्जितः । तस्य वृत्तिहरश्चैव द्वेषभावेन निर्दयः ॥ ४ ॥
 व्यापारी च मदान्यश्च पत्नीवचनसाधकः । स्त्रिया वाक्येन तस्यापि वृत्तिलोपं चकार ह ॥ ५ ॥
 स्त्रीणांश्चैव पितुः स्थाने, द्वेषितो द्विज उत्तमः । ततो विभ्रेण तस्यापि लोपितं वचनं तदा ॥ ६ ॥
 तेन द्वेषेण नारीणां भर्ता न प्रेषितस्तदा । रोपदुष्टेन, मनसा ब्राह्मणश्चापमानितः ॥ ७ ॥
 ततो बहुतिथे काले स मत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥ ८ ॥
 स्वश्रमान्ते, महाभाग गौरकृष्णः प्रतापवान् । लग्ने सप्तमके भूतेः खेटैर्दुष्टैर्विलोकिते ॥ ९ ॥
 स तु मध्यमरूपादयो नात्युच्चो न लघुवृण्णी । भ्रातृपुत्रकलत्रार्थयुक्तः पित्तानिली कचिच्छत् ॥ १० ॥
 धनैश्चर्यमुखैर्युक्तो देवद्विजपरायणः । पुण्यादिदं तथा पापाहोभी पापरतः कचिच्छत् ॥ ११ ॥
 रोगयुक्तो भ्रान्तमतिर्गतागतधनैर्युतः । स्ववंशवणिजां मध्ये श्रेष्ठोऽपि कलहाकुलः ॥ १२ ॥
 स्वभूतमितवर्षान्तमल्पस्त्रीमुखभोगभाक् । लग्नासप्तमके खेटैर्दुष्टैश्चापि विलोकिते ॥ १३ ॥
 द्विधाविलोकिते चापि द्विधा स्त्रीपुत्रनाशनम् । त्रिभिर्विलोकिते चापि त्रिधा स्त्रीपुत्रनाशनम् ॥ १४ ॥
 स्वल्पसन्तानमुखभावस्वल्पस्त्रीमुखभागपि । विपद्यन्ते स्त्रिया पुत्रास्तस्य सूत मुहुर्मुहुः ॥ १५ ॥
 भार्या तस्य शुभाचारा पतिभक्तिपरायणा । रोगयुक्ता सदा तेन दुःखभागधनवानपि ॥ १६ ॥
 व्यापारस्तस्य फलति कदाचिन्न फलत्यापि । शत्रुतो भयमामोति तद्भयेनापि शङ्कितः ॥ १७ ॥
 लक्ष्मणैरिभिरादयस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । निष्कमेकं सुवर्णस्य चतुर्निष्कं तु राजतम् ॥ १८ ॥
 उमामहेश्वरं कृत्वा विधिज्ञाय प्रदापयेत् । दम्पती पूजयित्वा तु वस्त्रैश्च परिधापयेत् ॥ १९ ॥
 वस्त्रैकविधिना स्नायात्पश्चाद्विजभोजनम् । पयस्विनीं च गां दद्याद्ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ २० ॥
 एवं कृत्वा स्वगश्रेष्ठ जीवत्युत्रकलत्रभाक् । शत्रुभीतिं न चामोति पुत्रशोकं कदापि न ॥ २१ ॥
 व्यापारे फलमामोति द्विगुणं त्रिगुणं सदा । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यादाधिव्याधिविवर्जितम् ॥ २२ ॥
 न करोति यदा मोहालोमात्पापविशोधनम् । कलत्रपुत्रशोकान्तु प्राप्नुयाजन्मजन्मनि ॥ २३ ॥
 त्रिपञ्चाशन्मिताब्दे तु रिष्टमैव विनश्यति ॥ २४ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्तोत्रे कर्मविषाकेऽध्यायेऽष्टपञ्चाशदुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९९८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीद्वीडाभिधे देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृपिवाणिज्यकर्ता च राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च भक्तिनः ॥ २ ॥
 वस्त्रभूषणशय्यान्नदासीदासफलानि च । अयो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 केनचित्स्यापितं द्रव्यं ब्राह्मणेन तपस्विना । दिनान्तरे समागत्य याचितं तेन तद्वसु ॥ ४ ॥
 तेन द्रव्यं गृहीत्वा तु ब्राह्मणश्चापलापितः । लंघनानि ततश्चक्रे द्वित्रिपञ्चाय सप्त च ॥ ५ ॥
 ततः प्राणान्मुमोचायं शर्पं दत्त्वा मुदारुणम् । ततो बहुतिथे काले प्राप्तस्तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 केदारमण्डले दिव्ये स तु मध्यमरूपकः । कृष्णगौरी महात्यागी नात्युच्चो न लघुवृण्णी ॥ ८ ॥
 वाणिज्यामन्वये श्रेष्ठः पितृभ्रातृमुखैर्युतः । धनवाहनभोगादयो राजमान्यः प्रतापवान् ॥ ९ ॥

सन्धिविग्रहकर्ता च बहुमित्रसमाकुलः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ १० ॥
 जन्मलप्राप्तसुते द्यूने क्रूरखेटसमन्वितः । कीमारे जननीसौख्ययुग्मूनि तत्सुखोज्झितः ॥ ११ ॥
 ग्रामवे ब्राह्मणद्रव्यहरणाद्वातजास्तुत । पापादिह महाभाग सन्तानमुखवर्जितः ॥ १२ ॥
 शत्रुभीतिद्युतः सर्वलोकेषु प्रियवागपि । श्लेष्मलो वातरुग्धुक्तः कदाचित्पित्तकोपनः ॥ १३ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलमात्रेण कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्मयः ॥ १४ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । पलैः शतमितैः शुल्बघटं घृतमुपूरितम् ॥ १५ ॥
 सुवर्णपलसंयुक्तं दद्याद्देविदे सुत । सोमस्य प्रतिमा कार्या सुवर्णद्वयसम्मिता ॥ १६ ॥
 यथा रविश्च कर्तव्यो ब्राह्मणेभ्यो निवेदयेत् । गावत्रिमष्टसाहस्रं व्यम्बकं तु तथा जगेत् ॥ १७ ॥
 आप्यायस्तेतिमन्त्रं च सूर्यमन्त्रं तथैव च । होमयेत्तद्देशेन शक्त्या विमंश्च भोजयेत् ॥ १८ ॥
 द्विजोद्गर्ह ततः कुर्यात्सर्वोपस्करसंयुतम् । श्रवणं हरिवंशस्य कुर्याद् विनतामज ॥ १९ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नः पुत्रपौत्रमुखं लभेत् । नाथयो व्याघ्रयस्तस्य न च शत्रुभयं लभेत् ॥ २० ॥
 कुसतत्यब्दकं चायुर्मुनिवेदमितेऽब्दके । रिष्टं नामोति नैवं च कुर्यादो लोभमोहतः ॥ २१ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्याद्दिष्टेनैव विनश्यति ॥ २२ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनपट्युत्तरनवस्तोत्राधिकसहस्रतमः ॥ १९९९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोदितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्यकर्ता च सन्धिविग्रहसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशयसासनाज्जन्तुसनाभरणानि च । अथो भाविबलस्तुत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मण्यां धारितो गर्भस्तत्पतिश्चैव धातितः । विषेण तु प्रपञ्चन ततो लोकापवादतः ॥ ४ ॥
 औषधैच्छेदनेश्वापि मर्दनेश्च प्रयत्नकैः । गर्भश्च पातितस्तस्याः सापि मृत्युवशं गता ॥ ५ ॥
 तद्दुःखेनाण्डजश्रेष्ठ ततस्तत्तु दिनान्तरे । कथान्मृत्युवशं प्राप्नो मुक्ता तु यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पापात्पुण्याच्च स्वर्गाश्च मुक्ता पुण्यावशेषतः । हिमालये पुण्यदेशे स जातोऽत्र वणिक्सुतः ॥ ७ ॥
 धनवाहनभोगाढ्यो वंशश्रेष्ठोऽतिधर्मवित् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 चिंताक्लेशसमायुक्तो र्यात्किञ्चिद्भनवानपि । जन्मलप्राप्तसुते द्यूने क्रूरग्रहखिलोक्ति ॥ ९ ॥
 मन्दसन्धिगते कन्यातुलयोर्जन्म तस्य तु । ग्रामवे ब्राह्मणी या सा धारिता तेन काश्यपे ॥ १० ॥
 सैवेह जाता ह्यस्यैव ज्येष्ठपत्नी मृतिं गता । तस्याश्चोपायकैः सुत यो गर्भो विनिपातितः ॥ ११ ॥
 सा कन्याभूत्स्वगश्रेष्ठ गता निर्वेशतामिह । शत्रुभीतिद्युतो दुःखी गतागतयनैर्युतः ॥ १२ ॥
 व्यापारोऽस्य फलत्वेव कदाचिन्न फलत्यपि । कनिष्ठास्य महाभाग जाया या ग्रामवे ह्यभूत् ॥ १३ ॥
 ब्राह्मणी गर्भपाते तु याक्रोरोमहदुःखम् । तेन पापेन सापीह रोगयुक्ता खगाधिप ॥ १४ ॥
 तद्दुःखेन महादुःखी सन्तानमुखवर्जितः । खैर्गर्भमिन्दान्तं जातसन्तानवर्जितः ॥ १५ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । सुवर्णद्वयकेनैव ब्राह्मणीं कारयेच्छुभाम् ॥ १६ ॥
 तथा वै ब्राह्मणः कार्या गन्धपुष्पैः समर्च्य च । विधिज्ञाय प्रदद्याद् सुवर्णमतिको रविः ॥ १७ ॥
 निष्कद्वयेन सोमः स्याद्वाजतो ब्राह्मणाय वै । देवो रुद्रजपं कुर्याद्वा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १८ ॥
 शतं वै भोजयेद्दिप्रान्सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्मावनाशनम् ॥ १९ ॥
 न पुत्रमरणं तस्य न जायामरणं भवेत् । जीवत्युत्रः स दीर्घायुरशीतिमितवत्सरान् ॥ २० ॥

नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽस्य तु ॥ २१ ॥
नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । जन्मजन्मनि दुःखी स्यादन्ते च नरकं व्रजेत् ॥ २२ ॥

खवेदसम्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे वैश्यः परमधार्मिकः ॥ १ ॥
कृषिव्यापारसमुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी पापमुद्विषं गता ॥ २ ॥
ययो भाविबलात्सुतया पापमुपार्जितम् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्रावधीद्वस्तयुता शुनीम् ॥ ३ ॥
गृहस्य पश्चिमे भागे प्रसूता शुनकी च सा । अस्मोदरं सुतीक्ष्णं वा अग्निमस्यां च साऽक्षिपत् ॥ ४ ॥
सा शुनी च स्वभावेन दुर्धुरी चावतिष्ठते । सा भीता गृह्णारी तु पापमुद्विषं गता ॥ ५ ॥
दुष्टेन मनसा तत्र तस्या उपरि निःक्षिपेत् । सापि मृत्युवशं प्राप्ता शुनकी सह बालकैः ॥ ६ ॥
प्रीत्या तस्यै पुनर्नोक्तं भर्त्रा चैव खगाधिप । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
पुण्यपापफलमुक्ता स जातोऽत्र हिमालये । खशप्रान्ते तु मुखजः सा जाया तस्य वै खग ॥ ८ ॥
गौरो मय्यमरूपादयो राजमान्यः प्रतापवान् । नातिस्थूलो नातिद्विषो धनवाहनभोगभाक् ॥ ९ ॥
बाल्ये पितृसुखैर्युक्तः कौमारे तत्सुखोज्झितः । भ्रामभवे शुनकीघातात्तद्वत्साना च घातनात् ॥ १० ॥
अत्र जन्मनि तस्यैव धियन्ते बालकास्तथा । चिन्ताक्लेशमप्युक्तो रिपुभीत्या च संयुतः ॥ ११ ॥
लक्षणैरेभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं यदाभ्यहम् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सर्वसत्काम् ॥ १२ ॥
प्रदद्यात्ता विधिज्ञाय वैष्णवं भोजयेत्तथा । वस्त्रैकविधिना स्नायान्महारुद्रजपादिकम् ॥ १३ ॥
ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्यादृषीणा व्रतमाचरेत् । शतं च भोजयेद्विपान्गा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
एवं कुर्यात्खगश्रेष्ठ पुनमाप्नोति वाञ्छितम् । जीवत्पुनः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणोत्तमः ॥ १५ ॥
नाथयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्पञ्चाशन्मितवत्सरे ॥ १६ ॥
रिष्टं नामोति स प्राणी यथोक्ते पापशोधने । न करोति यदा मोहाल्लोभाद्वा जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥
दुःखी स्यान्निधन तस्य रिष्टेनैव खगेश्वर । लग्ने राहुशनिभ्या च संयुते सप्तमे सुते ॥ १८ ॥

दृष्टे जातः पुमानत्र विनतानन्दवर्धन ॥ १९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूत याशुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तिः । गोशय्यावसनान्नानि श्रद्धामक्तिसमन्वितम् ॥ २ ॥
बाल्ये तेन कृतं कर्म पापमुग्रमुपार्जितम् । वक्ष्यामि शृणु तत्कर्म सत्यमेव खगाधिप ॥ ३ ॥
तत्प्रिया चैव पक्षीन्द्र कुमारी नववत्सरा । वर्षैकादशकोऽयं हि कुमारो बालवीचनः ॥ ४ ॥
बालबुद्धी च तौ द्वौ तु पापं पुण्यमजानतौ । चटकाबालकं दृष्ट्वा प्रसूतां च विद्वद्भाम् ॥ ५ ॥
क्रीडार्थं च ततो भग्नौ ह्याश्रमोस्य खगस्य तु । शिशवोऽपि निवृत्तास्तु पतिता भूमिमण्डले ॥ ६ ॥
अग्निमध्ये तु चुल्यां वै न्याक्षिपन्नीश्वर बालकान् । पश्चात्कालान्तरेणैव तेनोद्वाहः कृतस्तदा ॥ ७ ॥
तेन कर्मविपाकेन सोऽभूच्च मृतवत्सकः । त्रियन्ते जातमात्रेण वर्षद्वयवित्सराः ॥ ८ ॥

ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥९॥
 लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे च विलोकिते । जातोऽयं गौरवर्णस्तु बाल्ये पितृमुखैर्युतः ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिदृस्वो मतिमान्प्रमत्तापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोभो पापरतः कचिन् ॥११॥
 प्राग्भवे मृतवत्सोऽभूत्तथात्र मृतवत्सकः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

कर्मसाक्षिअगन्नाय कृपां कृत्वा ममोपरि । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं कथं चरेत् ॥ १३ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणु तस्य द्विजस्य च । निष्कन्दस्य देवस्तु कुर्याद्देतुं द्वां शुभाम् ॥१४॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवज्ञाय प्रदापयेत् । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्वा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १५ ॥
 लोहेन तु तदा द्रोणलवणं दापयेच्छुभम् । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चाद्यथाविज्ञानसारतः ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते पश्चिन्पुत्रानामोति निश्चितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुरशीतिमितवत्सरान् ॥ १७ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोमाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेन मृतिमामोति खवेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥

जन्मजन्मनि पक्षीन्द्र दुःखी स्यान्नात्र संशयः ॥ १९ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्वाक्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६२ ॥

अरुण उवाच ।

लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारं तु सत्यं कथय मे प्रभो ॥ १ ॥
 मृतवत्सा च या नारी कुतो जीवेत्कुतो मृतिः । किं कृतं तु तथा पापं सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचोष्टितम् । बभूव वासुने देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ ३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं पितृमातृसुखान्विता । तया दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ४ ॥
 वस्त्रभूषणशय्यान्नान्येवं पतिसहायतः । तया भाविबलात्सुतं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 विडालीघातिनी साभूधा पृष्टा विनतात्मज । मार्जारी गर्भसंयुक्ता शुधाता चाश्रमं गता ॥ ६ ॥
 श्रीस्तु बालान्प्रसूता सा चतुर्थशोदरे स्थितः । तया दृष्टं गृहं शून्यं तत्र भाण्डं च दूषितम् ॥ ७ ॥
 तन्नागता गृहान्तरी ह्यासनेनापि घातिता । सा मृता गर्भसंयुक्ता मृतं बालवयं पुनः ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जातेह हिमालये ॥ ९ ॥
 गीरीमध्यमरूपा सा पतिभक्तिपरायणा । देवद्विजपरा नित्यं प्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 पितृमातृमुखैर्युक्ता मुखजा भ्रातृसंयुता । धनवाहनभोगाढ्या सर्वलोकप्रियम्बदा ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्तात्पपाकृत् । मार्जारीघातजात्पापाच्छालकवधादपि ॥ १२ ॥
 सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र मृतवत्सातिदुःखमाह । लक्षणैरभिरादद्यायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १३ ॥
 कृष्णवर्णा सदुग्धा च तरुणी रूपसंयुताम् । दद्यात्तां विदुषे धेतुं वस्त्रालंकारसंयुताम् ॥ १४ ॥
 निष्कन्दयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्बुद्धैकादशकं जपेत् ॥ १५ ॥
 महादानाष्टकं दत्त्वा पञ्चाशद्विजभोजनम् । एवं कृत्वा खगश्चेष्ट तस्याः पापं व्यपोहति ॥ १६ ॥
 जीवत्पुत्रा तु सततं सुखसौभाग्यमाप्नुयात् । त्रिसप्तत्यन्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १७ ॥

सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥

इति श्रीबृहस्पतिर्वाक्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपट्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६३ ॥

नाघयो व्याघयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च होषन्ते सम्पदोऽस्य तु ॥२१॥
नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । जन्मजन्मनि दुःखी स्यादन्ते च नरकं व्रजेत् ॥२२॥
खवेदसम्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ २३ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पष्ठपञ्चतन्त्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । आसीत्सिंहलके देशे वैश्यः परमधार्मिकः ॥ १ ॥
कृषिव्यापारसंयुक्तो राजमान्यः प्रतापवान् । तस्य भार्या सुतन्वङ्गी पापबुद्धिवशं गता ॥ २ ॥
अयो भाविवलास्तुतया पापमुपाजितम् । पूर्वजन्मनि पक्षीन्द्रावधीद्विदृष्टयतां शुनीम् ॥ ३ ॥
गृहस्य पश्चिमे भागे प्रसूता शुनकी च सा । भस्मोदरं सुतीक्ष्णं वा अग्निमस्यां च साऽक्षिपत् ॥ ४ ॥
सा शुनी च स्वभावेन दुर्धुरी चावतिष्ठते । सा भीता गृह्नारी तु पापबुद्धिवशं गता ॥ ५ ॥
दुष्टेन मनसा तत्र तस्या उपरि निःक्षिपेत् । सापि मृत्युवशं प्राप्ता शुनकी सह बालकैः ॥ ६ ॥
प्रीत्या तस्यै पुनर्नोक्तं भर्त्रा चैव खगाधिप । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
पुण्यपापफलं भुक्ता स जातोऽत्र हिमालये । खशप्रान्ते तु सुखजः सा जाया तस्य वै खग ॥ ८ ॥
गौरो मध्यमरूपादग्रे राजमान्यः प्रतापवान् । नातिस्थूलो नातिद्वस्वो धनवाहनमोगभाक् ॥ ९ ॥
बाल्ये पितृमुखैर्व्युक्तः कौमारे तत्मुखोज्झितः । प्राग्भवे शुनकीघातात्तद्वत्सानां च घातनात् ॥ १० ॥
अत्र जन्मनि तस्यैव विपन्ते बालकास्तथा । चिन्ताक्लेशतमायुक्तो रिपुभीत्या च संयुतः ॥ ११ ॥
लक्षणैरिभिराढऽस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सर्वत्सकाम् ॥ १२ ॥
प्रदद्यात्तां विधिज्ञाय वैष्णवं भोजयेत्तथा । वस्त्रैकविधिना स्नायान्महारुद्रजपादिकम् ॥ १३ ॥
ब्राह्मणोद्गाहनं कुर्याद्वीणां व्रतमाचरेत् । शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्त पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
एवं कुर्यात्तवगश्रेष्ठ पुत्रमाप्नोति वाञ्छितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तो गुणोत्तमः ॥ १५ ॥
नाघयो व्याघयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिसप्तत्यन्दमायुः स्यात्पश्चादग्निमत्तवत्सरे ॥ १६ ॥
रिष्टं नाप्नोति स प्राणी यद्योक्ते पापशोधने । न करोति यदा मोहाहोभाद्वा जन्मजन्मनि ॥ १७ ॥
दुःखी स्यान्निधनं तस्य रिष्टेनैव खगेश्वर । लग्ने राहुशनिभ्यां च संयुते सप्तमे सुते ॥ १८ ॥
दृष्टे जातः पुमानत्र विनतानन्दवर्धन ॥ १९ ॥

इति श्रीबृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः एकपञ्चतन्त्रशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचोष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
दत्तानि तेन दानानि पर्वस्थापि च शक्तितः । गोशय्यावसनान्नि श्रद्धाभक्तिसमान्वितम् ॥ २ ॥
बाल्ये तेन कृतं कर्म पापमुग्रमुपाजितम् । वक्ष्यामि शृणु तत्कर्म सत्यमेव खगाधिप ॥ ३ ॥
तस्मिन्नायं चैव पक्षीन्द्र कुमारी नववत्सरा । वर्षैकदशकोऽयं हि कुमारो बालयौवनः ॥ ४ ॥
बालबुद्धी च तौ द्वौ तु पापं पुण्यमजानतौ । चटकाबालकं दृष्ट्वा प्रसूतां च विद्वद्वाम् ॥ ५ ॥
क्रीडार्थं च ततो भग्नो ह्याश्रमोऽस्य खगस्य तु । शिशवोऽपि निमृत्तास्तु पतिता भूमिमण्डले ॥ ६ ॥
अग्निमध्ये तु चुल्हां वै न्याक्षिपन्नैश्च बालकान् । पश्चात्कालान्तरेणैव तेनोद्गाहः कृतस्तदा ॥ ७ ॥
तेन कर्मविपाकेन सौभृच्च मृतवत्सकः । त्रियन्ते जातमात्रेण वर्षद्वयत्रिवत्सराः ॥ ८ ॥

ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा स जातोऽत्र हिमालये ॥९॥
 लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे च विलोकिते । जातोऽयं गौरवर्णस्तु बाल्ये पितृमुखैर्धृतः ॥ १० ॥
 नातिस्थूलो नातिदृस्वो मतिमान्मुप्रतापवान् । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः कचित् ॥११॥
 प्राग्भवे मृतवत्सोऽमृतथात्र मृतवत्सकः ॥ १२ ॥

अरुण उवाच ।

कर्मसाक्षिभगवाय कृपां कृत्वा ममोपरि । तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं कथं चरेत् ॥ १३ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

प्रायश्चित्तं प्रवक्ष्यामि शृणु तस्य द्विजस्य च । निष्कद्वयस्य हेमस्तु कुर्यादेतुं द्वां शुभाम् ॥१४॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य देवज्ञाय प्रदापयेत् । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्वा दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १५ ॥
 लोहेन तु तदा द्रोणलवणं दापयेच्छुभम् । ब्राह्मणान्मोजयेत्पश्चाच्चयावित्तानुसारतः ॥ १६ ॥
 य एवं कुरुते पश्चिन्पुत्रानामोति निश्चितम् । जीवत्पुत्रः स दीर्घायुरशीतिमितवत्सरान् ॥ १७ ॥
 नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् । रिष्टेन मृतिमामोति खवेदमितवत्सरे ॥ १८ ॥

जन्मजन्मनि पक्षीन्द्र दुःखी स्यान्नात्र संशयः ॥ १९ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विपञ्चुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६२ ॥

अरुण उवाच ।

लग्नस्थाने शनिश्चैव चतुर्थे वा विलोकितः । तस्य कर्मविचारं तु सत्यं कथय मे प्रभो ॥ १ ॥
 मृतवत्सा च या नारी कुतो जीवेत्कुतो मृतिः । किं कृतं तु तथा पापं सत्यं वद दिवाकर ॥ २ ॥
 श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे वैश्यपुत्री शुभानना ॥ ३ ॥
 पतिभक्तिपरा नित्यं पितृमातृसुखान्विता । तथा दत्तानि दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ ४ ॥
 बह्वभूषणशय्यान्नान्येवं पतिसहायतः । तथा भाविबलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 विडालीघातिनी साभूया पृष्टा विनतात्मज । मार्जारी गर्भसंयुक्ता क्षुधार्ता चाश्रमं गता ॥ ६ ॥
 त्रीस्तु बालान्प्रसूता सा चतुर्थश्चोदरे स्थितः । तथा दृष्टं गृहं शून्यं तत्र भाण्डं च दूषितम् ॥७॥
 तन्नागता गृहान्तारी ह्यासनेनापि घातिता । सा मृता गर्भसंयुक्ता मृतं बालवयं पुनः ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जातेह हिमालये ॥ ९ ॥
 गौरीमध्यमरूपा सा पतिभक्तिपरायणा । देवद्विजपरा नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 पितृमातृसुखैर्युक्ता सुखजा भ्रातृसंयुता । धनवाहनभोगादद्या सर्वलोकप्रियम्वदा ॥ ११ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभयुक्ताल्लपापकृत् । मार्जारीघातजात्यापातद्रालक्षवधादपि ॥ १२ ॥
 सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र मृतवत्सातिदुःखमाक् । लक्षणैरेभिराद्वयायाः प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥१३॥
 कृष्णवर्णा सदुग्धा च तरुणी रूपसंयुताम् । दद्यात्तां विदुषे धेनुं वस्त्रालंकारसंयुताम् ॥ १४ ॥
 निष्कद्वयं सुवर्णस्य दत्त्वा वेदाङ्गपारगे । वस्त्रैकविधिना स्नायादुद्वैकादशकं जपेत् ॥ १५ ॥
 महादानाष्टकं दत्त्वा पश्चाद्द्विजभोजनम् । एवं कृत्वा स्वगश्रेष्ठ तस्याः पापं व्यपोहति ॥ १६ ॥
 जीवत्पुत्रा तु सततं सुखसौभाग्यमान्नुयात् । त्रिसप्तत्यब्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥१७॥

सतत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १८ ॥

इति श्रीब्रह्मसूर्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायत्रिपञ्चुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६३ ॥

तथा तद्वज्राक्षयस्य पुत्रपत्न्योश्च मारणात् । पापादिह महाभाग मृतवत्सः प्रजायते ॥ १३ ॥
 तस्य कर्मविशुद्धयर्थं प्रायश्चित्तं च कारयेत् । पलेन तु सुवर्णेन धेनुं कुर्यात्सुशोभनाम् ॥ १४ ॥
 चतुर्थशिने वत्सं च कृत्वा लंकारभूषणैः । विधिज्ञाय ततो दद्याद्भूमिदानं प्रयत्नतः ॥ १५ ॥
 बह्वैकविधिना स्नानान्महारुद्रजपादिकम् । द्रोणसंस्त्रयानि घान्यानि सप्तपि परिदापयेत् ॥ १६ ॥
 उमामाहेश्वरं दानं पलस्यर्णेन दापयेत् । दम्पती परिव्याप्याथ शतं विप्रांश्च भोजयेत् ॥ १७ ॥
 सर्वोपस्कारसंयुक्तां गां दद्यात्तु पयस्विनीम् । य एवं कुरुते तार्क्ष्य तस्य पापं व्यपोहति ॥ १८ ॥
 जीवत्पुत्रश्च दीर्घायुः सुखसौभाग्यवान्भवेत् । अशीत्यब्दमितायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना ॥ १९ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यान्मुनिधेदमितेव्दके । रिष्टेनैव विनाशः स्यात्सत्यं सत्यं न संशयः ॥ २० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यास्मिन्संवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पञ्चपट्टमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६५ ॥

अरुण उवाच ।

मृदुगर्भा च या नारी कर्मणा केन बाध्यते । एष मे संशयो देव कथयस्व दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाभाग शृणु तस्या विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणी च पतिमिया ॥ २ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता पतिपुत्रवती च सा । तथा दत्तानि दानानि पर्वस्यपि विशेषतः ॥ ३ ॥
 अन्नगोमहिषीवस्त्राण्येव पत्युः सहायतः । अथो भाविबलात्सुतं तथा पापं महत्कृतम् ॥ ४ ॥
 ब्राह्मणो वेदपाठज्ञः सुशीलः पापवर्जितः । तेन द्रव्यं तथा हेम सस्त्रा हस्ते समर्पितम् ॥ ५ ॥
 पठनार्थं गतो विप्रो नागतः पुनराश्रमम् । तयोपजीवितं द्रव्यं पत्या पुत्रेण वै सह ॥ ६ ॥
 तद्रव्यं ब्राह्मणेभ्यश्च न दत्तं लोभभोहतः । ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यमशासनम् ॥ ७ ॥
 पुण्यपापफलं मुञ्चा सा जातात्र हिमालये । गौरवर्णा सुभूषाढ्या पतिभक्तिपरायणा ॥ ८ ॥
 धनवाहनभोगाढ्या पितृमातृसुखैर्धृता । पुण्यादिदं तथा पापालोभयुक्तालपपापकृत् ॥ ९ ॥
 प्राग्भवे न्यासहरणादभै नैव प्रमुञ्चति । न्यासापहरिणी नारी मृदुगर्भा प्रजायते ॥ १० ॥
 बहुक्लेशयुता सा स्यादिति वेदविदो विदुः । लग्नस्याने यदा राहुश्रुत्ये वावलोकिते ॥ ११ ॥
 जातेयं ब्राह्मणी सूत प्राक्पापाक्षयस्य निष्कृतिः । पणिष्काणि सुवर्णस्य दश निष्कं तु राजतम् ॥ १२ ॥
 विधिज्ञाय प्रदद्याद्दे दारिद्र्या कुटुम्बिने । ब्राह्मणोद्वाहनं कुर्याद्द्वैकादशकं जपेत् ॥ १३ ॥
 श्रवणं हरिवंशस्य कुर्यात्पुष्करिणीं तथा । शतं च भोजयेद्विप्राणां दद्यात्स पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येवं कुरुते तार्क्ष्य मृदुगर्भा विमोचयेत् । ध्रुवं च जनयेत्पुत्रं चिरायुःपितृभक्तकम् ॥ १५ ॥
 त्रितप्तव्यन्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । मुनिवेदमिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यास्मिन्संवादे कर्मविपाकेऽध्यायः पट्टपट्टमुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६६ ॥

अरुण उवाच ।

आद्ये स्मरे खगे वेदे नैव पश्यन्ति खेचराः । तस्य कर्म कथं देव ब्रूहि सत्यं दिवाकर ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । पूर्वजन्मनि सा वत्स नीचकर्मसमाश्रिता ॥ २ ॥
 ब्राह्मणी सर्वसंयुक्ताः करहाटारूपदेशके । तीर्थयात्राप्रसङ्गेन प्रायेण भटसंयुता ॥ ३ ॥
 बहुभिर्मिलितैश्चोस्तस्या जग्राह भूषणम् । तेन कोलाहलो जातः सानार्यबलचेतना ॥ ४ ॥

कृष्टापि कटिवल च लज्जिता सा न मुञ्चति । वर्णक्षेपोदरे हत्वा पविता सा महीतले ॥ ५ ॥
 तस्या उदरसंस्थस्तु गर्भश्च पञ्चमासिकः । दिनत्रये महत्कष्टं तया प्राप्तं च दुःखदम् ॥ ६ ॥
 ततो बहुतिथे काले सा गत्वा यममन्दिरम् । पुण्यपापफलं भुक्त्वा सा जाताऽत्र महीधरे ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणी गौरकृष्णा च पतिभक्तिपरायणा । धनवाहनमोगाढ्या पितृमातृमुखान्विता ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमाद्यत्यल्पपापकृत् । ग्रामभवे गर्भपाताच्च स्वगर्भस्य विनाशनम् ॥ ९ ॥
 पूर्वजन्मकृतं पापं मुज्यते चेह मानवैः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

वृथा तस्या गृहं धान्यं धन तस्याश्च निष्फलम् । अपुत्राया वद स्वामिनिष्कृतिं पुत्रसौख्यदाम् ?
 श्रीसूर्य उवाच ।

पलेन तु सुवर्णेन धेतु कृत्वा सवत्सकाम् । प्रदद्याद्दे विधिज्ञाय सर्वालङ्कारभूषिताम् ॥ १२ ॥
 श्रवणं हरिवशस्य चैकचित्तेन मानद । वस्त्रैकविधिना स्नायाद्दुद्वैकादशक जपेत् ॥ १३ ॥
 पञ्चरत्नसमायुक्तं घृतं कुम्भश्च दापयेत् । शतं च भोजयेद्विभान्गा दद्यात्सा पयस्विनीम् ॥ १४ ॥
 या ह्येव कुरुते वाक्ष्यं सन्तानं लभते ध्रुवम् । जीवत्युवा च दीर्घायुस्त्रिसप्ततिमिताब्दकम् ॥ १५ ॥
 नैवं करोति या मोहाहोमाद्या पापशोधनम् । सप्तत्रिंशन्मिताब्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १६ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंगदे कर्मविपाकेऽध्याय सप्तपष्ठपुत्तरनक्षत्राधिकसहस्रतम ॥ १९६७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 पितृमातृसुखैर्धुक्तो देवद्विजपरायणः । दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः ॥ २ ॥
 कार्तिके मथुराक्षेत्रे दीपदानानि भक्तितः । गोभृशयसासनान्यश्ववसनाभरणानि च ॥ ३ ॥
 मातृवैराग्यदुःखेन मृतस्य पितुरादरात् । सहानुगाया मातुश्च गयाश्राद्धानि भक्तितः ॥ ४ ॥
 कृतवान्पितृभक्त्यर्थं पितृभक्तिपरायणः । अथो भाविवलात्सूतं कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ५ ॥
 द्विजस्य यज्ञविप्रं हि कृतवान्दर्पमोहितः । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशसनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । भुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 यमुनायाः पूर्वभागे पुण्यदेशेऽतिविश्रुते । राज्ञा वशे खगश्चेष्ट गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ८ ॥
 नात्युद्यो नातिह्रस्वश्च नातिस्थूलो न सूक्ष्मकः । देवद्विजगुरुणा च भक्तः पित्रनुगस्तथा ॥ ९ ॥
 बहुभूत्यधनैश्च योऽनुवाहनसंयुतः । देशेदेशेऽधिकाराढ्यः श्रीमान् भोक्ता प्रियम्बदः ॥ १० ॥
 सन्पिबिग्रहसंयुक्तो बहुविद्यासमाश्रयः । राजप्रियो नीतिविच्च राजकार्येषु तत्परः ॥ ११ ॥
 राज्ञा हितकारो नित्यं देवद्विजपरायणः । राजार्येऽर्थानसूस्वस्य गणयन्तृणवत्कृती ॥ १२ ॥
 मुरुभक्तो यशस्वी च दम्भलाभविर्वाजितः । पुत्रमित्रकलत्रार्चयुक्तः सर्वजनप्रियः ॥ १३ ॥
 नैकस्त्रीसंयुतः कामी मातुराज्ञामवर्तकः । जन्माज्ञात्पञ्चमे घृणे शुभकूरविलोकिते ॥ १४ ॥
 संयुते वा पितृस्थाने मेघसंस्थे कलाधरे । कूराविलोकिते सूतं स जातो मानवोऽत्र च ॥ १५ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमो पापरतः क्वचित् । यज्ञविघ्नकृतात्पापाद्वास्ये पितृमुखोज्झितः ॥ १६ ॥
 मातृवैराग्यजात्यापात्माकृतादहस्तद्विप्रज । विक्षिप्तोऽभूत्पिता तस्य युवभावे मृतेऽपि च ॥ १७ ॥
 परापवादसंयुक्तः सदा चिन्तासमन्वितः । शत्रुभीशंकया युक्तो गृहचेष्टोऽतिकोपनः ॥ १८ ॥

मानापमानसाम्येन चित्तकेशसमन्वितः । चित्तस्थिरत्वरहितो गतागतवर्चनयुतः ॥ १९ ॥
 वातरुक्संयुतो नित्यं कदाचिच्छूलरोगभाक् । लक्षणैरेमिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २० ॥
 पलैस्त्रिभिः कार्या ब्रह्मविष्णुमहेश्वराः । तदर्थमिति का वाय निजवित्तानुमानतः ॥ २१ ॥
 हिरण्यया यथाकाराः पत्रेषु लिखिताः कमात् । पञ्चेत्तल्लिङ्गकैर्मन्त्रैस्तान्गन्धालुपचारतः ॥ २२ ॥
 विधिना च विधिज्ञाय भक्तिश्चासमन्वितः । प्रदद्याद्दिनतापुत्र पूर्वपापैः प्रमुच्यते ॥ २३ ॥
 रविर्मापमिती बद्धिस्तथा सूर्यो हिरण्यमयः । विघ्नराजश्च कर्तव्यः पलेन च हिरण्यमयः ॥ २४ ॥
 वेदविद्भ्यः प्रदद्या वै कुटुम्बिभ्यो विधानतः । गायत्रीं दशसाहस्रं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा ॥ २५ ॥
 ब्रह्मविष्णुमहेशानां तथाग्रेर्भास्करस्य च । गणेशस्य च मन्त्रान्वै प्रजपेत्तद्विधानतः ॥ २६ ॥
 ब्रह्मजज्ञानमन्त्रं च विधिवत्संख्यया जपेत् । होमयेत्तद्दशंशेन दश विप्रांश्च भोजयेत् ॥ २७ ॥
 गां च दद्याद्विघ्नाय स्वर्णालङ्कारसंगुताम् । सक्ततां स्वर्णसंगुक्तां युवतीं च पयस्विनीम् ॥ २८ ॥
 सर्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्द्यभिः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापापनोदिनीम् ॥ २९ ॥
 आर्घिं व्यार्घिं रिपूणां च भयं नाप्नोति मानवः । सर्वे मनोरथाः पूर्णा भविष्यन्तीह तस्य तु ३०
 चतुस्त्रिंशन्मित्रे वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । पञ्चवेदमित्रेन्दे वा भविष्यत्यस्य निश्चयात् ॥ ३१ ॥
 उदरे वातशूलैर्न कृत्वितस्तस्य भवेद्भ्रुवम् । प्रायश्चित्ते कृते त्वत्र नाधयो व्याधयोऽपि च ॥ ३२ ॥
 न चारिष्टभयं तस्य न च रोगभयं तथा । शत्रवो विलपं यान्ति सूर्येणैव तमो यथा ॥ ३३ ॥
 मदिने तु व्रतं कुर्यान्मद्गतो मत्परायणः । ग्रहदोषैर्न लिप्येत सत्यं सत्यं न संशयः ॥ ३४ ॥
 महुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा सम्प्रविधानतः । अथत्यसेवर्नं कुर्यादपतिष्ठोपशान्तये ॥ ३५ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ३६ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽष्टपुत्ररत्नशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

या काचिद्विना सूनूत प्राग्भवे कांस्पहारिणी । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र शीर्षरोगप्रपीडिता ॥ १ ॥
 दद्यात्पलशतं सीसं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । तत्काले शीर्षजान्द्रोगान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २ ॥
 इति श्रीबृहत्सूर्याख्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनसप्तत्युत्तमनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९६९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । कर्हादाभिघ देशेऽम्बष्ठवंशे खगोत्तम ॥ १ ॥
 बभूवेयमतिप्राज्ञा चतुरा गुणशालिनी । धर्मकर्मसमायुक्ता भर्तृसदृशैर्युता ॥ २ ॥
 धनवाहनभूपाढ्या दासीदाससमन्विता । प्राग्भपातजान्द्रोगान्ध्वैवापुत्रिणी च सा ॥ ३ ॥
 स्वाश्रितानां द्विजानां च पालनं तत्पदार्चनम् । अकरोत्पथिकानां च प्रपादानमनुत्तमम् ॥ ४ ॥
 तदार्चनं च रुद्राणां पूजनं वै तथा कृतम् । दत्तं द्विजेभ्यो पथिभ्यो वासांसि च यनादिकम् ॥ ५ ॥
 ददौ सा रुद्रपूजायै सोपस्करमतन्द्रिता । अयो भाविबलात्सुत तथा पापं सुदारुणम् ॥ ६ ॥
 कृतं शूद्रो महाभाग पथिको दुष्टकर्मकृत् । कश्चिदागत्य तद्द्वारं स्थितो दैवनिगन्त्रितः ॥ ७ ॥
 मिलित्वा तेन साकं सा स्वदास्या प्रेरिता सती । विषं दत्त्वा पतिं सूत जवानाज्ञानतो जले ॥ ८ ॥
 युवभावे कृतवती पापं जाराश्रिता सती । पतिघ्नीयं महादुष्टेयेवं लोकैस्तु निन्दिता ॥ ९ ॥
 तथा रुद्रालये सूत दीपनिर्वापणं तथा । कृतं जारोक्तितः पश्चाद्धर्षयति समये तदा ॥ १० ॥

निधनं प्राप्य सा सत क्रिमियुक्तव्रणेन च । पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा ॥ ११ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण सा जातात्र हिमालये । पर्णविक्रयिणा वंशे पादजाता खगेश्वर ॥ १२ ॥
 तुलालग्रे तमोदेवगुरुभ्यां संयुते सुत । द्वितीये शनिसोमाम्भ्यां संयुक्ते सौंस्थ्ये मयि ॥ १३ ॥
 तृतीये संस्थिते चन्द्रे केतौ सप्तमभावे । मट्टहात्सप्तमे भावे चाश्रिते भूमिनन्दने ॥ १४ ॥
 तमसा संवृते दैत्यपृज्ये खगकुलोत्तम । गौराङ्गी सुस्मितमुखी नात्युच्चा समकायभाक् ॥ १५ ॥
 नातिहस्ता प्रलम्बोष्ठी व्रतानामनुकाक्षिणी । गतमियोत्सवरता स्नानदानपरा सदा ॥ १६ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमपापरता क्वचित् । विषं दत्त्वा पतिं सुत यतः प्राग्जारसंश्रिता ॥ १७ ॥
 निजघान महादुष्टा घृण्यन् विधवा सुत । सत्यासत्यपीरज्ञानरहिता चञ्चला सदा ॥ १८ ॥
 स्थैर्यमानपरित्यक्ता दृष्टबुद्धपुपपादिनी । गार्हस्थ्यशीलरहिता नानाक्लेशनिवासिनी ॥ १९ ॥
 यतः प्राग्द्रुमवने जारोक्त्या दीपनाशकृत् । एकाक्षी दुःखसंप्राप्ता दरिद्रा दुर्मनास्ततः ॥ २० ॥
 लोकापवादनन्दाचैरन्विता पिशुना तथा । संयुता वातपित्ताभ्यां कचिद्गुणाय पापकृत् ॥ २१ ॥
 हा पते हापतिरिति चिन्तयन्ती सुदुर्मुहुः । कं यामि कं मरिष्यामि कं तिष्ठामीति वै सुत ॥ २२ ॥
 लक्षणैरभिरादया चेत्प्रायश्चित्तं वदामि ते । विष्णोरासराधनादत्र व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ २३ ॥
 धर्मादत्र महामाग गङ्गाया उपसेवनात् । प्रयागादिषु तीर्थेषु वासात्प्राप्नोति सप्तविम् ॥ २४ ॥
 प्रयागे श्रद्धया युक्ता त्रिवर्षं निवसेद्यदि । गतिं शुभां सा प्राप्नोति परत्र च शुभां मतिम् ॥ २५ ॥
 एवं या कुरुते सत प्रायश्चित्तमतन्द्रिता । चतुर्विंशतिवर्षान्तं सुखयुक्ताञ्च जीवति ॥ २६ ॥
 गतिं शुभा सा प्राप्नोति यत्र देशे महेश्वरः । प्रायश्चित्तमकृत्वा तु भ्रमते यदि कीदृशत् ॥ २७ ॥
 पञ्चोनपञ्चाशद्वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति । गतिं शुभां सा प्राप्नोति विधवा सप्तजन्मसु ॥ २८ ॥
 जन्मादिमरणान्तं वै मया किञ्चित्प्रकाशितम् । यद्यदन्तर्गतं सुत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २९ ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादो कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसुत्तरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७० ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनेतेय महावारो शृणु चास्य विचेष्टितम् । बभूव यासुने देशे शूरसेनाभिधे सुत ॥ १ ॥
 धर्मकर्मसमायुक्ता शुभा सा नज्रियाङ्गना । विप्रगोपालनेयुक्ता पशुधान्यधनैर्युता ॥ २ ॥
 पुत्रभ्रातृसुहृद्युक्ता दासीदाससमन्विता । प्रयागे च महातीर्थे राहुग्रस्ते निशाकरे ॥ ३ ॥
 ग्राहणेभ्यो ददौ भूरि वासोधान्यवनादिकम् । तत व्यामत्य पत्या च कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ४ ॥
 सहायेनैकत्रेनाथ वृत्तं शृणु खगेश्वर । सपत्नीवैरभावेन विषेण पतिरेव च ॥ ५ ॥
 मारितो वै मयत्नेन धोरं पापं कृतं तथा । अथ काले व्यतीति तु निधनं प्राप्य साऽसती ॥ ६ ॥
 पुण्यात्युष्णफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकानपि । पूर्वपुण्यावशेषेण सञ्जाताऽत्र हिमालये ॥ ७ ॥
 ब्राह्मणानां कुले सा तु धर्मकर्मसमन्विता । गौराङ्गी कृष्णगानी च नात्युच्चा गुणशालिनी ॥ ८ ॥
 देवपूजारता नित्य व्रतानामनुकाक्षिणी । पुण्यादिदं तथा पापाहोमपापरता क्वचित् ॥ ९ ॥
 विषं दत्त्वा तु मतोर्न जघान प्राग्यतस्ततः । पतिव्रतीयं महादुष्टा वाल्मेयत्र विधवासुत ॥ १० ॥
 विष्णोरासराधनादत्र गङ्गाया उपसेवनात् । गतिं शुभां सा प्राप्नोति व्रतकृच्छ्रोपसेवनात् ॥ ११ ॥
 धर्मादत्र महामाग परत्र च शुभा गतिः ॥ १२ ॥

१ इति श्रीवृद्धसूर्यारणसंवादो कर्मविपाकेऽध्यायः एकसप्तसुत्तरनशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

व्यभिचाररता या मायसात्रापि व्यभिचारिणी । एतस्या निष्कृतिं सूत नैवात्राहं वदामि ते ॥ १॥
इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायो द्विसप्तत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
राजमान्यः सदाचारः शूरो मन्त्री महापशाः । धनवाहनभोगाढ्यो ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ २ ॥
सन्धिविग्रहसंयुक्तः स्त्रीपुत्रपुत्रसंयुतः । दत्तानि तेन दानानि मयुरायां महास्थले ॥ ३ ॥
कार्तिके शुक्लपक्षे च त्रतिना नियतात्मना । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तिः ॥ ४ ॥
सुवर्णानि खगश्चेष्ट ह्येकोत्तरविधानतः । प्रतिपद्दिनतो यावत्पुर्णिमा गरुडाग्रज ॥ ५ ॥
पूर्णिमायां विधानेन गोघृतेन प्रबोधिताः । समर्पिताः प्रदीपा वै यमुनायां विशेषतः ॥ ६ ॥
स्वस्थानं प्राप्य वै सूत ततः सा क्षत्रियोत्तमा । कृतवान्दारुणं कर्म भाविनोऽर्थस्य वै बलात् ७
ब्राह्मणी विधवा बन्ध्या चासीत्तत्प्रतिवेशिनी । युवती बाहुजस्यास्य मन्दिरे चागतागतम् ॥ ८ ॥
कुर्वन्ती तद्गृहे चैकब्राह्मणेन तपस्विना । एकदा ह्यवयोगेन राजोपद्रवभीतितः ॥ ९ ॥
घटस्थं स्थापितं द्रव्यं ततः सा ब्राह्मणी खग । बाहुजं बोधयित्वा तु विप्रयोगप्रपञ्चतः ॥ १० ॥
ब्राह्मणं घातयामास द्रव्यलोभेन मानद् । ततस्तेन क्षत्रियेण ब्राह्मण्या सह कामतः ॥ ११ ॥
भुक्तं तद्द्रव्यमखिलं घोरं पापमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ १२ ॥
पुण्यापुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा । भुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ १३ ॥
गङ्गायाः पूर्वभागे च पुण्ये च वणिजां कुले । स रक्तकृष्णो मतिमान् राजमान्यः प्रतापवान् ॥ १४ ॥
नातिह्रस्वो नातिदीर्घो न स्थूलो न कृशः सुखी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियम्बदः १५
धनवाहनभोगाढ्यो वाग्मी निजकुलाग्रणी । पितृभ्रातृमुखैर्युक्तो बन्धुमित्रसुसंयुतः ॥ १६ ॥
देवब्राह्मणभक्तश्च यशस्वी धर्मनीतिमान् । प्रतिष्ठाकामुकः श्रीमान् राजकार्येषु तत्परः ॥ १७ ॥
परोपकारनिरतो ब्राह्मणातिथिपूजकः । माग्भवे कपिलादानात्स्वर्णदानात्तथाण्डज ॥ १८ ॥
दीपदानान्मृत्युतायामत्र जन्मनि वै खग । राज्ञीप्रधानवर्गेषु मुख्योऽसी पार्थिवमियः ॥ १९ ॥
पुण्यादिदं तथा पापाप्लोमी पापरतः कचिद् । मनःक्लेशसमायुक्तो गतागतयनैर्युतः ॥ २० ॥
सदा रिपुभयोद्विग्नचित्तोऽप्राप्तमनोरथः । प्रतिष्ठाभङ्गसन्दिग्धो भानी कपटव्यसंयुतः ॥ २१ ॥
कदाचिद्ब्राह्मणिरक्तो विरक्तश्च कदापि च । कौमारो मुखयुक्तोऽपि कैशरो क्लेशसंयुतः ॥ २२ ॥
यूनि मातृमुखैर्हीनः परममनिक्रान्धित् । प्रियम्बदोऽपि बहुभिः शत्रुभिश्चातिदुःखितः ॥ २३ ॥
माग्भवे मुक्तजायाश्च विववायाश्च सङ्गतः । सर्वाङ्गव्यथया युक्तस्तथा ब्राह्मणघातनात् ॥ २४ ॥
पापात्कफरुजा युक्तः कदाचिज्ज्वरानपि । ब्रह्मस्वहरणात्पापात्पुनरप्यविवर्जितः ॥ २५ ॥
नातपित्तकफैर्युक्तश्चोषापिथ भिषक्कृतैः । कदाचिद्वृक्षशर्मं याति पुनरुत्पश्यते शनैः ॥ २६ ॥
कदाचित्पित्तवांश्चैव कदाचिद्वातरोगयुक् । सर्वदा झलेष्मलः सोऽपि झलेष्मवृद्धिपुण्ड्रज ॥ २७ ॥
रोन्दिग्धचित्तो लोकेषु नृपसम्पत्समाकुले । यशस्विताभिवृद्धचर्यं निजसम्पत्तिनाशकः ॥ २८ ॥
स्वजातिमध्ये श्रेष्ठोऽपि स्वजातीयविरोधभाक् । पितृभ्रातृमुखैर्युक्तोऽप्यभीभिः कलहाकुलः ॥ २९ ॥
पूर्वं या स्त्री सहायासीद्ब्रह्मस्वहरणे वधे । सात्र जन्मनि पक्षीन्द्र ज्येष्ठा मृत्युवशं गता ॥ ३० ॥

या स्त्री प्रागस्य भार्यासीत्सा कनिष्ठात्र जन्मनि । साध्वी पतिप्रिया नित्यं देवब्राह्मणपूजने ॥ ३१ ॥
 रता सुशीला सततं पतिशुश्रूषणे रता । ब्रह्मस्वभक्षणात्सा तु मनोदुःखसमन्विता ॥ ३२ ॥
 कदाचिच्चिकीर्षाद्युदरव्ययया युता । पुमपत्याशयाक्रान्ता परापत्यान्विलोक्य च ॥ ३३ ॥
 प्राग्भवे द्वे भगिन्यौ तु धर्मकार्ये सहायिके । जाते तेऽत्र भवे सूत पुत्रौ जातेऽस्य वै खग ॥ ३४ ॥
 प्राग्भवे सदसत्कर्म युवभावे यदार्जितम् । तदत्र तेन वै सूत युवभावेऽनुभूयते ॥ ३५ ॥
 जन्माद्वात्पश्चमे द्यूने क्रूरग्रहविलोकिते । क्रूरखेटैर्युते वापि मत्सुतस्यानगे विधौ ॥ ३६ ॥
 लक्षणैरेभिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्वयेन कर्तव्यो ब्राह्मणस्तु हिरण्मयः ॥ ३७ ॥
 षोडशोरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । सम्पूर्णं वै विधिज्ञाय ब्राह्मणाय महात्मने ॥ ३८ ॥
 पलमात्रमितः सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । लक्ष्मीनारायणश्चैव पलार्धेन प्रजापतिः ॥ ३९ ॥
 ब्राह्मणेभ्यः प्रदेया वै पूर्वपापापनुत्तये । तदर्धमितिका वापि निजविचानुमानतः ॥ ४० ॥
 गायत्रीं दशसाहसं त्र्यम्बकं द्विविधं तथा । सोमसूर्यगणेशानां मन्त्रानष्टाक्षरं जपेत् ॥ ४१ ॥
 ब्रह्मजज्ञानमिति च मन्त्रं तत्संख्यया जपेत् । जुहुयाच्छेदशंशेन तिलैस्त्रिमधुराप्नुतैः ॥ ४२ ॥
 ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धशतं तु वा । नियुतं पार्थिवानां च शिवानां पूजनं चरेत् ॥ ४३ ॥
 भदिने तु व्रतं कुर्यान्मद्भक्तो मत्परायणः । घटं ताम्रमयं कृत्वा पलैः शतमितैः शुभम् ॥ ४४ ॥
 गोवृतेन प्रपूयाथ पलस्वर्णेन संयुतम् । वस्त्रेणाच्छाद्य संपूज्य ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ४५ ॥
 दद्यात् च विधानेन भक्तिश्रद्धासमन्वितः । ब्रह्मस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ ४६ ॥
 एवं कृते तथा सूत प्रायश्चित्ते मयोदिते । नाद्ययो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् ॥ ४७ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येयन्ते सम्पदोऽन्वहम् । पदचत्वारिंशदन्दे तु रिष्टं चापि न जायते ॥ ४८ ॥
 रसनागमितायुः स्यादन्ते सद्गतिमाप्नुयात् । नैवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ४९ ॥
 पदचत्वारिंशदन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । व्याधिग्रस्तो भवेन्नित्यं लभते नैव सन्ततिम् ॥ ५० ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽधुना । व्याधयस्तस्य नश्यन्ति सूर्येणैव तमो यथा ५१ ॥
 पुत्रद्वयं स लभते दीर्घायुश्चरजीवितः । धर्मकर्मसमायुक्तं पितृभक्तं गुणाधिकम् ॥ ५२ ॥
 अथ वा शृणुयाद्व्रतया हरिवंशं विधानतः । दशावुरया खगश्चेष्टं पूर्वेपापं प्रणश्यति ॥ ५३ ॥
 प्रायश्चित्तं द्वयेऽप्येकं कुर्यात्पापापनुत्तये । प्रायश्चित्तं विधायाय गां दोग्ध्रीं समलङ्कृताम् ॥ ५४ ॥
 सवत्सां युवतिं सूर्यमापस्वर्णेस्तु संयुताम् । प्रदद्यात्तां विधानेन ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ५५ ॥
 रुद्रपूजां ततः कृत्वा सर्पिण्यात्मानमीक्षयेत् । ततः शुद्धो भवेन्मर्त्यो नात्र कार्या विचारणा ॥ ५६ ॥
 मद्भक्तां निष्कृतिं सूत यो न कुर्याच्च मानवः । तं विद्धि घोरदुरितैराक्रान्तं दैवघातितम् ॥ ५७ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखैरपैराक्रान्तं निरस्यातिथिम् । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ५८ ॥

यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ५९ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्माविषाकेऽध्यायीब्रह्मसुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैतन्ये महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । वभूव गौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतपक्तितः । सुवर्णगोमर्द्दीक्षयावसनाभरणानि च ॥ २ ॥
 अयो भाविबलात्सूत कृतं कर्मातदाक्षणम् । एकदा पक्षिशार्दूलं तापसो गृहमागतः ॥ ३ ॥

जतेन्द्रियोऽपि सधनो धनं तस्मै समापेतम् । तीर्थाविगाहनान्ते च ह्यागतः पुनराश्रमम् ॥ ४ ॥
 यनं च प्रार्थितं तेन न च तस्मै स दत्तवान् । चौरिण तद्भृतं सर्वं तस्यापि भाषितं तदा ॥ ५ ॥
 विश्वासतो गतो योगी शार्पं दत्त्वा सुदुःसहम् । वंशच्छेदो भवेच्छीघ्रं न पुनर्जीविते शिशुः ॥ ६ ॥
 जन्मजन्मनि ते विप्र वंशच्छेदो भविष्यति । इति तेन खगश्रेष्ठ शापो दत्तः सुदारुणः ॥ ७ ॥
 तेन विप्रेण तत्सर्वं ब्रह्मस्यं मुक्तमण्डज । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ८ ॥
 पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । मुक्तपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणो धनधान्यादियुक्तो ज्ञानी प्रतापवान् । नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च गौरवर्णः प्रियम्बदः ॥ १० ॥
 राजमान्यो यशस्वी च देवब्राह्मणपूजकः । व्रतानामनुकांक्षी च भ्रातृमित्रसुसंयुतः ॥ ११ ॥
 यनवाहनभोगाढ्योऽखिललोकवशंकरः । धर्मादिदं तथा पापाढ्योऽपी पापरतः क्वचित् ॥ १२ ॥
 सिंहलघ्ने स्थिते सोमे मुते पापसमान्विते । दूने पापग्रहेऽष्टे प्राग्भवे घटगं धनम् ॥ १३ ॥
 भुक्तं तत्पापतः सूत जाप्यास्थाने घटोऽभवत् । मुते क्रूरयुते सूत जातोऽयं ब्राह्मणोऽधुना ॥ १४ ॥
 प्राग्भवे तापसद्रव्यहरणोद्भवपापतः । तच्छापातपतगश्रेष्ठ सन्तानमुखवर्जितः ॥ १५ ॥
 कैशोरे भ्रातृजनकमुखयुक्तोऽयं यौवने । एकभ्रातृमुखैर्होने जनकस्य मुखेस्तथा ॥ १६ ॥
 रोहितोऽथैन्यसहजसन्तानमुखवर्जितः । सन्दिग्धः शत्रुभीत्या च चिन्ताक्लेशसमान्वितः ॥ १७ ॥
 चातुरीगेण संयुक्तः सदोदरकान्वितः । कदाचिज्ज्वरयुक्तोऽपि गतागतधनैर्युतः ॥ १८ ॥
 तस्य भ्रातापि रुग्णयुक्तो जायामुखवर्जितः । भ्रातृपुत्रोऽपि रुग्णयुक्तो वंशस्य क्षतिरीदृशी ॥ १९ ॥
 लक्षणैरभिराढ्यस्य प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । निष्कृष्यं मुवर्णस्य ताम्रं शतपलं तथा ॥ २० ॥
 घृतं तथा शतपलं संपूज्य विधिवत्ततः । प्रदद्याद्दे विधिते हि ब्राह्मणे गरुडाग्रज ॥ २१ ॥
 वस्त्रकविधिना स्नायाद्द्वैकादशिर्नो जपेत् । घेतुं दद्याद्विधज्ञाय सवर्त्ता च पयस्विनीम् ॥ २२ ॥
 शतं च भोजयेद्दिमाञ्शतं पञ्चाशदेव वा । एवं कृत्वा खगश्रेष्ठ सन्तानं लभते ध्रुवम् ॥ २३ ॥
 जीवत्पुत्रः स दीर्घायुः पितृभक्तं गुणान्वितम् । त्रिसप्ततिमिताब्दायुः स्यदेवं विनतामज ॥ २४ ॥
 नावयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिर्वृद्धास्य होवन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ २५ ॥
 नेवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् । सन्तानं न लभेत्कृत्वापि जन्मजन्मनि दुःखमाक ॥ २६ ॥
 विषदंगमितेऽन्दे तु रिष्टेनैव विनश्यति । प्रायश्चित्ते कृते सूत पुत्रपौत्रसमान्वितः ॥ २७ ॥
 तदग्रे निधनं याति त्रिसप्ततिमिताब्दके । सौम्यायने सिते पक्षे गङ्गायां नात्र संशयः ॥ २८ ॥
 सद्गतिं समवाप्नोति यत्र देवो महेश्वरः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ २९ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छाखाद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥

इति श्रीबृहत्सूर्यारण्यसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायः चतुःसप्तत्युत्तरनवशताध्यायसहस्रतमः ॥ १९७४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

चैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विवेष्टितम् । बभूव यागुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्ययुक्प्राज्ञो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशय्यासनाभ्याश्वयसनाभरणानि च । अथो भाविवलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 भगिनीपतिघाताख्यं तेन चातिसुदुःसहम् । दन्तोच्छिष्टेन दोषेण पापाणेनाहनपुरा ॥ ४ ॥
 ज्ञात्वा मृत्युवशं प्राप्तमात्मघातं चकार ह । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ५ ॥

पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । जातो हि हिमवच्छैले पुण्यकेदारमण्डले ॥ ६ ॥
 ब्राह्मणो धर्मकर्मद्वयो भृत्यदासीमुखान्वितः । स्त्रीपुत्रमुखसंगुक्तो दाताभोक्ता मियम्बद् ॥ ७ ॥
 बहुव्यापावाञ्छ्रेष्ठः सन्धिविग्रहसंयुतः । देशेदेशेधिकारादयो बहुग्रामाधिपो धनी ॥ ८ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् । जन्मलघात्सुते द्यूने कूर्यहविलोकिने ॥ ९ ॥
 जातोऽयमधिकाराच्च बहुदेवसमन्वितः । वातरुग्युद्धमनोदुःखैर्युतोप्राप्तमनोरथः ॥ १० ॥
 बाल्ये पितृसुरैर्युक्तः कौमारे मुखवर्जितः । अधिकारप्रसङ्गेन निजद्रव्यविनाशकः ॥ ११ ॥
 ग्राम्योऽधर्मे सहायोऽस्य सोऽत्र ज्येष्ठमुतः खग । ग्राम्यवे चात्मघाताच्च गतागतधर्नैर्युतः ॥ १२ ॥
 अधिकाराद्युतोऽपि स्यात्कदाचित्तत्समन्वितः । अस्थिरामात्यतामुक्तो बुद्धिमान्गूढभाववान् ॥ १३ ॥
 पूर्वं यो घातितोऽनेन भगिनीपतिरत्र च । कनिष्ठोऽस्य सुतो भूत्वा पञ्चत्वं प्राप्तवान्खग ॥ १४ ॥
 लक्षणैरैमिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । पलद्रयेन कर्तव्यो बाहुजस्तु हिरण्यमयः ॥ १५ ॥
 गन्धपुष्पैः समभ्यर्च्य विधिज्ञाय प्रदापयेत् । तथा सूर्यः प्रकर्तव्यः सुवर्णपलमात्रतः ॥ १६ ॥
 दद्याद्देवदे तच्च ब्राह्मणाय कुटुम्बिने । गायत्रीं दशसाहस्रं ज्यम्बकन्तु तथा जपेत् ॥ १७ ॥
 होमयेत्तदशांशेन तिलैराज्यपरिप्लुतैः । सुवर्णभरणैर्युक्तां गां च दद्यात्पयग्विनीम् ॥ १८ ॥
 शतं वै भोजयेद्विप्रास्तर्पिष्यात्मानमीक्षयेत् । एवं कृते खगश्चेष्ट विधिना पापशोधने ॥ १९ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्यादुःखी स्याज्जन्मजन्मनि । प्रायश्चित्ते कृते ह्यासुः शतागमितवत्तरम् ॥ २० ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ २१ ॥
 इति श्रीनृक्षसूर्यारुणसंज्ञादे फलमिषाकेऽध्यायः पञ्चसप्तत्युत्तरजराताधिकस्तहस्ततमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बैनेतेष महाभाग शृणु तस्य विचेष्टितम् । सौराष्ट्रे देशके पुण्ये बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 धनवाहनभोगादयो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभृशम्यासनाश्ववसनाभरणानि च । विधिवत्कपिलादानं ब्राह्मणाय कुटुम्बिने ॥ ३ ॥
 अयो भाविनलात्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् । कुलीनां युवतीं त्यक्त्वा वेश्यासक्तो बभूव सः ॥ ४ ॥
 स्वधर्मबोधकान्भ्रातृपितृवृद्धान्गुरुनापि । बन्धयित्वा तु मोहेन पतिताचारवान्स्वयम् ॥ ५ ॥
 निन्दयामास दुष्टात्मा सङ्गत्या गरुडाग्रज । ततो बहुतिये काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ६ ॥
 पुण्यपापफलं भुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः । जातोऽत्र केरले देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ ७ ॥
 दाता भोक्ता दृढांश्च नात्युच्चो न लघुर्घृणी । श्यामवर्णो विशालाक्षो देवब्राह्मणपूजकः ॥ ८ ॥
 मातृभ्रातृसुरैर्युक्तो धनवाहनभोगभाक् । ग्राम्यवे कपिलादानादौभृत्यन्नप्रदानतः ॥ ९ ॥
 पुण्यात् पूजको जातो नरनारायणाश्रमे । सकलैश्वर्यसंगुक्तो दासदासीजनान्वितः ॥ १० ॥
 राजकल्पो धनार्थक्षो बहुग्रामाधिपः सुखी । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ११ ॥
 स्वस्तीं पतिव्रतां त्यक्त्वा ग्राम्यवेश्यासङ्गेन सः । अत्र स्त्रीपुत्रजनकसुखैर्हीनः खगाधिप ॥ १२ ॥
 बाल्ये पितृसुखैर्हीनो दुःखभाक्स्यात्किञ्चोरके । मृनि स्वदेशमन्त्रयागी देशेदेशे रटन्नपि ॥ १३ ॥
 ग्राम्ये गुरुवृद्धांश्च मातृभ्रातृस्वगोत्रजान् । लल्लुब्धं पतिताचारचरणोद्भवपापतः ॥ १४ ॥
 तैर्विहीनोऽत्र जनुपि विमोऽपि क्षत्रधर्मभाक् । नैकस्त्रीसंयुतः कामी सत्यवाग्रहितः सदा ॥ १५ ॥
 मनोभयमंशकेशैः कर्पटः क्रूरकर्मिणः । शत्रुभीत्या च संगुक्तो विश्वासी स्वजनेष्वपि ॥ १६ ॥

तदा शत्रुभयाक्रान्तः कदाचिद्रोगवानपि । वातरुक्संस्युतो घृनि क्लेशभादमध्यमे धनी ॥ १७ ॥
 वार्षिके वयसि प्राप्ते पुनः क्लेशैश्च संयुतः । विमेति निजभृत्यैश्च पैशुन्यगुणसंयुतः ॥ १८ ॥
 स्वभृत्यभेदकर्ता च क्रोधयुग्मयसंयुतः । मेपे लग्नेऽग्निगे सोमे द्यूने मन्देऽस्य जन्म तु ॥ १९ ॥
 लक्षणेरीभरादद्यश्चेन्निष्कृति कथयाम्यहम् । पलत्रयेण कतव्या ब्राह्मणी च हिरण्मयी ॥ २० ॥
 षोडशोरूपचारैश्च पूजयित्वा विधानतः । देया सा च विधिज्ञाय पूर्वपापापनुत्तये ॥ २१ ॥
 पल्लकेन तथा सोमस्तथा सूर्यो गणेशिता । तथा ब्रह्मामहेशश्च, लक्ष्मीनारायणस्तथा ॥ २२ ॥
 देयाः सम्पूज्य विप्रेभ्यो गाथ दद्यात्पायस्विनीः । गायत्रीमष्टसाहस्रं त्र्यम्बकं तु तथा जपेत् २-
 सोमसूर्यगणेशानां ब्रह्मेश्वरसुरद्विषाम् । मन्त्राञ्चरसहस्राणि प्रत्येकं प्रजपेत्तदा ॥ २४ ॥
 होमयेत्तद्गङ्गांशिन तिलैराज्यपरिभूतैः । ब्राह्मणान्भोजयेत्पश्चाच्छतं सार्धं विधानतः ॥ २५ ॥
 सार्पिण्यात्मानमालोक्य भोजयेदिष्टवन्धुभिः । एवंकृतविधेः सूत पूर्वजन्माधनाशनम् ॥ २६ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । त्रिषष्टिमितके वर्षे रिष्टे नाम्नोति तस्य तु ॥ २७ ॥
 गजनगमित्वाद्धान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् । नैवं करोति यो मोहाहोभादाः पापशोधनम् ॥ २८ ॥
 न तस्य गतिरुक्तात्र स्वाधिकारच्युतिर्भवेत् । शत्रुभीत्या समायुक्तो जन्मजन्मनि दुःखभाक् २९
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं सूत तन्मच्छास्त्राद्विलोकयेत् ॥ ३० ॥
 इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः पदसंख्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७६ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शूद्रोऽभवन्महाम्राग प्राजन्मन्वतिकोविदः । ग्रामवासी सदा सौम्यः शतदुनिकटेऽण्डज ॥ १ ॥
 शूद्रकन्या त्वनेनैव हृद्या षोडशवार्षिकी । भुक्तातिकामलोभेन चलात्कारेण दूषिता ॥ २ ॥
 स चात्र धर्मपुत्रस्य मुक्ता भैरवशासनाः । पूजनाच्छिवलिङ्गानां प्रागत्रापि च सङ्गरः ॥ ३ ॥
 मथुरामण्डले दिव्ये जातोऽसी धर्मकर्मवित् । पण्डस्तेन विपाकेन प्राप्तसर्वमनोरयः ॥ ४ ॥
 महोत्साहो महामानी महाविभवविस्तरः । मृत्युश्चास्यात्र गङ्गायां पुण्यादत्र शिवाचैनात् ॥ ५ ॥
 भविष्यति महाभाग पापान्ते चास्य सद्गतिः । खनागमितवर्षान्तमायुस्तस्य प्रकीर्तितम् ॥ ६ ॥
 जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ७ ॥

इति श्रीबृहदसूर्यारण्यसंज्ञादे कर्मविपाकेऽध्यायः सप्तसंख्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७७ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्या विचेष्टितम् । यभूव यामुने देशे बाहुजा पतिवल्गुभा ॥ १ ॥
 तथा दत्तानि दानानि ब्राह्मणेभ्योऽतिभक्तितः । कार्तिकयां पौर्णमास्यां वै शशाङ्कग्रहणेऽपि च २ ॥
 भक्ष्यभोज्यानि वस्तूनि मथुरायां खगाधिप । दीपा दत्ता महाभाग घृतेन परिश्रिताः ॥ ३ ॥
 मत्पुत्राः श्रद्धया सूत होकोत्तरशतं खग । अथो पापं भृशं चक्रे भाविनोऽर्यस्य वैभवात् ॥ ४ ॥
 देवद्रव्यं द्विजद्रव्यं हृत्वेकदशभिः सह । पूजकस्य स्त्रियौ द्वे च तत्कुमारौ सहोदरौ ॥ ५ ॥
 स्वभ्रातरो पतिश्चैव हान्यौ द्वौ प्रतिवेशिनौ । सर्वैर्मिलित्वा तदुक्तं देवद्रव्यं खगाधिप ॥ ६ ॥
 वटसंस्थं परद्रव्यं भुक्तं तत्केवलं तथा । स्वामिश्रोहात्मकं पापं दारुणं सद्युपाजितम् ॥ ७ ॥
 ततो बहुतिथे काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यात्स्वर्गफलं मुक्ता पापाच्च नरकास्तथा ॥ ८ ॥
 मुक्ता पुण्यावशेषेण सा जातात्र हिमालये । गौराङ्गी पतिभक्ता च राजकार्येषु तत्परा ॥ ९ ॥
 नातिस्थूला नातिकृशा नातिह्रस्वा प्रियम्बदा । राज्ञां हितकरी नित्यं व्रतानामनुकांक्षिणी ॥ १० ॥
 प्राग्भवे मथुरायां तु कार्तिकयां पूर्णिमातिथौ । दीपदानात्खगश्चेष्ट राजमान्ययुता त्विह ॥ ११ ॥

धनवाहनभोगादद्या भृत्यदासीमहीयुता । चाटुजा स्वर्णभूषाङ्गी बहुश्रामाधिपा तथा ॥ १२ ॥
 प्राग्भवे यः पतिश्चास्याः सोऽत्रापि पतिरीरितः । सुतपन्धुसमायुक्ता राजपत्नी कृपान्विता ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापाहोभादद्या स्वल्पपापकृत् । चिन्ताहेदासमायुक्ता गतागतधनैर्युता ॥ १४ ॥
 प्राग्देवद्रव्यहरणात्पुद्रकायं निषोजिता । तथा नृपैर्नियुक्तोऽस्ति तत्पापादेव तत्प्रियः ॥ १५ ॥
 प्राग्भवे या सहायासीदेवद्रव्यापहारणे । सास्या ज्येष्ठा मृति प्राप्ता विनतानन्दवर्धन ॥ १६ ॥
 तथैव ये सहायाः स्युः पुरुषाः पापकर्मणि । ते पुत्रा निधनं प्राप्ता ये च धर्मं सहायकाः ॥ १७ ॥
 ते पुत्रा अत्र जीवन्ति तत्पत्युः पतमेश्वर । वातपित्तात्मिका नित्यं त्रिकपीडा मुसंयुता ॥ १८ ॥
 कदाचिद्रोगयुक्ता च कदाचित्कलहाकुला । कापट्येन समायुक्ता शत्रुभीत्या च दुःखिता ॥ १९ ॥
 मानापमानसाम्येन दुःखिता प्रभुवेशमनि । घटस्थं यत्परद्रव्यं भुक्तं प्रागनया सुत ॥ २० ॥
 घटलभे त्वियं जाता तत्पापात्पुत्र दुःखिता । पञ्चमाधिपतिस्तस्या यतोऽस्तं गतवानिह ॥ २१ ॥
 वाल्ये सुखसमायुक्ता केशीर्य्यं क्लेशभागिह । युवभावे सुखैश्वर्ययुक्तापि पतमेश्वर ॥ २२ ॥
 पुत्रशोकैः समायुक्ता स्वात्मानमपि नेच्छति । लग्नात्पञ्चमके शून्ये शुभैः क्षूरविलोकिने ॥ २३ ॥
 जातेयं पतगश्रेष्ठ पूर्वपापैस्तु दुःखिता । शंकालः सर्वकार्येषु स्वकीयेषु विशेषतः ॥ २४ ॥
 लक्षणैरेमिरादद्या चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । परलः शतमितैः कार्या घटस्तान्नमयः शुभः ॥ २५ ॥
 गोघृतेन समापूयै वस्त्रद्वयविभूषितः । सुवर्णादिमिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा ॥ २६ ॥
 घटोपरि मुसंस्थाप्य पूज्या सर्वोपचारकैः । विविक्ताय प्रदेया सा सद्यः पूजिताय वै ॥ २७ ॥
 देवस्वरहणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । अग्रेस्तु प्रतिमा कार्या सुवर्णामितिका शुभा ॥ २८ ॥
 देया वेदविदे सूत पूजिताय महात्मने । दुष्टसद्गतिजात्पापादिमुक्ता स्यात्सग्राधिप ॥ २९ ॥
 रवेस्तु प्रतिमा तद्वत्सुवर्णामितिका शुभा । पञ्चाशत्पलमानेन कुर्यात्तान्नमयं घटम् ॥ ३० ॥
 घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः । पूजयित्वा सवस्त्रां तु दद्याद्देवविदे सुत ॥ ३१ ॥
 परस्वरहणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः । महारुद्रविधानेन महारुद्रं प्रपूजयेत् ॥ ३२ ॥
 शतं च भोजयेद्दिपान्गां च दद्यात्पयस्विनीम् । एवं निष्कृतिमापन्ना जीवेत्सप्ततिवर्षकम् ॥ ३३ ॥
 न तस्याः पुत्रमरणं नाधयो व्याधयो न च । न शत्रुतो भयं तस्या नापमानमयं कचित् ॥ ३४ ॥
 पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येधन्ते सम्पदोऽन्वहम् । कुवेदमितवर्षं तु रिष्टं तस्या न जायते ॥ ३५ ॥
 पुत्रत्रयं चिरंजीविदेहैव पतमेश्वर । नैवं करोति यो मोहाहोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३६ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याच्चातुर्विध्येन वै सुत । प्रायश्चित्ते कृते सूत महत्सौख्यवती भवेत् ॥ ३७ ॥
 अन्ते सप्तविमोति यत्र देवी महेश्वरी । अकृते तु यथाशक्ति प्रायश्चित्ते मयोदिते ॥ ३८ ॥
 जन्मजन्मनि दुःखी स्यादन्ते च निरयं व्रजेत् । मदुक्तां निष्कृतिं सूत कृत्वा भक्त्या समन्विता ॥ ३९ ॥
 सर्पिष्पात्मानमालोच्य भोजयेद्दृष्ट्वन्नुभिः । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ४० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणस्यादे कर्मविपाकेऽप्यायोऽष्टसप्तत्युत्तरन वंशताधिकसहस्रतमः ॥ १९७८ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

ग्राहणं विद्यया युक्तं स्वाचारं संयतेन्द्रियम् । सर्वशास्त्रप्रवक्तारं प्रतिग्रहपराङ्मुखम् ॥ १ ॥
 दान्तं कुलीनं धर्मज्ञमनुदेगकरं नृणाम् । अंधोलोमविहीनं च सर्वशास्त्रार्थज्ञोविदम् ॥ २ ॥
 गृहमाहूय भक्त्या तं यथाविधि समर्चयेत् । केयूरैः कटकैर्वस्त्रैर्माल्यैश्चाङ्गुलीयकैः ॥ ३ ॥

दानप्रकारमाह ।

उद्दङ्मुखोपविष्टाय विष्णो रुद्रस्य सन्निधौ । प्राङ्मुखो बोधितो दद्यान्मन्त्रेणानेन धर्मतः ॥ ४ ॥

मन्त्रहीनं न दातव्यं विधिलोपो यतो भवेत् । अतो मन्त्रं प्रवक्ष्यामि पुण्यदं पापहानिदम् ॥ ५ ॥
 शोत्रार्थशर्मनांमान्ताल्पितृन्स्वस्य द्विजस्य च । असावहं समुच्चार्य वदेद्दानगुणास्ततः ॥ ६ ॥
 अभिलापसमृद्धार्थममुकस्मै द्विजाय ते । इष्टदेवस्वरूपाय तुभ्यं सम्प्रददे वदेत् ॥ ७ ॥
 मा मे भवन्तु रोगाश्च ह्यावयो मा भवन्तु मे । नान्तः पीडा च मे काचिन्मानहीनं नमोद्विजम् ८
 गृह्णीष्व दानमेतद्वै मम रोगः प्रणश्यतु । इत्युक्त्वा द्विजवर्याय पुजयित्वा विधानतः ॥ ९ ॥
 सर्वदानेष्वमं मन्त्रं वदेद्दानविधानवित् । इति संश्राव्य तं विप्रं मत्स्वरूपं विचिन्तयेत् ॥ १० ॥
 कुशपुष्पाक्षतोपेतं तज्जलं तत्करे क्षिपेत् । इदमां प्रतिगृह्णामि स्वस्ति तेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ ११ ॥
 अनेन विधिना सत दद्याद्दानं द्विजातये । ततो दानं गृहीत्वा तु द्विजो दत्त्वाशिषं व्रजेत् ॥ १२ ॥
 विमुक्तोऽहमसानीति निरेनास्मीति तं वदेत् । एवमस्तु त्रिरुच्चार्य दत्ताशीः प्रतिगृह्य च ॥ १३ ॥
 तस्येष्टमभिसन्ध्यायन्त्रजोद्विप्रः स्वमाश्रयम् । तं व्रजन्तं पुनस्तुत्य रोगी मां हृदये स्मरन् ॥ १४ ॥
 अग्रे नयेति मन्त्रान्ते पुनर्नल्वनसं स्पृशेत् । ततो मामीक्ष्य विधिवत्सर्पिः स्पृश्य यथाविधि ॥ १५ ॥
 मम मूर्तिप्रदानं च शृणु ताक्ष्यं समाहितः । अदृष्टेनावृते देशे विदध्याद्गोमुखं कृती ॥ १६ ॥
 वर्तुलं पृथुलं गौर्या गोमयेन शुभाकृति । तत्रोदयगिरिं कुर्याद्रक्तशालीयतण्डुलैः ॥ १७ ॥
 द्रोणेनास्तीर्थवसनं रक्तं श्यामोत्तरायणम् । गिरेस्तु पूर्वदिग्भागे रथं रजतनिर्मितम् ॥ १८ ॥
 पलेन वा तदर्धेन तदर्धेनाथवा कृतम् । एकचक्रं सप्तचक्रं सप्तधैकेनैव योजितम् ॥ १९ ॥
 निष्कमानसुवर्णेन तदर्धेनाथ वा खग । मायैः षोडशभिः कार्या मम मूर्तिः मुशोभना ॥ २० ॥
 अग्न्युत्तारेण मन्त्रेण विधिना सम्प्रतिष्ठिता । कर्तव्या द्विभुजा ताक्ष्यं पंकजद्वयधारिणी ॥ २१ ॥
 रक्तक्षौमावृते तस्मिन्त्ये स्याप्य समर्चिता । ततो रथे च संस्थाप्य वर्तुले ताम्रभाजने ॥ २२ ॥
 पलेन वा तदर्धेन तदर्धेनाथवा कृते । तण्डुलद्रोणे संस्थाप्य ताम्रपात्रोपरि स्थिता ॥ २३ ॥
 प्रत्यङ्मुखाचले स्याप्या रक्तचन्दनचर्चिता । माममिष्ट्यु संवीक्ष्य प्रणम्येदमुदीरयेत् ॥ २४ ॥
 नमो विवस्वते तुभ्यं सूर्यायामिततेजसे । प्रणमस्य च दारिद्र्यव्याधिदुःखविनाशिने ॥ २५ ॥
 पुराकृतानां सर्वेषां कर्मणामिह साक्षिणे । ताम्रमूर्तिप्रदानेन विषाट्गुणशालिने ॥ २६ ॥
 उल्लासश्च मुरुरूपश्च कृतकूरयो भवाम्पहम् । अलंकृतस्य विप्राय दद्यान्मन्त्रमुदीरयेत् ॥ २७ ॥

मन्त्रः ।

“ये मां रोगाः प्रचायन्ते देहस्थाः सततं द्विज । भगः पूषा च सप्ताश्वो द्वादशात्मा त्रयीतनुः ॥
 स्वर्णमूर्तिप्रदानेन प्रीतस्तराणिरस्तु मे” । इत्युक्त्वा विधिवत्ताक्ष्यं देवज्ञाय निवेदयेत् ॥ २९ ॥
 बाहभित्थेयं तां मूर्तिं गृह्णीयाद्वैवित्तमः । इति संश्राव्य तं विप्रं मत्स्वरूपं विचिन्तयन् ॥ ३० ॥
 कुशपुष्पाक्षतोपेतं तज्जलं तत्करे क्षिपेत् । इदमां प्रतिगृह्णामि स्वस्ति तेऽस्त्विति कीर्तयेत् ॥ ३१ ॥
 सद्यस्तु रोगी दानाच्च दीर्घायुश्च प्रपद्यते । पुण्याहवाचनं कार्यं ब्राह्मणैर्वेदपारगैः ॥ ३२ ॥
 स विशुद्धे ततः कांस्यपात्रे सर्पिःप्रपूरिते । साहिरण्ये मुखं पश्येद्वस्ते कृत्वा सुयत्नतः ॥ ३३ ॥

मन्त्रमेनं वदन् रोगी स्वयंपुः प्रविलोकयेत् ॥ ३४ ॥

मन्त्रः ।

“आज्य त्वमसि तेजोऽसि देवानां प्रियमप्यसि । वीर्यमोजोऽसि सर्वेषां त्वमेवामृतमप्यसि ॥ ३५ ॥
 यदेतदेनः सुमहन्मयार्तं पूर्वजन्मनि । एनतो व्याधिरूपं यत्ततो मुच्ये सुरप्रिय ॥ ३६ ॥
 सहेन्द्रस्तस्य संस्पर्शानश्मन्तु दुरितानि मे” ॥ ३७ ॥

इति सम्प्रार्थ्य तत्पात्रं देवज्ञाय निवेदयेत् । ततो मामीक्ष्य सुरभिं देवज्ञानवेदिनः ॥ ३८ ॥
 ब्राह्मणान्मृगिणपत्याय शक्त्या दानं समाचरेत् । भूमिद्रविणवासांसि धेनुं च समलङ्कृताम् ॥ ३९ ॥
 सुरभिं च ततो दद्याद्ब्राह्मणानां विशेषतः । कृताभिपेकः स्वगृहं गत्वा भुञ्जीत वन्धुभिः ॥ ४० ॥
 तस्मिन्दिने स मधुरं गन्धेनाग्नेन संभुतम् । हविः शुद्धं समशीयात्कद्वम्ललवणीजितम् ॥ ४१ ॥
 पुत्रो वा यदि वा भ्राता पिता वा गुरुरेव च । कर्मकर्तुमशक्यस्य कुर्यात्तन्नाम कीर्तयेत् ॥ ४२ ॥
 इत्येतत्कथितं सूत किमन्यत्परिपृच्छसि ॥ ४३ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकोनाशीत्युत्तरनवशताधिकतत्सप्ततमः ॥ १९७९ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

सम्भवन्ति निमित्तानि भाविनः कर्मणः पुरा । सुखदुःखमयान्येव देवस्येह वशादिह ॥ १ ॥
 निमित्तशकुनस्वमशरीरेणाहुतानि च । सुरभी सौरभी नारी वडवादिप्रसूतयः ॥ २ ॥
 विकृते दुष्टदिष्टे वा जायन्ते दुःखसूचकाः । ग्रहाणां प्रातिकूल्यं च मनोबुद्धिविपर्ययः ॥ ३ ॥
 विविधोऽतिवलीयोपि विवादोचितकर्मणः । आरम्भोऽपि च कार्याणां कर्मणामयथाविधि ॥ ४ ॥
 सशिल्पे सद्ने चासौ दुष्टादिष्टाद्यशक्नुनैः । कारुण्यमपि देवज्ञमिति विभ्रमदूषिते ॥ ५ ॥
 अभिचारप्रयोगाद्यं तस्योपरि च तेन वा । मुप्रमुप्तं विपर्येति कृत्या करणमेव च ॥ ६ ॥
 इत्याद्यैरितरैश्चापि निमित्तैर्देवनोदितैः । विविधैश्च महोत्पातैः स्वस्वकाले फलमदैः ॥ ७ ॥
 अचेतना स पूर्वं तच्चिरकालानुबन्धयति । कर्म कर्तारमन्वेति वार्यतेऽत्र न केनचित् ॥ ८ ॥
 तान्त्रिकां ये न मन्यन्ते कर्म शाश्वतमीश्वरम् । कालाख्यस्येश्वरस्यैते मायाविभ्रममोहिताः ॥ ९ ॥
 कर्मैव कारणं सूत सर्वेषां सुखदुःखयोः । अपवर्गस्य स्वर्गस्य नात्र कार्या विचारणा ॥ १० ॥
 इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसंवादे कर्मविपाकेऽध्यायोऽशीत्युत्तरनवशताधिकतत्सप्ततमः ॥ १९८० ॥

अरुण उवाच ।

शल्यं विधिं किमुक्तं तद्गृहस्थं गृहमेधिनः । कथमर्दयति ज्ञातुं शक्यं तत्केन तद्दद ॥ १ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शल्यमष्टविधं सूत गृहमध्यगतं नृणाम् । नानाविधानि दुःखानि प्रापयेद्गृहमेधिनः ॥ २ ॥
 यथा तत्ते प्रवक्ष्यामि सद्यः प्रत्ययकारकम् । तुपपत्समझारं तथा भसितसम्भवम् ॥ ३ ॥
 कपालं दाखं चास्थिशकलं चाश्मलोष्ठकम् । शल्यानि देवसंयोगाद्गृहभ्यन्तर्गतान्यपि ॥ ४ ॥
 देवनोत्पत्त्यमानानां दुःखानामातिकारणम् । भवन्ति सर्वदा सूत भोगकाल उपस्थिते ॥ ५ ॥
 फलान्यपि च ते तेषां प्रवक्ष्यामि पृथक्पृथक् । धनधान्यसमृद्धीनां नाशकृत्तुपसम्भवम् ॥ ६ ॥
 शल्यं येऽमगतं सूत तदङ्गे त्वचि दोषकृत् । कुर्यात्तदङ्गे वैकुण्ठमग्निशस्त्रघणादिभिः ॥ ७ ॥
 आयसं कलहं घोरं स्वजनान्यजनेः सह । अङ्गारदावो वाधिर्यं दुष्टग्रहगद्दोदिभिः ॥ ८ ॥
 तदङ्गे कुरुते पीडां भयं यद्रेभुर्मुहुः । भस्मव्रजाङ्गदोपादि वैवर्ष्यं दारुणमवचम् ॥ ९ ॥
 कुरुते सततं सर्वरसानामपि शोषणम् । कपालश्च तदङ्गस्य नानारोगकरं परम् ॥ १० ॥
 कुरुते विविधां पीडां मृतिर्गृहपतेरिति । दाखं चार्थनाप्राप्यं भवेच्च पशुनाशनम् ॥ ११ ॥
 तदङ्गतोदवेदाद्यं काष्ठघातनिमित्ततः । अस्थिजं विविधान् रोगान्करोति प्रतिहायनम् ॥ १२ ॥
 शिशूनां च महापीडां कुर्यान्मृतिमपि ध्रुवम् । अश्मलोष्ठकजं शल्यं घृत्मुन्नतमायतम् ॥ १३ ॥
 यद्रे कुरुते मर्त्ये प्लीहगुल्मभ्रमावहम् । अन्तर्गतानि चेतानि गृहभूमेर्गृहेदिभिः ॥ १४ ॥

कुर्वन्ति विविधान्दोषान्वितसौख्यविनाशकान् । प्रत्यक्षं भूषां हिर्भागे नानाव्याधिप्रसूचकम् ॥ १५ ॥
 शूल्यं भवति तज्ज्ञेह कथयाम्यतिदुःखदम् । गृहमर्मसु सर्वेषु वारित्यतं दुःखदोषकृत् ॥ १६ ॥
 कुसुलोलुखलभ्राष्ट्रलोहं लघ्वणभाजनम् । ईषद्ग्राशुचिस्त्रिग्वभाण्डं च भ्रमकृच्च यत् ॥ १७ ॥
 वीमत्सं चातिदुर्गन्धं वस्तुमर्मणि दुःखदम् । विद्वमन्तर्बहिर्भागे कालस्तम्भभ्रमादिभिः ॥ १८ ॥
 विविधान्यतिदुःखानि स्त्रीणां यच्छति तद्गृहम् । अदृष्टान्यपि चैतानि देवज्ञः शास्त्रकोविदः ॥ १९ ॥
 गृहस्थस्याङ्गपीडादिदर्शनेनैव पश्यति । उद्धृत्य तानि विविधस्तच्छान्तिषु च तत्परः ॥ २० ॥
 प्रश्रमारेपितमतिर्देवज्ञो विन्दते यदाः ॥ २१ ॥

इति श्रीकृत्स्नारणसेवादे कर्मविपाकेऽध्याय एकाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८१ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव यामुने देशे बाहुजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 परोपकारनिरतो राजमान्यः प्रतापवान् । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोमृशूरयासनाच्चाश्वसनाभरणानि च । मथुरायां महाभाग कार्तिके मासि सङ्गतः ॥ ३ ॥
 पौर्णमास्यां विशेषेण दीपाश्च घृतश्रिताः । समर्पिताः खगश्चेष्ट यमुनायां च भक्तितः ॥ ४ ॥
 अथो भाविबलत्सूत पापमुग्रमुपाजितम् । गृहीतं भावे खगश्चेष्ट सहायैः पञ्चभिर्भुतः ॥ ५ ॥
 पुरुषः स्त्रीसहायेन देवद्रव्यापहारणम् । परस्वहरणं चैव कृतं तत्तच्छृणु साम्प्रतम् ॥ ६ ॥
 भार्यात्रयं पूजकस्य तत्र द्वाभ्यां समायुतः । देवद्रव्यमशेषं च गृहीतं भुक्तमप्यथ ॥ ७ ॥
 तिसृणां भ्रातृभिः सार्धं शिभिस्तेन दुरात्मना । परद्रव्यं गृहीतं वै लोभमोहसमाकुलम् ॥ ८ ॥
 ततो बहुतिथे काले गत्वा तु यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा ॥ ९ ॥
 पूर्वपुण्यावशेषेण स जातोऽत्र हिमालये । गौरो मध्यमरूपादद्यो नात्युच्चो न लघुर्बृणौ ॥ १० ॥
 राजमान्यः प्रतापी च शूरो भव्योऽत्र बाहुजः । सन्धिविग्रहसंयुक्तो दाता भोक्ता प्रियम्वदः ॥ ११ ॥
 धनवान्भानभोगादद्यो राजकार्येषु तत्परः । भ्रातृपुत्रमुखैर्युक्तो राज्ञां हीनकरः सदा ॥ १२ ॥
 प्राग्भवे दीपदानाच्च यमुनायां तु भक्तितः । अत्र राजकृपायुक्तो बहुस्त्रीसखभोगपाक् ॥ १३ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । तथा कापट्यसंयुक्तो वातपित्ताश्रयः सदा ॥ १४ ॥
 गतागतधनैर्युक्तः क्वचिद्रन्ध्रवियोगवान् । देवस्वहरणात्पापात्पशुद्रकर्मनियोजितः ॥ १५ ॥
 शङ्कालुः सर्वकार्येषु स्वस्त्रीषु च विशेषतः । प्राग्भवे ये स्त्रियां तस्य देवस्वहरणे खग ॥ १६ ॥
 जाते सहाये ते त्वत्र द्वे भार्ये नियनं गते । सहायाः पुरुषा आसन् येऽस्य प्राग्जन्मनि ध्रुवम् ॥ १७ ॥
 परद्रव्यापहरणे तेऽत्र पुत्रा स्मृतिं गताः । प्राग्भवे धर्मकार्ये तु येऽस्य साहाय्यमादरात् ॥ १८ ॥
 कृतवन्तोऽत्र ते स्मृत पुत्रा जीवन्ति तस्य तु । चिन्ताक्लेशसमायुक्तो रोगार्तः क्वचिदेव हि ॥ १९ ॥
 जन्माङ्गात्पञ्चमे दूने शुभैः क्रूरैर्बिलोकिते । सप्तमे भावके क्रूरं द्वित्रैरेष्टे खगाधिप ॥ २० ॥
 युते वा स्त्रीद्वयं नष्टं शुभेनैकेन संयुते । दृष्टेनैवात्र जनुषि जीवत्येव न संशयः ॥ २१ ॥
 पुत्रभावे शुभैरेव दृष्टे पञ्चमिरादरात् । जीवियुः पञ्च पुत्रास्तु यावद्भिः क्रूरखेचरैः ॥ २२ ॥
 तावन्तो नियनं याता विनतानन्दवर्धन । लक्षणैरेमिरादयश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ २३ ॥
 पलेः शतमितैः कार्या घटस्तान्त्रमयः शुभः । मोघूतेन समापूर्वां वस्त्रद्रव्यभिभूषितः ॥ २४ ॥
 सुवर्णादिमिता कार्या महेशप्रतिमा शुभा । घटोपरि सुसंस्थाप्य पूज्या सर्वोपचारकैः ॥ २५ ॥
 विविशाय प्रदेया सा सघटा पूजिताय वै । देवस्वहरणात्पापान्मुच्यते नात्र संशयः ॥ २६ ॥
 अप्रेस्तु प्रतिमा कार्या सुवर्णमयिका शुभा । देया यैर्विदे स्मृत पूजिताय महात्मने ॥ २७ ॥

दुष्टसङ्गतिजातपापादिमुक्तः स्यात्सगाधिप । खेस्तु प्रतिमा तद्वत्सुवर्णमिति का शुभा ॥ २८ ॥
 देया वेदविदे सुत पूजिताय महात्माने । दुष्टसङ्गतिजातपापादिमुक्तः स्यात्सगाधिप ॥ २९ ॥
 पश्चादक्षपलमानेन कुर्यात्ताम्रमयं घटम् । घृतपूर्णं तत्र सूर्यप्रतिमां स्थाप्य यत्नतः ॥ ३० ॥
 पूजयित्वा सर्वत्र तु दद्याद्देवादिदे सुत । परस्वहरणत्पापान्मुच्येत नात्र संशयः ॥ ३१ ॥
 महारुद्रविधानेन महादेवं प्रपूजयेत् । शतं च भोजयोद्विप्राङ्गां च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ३२ ॥
 एवं निष्कृतिमापन्नो जीवेच्चाशीतिवर्षकम् । न तस्य पुत्रमरणं न स्त्रीमरणमेव च ॥ ३३ ॥
 नाधयो व्याधयस्तस्य न च शत्रुभयं भवेत् । पुत्रपौत्राभिवृद्ध्या च ह्येयन्ते सम्पदोऽन्वहम् ॥ ३४ ॥
 त्रिपष्टिमितिके वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३५ ॥
 रिष्टेनैव विनाशः स्याच्चातुर्विधेन वै सुत । जन्मादिमरणान्तं हि स्वल्पमेवात्र सूचितम् ॥ ३६ ॥
 यद्यदन्तर्गतं सुत तन्मच्छास्त्राद्रिलोकयेत् ॥ ३७ ॥

इति श्रीचन्द्रसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायो दशशतुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८२ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव वर्षे देशे पादजो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 कृषिवाणिज्यनितो ब्राह्मणातिथिपूजकः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 युवभावे खगश्चेद् ब्राह्मणानां सहायतः । अथो भाविवलात्सुत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 वनन्तु ज्वालितं तेन क्षेत्रीकरणहेतवे । वनजीवास्तथा दग्धाः पापमुग्रमुपाजितम् ॥ ४ ॥
 ततो बहुविधे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 जातो गोदावरीदेशे ह्यष्टयोजनसम्मिते । स तु मध्यमरूपादयः श्यामवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥
 नात्युच्चो नातिदीर्घश्च पितृमातृमुखैर्युतः । मिथवाग्वह्मित्रश्च ब्राह्मणातिथिपूजकः ॥ ७ ॥
 व्रतानामनुकांक्षी च तीर्थयात्रापरो नरः । पुण्यादिदं तथा पापाहोमी पापरतः क्वचित् ॥ ८ ॥
 निर्धनो बन्धुहीनश्च स्त्रीपुत्रसुखवर्जितः । देशदेशे रटन्भ्रान्तः पूर्वपापात्सगाधिप ॥ ९ ॥
 लक्षणैरेभिराढ्यश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् । वनदेवी तथा कार्या सुवर्णमिति का शुभा ॥ १० ॥
 तदर्धमिति का वापि निजवित्तानुसारतः । सम्पूज्य भक्तियुक्तेन मनसाह्युपचारकैः ॥ ११ ॥
 विधिज्ञाय प्रदेया सा पूर्वपापपनुत्तये । गोदावरी ततः स्नायान्मृगैर्याम्णि भक्तितः ॥ १२ ॥
 एवं कृते भवेत्सुत पूर्वपापप्रणाशनम् । धनवान्यसुखैर्युक्तः पुत्रवानिह जायते ॥ १३ ॥
 नैवं करोति यो मोहालोभाद्वा पापशोधनम् । चतुर्विंशन्मिते वर्षे रिष्टेनैव विनश्यति ॥ १४ ॥
 प्रायश्चित्ते कृते ह्यातुर्शीतिमितवत्सरम् । कर्मै राहावयं जातो मीनस्ये निधनं भवेत् ॥ १५ ॥

इति श्रीचन्द्रसूर्यारणसत्वादे कर्मविपाकेऽध्यायस्य दशशतुत्तरनवशताधिकसहस्रतमः ॥ १९८३ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वैनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । बभूव यामुने देशे ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 राजमान्यः प्रतापी च धनपुत्रसुखैर्युतः । दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वपि च शक्तितः ॥ २ ॥
 गोभूशस्यासनानि मयुराया विशेषतः । अथो भाविवलात्सुत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ ३ ॥
 ब्राह्मणी धर्षिता तेन कामलोभेन मोहिता । पतिव्रता स्वभार्या वै त्यक्ता पापाधिमा खग ॥ ४ ॥
 ततो बहुविधे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यपापफलं मुक्ता पूर्वपुण्यावशेषतः ॥ ५ ॥
 दिनालये पुण्यदेशे जातोऽत्र मुखजोऽशुना । नात्युच्चो नातिदीर्घश्च गौरवर्णः प्रतापवान् ॥ ६ ॥

देवब्राह्मणभक्तश्च विद्याभ्यासरतः सुखी । राजमान्यः सुवाक्स्तत्त्वमतिः सर्वभियम्बदः ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । चिन्ताह्रिदासमायुक्तो स्वल्पवित्तो संयुतः ॥ ८ ॥
 बाल्ये पितुः सुखेहीनो दुःखभाक्स्तकिशोरके । प्राग्भवे स्वस्त्रियास्त्यागादत्र स्त्रीपुत्रवर्जितः ॥ ९ ॥
 ब्राह्मणी धर्षणात्पुर्वं वातामयसुपीडितः ॥ १० ॥

अरुण उवाच ।

लक्षणं वद विश्वात्मन्ब्राह्मणस्त्रीनिषेविणः । सर्वाङ्गवेदनार्तस्य जन्तोरनुजिघृक्षया ॥ ११ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

शृणु सूत प्रवक्ष्यामि द्विजस्त्रीमभिजगमुपः । लक्षणं निष्कृतिं चापि यथावाद्भिधिनोदिताम् ॥ १२ ॥
 यथायथा तवै कामान्कुमतिर्द्विजयोपितम् । अकामयत्तदस्य स्यादिह बुद्धिविपर्ययः ॥ १३ ॥
 विविधो लिङ्गो व्याधिर्महत्प्रातिपर्वकः । आलिङ्गयेद्यथा बुद्ध्या बाहुभ्यां तद्भुजान्तरम् ॥ १४ ॥
 तदस्य बाहुहत्क्रोडस्तम्बयुक्तीश्वेदना । जानुजघाघ्रिगुह्येषु विविधा वातजा रुजः ॥ १५ ॥
 मिथ्यापवादानाच्छंका नानान्नेष्वरुचिर्भवेत् । धनस्योपचितस्यापि भवेद्य व्ययो मृषा ॥ १६ ॥
 अङ्गेष्वस्पर्शयता दुःखात्तोदभेदादिकार्तरः । अङ्गानामप्रसारित्यं श्रीवापृष्ठात्रिकग्रहः ॥ १७ ॥
 दक्षयुश्च शिरस्तापः शूलः शोकः क्वचित्क्वचित् । अङ्गशोपोऽथ वैनिद्रयं कुक्षितोदोद्वस्यकच्युतिः ॥ १८ ॥
 वातान्मुञ्चविह्वलगतो वैषम्यमतिकोपिता । लक्षणैरेभिराढ्यश्चेत्प्रायश्चित्तं वदाम्यहम् ॥ १९ ॥
 सर्वाङ्गवेदनार्तिश्च देवज्ञोक्तविधिं चरेत् । सुदिष्टे समनुप्राप्ते शिष्टिपाताद्यदृषिते ॥ २० ॥
 निष्केण शुद्धवर्णस्य सुवर्णस्यायकल्पयेत् । तदर्धमितकेनापि निजविज्ञानुसारतः ॥ २१ ॥
 स्त्रियाः प्रतिवृत्तिं रम्यां सुरूपां गुणशालिनीम् । अलंकृतां स्वर्णमयैर्भूषणैर्मणिर्मार्क्तिकैः ॥ २२ ॥
 दूकूलवातिनी पुष्पस्रग्भिः सम्भूषितां शुभाम् । तिलद्रोणाचले शुकृग्रयने स्वासने न्यसेत् ॥ २३ ॥
 ततः प्रतिष्ठितप्राणां तस्मै तां प्रतिपादयेत् । तदग्रंजलिमाधाय तिष्ठन्मन्त्रमिमं वदेत् ॥ २४ ॥

मन्त्रः ।

“ यन्मया गच्छतो बालां प्रवलेनाङ्गपीडया । श्रद्धया ज्ञानतः सम्पद्महापापमनुष्ठितम् ॥ २५ ॥
 तेन पापेन गात्रेषु वातपीडा सुदुस्तरा । जाता तत्पापनाशाय सावर्णां योषिदाकृतिम् ॥ २६ ॥
 प्रयच्छामि च तां तुभ्यं मम पापं व्यपोहतु ॥ ” २७ ॥

त्रिवेदेन ततो विमस्तयेवास्तिवति त्रिवेदेत् । प्रणिपत्य पुनर्मत्तया प्रादक्षिण्यं परीत्य च ॥ २८ ॥
 अग्रे नयेति मन्त्रेण विजुज्येनं स्वगाधिप । ततोऽन्यानपि विप्रान्त भूरिद्रविणदानतः ॥ २९ ॥
 सन्तोष्य विविधैर्दानैर्भोजयेत्सुसमाहितः । एवं निष्कृतिमापन्नः पूर्वपापात्ममुच्यते ॥ ३० ॥
 न तस्य वातजा पीडा नाधयो व्याधयो नच । न शत्रुतो भयं तस्य न दासिद्रयभयं क्वचित् ॥ ३१ ॥
 चतुस्त्रिंशन्मिते वर्षे रिष्टं तस्य न जायते । स्त्रीपुत्रसुखयुक्तः संशिरं जीयात्स्वगाधिप ॥ ३२ ॥
 त्रितप्तवन्दमायुः स्यात्प्रायश्चित्ते कृतेऽयुना । नवं करोति यो मोहाल्लोभाद्वा पापशोधनम् ॥ ३३ ॥

रिष्टेनैव विनाशः स्याज्जन्मजन्मानं दुःखमाह ॥ ३४ ॥

इति श्रीशुद्धसूरीखण्डे कर्मविपाकेऽध्यायश्चतुर्दशीस्तुत्तरनवशताधिकस्तत्सप्ततमः ॥ १९८४ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

वेनतेय महाबाहो शृणु तस्य विचेष्टितम् । वभूव मौडदेशे तु ब्राह्मणो धर्मकर्मवित् ॥ १ ॥
 दत्तानि तेन दानानि पर्वस्वर्षिं च शक्तितः । अथो भाविबल्यत्सूत कृतं कर्मातिदारुणम् ॥ २ ॥
 क्षेत्रीकरणहेत्वर्थं ज्वालितं वनमद्भुतम् । वनजविस्तयथा दग्धा भूयांसोऽपि विहङ्गमाः ॥ ३ ॥

पञ्चभिर्मिलितस्तदेतत्पापमुग्रमुपाजितम् । ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् ॥ ४ ॥
 पुण्यात्स्वर्गफलं भुक्त्वा पापाच्च नरकं तथा । पूर्वपुण्यप्रभावेण स जातोऽत्र हिमालये ॥ ५ ॥
 गौरो भव्यो महोद्गीर्णो नात्युच्चो न लघुवृष्णी । सन्धिविग्रहसंयुक्तो सर्वलोकोप्यङ्करः ॥ ६ ॥
 देवब्राह्मणभक्तश्च राजकार्येषु तत्परः । स्त्रीपुत्रसुखसंयुक्तो बुद्धिमान्प्रियदर्शनः ॥ ७ ॥
 पुण्यादिदं तथा पापालोभी पापरतः क्वचित् । मिथ्याभिर्ज्ञसंनैर्युक्तो बाल्ये पितृमुखोत्प्लितः ॥ ८ ॥
 काष्ठधेनू सुसंयुक्तो निर्धनो नीतिमानपि । प्राग्भवे वनदाहे तु ये स्युस्तस्य सहायकाः ॥ ९ ॥
 तेऽत्र जन्मनि भोः स्रुत पुत्राश्च निधनं गताः । कदाचिद्रोगसंयुक्तो वातपित्तमकः सदा ॥ १० ॥
 कीटलग्नौ तु सञ्जातो रग्नात्यश्वमगो ह्यपः । तस्य प्रिया सदाचारा पतिभक्तिपरायणा ॥ ११ ॥
 विनीता सत्त्वसम्पन्ना देवद्विजपराऽभवत् । परं सन्तानदुःखार्ता न रतिं हि लभेत वै ॥ १२ ॥
 कदाचिदैवयोगेन मतिस्तस्याः शुभाऽभवत् । जगत्कारणमीशानं पुत्रकामा ह्यभूजयत् ॥ १३ ॥
 अनन्यभावेन जपं गिरिजायाश्चकार वै । कालेनाल्पेन सा सुभूः पुत्रयुक्ता बभूव हि ॥ १४ ॥

ईश्वरस्मरणं सर्वसिद्धिदं परिकीर्तितम् ॥ १५ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९८५ ॥

श्रीसूर्य उवाच ।

बभूव यामुने देशे क्षत्रियोऽतिविचक्षणः । धनाढ्यः सुन्दरः सौम्यः पुत्रपौत्रादिमंयुतः ॥ १ ॥
 जलधेनुप्रदानं हि कृतवान्यत्किन्तत्परः । शिवस्य देवदेवस्य पूजाकर्मणि तत्परः ॥ २ ॥
 अथो भाविनस्तसूत कृतं कर्मातिदारुणम् । परस्त्रीसुरतं चक्रे परनिन्दा च दुःखदाम् ॥ ३ ॥
 ततो बहुतिथे काले स गत्वा यमशासनम् । पुण्यात्पुण्यफलं भुक्त्वा पापात्पापफलं तथा ॥ ४ ॥
 शिवपूजनजात्युप्यास्त जातोऽत्र हिमालये । पुण्यदेशे च गङ्गायां पादजो धनवान्मुखी ॥ ५ ॥
 नात्युच्चो नातिह्रस्वश्च लोभी पापरतः क्वचित् । स रक्तगारो मतिमान्ज्ञान्यैवः संयुतस्त्वया ॥ ६ ॥
 व्याभिचाररतश्चैव निन्दकः पापउद्दिमान् । बहुपुत्रैश्च संयुक्तो कुण्डजातिस्त्वसौ रग ॥ ७ ॥
 कदाचिद्वातरोगेण जाठरेण च पीडितः । लक्षणैरेभिराढचश्चेत्प्राप्यश्चित्तं वदामि ते ॥ ८ ॥
 द्रोणद्वयप्रमाणं हि लवणं विदुषे ददेत् । सालङ्कारा सवस्ता च गा च दद्यात्पयस्विनीम् ॥ ९ ॥
 यः करोति नरो मोहात्प्राप्यश्चित्तं स्वगेश्वर । चत्वारिंशन्मते वपे प्राप्नोति निधनं ध्रुवम् ॥ १० ॥
 जन्मादिमरणान्तं च स्वल्पमेवात्र सूचितम् । यद्यदन्तर्गतं स्रुत तन्मच्छास्त्रादिलोकयेत् ॥ ११ ॥

इति श्रीवृद्धसूर्यारुणसनादे कर्मविपाकेऽध्याय पञ्चाशीत्युत्तरनवशताधिकसहस्रतम ॥ १९८६ ॥